

ARGUMENTUM LIBRI TERTII.

Hic liber cæteris multo major, cum proximo superiore connectitur. Causæ indicantur, cur narranda, quæ deinceps sequuntur; veritas promittitur. Magni domestici in palatio custodiendo diligens provisio; a quo et urbium, provinciarumque præfecti monentur, ne quid novi incipiant. Imperatoris Andronici magnifica sepultura, ac sacra funeralia. Patriarchæ ambitio. Anathematismus in eos, qui mortuo imperatori de filiis ejus male meruerint. Itorum de ambitione patriarchæ. De Sismano exsule reddendo consultatio. Chumni in domesticum contumeliæ. Binæ de transfuga sententiæ. Domestici in defunctum imperatorem amor. Gubernationi nuntium mittere vult. Imperatricis lacrymatio, et de sua viduitate, filiorumque orbitate querimonia. Domesticum neglecti officii coarguit. Ea, et patriarcha præsentibus, disertissime suspicionem affectati imperii a se depellit. Aliter ad gubernacula rediturum negat, nisi imperatrix fidem dederit, calumniatoribus non crediturum. Utinque juratur. Jurat eidem patriarchæ. Sismanum Mæsurum regi repetenti abnuil magnus domesticus, cujus prudentia se ingenti metu liberatam, cum proceribus lætatur imperatrix. Quid militem segniorem fecerit. Patricius quidam tabeliio ad usum reipublicæ grandem pecuniam offert. Stipendia, et reditus militum explentur. Ad pugnam ardent animi. Domesticus imperatricem de filio Joanne coronando monet, et contra ratiocinantes refutat. Lydiæ satrapæ Thraciam incurstanti occurritur. Domesticus in occidentem ducturus, cum Orchane pacem jungit. Mentem imperatricis ex patriarcha explorat. Ab eadem laudatur, blandique monetur, ne se conficiat tantis laboribus, neu de sumptu suo eroget. Eleganter respondet, ut viri virtutem cognoscas. Byzantio cum copis discedit. Ex urbibus Thraciæ senatores et præsidia ad expeditionem evocantur. Mæsus fœdere innovato domum abit. Persæ prædabundi apud Chersonesum cæduntur, fugantur. Apocauchus tyrannidi studens, deprehenditur; in arcem suam Epibatas confugit. Domesticum de rerum humanarum mutabilitate admonet. Ejus pium ac solidam responsum. Latini Peloponnenses se subiciunt cum conditionibus: quorum legati a domestico honorifice habiti. Apocauchus Sennacherim subrogatur. Conspiratio, et legatio præfectorum Occidentis. Cræles Macedoniæ infestus. Magnus domesticus Peloponnesiacæ expeditioni anteverendum, ideoque Byzantium revertendum censet. Excipitur a Byzantinis; imperatricem **342** luctu, et morbo afflictam consolatur: quid egerit, quid acturus sit exponit. Ad palatium nobiles, et milites clamose cum patriarcha de honore domestici jurgantur. Imperatrix jurgantibus triplici eorum peccato demonstrato veniam dat. De pœna Apocauchi cum domestico deliberat; ejus natales et status pristinus. Quomodo idem Apocauchus Xenam imperatoris matrem adversus domesticum concitarit. Invitatus domesticus ad communionem purpuræ et imperii recusat. Metu mali obtractatores domestici in ejus se gratiam restituere desiderant, et imprimis Apocauchus, cui supplicii cum seriâ admonitione ignoscitur. Quo pacto ille idem propter præfecturam fisci non obtentam turbas fecerit, et in domesticum præsentem imperatricem invecus sit. Eum et imperatricem placat, Epibatis egredi non audet. Domestici ad Byzantios de pace cohortatio. Filiam imperatori despondere differt. In itinere se Apocauchus ei permittit; cum matre domestici collocutus, ut se magis re quam verbis benevolum præstet, admonetur. Animum patriarchæ subit, domesticum falso accusat, imperatricem adversus domesticum irritandam suadet, et rationem proponit. Asanes pro filiis sexennium carcere detentis rogat. Domesticus operam pollicetur. Socerum contra generum Apocauchus inflammat. Conjurati sigillatim apud imperatricem domestici nomen deferant. Singuli rejiciuntur. Postremo eo adigitur, ut iudicio arcessendum putet, quem patriarcha indicta causa damnandum arbitrabatur. Idem imperatricem periculi gravitate deterret, vehementerque suspicionem auget. Asanes accusationem concludit. Dolot, et angitur imperatrix, atque in sententiam calumniatorum propendens, iis se cum liberis flens commendat. Mater domestici cum filio minimo nato, et uxore alterius filii domi velut in carcere clauditur. Apocauchus urbis præfectus creatus frustra militem ad diripiendas et evertendas domestici ædes mittit; cujus amici qui periculi vitandi ex urbe fugerant, imperatrici se excusant, redeundi veniam orant. Gabalas prævaricatur. Qui Byzantio fugerant, Didymotichi quæ gesta sint narrant. Legatis missis iudicium de se domesticus postulat; a ministris Apocauchi male accipiuntur. Idem domesticus hostis declaratur. Per litteras imperatricis vicariatu jubetur abire. Quid agendum sit militibus bellum flagitantibus, quæritur. Oratio longiuscula domestici; qua crimen occupandi regni refellit. Ad imperatricem profectus, ejus se arbitratui permittere cogitat. Proceres rectius rebus consulturum consent, si purpuram induat. Iis renitens, tandem reipublicæ causa eorum voluntati obsequitur. Didymotichi palam capit ornatum imperatorium cum faustis acclamationibus. Quædam futurorum præsagia. Episcopi Didymotichensis visum, et ejus viri laus. Imperator rursus ab se suspicionem tyrannidis removet. Militibus uxores, ac liberos habentibus missionem dat; retentos in agrum Byzantium mittit; eodem brevi venturus, urbemque invasurus. Narratio longior de malis, quæ Adrianopoli ex seditione

ob novam imperatorem exstiterint. Item calamitates per Romanum imperium propter eundem. Adrianopolitani Alexandri Mæsurum regis opem invocant; cujus adventus Cantacuzeno multum obest. Mæsi prædones a Romanis partim cæduntur, partim capiuntur. Pacem cum Mæso dissuadent milites, quos imperator confutat. Legati violantur. Opes Cantacuzeni diripiuntur; earum immensitas explicatur. Contra eum socer Andronicus Asanes dux deligitur. Vastatur provincia. E Zernomiano prædatores apud Didymotichum trucidantur, Adrianopolim imperator tendit. Pincerna Pamphilo accersitur. Hebrus congelascit. Pamphilensium scelus. Byzantii Cantacuzenus contumeliose admodum per ora traducitur. A patriarcha anathematismo percellitur; imperatricem, et archontas honorat. Tribus præfectis se celatos moleste ferentibus, factum suum de habitu, et nomine imperatoris probare contendit. Syrges Pherarum præfectus ejus bona ad se avertit. Protostrator immutatus, Thessalonicam traditurum promittit. Chreles dynasta Triballus ad occidentem invitat, opem suam spondet. Vincant qui in consilio prius occidentem, quam Byzantium petendum sentiunt. Cantacuzenus uxorem cum filiis Didymotichi relinquit; urbi, et suburbio præfectos dat cum præsidiis. Bera castellum in gratiam monachorum intus degentium sine vi capitur. Batatzis timor in imperatore persequendo. Anastasiopolis **343** dicta ad Andronico Juniore Peritheorum obsidetur. Batatzis mendacium. Epistola Cantacuzeni ad patriarcham, qua se pacis cupidissimum demonstrat. Tabellarius carcere multatur. Imperatrix feminis suis Cantacuzenum excusat, ac defendit, deque eo honorifice loquitur. Resciscens id Apocauchus, conjuratos super imminente periculo monet. Imperatrici juramentum indicere statuunt, ipsis nolentibus de pace nihil tentaturam. Apud eam adversus Cantacuzenum agunt acriter, præsertim patriarcha. Jurat, et diu noctuque, per conjuratos, et famulos custoditur, quibus, ut dicta ejus referant, aurum datur. Cantacuzenus e monte Atho monachorum sanctissimos evocat, quorum existimatio imperatrici pacem persuadet, sed religione a compositione impeditur. Patriarcha, et socii monachis irascuntur; inter eos conflare discordias student; primores duriter habent. A protostratore nuntius. Peritheorium oppugnatur. De muro fiunt convicia Cantacuzeno; conviciator ab eodem Christiane accipitur. Oppidani consilio perversi hominis deditioem retractant. Imp. Thessalonicam abit. Joannes Andronici filius adolescens Byzantii coronatur. Conjurati dignitatibus ornantur. Patriarchæ fastus. Apocauchus summum imperium sibi arrogat; propinquos Cantacuzeni jugulat; ejus matrem in carcere usque ad mortem sævissime affligit, quam miseratur imperatrix. Theodoræ sororis Andronici junioris viduæ, et monachæ in moribundam, et mortuam charitas. Inventæ pecuniæ magnitudo et distributio. Gravis in Cantacuzenum calumnia. Contra eundem Apocauchus classem in occidentem parat. Syrges itinera Thessalonicam obsidens deluditur. Polystylus manitur. Protostratoris monitio, et Chrelis responsio. Imperatoris angustia. Syrges, Monomachus, et episcopus metropolitanus ad castra Cantacuzeni exploratores mittunt. Per litteras ad eos datas suam innocentiam tuetur; de juramenti causis disserit; eos improbitatis convincit. Melenicum Cantacuzenus occupat. Chrelis ex formidine cunctatio; cujus adventu exercitus lætatur. Protostratoris anceps animus. Thessalonicæ Zelotarum (ea erat sectio Palæologi) nefanda scelera. Protostrator cum optimalibus fugatus, agrum populatur. Cantacuzeni afflictio. Byzantini Thessalonicam magnis copiis ingrediuntur. Cum exsulibus consultatio. In concione dicendæ sententiæ cuique sit potestas. Aliis tergiversantibus imperator Thessalonica recedendum, nec ad cætera desperandum pronuntiat; Rhentinae præsidium augendum, Thessalonicam ineursandam; quo facto Thessali, Acarnanes, reliqua item continens in potestatem veniat. Quidam Thessalonicenses deficiunt. Byzantini nobiles rebus suis metuentes, iter ejus conantur impedire. Axius flavius exundat. Exercitus Gynæco-castrum redit. Apocauchus ad ostendendam potentiam insulas circumvectus, ob id ipsum Thessalonicam adnavigat. Protostrator ad eum desciscit. Imperator in desertores ut ignavos invehitur. Apelmenes ingratus et superbus. Protostrator objurgatur, cui puer Asanes commendatur. Ostendit imperator in quantis difficultatibus versetur: militum animos erigit: ad principem Triballorum pro auxilio eundem suadet. Discedentes Apocauchus insequitur, non tamen pugnatur. Transfugas imp. excipit. Equites ab Apocaucho Edessam obsidione Triballorum liberat. Zimpanus quidam pecuarius imperatoris legatos vinctos Apocaucho dedit. Quid passi sint. Munifice ac perhumaniter a duobus dynastis accipitur imperator. Scopiam venit. Eundem Liberus Triballus Crali conciliat. Is cum uxore occurrens, magno illum honore suscipit, et regaliter tractat. Ab eo auxilium petit; ille societatis mercedem urbes occidentis usque a Christopoli postulat. Recusat Cantacuzenus, et quasi parum ingenuum, honorisque studiosum tangit. Prudens oratio Helenæ Cralænæ de adjuvando hospite, cum conditione tolerabiliore. Imp. suorum consilium de concedendis, quæ Crales petat, repudiat. Ambo præsentem archiepiscopum in certas condiciones jurant. De Chrele Triballo inter utrumque contentio. Cur is ad Cralem reverti noluerit. Melenicus Chreli deditur. Rhentinam castellum Syrges occupat. In dedititios sævit. Apocauchus Polystyli quid egerit; quid Didymotichum scripserit; quid ei, et quam aculeate ac libere responsum sit. Byzantini redeuntem cum gratulationibus et plausibus excipiunt. Pro libidine imperat. Irene uxor Cantacuzeni cum fratre Manuele in timore est. Militum, et ducum fides exploratur. Comitopulus constantiam suam profitetur. Juratur. Nuntius ab imperatore cum ejus cereo sigillo. Didymotichi suburbani in urbanos insurgunt **344**. Fugantur. In exilium voluntariam concedunt; eorum domus destruuntur. Episcopi va-

ticiuum eventus probat. Triballos principes promissi auxilii pœnitet; obsidem Cantacuzeni filium poscunt; Liberus filiam suam ejus filio desponsam cupit. Imperator cum auxiliariis Triballis, quid apud Pheras egerit. Syrges ad sceptrum Armeniæ vocatur. Pheræorum obstinatio. Morbus in exercitu multos exstinguit. Christopolin præsidium ab Apocauchis mittitur. Ad Triballos abiturientes præclara imperatoris concio. Romani tumultuantes increpantur. Plurimi Christopolin se conferunt. Ducum ibidem perjurium. Redeuntes imperator suscipit. Eorundem ducum impudens de Cantacuzeno mendacium; inde Byzantii publica lætitia. Quæ, et quanta multi illic propter Cantacuzenum pertulerint. Præfectorum sævitia. Factum humanissimum Persæ cujusdam in flagellis laceratos. Impostor quidam sacræ confessioni illudit. Ad falsos nuntios denuo Deiparæ aguntur gratiæ. Crales imperatori repetenti Edessam, statim restituit. Apocauchus frustra Didymotichum movet. Emphythium obsidet: Scytharum incursu territus, obsessionem relinquit. In Scythas abeuntes Scopelenses stulto et infelici exitu se inferunt. Apocauchus belli administrationem genero tradit. Anna imperatrix a Crale Cantacuzenum petit; urbes in præmium spondet. Tribalorum procerum commemorabilis in illum fides. Thessali se Cantacuzeno subjiciunt ultro. Joannem Angelum eis prætorem præficit, quem in bulla commendat; multas ei condiciones præscribit, et a se affectati imperii suspicionem removet. Didymotichum vocatus, venturum promittit. Quo scopo Apocauchus, et Crales convenire voluerint. Illius in Cantacuzenicos crudelitas. Quare imperatrix stratopedarchæ consilium respuerit. Ad Pheræos de deditioe Cantacuzeno faciendâ Cralis cohortatio. Præfractæ abnuunt, ejusdemque Cantacuzeni legatum atrociter mactant. Militibus Didymotichum anhelantibus obsequitur imperator. Agrum Pheræorum Crales depopulatur. Triballi auxiliares in Thraciam sequentes, quales fuerint. Pro meliori auxilio reverti volentem imperatorem ad Cralem, milites cogunt Didymotichum vadere. Circa littoras Didymoticho ad eum perscriptas prodigium. Ad Triballos reditus. Protostrator prævaricationis suspectus se purgat. Byzantinorum ad reversionem Apocauchi gratulatio. De Cantacuzeno mendax rumor. Apocauchus quosdam includit in custodiam. Irenes imperatrici oratio. Ad Mæsorum regem de societate legatio, et ejus ludificatio. Quantam is calliditatem adhibuerit in copiis Didymotichum missis. Mæsorum ducum versutia. Episcopi cohortatio, et prædictiones. Persæ advehentes Mæsos fugant. Amurius satrapa ut exceptus ab imperatrice Irene, illiusque in imperatorem eximius amor, ad quem proficiscitur. Pheræorum in commentitiis litteris, quibus decipitur Amurius, et domum redit, pessimum facinus. Frigore enecti Persæ una nocte quingenti. Didymotichenses prædatores algore semimortui ad hostes confugiunt, et quomodo ab iis habiti. Oppida Irene imperatrici dedere se volentia, cur non recepta. Mire anxium imperatorem, Arbenus, homo obscurus, consilio levat, de Berrhœa occupanda. Crales open promittit. Per legatos accersitur imperator, cui Cralæna suos milites Germanos attribuit. A Berrhœotis plaudentibus excipitur; a Thessalonica obtinenda per plebem, et zelotas impeditur. Cralis perfidia. Germanorum in imperatore tuendo fidelitas. De Axio flumine transeundo. Duorum filiorum Cantacuzeni encomium. Agrestis quidam Tribalorum insidias eidem indicat, et ad flumen vado transeundum prævit. Germani Berrhœæ donativum accipiunt. Insidiatores ad Cralem deferuntur; quorum duces imperatori ad pœnam deduntur quibus ignoscit. Apocauchus Cralem contra imperatorem incendit; simulate agit; cui imperator uberius respondens, ejus scelera carpit; periculum demonstrat; ignaviam deridet. Apocauchus consilium quærit. Monachus Cantacuzeni felicitatem prædicat, timorem injicit, pacem suadet. Crales ab Apocauchis instigatus, Cantacuzenum ad consultationem dolose invitat, a quo deluditur. Idem Berrhœotas ad defectionem sollicitans, acerbissimas litteras accipit. Imperator etiam tertium a sagittario lædi non potuit; cui veniam petenti ignoscit, et cum donis dimittit. Apocauchus consultat. Gemina sententia Monomachi. Denuo vasrum ejus consilium. Persarum ad Berrhœam latrocinia. Apocauchus in Pepagomenum sævit. A Cantacuzeno ex Asia evocatur Amurius. Fictio nuntio contristatur. **345** Ejusdem insignis oratio, qua causa expeditionis, studium juvandi Cantacuzeni, amor et sollicitudo propter eum declaratur; milites ad laborem inflammantur; exustis navibus per continentem gradiendum suadet. Vento secundo classis tota Macedoniam defertur. Persæ Thessalonicensem agrum vastant. Provinciæ Cralis cavet imperator; cum copiis Thessalonicam accedit. Amurii occursum. Zelotarum in Cantacuzenicos crudelitas. Peritheorii obsidio. In captivum imperatoris humanitas. Legati amborum ad imperatricem Annam de pace. Cantacuzeni legatus fœde, crudeliterque accipitur. Apocauchi maledicta. Amurius quare litteras sibi redditas ad imperatorem detulerit. Episcopi Didymotichensis prædictio. Castella Moropes, et pecuarii se dedunt; quibus Momitzilus præficitur; cujus mores describuntur. Didymotichum imperatorem cum Amurio venit. Thraciæ urbes refractariæ puniuntur. Morbus Amurii. Præsidium missum Adrianopolin, illiusque Didymotichum infelix excursio. Amurius mortem in conflictu evadit. Alexandro Mæsorum regi pro auxilio dantur urbes novem; ejus tergiversatio. Qua ratione conjurati Persas e Thracia educere conati sint. Eos incassum nititur retinere Amurius; de quo apud imperatorem conqueritur, reditumque ex Asia cum militibus melioribus pollicetur. Eum hortatur imperator legationem Byzantium mittat, quo naves et pecuniam ad reditum adipiscatur. Principes Constantinopoli Amurium de abiectione reprehendunt, naves cum pecunia promittunt. Defendit se. Locus de discrimine servitutis. Imperator divinitus

a Persis prædonibus liberatur. Ejus pugna cum obsessoribus Asomati, et victoria. Discessus Amurii; et quare is discessus imperatori commodaverit. Gratianopolis obsidio. Smyrna a Latinis capta. Ab ejus præfecto Angelitze non modica pecunia. Episcopi Didymotichensis obitus. Alexandri a Morra recessus. Momitzilus Persicas naves tres incendit. Persæ, qui apud Cantacuzenum, custodes suarum navium interfectos, ulcisci ardent. Eis imperator Romanos adjungit; ejus regiunculam deprædari jubet. Momitzilus improvise adventu imperatorem terret; cujus milites fugiunt; ipse cum paucis strenue se tuetur. Lantzarethi famuli in dominium mirus amor, et fides. Momitzilus ab Anna imperatrice despota renuntiatur; quem Cantacuzenus insuper data supplicii venia sebastocratorem creat. Persæ in Asiam redeunt. Palæologus imperator ægrotat. Mæsus rupto fœdere, Apocauchus mittit auxilia. Callidum imperatoris consilium. Gener Apocauchi in Hebro submersus. Didymoticho repellitur: Morram vastat. Momitzilus sibi principatum proprium meditans, a Cantacuzeno et imperatrice Anna deficit. Archontes, sive imperii pro puero imperatore et vidua administratores, miserum reipublicæ statum dolent; imperatrici pacem suadent. Molesto fert Apocauchus, patriarchamque et Gabalam magnam logothetam se visentes ad suas partes reducit; imperatricem castigat; Gabalæ filiam despondet. Apocauchus de integro Cantacuzenum in imperatricem irritat; ac rursus, quanquam submissus dominatur. Legationis ad eum mittendæ auctores. Mittuntur simul binæ epistolæ, quibus significatur gaudium de ejus voluntate imperii deponendi, ut falso narraverat Apocauchus. Conditio ei proponitur, qua veniat. In acta imperatoris inquiritur; bene præfuisse communi docetur. Longior imperatoris oratio, qua archontibus ignobilitas, et imprudentia objicitur, et reipublicæ status deploratur. Respondet præterea ad id, quod patriarcha eum ad reditum invitans, pœna soluturum dixerat; et de vi anathematis disputat. In fine ingens pacis desiderium. Pheræi veniam, et opem ab imperatore flagitant, et consequuntur. Ex ipsis mutabilitatis fortunæ humanæ documentum; quorum exemplo Byzantii terrentur, et non posse imperium defendere, multis probatur. Ostenditur item Annam imperatricem sui juris non esse. Chrysobergis legati imperatoris constantia adversus minas et verbera. Archontum invictus animus in arcano reticendo. Garellæ deditio. Rursus pacis petitio. Castella quædam se dedunt. Batatzæ ab imperatore defectio, et reversio; ejus remuneratio. Sultani satrapæ liberalitas. Cur pranderet in Thracia prima luce imperator. Choræ cives maledicentiam terræ motu luunt. Muri reædificantur, quibus perfectis ad pertinaciam redeunt. Magnus dux iterum copiis præficitur; Cantacuzenum conatur occidere. Mutuæ litteræ, illius minaces, hujus exprobratoriæ. Argutia in voce *olixia*. Derisiosenis, ut imbellis. Juxta Byzantium Persarum vastatio fervet. Apocauchi fastus. Urbes Thraciæ præter duas se dedunt. **346** Imperatoris in illorum præfectis dimittendis humanitas et liberalitas. Comparatio inter Cantacuzenum, et Archontas. Urbes ad Pontum imperator infestas habet. Amici cum Adrianopolim accersunt. Eorum stultitia et pœnæ. Imperatrix urbem recuperat. Manuel Apocauchi filius præfectus deficit; accipitur ab imperatore benigne, et honoratur. Acta apud Bizyam. Amzas Persa socium ad imp. occidendum subornatum prodit, quem ille liberum dimittit. Bizyenses se tradunt. Annæ imperatrici et filio ejus, deinde Cantacuzeno, et uxori ut imp. Bizyæ, et alibi acclamatur; omniumque mentio in sacris usurpatur. Plura oppida se subjiciunt. Bizyæ præfectura Manuelli Asani datur. Protostratoris, cæterorumque Apocauchi amicorum miserrima conditio. Apocauchi astus, quò ignavia opinionem vitare studebat, salse iridetur, acriterque vituperatur. Fraus, impostura et nequitia admirabilis, qua idem Apocauchus Gabalam vita privare enisus est. Orchanes Cantacuzeno se adjungit. Capta ad Pontum aliquot oppida. Somnium Manuelis filii imp. Veniente ad urbem Cantacuzeno, Apocauchi timiditas. Ager Byzantinus miserante imp. devastatur. Galatæi causam et originem belli hujus sciscitantur; quibus a principio narrat omnia imp. ut se innocentem testetur. De advocatis item Persarum auxiliis se defendit. Aregus monachus legatus omni culpa belli eum absolvit. Ejus prudentiam laudat imp., de adversariis conqueritur; si se imperatorem et collegam esse sinant, quod facturus sit aperit. Amor in rempublicam. Quibus conditionibus abdicare se imperio velit. Aregus orationem commendat; dicta Byzantium renuntiare jubetur. Apocauchus arma, et vota indicit. Quædam oppida ab imperatore subiguntur. Epistola Apocauchi, et patriarchæ de abdicatione imperatoris. Argus Græce indoctus deluditur. Eam imperator Italice interpretatur; ambo stomachantur. Apocauchus frustra Emopyriten obsidet; in portu exigendis nihil consequitur; ab aulicis proceribus dissimulante irridetur. Aregus ad illum contemnit accedere; de impietate et imprudentia accusat; imperatricem imperatori excusat. Imperator infestus Byzantium veniens, recedit. Adrianopolis, et aliquot finitima oppida in potestatem concedunt. Cum tribus dedititiis, quorum duo præfecti, quid actum. Quare Amurii ad imperatorem non redierit. Concessu Sarchanis per Lydiam, inde per Hellespontum transit. Persarum in Mæsiam impressio. Momitzilus cum parte exercitus sui cæditur, reliqua capitur. Imperator illacrymat. Momitzilus humanæ fortunæ exemplum. Xanthienses suorum funeribus lugent; urbem tradunt. In Momitzili conjugem imperatoris clementia. Crælem ut fœdisfragum ulcisci decernit. Pheræos Romani ad defectionem impellunt. Minatur Cræli, ni Pheris abscedat, et fœdera violare desinat. Imposturæ Apocauchi repetuntur. Continentem relinquere statuit; tyrannus ejus in Byzantios. De carcere, quem in palatio Constantini ædificare aggressus est. Affinitatem imperatricis per libiæ nuptias cum ejus filio quærit, et litteris sub ejus nomine ad pontificem Romanum

conflictis, periculum ei magnum conflat. Clementis Sexti responsum. Quid facturus Apocauchus, si dolus non procederet. Odium in illum commune. Urget modificationem carceris, et a vinculis obtruncatur. Amicorum et uxoris imperatoris litteræ de ejus nece, et invitatio Byzantium, urbisque occupandæ indicata commoditas. Persæ duces persuadent Cantacuzeno, uti statim cum omnibus copiis Byzantium tendat. Uxor Apocauchi in Epibatas migrat. Imperator culpam amissarum urbium Macedoniæ in Persas duces confert, cum quibus in Macedoniam redit. Sulimanus moritur. Amurius provinciæ suæ a Sarchanis timens, domum revertitur. Crales Pheras occupat, et se imperatorem, filium Cralem appellat. Batatzes jussus fines Byzantinos incursat; ad imperatricem immodica honoris cupidine transit. Causa cur imperatrix a pace sic abhorruerit. Batatzen ad se revocare quamobrem laborarit imperator. Ejus præclarum quoddam visum. Batatzes a Persis propter imperatorem occiditur. Empyrite imperatrici transditur. Phrangopulus quidam, invito imperatore in castra adductus, a veneno cum servat. Hieracem sibi moliri interitum non credit primum; quem deinde officii admonet. Cum Archontibus iterum ut proditor agit. Idem facit Paraspondylus, et duas ob causas Hieracis nomen ad imperatorem desert. Qui in pugna vulneratus, ad castra perducitur. Byzantium profugit, ibi de cæde imperatoris non obita causam dicit. **347** Studiosi imperatoris Byzantii jam manifesti, ad eum perfugiunt. Hierum pene occupatum, ac mox per negligentiam amissum. Adrianopoli Cantacuzenus coronatur. Joanni patriarchæ Constantinopolitano ab episcopis, imperatore annuente, sacris interdicitur. Primores et exercitus Matthæum filium imperatorem designari rogant, quod imperator sapienter recusat. Thessalonicensium cædes. Palæologus præfectus a Joanne Apocaucho interficitur. Zelotarum scelus et impietas. Quidam eorum a populo maclantur; unus per forum trahitur. Apocauchus pro Cantacuzenico se gerens, zelotas punit; defectionem ad imperatricem simulat; patre mortuo aperte Cantacuzeno favet; Thessalonicam ei, concilio suffragante contradit. Ad Cantacuzenum legati. Quænam Thessalonicenses a filio ejus petentes impetrarint. Andreas Palæologus, et Cocalas populum ad arma sollicitant. Apocauchus et socii carcere ac vita multantur. Humanus adops comeditur. Matthæus filius rem contra Hieracem in Thracia feliciter gerit. Patriarcha Constantinopolitanus a papa declaratus. Smyrnæ ab Amurio Persarum satrapa jugulatur. Chii compulsi Genuensibus se dedunt. Phaceolatus capta jam Chio cum tremibus Byzantium redit; Genuensem onerariam intercipit. Imperatrix Mpalicis Carbonæ principis opem impetrat; ejus fratrem Tomprotizam exercitus Romani ducem facit. Orchani Theodora imperatoris filia apud Selybriam solemnibus cum cæremoniis nuptum traditur. Ejusdem matronæ eximia virtus. Speculatores submissi ex Ponticis urbibus, quorum indicio sicarius deprehenditur. Imperatrix ad Sarchanis Lydiæ satrapæ auxilium confugit. Amurii techna ad succurrendum imperatori. Persæ a perfidioso facto cohibiti; obvios capiunt et spoliant. Duces eorum ab imperatore convivio excipiuntur; iique præter navigantes, et conviciantes Byzantios sagittis petunt. Byzantii eorum defectione perspecta, redeunt. Donatis duobus Persæ domum remittuntur; Mœsiam deprædantur; imperator excusatur. De Romanis hostibus, et auctoribus malorum omnium gravis querimonia. Monomachus ad cædem imperatoris subornatus, monentibus amicis deprehenditur. De efficacitate veneni ab eo parati, historia notabilis. Zyraces et Phaceolatus de urbe tradenda cum imperatore agunt. Microcephalus ab his Selybriam hac de causa mittitur, quem Archontes eodem ob aliam causam mittunt. Ratio cur imperatrix Anna a patriarcha alienata, alte repetita. Ejusdem patriarchæ furor in damnandis, puniendisque episcopis, a quibus apud imperatorem accusatur. Synodus in palatium indicitur. Adventus Cantacuzeni Byzantium nuntiatus, nec ab imperatrice creditus. Dolor et sollicitudo Cantacuzeni de amicis, ne discrimen adierint. Portam Auream perfodiunt ad ingressum. Patriarcha gradu movetur. Cantacuzenus cum plausu populi urbem intrat. Imperatrix palatium communit; Galatæos auxilio vocat. Imperator coram episcopis, et primariis de clero suam causam agit; ad imperatricem mittit, qui doceat, quam periculoso loco ejus res sint. Commendatur virtus imperatoris. Imperatrix legationem despicit. Palatii propugnatores defectionem cogitant. Joannis filii suasu imperatrix se imperatori Cantacuzeno submittit. Asanes socrer legatus ab eo ut ingratus culpatur. Palamas alter legatus de constantia prædicatur. Conditiones pacis, et utrinque juramenta. Cantacuzenus palatium ingreditur. Hic liber ut reliquos mole, sic præcipuis quibusdam, et maxime notandis capitibus superat. Sunt autem ista fere. Funus et exsequiæ imperatoris Andronici minoris. Dolor et lacrymæ imperatricis viduæ, propter abdicationem magni domestici; ejusdemque ad imperii administrationem regressio. In Sismanum exulem, ac supplicem Byzantinorum humanitas. Fraudes inexpiabiles, et scelera Apocauchi in magnum domesticum, quibus illum in summas sæpe difficultates ex invidia coniecit. Proreipublicæ incolumitate a magno domestico induta purpura. Ejusdem varia, nec levia infortunia. Pax ab eo frequentissime petita, nec impetrata. Honores magnificentissimi in eum a Crale collati, et ejusdem Crales perfidia. Amurii Persæ satrapæ Ioniæ mirificus ac perpetuus in Cantacuzenum amor, ejusque juvandi studium incitatissimum. Duarum mulierum, Irene imperatricis et Helenæ Crales prudentia, et magnanimitas. Diligens admodum, et crebra defensio Cantacuzeni contra calumniatores de non factis insidiis imperatrici ac filiis ejus, nec affectata tyrannide. Res gestæ adversus Momitzilum, ejusque pugna, et interitus. Constantinopolis a Cantacuzeno capta, et ibi ejusdem pietas, prudentia, æquitas, clementia.

LIBER TERTIUS.

348 CAPUT PRIMUM.

Transitio, breviter narrata reprensiva, et narranda promittens. Narrandi causæ duæ. Comparat se cum aliis harum rerum scriptoribus et veritatem sinceram promittit. Luctus imperatoris ob defunctum imperatorem. Magni domestici diligens custodia et vigiliæ: et in procurando imperio sollicitudo. Funus imperatoris magnificentum et sacra piaculæria.

Quemadmodum igitur Palæologi imperatores A inter se contenderint, et quæ separatim junior, postquam senior imperio abivit, contra barbaros armis gesserit: quomodo domi semper rempublicam habuerit, hucusque a nobis explicatum est, et promissa ab initio conservata, dum accurate et vere, ut contigerunt, omnia litterarum monumentis complexi sumus. Sed quoniam post Andronici minoris ex hac luce migrationem, bellum omnium quotquot unquam litteris exstiterunt, perniciosissimum inter Romanos ipsos inflammatum est, unde propemodum omnia prostrata, et eversa perierunt, ac beatum illud et amplum imperium, imbecillimum, et veluti simulacrum quoddam, et umbra tantum prioris evasit, necessarium existimavi, etiam eo ipso perpetrata B contexere: non solum ut posteritas cognoscat, quantam vim incommodorum invidia importare soleat, quæ tam sibi, quam aliis, instar rubiginis ex ipso ferro nascentis (85), ferrumque consumentis exitiosa est, sed etiam ut præsentibus habeant, unde veritatem percipiant, ne peregrinis rumoribus, neve iis quæ ab utraque parte vel ad suum decus per gratiam, vel ad adversariorum dedecus per calumniam disseminantur, animos advertentes circumducantur, falsa pro veris opinantes. Erit autem operæ pretium non oscitanter, sed studiose mihi dare operam, Nam cæteri omnes, si qui hujus belli historiam composuerunt, aut neutiquam interfuert, quæque sive multitudo popularis sive C alii quidam jactarunt, persecuti sunt, nihilque rerum gestarum liquido compertum habentes, qualia auribus acceperant, talia, nullo ad veritatem respectu, posteris tradiderunt: aut si etiam sub utrovis imperatorum militarant, non utique consiliorum participes, neque arcanorum conscii fuerunt. Deinde nec omnibus coram adfuerunt, cum continenter et diu, nempe totum quinquennium arma duraverint. Mihi vero hujusmodi culpam aliquam 349 nemo objecerit. Nam iis,

Τὰ μὲν δὴ τῶν παλαιολόγων βασιλέων, ὅσα τε περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς ἀλλήλους διετηρέθησαν, καὶ ὅσα καὶ ἑαυτὸν ὀνόματι μετὰ τὴν πρεσβύτερον τῶν πραγμάτων παῦσαι τῆς ἀρχῆς πρὸς τε βαρβάρους πολέμων καὶ πρὸς τοὺς οἰκίους διετέλεσε πολιτευόμενος, ἐνταῦθα ἐτελεύτησε· καὶ ἡ πρόθεσις ἡμῶν πέρας ἐσχέκεν ἢ ἐξ ἀρχῆς, πάντα σὺν ἀκριθείᾳ καὶ μετὰ ἀληθείας ἀπαγγεῖλαι, ὡς ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν Ἀνδρονίκου τοῦ νέου τελευταίην, ὁ χαλεπώτατος τῶν πώποτε μνημονευομένων τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἀλλήλους πόλεμος ἀνεβρίπισθη, ὃς ὀλίγου ὄντι πάντα ἀνατέτραψε καὶ διεφθάρκε, καὶ τὴν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ἀσθενεστάτην, καὶ ὡς περ εἰδωλὸν ἀπέδειξε τῆς προτέρας, ἀναγκαῖον ᾤθηται καὶ τὰ κατὰ τοῦτον τὸν πόλεμον γεγενημένα ἐξηγήσασθαι· οὐ μόνον ἵν' εἰδῆται οἱ μετέπειτα, ὅσων κακῶν αἴτιος ὁ φθόνος, οὐ τοὺς φθονομένους μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐξαφανίζων τοὺς φθονοῦντας, ὡς περ τὸν σιδηρὸν ὁ ἐξ αὐτοῦ τικτόμενος ἴσος, ἀλλ' ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ νῦν τοῖς πράγμασι παρόντες, τάληθες εἰδῆται ἔχηται, καὶ μὴ ταῖς ἐξωθεν φήμασι, μηδὲ τοῖς παρ' ἑκατέρων τῶν μερῶν ἢ ἑαυτοῖς χαριζομένοις, ἢ τοὺς ἐναντίους διαβάλλουσι προσέχοντας θρυλλουμένοις, παράγησθε δοξάζοντες τὰ μὴ ὄντα. Ἄξιον δὲ μετὰ ἀκριθείας ἔμοι προσέχειν καὶ μὴ παρέργως. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι πάντες· εἰ δὲ τινες εἶεν οἱ συγγραψάμενοι περὶ τοῦδε τοῦ πολέμου, ἢ παντάπασιν ἀπόντες τῶν πραγμάτων, ὅσα ἢ ὄχλος ὁ δεινῶδες διεθρύλλει, ἢ τινες ἕτεροι ἀπήγγελλον, οὐδὲν σαφὲς εἰδότες περὶ τῶν γεγενημένων, οἷα παρεδέξαντο ταῖς ἀκροαῖς, τοιαῦτα καὶ τοῖς μετέπειτα ἐξέδωκαν μηδὲν φροντίσαντες τῆς ἀληθείας· ἢ εἰ καὶ συναστρατεύοντο τοῖς βασιλεῦσιν ἑκατέροις, ἀλλ' οὐδέ ποτε γε βουλήν μετείχον, οὐδὲ τῶν ἀπορρήτοτέρων ἦσαν κοινωνοί· ἄλλως τε, οὐδ' ἐφ' ἅπασιν παρόντες τοῖς πραττομένοις συνεχῶς καὶ πολυχρονίου γεγενημένου τοῦ πολέμου· ἐπιπέντε γὰρ ἔτεσι διεήρκησεν. Ἐμοὶ δὲ οὐδεμίαν τινὰ τοιαύτην ἔχοι τις ἂν ἐπὶ πνεύματι αἰτίαν. Τοῖς γὰρ τῶν πραττομένων αὐτουργοῖς συμπάρων αὐτῆς, τὰ

Jacobi Pontani notæ.

(85) Aptissima similitudo. Invidia ipsum quoque invidentem, ut rubigo ferrum, ex quo exstitit, consumit. Periander, Ὡς περ ὁ ἴσος σιδηρὸν, οὕτως ὁ φθόνος τὴν ἔχουσαν αὐτὸν ψυχὴν ἐξαναφύχει. Quemadmodum ærugo ferrum, sic invidia animum illius, in qua est, conterit. Lib. I Anthologię:

Ὁ φθόνος ἐστὶ κακὸν στοιχεῖον. ἔχει δὲ τι καλὸν ἐν αὐτῷ· ἴσκει γὰρ φθονορῶν ἄρματα καὶ κ. αἰδίων.

Grande malum livor. Comedit viventibus idem :
Atque cor, atque oculos : hoc habet ergo boni.

Isocrates in Evagora: Τῷ φθόνῳ τοῦτο μόνον πρόσκειται ἀγαθόν, ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσιν ἐστίν· Invidia hoc duntaxat habet boni, quod sibiipsi plurimum affert mali.

μὲν οἶδα παρ' ἑμαυτοῦ· τῶν δὲ ἀκριβῆ τὴν γνῶσιν ἔσχον. αὐτῶν ἀπαγγειλάντων τῶν πραξάντων, διὰ τὸ πολλὰς καὶ συνεχεῖς ἐφ' ἅπαντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον τὰς μεταβολὰς ὑπομεμενηκέναι· ὥστε εἰκὸς μὴ τῶν πραττομένων μόνον, ἀλλὰ καὶ βουλευμάτων ἀπορήτων, καὶ δόλιον καὶ ἐπιβουλιῶν, καὶ ὅλιως πάντων, καὶ τῶν πραττομένων φανερώς, καὶ τῶν ἀφανῶς κατασκευαζομένων ἀγνοεῖν μηδέν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅπερ ἔφην ἐξ ἀρχῆς, οὐδὲ τῆς ἀληθείας προσήσομαι οὐδέν· ἀλλ' ὡς αὐτὰ ἔσχον τὰ πράγματα ἀπαγγεῖλω, πλὴν εἰ μὴ πού τι παρήσομαι ἐκίων, τῶν ὅσα τισὶ λοιδορίαν ἢ μέμψιν εἰρημένα ἐμποιήσει· οὐ γὰρ ἐμοὶ φίλον τὸ τινὰς κακηγορεῖν, κἂν εἰ πάντες εἶδεν ἄνθρωποι. Ἦν δὲ πού τι φαίνομαι διηγούμενος μὴ ὡς δοξάζουσιν οἱ πολλοὶ, οὐ χρὴ θυμάζειν. Οὐ γὰρ τὸ μὴ ταῦτά τοις πολλοῖς φθέγγεσθαι ψεύγων λογοποιήσω τὰ μὴ ὄντα· ἀλλ' ὡς ἔχουσι τὰ πράγματα ἀπαγγέλλων, χαίρειν ἔασω τὰς δόξας τῶν πολλῶν, ὡς ψευδομένας. Τετλευτηκότος τοίνυν τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ νέου, ἡ αὐτῷ σύζυγος Ἄννα ἡ βασιλίσ, εἰς τρίτην μὲν ἡμέραν διεκαρτέρησεν ἐν τῇ μονῇ τῶν Ὀδηγῶν. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐν βασιλείῳ γεγονόμην, ἐπόνθησεν ἐφ' ἡμέραις ἑννέα, πάντων ὁσημέραι πρὸς τὰ βασιλεία παραγινομένων, οὐ τῶν συγκλητικῶν μόνον καὶ στρατευομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσοι Βυζαντίων ἦσαν ἐν λόγῳ καὶ κοινῇ τὸν ἀπελθόντα θρηνοῦντων βασιλίσ. Δομέτικος δὲ ὁ μέγας, ἐξ αὐτῆς ἡμέρας ἧς ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, οὐδαμῆ τῶν βασιλείων ἀπέστη· ἀλλὰ τῶν τε οἰκείων καὶ τῶν βασιλικῶν πεντακοσίους ἔχων οὐς ἐγκατέστησε τοῖς βασιλείοις φρουράν, διὰ πάσης ἐπιμελείας ἐποιεῖτο καὶ σπουδῆς τῶν ἰσως νεωτεριούντων ἀπαμβλύνειν τὰς ὁρμάς· μετὰ δὲ τὴν ἐνάτην τῶν ἐπὶ τοῖς τετλευτηκόσι συνήθως γεγεννημένων ἰλασμῶν, τὴν μὲν φρουράν τὴν πολλὴν ἐξέβαλε τῶν βασιλείων, ὀλίγους καταστήσας ὅσοι καὶ πρότερον ἐξ ἔθους ἦσαν· αὐτὸς δὲ οἴκοι γεγονώς, συνήθως ἐπιμελεῖτο τῶν πραγμάτων· καὶ τοῖς τε τὰς ἀρχὰς ἐπιτετραμμένοις τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν πόλεων παρῆναι διὰ γραμμάτων ἀτρεμεῖν καὶ μηδὲν νεωτερίζειν, ὡς τῆς τε καλοκάγαθίας καὶ τῆς εἰς βασιλέα εὐνοίας ἀξίως ἀποληψομένοις τὰς εὐεργεσίας· καὶ τοῦναντίον ἦν τις νεωτερίζοιεν, τίσοισι δίκας· καὶ τοῖς τῶν δημοσίων συνεισφορῶν τὴν εἰσπραξίν ἐγκειρισμένοις ἐκέλευε κακουρεῖν περὶ τὰ χρήματα μηδέν, ὡς οὐδὲν ἕλαττον ἢ βασιλέως ζῶντος περὶ αὐτῶν παρέξουσιν εὐθύνας. Καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἐν πλείοσιν ἢ τριάκοντα ἡμέραις ὑπὲρ πεντακοσίας ἐφ' ἐκάστης πέμπων γραφὰς, εἰς τοσοῦτον εὐταξίας καὶ εὐπειθείας τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους πάσαν κατέστησεν ἡγεμονίαν, ὡς δοκεῖν καινὸν μηδὲν συμβεβηκέναι, ἀλλὰ ζῆν ἐτι βασιλέα καὶ τοῖς πράγμασιν ἐφεισταναι. Οὐδὲν γὰρ οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα ἐκινήθη· πλὴν αἱ κατὰ Θετταλίαν μόνον νεμόμενοι Ἄλβανοί,

qui ea fecerunt, ego praesens (86), alia per meipsum novi: alia ex ore ipsorum, a quibus acta sunt, ad unguem didici. Et cum frequentes continentesque toto eo tempore mutationes fuerint, verisimile est, non gestorum modo, sed et consultorum arcanorum, et fraudum, insidiarumque, et prorsus omnium quæque palam acta, quæque occulte comparata sunt, nihil me fugere. Verumtamen quod in vestibulo operis mei sum pollicitus, veritati nihil anteferam; sed ut res evenerunt, ita eas explanabo: excepto quod alicubi praedens praeteribo, quæ nonnullis convicio aut vituperationi esse possint: non enim mihi amicum est culquam conviciari, etiamsi mortalium nemo rem ignoret. Quod si interdum quædam secus quam vulgi opinantur videbor exponere (87), ne sit mirum. Non enim dum vitio eadem cum multis dicere, nova comminiscar: sed res ut se habent commemorans, vulgi opiniones ut falsas valere jubebo. Mortuo igitur Andronico juniore Imperatore, Augusta triduo in monasterio Hodegorum mansit. Postea in regiam regressa, diebus novem luctui se dedit, cum quotidie omnes, non senatores modo ac duces, sed quotquot Byzantii eminebant accederent, et defunctum imperatorem communi lamentatione prosequerentur. Magnus porro domesticus ab eo ipso die, quo imperator animam edidit, a palatio nusquam discedebat; sed quingentis, partim suis, partim imperatoris in eo ad custodiam collocatis, summum studium diligentiamque impendebat, ut si qui fortasse res novas attentarent, eorum conatus infringeret. Post diem nonum, peracta, ut assolet, pro defunctis piaculari caeremonia, custodes e palatio dimittit (paucis retentis, quot nimirum et antea esse consueverant) ipse domi, ut semper, reipublicæ animum intendebat, et urbium provinciarumque rectores per litteras monebat, ne rebus novis studerent, utpote hujus suæ probitatis et egregiæ in imperatoreia voluntatis condigna præmia accepturos: contra si quid machinarentur, pœnas duros. Quæstoribus item mandabat, ne quid sceleris in pecunia designarent, quod nihilominus, quam imperatore vivo rationes relaturi essent. Atque ad hunc modum diebus plus triginta missis epistolis 350 amplius quingentis ad tantum ordinem obedientiamque Romanum imperium universum redegit, ut nihil novi contigisse, sed imperator adhuc aurescisci et præesse rebus videretur. Nulli enim nec parvi nec magni motus audiebantur; nisi quod Albani in Thessalia morte imperatoris intellecta, urbes illie incursabant, et (quanquam non admodum) deprædabantur. Quo comperto magnus domesticus quam primum eo nuntium expedit:

Jacobi Pontani notæ.

(86) Compara hæc cum iis, quæ in proœmio, seu in epistola responsoria Christoduli ad Nilum dicuntur. Ad hæc, non ista a majoribus didici, aut summa subtiliter ineptis, etc.

(87) Conferes etiam hunc locum cum illis, quæ sunt in extrema epistola Nili. Quapropter ut plurimum humanæ vitæ commodaturus etc.

Albanis imperat, aut prædã restituant, ac de cætero se contineant : aut, si jussa detrectent, se apud ipsum in hostium loco futuros sciant. Quibus illi miuis exterriti, non solum prædã spoliatis reddiderunt, verum etiam posthac nihil tale ausuros promiserunt : modo hujus peccati gratia sibi fieret. Verum hæc paulo post acciderunt. Postquam magnus domesticus e palatio domum concessit, præcones ejus missu vicos et oppida Byzantio vicina concursant, omnem clerum (88) Constantinopolim ad diem præfixam propter defunctum imperatorem funebribus sacris expiandum evocantes. Confluxerunt tanti greges, ut Sophiæ templum, omnium quæ sol aspiciit spatiosissimum (88), ad præsentem usum haud satis capax appareret, a sacerdotibus confertim repletum videlicet. Ubi dies placandis manibus dicta illuxit, omnia adeo citra tumultum, tantoque ordine peracta sunt, quasi qui peragebant pauci, ac numeratu faciles essent. Neque enim saltẽm obscurius murmur, quale in frequentia solet, sed admirabilis quædam, omnibus alternatim sacros hymnos modulantibus concinnitas atque convenientia vocum exaudiebatur; nec stupori tantum, sed voluptati quoque erat hoc spectaculum, dum ita ingens sacerdotum multitudo cum episcopis, induta sacris vestibus, sub uno patriarcha duce, iisdem ritibus fungeretur. Lampadum vero copia reliquique apparatus amplitudo omnium dierum festorum, qui unquam memorabiles exstiterunt magnificentiam splendoremque superabat. Atque in hæc et in sacerdotum amplissima honoraria, pro cujusque dignitate sumptum de suo fecit magnus domesticus.

μέγας παρηκόντισε τῶν ἑορτῶν· ἀναλώματα δὲ τὰ ἐπὶ τούτοις, καὶ τοὺς τῶν ἱερέων μισθοὺς φιλοτίμως μάλιστα γεγεννημένου ἐκάστῳ κατ' ἀξίαν, οἰκοθεν ὁ μέγας δομέστικος παρέσχετο αὐτός.

251 CAPUT II.

Ambitio patriarchæ. Consilium magni domestici de excommunicandis insidiatoribus filiorum imperatoris. Pia imperatoris recusatio. Tandem importunitas domestici ab invito assensum extorquet. Patriarcha regnare contendit. Sismanus exsul ab imperatrice petitur. Ejus fratrisque ac matris conditio. Consultatur de reddendo. Chumni in domesticum convicium. Imperatrix litem præcidit. Binæ sententiæ de Sismano. Patriarchæ sententia laudatur vehementer. Domesticus imprudentiam consultantium reprehendit, rectius suadet. Patriarcha culpam agnoscit. Ex Chumni dicitur civilis seditionis augurium, et domestico se abdicandi renovatum desiderium.

Piamina quidem hæc fuerunt. Ipse autem magnus domesticus, quomodo antehac, ad rempublicam procurandam incumbibat, de nemine nulla in re quidquam suspicans malî. Patriarcha in sua pelle quiescere non poterat; sed imperiî administrationem, ut sibi congruentem ex causa istiusmodi capessendam judicabat. Non parum diu ante

αἰσθημένοι τὴν βασιλείας τελευταίην τῶν ἐκεῖ καταδραμον πόλεων, καὶ ἐληΐσαντο οὐ πολλὰ. Ὅπερ ὁ μέγας δομέστικος πυθόμενος, κατὰ τάχος ἐπεμψε τοὺς ἀγγελοῦντας Ἄλβανοῖς ἢ τὴν λείαν ἀποδιδόναι, καὶ μηδὲν νεωτερίζειν ἐτι, ἢ εἰ μὴ πείθονται, ἐκδέχεσθαι αὐτὸν χρησόμενον ὡς πολεμίοις· οἱ δὲ καὶ ὑποπτήξαντες τὴν ἀπειλήν, οὐ μόνον τὴν λείαν ἀπέδωσαν τοῖς ἡδίκημένοις, ἀλλὰ καὶ ψυχίαν ἀγειν ἐπηγγείλαντο τοῦ λοιποῦ, εἰ μόνον ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις λήφονται συγγνώμην. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὀλίγον ὕστερον. Μετὰ δὲ τὸ μέγαν δομέστικον ἐκ τῶν βασιλείων εἰσαθεῖν, κήρυκες ἐφοίτων αὐτοῦ κελεύσαντος εἰς τὰς περὶ Βυζάντιον πόλεις καὶ κώμας, πάντας ὅσοι τοῦ ἱεροῦ καταλόγου καλοῦντες πρὸς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν ἐφ' ἡμέρᾳ ῥήτῃ ὡς τῶν ὑπὲρ τοῦ τετελευτηκότος Βασιλέως τελεωθησόμενων ἱλασμῶν. Καὶ συνῆλθε πλῆθος ἱερέων τοσοῦτον, ὥστε τὸν νεὼν τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ μεγέθει μέγιστον ὄντα τῶν ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀπάντων, ἐλάσσω τῆς χρείας τότε δοκεῖν ὑπὸ τοῦ πλήθους ἀκριβῶς πεπληρωμένον τῶν ἱερέων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ προθεσμία παρῆν τῶν ἱλασμῶν, ἐτελοῦντο ἀθορύβως καὶ τεταγμένως οὕτως, ὡς δοκεῖν ὀλίγους τινὰς εἶναι καὶ εὐαριθμήτους τοὺς τελοῦντας. Οὐδὲ γὰρ ἀστημέστις ἐξηκούετο θραῦς οἶον ποιεῖν φιλεῖ τὸ πλῆθος· ἀλλ' ἐξαισία τις εὐαρμοστίς καὶ συμφωνία μέλους, πάντων ἐφεξῆς τοὺς ἱεροὺς ἀδόντων ὕμνους· καὶ ἦν οὐκ ἐκπλήξιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡδονὴν τὸ θέαμα παρέχον, κατάλογος ἱερῶν ὁρώμενος τοσοῦτος ἅμα τοῖς ἱεράρχαις, στολαῖς ἱεραῖς κεκοσμημένοι, καὶ μίαν τελοῦντες τελετὴν ὑφ' ἐνὶ καθηγεμόνι, τῷ πατριάρχῃ, τεταγμένοι. Λαμπάδων δὲ περισσία καὶ τῇ ἄλλῃ πολυτελείᾳ τῆς παρασκευῆς, καὶ τὰς πρότερον ὕμνου-

μέγας παρηκόντισε τῶν ἑορτῶν· ἀναλώματα δὲ τὰ ἐπὶ τούτοις, καὶ τοὺς τῶν ἱερέων μισθοὺς φιλοτίμως μάλιστα γεγεννημένου ἐκάστῳ κατ' ἀξίαν, οἰκοθεν ὁ μέγας δομέστικος παρέσχετο αὐτός.

Jacobi Pontani notæ.

(88) Ἱερὸν κατάλογον, universum sacerdotum ordinem vocat sumpta metaphora a re militari. Est enim κατάλογος delectus, et καταλέγειν est allegere, ut Budæus tradit. Idem esset si diceremus : de sacro albo. Matricem aut matriculam vocant jureconsulti, de qua Vegetius, lib. II, cap. 5; Isidorus, lib. I, cap. 25. Unde facile intelligimus, quid sit dare nomina, quid scripti, aut conscripti milites.

(89) De hoc templo diximus nonnulla in lib. I, cap. 12. Quanquam autem frequenter, Σοφίας τοῦ Θεοῦ Λόγου, Sapientiæ divini Verbi dicitur, id est, Filii Dei, qui est Verbum, et sapientia Patris, non tamen necesse habemus totidem verbis interpretari, cum quæ illa Sophia sit, jam satis constet. Rudiores historiarum quaedam martyrem, nomine Sophiam somniant, cui hoc templum dedicatum fuerit.

οὐκ ὀλίγῳ χρόνῳ πρὸ τῆς τελευταίας συνεβούλευεν ὁ μέγας δομέστικος αὐτῷ πατριάρχῃν πείσαι ἐπιτιμιον ἐπαπειλῆσαι ἀνατείνασθαι καὶ χωρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας τῶν πιστῶν, εἴ τις τετελευτηκότος βασιλέως ἐπιβουλεύσειε τοῖς ἐκείνου παισὶ, καὶ τὴν βασιλείαν παρέλοιτο ἀδίκως· ἐφασκέ τε πείθειν ἐπιχειρῶν ὡς οὐδὲν ἔσονται ταυῦτα πράττοντες τῶν ἀτόπων εἰργασμένοι καὶ παραλόγων· ἀλλὰ καὶ ὠφέλειαν οὐ μικράν τινα παρέξονται τοῖς παισὶν ἐκ τούτου εἴ τι τοιοῦτον συμβαίη περὶ αὐτούς. Πᾶσι μὲν γὰρ ἄδηλον εἶναι τὸ τοῦ θανάτου τέλος, ὅποτε ἦξει· μάλιστα δὲ αὐτοῖς ἀεὶ περὶ μάχας καὶ κινδύνους ἡσχολημένοι· καὶ οὐδὲν εἶναι τῶν ἀδυνάτων, εἰ καὶ ἀμφοτέροις αὐτοῖς συμβαίη περὶ μίαν μάχην πεσεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο γένοιτο, ἀπρονοήτους παντάπασι συμβαίνει λείπεσθαι τοὺς παῖδας, μήθ' ἑαυτοῖς ἀμύειν διὰ νηπιότητα δυναμένοις, μήθ' ἑτερόν τινα ἔχοντας τὸν προστησόμενον γνησίως καὶ ἀδύλως. Βασιλεὺς δὲ, οὐκ ἐπέθετο ῥαδίως γνώμης τε ὧν ἀγαθῆς, καὶ μᾶλλον οἰόμενος προσήκειν ἐπὶ τὴν πάντα δυναμένην δεξιάν· τὰς ἐλπίδας τῆς τῶν παιδῶν σωτηρίας ἔχειν, ἢ πρὸς συκίνητην ἐπικουρίαν τὴν ἐξ ἀνθρωπίνης ἐπινοίας ἀποβλέπειν, συνορῶν ὡς καὶ τοῖς πρὸ ἐκείνων βασιλεῦσι τοιαῦτα ἐπινενοημένα ὦνθσαν οὐδὲν, ἐφασκέ τε ὡς ἡ θεὸς ἀνωθεν χεῖρα σώζουσαν ὑπερέχων, ἢ τῶν ἡμῶν εὐνῶν ἢ δύναμις ἀν τῶν ἐναντίων ὑπερέχη τὰς τῶν ἀδικεῖν ἐθελόντων ἢ κωλύσειν ὀρμάς· ὄρκοι δὲ καὶ δεσμοὶ καὶ ὅσα παρὰ πλῆσι, οὐδὲν ἂν ἐκφραθῆσαι τοὺς πλεονεκτεῖν προηρημένους. Διὸ καὶ τῆς τοιαύτης πράξεως ἀποσχέσθαι, ὡς οὐ μόνον οὐδὲν ἡμῶν λυσιτελοῦσης, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις οὐ τὴν τυχοῦσαν βλάβην δυναμένης προξενεῖν οἷα δὴ πρὸς τῷ δίκῃ τῆς ἀρπαγῆς ὀφείλειν, καὶ κεχωρισμένοις ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος οὐκ ἀνίη βιαζόμενος, ἀλλ' ἔδειτο τῶν μὲν τοιούτων λόγιον ἀποσχέσθαι, αὐτῷ δὲ πείθεσθαι ὡς λυσιτελοῦντα καὶ δίκαια βουλευομένῳ· καὶ ἐπεισέ γε βιαζόμενος, οὐδ' αὐτῷ μὲν πεπεισμένων ὡς λυσιτελεῖ τὰ πραττόμενα εἶη, ἀλλὰ τῆς ἐξαρχῆς ἐχόμενον γνώμης. Διὰ δὲ τὸ δοκαῖν ἐκείνῳ λυσιτελεῖν καὶ ἄκοντα πεπεισμένον· καὶ τὸν πατριάρχῃν μετακαλεσάμενος καὶ ὅσα τῶν ἀρχιερέων ἐν Βυζαντίῳ τότε παρήσαν, καὶ ὅσα ἦν εἰκὸς διαλεχθεῖς περὶ τοῦ πράγματός, καὶ τὴν γνώμην φανεράν ποιήσας, ὡς αὐτῷ μὲν οὐτε ἀναγκαζόν οὔτε λυσιτελεῖς δοκεῖ τὸ πρᾶγμα· οὐ γὰρ ἐπισχῆσαι τὰς ὀρμάς τῶν ἐπιβούλων· ὡς ἂν δὲ μὴ δοκοῖη τοῖς σφετέροις μόναις πείθεσθαι λογισμαῖς, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις συμβουλευούσι παραχωρεῖν, αὐτὸν τε πεπεισθαι καὶ σφίσι ἐπιτρέπειν, ἐκίλευε τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίαν τοῖς παισὶν ἀδίκως ἐπιθησομένων ἐκφωναῖν· καὶ ἐτελεῖτο παρα πατριάρχου ἢ προσέτα· τὸν ὁ βασιλεὺς. Διὰ ταῦτα δὴ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίαν, ὁ πατριάρχης ὤνθη δειν, οἷα δὲ τῶν βασιλέως παιδῶν φύλαξ, ἄλλως ὅτι καὶ ὁ τοῦ βασιλέως παῖς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς

A excessum imperatori consilium dedit magnus domesticus. patriarchæ auctor esset, pœnam et ejectionem ex Ecclesia interminandi, si quis imperatore mortuo filiis ejus insidiaretur, et imperium illis nefarie adimeret: addiditque persuadendi causa, nihil indecens aut inopinatum facturos; quin etiam non modice filiis profuturos, si quid humanitus ipsis accidisset. Neminem enim præscire diem ultimum, præsertim ipsos semper bellis, cum periculo distentos: et posse utrumque eorum in eodem prælio occumbere; male curatos relinqui filios, qui nec sibi ipsis propter ætatis imbecillitatem ferre opem poterint; nec habituri sint, qui eos sincere ac legitime tueatur. Imperator reniti, quod pius esset animi, putaretque convenire magis in omnipotenti dextera salutem filiorum reponere, quam ad ficulneum auxilium humana cogitatione inventum respicere; intelligeret præterea a superioribus imperatoribus similia excogitata fuisse, nec profuisse. Et adjungebat, aut Deum ab alto salutarem manum extendentem, aut potentiam sibi bene cupientium, devictis adversariis, eorum ad injuriam inferendam impetus repressuram. Juramenta, et vincula, et quæcunque hujus generis nihil perterritura eos, qui ex alienis incommodis sua comparare commoda statuerint. Idecirco abstinendum hoc negotio, ut non solum ipsis inutili, sed cæteris etiam non mediocriter nocituro; utpote præter pœnas ob rapinam debitas etiam diris precibus a divina conjunctione seclusis. Magnus domesticus instare, rogareque 352 hujusmodi verbis parceret, sibi utiliter ac justo consulenti pareret. Et importunitate quod voluit, effecit, non ita tamen ut profuturum crederet imperator, si ficeret; verum anticipatæ opinionis suæ affixus, quoniam ille profuturum censebat, in speciem assensus est, accersitoque patriarcha cum episcopis quotquot Byzantii versabantur, et quæ decebat de re locutus: declarata insuper palam sententia sua, sibi quidem rem neque necessariam, neque conducibilem videri (non enim cohiberi posse insidiatorum cupidinem), tamen ne existimeretur suo tantum judicio obsequi, sed aliorum quoque consiliis cedere, et manus dare, et rem illis committere. Proinde anathema in eos dicant, qui se mortuo filios ejus per scelus adorirentur. Patriarcha jussa complet; et hac nimirum de causa post ejus obitum oportere se tanquam filiorum tutorem (et præsertim quia Joannes imperator admodum puer adhuc, novem duntaxat annos natus erat (90)) gubernationem attingere, et adolescentulo imperatori imperium conservare existimavit. Ac suscepit quidem ille rempublicam, paulatimque semet in principatum intrudens, latere studuit quam maxime potuit; quod metueret

Jacobi Pontani notæ.

(90) Patre moriente Joannes Palæologus non plus novem annos natus erat. Huic crede, et falsum nra Laonicum, qui ei duodecim annos tribuit.

ne magni domestici æmulum se esse in regenda republica palam constaret. Et cum alia ei inimica faciebat, tum sodalitium ex aulicis proceribus conflabat, multaque amplissima beneficia promittebat, si ipsis administris rerum principatum adipisceretur. Præterea totos dies, et ad medias noctes in palatio hærebat. Hinc magnus domesticus, ejus cogitata olfaciens, et imprimis a nonnullis, quibuscum patriarcha arcana sua communicabat, de causa molitionum istarum certior factus, merito indigne ferebat et irascebatur. Silebat nihilominus, et quo demum res erumperet, observabat. Inter hæc aliud quiddam evenit, quod ejus animum non leviter pupugit. Nam Mæсорum rex Alexander per legatos ab imperatrice, et Romanis Sismanum exulem Byzantii degentem petebat, Michaelis, cui successerat ex Stephani Triballorum principis sorore filium: que a marito, superinducta sorore Andronici junioris, ejecta, post ejus interitum in Mæsla regnaverat; nec multo post potentissimorum factione rursus pulsa regno, cum Joanne, e filiis altero, ad Cralem fratrem se receperat. **353** Sismanus alter filius ad Scythas exsulatum abierat; nec longo tempore ibidem exacto, post mortem imperatoris ad Romanos sponte confugerat: Hunc igitur Alexander ut teterrimum hostem suum postulabat, et alterutrus optionem dabat: ut aut Sismanum sibi jugulandum dederent, aut se ad bellum pararet; laud enim Romanis amicum, ac socium esse posse, quandiu illi hostem suum apud se alerent; simulque juramentum mittebat, quo se ipsi Andronicus pacis causa obstrinxerat. Legatio Alexandri ita se habuit. Oportebat vero convenire optimates, et cum Augusta deliberare, fasne esset perfugam tradere, an pro eo bellum contra Mæsos suscipere. Convenitur in palatio; adsunt item magnus domesticus, et patriarcha; quæstio movetur. Ibi aliis omnibus in magnum domesticum, ora atque oculos cum silentio convertentibus, ejusque super re proposita sententiam exspectantibus, Georgius Chumnus mensæ præfectus inscite, et audacter, priusquam ab ullo verbum audiretur: Scriptum est, inquit, *Si postremo revelatum fuerit, primus taceat* (91). Ergo si alicui nostrum, qui videmur esse postremi, melius aliquid in illis, de quibus nunc est inducta deliberatio, loqui licuerit, necesse erit primum boni consulere. Percussit illico, et indignatione commovit magnum domesticum, tam proterva, et impudens oratio. Sed quia aut imperatricem, aut patriarcham, ille enim consilio præsidebat, iratos e curia hominem exacturos, aut verbis saltem de istac tam intempestiva linguæ petulantia objurgaturos sperabat, ad contumeliam tacuit. Cum autem illi contra ne mutirent quidem

ἄ ἐτι νήπιος ἦν, ἀρτι παιδικῆς ἡμμένος ἡλικίας, ἐτη γάρῃν γεγωνῶς ἐννεᾶ, ἀν' ἀπτεσθαί τῶν πραγμάτων καὶ τὴν βασιλείαν συνδιασώζειν τῷ νέῳ βασιλεὶ· καὶ ἤπειτό γε αὐτῶν, λαμβάνειν ἐπιχειρῶν ὡς μάλιστα ἐντὴν καὶ κατὰ μικρὸν ἐμβιδάζων ἐαυτὸν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐδεδῆει γὰρ γενέσθαι φανερὸς ἀντιπλιευόμενος τῷ μεγάλῳ δομestικῷ· καὶ ἄλλα τε ἐπραττεν ἃ οὐκ ἦν αὐτῷ ἀρέσκειν, καὶ ἔταιρειαν ἐκ τῶν συγκλητικῶν συνίστα, καὶ ἔπειθε πολλὰς ὑποσχέσεσιν αὐτῷ συμπράττειν ὡς τὰ μέγιστα εὐποιήσων εἰ αὐτῷ προσηγένοιτο τῶν πραγμάτων ἡ ἀρχή. Καὶ διηνεκῶς διέτριβεν ἐν βασιλείῳ, νυκτὸς μόνῃς καὶ ταύτης μέσῃς οἰκαδὲ ἀναχωρῶν. Ἐξ ὧν ὁ μέγας δομestικός καταστοχαζόμενος τῆς τοῦ πατριάρχου διανοίας, ἄλλως τε καὶ τινῶν τῶν κοινωνούντων, αὐτῷ τῶν ἀπορρήτων ἀπαγγελλόντων τῶν γινομένων τὴν αἰτίαν, ἐδυσχέραινε μὲν ὡς εἰκὸς, καὶ δι' ὀργῆς τὰ πραττόμενα ἐποιεῖτο, ὅμως δὲ ἔφερε σιγῇ ἀποσχοπῶν ὅποι τελευτήσει ἡ διάνοια αὐτῷ. Μεταξὺ δὲ τούτων γινομένων συμβέθηκέ τι καὶ ἄλλο, ὃ μετρίως αὐ καθήψατο τῆς τοῦ μεγάλου δομestικοῦ ψυχῆς· ὃ γὰρ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος πρεσβείαν πέμψας πρὸς βασιλῆα καὶ Ῥωμαίους, τὸν παρ' αὐτοῖς διατρίβοντα φυγάδα ἦται Σίσμανον τὸν τοῦ παρὰ Μουσῶν πρεσβεβασιλευκότος Μιχαήλ· ὃς δὴ γεγέννητο αὐτῷ ἐκ τῆς Στεφάνου τοῦ τῶν Τριβαλῶν ἀρχοντος ἀδελφῆς, ἡ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἤρξε Μυσίας· πρότερον γὰρ ἐκβαθλημένη ὑπ' ἐκείνου ἦν ἐτι περιόντος, καὶ τῇ βασιλείῳ Ἀνδρονίκου τοῦ νέου συναικοῦντος ἀδελφῆ· ἐπεὶ δὲ μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν δυνατωτάτων ἐπιβουλευθεῖσα πάλιν ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς, ἡ μὲν τὸν ἕτερον ἔχουσα τῶν υἱῶν Ἰωάννην, πρὸς Κράλην ἐπανῆκε τὸν ἀδελφόν. Σίσμανος δὲ ὁ λοιπὸς τῶν παίδων, εἰς Σκύθας ὄρητο φυγὰς· ὃς δὴ παρ' ἐκείνοις διατρίψας οὐκ ὀλίγον, ὕστερον Ῥωμαίοις ἐκοντὶ προσῆλθε μετὰ τὴν βασιλείῳ τελευτὴν. Τοῦτον δὲ Ἀλέξανδρος ἠτείτο πέμψας ὡς πολεμιώτατον αὐτῷ· ἔφασκε τε δυοῖν θάτερον, ἢ παραδοῦναι Σίσμανον ἐπὶ θανάτῳ, ἢ παρασκευάζεσθαι πρὸς πόλεμον, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτὸν εἶναι φίλον καὶ σύμμαχον Ῥωμαίοις τοῦ πολεμιωτάτου τρεφομένου παρ' αὐτοῖς· ἐπεμπέ τε καὶ τοὺς ἔρχους οἱ πρὸς βασιλέωσ Ἀνδρονίκου πρὸς αὐτὸν ἦσαν ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ γεγεννημένοι. Ἡ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου πρεσβεία τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον· εἶδει δὲ τὴν σύγκλητον συναλθοῦσαν βουλευσασθαι ἅμα βασιλίδι εἰ δέον ἢ τὸν αὐτόμολον παραδιδόναι, ἢ πόλεμον ἄρασθαι πρὸς Μουσῶν ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ μὲν οὖν συνῆλθον ἐν βασιλείῳ· συμπάρῃν δ' αὐτοῖς καὶ δομestικός ὁ μέγας, ἅμα πατριάρχῃ· προτεθείσης δὲ τῆς βουλῆς ἐπ' ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἡσυχίαν ἤγουν πρὸς τὸν μέγαν δομestικὸν ἀποβλέποντες, ὃ τι ἂν βουλευσάιτο περὶ τῶν προκειμένων. Χοῦμνος δὲ Ἰεωόργιος ὁ ἐπὶ τῆς τραπέζης

Jacobi Pontani notæ.

(91) Ex D. Paulo, 1 ad Corinth. cap. xiv, ubi ita legitur: Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλεῖτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. Ἐὰν δὲ ἄλλῃ ἀποκαλυφθῇ καθήμενος, ὁ πρῶτος σιγάτω· *Propheta autem duo,*

aut tres dicant, et cæteri dijudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, primus taceat. Verumtamen in sententia diversitas nulla appareat.

ἀμαθῶς καὶ θρασεῶς πρὶν τι φθέγγεσθαι τινὰ, ἄνθρωπος γέγραπται, εἶπεν, ἐάν τῳ ἐσχάτῳ ἀποκαλυφθῆ, σιγάτω ὁ πρῶτος. Ἄν οὖν καὶ ἡμῶν τινι τῶν δοκούντων ἐσχάτων εἶναι βέλτιόν τι περὶ ὧν νυνὶ βουλευόμεθα εἰπεῖν ἐξῆ, ἀνάγκη τὸν πρῶτον στέργειν. Ἐταράχθη μὲν οὖν εὐθύς ὁ μέγας δομέστικος ἐπὶ τῷ λόγῳ πρὸς τὴν θρασύτητα καὶ ἀναίδειαν τοῦ ἀνδρὸς ἀγανακτῶν· οἰόμενος δὲ τὴν βασιλῖδα ἢ τὴν πατριάρχην, οὗτος γὰρ ἤδη προΐστατο τῆς βουλῆς πρὸς ὀργὴν τὸν Χοῦμνον ἀπελάσειν τοῦ βουλευτηρίου, ἢ λόγοις ἐπιπλήξειν τῆς ἀκαιροῦ γλωσσαλγίας, ἤνεγκε σιγῇ· ὡς δὲ μήτε παρ' ἐκείνων ἐλέγετο τῶν ἐσόντων τι, ἔτι μᾶλλον ἐταράττετο· τεκμήριον ἐναργὲς ἀταξίας καὶ ἀναρχίας τιθέμενος τὸν λόγον εἰ πᾶσιν ἐξέσται τοῖς μείζουσι προσκρούειν ἀδεῶς. Τορνίκη δὲ Δημήτριος οὐκ ἐνεγκὼν τὴν ἀτοπίαν. Τί οὖν, εἶπε, δημοκρατίαν χρῆ ποιεῖν τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν, ἐν' ἐξῆ παντὶ τῷ βουλευέσθαι καὶ λέγειν ἅττα ἂν δοκῆ καὶ περὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων πραγμάτων, καὶ ἀνάγκη προστιθέναι τοῖς βέλτισσι στέργειν τὰ ἐψηφισμένα· καὶ ποίαν ἀτοπίαν ἂν ὑπερβολὴν ἐλλίπει τὸ τοιοῦτον· ὠρμημένων τε ἤδη περὶ τῶν τοιούτων ἀλλήλοις ἀντιλέγειν, ἐπέσχεν ἡ βασιλῖς, τῶν ἀκαιρῶν ἀποσχέσθαι κελεύουσα λόγων τούτων καὶ ἀναγκαίων περὶ διαλέγεσθαι. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ὑποκρινάμενος τὸν στόμαχον ἀλγεῖν, ἔπλαττε τότε στρέφεσθαι τὰ ἔνδον, καὶ ἐσιώπα ὡς μὴδὲ φθέγγεσθαι δυνάμενος ὑπὸ τῆς ἀλγηδῶνος· οἱ δὲ, ἀτάκτως ἐθορύβουν, ἕκαστος τὸ προσιστάμενον βουλόμενος κυροῦν. Οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον δεῖν Σίσμανον διασώζειν, ἰκέτην τῆς Ῥωμαίων βασιλείας γεγεννημένον, καὶ μὴ καταπροδιδόναι, εἰ δεῖ τι καὶ τῶν δυσχερῶν ὑπομένειν δι' αὐτόν. Οἱ δὲ, τὴν χώραν μᾶλλον καὶ τὰ οἰκεία διασώζειν, καὶ μὴ βαρβάρου ἕνεκα φυγᾶς εἰς προὔπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν σφᾶς αὐτούς· καὶ τοιαῦτα ἕτερα ἀντέλεγον πρὸς ἀλλήλους, καὶ βοῆς τὰ βασίλεια ἐπλήρουν, πάντων ἐθελόντων γνώμας καὶ ψηφίσματα προτείνειν ὑπὲρ τῶν κοινῇ λυσιτελούντων. Ὡς δὲ ἐπιπλέον ἡ φιλονεικία περὶτείνετο καὶ ἀσύμφωνοι ταῖς γνώμαις ἦσαν, ὁ πατριάρχης ὡς δῆτι μέγα καὶ θαυμάσιον βεβουλευμένος, Ἐμοὶ δοκεῖν, ἔφη, Σίσμανον πρὸς τὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας νεῶν καταφυγεῖν· ἀσυλία δὲ αὐτοῦ τετιμημένου ὑπὸ πάντων ὅσοι Ῥωμαίων ἐθασίλευσαν, ἐξεῖναι καὶ ἡμῖν εὐπρόσωπον ἀπολογίαν πρὸς τοὺς Ἀλεξάνδρου θέσθαι πρεσβευτὰς, ὡς οὐκ ἔξῃ ἀποσπᾶσαντας τὸν ἰκέτην τοῦ Θεοῦ παραδιδόναι πρὸς σφαγὴν· μάλιστα πάντων τοῦτο ἄγος ἐναγέστατον καὶ παρὰ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν Ῥωμαίων νομιζόμενον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων, ἐξέθειασαν τὴν βουλήν ὡς ἀρίστην καὶ συνετωτάτην, καὶ θυσμένην μάλιστα ἀπράκτους ἀποπέμψαι τοὺς Ἀλεξάνδρου πρεσβευτὰς, συνορῶντας ἤδη καὶ αὐτοὺς τὴν τοῦ πράγματος ἀνάγκη. Τοῦ μεγάλου δὲ δομεστικοῦ φθειγγομένου μηδὲν, ἡ βασιλῖς πρῶτα μὲν κατεμέμφοτο τὴν ἀκαιρίαν τῆς νόσου ἐφ' οὕτως ἀναγκαῖου καιροῦ καὶ δεομένου βουλῆς γεγεννημένην· ἔπειτα δὲ ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὡς εἰ μὲν καὶ αὐτῷ εὐ ἔχειν ἢ τοῦ πατριάρχου δοκεῖ βουλή, ὡσπερ δὲ

(quod minime decebat) major eum perturbatio incessit, pro manifesto confusionis et anarchiæ habentem indicio, si in quemvis e majoribus libere insultare liceret. Demetrius porro Tornicius insolentiam non ferens: Quid hoc rei, inquit, ad democratiam ne Romanum imperium redigemus, ut unicuique fas sit consulere, ac dicere pro libidine æque in gravioribus, ut in levioribus et prudentioribus sua decreta approbandi necessitatem imponere? Quid tandem hoc stolidius fieri queat? Cumque jam inter se altercari inciperent, imperatrix se interponens, eos cohibuit; hortata, ut istiusmodi sermonibus alienis omissis, de necessariis dissererent. Magni: domesticus dolorem stomachi, et tormina simulare, silereque, ac si cruciatus ille sibi vocem eriperet. Illi inmodeste mutuum obstrepere, dum quisque propositum confirmare nititur. **354** Quidam enim Sismanum Romani imperii supplicem conservandum, non prodendum asserobant: etiamsi ejus causa quippiam durius patiendum foret. Alii magis regionem, et propria servanda tuendaque, nec propter fugitivum Barbarum in prævisa pericula sponte incurrendum. His atque similibus verbis concertantes, palatium clamoribus implebant, cunctis ad communem utilitatem sententias, et placita sua in medium afferre satagentibus. Cumque sententiarum contentio ingravesceret, patriarcha quasi nimirum nescio quid magnum et admirabile consulturus: Mea opinione, inquit, Sismano in ædem Sophiæ transfugiendum est; quam cum ab omnibus imperatoribus asyli jure honoratam constet, licebit et nobis honestum Alexandri legatis responsum reddere; nefas fuisse nobis Dei supplicem abstrahere, et aliis interficiendum transdere; quando id in scelere omnium impurissimo a Romanis semper numeratum sit. Multi igitur præsentem consilium hoc in cælum ferebant, optimumque ac prudentissimum, et ad legatos Alexandri (ut qui jam ipsi quoque recusationis necessitudinem perspicerent), re imperfecta dimittendos longe opportunissimum judicabant. Tacente magno domestico, Augusta primum de morbi ejus importunitate, tempore tam ancipiti et consilio egente, querebatur. Deinde admonerat, si placeret ei patriarchæ ratio, quomodo aliis ac sibi placuisset, vultu annueret, atque ita dicta confirmaret, et consultationi finem daret. Sin quid aliud melius et utilius haberet, se in præsentia propter ejus tentationem valetudinis consilium dimissuram, ubi se ex illa recreasset, de hisdem denuo acturos. Domesticus paulum se colligens, Videmini mihi, ait, non respondere ad ea, de quibus ventum est in consilium. Non enim nunc de sermonibus honesta specie conflictis quaeritur: sed num quæ Alexander postulat, concedenda, an potius armis cum eo depugnandum sit. Vos autem, posthabita consultationis materia, de jure, institutisque Romanorum disputatis: perinde ac si esset, qui Alexandrum posset etiam cogere ad obtemperandum Romanorum legibus.

Qui dicet fortasse : Non mihi, sed Romanis hæc leges præscribuntur ; ego unam hanc legem agnosco, omni ratione mea commoda persequi (92). Quanquam autem vobis in sacris asyis Sismanum licet abscondere, urbes tamen, et castella in iis abscondere non licet ; neque armenta bouum et greges ovium, cæterasque in agris facultates, **355** ex quibus mihi pœnas injurike persolveris. Huc itaque, non ad speciosas rationes accommodanda est vobis deliberatio. Ego vero parum abest, quin meipsum accusem, qui nescio quomodo ad hæc dicenda prolapsus sum. Dictum est enim ab initio, et ratum ab omnibus habitum (nemo siquidem contradixit prorsus), si quid postremo revelatum sit, ut primus taceat. Atqui si non inter postremos collocato, sed et primo, et curiæ longe principi tui visa sint, et a vobis universis confirmata pro utilibus, par est ipsum quoque boni consulere, et ultra nihil curiose perscrutari. Hic cum imperatrix eum ad porro dicendum enixius impelleret, ac perurgeret, Nec ista, inquit, tametsi pauca, libens protuli. Tum patriarcha hæc vera sentiens, statim ut se culpa liberaret : Ego primus, inquit, etiam ipse fateor, consultationem nostram nihil ad ea facere, quæ in questionem adducuntur. Non enim Alexandrum curaturum, cum ratione, an secus tui respondeatur : sed quomodo ab initio sibi proposita ad finem perducatur, si possit. Quocirca et ipse non de verbis, sed de illo alio consilia agitata sentio. Aliis omnibus protinus astipulantibus, et post magnam domesticum consurrectione facta, conventus est solutus. Cæterum jam ante cernens magnus domesticus, patriarcham ad imperium affectare viam, et conatum ejus vi reprimere nolens (laud enim invitis, sed cupidissimis, et de imperio sibi gratias habentibus imperare cupiebat), præterea timens, ne qua inde seditionis, bellique civilis occasio nasceretur, e quibus verisimile erat collapsurum Romanum imperium ; et omni morte horribilius arbitratus, tantis ærumnis sese originem, et caput esse (unde nec imperatore adhuc superstite, quamvis multis sæpe ab eo precibus fatigatus, purpuram induere sustinuit), cogitaverat quidem prius dignitate ultro abire, et reliquum vitæ curis et negotiis vacuum decurrere, quod, ut modo dicebamus, quidvis tolerabilis duceret, quam Romanis a se pestem evenire. Verum ut Chumnum in consessu superbe et impudenter se perstringentem (ad se enim potissimum ejus maledictum pertinere censebat, omnium tunc Romanorum et opinione, et re præcipuum), nullus de intempestiva libertate increpuit, aut accusavit, hoc ipsum civilis seditionis exordium fore ratus, citius quam volebat, potestate se abdicandi desiderio captus est.

ρον τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν παρασχεῖν αὐτὸς (ὁ δὲ οὐδὲ

A καὶ τοῖς ἄλλοις συνέδοξε καὶ αὐτῇ, ἐπινεῦσαι ὡς καλῶς ἔγγρασι τοῖς λεγομένοις, καὶ τοῦτο ἐπιθέσθαι πέρας τῆ βουλῆ. Εἰ δέ τι βέλτιον αὐτῷ καὶ λυσιτελέστερον ἕτερον δοκεῖ, τὸ νῦν μὲν εἶναι διὰ τὴν αὐτοῦ νόσον, τὸν σύλλογον διαλύειν· αὐθις δὲ βάλσαντος, βουλευέσθαι περὶ τῶν αὐτῶν· ὁ δὲ μικρὸν ἐπισχίων· Δοκεῖτέ μοι, ἔφρ, μὴ περὶ ὧν βουλευέσθε, τὴν ἀπόκρισιν ποιῆσθαι. Οὐ γὰρ νῦν ἡμῖν ἡ σκέψις περὶ λόγων εὐπροσώπων, ἀλλὰ εἴτε χρὴ τὰ κελευόμενα ὑπ' Ἀλεξάνδρου πράττειν, εἴτε πολεμεῖν αὐτῷ. Ὑμεῖς δὲ περὶ ὧν προύθεσθε βουλευέσθαι ἀφέντες, περὶ νομίμων καὶ δικαίων τῶν παρὰ Ῥωμαίους διαλέγεσθαι, ὡς περ ἂν εἴ τις καὶ Ἀλέξανδρον ὁ καταναγκάσων ἦν τοῖς Ῥωμαίων νόμοις πείθεσθαι. Ὁ δ' ἔσως ἔρει, ὡς Οὐκ ἔμοι, ἀλλὰ Ῥωμαίους οἱ νόμοι οὗτοι κείνται· ἐμοὶ δὲ εἷς νόμος ἐκ παντὸς τρόπου τὰ συνοίσοντα ἐμοὶ ζητεῖν· ὑμῖν δὲ εἰ καὶ Σίσμανον ἔξεστι τοῖς ἀσύλοις κατακρύπτειν ἱεροῖς, ἀλλ' οὐ δὴ που καὶ πόλεις καὶ κόμας κατακρύψετε ἐν τοῖς τοιούτοις· οὐδὲ βῶν ἀγέλας καὶ ποιμνία προβάτων, καὶ τὴν ἄλλην περιουσίαν τὴν ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐξ ὧν ἐμοὶ τοῖς ἀδικίας ἐξίσταται κομίζεσθαι ποινάς. Πρὸς οὖν τὰ τοιαῦτα χρὴ βουλευέσθαι, οὐ πρὸς ἀπολυγίας εὐπροσώπων. Ἐγὼ δὲ ἐλίγου δεῖν νυνὶ μέμφομαι καὶ ἑμαυτῷ ὅτι καὶ ὑπωσοῦν εἰς τοιοῦτουσι προήχθη λόγους· εἴρηται γὰρ ἐξαρχῆς καὶ ἐπεψηφίσθη γε ὑπὸ πάντων (ἐπεὶ μηδεὶς ἀντεῖπε μηδὲν), ἐὰν τῷ ἐσχάτῳ τι ἀποκαλυφθῆ σίγα ἂν τὸν πρῶτον. Εἰ δὲ μὴ τῷ ἐν ἐσχάτοις τεταγμένῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ πρώτῳ καὶ μάλιστα ἐξάρχοντι τοῦ βουλευτηρίου τοιαῦτα ἔδοξε, καὶ ὑμῖν ἐπεψηφίσθη γε τοῖς πᾶσιν ὡς λυσιτελῆ, προσῆκε στήργειν καὶ αὐτὸν, καὶ περαιτέρω πολυπραγμονεῖν μηδὲν· τῆς βασιλείδος δὲ ἐναγούσης μάλιστα, καὶ ἐπιπρωμένης πρὸς τοὺς λόγους. Οὐδὲ τὰ τοιαῦτα καίτοιγε ὀλίγα ὄντα ἐκὼν εἶναι ἐφθεγγάμην. Πρὸς δὲ τὰ τοιαῦτα εὐθύς ὁ πατριάρχης αἰτία ἀπολύων ἐαυτὸν, Ἄλλ' ἐγὼ, εἶπε, πρῶτος καὶ αὐτὸς μηδὲν εἶναι πρὸς τὰ ζητούμενα τὴν βουλήν ὁμολογῶ. Οὐ γὰρ Ἀλεξάνδρου περὶ εὐλόγων καὶ μὴ τοιούτων ἀποκρίσεων μελήσειν· ἀλλ' ὅπως ὁ προύθετο ἐξαρχῆς εἰς πέρας εἰ δύναίτο ἀγάγη· οὐ δὴ ἕνεκα καὶ αὐτὸς οὐ πρὸς λόγους, ἀλλὰ πρὸς ἐκεῖνο φημι βουλευτέον εἶναι· τὰ ἴσα δὲ εὐθύς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιψηφισαμένων πάντων, ἐπεὶ ὁ μέγας δομέστικος ἀνέστη, καὶ οἱ ἄλλοι συνανέστησαν, καὶ ὁ σύλλογος διελύθη. Ὅρων δὲ καὶ πρότερον ἐπιέμενον ὁ μέγας δομέστικος τὸν πατριάρχην τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων, καὶ μήτε βίβ βουλόμενος τὴν ἐπιχείρησιν ἐπέχειν (οὐ γὰρ ἠβούλετο ἀκουσίῳ ἄρχειν, ἀλλὰ πολὺ μάλιστα βουλομένων, καὶ χάριν εἰδόντων τῆς ἀρχῆς)· ἄλλως τε καὶ δεδοικώς μὴ καὶ πρόφασις ἐκ τούτου στάσεως ἀναφυῆ, καὶ πολέμου ἐμφυλίου, ἐξ ὧν ὡς εἰκὸς διαφθαρησομένην συνεώρα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν· καὶ παντὸς οἰόμενος θανάτου ἐπαχθίστε-

Jacobi Pontani notæ.

(92) Dicit hoc quilibet tyrannus et barbarus, et tyrannorum est, regnandi gratia omnia divina et

humana jura pervertere. Non inscite efficta Alexandri hujus resposio, æquitatem pro nihilo ducentis.

κίς παρακεκληκότες ἠθέλησε γενέσθαι βασιλεύς) ἐσκέπτετο μὲν καὶ πρότερον τὴν ἡγεμονίαν ἀποθέσθαι, καὶ ἀπραγμοσύνη τὸν ἐπιλοιπὸν βίον ζῆν, ὅπερ ἔφην τοῦ φθορᾶς αὐτὸς αἴτιος Ῥωμαίους καταστῆναι πᾶν ὁτιοῦν ἀνεκτότερον νομίζων. Ὡς δὲ καὶ κατὰ τὴν σύλλογον αὐθαδῶς καὶ θρασεύως τοῦ Χούμνου πρὸς αὐτὸν διελεγμένου (μάλιστα γὰρ πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον ἀποτείνεσθαι ᾤθη, πάντων τῶν τότε Ῥωμαίων καὶ νομιζόμενον καὶ ὄντα πρῶτον) οὐδὲς ἐπέτιμῃσεν, οὐδὲ ἐμέμψατο τῆς ἀκαίρου παρρησίας, ὡς περ ἀρχὴν νομίσας στάσεως ἐμφυλίου τὸ τοιοῦτον, θῆνται ἢ ἐβούλετο, ὥρμητο ἀπαγορεύειν τὴν ἀρχήν.

356 CAPUT III.

Amor in imperatorem mortuum. Fastidium potestatis et causa nova. Chumni contumeliosum dictum non vindicatur. Excusant se patriarcha et imperatrix. Domesticus multis verbis studium et fidelitatem in imperatorem vivum declaratum significat, et imperii administrationem in concilio deponit, obscure patriarchæ ambitionem huius rei causam indicans.

Μετὰ γοῦν τὸν σύλλογον εἰς τὴν ὀστεράταν, ἐπεὶ **A** καὶ αὐτὸς καὶ πατριάρχης παρῆσαν ἐν βασιλείῳ, πρὸς βασιλέα ἐχρήτη μηνυτῆ, καὶ τοιαῦτα αὐτῇ ἐδήλου δι' αὐτοῦ, ὡς εἶπερ ἦν αἴρασις αὐτῷ προτεθῆναι ἐκ Θεοῦ (αὐτὸς δ' ἂν εἴη τῶν ληθέντων μάρτυς ὡς ἀληθῆ), βασιλέα μὲν ἐν ζῶσιν εἶναι αὐτὸν δ' ἐκείνου τὸν θάνατον ἀθτελέσθαι, ἀπάσαις εἰρηφαίς καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ προείλετο ἂν αὐτὸς ἀποθανεῖν ὑπὲρ τοῦ ἐκείνου ζῆν. Ἐπεὶ δὲ τῷ μέτρα καὶ ζωῆς καὶ τελευτῆς ἐκάστη ταλαντεύσαντι τοῦτον ἔδοξε τὸν τρόπον, ἐκείνῳ μὲν ὁμολογεῖν προσῆκον χάριτας τῆς περὶ ἡμᾶς σοφῆς οικονομίας· αὐτοῦς δὲ, ἕκαστον ὃ τι ἂν εἴη αὐτῷ τε προσῆκον καὶ λυσιτελεῖ σκοπεῖν· ὃ δὲ κάμοι σκεψαμένῳ περὶ ἑμαυτοῦ, ἔδοξε δεῖν τῶν μὲν πραγμάτων ἀποσχέσθαι· συνεῖναι δὲ τὸν ἐπιλοιπὸν ἀπραγμοσύνη βίον ὅπως ἂν δύνομαι διάγοντα κατ' ἑμαυτόν· οὕτω δὲ δόξαν, ἤδη καὶ σοὶ κατάδηλον ποιῶ. Τοῦ πατριάρχου δὲ κυνθανομένου τὴν αἰτίαν δι' ἣν αὐτῷ τοιαῦτα πρὸς τὴν βασιλίδαν παρέστη λέγειν. Καὶ πρότερον μὲν ἔφασκε τοὺς τοιοῦτους στρέφειν λογισμοὺς, καὶ ἀναγκαῖον οἶεσθαι ἀφίστασθαι τῶν πραγμάτων. Ὅ δὲ με τάχιον ἀνέπεισε τὴν βουλήν ἀνακαλύπτειν, οὐδὲν ἕτερον εἶνα, ἢ ὅτι τῇ προτεραιᾷ κατὰ τὸν σύλλογον ἀκαίρως τοῦ Χούμνου καὶ ἀνοήτως παρρησιασμένου, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἀπακαλυφθῆ, σιγάτω δ' πρῶτος φαιμένῳ, οὐδ' ἡ βασιλῆς, οὐτ' αὐτὸς ἠγανακτήσατε πρὸς τὴν ἀνκισχυρίαν, οὐδὲ δίκην ἔδωκε τῆς ἀνοήτου γλωσσαλγίας, ἀλλ' ἐφησυχάσατε τοῖς λεγομένοις, ὡς περ εἰρημένου **C** μηδενὸς καινοῦ. Ὁ πατριάρχης δὲ, εἰ μὲν καὶ τις ἄλλη πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ἔλεγε, λόγους ἤγαγεν αἰτία, αὐτὸς ἂν εἰδείης, εἰ δ' αὐτοῦ τούτου ἔνεκα μόνου παροξυνθεὶς ὀργῇ φερόμενος πρὸς ἐμέ τε καὶ τὴν βασιλίδαν, ἀφίστασθαι τῆς διοικήσεως ἔγνωσ τῶν κοινῶν, οὔτε δίκαια ποιεῖς, οὔτε προσήκοντα σαυτῷ. Ἐγὼ τε γὰρ ἰσχυρίζομαι τούτων τῶν λόγων μὴ ἀκρησένας παντελῶς· καὶ δίκαιος εἶναι ἀξιῶ πιστεύεσθαι παρὰ σοί· οἶομαι δὲ καὶ τὴν βασιλίδαν τὰ ἴσα ἐμοὶ εἶρεῖν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἤνεγκε σιγῇ, εἰ ἀκούσαι τε συνίθαινα τῶν λόγων, καὶ πρὸς σὲ εἰρηθεῖαι οἰηθῆναι. Διό σου καὶ θέομαι τῶν πρὸς τὴν βασιλίδαν λόγων ἀποσχέσθαι οὐ φεύλῃν τινα ἐσομένων ἐπιθήκην τῶν κακῶν. Ὁ δ' οὐκ ἀνίη, ἀλλ' ἐκέλευεν ἀπαγγέλλειν. Νῦν μὲν φάσκων τὸν λόγον μόνον ἐκείνον τὸν ποιήσαντα τὴν ταραχήν, ἴσως

B Ergo die proxime sequenti cum ipse et patriarcha essent in palatio, per eam imperatrici hæc renuntiat. Si fuisset a Deo in ejus relictum arbitrio (ipso teste vera se dicere), utrum mallet, imperatorem quidem vivere, se autem pro illo vitam ponere, quasi omnibus punctis, omnique studio, et alacritate præoptaturum fuisse mori, ut illi vivere diutius concederetur. Quoniam vero Deo unicuique sua fata dispensanti ita placuisset equum esse eidem ut sapientissimo patri nostro familias gratias agere, et hominum quolibet pro se, quid sibi conveniens utileque sit circumspicere. Hoc se sibi jam præstitisse, visumque rerum administratione cedendum, et quod superest ævæ sibi, quoad fieri possit, soli viventem in curarum vacuitate consumendum. Hujus suæ voluntatis eam esse ignaram noluisse. Sciscitante autem patriarcha causam, quid ei in mentem venisset, talem ad Augustam mittere nuntium, respondit: pridem se istas cogitationes volvere, et abdicacionem rectionis sibi necessariam arbitrari. Quod vero cum ad meditata citius patefacienda incitarit, non esse aliud, quam quod pridie Chumni in conventu imperatoris, et insipienter ac sine fronte illud effutiverit, si postremo revelatum sit, taceat primus: quam imprudentiam nec imperatrix, nec ipse patriarcha ægre tulerit, nec maledicentiam istam puniverit, sed perinde ac si nihil diceretur novi, in dicto istæ conquieverint. Excepit patriarcha, Num alia præterea res te commoverit, ut hoc diceret, tu nosti. Si propter hoc solum exacerbatus, mihi et imperatrici tantopere irascaris, ut republicæ regendæ munus abjicere constitueris, nec juste, nec ex tua dignitate facis. Nam ego nec verba illa Chumni omnino non audivisse, tibi confirmare possum, et mihi fidem haberi æquum est, putoque imperatricem eadem mecum confessuram. Naud enim vocem tenuisset, si audivisset, et te tactum credidisset. Quare te oro quæsoque, uti verbis talibus ad eam supersedeas, quæ præsentibus malis non parvo additamento futura sunt. **357** Ille non se flectero, et instare ut imperatrici nuntius iret; nunc quidem illud verbum solum esse, quod turbas concitaret; fortasse autem alia quædam inclusa habere in pectore, quæ prodere nolint. Statim igitur patriarcha ad imperatricem

refert, quæ a magno domestico acceperit, et jussa A
 edicit. Quæ tam insperatos, et inexpectatos sermo-
 nes auribus hauriens contristatur, et ad stuporem
 miratur, quid eum ad hæc cogitanda, et sibi elo-
 quenda perpulerit. Tamen ut se collegit, ei vicis-
 sim nuntiari jubet nulla ratione hæc ipsum loqui
 decere, neque ejus ingenio, neque amore illo, quo
 se ipse et imperator mutuo dilexerint, queique a
 pueritia usque ad hoc tempus purum sincerumque
 conservarint, digna esse. Quocirca se credere etiam
 non posse, cum propter hominem fatuum eo ira-
 cundia ægritudinisque processisse. Deinde se nec
 audisse quid diceret; nec si audire contigisset,
 operæ pretium censuram fuisse hominem multare,
 quando ipsemet non minorem quam ipsa, et pu-
 niendi a quibus offensus sit, et ignoscendi, si velit, B
 auctoritatem habeat. Quamobrem si propter illud
 verbum duntaxat indignaretur, a semetipso magis,
 quam ab illa pœnas sumere convenire. Si quo alio
 sibi opus sit, quod ipsa usque nunc ignoret, cum
 fiducia aperiat: nihil fore, in quo ejus animo non
 libenter gratificatura sit, nisi multo maxime ad
 præstandum impossibile fuerit. Sic imperatrix ma-
 gno domestico respondendum curavit. Qui ad pa-
 triarcham, Et tu penitus vim verborum meorum
 ignoras, inquit, et Augusta a cogitatione eorum
 quæ fiunt, abest longissime. Ut autem et tu scias,
 et illi exponas, quam non iniqua in corde meo
 versem, audi quis sit meus de republica sensus.
 Meam cum defuncto imperatore a pueris perfectis-
 simam amicitiam, et te nescire credibile est; et C
 imperatrix in patria adhuc degens nosse qui potuit?
 Quod vero ad bellum contra avum et inceptum, et
 finitima attinet, quando reliquis omnibus multum
 et varie immutatis, omnibusque adversantibus in
 extremas fere difficultates devenit, quam promptus
 ei adjutor exsiterim, nec corpori meo, nec pecu-
 niis, nec alii cuiquam rerum mearum parens, sed
 temporibus miseris, et amicos germanos requiren-
 tibus, omnia ei factus sim, nullumque officium præ-
 termiserim; et postquam rerum summam obtinuit,
 quantum ad externos hostes, Græcos, inquam, et
 Barbaros, et ad domesticos insidiatores attinet,
 358 quomodo ego tanquam alter ille ei collabo-
 rarim, et cum eo, ac pro eo multa gravia peri-
 culosaque sustinuerim (sileo enim de administra-
 tione, quo pacto omnem ego laborem perferens,
 imperium ipsi facillimum reddiderim), Romani om-
 nes scire possunt, rebus ipsis manifestissime cla-
 mantibus, et testimonium ferent; præque omnibus
 imperatrix, quam non experientia tantum, sed
 ipsemet quoque imperator de mutua inter nos con-
 cordia docuit: quæ quidem tanta fuit, ut opinione
 mea omnes et antiquos, et recentes ab amicitia
 debilitatos superaverit. Unde non modo vicissim
 nos adjuvâri, sed etiam usque ad hoc tempus in
 summa gloria vixisse contigit. Turpe igitur, me,
 qui antehac nunquam ullius dedecoris occasionem
 igitur præbuerim, nunc sponte, ac libentem ma-

A δὲ τινα καὶ ἄλλα ἔχειν ἀνέκφορα ἐν τῇ ψυχῇ. Λύ-
 τικά μὲν οὖν ὁ πατριάρχης ἐποίησε τὰ κεκαλευσμένα,
 καὶ τῇ βασιλίδι ἀπήγγειλεν ὅσα ὁ μέγας δομέστι-
 κος πρὸς αὐτὸν διαλεχθείη. Ἡ δὲ ἐλπίδος τε ἔξω,
 καὶ πέρα προσδοκίας λόγους ταῖς ἀκοαῖς εἰσδεξα-
 μένη, ἠνιάτο μὲν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, ἐξεπέπλη-
 κτο δὲ, ὅ, τι τὸ τὸν μέγαν δομέστικον πείσαν τοι-
 αῦτά τε ἐνθυμηθῆναι καὶ πρὸς αὐτὴν εἰπεῖν· ὅμως
 ἑαυτὴν ἀναλαβοῦσα, ἀντεμήνυεν αὐτῷ, μὴ παντά-
 πασιν αὐτῷ προσῆκειν τοὺς τοιούτους λόγους, οὐδὲ
 τῆς αὐτοῦ διανοίας ἀξίους εἶναι· οὐδὲ τῆς πρὸς
 βασιλέα φιλίας ἣν ἐκ παιδῶν ἄχρι, καὶ εἰς τόδε
 χρόνον ἀλλήλοις διατηρήσατε ἀδολον καὶ καθαρὰν.
 Διὸ οὐδὲ πείθεσθαι εἶδ' αὖτε εἰμὶ ὡς παραφρονούντος
 ἕνεκα ἀνθρώπου προήχθης εἰς τοσοῦτον καὶ ὀργῆς
 καὶ λύπης. Ἐγὼ δὲ μὴτ' ἀκηκούειν τοῦ ἀνθρώπου
 λέγοντος ὁμολογῶ, μὴτ' εἰ καὶ συνέβαινε πυθέσθαι,
 προὔργου ποιήσασθαι κολάζειν τὸν εἰπόντα· οὐδὲ
 γὰρ αὐτὸς σὺ ἐλάττω δύναμιν ἔχεις. ἢ ἐγὼ κολάζειν
 τε τοὺς προσκρούοντας, καὶ συγγνώμην παρέχειν
 ἂν ἐθέλης. Εἰ μὲν οὖν ἐκείνων ἕνεκα τῶν λόγων
 μόνον ἀγανακτεῖς, παρὰ σαυτοῦ μᾶλλον ἢ παρ'
 ἐμοῦ προσῆκει λαμβάνειν δίκας. Εἰ δὲ καὶ τινος
 ἐτέρου ὁρῆ ὅπερ ἄχρι νῦν ἀγνωστον ἐμοί, λέγειν
 θαρρόντα, ὡς παρ' ἐμοὶ δύσκολον ἐσόμενον μηδὲν
 ὅπερ ἂν σοι κατὰ γνώμην ᾖ, εἰ μὴ πάντη τῶν
 ἀδυνατωτάτων εἴη. Τοιαῦτα μὲν ἡ βασιλὶς πρὸς
 τοὺς τοῦ μεγάλου δομεστίκου λόγους ἀπεκρίνατο·
 ὃ δ' ἔφρασκεν, αὐτὸν τε παντάπασιν ἠγνοηκέναί τὴν
 δύναμιν τῶν λόγων τῶν αὐτοῦ, καὶ βασιλίδα τὴν
 διάνοιαν τῶν γιγνομένων μάλιστα ὡς πορρωτάτω
 ἔχειν. Ἰνα δὲ αὐτὸς τε εἰδῆς καὶ βασιλίδι φράσης
 ὡς δίκαια διανοοῦμαι, ὡς ἔχω περὶ τῶν πραγμάτων
 ἀκουσον. Τὴν μὲν ἐμοῦ τε καὶ βασιλέως ἐκείνου
 πρὸς ἀλλήλους ἐκ παιδῶν ἀκροτάτην φιλίαν, σὺ τ'
 ἂν ἀγνοοῖης ὡςπερ εἶκός, καὶ ἡ βασιλὶς πρὸς τὴν
 οἰκίαν διατρέδουσα· ὅσα μέντοι γε πρὸς τὸν πρὸς
 βασιλέα τὸν πάμπαν πόλεμον, καὶ ἀρχομένου καὶ
 τελευτῶντος, ὅτε τῶν ἄλλων ἀπάντων πολλὰς καὶ
 παντεδαπλὰς ὑποστάτων τὰς μεταβολὰς, πάντων
 ἀντιτεταγμένων σχεδὸν εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν συνῆ-
 λάθη, αὐτῷ προθύμως συνηγωνισάμην, μήτε σώμα-
 τος φειδόμενος, μήτε χρημάτων, μήτ' ἄλλον τῶν
 οἰκείων μηδενός, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα ἐπείγουσι
 τῶν καίρων καὶ θεομένοις γνησίων φίλων πάντα
 ἐγινόμεν ἑαυτῷ, καὶ τῶν θεόντων ἐνέλιπον οὐδέν,
 καὶ μετὰ τὸ τῶν πραγμάτων ἐγκρατῆ γενέσθαι,
 ὅσα τε πρὸς τοὺς ἐξωθεν πολεμίους, καὶ Ἕλληνας
 λέγω, καὶ βυρβάρους, καὶ πρὸς τοὺς ἐνδον ἐπιβού-
 λους, ὡςπερ ἄλλος ὢν αὐτὸς, καὶ συγκατειργαζό-
 μην καὶ συνδιέφερον αὐτῷ τοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ πό-
 νους καὶ κινδύνους (ἐγὼ γὰρ λέγειν τὴν διοίκησιν
 τῶν πραγμάτων, ὡς αὐτὸς πάντα πόνον ὑφιστάμε-
 νος, ἄλυτον αὐτῷ καὶ ἄπονον ἐποίησεν τὴν ἀρχήν),
 πάντες μὲν ἂν εἶδειεν Ῥωμαῖοι, αὐτῶν σαφέστατα
 βούωντων τῶν πραγμάτων, καὶ συμμαρτυρήσαιεν
 ἐμοί. Τῶν ἄλλων δὲ πάντων μάλιστα ἡ βασιλὶς
 ὅσα μὴ μόνον ὑπὸ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ βασι-
 λέως αὐτοῦ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν ὁμόνοιαν,

τὴν πάντας ὡς ἐγγύμην καὶ τοὺς πάλαι καὶ τοὺς νῦν ὑπερελάσασαν ἐπὶ φιλίᾳ ὑμνουμένους σαφῶς διδασκόμενῃ. Ἐφ' οἷς οὐκ ὠφελείσθαι μόνον παρ' ἑκατέρων συνέβαιεν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄχρι νῦν χρόνον εὐκλεέστατα βεβιωκέναι. Ἄτοπον οὖν, τὸν μὲν πρὸ τοῦ χρόνου ἅπαντα, μηδέποτε μηδεμίαν ἀδοξίας πρόφασιν παρεσχηκέναι ἑμαυτῷ, νυνὶ δὲ ἔκοντε λαιδορίας ἄξια καὶ μέμψεως ποιεῖν· ἂν τε γὰρ ἀγνοήσας οἷων κακῶν τὰ πράγματα χωρήσει, ἑμαυτῷ μὲν ἀδοξίας, τοῖς λοιποῖς δὲ Ῥωμαίοις φθορᾶς καὶ κινδύνων αἴτιος καταστῶ, οὐδεμίαν παραιτεῖσθαι δίκαιος συγγνώμην αὐτὸς παρ' ἑμαυτῷ κριτῆ. Ἄν τε καὶ συνερῶν (ὡσπερ ἤδη καὶ ἐπίσταμαι σαφῶς), ἔπειτα καταμαλακισομένην ὀέει τοῦ μὴ δοκεῖν ἐν καιροῖς, ἐπὶ κινδύνοις τὴν ἀρχὴν μεθίεσθαι, οὐ λαιδορίας ἄξιος μόνον, ἀλλὰ καὶ δίκης τῆς ἐσχάτης, ὅτι καὶ τοὶ προειδῶς, ὑπέμεινα ἔκων εἶναι κακὸς ὀφθῆναι, καὶ μήτε καιροῖς, μήτε πράγμασιν ὡς δεόν χρῆσασθαι εἰδῶς. Οὐ δὲ ἔνεκα κινδύνων τε καὶ ἀδοξίας ἔργων ἀπαλλάττειν ἑμαυτόν. Καὶ τοὶ γε οὐδὲ βασιλίδι τε καὶ τοῖς βασιλέως παῖσιν ἐκ τῆς ἀδοξίας τρυτησι καὶ τῶν κινδύνων ὠφέλειάν τινα ἔξισσι πορίζουσιν. Ἦν γὰρ ἂν τοῦτο παρμύθιον οὐ φαῦλον, ὡς ἂν δὲ μὴ δοκῶ τοὺς ὑπὲρ τῶν βασιλέως παίδων πόνους καὶ κινδύνους ἀποδιδράσκειν, νῦν μὲν ἐν τῆς εἰρήνης τοῖς καιροῖς, ὅτε μήτε πόλεμος οὐδαίς, μήτε κακῶν προσδοκία μηδεμία, πατριάρχης τε καὶ σύγκλητος ἅμα βασιλίδι ἰθυόντων τὴν ἀρχὴν, καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ καὶ τὰς τιμὰς καρπούσθων. Ἐὰν δέ ποτε συμβαίῃ πόλεμόν τινα ἀναφυῆναι κίνδυνον ἀπειλοῦντα βασιλέως τοῖς παῖσι, τότε αὐτὸς ἤδη προθύμως τοῖς κινδύνοις ἐμπαρέξω ἑμαυτόν, καὶ ἢ συνδιασώσω τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς, ἢ ὑπὲρ αὐτῶν μαχόμενος πεσοῦμαι; ὡς ἂν ἐμοὶ μὲν οἱ πόνου καὶ τὸ κινδυνεύειν, ὑμῖν δὲ τὸ ἐντροφᾶν τοῖς πράγμασι, καὶ αὐτῶν καταπολεῖν μηδενὸς παρενοχλοῦντος περιγίνοιτο. Κεφάλαιον δὲ τῶν λόγων τῶν ἐμῶν, ὡς ἔστιν οὐδὲν τὸ πείσσειν, ὡσπερ καὶ πρότερον, ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς· ὡς ἂν δὲ καὶ ἔργοις ἢ λέγω κατὰδηλόν ποιήσω, τῆς συνήθους καθέδρας ἐξανασταῆς, ἐφ' ἑτέραν καθεδοῦμαι. Ἰν' εἰδείῃ τε βασιλῆς τε καὶ ὑμεῖς, ὡς οὐδὲν ἤδη τὸ κωλύον ἕτερόν τινα ὅν ἂν βούλησθε αὐτοὶ τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆν· οὐτως εἰπῶν, ἐφ' ἕτερον μετέβη τόπον, ὡσπερ ἔργῳ παραχωρῶν ἑτέρῳ τῆς ἀρχῆς. Ὁ πατριάρχης δὲ τοιαῦτα ὁρῶν τε καὶ ἀκούων, Σκληρὸς ἔστιν ὁ λόγος, εἶπε, καὶ μάλιστα θυνάμενος τῆς ψυχῆς τῆς βασιλίδος καθικέσθαι. Ὁ δ', Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, καὶ ἔδει γε μηδὲν τοιοῦτον μήτε εἰρῆσθαι, μήτε εἶναι, νυνὶ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀνάγκης συνηλᾶθην, ὥστε καίτοι τῶν ἄλλων μάλιστα ἀπάντων ὅσα εἰς παραμυθίαν πολλῶν ἀνεσιν ἀνιαρῶν (ὅσα βασιλίδι ἐκ τῆς βασιλέως προσεγένετο τελευτῆς) λέγεσθαι βουλόμενος ἐπ' αὐτῆς ἐναντιώτατα πράττειν ἑμαυτῷ δυσὶν ἔνεκα. Ἦ γὰρ ἀπρακτεῖν παντελῶς ἀνάγκη, ἢ φαῦλως καὶ οὐχ ἢ προσῆκεν, ἄρχειν. Εἶτε τοίνυν πράττοντος μηδὲν, καὶ ὁ βασιλῆς ἐφησυχάζει ὡς χθὲς καὶ πρώην τὴν ἀρχὴν οἰομένη διδρασκεῖσθαι παρ' ἐμοῦ,

A ledictis, et reprehensione digna committere. Sive enim nescius quo miseriarum res evadent, mihi quidem ignominiam, cæteris autem Romanis pericula exitiumque creavero, nullam vel me ipso iudice veniam; sive etiam animadvertens (quemadmodum jam liquido scio), tamen emollescam timore, ne scilicet dubiis ac formidolosis temporibus imperium videar dimittere, præter vituperationem crudelissimum quoque supplicium commerebor: quod quanquam præsciens, sustinuerim volens ignavus, et neque occasionum, neque rerum bene utendarum peritus videri. Quam ob causam et discriminibus, et infamiae me decrevi subducere; unde nec ad imperatricem, nec ad imperatoris liberos aliquid emolumentum redundabit; esset enim hoc non exiguum solatium. Ne autem labores propter filios imperatoris capessendos vitare existimer, nunc quidem in ista pace, cum nec bellum est ullum, nec malorum expectatio, patriarcha, et concilium una cum imperatrice imperium regant, ejusque bonis et honoribus perfruantur. Quodsi aliquando arma imperatoris liberis periculum denuntiantia movebuntur, rursus impigre hostium telis me objectabo, et aut imperium illis servabo incolume, aut eorum causa in medio certamine occumbam: ut ego quidem labores habeam et pericula, vos autem omnibus copiis affluentes, deliciis et gaudiis dediti, vitam nullo impediante transigatis. Caput denique et summa orationis meae est, re nulla me adductum iri, ut quomodo antehac imperium administrem: **359** et quo facto simul quod dico comprobem, e sella consueta surgens alibi sedebo, ut Augusta, et vos scire queatis, nihil jam obstare, quominus alium quempiam e vestra sententia tantis rebus præficiatis. Hæc fatus, in alium locum, tanquam ipso opere alteri imperium cedens concessit. At enim patriarcha hæc videns et audiens: Durus est, inquit, hic sermo, et qui animum imperatricis gravissime vulnerare possit. Vera loqueris, ait domesticus; et sane nihil horum neque dici oportebat, neque fieri. Nunc autem eo necessitatis compellor, ut quamvis præ omnibus maxime, quæcumque ad consolationem, mærorumque levationem pertinent (quæ ex obitu imperatoris multi ad imperatricem confluerunt), apud illam dicere velim, faciam tamen, quæ solatio illius plurimum repugnant; idque duabus de causis, vel quia omnino cessandum, vel quia male et contra quam fas sinit, imperandum est. Seu igitur me feriente, etiam imperatrix vacaverit, credens ut nuperrime, a me imperium temperari, omnia pessum ire oportebit; seu somniculose et secus quam convenit gubernante, eadem est expectanda calamitas; et ego insuper non aliis solum, verum etiam mihi met improbitatis pœnas dabo; ut utrinque referat hæc imperatricem cognoscere, etiamsi inde ægra animi futura sit; siquidem præstat, ut perceptio rerum statu tecum et cum aliis pro eo ac debet de imperio consultet,

quam ut eo ignorato, natū multo post non A ἀνάγκη πάντα ἀπολέσθαι. Εἴτε καὶ φεύλως καὶ μὴ horum duntaxat, sed et imminentium incompo- , κατὰ τὸ δέον ἄρχοντας, τὴν αὐτὴν τρόπον πάλιν-
dorum causa doleat. φθείρεσθαι συμβαίνει, καὶ προσέτι γε αὐτὸν, οὐ

τοῖς ἄλλοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑμαυτῷ τῆς μοχθηρίας ὀφείλειν δίνας· ὥστ' ἀμφοτέρωθεν λυσitteles γνώ-
ριμα ταῦτα γίνεσθαι τῆ βασιλίδι, κἂν εἰ μέλλοι παραχτὴν καὶ λύπην προξενεῖν. Βέλτιον γὰρ περὶ τῶν
γινόμενων ὡς ἔχουσι μαθοῦσαν, ἅμα σοὶ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ δέοντα βουλευσασθαι περὶ τῆς ἀρχῆς,
ἢ ἀγνοήσασαν, ὀλίγω ὕστερον μὴ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς συμβησομένης βλάβης ἕνεκα ἀγανακτεῖν.

I CAPUT IV.

*Dolor et lacrymæ imperatricis, ob inexpectatum nuntium. Item querelâ miserabilis de viduitate sua, et
puerorum orphitâ, neglectoque a domestico amici officio. Eam porro amicitiam exaggerat, et miris modis
ad mutandum consilium inspectere virum conatur.*

Hæc omnia patriarcha imperatrici renuntiabat. Ea cum audiret, quæ nec unquam ipsa cogitasset, nec alio narrante credidisset, primum quidem præ dolore nihil respondere poterat. Deinde cum diu largas in silentio lacrymas effudisset: Facilius, inquit, persuasisset mihi (93) quispiam montem transferri, quam mentem magui domestici ad momentum temporis immutari posse. Quoniam ergo de illo talia jam est audire, qualia mihi nunquam succurreront, quid apto respondeam, penitus hæreo. Verumtamen ex iis, quæ me præcipue memorderunt, respondendi ducam initium. Dico igitur (quasi enim præsentem alloquar), tu modo vel ut mente alienatam, aut sopore profundo, veteraque demersam, ad sensum circumstantium me malorum perduxisti. Prius namque, etsi certo sciebam imperatorem esse mortuum, nihilominus cum tu ad me ventitares, etiam illam, ut consueveratis, ad me putabam ingredi, et absentem licet, te tamen comitari, se tantum non etiam in tua loquela illius affatus haurire, et omnino medioeribus quibusdam malis cinctam me arbitrabar. At nunc velut peripetasmate sublato, integriora patent omnia: sic tu spe, quæ nos ludificabatur erepta, res nudas aspectui subiecasti, et filios quidem meos jam pupillos, me autem viduam, et miseris cum viduitate conjunctis impleatam spectatoribus exhibuisti. Quid porro dicemus de te, aut quid cogitabimus? An te oblitum esse conjunctissimæ illius necessitudinis, et admirabilis amicitie, quæ imperatori tesum fuit, quam propter magnitudinem credere imperitum vulgus non poterat? atqui hoc te nequire opinor, etiamsi velis. Sic enim statuo, quidquid est in genere humano conjunctionis, et familiaritatis si quis in unum colligeret, deinde ad exemplum aliquod respicere vellet, ex quo et aliis, et sibi vim ejus liceret perspicere, vobis solis præteritis (ut qui etiam terminos hujus transcendistis), inter alios potius id investigandum: usque adeo non amicos tantummodo quoslibet, sed ipsam quoque insidentem in animis amicitie ideam, speciemque exsuperastis. Atque hoc non in iis solum quæ agebatis erat observare, sed imperatorem præterea sæpenumero multis verbis testificantem au-

Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης πάντα ἀπήγγελλε τῆ βασιλίδι. Ἡ δ' ἄπερ οὗτ' ἂν ποτε αὐτῆ διανοήθη, μήθ' ἑτέρου λέγοντος ἐπιέθετο ἀκούσασα, πρῶτα μὲν ὑπὸ τῆς λύπης οὐδὲ ἀντιφθέγγεσθαι ἰδύνατο. Ἐπειτα ἐφ' ἱκανὸν πολλὰ δάκρυα σιγῇ τῶν ὀφθαλμῶν καταγαγοῦσα, Ῥῆον ἂν, εἶπεν, ἀνέπεισέ τις δρος δύνασθαι μεταβῆναι ἢ τὴν μεγάλου δημοστίκου γνώμην κινηθῆναι πρὸς βραχύ. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἐκείνου τοιαῦτ' ἀκούειν ἔστι νῦν, ἄπερ οὐδ' ἂν ποτε ἐναθυμήθην, προσηκούσης μὲν ἀπολογίας ἀπορῶ. Ὅμως ἐκ τῶν μάλιστα μου καθικομένων τῆς ψυχῆς, ποιήσεμαι τῆς ἀπολογίας ἀρχὴν. Λέγω τοίνυν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἄρτι νῦν, ὥσπερ ἐξεστηκυῖαν τῶν φρενῶν, ἢ κάρῳ βαθεῖ καὶ ὕπνῳ κατεσχημένην εἰς αἰσθησὶν ἠγάγεις τῶν περισχόντων με κακῶν. Πρῶτον γὰρ, εἰ καὶ μάλιστα σαφῶς τὴν βασιλέως ἠπιστάμην τελευτήν, ἀλλ' οὖν εἰσιόντος τε σοῦ πρὸς ἐμὲ, κάκεινον ἐδόκουν, ὥσπερ ἔθος ἦν συνειστέναι, καὶ ἀπίαντα συνέπεσθαι. Καὶ μονοῦ κατ' φθέγγεσθαι ἐλογιζόμεν ἐκείνον ὅτε διελέγου πρὸς ἐμέ. Καὶ ὅπως μετρίαν τινὰ ἐλογιζόμεν τὴν περισχοῦσάν με τῶν κακῶν ἐπιφορᾶν· νυνὶ δὲ ὥσπερ τινὸς παραπετάσματος ἀρθέντος πάντα φαίνεται τὰ ἔνδον, οὕτω σὺ τῶν ἐλπίδων ἡμᾶς ὑφ' ὧν ἐφενάχιζόμεθα ἀποστερήσας γυμνὰ παρεσκεύασας τὰ πράγματα καθορᾶν. Καὶ τοὺς μὲν ἐμοὺς αἰεσθαι παιδᾶς, ὀρφανούς πατρὸς, ἑαυτὴν δὲ χηρῆα καὶ τοῖς ἐκ ταύτης κακοῖς συνασχημένην· ἀλλὰ τί ἂν τις φαίη, ἢ καὶ λογισαῖτα περὶ σοῦ; πότερον ὡς ἐπιλέλησαι τῆς ἀκροτάτης συναφείας καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης φιλίας βασιλέως τῆς πρὸς σέ, ἢ διὰ τὸ μέγεθος οὐδὲ πιστεύειν εἶχον οἱ πολλοί; ἀλλ' οὐκ οἶομαι δυνήσεσθαι εἰ γε καὶ μάλιστα ἐδούλου. Θίμαι γὰρ εἰ τις τὴν ἐν ἀνθρώποις ἄπασαν φιλίαν συλλαβῶν, ἔπειτα πρὸς παράδειγμά τι θελήσει σκοπεῖν, ἐξ οὗ τοῖς ἄλλοις τε κάκεινω τὴν αὐτῆς ἰσχὺν ἐξίσταται κατιδεῖν, ὅμᾶς ἂν μόνους παραδραμῶν (ὡς καὶ τοὺς ὄρους ταύτης ὑπερβάντας) ἐκ τῶν ἐπιλοίπων ἐξευρίσκων, ὃ τι ἂν εἴη πειράσθαι πρῶτον. Τροσούτων οὐ τοὺς φίλους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰδέαν αὐτὴν φιλίας ἐσεσθε κατόπιν. Καὶ τοῦτο οὐκ ἐκ τῶν πραττομένων μόνον ὀρᾶν καὶ βασιλέως ἦν ἀκούειν πολλὰ πολλάκις φθεγγομένου, ὡς καὶ φιλιτάτων καὶ γυναικῶς καὶ συμπάντων ὡς εἶπειν χρη-

Jacobi Pontiani notæ.

(93) Oratio hæc imperatricis ad magnum domesticum, qua cum permovere conatur, ne se vidua, et duobus filijs parvulis orphanis, atque ad impe-

randum minime adhuc idoneis, imperii præerogationem deponat, plane insignis, et vel ipso Cicero, aut Demosthene digna est.

μάτων τὴν εἰς σὲ φιλίαν προηγοῖτο. Πότερον οὖν ὡς μὲν ἐπιλέλησαι τῆς βασιλέως φιλίας, οὐδὲ τῶν φίλων συκοφαντικῶν τοὺς τρόπους εἰπεῖν ἐξέεται, ὅτι δὲ μεμνημένος ἀγνωμονεῖς, καὶ τοῖς βασιλέως παῖσιν ἐναντίας ἢ προσῆκεν ἀποδίδαις ἀμοιβὰς μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν; ἀλλ' οὕτω τοῦτο οὖν, ὡς περ οὐδὲ τὸ πρῶτον. Οὐ μὲν ἄλλ' οὐδὲ τῶν πρὸς ἐμέ σου λόγων οὕς ἐκάστοτε καὶ βασιλέως ζῶντος διεξίεις, ἀξία τὰ δεδουγμένα νῦν. Οὐ γὰρ δὴ ποῦ γε ἐπιλέλησαι ὡς πολλοὺς ἀγῶνας καὶ κινδύνους καὶ θάνατον εἰ οἶόν τε εἶπαι ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ὠφελείας καὶ τῶν παίδων ἐτοιμώτατος εἶναι καιροῦ καλοῦντος ὑπομένειν ἰσχυρίζου. Οὐ νῦν παρόντος εἰ σοὶ ἐξαλέγχεσθαι ἐπὶ τῶν ἔργων εὐπρεπὲς, αὐτὰς ἔρεις. Ἐτι δὲ οὐδ' ἐμαυτῇ τι σύνοιδά σοι προσκεκρουκυῖα ἄλλ' ἐξ ὅτου παρεγενόμην ἐν τοῖς βασιλείοις οἰκίαις, οὐδὲν ἀποδέουσαν οὔτ' εὐνοίαν, οὔτε τιμὴν ἢ τὰ δελφῶν κόντην παρεχόμεν, μᾶλλον δὲ καὶ πλείω παραπολύ. Ὅσον ἐκείνου μὲν οὔτε τεθναῶτος ἐμοὶ τις βλάβη, οὔτ' ὠφέλεια ζῶντος ἔφεται τοσοῦτα διωκισμένου· σὺ δὲ καὶ ζῶν τὰ μέγιστα ἂν ὀνήσαις, καὶ ἀποθανόντων οὐδὲν ἥττον ἡμῖν τε καὶ τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι λυμανῇ. Ἐγὼ δὲ καίτοι πολλὰ συνείρειν ἔχουσα, καὶ ἀποδεικνύουσα δι' αὐτῶν ὡς οὔτε συμφέροντα, οὔτε δίκαια ἐβουλεύσω, ἐκείνο μόνον ἐρῶ τὰ ἄλλα καταλιπούσα. Εἰ γὰρ περιόντα τινὰ ὄσον τῶν ἐπιφανῶν τινι συνέβη γυναικὶ συντυχεῖν χρεῖα μὲν συνοῦση, καὶ τοῖς ἐκ ταύτης καχεῖς, καὶ παῖσιν ὀρφανοῖς, καὶ μηδένα τὸν προστησόμενον ἔχουσι προστετηκυῖα, καὶ διὰ ταύτας πολλοὺς ὑφαρμυμένῃ τοῖς κινδύνους, καὶ δεομένη τῆς δυστυχίας οἰκτεῖραι, καὶ αὐτῆς προστῆναι τῶν παίδων οὐδὲν ἕτερον εἰς δεκαίου λόγον προβαλλομένη, ἢ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν παρὰ ἀξίαν κακοπραγίαν, οὐκ ἔδει καὶ σε καὶ πάντα ὀντιναῶν οἷος σὺ, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντα, πρόνοιαν ποιήσασθαι τῆς γυναικὸς ὅση δυνατὴ καὶ ἀξιοχρεῶς τοὺς ὑπὲρ ἐκείνης νομίσαι πόνους εἰς εὐκλείας λόγον καὶ δικαιοσύνης; εἰ τοίνυν τοῦτο μόνον ἤρκεσεν ἂν εἰς πειθῶ, τίνα ἂν εὐπρόσωπον ἀπολογία ἀποδοίης, εἰ αὐτοῦ τε τούτου καὶ πολλῶν ἑτέρων ἰσχυροτέρων παρόντων, ἀπαρτίτητος ὀφθῆς; Διὸ σοῦ δέομαι, ταύτης ἀποστῆναι τῆς βουλῆς, καὶ μὴ προφάσεως ἕνεκα μικρᾶς, ἐμέ τε καὶ νηπίους παῖδας τοὺς ἐμοὺς ὡς περ ἐν μέσῳ πηλάγει ναῦν ἐρήμην κυβερνήτου καταλιπεῖν. Ἄλλ' εἴτ' αὐτὸς πρῶτος ἕνεθυμήθης, ἀκαιρον ἠγῆσασθαι καὶ μυρίων γέμουσαν τὴν βουλήν κακῶν, εἴθ' ἑτέρῳ συμβουλευόντι ἐπεισθῆς, μὴ τῶν φίλων ἐκείνου, ἀλλ' ἐχθιστον ἠγεῖσθαι. Καὶ σοὶ μὲν πρὸς τὴν εὐκλείαν καὶ τὴν τιμὴν, ἡμῖν δὲ πρὸς αὐτὴν ἐπιβουλεύοντα τὴν σωτηρίαν, προσθήσω ὅτι καὶ πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι κοινῇ. Ἐγὼ δὲ εἰ καὶ μὴ ἀφ' ἑαυτῆς αὐτῆς τὸ δέον συνεώρων, οὐδεμία τις ἑτέρα κοινῇ τοῖς πράγμασι βεβαιωτέρα σωτηρία, ἢ σὲ τοῖς πράγμασιν, ὡς περ καὶ ζῶντος βασιλέως ἐφεστάναι. Ἐξ αὐτῶν γοῦν τῶν βασιλέως λόγων οὐς περὶ σοῦ πολλάκις ἐποιεῖτο πρὸς ἐμέ, μάλιστα δὲ πρὸς τῆς τελευτῆς μικρῶν, ἔχρην συνείναι τὸ συνοῖσον. Ἀνακείμενος γὰρ ἐπὶ

A divinus, te sibi et liberis, et uxore, et ut breviter dicam, rebus omnibus chariorem esse. Num igitur, ne insignis quidem calumniator te hujus amicitiae oblitum, memorem autem, nihilominus improbe agere, liberisque imperatoris post ejus obitum alias quam debuisti gratias referre dicere poterit? Atqui non magis hoc tuum est, quam prius. At vero nec tuis sermonibus, quos semper, etiam vivo imperatore, mecum habebas, consentientia sunt, quae statuiti. Non enim est memoria excidit tibi profecto, ut multa te certamina, variosque casus, et mortem quoque ipsam, si dici fas est, pro meis, filiorumque meorum rationibus turbulentis temporibus promptissime subiturum asseveraveris. Qua quidem necessitate nunc praesente, an te ipsa et refelli ac redargui pulchrum adeo tibi sit, tu videris. Praeterea non mihi sum conscia, offendisse aliquando voluntatem tuam, sed ex quo **361** in domum imperatoriam nupsi, aequo ut fratrem meum germanum Sabaudiae comitem te colui, ac dilexi; imo vero multo amplius, quod ex illo mortuo neque detrimenti quidquam, nec superstitie quidquam commodi, tantis a me terrarum spatiis disjuncto adipiscar. Tu autem quantum prodesse potes vivus (potes autem longe plurimum) tantum, mihi quoque, et reipublicae Romanae nocere potes mortuus. Quamquam porro multa quae adhuc adjungere, et inde ostendere te neque fragiferum, neque justum cepisse consilium, omissis aliis, illud tantum dicam. Si enim viatori contingeret, in mulierem aliquam nobilem incidere, viduitatis calamitate conflentem, cum liberis orphanis, tutore prorsus destituta, et idcirco multa metuentem aspera, orantemque ut aerumnarum suarum miseris, sui liberorumque patrocinium susciperet, et argumenti ad impetrationem nihil afferentem, nisi nobilitatem suam, et conditionem infelicem, ac se indignam: nonne oporteret, et te, et quemcumque tui similem caeteris sepositis curare talem feminam, quantum in te esset, laboresque pro illa non recusatos ad celebritatis justitiaeque rationem reputare idoneos? si ergo hoc duntaxat ad persuadendum sufficeret, quem, amabo, defensionis colorem habebis, si hoc ipso, multisque praeterea firmiteribus argumentis suppeditantibus inflecti haud potuisse videri? Quapropter te obsecro, muta istam mentem, et noli iam levi occasione me cum tenellis adhuc liberis tanquam in medio pelago navim magistrum carentem deserere: sed sive per te in hac sententiam es ingressus, alienam, et mille malorum plenam existimes, sive alterius suasu huc es delapsus, ne illum amicum, sed inimicissimum, et tuae quidem gloriae honorisque, nostrae autem salutis, imo totius imperii Romani communiter insidiatorem arbitrare. Et tametsi per me non viderem, quid necesse sit, nimirum, non aliunde certius ac stabilius fore salvam Romanam reipublicam quam si tu ejus gubernacula teneas, perinde ut vivo imperatore tenuisti: at saltem ex ipsis ejus sermo-

nibus, quos de te non raro mecum, præcipueque paulo ante mortem habuit, quid expediret, me intelligere oportebat. Recubans enim te præsentem in gremio meo, Tempus quidem meum ex hac luce discessus adest, inquit : tibi cavendum est, ne falsis ratiocinationibus, aut oratione quorundam decæpta, repulso hoc viro cuiquam alteri auscultes. Nam ita si fiat, et tu, **362** et liberi tui, et Romanum imperium universum necessario peribitis. Sin illi morem gesseris, tibi, et reipublicæ etiam atque etiam profueris. Si igitur hæc ab imperatore didici, et per me similiter judico, quomodo non ineptum sit, quæ tu male, et secus quam decebat, cogitasti, iis me quoque libenter assentiri? Quare si ex his quæ dixi, tu quoque summa rei indignitate perspecta hæc velle, et loqui desieris, et ut consueveras, in gubernando processeris, ipse quidem divina te adjuvante manu, quæ in commune Romanis commodabunt, efficies : mihi vero a calamitatibus meis defendendis, ac plangendis requiem præstabis (quæ sola erit consolatio mea, et malorum meorum induciæ), et quæ justa, utilia, tibi quoque decora sunt perpetrabis. Sin contemptis, et abjectis omnibus in hoc uno te obfirmaveris, quod tibi proposuisti, quid ipsa contra factura sim, enuntiabo. Omni verecundia, et imbecillitate muliebri deposita, ac veluti præ malorum magnitudine mentis inops, in media urbe loco aliquo editiore conscenso, unde verba mea ad omnium aures allabantur, intentissima plenissimaque voce exclamabo : Viri Romani, vosque Græci, vosque Barbari, audite ; perierunt, occiderunt omnia, nec ulla manet amicis apud homines gratia (94), nec cuiquam veritas, et justitia curæ sunt ; et animi constantia, summatim, bona omnia ab hominibus demigrarunt ; siquidem magnus domesticus ceu vento reflante sibimet ex diametro contrarius evasit, et amicitia, quæ illi cum imperatore intercedebat, oblitus, neglectaque, quod minime decebat, veritate atque justitia, et honestatis amore posthabito, ipse quidem, quod superest auctorum, per inertiam traducere constituit : me autem, liberosque meos nunc aliena, et multa sollicitudine indigentes, ita reliquit, ac si onus inutile rejiceret : quasi nesciret, eequid unquam nos de facie nosset, aut res nostras auribus accepisset. Si animum tuum a colenda amicitia alienum, et inconstantiam, mobilitatemque tuam omnibus palam prodidero, et ita res tulerit, etiam læta moriar, quandoquidem me pœna de te sumenda explevero. His de causis rursum te oro, ne turbas moveas, sed verbis istiusmodi temporans, quemadmodum ab initio solebas, officio servias, et rempublicam administres.

γόνασι τοῖς ἐμοῖς σοῦ παρόντος, Ὁ μὲν καιρὸς, ἐφη τῆς ἐμῆς ἤκει τελευτῆς· σὲ δὲ χρὴ σκοπεῖν ὅπως ἐμοῦ μὴ ἀπελθόντος, λογισμοῖς τισιν ἢ καὶ λόγοις ἐνίων ἀπατηθεῖσα, ἐτέρῳ τινὶ πρόσχημα τὸν ἄνδρα τουτοῦ διωσθαι. Εἰ γὰρ τοῦτο συμβαίη, οὐδὲν ἔτι τὴν λείπον σέ τε καὶ τέκνα καὶ τὴν ἄλλην ἄπασαν τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἀπολέσθαι· αὐτῷ δὲ προσέχουσα, ἀρίστα ταυτῇ τε καὶ τοῖς πράγμασι βουλευσῆ. Εἰ δὲ τοιαῦτα πρὸς τε βασιλέως ἐδιδάχθην, καὶ παρ' ἐμαυτῆς αὐτὴ τὰ ὅμοια γινώσκω, τίς ἔχει λόγον οἷς αὐτὸς κακῶς καὶ ὡς οὐ δέον ἐβουλευσῶ, πείθεσθαι καὶ αὐτὴν ἐκούσαν εἶναι. Εἰ μὲν οὖν οἷς εἶπον τὴν ἀτοπίαν καὶ αὐτὸς τοῦ πράγματος ὄση κατιδὼν, ἀπόσχη τοῦ τε τοιαῦτα καὶ βουλευέσθαι καὶ λέγειν, καὶ τῶν πραγμάτων, ὡς περ εἰωθας ἐχόμενος, αὐτὸς μὲν τὰ κοινῇ συνοίοντα Ῥωμαίοις καὶ τῆς ἀνωθεν χειρὸς συνεφαπτομένης πράττεις, ἐμοὶ δὲ παρέχεις ἡσυχίαν τὰς ἐμὰς θρηνεῖν καὶ κόπτεσθαι συμφορὰς· τοῦτο γὰρ ἐμοὶ παραμυθία μόνον καὶ τῶν κακῶν ἀνακωχή, δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ συμφέροντα καὶ σαυτῷ προσήκοντα ποιήσεις. Ἄν δὲ πάντα διωσάμενος καὶ ἀποβρίψας, ἐνὸς μόνου γένῃ τοῦ τοῖς δεδογμένοις ἐγκαταστρεῖν πᾶσι χαιρῶν, ὃ καὶ αὐτὴ ποίησω, σοὶ θήσω φανερόν· πᾶσαν γὰρ αἰδῶ καὶ γυναικείαν ἐσθνήειαν ἀποθεμένη, καὶ τῶν τοῦ σωφρονεῖν ὡς περ λογισμῶν ὑπὸ μεγέθους ἐκτραπέισα τῶν κακῶν, κατὰ μέσσην τὴν πόλιν γενομένη, καὶ ἀναθεῖσα ἑαυτὴν ἐπὶ τινος μετεώρου, ἐν' ἐξῆ διὰ πάντων ἐξικνεῖσθαι τὴν φωνήν, ὀρθιον βοήσομαι καὶ μεγαλοφρονότατον· Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, μᾶλλον δὲ καὶ Ἕλληνες καὶ βάρβαροι πάντες, εὖ ἴσατε ὡς πάντα ἀπόλωλε καὶ διέφθαρται, καὶ αὐτὴ φιλίας χάρις οὐδεμία κεῖται παρ' ἀνθρώποις, οὐτ' ἀληθείας μέλει καὶ δικαιοσύνης οὐδενί· λογισμῶν τε στερόντης ὄλγεται ἐκ τῶν ἀνθρώπων καὶ συλλήδῃν, πάντα ἀγαθὰ· εἰ δὲ ὁ μέγας δομέστικος ὡς περ ἐκ τινος ἀντιπνοίας ἐναντιώτατος ἑαυτῷ φανείας, καὶ τῆς μὲν φιλίας ἐπιλελησμένος βασιλέως, ἀμελήσας δὲ καὶ τῆς αὐτῷ προσήκουσας ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ φιλοτιμίας τῶν καλῶν, αὐτὸς μὲν ἐσκέφατο ἀπραγμοσύνη τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν· ἐμὲ δὲ καὶ παῖδας τοὺς ἐμοὺς πολλῆς νυκτὸς τῆς κηδεμονίας δεομένους ὡς περ τι βᾶρος ἀνόητον ἀπετρίψατο καὶ κατέλειπεν, ὡς περ ἀγνοήσας εἰ δὴποτε καὶ μορφὴν ἡμῶν ἔγνω, ἢ ἀκοῆ παρελήφει τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὕτω δὲ τὸ ἀφίλον τῆς σῆς γνώμης καὶ ἄστατον καὶ ἀδίδοιον στηλιτεύσασα, εἰ γε συμβαίη καὶ τεθνήξομαι ἡδέως, παρὰ σοῦ δίκας ἀρκούσας ἐμοὶ λαβοῦσα. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ πᾶσιν πῦθις σοῦ δέομαι μηδὲν παρενοχλεῖν, ἀλλὰ τῶν τε λόγων ἀποσχέσθαι τουτωνῶν, καὶ τὰ δέοντα ποιεῖν ὡς περ ἐξ ἀρχῆς ἐχόμενον τῶν πραγμάτων.

Jacobi Pontani notæ.

(94) Catullus :

Omnia sunt ingrata, nihil fecisse benigne est.

Virgil. iv, *Æneid.* : *Nusquam tuta fides. Est autem*

argumentatio a minoribus. Si magnus domesticus hoc facit, multo magis ceteri et faciunt, et facient. Minus enim verisimile erat, domesticum hoc facturum.

363 CAPUT V.

Responsum magni domestici presente patriarcha, ad imperatricem. Mos honorum virorum in pacificatione exponit quid ejus nomine patriarcha sibi dixerit, ut num vera sint intelligat. Deinde suspicionem affectati imperii a se remouet; etiam divini iudicii metu adducto, et a calumniatoribus cavendum monet. Conditionem proponit, qua servata, ad imperium demum regendum se revocari patietur.

Τοιαῦτα μὲν ἀπεκρίνατο ἡ βασιλις ἐξ ἄγαν ἀλ- A
γούσης καὶ ὀδυνωμένης ψυχῆς. Ὁ μέγας δὲ δομέ-
στικός ὡσπερ ἐλεγχόμενος αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, ὡς
δικαία τε ὁμοῦ καὶ προσήκοντα ἐφθέγγετο, καὶ
μηδὲν ἀντιλέγειν ἔχων πρὸς οὕτως ἀπόδειξιν ἐναργῆ
τῆς ἀληθείας, πρὸς πατριάρχην μὲν ἐφθέγγετο
οὐδέν. Παραλαβὼν δὲ αὐτὸν, εἰσεῖσιν εἰς βασιλίδαν
ἡ μὲν οὖν εὐθύς ὡς εἶδε, λύπη κάτοχος γεγεννημένη,
δάκρυσι περιεβρέτο, καὶ ἐθρήνησεν ἐφ' ἱκανόν,
τῆς ἐνδον ἀλγηδόνης ἐναργῆ τεκμήρια τὰ δάκρυα
παρεχομένη. Ἐπεὶ δὲ ἐπαύσατο, λόγου πρὸς αὐτὴν
ὁ μέγας δομέστικός ἤρχετο τοιοῦτος. Ἔθος ἐστὶ τοῖς
ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἐπειδὴν αὐτοῖς τινες χρήσονται
διαλλακταῖς, ἢ πρὸς φίλους καὶ οἰκείους, ἐάν τε
πρὸς αὐτοὺς διενεχθῶσιν, ἢ καὶ πρὸς ἄγαν πολε-
μίους, τὰ μὲν σκληρὰ τῶν ἀποκρίσεων, καὶ ὅσα B
μάλιστα δυνατὰ τὴν τε εἰρήνην διαλύειν, καὶ διερε-
θίζειν τὸν ἀκούοντα πρὸς ὀργὴν, ταῦτα μὲν συγκα-
λύπτειν καὶ περιέναι σιγῇ. Ὅσα δὲ προσηγῆ καὶ
ἡμερᾶ καὶ ἱκανὰ πρὸς διαλύσεις, τὰ τοιαῦτα ἀπαγ-
γέλλειν, οὐκ ἐλάττω ἢ ὅσα ἤκουσε προστιθέντα καὶ
παρ' ἑαυτοῦ. Ὡσπερ αὖ πάλιν οἱ τοῦς τρόπους
μοχθηροί, καὶ συγκρούειν τοὺς ἀνθρώπους πρὸς
ἀλλήλους ἤρημένοι, τὰ πρὸς ὀργὴν μὲν ἀπαγγέλλ-
λουςι μετὰ προσθήκης· ὅσα δὲ πρὸς διαλλαγὴν
ἐπιτήδεια καὶ συμβάσεις, σιωπῶσι. Νυνὶ δὲ δὴ καὶ
αὐτὸς τῷ πατριάρχῃ μηνυτῇ χρησάμενος τῶν λό-
γων τῶν ἐμῶν, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ τὴν γεγεννημέ-
νην ἀπολογίαν παρὰ σοῦ μεμαθηκώς, ἐδείξα μὴ
τὴν ἐμὴν ψυχὴν, οἰδαίνουσαν καὶ φλεγομένην ὑπο-
λύπης ἀναψύχειν βουλόμενος καὶ καταστέλλειν, C
τοιαῦτα ἐφθέγγετο ἡμερᾶ καὶ προσηγῆ· πρὸς σὲ δὲ
οὔτε τοὺς ἐμοὺς ἀκεραίους διεσώτατο λόγους, μήτ'
αὖ πάλιν οἷας ἔτυχεν ἀπολογίας ἀπήγγειλε καὶ πρὸς
ἐμέ· ἀλλ' ἀνθ' ἑτέρων ἕτερα εἰπὼν, νῦν μὲν διαλ-
λάξει πρὸς καιρὸν, ὕστερον δὲ ὀλίγω μίζω καὶ
βαρυτέραν κατασκευάσει γενέσθαι τὴν διαφορὰν.
Οὗ δὴ ἔνεκα καὶ αὐτὸς εἰ τοιαῦτα ἔντως εἶρηται
παρὰ σοῦ, δεῖν ἔγνω ἀκριβῶς μαθεῖν, ὡς ἂν εἰδείην
ἢ χρῆ καὶ περὶ τῶν ἐπιλοιπῶν ποιήσασθαι τοὺς
λόγους. Καὶ πάντα διεξελθὼν ὅσα πατριάρχης πρὸς
αὐτὴν διαλεχθεῖη, ἐπυθάνετο αὐτῆς, εἰ καὶ αὐτῇ
ταῦτον εἴρηται τὸν τρόπον. Ἐφ' ἅπασιν δὲ συντιθε-
μένης ὡς ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς γεγεννημένοις, οὐκοῦν
εἶπεν· εἰ καὶ πρὸς τὰ ἐπιλοιπα τραχέως ὀξείω προσ-
φέρεσθαι καὶ ἀπερισκέπτως, μηδεμίαν ἐμοῦ κατα-
γινώσκειν, μήτ' ἀπειρικαλίαν, μήτ' αὐθάδειαν καὶ
θρασύτητα τῶν τρόπων ἀξιῶ· ἀλλ' εἰ τις προσείη
καὶ τοῖς λόγοις ἀταξία, ἐκείνην μὲν προσλογίζεσθαι
τῶν πραγμάτων τῇ ἀνάγκῃ, ἐμοὶ δὲ παρέχεσθαι
συγγνώμην ὡς ὑπ' αὐτῶν βιαζομένῳ. Ἐγὼ νομίζω
πάντα ὀντινοῦν ὅστις μέλλει καλῶς, καὶ ἦθος κα-
τασκέπτεσθαι ἀνδρὸς, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ὀρμὰς
ὁποίας ἔχει, μήτε τοῖς ἐξωθεν περὶ αὐτοῦ προσ-

Hoc responsum e nimium dolente, et afflicto
pectore profectum remisit imperatrix. Magnus au-
tem domesticus tanquam a semetipso convictus,
eam justa, rationique consentanea locutam, et
nihil potis adeo manifestæ veritatis demonstrationi
opponere, patriarchæ quidem nihil respondet, sed
cum eo ad imperatricem ingreditur. Quæ primo
ejus aspectu dolore oppressa, diu largo humectavit
ora flumine, et lacrymis intestinum cruciatum te-
stata est. Postquam quievit, magnus domesticus sic
eam compellavit : Usitatum est viris bonis, cum pro
pacifcatoribus aut ad amicos et cognatis, si quid
inter eos dissidii natum fuerit, aut etiam ad hostes
capitales missi fuerint, quæ in responsione duriora
sunt, et quæcunque tum pacem distinere, tum
audientem irritare ad iram possunt, ea silentio te-
gere, ac præterire : quæ autem lenia, mansueta,
et ad compositionem idonea, ea renuntiare, ac non
pauciora his quæ acceperunt de suo apponere.
Quomodo contra improbi, et qui homines inter se
committere constituerunt, quæ ad excitandam ira-
cundiam valent, cum auctario nuntiant : quæ au-
tem ad reconciliationem, et pacta ineunda quadra-
rent, illa reticent. Nunc quia et ipse patriarcha
verborum meorum ad te internuntio usus sum,
rursusque per eum responsionem tuam accepi,
timui, ne animum quidem meum ira, doloreque
tumentem, et ardentem refrigerare, ac reprimere
volens, tam placida et mitia protulerit : ad te au-
tem neque mea verba importuniora servaverit,
neque rursus, quæ respondisti, retulerit, sed alia
pro aliis locutus, nunc ad tempus nos conciliet,
pauloque post dissidium inter nos majus et gra-
vius efficiat. Quapropter num hæc vere abs te
dicta sint, accurate cognoscendum duxi. Mox om-
nia repetens, quæ ex patriarcha audierat, num ea-
dem ipsa dixerit sciscitatur. Qua ut recte, et vero
relatis assentiente, 364 Igitur (subjecit magnus
domesticus) tametsi de reliquo ferocius me, et in-
consideratius videbor gerere, nullius me aut ine-
ptiæ, aut arrogantis, audaciæve condemnandum :
sed si qua fuerit in oratione mea confusio, ac per-
turbatio, illam rerum necessitati ascribendam,
mibi ut ab ipsis coacto ignoscendum autumo. Ego
arbitror unumquemque qui mores et affectiones
alterius probe perpensurus et dispecturus sit, ne-
que his quæ foris de eo dicuntur, debere attende-
re : neque illum per seipsum considerare, quibus
temporibus consulta implendi potestatem non ha-
bebat, sed quibus maxime sua ei libertate, ac po-
testate uti licitum est. Si enim is tum nihil horum
committere videbitur, qualia quispiam commissu-
rum putaret, hic in posterum baud quæquam inge-
nium immutaverit. Proinde et ego de me dicam

libere, nec ante cupivisse præsentem habitum mutare cum imperatorio, quamvis toties a superstite adhuc beatæ memoriæ imperatore (95) invitaret, neque jam cupere. Si enim hujusmodi nefanda cupiditate irretitus fuisset, quid tandem erat impedimenti, quando mortuo imperatore ipse acceptis in tutelam ejus filii palatium custodia muniebatur, et qui erant intus tuto tenebantur, qui autem foris, eorum alii bene mihi volebant, alii potentiam meam formidabant, nec hiscere contra audebant, quominus latentem intus ambitionem foras exsererem: vel potius in tanta intercedentium solitudine cupiditatem meam satiare? Quod tantum abest, ut lecerim, aut meditalus sim, ut plane contrarium fecerim. Nam te, et filii imperatoris neque ad diem ab ejus interitu nonnum tutissime in palatio servatis, postea præsidium a me ibi collocatum deduxi: et alio imposito, quantum ad insidiatorum, si qui exsisterent impetus cohibendos suffecturum censi, domum recessi; moderamen imperii, quod vivo imperatore habueram resumpsi, omnes hortans, omnibus suadens, minarum etiam terrore interposito, ne quid molirentur novi: sed puram et candidam tibi æque, ac filii tuis benevolentiam obedientiamque præstarent, nec dissimulans, me novarum rerum auctoribus pœnas irrogaturum, bellumque pro vobis suscepturum. Quid ergo? tunc quidem noluisse me dicet quispiam, cum possem; nunc autem velle cum tantæ potentie facultas non sit? Atqui non minus hodie, quam tunc me posse, vos juxta mecum consistebimini. **365** Itaque neque prius, neque nunc, quis malefacere nequirem, idcirco abstinui: sed ideo potissimum, quia nolui, talemque moerum mutationem pessimam omnino reputavi. Quamobrem si nec alias, non modo, quamvis facillime possem, quidquam ejusmodi, quale quis suspicetur, me animo agitasse certum est, etiam in futurum mihi fidere, nec sycophantis, et mendaciloquis, qui multi contra me exorientur, assentiri convenit. Haud enim in parvis, et despicabilibus eorum versabitur obtreectatio, sed de vita amittenda, aut certe non honeste, decenterque, sed turpiter et iliberaliter sub alterius jugo exigunda timorem vobis ingenerabunt: quod ipsum iis qui imperare consueverunt, nullo genere mortis, si dolorem spectemus, tolerabilis est. Tales autem complures exoriturus, non conjectura providere, sed manifestissime scire vobis datur. Imperator namque ipse rerum dominus, et nullam in acta sua ab ullo inquisitionem veritas, alia quidem sponte, si volebat, condonare aliis poterat; alia fortassis etiam negligebat. At nunc nihil tale ulli concedetur, verum omnia cum

A ἔχειν λεγομένοις, μήτ' αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ σκοπεῖν ἐν οἷς καιροῖς οὐκ ἐπὶ ἐκείνῳ ἦν τὸ τὰ βεβουλευμένα δύνασθαι εἰς ἔργα ἀγαγεῖν· ἀλλ' ἤνικα ἔξεισιν μάλιστα χρῆσθαι τῇ δυνάμει. Εἰ γὰρ τότε μηδέν τι φαίνεται τοιοῦτον ὄντων, οἷον αὐτὸν ἂν τις οἰηθείη, σχολῆ γ' ἂν εἰσέπειτα μεταβαλεῖν ὁ τοιοῦτος ἔλοιτ' ἂν. Τοίνυν καὶ αὐτὸς ἐρῶ μετὰ παρρησίας περὶ ἑαυτοῦ, ὡς οὔτε πρότερον ἐπεθύμησα εἰς βασιλέως σχῆμα μεταμῆσαι τὸ παρὸν, καίτοι πολλὰ πολλάκις ὑπὲρ περιόντος ἐτι τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἐκείνου παρακληθεὶς, οὔτε νῦν ἐρῶ. Εἰ γὰρ τοιούτοις ἔρωσιν ὁτόποις συνέβαινε ἀλῶναι, τί τὸ κωλύον ἦν, ὅτε βασιλέως τετελευτηκότος, αὐτὸς παραλαβὼν τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου, τὰ βασιλεία κατέσχον ἐν φρουρᾷ, τῶν τε ἐνδοῦ ἀσφαλῶς κατεχόμενων, καὶ τῶν ἔξω πάντων, τῶν μὲν εὐνοικῶς ἐμοὶ διακειμένων, τῶν δὲ ὑποπτισσόντων τὴν δυνάμιν τὴν ἐμὴν, καὶ οὐδὲ τολμώντων ἀντιγρύζειν, τὴν οἰκουροῦσαν ἄγειν εἰς φῶς κακίαν, ἢ τὴν ἐπιθυμίαν μᾶλλον κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν ἐκπληροῦν; νυνὶ δὲ οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον θεδρακῶς ἢ βεβουλευμένος φαίνομαι, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον πᾶν. Ἐν ἀσφαλείᾳ γὰρ πάσῃ καὶ τοὺς βασιλέως παῖδας καὶ σὲ ἄχρις ἐνάτης ἡμέρας ἐκ τῆς βασιλέως τελευτῆς διατηρήσας, μετ' ἐκείνην, τὴν τε φρουρὰν ἀπήγαγον τῶν βασιλείων, ἣν αὐτὸς ἐγκαθιδρύσας ἦν καὶ ἄλλην καταστήσας ὄσην πρὸς τὸ τῶν ἐπιβουλευσάντων ἴσως ἐπέχειν τὰς ὁρμὰς ἔχρινα αὐτὸς ἄρχειν, οἴκαθε ἀνεχώρουν, τῶν πραγμάτων ἐχόμενος ὡς περὶ καὶ ζῶντος βασιλέως. Ἡᾶσι παραινῶν, συμβουλεύων, δεδιττόμενος τὰς ἀπειλαῖς, μηδὲν νεωτερίζειν· ἀλλὰ καθαρὰν καὶ ἀδόλον τηρεῖν καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν δουλείαν σοὶ τε ὁμοίως καὶ παισὶ τοῖς σοῖς· καὶ δῆλος ὢν ὡς δίκας ἐπιθήσων τοῖς νεωτεριοῦσι, καὶ τὸν πόλεμον αὐτὸς ἀναδεξόμενος ὑπὲρ ὑμῶν. Τί οὖν ἂν τις εἴποι; τότε μὲν μὴ βουλευθῆναι δεδυνημένον, νυνὶ δὲ βουλόμενον, μὴ τῆς ἰσῆς δυνάμεως εὐπορεῖν; ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ὡς περὶ καὶ τότε αὐτὸς τε ἂν δύνασθαι ἰσχυρισαίμην, καὶ ὑμεῖς συνομολογήσατε ἐμοί. Ὡστε οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν ἐκ τοῦ μὴ δύνασθαι ἀπεσχόμεν τῶν κακῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μάλιστα μὴ βούλεσθαι, καὶ τῶν φαυλοτάτων τὴν τοιαύτην οἰεσθαι μεταβολήν. Εἰ οὖν οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν, καίτοι ῥᾶστα καταπράξασθαι δυνάμενος, οὐδὲν τοιοῦτον οἷον ἂν τις ὑποπτεύσειε βεβουλευμένος ὡφθην, προσῆκεν καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐμοὶ θαρρῆσαι, καὶ μὴ τοῖς συκοφάνταις προσέχειν καὶ λογοποιεῖς πολλοῖς κατ' ἐμοῦ φησομένους. Οὐδὲ γὰρ περὶ μικρῶν τινων καὶ εὐκαταφρονήτων διαβαλοῦσιν, ἀλλὰ περὶ τοῦ ζῆν ὑμῖν ἐκρητήσουσι τὸν φόβον. Ἢ τὰ γε δευτέρα, περὶ τοῦ μὴ καλῶς καὶ ὡς προσῆκεν, ἀλλ' αἰσχροῦς καὶ ἀνελευθέρως καὶ δουλεύοντας ἐτέρῳ

Jacobi Pontani notæ.

(95) Qui ex hac vita discessissent, quasi ejus miseris et ærumnis jam liberatos atque defunctos, μακαρίτας, id est, beatos appellabant. Nos idem significare volumus, cum mortuos nominantes, hæc verba præfamur, beatæ memoriæ, quasi diceremus,

nos beatorum usurpaturos nomen, aut memoriam. Tametsi Christiani nos etiam alium μακαρισμὸν hoc verbo respicimus, et quos beatæ memoriæ nominamus, eos jam tum in cælo beatos aut esse, aut brevi fore pie confidimus.

ζῆν. Ὅ καὶ αὐτὰ τοῖς εἰθισμένοις ἄρχειν, οὐδενός θανάτου δεύτερον εἰς ἀληθοῦς λόγον. Ὅτι δὲ τοιοῦτοι φησονται πολλοί, οὐ στοχάζεσθαι ἔξασιν ἡμῖν, ἀλλὰ σαφέστατα εἰδέναι. Βασιλεὺς μὲν γὰρ κύριος αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὢν, καὶ μετρίαν μὴδ' ὑφ' ἐνός τῶν πραττομένων ὑφορούμενος ἐξέτασιν, τὰ μὲν αὐτὸς ἐκὼν εἶναι εἴπερ ἐβούλετο χρῆζεσθαι τι ὅσον ἠδύνατο, τὰ δ' ἴσως ἂν καὶ ἡμελεῖτο. Νυνὶ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἐξέσται οὐδενί, ἀλλὰ πάντα οὖν λόγῳ καὶ μετὰ ἀκριβείας πράττειν ἀνάγκη πᾶσιν ἐπιθήσω· οὐ τῆς ὑμετέρας ἕνεκα κηδεμονίας μόνον, ἀλλὰ μὴ ἐλάττω τὴν ἀρχὴν ἣν παρέλαβον, ἀλλὰ καὶ μείζω καὶ βελτίῳ καιροῦ καλοῦντος ἀποδῶ, ἀλλὰ καὶ φιλοτιμίας καὶ δόξης ἕνεκα ἐμῆς. Τὸ δὲ γε τούτων πάντων καὶ μείζον καὶ φειδωρότερον ἐμοί, τῆς ἐκείθεν τῶν πραττομένων ἐξετάσεως καὶ τῶν εὐθυνῶν ἧς αὐτὸς ὑπέξειν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου ὑπὲρ τῶν εὖ ἢ κακῶς διοικημένων μέλλω. Τὰ δὲ τοιαῦτα, τοῖς εἰθισμένοις ἀμελεῖν καὶ λυμαίνεσθαι τοῖς δημοσίοις, καὶ τὰ ἴδια ἐκ τῆς φθορᾶς ἐκείνων αὔξειν, παντὶ τε δήλον ὡς οὐκ ἔσται ἀνεκτά. Ὡς αὐτοὺς εἰκὼς τὸν τὴν τοιαύτην ἀνάγκη αὐτοῖς ἐπαγαγόντα ἐκ μέσου ποιεῖν τίθεσθαι διὰ σπουδῆς. Τοῦτο δὲ ἄλλως αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐξέσται, εἰ μὴ πρότερον πολλὰ ψεύδῃ καὶ συκοφαντίας πλάσαντες, ἐκπολεμώσουσιν ἡμᾶς ἀλλήλοις. Εἰς ὅσον δὲ ἀτοπίας ἐξελάσει τὰ πράγματα ἡμῖν ἂν συμβῆ τοιαῦτα, καὶ αὐτὴ μὲν ἂν συνορήσῃ οὔσα συνετῆ, σαφίστερον δὲ διδάξω καὶ αὐτὸς. Ἡ γὰρ ἐμὲ παρὰ πάντα δικαίου λόγον ἀνάγκη ἀποθνήσκειν, ἔργον γεγεννημένον συκοφαντίας καὶ διαβολῆς, ἀνθρώπων οὐ μόνον εὐνοῦν βασιλεῖ καὶ τοῖς ἐκείνῳ προσήκουσιν ὑμῖν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐξητασμένον ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἀδόλως καὶ καθαρῶς διοικηκόντα. Ὅν εἰ κατὰ δὴ τινα τύχην παρὰ βαρβάρους δὴ τισὶ συνέβαινε διατρίβειν πρόβρω τῆς Ῥωμαίων γῆς, πολλῆς ἂν ἦτε μέμφεως ἀξιοί δικαίως καὶ κατηγορίας, εἰ μὴ πᾶσαν ἔθεσθε σπουδὴν ἐπανάγειν καὶ ἀνακαλεῖσθαι χρησόμενοι ἢ αὐτῷ προσῆκον. Ἡ εἰ μὴ αὐτὸς ἐκὼν αἰρήσομαι τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐβελήσω προνοίας ἐμαυτὸν ἀξιοῦν, καὶ μὴ καταπροῖεσθαι τοῖς βουλομένοις τὴν σωτηρίαν, ἀνάγκη σοῦ ἀφίστασθαι καὶ σώζειν ἐμαυτόν. Τούτου δὲ γενομένου ὅτι πλείους ἐμοὶ τῶν Ῥωμαίων ἔφονται, καὶ πόλεμος ἐμφύλιος ἔσται, χαλεπὸς δὲ πόλειων ἀναστάσεις, καὶ μυρίων φθοραὶ πραγμάτων, καὶ συμπάσης, ὡς εἰπεῖν, κατάλυσις τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, πάντα ὄντινόν οἶμαι μὴ ἀγνοεῖν τὸν καὶ ὁπισθοῦν φρενῶν μεταληχόντα. Ὅν τὰς δίκας παρ' ἀμφοτέρων λήψεται ἡμῶν ἐπὶ τῆς δίκης ἐκείνης τῆς φοβερᾶς ἢ πάντα μέλων κρίναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, ὡς τούτων αἰτίους πάντων γενησομένους. Νίῃλλον δὲ παρὰ μόνης σιῦ, τῆς μήτε παρ' ἐαυτῆς τὸ δέον συνείληψεν, μήτε παρ' ἐμοῦ μαθεῖν διδάσκοντος βουλευσαμένης. Ἐγὼ γὰρ αὐτὸς διίσχυρίζομαι καὶ τῆς ἀνωθεν χειρὸς συνασπασμένης, ὡς οὐδὲν παραθήσομαι τῶν δεόντων· οὐδ' ἔστιν ὃ με πείσει πρόφασιν τῷ πολέμῳ παρασχέσθαι. Εἰ μὲν οὖν οὕτω πέπεικας σαυτὴν, ὡσαυτὰ μηδὲν μηδέποτε ψαῦλον λογίζεσθαι παρὶ ἐμοῦ,

A ratione, et summa diligentia faciendi necessitateur inpronam omnibus, non solum ob sollicitudinem vestri, ne minus quam accepi, sed et majus, et melius suo tempore Imperium restituum, verum etiam propter incensum quoddam nominis mei propagandi studium. Quodque his omnibus et potius, et terribillus mihi est, propter examen factorum meorum, quod me illic manet: et rationes, quas apud tremendum tribunal, recte aut accus administratæ reipublicæ repositendus sum. Quæ socordibus, et cum jactura communi suas privatim opes augentibus intoleranda fore, nemo non videt. Itaque probabile sit, eum qui tali ipsos necessitudinis constrinxit, e medio tollere conaturos: quod aliter non procedet, ni ante multis conflictis mendacijs, et consutis sycophantijs nos mutuum exasperaverint. Quo vero turpitudinis res evasuram sit, si hoc contigerit, et tunc pro tua prudentia videre potes, et ipse nihilominus docebo. Aut enim me calumniæ obnoxium præter omne jus fasque mori necesse est, hominem non solum imperatori, et vobis sanguineis ejus amicis, tandem diligenter exploratum et in re Romana cum fide integritateque administranda versatum; quem, si fortuna aliqua apud Barbaros, procul Romanorum terris degeret, valde reprehendendi, et accusandi merito censeremini, nisi eum reducendum ac revocandum omni cura ac sedulitate studeretis, ejus opera ut decet usuri: aut **366** si mortem fugiens, salutem meam prospicere, nec eam inimicis prodere voluero, ut me ipsum servem, abs te cogar desicere. Quo facto plures Romanorum me secuturos, bellumque civile sævum, et crudele emersurum, urbes et alia innumera perditum iri, et Romanum principatum, ut uno verbo complectar, occasurum, neminem prorsus utentemque rationis participem non cernere opinor. Quorum pœnas ab utrisque nostrum tanquam auctoribus horum omnium in judicio illo horrendo expetet, qui vivos mortuosque judicabit: imo abs te sola potius, quæ neque per te intellexeris, quid te facere conveniret, neque me docere volentem attende-ris. Equidem Deo bene propitio ab officii tramite nusquam deslexurum me assevero: nec mortalium ullus mihi persuadebit, ut bello occasionem præbeam. Quare si ea tibi mens, ut nihil sinistrum aliquando de me cogitare velis, sed existimare, omnia me facta, et cogitata ad tuendam imperatoris illi tui auctoritatem, dignitatemque dirigere, accusatores autem meos in sycophantis, communibusque inimicis ducere, nec unquam illis ut veracibus credere; credere autem, imo nec ad aures quidem eos admittere, juste, et quod tibi, ac mihi, pariterque Romanis prosit, statueris, et hac conditione gubernacula recipiam. Sin autem ad hæc præstanda infirmitatem perspicias animi tui, ac de me fluctuant cogitationes tuæ, quid opus est mihi, ac vobis facessi negotium? cur non potius mihi bene monenti obtemperatur,

ei ego quidem domi solutus occupationibus, quod volui, relinquer: tu vero cum patriarcha aliisque multis et bonis viris communi Romanorum commodo servis? Non enim tam insipiens sum, nec tam a recta ratione disto, ut in malum ante oculos positum me præcipitem: idque non pecuniis meis duntaxat pro utilitate publica, sed nec ipsi vitæ, si res vocabit (omnino autem et sæpius vocabit), ullo modo parsurus. Nec ullam aliam laborum, periculorumque, et tantorum sumptuum remunerationem exposco, quam ut primùm quidem tutus sim a malis, deinde propter præclara facta celebritatem, et gloriam, cujus desiderio non vincit (96) haud valde insignium conspicuorumque, sed eorum est, qui vitam ignavam, et inhonoram vulgaremque plene vivere instituerunt. Mibi igitur re considerata et privatim cuique nostrum, et simul omnibus hæc conducere visa sunt. Tuarum partium erit, re una cum aliis, et sola tecum excussa, quæ conducibilia fuerint, eligere. Faxit autem Deus, ut meliora eligas (97).

δὲ θεήσει καὶ πολλάκις, μηδελίαν δὲ ἑτέραν τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων καὶ τῶν τασούτων ἀναλωμάτων τὴν ἀντιμισθίαν ἀπαιτεῖν, ἢ πρῶτον μὲν τὸ ἀπαθὴ κακῶν διατηρεῖσθαι· δεύτερον δὲ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εὐκλείαν καὶ εὐδοξίαν ἧς τὸ μὴ ἠττηθεῖν οὐ τῶν πάνυ λαμπρῶν καὶ περιδόξων, ἀλλὰ τῶν φαύλων· καὶ ἀτίμως καὶ οὐδὲν ἄμεινον τῶν πολλῶν βιοῦν προηρημένων. Ἐμοὶ μὲν οὖν σχεψαμένῳ τοιαῦτα, ἔδοξε πρὸς ἑμαυτὸν ἰδέσθαι τὰ ἡμῶν ἑκάστῳ καὶ πᾶσιν ὁμοῦ συμφέρον. Σὲ δὲ προσήκει καὶ κοινῇ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἰδίᾳ σχεψαμένην περὶ τῶν αὐτῶν, ἅττα ἂν εἴη λυσιτελέστερα ἐλέσθαι. Δοίη δὲ Θεὸς ἐλέσθαι τὰ βελτίω.

367 CAPUT VI.

Laudat orationem domesticæ imperatricis. Pollicetur, quæ ille voluit. Magnus domesticus mentem suam interpretatur, et iudicium adversum se postulat, si peccare videatur. Iusjurandum utrinque datur. Domesticus imperatricis fidem, ut mulieris, suspectam habet. Patriarcham per beneficia in illum collata obtestatur, ne calumniatoribus suis credat, causam suam tueatur. Patriarcha omnem operam suam spondet et sponsionem juramento sancit.

Cum ita libere, sineque ullo integumento verba fecisset magnus domesticus, imperatrix, ut non dura ac aspera (quod tamen in proœmio promiserat), sed vera, et ex æquitate cum libertate, amico germano conveniente locutum commendavit. Potuisse igitur antea, et nunc periinde, maximeque posse, si liberet, Romanum possidere imperium, certissimo scire se non negabat. Ad ea autem quæ petebat, non illa modo, verum multo plura sustinere se posse respondebat; et quavis omnes mortales consensu adversus illum garrirent, nunquam illi infensam reddituros, sed inviolatam, sinceramque amicitiam ei præstituram, si non propter aliud, saltem propter ea, quæ ex imperatore sæpenumero audierit: nec si districto ense in se occidendi causa ruentem videret, posse illum odisse: sed pristina benevolentia etiam sic complexurum, et amici loco nihilominus habiturum. Et aiebat, se

ἀλλὰ πάντα ἡγεῖσθαι· πράττειν καὶ διανοεῖσθαι ὑπὲρ σοῦ τε καὶ βασιλέως τοῦ σοῦ παιδός. Τοὺς δὲ διαβάλλοντας, ἡγεῖσθαι συκοφάντας καὶ κοινούς· ἐχθρούς· καὶ μηδέποτε αὐτοῖς ὡς ἀληθεύουσι μὴ μόνον μὴ πιστεύειν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ὑπέχειν οὐς πρὸς τὰς συκοφαντίας, δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ σαυτῆ τε καὶ ἐμῆ συμφέροντα ἐβουλεύσω, καὶ πᾶσι τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι κοινῇ, καὶ αὐτὸς τῆς διοικήσεως ἔχεσθαι πείθομαι τῶν κοινῶν. Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα τὴν ψυχὴν ὀρθῶς ἀδυνατοῦσαν, καὶ ἀμφιδόλους δόξας ἔχουσαν περὶ ἐμοῦ, τί θεῖ σφίσι τε αὐτοῖς, κάμοι πράγματα παρέχειν, ἀλλὰ μὴ πειθομένους ἐμοὶ τὰ βελτίω συμβουλεύοντι, ἐμὲ μὲν ἔξω οἴκοι καθῆσθαι τὴν ἀπραγμοσύνην ἠρημένον, αὐτὴν δ' ἅμα πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἄλλοις, πολλοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς οὔσι, τὰ κοινῇ συμφέροντα Ῥωμαίοις πράττειν; Οὐδὲ γὰρ ἀνήτος, οὐδ' οὕτως ἔξω φρενῶν ἐγὼ, ὥστ' εἰς προὔπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν ἑμαυτὸν, καὶ ταῦτα μέλλων, μὴ χρημάτων μόνον τῶν ἰδίων ὑπὲρ τῶν κοινῇ Ῥωμαίοις συμφερόντων, ἀλλ' οὐδ' αὐτῆς εἰ δεήσει φεῖδεσθαι ψυχῆς. Πάντων

ἀγαθοῖς οὔσι, τὰ κοινῇ συμφέροντα Ῥωμαίοις πράττειν; Οὐδὲ γὰρ ἀνήτος, οὐδ' οὕτως ἔξω φρενῶν ἐγὼ, ὥστ' εἰς προὔπτον κίνδυνον ἐμβάλλειν ἑμαυτὸν, καὶ ταῦτα μέλλων, μὴ χρημάτων μόνον τῶν ἰδίων ὑπὲρ τῶν κοινῇ Ῥωμαίοις συμφερόντων, ἀλλ' οὐδ' αὐτῆς εἰ δεήσει φεῖδεσθαι ψυχῆς. Πάντων

Τοιαῦτα πρὸς βασιλῆα μετὰ παρρησίας τοῦ μεγάλου δομεστίκου καὶ χωρὶς τινὸς περικαλύμματος διελεγμένον, ἐπήνεσέ τε τοὺς λόγους· καὶ αὐτὴ ὡς οὐ σκληρῶς οὐδὲ τραχέως (ὥσπερ προοιμιαζόμενος εἶπεν) εἰρημένους, ἀλλ' ἀληθείας τε ἐχομένους καὶ δικαιοσύνης καὶ παρρησίας πρεπούσης φίλῳ ἀληθεῖ. Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρότερον τε καὶ νῦν ὁμοίως μάλιστα εἶναι δυνατόν αὐτῷ εἰ ἐβούλετο τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἑαυτῷ περιποιεῖν σαφέστατα πάντων αὐτῆ εἰδῆναι ὡμολόγει. Πρὸς ἃ δὲ ἡξίου ἰσχυρίζετο ὡς οὐ μόνον ταῦτα ἅπερ ἤτησεν αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ πολλαπλασίω ἀνασχέσθαι δυνατόν. Καὶ ὡς οὐδ' ἂν εἰ πάντες ἄνθρωποι συμφωνήσαντες φαίεν κατ' αὐτοῦ δυνήσονται ταύτην αὐτῷ ἐκπολεμῶσαι· ἀλλ' ἀθικτον αὐτῷ καὶ ἀκεραίαν τηρήσει τὴν φιλίαν· εἰ μὴ τι ἄλλο, ἀλλὰ τῶν γε βασιλέως λόγων μεμνημένη ὡς πολλάκις εἴρηται περὶ αὐτοῦ, ὡς οὐδ' ἂν εἰ ξίφος σπασάμενον κατ' αὐτοῦ χωροῦντα ὡς ἀποκτενοῦντα

Jacobi Pontani notæ.

(96) M. Tullius Offic. : *Vix invenitur, qui laboribus susceptis, periculisque aditis, non quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam.* Idem in Catione majore : *Optimi cujusque animus maxime ad immortalitatem gloria nititur.* Et sane frequenter hunc locum, in orationibus præsertim, attingit.

(97) Demosth. Olynthiacam primam ita claudit, ὡς ὀπο' ἄτ' ἂν ὑμᾶς περιστῆ τὰ πράγματα, τοιο-

ῦτοι κριταὶ καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἐτεσθε. Χρηστά δὲ εἴη, παντὸς ἐνεκα. Nam ut eæ res erunt quæ vobis evenient : ita ei vos de actis ipsorum iudicabitis. Quæ utinam bonæ sint, et officio fungantur omnes. Ad quem locum respexisse historicum nostrum non dubito. Olet autem sibi quoque sententias Demosthenicas ex Olynthiacis, et Philippicis eob rerum similitudinem similibus etiam verbis utitur

ἴδῃ, οὐδ' οὕτω δυνήσεσθαι αὐτὸν μισῆσαι, ἀλλὰ τὴν ἰσὴν εὐνοίαν αὐτῷ καὶ τούτου πεπραγμένου τηρήσει καὶ φιλίαν, ἧ παρ' ἔφασκε χρωμένη διδασκάλῳ, καὶ αὐτὴ τοσοῦτον ὑπερέχοντι αὐτῆς καὶ συνέσει καὶ πραγμάτων ἐμπειρίᾳ τὰ ἴσα περὶ αὐτοῦ καὶ γινώσκειν καὶ πειράσεσθαι φυλάξειν, καὶ παρεθάρβυεν αὐτὸν, μηδὲν περὶ αὐτῆς ὑποπτέειν ἀγεννές· ἀλλ' εἶναι βεβαίως πεπεισμένον ὡς οὐδὲν ἔσται τηλικούτου ὃ δυνήσεται τοῦς αὐτῆς κατασεῖσαι λογισμούς, καὶ περὶ αὐτοῦ κακὰ λογιζέσθαι παρασκευάσει. Ἐπὶ τούτοις δὲ ὁ μέγας δομέστικος, τὴν μὲν ἐμολογίαν βασιλίδος ἀρκοῦσαν οἰκθελὲς ἀπιδειξίει πρὸς τὸ μηδὲν εἶναι ἐμποδῶν εἰ ἐβούλετο κακὸς ὀφθῆναι, μάλιστα δὲ δυνάμενος ἔκοντι τὰγαθὰ καὶ δίκαια αἰρεῖσθαι. Ἔτα καὶ τῆς καλοκἀγαθίας καὶ τῆς εἰς αὐτὸν στοργῆς χάριτας ἐμολογήσας βασιλίδι αὐθις ἀνελάμβανε τὸν λόγον· μὴ δὴ διὰ ταῦτα φάσκων, μήτ' αὐτὴν, μήτε πατριάρχην ὑποπτέειν αὐτῷ τοῦς λόγους ὡς πανούργως εἰρημένους, ἀδειαν αὐτῷ προπαρασκευάζοντι τὸ μηδ' ἂν τις ἀληθῆ λέγειν ἔχη περὶ αὐτοῦ καὶ ἀποδεικνύειν ἀδικοῦντα, τόπον ἔχειν πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν καὶ γραφήν. Οὐ γὰρ τοῦτο βούλεσθαι αὐτῷ τοῦς λόγους· ἀλλ' εἰ μὲν τινες τοιαῦτα ὀφθαλμοῖσι κατηγοροῖεν οἷα αὐτὰ ὑφ' ἑαυτῶν ἐξελέγχεσθαι ὡς εἰσὶ συκοφανταί καὶ διαβολαί, τούτων μηδένα ποιῆσθαι λόγον, ἀλλὰ καὶ τοῦς πλάττοντας μισεῖν. Εἰ δ' ἄρα οὕτως εἴη πιθανὰ, ὥστ' ἀμφιβολίαν ἐμποιεῖν εἰ μᾶλλον χρὴ πιστεύειν ἢ παντάπασιν ἀπιστεῖν, μὴ ἐρήμην εὐθὺς καταψηφίζεσθαι καὶ ἀπόντος· ἀλλ' εἰς δικαστήριον καλεῖν, καὶ ἀλίσκωμαι ἀδικῶν, οὐ παραιτοῦμαι τῆς κακουργίας διδόναι δίκας. Τῆς βασιλίδος δὲ τὸν περὶ τῆς δίκης λόγον ἀποσειομένης, καὶ μηδ' ἂν εἴ τι γένοιτο τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ φρονήσειν διατεινομένης, ὥστε καὶ δικαστηρίων δεήσεισθαι πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἔφασκεν ἐκεῖνος ἀγαπήσειν εἰ μὴ καὶ περὶ τούτου πείθοιτο αὐτῷ τῶν ἄλλων μᾶλλον ἕνεκα, ἢ αὐτῆς· ὥστε διὰ πάντων αὐτοῖς ἀποφράττεσθαι τὰς γλώσσας, καὶ μὴ πρόφασιν ἐκ τούτου κακουργίας καὶ διαβολῆς λαβεῖν. Ἀπαγορευούσης δὲ αὐτῆς καὶ οὐκ ἐθελοῦσης πείθεσθαι, ἔπεισε πολλὰ εἰπὼν ὡς περὶ ἀναγκαίου, ἀκουσαν μὲν, καὶ τότε εἰς αὐτὴν ἦκον τῶν τοιούτων μὴ δεομένην ζητημάτων. Ἐπίθετο δ' οὖν ἕνεκα αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ αὐτὸς ἦσθεις, καὶ πάσαν λογισμῶν ἀμφιβολίαν ἀποθέμενος, χαίρων ἔφασκεν ἤδη παραλήψεσθαι τὴν ἀρχὴν, εἰ καὶ δι' ὄρκων γένοιτο πιστὰ τὰ εἰρημένα. Καὶ αὐτίκα ἐτελούντο καὶ οἱ ὄρκοι παρ' ἑκατέρων ἐπὶ τοῦ πατριάρχου. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὸς αὐτοῖς ἐνέδει ἔτι πρὸς τὰς διαλύσεις, βασιλὴς μὲν οἴκοι ὑπελείπετο. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ἤδη πᾶσαν τὴν ἀρχὴν βεβαίως ἔχων, ἐξήρσαν ἅμα πατριάρχην· καὶ πρὸς τῷ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γενόμενος Δημητρίου, δε τῶν βασιλείων ὑποδόμητο ἐντὸς, παλλὰ καὶ πρὸς πατριάρχην ὁ μέγας δομέστικος διετέλεθη. Ἐφη γάρ· πεπεισθαι μὲν καὶ αὐτὸν σαφῶς ὡς οἶους ἢ βασιλὴς ἐφθέγγετο λόγους, τοιοῦτον καὶ τὸ φρόνημα ἔχειν. Θορυβεῖσθαι δὲ αὐθις οὐ μικρῶς τὴν ἀσθένειαν τῆς γυν. ικείας φύσει, εἰδὸτα ὡς εὐμετάβλητος διὰ

A imperatore magistro tantum sibi prudentia, et usu praestante, eadem de illo sentire, et ejus admonitioni parituram; confirmabatque illum ne quid de se abjectum suspicaretur, sed constanter crederet, nihil tanti fore, unde ipsa de sententia deturbata, male de eo existimaret. Posthæc magnus domesticus imperatricis confessione satis demonstratum arbitratus, nihil sibi esse obstaculo, si improbe velit agere, et posse sponte sua bene, justeque facere: deinde ob integritatem, et amorem in se declaratum gratiis actis, denuo sic ait. Nec ipsam, nec patriarcham verba sua suspecta habere oportere, quasi ita securitatem sibi præparet, ut neque si quis ut improbum eum accusare queat, et dicam impingere, recipiatur ejus oratio; non enim sibi hoc velle, sed si quidam aliquando de talibus eum accusarent, quæ meras esse calumnias, et sycophantias ipsi a semetipsis convincerentur, 368 horum nullam duci rationem debere, sed cum figmentis suis aversandos. Sin ita probabilia forent, ut dubitaretur, credendane, an prorsus repudianda essent, non statim indicta causa, et absentem condemnandum, sed in judicium vocandum, ibi sceleris convictum sese pœnas non invite suscepturum. Cum imperatrix mentionem pœnæ non ferret, affirmaretque, quidquid tandem eveniret nunquam ita de ipso cogitaturam, ut judicio illum arcesseret non se quieturum domesticus respondebat, nisi et in hoc sibi obsequeretur, aliorum causa magis quam sua, ut sic per omnia illis ora obstruerentur, et ne hinc maligne calumniandi occasionem sumerent. Recusanti vero et invitæ, quod se hujusmodi quæstionibus non egere diceret, multis verbis ut rem necessariam persuasit. Domesticæ igitur causa assensit. Quocirca et ipse exhilaratus, omni que cogitationum perplexitate deposita, se jam cum gaudio ad imperium moderandum esse regressurum dixit, si etiam sacramento dicta firmarentur; quod mox ab utroque coram patriarcha factum est. Perfecta igitur pacificatione imperatrix domi mansit. Magnus autem domesticus totius imperii gubernatione sibi confirmata, cum patriarcha recessit, et apud ædem magni martyris Demetrii intra aulam longo eum sermone detinuit, nempe hoc: Ego quoque, non aliter quam sentiret, imperatricem locutam esse, plane credo. Perturbor tamen non mediocriter, quod naturæ muliebris imbecillitatem, quam scilicet varia, et ob timiditatem mutabilis sit cognosco: et male metuo, ne ego quidem semper propter bella cum finitimis Barbaris abesse longius cogar, sycophantæ autem domi desidentes, aliquando illam pervertant. Quod et viris in pugna imbellissimis accidere videmus, qui a domesticis probose intercepti, et contumeliosissime vexati ac nihil non grave perpessi, extra pradium verbis se jactitant magnifice, et jurati affirmant, de cætero non tergum hostibus præbituros, sed generosè contra pugnatos. Postquam autem eos accedentes conspexerunt, et

tubam belli signum exaudierunt, in acie amplius consistere non possunt; sed juramenti, et jactantiae prioris oblitī, ignave ac turpiter fugiunt. Scitum est etiam quod apud Persas ferri proverbium audio: Femina terram adhuc tangit, quamvis capite nubes tetigerit (97*). **369** Quo significant, opinor, etsi ad summum prudentiae, magnanimitatis, et fortitudinis venerit mulier, nihilominus, ut antea, esse mulierem; hoc est naturalibus, et muliebribus affectionibus subditam. Quae omnia me reminiscens sollicitant, et animum metu implent, ne, si quid, ut feminae, imperatrici acciderit, non ego solum, sed et Romani omnes multis involuti malis, extremis periculis circumveniamur. Quare primum quidem ultro praestitorum tibi a me beneficiorum te admoneo; nec te oblitum puta, quemadmodum ad hoc gloriae et honoris fastigium propter amicitiam nostram, studiumque perveneris. Non enim solum te infimi ordinis hominem imperatoris clericorum collegio allegi, et cura nulla non tantum domi meae, sed jam e domesticis imperatoris unum dignatus sum, quanquam id necessitas nulla exigeret, sed et primus tui mentionem feci, et auctor imperatori sui, ut te in thronum patriarchicum extolleret. Quin etiam cum ab episcopis concorditer repellerere, diligentissime elaboravi, ut tibi praeclearam hanc et pro qua jure certetur, cathedram darent. Postremo cum in ejus amittendae periculum devenisses, solus ego difficultatem omnem sustuli. Haec in praesens percensui, non quod beneficia exprobrare veim (non enim soleo, ne si longe plura quidem, et majora essent), sed ut ostenderem, aequum videri, ut a quo plura jam pridem amicitiae, et singularis cujusdam amoris argumenta habes, idque gratuito, ei nunc tali tempore memorem te, et re ipsa meritis compensandis gratum exhibeas. Adde, cum sis Pater spiritualis omnium, quantam unicuique ovium tuarum, tantam et mihi, imo vero multo majorem quam ferme omnibus sollicitudinem debes: quod omnes commodorum meorum, incommodorumve participes futuri sunt. Quod autem te oro, hoc est, ut simul ac debucro foris bellum gerere (nec enim vel mihi honorificum, vel vobis utile, hic sedentem ab hostibus agros nostros vastari, civitates obsideri, obvios in servitutem abduci permittere), nihil loci de sycophantis, hominibus perditis, et reipublicae inimicis, qui hic cum Augusta versaberis semper: ut contra me calumnias comminisci, et illam ad obiectatores ut bene consulentes audiendos, ac me pro hoste, et insidiatore suo propter imperium habendum inducere possis, sed jus **370** meum tueare; illorum machinas dissipare; calliditatem, ac dolos infirmes; et hoc solum eidem persuadeas, ne absentem damnet.

Jacobi Pontani notae.

(97*) Haec paræmia Persica de naturali, et agnata levitate et inconstantia mulierum propter quam nonquam illis fidei sum sit, quamcumvis magna praese ferentibus ac promittentibus, notatu digna,

δειλίαν, καὶ δεδοικέναι μὴ αὐτὸς μὲν ἀναγκάζοιτο πάντοτε μακρὰς ἀποδημίας χρῆσθαι διὰ τοὺς πρὸς τοὺς περιστάτους βαρβάρους πολέμους, οἱ συκοφάνται δὲ αἰκουροῦντες, πείσωσί ποτε αὐτὴν μεταβαλεῖν, ὃ καὶ ἀνδράσι συμβαῖνον ὀρώμεν τοῖς περὶ μάχης διὰ δειλίαν ἀτολμωτάτοις. Ἐκεῖνοι γὰρ ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀνειδιζόμενοι καὶ περιουδριζόμενοι, καὶ ὀτιῶν ὑπομένοντες δεινόν, μάχης μὲν οὐ παρούσης, κομπάζουσι πολλὰ καὶ ἰσχυρίζονται καὶ ὄρκους προσιθέντες, μηκέτ' αὐθις τοῖς πολεμίοις τὸ πρόσωπον ἀποστρέψαι, ἀνδρείως αὐτίκα στήσασθαι πρὸς αὐτούς. Ἐπειδὴν δὲ αὐτούς τε ἴωσι προσιόντας, καὶ τῆς σάλπιγγος ἀκούσωσι σημαίνουσης συμπλοκὴν, οὐκέτι μένειν οὐδ' ἐπὶ τῆς παρατάξεως οἱοί τε εἰσιν, ἀλλὰ φεύγουσιν αἰσχροῦς καὶ ἀγεννῶς, ὀλίγα φροντίζοντες τῶν ὄρκων καὶ τῶν κομπασμάτων τῶν προτέρων. Ἀκούω δὲ καὶ παροιμίας Ἡερσικῆς ὁρθῶς ἄγαν καὶ συνεπῶς περὶ τῆς γυναικείας εἰρημένης φύσεως· λέγουσι γὰρ ὡς κὰν μέχρι νεφελῶν ἀφίκηται ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρότερον ἐφάπτεται τῆς γῆς. Σημαίνοντες, οἶμαι, διὰ τοῦ λόγου, ὡς κὰν εἰς ἄκρον καὶ φρονήσεως ἀφίκηται καὶ μεγαλοψυχίας καὶ ἀνδρίας, οὐδὲν ἦττον ἢ πρότερον ἐστὶ γυνὴ τοῖς φυσικοῖς δὴ γυναικείοις πάθεσιν ἐνεχομένη, ἀ δὴ πάντα με ἀποκναίει μεμνημένον, καὶ πολὺν ἐμποεῖ θόρυβον τῇ ψυχῇ, μὴ τῆς βασιλίδος γυναικείον τι παθούσης, οὐκ αὐτὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαῖοι πάντες, πολλὰς ὀμιλήσομεν κακοῖς, καὶ τοῖς ἐσχάτοις περιπεσοῦμεθα κινδύνοις. Οὐ δὴ ἕνακα, πρῶτα μὲν τῶν ὑπηγμένων παρ' ἐμοῦ σοὶ ἀγαθῶν ἀνταμιμνήσκω. Οὐδ' αὐτὸν ἴσως ἐπιλελησμένον, ὡς εἰς τοῦτο εὐδοξίας καὶ τιμῆς παρὰ τὴν ἡμετέραν ἦεις καὶ φίλιαν καὶ σπουδῆν, οὐ μόνον ἐξ ἀφανείας πολλῆς τῷ βασιλικῷ κλήρῳ καταλέξαντος, καὶ πολλῆς προνοίας οὐκ οἰκθοῦσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἡξιωκότος, καὶ καιρῷ κελούντος, ἐμοῦ τε πρώτου μνησθέντος, καὶ βασιλέα πείσαντος ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγειν θρόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχιερέων κοινῇ γνώμῃ πάντων ἀκούσιων, πολλῇ χρησαμένου πρὸς αὐτούς καὶ προθυμῆς καὶ σπουδῆς ὥστε πείσαι ἐγχειρῆσαι τὴν περιφανῆ ταύτην καὶ περιμάχητον καθέδραν, καὶ τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα κινδυνεύοντος περὶ αὐτὴν καὶ μέλλοντος ἀποστρεφίσθαι μόνου πρὸς ἀπαλλαγὴν ἐξαρκέσαντος τῶν δυσχερῶν. Ταῦτα δὲ διήλθον νῦν, οὐκ ὀνειδίζειν προσηρημένο; τὰς εὐεργεσίας. Οὐ γὰρ ἐμοίγε φίλον τὸ τοιοῦτον, οὐδ' εἰ πολλαπλασίους ἦσαν καὶ μέζους· ἀλλ' ἐν ἐπιδείξαιμι, ὡς ἀνωθεν φιλίως πρὸς σε διατεθέντι, καὶ πολλὰς παρεσχημένῳ ἀποδείξεις τῆς πρὸς σε στοργῆς, δίκαιον καὶ σε τῶν πραγμάτων παρασχόντων νῦν, εὐγνώμονα φανῆναι τῷ πρῶτα πρότερον ἐφθέντι φίλῳ, καὶ ἀμοιβὰς ἀξίας ἀποδοῦναι τῶν πρῶτων εὐεργεσιῶν. Οὐ μόνον τούτων ἕνεκα αὐτῶν,

et in sermonibus merito usurpanda est. Qui adagia post Erasmus ab illo praetermissa collegerunt, et adhuc colligunt, hoc etiam suis addere poterunt.

ἀλλ' ὅτι καὶ πατήρ ὢν κοινῆς πνευματικῆς, ὅσην ἕκαστῶ τῶν ποιμαινομένων, τῷ αὐτῷ ἑφείλεις τὴν κηδεμονίαν καὶ ἐμοί. Μᾶλλον δὲ πολλαπλασίω ἢ σύμπασιν σχεδόν, ὅσω καὶ τῆς εἰς ἐμὲ ἡκούσης ὠφελείας ἢ βλάβης πάντες ἀπολαύσουσι τὸ μέρος. Τοῦτο δὲ ἔστιν ὅσου δέομαι· ἐν' ἐπειδὴ περ αὐτῶ ἀνάγκαιως ἔχω πρὸς τὰς ἐξωθεν στρατείας ἀσχολεῖσθαι· οὔτε γὰρ ἐμοίγε εὐπρεπὲς, οὔθ' ὑμῖν συμφέρον ἐνταῦθα καθήμενον περιορᾶν, τοὺς πολέμιους τοὺς ἀγροὺς πορθεῖν τοὺς ἡμετέρους, καὶ τὰς πόλεις πολιορκεῖν, καὶ ἐξανδραποδίζεσθαι τοὺς προσηγυγάνοντας, μηδεμίαν δοῦναι χώραν τοῖς συκοφάνταις· καὶ λυμεῖσιν καὶ κοινοῖς ἐχθροῖς τὸν ἀεὶ χρόνον ἐνταῦθα συνεσόμενον τῇ βασιλείᾳ, ὥστε δυνηθῆναι συσκευάσαι κατ' ἐμοῦ διαβολὰς, καὶ πῖσαι προσέχειν αὐτοῖς, ὡς ὀρθῶς καὶ λυσιτελῶς βουλευομένοις, ἑμὲ δὲ πολέμιον νομίζουσιν καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων ἀντεχόμενον διαλύειν αὐτοῖς τὰς μηχανὰς, καὶ ἀπράκτους καθιστᾶν τὰς πανουργίας καὶ τοὺς δόλους, οὐδὲν ἕτερον κείθοντα τὴν βασιλείᾳ, ἢ μὴ καταψηφίζεσθαι ἀπόντος, ἀλλὰ κληθέντα πρὸς τὴν δίκην, καὶ καιροῦ τυχόντα πρὸς ἀπολογία, ἢ διαλύεσθαι τὰ ἐγκλήματα ἢ δύνωμαι, ἢ δίδοναι δίκας τῆς ἀδικίας ἢ ἀλλοιωμαὶ ἐπισηκῶν. Τῆς τοιαύτης δὲ σπουδῆς ἕνεκα καὶ προθυμίας οὐ παρὰ θεοῦ μόνου λήψεσθαι τὰς ἀμοιβὰς ὡς ὑπὲρ εἰρήνης καὶ σωτηρίας τῆς κοινῆς καὶ αὐτοῦ ἐσπουδαχότα τοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν αὐτῷ πολλὴν εἰδήσειν χάριν, καὶ πάντας τοὺς ἐν λόγῳ ἐπαινεῖσθαι, ὅτι τὰ προσηκόντα ποιεῖ, καὶ κηδεμόνος τῶν ψυχῶν ἔργοις αὐτοῖς ἐπιδεικνύμενος ὡς ἔστι μαθητῆς τοῦ εἰρηνοποιῦ, καὶ εἰς δύναμιν αὐτῷ ἐξομοιοῦται, τόγε εἰς αὐτὸν ἦγον πᾶσαν πρόφασιν πολέμου ἐμφυλίου διαλύων. Τοιαῦτα καὶ πρὸς πατριάρχην διελεγμένον τοῦ μεγάλου δομestικού, τὰς τε εἰρημένας εὐεργεσίας ἦν αὐτῷ ἐκαίνας συνολογῶν, καὶ πάντων τῶν ἄλλων μαίζω καὶ εὐεργετησῆναι καὶ ὀφείλειν, καὶ θάρσειν περὶ τοῦ μέλλοντος· ὑποτιθέμενος ὡς οὐδὲν αὐτῷ τῶν δυσχερῶν τόγε εἰς αὐτὸν ἦγον ἀπαντήσει, ἀλλὰ σπουδῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ εἴ τι συμβαίῃ τοιοῦτον χρήσιται περὶ αὐτοῦ, καὶ οὐδὲν ἦστον ἢ ὑπὲρ αὐτῶ αὐτοῦ παρῶν τῶν αὐτῷ γινομένων ἀνυέξεται δικαίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ πατὴρ ἀρχῆς προθύμως τὰ τοιαῦτα ἐπηγγείλατο, οὐκοῦν ἔφασκεν ὁ μέγας δομestικός, οὐδὲν λοιπὸν, ἢ τὰς ὑποσχέσεις ταύτας τρέψω, ἢ ἂν ἐπίσταται αὐτῶ βεβαίως αὐτῷ ποιεῖν καὶ ἀναμφισβόλους, ὥστε μηδὲν ἔτι ἐνδοιάζειν ἔχειν, ἀλλὰ πεπεισθαι ἀκριβῶς ὡς οὐδὲν ἦστον ἢ εἰ παρῆν αὐτῶ, οὐδεμίαν τοῖς συκοφάνταις ἔσται δύναμιν πρὸς τὰς διαβολὰς· οὔθ' εὐθὺς τῆς καθέδρας ἐξαναστάς, Εὐλογητῶς, εἶπεν, ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὢν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἔτι οὔτε νῦν οὔθ' ὕστερον ψεύσομαι σε, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ σοῦ πᾶσαν ποιήσομαι δικαίου καὶ φροντίδα καὶ σπουδὴν. Καὶ οὐδὲν τόγε εἰς ἐμὲ ἦγον περιόφομαι, μὴ πάντα καὶ διανοεῖσθαι καὶ φθέγγεσθαι καὶ πράττειν, ὥστε μηδεμίαν βλάβην ἐκ συκοφαντίας καὶ διαβολῆς σοὶ προσενεχθῆναι. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ τὸν τρισάγιον ὕμνον ἐπεικῶν, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ μεγάλου δομestικού εὐχὴν τινὰ τῶν ἱερῶν διεξελθῶν, καὶ πολλὴν αὐτῷ εἰρήνην καὶ εὐκλείαν, καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἐπευξάμενος ἐσμὲν, ἐπεὶ καὶ ἡ ἡμέρα ἤδη περὶ δειλὴν ἦν, ὁ πατριάρχης μὲν ἐπ' οἴκου ἀνεχώρει. Ὁ μέγας δὲ δομestικός ἤπτετο προθύμως τῶν πραγμάτων, βεβαίως ἤδη περὶ τῶν μελλόντων ἔχων τὰς ἐλπίδας, καὶ οὐδὲν δεινὸν ὑπονοῶν.

371 CAPUT VII.

Sismanus a legatis Alexandri regis petitur. Magnus domesticus reprehendit, quod ideo bellum intenet et transfugam reddere recusat, proque eo Mæsis bellum grave minatur. Legati fractis spiritibus triginta dies ad reditum responsuque regis renuntiandum impetrant. Imperatrix et proceres de prudentia domesticici gratis animis lætantur.

Εἰς τὴν ὕστεραν δὲ ἐκέλευε τοὺς Ἀλεξάνδρου

sed in iudicium vocet: ut tempus ad defensionem nactus, aut objecta refellam, si poterō, aut si pejerasse deprehendar, pœnam subeam. Pro hac impigra diligentia tua; non modo a Deo velut pacis et salutis communis, et juris mei cupidus, præmiū accipies, sed me quoque quam gratissimū experire; et omnes honorati te laudabunt, quia quæ præpositum, curatoremque animarum decent, feceris; facteque ipso te pacificatoris discipulum demonstraris, quem pro viribus imitere, dum, quantum in te est, omnem belli civilis materiam tollis. His dictis a magno domestico, patriarcha memorata se beneficia accepisse, et omnibus aliis maiora se et accepisse, et debere confitebatur, monebatque ne futuri esset anxius, quod ad se attineret, nihil ei molestiarum enasciturum, et si quid unquam contingeret, perstudiose amolitorum, ejusque causam i'a defensurum, ut si ipsemet præsens adesset, melius non posset. Ubi hæc patriarcha prompta voluntate promisit, magnus domesticus nihil reliquum esse dixit, quam eadem promissa, modo quo sciret ipse, firma et minime dubia efficere, ut nihil ambigeret: sed prorsus crederet, non secus, ac si ipse adesset, criminatōribus nullam criminandi potestatem fore. Ille confestim e cathedra exurgens: Benedictus Deus, inquit, et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est in sæcula, ego neque nunc, neque in posterum te fallam, sed in tua causa omnem conatum adhibebo, nihilque quod officii mei sit, prætermittam, quo minus omnia cogitem, dicam, faciam, ut per sycophantias, et calumnias nullum detrimentum capias. Secundum hæc hymnum trisagion addidit, et super caput ejus sacra precatōne recitata, multamque illi pacem, et gloriam, et aliorum honorum cumulū apprecatus, quoniam advesperascebat, ipse domum concessit. Magnus domesticus jam spe futurorum nixus et nihil quidquam sinistrum opinione præcipiens, ad imperii gubernationem accessit.

Postridie Alexandri regis legatos in palatium

accitos, quid venirent interrogavit. Qui juramentum, quod imperator Alexandro pacis ergo dederat, exhibentes, petere aiunt, aut Sismanum sibi regis sui hostem tradi: aut juramentum, ut pace jam irrita recipi. Neque enim fore justum, aut tolerabile, ipsos quidem certos, et constantes amicos ac socios Romanorum esse: illos autem eorum hostes insensissimos recipiendo, foedus violare. Nec legati, fastu et arrogantia pleni; nihil contradicturos Romanos, sed extemplo Sismanum belli metu reddituros opinati. Imperatrix magnum domesticum cum his agere, et ad petitionem respondere jussit. Qui primum vitio dedit, quod non jure venissent. Non enim oportebat, inquit, regem vestrum defuncti imperatoris Romani amicum atque generum, ejus liberis bellum inferre, et cum causa injusta conari foedus rumpere. Quia si antea quidpiam cum eo litis et controversiae habuisset, eam nunc missam facere, et foedus inviolabilius custodire, cumque liberis ejus, amicorum praesidiis modo potissimum indigentibus, contra eorum hostes, si qui fuerint, societatem instituere debuisset. Verum illi idem, quod multis usus venire, qui potentiores, vivos quidem officiis demerentur, non tam ipsorum amici, quam temporis, et opulentiae: ubi autem mortem obierunt, veluti cum morte solutis amicitiae legibus, eos jam ut impotentes contempnunt, facillimeque oderunt, quos prius diligere videbantur. Deinde ad petitionem hoc responsum attulit. Non est hic patrius mos Romanus, ad se confugientes eorum hostibus dedere. A Constantino enim Magno, Romanis imperatoribus singularum gentium reges, ac dominos magnitudine ac nobilitate imperii antecellentibus, complures eorum adversa fortuna usi (98), et principatu ejecti, supplices facti sunt; alii rogantes, suum sibi principatum recuperari; **372** sui curam, providentiamque flagitantes. Qui tanquam communes calamitosorum salvatores, ac patroni ab omnibus ærumnam depulerunt. Nam hos in imperia sua cum valida manu reduxerunt; illos beneficiis, ac donis magnificentissimis cohonestarunt: quibus cum eis suarum provinciarum memoriam excussissent, ut secum de cætero vitam viverent, auctores fuerunt; imperatori subesse, multo melius, et illustrius ducentibus, quam apud suam gentem rerum habenas moderari. Similiter nunc Sismanus Romanorum majestatem supplex invocavit, non ille quidem ut in suum regnum restitueretur, sed ut e regno profligatus, in hac misera fortuna sua nostra cura, procurationeque recreetur. Alexander porro rex vester, propter obitum imperatoris de Romanorum rebus actum existimans, et neminem adeptos, qui eas regere possit, legatos

A πρεσβευτάς εἰς τὰ βασιλεῖα ἐλθόντας, περὶ ὧν ἤκουσιν ἀπαγγέλλειν. Οἱ δὲ ἤκον, καὶ τοὺς ὄρκους ἔχοντες ὡς βασιλεὺς πρὸς Ἀλέξανδρον ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ ἐποιεῖτο, ἤτοῦν-ό τε αὐτοῖς τὸν Σίσμανον ἐγχειρίζειν πολέμιον ὄντα τῷ σφετέρῳ βασιλεῖ, ἢ τοὺς ὄρκους ἀπολαμβάνειν, ὡς οὐκέτι τῆς εἰρήνης ἐσομένης. Μηδὲ γὰρ ἂν εἶναι δίκαιον, μηδὲ ἀνεκτὴν αὐτοῖς, αὐτοὺς μὲν ἀσφαλεῖς εἶναι καὶ βεβαίους φίλους καὶ συμμάχους Ῥωμαίους, ἐκείνους δὲ παρασπονδαῖν τοὺς αὐτοῖς πολεμιωτάτους ὑποδεχομένους. Οἱ μὲν οὖν πρέσβεις τοιαῦτα εἶπον, ἐγκου καὶ φρονήματος πεπληρωμένοι, καὶ οὐδὲ ἀντειπεῖν οἰόμενοι Ῥωμαίους, ἀλλ' αὐτίκα ἐγχειρίσειν Σίσμανον δεῖσαντας τὸν πόλεμον τὸν πρὸς αὐτούς· ἡ βασιλις δὲ ἐκέλευεν αὐτοῖς τὸν μέγαν δομέστικον χρηματίζειν, καὶ περὶ ὧν αἰτοῦσιν ἀποκρίνεσθαι. Ὁ δὲ, πρῶτα μὲν, ἐμέμφετο αὐτοῖς ὡς οὐκ ἐφ' οἷς προσῆκε τὴν ἀφιξίν πεποιημένοις. Ἔδει γὰρ βασιλεῖα τῶν ὑμῶν φίλον ὄντα καὶ πατέρα κηδεστοῦ, τῷ τετελευτηκότῳ βασιλεῖ Ῥωμαίων μὴ τοῖς ἐκείνου παισὶ πόλεμον ἐπάγειν, καὶ διαλύειν πειρᾶσθαι τὸς σπονδὰς ἐπ' αἰτίαις οὐ δικαίαις. Ἄλλ' εἴ τινα καὶ πρότερον εἶχε πρὸς ἐκείνον πρόφασιν διαφορᾶς, ταύτην καταλύειν νῦν, καὶ βεβαιότερον ἢ πρότερον φυλάττειν τὰς συνθήκας, καὶ βασιλέως τοῖς παισὶ συμμαχεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἂν τινες ᾧσι, νυνὶ μάλιστα τῆς παρὰ τῶν φίλων ἐπικουρίας δεομένοις· ὁ δ' εἶκοι τεύτον τοῖς πολλοῖς παθεῖν, οἱ ζῶντας μὲν θεραπεύουσι τοὺς δυνατούς, οὐ μᾶλλον ἐκείνων, ἢ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἐκείνων δυνάμειος ὄντες φίλοι· ἐπειδὴν δὲ ἀποίχωνται, τῶν αἰτίων ὡσπερ εἰ διαλυθέντων τῆς φιλίας, ῥᾶστα πρὸς ἔχθραν ἐξάγονται τῶν πρότερον δοκούντων εἶναι φίλων διὰ τὴν ἀδυναμίαν αὐτοὺς περιορῶντες. Ἐπειτα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν, οὕτω τὴν ἀπολογίαν ἐποιεῖτο, ὡς οὐ πάτριον τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι τοὺς αὐτοῖς προσφυγόντας τοῖς πολεμίσις προιδόναί. Ἀπὸ γὰρ τῶν Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου χρόνων ἕχρι νῦν τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι, μείζουσι καὶ περιφανεστέροις τῶν παρ' ἐκάστοις ἔθνεσι βασιλεῦσιν ἢ δυνάστασις οἷσι, πολλοὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἀρχόντων ἀτυχήσαντες, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένοι γεγονάσιν ἰκέται· οἱ μὲν, τὴν οἰκείαν αὐτοῖς ἀρχόντων ἀτυχήσαντες, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένοι γεγονάσιν ἰκέται· οἱ μὲν τὴν οἰκείαν αὐτοῖς δεόμενοι ἀρχὴν ἐπινασώζειν, οἱ δὲ καὶ ἄλλως προνοίας καὶ κηδεμονίας τυχεῖν τινος, καὶ πᾶσιν ἤρκεσαν πρὸς τὰς συμφορὰς, ὡσπερ κοινοὶ σωτῆρες, καὶ προστάται τῶν δυσκόλῳ τύχῃ χρησαμένων ὄντες. Καὶ τοῖς μὲν αὐτῶν ἀπέδοσαν τὰς ἀρχὰς χεῖρὶ πολλῇ καταγαγόντες, ἐνίους δὲ εὐεργετήσαντες μεγάλα, καὶ τῆς οἰκείας ποιήσαντες ἐκλαθέσθαι τῇ ὑπερβολῇ τῶν δωρεῶν, ἐπεισαν αὐτοῖς συνεῖναι διὰ βίου, τὴν παρὰ βασιλεῖ δουλείαν πολὺ βελτίω νομίσαντας καὶ θαυ-

Jacobi Pontani notæ.

(98) Romanos imperatores a Constantino Magno recepiisse supplices, aut profugos reges variarum gentium, usque consuluisse, patet ex historiis Romanis. Nam ut bene Cicero in Maniliana: *Afflictae*

regum fortunæ facile multorum opes, eorum imprimis, qui aut reges sunt, aut in regno vivunt, ad misericordiam accingunt: quod regale iis nomen magnum, et sanctum esse videatur.

μασιωτέραν τῆς ἀρχῆς τῶν ὀμοφύλων, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ νῦν, Σίσμανος ἐκέκτης γέγονε τῆς Ῥωμαίων βασιλείας, οὐ πρὸς τὴν οἰκειαν δαδόμενος καταγαγεῖν, ἀλλὰ προνοίας τινὸς τυχεῖν κακοπραγῶν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκθεσθλημένος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ ὑμέτερος βασιλεὺς, ὡς εἶπικε, διὰ τὴν βασιλείωσ τελευτήν τὰ Ῥωμαίων πράγματα παντάπασι νομίζων διεσθάρθαι, καὶ μηδένα τὸν προστησόμενον κεκτῆσθαι, ἐκεῖνον ἀπέστειλεν αἰτῶν μετὰ πολλῆς τῆς παύρησίας καὶ τὸ κελουόμενον ποιεῖν μηδὲν πολυπραγμονοῦντας ἀξίων. Τὸ δ' ἐναντίως ἔχει ἢ φήθητε αὐτοί. Βασιλεὺς τε γὰρ ἔτι περιῶν ἡμῖν χρώμενος τοὺς ἀδικεῖν ἐθέλοντας ἐτιμωρεῖτο· καὶ νῦν ἐξ ἀνθρώπων ἐκεῖνου γεγεννημένου, ἡμεῖς ἀμυνοῦμεθα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, ἂν τις ἐπίη, ὑπὲρ βασιλέα τὸν ἐκεῖνου παῖδα τεταγμένοι, καὶ τὴν τε χώραν ἡμῶν φυλάξομεν ἀπαθῆ κακῶν, καὶ ὑπὲρ φιλοτιμίας τῆς ἀνέκαθεν Ῥωμαίοις προσηκούσῃ, πολεμήσομεν ὑμῖν προθύμως. Οὐ γὰρ μικρὸν τοσούτῃ γε, οὐδὲ εὐκαταφρόνητον ἡμῖν εἰς ἀδοξίας λόγον τὸ τὸν φυγάδα παρ' ἡμῖν γεγεννημένον, ἢ ὑμῶν, ἢ δέτερων κελουόμενων ἐπὶ θανάτῳ προδιδόναι. Ἄν μὲν οὖν καὶ αὐτοὶ τῆς ἀτοπίας τῶν τοιοῦτων ζητημάτων ἀποστάγτες, εἰρήνην ἄγειν, καὶ ταῖς σπονδαῖς ἐμμένειν καὶ τοῖς ὅρκοις οὓς πρὸς βασιλέα ἐθεσθε, ἐθέλητε, πειρασόμεθα καὶ ἡμεῖς τῶν καθεστῶτων μηδὲν κινεῖν. Ἄν δ' ἄρχητε αὐτοὶ πρότεροι πολέμου, τὸν θεὸν καὶ ἡμεῖς μάρτυρα τῆς ἀδικίας προστησάμενοι, ὃν αὐτοὶ ἐπισηκῆτε διαλύοντες τὰς σπονδὰς, διδάξομεν ὑμᾶς μηδὲν πέρα τοῦ προσήκοντος φρονεῖν, καὶ ἢ Σίσμανον τριήρεσσι διὰ τοῦ Ἰστρου καταστήσαντες ἐπὶ Β.δῆνην, καὶ πόλεμον ἐμφύλιον ἀνάψαντες ὑμῖν· ἴσπε γὰρ δὴ πού καὶ αὐτοὶ ὡς πολλοὶ Πυσῶν προσηκῶσουσιν ἐκεῖνον διὰ τὴν ὀρχαίαν φιλίαν καὶ τὴν οἰκειότητα τοῦ γένους, ἢ παντάπασι Ἀλέξανδρον ἐκθεσθόμενον τῆς ἀρχῆς, ἢ τὰ γε δεύτερα, οὐ μέτρια τινα ζημιώσομεν αὐτῶν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο δοκοῖη, ὡς ἐλάττωος ἢ προωῆκε τῆς ἐπικουρίας γινωμένης, ἀλλ' ἄγωγε αὐτὸς ἅμα στρατιῇ Ῥωμαίων ἔχων καὶ Σίσμανον ὑμῖν ἐπιστρατεύω καὶ μαχούμαι προθυμότερα ὑμῖν· οὐ μόνον παρασπονδούμενος αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀδικουμένων βοηθῶν, καὶ προσέτι γε στασιάζουσι πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ τοῖς μὲν Ἀλέξανδρον προσκειμένους, τοῖς δὲ ἦδον ἂν ἀπαλλαγόμενοι καὶ πρὸς Σίσμανον ἀποχωρήσουσιν, ὅπερ οὐκ ὀρθοί ὑμῖν λυσιστήσεις. Ἐγὼ δὲ καὶ τρόπον ἕτερον πολέμου ἐξ οὗ τὴν τε ὑμετέραν κακοῦν, ἡμῖν καὶ τὴν οἰκειαν ἐξέσται διασώζειν οὐκ ἀποκρύψω, ἵνα μὴ τινων ἀνηκίστων πρὸς τὸν πόλεμον συμβάντων, οὐχ ἡμᾶς αἰτίους, ἀλλὰ σφᾶς αὐτοὺς εἰδείτε αὐτοῖς. Τῶν γὰρ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατῶν ὀδυναιώτατος, ὃν οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοεῖτε παρεληφότες ἀκοῆ, Ἀμούρ ὁ τοῦ Αἰτίνης, τὴν βασιλείωσ πεπυσμένος τελευτήν, καὶ νομίσας καὶ αὐτὸς ῥῆστα λήτσεισθαι Ῥωμαίους, διὰ τὸ μηδένα εἶναι τὸν ἀμυνοῦμενον ὑπὲρ αὐτῶν, πενήκοντά καὶ διακοσίας πληρώσας ναῦς, πᾶσαν ἐποίησε σπονδῆν κακοῦν τὴν ἡμετέραν. Ἐκεῖ ἐ

A multa cum libertate Sismanum postulatum misit, censens, nos quæ ille velit citra detrectationem exsequi oportere. At enim longe fallimini. Nam et imperator adhuc spiritum ducens, nostra opera injuriosos puniebat, et nunc eo e mortalibus sublato, nos filio ejus Imperatori subjecti, nosmet, si quis invaserit, ulciscemur; et cum regionem nostram a vastitudine direptioneque luebinur, tum gloriæ studio, quod Romani a majoribus quasi hæreditatem quandam accipiunt, cupide vobiscum signa conferemus. Haud enim leve hoc sane, nec parum nobis probrosum, supplicem nostram vobis aut aliis petentibus interficiendam tradere. Quamobrem si istis stulte requirendis superseedentes, pacem colere et fœdus cum demortuo imperatore sancitum conservare volueritis, nec nos quidquam constitutorum volentes movebimus. Sin vos prius ad bellum proruperitis, Deum sceleris vestri testem adhibentes, quem vos ista perûdia læditis, docebimus vos non ultra quam decet sapere: et vel Sismano triremibus trans Istrum Bidentem deportato bellum civile inter vos suscitabimus (non enim nescitis, Mœsos magnam partem ob amicitie vetustatem cognationemque generis ad eum defecturos) et Alexandrum regno penitus exturbabimus, aut certe non exiguis eum cladibus afficiemus; vel si hec non probabitur, quia infirmius erit, quam pro rei conditione auxilium, equidem ego ipse cum Romano exercitu mecum Sismanum habens, in vos profectus, acerrime vobiscum depræliabor; **373** non solum ut a fœditægis ipse cœnsus, sed et iniique violatæ opem foreas, vobiscum, inquam, qui factiōibus dissidentes, alii Alexandro adhærebitis, alii libentius ab eo discedentes, cum Sismano vos conjungetis, quod e re vestra futurum non existimo. Ego vero et aliam belli viam, quæ regionem vestram infestam habere, nostram tutam præstare licebit, non vos edisio: ut atrocissimæ muliati (99), vosmetipsos ea turba vobis intrivisse agnoscat. Etenim Amucius Aitinae filius satraparum Asie opulentissimus, quem et vos de fama cognovistis, cum de morte imperatoris accepisset, ratus se Romanorum terras facillime deprædaturum, quod jam præpugnatore carerent, impletis decentis quinquaginta navibus, omnes eo nervos intendit, ut agros nostros popularct. De cujus irruptione ego audiens, viram inter atrocissimos meos probatum misi, qui hortaretur, ut coeptis desistens reverteretur, utpote non in alios quam in me itarum. Is simul ac legatum amovit, e medio itinere retro rediit. Nunc ad me misit, rogavitque ne exercitum a se frustra collectum esse sinam, sed si quod nobis bellum sit, eo contra hostem utamur: ut et milites spoliis ditentur, et ipse tantos sumptus sine ullo fructu ne effuderit, sed hunc saltem consequatur, quod pro amico eos posuerit. Ac nolim vos diæis meis

(99) Gr., ut si quid exitiale circa bellum contigerit

fidem detrahere, et ventosæ cujusdam orientationis causa hæc conflictata arbitrari. Nam præterquam quod ad signenta et mendacia non propendemus, vos item si indagaveritis, vera esse comparietis. Quocirca pacem utrisque nostrum longe meliorem utilioremq; statuens, et ipse eam amplector, et vos ad eandem expersseendam adhortor. Itaque propter vos in præsens non mihi conceidit animus. Sed agite ad regem vestrum quam citissime potest reversi, ut Sismannum se recepturum ne speret, renuntiate. Si idcirco nos bello lacessendos putabit, ut diebus viginti quibus redire poteritis, bellum nobis indicat: tandiu enim et legatum Annirii hic habere faciam, quo bello denunciato per litteras ei huic veniendi copiam concedam: et omnino facilius atque cupidius huic venturum, quam antea auctoritati meæ obsecundans, expeditione interrupta rediit, existimandum est. Sin quadam neglectione diem præfixam transgrediemini, non mihi amplius tutum erit requiescere: verum et ipse **ΣΖΖ** per me bellum apparabo, et Persicas copias jam paratas huic accersam: nec de cætero, etiam vobis cupientibus, ego facile bellum omittere potero, non solum propter impensam in eo instruendo factam, quam e vestris vectigalibus reficere necesse erit, sed quod etiam socios Barbaros non vacuis manibus, sed ex hostili solo auctos lucri domum remeare oportebit. Igitur et vos iter properare, et regem vestrum responsione nostra percepta, quæ in rem suam fore duxerit, celerrime nuntianda curare opus est. Hactenus ille. Oratores Alexandri, velut oblitii priorum spirituum et grandiloquentie illius popularis, reducto calculo diem sibi laxiorem definiiri cogitarunt, ac se quidem summa festinatione iter acturos prædicabant; quod si rex in ultimo regno Jegeret, spatium prestitutum esse brevius, quam ut viæ conficiendæ sufficeret. Probata petitione dies triginta concessi, quibus reversi, aut pacem antea compositam et fœdus confirmarent, aut arma demittarent. Istiusmodi responsum a magno domestico ferentes, in Mæsiam redierunt. Imperatrix totumque concilium et prudentiam ejus admirati sunt, et gratias multas habuerunt, quod quos heri metuebant, quibusque quid honesto responderent non videbant, cum quo se verterent nescerent, eos ille tam formidolosos redegit, ut neglectis aliis, diem ampliandum, velut rem necessariam orarent. Sed de his dictum est satis.

τῆς πρὸς τὸς δημηγορίας, μεταβαλλόντες ἐγένοντο ἰκέται πλείω αὐτοῖς παρασχεθῆναι προθεσμίαν. Αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐψάσαν ἡσασαν ἐπιδείξασθαι σπουδὴν πρὸς τὴν ἐδοικτορίαν. Ἄν δ' ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἐν ἐσχάταις ἡμέραις τῆς ἀρχῆς, οὐκ ἐξαρκασιν τὰς ἡμέρας ἐνδοσετέρας οὖσας, ἢ προσήκει ἀνασθῆναι τῆς ὁδοῦ. Καὶ ἐπει εὐδοκίᾳ ἢ ἀξίωσιν αὐτῶν δικαίως εἶναι, τριάκοντα παρείχοντο αὐτοῖς ἡμέρας, ἐν αἷς εἶδει ἐπαναστρέψαντας, ἢ τὴν οὖσαν εἰρήνην ἐπισθεδαίου καὶ τὰς σπονδὰς, ἢ πόλεμον καταγγέλλειν. Οἱ μὲν οὖν Ἀλεξάνδρου πρόσθετε, τοιαῦτα ἀποκρίσεις παρὰ τοῦ μεγάλου δεξάμενοι θεομαρτύρου, πρὸς τὴν οἰκίαν ἐπανῆκον. Βασιλεὺς δὲ καὶ ἡ σύγκλητος, πῶσα ἐθαυμάζον τε τῆς συγέσεως ἀέκτον, καὶ χάριτας ἤδεσαν πολλάς, ἔτι οὐδ' ἔχοντες ἀφρόδου ἐν τῇ προτεραιᾷ καὶ πρὸς οὐδ' οὐδὲ ἀπολογίας εὐπόρου εὐπροσώπου. ἀλλ' ἀπορίαν πάντοθεν συνείχοντο, σούτους αὐτῶ κακίστησαν αὐτὸς περιόρει, ὥστε μετ

A ἐπιθυμήτην αὐτὸς τῶν Περσῶν τὴν ἐσομένην εἰσβαλὴν, πρεσβείαν πέμψας πρὸς ἐκαίνον, ἐν τοῖς μάλιστα ἐξητασμένον τῶν φίλων τῶν ἐμοῦ, ἐκέλευον ἀναστρέφειν καὶ ἀπέχεσθαι τῆς πείρας, ὡς οὐδέσιν ἄλλοις ἐπιστρατεύσοντα, ἢ ἐμοί. Ὁ δ' ἄμα τε εἶδεξαστο τὴν πρεσβείαν καὶ ἀνέστρεφεν ἐκ μέσης τῆς ὁδοῦ. Νυνὶ δὲ ἐνταῦθα πρὸς ἐμὲ πρεσβείαν παπομφῶς, δαίεται μὴ περιϊάειν αὐτῶ τὴν στρατιάν εἰκῆ συνειλεγμένην, ἀλλ' εἴ τις πρὸς τινὰ πόλεμος ἡμῖν, χρήσασθαι αὐτῇ, ὡς ἂν ἦ τε στρατιὰ ὠφελθῆι ἀπὸ τῶν πολεμίων τῶν λαφύρων, ἐκαίνος τε μὴ μάτην εἶη τοσοῦτα χρήματα ἀναλωκῶς, ἀλλ' αὐτὸ ταῦτά γε καρπύσαστο τὸ ἀναλωκῶς ὑπὲρ φίλου. Οὐ γὰρ δὲ ἀπιστεῖν τοῖς λεγομένοις, κόμπου ἕνεκα καὶ ἀιχλήματος διακένου πεπλάσθαι οἰομένους. Ἦρθε γὰρ τῶ μὴ εὐχερεῖς ἡμᾶς πρὸς πλάσματα καὶ ψεύδη εἶναι, ἔξεσσι καὶ αὐτοῖς ἀνερευνώσιν ἐξουρίσκων, ὡς ἀληθῆ. Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εἰρήνην πολλῶ βελτίω καὶ λυσιτελεστέραν ἐκατέροις οἰόμενος ἡμῖν, αὐτὸς τε ἀσπάζομαι, καὶ ἡμῖν ἔχεσθαι ταύτης παραινῶ. Διὸ εἰδὲ πρὸς ὑμᾶς ἀπαγορεύω τὸ νῦν ἔχον, ἀλλ' ὡς τάχιστα πρὸς τὸν πέμψαντα ἐπανελθόντες, Σίσμανον μὲν ἀπαγγεῖλατε μηδέποτε λήψεσθαι προσδοκῶν. Εἰ δ' ἐκείνη διὰ ταῦτα πρὸς ἡμᾶς δοκεῖ πολέμητῆρα εἶναι, ἐν εἰκάσιν ἡμέραις οἷς ἐυνήσεσθε ἐπαναλθεῖν, τὸν πόλεμον ἀπαγγέλλειν. Ἐν ταυταῖσι γὰρ καὶ τὸν Ἀμοῦρ πρεσβευτὴν ἐνταυθαὶ παρασκευάσω διατρέξαι, ἵν' εἰ ὁ πόλεμος ἀπαγγέλλαστα, γράμμασιν ἐκείνῳ τὴν ἐνθάδε ἀφίξιν ἐπιτρέψω. **C** Πάντως δὲ βῆσον εἶσθαι αὐτὸν ὑμᾶς καὶ προθυμότερον ἀφικέσθαι, ἢ πρότερον ἐκ τῆς στρατείας ἀναστρέφειν πειθόμενον ταῖς λόγοις τοῖς ἐμοῖς. Ἄν δ' ἀμελήσαντες τὴν προθεσμίαν ὑπερβῆτε, ἐμοὶ μὲν ἀσφαλὲς οὐκέτι ἡσυχάζειν, ἀλλ' αὐτὸς τε οἰκῶθεν ἐξαρτύσομαι τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ τὴν Περσικὴν συμμαχίαν οὖσαν παρασκευασμένην ἐνθάδε εἶσω. Καὶ τοῦ λοιποῦ οἷδ' ἂν αὐτοῖ ἐθέλητε κατατίθεσθαι βῆσιον ἔπει τὸν πόλεμον ἐμοί, οὐ μόνον διὰ τὰ ἀνελθόντα χρήματα πρὸς τοῦ πολέμου τὴν παρασκευὴν, ἀ καριζέσθαι ἐκ τῆς ὑμετέρας ἀναγκαῖον, ἀλλ' εἶ καὶ τοὺς κατὰ συμμαχίαν ἤξοντας βαρβάρους, οὐ κεναῖς χερσίν, ἀλλ' ὠφελθόντας ἐκ τῆς πολεμίας, πρὸς τὴν οἰκίαν δεῖ ἐπαναστρέφειν. Διὰ ταῦτα ὑμᾶς τε σπουδῇ χρήσασθαι πρὸς τὴν **D** ὁδοικτορίαν ἀναγκαῖον, καὶ τὸν ὑμέτερον βασιλεῦσιν πυθόμενον τὰ παρ' ἡμῶν & συνοίσειν αἰεταὶ αὐτῶ τὴν ταχίστην ἀπαγγέλλειν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ Ἀλεξάνδρου πρεσβευταὶ ὡσπερ ἐκλαθόμενοι τοῦ πρότερου φουήματος, καὶ τῆς μεγαλοφροσύνης

λήσαντας τῶν ἄλλων δεῖσθαι περὶ τῆς προθεσμίας, ὡς περὶ τινος ἀναγκαίου. Ἄλλα ταῦτα μὲν εἰς τοσούτον.

CAPUT VIII.

Cur milites ad arma tardiores. Patricii cuiusdam professionum scribere desiderium juvendae reipublicae. Eiusdem pecunia, quam liberaliter ad usum reipublicae domestico deserit. Ille de facto hominem commendat. Antiquum munus ei denuo mandat, idque ipsum extollit; oblatam accipere pecuniam in tempus necessarium differt; militum redditus cum insigni eorumdem lætitia exaequantur et auvantur.

Ὁ μέγας δὲ δομέστικος τοῖς μὲν στρατιώταις A κατὰ πόλεις ἐκέλευε διὰ γραμμάτων παρασκευάζεσθαι ὡς ἦν δέη πολεμῶν τοῖς Μυσοῖς. Ὅριον δὲ οὐ τοῦ καταλόγου μόνου τοῦ στρατιωτικοῦ πολλοὶ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οὐκ ὀλίγοι προφάσει τοῦ μὴ τὰς παρὰ βασιλείας ἐκάστῳ τεταγμένας χορηγίας ἀκέραιους εἶναι παντάπασιν ἀμελοῦντας πρὸς τὰς στρατείας καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀφελείας ἀποστεροῦντας τὸ κοινὸν ἐσκέπτετο, ὅθεν ἂν ἐκείνους τε τῆς πιεζούσης ἀπορίας ἀπαλλάξαι, τὸ ἐλλείπον ἐκάστῳ πρὸς τὴν ἐκ βασιλείας πρόνοιαν ἀναπληρώσας, καὶ αὐτὸς αὐτοῖς πρὸς δέον χρήσαιτο ἐκάστῳ, πάντας πρὸς τὸ κοινῇ λυσιτελοῦν ἀποδείξας συνεισφέροντάς τι. Οὕτω δὲ περὶ τούτων αὐτῷ φροντίζοντι πρὸς ἑαυτὸν, ὁ Πατρικιώτης προσελθὼν, πολλὸν δὲ τινα χρόνον περὶ ἀπογραφῆς ἡσχολημένος, καὶ πείραν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐσχηκώς πολλήν, ἀκηκοέναι ἔφρασκεν αὐτὸν πάντας βούλεσθαι πρὸς τὰς στρατείας ἀπροφασίτους παρασκευάζειν ταῖς ἐκ τῶν δημοσίων ἀποτεταγμέναις αὐτοῖς προσθέσις τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶν, ἢ καὶ προστιθεῖς. Τὰ δὲ τοιαῦτα, οὔτε βέλτιον, ὥσπερ ἂν εἶδείη καὶ αὐτὸς, οὔτε μὴν μετ' ἐμπειρίας πλείονος ἐτέρῳ τινὶ τῶν πάντων ἢ αὐτῷ ὑπερηθεῖη. Ὅτι δὲ μὴ προτιληθεῖς, ἀλλ' αὐτὸς πρότερος προσελθὼν, ἐγχειρισθῆναι τὴν ἀπογραφὴν ἀξιοῖη, οὐ δίκαιον ὑποπτεύειν. Οὐ γὰρ ἐπιθυμίᾳ κέρδους μάλλον, ἢ τοῦ βούλεσθαι αὐτῷ πρὸς τὰ κοινῇ συναίρεσθαι λυσιτελοῦντα τοιαῦτα προελῆσθαι, μάλιστα παιουμένῳ περὶ πλείστου, τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μαίζω καὶ περιφανεστέραν ἀποδεικνύοναι· ταύτου δὲ ἀπόδειξιν, οὐ λόγους, ἀλλ' ἔργοις πειράσεσθαι παρέχειν ἐναργῆ. Ἐκτεσε γὰρ ἤβη καὶ πρότερόν τισιν οὐκ ὀλίγοις ἡσχολημένῳ περὶ τοιαῦτα, χρήματα ἡθροικέναι οὐκ ὀλίγα ἐξεγένετο, καὶ τοὶ κειρωμένῳ μάλιστα μὴ βιάως, μηδ' ἐκτὸς παντὸς τρόπου κερδαίνειν εἶναι, ἀ δὲ ὑπερον εὐκ εἰς ἡρεμεῖν· ἀλλὰ πολλοὺς ἐκίνει λογισμοὺς ἐν τῇ ψυχῇ, μὴ κατορῶταιν, ἀλλ' εἰς εὐποιίας ἀναλίσκειν τινῶν ἀνθρώπων, ὡς διὰ τούτου δυναμένῳ τὴν ἐκ τῆς ἀμαρτίας ἀποτριθεῖσθαι κηλίδα. Νῦν μὲν οὖν ἐδόκει φροντιστήριον ἐκ τούτων ἀνδρῶν οἰκοδομεῖν τῷ θεῷ καθάπαξ ἀναθεωρικώτων ἑαυτοῦς, καὶ διὰ τῆς εἰς ἐκείνους εὐποιίας ἴλεσθαι τὸ θεῖον ἑαυτῷ δι' ἀλλακταῖς ἐκείνοις τὰ τοιαῦτα μάλιστα καταπράττεσθαι χρωμένῳ εὐσεβανατοῖ. Νῦν δὲ εἰς πένητας ἀγούρως ἀναλαθὼν, ὡς

At magnus domesticus, missis oppidatim epistolis, veteranos ad bellum cum Mæsis gerendum, ubi necesse fuerit, paratos esse jussit. Sed cum animadverteret, non solum ex albo militari multos, verum etiam de aliis complures, obtentu quod decretum quisque ab imperatore stipendium non integre perciperet, ad expeditiones parum promptos, 375 et reipublicam privari, quas illi præstabant commoditatibus, quo pacto et paupertatis eos onere levaret, suppletio quod cuique ad præscriptum imperatoris decerat, et ipse singulorum opera opportune usus efficeret, ut omnes ad communem fructum aliquid conferrent, secum considerabat. Interea Patriciota, qui diu publicis professionum tabulis conscribendis vacaverat (1), multaque in eo munere experientiam consecutus erat, accedens se audisse narrat, illum velle omnes expeditioni citra excusationem accingi, et pensiones illis de publico constitutas supplere, vel augere etiam. Tale vero negotium nec melius (quod sciret etiam ipse) nec experientius a quoquam præter se administrari posse. Jam quod non advocatus, sed sponte sua veniret, descriptionemque sibi mandari cuperet, nihil justæ suspicionis habere. Haud enim cupiditate questus magis, quam quod ipsum maximopere optantem Romanorum principatum amplificare et illustrare, in eo boni communis ergo adjuvare constituisset, hanc polissimum mentem suscepisse, seque id non verbis, sed factis evidenter demonstrare conaturum. Nam antea pluribus annis in hoc munere versantem, magnam pecuniæ vim (tametsi non vi, ne quo jure, qua injuria compendia sua quaerere niteretur) confecisse, quam otiosam in posterum jacere non sivilisse, sed frequenter in pectore voluisse, quomodo non humi defossam ad beneficentiam liberalitatemque conferret, et ita peccatorum suorum maculas deterere posset. Aliquando igitur ædificare monasterium virorum, qui semel se Deo dedicassent, et per liberalitatem in illos collatam sibi divinum numen placare, per reconciliatores nimirum, qui id præstare in primis queunt, aliquando in mendicos circumforaneos consumere cogitasse. Sed cum repuarit, aut illos, aut hos commode pecunia non usures, aut alios per rapinam et

Jacobi Pontani notæ.

(1) Hoc puto Græca velle. Profiteri, inquit Budæus in Pandect. est publice, et apud acta aliquid ultro denuciare, quod vulgo insinquare vocant. Curtius, lib. x: Alexander priusquam secerneret, quos erit retenturus, edixit ut omnes milites ut alienum profiterentur. Fiebat etiam professio in censu peragendo. Ulpianus: Vitia priorum censuum edictis

novis professionibus evanescent. A Græcis ἀπογράφεσθαι dicitur, et professio ἀπογραφῆ. Luc. v. 11. Αὐτῇ ἢ πρώτῃ ἐγένετο, ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου, καὶ ἐπορευόντο πάντας ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Hæc professio prima facta est, etc.

scelus usuros, eamque disperdituros, et illum solum rerum præsidem ejusque sensum perspexerit, quomodo ob communem utilitatem non pecuniam modo, verum et ipsam animam, si facultas sit, pre nihilo habere meditetur, et morum ejus honestatem jam noverit, statuisse ipsi offerendam pecuniam illam, non honeste solum, sed et cum ratione et diligentia ad publicam Romanorum utilitatem assumendam, quando et ab ipsis collecta sit. Hanc igitur omnem illi venisse tradere, ubicumque voluerit utendam. **376** Itaque patere omnibus, nobis ideo se adesse, ut se huic muneri questus faciendi causa prædici roget, cum parva retinendi ac de cætero in otio vivendi libertas fuerit, sed quia ipsi ad veterem felicitatem Romanis recuperandam tam intensa et assidua cura incumbenti utilis et ad juvandum idoneus videri cupiat. Hac oratione delectatus magnus domesticus, de pecunia se illi gratiam habere ait, non tantum quod eam ad communem usum contulerit, sed quod etiam sibi ejus dispensandæ rationem crediderit, quam recte fideliterque collocare velit. Nam quempiam, cui communium rerum mandata est procuratio, non inde augere facultates suas, sed quæ ante magistratum acquisivit, in his emori, et a pecuniis invictum prorsus apparere, non difficile solum, sed nunquam contingere. Possidere autem jam, ac ob id nihil formidare mali, deinde æquo animo velle erogare, et male collectis bene tui, hoc non multorum, sed salvari volentium esse certoque ccedentium, se post finem hujus lucis omnium in vita gestorum rationem reddituros. Præstat quidem non peccare prorsus, neque maculis multis lædare animam; si tamen id evenerit, non iterum peccandi principium erit, non modo a delictis abstinere, sed et admittenda sequentibus recte factis compensare. Idcirco te ob istam mutationem, quod non aliter quære ad communem fructum pecuniam tuam donandam censeeris, laudo. Quod vero non vocatus, sed ultro ad me adiens vite subsidia a militibus de publico pendere solita exequare petivisti, tantum abest ut damnum, ut cum prius ipse meopte impensis tibi propter experientiam hoc ministerii committere volueris, nunc amplius credam, ac id melius ac justius obiturum. Non enim æque et qui promissis largus est, et qui nihil promittit, promissa implere conatur. Hanc igitur provinciam tibi injungo. Te quoque par est existimare, non parva quædam et despicibilia abs te tractari, et quæ nec, si prætervenerint, communi admodum proficiant, nec non perinde noceant, si segulter ac sequenter fiant. Quod namque in te politica iudex, hoc in publicis stipendiis præstare possit exequator. Etenim et hic ex æquitate arbitrariis faciendis et ad legum obedientiam cogendo, bonum civitatis statum conciliat; et hic si justus esse, communique commodare velit, alios spoliabit, si ultra justum fructus percipiat, **377** aliis minus habentibus plus addet, om-

Α τῶν προτέρων, ἢ ἐκείνων μὴ εἰς δέον τοῖς χρήματι δυνάμενων χρήσασθαι, ἢ ἐτέρων ἀρπαγῇ καὶ ἀδικίᾳ χρησομένων καὶ διαφθαρόντων, ὡς δὲ σοῦ μόνου καταστάντος ἐπὶ τοῖς πράγμασι, καὶ τὴν διάνοιαν κατεῖδον, ὡς ὑπὲρ ὑφελείας τῶν κοινῶν, οὐ χρήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχὴν αὐτὴν εἰ οἶόν τε προῖσθαι διανοῇ, καὶ τὸν τρόπον προειδῶς ὡς ἀγαθός, ἔγνωιν δεῖν σοὶ τὰ χρήματα ἐκεῖνα ἐγχειρίζειν, ὡς οὐ καλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐλόγως ἀκριβῶς ὑπὲρ τῶν κοινῇ Ῥωμαίοις συμφερόντων ἀναλωθησομένων, ἐπειδὴ καὶ ἐκ τούτων συνελέγησαν αὐτῶν· ἃ δὴ πάντα ἤκω ἐγχειρίζων, ἐφ' ὅ τι ἂν ἤ σοι χρητομένη βούλησιν. Ἐξέστιν οὖν παντὶ τὴν ἀπόδειξιν λαμβάνειν ἐναργῆ, ὡς οὐ χρηματισόμενος ἐκ τῆς ἀπογραφῆς ἤκω δεόμενος καταστῆναι πρὸς αὐτὴν· ἐξῆν γὰρ ἔχοντα ἃ κέκτημαι, μηδὲν περαιτέρω πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ σοὶ φανεῖσθαι χρήσιμος ἐπιθυμῶν, καὶ πολλὰ συνάρασθαι δυνάμενος πρὸς τὸ τὴν ἀρχαίαν εὐδαιμονίαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀναπόξεν, πολλὴν τούτου ἕνεκα καὶ συνεχῆ ποιούμενος τὴν φροντίδα. Ὁ δὲ ἀσπυνοὶ ἀποδείξόμενος τοὺς λόγους, περὶ μὲν τῶν χρημάτων ἔφασκε χάριν αὐτῷ πολλὴν εἶδέναι, οὐ τῷ ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων μόνον παρεσχῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ αὐτῶν πεπιτυκέναι τὴν εὐλοκίαν αὐτῷ ἁρῶς πεπεισμένῳ καὶ δικαίως ἀναλώσειν. Τὸ μὲν γὰρ τινεσὶ τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν ἐγχειρισμένον, μὴ τὴν οὐσίαν ποιεῖν βελτίω, ἀλλ' ὅσα πρὶν ἔπιεσθαι, τσαῦτα ἔχοντα ἀπαλλάττεσθαι, καὶ χρημάτων ὡς ἐπίπαν ὀφθῆναι κρείττω, οὐ χαλεπὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον σχεδόν. Τὸ δ' ἔχοντα ἤδη καὶ μηδὲν ὑποπτεύοντα δεινὸν περὶ αὐτῶν, ἔπειτα ἔκοντα βουληθῆναι ἀποθέσθαι, καὶ ἃ συνέλεξε κακῶς χρήσασθαι εἰς δέον, οὐ τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῶν βουλομένων σώζεσθαι, καὶ πεπεισμένων ἀκριβῶς ὡς πάντων παρέξουσιν εὐθύναι τῶν βεβιωμένων μετὰ τὴν ἐνθύνου ἀπαλλαγὴν. Βέλτιον μὲν γὰρ μὴ ἀμαρτάνειν τὴν ἀρχὴν, μηδὲ κηλίσι πολλαῖς καταμείνειν τὴν ψυχὴν. Ἄν δ' ἄρι τοῦτο συμβαίη, δευτέρως ἀναμαρτησίας ἀρχὴ, τὸ μὴ μόνον τε παύσασθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ καὶ ἀντίρροπον ἐπιδείκνυσθαι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἐργασίαν. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐπεικῶς σε τῆς μεταβολῆς, καὶ τοῦ μὴ τρόπον ἔτιρον, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων τὰ χρήματα βουληθῆναι ἐπιδοῦναι. Ὅτι δὲ μὴ προσκληθεῖς, ἀλλὰ πρότερος προσελθὼν αὐτῆς τὸ ἐπανισοῦν τοῖς στρατιώταις τὰς ἐκ τῶν δημοσίων ἡρησας τοῦ βίου ἀφορμὰς, τσαῦτον ἀπέχω καταγινώσκεις, ὥστε καὶ πρότερον αὐτὸν οἰκόμενον ὀρηκόμενον διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἀμπειρίαν σοὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἐγχειρίζειν, νῦν μᾶλλον ἀνέπειρος βέλτιον οἴεσθαι καὶ δικαιότερον τὰ ταῦτα διοικῆσαι. Οὐ γὰρ ὅμοιος ὅ τε πολλὰ ἐπαγγελάμενος καὶ ὁ μηδὲν, περὶ τῶν ἐπηγγελμένων τὴν ἐκπλήρωσιν σπουδάσουσι. Τὴν μὲν οὖν ὑπηρεσίαν τῶν τοιοῦτων ἐπιτρέπω. Σε δὲ καὶ αὐτὸν οἴεσθαι προσῆκον, μὴ μικρὰ τινα καὶ εὐκαταφρόνητα μετεῖναι, μηδ' οἴει, μήτε διοικούμενα καλῶς πολλὴν ὑφέλειαν παρέχειν τῷ κοινῷ, μήτ' ἐπίσης βλάπτειν ἂν ἄκαρῶς καὶ πανούργως πράττωνται. Ὑπερ γὰρ ἔστι τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ὁ κριτής, τοῦτο τοῖς

δημοσίαι δύναιτ' ἂν ὁ ἐξισιωτής. Ἐκαίνος τε γὰρ εὐνομίαν ταῖς πόλεσι περατευάζει, δικαίως διατιπῶν, καὶ τοῖς νόμοις πείθεσθαι καταναγκάζων. Καὶ οὗτος ἂν ἐθέλη τὰ δίκαια ποιεῖν καὶ τὰ λυσιτελοῦντα τῷ καιρῷ, τῶν μὲν ἀφαίρησεται ἂν πλεον καρπῶνται τοῦ δικαίου· τοῖς δὲ ἕλαττον ἔχουσι προσθεῖς, προθύμους πρὸς τὰς στρατείας περατευάζει πάντας, καὶ φυλάττοντας τὴν τάξιν, καὶ πειθομένους ἀριστα τοῖς στρατηγοῖς, ὡς οὖν μεγάλα πεπιστευμένος, καὶ τὰ μέγιστα συμβαλλόμενα πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν ὅλων, οὕτω χρηρὴ καὶ πεπεισθαι, καὶ προσήκουσαν ἀπουδίην καὶ προθυμίαν ἐπιδείκνυσθαι ἐπὶ τοῖς ἔργοις. Ἰουαῦτα μὲν διεήλθε πρὸς αὐτόν, ἀπολογίαν ποιούμενος ἐφ' οἷς ἤξιον. Ἐπειτα τῶν χρημάτων ἐπυνθάνετο τὸν ἀριθμὸν ὅπως εἴη. Τοῦ δὲ ἀποκριναμένου, χρυσίου μὲν εἶναι μυριάδας δέκα, ἐπιπλά τε καὶ σκαυῆ ἐκ χρυσοῦ πεποιημένα καὶ ἀργύρου, χρυσίων τετρακισμυρίων ἄξια, καὶ ταῦτα φαμένους πάντα τὸ νῦν ἔχον, ἐτόλμως ἐπιδοῦναι ἔχειν, τῶν οἰκετῶν μετακαλεσάμενός τινε, Οὐκ οὖν, ἔφη, ταῦτα τοῦτο παράδος ἀπελθῶν. Ὡς δὲ μηδὲν μελλήσας ἐπορεύετο τὰ προστεταγμένα ἐκπληρώσων, πρὶν οἰκαδὲ ἔλθειν, ὁ μέγας δομίστικος ἐκέλευεν ἀναστρέφειν, καὶ τῆς μὲν προθυμίας ἔνικα ἐπῆναι, τὰ χρήματα δὲ ἐκέλευεν αὐτὸν φυλάττειν, ὡς νῦν μὲν αὐτῶν οὐ θεωμένω. Ἐὰν δὲ τῶν ἰδίων ἀναλωθέντων καὶ τούτων δεηθῆ, τότε ἤδη λαμβάνειν ὡς αὐτῷ καὶ ταῦτα διαφέροντα, καὶ ἀναλίσκειν, ὅποι ἂν δοκῆ τῷ κοινῷ ἀναλωθέντα μάλιστα λυσιτελήσειν. Ὁ δ' ἀπηγόρευε μὲν τῶν χρημάτων τὴν φυλακὴν, οὐ καθ' ἡδονὴν εἶναι φάσκων αὐτῷ παρακατέχειν ἔτι. Ὅμως ἀναγκάως προσηματόμενος ἐπέθετο. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ μέγας δομίστικος, τῶν τε συγκλητικῶν καθ' ἓνα, καὶ τῶν ἄλλως εὐγενεῖα διαφερόντων, ἔπειτα καὶ στρατιώτας μετακαλούμενος, τῆς τε παρὰ βασιλέως ἀποτεταγμένης ἐκάστῳ προνοίας ἐπυνθάνετο τὸν ἀριθμὸν καὶ εἰ τοσοῦτον κέκτηται νῦν, ἢ τοῦ τεταγμένου ἦντον· τῶν δὲ ἀποκρινόμενων ἐκάστου ὅπως εἶχε τὰ αὐτοῦ, τοῖς μὲν ἀπαστερημένοις τῶν δεόντων τὸν Πατρικιώτην ἐκέλευεν ἀναπληροῦν, καὶ προσέτι προστιθέναι, ὅσον αὐτῷ καλῶς ἔχειν ἐδόκει, ἀναλόγως ἐκάστῳ τὴν εὐεργεσίαν προσθεῖς. Τοῖς δὲ ἀνευθεαῖς τῆς ἐκ βασιλέως ἔχουσι προσόδους, καὶ αὐτοῖς ἐκέλευεν ὁμοίως πρὸς οἷς ἔχουσι καὶ ἑτέρας προστιθέναι. Καὶ ἐν ἐξήκοντα ἡμέραις μάλιστα γεγενημένου τοῦ ἀναδασμοῦ, τοῖς τε ἕλαττον ἔχουσι προσετίθετο τὸ ἔλλειπον μετὰ προσθήκης, καὶ τοῖς λοιπομένοις μηδενὴ ἢ προσθήκη προσετίθετο. Καὶ πάντες, ἐξαρχούσας τὰς προσόδους ἠγησάμενοι, χάριτις τε ὁμολόγουν τῷ μεγάλῳ δομίστικῳ πολλάς, καὶ πρόθυμοι ἦσαν τοῖς ἀπουδίησιν γῆς τῶν Ῥωμαίων πολεμοῖς μάχεσθαι. Καὶ ὅπλα ἐπεσκευάζον διασμήκοντες, καὶ ἵππους προσεπορίζοντο καὶ πλείους καὶ βελτίους τῶν προτέρων· καὶ ὅλως ἐδόκουν καὶ ἀχανακτεῖν, ὅτι μὴ τάχιστα πρὸς ἀμυναν ἐξάγονται τῶν πολεμίων.

378 CAPUT IX.

De coronando Joanne imperatore domesticæ consilium et resutatio avarisiorum. Imperatricis cunctatio. Classis contra saltparam Lydiæ, populatum venientem. Pedestris exercitus a domestico in Occidentem ducendus. Iterum a patriarcha fidem exigit, quam sancte pollicetur. Ab imperatrice et laudatur et suaviter monetur ne se laboribus conficiat, et pecuniæ suæ parcat. Respondet admodum ingenue et liberaliter, et se rebelles coerciturum, atque in ordinem redacturum promittit, Byzantiosque cum exercitu discedit.

Ἐπεί δὲ ταῦτα αὐτῷ διόκητο καλῶς, συνεβούλευε ἡ βασιλίδι, τὸν υἱὸν βασιλέα τὸν Ἰωάννην, χρῆσθαι τε μάρφ τῷ ἀγίῳ, καὶ στέφει τὴν κεφαλὴν κατα-

nesque ad militandum promptos, et ordinum observantes, et ducibus obsequentissimos reddet. Quia igitur magnarum et ad gubernationem summæ reipublicæ utilissimarum rerum tibi credita cura est, te id sentire, et in opere conveniens studium alacritatemque adhibere oportet. Atque hæc quidem ad ejus petitionem disseruit, ac respondit, post, quantum esset pecuniæ, quæsitiv. Eo respondente, aureorum centum millia, superlectilem vero et vasa ex auro argentoque quadraginta millibus æstimata, quæ omnia in præsens donare paratus sit, quodam famulorum accito, Abi igitur, inquit, et huic da isthæc. Qui cum sine mora abiret jussa confecturus, priusquam domum attingeret, magnus domesticus eum revocat, et de libentia collaudatum, pecunias servare jubet, quod iis modo non egeat. Ubi suis consumptis et his indiguerit, tum ipsas quoque ut sibi necessarias accepturum, ibique eas positurum, ubi earum erogatio reipublicæ plurimum profutura videbitur. Hic ille primum tergiversari et dicitare parum sibi jucundam esse pecuniæ custodiam. Verumtamen imperata facere necesse habuit. Secundum hæc magnus domesticus primoribus singulis et alioqui nobilitate præstantibus, et præterea militibus accersitis, quantum cuique imperator decrevisset, pereuntiabatur, et tantummodo, an minus possiderent. Quibus sigillatim quod res erat respondentibus, Patriciæ mandavit, ut qui fraudati essent, eorum damna resarciret, et insuper quantum decere judicaret, spectata cujusque dignitate et meritis adjiceret. Qui ab imperatore sufficientia haberent stipendia, illis similiter alia addi jussit. Sic diebus sexaginta maxime divisione facta, cum minus habentibus quod deerat accederet cum auctario, et reliquis nihil desiderantibus tamen adderetur, universi contenti stipendiis, magnum domesticum gratiarum actione prosequebantur, et ubicunque terrarum adversus Romanorum hostes ad decertandum se paratos ostendebant, arma extergentes et equos consuetis plures ac meliores comparantes, dolentesque plane, ut apparebat, quod non citius ad hostium injurias defendendas educerentur.

His tam præclare gestis, imperatrici suadere institit, uti Joannem filium imperatorem oleo sancto unguendum et coronis exornandum curaret.

Placuit consilium; sed e consanguineis nonnullis dissentientibus, qui dicerent haud æquum esse, patre imperatore paulo ante mortuo filium agitare panegyria (id quod illis Apocauhus sacri cubiculi præfectus suggererat, concitatam deinde seditio-nem jam tum meditant, ut postea claruit, et no- lens imperatricem benevolentiae in ipsam et il- lium fidele pignus habere a magno domestico). Augusta rem in diem posterum distulit, quorum- dam reprehensionem causata: qui videlicet cri- mini darent, negotium a tempore alienum susci- pere, et festum ducere panegyricum, diemque petagere regalissimum, quando adhuc plangere lamentarique oporteret. Quos ita loquentes pro- prius delirare affirmabat magnus domesticus et nec saltem cogitare multis imperatorum morientibus B successores statim promulgatos esse filios, ne- mine hoc ut intempestivum vituperante: quum omnibus, prout æquum erat, tali tempore id con- venientissimum judicantibus, non luxus et vo- luptatis gratia, sed ne qua vulgo seditio-nis ac tumultus daretur occasio: cunctis jam prorsus sentientibus, se imperatori subjectos, et amoniam luituros, si seditio-nes agitarint: monebatque im- peratricem, ut valere jussis eorum sermonibus, ad opus tam utile quam æquum procederet. Im- peratrix orare, poneret nimiam sollicitudinem, et nunc quidem multorum opinioni ne repugna- ret: paulo post, cum sicbit obtreccationes imperi- torum effugere, facturam quod suaderet. Ille re- nventi contradicendum non putavit, quamvis C doleret non sibi qui potiora, sed aliis qui parum frugifera consulerent morem geri. Ita res quievit. Brevi nuntius apportatur, Sarchanem Lydiæ sa- trapam et Gyaxen in Thraciam Romanos depu- pulatum transmissuros. Quem nuntium magnus domesticus minime negligendum ratus, 379 sta- tim biremes, quot ad Barbaris occurrendum fore satis autumabat, remigibus et militibus adornari atque instrui, sumptumque in classem partim a questoribus ex arario suppeditari præcepit, par- tim de suo ipse contulit. Triremibus instructis Apocauhum ducem præposuit; cui etiam mandata necessaria dedisset, et oram solvendam discen- sumque commisisset, ad Orchanem orientalis Bi- D thyniæ satrapam (2) legatos de pace misit: non enim in Occidentem ducturus, bellum abiquod Romanis a tergo relinquendum judicabat. Pace cum illo firmata, et Didymotichi atque Adriano- poli domestici evocatu congregato exercitu, itineri se accinxit. Quo autem die exiturus erat, patriar- cham solum solas conveniens, et ad templam De- metrii martyris myrcoblytæ [id est, oleum sil- lantis] cognominati adducens, Quæ inter me et imperatricem dicta sunt, inquit, non te latent;

Jacobi Pontani uolæ.

κοσμεῖν. Ἐπεισό γε δόξα βουλευέσθαι καλῶς. Τῶν δὲ καθ' αἶμα προσηκόντων βασιλεῖ τινων, μὴ δίκαιον εἶναι παραινούντων, τοῦ πατρὸς ὀλίγω πρότερον τελευτηκότος βασιλείως, τὸν υἱὸν πανηγυρίζειν (τοῦτο δὲ αὐτοῖς ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκλυχος ὑπετίθει λέγειν, ὡς ἐκ τῶν ὑστερον γέγονε καταφανές, τὴν γεγεννημένην στάσιν μελετῶν, καὶ μὴ βουλόμενος βασιλεῖα τῆς εἰς αὐτὴν καὶ τὸν υἱὸν εὐνοίας ἐνέχυρα πιστὰ κεκτηῖσθαι παρὰ μεγάλου δομαστικού), εἰς τὴν ὑστεραίαν τὸ ἔργον ἀνεβάλλετο ἡ βασιλεῖς, τὴν μέμψιν τινῶν αἰτιωμένη, ὅτι δὴ πυθόμενοι κατηγοροῖεν, ὡς οὐ κεχρημένων τῷ πράγματι κατὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐν οἷς ἔδει κόπτεσθαι καὶ θρηνεῖν, πανηγυριζόντων αὐτῶν, καὶ τὴν βασιλικωτάτην τελοῦντων ἑορτήν. Ὁ δ' ἀνοηταίνειν ἔφρασκε παντά- πασι τοὺς εἰρηκότας, καὶ μηδὲ τοῦτο ἐνόσειν ὡς πολλοῖς τῶν βασιλέων τελευτήσιν ἢ ἀνάρρησις ἐγι- νετο τῶν παίδων, οὐδενὸς αὐτοῖς τὴν ἀκαιρίαν μεμφομένου, ἀλλὰ πάντων ὡς περ δίκαιον ἦν λογίζομένου, μάλιστα προσήκειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις καιροῖς, οὐ τροφῆς ἕνεκα καὶ ἡδονῆς, ἀλλὰ τοῦ μηδεμίαν πρόβρατιν στάσεως καὶ ταραχῆς ἐγγενέσθαι τοῖς πολλοῖς: πάντων ἤδη πεπεισμένων ἀκριβοῦς ὡς ὑπὸ βασιλεῖ τελοῦσι, καὶ δίκαις δώσουσι τῆς περνοσίας ἀν ἐπιχειρῶσι στασιάζειν. Παρήκει το αὐτῆ, τοῦ μὲν ἐκείνων λόγους χαίρειν ἔξην, αὐτοῦ δὲ χαρτεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον ὡς ἄμα λοιπὸς καὶ δίκαιον ἔν. Ἡ δὲ μὴ πολυπραγμονεῖν ἔδειτο, ἀλλὰ νῦν μὲν ἔξην διὰ τὰς δόξας τῶν πολλῶν, ὀλίγω δὲ ὑστερον ποιεῖν, ἥνικα ἀν ἐξῆ καὶ τὰς λοιδορίας διαφεύγειν. Ὁ μέγας δὲ δομαστικός, πρὸς μὲν τῆς βασιλίδος τὴν ἔυστασιν, οὐδὲν ἀντεῖπεν· ἤχθητο δὲ ὅτι, οὐκ αὐτῷ τὰ βαλεῖα, ἀλλ' ἑτέροις ἀλυσιστελῆ βουλευομένοις πείθειτο. Ἐκαίνο μὲν οὕτως ἐκωλύθη. Μικρῶ δὲ ὑστερον ἠγγέλλετο ὡς Σαρχάνης ὁ Λυδίας σατράπης καὶ Γιοξῆς πρὸς Θράκην περαιούσθαι παρασκευάζοντα, ναυσὶ ληϊσόμενοι Ῥωμαίους. Ὁ μέγας δὲ δομαστικός οὐκ ἠμίλει, ἀλλ' αὐτίκα τριήρεις ὕσας ἐξαρχέσειν ἔστο πρὸς πόλεμον τοῖς βαρβάροις ἐκέλευε πληροῦν. Τὴν δὲ δαπάνην τῶν τριήρων, τὴν μὲν ἐκ τῶν δημοσίων τοῖς ταμίαις ἐκέλευε παρέχειν, τὴν δ' ἐκ τῶν ἰδίων παροίχετο αὐτός. Ἐπεὶ δὲ ἐπεπλήρωσαν, ταῖς μὲν ἐπέστησε στρατηγὸν τὸν παρακοιμώμενον Ἀπόκλυ- χον· καὶ ὅσα ἔδει ἐντελέμενος, καὶ τοῦ λοιποῦ καλεῖσθε αὐτῷ μέλειν τὸν ἀπόπλου, αὐτὸς Ὁρχάκη τῷ τῆς κατὰ Βιθυνίαν ἑφας σατράπης διαπροσθεύετο περὶ εἰρήνης. Οὐδὲ γὰρ ἔδοκει δεῖν αὐτῷ πρὸς ἐσπέ- ραν μέλλοντι στρατεύειν, πόλεμόν τενα Ῥωμαίοις ὅπισω καταλιπεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρὸς ἐκεῖνον εἰρήνη τέλος εἶχεν, αὐτὸς μὲν πρὸς τὴν ἑξέδου παρεσκευάζετο. Ἴδῃ γὰρ καὶ ἡ στρατιὰ κατὰ Διδυ- μότειχον καὶ τὴν Ἀδριανοῦ πόλιν αὐτοῦ καλεῖοντος συνελέγοντο. Ἐν ἧ δὲ ἔμελλεν ἡμέρᾳ Βοζαντίου ἐξίεναι, τὸν πατριάρχην μόνος μόνον παραλαβὼν, καὶ πρὸς τὸν ἐν βασιλείᾳ τοῦ μυροβλύτου Δημη-

(2) Nondum igitur totam Bithyniam Turcæ possidebant; nam hic Orchanes Osmænis filius, secundus eorum imperator fuit, ut videre est in Annalibus

sultanorum Turcicorum. Præterea id etiam ex bellis in Bithynia contra Orchanem gestis perspicere licet.

τριῶν τοῦ μάρτυρος γεγόμενος ναόν. Τοὺς μὲν ἐμοῦ A
 τε μεταξὺ καὶ βασιλίδος, ἔφη, γεγενημένους λόγους
 οὐκ ἄγνοεῖς· οὐ γὰρ μόνον παρῆς τοῖς παρ' ἀμφο-
 τέρων λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ τῶν πρότερον ἰδίᾳ ἡμῶν
 ἐκάστῳ εἰρημένων αὐτῶς ἦσθα μηνυτή· οὐδὲν δὲ
 παράλογον ἢ θαυμαστόν, εἰ τότε μὲν περὶ ἐμοῦ
 τοιαῦτα ἔφησι τῇ βασιλίδι λέγειν, ἵσως ριζομένη
 μεγάλα τινὰ καταπράξεσθαι ἐμὲ, νυνὶ δὲ ἐπὶ τῶν
 ἔργων μὴ κατ' ἐλπίδας αὐτῇ τῶν πραγμάτων ἐκβαί-
 νόντων, μεταμίλειά τις εἰσῆλθε τῶν γεγενημένων.
 Εἰ μὲν οὖν ὅπερ ἔφην πρὸς τι τῶν γινόμενων ἀηδῶς
 διατεθεῖσα, τὰ δεδογμένα μηκέτι στέργειν ἐθέλει,
 διαρρήδην λέγειν ἀξιῶ, καὶ μὴ συγκαλύπτειν ὑπ'
 αἰδοῦς. Ἐγὼ γὰρ ὡσπερ καὶ πρότερον ἐτοιμότητα
 ἔχω παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Εἰ δ' ἐκαίνη διὰ τέλους B
 ἔγνωκε στέργειν τὰ ἐψηφισμένα, καὶ τοὺς ὄρκους,
 οὓς ὁμῶσκαί τε τηρεῖν, οὐδ' αὐτὸς ἀμελήσω τοῦ μὴ
 πάντα πράττειν ὅσα ἀν' αὐτῇ τε καὶ παισὶ, καὶ κοινῇ
 λυσιστελῇ Ῥωμαίοις. Τοῦ πατριάρχου δὲ πρὸς τὴν
 ἀκαιρίαν τῶν λόγων μεμψόμενον, καὶ μὴ τοιαῦτα
 προσήκειν αὐτόν, μήτε διανοεῖσθαι φερόμενον, μήτε
 λέγεσθαι· βασιλίδι γὰρ μηδὲν περὶ αὐτοῦ λογίζεσθαι
 τοιαῦτον, ἀλλὰ βασιλέα εἶσθαι ἐν ζώσιν εἶναι, καὶ
 τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὡσπερ ὑπ' ἐκείνου διακεί-
 σθαι τῶν σῶν μεμνημένην λόγων, ἣν διεξήεις πρὸς
 αὐτήν, ἠνίκα ἐποιεῖσθε τὰς συμβάσεις, ἠύκοῦν, ὁ
 μέγας δομέστικος ἔφη, περὶ μὲν ἐκαίνης, οὕτω δεῖ
 πεπεῖσθαι ὡσπερ αὐτὸς διέσχυρξῃ. Περὶ δὲ σοῦ, τί
 ποτε ἐξεσσι νομίζεις; ἄρ' ἐμμένεις ταῖς ὁμολογίαις;
 μᾶλλον ὅτι τοῖς ὄρκοις αὐς ἐποιήσω πρὸς ἐμὲ; Ὁ δ' C
 αὐτίκα πάλιν ἀναστὰς, Εὐλογητός, εἶπεν, ὁ Θεὸς καὶ
 Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι καὶ
 πρότερον καὶ νῦν οἷς περ εἶπον ἐρμενῶ, καὶ οὐδενὸς
 ἀμελήσω τῶν σῶν δικαίων· ἀλλ' ἀνθέξομαι παντὶ
 σθένει, οὐ μόνον ὡς εὐεργέτην ἀμειβόμενος ἔργους
 ἀγαθοῖς, ἀλλὰ καὶ ὡς υἱοῦ κηδεύμενος πνευματικῶ.
 Ἐπὶ τούτοις δὲ αὐτῷ πολλὰς ὁ μέγας δομέστικος
 χάρτας ὁμολογήσας καὶ συνταξάμενος, καταλείπων
 τὸν πατριάρχην ἦκεν ὡς βασιλίδι. Ἡ δ' εὐθὺς ὡς
 εἶδε, χάριτας ἐφασκεν ὁμολογεῖν αὐτῇ πολλὰς, ὅτι
 ἔ πρότερον ἐπηγγέλλετο λόγοις, νῦν ἀπὸδείκνυσιν
 ἐπὶ πῶν ἔργων ἀληθῆ, μήτε σώματος φειδόμενος,
 ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων νύκτωρ πονῶν
 καὶ μεθ' ἡμέραν, μήτε χρημάτων· ἦν γὰρ ὅτι ὁ
 μέγας δομέστικος, οὐ μόνον πρὸς τῶν τριήρων τὴν D
 διαπάντην χρήματα ἀναλώκως πολλὰ ἐκ τῶν ἰδίων,
 ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἑτέροις ἔσυνείσπιν ἐμελλε πᾶσι
 κοινῇ φιλοτίμως ἄγαν καὶ δαφιλῶς καταναλίσκων
 μετὰ τὴν βασιλέως τελευταίην· παρήνει τε μὴ οὕτω
 ποιεῖν ὡς οὐκ ἐφαρκεσοντα πρὸς τοὺς πόρους ἐπι-
 πολῶ, ἀλλ' ἐαυτοῦ τε πρόνοιαν ποιεῖσθαι καὶ χρη-
 μάτων φειδεσθαι χρώμενον τοῖς δημοσίοις. Ὁ δ'
 ἐφασκε μᾶλλον ἠδεσθαι πονῶν αὐτὸς ὑπὲρ τῶν κοινῇ
 λυσιστελούντων, ἢ ἕτεροι πρὸς ἀνέσεις τετραμμένοι
 καὶ ἡδονάς· τό τε χρήματα καταναλίσκειν οὐ ζυ-
 μίαν, ἀλλὰ πάντων καρδῶν ἡγεῖσθαι χυριέστερον,
 ἕχρως ἀν' καὶ τοῦ Θεοῦ συναίρομένου, τὴν Ῥωμαίων
 ἡγεμονίαν ἐπὶ μέγα ἰδοὶ αἰσθημένην, καὶ πάντων κοσ-
 τοῦσαν πελαγίων. Ἐλπίζειν δὲ μετὰ μικρὸν, εἰ μὴ

nec enim tantum interuisti, sed et quæ prius
 uterque nostrum separatim dixit, tu eorum inter-
 uentius iuisti. Nihil porro inopinatum aut admi-
 rabile, si tum quidem imperatrici talia de me lo-
 qui occurrerant, quæ forsitan eximia quædam me
 perpetraturum arbitraretur; nunc autem in ipso
 opere rebus secus quam sperabat eventibus
 penitudo quædam factam subiit. Si igitur, quod
 aiebam, aliquid eorum quæ sunt auersata, in
 pristina voluntate ac iudicio acquiescere amplius
 non vult, aperte id mihi indicari nec pudore
 quodam celari cupio. Ego enim, quomodo antes,
 abdicare me administratione imperii paratissimus
 sum. Quod si ipsa usque ad extremum quod de-
 crevit complecti, et quod iuravit seruare consti-
 tuit, ego quoque in omnibus, quæ ipsi liberisque
 ejus, et Romanorum communi conducant efficien-
 dis, nullum diligentissimi hominis officium præ-
 termittam. Patriarcha eum de importuno sermone
 castigare, dicereque, non decreta ista vel cogitare
 vel proloqui; imperatrici enim de bello nihil ha-
 juscemodi in mentem venire, sed imperatorem
 putare adhuc vivere, et quasi ab illo Romanum
 principatum gubernari, memorem verborum, quæ
 in pactis faciendis ex ipso domestico audierit.
 Tum domesticus: De illa quidem sic credendum,
 ut affirmas; de te autem quid sentiendum? Equid
 pactis stas, imo vero iuramentis, quibus te mihi
 obstrinxisti? Ille patriarcha iterum exurgens,
 ait: Benedictus Deus et Pater Domini nostri
 Jesu Christi, quod et prius seruavi quæ dixi, et
 nunc seruabo, nihilque negligam, quod tibi iure
 debeat, 380 sed omnibus nervis incedam te
 suscipiam, non solum, ut bene merito respondeam,
 verum ut de filio quoque spiritali sollicitus. Cui
 post actas gratias valedicens magnus domesticus,
 ab eo ad imperatricem digreditur. Quædam ipsa simul
 ut conspexit, gratias se illi magnas agere affirma-
 uit, quod verbis premissa nunc rebus confir-
 marei, neque corpori parcens, cum noctu diuque
 pro republica laboraret, neque pecuniis (non
 enim in triremes duntaxat grandem summam de
 suo impenderat, sed in alia præterea multa,
 ex quibus communis caperetur utilitas, persua-
 dense liberaliterque post mortem imperatoris iur-
 pendebat), hortabaturque, ut de contentione labo-
 randi remitteret, quo ferre laborem diutius pos-
 set, sibi met curæ esset, a pecuniis suis abstinere-
 ret, publicis uteretur. Ad ea ille hanc in modum,
 solidius se gaudere gaudium pro communibus
 emolumentis desudantem, quam alios otio volupta-
 tique deditas. Quod vero de sua pecunia in sum-
 ptum conferret, id non detrimentum, sed omnium
 questuum censere iucundissimum, donec Deo
 bene fortunante, Romanorum principatum magno-
 pere exaltatum, et omnibus hostibus suis super-
 iorem cerneret. Sperare autem, nisi quid impe-
 dimentum intervenerit, brevi adeo Romanis profu-
 turum, ut et ipsa imperatrix id intuens, Deo

honorum auctori gratias actura sit; non enim parvi momenti quedam per hiemem moliri edicere, utpote multos ante refractarios et audaces eo adacturum, ut se Romano imperatori tributarios et subjectos consteantur. Plura in hanc sententiam narrabat, et quæ ipse versabat animo, et imperatrici auditu perjuvanda fore non ignorabat. Qua tandem salutata, Byzantio cum exercitu et nobilium seu patriciorum magno numero exiit, relicta ibidem matre, quæ calamitatem ejus non mediocribus solatilis leniret ac mitigaret.

CAPUT X.

Ex urbibus Thraciæ senatores et præsidia ad expeditionem assumuntur. Mæsius renovato fœdere discedit. Apud Chersonesum Persæ cœduntur et fugantur semel et iterum. Apocauclus capere imperatorem adolescentem et regnare meditatatur. Deprehensus in arcem suam confugit, atque ut mortem effugiat, domesticum inconstantius eorum humanurum monet, a quo vicissim monetur perasperiter et Deo in primis nitendum ostenditur.

Bidymotichi cum esset, maximam operæ præ-
tium duxit urbium Thraciarum senatores, et quod erat ibi militum citra excusationem, **381** uti et Byzantios expeditioni ascribere; idque intra paucos dies effectui datum est. Deinde resciscens Mæsiarum regem Alexandrum apud Stiltbaum oppidum Mæsis subjectum in consinibus castra habere, per legatos ei significat, se Adrianopoli subsistere, velleque discere, bellone an pace delectaretur magis; diem enim quam Byzantii ejus legatis præfixisset, prope exitum esse. Alexander videns Romanos non esse consternatos, et augurabatur, sed paratos ad ulciscendum volentes inferre injuriam, et neque per legatos minis, neque apparatu suo militari eos potuisse commoveri, ut libidini suæ satisfacerent, ad dimissionem venire hand utile sibi ratus, ad convента descendit; rursumque priori fœdere sancito, ipse Trinobum in sedem suam, magnus domesticus Chersonesum abiit, quod frequentes Persarum copias Glaxe duce Pergamo advenientes eo irrupturas audivisset. Simul porro ac Romani, etiam Persæ illic adfuerunt, qui collato pede adversum Romanos ne paulum quidem valuerunt, sed vi ac virtute victi, pars in pugna ceciderunt, pars capti sunt. Quibus fuga contigit, conscensis navibus in Asiam renavigarunt. Paucis diebus internissis, alia manus priorem vindicatera indidem trajecit. Qui similiter devicti, plurimos amiserrunt: Glaxes bis continenter casus, nullisque ac strenuis sanorum desideratis, desperatione debilitatus, pacem concepit, quam cum eo pepigit magnus domesticus. Depulsa calamitate a Persis inclemente, Bidymotichium regressus, ad occidentalem sese expeditionem comparabat, exercitumque defectibus navis supplerebat. Invenit Apocauclus novarum rerum cupidus, manibusque ac pedibus nitens, ut ad se tempu-
bilitatem transferret, jam classis contra Persas præfectus, et facultatem navalis exercitus adeptus, Joannem adolescentem imperatorem in unum tri-

Α τι κόλυμα συμβαίη, τοσαῦτα Ῥωμαίους ὠφελήσαιν, ὅσα καὶ αὐτὴν ὁρῶσαν Θεῷ χάριτας ὁμολογεῖν τῷ συνεργῷ τῶν καλῶν· ὃ μικρὰ γὰρ τινι διανοεῖσθαι παρασκευάσειν τοῦ χειμῶνος ὡς ἄμα ἦσι, πολλοὺς τῶν πρότερον κατὰ Ῥωμαίων θρασυνημένων ὑποφόρου; καὶ δουλείαν ὁμολογοῦντας βασιλεῖ Ῥωμαίων ἀποδείξων. Καὶ τοιαῦτα ἕτερα πολλὰ προσηπειῶν, ὅσα τε αὐτῆς διανοεῖτο πράττειν, καὶ βασιλῖδα ἤδει ἀκούουσαν πρὸς ἡδονὴν, καὶ τελευταῖον συνταξάμενος, ἐξῆλθε Βυζαντίου ἄμα στρατιᾷ καὶ τῶν εὐπατριδῶν πολλοῖς, τὴν μητέρα καταλιπὼν ἐκεῖ, ὡς παραμυθίαν αὐ μικρὴν ἐσομένην βασιλῖδι πρὸς τὰς συμφεράς.

Ἐπει δὲ γένοιτο πρὸς Διδυμοταίχῳ, προὔργου μὲν ἐποιεῖτο παντὸς τοῦς κατὰ τὰς τῆς Θράκης πόλεις κατοικοῦντας συγκλητικῶς καὶ τὴν στρατιάν, ἀπορασίτους ποιεῖν περὶ τὰς στρατείας, ὡςπερ δὴ καὶ Βυζαντίου; καὶ ἐποίησαν ὀλίγων εἰσω ἡμερῶν. Ἐπειτα πειθόμενος ὡς ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς Ἀλέξανδρος στρατιάν ἔχων, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Σιτλῶν Μουσῶς ὑπηκόῳ πόλει ἐν μεθορίῳ τῆς αὐτοῦ τε καὶ Ῥωμαίων ἡγέμονίας ὑπισμένη, ἔγνω δεῖν πρεσβείαν πέμπειν πρὸς αὐτόν καὶ πέμψας, ἐν Ἀδριανουπόλει τε ἐδήλου διατρέβειν, καὶ μαθεῖν εἶθέλειν, εἰ ὁ πόλεμος αὐτῷ μᾶλλον εἰρατικός, ἢ εἰρήνη. Τὴν γὰρ προθεσμίαν ἦν τοῖς ἐκείνου πρεσβεῖσι παρέσχετο αὐτὸς ἐν Βυζαντίῳ γενομένοις, περὶ ἕξαιον ἡδὴ εἶναι. Ἀλέξανδρος δὲ ὄρῳν οὐ κατεπτηχότας ὡςπερ ἦστο Ῥωμαίους, ἀλλ' ἐτοίμους ὄντας ἀρῶνεσθαι τοὺς αἰρουμένους ἀδικεῖν, καὶ μήτε ταῖς διὰ τῶν πρεσβείων ἀπειλαῖς, μήτ' αὐτοῦ τῆ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευῆ δυνάμενος πείθειν τὰ κατὰ γνώμην αὐτῷ ποιεῖν, πρὸς πόλεμον χωρεῖν ἀλυσιτελῆς οἰόμενος αὐτῷ, ἐχώρει πρὸς συμφιάσεις· καὶ τῶν προτέρων αὐθις σπονδῶν καὶ ὄρκων ἀνενοθήντων. Ἀλέξανδρος μὲν εἰς Τρίνοβον τὰ οἰκίσια βασιλεία ἐπαναγεύγνυσε, δομέστικος δὲ ὁ μέγας, εἰς Χερρόνησον μετὰ τῆς στρατιᾶς ἐχώρει, πεπονημένος στρατιάν Περσῶν πεζὴν μέλλουσαν εἰς Χερρόνησον ἐμβάλλειν ἐκ Περγᾶμου ἀφιγμένην, ἧς Γλαξῆς σατραπὴς ἦν. Ἄμα δὲ τῷ Ῥωμαίους εἰς Χερρόνησον ἀφικέσθαι, καὶ ἡ στρατιὰ Περσῶν παρῆν· καὶ γενομένης μάχης, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἰσχυρὰν εἰ Πέρσαι Ῥωμαίους ἀντιστήναι, ἀλλ' ἠττηθέντες, κατὰ κράτος, εἰ μὲν ἔπεσον παρὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐκλώτην ὅσοι δὲ ἠδυνήθησαν διαφυγεῖν, ἐμβάντες ταῖς ναυσίν, ἀπέπτεον ἐπ' εἰκου. Οὐ πολλαῖς δὲ ὑστερον ἡμέραις ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας καὶ δευτέρῃ στρατιᾷ ἐπαρασῶτο, ὡς τὴν προτέραν ἦτταν ἀνάμαχεσόμενοι· συμβαλόντες δὲ καὶ τούτοις Ῥωμαῖοι, ἐνίκησαν τε καὶ ἀπέκτειναν τοὺς πλείους. Ἐπει δὲ Γλαξῆς οἷς ἐπλήγη ἐπεξῆς καὶ πολλὴν καὶ ἀγαθὴν ἀπώλεσε στρατιάν, ἀπογνοὺς τὸ Ῥωμαίους πάλαιεν, ἐχώρει πρὸς συμ-

βάσεις· καὶ ἐπέθετο πρὸς αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος· ἅσπονδός εἰρηνικός. Ἐπεὶ δὲ ἐτρέφετο τὴν ἐκ τῶν Περσῶν προσδοκώμενην βλάβην, αὐθις εἰς Διδυμότειχον ἐπανελθὼν, παρεσκευάζετο πρὸς τὴν εἰς τὴν ἐσπίραν ἐκστρατείαν, καὶ τὴν στρατιὴν ἀποκαθίστη, ἣ ἐμελλε συνίπεσθαι αὐτῷ. Τούτων δὲ πρακτομένων ὑπ' αὐτοῦ, ὁ παρακοιμώμενος Ἀπόκαυχος, νεωτέρων πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ τρόπον παντὶ πειρώμενος μετάγειν εἰς ἑαυτὸν τῶν πραγμάτων τὴν ὄρην, ἐσκέφατο, ἐπεὶ τοῦ κατὰ Περσῶν αὐτὸς χειροτόνητος στρατηγός, καὶ δυνάμει· εὐπόρει ναυτῆς, βασιλίᾳ τὸν νέον Ἰωάννην εἰς μίαν τῶν τριηρῶν ἐνθέμενος, ἀγνωστῆς βασιλίδος τῆς μητρὸς, εἰς τὴν περὶ Βυζάντιον πρότερον αὐτῷ πύργον ὀχυρωμένον ὀχυρώτατον ὄντα ὕψει τε καὶ καρτερότητι τειχῶν Ἐπιβάτας προσαγορευόμενον ἀγαγεῖν· ἐκεῖ δὲ μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν οἰκιστοτάτων βασιλέα φρουρῶν, ἅσπονδός τίθεσθαι πρὸς βασιλίδα, ὥστε αὐτὸν μὲν καὶ συγγενεῖς καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς τυνόντας, τιμὰς τὰς παρὰ Ῥωμαίοις πρώτας καρποῦσθαι, καὶ χωρίων εἶναι καὶ πόλεων κυρίου, ὁποιῶν ἂν ἐδόξαιεν αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἑλλείπειν εἰς εὐτυχίᾳ λόγον, βασιλέα δὲ, οἷδ' οὕτως ἀπολύειν τοῦ φρουρίου· ἄλλ' ὡςπερ ὄντρον κατέχοντα, μιᾷ τῶν θυγατέρων ἐπὶ γάμῳ προσαρμόζειν. Ὁ μὲν οὖν τιαυτά τε διανοεῖτο, καὶ ὄρμητο ἤδη πράττειν τῶν συνειδίτων· ὁ δὲ τιος βασιλίδι ἀπαγγέλλαντος, ἐπεὶ βασιλέα τε ἤδη περιίστατο φρουρά, καὶ αὐτὸς ἔγνω φωραθεῖς, ὄχετο φυγὼν εἰς Ἐπιβάτας, τὴν ἐκ τῶν πρακτομένων, ὡςπερ ἦν εἰκός, κίνδυνον διαδι' ῥάκων. Περὶ τῶν τοιούτων δὲ ὁ μέγας δομέστικος μαθὼν, καὶ τοὶ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν παρεσκευαζόμενοι, ὅμως τὸν Ταρχανειώτην Μανουὴλ τὸν καὶ Κουρτίκην προσαγορευόμενον μετὰ στρατιωτῶν ὀλίγων πέμψας, ἐκέλευεν Ἐπιβάτας ἐξωθεν φρουρίῳ ἐστρατοπεδευμένον, ἄχρις ἂν ἀφίκηται αὐτός. Πέμψας δὲ καὶ πρὸς Ἀπόκαυχον ἐπονθάνετο εἰ ἀληθῆ τὰ θρυλλούμενα εἶη περὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἔφρασε μὲν συκοφαντεῖσθαι, δεῖσας δὲ μὴ φθάσει διαφθαρεῖς ὑπὸ διαβολῆς πρὶν διερευνώμενα φανῆναι τὰληθῆ, τὴν σωτηρίαν ἐκ τῶν ἐνόητων ἑαυτῷ πορίζειν κατακλείσαντα ἐν τῷ φρουρίῳ. Συνεδούλευέ τε παρὰδειγμα τῶν ἀπροσδοκῆτων τῶν πραγμάτων μεταβολῶν λαμβάνειν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ πρότερον τε γὰρ αὐτῷ τὰ τιαυτά ὑποτίθεσθαι ἔφρασαν· εἰ καὶ μὴ ἐπιθε συμβουλευσὼν τὰ λυσιτελή· καὶ οὖν οὐδὲν ἤττον συμβουλεύειν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔχων τῆς ὀφειλῆς τὴν ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τελοῦντων φρουρίων ἐν, πολλὰ δὲ εἶναι, τὰ μάλιστα ἐκιστηθείως ἔργον πρὸς τὴν γῆν καὶ θαλάσσης εὐφυῶν ἐκλεξάμενον κατασκευαῖς χειροποιήτοις ὀχυρώτατον ποιεῖν, ἐν εἰ τι συμβαίη τῶν ἀπροσδοκῆτων, ἀναχώρησιν ἔχει καὶ τῶν δεινῶν ἀποφυγὴν· ἑδαιτό τε εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ οὖν παθεσθαι αὐτῷ εὐνοϊκῶς διακειμένῳ

A remium matre insciente impositum, in arcem propter Byzantium (3), ante a se edificatam, altitudine et crassitudine murorum munitissimam, Epibatae nominatam includere meditabatur, ibique inter cognatos ac familiarissimos eo custodito, cum imperatrice foedus ferire, ea conditione ut ipse cognatique ac familiares 382 sui praecipuis apud Romanos honoribus insignirentur, provinciarumque et urbium quantum ipsi vellent dominatum obtinerent, et ad felicitatem nihil requirerent; imperatorem autem ne sic quidem custodia liberare, sed loco obsidis tenere, et unam filiarum connubio ei copulare. Atque is quidem haec mente pertractabat, et jam ad rem parabat aggredi, cum a quodam e consociis imperatrici indicio facto, et imperatore jam custodia circumsepto, Apocauchus se deprehensum intelligens, Epibatas, impendens sibi e malitia sua discrimen, ut verisimile est, declinans aufugit. Quibus rebus ad magnam domesticum periculis, etsi ad expeditionem instructus erat, nihilominus Manuelem Tarchaniotam, qui et Curtizes appellabatur, cum aliquot manipulis ad Epibatas, tentoriis excitatis, quoad ipse veniret custodiendas misit. Ad Apocauchum quoque seiscitatum misit, num vera essent, quae de illo rumor spargeret. Qui se sycophantis oppugnari asseverare. Et cum timeret, ne prius ob calumnias vita multaretur, quam veritas indagata patesceret, a se praesenti salutem petere decrevit; ac proinde eum, qui se in castello illo incluserat, monuit, ut e suo casu salutis suae prospiceret, et improvisae rerum commutationis exemplum a se sumeret. Nam et prius se idem utiliter eum monuisse et hortatum esse, quamquam nullo effectu, et nunc nihilominus suadere, cum ex re ipsa suasionis suae utilitatem probare queat, subjectorum ipsi castellorum (multa enim habere) ad terrae marisque commoditates praecipuo situ unum deligeret, et illud operibus quam firmissimum redderet, ut si quid improvisum emergeret, secessus malorumque effugium supeditaret. Rogabat autem, ut si non antehac, saltem nunc benevolentis animi consilium amplecteretur. Etenim et sibi in praesens, tametsi falsis criminibus appetito, nullam aliam salutis tuendae occasionem relinquere, praeter arcem, in quam se periculi vitandi recepisset: quae, si vera esse contingeret de se jactata, vel audaciam suam adjuvaret, vel deprehensum et convictum a morte liberaret. Apocauchi quidem consilium hoc fuit. Ad quem magnus domesticus iterato mittens, adversus illum vulgata se quoque falsa reperiri (quemadmodum videlicet ipse quoque affirmaret) in primis cupere testatus est; sic namque et ipsum imperatori amicum et benevolum, ac syco-

Jacobi Pontani notae.

(3) In turrim juxta Byzantium. Sed haec turris fuit φρουρίον, castellum, et sic infra nominatur. Ante igitur arcem aut castellum vocemus licet. Item

alibi hac voce πύργος eadem notione utitur: Eine Burg. Monimus lectorem super hoc.

phantas hoc ipsum quod sunt ostensum ac probatum iri. Sin et ipse spe vana delusus, quod amplius evenit, alicui officio detortus, et quae neque **353** posset efficere, neque se deceret, machinatus sit, non ideo bellum contra imperatorem capessendum, fiducia murorum, in quibus nulla insit utilitas; sed priora, ut male consulta, delectando, in posterum se melius gerere, et loco se digno contentum esse, admissorumque veniam petere debere. Melius quidem esse omnino non peccare; si tamen peccaveris, quasi secundam post naufragium videri tabulam, semet nihil tale amplius perpetrando corrigere. Et quia mox adfuturus sit, quem ille suum vocare medicum consueverit, multa habens medicamenta uniuscuiusque morbis congruentia, siquidem velit, facile ejus vulnera sanaturum. Solebat nimirum Apocauchus inter ea, quibus magnum domesticum honorabat, nomina et medicum suum appellare: utpote cujus opera multis saepe numero implicitus periculis, et miseris affectus modis, creptus atque curatus fuisset. Quod autem attineret ad consilium parandi locum aliquem munitum, quo rebus conversis perflugeret, se ejus propenso studio gratias habere, non tamen securitatem ex rebus huiusmodi vehementer expetere, sed libenter illi die cum inferis futurum, quo post spem supernae dexteræ securitate ex amicis neglecta, et contempto, quod horum corda velut arcas (sacratissimam utique custodiam) per amicitiam possideret, lignis et lapidibus, et consiliis nihil sincerum ac probum habentibus salutem suam credidisset. Non se nescire, primam felicitatem et summam hominis bonum esse, cum Deo versari, et ascensu ad illam per puritatem animi semper ei adherere. Secundam, amicis uti certis ac fidelibus, principio quidem paucis, et prudentia supra vulgus excellentibus, deinde post istos etiam multitudinis frui cenevolentia, quae illis propter bonitatem morum heredita et addicta sit: et hoc putare non solum cuiusvis propugnaculis inexpugnabilibus, sed et lectulis et gloria et omni decore pretiosius, imperioque ipso longe beatius. Quocirca se ejus monitis haud pariturum, verum quam ab initio securitatem elegerit, eam usque ad extremum retenturam; ipse munitionibus et arcibus suis fideret. Igitur Apocauchus sic in Epibatis conclusus custodiebatur.

A πρὸς αὐτὸν, καὶ μὴ ἀτιμάζειν τὴν βουλὴν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτῷ νοῦν, καὶ τοὶ καὶ ψευδῶν ὄντων τῶν εἰρημένων κατ' αὐτοῦ, μηδεμίαν ἑτέραν εἶναι σωτηρίας πρόφασιν, ἢ τὸν πύργον εἰς ἃν κατέφυγε τὴν κίνδυνον διαδιδράσκων. Εἰ δὲ καὶ ἀληθῆ συνέβαινε τὰ εἰρημένα εἶναι, ἢ πρὸς τὸ τόλμημα ἂν συνέπρατο, ἢ ἐβρύσατο τοῦ θανάτου φωραθέντα. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν τοιαῦτα συνεβούλευε, δομίστικος δὲ ὁ μέγας πάλιν πέμψας πρὸς αὐτὸν, περὶ μὲν τῶν λεγομένων ἔφη κατ' αὐτοῦ μάλιστα βούλεσθαι καὶ αὐτὸν μὴ εἶναι ἀληθῆ (ὡς περὶ δῆτα καὶ αὐτὸς διασχυρίζεται): οὕτω γὰρ αὐτὸς τε εὖνους ἔσται ἀποδειγμένως βασιλεὺς, καὶ οἱ ἀυκοφάνται αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ εἰσὶν ἐξεληγμένοι. Εἰ δ' ἔρα καὶ αὐτὸς ἐλπῖσι κενῶς ἀπατηθεὶς, ὅπερ δὴ πολλοῖς συμβέβηκε, τοῦ θέντος ἐξετράπη, καὶ μήτε δυνατὰ μήτ' αὐτῷ προσήκοντα διανοήθη, οὐ γὰρ διὰ ταῦτα τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον αἰρεῖσθαι, ταίχῃσι θαρβέοντα ἐξ ὧν ἔσται κλίον ὄφελος οὐδὲν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς προτέροις ἑαυτῷ μεμφόμενον, ὡς κακῶς βεβουλευμένον, ἐν τοῖς ἐφεξῆς βελτίω παρίχειν ἑαυτὸν, καὶ τὴν προσήκουσαν φυλάττειν τάξιν, καὶ σωγνώμης ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις βεῖσθαι τυχεῖν. Βέλτιον μὲν γὰρ τὴν ἀργὴν μὴ ἁμαρτάνειν: εἰ δ' ἔρα συμβαίη, δευτερον ἀγαθὸν ἑαυτὸν τινὰ ἐπανορθοῦν ἀποστάντα τῶν κακῶν. Ἐπει δὲ ὅσων οὐκ ἔστι παρῆσται καὶ αὐτῷ: ἂν εἰθῶσεν, αὐτὸς ἰατρὸν ἑαυτοῦ καλεῖν, ἔχων πολλὰ φάρμακα τοῖς ἐκάστω κατ' ἕλληλα νοσήμασι, εἴ γε βούλοιστο αὐτὸς, ῥαδίᾳ τῶν τραυματιῶν ἢ ἑκείνῳ ἔσται. Ἦν γὰρ δὴ ὁ παρακοιμώμενος πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς τὸν μέγαν δομίστικον προηγόρευε, καὶ ἰατρὸν εἰθισμένος ἑαυτοῦ καλεῖν, οἷα δὴ ἐκ πολλῶν τῶν περισχόντων πολλάκις αὐτὸν κινδύνων ἐξαρπάσσεντα καὶ θεραπευκῶτα πονηρῶς ἐσχληκῶτα. Τῆς γε μὴν ἕνεκα βουλῆς ἧς αὐτοῦ συνεβούλευε περὶ τοῦ φρουρίου τι ἑαυτῷ κατασκευάσαι, ἵν' εἴη καταφυγὴ πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, χάριτας μὲν ἔλεγεν εἰδέναι τῆς περὶ ἑκείνον προθυμίας καὶ σπουδῆς: αὐτὸν δὲ μὴ τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀσφάλειαν εἶναι περισπούδαστον: ἀλλ' ἡδῶς ἂν ἔχειν τὴν ἡμέραν ἐκείνην μετὰ τῶν ἐν ἄθου προνομίᾳ, ἐν ἧ μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν ἐλπίδα δεξιᾶς τῆς ἐκ τῶν φθῶν ἀσφαλείας ἀμελήσας καὶ τοῦ τούτων τὰς καρδίας, ὡς περ ἀχρόκοις οἷα δὴ ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ κατέχειν τῆ φιλίᾳ, ξύλοις καὶ λίθοις καὶ λογισμοῖς ὕγιος οὐδὲν ἔχουσι πιστεύσεις τὴν σωτηρίαν. Πρώτην μὲν γὰρ εὐδοκίμιαν καὶ ἄκρω ἀγαθὸν ἀνθρώποις τῷ **D** πρὸς ἐκείνον διὰ καθαρότητος ἀναθάσει αὐτὸς εἶναι. Δευτέραν δὲ μετ' ἐκείνην, τὸ φ' οἷς χρῆσθαι ἀσφαλίαι καὶ πιστοῖς, πρῶτον μὲν τοῖς ὀλίγοις καὶ συνέσει διαφέρουσι τῶν πολλῶν: εἰτα δὲ μετ' ἐκείνους, καὶ τὴν παρὰ τῶν πολλῶν εὖνοιαν καρκοῦσθαι, πάντων ἐκείνοις διὰ χρηστότητα τρόπων προσεχόντων: καὶ τοῦτο εἶσθαι, οὐ πύργων μόνον ἀπάντων ἀναλωτότερον, ἀλλὰ καὶ χρημάτων καὶ δόξης καὶ τιμῆς ἀπάσης τιμιώτερον, καὶ βασιλείας αὐτῆς ὑψηλότερον εἰς εὐτυχίας λόγον: ὅθεν οὐδὲ πείσεσθαι αὐτῷ τοιαῦτα συμβουλεύοντι, ἀλλ' ἦν ἐξαρχῆς προσήλετο μέχρι τέλους ἑαυτῷ ἀσφάλειαν τηρῆσαι, ὡς περ δῆτα καὶ σὺ τὴν ἐκ τῶν φρουρίων καὶ ὄχυριμάτων. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν ὁ παρακοιμώμενος οὕτως ἐν Ἐπιβάταις ἐγκλεισμένος ἐφρουροῦτο.

384 CAPUT XI.

Peloponnesus Latini se Imperatori certis conditionibus subiciunt. Eorundem litteræ ad magnum domesticum plene humanitatis ac benevolentia. Legati tractantur magnifice, et cum promissis ac muneribus dimittuntur. Apocaucho Senacherimus substituitur, et ejus facinora. Conspiratio et legatio praefectorum Occidentis; et cur sibi occurrere valuerint magnum domesticum

Τοῦ μεγάλου δὲ δομestικου Διδυμοτείχῳ ἐνδοια-
 τρίθοντες, καὶ περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς στρατιᾶς
 ἡσυχάζοντες, ἤκουσεν ἐκ Πελοποννήσου πρέσβεις πρὸς
 αὐτὸν, ἐπίσκοπος τε ὁ Κορινθῆς, καὶ ὁ Σιδηρὸς
 Νεζιουάν, ἐκ τῶν ἡγεμόνων τῶν πόλεων αἱ ὑπῆκοσι
 Λατίνους ἦσαν ἀπεσταλμένοι· ἡ πρεσβεία δὲ ἦν
 ὑπὸ βασιλέα γενέσθαι πάντα ἐπὶ τῷ τῶν μὲν
 πόλεων ἅς κατέχουσιν αὐθις αὐτοῖς ἡγεμονεύειν
 φόρους δὲ τοῖς δημοσίοις πάντα οὐς πρίγγιπι
 παρέχουσι, δίδόναι βασιλεῖ· καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπι-
 δείκνυσθαι καὶ θεραπείαν καὶ δουλείαν· καὶ στρα-
 τηγὸν ἐκ βασιλείας ἔχειν ὑφ' ᾧ τελέουσιν ἐκόντες
 πάντες. Ἢ μὲν οὖν τῶν ἐκ Πελοποννήσου Λατίνων
 πρεσβεία τοιαύτη ἦν· γράμματα δὲ καὶ πρὸς τὸν
 μέγαν δομestικὸν πεπόμφασιν, ἃ ἐδήλου τοιαύτα·
 ὦ, πάντες αὐτοὶ ἀπὸ συνθήματος εἶπε περίετος
 βασιλέως βουλευσέντο ἀποστάντες πρίγγιπος ἐκείνου
 προσχωρεῖν, καὶ ἤδη ἐν ἐπιχειρήσει ἦσαν τοῦ πράτ-
 τειν τὰ βεβουλευμένα· ἐπεὶ δὲ βασιλέα τετραυτη-
 χότα κτύποιτο, ἀπογόνους τὴν ἐπιχείρησιν, αὐθις
 ἤραμεῖν Παγάνου δὲ Νεπιπτόγεια συνήθους αὐτοῖς ἐς
 τὰ μάλιστα καὶ φίλου ὀλίγου πρότερον ἐκ Βυζαντίου
 ἀφίγμενος, καὶ τῶν πραγμάτων πᾶσαν τὴν ἀρχὴν
 καὶ τὴν ἡγεμονίαν ὑπὸ σε ἀπαγείλαντος τελεῖν,
 αὐθις συνελθόντας πάντας ἡμᾶς, τὰ δεδογμένα
 πρότερον ἐπιψηφίσασθαι· οὐ μόνον διὰ τὴν εὐγέν-
 νειαν τῶν τρόπων, καὶ τὸ εὖνεσθαι αὐτοῖς ἂν τινες
 ἐπίωσιν ἀμύνειν, ἀλλ' ὅτι καὶ πολλὸν ἤδη χρόνον
 καὶ τοὶ μῆτις συντοχόντες εὖνοϊκῶς σοὶ διακαίμεθα
 καὶ φίλους· ἐξ ὅτου γὰρ ἐν Ἀκαρνανίᾳ βασιλεῖ
 συστρατευόμενος τοῖς ἐν Θαιμοκάστρῳ, παρ' ἡμῶν
 κατὰ συμμαχίαν ἀφίγμενος Νικηφόρου τοῦ δεσπό-
 του παιδὸς πρὸς λόγους ἐλλῶν αὐτὸς, φίλους ἀντὶ
 πολεμίων ἐκείσεως γενέσθαι, ἐκείνοί τε ἀεὶ σοὶ τὴν
 εὖνοιαν διατηροῦσι καὶ ἡμᾶς ἀνέπεισαν, πολλὰ καὶ
 θαυμάσια τινα περὶ σοῦ διαβιόντος, τὴν ἰσὴν καὶ
 ὁμοίαν εὖνοιαν κεντήσθαι περὶ σέ, ὑφ' ἧς καὶ νῦν
 πεκαίμεθα τὴν πρεσβείαν ταύτην ποιήσασθαι νυνί.
 Τὴν μὲν οὖν ἀξίωσιν ἡμῶν οἱ παραγενόμενοι ἀπαγ-
 γελοῦσι πρέσβεις· ἂν δὲ τούτοις βασιλεῖς τε καὶ
 αὐτὸς ἐπιψηφίσῃσθε, οὐδὲν εἶπε τὸ καλύψου ἡμᾶς
 ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν, ὡς περ ἐπηγγειλά-
 μεθα τελεῖν, μόνον εἰ αὐτὸς ἀφίξῃ πρὸς ἡμᾶς, τὰς
 τε πόλεις παραληφόμενος, καὶ τὰ ἐνταῦθα πρά-
 γματα ἔπη ἂν σοὶ δοκῇ ἄριστα διοικήσων. Τὰ μὲν
 οὖν γράμματα ἰδίᾳ τε ἐκάστῳ καὶ πᾶσιν ἡμῶν τοιαύ-
 τα ἦν· ἃ δεξάμενος ὁ μέγας δομestικος, ἤρεθη το
 ὑπερφῶς, καὶ τοῖς τε πρέσβεσι προσεφίρετο φιλα-
 τίμως ἄγαν καὶ μεγαλοπρεπῶς· καὶ τοῖς πεπομφό-
 σιν ὡμολόγει χάριτας πολλὰς τῆς εἰς αὐτὸν εὖνοίας·
 καὶ πᾶλλα τε ὅσων ἐδέοντο ὑπέσχετο ποιήσασθαι καὶ
 ἀφίξασθαι πρὸς αὐτοὺς ἅμα ἤρι. Νῦν γὰρ εὐχ εἶναι
 βέλδιον κινεῖν τὴν στρατιάν πρὸς οὕτως ὑπερόριον
 στρατείαν, οὐ μετὰ πολὺ χειμῶνος ἐσομένου· φθι-

A Magno domestico Didymoteichi agente, et appa-
 ratu bellico distento, legati ex Peloponneso veniunt,
 episcopus Corones et Joannes Siderus, missi a
 praesidibus urbium, quæ Latinis parebant. Summa
 legationis erat, velle omnes imperatori subesse,
 ea conditione ut quibus præessent urbibus, eas
 posthac etiam retinerent: vectigalia autem publica,
 quæ hæcenus principi solvissent, ea in posterum
 imperatori penderent: omni præterea genere ob-
 servantia et subjectionis eum colerent, et du-
 cem, cui omnes sponte obtemperarent, ab eo acci-
 perent. Latinorum Peloponnesiaca legatio talis
 fuit. Quin litteras quoque ad magnum domesti-
 cum dederunt, in quibus erat scriptum, adhuc
 vivo imperatore omnes ex composito a principe
 defectione facta, ad eum se adjungere voluisse, et
 jam ad cogitata perficienda aggressos. Sed ut eum
 decessisse compererint, re desperata quiescisse.
 Pagano autem Pistogia ipsis amicis imo ac fami-
 liarissimo Byzantio veniente, summamque imperii
 et principatum in ejus manu esse renuntiante,
 rursum omnes convenisse, et prius decreta con-
 firmasse; non soluta propter morum ejus ingo-
 nitatem, et quod ipsis contra hostes ingruentes
 opem ferre queat, sed quod item jampridem, quan-
 quam nondum coram allocuti, propensa in eum
 voluntate extiterint. Ex quo namque in expedi-
 tione Acarnanica imperatore collega, cum iis quos
 ipsi ad Thomacastrum Nicephoro despotæ filio ad
 subsidium misissent, sermonem miscisset ex ho-
 stibusque amicos fecisset, et illos deinceps perpe-
 tuam ei benevolentiam conservasse, et cæteris
 multa eximiaque de eodem commemorantes, ad
 parem æqualemque ei animum præstandum au-
 ctiores fuisse. Ab iisdem nunc quoque se ad hanc
 legationem instituendam peritos; petitionem igitur
 legatos coram exposituros. Quam si impera-
 trix et ipse suffragatione sua comprobaverint, ni-
 hil impediturum quin præmissis stantes, sub im-
 perium Romanum succedant: tantum ad eos ipse
 profectus, civitates accipiat, et rempublicam prout
 illi commodissimum videbitur, digerat atque con-
 stituat. 385 Litteræ igitur separatim singulorum at-
 que omnium simul hoc exemplo conscriptæ erant.
 B Quibus acceptis magnus domesticus mirifice lætus,
 legatos exquisite ac splendide habuit, egitque a
 quibus missi erant singulares gratias de benevo-
 lentia, et quæ petebant, omnia se facturum, ac
 primo vere ad eos venturum spondit; nunc enim
 hieme appetente, exercitum trans fines educi dif-
 ficulter posse. Cæterum ad fidem dictis astruen-
 dam Jacobum Brulam hominem ex intus familia-
 ribus suis dedit, qui per hiemem apud eos diver-
 sarctur, simul hac ratione testificans, quam bene

illis cuperet, eum jam non quasi externis, sed domesticis prospiceret; simul etiam, si quid apud eos alienationis restaret, ut hoc sequestre conciliarentur; quo eo defatus, nihil molestiarum inveniret, sed omnes consensu imperatori se subjungerent. Posthæc et legatos, et legantes honorificis muneribus afficiens (4), Brulam una dimittit, sequæ opportuno tempore adfuturum promittit. Byzantii comparatis triremibus, quas contra Persas armari dicebamus, postquam Apocauchus earum ductor creatus, malevolentie in imperatricem reus Epibatas fugit, magnus domesticus ad Senacherimum mittens, classis ei præfecturam tradidit. Qui quamprimum solvens, Persas tanta instructionis celeritate percussos dissipavit, et Sarchanis provincia foede devastata, oppidum quoddam e maritimis primo impetu cepit, et captivos inde abduxit, præstitisque omnibus, quæ ex boni ac strenui ducis officio erant, Constantinopolin rediit. Ex Occidente autem post imperatoris obitum protostrator Synadenus, Thessalonice præfectus, item Chreles, Constantinus Palæologus imperatoris patruus, et Joannes Angelus pincerna, magni domestici consobrinus, et Zamplaco magnus papias, et quotquot ex proceribus urbium præfecturas obtinebant, caduceatoribus inter se missis conspirant; pluribusque a procuratione se removen-
 tum quæ simul omnes senserint, ea aggrediatur. Didymotichum appropinquantes, rursus alium præmittentes, adventum suum indicant hortanturque ut obviam ipsis prodeat. Visa stulta postulatio; non enim fas esse, a quoquam se compelli, ut adentes honoret, sed iis sponte honorem decernere, si honore dignos æstimaverit. Expendenti autem secum verba, quoniam absurda apparebant, incidit id quod erat, non ipsorum honoris gratia istuc peti, verum ut sibi occurrentem de equis descendentes summe venerentur. His secum cogitatis, domi mansit. Illi cum exsequi meditata non possent,

Α νοπόρου γὰρ ὄρα τότε ἦν· πίστεως δὲ τῶν εἰρη-
 μένων ἕνεκα, καὶ Βρουλᾶν τὸν Ἰάκωβον παρείχετο
 αὐτοῖς, ὥστε συναῖναι τοῦ χειμῶνος, ὃς τῶν οἰκαιο-
 τάτων ἦν αὐτῷ. ἄρα μὲν τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐμέ-
 νειαν ἐπιδεικνύμενος, ὅτι ὡς οἰκείων ἤδη προνοοῖτο·
 ἄρα Εἰ τι καὶ δύνουσι εἰ ἐπολέλειπτο τῶν ἐν
 Ἡεροποννήσῳ, πρὸς αὐτοῦ, ὥστε μηδε-
 μίαν εἶναι δυσχέρειαν ἐκείσε παραγενομένην, ἀλλ'
 ὑπαγάγηται πάντα βασιλεῖ. Δύοις δὲ τοῖς τε
 πρέσβεις ἄρα καὶ τοῖς πεπομπότασ φιλοτίμως ἀμει-
 ψάμενος, συνεξαπέστειλεν αὐτοῖς ἄρα τὸν Βρουλᾶν,
 ἐπαγγελιάμενος ἐπιχαίρων καὶ αὐτοῖς ἀφιξέσθαι.
 Ἐν Βυζαντίῳ δὲ παρεσκευασμένων τῶν τριτηρῶν ἄς
 πρὸς τὴν ἐφοδὸν τῶν Περσῶν ἐφημὲν ἐπιλίξασθαι,
 ἐπεὶ ὁ παρακοιμώμενος ὃς αὐτῶν στρατηγὸς χει-
 ροτόνητο, δύνουσι βασιλεῖ γεγονώς, ἐδραπέτευσεν
 ἐν Ἐπιβάταις, πέμψας ὁ μέγας δομέστικος ἐνεχεί-
 ριστο τῷ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Συναχηρεῖμ, ὃς αὐτίκα
 ἀποπλεύσας, τὴν τε Περσικὴν διέλυσε στρατιάν
 καταπλήξας τῷ τάχει τῆς παρασκευῆς, καὶ πολλὰ
 τὴν Σαρχάνη κακώσας χώραν, καὶ πόλισματες ἐνὸς
 τῶν παραθαλασσίων κρατήσας ἐξ ἐφόδου καὶ ἀν-
 δριποδισάμενος, καὶ τᾶλλα ὅσα εἶδει τὸν ἀγαθὸν
 ποιήσας στρατηγὸν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντι-
 νου. Ἐκ δὲ τῆς ἐσπέρας μετὰ τὴν βασιλέως τελευ-
 τὴν ὅτε πρωτοστράτωρ Συναδηγὸς Θεσσαλονικτὶς
 ἐπιτροπεύων, καὶ ὁ Χρέλης, Κωνσταντῖνος τε Πα-
 λασιολόγος ὁ τοῦ βασιλέως θεῖος, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου
 δομεστικοῦ ἀνεψιὸς Ἄγγελος Ἰωάννης ὁ πικχέρνης,
 Τζαμπλάκων τε ὁ μέγας παπίας, καὶ ὅσοι τῶν ἐν
 τέλει ἦσαν πόλεων ἐπιτροπεύοντες, πρὸς ἀλλήλους
 ἐπικηρυκευσάμενοι καὶ συμφρονήσαντες, οἱ πλείους
 μὲν κατελείποντο διοικοῦντες τὰς ἀρχάς. Πικχέρνης
 δὲ ὁ Ἄγγελος, καὶ ὁ Παλασιολόγος Κωνσταντῖνος
 καὶ Τζαμπλάκων, πρὸς τὴν μέγαν δομέστικον ἀπε-
 στάληντο, τὸ κοινῇ δηλώσοντες πᾶσι δεδουγμένα· ἔτα
 δὲ ἐχόμενοι ὁδοῦ, κήρυκα προπέμφσαντες, ἐδήλουσι
 γράμμασι τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, μηδὲν περὶ ἑαυ-
 τοῦ κινεῖν τῶν καθεστῶτων μηδὲ πράττειν μηδὲν,
 μήτε τῶν δοκούντων βελτιόνων ἢ χειρόνων ἂν μὴ
 παρῶσι καὶ αὐτοῖ· πάντως δὲ παρέσονται ὅσον
 οὐδέπω· δίκαιον δὲ εἶναι πείθεσθαι αὐτοῖς, οὐ μόνον
 ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων τεταγμένοις, ἀλλὰ καὶ
 παρ' ἑτέρων ἦκουσιν ὁμοίων, παραγενομένοις δὲ, ἂν
 ἂν πᾶσι δόξεισι κοινῇ λυσιτελεῖν, ταῦτα πράττειν.
 Ἐπεὶ δὲ γένοιτο ἐγγὺς Διδυμοταίχου, κάλιν ἑτε-
 ρον προπέμφσαντες, τὴν τε ἀφ' ἑξιν ἐμήνησεν αὐτῶν, καὶ
 προστρέποντο ἐξιέναι εἰς ὑπάντησιν αὐτῶν. Τῷ δὲ
 ἐδόκουν ἀνόητα ἀξιοῦν· οὐ γὰρ αὐτῶν τινα προ-

Jacobi Pontani notæ.

(4) Virgilius viti *Aneid.* Latinum regem, præter-
 qua a quod legatos *Aeneæ* muneribus eximiiis do-
 nat, etiam ipsum, a quo mittebantur, *Aneam* do-
 nantem facit.

*Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
 Stabant ter centum in nitidis præsepibus altis.
 Omnibus extemplo Teucris jubet ordine duci.
 Instratos ostro alipedes, pictisque tapetis.
 Aurea pectoribus demissa manilia pendent:
 Tecit' auro, fulvum mandant sub dentibus aurum.
 Absenti *Aeneas* currum, geminosque jugales*

*Semine ab ætherio, spirantes naribus ignem,
 Horum de gente, patri quos Dædala Circe
 Supposita de matre nothos furata creavit.
 Talibus *Aeneas* donis, dicitisque Latini
 Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.*

(5) Sententia requirit ut in Græco legamus, πρὸς
 ἑαυτῶν. Cur enim vellent, ne quidquam mutaret
 Cantacuzenus de se constitutum? Quid enim erat
 constitutum de ipso? At de ipsis erat, et ne quid
 immutaret, vereri poterant.

ἦσαν τοὺς ἐντυγχάνοντας τιμῆν προσαναγκάζειν· ἀλλ' ἐκείνους οἰκοθεν ἀξίους κρίνοντας ἐπιψηφίζαι τὴν τιμὴν· ἐξετάζοντι δὲ πρὸς ἑαυτὸν τὸν λόγον διὰ τὴν δοκοῦσαν ἀτοπίαν, παρίστατο νοεῖν ὅπως ἦν, ὡς οὐ σφετέρας ἕνεκα αὐτῶν τιμῆς ἤξιουν τοιαῦτα, ἀλλ' ἵνα ὑπαντήσαντος, τῶν ἵππων ἀποθάντες αὐτοὶ τιμὴν ἀποδῶσι τὴν μεγίστην. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐννοήσας, ἔμενιεν οἰκοί. Τοῖς δ' ἐπεὶ οὐκ ἐξεγένετο τὴν ἐπίνοιαν εἰς ἔργον ἀγειν, ὀλίγω ὕστερον καιρὸν ἐπιτηρήσαντες, καὶ συντυχόντες ἐφιππῶ, τῶν ἵππων ἀποθάντες προσεκύονον. Εἴτε αὐτῶ οἰκοὶ συναλθόντες οὐ κατὰ τὸ πρότερον ἔθος συνεισέσαν ἵφιπποι τὴν αὐλήν, ἀλλ' ἔξω καταλιπόντες, παρέθεον περὶ ἧ. Ὁ δὲ ἠγανάκτησεν ἐφ' ἑκατέροις οὐ μετρίως. Ἐπειθ' ἑαυτῶ περιστησόμενος, κατηγίρει τὴν καινοτομίαν, καὶ μὴ τοιαῦτα συνεθεύλευε ποιεῖν, ἀλλὰ τοῖς προτέροις ἔθεσιν ἐμμένειν. Εἰ δὲ μὴ πείθαιτο, ἠπειλήσεν ἀπελάσσειν πρὸς ὄργην· δεῖσιν δὲ αὐτοὺς ἵππῳ ἐπιδῆναι, ἐκέλευε τῆς πύλης ἀγειν ἔξω. Εἶτα παριὼν τὴν αὐλήν περὶ ἧ ἐπέθεινα πρὸς τῆ πύλην· ὅπερ οἱ τὴν καινοτομίαν ἰδόντες εἰργασμένοι, καὶ κατακτιζάντες τὴν ἀπειλήν, ἐνέμενον τοῖς προτέροις, μηδὲν καιρὸν μήτε διανοούμενοι, μήτε φράττειν ὑπομένοντες, μήτ' ἐκαίνοι, μήθ' ἕτεροὶ τινες.

CAPUT XII.

Crates fracto foedere Macedoniam populatur. Consultatio de eo reprimentendo. Sententia magni domestici de expeditione Peloponnesiaca proponenda, ob quam Byzantium revertendum, et quid ibi faciendum et quo omnibus comparatis eundem. Byzantium veniens, honorifice excipitur. Imperatricem agrotanti salutem, et lugentem adhuc consolatur, cum eademque cogitationes suas communicat, quas illa probat.

Ἐπὶ δὲ τὴν αὐτὴν χρόνον καὶ ὁ τῶν Τριβαλῶν ἄρχων Στέφανος ὁ Κράτης τὰς πρὸς βασιλέα λύσας σπονδὰς, ἐπεὶ ἐπύθετα ἀποθανόντα, τὴν τε ἄλλην πᾶσαν κατέδραμε Μακεδονίαν ληϊζόμενος· καὶ Θεσσαλονίκην παρελθὼν, ἄχρι χωρίου ἦλθε τοῦ προσαγορευομένου Κρητῶν. Ἐπειτα ἀνέστρεφεν οὐ πολλὴν λείαν ἐπαγόμενος διὰ τὸ μνηυθείσης τῆς ἐφόδου πρότερον ταῖς πέλασι καὶ τοῖς φρουρίοις τὰ τε βοσκήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀγκατακλείσθηναι. Ἐπεὶ δὲ ἠγγέλλετο περὶ τούτων τῶ μεγάλῳ ὁμοεστικῶ, ἐκκλησίαν συναθροίσας, ἐβουλεύετο μετὰ τῶν ἐν τάλει καὶ τῶν ἠγεμόνων τῆς στρατιᾶς· τί τι δεῖται ποιεῖν πρὸς τὴν ἐφοδὸν τῶν Τριβαλῶν. Οἱ μὲν οὖν ὁ τι ἕκαστος ἐδόκει λυσιτελεῖν, ἐβουλεύετο πρὸς τὰ παρόντα. Τῶ μεγάλῳ δὲ ὁμοεστικῶ, τὸ πρὸς Κράτην ἀντικαθίστασθαι ταχέως, ἐν ἧ πείθειν αἰρεῖσθαι τὴν εἰρήνην, ἢ θρασυνομένῳ πολεμεῖν δοκοῦν τῶν ἀναγκαίων. Ἐτι πολλῶ μᾶλλον ἀναγκαϊότερον καὶ λυσιτελεστέρον, πρὸς τὴν εἰς Πελοπόννησον στρατείαν ἅμα ἑπι παρεσκευασμένους ἐδόκει εἶναι, καὶ μὴ προῖσθαι τὸν καιρὸν, πράξεων παρεχόμενον μεγάλων ἀφορμᾶς. Εἰ γὰρ Θεοῦ συναϊρουμένου τοῦς τὴν Πελοπόννησον οἰκοῦντας Λατίνους ἐφασκε γένοιτο προσλαθεῖν, ἀνάγκη καὶ τοῦς τὴν Ἀττικὴν Βοιωτίαν οἰκοῦντας Καταλάνοους, ἢ ἐκόντας ἡμῖν, ἢ βιασθέντας προσχωρήσαι. Τούτου δὲ γεγενημένου, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἠγεμονίας ὡσπερ ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις ἐκ Πελοποννήσου μέχρι Βυζαντίου συναχοῦς γεγενημένης ἕξαστι συναρῶν, ὡς οὐδὲν ἔργον ἤδη Τριβαλοῦς τε καὶ τοῦς ἄλλοις περιόικους τῶν βαρβάρων τῆς ὑβρεως δίκας ἀπαϊτεῖν, ἧς ἐξυθαίξουσιν εἰς ἡμᾶς τοσοῦτον ἤδη

Sub idem tempus etiam Triballorum princeps Stephanus Crates, audito imperatorem obiisse, foedus solvit, et cum reliquam Macedoniam omnem populabundus incuravit, tum Thessaloniam porro vadens, ad locum qui Cretensium dicitur pervenit. Deinde cum praeda haud opima reversus est, propterea quod ejus adventu prius nuntiato, agrestes se cum pecore urbibus castellisque incluserant. Quibus ad se perlatis, magnus domesticus concilio optimatum et ducum exercitus convocato, quid contra Triballorum impressionem inceptandum esset, quaesivit. **387** Eorum unusquisque sententiam, quam putavit ad tempus commodam, dixit. Sed cum magno domestico necessarium videretur, cito Crati resistendum, ut eum vel pacem cogeret accipere, vel cum audacius refragante bello decerneret, multo tamen magis necessarium magisque utile visum est ad expeditionem in Peloponnesum principio veris paratos esse, nec e manibus dimitendum tempus rebus praeclare gerendis idoneum. Si enim Deo auxiliante, inquit, Peloponnesum habitantes Latinos ad imperium adjunxerimus, etiam Catalani Atticam et Bœotiam incolentes, velint nolint, se nobis dederunt. Quo facto, Romanoque principatu velut olim a Peloponneso Byzantium continuato, intelligi potest, non fore operosum Triballis abisque circumjacentibus Barbaris pro injuriis tamdiu nobis cum tanta insolentia illatis pretium persolvere. Ad spes igitur amplissimas inde sublucentes accommodandum est agendi studium, ne occasio elabatur. Qua de causa Byzantium redeundum

censeo; ad Peloponnesum enim navali apparatu indigemus, et is per hiemem providendus est. Quod si his modo posthabitis in Occidentem convertemur, opinantes nos constituto illic rerum statu celeriter reversuros, timendum, ne illic bello et aliis quibusdam necessitatibus impliciti, post reditum, cum nos instruere nequiverimus, rei gerendae facultatem amittamus. Sin Byzantii nunc fuerimus, primum quidem navarchos et duces classis designabimus, quibus curae erit et naves reparare, nautasque ac milites colligere, qui conscendant. Postea et de pecunia videbimus, unde ea in classem suppeditet. Ad haec vectigalium publicorum curatores necesse erit declarare, ne, si confuse ac fortuito capiantur, grave damnum periculo injungant: quod quidem nulla consuetorum accessione tributorum, verum aliis modis et artibus vehementer crevit. Ubi haec qua par est sedulitate sollicitudineque confecta fuerint, legatos ad Triballorum regnum mittere in animo habeo, qui simul ejus virtus et copias explorent, simul, si a reconciliatione non abhorreat, pacem cum eo componant; nam nunc quidem rationes nostrae non ferunt, ut arbitror, quando in pace cum finitimis gentibus vivere licet, ultro bellum deprecere. Ubi aliquandiu Byzantii fuero, deinde milites mercenarios, et qui ex possessionibus uberiores capiunt redditus, assumens, **388** occidentali insuper exercitu accessuro, hinc in Occidentem movebo: alios domi manere sinam, ut interim ad expeditionem, cum ver aperietur, suscipiendam se comparent. Et Albanos circa Pagonianam et Libisdam positos deprædatus, et injurias ab eis persecutos (nostis enim utique vos etiam, quomodo adhuc superstiti imperatore: et post ejus obitum urbes Acauniae complures et Balagrita quotidianis incursionibus ac direptionibus affixerint) conabor, si possim, et poterō, ut opinor, solemne Christi Natalium Byzantii agere, non tantum exercitus causa, ne extra fines hibernet, sed etiam ut novi imperatoris, quemadmodum inter nos convenit, coronationem celebremus. Incunte autem vere tremibus ad navigationem paratis, exercituque toto praesente, Peloponnesum terra marique pariter adorientur, qua insula subacta, Romanos fines non parum proferemus. Levi autem brachio etiam Ioniae Iustralis navalibus et fluminibus, ad quae Persae naves suas appellant, illisque inflammatis (sic namque ego et Aliseras Cotiae satrapa, qui ex continente pedestri nos et equestri auxilio juvabit, pacis causa) et imminenti inde clade anxioque cura liberati, omnibus domi recte ordinatis, ad propositum certamen aggrediemur. Postquam huic consilio magni domestici etiam caeteri applauserunt, legati ad Triballorum principem mox delecti sunt. Qui profecti, pacem ei persuaserunt, et foedus pristinum revocarunt. Magnus porro domesticus congregato exercitu Byzantium petivit; quem appropinquantem, qui erant illic

A χρόνον. Ὡς οὖν μεγάλων ἐκείθεν ἐλπίδιον ὑποφαινομένων, οὕτω προσήκει πράττειν, ὥστε μὴ τὴν κερδὸν ἡμᾶς διαφυγεῖν. Οὐδ' ἂν ἀναγκὰ εἰς Βυζάντιον ἡμᾶς ἐπανελθεῖν ἡγοῦμαι νῦν προσήκειν. Δυνάμεις γὰρ ἡμῶν πρὸς τὴν Πελοπόννησον χρεῖα ναυτικῆς, ἣν δεῖ τοῦ χειμῶνος παρασκευασθῆναι. Ἄν οὖν τούτων ἀμελήσαντες νῦν, τραπώμεθα πρὸς τὴν ἐσπέραν, νομίσαντες ὡς ἐπανήξομεν τάχει καταστήσαντες ταχέως, δέος μὴ πολέμους ἐμπλακέντας, καὶ τισιν ἑτέροις ἀναγκαίοις, καὶ μὴ δυνηθέντες παρασκευασθῆναι, ἐπαγγελθόντες ἀπολέσωμεν τὴν ἀρᾶξιν. Ἐάν δὲ γενώμεθα ἐν Βυζαντίῳ νῦν, πρῶτα μὲν ναυάρχους καταστήσομεν καὶ στρατηγόν, οἷς μελήσει τὰς τε ναῦς ἐπισκευάζειν, καὶ ναύτας, οἱ ἐπιθήσονται καὶ ὅπλιτας καταλέγειν. Ἔπειτα δὲ καὶ περὶ χρημάτων σκεψόμεθα, ἵθιεν λαμβάνειν αὐταῖς ἐξέσται πρὸς τοῦ στόλου τὴν παρασκευὴν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τῶν ἐφημοσίων φόρων διοικητὰς ἀνάγκη καθιστᾶν, ἵνα μὴ ἀτάκτως φερομένων καὶ ὡς ἔτυχε λύπη τις γένηται περὶ χρημάτων τὰ κοινὰ, ἐπιδεδωκότα οὐ μικρῶς ἐκ προσθήκης μὲν οὐδεμιᾶς τῶν εἰθισμένων φόρων, ἐξ ἑτέρων δὲ τινῶν τρόπων καὶ ἐπινοῶν. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας τύχη καὶ φροντίδος, πρῶτα διανοοῦμαι πέμπειν πρὸς τὸν ἀρχόντα τῶν Τριβαλῶν, ἅμα μὲν κατασκευομένους τὴν ἐκείνου δύναμιν ὁπόση εἴη, ἅμα δὲ εἰ καὶ πρὸς διαλλαγὰς ἐτοίμως ἔχει, χωρήσαντας πρὸς διαλύσει;· οὐ γὰρ ἡγοῦμαι νῦν ἡμῶν ἀυσιτελεῖν, ἐξὼν εἰρήνην μετὰ τῶν ὁμορῶντων ἔθνῶν ἄγειν, ἔχοντι τὸν πόλεμον αἰρεῖσθαι· αὐτὸς δὲ ὀλίγας ἡμέρας Βυζαντίῳ ἐνδιατρίψας, ἔπειτα τὸ μισθοφορικὸν τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἐκ χωρίων τὰς προσόδους ἔχόντων τοὺς δυνατωτέρους, παραλαβὼν, ὡς καὶ τῆς ἐσπερίου στρατιᾶς συνεσομένης, πρὸς ἐσπέραν τοῦ χειμῶνος βυθιοῦμαι, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας οἴκοι διατρίθειν, καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν στρατείαν ὡς ἅμα ἤρκετο ἐσομένης. Καὶ Ἀθανοῦς τοὺς περὶ Πάγονιανὴν καὶ Λιθίσθην νεμομένους λιτίζαμενος, καὶ δίκας τῆς ἀδικίας ἐπιθεῖς (ἴσατε γὰρ ὅη ποὺ καὶ αὐτοί), ὡς καὶ περιώντος βασιλέως, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίην πολλὰ τὰς τῆς Ἀχαρνανίας πόλεις καὶ Βαλαγγίτα ἐκάκωσαν ὁσημέραι κατατρέχοντες καὶ ληϊζόμενοι) πείρασμαι εἰ δυναίμην· αἰομαι δὲ τὴν τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἑορτὴν ἐν Βυζαντίῳ ἀγαγεῖν, οὐ μόνον διὰ τὴν στρατικὴν, ἵνα μὴ ὑπερόρητος ἐν χειμῶνι διατρίθῃ, ἀλλ' ἵνα καὶ βασιλέως ἡ νέου σπουφήφορία τελεσθῇ. Οὕτω γὰρ ἐδόθηκα ἡμῶν ἅμα δὲ ἤρκετο ἀρχομένων τῶν τε τριηρῶν πρὸς τὸν πλοῦν οὐσῶν παρασκευασμένων, καὶ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης ἐξ ἡπείρου τε ἅμα καὶ θαλάσσης προσβαλόμεν τῇ Πελοποννήσῳ· οὐ γὰρ μικρὰ προσθήκη γενήσεται Ῥωμαίοις, ἀν' ὑπαγογόμεθα ἐκείθεν· ὁδοῦ δὲ πάρεργον καὶ τοὺς τῆς Ἰωνίας διερευνησάμενοι ναυστάθμους καὶ ποταμούς ἐν οἷς οἱ Πέρσαι τὰς σφετέρας αὐτῶν προσηρμιζομαὶ ναῦς, καὶ καταπλέξαντες πύρρι (οὕτω γὰρ Ἀλησέρι τῷ Κοτυαεῖου σατράπῃ καὶ ἐμοὶ συντίθεται, ἐκ τῆς ἡπείρου παραδοθησὼντι ἅμα στρατιᾷ περὶ τε καὶ ἵππικῃ),

καὶ τῆς ἐξ ἐκείνων ἀπαλλαγέντες λύμης καὶ φρον-
 τίδος, πρὸς τὸν προκείμενον βασιλευμεθα ἀγωνα,
 πάντα τὰ οἴκοι καταστήσαντες καλῶς. Τῶν αὐτῶν
 τοῦ μεγάλου βουλευσαμένου δομestίκου, ἐπὶ καὶ
 τοῖς ἄλλοις συνεδόκει καὶ ἐπὶ τὴν βουλήν· πρὸς
 μὲν τὸν Τριβαλῶν ἄρχοντα, πρὸς τοὺς ἡρώδου κύ-
 τίκτα· οἱ καὶ παραγενομένοι καὶ διαλεχθέντες περὶ
 εἰρήνης, ἐπεισάν τε δαλύσασθαι, καὶ ἔθεντο σπιν-
 δὴς κατὰ τὰς οὐσας πρὶν. Ὁ μέγας δὲ δομestικός
 ἀθροίζεσθαι καλεῖσας τὴν στρατιάν, αὐτὸς ἑαὶ εἰς
 Βυζάντιον. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐγγύς, οἱ Βυζαντίων
 παρόντες τῶν συγκλητικῶν εἰς ὑπάντησιν ἐξελθόν-
 τες, ἠσπάζοντο τῶν ἵππων ἀποδόντες· ὁ δὲ ἐπέ-
 πληττεν αὐτοῖς ὡς οὐ προσήκοντα ποιεῖσθαι· ἐπειτα
 εἰς τὰ βασιλῆα ἐλθὼν, ἠσπάζετό τε βασιλῆα, καὶ
 παρεμυθεῖτο λόγοις, οὐκ ἀλγοῦσαν μόνον ὑπὸ τῶν
 συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα νοσῆσαντι· καὶ
 διηγησάμενος ἕνα τε πράξειε πρὸς Διδυμότειχον
 ἐλθὼν, καὶ ἕνα τοῖς ἐκ Πελοποννήσου πρὸς τοὺς
 ἐπαγγελιαῖτο, οἳ αὐτὸν ἴτο καὶ ἐκείνων καὶ
 ῥῆναι καὶ αὐτῶν θαρραλεῖν ὡς ὑπὲρ οὐραλίας αὐτῆς τε
 αὐτῶν χρημάτων φεισομένων, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδειξομένων
 καὶ σπουδῆν καὶ προθυμίαν. Νῦν μὲν γὰρ εὐ-
 ρύδιον εἶναι λόγους τὴν τε στρατιάν ἐπίδοσιν καὶ τῶν
 προσόδων τῶν κοινῶν ἀποδεικνύειν. Ἐπειτα δὲ
 γενομένου εἰ ἐν ζῶσιν εἴη, οὐ λόγους δεῖσθαι πρὸς
 τὴν ἀπόδειξιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων φανερὰς εἶναι
 οὐραλίας γινόμενης. Ἐπειτα καὶ περὶ τῶν ἑκείνων
 κοινωτάμενος ὡς καὶ αὐτῆς συμβεβήκοντα, ἐδόκει,
 καὶ ἐπεψήφισεν τὴν βουλήν, ἔργου εἶχετο καὶ
 διόκει πάντα ἢ βασιλεύοντο.

CAPUT XIII.

Clamor confusus ante palatium; ceusam ejus litem aliquam censet magnus domesticus; discit se causam esse, pro ejus honore milites et nobiles contra patriarcham linguis pugnabant. Rem imperatrici narrat, monens ut homines protervos castiget, quod facit castigatione in partes certas distributa.

Ὀλίγω δὲ ὑστερον ἐξ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν βα-
 σιλείῳ αὐτοῦ τῆ βασιλῆα διαλεγομένου περὶ τῶν
 κοινῶν καὶ κοινῆ βουλευομένων περὶ τῶν ἄν δέοι
 πράξεων, θροῦς ἐξωθεν ἤκουσε καὶ βοή περὶ τὰ
 βασιλῆα συμμύτης ἐραμένης δὲ πρὸς βασιλῆος πρὸς
 αὐτὸν τί ἂν εἴη ταῦτα, φάσκων μὲν οὐδὲν εἰδέναι
 ἔρασκων οἴεσθαι δὲ πρὸς τὴν δίκην τινῶν ἀλλήλων
 ἀντιλεγόντων τὸν θόρυβον γίνεσθαι τούτων· διηγε-
 ρίζετο δὲ καὶ ὑστερον, οὐδὲν ἄλλο εἰδέναι τὴν ἀρ-
 χήν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς τί ᾔδει τῶν γινομένων.
 Ἐπειτα ὡς μείζων ἦν ὁ θόρυβος, καὶ παρεστένετο
 ἐπιπολὴ, νομίσα; καὶ αὐτὸς νεώτεράν τι εἶναι, ἀντι-
 στάς ἐξῆκε μαθεῖν ἐθέλων τῶν γινομένων τὴν αἰ-
 τίαν. Ὁρῶ δὲ τῶν βασιλείων τὴν ἀβλήν πληθεύσαν
 ἀνδρῶν, οἱ ἦσαν οὐ τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου
 μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπ' εὐγενείᾳ λαμπρυνομένων
 νέων, καὶ τῶν πατριάρχην ἐν μέσοις αὐτοῖς ἐκτίσας
 καὶ λογομαχοῦντα πρὸς αὐτοὺς διαφερομένους. Αἰ-
 τία δὲ τῆς διαφυρῆς ἦν, ὅτι δὴ τῶν μείζονος τι-
 μῆς τὸν μέγαν δομestικὸν εἰκόσων τοῦ γένους εἶναι,
 καὶ γῆ τοῖς πολλοῖς ὑμῶν περὶ τῶν βασιλείων εἰ-
 σιέναι τὴν ἀβλήν· ὡς οὐ μόνον τῶν ὄλων πρι-
 γμάτων ἔχει τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ βασιλῆως περι-
 ούτος, παραδυναστεύων ἦν, καὶ κολλῶν ὑπ' ἐκείνου
 προσκεκλημένος πρὸς τὴν βασιλείαν κρινούσαν. Ἐν
 αἰτίᾳ τε τῶν πατριάρχην διὰ ταῦτα ἐποιούοντο, ὅτι
 δὴ περιουρῆ, καὶ μὴ βασιλῆα παραινεῖν τὸ προ-
 σήκοντα. Ταῦτα δὲ αὐτοῖς ἐλέγετο, οὐ πᾶσαν ὁρῶν

A proceres, obviam se ferentes, et ab equis descen-
 dentes consalutarunt, quos ille ut ineptes objur-
 gavit; progressusque in palatium, Augustam, sa-
 lute dicata, ex calamitate ægram animi, et ægrotam
 corpore consolatus, et expositis quæ Didymotichi
 egisset, quæque Peloponnesiorum legatis promi-
 sisset, quæque illis et aliis facere cogitaret, spem
 magnas ut conciperet, atque ut sibi fideret, quando
 pro ejus et filiorum, Romanorumque omnium
 utilitate, omni studio alacritateque pugnaturus, et
 neque pecuniis neque sanguini suo parsurus sit,
 hortatus est. Nunc quidem quantopere eum rediti-
 bus communibus auctus sit exercitus, non facile
 posse verbis demonstrari; vere novo, si vivat,
 nullis verbis opus futurum, cum ipse operum fru-
 ctus id demonstraverit. **389** Deinde collatis cum
 ea ob quæ venerat, ubi et illa ut commoda proba-
 vit, et consilium ejus approbavit, ad delibera-
 a opera explicanda se dedit.

περὶ τῶν ἄλλων πράττειν, μέγала τε ἐλπίζειν πα-
 ρῆναι καὶ αὐτῶν θαρραλεῖν ὡς ὑπὲρ οὐραλίας αὐτῆς τε
 αὐτῶν χρημάτων φεισομένων, ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδειξομένων
 καὶ σπουδῆν καὶ προθυμίαν. Νῦν μὲν γὰρ εὐ-
 ρύδιον εἶναι λόγους τὴν τε στρατιάν ἐπίδοσιν καὶ τῶν
 προσόδων τῶν κοινῶν ἀποδεικνύειν. Ἐπειτα δὲ
 γενομένου εἰ ἐν ζῶσιν εἴη, οὐ λόγους δεῖσθαι πρὸς
 τὴν ἀπόδειξιν, ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων φανερὰς εἶναι
 οὐραλίας γινόμενης. Ἐπειτα καὶ περὶ τῶν ἑκείνων
 κοινωτάμενος ὡς καὶ αὐτῆς συμβεβήκοντα, ἐδόκει,
 καὶ ἐπεψήφισεν τὴν βουλήν, ἔργου εἶχετο καὶ
 διόκει πάντα ἢ βασιλεύοντο.

C Paulo post diem illum, dum in regia cum impe-
 ratrice de republica sermocinatur, et ambo de re-
 bus agendis consultant, foris tumultus et commi-
 stus clamor exauditur. Interrogante ea quidnam
 hoc esset, negavit se certam scire, credere tamen
 ob id non aliquid iurgantes sic eos vaciferari, quin
 aliud nihil prorsus se putasse postea affirmavit,
 neque enim vel ipse quid ageretur sciebat. Cre-
 scente et diutius durante strepitu, ratus et ipse
 quidpiam novi tentari, surgens exit, ubi causam
 noscitur. Atrium palatii plenum, non ex albo mili-
 tari solum, sed etiam ex juvenibus nobilitate illu-
 stribus, et patriarcham stantem in medio, verbis-
 que enim ipsis velitantem videt. Causa dissensionis
 erat, quod illi magnum domesticum majore di-
 gnitatem honore censebant, et non ut unum de
 infima plebe subam palatii pedibus debere ingredi,
 qui jam non summo imperio, sed defuncti quoque
 imperatoris collega, et crebro ad communionem
 imperii ab eodem invitatus fuisset; atque idcirco
 patriarcham corpebant, qui conduceret, nec impera-
 tricem officii sui admoneret. Hæc illi loquebantur;
 nec erat una mens omnibus. Nam qui illam dilige-
 bant, eique ex animo studebant, quod sentiebant,
 id in ore habebant; alii metu illius potentie tem-
 pori inserviebant. Erant etiam qui sermones hos
 ægrius ferentes, libenter vetuissent, si potuissent;
 nihilominus quædam mali formidine pluribus anti-

pulari videbantur, cogitantes, ipso conscio et clam talia moliente diei. Patriarcha eorum assertioni adversari, et nihil turbandum, sed iis quæ imperatrici et magno domestico placuissent, obsequendum contendere. Cum in hoc esset controversia, ejusque conspectu omnes conticissent, aliis quidem velut iratus nihil dixit, patriarcham autem increpuit, quod hominibus insipientibus aures commodasset, et verborum cum ipsis digladiatione turbas excitasset. **390** Proinde litigare cessaret, postidie secum de lite acturus, et ita usque ad equum deduxit, hoc officio objurgatum delinens, quod ante non solebat, sed in penetralibus palatii valedicere ac reverti consueverat. Ad imperatricem portæ rediens, tumultus causam narræq; et quo pacto patriarcham propter intempestivam concertationem reprehendisset, quodque stultiorum sermones ineptos attendisset, et eum uti domum abiret admonuisset. Asseverabat item ac Deum testem faciebat, se nullius horum esse conscium, sed ab imperitis quibusdam superbe ac stolido ea moveri. Quem cum de turbis sedatis commendaret imperatrix, Sed illi quidem, inquit magnus domesticus, suasi, nihil verborum adderet, domumque discederet; intelligens sic me litem mea potissimum causa exortam facile dirempturum. Te autem moneo, ut superbiam istam inultam ne relinquant, verum accersitos propter linguæ protervitatem objurgites. Monerem etiam ut te admodum illis iratam ostenderes, nisi brevi hinc pluribus eorum ascitis discessurus essem. Idcirco ubi quantum satis est eos castigaveris, causata protectionis meæ necessitatem, venia illos imperitio. Augusta monenti obsecuta, viros illos accersit, inscitiam exprobrat, quod inter leges regias educati, et in iis a teneris versati, nihilo tamen Barbaris rege carentibus præstarent, et quidquid sibi obstitisset, statim turbas ac tumultum cicerent. Perpendite enim, inquit, quo nunc amentię prodieritis. Primum enim in ipso palatio imperatoribus aperte repugnastis. Deinde cum patriarcha communi omnium Patre spirituali, et omni reverentia dignissimo, magis quam qui per corporum conjunctionem vos generarunt, altercati estis. Postremo etiam pro magno domestico videlicet verba fecistis; quod ad vos attinet, decentes eum vestra indigere ope, si qua illi re a nobis opus sit. Hoc autem absurdissimum esse, non aliis, sed vobis ipsis iudicibus utamini licet. Non enim modo duntaxat, quando ad eum summa rerum procuratio devoluta est, sed et vivo imperatore vobis omnibus hic præerat, in quibus imperatorem requirebatis, vestrum contra illi nemo. Quare cum e præteritis, tum e præsentibus discere vos oportebat, illum vestro patrocinio non egere. Non enim est, non est, inquam, quod ille, si velit, non vel sibi, vel aliis curaverit. Quod **391** cum ita sit, et fateantur omnes nec vos temere tumultuari turbisque conveniebat, atque ideo non gratiam, sed poenam

Δ ἔχουσι τὰς γνώμας, ἀλλ' οἷς μὲν εὖ νοία πρὸς ἐκείνον ἦν, ἐσπουδάζετό τε ἀληθῶς ὁμοίως καὶ ἐλέγετο· οἱ δ' ἐθεράπευον τὸν καιρὸν καὶ τὴν μεγάλου δημοστικῆς δυνάμει. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ δυσχεραίνοντες πρὸς τοὺς λόγους, καὶ ἡδέως ἂν κωλύσαντες, εἰ ἐξῆν, ὅμως ὑπὸ δέουσι συμφωνεῖν ἐδόκουν τοῖς πολλοῖς, οἰόμενοι ἐκείνου συνειδότης καὶ ἀφανῶς τὰ τοιαῦτα συσκευάζοντας εἰρησθαι. Ὁ πατριάρχης δὲ ἀντικρίσθη πρὸς τοὺς λόγους, καὶ μὴ δεῖν ἐλεγεν αὐτοὺς ἀτάκτως θορυβεῖν, ἀλλὰ πείθεσθαι τοῖς βασιλεῖσι καὶ μεγάλῃ δημοστικῇ ἐγνωσμένοις. Ἐν τούτοις δὲ τῆς ἐριῆς ἐκείνοις οὐσίας, ἐπεὶ ἐπάπαυτο φανέντος, τοῖς μὲν ἄλλοις ὡς περ ὀργιζόμενος οὐδὲν εἰρήκει, πατριάρχην δὲ ἐμύμφετο, ὅτι ἀνοήτων ἀνθρώπων προσέχων λόγοις ἔστηκε πρὸς αὐτοὺς λογιμαχῶν καὶ θόρυβον κινῶν. **Β** Συνεβούλευέ τε οἴκοι ἀπελθεῖν· καὶ μηδὲν πρὸς ἐκείνους διαφέρεισθαι νῦν, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἅμα αὐτῷ περὶ τῶν εἰρημένων ποιησομένων λόγον· προέπεμπε τε ἄχρι Ἰππου θεραπεύων διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν γεγεννημένην μίσην, οὐκ ἄλλοτερον τοῦτο εἰργασμένος, ἀλλ' ἐν τοῖς βασιλείοις οἴκοις συνταττόμενος, ἀναστρέφειν εἰσθῶς. Εἰς βασιλίδαν δὲ αὐθις ὁ μέγας δημοστικός ἐπανήλυθον, τὴν αἰτίαν τοῦ θορύβου διηγεῖτο· ὅπως τε αὐτὸς τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας μεμψάμενος πατριάρχην, ὅτι ἀνοήτων ἀνθρώπων προσέχων λόγοις ἔχουσι μηδὲν ὕγιες, παραινέσειεν οἴκαδε ἀναχωρεῖν. Δυσχερίζετό τε καὶ αὐτὸς ἐπιμαρτυρόμενος θεῶν, ὡς οὐδὲν τῶν λεγομένων συνειδείη, ἀλλ' ὑπὸ τινῶν ἀπαιδύτων ὑπ' αὐθαδεῖας ἀνοήτως κινηθεῖη. **Γ** Ἐπαινούσης δὲ τῆς βασιλίδος ἐπὶ τῇ τῶν θορύβου καταστασίαι, Ἄλλ' ἐκείνῳ μὲν, ὁ μέγας δημοστικός ἔφη, συνεβούλευσα μηδὲν προσθέντι τοῖς εἰρημένοις ἀπελθεῖν· οὕτω συνειδὼν ῥαδίως διαλύσειν τὴν φιλονεικίαν μάλιστα περὶ ἐμοῦ γεγεννημένην. Σοὶ δὲ μὴ τὴν αὐθαδεῖαν ἀτιμώρητον παραινῶ περιιδεῖν, ἀλλὰ λόγοις κολάσει προσκαλεσαμένην τῆς γλώσσης τῆς ἀκολασίας ἕνεκα. Παρήνεσα δ' ἂν καὶ ἐπιπλεῖον ἀνδείξασθαι τὴν ὀργὴν τὴν πρὸς αὐτοὺς, εἰ μὴ ταχέως ἐμελλόν ἐνθένδε ἀπελεύσεσθαι, τοὺς πλείους αὐτῶν παραλαβῶν. Διὸ μετὰ τὸ καθάψασθαι ἀρχόντως, παράσχου συγγνώμην, αἰτιωμένην τῆς ὁδοπορίας τὴν ἀνάγκην. **Δ** Ὁ πειθεῖσα καὶ ἡ βασιλὶς τοὺς ἄνδρας τε προσκαλεῖτο, καὶ ὠνειδίζεν αὐτοῖς τὴν ἀπαιδευσίαν, ὅτι βασιλέων ἀνθεθραμμένοι νόμοις, καὶ συνόντες ἐκ παιδός, οὐδὲν ἀμεινον τῶν ἑθασλευτῶν διάκεισθε βαρβάρων, πᾶν τὸ προσιστάμενον ὑμῖν ἀτάκτως θορυθαῖντες. Σκοπεῖτε γὰρ εἰς ὅσον ἀνοία; ἤλασθε νοῦν. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν βασιλείοις φανερῶς ἀνταίπετε βασιλεῦσι. Δεύτερον δ' ὅτι πατριάρχην διηνήχθητε κοινῷ πάντων ὄντι πατρὶ πνευματικῷ, καὶ μάλιστα πολλῆς αἰδοῦς ἀξίῳ, καὶ τιμῆς πολλῇ πλέον ἢ οἱ σαρκικῶς γεγεννηχότες. Τρίτον δ' ὅτι καὶ ὑπὲρ μεγάλου δημοστικῆς ὄρθου ἐποίησατε τοὺς λόγους, τὸ γὰρ εἰς ὑμᾶς ἤκον ἀποδεικνύοντες διὰ τούτων, τῆς παρ' ὑμῶν αὐτῶν δέουσαν ἐπικουρίαν εἰς τὸ τυχεῖν εἰ τις ἐπίοιτο παρ' ἡμῶν. Ταῦτο δ' ὅτι τῶν ἀτοπιωτάτων, οὐχ ἑτέρους, ἀλλ' ὑμῶν αὐτοῖς χρήσαθε δαιτυτῆι; οὐ γὰρ νῦν μόνον ὅτι

εἰς αὐτὸν περιήκει τῶν ὀλίγων ἢ φροντίς, ἀλλὰ καὶ βασιλείῳ ζῶντος, ὑμῶν ἀπάντων οὗτος προΐστατο, ἐν οἷς ἐδείξαθε βασιλείῳ· αὐτοῦ δὲ ὑμῶν οὐδεὶς. Ὡστε καὶ ἐκ τῶν προτέρων καὶ τῶν νῦν, συνίθετε ὑμᾶς ἐχρῆν ὡς οὐκ ἂν δεότο τῆς παρ' ὑμῶν ἐπι- κουρίας. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδὲν, ἢ βουλομένῳ ἢ περὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἑτέρων μὴ καὶ πράττειν δυνατόν. Εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, οὐδ' ὑμᾶς ἐχρῆν θρονοθεῖν καὶ ταράττεσθαι εἰκῆ· καὶ διὰ τοῦτο, οὐκ εὐεργεσίας, ἀλλὰ δίκης ἄξιον παρ' αὐτῷ. Καγὼ δὲ ὑμᾶς τὰς προσηκούσας τῆς αὐθαδείας ἀπή- τησα ἂν εὐθύνας, εἰ μὴ αὐτὸς παρητήσατο δεηθείς ὑπὲρ ὑμῶν, ἄλλως θ' ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν παρεσκεύασθε, πρὸς ἣν χαίροντας βαδίζειν οὐκ ἀνωμένους οἴομαι προσήκειν. Οὐ δὲ ἕνεκα, τὴν μὲν τῶν ἡμαρτημένων παρέχομαι συγγνώμην· τοῦ λοι- ποῦ δὲ εὐτάκτους εἶναι παραγγέλλω, καὶ τῶν μειζόνων μηδὲν περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ παραχωρεῖν ἐκεί- νοις, οἷς τὰ τοιαῦτα καλῶς τε ἔξεστι διοικεῖν, καὶ ἐάν τι σφάλλωνται· ἐπανορθοῦσθαι. Τοσαῦτα μὲν ἡ βασιλεὺς πρὸς ἐκείνους διεiléχθη τοῦ θρονοῦ ἕνεκα καθαπτομένη· ἐκεῖνοι δὲ τῆς ἡμερότητος καὶ τῆς συγγνώμης χάριτας ὁμολογήσαντες, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ὁ μέγας δομέστικος, οἱ μὲν ἄλλοι ἀνεχώρουν, ὁ μέγας δὲ αὐθις δομέστικος καταλειφθείς, ἐβουλεύοντο ἅμα βασιλεῖ περὶ ὧν ἀναγκαῖον ἦν.

CAPUT XIV.

Pœna in Apocaucho, et ejus opera rursus utendum absente domestico. Imperatrix plane abnuat. Impra- bitas et scelus Apocauchi in magnum domesticum (sed prius ejus natales et conditio) per Xenam impera- toris matrem, a qua apud filium affectata tyrannidis vehementer accusatur et ab eo defenditur, atque ad purpuram rursus invitatur et recusat. Abhorret etiam plane a serenda inter filium et matrem discordia, quod quidam suadebant.

Λόγου δὲ καὶ περὶ Ἀποκαύχου τοῦ παρακοιμώ- μένου ἐμπεσόντος, καὶ σκοπιόμενων καθότι δεῖσι χρῆσασθαι αὐτῷ, μηδεμίαν ἄλλην ἔφρασκεν ἢ βασι- λῆς τῶν τετολμημένων παρ' ἐκείνου δίκην ἀπαιτεῖν, ἢ ἦν αὐτὸς ἐτιμήσατο αὐτῷ, ὥστε οἴκοι καθῆσθαι μὴ ἐξιόντα, μήτε τῶν κοινῶν τι διοικούντα. Ὁ δ' ἔφρασκε καὶ αὐτὸς τὴν δίκην πρέπουσαν ἡγεῖσθαι τῷ τολμήματι. Μὴ μὲν τοί γε αὐτῷ κατὰ γνώμην εἶναι πρὸς ὑπερίριον ἀπιόντι στρατείαν τὴν πρὸς ἑσπέραν, τῶν θεομένων διαρθώσεως ὑπίσω τι κατα- λιπεῖν· οὐ δὲ ἕνεκα πρὸς τε τοὺς περιόικους Πέρσας θέσθαι σπονδὰς, καὶ πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Μυσῶν βασιλέα, ἵνα μὴ ἀπόντος ταράττοια αὐτῆ ὑπὸ πο- λέμων ὀχλουμένη. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ παρακοιμώμε- νον ἡγεῖσθαι προσήκειν ἀξιόσαντα συγγνώμης, πάλ- λιν χρῆσθαι ὅπη ἂν δοκῆ συμφέρειν. Ἡ δ' ἀνένευεν, οὐχ ἑαυτῇ καὶ τέκνοις μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ δύσανον ἐκ πολλῶν ἀποδεικνύσα· μάλιστα δὲ ἐξ ὧν ἐπ' αὐ- τῆς ὀλίγω πρότερον αὐθαδῶς ἐκείνος καὶ τραχέως προσηνέχθη πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ ἀμφοτέροις ἐκείνος ἐπιβουλεύων σαφέστατα ἠλέγχθη, τίνι χρῆ θάρρη- σαντα, ἀνθρωπον πανουργίας καὶ ἐπιβουλῆς μεστὸν ἀποδημοῦντα αὐτόν, ὅπισω ἔφρασκε καταλιπεῖν; Ἐξίον δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον Ἀπο- καύχῳ εἰρημένων ἐπὶ τῆς βασιλείδος μνημονεῦσαι, καὶ ἐτι παλαιστέρων κακουργημάτων, οἷς ἐχρήσατο κατὰ μεγάλου δομεστικού μεγάλα εὐεργετηχάτος, ἵν' ἐκ τῶν διηγημάτων κατάδηλος γένηται ἡμῖν ἢ τε τοῦτου πρὸς τὰς εὐεργεσίας φιλοτιμία καὶ ἐτοιμίτης πρὸς τὸ παρέχειν τοῖς εἰς αὐτόν ἀμαρτά- νουσι συγγνώμην· καὶ ἢ παρακοιμώμενου πρὸς τὰ καλὰ ἀχαριστία, καὶ τῶν τρόπων ἢ σκαιότης. Οὗτος γὰρ δὲ ὁ παρακοιμώμενος ἐκ Βιθυνίας ὠρμημένος,

Cum autem mentio de Apocaucho sacri cubiculi præfecto fieret, quæsisissentque, quomodo eum pu- nirent, nullam se aliam, aiebat Imperatrix, nefarii criminis pœnam poscere, præter eam, qua se ipsum multasset, ut domi sedens nunquam exiret, nec publicum munus ullum attingeret. Domesticus quoque hanc pœnam ejus facitori parem affir- mare. Cæterum non placere sibi, cum exercitum occidentalem extra fines eduxerit, aliquid corri- gendum post se relinqui, cujus causa cum Persis vicinis et cum Alexandro Mæсорum rege foedus ferierit, ne se absente ipsa bellis quatiatur. Exi- stimare igitur se, Apocaucho ab ipsis venia do- natum, rursus, ubi conducere videbitur adhiben- dum. Imperatrix recusare, nec in se et liberos tantummodo, sed in ipsum quoque eum malevo- lum multis rationibus demonstrare, ex his præci- pue, quibus pauio ante coram ipsa arroganter et aspere in eum invasera. Quia ergo utrisque insi- diari manifestissime convictus sit, qua re confusus hominem callidissimum et insidiosissimum ipse peregre abiens retrò relinqueret? Non erit **392** autem alienum etiam eorum meminisse, quæ im- peratrice præsentè Apocaucho in magnum do- mesticum jaclarit; et præterea antiquiorum male- ficiorum, quibus eum remunerarit, a quo tantis erat beneficiis obligatus, ut ex hac narratione pateat, tum illius ardens bene merendi studium, et ad veniam in se delinquentibus tribuendam promptus animus: tum hujus erga bene meritum ingrata voluntas, et agrestis immemisque natura. Hic e Bithynia oriundus; homo obscurus, ex con- temptis parentibus natus, primum quidem multis

vectigalium coactoribus mercedula scriptum fecit. Postea Andronico Asani, qui fuit magni avunculi imperatoris filius, etiam mercede servivit: a quo recedens, occidentalium thematum, sive agminum militarium per Occidentem (6) distributorum domestico, qui tum erat salinarum praefectus, se addixit. Is dexterum et ad ministerium impigrum cernens, pecunias ei credidit, ut ad imperatorem, puta Andronicum seniore[m] accedens, ei persuaderet, duci etiam in annum sequentem salis negotiationem permitteret. At ille pecuniis tanquam suis imperatori traditis, pollicitusque, se duplo amplius quam dux in fiscum ejus illaturum, ad se potius eligendum salariamque creandum inducit. Sic cum ducem pecunia sua hoc magistratu eiecisset, jam illustris erat, et inter publicanos primas ferebat. Deinde cum multis hominibus publice grandem pecuniam debebat, expectareturque, ne in carcerem daretur, ut non civitatem relinquens, hujusmodi nequitas ei fieri crederet, ad imperatoris sollicitudinem militum se pergit: non enim utique supplicium devitare possit. Quia tamen videret, vana esse studia, carcerem Andronicus juniori necessitate esse non debere, constantem, Syngianamque ejus esse studiosissimas, rogavit, ut se illi commendaret. Is bello jam inter imperatores putabant, magnam demeritum orationi et Apocanchum ascisceret, non solum ad exactionem publicarum pensionum naturali quadam dexterritate praeditum, verum etiam pecuniosum, ut bello commodiatus videretur; quas res initio quoque hujus historiae breviter attigimus. Hic itaque magno domestico parato, junioris imperatoris familiaritatem consecutus, postquam belli maturitas erupit, a seniore statim ad ejus partes transit, non tam quod ei bene vellet, quam quod ob res alienum imminuens periculum iugeret; et a domestico quaestor imperatoris 393 creatus, atque ubi victoria ad illum respexit, rursus ab eodem domestico, propemodum invito imperatore, neque in muneri in eum quadrare judicante, rerum administrator institutus est. Verumtamen non omni-

Jacobi Pontani nota.

(6) Exstat libellus Constantini Porphyrogeniti *Heghleghlegh*. Olim, et ab *india*, inquit, legiones quatuor per singulas provincias distributae extiterunt, nempe admodum legio XL maritima, et alia Pisidica, alia Thessalica, utraque etiam vocatae, quae ducibus et praefectis, saepe etiam praepositis subdita fuerunt. Atque haec quidem olim, cum reges una cum populo expeditiones faciebant, et in eos qui Romanam servitutis jugum detrectabant, copias ducebant, ac totum fere orbem terrarum revertentem relucantemque subigebant, ut Julius Caesar, ut admirabilis ille Augustus, ut celebratissimus Trajanus, ut magnus ille inter reges Constantinus, et Theodosius, et qui post illum Christianam religionem, ac divini Numinis cultum sancti amplexi. Neque enim par erat, ipso rege in exercitu versante, praetorem designari. Sub ducibus enim et tribunis degebant, omniaque bellica negotia a regis voluntate pendebant, et populi totus oculi in unum ac solum regem erant conjecti. Cum scro reges ipsi expeditionibus interesse desiderant, tum

καὶ ἄσσημος ἐκ φαύλων φῦς, τὰ πρῶτα μὲν ὑπεγραμμάτευσε πολλοῖς τῶν τὰ δημόσια χρήματα εἰσπραττόντων ὀλίγου ἔνεκα μισθοῦ. Ἐπειτα τῷ τοῦ βασιλέως ἐμισθοφόρησε θείῳ Ἀσάνῃ τῷ Ἀνδρονίκῳ. Εἰς ἐκείνου ἀποστῆς, προσχώρησε στρατηγῷ τῷ τῶν ἐσπερίων θεμάτων δομestικῷ τοὺς δημοσίους ἄλλος τότε ἐφορεῖοντι. Εὐρυτῆς δὲ φανεῖς καὶ πρόθυμος πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν, χρήματα ἐπιστεύθη παρ' ἐκείνου, ἵν' ἐλθὼν πρὸς βασιλέα, Ἀνδρόνικος δὲ ὁ πρῶτος ἦν, πείσῃ στρατηγῷ καὶ εἰς τοῦτιον ἔτος τὴν διάθεσιν ἐγχειρίζειν τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ, τὰ μὲν χρήματα ὡς ἴδια βασιλεῖ παρεσχηνῶς, ἐπαγγελιάμενος δὲ καὶ διπλασίῳ τῶν ὑπὸ στρατηγῷ παρεχομένων τῷ βασιλικῷ αὐτῷ εἰσφέρειν ταμείῳ, πείθει βασιλέα ἐκείνου προελέσθαι καὶ τῶν ἄλλων παρέχειν τὴν ἀρχήν. Καὶ οὕτω τοῖς ἴδιαις χρήμασι τῆς ἀρχῆς ἐκείνον ἐκβαλὼν, ἤδη λαμπρὸς ἦν, καὶ τὰ πρῶτα φέρων τελωνῶν. Εἰς ἐπειδὴ πολλὰ τῆ δημοσίῳ χρήματα ὀφείλων, προσδόκιμος ἦν ἐσπραττῆριον εἰσφέρειν, καὶ σφοδρὸν εἶχε μὴ τινα αὐτὸν καταργεῖν, πρὸς ἐκστάσιον εἶδε βασιλέως, ὃ γὰρ ἦν ἐτέροις τῆ κακῆς πείθειν διαφυγεῖν. Σουλῶν δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων ὡς βραδίῃ τῆ νέῃ Ἀναστασίᾳ πρὸς τὴν πάπτου ἀναγκάσει, ἔσται διαφορά, Συργιάνῃ ἐβούλη, τῶν ἐπισταθμιατῶν ὄντων αὐτῷ, τῷ νέῳ βασιλεῖ προσαγαγεῖν. Ὁ δὲ, καὶ γὰρ ἤδη ὁ τῶν βασιλέων πρὸς ἀλλήλους ἐκινεῖτο πόλεμος, ἔδει τοῦ μεγάλου δομestικοῦ, καὶ τὸν Ἀπόκρυφον πρὸς ἑαυτὸν λαμβάνειν, ὃ μόνον αὐφύθως πρὸς αὐτὸν δημοσίως τῆ εἰσπραξίῳ ἐσχηκότα φέρων, ἀλλὰ καὶ χρηστάσις ἀπεροῦντα οἷς χρήσιμος πρὸς τὴν πόλεμον εὐθρόσται αὐτοῖς ὄν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας μάλιστα ἐπαμνήσθημεν συντόμως. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ νέῳ δι' ἐκείνου προσεικασθεῖς, ἐπεὶ ὁ τῶν βασιλέων πόλεμος ἀνεβήθη, τοῦ μὲν προσηλυτῆρος βασιλέως αὐθῶς ἐπέστη πρὸς τὸν νέον ὡς μέλλουσι δι' εὐνοίαν, ἢ τῶν ἐσπρόβλεπτον κίνδυνον διὰ τὰ ἐπιβόληνα χρήματα ἀποδιδράσκων: τομῆς δὲ τῶν βασιλικῶν ἀποδείκνυτο χρημάτων παρὰ αὐτὸν μεγάλου δομestικοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἡ νίκη πρὸς τὸν νέον ἀπέβη βασιλεῖ, καὶ ὑπ' αὐτῷ πάντα ἡ τῶν Ρωμαίων ἡγεμονία ἦν, πάλιν ὑπ' ἐκείνου σχεδὸν ὅλη ἐστὶν

denum praetores et themata constituta. A. que hanc quidem rationem Romanum imperium in hodiernum usque diem tenuit. Hanc vero cum angustius iam orientem, quam occidentem versus Romanum regnum sit factum, et extremis aliquot provinciis mutilatum, ab imperio Heraclii Libyca, qui post eum regnavit, non habentes ubi aut quomodo potentiam dominatumque suum exercerent, in parvas aliquot partes imperium suum seceverunt, et militaria τάγματα Graecum sermonem affectantes, patriam vero ac Romanum repudiantes, constituerunt. Haec ille. Θέρσι, nonnunquam idem quod τάξις, seu τάγμα, et legio: sed inter τάγματα, sive legiones, et θέματα hoc interest, quod illa florente imperio Romano ut justae legiones ita dicitur fuerunt, quae postea inminuto truncatoque Heraclii temporibus eodem imperio, θεμάτων appellationem, desciscitibus a veteri amplitudine legionibus sint consecuta. Haec interpret in Heloiois.

Βασιλέως οὐδὲ προσήκειν αὐτῷ τὴν ὑπηρεσίαν κρι-
νοντος, εἰς τὸ μεταζῆν τοῖς πράγμασι κατέστη.
Πλὴν οὐ παντάπασιν ἐπατρέπη τὴν διοίκησιν τῶν
κοινῶν, ἀλλ' ὅσα τῶν ἀναγκαιοτέρων ἦν πρὸς τὸν
μέγαν δημοστικὸν ἀνάγων, αὐτὸς τῶν ταπεινοτέρων
εἶχετο, ἐξ ὧν οὐδεμία τοῖς κοινῶσι προσεδόξατο βλάβη
εἴη ἢ κακῶς διεκτιμέναις. Ὅμως δὲ ὑπὸ πολλῶν ἐθε-
ραπεύετο. Μεταξὺ δὲ καὶ πολλάκις βασιλεῖ προσκε-
κρουκῶς διὰ τὴν φίλην πανουργίαν, καὶ μέλλων διδόναι
εἰσας, ὑπὸ τοῦ μεγάλου δημοστικοῦ τὴν βασιλείω
ὄργην ἐβρόύθη παραιτουμένου. Εἰς τοιαύτην δὲ πε-
πρωμένην ἐξ ἀφαιρίας πολλῆς ἐλθὼν, ἐσκέφατο εἰ
δύνατο τὸν ευεργετὴν ἀμείψασθαι τοῖς ἐναντιωτά-
τοις. Ὡς γὰρ βασιλεὺς ὁ νέος Ἀνδρόνικος τὴν νότον
ἐδότησεν ἐκείνην τὴν σφοδρῆν, καὶ τελευταίᾳ ἐγένετο
ἐγγυς, βασιλίδι μὲν τῇ γαμητῇ κατελείπανε τὴν
ἀρχὴν, αὐτῷ μὲν παιδὶ μητρὶ γεγεννημένῃ, εὐει-
νούσῃ δὲ τῷ μεγάλῳ δὲ δημοστικῷ τὴν διοίκησιν
τῶν κοινῶν καὶ τὰ πάντα αὐτῷ ὑπαίκειν, καὶ μη-
ζένα ἀντιλέγειν πρὸς μηδέν. Ὁ δ' ὡσπερ ἔθος ἐπὶ
τελευτῶσι τοῖς βασιλεῦσι τοῖς ὑπολειπομένοις τὴν
εὐνοίαν καὶ τὴν πίστιν βεβαίαι παρὰ τῶν ὑπηκόων
βουλόμενος ποιεῖν, ὄρκους ἐκλήεις, πάντα δὲ αὐτῶν
ἐκέλευε τὴν πίστιν ἐμπιδοῦν· οἱ ὄρκοι δὲ ἄνη-
τε τῇ βασιλίδι Ῥωμαίους διαλάβανον τὴν πίστιν
ἀκραιφνῆ φυλάξαι, καὶ παιδί βασιλέως τῷ γεννησο-
μένῳ ἐξ αὐτῆς, καὶ τῷ μεγάλῳ δημοστικῷ τὴν εὐ-
πειθεῖν. Πένης δὲ βασιλίδος τῆς βασιλείω μητρὸς
ἐμέμνητο οὐδοτιοῦν· οὕτω καὶ βασιλεῖ κεκρίκοι
δαίν, μὴ δύνασθαι δύο, καὶ ταύτας γυναῖκας μίαν
διοικεῖν ἀρχὴν. Τότε μὲν οὖν ἐκείνη τε ἤνεγκε βα-
ρέως, καὶ οἱ πρὸς ἐκείνην εὐνοιά τις ἦν, καίπερ
οὐδ' ἐκείνην ἀθεράπευτον καταλιπόντος τοῦ μεγάλου
δημοστικοῦ. Ἦς γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ πρῶτον ὑπένοει
θύρουθον θυνάμενον τῇ βασιλίδι ἐμποιεῖν, Ἰλαθῶν τὸν
μέγαν διοικητὴν πέμψας κατὰ τάχος πρὸς αὐτήν,
ἅμα δὲ καὶ σταυρὸν ἐκ τῶν πολυτιμῶν λίθων ἀξιο-
πιστίας ἕνεκα τῶν λόγων, τὴν μὲν νόσον ἐδήλου
βασιλείω ὡς εἴη χαλαρή· ἐδεῖτο τε θεοῦ μὴ περιθεῖν
αὐτοῦ νοσήτου βασιλείω ἀποστερηθέντας. Εἰ δ'
ἔρα τι συμβαίη τῶν προσδοκωμένων, τότε τοῦ
πάντα δικαίως καὶ συμφερόντως ἐπιλαττούμενος,
ἀπονομούμενος μηδὲν αὐτῇ ὑποπέσειν ἀηδὲς ἐκ τῶν
εὐεργετικῶν τῆς μεταβολῆς, ὡς οὐδὲν ἦσαν εὐνοίας
τοῦ διακτισομένου πρὸς αὐτήν, ἢ εἰ καὶ αὐτὸς
μεγέθυσε ἐξ αὐτῆς. Οὕτω δὲ ἐκείνης πρὸς ὄργην
ἐκινημένης, οἱ καλαὶ τε ὑπὸ φθόνου πρὸς τὴν
ἐκείνην ἀκρίβητος τὴν μεγάλου δημοστικοῦ, καὶ
οἱ μετὰ πρὸς τὸ πάθος ἐξαφθέντες, σαρῶς
ἔδωκεν κύριον γεγεννημένον τῶν πραγμάτων. Ἦν οἷς
ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ ὁ παρακωλύμενος Ἀπύκαυρος
ἐξηλασμένος ἐν Συργιάνῃ πρὸς τὴν πρῶτην ἔρου-
μένου, τὴν βασιλίδος ὄργην νομίσαντας ἂν αὐτοῖς ἐπὶ

A modis commissa ei respublica, sed ita, ut magis
necessaria seu præcipua ad magnum domesticum
referret, ipse leviora transigeret : e quibus seu
bene seu male transactis, communitas nullum sen-
tiret nocementum. Nihilominus a multis obser-
vabatur. Et cum interim sæpe etiam propter usi-
tatem et amicam sibi nequitiam imperatorem offen-
disset, ac pœnis subjiciendus esset, per magnum
domesticum iratum scilicet exorantem, evasit.
Jam vero e tantis tenebris in tantam claritatem
deductus, quomodo bene merenti suo quam
maxime contraria rependeret, secum consideravit.
Nam cum Andronicus junior morbo illo difficil-
limo conflictatus, mortique proximus, uxori ad
filium pariendum jam vicinæ imperium, magno
autem domestico vicariam gubernationem reli-
quisset, cui citra tergiversationem omnes parentem,
ita (quod consuetudo tenet, imperatoribus de vita
exeuntibus, successoribus benevolentiam ac fidem
subjectorum stabilire volens, juramentum, quo
omnes fidem suam ratam facerent, in hæc verba
conceptum proposuit, Romanos Annæ impera-
trici, et filio imperatori ex ea nascituro sinceram
et integram fidem, et magno domestico obedi-
entiam præstituros. Xena imperatoris mater præteri-
batur omnino, quod ita filius constitueret; non
enim posse duos, idque feminas unam imperium
regere. Hoc illa ejusque fautores graviter tute-
runt, tametsi magnus domesticus eam officiose
coleret. Siquidem hinc eam perturbatum iri su-
spicatus, Glaba magno diceceta cum cruce ex
pretiosissimis lapillis confecta, quo verbis esset
fidēs, ad eam celeriter misso, de lethali morbo
imperatoris certiore fecit, Deum regans, ne eos
tali imperatore orhari sineret. Sin quid eorum quæ
metuerentur, eveniret, sic moderante, qui omnia
juste utiliterque, ceu per libram dispensat, nihil
ipsa tristius ex rerum mutationis timeret, quan-
doquidem non minus eam quam parentem suam
amaret (7). Cum illa in iram se effunderet, quibus
fidem ex splendore magni domestici debebant
oculi 394. Et quæ complures erant, et in his
certissimus Apocryphus, et antea, cum etque
incenter societas Syrgianus, tunc majore accensi
invidia, quod percipere viderent rerum esse do-
minum, imperatrici Xene iracundiam ad oppri-
mendum magnum domesticum, et ejus vicariam
everendam, plurimo sibi adjumento futuram
confidentes, cum jam imperator morbo solutus
conversaretur, frequentes eam conveniunt, quæ
videtur, et cetera simulant, magnam domesticam
pre iniquissimo accusant, quod imperatore an-
tequam egente, quando ipsum ambabat imperatrici-

Isidori Pentam. notæ

(7) Modus declarandi magnum conjunctam amorem.
Quid enim cuique vel patre, vel matre charius?
Quæsitivum aliquando ad exercendum ingenium,
uter parens, liberis deberet esse charior, momenta
rationum quo utramque partem attulimus, et ad

extremam affirmativam, patrem amandum esse
pienius, et constantius, matrem dulcius; quando-
quidem tam vehementer quos genuisset, tamque
dulciter diligeret.

bus si quid modestum et humanum cogitaret, imperium servare oportebat, et illi potius cui utrimque et ex filio et ex marito deberetur, ille parum pensi habens, quid æquitas utilitasque flagitarent, imperium universum ad se auraxisset: Annam Augustam pro velamento suæ fraudis jurisjurandi formulæ inseruisset, quæ ex tellure peregrina paulo ante advenerit: et paucos habeat Romanos, qui se periculis ejus causa objectare volent, ac proinde facile illi imperio cessura sit. Student itaque ne conniveat, sed manibus vel pedibus ejus potentiam labefactare conetur, docendo imperatorem filium, quas insidias, quas scelera adversus imperium ipso mortuo apud animum fabricetur, et quomodo nihilo minus etiam nunc Romanos omnes ad sibi obtemperandum illexerit, ut ita imperatoris nomen nudum et vacuum maneat, ipse opere et facto imperet. Quare cavere illuc, imperatorem inquam, oportere, ne hæc in mala immedicabilia desinant, et spiritus istos ante comprimere, tantumque fastum edomare ac despicabilem reddere. Ergo ita fervens imperatrix, et cum per se ad ulciscendum magnum domesticum si posset, incitata, tum ab illis amplius inflammata, quam primum potuit, filio imperatore convento, magnum domesticum ut æmulum regni accusat, et ab homine, qui amicitiam mentitur, occasionemque nactus nefanda perpetraturus sit, cavendum monet. Imperator multis verbis eum apud matrem tuetur, calumniatores et mendaces pronuntiat, qui hujus criminis reum faciant, factisque ipsis quodammodo probare volens se ista pro fabulis ducere, magnum domesticum complecti, propensius ei favere, et familiaris adhibere visus est: quæ res matri mœrorem cumulavit. Sycophantas itaque ad hunc modum removit imperator, domesticoque omnibus, super quibus mater ad se venerat indicatis, purpuram saltem propter vulgi opinionem suadebat assumere, ne veram esse suspicionem ostenderet, 395 ipsumque multis molestiis levaret. Domesticus iam amicæ et candidæ erga se voluntati gratius actis, habitum suum cum imperatorio propter obtreclatorum voculas præsertim commutare non vult, re ipsa esse calumniatores palam ostendens, et poenas de torum improbitate sumens. Se quoque priusquam veniret imperatrix, quam ob causam ventura esset cognovisse. Quidam enim eidem a secretis, magnum domesticum de aditu ejus, et de causa, deque inventoribus et architectis hujus doli præmonuerant, consiliumque dederant, ut accessu præoccupato, illam cum imperatore committeret, licetisque se monibus cum exterreret, quod illa nihil eorum quæ statuerat perficere posset. Verum hosce consillaribus iratus dimisit, ut qui sub amicorum persona hostiorem tegerent animum: non enim talia se docere, sed prorsus contraria, ut si quod esset imperatori cum matre dissidium, ad reconciliandam gratiam faceret, molireturque omnia, quod sit veri

A μέγιστα συμβαλέσθαι πρὸς τὸ μεγάλου δομεστίκου περιγενέσθαι καὶ καταλύσαι τὴν ἀρχὴν· πολλοὶ πρὸς βασιλίδι ἀφιγμένοι, ἐπέει βίων ἦν ὁ βασιλεὺς καὶ ἀπήλλακτο τῆς νόσου ἀγνακτεῖν ὑπὲρ αὐτῆς προσποιούντα, καὶ πολλὴν ἀγνωμοσύνην τοῦ μεγάλου δομεστίκου κατεγίνωσκον, ὅτι βασιλέως τελευτῶντος ὕτ' αὐτόν, εἰ μέτρια διεννοεῖτο, ταῖς βασιλίαιν ἀμφοτέραις εἶδει τὴν ἀρχὴν συνδιασώζειν, καὶ μάλιστα ἐκαίνη ὅτι ἀμφοτέρωθεν ἐκ τῆ παιδῆς καὶ τοῦ συνοίκου βασιλέως ἡ Ῥωμαίων προσῆκε βασιλεία· ὁ δ' ὀλίγον καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ προσήκοντος φροντίσας, πᾶσαν τὴν ἀρχὴν περιήγαγεν εἰς ἑαυτόν, ὡσπερ τι παραπέτασμα τῆς κακουργίας Ἄνναν τὴν βασιλίδι προσθεῖς τοῖς ὄρκοις, ἣ ἐξ ἀλλοδαπῆς ὀλίγη πρότερον ἀφιγμένη, καὶ ὀλίγους ἔχουσα Ῥωμαίων τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς βουλευσομένους διακινδυνεύειν, βραδίως ἐμελλεν αὐτῇ παραχωρήσειν τῆς ἀρχῆς. Συνεβούλευόν τε μὴ τοιαῦτα γινώμενα περιμρῶν, ἀλλὰ σπουδῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ τὴν ἐκείνου καταλύειν δύναμιν, διδάσκουσαν βασιλέα τὸν υἱόν, ὡς ἐπιβούλως καὶ κακούργως διανοηθεῖη περὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνου τελευτῶντος· καὶ νῦν οὐδὲν ἥττον πάντας παῖσειε Ῥωμαίους αὐτῇ προσάχειν, ὡς συμβαίνειν, βασιλεῖ μὲν προσηγορίαν μόνην εἶναι πραγμάτων ἔρημον, ἔργῳ δὲ ἐκαίνον βασιλεύειν. Ἄ αὐτόν σκοπεῖν προσῆκει μὴ εἰς ἀνήκεστα ἐκθῆ· ἀλλὰ τὴν ὁρμὴν προαναπέλλειν καθαιρουντα τὸν ὄγκον τὸν πολὺν καὶ εὐκαταρρόνητον ποιοῦντα. Ἢ μὲν οὖν βασιλεὺς οἰκοθὲν τε ὑπὲρ ὄργῆς πρὸς τὸ ὀμύνασθαι τὸν μέγαν εἰ δύναίτο δομεστικὸν ὠρμημένη, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ἐπιπλέον ἐξαφθεῖσα, ὡς εἶχε τάχους, πρὸς βασιλέα γενομένη τὸν υἱόν, κατηγόρει τοῦ μεγάλου δομεστίκου ὡς βασιλειῶντος, καὶ συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα ὡς τὴν εὐνοίαν ὑποκρινόμενον, ἀγνωμονήσοντα δὲ ἦν λάθηται καιροῦ. Βασιλεὺς δὲ πρὸς μὲν βασιλίδι τὴν μητέρα πολὺν ὑπὲρ μεγάλου δομεστίκου ἐποιήματα τὸν λόγον, συκοφάντας καὶ ψευδομένους ἀποφαίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα κατηγορηκότας· ὡσπερ δὲ καὶ ἔργοις ἐθέλων κατὰδῆλον ποιεῖν ὅτι πλάσματα ἤγούτο τὰ τοιαῦτα, μᾶλλον ἢ πρότερον εὐμενῆς καὶ πλείονα παρέχων τὴν βοήθη, καὶ ἀκριθέστερον προσέχων ὠρᾶτο τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, ὃ καὶ μᾶλλον βασιλίδι τὴν μητέρα παρεσκευάζεν ἀνίστασθαι. Τοὺς μὲν οὖν συκοφάντας οὕτως ἀπεσκευάσαστο ὁ βασιλεὺς· ἐκαίνη δ' ἄπαντα περὶ ὧν ἡ βασιλεὺς ἦκει ἐξείπων, αὐτῆς βασιλικὴν ἐσθῆτα εἰ μὴ τοῦ ἄλλου, τῆς γούτων πολλῶν ὀφθῆς ἕνεκα συνεβούλευεν ἀναλαθεῖν, ἐν ἐκείνοισ τε ἀποδείξῃ ὑποπτεύοντας ἀληθῆ, καὶ αὐτὸν πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξῃ. Ἐκαίνο δὲ βασιλεῖ μὲν πολλὰς τῆς εἰς αὐτὸν εὐμενείας χάριτας ὠμολόγει καὶ τῆς κλοκαγαθίας· τὸ δ' εἰς βασιλέως σχῆμα μεταμείδειν, οὐ μᾶλλον ἑτέρων αἰτιῶν, ἢ τῶν συκοφαντῶν ἕνεκα οὐκ ἐθελήσειν, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῆς κακουργίας λαμβάνῃ δίκας παρ' αὐτῶν ἔργοις αὐταῖς συκοφάντας ἀποφαίνων. Αὐτὸς δὲ καὶ πρὶν βασιλίδι ἦκειν περὶ ὧν ἀφίξεται ἔφασκεν εἶδέναι. Καὶ γὰρ τῶν τὰ ἀπόρρητα συνειδότην αὐτῇ τινεσ πρότερον ἐλθόντας τὴν τε ἀφῆξιν αὐτῆς περὶ ὧν γένοιτο νυνὶ ἐυδῆλον ἐφαίον τῷ μεγάλῳ δομεστίκῳ, καὶ τοὺς

συνεσκευάστας τὴν ἐπιβουλὴν· συνεβούλευόν τε πρὸς βασιλέα συγκρούειν ἐκείνην τὴν οὖν φθάσαντα τὴν ἐφοδὸν, καὶ λόγοις πεπλασμένοις τὴν βασιλέως ἐκταράττειν ψυχὴν, ἵν' ἐκείνη μηδὲν ἀνύσειν ἢ τῶν βεβουλευμένων δυνατὴ. Ὁ δ' ἀπεπέμψατο πρὸς ὄργην, ὡς οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς αὐτὸν διακειμένους, καὶ ταῦτα φίλων περιχαιμένους προσωπεῖον· οὐ γὰρ αὐτῷ προσήκειν τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τοῦναντίον πᾶν, εἴ τις πρὸς μητέρα βασιλεῖ συνέβαινε διαφορὰ πάντα ἢν· τοῦτο γὰρ γνώρισμα φιλίας ἀληθοῦς. Ἄ δὲ ἐκείνοι συμβουλεύουσιν, ἐχθροτάτου, καὶ τοὺς τρόπους διεφθαρμένου, καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίου. Αὐτὸς δὲ οὐ τὴν βασιλέως θεραπεύων δύναμιν, τὸν φιλοῦντα ὑποκρίνεσθαι· ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡλικίας ἄχρι νῦν θιῶ δὲ θαρραλεῖν ὡς καὶ μέχρι παντός, ἀληθῆς καὶ βέβαιος εἶναι φίλος βασιλεῖ προηρημένος. Ἡ μὲν οὖν κατὰ τοῦ μεγάλου δομestίχου ἐνέδρα τοῦτον τὸν τρόπον διελύθη.

CAPUT XV.

Obtrectatores et inimici se in gratiam conantur reducere timore mali. Apocauclus præcipue in eo laborat. Litteras scribit, merita in se locuta enumerat; se pro ingrato accusat; veniam orat; gratum et bonum virum fore promittit. Domestichus ingrati animum ei exprobrat, venia donat. Quomodo propter fisci præfecturam tumultuatus sit idem Apocauclus, quem imperatrix et confidentem ac superbum severe obijurat.

Οἱ συνεσκευαστὲς δὲ ὄρωντες ἤδη ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν δεινὸν ἐκ τῆς ἐπιβουλῆς γεγενημένον, αὐτῶν δὲ τὴν μοχθηρίαν ἐγνωσμένην, καὶ δείσαντες μὴ τι διὰ ταῦτα πείσονται δεινόν, οἷ τε ἄλλοι τρόποις θῆταισιν ἑτέροις ἐπειρῶντο τὸν μέγαν δομestίχον καταλλάττειν ἑαυτοῖς, καίτοι πρὸς ἄμυνον ὄρημένον οὐδαμῶς· καὶ ὁ παρακοιμώμενος τὴν τε πρὶν ἀδοξίαν ἐννοῶν, καὶ τὴν νῦν εἰς τὴν ἐληλάκει εὐδοξίαν δι' ἐκείνου, καὶ ὡς αὐτὸς οὐδὲν εὐγνωσκῶν οὐδ' ἐπεικῆς διανοήθη, ἀλλ' ἤδη καθαρῶς τῶν δυσμενεστάτων ἐξελήλεγκται ὢν, καὶ δείσας μὴ εἰς τὴν προτέραν τόχην ὑπ' ἐκείνου ὄργισμένου καταστῆ, ἐσκέφατο μὴ μεσίταις χρήσασθαι πρὸς ἐκείνον καὶ διαλλακταῖς, ὡς ὀλίγα ἢ οὐδὲν δυνησομένοις, ἀλλ' αὐτὸς δὲ ἑαυτοῦ πραιτεῖσθαι, ἀντίβροπον τῆς πανουργίας ἐπιδειξάμενος τὴν μεταβολήν. Καὶ γράμμασι τὰς πρὸς ἐκείνον ἐξαρχῆς εὐθὺς εὐεργεσίας τοῦ μεγάλου δομestίχου, εἶτα καὶ τὰ νῦν ἐχθόμενος συνεσκευασμένα κατ' αὐτοῦ, καὶ κατήγορος γινόμενος ἑαυτοῦ, καὶ τὰς ἐσχάτας ὁμολογῶν ὀφείλειν δίκας, ἔπειτα ἐδείκτο τοχεῖν συγγνώμης, εἰ μὴ πρότερον ἀλλὰ νῦν γοῦν ἐκ-αγγελλόμενος ἀξίος φανεῖσθαι τῆς εὐεργεσίας· καὶ τὸν πάντα χρόνον διατηρήσειν ἑαυτὸν οὐκ εὐγνώμονα μόνον καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τῶν εἰς ἐκείνον μεμνημένον, ἀλλὰ καὶ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ τὰ προστεταγμένα ποιῶντα ὑπ' ἐκείνου, καὶ σαφῆ καὶ καθαρὰν ἐπιδεικνύμενον τὴν εὐπειθειαν ἐν πᾶσι. Ἠστεις δὲ παρείχετο ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἀσφαλείς, οὐχ ἑτέρους μόνον φρικώδεις ὄρκους καὶ ἀκούσαι φοβερούς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ νῦν ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἱερουργούμενον ἀγιώτατον τοῦ Σωτήρος Ἰησοῦ σῶμα, καὶ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάθη τοῦ ἀπαθοῦς, καὶ τὴν τριήμερον ταφὴν, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, ἃ ἰκέτευεν αἰδεσθέντα ὡς ὑπὲρ τῶν εἰς αὐτὸν πολλὰ ἐξυθρικότων ἀνθρώπων τῷ Σωτήρι αἰργασμένων, συγγνώμην καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ παρασχέσθαι, καὶ μὴ τῆς ἀγνωμοσύνης δίκας ἀπατεῖν. Ἐπειτα καιρὸν φυλάξας ἐν ᾧ τῆς μυστικῆς ἱερουργίας τελομένης ἐν τοῦ μεγάλου δομestίχου τῆ οἰκίᾳ

amotis iudicium. Quod autem illi suaderent hominis esse inimicissimi moribusque perditissimi, et nullius frugis. Se non potentiam imperatoris reverentem amicum fingere, sed a prima ætate usque in hanc diem verum constantemque amicum esse deliberasse, divinoque beneficio semper fore. Insidie igitur contra domesticum sic profligatae sunt.

Repertores deli, videntes nihil ei artibus suis evenisse mali, suamque improbitatem patefactam, et formidantes, ne quid præterea dirius paterentur, cum alii modis aliis apud magnum domesticum se in gratiam restituere laborabant (quaque de talione et vindicta nec tantillum sollicitum), tum præfectus sacri cubiculi et pristinam utilitatem, et presentem claritatem suam, ad quam per illum esset evectus, secum reputans, et se nihil æquum ac probum in eum cogitasse, sed jam malevolentissimum deprehensum; timensque ne ab eo infenso ad priorem 396 conditionem redigeretur, non uti interpretibus aut reconciliatoribus, qui parum aut nihil effecturi essent, sed per seipsum veniam impetrare constituit, ex improbo se jam bonæ frugis factum demonstrando videlicet. Itaque litteris ab initio statim ejus in se officia, suas vicissim in eum machinas recenset, et semet accusans ultimisque dignum supplicis non iudicans, ut ignoscatur, orat, promittens vel nunc curaturum sese, ne hoc beneficio venia indignus fuisse videatur: et in perpetuum non modo virum bonum, acceptorumque beneficiorum memorem futurum, sed etiam ejus auctoritati studiosissime obsecaturum, et indubitam integramque in omnibus obedientiam præstaturum. Ad corroboranda autem quæ dicebat, non alia modo terribilia et auditu tremenda juramenta afferebat, sed ipsum quoque quod hodie pro communi hominum salute sacrificatur, sanctissimum Servatoris Jesu corpus, et quæ pro nobis passus est is, in quem non cadit permissio, et triduanam sepulturam, et in vitam reditum, quæ ut a Salvatore pro hominibus in eum contumeliosissimis facta et tolerata revereretur, sibique condonato secleris sui supplicio veniam impertiret, supplicabat. Deinde hora captata, qua mysticum sacrificium in ædibus magni domestici perageretur, venit ipse quoque, et in ipso potissimum articulo, cum divini ac vivifici et salutiferi Verbi corpus adest,

accedens libellum porrigit, addens lingua, se ibi-
dem scriptorum testes appellare ipsum, quod cum
tremore sacrificaretur corpus Christi, et qui ina-
spectabiles præcederent sequerenturque angelos,
et qui a nobis videntur, in ministerio eos adjuvan-
tes, sacerdotes istos. Magno vero domestico libel-
lum in manibus tenente, sacerdotumque finem ex-
spectante, ut legeret, iterum præfectus cubiculi
propius adiens, ut tunc legeret, rogabat, quo ni-
mirum non ex juramentis tantum, verum etiam ex
ipsa conditione temporis venerabiliora et credibi-
liora fierent, quæ scripta iurant. Vietus precibus
legit, ac tunc quidem tacuit. Post sacrificium so-
lum deducens, Quam dura et aspera sors tua a prin-
cipio fuerit, inquit, cum qua colluctans, meis au-
spiciis et opera in tam excelsum fortunæ gradum
conscendisti, nemo est Romanorum, qui non juxta
mecum noverit, et tu utpote verum ac justum mihi
ferens testimonium, testis esse potes omnium fide
dignissimus. **397** Quæ igitur in te ultro contuli,
ea et ab aliis et abs te maxime confirmata sunt,
quibus vero te afflicere cogitabam bonis majoribus,
et insignioribus, eorum et ipse mihi sum testis, et
cui animi uniuscujusque motiones atque sensa
manifesta sunt, Deus. Tu tamen tam multis obstri-
ctus, nec unius es recordatus, et tot benefactis a
me carolatus, nec semel offensus, cum ego velut
cognata quondam merita meritis huc usque sem-
per addiderim, tu aliis pro invidentiâ me imma-
nentem oppugnantibus sociata te adjuvare volui-
sti qui quantum in vobis fuit, mala extrema des-
iderasti. Quis ergo ad hæc et cogitare et facere me
volueris par fuit? non conari, si possem contra
tibi nocere? Huc si me dedissem, quia sequerentur,
nisi ut tu perditam lugeres felicitatem tuam, in-
famiam repente et ex opulente inops? Istæ mihi
perfacile erat, et te ipsomet iudice hæc et præra
premia pro vafritie tua meruisti. Ast ego cum mi-
hi met conscius sim, quam multa a Deo venia opus
habeam, cum quotidie et numero plura, et gravi-
tate majora peccem, et insuper sacramento tuo
credens, tibi ignoscam insidiarumque tuarum obli-
viscar. Tu cuitere, ut posterioribus recte factis
priora malefacta oblitteres. Tum igitur cubiculi
præfectus denuo pluribus verbis et juramentis
quæ scripserat confirmatis, in magni domestici
gratiam se restituit, et multos genere illustres ce-
lebritate nominis anteivit. Tempore procedente, ut
supra memoravimus, cum eum imperator adhuc
superans, classis contra Persas ductorem legisset,
idque magni domestici magnis precibus dedisset,
quod alioqui huic muneri minime idoneum sen-
tiret, curandæ reipublice præpositi erant Spane-
pulus a memoria et Joannes Melitenensis, quæsto-
res Georgius Pepagamenus et Nicolaus Melitenen-
sis. Verum ubi et in litteris imperatoris, et in pe-
cuniis, ut docuimus, fraude usus est, improbitatem
detestatus imperator, honorem ei, que parum diu
gavissus erat, abrogavit, vixitque ad tempus nulla

καὶ αὐτὸς παρὴν, μάλιστα κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ καὶ
ζωοποιῶ τοῦ Σωτῆρος Λόγου τοῦ σώματος προέλευ-
σιν ἔγγυς γενόμενος παραίχεται τὸ βιβλίον, εἰπὼν
καὶ διὰ γλώττης, ὡς τῶν ἐγγεγραμμένων μάρτυρας
παρέχεται αὐτό τε τὸ φρικτῶς ἱερουργούμενον σῶμα
τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοὺς τε ἀφανῶς προηγουμένους
καὶ παρεπομένους ἀγγέλους, καὶ τοὺς αἰσθητῶς καὶ
φανερῶς ἡμῖν πρὸς τὴν διακονίαν αὐτοῖς συναρμομέ-
νους ἱερέας τουτουαί. Τοῦ μεγάλου δὲ δομestίκου τὰ
γράμματα ἔχοντας ἐν ταῖν χερσίν, καὶ τὴν τῆς ἱερ-
ουργίας περιμένοντος τελευταίην, ἵνα ἀναγνῶ, πάλιν
ὁ παρακοιμώμενος γενόμενος ἔγγυς, ἐδοῖτο τὸ νῦν
ἔχον ἀναγνῶναι, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ὀρκίων μόνον, ἀλλὰ
καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου φιθεριώτερα καὶ πιστότερα
τὰ γεγραμμένα ἦ· ἐπεὶ δὲ πειθόμενος ἀνέγνω, τότε
μὲν ἐφθέγγετο οὐδέν. Ὑστερον δὲ μετὰ τὴν τελε-
τήν, μόνον τὸν παρακοιμώμενον παραλαβὼν, τὴν
μὲν ἐξαρχῆς, ἔφη, κακοπραγίαν, ἣ προσπλαίων εἰς
τοῦτο τύχης καὶ περιφανείας ἤχθης ὑπ' ἐμοῦ, πάν-
τες μὲν συνειδοῖαν ἂν ἐμοὶ Ῥωμαῖοι· σὺ δ' ἂν
εἷς πάντων μᾶλλον ἀξιοχρεῶς πιστεύεσθαι τὰ
ληθῆ καὶ εἰκαῖα περὶ σεαυτοῦ συμπαρτυρίων ἐμοί.
Τῶν μὲν οὖν ὑπηγμένων παρὰ τε τῶν ἄλλων ἀρκούσαν
ἔχω τὴν ἀπόδειξιν, καὶ μάλιστα σοῦ· ὧν δὲ διανοού-
μην περὶ σοῦ μειζόνων καὶ θαυμασιώτερον ἀγαθῶν
αὐτὸς τε σύνειδα ἐμαυτῷ, καὶ ὧ τὰ ψυχῆς ἐκάστου
κινήματα καὶ διανοήματα φανερὰ θεός. Αὐτὸς δὲ
μὲν ὑπὲρ ὧν πολλοῖς ὑπ' ἐμοῦ κέπονθας καλῶς
μυθεῖς μνησθεῖς, μὲν ὡς στασιᾶς ἐπισημασθεῖς,
οὐδὲ ἀπὸς κέπονθας κακῶς, ἀλλὰ δίκην σιερῆς τινος
ἀδικαυτοῦ ἢ τῶν ἐπισημασθέντων ἀκολουθία μέγρι-
ον παρ' ἐμοῦ διατηρήθη, ἐπίφοις ὑπὸ βασιλείας
μυθεῖν ἀδικούντι παλαμῶσιν ἐμοὶ προσειρήσε βασιλεῦ,
τὸ γὰρ εἰς ἡμᾶς ἔχον τὰ ἐσχάτα διέθεσθε κακῶς. Ἐ-
μὲν πρὸς ταῦτα καμὰ καὶ διανοεῖσθαι καὶ ποιῆ-
σθαι ἔργη, ἣ περιεῖσθαι βιάσθαι ἐν ἄρα τι δύναιτο
καὶ αὐτὸς; Εἰ δὲ ἐπὶ ταῦτα ἐτραπόμην, εἰλικρινῶς ἦν,
ἢ σὲ τὴν προτέραν θρηνοῦν εὐδαιμονίαν ἄξιμον ἐξεί-
φνης καὶ ἄπορον περιόντα ἐκ μεγάλα δυναμένου.
Τοῦτο μὲν οὖν ἐμοὶ τε τῶν πάντων βελτίων ἦν, καὶ
αὐτὸς ἂν δικάσαις σεαυτῷ ὡς τοιούτων ἦσθα καὶ
πλειόνων ἀξίος τῆς πανουργίας ἀπολαύειν. Ἐγὼ δ'
ἐμαυτῷ πολλῆς παρὰ θεοῦ τῆς συγγνώμης δεομένην
συνειδῶς, οὔτε ἀριθμῶ ταυτῶτα, οὔτε τηλικῶτα
καθ' ἡμέραν ἀμαρτάνοντι τὸ μέγεθος, ἀλλὰ πολλῶν
δεινότερα καὶ πλείω. Ἄλλως τε καὶ τοῖς ὀρκίοις τοῖς
σοῖς πιστεύσας, συγγνώμην παρέχομαι καὶ ἀμνη-
στίαν τῆς ἐπιθυλής· σοὶ δὲ μελήσει τοῖ, ὕστερον
ἀγαθοῖς τὰ πρότερα εἰργασμένα ἀπαλείφειν. Τότε
μὲν ὁ παρακοιμώμενος αὐθιγῶς λόγους τε πλείεσι καὶ
ὀρκίοις τὰ γεγραμμένα ἐπιθεβαιώσας, τῆς παρὰ με-
γάλου δομestίκου πάλιν ἀπέλασε βροπῆς, καὶ πολλοῖς
παρευδοκίμει καὶ τῶν γένει παρεδόξων. Χρόνον δὲ
ἕστερον, ὡσπερ ὅθι καὶ πρότερον ἰσθόρηται ἡμῖν,
τοῦ κατὰ Περσῶν στόλου ὑπὸ βασιλέως ἔτι περιόν-
τος ἀποδειχθέντος στρατηγῶ, πολλὰ τοῦ μεγάλου
περὶ τούτου δομestίκου διεθέντος βασιλέως, ὥστε
τὴν στρατηγίαν ταύτην ἐγχειρίσαι μὴ προσήκου-
σαν ἐκείνῳ τὴν περὶ τὰ ταυτῶτα οἰομένου διατρεῖν.

πρὸς μὲν τὴν ὑπερβολὴν τοῦ μεσάζειν τοῖς δημο- **A** functione publica. Exstincto imperatore magna
 σίοις, ὁ ἐπὶ τῶν ἀναρνήσεων Σπαρφόπουλος καὶ ὁ
 Μελιτηνιώτης Ἰωάννης ἦσαν τεταγμένοι, χρημάτων
 δὲ ταμίαι τῶν κοινῶν, ὃ τε Παπαγιώργιος Γεώργιος
 καὶ Νικόλαος ὁ Μελιτηνιώτης. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὰ
 βασιλικὰ γράμματα καὶ περὶ τὰ χρήματα, ὡσπερ
 ἐσημεν, ἐπιβούλως διανοηθεῖν, βασιλεὺς μὲν μισή-
 σαι τὴν πονηρίαν, μικρὰ τῆς στρατηγίας ἀπολαύ-
 σατα, παρέδυσεν εὐθέως τῆς ἀρχῆς, καὶ διήγαγεν
 ἐπὶ καιρὸν μὴδὲν ἐγκαχειρισμένους τῶν κοινῶν. Ἐπεὶ
 δὲ ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, πολλὰ τοῦ μεγάλου δεση-
 θείας δομαστικού, καίτοι καὶ οἰκιστὴν ὠρμημένου
 ποιεῖν αὐτὴν εἶ, τὴν μὲν τοῦ μεσάζειν ὑπερβολὴν
 ἐνιχαίρεισθαι, τὴν δὲ τῶν βασιλικῶν χρημάτων φυ-
 λακίην, οὐκ ἔτι· καὶ τοῖ γε ἐμελλε μικρὸν ὑστερον
 καὶ ταύτην, ὡς ὁ μέγας ὑστερονδομέστικος διεδε- **B**
 δαιοῦτο. Ὁ δὲ τὴν μὲν τῶν ἀρχῶν ἰσὺν εὐθέως καὶ
 μετὰ βασιλῶν αὐτῷ προσγενομένην ἔμα τῷ αἰτή-
 σαι, τὴν ἐτέραν δὲ οὐκ ἔτι, οὐ τῶν κεραισχημένων
 ἕνεκα ἐπὶ μᾶλλον χάριτας ὁμολογεῖν, ἢ ἀμύνεσθαι.
 ὧν ἀδίκως ἔπειτα ἀποστερεῖσθαι νομίσει, δὲ καὶ βα-
 σιλεὺς μὲν ἐπιτετραφέναι τῷ μεγάλῳ δομαστικῷ
 ἀμφοτέραι· ἐκείνῳ ἐγκαχειρίζειν τὰς ἀρχάς, τὴν δὲ
 χαρίζεσθαι τοῖς τὴν ἐτέραν ἔχουσιν ἀποστερεῖν
 ἐκείνῳ, ἔγνω δεῖν προσκρούειν φανερώς. Καὶ βασι-
 λίδι προσελθὼν, παρόντος ἐκείνου καὶ διπλαγημένου,
 Ἐγὼ νομίζω, εἶπεν, οὐ μόνον τὴν ἐμὴν κεραισχημέ-
 νην νῦν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἕσασ ἀρχαῖσι· Ῥω-
 μαῖοι, οὐ παρὰ μεγάλου δομαστικού, παρὰ σοῦ δὲ
 χορηγεῖσθαι πᾶσι. Αἰὲ καὶ εἶμαι προσήκειν σοὶ **C**
 τὰς τῆς εὐεργεσίας χάριτας εἰδέσθαι. Εἰ δὲ ταῦτα
 οὕτως, ὡσπερ οἶμαι, ἔστιν ἀληθῆ, ἀνθ' ὅτου παρὰ
 σοῦ προστεταγμένον ἀμφοτέραις ἔχειν τὰς ἀρχάς,
 ἔν καὶ περιόντος ἤρχον βασιλείας, τὴν ἐτέραν παρ-
 ἔλαστο αὐτῷ, τῆς μιᾶς ἀποστερήσας, εἶδομαι σοὶ
 καὶ τὴν ἐτέραν αὐτῷ προστάξαι ἀποδοῦναι, μᾶλλον
 δὲ καὶ αὐτοῦ παρόντος παρὰ σοῦ ἐγκαχειρισθῆναι, ἵνα
 σοὶ καὶ μᾶλλον προσηκούσας τὰς εὐχαριστίας τῆς
 εὐεργεσίας ἀποδῶ. Ὁ μέγας μὲν οὖν δομέστικος
 ἐφθέγγετο οὐδέν. Ἡ βασιλεὺς δ' αὐτοῦ πολλὴν κατα-
 γνοῦσα τὴν ἀχαριστίαν, Πάνυ θαυμάζειν, εἶπεν, ἐπέ-
 ρχεται μοι, τὴν αἰτίαν ἐξ ἧς εἰς τούτου προήχθη
 τοῦ λόγου οὐ συνορώσῃ. Εἰ μὲν γὰρ οἶόμενος μὴ
 τὴν ὁμοίαν δύναμιν τὸν μέγαν δομαστικὸν ἦν παρ
 καὶ πρότερον κεκτήσθαι, ἢ ἐμὲ τι διαφέρεισθαι πρὸς **D**
 αὐτὸν, δεῖν ἔγνωσ ἀθάδῶς αὐτῷ προσφέρεσθαι καὶ
 θρασείως, ἴσθαι πάνυ τοῦ προσήκοντος ἀμαρτῶν. Εἰ
 δ' οὐδὲν ἀποθεβληκότα καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς
 ἐνόμιας τῆς εἰς ἐμὲ εἰδῆς, ἔπειτα εἰς τοῦτο προή-
 χθη ἀτυπίας, οὐκ ἀσυνεσίας, ἀλλὰ παραπληξίας
 φαίην ἂν εἶωγε τοῦ λόγου τούτουσί. Ἐγὼ δὲ σε
 παρόντος μὲν ἦδαι βασιλείας τὴν τε τοῦ μεσάζειν
 ἐγκαχειρισμένον καὶ τοῦ βασιλικῷ ταμίῳ τὴν
 ἀρχήν, ἴσθην καὶ τότε εἶποι τις ἂν, οὐχ ἐκόντος βα-
 σιλέως, ἀλλὰ διὰ τὸ βούλεσθαι τοῦτον παραχωροῦ-
 ναι. Αἰὲ καὶ πολλὰ πολλάκις ἐνειδίξετο παρ' ἐκείνου, κατὰ
 σοῦ ἐκφερομένου πρὸς ἀρχήν, ὡς οὐ λυσι-
 τελοῦντα πράττων δὲ μειζόνων ἢ προσήκων ἀξίων. Ἐπεὶ
 δὲ ναύαρχος αἰρεθείς αὐθις ἐξεβλήθη τῆς
 ἀρχῆς, οὕτω βασιλέως ζῶντος, οὕτω μετὰ τὴν ἐκείνου
 τελευτὴν ὑπ' ἐμοῦ πρὸς ἀρχήν τινα προήχθη.
 Πάνυ δ' οὕτως οἰκιστὴν πρότερον ἐρηθίσει, ἢ ἐρηθῆ
 ἐνιχαίρεισθαι ἀρχήν. Ἐπειθ' ὑστερον ἀπαγγεῖλας,

At ille cum cerneret e praefecturis hanc stantim ac facile, simul ut petisset, contigisse, alteram non amplius, cum propter accepta gratias agere debuisset, ipsi ob ea, quibus se injuste privatam ducebat, ultionem parabat. Ratus vero imperatricem magno domestico utriusque praefecturae in ipsam conferenda potestatem dedisse, eumque quo alteram habentibus gratificaretur, illam sibi detrahere, in ejus odium offensionemque aperte incurrere aluit, et ad imperatricem ingrediens, eo praesente, et cum illa colloquente, Opinor, inquit, non solum nunc mihi commissam praefecturam, sed omnes, quas Romani habent praefecturas, non a magno domestico, sed abs te committi ac dari omnibus. Quare etiam decere arbitror, tibi de beneficio gratias agere. Quod si ita est, ut mihi videtur, quid ita, cum abs te jussum sit ambas obtinere me praefecturas, quas vivo imperatore obtinuerim, unam hic mihi dedit, alteram eripuit? Quare te oro, ut alteram quoque reddi jubeas, vel potius ipso praesente tu in me conferas, ut tibi potius, quas debeo, gratias agam. Silebat ad haec magnus domesticus; imperatrix autem Apocauzum vehementer ingratum judicans, Magna me capis admiratio, inquit, non intelligentem undenam ad hujusmodi voces impellere. Si enim magnum domesticum non eadem, qua prius potestate valere, et me ab ipso discrepare existimans, arroganter et confidenter in eum irruendum decrevistis, scito te tota via aberrasse. Sin neque de potentia, neque de benevolentia illius erga me quidquam imminutum sciens, nihilo minus huc insolentiae processisti, non ego jam hunc sermonem tuum impudentiae, sed amentiae ascripserim. Non me fellebat saepersite imperatore administratoris manus, simulque fisci praefecturam tibi commissam: verumamen etiam tum dicere licebat, non imperatorem voluisse, sed volente hoc permisisse, quo si postea multum ac saepe in te stomachans exprocebat, quasi rem egisset inutilem, cum te majoribus, quam pro humeris tuis, dignum censuisset. Postquam autem classi es praefectus, et ea dignitate rursus exatus, nec vivo nec mortuo imperatore a me ad ullum magistratum proventus es. Nunc hic saepe nutu, quam dicebas, praefecturam tibi mandavit. Deinde cum id mihi renuntiasset, ut ratum haberem quod egerat, adduxit. Decebat igitur gratum esse adversus bene meritum, nec cum tanta confidentia tam arroganter te gerere. Haec Augusta ad praefectum cubiculi.

ἔπεισέ καμὲ στέργειν τὰ ἐψηφισμένα. Διὸ προσῆκε τῆς εὐεργεσίας χάριτας ὁμολογεῖν, καὶ μὴ θρασείως ἀπαυθαδίξεσθαι. Οὕτω μὲν οὖν ἡ βασιλις πρὸς τὸν παρακοιμώμενον ἐφθέγγετο.

399 CAPUT XVI.

Apocauchus a domestica collata dignitate privatur, et contemnitur; eum per ejus amicos et patriarcham placat. Imperatricem ei reconciliat. Mittuntur qui Epibatis illum adducant, sed venire abnegat. Domesticus cohortatus omnes ad concordiam et pacem, Byzantio discedit. Filiam suam imperatori juveni despondere differt. Apocauchus in itinere se illi ultro tradit et de juramentis ante rejectis sese purgat. Ejus cum matre magni domestici colloquium; a qua admonetur, ut factis magis, quam juramentis se amicum præstet.

Magnus domesticus nec ipse tam improbum hominem diutius sustinens, vocem in hæc verba solvit: Oportebat quidem longinquitatem temporis, quo beneficiis meis usus es, magistram tibi gratitudinis fieri. Sed quia sponte ac libens malus es, et cum gratias ingentes agere oporteret, tu convicia dicere maluisti, jam ego te hoc ipso, quo ornave-ram, honore multo; et ab hoc die nullius tibi publicæ rei cura esto. Sic domesticus. Apocauchus imperatricem percontari, num his assentiatur: qua respondente, Etiam assentior, magnus domesticus omni rursus ei magistratu interdicto surrexit, et rempublicam perrexit gerere. Tum quotquot in palatio versabantur, cognita Apocauchi in magna domesticum impudentia, et quomodo ab illo succensente omni magistratu exclusus esset, pro improbo ac deliro habebant. Cumque antehac palatio exeuntem frequenter comitari et propter magistratum observare solerent, tunc egredientem nemo deducere ac prosequi ausus est, sed uno duntaxat famulo, Spalocota nomine, prosequente exiit. Ergo Apocauchus, cum his de causis magnam domesticum palam offendisset et ad iram compulsisset, multis diebus domi sedebat, et sive ex moerore ac desperatione vere, sive ex simulatione falso, male habebat. Postmodum rursus compluribus magni domestici amicis supplex factus, et imprimis patriarchas, per eos illam placavit, promissisque ingentibus ac sacramentis, de cætero nihil simile attentaturam fidem fecit. Non diu post etiam quæ contra Persas parabatur, classi ducem eum constituit. Sed horum brevi oblitus, Joanni adolescenti imperatori, ut diximus, insidias tetendit; quorum ipsa Augusta tunc magnam domesticam admonuit, ut nempe Apocauchus ingratus in illum toties apparuerit, ob quæ neque veniam dandam, sed in Epibatis inclusum relinquendam; non enim quieturum, sed si copia fuerit, novi aliquid denuo moliturum. At enim ille longa oratione eam permovit, ut ei culpam condonaret, nullo tamen modo sineret Byzantii vivere, 400 sed Epibatis egressum, et ipsam adoratione veneratum, postridie eodem reverti juberet. Ut hæc sententia stetisset, seorsum quisque, imperatrix, magnus domesticus et patriarcha ἀμνηστίας illi juraverunt: et nomine quidem imperatricis ac patriarchæ Phocas, Dexius, Ampar, magni autem domestici, Demetrius Casandrinus Epibatas venerunt, ut eum adducerent. Quibus visis et eorum verbis auditis, Apocauchus neque juramentis neque ullis verbis fiden

τὸν μέγασδὲ δομέστικος τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπιγνώων, "Ἐδει μὲν, εἶπε, τὸν τοσοῦτον χρόνον διδάσκαλόν σοι τῶν ἀπρηγμένων ἀγαθῶν γενέσθαι παρ' ἐμοῦ. Ἐπεὶ δ' ἔχοντι κακῶς ἐθέλων εἶναι, θεὸν πολλὰς χάριτας ὁμολογεῖν, οὐδὲ τάναντία προεῖλου λέγειν, ἤδη σου κάγω τὴν ἀρχὴν τὴν παρεσχόμεν ἀφαιρῶ· καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης, μηδενὸς σοι μελέτω τῶν κοινῶν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶπεν. Ἀπόκαυχος δὲ τῆς βασιλίδος ἐπονθήνετο εἰ καὶ αὐτῇ τοιαῦτα συνδοκίη· τῆς δὲ τὰ εἰρημένα στέργειν εἰπούσης, ὁ μέγας δομέστικος αὐθις πᾶσαν ἀπαγορεύσας ἀρχὴν ἐκείνην, ἀνέστη, καὶ διοικήσειως ἐτέρων εἶχετο πραγμάτων. Ὅσοι δὲ παρῆσαν ἐν βασιλείῳ, τὴν παρακοιμωμένου γνόντες πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἀντιλογίαν, καὶ ὡς ὑπ' ἐκείνου πρὸς ὀργὴν πάσης ἀρχῆς ἀπελαθείη, πολλὴν μὲν ἐκείνου καὶ ἀγνωμοσύνην καὶ παράνομιαν κατέγνωσαν. Ἐξίοντι δὲ τῶν βασιλείων, καίτοι πρότερον εἰωθότες ἐπεσθαι πολλοὶ καὶ θεραπεύειν διὰ τὴν ἀρχὴν, τότε προσελθεῖν οὐδεὶς ἐτόλμησεν, ἀλλ' ἐνὸς ἐξῆς τῶν οἰκετῶν αὐτῷ παραπομένου, Σπαλοκότου προσαγορευομένου. Ἀπόκαυχος μὲν οὖν ἐκ τοιούτων αἰτιῶν τῷ μεγάλῳ δομέστικῳ φανερῶς προσκεκρουκῶς, καὶ πρὸς ὀργὴν ἀπελαθείς, ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις οἶκοι καθήστο, εἴτε ἀληθῶς ὑπ' ἀθυρίας, εἴτε ὑποκρινάμενος νοσεῖν. Ἐὶν αὐθις πολλοῖς τῶν μεγάλου δομεστικού φίλων ἰκέτης γεγονῶς καὶ μάλιστα πατριάρχῃ, ἔπεισε δι' αὐτῶν ἀφείναι τὴν ὀργὴν, πολλὰ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐπαγγελάμενος καὶ ὅρκους μεγάλους πείσας, ὡς οὐκέτι τοῖς ὁμοίοις ἐπιχειρήσει. Καὶ μετ' οὗ πολὺ, καὶ τῶν κατὰ Περσῶν παρασκευαζομένων τριηρῶν παρέσχε τὴν ἀρχὴν. Ἐν ὀλίγῳ ὕστερον ἀμνημονήσας, Ἰωάννη τῷ νέῳ ὡσπερ ἔφημεν ἐπεβούλευσε βασιλεῖ. Ἐν ἡ βασιλις ἀνεμίμησκε τὸν μέγαν δομέστικον τότε, ὡς ἐν πολλοῖς ἀχαρίστου τοῦ παρακοιμωμένου πρὸς αὐτὸν ἀναφανέντος, δι' ἃ οὐδὲ παρέχειν ἐπέθετο συγγνώμην, ἀλλ' ἔβην ἐν Ἐπιβάταις ἐγκλεισμένον, ὡς οὐδ' αὐθις ἡρεμήσοντα ἂν ἐβῆ περιέειναι, ἀλλὰ τισιν ἐπιχειρήσοντα καινοτέροις. Ὁ δὲ πολλοῖς ὑπὲρ ἐκείνου χρησάμενος πρὸς βασιλίδα λόγους, ἔπεισε τελευταῖον, τὴν μὲν συγγνώμην παρεσχέειν, μηδαμῶς δὲ ἔβην ἐν Βυζαντίῳ διατρέθειν, ἀλλ' ἐξ Ἐπιδατῶν ἰλθόντα καὶ προσκυνήσαντα αὐτῇ, ἔπειτα εἰς τὴν ὕστεραίαν ἐπανήκειν πρὸς αὐτὸν. Ἐπεὶ δὲ ἐδέδοκτο τοιαῦτα, καὶ ἀμνηστίας τῶν κακῶν ἐγέναντο ὅρκοι πρὸς ἐκείνου ἰδίᾳ παρὰ τε βασιλίδος καὶ μεγάλου δομεστικού καὶ πατριάρχου, τοὺς μὲν Φωκάς τε καὶ Δεξιὸς καὶ τρίτος Ἀμπαρ παρὰ τε βασιλίδος καὶ πατριάρχου ἤσαν ἄγοντες ἐν Ἐπιβάταις· τοὺς μεγάλου δομε-

στίκου δὲ Δημήτριος ὁ Κασανδρινός. Θῦς ὁ παρα-
 κοιμώμενος ἰδὼν, τῶν τε λόγων εὖς ἐποίησαντο
 ἀκούσας, πρὸς ἐκείνον ἐψόχευ, οὐθ' ὄρκους, οὔτε
 λόγοις πείσασθαι τισιν, ἀλλ' αὐτῷ μελήσειν, ὅπως
 ἂν ἄριστα διαθέτῃ τὰ κατ' αὐτόν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως
 ἐπανήκον ἀπρακτοί. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος, ἐπεὶ
 ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἠπαίετο Βυζαντίου ἐξελεῖν,
 τὸν πατριάρχην αὐθις μόνον παραλαβὼν, τῶν τε
 προτέρων αὐθις ἀνεμίμησε λόγων, καὶ τῶν ὄρκων
 τῶν γεγενημένων πρὸς αὐτόν. Ἐδείτό τε τοιοῦτον
 φανῆναι καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων, ὡσπερ λόγοις ἐπηγγεί-
 λατο προθύμως, καὶ μὴ περιῖδαι αὐτὸν ὑπὸ συκο-
 φαντῶν διελθόντα. Πατριάρχου δὲ τοῖς ὁμοίοις
 καὶ αὐθις καὶ λόγοις καὶ ἐπαγγελίαις χρησαμένου,
 καὶ θαρβεῖν εἰπόντος ὡς οὐδὲν ἦεν ἢ εἰ παρῆν
 αὐτὸς τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ δίκαιων ἀνθεξιμένου, ἀλλή-
 λους προσαγορεύσαντες, διελύθησαν. Ὁ μέγας δὲ
 δομέστικος, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις, μάλιστα δὲ τοῖς
 πρὸς πατριάρχην ὀλίγω πρότερον ὑπὲρ τοῦ ἔφιππον
 αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια εἰσιέναι διενεχθεῖσαι, πολλὰ
 περὶ εὐταξίας καὶ τῆς εἰς βασιλίδα εὐπειθείας δια-
 λεχθεῖς, καὶ τελευταῖον ἀπειλήσας ὡς οὐκ ἀτιμώ-
 ρητον ἀφήσει, εἰ τις ἐπιχειροῖ νεωτέρους, ἐξῆλθε
 Βυζαντίου, ὁγδοῆ φθίνοντος Σεπτεμβρίου. Πρὶν δὲ
 Βυζαντίου ἐξελεῖν, γενόμενος ἐν βασιλείοις αὐθις
 ὡς συνταξόμενος τῇ βασιλίδι, τὴν θυγατέρα κελευ-
 ούσης βασιλεῖ τῷ νέῳ Ἰωάννῃ τὸν μέγαν δομέστι-
 κὸν κατεγγυᾶν, ἀνεβάλλετο εἰς τὴν ἐπάνοδον ἐκείνος
 τὴν ἐκ τῆς ἑσπέρας τὸ δοκεῖν μὲν ὡς τῶν πραγ-
 μάτων ἐπιγόντων, καὶ οὐκ ἐόντων περὶ τοιαῦτα
 διατρέχειν, τῇ δ' ἀληθείᾳ, τῶν παρὰ τῶν φίλων
 μεμνημένος λόγων, οἱ μὴδὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ μὴτ' ἀγα-
 θῶν, μῆτε φαύλων πράττειν τὸ δοκεῖν πρὶν ἂν αὐ-
 τοῖς συγγένῃται μόνον πέμψαντας ἐκώλυον· οἷς
 φυλάττων τὴν φιλίαν καὶ μὴδὲν πρὶν ἐπιψηφίσασθαι
 τοὺς φίλους πράττειν βεβουλευμένος, ἀνεβάλλετο
 τῆς θυγατρὸς περὶ τῶν γάμων τότε τὰς συμβάσεις.
 Ὁδοῦ δὲ πάρεργον ἐν Ἐπιβάταις γενομένῳ, καὶ ἡ
 παρακοιμώμενος πρὸς βασιλίδα διάλυσις ἐπράττετο
 αὐτῷ. Ἐπεὶ γὰρ τοῦ φρουρίου ἐγένετο ἐγγύς, ὁ
 παρακοιμώμενος ἐξελεῖν, ἠσπάζετο τε αὐτὸς, καὶ
 περὶ τῶν ὄρκων ἀπελογεῖτο τῆς ἀποστρωφῆς, ὡς οὐ
 διὰ κακίαν αὐτῷπραχθεῖη, ἀλλ' ἐν ἔργοις αὐτοῖς
 γένοιτο καταφανές, ὡς οὐ ἴδοιτο ὄρκων παρ' αὐτοῦ,
 ἀλλὰ λόγοις αὐτοῦ φίλοις μᾶλλον θαρροῖη ἢ ἑτέρων
 ἐγγράφοις ὄρκους. Διὸ καὶ νῦν ἰδὼν προθυμώτατα
 ἐγχειρικέναι ἑαυτὸν, οὐθ' ὄρκων, οὔτε τινὸς ἑτέ-
 ρου θεηθείς. Εὐχαριστήσας δὲ ὁ μέγας δομέστικος
 ἐπὶ τούτοις αὐτῷ καὶ ἰκανῶς προσεμίλησας, αὐτὸν
 μὲν οἴκοι καταλίμπανεν, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν ἤ-
 ξοντα πρὸς αὐτόν. Ἐκείνος δὲ εἰς Σηλυβρίαν ἦλθεν.
 Ἔς τὴν ὑστεραίαν δὲ, ἐπεὶ καὶ ὁ παρακοιμώμενος
 ἤκε πέμψας πρὸς Βυζάντιον ὡς τῇ βασιλίδι προσ-
 κυνήσαντα αὐθις ἐπανήκειν πρὸς αὐτόν, αὐτὸς εἰς
 Διδυμότειχον ἐλθὼν, πρὸς τὴν εἰς τὴν ἑσπέραν παρ-
 σκευάζετο στρατείαν. Ὁ παρακοιμώμενος δὲ γε-
 νόμενος ἐν Βυζαντίῳ, πρῶτα μὲν προσεκύνη βασι-
 λίδα, καὶ συγγνώμης ἠξιοῦτο ἐφ' οἷς ἐδόκει προσ-
 κερουκέναι. Ἐπειτα τῇ μεγάλῃ δομέστικῃ προσ-

A se adjuncturum, sed ut res suæ quam optime se
 habeant, sibi curæ futurum affirmavit. Ita illi fru-
 stra reverterunt. Magnus autem domesticus quo-
 niam Byzantio exire necessitas urgebat, patriar-
 cham rursus solum aggrediens, priorumque ser-
 monum et jurisjurandi commonefaciens, orabat,
 ut qualem verbis prompte promississet, talem se
 reipsa præstaret, et ne sycophantarum calumniis
 obijci ipsum pateretur. Cum patriarcha iterum
 iisdem verbis et promissis uteretur, juberetque
 sibi fidere, se enim æque ac si ipse præsens ageret,
 causam ejus absentis acturum defensurumque,
 dicto vale digressi sunt. Postea magnus domesti-
 cus et apud alios omnes, et apud eos præ-
 cipue qui antea cum patriarcha altercati
 erant, utrum equo insidens domesticus pala-
 tium introiret, multa de ordine et tranquillitate,
 deque obedientia erga imperatricem servanda lo-
 cutus, et postremo comminatus, haud impune la-
 turum, si quis res novas auderet, Byzantio ante
 diem quartum Kalendas Octobres discessit. Sed an-
 tequam itinori se daret, palatium ad imperatrici
 valedicendum petivit, quæ cum eum exhortaretur
 ut filiam suam Joanni adolescenti imperatori de-
 sponderet, ille in reditum sponsalia distulit, spe-
 cie quidem, ut bello magnopere compellente, nec
 talibus moram concedente, re autem vera, amico-
 rum memor, qui misso certo homine, ne quid seu
 bonum, seu non bonum videretur, ipsis absenti-
 bus faceret, interdixerant. Custodito igitur jure
 amicitiae, et nihil ipsis invitis agere fixum habens,
 conventa et stipulationes super filiae connubio dif-
 ferebat. In transitu porro Epibatis inter ipsum Apo-
 cauchum et Augustam rem omnem composuit.
 Nam cum prope castellum esset, Apocauchus salu-
 tatum foras exiit, et de juramentis rejectis se pur-
 gavit: non id vitio suo factum, sed ut re declara-
 ret, se ejus juramentum non requirere, cujus nu-
 dis verbis plus 401 quam reliquorum scriptis ju-
 ramentis tribueret: idcirco et nunc eo viso sese
 illi nec juramentum, nec aliud ab illo desideran-
 tem tradere promptissime. Ob hæc gratis actis, et
 diutius cum ipso collocatus, eum domi, ut postri-
 die ad se venturum reliquit, ipse vero Selybriam
 venit. Postridie, postquam et præfectus cubiculi
 eodem venit, misso illo Byzantium, ut imperatrice
 adorata, Epibatas rediret, ipse Ditymotichum pro-
 fectus, ad expeditionem in Occidentem se instruc-
 bat. Apocauchus jam Byzantii imperatricem sub-
 misso corpore veneratus, veniam peccatis suis fla-
 gitat. Deinde matrem magni domesticæ (quæ tunc
 consolandæ imperatricis Byzantii manebat) conve-
 niens, primum quidem ejus filio magnas agebat
 gratias, non modo de beneficiis ab initio usque ad
 illum diem ab eo perceptis, verum etiam de tole-
 rantia et commiseratione, quam sæpius et ad ex-
 tremum tam stolidè se offendenti ostendisset, adde-
 batque nunquam omnino se ingratum atque impro-
 bum erga illum repertum iri, sed ita induxisse

animum, ut non ipse tantum, verum tota posteritas sua eum benevolentia et fide prosequatur in omnibus, et tanquam domino perfecte obediat. Id ut credatur, ad iusjurandum firmissimum religiosissimumque paratum esse. Respondit illa: Memorare officia quæ a primis huc usque magnis domesticis apud te posuit, addam ei illud, quoties immemor beneficiorum, male illi gratiam retuleris, et illius in se delinquentibus ignoscendi studium; hæc, inquam, memorare, cum ea tu antea testeris, nihil attinet; juramenta autem nunc quidem nulla postulantur, sed facta, quibus juramenti fides concilietur, quæ non verba, sed opera potius sequitur. Quare et te, quam illi cupias rebus demonstrare, consentaneum est, non autem cum id verbo docueris, te defici. Tum ille, non verbis duntaxat, sed opere quoque suam in eum benevolentiam palam omnibus facturum pollicitus, inde abscedens ad patriarcham venit.

ἐκείνον ἀμοιβῆς, καὶ τὴν ἐκείνου περὶ τὸ συγγνώμην τοῖς εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνουσι παρέχειν φιλοτιμίαν, οὐκ ἀναγκαῖον νῦν, σοῦ προτέρου μαρτυροῦντος. Ὅρκων δὲ οὐ χρεῖα νῦν, ἀλλ' ἔργων μᾶλλον τοῖς ὅρκους βεβαιούντων. Οὐ γὰρ τοῖς λόγοις ἢ πίστις, τοῖς ἔργοις δὲ μᾶλλον ἐπακολουθεῖ. Διὸ καὶ σὲ πρὸς τῶν ἔργων ἐπιδεικνύσθαι τὴν εὐνοίαν τὴν πρὸς ἐκείνον, καὶ μὴ λόγοις ἐπιδεικνύμενον, τῶν ἔργων ὁσπερ εἶναι. Ὅ δὲ οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις ἐπαγγελλόμενος τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν ποιήσῃς καὶ παντὶ, ἐκείθεν ἀξελθὼν ἔκειν ὡς πατριάρχην.

402 CAPUT XVII.

Ab officio suo incipit Apocauclus disserere, ut animum patriarchæ præparet. Deinde domesticam falso crimine in viduam ejus rapit. Hortatur ut periculo obviam eat. Filiam suam ejus filio uxorem offert. Fiunt sponsalia. Occulte oppugnandum domesticum et imperatricem in eum per dolum ac mendaciam irritandum suadet, ejusque rei modum præscribit. Quia domesticus socero suo pro filiorum liberatione a vinculis supplicanti responderit.

Eo salutato, alia quædam præfatus. Magis quidem domesticus benevolam in me animum, inquit, tu quoque laud ignoras, omnia a principio animadversione sic assecutus (8) ut nihil te fugiat. Pronuper autem, cum per dementiam illum offendissem, parum ab fui ab exitio, nisi tu arando non solum ad iram deponendam, sed etiam ad præfecturam classis contra Persas materiam gloriæ mihi committendam inflexisses: unde non modo ut conservatus conservatori suo præmium, sed et pro honore isto gratiarum actiones jure me debere, omni que industria et alacritate, quæ tu intersit cogitare et agere oportere coniteor, quandoquidem eadem mihi quæ tibi et detrimentosa et utilia sunt. Quamobrem cura ego præ malis amorem, charitatemque sinceram ac teinensio fucata mihi debeam, nec justum, nec officium commodam mihi duxi, quæ de te tristissima veni, occulta habere: perinde ut alius quisquam qui melius, an pejus tecum ageretur, parum aut nihil laboraret. Interrogante patriarcha quis esset, ex magno domestico quidem nihil se audivisse ait, certissimo tamen scire, illum velle brevi dejecto patriarcha, Palamam amicum suum

α ελθὼν μίτηρ ἐν Βουζαντίῳ τότε παραμυθίως ἐνεκα τῆς βασιλίδος οἴση, πρῶτα μὲν πολλὰς ὁμιλοῦντας χάριτας μεγάλῃ δομestικῷ, οὐ μόνον τῶν εὐεργεσιῶν ὧν ἐξαρχῆς ἀχρι νῦν παρίσχετο πρὸς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τῆς μεγαλοφυχίας καὶ συμπαθείας, ἣν οὐκ ἔπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ τὰ τελευταῖα νῦν ἐξ ἀνοίας προσκεκρυκότος ἐνόηξαιτο πρὸς αὐτόν. Ἐπειτα ἐπηγγέλλετο ὡς οὐδὲν ἔσται τὸ πείσον ἢ βιασόμενον ἀχάριστον καὶ κακὸν ὀφθῆναι περὶ ἐκείνον, ἀλλ' οὕτω πεπεικέναι ἑαυτόν, ὡς οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ γένος ὅλον εὐνοῦν ἐκείνου καὶ πιστὸν εἶναι διὰ πάντων καὶ τὴν δουλείαν ἀκριβῆ τηρήσων εἶτα δὲ δεισπότῃ. Πίστειος δὲ καὶ τῶν λογομένων ἐνεκα νυνί, ἔτοιμος εἶναι ὅρκους παρασχέσθαι τοῖς μάλιστα δοκούντας βεβαιωτάτους καὶ φρικώδεις εἶναι. Ἡ δὲ ἔφασκεν αὐτῷ· Τὰ μὲν τὰς εὐεργεσίας καταλέγειν αἱ παρὰ μεγάλου δομestικού ἐξαρχῆς ἀχρι νῦν γεγένηται σοι, προσθήσω δ' ὅτι καὶ τὰς ἐξ ἀχριστου γνώμης παρὰ σοῦ γεγενημένας πρὸς

ἔκείνον ἐπιδεικνύσθαι τὴν εὐνοίαν τὴν πρὸς ἐκείνον, καὶ μὴ λόγοις ἐπιδεικνύμενον, τῶν ἔργων ὁσπερ εἶναι. Ὅ δὲ οὐ λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργοις ἐπαγγελλόμενος τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν ποιήσῃς καὶ παντὶ, ἐκείθεν ἀξελθὼν ἔκειν ὡς πατριάρχην.

Προσιγορεύσας τε αὐτόν, καὶ περὶ τινῶν ἐτόρμου προδιαλεχθεὶς, ἔπειτα, τὴν μὲν εἰς ἐμὲ τοῦ μεγάλου δομestικού, ἔφασκεν, εὐμένειαν καὶ αὐτῆς ἀνοηθείης ἀνωθεν τοῖς πράγμασι παρεκλουθηκώς. Ὀλίγω δὲ πρότερον ἐξ ἀδουλίας αὐτῷ προσκεκρυκώς ὀλίγου ἐδέησε διαφθαρῆναι, εἰ μὴ σὺ δεηθείς, οὐ μόνον ἔπειτα ἀφείναι μοι τὴν ὀρχήν, ἀλλὰ καὶ πρόφασιν εὐδοξίας τὴν τοῦ κατὰ Περσῶν στόλου παρασχέιν ἀρχήν, ἔθεν οὐ σῶστρον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς τιμῆς πολλὰς ὀφείλειν τὰς εὐχαριστίας εἶναι δίκαιος ὁμολογῶ, καὶ πάση σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τὰ σοι λυσιστελοῦντα καὶ βουλεύεσθαι καὶ πράττειν, ὡς τῶν αὐτῶν καὶ τὴν βλάβην καὶ τὴν ὀφέλειαν ὁμοίαν ἐμοὶ τε καὶ σοὶ αἰσύντων. Εἰ τοίνυν ἐκ πολλῶν σοὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν φιλίαν ἀδολον καὶ καθαρὰν ὀφείλω ὅτι δίκαιον ὀφθῆναι, οὕτ' ἄλλως ἐμοὶ λυσιστελεῖς δευῖτα πεπυσμένῳ περὶ σοῦ συγκρύπτειν, ὡσπερ δευῖτε ἄλλοι, ἢ βέλτερον ἢ χεῖρον ὀλίγα ἢ οὐδὲν μολῆσαι διακαῖσθαι σέ. Ἐρομένου δὲ τοῦ πατριάρχου ὅτι ἐν τῷδε περὶ αὐτοῦ, τὸν μέγα, ἔφασκε δομestικὸν οὐκ ἀκησέναι, ἀλλὰ σαφίτατα εἰδέναι ὅτι βούλοιστο οὐκ εἰς μακρὰν σὲ καταγαγῶν τοῦ θρόνου, Παλαμῶν ἐγκαλιθρόσει φίλον ὄντα τῶν γενεῶν, καὶ μάλιστα περισπούδακτον οὕτω. Αὐτίκα δὲ τοῦ πατριάρχου

Jacobi Pontani notæ.

(8) Ad locum divi Lucæ allusum: Ἐδοξε κάποι παρεκλουθηκώς ἀνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. Quod quidam sic reddunt: Quæ omnia veniitō οἷε κρίνει-

rio, persecutus est. Ad verbum, accretatus. Vulgatus incipit. Visum est et michi convenire omnia et

serunt, et plura expectant: alii, quod ejus opes metuunt. Quare aperto Marte illi pugnare haud conducturum opinor. Præterquam enim quod ad nihilum cadent nostra consilia, etiam nos ipsos perditum ibimus. Sed potentiam aliquam illius potentie respondentem comparemus necesse est, quam non aliunde inveniemus, quam si artificio quodam imperatricem ad arma contra ipsum expedienda incitaverimus. Quo pacto multis nobis, ut pro novo imperatore pugnantibus opem laturis, facile illi resistemus. Ad hoc porro callide molliendum, etsi in primis valebit egregia prudentia tua, nihilo minus iudicii mei quid sit exponam. Ne tamen mirere, si contra hostem potentem mendacio utemur. Nam qui hostem suum evertere instituit, eum haud in magno discrimine ponere oportet, a mendacio, an a veritate auxilium petat, sed reliquis omnibus dimissis, ad unum hoc respicere, ut vincat. Proinde eam fac convenias, illum ut non jam per cuniculos, sed proplam imperium vindicantem, et non multo post ipsam ejusque liberos jugulaturum accuses. Fidem dictis tuis pariet et antea navata ipsi benevolentia, ac studium post imperatoris excessum, et quod in præsens ei diligenter operam dare videberis. Si probationem exegerit, ea curiositate ut supersedeat mone, ab illo se disjungat, vitam suam liberorumque servet, alioqui morituram citius quam probationes expediantur. His de causis timore percussam, belli administrationem nobis permissuram existimo. Hoc felici successu peracto, nihil restabit, nisi ut malus malo pereat, et tu impendentis ereptus periculo, rem Romanam meritissimo præ omnibus pro imperio regas. Quapropter te oro, mihi obtemperes, ne rem, via quam ego monstravi, effectu non difficilem, detrectes. Quod si pigritaris in discrimine tuo, ego quidem gravius nihil dicam, te autem quales fortunæ excepturæ sint, conjectura providere par est. His ille patriarcham ad sibi assentiendum, bellumque adversus magnum domesticum incipiendum impulit. Deinde alios singulatim, opinione aut genere præstantes circumiens, et mendacia calumniasque consuens, in eandem mentem illicere contendebat. Ac primum quidem Andronicum Asanem magni domestici soecorum, argumentis, quibus eum potissimum expugnaturum confidebat, aggreditur. Hic namque Asanes ad generum paulo ante venerat, et ut sui miseretur, obsecraverat, vitam minime vitalem viventis ob Joannem et Manuelem filios, annum jam sextum ab imperatore teterrimo obscurissimoque carcere, non secus atque apud inferos detentos. Et cum in Occidentem proficisceretur, quoniam Beras necessario transiturus esset, ubi in custodia habebantur, liberatos secum in militiam perduceret, eorumque opera uteretur, qui de agmine ipsius, quod ad manum conserendam laboremque militarem attinet, nemini concederent. Magnus domesticus non sibi probari hoc consilium respondit: non enim esse terræ filios,

λὸν γὰρ ἤδη χρόνον πάντων ὁ δυνατώτατός ἐστι τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ πάντες αὐτῷ προσέχουσιν ἀκριδῶς, εἰ μὲν, παρ' αὐτοῦ πολλῶν τυχόντες εὐεργεσιῶν, καὶ ἔτι πλείω προσδοκῶντες, εἰ δὲ καταπηχότες τὴν ἐκείνου δύναμιν. Δι' ἃ οὐκ οἶομαι πρὸς ἐκεῖνον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀντικαθίστασθαι λυσitteλεῖν ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τῷ μηδὲν ἀνῦσαι δυναθῆναι τῶν βεβουλευμένων· καὶ προσαπολοῦμεν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τινα καὶ ἡμᾶς δύναμιν ἰσὺς ἐκπορίζειν ἑαυτοῖς ἀντίβροπον πρὸς τὴν ἐκείνου. Αὕτη δὲ αὐχ' ἐτέρωθεν ποθεν ἂν ἐξευρεθῆι, εἰ μὴ τρόπῳ δὴ τινι βασιλίδι ἐκπολεμώσασθαι ἐκεῖνον. Τοῦτου δὲ γεγενημένου, βαδῶς ἀντικαταστησόμεθα, πολλῶν ἡμῖν συναιρομένων ὡς ὑπὲρ τοῦ νέου βασιλέως πολεμοῦσι. Τοῦτο δ' ὅπως ἂν συσκευασθῆι, μάλιστα μὲν καὶ ἡ σὴ σύνεσις θαυμασία οὖσα ἐξευρήσει. Συμβουλεύσω δὲ καὶ αὐτός· μὴ θαυμάσης δὲ εἰ πρὸς ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἀντικαθιστάμενοι χρησόμεθα καὶ ψεύδει. Τῷ γὰρ ἐπιχειροῦντι τὸν κολέμιον καθαιρεῖν, οὐ τοῦτο χρῆσκοπεῖν εἰ ψεύδει χρήσαστο ἢ ἀληθείᾳ, ἀλλὰ πρὸς ἐν ἀποθλέπειν μόνον, τὸ τοῦ πολεμοῦντος γενέσθαι κρείττω, τὰ δ' ἄλλα πάντα χαίρειν ἔαν. Τοιγαροῦν καὶ σὺ βασιλίδι προσελθὼν, ἀξιόχρεως δ' ἔσῃ πρὸς πειθῶ ἐκ ταῆς προτέρας ἧς ἐναδειξῶ πρὸς αὐτὴν εὐνοίας καὶ σκουδῆς μετὰ τὴν βασιλείας τελευτήν· καὶ τοῦ νῦν ὑπὲρ αὐτῆς δοκεῖν σπουδάζειν, ἐκεῖνον κατηγόρησον, ὡς οὐχ ὑποπεινομένου, ἀλλ' ἤδη φανερώς τὴν βασιλείαν ἰδίαν ποιουμένου, καὶ ὅσον οὐδέπω μέλλοντος αὐτὴν καὶ τέκνα ἀποκτείνειν. Ἄν δ' ἀπέδειξεν τῶν λεγομένων ἀπατητῆ, μὴ τοιαῦτα πείσον πολυπραγμονεῖν· φθάσειν γὰρ τελευτήσασαν πρὶν εἰς τοὺς ἐλέγχους ἔλθειν, εἰ μὴ ἐκεῖνον διαστῆσαι, ἐτυτὴν διατώξοι καὶ τέκνα, ἐκ τούτων δὲ ἐκείνην ὡσπερ οἶομαι ὑπὸ δέους καταπλαγεῖσιν, τὸν πρὸς ἐκεῖνον ἡμῖν πόλεμον ἐπιτρέψειν. Τοῦτου δὲ κατορθωθέντος, οὐδὲν ἄλλο λείπεται ἢ ἐκεῖνον μὲν ἀπολέσθαι κακὸν κακῶς, σὲ δὲ πρὸς τῷ τὸν ἐπηρητημένον κίνδυνον διαφυγεῖν, καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διοικεῖν πάντων μάλιστα ἀξιόπαιτον ὄντα. Δι' σοῦ δέομαι πεισθῆναι συμβουλεύοντι ἐμοί, καὶ μὴ πρὸς τὴν πράξιν ἀναδύεσθαι, βαδῶς οὖσαν ὡς ἐγὼ συμβουλεύω κατασκευασθῆναι. Εἰ δ' ἀποκνήσεις πρὸς τὸν κίνδυνον, ἐγὼ μὲν εὐσχερὲς οὐδὲν ἔρω, τὲ δὲ τὰς ἐκδεξιόμενας τύχας ἤδη στοχάζεσθαι προσήκον. Τοῦτοις μὲν οὖν τὸν πατριάρχην ἐπεισεν αὐτῷ τε προσέχειν, καὶ πόλεμον πρὸς τὸν μέγαν δομestικὸν κινεῖν. Ἐπειθ' ἕκαστον τῶν ἄλλων δόξῃ διαφερόντων ἢ γίνεαι τῶν πολλῶν περιττῶν ἐρηχανάτο πείθειν ψεύδη συνείρων καὶ συκοφαντίας. Καὶ πρῶτα μὲν πρὸς τὸν Ἀσάνην Ἀνδρόνικον ἐλθὼν δὲ ἦν μεγάλη δομestικῆ κηδεστής, ἐξ ὧν μάλιστα πείσειν ἤμετα ἐπεχείρει. Οὗτος γὰρ δὴ ὁ Ἀσάνης πρὸς τὸν γαμβρὸν ὀλίγω πρότερον ἐλθὼν, ἐδείκτο μὴ περιορῆν αὐτὸν, ἀδῶτον αἰόμενον τὸν βίον, διὰ τὸ τοῖς παιδάς Ἰωάννην καὶ Μανουὴλ ἐπ' ἔτασιν ἐξ ἤδη ὑπὸ βασιλέως ἐν δεσμοτηρίῳ εἰρηγομένης, θεινότατα πάσχειν, καὶ οὐδὲν ἀμείνω τῶν ἐν ἔθου διαγόντων. Ἄλλ' ἀπιόντα πρὸς τὴν ἐσπέραν, ἐπεὶ διὰ Βῆρας ἀνάγκη αἰτένα: ἔνθα κατακλείοντο, τοῖς δεσμοτηρίου ἐξαγαγεῖν, καὶ πρὸς τὴν στρατείαν χρῆσθαι ἄγοντα

μεθ' ἑαυτοῦ, οὐδενὸς ὅν ἄγει πρὸς μάχης καὶ στρα-
 τείας ἄντας ἐτιμωτέρους χρῆσθαι. Ὁ μέγας δὲ δο-
 μέστικος, οὐκ ἀρέσκειν ἔφασκεν αὐτῷ ταύτην τὴν
 βουλήν. Ὡς γὰρ τῶν τυχόντων εἶναι τοὺς υἱοὺς,
 οὐδ' ἐπὶ μικροῖς τισι κατακριθέντας, ὥστ' εἰ ἀφε-
 θεῖεν παρ' αὐτοῦ μηδεμίαν ταραχῆς πρόφασιν παρ-
 ἔχειν βασιλίδι· ἀλλ' ἔδει πρότερον ἐκείνην παρασ-
 κευάσαντας συγγνώμην ἐκείνοις παρασχέσθαι, οὕτως
 ἐξάγειν τοῦ δεσμωτηρίου. Νῦν δ' εἰ τοῦτο πράξομεν
 αὐτοὶ μὴ πρότερον ἐκείνης ἐπιτροπούσης, εἰκὸς αὐ-
 τὴν τε λογίσασθαι καὶ τοὺς συκοφάντας προφάσειως
 οὐ τῆς τυχούσης εὐπορήσαι, ὡς ἤδη πᾶσαν αὐτῆς
 παρελόμεθα διαβάλλειν τὴν ἀρχήν, καὶ κατ' ἐξου-
 σίαν καὶ τὰ μέγιστα διοικοῦμεν, μηδὲ λόγου γοῦν
 αὐτὴν τινος ἀξιούντες. Ἄ δὲ, οὐτ' ἐμοὶ πρῶτον,
 οὐτ' ἐκείνοις οἴομαι λυσιτελεῖν, ἀλλὰ θεὸν πρὸς τοῖς
 ἔτεσιν οἷς εἴργονται, καὶ ὀλίγον τινὰ χρόνον διακαρτε-
 ρῆσαι καὶ περ ἀνιωμένους, ὅχρις ἂν Θεοῦ διδόντος ἔπιν
 ἤξω τῆς στρατείας. Τότε δὲ τῆς βασιλίδος δεήθεις αὐ-
 τὸς ὑπὲρ ἐκείνων, καὶ εἰ θεοὶ καὶ ἐγγύας παρασχῶν,
 τοῦ τε δεσμωτηρίου παρασκευάσω ἐξελθεῖν, καὶ
 πρὸς τὴν ἀρχαίαν εὐφαιμονίαν πειράσομαι ἐπανά-
 γειν. Νυνὶ δὲ τῆς στρατιᾶς ἤδη παρασκευασμένης
 οὐσίας πρὸς τὴν ἐξοδόν, οὐ σχολὴ περὶ τοιαῦτα δια-
 τρέθειν χρόνου θεόμενα πρὸς τὴν κατασκευήν. Ἄλλ'
 ἐπειγόντων τῶν πραγμάτων, νῦν μὲν κατὰ πάροδον
 ὡσπερ καὶ πρότερον πολλάκις πρὸς αὐτοὺς παρα-
 γενόμενος, εὐ παραμυθήσομαι μόνον διὰ τὴν ἐπιδημίαν, καὶ προνοίας ἀξιόσω τῆς θεούσης, ἀλλὰ καὶ
 χρηστότερον ἐμπλήσω τῶν ἐλπίδων, τὴν ἐλευθερίαν τῶν δεσμῶν ἐπαγγελάμενος βεβήσω. Ὁ καὶ τὸν
 μεταξὺ χρόνον αὐτοῖς ἀνεκτότερον, ἢ πρότερον ἡμέρας ποιήσει διάστημα μιᾶς. Ὁ μὲν οὖν ἰγάπα τε
 ταῖς ἐπαγγελίαις, καὶ χάριτας ἤδει πολλάκις ὑπὲρ αὐτῶν.

CAPUT XVIII.

*Eodem blandimento Andronicum Asanem, domestici sacerum, tentat Apocauchus, cumque adversus generum
 irritat suis mendaciis, dum filios ejus revera nolle e custodia liberare fingit, cum tamen possit; et ipsum
 Asanem ad imperii cupidinem exstimulat, quod etiam patriarchæ faciebat. Suadet item ut imperatricem in
 domesticum exulceret et imperii spe hominem demulcet. Operam suam spondet. Veritatis et mendacii
 nullum faciendum discrimen, quod et antea monuerat.*

Παρακοιμώμενος δὲ αἰσθόμενος, οἷος ἦν ἐκεῖνος C
 τὰ τοιαῦτα εἰρευνᾶν, καὶ προσελθὼν Ἀσάνη, πρῶτα
 μὲν δουλείαν ἀρχαίαν ὁμολογεῖ, καὶ μηδὲ τὴν
 τύχην ἐν ἣ καθέστηκε νυνὶ τῆς πρὶν εὐτελείας
 ἐπιλελήσθαι παῖσι διεβεβαίωτο, ἀλλ' οὕτως αἰεθεῖν
 αὐτὸν οἷα δὴ ἓνα τῶν ἐκείνου οἰκετῶν· καὶ τὴν
 προσήκουσαν εὐνοίαν ἀγαθῷ δεσπότη παρὰ δούλων
 ἔτοιμον εἶναι καιροῦ καλοῦντος παρασχέσθαι καὶ
 αὐτὸν, καὶ πάντα πράττειν ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ τῶν
 παίδων, εἰ θεοὶ καὶ ταῖς ἐσχάταις τύχαις περιπέ-
 πτειν. Ὁ καὶ νυνὶ παρασκευασκίνας μάλιστα ἦκειν
 παρ' αὐτὸν, ἅμα μὲν δ' λυσιτελεῖν αὐτῷ τε καὶ
 παισὶ νομίζει παραινέσοντα, ἅμα δ' εἰ τι δέοιτο
 πρὸς τὸ ἔργον καὶ αὐτοῦ, ὅτι προθυμώτατα συναγω-
 πεῖται καὶ χρήμασι, καὶ οἰκέταις καὶ πᾶσιν οἷς
 ἔχει ἐκδιδάξοντα. Τῶν γὰρ αὐτοῦ παίδων ὑπὸ
 βασιλέως ἀδίκῳ γνώμῃ καὶ φθονερᾷ πολὺν ἤδη
 χρόνον ἐν φρουρᾷ κατεχομένων, πάνυ μὲν καὶ
 αὐτὸν ὑπεραλγεῖν αὐτῶν, οὐ μόνον ἀδίκῃ καὶ βίαια
 πασχόντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀρχαίαν εὐνοίαν, ἣν
 ἐκείνοις ὀφείλειν, καὶ σοὶ τῷ πατρὶ, μηδὲν δὲ
 βοηθεῖν ἔχοντα, στέργειν τὴν ἀνάγκην, νυνὶ δὲ

A nec levium quorundam erimimum condemnatos,
 ut si ab ipso dimittantur, non aliquid turbarum
 imperatrix expertura sit. Oportuisse prius ea pla-
 cata veniam ipsis dari, et sic demum e carcere
 educi. **405** Nunc si hoc nos citra ejus mandatum
 faciamus, inquit, probabile est et illam ita ratioci-
 naturam, et sycophantas idoneam occasionem na-
 ctos, calumniam contexturos, quasi jam omne im-
 perium ei ademerimus, dum maxima per licentiam
 decernimus, et nec verbo uno ipsam dignamur.
 Quod nec mihi nec illis profuturum existimo. Ad
 annos igitur quibus in carcere sunt, adhuc breve
 tempus quanquam dolentes perdurent, donec di-
 vino munere ab expeditione rediero. Tum ipse in-
 peratricem eorum nomine precatus, etiam, si opus
 erit, concepto vadimonio de custodia exire faciam,
 et in veterem eos dignitatem fortunamque con-
 bor asserere. Nunc quoniam ad iter paratus est
 exercitus, his immorandi non est otium: quæ
 ut fiant tempore indigent. Sed quia negotium urget,
 nunc in transitu, ut alias sæpe, ipsos adibo, nec præ-
 sentia solum mea consolabor, et necessitati rerum
 consulam, verum etiam læta spe implebo, vincu-
 lorum solutionem affirmate promittens. Quod qui-
 dem illis hoc intervallum tolerabilius quam prius vel
 unius diei spatium reddet. His promissis contentus
 Asanes, gratias ingentes agit.

Cubculi præfectus cum hæc intellexisset (erat
 enim in his indagandis impiger) cum Asane con-
 greditur. Primum quidem se olim ejus fuisse ser-
 vum confitetur, nec fortunam præsentem abje-
 ctionis suæ prioris memoriam sibi abstulisse asse-
 verat, sed semet numerare in famulis ejus: quæ-
 que par est bono domino a servo parata esse studia,
 eadem se illi, si res exegerit, præstiturum, factu-
 rumque pro ipso et filiis ejus omnia, quanvis se
 ideirco ad extremam miseriam devolvendum sciat.
 Qua maxime de causa et nunc ad eum venerit, si-
 mul ut quæ ipsi liberisque ejus conducere putet,
 admonet, simul ut si quid opera sua ad opus indi-
 geat, promptissime et pecuniis, et famulis, et qui-
 bus poterit rebus, ei se adfuturum doceat. Nam quod
 filii ejus per injustitiam **406** et invidiam impera-
 toris tot jam annis carcere clausi teneantur, incre-
 dibiliter se cruciari, non modo quia iniique et dire
 afflicentur, sed et propter veterem, quam ipsis, eo-
 rumque parenti amorem debeat. Cum autem operam
 ferre nullam queat, necessitatem boni consulere.
 Cæterum quia nunc ad eos e vinculis eximendos

tempus ausit opportunissimum, se hortatum accessisse, ne id de manibus elabi sicut. Tametsi e Selybria rediens, inquit, audiui te magni domesticici generum multis etiam precibus non flexisse. Qui ubi te inani spe delectis, abiit, quasi cum ex Occidente venisset, eos delectatus. Hanc vero si non animaveris, is esse fallaciam, satis mirari non possum. Neque enim imperatore adhuc spirante uxoris sue fratres absolvere vinculis non poterat, si modo iustitiae ac personae suae rationem ducere voluisset, cum potestate imperatoria polleret; hodie vero (id quod nec te latet) non talia solum, sed multo quoque maiora potest, quando gesti imperii rationem non repositur, et habet quae vult statuendi auctoritatem plenam atque liberam. Quia ille tum quoque imperatorem impulit, ut in vincula traderentur, cum eorum virtuti prudentiaeque invideret, ac ne claritate nominis ab his superaretur, metueret. Nunc nihil minus quoad vixerint, in custodia eos relinquere decrevit. Haec non ex conjectura, sed ex certa scientia a me dicuntur. Nosti namque quo loco apud illum fuerim, quomodo item arcana sua mihi credere solitus sit; quem honorem jam vestri studio contempsisti. Omnium ejus secretorum in primis conscius sum. Quare non mihi deneganda fides, sed mox dum tempus sinit, conferenda consilia, non tantum quomodo filii arcumna leventur, sed etiam, quomodo imperium tibi praeter omnibus maxime aptum et conveniens acquiras. Quod aliter fieri neullquam potest, quam si ipse prius imperio deturbetur. Atque hoc rursus non erit, nisi tu Augustam hostili illius odio imbutas accusando, et arguas, quasi qui imperium rapere ipsamque cum liberis tradidit machinaretur. Tribuetur autem tibi filios maxime, tum quia sonet generi cognata et consuevit prole scias, tum quia naturam ipsam pro studio in filiam, et filiam imperatorem parvi sperare visus eris. Tametsi discris affinis, ruinaeque eius atque perniciem haec parant et liquidam tibi voluptatem praebituram, filia tua calamitatis et sociata. Atqui permultum differre haec duo, ex comparatione perspicere licet. **407** Non enim simile est filiorum tuorum alios quasi viros copiosos esse, alios indigne miseros esse, vitamque illiberalem, et inopem vivere, item genus ab illo totum velut servum pro libidine versari tractarique, ac te ob commiserationem erga omnes nihil illis melius habere, et una filia infortunata, carere malis istis omnibus: teque non genus tantum et propinquos, sed alios praeterea amicos, toto Romanorum imperio inde ad te translato illustrare et inclutos reddere posse. Quis enim illo aut in praesens opprobriante, aut imperio dejecto, iustus te in alio sperare, qui non fortitudine duntaxat et actibus bellis, sed et splendore familiae, et ingenio, et aliis ornamentis Romanos omnes longe, praestantiora contemnit? Ergo vero ad omnia ista non te libere aperte offerat, et iustasque rationes tibi ubique

Δέρον τον επιτηδείστατον ήκοντι. καιρον της εκεινων εκ των δεσμων ελευθερίας, μη προϊσθαι ήκειν παραινέσσοντα. Καίτοι γε άκηκόσθαι έρασθεν εκ Σηλυβρίας ήκων, ώς πολλά μεγάλου δομεστικού του κιδεστού θαρθείς υπέρ εκεινων, ουδέν πλέον ήδονήθης, αλλά κενάις έλπίσι μετεωρίσας και φανακίσας, άπιών ήχεται ώς άπολύσων της είρκτης ήν επανήξη της έσπέρας. Τουτο δε εί σε λείληθεν ώς άπάντη, πάντο μάάλιστα θαυμάζειν έχω. Ουτε γάρ βασιλέως ζώντος τους γυναικός άδελφούς άπαλλάττειν των κακών άδυνάτως είχεν, εί γε άδικα και αούτω προήκοντα ήρείσε κραττειν, ουκ έλάσσω δυνάμενος ή όσα βασιλεύς νυνί τε ώςπερ ειδ' αυτής άγνωστis, ου τοιούτω μόνον, αλλά και μείζω πολλώ καταπράττεισθαι δύναιτ' άν, άνοπεύθονον έχων την άρχην, και των πραγμάτων αυτοκράτωρ ών. Αλλά και τότε παίθοντος αυτού βασιλέα καταίγοντε δεσμοίσται, της τε άνδρίας βασκαίνοντος και της συνέταως, και μή παρευδοκημηθειη παρ' εκεινων δεδοικώτος. Και νυν ουδέν ήττον δικαιένδηται παρ' όλον του βίον κατέχειν εν δεσμοίς. Τουτο δε ου στοχαζόμενος είπον, αλλά ακριθώς ειδώς. Οίσθαι γάρ ώς πολλής ευμενείας απολαύων παρ' αυτού και των αποβήθειων κοινωνών αυτώ, ών δια την εις ύμεις ευνοίαν καταπεφρόνηκα νυνί, πάντα ακριθώς σύνοιδα αυτώ. Οθεν ουδ' άπιστι. Εν έμοί χρεών, αλλά βουλαίεσθαι την ταχίτην έως εστι καιρός, ου μόνον τοις παιδάς άπαλλάττειν των κακών, αλλά και σικυτώ την ήνωμαίων άρχην σοι μάάλιστα προσήκουσαν των πάντων περιποιείν. Τουτο δ' έτερον τρόπον άδύνατον γενέσθαι, εί μη πρότερος εκεινος εκβληθειη των πραγμάτων της άρχης. Εκείνο δε πάλιν έτέρως ουκ έγχοραι, εί μη αυτός εκπολεμήσει εκεινον βασιλέα, ως άρπάξειν την βασιλίδα διανοουμένοι καταπών, και αυτην και παιδάς διαφθείρειν. Αξιώτατος δ' άν εις πιστευσθαι σου' αυτη, ου μόνον ως τα βεβουλευμένα τω γαρβρω ουκώς ειδώς, αλλά ως και φύσεως αυτης ουδ' ους εις εκεινον ελπίσας και την παιδα βουλήτα διαθεσ καταπρηνείν. Κακωτε γε φαιη τις άν ουδ' των εκεινου καταλήσειν και φθοράν ήδωλόν και και καθ' αυτην την ήδονήν κατέχειν οια δι της θυγατρής εκεινω συνευχηθήσας. Τουτο δ' όσην έχει διαφορην, εξεστι παράλληλα τεθήμενου τα πράγματα σκοπείν. Ου γάρ ήμοιον τοις μη των παιδων άσπερ κατορησθήσθαι ζώντας, τους δε παρ' άξιαν προίττεσι κακώς και άγθεώς και άντιπαθαρως ζήν, και γένος επ' εκεινου πλεν ώςπερ δούλον, άγεσθαι και φέρεσθαι, και αυτην ουδ' άν ήμείνω πάσχειν δια της προς πάντας συμπαθείας, και μιάς άτοχησής θυγατρής πάντ' άσθαι λευσθαι τα δυσχερη και εδύνασθαι ου γένος μόνον και εικείους, αλλά και τους άλλους φίλους καιμπρούς ποιείν και περιδέξους, πάσης εκεινου μετενηνεχμένης της Ρωμαίων άρχης εις σε. Ητε γάρ εκεινου παύοντος ή και της άρχης εκθεσθημένου, σου μάλλον δικαιώτερος επι των πραγμάτων είναι, ουκ άνδρική μόνον και πολέμων εμπειρία, αλλά και λαμπρότητι γένους, και συνέσει και τοις άλλοις άπασιν ουκ όλίγω τιλι τω μέσω

πάντας Ῥωμαίους παριόντας; Ἐγὼ δὲ πρὸς ἕπαντα
 προθύμως συναγωνισοῦμαι, τάξιν ἐπέχων ὑπηρετοῦ,
 καὶ πρὸς πᾶν τὸ κελευόμενον ἐτοιμότατα ἔχων
 ὑπακούειν. Οὐ δὴ πρὸς τοιοῦτον ἰσχυρότατον ἀντα-
 γωνιστὴν ἀποδιδόμενον, περὶ ψεύδους καὶ ἀληθείας
 ἀκριβολογεῖν χρεῶν, ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον τὴν ἐκεί-
 νου κατάλλουσιν προσῆκον ἀφορᾶν· τᾶλλα δὲ μηδὲν
 ἠγεῖσθαι, εἰ μέλλοις τι τῆς σῆς συνέσεως καὶ στρα-
 τηγίας ἀξιοχρᾶων ποιεῖν. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τῶν
 στρατηγῶν τοὺς μάλιστα συνετωτάτους, οὐκ αἰε-
 τῆ παρβήσις χρωμένους, καὶ κατὰ στόμα τοῖς πό-
 λεμίοις ὑπαντῶντας· ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ ἀπάταις
 χρωμένους, καὶ ἔθλοισι καὶ μηχαναῖς τισι, καὶ
 μάλιστα ἠνίκα δέη φοβεροῖς τισι καὶ θυνατωτάτοις
 συμπλέκεσθαι πολεμίοις· καὶ οὐδαί, αὐτῶν κα-
 κήσαι τὴν ἀπάτην ἀλλὰ καὶ θαυμάζειεν ἕπαντες, οἷα δὴ πλείω τῆς συνέσεως, ἢ τῆς βίωρης δυναμένης
 κατορθοῦν.

CAPUT XIX.

*Domitiano Andronico Asane, duos fratres ejus aggreditur; fingit se eorum vicem dolere; segnitiam in
 querenda libertate accusat. Denique similibus sententiis, quibus priores adversus domesticum eos incendit;
 hic est quidquam hoc homine audacius, imprudentius et sceleratius. Tandem etiam Gabalam magnam
 στρατηγικῆς, μαγικῆς στρατοπεδάρχης, et Ζαμπρῶν filium dolis suis capit et in perniciem domestici concitat.*

Ἰταίῃνα καὶ πρὸς ἐκείνον εἰπόν καὶ παύσας,
 ἔμειπεν τα ἀσφαλισόμενος, ὡς γὰρ ἐπὶ προθυμότητα
 ἀντιπροσταίωσι, καὶ καταστάντος πρὸς τὴν ἀρχὴν
 ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ εἰς μόνον βουλευέσθαι κα-
 τὰ τὸν νόμον· ἐν τῷ σπουδαζόμενον κατορθοῦσθαι,
 καὶ τοὺς ἀσφαλείας ἔχοντες ἠγωνιστῶν ἐν τα
 ἠσφαλείᾳ ἐν μίαν δοῦκα. Καὶ πρῶτα μὲν ἔκτειρε
 τῆς παρ' αὐτοῦ κατοικησίας, καὶ ἔθηκε συναλγεῖν.
 Ἰταίῃνα καὶ ἐνεπίδως τὴν ἐλευθεροῦσθαι, καὶ τὸ
 ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας βραχέως βίον καὶ ἀνεπιμένως,
 καὶ μὴ οὐ γὰρ ὅτε καλῶς ποῖον παρέσχετο ὁ
 ἄλλος, τῆς μεγάλου ἑομαστικῆς χρονίου δουλείας
 ἀπολλομένης προσῆκον εὐγενέσι καὶ ἐλευθέροις
 ἀνδράσι διακονομένους τι. Καίτοι βασιλέως μὲν
 ἑὸς στέργειν ἐξ ἀνάγκης ἦν, πολλὴν ἐκείνου
 τὴν βραχίαν αὐτῆ χαριζομένου καὶ οὐδαμῶς ἐλάττω,
 ἢ ἐκείνος θύνασθαι παρασκευάζοντος. Νουὶ δέ, τί
 τὸ καλῶν ζῆλον ὑπὲρ βασιλείας τοῦ παιδὸς ὑπακρι-
 θέντας, συμβουλεύειν βασιλίδι πρὸς γένους νε ὄν-
 τας καὶ προσήκοντας διὰ τὴν εὐγένειαν πιστεύεσθαι
 καταλύειν ἐκείνον, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀποχειροτενεῖν
 ὡς ἀρπάζειν διακονομένον τὴν βασιλείαν, καὶ αὐ-
 τὴν καὶ φίλτατα ἀποκτινύουσαι, καὶ Ῥωμαίων τυ-
 ραννεῖν; Οὐ γὰρ δήπου γε ἀ προτείνεται ὅτιν ὡς
 περ εἴλασθαι ὡς ἐκείνου, ἀρχαὶ πόλεων τινων καὶ
 δημοσίων διοικήσεις ἐν ἐκείνος τὸ μαῖζον ἔχη ὡς
 περ ἀετιότης ἐπιτάττων, καὶ πάντων καταδυνα-
 στεύων καὶ μειζάνων καὶ ἐλαττόνων, τοῦθ' ἡμῖν ἀρ-
 κέσει πρὸς τὸ ἀποστρεφῆσθαι τῆς ἐλευθερίας; Οὐδὲ
 γὰρ οὐδ' ὁμᾶς τοῦτο κατάδηλον λέλειθεν ὄν, ὡς
 ἐκείνου παύσας; ἢ ἐκθεδλημένου τῆς ἀρχῆς, ὁμῖν
 ἐξέσται πράττειν ἢ αἰρεῖσθαι ἀδεῶς, ἢ πρώτους γε-
 γεννημένους, ἢ μετὰ τοὺς πρώτους εὐθὺς Ῥωμαίων

summa voluntate obediam. Sane ad talem pugnam
 fortissimum certatorem repudiare, ac mendacium
 veritatemque in his accuratius discutere et exa-
 minare, nihil necesse est: sed neglectis cæteris,
 hoc unum studere, ut ille imperium amittat: si
 modo quidpiam prudentia tua, et quæ in te est
 scientia imperatoria dignum præstare velis. Vide-
 mus autem duces prudentissimos non semper li-
 bere loqui, et lingua hostibus occurrere, sed ali-
 quando etiam ad fraudem, et dolum, et quasdam
 machinas confugere, præcipue quando cum hoste
 formidabili ac potentissimo res futura est:
 nec illis quisquam eas fraudes vitio dat, verum
 admiramur omnes, quasi in calliditate quam in
 robore (10) ac viribus majus momentum sit.

Ita locutus, juramentoque addito, se et nunc ad-
 jutorem fore paratissimum, et ubi ipse imperium
 adeptus fuerit, in loco ministri operas ei daturum,
 persuasit; solumque deliberare sinens, quomodo,
 quod studebatur, prospere succederet, ad fratres
 ejus Constantinum et Isaacium magnum ducem
 abiit. Ac priamum quidem indignam eorum fortu-
 nam miseratus, mutuum doloris sensum præ se
 ferebat. Deinde voluntariam eis servitutem expro-
 brabat, quod tam ignaviter ac remisse libertatem
 quærent, et neque nunc saltem, **408** quando
 adesset fortiter faciendi opportunitas, aliquid pro
 nobilitate et ingenuitate sua, ad diuturnum magni
 domestici jugum excutiendum animis agitent.
 Quamquam enim superstite imperatore necessitati
 repognari non potuerit, propterea quod in eum ille
 totus propendens, et potestatem cum eodem com-
 municaverat, nunc tamen nihil obstare, quin co-
 gnatione juncti, et propter generis amplitudinem
 fide digni, zelum pro filio imperatoris simulent, et
 imperatricem eo pertrahant, uti abrogato imperio
 domesticum evertat, quippe qui ipsam et dulcis-
 simos ejus liberos occidere, tyrannidemque arri-
 pore meditetur. An non enim quarundam urbium
 præfecturæ, et publicorum munerum functiones,
 quæ tanquam esca vobis ab illo abjiciuntur, ut
 ipse majorem partem habeat, et veluti lerus in-
 beat, atque in omnes, minores majoresque domi-
 netur, ad amissionem vestræ libertatis sufficient?
 Patet enim, nec vos nescitis, illo vel interfecto,
 vel imperio depulso, nullo metu et impune inte-
 grum vobis futurum agere pro arbitrato, cum vel
 primi, vel a primis Romanorum proximi statim

Jacobi Pontani notæ.

(10) Σύσεσις est in Græco, quam hic non pruden-
 tiam, sed calliditatem et astum reddere oportet,
 sententia illa requirente. Nam prudentia non deci-

pit, nec machinis utitur. Calliditas autem, sive
 astus prudentiam, non secus quam alia vitia, alias
 virtutes imitatur.

evaseritis. Cogitare porro, vos mendacia et calumnias ad imperatorem allaturos, et ita a facinore audendo resilire non oportet. Etenim si usque hodie nullum dixissetis mendacium, esset hoc aliquid. Si autem nobis omnibus æque et frequenter, vel lucelli causa, vel gratuite et pejerare et mentiri contigit, quæ est ista religio, quod tam saepe ausus sis, ab eo nunc refugere, præsertim cum non exiguum quiddam, sed Romanum imperium luero vobis apponendum sit? Quod si mea tam utiliter monentis nihil apud vos valet oratio, at fratri vestro et seniori, et melius scienti, quem ex rerum mutationibus nevitatibusque fructum capere possit, creditote, quem ego ipsum magni domestici exauctorationem valde opinor expetere, non ferentem imperantis fastum, per quem omnes ut mancipia ab eo aguntur ferunturque. Ego igitur quæ in rem vestram judicarem vobis exposui; vos si quid pro gloria nominis vestri et claritudine vitæ tentandum censeistis, nolite oblatum tempus negligere, quo præterlapso, incassum pœnitebit. Illo enim absente, expeditissime omnia procedent feliciter; qui si ab expeditione redierit, me auctore ne mutare quidem audebitis, aut nihil prohibebit, quominus ignoretis, ubi terrarum agatis (11). Nec ego verbis nudis, sed et sacramento dictæ fidem firmam dabo, me in hoc certamine impigerrimum futurum, pecuniam, arma, servos suppeditantem, **409** et eo exauctorato, in omni vita vobis subjectum, imperata vestra facturum nec quidquam in vos illaudabile designaturum. His dictis, et jurjurando stabilitis, quoniam et ipsos ad obtemperandum paratos videbat, ad Joannem Gabalam magnum drungarium, qui in legatione ad Crætam a magno domestico missus reverterat, accedit; nunquid de se audierit, percunctatur. Illo negante, At ego, inquit, infelix nuntius tibi advenio; magnus enim domesticus antiquam in te benevolentiam cum amaritudine, qua plenus est, commutavit; et certum est, non temperaturum, quin te ut proditorem suum multet. Ego enim his auribus accepi, cum te conviciis assatim proscinderet, nugatorem, loquacem, ut plurimum mentientem, constupratorem virginum et reipublicæ proditorem vocaret. Nam cum a se ad principem Triballorum legatus esses **D** missus, legatione perperam functum muneribusque corruptum jurasse, eorum domi procuratorem fore, quantum posses, et arcana nostra illis proditorem. Quocirca prorsus non Romanum te, sed Triballum numerat. Hoc sermone Gabalas obstupefactus, Deum testari, nihil tale conscire sibi, et neutiquam credere, magnum domesticum adeo inconsulto quorundam obtreccionibus atque calumniis fidem commodare, ut immodice iratus, ipsam absentem condemnaret. Cum enim longo

α οὐ χρὴ δὲ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἀναδύεσθαι λογιζομένους, ὡς ψεύδη καὶ συκοφαντίας ἔρριπτε. Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν οὐδέπω μέχρι νῦν ψεύδος εἶρητο ὑμῖν, ἦν ἂν τι τοῦτο πρὸς τὸν λόγον. Εἰ δὲ πολλάκις ἡμῖν ἅπασιν ὁμοίως, καὶ τοῦ τυχόντος κέρδους ἕνεκα, ἢ οὐδενός, καὶ ἐπισηκεῖν καὶ ψεύδεσθαι συνέδη, εἰ δεῖ τὰ πολλάκις τετολημμένα ὑβρίσασθαι, οὐ μικρὰ τινα, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαίων μέλλοντας ἀρχὴν κερδαίνειν; Εἰ δ' ἀπιστεῖν ἑμοὶ κεκρίκατε τὰ βελτίω συμβουλεύοντι, ἀλλὰ τῷ γε ἀδελφῷ πείθεσθαι προσήκει, πρεσβυτέρῳ τε τὴν ἡλικίαν ὄντι, καὶ μᾶλλον ὑμῶν εἰδότε μεταβολαῖς τε καὶ καινοτομίαις πραγμάτων χρῆσθαι προσηκόντως. Οἴομαι δὲ κάκεινον περισπούδαστον τὴν μεγάλου δημοσίου καταλύσειν εἶναι, οὐ φέροντι τὸν ὄγκον τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ πάστας ἐν ἀνδραπόδιον ἀγεσθαι καὶ φέρεσθαι ὑπ' ἐκείνου μοῖρα. Ἐγὼ μὲν οὖν ἂν συμφέρον νομίζω συμβουλεύωκα ὑμῖν. Αὐτοὶ δ' εἰ τι περὶ εὐδοξίας ὑμῶν αὐτῶν καὶ βίου περιφανείας κεκρίκατε ἐπιχειρεῖν μὴ προῖσθαι ἀναγκαῖον τὸν καιρὸν, ἵνα μὴ παρελθόντος οὐδὲν ὠφελώμεθα ἐκ τῆς μεταμελείας. Ἐκείνου γὰρ ἀπόντος, βῆστα πᾶν κατορθωθείη. Ἄν δ' ἐκ τῆς στρατείας ἐπανέλθῃ, οὐδὲ γρύζειν παραινῶ τολμᾶν ἢ οὐδὲν εἶσται τὸ κωλύσον, τὸ μὴδ' ὄπη γῆς διαγίγτε ἀγνοεῖσθαι. Ἐγὼ δὲ οὐ λόγοις ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ὄρκους παρέξομαι πίστεισ ἰσχυρὰς τοῦ πρὸς τε τοὺς ἀγῶνας προθυμότερον παρασχέσθαι ἑαυτὸν καὶ χρήμασι καὶ ὕλοις καὶ οἰκέταις συναϊρόμενον, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν ἐκείνου πάντα ποιήσειν τὰ προστεταγμένα ὑφ' ὑμῶν, καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον ἐν ὑπηκόου μοίρα τελέσειν, μὴδὲ δὲ ποτε πρὸς ὑμᾶς ἀγνωμονήσας. Τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ προσέτι γε ὄρκους ἀσφαλισάμενος τὰ εἰρημένα, ἐπεὶ κάκεινος εἶχε πεπεισμένους πρὸς τὸ πράττειν τὰ βεβουλευμένα, πρὸς Γαβαλᾶν Ἰωάννην τὸν μέγαν δρουγγάριον ἐλθὼν, ὃς ἦν ἐκ τῆς πρὸς Κράλην πρεσβείας ἄρτι ἤκων ὑπὸ τοῦ μεγάλου δημοσίου ἡρημένος, εἰ τι πύθοιτο ἡρώτα περὶ ἑαυτοῦ. Τοῦ δὲ ἀποκριναμένου μὴδὲν, Ἄλλ' ἐγὼ σοι, εἶπεν, ἤκω ἄγγελος κακῶν. Ὁ γὰρ μέγας δημοστικός τὴν προτέρην εὐμένειαν τὴν πρὸς σὲ μεταβαλὼν, πολλῆς ἀναπλήρηται πικρίας, καὶ δῆλός ἐστιν οὐκ ἀνεξόμενος εἰ μὴ δίκαια λήψεται παρὰ σοῦ τῆς προδοσίας τῆς εἰς αὐτόν. Αὐτὸς γὰρ αὐτοῦ ἀκηκοέναι λαιβορίας σου καταχέοντος πολλὰς φλύαρον καὶ λόλον ἀποκαλοῦντος, καὶ ψευδόμενον ὡς τὰ πολλά, καὶ φθορέα καὶ προδότην τῶν κοινῶν ἡρημένος γὰρ ὑπ' ἐκείνου πρὸς τὸν ἄρχοντα Τριβαλῶν προδευτής, παραπρεσβεύσειας δωροδοκήσας, καὶ τὰ Ῥωμαίων καταπροδούς, τὰ ἐκείνων πράξειας, καὶ ὄρκους ἐκείνοις παρασχόης, ὡς μένων περὶ ἡμῖν, πρόξενος ἐκείνοις εἴης, παντὶ σθάνει τὰ ἡμῶν ἀπόρροια αὐτοῖς καταπροδιδούς. Δι' ἂν οὐδὲ Ῥωμαῖοι ὅπως ἀνέχεται καταλέγειν σέ, ἀλλὰ τῆς μερίδος ἡγείται Τριβαλῶν. Καταπλαγαῖς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Γαβαλᾶς,

Jacobi Pontani notæ.

(11) Aut in exilium remotissimum, a magno domestico missum, aut in obscurissimum profan-

dissimumque carcerem, loco ignoto eos contrusumiri insinuat: neutro enim modo sciunt ubi sint.

θεόν τε ἐμαρτύρετο, ὡς οὐδὲν συναιδοίη τῶν λεγομένων ἐαυτῷ, καὶ οὐδὲ πιστεύειν ἔλω; εἶχεν ὁ μέγας δομέστικος οὕτως ἀπερισκέπτως συκοφαντίας τινῶν πιστεύσας καὶ διαβολαῖς, ἐρήμην αὐτοῦ καταγνοίη καὶ ὀργίζοιτο ἀκρίτως. Οὐδὲ γὰρ ὁ παρεληλυθὼς ἤδη γρήσος πολὺς καθ' ἑν τὰ Ῥωμαίων διοικεῖ, τριαύτην αὐτοῦ κατηγορεῖ φουλότητα καὶ εὐκολίαν τρόπων. Παρακοιμώμενος δὲ τοῖς εἰωθόσιν ὄρκους, ἢ ταῖς ἐπιτοχίαις μᾶλλον, ἐχρήτο, καὶ κατέπειθεν αὐτὸν, ὡς οὐδὲν εἴη τῶν λεγομένων πλάσμα, ἀλλὰ πάντα ἀληθῆ. Παραγύμνου τε κατὰ μικρὸν ὡς σύστημα οὐκ ἀγεννῆς ἐπὶ καταλύσει ἤδη συσταίη τῇ ἐκείνου, οἷς θεὸν ἐαυτὸν προσνεύμαντα τὸ μέρον καὶ αὐτὸν συγκαταβάλλειν εἰ τι μέλοι τῆς οἰκείας σωτηρίας καὶ αὐτῷ. Καὶ μὴ συγκαλυψάμενος ἔγνω δαῖν ἐκείνῳ ἐμπαρέχειν ἐμπειπλάναι τὴν θυμόν. Πίστωσ; δὲ τῶν λεγομένων ἕνεκα ἀσφαλεστέρας, καὶ τοῦ σαφέστατα εἰδέναι ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ μάλιστα σπουδάσει καὶ κήθειτο αὐτοῦ, καὶ τὴν θυγατέρα κατηγγύα· ἦν γὰρ πρότερον τὴν γαμετὴν ἀπεθελόν· καὶ ὄρκους παραίχεν ἐπὶ τούτῳ ἐγκόλπιον τί τε τῶν ἱερῶν ἀσφαλείας ἕνεκα. Ἐπεὶ δὲ κάκεινόν ἦν προσεληθὼς Χαύμνῳ πρόσειαι τῷ μεγάλῳ Στρατοπεδάρχῃ, ἄλλως τε ὄντι τῶν ἐκείνῳ φίλων, καὶ προσήκοντι κατὰ γένος διὰ τὴν γυναῖκα· τῆς γὰρ συνοφθείσης ἐκείνῳ πρώτως τετελευτηκυίας, ἡ Δισυπάτου θυγάτηρ ἦν, ἑνὸς τῶν τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καταλεγμένων, ἀνεψία συνέκρησε τῇ Χαύμνου ἤδη λαμπρὸς ὢν, καὶ μὴ ἀπαξιούμενος πρὸς τῶν εὐγενεστέρων. Διὰ ταῦτα οὖν ἐκείνῳ τῶν ἐπιτηδείων ὢν, ἀνεμίμησκέ τε προσελθὼν τῶν πρὸς μέγαν δομέστικον εἰρημένων, ὅτε περὶ Μιχαήλ τοῦ Μουσῶν βασιλέως ἐβουλεύοντο υἱαῦ, εἰ δεοὶ ἐκδιδόναι Ἀλεξάνδρῳ ἀπαιτοῦντι, τὸ ἐὰν ἀποκαλυφθῆ τῷ ἐσχάτῳ, εἰγάτω ὁ πρῶτος. Ἦν ἔφασκε τον μέγαν δομέστικον ἀεὶ μεμνημένον, καὶ ὡσπερ βέλος περιφέροντα ἐν τῇ ψυχῇ, καιρὸν ζητεῖν ἐν ᾧ τοῦτον ἀμυνεῖται ἀξίως τῆς ὑβρεως τῆς εἰς αὐτόν. Τοῦτον δὲ οὐδένα ἄλλον εἶκει, ἢ τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐπάνοδον αὐτοῦ. Οὕτω γὰρ ἐκείνου φάσκοντος ἀκηκοῖναι. Ἦμέ δὲ περὶ πλείστου ποιούμενον τὰ σά, οὐδὲ γὰρ περὶ ἐλαχίστων ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ περὶ ψυχῆς ἦκειν ἀπαγγέλλοντά τε ὅσα ἐπυθόμην, καὶ εἰ βούλει σωτηρίας ὁδὸν ὑψηγητόμενον. Ὁ δὲ πρὸς τὰ κίρημένα οὐ μετρίως θορυβηθείς, θαυμάζειν ἔφασκεν εἰ ὁ μέγας δομέστικος οὕτως ἐξείρνης τῆς συνήθους καλοκάγαθις μεταβαλὼν, ἀντὶ μετρίου καὶ προσήκουσ; ἀπαραίτητος οὕτως ἐφθίη πρὸς ἐργήν, καὶ τοῖς προσκεκρυκόσι πεκρὸς, καὶ πρὸς ἀντιδόσει;

A jam spatio publicum negotium gerat, nunquam se hujusmodi vitiorum levitatumque notatum esse. Hic Apocauclus ad consecuta jura, vel perjuriam potius se convertere, et homini persuadere, nihil eorum firgi, vera esse omnia, et subindicare non ignobilem caetum ad eum imperio movendam jam conspirasse: cui se quoque deberet adjungere, ac pro virili parte adjuvare, si modo sua etiam salus illi cordi sit. Denique nihil reticendum putavit, quo illum ira egregie inflammaret. Ad firmandam porro fidem ostendendumque quantopere ejus causa laboraret, et quantum satageret, etiam filiam suam ei viduo despondet: quoque securitorem reddat, jurat insuper, et bulla sacra donat (72). Hoc etiam ad numerum aggregato, ad Chumnus B magnum stratopedarcham vai t, qui alioqui amicus et propter uxorem affinitate cum eo devinctus erat. Etenim prima conjuge, Disypati ministri S. Sophiae filia demortua, 410 clarus jam, et nobiliorum affinitate non indignus habitus, Apocauchi consobrinam duxerat: hoc vinculo necessitudinis ei jungebatur. Revocabat autem illi in mentem, quae dixisset, Chumnus, inquam, contra magnum domesticum, cum de filio Michaelis Messorum regis quaereretur, Alexandro petenti dandus esset, necne: nempe, si revelatum fuerit postremo, primus laeet. Quorum verborum atebat semper memorem magnum domesticum, et tanquam tacitum sub pectore vulnus circumferentem, capiare tempus, quo contumeliam pro dignitate penset, cum scilicet ab Occidente redierit: sic enim ex ore ejus accepisse. Sibi res illius esse carissimas, nec de minimis, sed de vita ipsa fore periculum. Quare quae cognoverit, se nuntiare et, si velit, iter salutis monstraturum. Chumnus hac oratione majorem in modum conturbatus, pirari se dixit, si magnum domesticus ita improvise integritate morum immutata, pro moderato: et uniti adeo implacabili ira percitus, et his qui apud se offendiscent, tam acerbis, atque ad patria remetienda tam promptus appareret: non fuisse antehac tale ipsius ingenium. Quamvis enim multi et graviter eum lesissent, constare tamen, in nullum unquam vindicasse. In se vero propter verbum illud non tantopere exasperatum fuisse, et paulo post sic iram omnem deposuisse, ut nihil audisse videretur. Tum Apocauclus, Siquidem verba mea, inquit, quasi tentantis suspecta habes, et metuens ne illum deo offendas, sic respondisti, alia ratio est: sin, quod existimes

Jacobi Pontani notæ.

(72) Ἐγκόλπιον τῶν ἱερῶν vocat Græcus. Bullam, in quam sacrae incluse sunt reliquiae, intelligi posse opinor. Infra donat bulla Apocauclus etiam Artolum Zampeae filium. Aptius autem hic verbum Græcum voce hac bulla, quam vocabulo monilis exprimitur, etiamsi proprie bulla fortasse non fuerit. Porro Romani, quod ex Plutarcho, et Macrobio, et Asconio in ut Vertia. Alexander Neapolitanus observat, libro II, cap. 25, cum puer paulum vetate processisset, praetexta illum dona-

bant et bulla. Ex erat aurea, insigne nobilitatis, figuram cordis habens, ut signarent, eam aetatem alterius consilio regendam. Hac Romani pueri honeste geniti et liberaliter educati patricii, aut illorum qui moruissent sibi postea usi fuere. Monile, si proprie loqui velimus, est ornatus muliebris, qualem habuisse Eriphylen fabulae ferunt. Ex eo etiam equis praependens a collo ornamentum, monile appellatur. Sic Festus.

rem ita se habere, scias velim te falli summopere. Non enim mitis ille ac placidus, ut dicebas, molestusque nemini, sed quia jam primam præpotentem omnes colunt ac suscipiunt, et locusque nemo, non dicam verbo resistere, sed nec vultum ejus libere intueri ausus est, ipse vicissim pro timore submittentem sese et servitutem perfectam servientes omnes humaniter habuit. Cum porro tu nunc primum publice ei repugnare non timueris, non amplius vitium suum occultare quivit, sed abs te sibi obnoxios pugnandi initium faciet: statimque tremendo sacramento dictis fidem astruxit, ac nisi quam citissime quoquomodo salutem suam provisum eat, cum tota domo sine ulla dubitatione periturum. Ergo Chumius hinc non immerito extrema metuens, doceri se obsecrabat, quo pacto impendens sibi tantum malum effugeret. **¶** Tum Apocauchus, ipsum quoque e re presentem quid opus sit, non difficulter posse cognoscere, quippe qui vulgo major, nec stultus sit, sed cum primis Romanorum experientia prudentiaque certet. Nihilominus admonitorem, que in rem fore arbitretur; imo vero, sine quibus salus desperanda sit. Putare autem, non aliud ipsi cæterisque profuturam, quam si arreptis armis ad domestici opes debilitandas frangendasque totis viribus incumbant. Hoc in proclivi esse, si imperatrice adita, et benevolentia erga ipsam filiumque imperatorem simulata, eam permoveat ut eum pro hoste et insidiatore ducat, addatque se hec pro certo audivisse, et esse scelus non ferendum, sequæ malle eum filis suis pro ipsis pugnando oppetere, quam perpeti ut periclas imperio aut etiam vita spoliarentur. Quibus rationibus credibile fieri ipsam trementem ac persuasam, nullo negotio ab illa discessuram, bellumque contra eundem in se mandaturam. Quo obtento, non tantum ingruentibus malis liberatos, verum etiam felicitati quasi portam patefactam fore. Quod autem hæc de illis vera non sint, curandum non esse; non enim nunc de veritate falsitateque certamen proponi, sed utrum illius supercilio depresso cum gloria superant, an, si imperatrix tenere perseveret, similiter nefariorum criminum convictis, capite plectantur. Ideo tentanda omnia et omne genus pugnae experiri oportet, quam de talibus anxie disputandum, quæ sive hoc sive alio modo se habeant, nihil obsunt. Sic illam quoque illexit quo voluit. Hucusque insidias. Visum insuper etiam de familiarissimis imperatricis quosdam ad hoc sodalium asciscere, cum cogitaret, alios forsitan eideam suspectos futuros, quasi qui vel metu, vel invidentia quadam perversa et improba molirentur, eam de intimis domesticis suis tale quiddam sentire non possit. Proinde filium Zampæ, quæ illam e Sabaudia secuta fuerat, Aristotum namque (quem et imperator cum aliis de causis, tum de fortitudine bellica vehementer vivus dilexerat, et post ejus mortem ipsam matremque imperatrix in pretio habebat),

A ζτοιμος. Οὐδὲ γὰρ ὁ προτοῦ χρόνος τοιοῦτον αὐτῷ τὸ ἦθος συμμαρτυρεῖ. Πολλῶν γὰρ αὐτῷ προσκεπροκύτων καὶ μεγάλων, οὐδένα πώποτε ἐφάνη ἀντιδρῶν κακῶς. Πρὸς ἐμὲ δὲ μετρίως μὲν διὰ τὸν λόγον τατάρακτο ἐκείνου. Ὀλίγω δὲ ὕστερον, οὕτως ἀφῆκε τὴν ὀργήν, ὥς μηδὲ εἰρήσθαι τι δοκεῖν. Ἀπόκαυχος δὲ, ἐπὶ μὲν ὑποπτεύων, ἔφη, τοὺς λόγους τοὺς ἐμοῦς, ὡς πειρωμένου, καὶ τὸ προσκρούειν ἀξίως ἐκείνω δεδοικῶς τοιαῦτα ὑπεκρίνω, ἄλλος ἂν εἶη λόγος. ἐπὶ δ' ὡς ἀληθῶς οἰόμενος οὕτως ἔχειν, ἴσθαι ἀγνοῶν τὸ πᾶν. Οὐ γὰρ ἡμερος, ὡς περ ἔφης, καὶ προσηγῆς, καὶ περὶ μηδένα ἐκείνος κακῶς ὀφθαίς, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου δύναμιν μεγάλην περιδεθλημένον πάντες ἐθεράπευον. Καὶ οὐδεὶς ἄχρι νῦν, οὐχ ὅτι ἀντειπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀντιθέλει πώποτε ἐτόλμησεν. Ὅθεν κακείνος πᾶσι προσεφέρετο μετρίως ὑπεπτηχῆσαι καὶ δεδουλωμένοις ἀκριβῶς. Σοῦ δὲ νοῦν πρότου τολμήσαντος ἀντειπεῖν ἀναφανδόν, οὐκέτι συγκαλύπτειν τὴν κακίαν οἷός τε ἐγένετο, ἀλλ' ἀπὸ σοῦ κακείνος ἀρξεται πρότου τοῦς εἰς αὐτὸν ἀμαρτάνοντας κολάζειν. Αὐτίκα τε ὤμνυε τὰ φρικωδέστατα ὡς πάντα εἶη ὅσα φησέγγαίτο ἀληθῆ, καὶ ὡς εἰ μὴ τὴν ταχίστην ἐνὶ γε τῇ τρόπῃ πειρώτο διασώζειν ἑαυτὸν, οὐδὲν ἐμποδῶν μὴ καὶ αὐτὸν καὶ πᾶσαν οἰκίαν ἀπολέσθαι. Ὅ δ' ὡς περ ἦν εἰκῆς, περὶ τῶν ἐσχάτων τὸν φόβον ἐσχηκῶς, ἐδειτό εἰ τρόπον ὑποθέσθαι δι' οὗ τὰ προσδοκώμενα δεινὰ δυνήσεται διαφυγεῖν. Ὅ δ' ἔφρασκεν οὐ χαλεπὸν μὲν εἶναι καὶ αὐτὸν ἐκ τῶν παρόντων τὸ δέον συνιδεῖν, οὐ τῶν πολλῶν καὶ ἀνητήτων ὄντα, ἀλλὰ τῶν ἐμπειρῶν πραγμάτων καὶ συνέσαι τοῖς πρότοις ἀμιλλώμενον Ῥωμαίων. Πικραίνεσθαι δὲ καὶ αὐτὸν ἄ οἶεται λυσιτελήσειν· μᾶλλον δ' ὡν χωρὶς, σωτηρίας ἀδύνατον τυχεῖν. Οἴεσθαι δὲ μηδὲν ἕτερον αὐτῷ λυσιτελήσειν, καὶ τοῖς ἄλλοις, ἢ πόλεμον ἀραμένῳ πρὸς ἐκείνου δύναμιν. Τοῦτο δ' ἔσται βῆδον, ἂν βασιλεὺς προσελθὼν, καὶ τὴν εἰς ἐκείνην εὐνοίαν καὶ βασιλέα τῶν οὐδὲν ὑποκριθεὶς, ἀναπαίστη ἐκείνον πᾶσι νομίσει, καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτῇ πρὸς τὴν ἀρχὴν, φάσκων περὶ ἐκείνου ἀκριβῶς πεπεισθαι τὰ τοιαῦτα, καὶ τὴν ἀδικίαν μὴ ὑναγεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον αἰρεσιώτερον ἐγγέσασθαι αὐτὸν καὶ καὶδὲς ὑπὲρ αὐτῶν εἰ δεῖσι πολεμοῦντας ἐκείνω ἀποθνήσκων, ἢ αὐτοῦς ἀδικῶς τὴν ἀρχὴν ἀφαιρουμένους, ἢ καὶ ἀποθνήσκοντας περιθεῖν. Οἷς ἐκείνην ὡς περ εἰκῆς πεισθίσαν ὑπὸ θεοῦ βῆστα τα ἐκείνον διαστήσεσθαι καὶ τὸν πόλεμον ἡμῶν τὸν πρὸς ἐκείνον ἐπιτρέψαι. Τοῦτου δὲ γεγενημένου, οὐδὲν ἔσται τὸ κωλύον οὐ τῶν προσδοκωμένων δεινῶν ἀπηλλάχθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τύχης ἀγαθῆς ἀφορμὴν τὴν πρὸς ἐκείνον πόλεμον ποιήσεσθαι. Ὅτι δὲ οὐκ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, οὐ γὰρ ἔστιν ἐκείνου περὶ ἐκείνου. Οὐ γὰρ περὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους ἡμῶν πρόκειται νῦν ἀγὼν, ἀλλ' εἴτε ζῆν εὐχλαῶς καθήρηκός τε ἐκείνου τὴν ὀφρῆν, εἴτε ἀποθνήσκων ὁμοίως τοῖς ἐπὶ δεινοῖς τισιν ἐκλινοῦσιν, ἂν ἐκείνος ἔτι τῶν πραγμάτων ἀρχῆ. Διὸ πάση χρηστῆον μηχανῇ καὶ παντὶ πόλεμου εἶδει προσεκτέον μᾶλλον, ἢ περὶ τοιαύτων

μικροσχετόν, & μηδὲν βλάβην ἔχει, ἂν ὧδε ἡ Ἀ
 ἐτέρωτ' ἔχουσι. Τοῖσι μὲν οὖν ἐπιθετέον. Καὶ πέρασ' ἔρη, εἶχεν ἡ ἐπιβουλὴ. Ἐδόκει δὲ δεῖν
 καὶ τῶν οικειοτάτων βασιλίδι τινὲς προσεταιρί-
 σασθαι, ἐκείνη ἐνοῶσα, ὡς τοὺς μὲν ἄλλους ἴσως ἂν
 ὑποπειύσειεν ἡ βασιλὴς, ἢ φόβῳ ἢ φόβῳ ταῦτα
 ἐκκαταρῆκναι. Τῶν οικειοτάτων δὲ μηδὲν κατα-
 γνοίη ἂν τοιοῦτος, καὶ τῷ Ζαμπίᾳ υἱῷ ἢ ἐκ Σα-
 θαΐας βασιλίδι εἶπετο πολλῆς καὶ παρὰ βασιλέως
 ἐπιφύτου ἀπολαύοντι τῆς εὐμενείας, τὰ τε ἄλλα,
 καὶ δια τὴν ἐν ταῖς μάχαις εὐφυλίαν. Καὶ μετὰ τὴν
 ἐκείνου τελευτήν βασιλίδι σπουδαζομένου ἐκείνου
 τε καὶ τῆς μητρὸς Ἀρτότου προσαγορευομένου,
 τοῦτο δὲ ἐντυχόν, εἰ τι περὶ ἑαυτοῦ εἰδείη ἐπον-
 θάντο. Ὡς δὲ ἐκείνος ἔφασκε μηδὲν, Ἄλλ' ἐγὼ,
 εἶπον, αὐτοῖς ὡς ἀκίκα, τοῦ μεγάλου δομestικού
 πάλαι σοῦ καὶ τῆς μητρὸς καταφερομένου, καὶ
 πολλῆς εὐφροσύνης καταγινώσκοντος Ῥωμαίων, ὅτι
 δεῖν πρὸς τῶν κοινῶν τὴν ἐπιμέλειαν τοῖς δημοφύλοις
 χρῆσθαι, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναῖξιν πολλοῖς τε καὶ
 ἀγαθοῖς ὡς, εἰ δ' οὐκ οἶδ' ὅ τι παύοντες, Ἄρτότω
 χρώμεται καὶ μητρὶ, ἀνθρώποις ἀλλοφύλοις καὶ
 οὐδὲν ἄριστον διακειμένοις τῶν πολλῶν βασιλίδι
 θεραπεύοντες. Ἄλλ' ἔως μὲν ἐπιπερὶν ὁ βασι-
 λέως, οὐδὲν ἀντιλέγειν ἦν, πᾶν τὸ παριστάμενον
 κατ' ἐξουσίαν πράττοντι. Νυνὶ δὲ εἰς ἑμὲ τῶν πρα-
 γμάτων τῆς ἀρχῆς περιηκούσης, οὐ περιόψομαι
 ἐπὶ τοιοῦτον, ὡς περὶ κηφῆων τὰ Ῥωμαίων κα-
 πναλισκόμενα κοινὰ· ἀλλ' ἐνθέμενος τριήρει μετὰ
 τὴν ἐπάνοδον, πρὸς τὴν οἰκίαν ἀποπέμφω. Πρὸς
 σοῖς ἄλλαις δὲ καὶ δειλίαν σου κατηγορεῖ καὶ ἀναν-
 δρίαν ἐν ταῖς μάχαις. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν τοιοῦτην
 ἀδικίαν ἀγχεσθεῖς, ριζόκων τε ἄξιον ἢ ὧν παρὰ
 Ῥωμαίοις τογχεῖν εἰδώς, καὶ τὴν θυγατέρα προ-
 θέροις σοι πρὸς γάμον ἐκδιδοῦναι ἔχει, καὶ πάντα
 πράττειν ὑπὸ σοῦ οὐ διὰ τὴν προίκαν φίλιαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ κήδους ἕνεκα. Καὶ εὐθεὶς ἄρκους
 τε τοῖς λεγομένοις προσετίθει, καὶ ἐγκόλιον παρεῖχεν εἰς ἀσφαλῆ τῶν λεγομένων πίστιν. Ὡς δὲ συ-
 θέμενος τὸν Λατίνον εἶχε, παρήγει τῇ μητρὶ τὰ εἰρημῶνα ἀπαγγέλλοντα πείθειν αὐτὴν, πᾶσα χρι-
 κασθαι καὶ ἐπινοίᾳ καὶ σπουδῇ, ὥστε ἐκπλεμῶσαι βασιλίδι τῷ μεγάλῳ δομestίῳ. Καὶ τὰλλα προσι-
 τίθει ἢ τοῖς ἄλλοις εἰρητο αὐτῷ. Τὰ δὲ τοιαῦτα εἰς τετάρτην ἡμέραν ἐξ ἧς ἦκεν εἰς Βυζάντιον αὐτῷ
 συνεκοιμάζετο. Καὶ ἐπει καθένα τοὺς εἰρημένους εἶχε πεπεισμένους, αὐθις συνίστα τοὺς ἄρκους παρὶ
 τοῦ πατρὸς γνώμην ἔχοντας ἐκάστῳ ἀπαγγέλλων. Παρήγει τε κοινῇ βουλευσαμένους, ὅθεν ἂν δοκῆ
 βέλτερον τὸν πόλεμον κινεῖν.

CAPUT XX.

*Conjuratorum astus in imperatrice convenienda. Accusatio magni domestici. Imperatricis vera suspicio et
 interpretum. Asani Artotus cum Zampen matre succedit. His Clutimus cum filio, et Manuele Cantacuzeno
 genero. Omnes rejiciuntur, quos Apocauchus audaciores facit. Postremi patriarcha, et Andronicus Asanes
 quasi triarii cum imperatrice decertant et eum vincunt; ita tamen, ut ex Occidente reversum iudicio
 necessarium decernat.*

Καὶ ἐπει πρὸς πατριάρχην ἦκεν, εἰδοὺς δεῖν, ὅτι
 ἀερόους ἀπαγγέλλειν βασιλίδι ἢ ἐσκέψαντο, ἀλλὰ
 καὶ ἄλλοις προσετίθει, ὅνα μὴθ' ὑποφίαν παρὲ-
 χεῖν τινα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καταπλήττειεν συνε-
 χῶς τε περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενοι, καὶ μᾶλλον
 πείθειεν ἀληθῆ νομίζειν τὰ ὑπὸ πολλῶν ὡσαύτως
 εἰρημῶνα. Ἐδέδοκτο δὲ Ἀσάνην πρῶτον τὸν μέγαν
 δοῦκα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν προσάγειν τὴν
 πείραν βασιλίδι. Προσελθόντες τοιγαροῦν, καὶ πολλὰ
 περὶ τῆς εἰς αὐτὴν εὐνοίας καὶ βασιλείᾳ προδια-

hunc, inquam, conveniens, equid de se audisset
 exquirebat. Illo negante, subiecit: Ego vero præ-
 sens audivi, cum magnus domesticus contra te
 matremque tuam debaccharetur multis, Romanos-
 que magne fatuitatis argueret, qui, cum ad pu-
 blicam procuracionem uti civibus oporteret, essent-
 que in promptu boni viri, bone femine magno
 numero, illi nescio quorsum acti, **412** vel potius
 imperatrici adulantes, Artotum, et ejus matrem,
 homines externos ac plebeios adhiberent. Impera-
 trici viventi, inquit, se pro potestate quidquid in-
 cideret moderanti, contra dicere fas non erat:
 nunc, quando summa imperii ad me devenit, non
 patiar a talibus, tanquam a fucis communia Ro-
 manorum bona absumi, sed post reditum meum
 tritoni impositos, unde advenerunt, eo remittam.
 Præter cætera quoque timiditatem tuam et in præ-
 lio ignoviam reprehendit. Ast ego tanta iniquitate
 offensus, teque majoribus, quam a Romanis habes,
 dignum scieas, etiam sibi meam tibi in matrimo-
 nium dabo, nec propter pristinam duntaxat auctori-
 tatem, sed propter affinitatis quoque conjunctionem
 tua causa faciam omnia. Illico juramentum ei
 bullam adjicit, quo certior dictis fides esset. Et
 hominem Latinum ad suam factionem adjunxit,
 eum hortatur, eadem matri referens, illam com-
 moveat, ut tota mente omnique ope cõitatur, quo
 imperatricem magni domestici odio inflammaret.
 Alia item apud alios dicta amectit. Atque hæc qua-
 triduo, postquam Byzantium venit, per dolium et
 fraudem struxit. Cuiusque singulos quos nominavi-
 mus, jam irretitos teneret, de integro eos concili-
 bat, dum, qui subscripsissent, circumiens singulis
 enarraret; moneratque ut communiter delibera-
 rent, unde commodius bellum ordirentur.

Ἔτι δὲ πρὸς πατριάρχην ἦκεν, εἰδοὺς δεῖν, ὅτι
 ἀερόους ἀπαγγέλλειν βασιλίδι ἢ ἐσκέψαντο, ἀλλὰ
 καὶ ἄλλοις προσετίθει, ὅνα μὴθ' ὑποφίαν παρὲ-
 χεῖν τινα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καταπλήττειεν συνε-
 χῶς τε περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενοι, καὶ μᾶλλον
 πείθειεν ἀληθῆ νομίζειν τὰ ὑπὸ πολλῶν ὡσαύτως
 εἰρημῶνα. Ἐδέδοκτο δὲ Ἀσάνην πρῶτον τὸν μέγαν
 δοῦκα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν προσάγειν τὴν
 πείραν βασιλίδι. Προσελθόντες τοιγαροῦν, καὶ πολλὰ
 περὶ τῆς εἰς αὐτὴν εὐνοίας καὶ βασιλείᾳ προδια-
 Ἔτι δὲ πρὸς πατριάρχην ἦκεν, εἰδοὺς δεῖν, ὅτι
 ἀερόους ἀπαγγέλλειν βασιλίδι ἢ ἐσκέψαντο, ἀλλὰ
 καὶ ἄλλοις προσετίθει, ὅνα μὴθ' ὑποφίαν παρὲ-
 χεῖν τινα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καταπλήττειεν συνε-
 χῶς τε περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγόμενοι, καὶ μᾶλλον
 πείθειεν ἀληθῆ νομίζειν τὰ ὑπὸ πολλῶν ὡσαύτως
 εἰρημῶνα. Ἐδέδοκτο δὲ Ἀσάνην πρῶτον τὸν μέγαν
 δοῦκα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν προσάγειν τὴν
 πείραν βασιλίδι. Προσελθόντες τοιγαροῦν, καὶ πολλὰ
 περὶ τῆς εἰς αὐτὴν εὐνοίας καὶ βασιλείᾳ προδια-

imperatorem voluntate profati, se nosse dicebant, magnam domesticum sibi **413** imperium asserere, et brevi cogitata perfecturum. Quod cum indignissimum statuam, iudicasse minimo legendos, sed in apertum profereudas insidias, ut re perspecta, et de se ipsa et de liberis quod opus erit, decernat. Non enim res parvas in discrimen vocari, sed id agi, utrum cum dignitate vivant, relicto imperio, quod jure paterno illorum sit, an cum dedecore intendant ejus insidiis, qui summa rerum administranda, tantam sibi potentiam comparavit. Imperatrix, suspicione veritatem ipsam attingens, non modo querimoniam non probavit, sed eam preterea visa est moleste ferre, eosque admonuit, ut his criminationibus supersederent: quidquid enim de magno domestico dicatur, ipsam ab eo distrahi ac dissidere non posse, quæ vera et consentanea, non commentitia de illo plane credat. Postquam hi frustrati recesserunt, Anotus cum matre mittitur, qui eadem narrantes, antequam absolverent, cum bile et stomacho reiecti sunt. Postridie Chumius cum filio et genero Manuele Cantacuzeno duxit, et Gabala accedit, quasi qui recentius quidpiam rescierint: explicate memorant, non desidendum, sed ad vim propulsandam exurgendam, se pecunia et armis bellum futuros. Nam cum benevolentiam fidemque imperatori inde a pueritia navaverint, tam incredibilem audaciam ferre nequire, nulleque etiam animas suas projicere, quam hæc videre et perpeti. Imperatrix cum gratias de tam propensa voluntate egisset, dixissetque, sibi quoque minime dubium videri, eos, si quid tale accideret, cum quovis alacriter pro se dimicaturos, hortabatur tamen, ut de magno domestico ista loqui omitterent, quippe mera figmenta et calumnias; ejus enim erga se et imperatorem filium prompta ac parata studia sibi exploratissima esse: ne, si rediens se ab illis horum criminum accusatum intelligat, id ipsis merito irascatur. Sic imperatricem nihil dictorum a præjudicata opinione, omnia pro fabulis e cujusque ingenio profectis ducentem depulit. Cum et hi ad alios regressi, responsum retulissent, non levis timor incessit omnes, extremo jam periculo se circumventos existimantes, nisi quid dictis efficacius invenirent. Quos Apocauchus monere, ne cunctarentur, nam de magno domestico prolata, tam multis consciis silentio tegi non posse: quæ si rescierit, licere cuivis intelligere periculi secuturi magnitudinem. **414** Ideirco hortabatur, ne desperatione victi, actione desisterent, sed aliis omnibus posthabitis, hoc unum persequerentur, ut de acerbissimo hoste triumpharent, aut saltem ne atrocissime ab eo multarentur. Proinde ad patriarcham et Andronicum Asanem, magni domestici socerum, velut ad sacram anchoram confugiendum iudicant: quorum quia potior esset ad persuadendam auctoritas, per ipsos imperatrici terrorem ac metum inculcarent. Nam patriarcha

A λελθόντες τὸν υἱὸν, ἔπειτὰ ἔρασαν τὸν μέγαν δομέστικον εἰδέναι τὴν βασιλείαν ἑαυτῶ περιποιούμενον, καὶ ὅσον οὐδέπω τὴν ἐπίνοιαν εἰς ἔργον ἄγειν βεβουλημένον. Ὅσπερ αὐτοῖς ἔτε ἄγαν ἔδοξε τῶν δεινοτάτων, καὶ δεῖν μὴ συγκαλύπτειν, ἀλλὰ δῆλην τὴν ἐπιβουλὴν ποιεῖν, ἐν' αἰσθημένῃ, τὰ δέοντα περὶ τε ἑαυτῆς βουλευσῆται καὶ τέκνων. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν τιμῶν εἶναι τὸν κίνδυνον αὐτοῖς, ἀλλ' εἴτε ζῆν καλῶς τῆς ἐκ πατρῶου κλήρου προσηκούσης ἔχομένου βασιλείας, ἢ ἀποθνήσκειν ἀκλιῶς ἐπιβουλεύοντασ ὑπ' ἐκείνου δύνταμιν τσαούτην ἐκ τοῦ τῶν πραγμάτων ἄρχαι κικημένου. Βασίλις δὲ ὑποπτύουσα ὅπερ ἦν, οὐ μόνον οὐκ ἐπήνεσε τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ἔφκει καὶ ἀχθομένη, διὰ ταῦτα, παρῆνει τε αὐτοῖς ἀπέχεσθαι τῶν συκοφαντιῶν, ὡς οὐδεὶς ὅσ' ἂν τις εἶποι διάστειν αὐτῇ δυναμένου πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐμποῖησαι· σαφῶς πεπειμένη τάληθῃ καὶ προσήκοντα περὶ αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ ἄπρακτοι ἐκείνοι ἐπανῆκον, Ἄρτιωτος προσεπέμπετο ἄμα τῇ μητρὶ· τὰ ἴσα δὲ κακείνοι ἀπαγγεῖλαντες, ἀπεπέμφθησαν πρὸς ἔργην, οὐδὲ ὅλους ἀκούσαι τῆς βασιλίδος τοῦς λόγους ἀνασχομένης. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ὁ Κοῦμνος ἄμα οἰεῖ τε καὶ κηδεστῇ Μανουῆλ Καντακουζηνῶ τῷ στρατηγούλῳ, καὶ Γαβαλάς ὁμοίως βασιλίδι προσελθόντας, ὡς δὴ τι νεώτερον πεπυσμένοι, ἀπήγγελλον μετὰ σπουδῆς· συνεβούλευόν τε μὴ ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ διανίστασθαι πρὸς ἄμυναν ὡς καὶ αὐτῶν καὶ χρήμασι καὶ ὄπλοις συναφαφομένων τοῦ πολέμου. Οὐ γὰρ φέρειν τῇ εἰς βασιλεία εὐνοία καὶ πίστει συνεπιθραμμένους, τὴν ὑπερβολὴν ὄραν τῶν τολμομένων· ἀλλ' ἐτοιμότερον ἔχειν καὶ τὰς ψυχὰς προθεσθαι αὐτάς, ἢ τοιαῦτα γινόμενα περιῦδῖν. Βασίλις δὲ καὶ αὐτοῖς ὁμολογήσασα τῆς προθυμίας χάριν, καὶ πεπεισθαι καὶ αὐτῇ σαφῶς εἰποῦσα, ὡς εἰ τι συμβαίη τοιοῦτον, προθύμως παντί τῳ πολεμήσουσιν ὑπὲρ αὐτῆς, ἔπειτα παρῆνει τῶν κατὰ μεγάλου δομέστικου λόγων ἀποσχέσθαι, ὡς οὐδὲν ὄντων ἢ πλάσμα καὶ συκοφαντίαν, εἰδέναι γὰρ ἀκριβῶς τὴν ἐκείνου πρὸς αὐτὴν εἰνοιαν καὶ βασιλεία τὸν υἱόν· μὴ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὰ παρ' ὁμῶν αὐτοῦ κατηγορημένα ἐκμαθῶν δικαίως ἀχθεῖται ὄραν τοιαῦτα εἰρηκόσι. Βασίλις μὲν οὖν οὕτω πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων τῶν ἐξαρχῆς ἐξέστη λογισμῶν, ἀλλὰ **B** πλάσματα ἠγεῖτο πάντα ὑπὸ τῆς ἐκάστου διανοίας ἀναπεπλάσμενα. Ὡς δὲ καὶ οὗτοι πρὸς τοῦς ἄλλους συναλθόντες, ὅσα ἡ βασίλις ἀπήγγελλον ἀποκριθεῖς, ὁδὸς ἔσχε πάντας οὐκ ὀλίγον, καὶ ἐν ἐσχάτοις ὄντο ἤδη περιέχεσθαι κακοῖς, εἰ μὴ τι βουλευσάντο ἀνυσιμώτερον τῶν εἰρημένων. Συνεβούλευε τε ὁ παρακοιμώμενος αὐτοῖς μηκέτι μέλλειν· τὰ μὲν γὰρ περὶ μεγάλου δομέστικου εἰρημένα σιωπῇ καλύπτεσθαι οὐ θονατῶν, πολλῶν τῶν συνεβούτων ὄντων· κατεβήκον δὲ ἐκείνη γενομένων, συνορῶν ἐξέστην ἐκάστῳ τοῦ κινδύνου τὴν ὑπερβολὴν. Δὲ οὐδὲ παρῆνει ῥαθυμεῖν ἀποχρόντας πρὸς τὴν προῖον, ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἀποσχομένων πάντων, ἐνὸς τούτου γίνεσθαι μόνου, ὅπως περιγένοιτο τοῦ πολυμωτάτου, ἢ, τὰ γε δεύτερα, μὴ τὰ ἀνήκεστα παρ' ἐκεί-

του πάθειν αὐτοί. Ἐδόκει δὴ καὶ πατριάρχην, καὶ τὸν Ἀσάνην Ἀνδρόνικον δυντα τοῦ μεγάλου δομεστί-
 κου πενθερὸν, ὡς περ ἄγκυράν τινα καθεῖναι ἱεράν·
 καὶ δι' αὐτῶν τῆς βασιλείδος τοὺς λογισμοὺς περ-
 ρᾶσθαι κατασεῖν, τῶν ἄλλων πάντων ἀξιολογωτέ-
 ρων ἔντων πρὸς τὴν πείθεσθαι αὐτοῖς, ἅτε δὴ πα-
 τριάρχου μὲν πρὸς τῆν ἀκούσῃ πρὸς ἐκείνην εὐνοίᾳ
 καὶ ἱερωσύνῃ τῇ μεγίστῃ τιμημένου, καὶ μὴ ἂν
 ποτε ψεύσασθαι ὑποπτευθέντος· τοῦ ἑτέρου δὲ μὴ
 τοσοῦτον ἂν εἰς ἀπονοίας βάραθρον ἐληλακέναι
 δόξαντος, εἰ μὴ τοιαῦτα τῷ γαμβρῷ συνήδει ἀληθῶς,
 ὡς ἔκοντι τὴν θυγατρὸς αἰρεῖσθαι κακοπραγίαν
 καταψευδόμενον τοσαῦτα. Ἐπει δὲ ἐψηφίσαντο
 κοινῇ, γενομένων ἐν βασιλείῃς τῶν εἰρημένων, ὁ
 πατριάρχης λόγου ἤπειτο πρῶτος πρὸς τὴν βασι-
 λίδεα, τὴν μὲν περὶ ἐμὲ τοῦ μεγάλου δομεστίκου,
 φάσκων, εὐμένειαν καὶ σπουδὴν εὐθὺς ἐξαρχῆς, καὶ
 ὡς ἐκ φαύλης τύχης καὶ πολλῆς ἀφανεῖας εἰς τοῦτο
 δι' ἐκείνου δόξης καὶ λαμπρότητος προῖγμαί, δι' ἃ
 πολλὰς αὐτῷ χάριτας ὀφείλειν ὁμολογῶ δίκαιος
 εἶναι, πάντες μὲν ἂν εἶδαίεν Ῥωμαῖοι, μάλιστα δὲ
 σὺ. Ἀχρι μὲν οὖν αὐτὸν ἐώρων ὀρθοῖς καὶ δικαίως
 χρώμενον λογισμοῖς, καὶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν πίστιν
 ἀόλον ὑμῖν τηροῦντα καὶ καθαρὴν τοῖς βασιλεῦσι,
 δεῖν ἐνόμιζον καὶ αὐτὸς ὡς γνησιωτάτῳ φίλῳ προσ-
 ἔχειν· καὶ οὐδὲν ἤττον ἢ φιλότεκνος πατήρ ἃ λυ-
 σιτελήσειν ἠλπίζον αὐτῷ πρὸς εὐδοξίαν πράττειν
 ἡρώδη· ἔπει δὲ ἄλλων τε πολλῶν λεγόντων ἐπυ-
 θόμην, καὶ αὐτὸς παρ' ἑμαυτοῦ συνήκα, ὡς ἄδικα
 καὶ βία καὶ διανοεῖται καὶ πράττειν ἤδη ὄρμηται,
 τοῦ πολλὰ πεφιληκότος βασιλέως, καὶ ἐπὶ μέγα
 δόξης προαγαγόντος ἀδίκως ἀμειθόμενος τοὺς παῖ-
 ῆας, οὐ μόνον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς
 ἀποστερῶν, τὴν τε γνώμην ἐβδελυξάμην ὡς ὠμοτά-
 την, καὶ ἀγνωμοσύνης οὐδεμίαν ἐλλείπουσαν ὑπερ-
 βολὴν, καὶ αὐτὸν οὐ τῶν φίλων ὡς περ πρότερον,
 ἀλλὰ τῶν πολεμιωτάτων ἔγνων δεῖν ἡγεῖσθαι. Νομί-
 ζων δὲ μὴ καὶ σὲ τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖν τῶν πάντων
 καιρίων εἶναι, ἤκω ἀπαγγέλλων, ἵν' ἐκ τῶν πα-
 ρόντων σκεψαμένη, οὐ μόνον αὐτὴν καὶ παῖδος
 διασώσης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν συγκινδυ-
 νεύουσαν ἀρχὴν. Ἡ βασιλίς δὲ ὡς περ ἐκπεπλη-
 γμένη, λόγους ἔφασκεν ἀκούειν, οἷους οὐδ' αὐτὸν
 τὸν κακίας ἐφευρετὴν ἂν ποτε δυνήτεσθαι εἶθι
 περὶ μεγάλου δομεστίκου πείσειν ἐπιχειρήσειν·
 ὡς κακὸς ἐκείνος περὶ αὐτὴν καὶ παισὶν ἐπιθυλοῦσιν
 βασιλέως, καὶ τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης φιλίας τοιαῦ-
 τας χάριτας ἀποδιδούς. Τοῦ πατριάρχου δὲ καὶ
 αὐτοῦ τὰ ἴσα φάσκοντος· ἐν ἀρχῇ πεπονθέναι ὁπρὸς
 τὰ περὶ ἐκείνου εἰρημένα, καὶ τοῖς λέγουσιν ἀπιστεῖν,
 οὐδὲ καὶ τετράκις τοσοῦτον, ἀλλὰ καὶ πολλαπλα-
 σιδόνων, ἢ ὅσαι προσεληλύθησιν αὐτῇ τῶν εἰρηκότων
 ἔντων· ἔπειτ' ἐπιστήσαντα τὸν νοῦν καὶ τοῖς πρακ-
 τομένοις ἀκριβῶς προσεσχρηκότα, τὴν διαστριφὴν
 τῆς γνώμης καταμαθεῖν, καὶ πείθεσθαι ἀξιοῦντος
 καὶ αὐτὴν, καὶ μὴ περὶ πράγματος οὕτω τὸν κίν-
 δονον ὄξυν ἔχοντος διαμέλλειν, ἀλλ' ἤδη περὶ σωτη-
 ρίας αὐτῆς τε καὶ τῶν τέκνων σκέπτεσθαι, ἀνεμί-
 μνησκον ἢ βασιλίς τῶν πρὸς ἀλλήλους οὕτω χυθῆς

A præterquam quod illi bene cupere videbatur,
 summo præerat sacerdotio, quem illa nunquam
 mentiturum suspicaretur; alter, nisi genere hujus
 molitionis esset conscius, in tantum amentie
 vcecordiæque barathrum, ut tam multa mentiendo,
 sponte ac volens illam calamitosam redderet,
 præcipitaturus non putabatur. Hoc fixo, cum es-
 sent in palatio omnes quos recensuimus, patriarcha
 primus talibus dictis Augustina compellavit: Magni
 domestici erga me voluntatem ac studium a prin-
 cipio, et quomodo per illum ex abjecta conditione
 multaque obscuritate ad istam amplitudinem cla-
 ritateque pervenerim (ob quod singulares me illi
 gratias merito debere haud inficior), Romanorum
 nullus est, qui scire non possit, et tu nosti potis-
 B simum. Quædium igitur illum recta incedere via,
 et amicum justitiæ, sinceraque et pura erga vos
 et imperatores benevolentia ac fide animadverti,
 me vicissim illi ut amico germanissimo addictum
 esse oportere sentiebam; nec minus quam libero-
 rum suorum amans pater, quæ ad ejus gloriam
 factura confidebam, ea facere iustituebam. Ast
 ubi multis commemorantibus audiui, et per me
 cognovi, illum vim et nefas meditari, et jam ad
 scelus perpetrandum esse incitatum (male videlicet
 remunerantem filios imperatoris, a quo tantopere
 dilectus, et ad tam impetytum fastigium erectus est,
 dum eos non modo imperio, sed vita etiam privare
 molitur), crudelissimum ejus, et supra quam cre-
 dibile est, perversum consilium execratus, non
 amicorum, ut prius, sed hostium infestissimorum
 numero ducendum existimaui. Ratus porro nec
 te nescire, quam hæc exitiosa sint, tibi nuntius
 adsum, ut pro tempore circumspicias, quemadmo-
 dum et te, et gnatos tuos, et totum imperium
 in idem discrimen conjectum serves. Tum impera-
 trix attonitæ similis, talia se de magno domestico
 audire dixit, qualia nunquam cogitasset de eo sibi
 persuadere conaturum, vel ipsum scelerum omnium
 satorem et architectum diabolum: 415 quod
 nimirum sibi infestus, et insidiator liberorum im-
 peratoris, pro nobili illa amicitia tales referret
 gratias. Excipiente patriarcha, eundem fuisse sen-
 sum suum ab initio, cum hæc de eo audiret, et nar-
 rantibus credere nequivisse, qui non ter quaterve,
 D sed multis partibus plures fuissent, quam nunc ad
 eam convenissent: post ubi animum applienerit,
 et ad acta diligenter attenderit, pravitatem mentis
 ejus didicisse quam ut et ipsa credat, sequum
 videri, et ne in periculosissimo negotio moras
 necet, sed jam de sua filiorumque salute laboret.
 Redibat autem in memoriam imperatrix, quomodo
 recentissime, ipso patriarcha presente, jurassent
 mutuum, quando et alia dixerit magnus domesti-
 cus, quæ ipsi secum recordentur, et hoc imprimis
 ut si quid accusaretur, ne absentem indicia causa
 damnarent, sed in judicium vocato, locum defen-
 sionis darent; et siquidem injustus ac perjurus
 comperiretur, extreme cum supplicio addiceretur;

sin al esset ab accusatione veritas, criminibus ab-
solverent, et sycophantas hoc ipsum quod sunt,
ostenderent. Nunc cum illum perfidie ac perjurii
multi insimulent, neminem se videre, qui ei in
iudicio se opponere, et pro scelerato arguere au-
deat, sed nec qui manifeste eum accuset, quasi
qui malignum se et proditorem ejus demonstravit:
ut ex auditis hanc delationem puras putas esse
calumnias potius, quam aliquid veritatis habere,
perspicere queat, et velut ex composito ab omnibus,
nullo argumento ut imperii invasorem reum peragi.
Non itaque justum esse, nec suam decere perso-
nam, multorum sermonibus, nihil ad probationem
veritatis solidum contingentibus credulam, bellum
civile adversus eum inceptare. Non esse unum de
plebe infima, ut opera levissima subigatur. Sed

quæ nunc dicta sint, eorum nihil ei indicandum,
veram bene perpendendum accurateque exami-
nandum negotium, dum in Occidente abest, et
post reditum citra cunctationem iudicio accessen-
dum, ac tempore ad respondendum concesso, vel
damnandum, si perjurii comperiat, vel scelere
omni solvendum, si nihil, quorum suspectus erat,
designarit. Hæc imperatrix æqua simul et com-
moda repens, respondit.

πρὸς αὐτὸν μηδὲν ποιεῖν· ἀλλὰ σκεψάμενος πολλὰ, καὶ βεβάνη τὸ πρᾶγμα δόντας ἀκριθεῖ, ὥς ἂν ἐκαί-
νος ἀπὴ πρὸς τὴν ἐσπέραν, μετὰ τὴν ἐπάνοδον εὐθὺς καλεῖν ἐπὶ τὴν δίκην· καὶ καιρὸν παρασχομένους
πρὸς ἀπολογία, ἢ καταψηφίζεσθαι ἂν φαίνηται ἐπισηκῶν, ἢ τῶν ἐγκλημάτων ἀπολύειν, ἂν μηδὲν
τῶν ὑποπτευομένων εἰργασμένος ᾖ. Τοιαῦτα μὲν ἡ βασίλισ δίκαιά τε θεοῦ καὶ συμφέροντα εἰσμένη,
ἀπεκρίνατε.

416 CAPUT XXI.

*Probationibus et iudicio audito terretur patriarcha vicissimque a periculi gravitate imperatricem terret, et
de domestico suspicionem auget vehementer, ejusque in curanda sua et liberorum salute negligentiam
liberius corripuit. Et Asanem pro optimo consiliario commendat, qui ejus animum callide subiens colo-
phonem addit et magnifico promisso, ut alii quoque, orationem concludit.*

At enim patriarcha probationes et iudicium
audiens, conscientia suæ aliorumque sycophantia,
et quidem multe excitus, ad hæc cernens, quan-
tum ipsis præter dedecus sycophantis debitum
periculi crearetur, angebatur animi vehementer,
et timoris magnitudine parum differebat a mortuis.
Nondum tamen omnino ad male faciendum fessus,
velut imperatricis cæcitate miserans, Quibus in
rebus, inquit, etiam de cælo Deus adjuvat, omnia
velut ad eursum plane et expedita sunt, ac nullo
labore feliciter geruntur: contra, quos idem
sponte ad perniciem deserit, his e diverso diffi-
cultatis et turbarum plena sunt omnia. Atqui ego
quanquam me studio vestri summis periculis
involverim, non tanti aestimo calamitatem meam,
usque ad sellæ amissionem et carcerem processu-
ram, quam vestram, quibus non solum Romanus
principatus, sed ipsa quoque vitæ ignorantia ac
nefarie eripietur. Te autem adhauc magnopere,
si hunc, dum abest Byzantiū, et domari nulla
labore potest (siquidem quæ in eum videtur
ignorat), adeo ab armis in illum refugis. Post tan-
tum vero spatium, in quo quæ nunc dicta sunt,
eorum nihil nescire poterit, cum non pauci in hæc

καὶ πρώην ἐπ' αὐτοῦ γεγενημένον ἔρχων· ἐν οἷς
ἀλλὰ τε εἰρήτη τῷ μεγάλῳ δομestίῳ, ἔρασκον, ἔρα-
σύνισμεν αὐτοῖ, καὶ πρὸ τῶν ἑλλίων ἀπάντων, ἵνα ἂν
τι κατηγορηθῆ παρά τινος, μὴ ἐρήτην οὕτως ἐκαίμου
καταψηφίζεσθαι ἡμᾶς· ἀλλ' ἐπὶ δίκην καλέσασθαι,
καὶ τόπον ἀπολογίας παρασχομένους, ἂν μὲν ἀδικῶν
ἀλλοικηται καὶ ἐπισηκῶν, δίκης τὰς ἐσχάτας ἀκαι-
τεῖν· ἂν δὲ μηδὲν προσῆ τοῖς εἰρημένους ἀληθές,
τῶν ἐγκλημάτων μὲν ἐκαίμον ἀπολύεσθαι, τοὺς συ-
κοφάντας δὲ αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ εἰσὶν ἀποδείκνυσθαι
συκοφάντας. Νουὶ δὲ πολλῶν ἦντων τῶν ἀπιστίας
καὶ ἐπισηκίας διοκόντων, οὐδένα ὡς ἀντικαταστῆναι
πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῆς δίκης τολμήσει, ὥστ' ἐφέλεγγειν
ἀδικουόντα. Οὐ μὲν, ἀλλ' οὐδὲ νῦν τινα διαβρήθην
ἐκαίμου κατηγορεῖν, ὅτι πράττειν κακῶς ὤπται, καὶ
προδότης παρὶ ἐμὲ, ὥστ' ἐκ τῶν λεγομένων καὶ αὐ-
τὴν ἔχειν συνορξὴν εἰ συκοφαντία τὰ εἰρημένα, ἢ
ἀληθείας ἔχειται τινος· ἀλλ' οὕτως ὡσπερ ἐκ συνθή-
ματος πάντας αὐτοῦ καταψηφίζονται τὴν βασιλείας
ἀρκαγὴν, μηδὲν κλέον προτιθέντας· οὐ δὲ δίκαιον,
οὐτ' ἄλλοις εὐπρεπὲς ἐροῖ, τοῖς παρὰ τῶν πολλῶν
πεισθεῖσαν λόγους, οὐδὲν βέβαιον πρὸς ἀπόδειξιν
ἔχουσι τῆς ἀληθείας, πόλεμον πρὸς ἐκαίμον ἐμφύλιον
κινεῖν. Οὐ γὰρ τῶν πολλῶν εἰς, ὥστ' αὐτοῦ ῥῆστα
περιγενέσθαι· ἀλλὰ νῦν μὲν τῶν εἰρημένων δῆλον

ὁ πατριάρχης δὲ εὐλόγους ποθόμενος καὶ δίκην,
πολλὴν τε ἐκαστῶ καὶ τοῖς ἄλλοις συναιδοῖς συκοφαν-
τίαν, καὶ τὸν κίνδυνον συνορξῶν ἕτος οὕτως μετὰ τῆς
συκοφάνταις προσηκούσης αἰσχύνῃς περιέσται, ἤτοι-
νία τε οὐ μετρίως, καὶ τῷ πλείστῳ μέρει ἦν ὑπὸ
θέου ἀποσταθιχικῶς. Ἐπὶ δὲ οὐ παντάπασι πρὸς τὰ
κακουργεῖν ἀπορηκίως, ὡσπερ τὴν ἐπόνοισαν βασι-
λίδος εἰκτιζόμενος. Ἐν οἷς, ἔρασκε, πράγματα καὶ ὁ
θεὸς ἀνωθεν συναφάπτεται, εὐδωρα πάντα καὶ καῖα
καὶ κατορθούμενα ἀπαντί· ὧν ἂ αὐτὸς ἐκὼν με-
θίσται πρὸς τὸ διασθερῆναι, τούναντιον ἄπαν, ὡσπο-
λίας γέμοντα καὶ ταραχῆς. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὶ κινδύ-
νους τοῖς ἐσχάτοις διὰ τὴν εἰς ὑμᾶς εὐνοίαν ἐμαυτοῦ
περιβαλὼν, οὐ τοσοῦτον ἐν θεοῦ τὴν κακοπραγίαν
εἶδαι τὴν ἐμαυτοῦ ἄχρι καθαιρέσεως τῶν ἡρόνων
καὶ δεσποτικῆς ἐστρωγῆς, ἔρα τὴν ἐμαυτοῦ οὐ
ἀφαίρεσιν μόνον μίλλουσιν ὑφίστασθαι τῆς Ρο-
μαίων ἡγεμονίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ζωῆς ἀκίως ἔρα
καὶ παρανόμως ἀποστειροῦσθαι. Θεωμάζων δὲ καὶ
καὶ σοῦ παρίσταται πολλὰ, εἰ νῦν ὑπόνοια ἐκαίμου
Βυζαντίου, καὶ λίαν ἦντος εὐεπικειμένης ὡς εἰ μὴ
ἐν εἰδέναί τῶν πρατταμένων, οὕτω πύρρως τὸν
πρὸς ἐκαίμον πόλεμον· μετὰ δὲ χρόνον τοσοῦτον ἐν
ἦ τῶν τε εἰρημένων μηδὲν ἐκαίμον ἔξέσται ἀγνοεῖν

οὐκ ὀλίγον ἐνταυθαί διατριβόντων τῶν ἡδέως ἂν ὑπὲρ A
 ἐκείνου καὶ τὰς ψυχὰς προησομένων, καὶ παρα-
 σκευάσθαι πρὸς ἕκαστα ὡς ἂν ἄριστα αὐτῷ δοκῆ,
 ῥαδίως ἤλπισας περιγενήσεσθαι. Οὐ γὰρ ὡς αὐτὴ τε
 οἶε, κἀκαῖνος φανακίζων ἡμᾶς ἀπεσαρμύνατο, οὕτω
 πρὸς Βυζάντιον ἐπανήξει τοὺς φίλους καταλιπὼν, καὶ
 τὴν πολλὴν θεραπείαν τὴν περὶ αὐτόν· ὥστε σε ἔχειν
 ὅ τε βούλει χρίσασθαι αὐτῷ, ἀλλ' εἰδὼς ὡς ὑποπεύε-
 ται, οὐ τῶν εὐγενεστέρων μόνον πείσει πολλοὺς ὑπο-
 σχέςσει καὶ ὑωρεαῖς μεγάλων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ στρα-
 τικὴν ἄπασαν αὐτῷ προσέχειν παρασκευάσει χρήμασι
 διαφθείρας· ἔχων δὲ μεγάλην δύναμιν περὶ αὐτόν, οὐ
 μόνον ἡμᾶς τοὺς ἠρημένους ἐκείνῳ πολεμεῖν τῆς εἰς
 ὑμᾶς εὐνοίας ἕνεκα διαφθερεῖ ῥαδίως, ἀλλὰ καὶ σοὶ
 καὶ τέκνοις, μηδενὸς τοῦ βοηθοῦντος ὄντος, ὃν αὐτῷ B
 τρόπον λυσitteλήσειν χρήσιται οἴησεται, πᾶσιν ἐκεί-
 νοις τοῖς σεμνολογήμασι, καὶ ταῖς ἀπῆλταις, καὶ
 ταῖς εἰρωνεῖαις χαίρειν εἰπὼν μακρὰ· ἃ οὐκ οἶδ'
 ὅπως οὐ συνορᾷς αὐτῇ, οὐδὲ σωτηρίαν ἑαυτῇ τε καὶ
 τέκνοις ἐκ τῶν ἐνότων ἐκπορίζειν βούλει, ἀλλὰ
 δίνας ὄνειροπολεῖς, καὶ συκοφαντίας καὶ ἐλέγχους,
 οὐδ' αὐτὸ ταῦτα βουλομένη ἐννοεῖν ὅτι φθάσαι· ἂν
 διαφθαρεῖτε πρὶν εἰς ταῦτα ἔλθειν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἃ
 καὶ πρότερον ἔφθην εἰπὼν, οὐ τῆς βασιλείας μόνον
 εὐμενείας μεμνημένος ὑφ' οὗ πολλῶν ἀπήλαυσα καὶ
 μεγάλων εὐεργετημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς σῆς· ἄλλως
 ὅ' ὅτι καὶ νόμων αὐτῶν καὶ δικαίων προδεβλημένος,
 πᾶσιν ἀνάγκην ἔχων τοῖς ὀπωσοῦν ἀδικουμένοις
 συναίρεσθαι τὰ ὕνατὰ, ἐκείνου τε ἀπεισχόμην τῆς
 φιλίας, ἄδικα καὶ παράνομα δεικνομένου. καὶ τοι C
 πολλὰς ἀφορμὰς τῆς εἰς ἐκείνον εὐνοίας ἐπληκῶς,
 καὶ σοὶ τὰ λυσitteλοῦντα συμβεβούλευκα, κῦθον δ
 φασὶ βίβης, καὶ σὺν ὑμῖν ἐλόμενος ἢ ζῆν νεκόντων,
 ἢ ἀποθνήσκων ἂν τῆς ἐναντίας πειρᾶσθαι συμβαίη
 τύχης. Θεοκτέρα δὲ τινι καὶ τοῦδε παρόντος τύχη
 ἢ ἐκείνου τε οὐκ ἔν ποτε ἔλοιτο καταψεύδεσθαι συ-
 νεκοῦντος θυγατρὶ, καὶ σοὶ βουλευσῆσαι τὰ δέοντα,
 οὐ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν ἐμπειρίαν καὶ
 τὴν σύνεσιν ἣν ὁ πολὺς αὐτῷ τῆς ἡλικίας χρόνος
 ἐστὶ συνειλοχῶς, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς βασιλέα καὶ τοὺς
 παῖδας τοὺς ἐκείνου εὐνοίαν καὶ πίστιν ἄδολον καὶ
 καθαρὰν, ἄξιον πυνθάνεσθαι καὶ πείθεσθαι παραι-
 νοῦντι, οὐδὲν ἄδικον οὐδ' ἐπισφαλὲς βουλευσομένου
 συμβουλεύειν. Ἀσάνης δ' ὡσπερ οἱ ἐν τοῖς γυμνα-
 κῶς ἀγῶσιν ἐφεδρεύοντες ὥστε τοῖς νικῶσιν αὐτοὶ
 συμπλέκισθαι, πρὸς τοὺς λόγους παρεσκευασμένος
 ὢν, τὴν μὲν ἐμὴν, ἔφθην, πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον
 γρησιότιτα καὶ πατρικὴν στοργὴν ἣν ἔγω πρὸς
 ἐκείνον τῆ φιλότατη συνοικοῦντα θυγατρὶ, οὐδαίς ἀγνοεῖ
 δῆπου· ὅθεν οὐδ' ἐξαρναίσθαι τὰ πάσι φανερὰ προ-
 οῦχον ἤγημαι ἔμοι. Ἰδούηλον οὖν ὡς ἐκείνου καταρ-
 θωκότος ἃ διανοεῖται, βασιλεὺς μὲν ἐκείνος ἐσται,
 καὶ βασιλεῖς τῆ ἐμῆ θυγατρὶ συνοικῶν, ἐγὼ δὲ
 πατὴρ βασιλέων, καὶ τὴν ἀρχὴν συμπετριζόμενος
 αὐτοῖς, καὶ ἐπὶ μέγα ἔχων καὶ δόξης καὶ πλοῦτος
 καὶ περιφανεῖας. Ἀλλὰ τὰ λαμπρὰ ταῦτα καὶ σεμνὰ
 ἄπερ ἑτέρῳ παντὶ τῷ ἤρκεσαν ἂν εἰς εὐδοξίαν, ἐμοὶ
 τῶν παρόντων ἀποδέοντα φαίνεται πολλῶν. Τῆ γὰρ
 εἰς βασιλέας εὐνοία καὶ πίστις καθαρὰ ἐκ πρώτης

urbe degant, qui cum voluptate ejus causa sangui-
 nem profundant, et accingi parati sint, quibus ille
 potissimum eos accingi voluerit, non difficile te
 superiorem fore confidis. Non etenim ut et tu
 putas, et ille nos ludificans jaclabat, sic Byzan-
 tium redibit amicis relictis, et quibus colitur
 obsequiis illis tam multis, ut eum pro arbitrio
 tractare possis. Sed cum se suspicione laborare
 sciat, non modo de nobilioribus complures donis
 et promissis magnificis, verum etiam totum exer-
 cium largitione corruptum, ad partes suas tuenda
 alliciet, et potentia ingenti praeditus, non solum
 nos, qui cum eo, studio erga vos adducti, bello
 contendere dicemur, nullo negotio concidet, sed
 de te quoque et filiis, nemine contra open-
 ferente, omnibus illis gloriose dictis, et fallaciis,
 et 417 simulationibus valedicens, pro commo-
 ditate sua statuet. Quae nescio quomodo non vides,
 nec tibi liberisque salutem ex data opportunitate
 conciliare vis, sed judicia, et calumnias, et pro-
 bationes somnias, nec te citius occisum iri perspi-
 cis, quam ad eas veniatur. Quare id quod etiam
 antea dixi, meae cum in imperatorem, cujus
 multa eaque praecleara constant in me officia, tum
 in te benevolentiae memor (adde quod et legum ac
 justitiae patronus, quomodocumque injuriam passis,
 quantum in me est, opitulari necesse habeo) et
 ab illius amicitia, iniqua legibusque adversantia
 parturientis, tametsi multis eum nominibus com-
 plecti deberem, me sejuncti, tibi que utile consilium
 dedi, et ut dicant, alean jeci, vobiscum praecoptans
 aut vivere, si viceritis, aut interire, si in con-
 trarium fortuna ceciderit. Porro et hunc divina
 quadam sorte praesentem (qui nunquam in eum
 utpote generum mentiri velit, tibi que non tantum
 propter rerum usum atque prudentiam, quam ei
 aetas longinqua peperit, sed propter eam nihilo
 minus, qua in imperatorem fuit, et in liberos
 adhuc est, germana sinceraque charitate et fide,
 recte consulat) percontare licet, eique obtempe-
 res: nihil enim iniquum periculosumve suasurus
 est. Asanes autem peritade, ut qui in gymniciis
 ludis subsidunt, quo cum victoribus ipsi quoque
 congregiantur, ad dicendum meditatus, Meam
 quidem, inquit, patriam et germanam charitatem
 erga magnam domesticam, charissimae filiae mari-
 tum nemo utique ignorat. Unde quae omnibus nota
 sunt, negare me non decet. Manifestum est itaque,
 si, quod cupit hunc praecesserit, illum imperato-
 rem, gnatum meam imperatricem, me imperato-
 rum patrem, imperii consortem, et illustri gloria,
 magnis opibus ac splendore futurum. Atqui ego
 claritates istas et augustos honores, qui cuivis
 alteri ad celebritatem sufficerent, hoc rerum statu
 nequaquam convenire arbitror. Nam cum a prima
 aetate fide non locata imperatoribus studuerim,
 malim illis adherendo in miseriam et calamitatem
 incidere, quam cum insidiatoribus faciendo am-
 plissimos honores et dona adipisci. De magna

itaque domestico quæ et patriarcha, et fratres A mei, et alii locuti sunt, omnia certa esse scio, et te nihil vocare in dubium, sed mihi, ut qui singula penitus noverim, fidem adjungere par est. **418** Quod si hæc ad demonstrandam veritatem infirma videntur, at illud tibi omnino persuadeat, hominem super te filiisque tuis aliquid monstrare. Etenim cum tu sub discessum de filia ipsius filio tuo imperatori despondenda cum ureres, noluit, remque in reditum suum ab Occidente rejecit. Erubescere enim post tot argumenta tuæ in se iam effusæ voluntatis hostis apparere infensissimus, et cui paulo ante gnatam ad communionem thori junxisset, cum imperio et vita exuere. Illud namque nullus profecto dixerit, qui sapit, filiam clariori insigniorive copulandam existimasse. Quamobrem non tibi salus tua succidenda est, sed vitentium sedulo, ne te ejus insidie pessumdent. Ego, et quotquot ex nobilitatibus nunc Byzantii adsunt, præter sumptus, etiam oppositus laterum nostrorum, et servos nostros, vitamque et sanguinem nostrum, si opus erit, tuæ et liberorum tuorum tuendæ dignitati cupide pollicemur.

περιγενέσθαι. Ἐγὼ δὲ καὶ ἔσσι τῶν ἐπιφανεστέρων νῦν ἐπιδημοῦσι Βυζαντίῳ, οὐ χρήματα μόνον καὶ σώματα καὶ σκέτα, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς αὐτὰς εἰ θέοι, ὑπὲρ τῶν σοὶ καὶ τέκνοις συμφερόντων προσηρόμεθα προθύμως.

CAPUT XXII.

Imperatricis agridudo et anxia mens. Iterum accusationem repudiat, tyrannice dubitans et credens, se illorem fidei tradit cum lacrymis. Mater domestici cum nepote et uxor Matthæi nepotis alterius, ut in carcere domi custodiuntur. Apocauhus fit præfectus urbis. Bellum inchoatur. Qualem militem collegerit. Domum magni domestici diripere ac disturbare non audent. Amici ex urbe propter periculum fugiunt. Veniam ab imperatrice petunt. Gabalus legatus prævaricatur, alter in carcerem datur.

Ob hæc imperatrix doloris veluti quibusdam de- C mersa fluctibus, cum non videret, quomodo pro falso repudiaret, quod a tam multis testibus iisque locupletibus asseveraretur, neque quomodo crederet supra modum improbis mortalibus, diu plorans largiter, ubi se ex torore collegit, Adhuc, ait, in pristina opinione iudicioque persisto, nec possum pro veris amplecti, quæ adversus magnum domesticum dicta sunt. Testor enim omnia, etiam antequam fiant, cognoscentem Deum, putavisse me ab ipso non secus quam matrem, aut sororem germanissimam semper dilectum et curatum iri, et orphanis imperatoris æque ac ipsam parentem, si superesset, prospecturum : dum non solum qui ipsi cum eodem imperatore fuit autor mutus, isque ob excellentiam vix credibilis, sed nostrum quoque in ipsam autorem reputarem. Quia vero non nisi Deo permittente, ut Romani videlicet bellis intestinis inter se **419** mactent, tam nefandas cogitationes suscepit, et tam scelerata et tyrannica sibi proposuit : hanc caeleste Numen omnia e sublimi intuens, ut insidiatorem iudicet, et pro talibus ausis dignam mercedem retribuatur. Ego me ipsam liberos ne meos secundum Deum vobis commendando ; quo teste omnia pro nobis et cogitate et facite ; qui cum pacto vos me et filios

ἡλικίας συντραφεῖς, μᾶλλον ἂν βουλοίμην ἐκείνοις συνὼν κακοπραγεῖν, ἢ τοῖς ἐπιβουλευούσι προσθέμενος, τῶν πρώτων τιμῶν καὶ δωρεῶν παρ' ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. Περὶ μὲν οὖν τοῦ μεγάλου δημοσίου ὅσα τε πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀδελφοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις εἴρηται, πάντα σύννοηζ ὡς ἀληθῆ, καὶ περὶ οὐδενὸς ἐκείνων σε προσῆκον ἀμφιβάλλειν, ἀλλ' ἐμοὶ πείθεσθαι πάντα ἀκριδῶς ἐπισταμένω. Εἰ δέ σοι ταῦτα πρὸς ἀπίδειξιν τῶν εἰρημένων ἀσθάνῃ δοκίῃ, ἀλλ' ἐκείνῳ σε πειθέτω πάντως, τὸ μὴ μέτριά τινα περὶ σοῦ καὶ τῶν παίδων τὸν ἀνθρώπου διανοεῖσθαι. Σοῦ γὰρ πρὶν ἐνθένδε ἀπαλθεῖν τὴν θυγατέρα τῆ σῆ υἱῶ καὶ βασιλεῖ πρὸς γάμου κοινωνίαν συνάπτειν καταναγκασούσης, οὐκ ἠθέλησεν ἐκείνος, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκ τῆς ἐσπέρας ἐπάνοδον ἀνεβάλλετο τὴν πρᾶξιν. Ἦσχύνετο γὰρ, μετὰ τούτους ἀποδείξειε τῆς εἰς ἐκείνον εὐμενείας παρὰ σοῦ, πολυμενέτατος ἀφθῆναι : καὶ ἂν πρὸ μικροῦ τῆ θυγατρὶ πρὸς γάμου συνῆπτε κοινωνίαν, οὐ μόνον βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ἀπυστερῶν. Οὐ γὰρ δὲ ἐκείνο φαίη τις ἂν νοῦν ἔχων ὡς περιφανέστερον ἢ θαυμασιώτερον ἐκείνου τυχεῖον ἀγαγέσθαι ποτε φήθη τῆ θυγατρὶ : ὅθεν οὐδὲ σὲ τῆς σωτηρίας χρὴ καταρεῖναι, ἀλλὰ πάντα πράττειν σὺν σπουδῇ, ὅθεν ἂν γένοιτο ἐπιβουλεύοντος ἐκείνου

Ἐπὶ τούτοις ὡς περ ὑπὸ λύπης ἡ βασίλεις καταδακτυλισθεῖσα τὴν ψυχὴν, καὶ μὲθ' ὡς ἀπιστεῖν τοῖς ὑπὸ πολλῶν καὶ οὕτως ὀξυόχρειον πρὸς πίστιν εἰρημένοις ἔχουσα, μὲθ' ὥστε πιστεύου μηδεμίαν ἐλλείπουσι κακίας ὑπερβολὴν, ἐφικνόντων πολλὰ τῶν ὀφθαλμῶν καταγαρούσα δάκρυα, ἐπειθ' ὡς περ ἐκ νῆος ἀθυρία ἀνενεγκούσα, Ἔτι μὲν, ἔφη, τῶν προτέρων ἐχομαι λογισμῶν, καὶ οὐ δύναμαι παραδέξασθαι ὡς ἀληθῆ τὰ κατὰ μεγάλου δημοσίου εἰρημένα. Μαρτύρομαι γὰρ τὸν πάντα γινώσκοντα καὶ πρὶν γενέσθαι Θεόν, ὡς οὐδέποτε φήθη ἀμαλίστερον ἐκείνου διακείσασθαι περὶ ἐμὲ, ἢ περὶ μητέρα τὴν ἰδίαν, ἢ γνησιωτάτην ἀδελφὴν, καὶ τῶν βασιλέως παίδων οὐκ ἦν τον προνοήσεσθαι ἢ βασιλεῖς αὐτὸς, εἰ περιῆν, οὐ μόνον τὴν αὐτοῦ καὶ βασιλέως πρὸς ἀλλήλους μικροῦ καὶ ἀπιστουμένην φίλιν ἐννοούσα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑμετέραν πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δ' αὐτὸς οὐκ ἄλλοθεν ποθεν, ἢ Θεοῦ παραχωροῦντος ἐπὶ τῷ Ῥωμαίῳ ὑπὸ πολέμων ἐμφυλίων διαφθεῖρεσθαι, πρὸς τοιαύτην ἀσπίαν ἐξήχηθαι λογισμῶν, καὶ οὕτως ἀδικὰ καὶ βίαια διανοεῖσθαι, ἐκείνῳ μὲν Θεὸς ὁ πάντα ἀνωθεν ἐφορῶν τῆς ἐπιβουλῆς δικάσαι, καὶ τῶν πραττομένων ἀξίας παράσχειτο τῆς ἀντιδόσεως. Ἐγὼ δ' ὑμῖν ἑμαυτὴν καὶ τίνα ἐπιτρέπω μετὰ Θεῖν, ἵν' ὑπ' ἐκείνῳ μάρτυρι πάντα καὶ διανοήσθε καὶ πράττετε ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὸν ἕτον τρόπον ἂν αὐτὰ πρὸς ἐμὲ

καὶ τέκνα δικκαιοτάτων πρὸς ὑμᾶς. Ἐκείνη μὲν οὖν A
περίδακρυς τοιαῦτα εἶπεν, ἀγνοήσασα ὅτι κακῶν ὑπὸ
σοκοφαντίας κατηνέχθη καὶ διαβολῆς. Οἱ δ' ὑφ' ἡ-
δονῆς οὐδὲ κινεῖσθαι αὐτοὺς ἐπιπλέον δυνθόντες, ἢ
τάχους εἶχον, ἀναστάντες, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτι τῶν
ἀπορήτων ἐκαινώνουν, πάντα ἀπαγγείλαντες, ἐγνώ-
σαν δεῖν μηκέτι διαμέλλειν, ἀλλ' ὁμῶσε πρὸς τὸν
πόλεμον χωρεῖν, ἵνα μὴ τι συμβῆν τὰ μελετώμενα
κωλύσῃ. Αὐτίκα δὲ τὴν μὲν μητέρα τοῦ μεγάλου
δομestίκου, καὶ Ἀνδρόνικον τὸν υἱὸν, καὶ τὴν γυ-
ναῖκα Ματθαίου τοῦ πρώτου τῶν υἱῶν ἐν Βυζαντίῳ
οὔσαν καὶ αὐτὴν, φρουρὰν περιετίθεισαντες, ἐφύλαττον
οἴκοι διατρίβουσαι. Ἀπόκαυχον δὲ τὸν παρακοιμώ-
μενον ἄρχοντα Βυζαντίου ἀποδειξάντες, ἐκέλευον
τὸν πόλεμον κινεῖν ὅθεν ἂν αὐτῷ δοκοῖη βέλτερον·
καὶ ἤρχετο ὁ πόλεμος ἀρχομένου Ὀκτωβρίου. Ἀπό- B
καυχος δὲ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα πάντας εἰδὼς οὐκ
ἂν ἀνασχομένους ὑπ' ἐκείνου ἄγεσθαι, ἐγὼ δεῖν
τὸν δῆμον ἐρεθίζειν πρὸς τὸν πόλεμον· οὐ μόνον
ἀλόγως πρὸς πᾶν ὀτιοῦν φερόμενον κέρδους ἕνεκα
ἐλίγῃ, ἀλλὰ καὶ βλάβος ὑποκεισόμενον τοῖς προσ-
τάγμασιν ἐκείνου. Καὶ πρῶτα μὲν ἀπόρητος τινὰς
καὶ λάλους περιέστησεν ἐαυτῷ, ἐτοίμως ἔχοντας ὑπὸ
πενία· καὶ τῶν δεινοτάτων κατατολμῶν. Ἐπειτα δὲ
ἐκείνων τὸν δῆμον συνταράξας, καὶ πλῆθος ἐπαγα-
γόμενος πολλὸν, πρὸς τὴν οἰκίαν ἀφίκετο τὴν μεγάλου
δομestίκου, καὶ διαρπάζειν ἐκέλευε τὰ ἔντα, καὶ
τὴν οἰκίαν καταστρέφειν. Οἱ δὲ, τῶν συνεσκευασμέ-
νων συνειδότες μηδὲν καὶ τὴν μεγάλου δομestίκου
δύναμιν κάτεπτοχότες ἔτι, μέχρι μὲν αὐλῆς προῆλ-
θον· Ἐπειθ' ἔστασαν, ἀπορούμενοι πρὸς ὅ τι τρά- C
πονται. Τῆς μεγάλου δομestίκου δὲ μητρὸς ἀνωθεν
ἐκ τῶν οἰκημάτων τὴν ἀφίξιν αὐτῶν πυθνανομένης
ὅτι εἴη, σωφρόνιος ἐκείνοι καὶ συνετῶς, ἀγνοεῖν μὲν
ἐφ' ὅ τι ἔφασαν κληθεῖεν· νοῦν δὲ γνόντες, ἀναχω-
ρεῖν, μὴ τοιοῦτοις ἐπιχειρεῖν τολμῶντες. Οἱ μὲν οὖν,
τῆς μεγάλου δομestίκου μητρὸς χάριτας αὐταῖς
ὁμολογούσης τῆς εἰς αὐτὴν αἰδοῦσας, ἐκείθεν ἀναχώ-
ρουν, καὶ διελύοντο κατ' οἴκους. Πατριάρχης δὲ καὶ
ἡ συνομοσία, ἐπεὶ μὴ κατὰ νόον αὐταῖς ἢ τοῦ δήμου
κίνησις ἐτελεύτα, πρὸς τοὺς ἐπιτηδεῖας ἔχοντας
ἐτρέποντο τῷ μεγάλῳ δομestίκῳ· καὶ τινὰς κρα-
τήσαντες αὐθημερὸν, ἐνέθεσαν φρουρᾶν, καὶ διήρπα-
ζον τὰς οὐσίας. Οἱ δὲ λοιποὶ σφᾶς αὐτοῦς ὀρῶντες D
ἐν χροῖ κινδύνου καθεστῶτας ἦδη, καὶ δεῖσαντες μὴ
καὶ αὐτοὶ κατασχεθέντες μυρίοις προσπαλαίωσι
κακοῖς (κοινὴ γὰρ εὐθὺς πανωλαθρία τῶν μεγάλου
δομestίκου οἴκων κατεψηφίσθη), τὴν τοῦ Πορφυρο-

Jacobi Pontani notæ.

(73) Subit animo preclarum illud, et hinc simile
Catilinae satellitium, de quo ita Sallustius: In tanta
tamque corrupta civitate, Catilina, id quod fa-
cillimum erat, omnium flagitiosorum atque facinororum
circum se, tanquam stipatorum, catervis habebat.
Nam quicumque impudens, adulter, ganeo, manu,
ventre, penis bona patria lucerat, quique alienum
ars grave conflagerat, quo flagitium, aut facinus
redimeret; præterea omnes undique patri-
cidae, sacrilegi, convicti iudiciis, aut pro factis iudi-
cium timentes; ad hoc, quos manus atque lingua
perjurio, aut sanguine civili alebat, proximo omni-

meos habueritis, eodem pacto vos tractaverit.
Hæc illa uberrimo cum fletu elocuta est, ignorans
misera, quo malorum a sycophantis et calumniato-
ribus istis redigeretur; qui præ voluptate diutius
non se tenentes, sed ut primum licuit exsurgentes,
ad populares conspirationis omnia perferunt; non
procrastinandum, sed bellum a proximo comparan-
dum decernunt, ne quid interveniens cogitata dis-
siperet. Mox magni domestici matrem cum Andro-
nico nepote, et uxorem Matthæi nepotis senioris,
quæ et ipsa tum erat Byzantii, circumjecta domui
custodia inclusus detinent, Apocauchum urbi præ-
ficiunt, bellum, unde consultius putet, auspicari
jubent; quod etiam ante diem viii Idus Octobres
coeptum est. Verum cum Apocauchus maxime cives
primarios omnes ductum suum recensaturos sciret,
vulgus ad arma concitandum consuit; quod et te-
nere parvi compendii gratia quovis rapiatur, et
facile etiam jussis ejus se subderet. Ac primum
quidam quosdam egentes, et lingua nimium prom-
ptos, pro stipatoribus sibi delegit (73), paratos ad
consolandam mendicitatem suam nihil non au-
dere, quantumvis scelestum ac nefarium. Deinde
per eos plebe conterrita, cum magna multitudine
ad ædes magni domestici progreditur, mandans,
uti eas diripiant ac disturbent. Qui sutelarum
et machinationum inter conspiratos nescii, et
etiamnum domestici potentiam formidantes, atrio
tenus processerunt; tum consisterunt, hærentes,
quo se verterent. Matre magni domestici de cœna-
culo sciscitante, quid adventus eorum sibi vellet,
illi moleste ac prudenter se nescisse quam ad rem
vocati essent, nunc cognovisse et recedere, quod
tale facinus eorum audacia reformidet; qua gratias
ob sui reverentiam agente, domum quisque suam
abscesserunt. Patriarcha et conjurati, quia piebe-
culæ motus aliter exierat, quam volebant, ad ma-
gni domestici studiosos ac necessarios se conver-
terunt: 420 et quosdam eodem die comprehensos,
in custodiam immiserunt, eorum facultatibus (in
prædam concessis. Cæteri se periculo jam proximos
cernentes, timeentesque ne et ipsi comprehensi,
sexcentis malis exercerentur (statim enim con-
sensu amicos magni domestici extremo exitio dam-
naverant), per portulam quæ Porphyrogeniti appei-
latur, viam secantes [74] (erant autem duo et
quadraginta, Apelmene dace, magni domestici fa-
miliarissimo) Byzantio excesserunt. Securi jam

quos flagitium, egestas, conscius animus exagitabat,
hi Catilinae proximi familiaresque erant.

(74) Portulam secantes, ad verbum, Euripides
Phœnissis, ὁ τὴν ἐν ἄπτοις οὐρανῷ τέμνων ὁδοί.
Qui in astris cæli viam secat. Posidippus in epigramm.
Βοίην τις βότῳ τέρπει τρίβον, quam ceteri
viam secet quis. Virgil. vi Æneid.

.... Ille viam secat ad navas.

Et hinc vii.

Sic Turno, quarumque viam secat, agmina cedunt.
Dixit et scindere viam idem Maro.

malorum, legationem ad imperatricem destinandam consent, partim audacie culpam deprecaturi, quod solo timore periculi, non malo animo id fecissent, partim veniam ipsam rogaturi, qua deum redire liceret. Erant enim in metu, ne, quamvis istuc necessitate coacti fuissent, a magno domestico nihilo minus pro rerum novarum cupidis reprehenderentur. Hoc statuto Nicephorum Cantacuzenum, magno domestici patru-lem, et Gabalam (qui nondum usque ad illam horam apertam se ejus inimicum declaraverat, sed adhuc amicus apparebat) ad imperatricem mittunt. Ibi Gabalas, ut unus de conjuratis, omnium gnarus, et fugitivorum infidelitatem aperte accusare, et contra magnum domesticum eadem quæ cæteri effundere, imperatrici fidem mereri videbatur: et omnino patriarclie, aliisque palam se aggregans, nihil eorum quæ contra magnum domesticum agitantur, pro sua parte negligebat. Ex quo hujus sui erga imperatricem studii præmium protosebasti, postea magno legothetæ dignitatem accepit. Nicephorus autem Cantacuzenus carcere multatus est.

λίγον, ἐδόκει ἀξιόχρεως εἰς πίστιν βασιλίδι· καὶ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἄλλοις φανερῶς συντεταγμένος, τό γε εἰς αὐτὸν ἦγον οὐδὲν ἡμέλει τῶν κατὰ μεγάλου δομestικού πρᾶπτομένων. Ὅθεν καὶ τῆς εἰς βασιλίδι εὐνοίας ἄθλον τὸ πρωτοσεβαστοῦ ἀξίωμα εἰλίφαι, χρόνον δὲ ἕστερον καὶ τὸ μεγάλου λογαθέτου. Νικηφόρος δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ἐν δεσμοτηρίῳ κατακλείεται.

CAPUT XXIII.

Fugitivi Didymotichum perfugiant; magno domestico acta narrant; qui aliud suspicans, Byzantium eos remittere vult. Post ad imperatricem legatos mittit, illam officii admonet; ad judicium se offert. Legati a ministris Apocanchi spoliuntur, carceri traduntur. Turbantes ob id suos domesticus compressit. Legatis dicendi locus datur. Apocanchus impedit, ne judicium domestico decernatur; cui contumelias dicit. Legati custodiuntur. Augetur belli societas. Domesticus hostis declaratur. Procere nam ad moras tollendas sollicitant.

Fugitivi porro, ut alterum legatorum custodie mandatum, Gabalam vero inter domestici hostes nomen suum palam profiteri audiverunt, reditione desperata, Didymotichum ad magnum domesticum proficiscuntur, æta omnia **421** et bellum in eum susceptam exponunt. Qui iam nova et inexpectata volens credere, putabat eos offensam in quædam Augusta periculum fugisse. Sed hæc de compacto contra eam confixisse: nec enim tali tempore sic mutari potuisse. Quare eos Byzantium, quanquam invitos cogitabat remittere, ut si quid in imperatricem peccavissent, id debitis poenis expiarent. Ipse veto ad expeditionem occidentalem jam instructus, ita volebat rem aggredi. Sed ubi post unum alterumve diem multi Byzantio super-ventientes, eadem cum fugitivis retulerunt, paulu- lam subsistendum, legationemque ad imperatricem mittendam judicavit. Itaque præfectum Gauræ mo- nasterio, virum virtuti deditum et politicis nego- tiis obœnalis idoneum delegit, eumque cum mi- nistro ejus Sguropulo, homine non stulto, et qui legationem dextre ac discrete posset exponere et referre, ad imperatricem Byzantium legat. Ac pri- mum quidem jurejurando affirmat, se nullius, quo- rum accusaretur, sibi esse conscium. Deinde orat, se obliviscatur quæ nuper præsentate patriarclia

γεννήτου προσηγορευομένην πολὺν διατερόντες (ἦσαν δὲ δύο καὶ τεσσαράκοντα τὸν ἀριθμὸν, Ἀπελ- μενὲ πρὸς τὴν πρᾶξιν ἡγουμένου δε τῶν οἰκιστά- των τῷ μεγάλῳ δομestικῷ ἦν), ἔξω τειχῶν ἐγένοντο Βυζαντίου. Ἐπεὶ δὲ τῶν προδοκωμένων ἀπηλλά- τοντο δεινῶν, ἐδόκει δεῖν πρᾶξιαν ποιῆσθαι πρὸς τὴν βασιλίδι, τοῦτο μὲν ὑπὲρ τῶν τετολημμένων πρᾶπτομένοι, ὡς εἰ διὰ κακίαν, ἀλλὰ δείσαντες τὸν κίνδυνον τολημῆταιον· τοῦτο δὲ καὶ δαήμενοι σὺ- τῆς ὡς εἰ κατὰ σῆμα συγγνώμην, ἐπανήξοντες πρὸς τὰς οἰκίας. Ἐδεδίετον γὰρ, μὴ καὶ τοὶ πρὸς ἀνάγκην εἰς τοιαῦτα συναλαθίνοντες, καὶ παρὰ μεγάλῳ δομestικῷ τῶν τετολημμένων ἕνεκα ὡς ναυτερί- ζοντες εὐθίσσονται. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα ἔδοξε, τὸν Καν- τακουζηνὸν ἀπολαξέμενοι Νικηφόρου, δε ἐξάλεκτος τῷ μεγάλῳ δομestικῷ ἦν, καὶ Γαβαλά, οὕτω μέχρι τότε τῷ μεγάλῳ δομestικῷ πολέμιον φανερῶς, ἀλλ' ἔτι τοῖς ἐκείνου φίλοις συνεζιτάζεσθαι δοκοῦντα, πέμπουσι πρὸς βασιλίδι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, Γα- βαλάς μὲν εἶα δὴ τὰ ἀπόρρητα ἐκείνοις συνειδῶς, τῶν τε διαδράντων ἀπιστίαν κατηγορεῖ προφανῶς, καὶ κατὰ μεγάλου δομestικού τὰ ἴσα τοῖς ἄλλοις

Οἱ φυγάδες μὲν τοῖς γε ἐκείνοις, ἐπεὶ τῶν πρᾶξιων τὸν μὲν ἐπόθοντο εἰργμένον, Γαβαλάν δὲ τῶς με- γάλῳ δομestικῷ πολέμοισι συντεταγμένον φανερῶς, ἀπογόντες τὴν ἐκπαροῦν, εἰς διδομῆς ἔχον παρὰ τὸν μέγαν δομestικὸν ἀφικνούνται, καὶ τὰ γεγενη- μένα πάντα ἀπαγγέλλουσι, καὶ τὸν πόλεμον, τὸν κεινημένον πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ πιστεύειν οὐκ ἠδούλετο, διὰ τῶν ἀπαγγελλομένων τὴν ἀπιστίαν· ἀλλ' ἦντο οὕτως τι βασιλίδι προσκεκροκότας, διαδράναι, δείσαντας τὸν κίνδυνον, καὶ συνεγο- ρούντας ἐκαστοῖς τοιαῦτα βασιλίδος καταφεύδε- σθαι· μηδὲ γὰρ ἦν ποτε ἐκείνην ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τοιαύτην ὑποστῆναι τὴν μεταβολήν. Ὅθεν καὶ δι- νοπίτη, τοῖς μὲν φυγάδα; οὕτως εἰς Βυζαντίον καὶ ἄκοντα ἐκπέμπειν, εἰ τι βασιλίδι προσκεκροκότας οἴκως ὑφέξοντα; ἀξίως. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν εἰς τὴν ἰσπερὶν ἐπιστρατείαν ἡγήν παρεσκευασμένους ὄν, ἐκάλειν ἔργου ἦν, ἔρχεσθαι. Ὡς δὲ μετὰ μίαν καὶ δευτέραν ἡμέραν, πολλοὶ ἐκ Βυζαντίου ἀφικόμενοι, τὰ ἴσα καὶ αὐτοὶ ἀπήγγελλον τοῖς φυγάτιν, ἐδόκει δεῖν περιρῆσαντα μικρὸν, πρᾶξιαν πρὸς βασιλίδι περὶ τῶν πρᾶπτομένων πέμπειν. Καὶ τὸν τῆς Γαυρᾶ μονῆς ἡγουμένον ἀπολαξέμενος, ἀνδρα ἀρετῆς ἀντι- ποσόμενον, καὶ πολιτικῶς πράγμασιν ὀμιλεῖν ἔχοντα ἐπιτηθείως, καὶ Σγουρόπουλον ἐκ τῶν οἰκιστῶν αὐτοῦ, συνετόν τε ἄρα καὶ συνάξιμον ἀπαισίστως τὰ παρ'

ἐκαστῶν ἀπαγγέλλειν διαπρεσβεύμενα, πρὸς βασι-
 λίδι εἰς Βυζάντιον ἐκπέμπει. Καὶ πρῶτα μὲν ὄρκους
 ἰταυτοῦτο ὡς οὐδὲν αὐτῶ τῶν κατηγορημένων συνει-
 δαίη· ἔπειτα ἐδείκτο μὴ τῶν ὀλίγων πρότερον ἐπὶ τοῦ
 κεντράρχου πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς γεγενημένων ὄρκ-
 κων ἐκλαθέσθαι, μηδὲ ἐρήμην αὐτοῦ καταφύγισα-
 σθαι τοῖς συκοφάνταις περὶ τὴν μόνον, ἀλλ' ἐπὶ
 δίκην καλεῖν, καὶ τῶν ἐγκλημάτων ἔλεγχον ποιεί-
 σθαι. Αὐτὸν γὰρ εἶναι πειραστικῶς τῶν κατηγο-
 ριῶνται παρὰ ἀντικαθίστασθαι πρὸς δίκην· τοῖς δὲ
 ἐκπεμφθεῖσι πρέσβεσι προθεσμίαν ἡμερῶν παρὶ-
 χεῖν ὅσον ἦεν ἀρκέσειν βασιλίδι, ὅτι περὶ τῶν
 παρόντων σκεψαμένη ἀκριβῶς ἀπολογίαν ἀποδύ-
 ναι· ἢ εἰ μὲν ὄμοι τὰ λυσιστελλῆ καὶ δίκαια πράτ-
 τειν ἡτημένη δικαστήριον καθίξει, καὶ τὴν ἀπόδειξιν
 τῶν λεγομένων ἀπειροῖη, στήρη τὰ ἐψηφισμένα
 καὶ αὐτὸς ὁποῖά ποτ' ἂν ἢ πολυπραγμονῶν μηδὲν,
 ἢ τὴν προσδοκωμένην τοῦ συγγενικοῦ πολέμου φλίξ
 ἀπομαρτυρήσῃ· ἢ ὁ ἀγνομοῖη καὶ μὴ βούλοιο τὰ
 δίκαια ποιεῖν, ἀλλ' ἢ μηδαμῶς τὴν ἐξίτητον ἀνάγκην,
 ἢ τῶν καιρῶν ἀπερθεσμένην, διακρούοιο αὐτοῖς μετὰ
 τὴν εἰρημένην προθεσμίαν, τὸν θεὸν τῆς ἀδικίας καὶ
 αὐτὸν μάρτυρα προστησάμενος, ἢ ἂν αὐτῶ το καὶ
 τοῖς συνοῦσιν οἴοιο λυσιστελλῆσαι πράττειν· πρὶν δὲ
 μηδὲν κινεῖν τῶν καθεστῶτων, καὶ πάντα ἅνω καὶ
 κάτω γινόμενα ὁρῶη. Οἱ μὲν οὖν πρέσβετες οἴοιο προ-
 τεταγμένοι πράττειν, ἐξήρσαν Διδυμοτείχου. Ἐπεὶ
 δὲ εἰς Σηλυβρίαν ἦκον, οἱ ἐκ τῆς παρακοινομένης
 οἰκίας ἐτυχόντες, καὶ ἵππους διαρπάζοντες, καὶ τὴν
 ἄλλην ἀποσκευὴν, αὐτοῖς εἶχον ἐν φρουρᾷ. Ἀγγε-
 λόντων δὲ τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ τῶν κερὶ τοῦ κρι-
 σθεῖς τετολημένων καὶ οὐδ' ἀνεκτὸν ἠγούτο, οὗτοι
 παρὰ φάτων ἐπὶ μηδεμιᾷ προφάσει προπηλακίζε-
 σθαι ἀνθρώπων. Ὁ μέγας δὲ δορῆτικος παρήγει
 μὴ μικροφυχεῖν· οἴεσθαι μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπ'
 ἀγαθῶ τὰ τοιαῦτα τελευτήσων, ἀλλὰ μεγάλων ἐπι-
 σθαι πραγμάτων ὑποθέσεις· δεῖν δὲ ὄρκους τοῖς παρὰ
 σφίσι αὐτοῖς ἐμμένειν ἐψηφισμένοις, καὶ μηδὲν νεω-
 τερίζων, πρὶν τὴν προθεσμίαν ἔχειν. Οὐ γὰρ ἀγα-
 θὸν τοῖς παρὰ σφίσι κακρομένοις ἐναντία πράττειν.
 Ἄν δὲ τι παρὰ δόξαν καὶ τοῖς ἡμετέροις πρέσβεσι
 συμβέβηκε, θαυμαστὸν οὐδὲν. Τῶ γὰρ πάντα τολ-
 μῶνται παρακοινομένην καὶ οἰκέταις, οὐδὲ τὰ τοιαῦτα
 εἶναι ἀνεπιχείρητα προσήκων· οὐ δὲ δίκαιον τὰ τοῖς
 ἄλλοις ἀνοήτοις καὶ θρασείως τολμηθέντα, τῇ βασι-
 λίδι πρὸς ἡμῶς τὴν πρεσβείαν παποιήμεθα, λογι-
 ζασθαι. Ἄλλως τε, εἰ μὲν ἐκαίνη τὰ θέοντα ποιούσα
 συμφορῶντος βουλεύσεται περὶ τῶν ὅλων, καὶ τὸν
 προσδοκωμένον πόλεμον διαλύσει, ὡς μηδὲν ὄντα τὰ
 γεγενημένα περιδεῖν προσήκων. Ἄν δ', ὅ μὴ γένοιο,
 πρὸς μείζονα τὴν ἀτοπίαν ἐξαχθῶσι, τότε ἤδη κερὶ
 τῶν μεγίστων ἡμῶν, οὐ κερὶ τοιούτων προκείσεται
 σκοπιῶν· ὅσοι' ἐξ ἀμφοτέρων διὰ τῶν γεγενημένων
 καταφραστῶν, καὶ μὴ ὡς περὶ τινῶν ἀναγκαῖον θε-
 ρυθείσθαι. Ἐκαίνος μὲν δὲ τοιαῦτα εἰπὼν, κατέπαυσε
 τὴν παρακλήν, πάντων εὐξαμένων εἰς ἀγαθόν, ὡς περ
 εἴρηκεν αὐτῶς, ἀποδίδωσιν τὰ παρόντα, καὶ μὴ
 ὡς περ ἐκ τῶν πρακτομένων ἀναγκάζονται στοχαζε-
 σθαι αὐτοῖ. Οὕτω μὲν οὖν ἐκείνοι καταπέλλοντο τοῦ

A vicissim jurassent, neve se inauditam, sycophanta-
 rum tantummodo vocibus permota, rem pronun-
 tict, sed in iudicium vocet, ubi crimina sibi imposita
 de monstrantur: se enim paratam, cuius accusatori
 apud legitimos iudices respondere. Legatis certum
 dierum numerum praelixit, quot imperatrici suffi-
 cerent, ut se presentii diligenter considerata ac
 perpensa, responsum daret: ut si commode ac iuste
 secum agere volens, iudicium constitueret, et delat-
 tionum probationes exigeret, sententiam iudicium
 qualemcumque, absque omni curiositate boni con-
 suleret, ne civilis belli quod exspectabatur, incen-
 dium erumperet. Si se improbum duceret, et
 quod iustitia postularet, facere nollet, et aut nul-
 lam inquisitionem pateretur, aut tempus ducens,
 ultra definitum eos moraretur, Deo injuriarum
 teste appellato, quæ in rem suam suorumque fore
 arbitraretur, ea transigeret; prius quæ constituta
 sint, etiamsi omnia sursum ac deorsum misceren-
 tur, non moturum. Cum his mandatis legati Didy-
 moticho egredientes, ubi Selybria propinquarunt,
 a domesticis Apocauchi, in quos inciderant, equis
 sarcinisque spoliati, et in custodiam contrusi sunt.
 Didymoticham tam nefario facinore nuntiato, ceteri
 quidem omnes non parum indignari, **422** et mini-
 me ferendum ducere, a vilissimis hominibus, tam
 fœde sine ulla causa multari. At magnus domesticus
 eos admonere, ne id imbecillius ferrent; se quoque
 existimare, non bene illis id eventurum, et magna-
 rum rerum esse quædam fundamenta ac progenia.
 Perstandum tamen in his quæ ipsi decrevisset, et
 donec dies præfinita illuxisset, nihil novandum. Non
 enim expedire, contra suam ipsius sententiam ve-
 nire. Quod si quid præter opinionem etiam nostris
 legatis accidit, nihil mirum. Nam præfecto cubi-
 culi et servis ejus audentibus omnia, qui tandem
 conveniebat non etiam hoc audere? Proinde quæ
 alii stulte et confidenter admisissent, ea impera-
 trici, ad quam legatos misimus, ascribere injustum
 est. Ad hæc, si ipsa pro munere suo summe repu-
 blicæ consuluerit, et bellam imminens discussisset,
 tum quæ facta sunt, pro nullius momenti factis
 habere decebit. Sin, quod absit, in majoribus im-
 probi fuerint, tum non de parvis, sed de maximis
 consultabimus. Quapropter tum hanc tum illam ob
 causam, quæ facta sunt, contemnenda, nec tan-
 quam de singularibus molestiam capiendam aio.
 Hæc ubi dixit, tumultum sedavit, omnibus optan-
 tibus, ut quemadmodum dixerat, res bene verteret:
 non, ut ex antæctis conjectare ipsi cogebantur.
 Tumultuantes ita composuit. Imperatrix, ut pri-
 mum legatos esse violatos didicit, graviter tulit,
 jussitque raptos spolia reddere, et ad se depor-
 tate. Tum patriarcha, reliquisque optimatibus, et
 Augusta eorum presentibus, legatis suo munere
 perfuncti sunt, cunctis quæ petebantur ut æqua
 approbantibus. Rogabant autem illam et patriar-
 cham legati, ne in rebus tam magis momenti
 tempus eximerent, sed celeriter emendationem

adhiberent. Si litteris magnum domesticum ad tribunal citarent, nisi simul atque eas accepisset, advolet, se quin capite punirentur, non recusaturos siebant. Hic omnes conticuerunt. Apocau- chus tamen sollicitus, ne imperatrix petitionem, ut equam, respiciens, iudicium decerneret, et eum hoc, quod consiliorum suorum pravitate nihil promovisset, ipse etiam vita multaretur, temeritate et impudentia, quibus de pace sermones confundere atque evertere passet, opportune usurum se existimavit. Et illico in consessu surgens, manuque silentium indicens, priusquam prefaretur, aut causam adduceret, ob quam hoc ferretur, **423** multa adversus magnum domesticum maledicta congrebat, communem hostem, imperatoribus infidum, perjurum, mendaciloquum nominans, tandemque in foeda et illiberalia convitia desinens. Et quia comites habebat, sibi maledicentia similes, et ad omnem inverecundiam projectos, imperavit illis in legatos torquere scommata. Ad monachum quidem impudenter lacerantes, acclamabant: Hic est Cantacuzeni patriarcha, illusor Christi, et hypocrita; et aliis demum contumeliosioribus vocabulis eum proscindebant. Sguropolum quoque variis probris perquam injuriose lacerabant. Deinde ambos in ædibus, ubi diversabantur, ita custodierant, ut egredi nusquam possent. At imperatrix, an quia horum illi etiam nihil dolebat, an quia seditiosorum impetus jam reprimere et coercere non poterat, silentio ista ferebat. Archontes, seu primores illi, in quorum manibus jam erat respublica, matrem magni domesticum cum nepote Andronico domi inclusam, aucta custodia tutius servabant. Ubi belli flamma Byzantii jam exiit, alias quoque urbes, majores minoresque ad ejus societatem delicta opera traducere oportere iudicatum est. Ergo ad omnes imperatoriae transmittantur epistolæ, quibus precipitur magnum domesticum hostis loco habeant, ad se venientem nulla excipiat, nervis omnibus ei resistent, eumque disperdant. Hæc ut illi nuntiata sunt, et ad luculentam confirmationem aliquot hujusmodi epistolæ apportatæ, cum suis nimio opere conturbatos, curarum aestu fluctuavit: nihil tamen novi tentarunt, diem oratoribus reversuris præstantiam præstolantes, indecorum rati, prius quidquam inceptare, ea ubi affuit, nec legati usquam comparerent, et neque litteris, neque internuntiis quæ acta essent significare possent, propterea quod eante custodiebantur, quotquot optimates Didymotichi vergebantur, et duces item exercitus simul ad magnum domesticum advenientes, auctores erant, ne procrastinaret, omni jam prætextu sublato, et de ipsorum etiam salute incolumitateque cogitaret. Placuit consilium. Cum enim imperatrix cum factione sua utilitates suas curaret, hand ille sibi sodendum arbitrabatur. Nihilominus aliquam adhuc conversionem bellique dissolutionem sperans, suos ne animis conciderent, neve bellum irritarent, hortabatur.

Aθορυβεῖσθαι. Βασιλεὺς δ' ἐπεὶ μάθει τὰ περὶ τοὺς πρέσβεις εἰργασμένα πρὸς ὀργὴν τε ἐποιεῖτο, καὶ ἐκέλευεν ἀποδόντας τὰ διεπραγμασμένα ἄγειν πρὸς αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ ἤχθησαν, πατριάρχου τε καὶ τῶν λοιπῶν συγκλητικῶν παρόντων ἐπὶ τῆς βασιλείδος τοὺς λόγους τῆς πρεσβείας ἐποιούντο· καὶ οὐδεὶς ἐπ' οὐδενὶ τῶν ἀξιουμένων ἐπήγε μίσην, ἀλλ' ἐδόκουν πᾶσι δίκαια πρεσβεύειν. Ἐδίδοντό τε καὶ βασιλίδος καὶ πατριάρχου οἱ πρεσβευταί, μὴ μέλλειν περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων, ἀλλὰ ταχέϊαν τὴν διόρθωσιν ποιεῖσθαι· ἣ δὲ ἦν, γράμμασι τὸν μέγαν δομεστικὸν εἰς δικαστήριον καλεῖν· ἐτιμῶντο τε θάνατον ἐαυτοῖς, εἰ μὴ παρίσται ἅμα τῷ τὰ γράμματα λαθεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἤτυχίαν ἤγον. Ἀπόκαυχος δὲ θέσας μὴ ἡ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἀξίωσιν ὡς δίκαιαν ἀπιδούσα ἐπιψηφίσσεται τὴν δίκην, καὶ πρὸς τῷ μηδὲν αὐτὸς ἤτυχεῖναι τῶν ἐσκαιωρημένων, καὶ αὐτῆς σωτηρίᾳ ἀποστέρηθῆ, ἔγνω δεῖν ἱταμότητι γρήσασθαι ἐπικαιρὸν ὡς δὲ ἐκείνης δυνησόμενος ἀνατρέψαι, καὶ συγγέαι τοὺς περὶ εἰρήνης λόγους, καὶ ἀναστῆ· εὐθὺς τοῦ συνεδρίου, καὶ τῇ χειρὶ κατασεισας σιωπὴν, πρὶν τι προειπεῖν, ἦ τὴν αἰτίαν, ἐξ ἧς εἰς ταῦτα ὤρμητο προσθεῖναι, πολλὰς κατὰ μέγλου δομεστικοῦ ὕβρεις διεξῆται, πολέμιον κοινὸν καὶ ἀπιστὸν βασιλεύειν, ἐπιτοκὸν τε καὶ ψευδόμενον ὡς τὰ πολλὰ καλῶν, καὶ τελευταῖον, εἰς αἰσχρὰ καὶ ἀνελευθέρους κατέληγεν ἐπιτιμίας. Ἐχὼν δὲ περὶ αὐτὸν πολλοὺς ὁμοίως τε ὕβριτας, καὶ πρὸς πᾶν ἀναιδεῖας χωρεῖν ἐτοίμως παρεσκευασμένους, ἐκέλευεν ἐρραχελεῖν τοὺς πρέσβεις· καὶ τοῦ μοναχοῦ μὲν ἀπετόμανοι θρασείως, Ὁ τοῦ Καντακουζηνοῦ πατριάρχης, ἐπεσίων, οὐτοσί· χριστεμπαίκτην καὶ ὑποκριτὴν, καὶ τοιαῦτα ἄττα δεινότερα προσαγορευόντες· Σγουρόπουλόν τε ὁμοίως πολλὰ περιυβρίσαντες καὶ λοιδορησάμενοι, εἶτα ἀμφοτέρους, εἰς τὴν ἐξενίξοντο οἰκίαν, ἐφρούρουσαν ἀπρόιτους. Βασιλεὺς δὲ εἶτε καὶ αὐτὴ πρὸς τὰ πεπραγμένα μηδὲν ἐγανακτοῦσα, εἶτε ἦδη καὶ ἀναστέλλειν τὰς τῶν στασιαζόντων ἱρμάς οὐ δυναμένη, ἤναγκε σιγῇ. Οἱ δὲ τῶν πραγμάτων ἄρχοντες τῇ μεγάλου δομεστικοῦ μητρὶ κατὰ τὴν οἰκίαν διαγούση ἅμα τῷ ἐγγόνῳ Ἀνδρονίκῳ πλείονά τε φρουρὰν ἐφίστων, καὶ ἀσφαλέστερον ἐσῆρουν. Ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἐν Βυζαντίῳ ἦδη λαμπρὸς ἀνήφθη, ἐδόκει δεῖν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ μαῖζους καὶ ἐλάσσους προεπαιρίζεσθαι πειρᾶσθαι. Ἐράφεται δὲ πρὸς πᾶσας γράμματα βασιλικὰ, κελεύοντα τὸν μέγαν δομεστικὸν πολέμιον ἡγεῖσθαι, καὶ μηδεμίαν δεῖχεσθαι ἐπιδημοῦντα, ἀλλὰ παντὶ σθένει πολεμεῖν, καὶ διαφθεῖρειν. Ἦς δὲ καὶ ταῦτα ἠγγέλλετο τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ, καὶ τινα τῶν πραγμάτων ἐκομίζετο εἰς ἀπόδειξιν ἐναργῆ τῶν λεγομένων, ἐθορυβεῖτο μὲν σφοδρῶς ἦδη καὶ ἐκυμαίνετο τὴν ψυχὴν καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ συνόντες· αὐδὲν μὲν σοι καὶ αὐτοὶ νεωτερίζειν ἐπαχείρουσαν, τὴν προθεσμίαν περιμένοντας, ἀτοπον ἡγούμενοι πρὸ ἐκείνης τι τολμᾶν. Ἐπεὶ δὲ ἠκούσης, οἱ τε πρέσβεις παρήσαν οὐδ' ἀμυδρῶς, καὶ οὔτε γράμμασιν, οὔτε μὴν λόγοις ἠδυνήθησαν ὅτλα θέσθαι τὰ γεγεννημένα, ὑπὸ τοῦ φρουρεῖσθαι ἀσφαλῶς, ὅσοι τῶν συγκλητικῶν παρή-

σαν ἐν Διδυμοτείχῳ, καὶ ἡγεμόνας τῆς στρατιᾶς ἅμα πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον ἐλύοντες μηκέτι μέλλειν συναθροῦσθαι, ὡς πάσης προφάσει· ἤδη περιηρημένης· ἀλλὰ σκεψάμενους ἐξουρίσκειν ὅθεν ὄν εἴη καὶ αὐτοῖς πορίζεσθαι τὴν σωτηρίαν. Τῷ δ' ἐδόκουν μὲν τὰ λυσιτελοῦντα συμβουλεύειν. Οὐδὲ γάρ, βασιλῆος καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἀλυσιτελεῖν αὐτοῖς ἐνόμιζον πραττόντων, αὐτοὺς ἀργῶς προσήκτιν ἦτο καθῆσθαι· ἔτι γὰρ μὴν οἴμενος ἕσασθαι τινα μεταβολὴν καὶ καταλύσειν τοῦ πολέμου, παρεκάλει τοὺς συνόντας μὴ μικροψυχεῖν, μηδ' ἀφορμὰς παρέχειν τῷ πολέμῳ.

424 CAPUT XXIV.

Litteræ imperatricis de abdicatione ad domesticum. Acerbiores Apocauchi mitti vetat. Milites bellum flagitant; quaeritur in concilio quid agendum. Sequitur egregia domestici oratio, qua se suspitione affectati imperii liberare, et hoc nomine magnam a suis gratiam inire conatur. Consilium animum proponit, ut se in potestatem imperatricis ad eam ultro profectus, penitus tradat.

Ὀλίγαις δὲ ὑστερον ἡμέραις, ἦκε πρὸς αὐτὸν ἐκ **A** Βυζαντίου ἐκ τῶν τῆς βασιλῆος οἰκετῶν ὁ Τζυράκης ὀνομασμένος, γράμματα φέρων ἃ ἐκέλευεν αὐτὸν ἀπασχόμενον τῶν πραγμάτων οἴκῳ διατρέθειν, καὶ μηδὲ τῆς Διδυμοτείχου πόλεως ἐξίνααι ἄχρις ἂν αὐτὴ φηρήσεται περὶ αὐτοῦ ὅτι ἂν δοκῇ· τὴν αἰτίαν δὲ τῶν εἰρημένων, οὐκ ἐν τῷ παρόντι δῆλῃν ἔλαχε πιθήσασθαι· ἀλλ' ὑστερον εἰρηγῶ τε καὶ πᾶσιν ἂν γενέσθαι φανεράν. Πρὶν δὲ τὰ γράμματα ταυτὶ γραφῆναι, ἕτερα ἐγράφητο, τοῦ παρκασιμμένου ὑπαγορευόντος, πικρίας μετὰ καὶ εἰρωνείας· ἃ ἐκόλυσεν ἡ βασιλῆς περφόρησαι, μύλις πείρασα τοὺς ἄγοντας. Ἐπει δὲ ἀνεγινώσκετο ἐπὶ ἐκκλησίας, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες, τὴν τῶν γεγραμμένων ἀσπίαν ἐκπεπληγμένοι, ἀπτοῦσθαι ἤδη παρήκου τοῦ πολέμου, καὶ μὴ διεφθορόσιν ἀνθρώποις τὴν καρπὸν **B** προῖσθαι καθ' ὃν ἐξέστα· διασώζειν ἑαυτούς. Ὁ μέγας δὲ δομέστικος ὁρῶν ἤδη τὰ πράγματα εἰς ἀκμὴν ἔχοντα κινδύνου, καὶ μηκέτι διαμέλλειν καὶ αὐτὸς οἴμενος, ἐτρέπετο ἤδη πρὸς τὴν βουλεύεσθαι καθ' ὅτι χρηστότερον ἂν εἴη τοῖς πράγμασι καὶ αὐτοῖς· καὶ πρῶτος αὐτὸς εἰς τὴν βουλήν καταστάντων, ἔλαξε τοιάδε· Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν παρόντα πράγματα εἰς ὅσον δυσκολίας καὶ παραχῆς νῦν τε ἔχουσι καὶ ἐτι μᾶλλον μέλλουσιν ἐπιδιδόναι, ὁμοίως ἔξεστι πᾶσι στοχάζεσθαι ἡμῖν. Ἐγὼ δ' εἰ μὲν ἢ νῦν ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐλθὼν, ἢ διατρέθειν παρ' ὑμῖν τῶν πολλῶν οὐδὲν ἄμενον διακαίμενος ἠγγουόμην, εἶχαν ἂν τινα λόγον ἰσῶς ὁποῖος τὴν τρόπον καὶ τὸ ἦθος ἐφ' ὑμῶν διεξιέναι. Ἐπει δ' ἐκ πρώτης ἡλι- **D** κίας ἄχρι νῦν, οὐ παρ' ὑμῖν ἐπολιτευόμετῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διώκων μετὰ βασιλέα, ἐξ ὅτου περ ἐκεῖνος κατέστη πρὸς αὐτὴν ὑφ' ἧς ἐμοῦ πᾶσιν ἢ βελτίονος ἢ χειρόνος πειράσθαι παρέχεσθαι ἠναγκαζόμετῃ, οὐχ ἦτοον ἂν μοι συνεδείητε καὶ αὐτοῖς τὸν τρόπον, ἢ αὐτὸς ἑμαυτῷ. Ὅθεν οὐδὲ τοῦ προτέρου βίου πλείονα ποιήσομαι τὸν λόγον, ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐπολιτευόμενον παρ' ὑμῖν ἑμαυτὸν ἀποδεικνύς, πάντα σαφῶς τὰ ἡμέτερα εἰθέσειν. Ἐως μὲν οὖν περιῆν ὁ βασιλεὺς, ἐκεῖνός τε ἐμοῖ πολλὴν ἐν τοῖς πράγμασι παρείχετο τὴν βοήθη, καὶ πάντα οὐχ ἦτοον ἢ ἑμαυτῷ, καὶ τὰ μέγιστα ἐπέτρεπε διασκεῖν· ἐγὼ τε τὴν ἴσῃν εὐνοίαν παραιχόμετῃ καὶ σπουδῆν, ὅσα προσῆκε τὸν φιλούμενον ποιεῖν, οὐδὲν ἐλλείπων. Ἐπει δ' οὕτω ὄψα- **D** τῷ τὰ τῆδε πάντα διοικούντι ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο ἐκεῖνος, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἕτερον ἐλογιζόμετῃ προσήκειν ἑμαυτῷ, ἢ τῆς εἰς ἐκεῖνον εὐνοίας δείγμα σα-

Paucis post diebus ex aulicis imperatricis Cyriacus Byzantio venit cum litteris, quibus imperabatur ut se abdicaret, ac domi suae privatus viveret, neve extra portam Didymotichi pedem efferret, quoad ipsa de eo pro arbitrio statuisset. Causam mandati sui nolle in praesens patefacere, paulo post ipsi et omnibus manifestam fore. Antequam autem haec litterae conscriberentur, aliae Apocauchodictante exaratae fuerant, felle contumeliarum et irrisionum plene, quas mitti imperatrix vetuit, vix ejus auctoritate quiescentibus, a quibus ad mittendum impellebatur. Illis porro aliis in conventu apud Didymotichum recitatis, caeteri quidem omnes, scriptorum absurditate attoniti, bellum capessendum, nec perditis hominibus suae salutis opportunitatem esse condonandam dicunt. At magnus domesticus jam se inter sacrum saxumque stare videns, et nec ipse ultra prolatandum consensus, ad consilium refert, quid tunc praesertim tempore faciendum sit, exquiri, ac princeps ipse consilii, hunc in modum disserit: Quae nunc sit rerum difficultas perturbatioque, viri commilitones, et quanto afflictior status hic futurus sit, omnibus vobis sine discrimine exputare licitum est. Ego vero, si aut modo ex peregrina regione adventarem, aut apud vos degens, velut unus de media plebe ignorarer, esset fortasse cur merces ingeniumque meum vobis explicarem. Sed quoniam a primordio aetatis usque ad hoc tempus, non solum apud vos vestris legibus institutisque vixi, sed Romanum quoque imperium secundum imperatorem rexi, ex quo id ille accepit (in quo coactus sum, me aut benigniorem, aut severiorem experiendum praebere omnibus), non minus vos qualis sim, quam egomet ipse, cognitum perspectumque habetis. Quare nec de anteaeta vita mea plura dicam: ut doceam nimirum, me honesto ac juste inter vos vixisse, quandoquidem nostrae omnia perspicere nostis. Quandiu igitur superfuisset imperator, multo me res imperii gubernantem amore prosecutus est, nec **425** magis sibi, quam mihi omnia, quamvis summi momenti regenda permisit: cui ego in amore ac studio respondebam, nec a me officium ullum desiderari patiebar, quod qui diligitur, se diligentem praestare debet. Postquam autem ille natu ac voluntate universa moderantis Dei inter homines esse desuit, id solum negotii credebam mihi datum, ut evidentissimum me erga

ipsam amotis argumentum, sollicitudinem atque curam in liberos et conjugem ejus ederem. Et quidem ab ejus obitu usque huc nihil pretermisi, sed nec corpori meo pecunias reperci, nihilque non feci et tentavi, ut illis imperium conservarem. Neque vero, cum hactenus pro eo ac debui fideliter justeque praefuerim, demum magnitudinem potestatis inflatus, mihi Romanum imperium asserturus, et personam istam in imperatoriam mutatorus eram. Nam qua de praeterito, res ipsae hoc testabantur, super futuris non solum Deum cogitationum mearum testem do, sed etiam ex ipsis praetecitis ea liquido probari posse dico. Si enim ista, ut sycophantae praedicant, concupiscebam, quid prohibebat, quando imperatore moriente, illius filios habens, palatium custodibus manebam, et post diem tertium imperatrix accedente omnia erant in manu mea, ut illis ad arbitratum uterer, quin illos e medio tollerem, mihique imperium extra sudorem ac laborem retinerem, nullo jam relicto, qui se mihi auderet opponere? Atqui me non tantum nihil hujusmodi machinari apparuit, sed cum in nonam diem a morte imperatoris omnia in tutissimam constituissem, custodiam deinde removi, et domi meae, sicut antea, rem curare publicam petrexi, nihil novi incipiens, neque ad meam commodum ejus gubernationem dirigens, unde conari me imperium occupare quisquam jure putavisset. Qui vivo imperatore erant, eos provinciarum urbiumque praefectos reliqui: et ut exercitus non mihi bene vellet, sed omnium plurimum prodesset, omnimodis elaboravi. Quin etiam dum foedera cum Barbaris fœditimis iniivi, nemo est, qui me privatam aliquod compendium communitas emolumentis anteposuisse ostenderit. Sed cum illis quidem pacem reipublicae salutarem confeci, pro filiis autem imperatoris de suorum fide securis ut pugnaretur, operam dedi. Ex quibus universe hac luce clarius est, me nullo dolo, et sinceriter eorum loco clavum tenuisse. **426** Si enim ea versabam animo, quae calumniatores isti obficiunt, ut nihil aliud, certe toto Romano imperio sparsas, easque ut ipsi quoque scitis, immensas opes atque copias, nihilque ad bellum opportunissimas colligere oportebat. Nunc videre est, praeter pecorum greges et frugum ubertatem (quibus congregandis fortasse existimaret quisquam suspicionem vitari aegre posse) magnam meam aut argentique vim ubique. Quamquam dum quiddam admirabile dico, quod admirabilius est praeteritum. Non enim tantummodo sparsam pecuniam meam non contraxi, sed et presentem ac suppeditantem partim in usus communes liberaliter insumpsi, partim quam in manibus habebam, Byzantii libens reliqui. Paucis igitur ante profectionem meam diebus, cum indigentia in palatio existisset, e domo mea vasa argentea admodum pretiosa supra ducenta praebita sunt. Quorum custodes cum roga-

rent me, ut post usum ea reciperem, superva-

A φέρτατον τὴν εἰς τοῦ παιδὸς πρόνοιαν καὶ βασιλί-
δα τὴν ἐκείνου γαμετὴν ἐξένεγκειν· καὶ διετέλετά
γε μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίην ἄχρι νῦν, οὐδὲν τῶν
θεόντων παραλείπων, ἀλλὰ καὶ σώματος καὶ χρη-
μάτων ἀφειδῶν, καὶ πάντα πράττων καὶ μηχανώ-
μενος ἐπὶ τῷ συνδιασῶζειν ἐκείνοισι τὴν ἀρχήν. Οὐ
μὴν, οὐδ' ἄχρι νῦν μὲν ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐπολι-
τεύοντι, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων φυσηθεῖς,
ἐμῶν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐμαυτῷ περιποιεῖν,
εἰς βασιλείας σχῆμα τὸ παρὸν μεταβαλόν. Περὶ μὲν
γὰρ τοῦ παρεληλυθότος, αὐτὰ τὰ πράγματα συμ-
μπτουρήσατον ἂν ἐμοί· ἐπὶ δὲ τῶν ἐσομένων, οὐ
θεὸν μόνον τῶν βασιλευμένων συνίσταρα παρέχο-
μαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν παρεληθέντων, τῶν
μελλόντων ἐξέστιν ἀπόδειξιν ποιῆσαι ἐναργῆ. Εἰ
B γὰρ τοιοῦτον εἶω φασὶν αἱ συκοφάνται ἐπιθόμουν,
τί ἐκώλυον, ἵνα βασιλέως τελευτῶντος τοῖς ἐκεί-
νου παιδασ ἔχωι, ἐποιοῦμένη τὰ βασιλεία ὑπὸ φρουρῆ,
καὶ μετὰ τρίτην ἡμέραν καὶ βασιλῆος ἀφιγμένης,
πάντα χρήματα ἦσαν ἐπ' ἐμοί, ὡσὶν ὅτι χρῆσθαι
ἠβουλόμην, ἐκείνοισι μὲν ἀποκτινύουσι, αὐτὸν δὲ
τὴν βασιλείαν ἄνευ πόνων ἔχειν καὶ ἰδρότων, οὐδε-
νός ἐστι λειπομένου τοῦ πολήσαντος ἀνίστασθαι
ἐμοί; Ἐγὼ δὲ εὐ μόνον τοιοῦτον οὐδὲν ὄρθην δια-
νοοῦμαι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐνάτην ἡμέραν ἐν τῆς βασι-
λέως τελευτῆς ἐν ἀσφαλείᾳ πᾶσιν κατατησας, τὴν
τε φρουρὰν ἀπήγαγον ἐκείθεν, καὶ αὐτὸς οἴκοι
καταστὰς, τῶν πραγμάτων, ὡσπερ καὶ πρότερον
εἰχόμεν, οὐδὲν κινουμένων, οὐδὲ πρὸς τὸ λυσιτε-
λοῦν ἐμοί τὰ πράγματα οἰκονομῶν, ἐξ ὧν ἂν τις
C φηθῆ δικαίως, εἰς ἐμαυτὴν μεταγαῖν πειρᾶσθαι τὴν
ἀρχήν. Ἐπιτρέποις τε γὰρ ἐχρησάμεν τῶν ἐπαρ-
χιῶν καὶ τῶν αἰλιων οἱ καὶ πρότερον ἦσαν βασι-
λέως τελευτῶντος καὶ τὴν στρατιὴν οὐχ ὅπως εὐ-
νοήσουσιν ἐμοί, ἀλλ' ὅπως μάλιστα τῷ κοινῷ χρή-
σιμοι ἔσονται πάντα ἐπραγματοῦμένη. Οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ τοῖς περιόικοις τῶν βαρβάρων σπονδας
τιθέμενος, οὐκ εἰσὶν ὅστις ἂν ἐξελέγξειεν ὡς πρὸ τοῦ
κοινῆ λυσιτελοῦντος τῶν ἰδία τι εἰχόμεν ἐμοί δια-
φερόντων, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐσπονδομένη λυσιτελοῦν-
τως τῷ κοινῷ· τοῖς δὲ παρεσκευαζόμεν πολεμεῖν
ὑπὲρ αὐτῶν, μηδένα κίνδυνον ἐκ τῶν οἰκείων ὑφο-
ρούμενος· ἐξ ὧν ἀπάντων ἂν τις μάλιστα συνίδοι
ὡς ἀδόλως καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τῶν βασιλέως ἐπολι-
D τεύοντιν παίδων ἐγώ. Εἰ γὰρ οἷα διαβάλλουσι εἰ
κατηγοροῦντες διανοοῦμεν, εἰ μὴ τι ἄλλο, τὸν γοῦν
δισκεδασμένον κατὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν
πλοῦτον συνάγειν ἔδει, οὐδὲ βραδίως ἀριθμητὴν,
ὡσπερ ἴσπε ὄντα καὶ αὐτοῖ, καὶ μάλιστα χρησι-
μώτατον ἐσόμενον εἰς τὸν πόλεμον ἐμοί. Νυνὶ δὲ
ἐξέστιν ὁρᾶν, οὐ βασιλείων μόνον ἀλλ' ἑκάστων καὶ
καρπῶν, ἄνευ ἂν τις ἴστω οἴσασαιτο δυσκόλιαν τινα
παρέχειν καὶ ὑποψίαν ἀθροίζόμενα, ἀλλὰ καὶ χρυ-
σὸν πολλὸν καὶ ἀργυρὸν δισκεδασμένον παρὰ τοῦ.
Καὶ τοι οὐ θαυμαστότερον παρῆλθον ὡς δὴ τι θαυ-
μασιῶν λέγων. Οὐ μόνον γὰρ τὸν δισκεδασμένον οὐ
συνήγον πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὄντα, τὸν μὲν ἐδ-
πάντων ἀφειδῶς ἐν ταῖς χρεῖαις ταῖς κοιναῖς, εὐν
δ' ἔχων εἶναι κατελείμπανον αὐτὸς ἐν Βυζαντίῳ,

ἔχων ἐν χερσίν. Ὀλίγαις γοῦν ἡμέραις πρότερον ἐν βασιλείῳ χρείας γενομένης ἐκ τῆς ἐμῆς σκευῆ ἀργυρᾶ ὑπὲρ διακόσια ἠνέχθη οὐκ ὀλίγου ἀξιά τινας. Ἄ μετὰ τὴν χρείαν τῶν ἐπὶ τὴν φυλακὴν ἐκείνων τεταγμένων ἀπολαμβάνειν δεσμένων, οὐκ ἀναγκαῖον ἠγησάμην· οὐδὲν διοίσειν φάμενος ἐν τοῖς βασιλικῶς τηρεῖσθαι ταμιείοις, ἢ ἐν οἴκοις τοῖς ἐμοῖς. Ἔτι γε μὴν οὐδὲ νήσων πολλῶν καὶ πόλειων, καὶ μαιζόνων καὶ ἐλαττόνων, ἐχομένων ὑπ' ἐμοῦ, ὧν τὰς μὲν ἐκ τῶν οἰκείων δαπανῶν ὠκοδόμησα αὐτὸς, τὰς δ' ἐκ βασιλέως ἔσχον δωρεάν, οὐδεμίαν οὔτε φρουρᾷ κατέσχον, οὔτε τινὸς ἠξίωσα προνοίας ὥστε ἀσφαλῶς κατέχειν· οὐδέ τι τῶν ὅσα λυσιτελήσειν ἐμελλε πρὸς τὴν διάνοιαν ἐμοί, οὔτε εἰργασμένος, οὔτε μελλήσας ὑπ' οὐδενὸς ἐξελεγχθεῖν ἄν. Οὐ γὰρ δῆπου γε καὶ τοῦτο κατηγορήσουσιν ὡς ἀπραγμοσύνη καὶ πολέμων ἀπειρία εἰς οὐδὲν προῆγμαί τῶν δεόντων. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἐξ ὧν αὐτὸς ἐπραγματευόμενον, ἀλλὰ καὶ παρὰ πάντων Ῥωμαίων οὐ τῶν νῦν ἐμοὶ συνόντων ὑμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τῶν ἄλλοθι που γῆς διατριβόντων ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ἐναργῆ πειράσομαι ποιῆσθαι. Πολλῶν γὰρ ὄντων καὶ μαιζόνων καὶ ἐλαττόνων πάντες φίλιως ἐμοὶ διακειμένων, καὶ τῶν μὲν, ἐξ αἰμάτων προσηκόντων, τῶν δὲ φιλίας δεσμοῖς ἀλύτοις συνημμένων ἐκ πολλῶν ἐτῶν, ἐμοί, καὶ πολλὴν παρεσχήμενον πείραν ἐν πολλοῖς τῆς εἰς ἐμὲ στοργῆς, οὐδεὶς οὔτε τῶν παρόντων ὑμῶν, οὔτε εἴ τις ἄλλοθι που διατρίβοι, δύναται ἄν ἐμοὶ τῶν κατηγορημένων ὡς τι σύνοιδεν ἐλέγχειν. Καὶ τοῖ γε πᾶς τις ἂν φαίη, καὶ ὀλίγα μεταχρῶν φρενῶν, ὡς οὐκ ἂν δυναίμην τοιούτοις μόνος ἐπιχειρῶν· ἀλλὰ καὶ στρατιᾶς ἐδέησεν ἂν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν συναερομένης, καὶ φίλων τῶν γνησιωτάτων μάλιστα, καὶ πολλῆς παρασκευῆς, ἐξ ἧς οὐκ ἐνῆν εἰ μὴ τοῦς πολλοῖς, ἀλλὰ τοῦς γε ἐπιτηδειοτάτους μὴ τὴν διάνοιαν κατασταχάζεσθαι τῶν γιγνομένων. Εἰ δὲ τίς τι τοιοῦτον ἐξελέγχειν ἔχει, παρείτω, καὶ δεικνύτω. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοι. Ἐγὼ γὰρ ἀνδρίας μὲν καὶ συνέσεως καὶ ἐμπειρίας τῆς πρὸς τοῦς πολέμους πολλοῖς ἂν παρεχωρήσασαι καὶ τῶν πάλαι καὶ τῶν νῦν, τρίπων δὲ εὐθύτητος καὶ ἀληθείας, οὐδενί· οἷς μάλιστα νυνὶ θαρρότητας παρρησιαζομαι τοιαῦτα. Εἰ δὲ ἔκ τε ὧν ἐπραγματευόμενον αὐτὸς, ἐκ τε τῶν τὸν ἅπαντα χρόνον συνόντων ὑμῶν ἐμοί, μήτε ὑποπταυθεῖς, μήτε εἰργασμένος φαίνομαι ὧν κατηγορημαί μηδὲν, οὐκ ἂν τις ἂν ἐμοὶ δικαίως ἐπανέγκοι μέμψιν, ὡς οὐ προσηκόντως πρὸς τὰ πράσσόμενα ἐξαγομένῳ πρὸς ὄργην. Ἔδει γὰρ βασιλεῖα τὸν τε τρόπον ἐμοὶ τὸν ἐξαρχῆς ὡς οὐ διεφθαρμένος συνειθίζην, καὶ τὴν ἐμοῦ καὶ βασιλέως ἀπαράμιλλον ἐκείνην καὶ θαυμασιωτάτην φιλίαν, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν ὑπὲρ τῶν ἐκείνου παίδων καὶ αὐτῆς πολλὴν σπουδὴν καὶ προθυμίαν, μὴ συκοφάνταις ἀνθρώποις καὶ διεφθορῶσι πείθεσθαι, ἀλλὰ ἐμοὶ προσέχειν ὀρθῶς καὶ δικαίως ὑπὲρ αὐτοῖς πολιτευόμενον. Ἦταί δὲ βλάσκαρός τις ἐαίμων τῶν ἐξητασμένων ἐπὶ φθορᾷ, τὰ μὲν ἀληθῆ καὶ δίκαια περὶ ἐμοῦ πειρῆσθαι οὐκ ἠφῆκεν, ἐχθρὸν δὲ ἀντὶ φίλου, καὶ παλιμῶν ἀντι

A canem duxi, affirmavique nihil interfuturum, utrum in aerario imperatoris, an in aedibus meis servarentur. Praeterea cum insulas et urbes majores minoresque obtinerem multas, quarum alias meis sumptibus aedificavi, alias dono ab imperatore accipi, nulli earum praesidium imponi, nec quo tutius eas possiderem, ulla cura dignatus sum. Nec me quisquam coarguerit, aut fecisse, aut facturum fuisse quippiam, quod mihi utile cum animo meo constituissem. Nec in hoc, credo, accusabunt, quod otio ac desidia deditus, et bellandi inscilia nullum operae pretium lecerim. Ego vero non ex laboribus duntaxat meis, sed omnium Romanorum testimonio, non solum vestro, qui nunc mecum militatis, sed et qui Byzantii et alibi terrarum vivunt, veritatem evidenter enitar demonstrare. Cum namque multi, summi atque infirmi, et omnes aequae mei cupidi sint, alique sanguine conjuncti, alii amicitiae vinculis insolubilibus mecum copulati, quique multis jam annis et compluribus in rebus amoris erga me praecipui documenta dederunt, nullus neque vestrum qui adestis, neque alibi degentium docere possit, se ullum de me crimen nosse, quorum accusator. Et tamen unusquisque non plane stolidus confitebitur, me solum talia moliri non potuisse, sed et copis, et amicis longe fidissimis, et apparatu plurimo indignisse, ex quo si non vulgo, at mei amicissimis liceret colligere, quid sibi vellent quae fierent. **427** Si quis tale aliquid probare potest, accedat licet, et probet. At non poterit. Equidem qua fortitudine, qua prudentia, usuque militari et superiorum et nostri saeculi multis concesserim, probatis autem moribus ac veritatis studio nemini, quibus potissimum nunc confisus, haec libere sum proloentus. Si igitur neque ex his quae ipse elicere contendi, neque ex vobis, qui mecum semper fuistis, vel suspectus, vel reus eorum videor, quorum in me adornata est accusatio, nemo me jure reprehendet, quasi injuria super his rebus succenscam. Decebat enim Augustam, testem ab initio integritatis meae, et ejus quae mihi cum imperatore intercessit inimicabilis et admiratione dignissimae amicitiae, ac post obitum illius pro filiis ipsaque curarum mearum et impigre sollicitudinis, non credere sycophantis, perversisque hominibus, sed a me, legitime recteque pro ipsa imperium regente, rationes suas suspensas habere. At postquam dannon quispiam invidus et in pernicie invchenda exercitatus vera et justa de me credere non sivit, magisque inimicum pro amico, hostem pro socio, et malevolam pro fidelissimo existimare persuasit, ego quidem in hac causa nihil agere, sed vestrae me sententiae permittere, et quod judicaveritis, in eo alacriter vobis obsequi in animam induxi. Imo vero ego primus, quae in praesentia mihi videntur expedire, edisseram. Vestrum est aut suffragari dictis meis, si ea probaveritis, aut unumquemque sententiam proferre hujusmodi, quae et praesentem miseriam tollat, et

futurem multo majorem impediatur, et cum vos, tam Romanum imperium universum conservet. Arbitror autem, omnibus nobis nihil vel utilius fore, vel salutaris, quam si ad imperatricem ultro profectus, ei me subijciam, ut pro potestate et iudicio suo de me statuat. Et si quidem, ut patrona justitiæ, iudicium constituere, tempusque defensionis præscribere voluerit, Deo veritatis præside, talique appellatione gaudente fretus, omnia, ut revera sunt, falsitatis et sycophantiæ, quod erit facillimum, convincam; et ita totius imperii moderationi valedicens, et sycophantiæ atque invidiæ occasione omni sublata, privatus vivam, publici muneris nihil geram, nec si quantum est mortalium eo me aut verbis inducere, aut vi impellere conitatur. Sin neque justitiæ neque honestatis ullam rationem ducens, obtrektorum sermonibus penitus capta **428** et occupata, inauditum me damnandum (quod est iniquissimum) decreverit, ut feram omnia hilariter, longeque malum vincula, et carcerem, et honorum publicationem, et si quid his etiam acerbius est, perpeti, quam civile bellum serere. Quis enim omnium certius me novit mala certissima quæ ex hoc bello profluxura sint? quorum tantum abest, ut auctor esse velim, ut non magis cupiam ea ab alio inducta vivus cognoscere, quam apud inferos eorum quæ hic agantur, sensum nullam habere. Quæ in commune Romanis Iono fore iudicavi, hæc sunt. Si quid his utilius excogitare potueritis, ego, ut dixi, vobis obsecundabo. Præstat enim, etiamsi quid offendam fortasse, hoc mihi pluribus obtemperanti accidere, quam dum mea ipsius sententia vitior, magna quedam feliciter gerere.

εὐλόγηται αἰσθάνεσθαι ἐν ζῶσιν ὦν, ἢ τοῖς ἐν ἄλλου συνῶν πρὸς τὰ πραττόμενα ἀναισθητεῖν; Ἄ μὲν οὖν ἔμοιγε πᾶσι Ῥωμαίοις ἐδοξε κοινῇ λυσitteλεῖν τοιαῦτά ἐστιν. Ὑμῖν δὲ εἴ τι τούτων λυσitteλέστερον ἐξουρεθῆναι δυνατόν, ὡςπερ ἔφην, ἑμαυτὸν πειθόμενον παρέξομαι· βέλτιον γὰρ ἂν ἄρα καὶ τι σφάλλωμαι, τοῖς πλείοσι πειθόμενον τοῦτο πάσχειν, ἢ τῇ σφετέρᾳ θαρρήσαντα συνέσαι, τὰ μεγάλα καταρθεῖν.

CAPUT XXV.

Responsum procerum, sæpius se de his rebus seorsum et communiter deliberasse. Præclare ipsum disseruisse; nec tamen si faciat, quod secum staverit, bellum finitum, sed inceptum iri potius. Si purpuram induat, melius rebus communibus provisurum, et it omnes illustres approbaturus; alioqui mala grandia secutura. Domesticus nomen et habitum imperatoris iterum rejicit, ac denuo suspicionem amolitur; tandemque eorum voluntati propter salutem reipublicæ paret; eosque ad fidem et constantiam sibi præstandam hortatur; et alia imperatorie disserit, ac legationem de pace mittendam censet.

Hæc in modum magnus domesticus disseruit. **D** Quotquot autem aderant optimates et principes exercitus, velut ab uno fonte et lingua. Et prius quidem (dicebant), ex quo ipsa novitas per audaciam cepit, bellumque civile existit, non solum quilibet separatim, sed et communiter omnes multum ac sæpe eadem in deliberationem adduximus, perinde ut de rebus necessariis, ac tantum non de omnia unusquisque per se anxie solliciti. Quare nec jam quid opus sit, scrutari oportebit, cum propter sollicitudinem et crebram hujus rei cogitationem pridem nos veritatem invenisse arbitremur. Gratio vero tua, quæ et necessaria, et omnibus

συνμάχου, καὶ θύσανον ἀντὶ πιστοτάτου πεποίησαν ἡγαῖσθαι, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἑμαυτῷ πειθόμενος πρὸς τὰ παρόντα πράττειν ἔγων ἐσὶν· ὑμῖν δὲ χρώμενος συμβούλοις, πρὸς ὃ τι ἂν ἐπιψηφίζεσθε ὑμεῖς, ἑμαυτὸν παρέξομαι πειθόμενον προθύμως, μᾶλλον δ' αὐτὸς πρότερος ἢ μοι δοκῶ ἐν τῇ παρόντι συμφέροντα ἔρω. Μελέησει θεὸς ὑμῖν, ἢ ἐπιψηφίζεσθαι τὰ εἰρημῆνα ἂν δεκτῇ λυσitteλεῖν, ἢ γνώμην ἑκαστον εἰσάγειν, ἢ τὰ τε παρόντα καὶ τὰ προσδοκώμενα μείζω λύσει δυσχερῆ· ἡμᾶς τε καὶ σύμπασαν ἡγεμονίαν διασώζουσα Ῥωμαίων. Νομίζει δὲ μηδὲν εἶναι μᾶλλον λυσitteλέστερον καὶ σωτήριον τοῖς πᾶσιν, ἢ ἑμαυτὸν ἐκοντὶ παραγενόμενον, ἐγχειρίζειν βασιλίῳ, ὥστε κατ' ἐξουσίαν ἔχειν αὐτὴν ὃ τι βούλοιο ψηφίζεσθαι περὶ ἐμοῦ. Καὶ μὲν τὰ δίκαια ποιεῖν προσηρημένη, **π** δικαστήριον καθίζουσι, καὶ καιρὸν παρέχουσι ἀπολογίας, θεῶ θαρρήσει τῷ προστάτῃ τε ἀληθείας ὄντι, καὶ τοιαύτῃ χαίροντι προσηγορίᾳ, πάντα ὡςπερ εἰσὶ ψεύδη καὶ συκοφαντίας ῥήματα ἀπελέγξαι· τοῦτο δὲ εἰ γένοιτο πᾶσαν ἀπιστάμεων ἄρχην, καὶ συκοφαντίας καὶ φόβου πᾶσαν πρόφασιν περιελόντα, οἴκοι διατρέθειν, τῶν κοινῶν προσεπτόμενον μηθενὸς, μηδ' εἰ πάντες ἄνθρωποι βιάζεσθαι, ἢ πείθειν ἐπιχειροῖεν. Ἐἰ δ' ἄρα, μήτε τοῦ δικαίου, μήτε τοῦ προσήκοντος μηδὲνα ποιημένη λόγον, ἀλλὰ κατακράσας ἀλοῦσα ταῖς συκοφαντίαις, ἐρήμην καὶ τὰ δεινότατα καταψηφίζοιτο, πάντα φέρειν ἱλαρῶς, αἰρετώτερα ἡγούμενον πολλῷ τῷ μέτρῳ καὶ κλοιδᾷ, καὶ θεσμοτήριον, καὶ δήμευσιν τῶν θυτῶν, καὶ εἴ τι τούτων ἀηδέστερον, ἢ πρόφασιν πολέμου ἐμφυλίου παρασχέσθαι. Τίς γὰρ τῶν πάντων ὡςπερ ἐγὼ τὰ ἐκ τούτου τοῦ πολέμου οἶδε σαφέστατα κακὰ, ὧν οὐχ ὅτι αἴτιος καταστήναι, ἀλλ' οὐδ' ὑπ' ἐτέρων πραττομένων μᾶλλον ἂν

ὁ μέγας μὲν οὖν δημοτικῶς τοιοῦτα εἶπεν· ὅσοι δὲ περιῆσαν τῶν συγκλητικῶν καὶ τῆς στρατιᾶς οἱ μάλιστα προέχοντες, ὡςπερ μὲν καὶ γλώττῃ χρώμενοι καὶ γνώμῃ, καὶ πρότερον μὲν, ἔφασαν, ἐξ ὅτου τα καινὰ ταῦτα ἐτολμήθη, καὶ ὁ συγγενικὸς πόλεμος ἔγχε τὴν ἄρχην, οὐκ ἰδίᾳ μόνον ἕκαστος ἐφ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ κοινῇ πάντες, πολλὰ πολλάκις περὶ τῶν αὐτῶν ἐβουλευσάμεθα, ὡς περὶ πραγμάτων ἀναγκαίων, καὶ σχεδὸν περὶ ψυχῆς ἑκαστος πολλὴν ποιούμενοι φροντίδα. Ὅθεν οὐδὲ νυνὶ δεήτει τὰ εἰδόμενα ἐξερτυνάν, ὑπὸ τῆς πολλῆς περὶ αὐτὰ διατριβῆς ἐξουρηκέναι πάλαι εἰομένους· οὐχ ἤπισται δὲ καὶ ὑπ' ὧν αὐτὸς πρὸς ἡμᾶς διεξήλθε νῦν τα

τε ζέοντα καὶ πᾶσιν ὁμοίως χρήσιμα ἐσόμενα, καὶ
 συνείναι παρεσκευάσας, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβου-
 λεύειν· καὶ γὰρ τὰ ἐκ τοῦ πολέμου κακὰ τοῦ ἐμ-
 φυλίου ἢ πεφρικέναι καὶ αὐτῆς ὡς δεινότητι εἰρή-
 κεις, καὶ αὐτοὶ πεφρίκαμεν ὁμοίως, καὶ πάση
 χρηστέον εἶναι οἴμεθα καὶ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ,
 ὥστε μὴ τοῖς τοιούτοις κακοῖς περιπεσεῖν· καὶ
 ὁμοίως τὸν τε τὴν πόλεμον ταῦτον τὸν δεινότατον
 ἀνάπτοντα ἡγούμενα πολέμιον κοινόν, καὶ πᾶσιν
 ἐπιβουλεύοντα, καὶ τὸν δυνάμενον καταλύειν, εἰ
 μεθίησιν ἐκὼν, προδότην τῶν κοινῶν καὶ βᾶσκανον
 καὶ φθοερὸν, καὶ τῇ κοινῇ σωτηρίᾳ τῶν πραγμά-
 των λυμαινόμενον. Σκεψόμεθα τοιγαροῦν εἰ, ταῦτα
 πράττοντο; ὅπερ εἰρηκας, καταλύεται ὁ πόλεμος,
 καὶ μὴ μᾶλλον ἐκ τούτων λήψεται ἀρχήν· εἰ γὰρ
 αὐτὸς ὡσπερ ἰσχυρίζη πρὸς τὴν δίχην ἀπελθὼν ἢ
 τῶν συκοφαντῶν περιγενόμενος ἀπόσχῃ τῶν πρα-
 γμάτων, τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν περὶ τὰ
 κακὰ ἀχρηστίαν βδελυξάμενος, ἢ κατακριθεὶς ἐρή-
 μην τῶν ἀντικέστων πάθος εἰ, ἃρ' εἰς τοσοῦτον οἶσι
 παρανοίας ἡμᾶς ἔκειν, ἢ οὕτω ταπεινὰ καὶ ἀνελεύ-
 θηρα φρονήσῃν καὶ τῆς εὐκλείας ἀνάξια τοῦ προτέ-
 ρου βίου, ὥστ' ἐν ἀνδραπόδων μοίρᾳ δουλεύειν
 Ἄποκαύχῃ, πᾶν τὸ προσταττόμενον ποιῶντας, ἀν-
 θρώπων μὲν ἀμεινον διαχειμένω τῶν πολλῶν ;
 θάπτου μὲν τ' ἂν ἡμῶν ἕκαστος οἴησεται προσήκειν
 ζόφον μᾶλλον ὑποδύνασι καὶ συνεῖναι τοῖς ἐν ἄδου, ἢ
 τοιαῦτα ἀνασχέσθαι. Ἀλλὰ οἱ μὲν αὐτίκα, ὅση δύ-
 ναμις παρῆν, πολεμήσομεν ἀναφανδόν, ὧν ἀρχομεν
 πόλεων καὶ στρατιᾶς ἕκαστος ἰδίᾳ ποιούμενος· οἱ
 δὲ, φέροντες ἑαυτοὺς ἅμα πόλεσιν, οἱ μὲν Ἀλεξάν-
 δρῳ τῷ Μυσῶν βασιλεῖ, ἄλλοι δὲ Στεφάνῳ ἐγχειρί-
 σομεν τῷ δυναστεύοντι Τριβαλῶν, βέλτιον ἡγού-
 μεναι βροθάρους ἀνθρώποις μᾶλλον, δυνάταις δὲ
 ὅμως, ἢ τοῖς χθῆς καὶ πρώην καταφρονουμένοις ὑφ'
 ἡμῶν δουλεύειν· ὥστε συμβήσεται ἐκ τούτων οὐ
 πόλεμος μόνον πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν, πάντων ἀγόν-
 των καὶ φερόντων τὰ ἀλλήλων, καὶ τῶν ἐξωθεν πο-
 λεμιῶν οὐδὲν ἧττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον τὰ Ῥωμαίων
 πράγματα διαφθειρόντων ὅσω καὶ τὰ ἀλλήλων ἀκρι-
 βέστερον ἴσμεν αὐτοῖ, ἀλλὰ καὶ συμπάσῃ τῆς Ῥω-
 μαίων κατάλυσις ἡγεμονίας, οὐ πόλεων μόνον πολ-
 λῶν καὶ στρατιᾶς, ἀλλὰ καὶ προσόδων μεγάλων ἀπο-
 τετμημένων, ἐξ ὧν τὰ πολέμιων μὲν αὖξιν, καὶ
 τοῖς καὶ πρότερον ἀντίβροπα τοῖς ἡμετέροις ὄντα,
 τὰ Ῥωμαίων δὲ ἐλάσσουσθαι περιέσται· οἷος δὲ μὴ
 καὶ παντάπασι διαφθαρή, καὶ ἡ Ῥωμαίων περιμά-
 χητος καὶ διασθήτος βασιλεία, Μυσοῖς ἢ ἄλλοις δὴ
 τισι χεῖροσι βροθάρους δουλεύσει, τῶν ἐνδόν μὲν
 στασιαζόντων καὶ διαφθειρόντων ἀλλήλους ὡς ἐνδόν,
 τῶν ἐξωθεν δὲ ἐπικαιμένων πολέμιων, καὶ τῷ καιρῷ

A eoque utilia futura sint cum intelligere, tum aliis
 suadere dedit. Etenim civilis belli detrimenta,
 quæ et te horrere, ut gravissima, dixisti, nos si-
 militer perhorrescimus, et toto pectore atque
 omni provisione laborandum censemus, ne in illa
 incurramus, quique hoc bellum dirissimum susci-
 tavit, communem hostem et insidiatorem, quique
 illud disturbare potest, si id negligat, **429** rei-
 publicæ proditorem, malignum, invidiam, commu-
 nisque salutis pestem ducimus. Igitur utrum te
 hæc faciente, quæ præ te tulisti, bellum tollatur,
 an potius inde incipiatur, consideremus. Si nam-
 que, ut affirmas, iudicibus te sistens, refutatis
 sycophantis magistratum depones, tantam iniqui-
 tatem ei adversus merita tua ingratum animum
 detestatus; aut indicta causa condemnatus, atro-
 cius plectere, ecquid eo dementiæ nos venturos,
 aut ita humiliter et illiberaliter, contraque gloriam
 ex anteacta vita collectam de nobismet sensuros
 putas, ut pro mancipiis Apocaucho homini igno-
 bili prorsus ac plebeio ad natum serviamus? Ci-
 tius quisque nostrum inferorum caliginosa loca
 subeunda (75), et cum mortuis habitandum sta-
 tuerit. Sed alii quidem mox pro copia presente
 prope Martem rebellabimus, unusquisque suam cui
 præest urbem suo presidio defendendo: alii nos
 Alexandro Mæsurum regi, alii Stephano Triballo-
 rum principi dedemus, consultis rati, Barbaris
 magis (regnantibus tamen), quam heri et nudius-
 tertius in contemptu nostro versantibus servire.
 Ergo hinc non solum bellam mutuum conflabitur,
 omnibus inter se populantibus, et instar hostium
 exterorum, si non etiam amplius (quando scilicet
 mutua nobis exploratiora sunt) Romanas provin-
 cias devastantibus, sed totius quoque Romani im-
 perii subversio consequetur, non modo multis
 urbibus, sed exercitu etiam et amplissimis vecti-
 galibus amissis. Ex quibus hostium potentia, quavis
 quam et prius vestræ non impar, augetur, Ro-
 manorum contra minuetur; timendumque ne in-
 vidiosus ac declamatus ille Romanorum principatus
 omnino pereat, Mæsisque aut deterioribus
 Barbaris serviat; dum indigenæ intestinis discor-
 diis ac seditionibus sese perdunt, quantum pos-
 sunt, et hostes auxilio temporis utentes, quo nul-
 lum est validius, foris incumbunt. Omnia porro
 circumspicientes, imminentesque clades reformi-
 dantes, nihil novi dicemus aut consulemus: ve-
 rum quæ ipse imperator in rem communem fore
 opinabatur, et superstes adhuc, ut faceres, insia-
 bat, et moriens simul hortabatur, et in extremis

Jacobi Pontani notæ.

(75) Cicero. i *Tuscul.* ex antiqua trægœdia :
Adsum atque advenio Acheronte viæ via alta atque
[unda,
Per speluncas saxi structas asperis, pendentibus,
Maximis, ubi rigida constat, et crassa caligo in-
ferum.
 Qui locus ex principio Hecubæ Euripideæ expres-
 sus videtur.

"Ἦκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπῶν.
Adsum relictis mortuorum vallibus, et tenebrarum
portis, inquit umbra Polydori. Certe etiam divinæ
Litteræ. Job cap. x, illa loca nominant terram tene-
brosum, et opertam mortis caligine, terram mise-
riæ et tenebrarum, ubi nullus ordo, sed sempiternus
horror inhabitat.

mandatis dabat, id est, ut ornatum imperatorium in te capias, et ad rerum moderamina impensius incumbas, in quo solo malorum sita est depulsio. Quippe non modo qui coram adsumus, sed et alibi degentes viri illustres, ac potentes usque adeo hoc facto non indignabuntur, ut **430** etiam diem illum, quo civiles discordias sanare licebit, festum numeratori sint, omnesque cupidissime te imperatorem salutabimus, cujus imperio non hodie, sed antehac semper regi consuevimus, et honorem benevolentiamque quantam imperatori debemus, aut ei proximo, tibi tribuimus: ipsique belli auctores, cum se nullo negotio superiores fore considerent, si te imperatrici hostem factum rumore circumquaque spargerent, ubi res retro conversas et adversus animi sententiam evenisse viderint, levitatem ipsi suam accusantes, velint nolint ad pacem inclinabunt, si communis salutis vel tantilla cura tangamur, nec ad suum ipsorum aliorumque omnium exitium facere ac moliri omnia decreverunt. Quare cum et ex nostra, qui te sequimur, et ex hostium parte aliud reipublice salutare nihil appareat, æquius est nostro consilio, quemadmodum initio promisisti, quam tæ ratiocinationi parere: unde nihil conimodi in publicum redundet, sive te sycophantæ perdiderint, sive ira indulgens, in otio vivere elegeris. E contrario omnino seditio, tumultus, fortunarum direptiones, mille caedes, amissio libertatis, everSIONES urbium, et quod apud prudentes est calamitatum caput horrorisque plenissimum, sub Barbaris servitus, quam ipsi, civili hoc bello nostro adjuvi, nobis imponere conabuntur. Quæ igitur nobis et cæteris universis visa sunt conducere, hæc fuerunt. Tibi utrumvis licebit, aut impendentes casus avertere, aut privata sectantem commoda, aliorum curam in postremis ponere, si commoda vocari queunt, quorumdam improbitate offensam, tantorum incommodorum solam et præcipuam causam Romanis extitisse. Hæc optimates et exercitus principes magno domestico responderunt. Qui petitionem æquam, et eos vera et cum ratione congruentia conjectare cernens, ideoque tam elatae veritati nihil habens quod objiceret, et tamen mutationem admodum refugiens ac detrectans, quod plerumque ex hujusmodi mutationibus mala nasci solere haud nesciret, diu cunctatus, et quid potissimum diceret incertus animi, atque silentio conventum detinens, omnibus ad audiendum aures accipientibus tandem vix, veluti fluctuantium cogitationum confusione pulsa. Prioris placiti mei, inquit, nihil de statu presentis immutandum, neque novandum quidquam, pondus me premitet, maloque non facultatibus modo spoliari. **431** sed si necesse erit, etiam cruciamenta in corpore meo perferre, quam bellum civile introducere. Mecum enim juxta nostis, quam ab adolescentulis odacibus, aliena capere, et letari deprecandis, percedendis occidendisque hominibus.

A συμμάχῃ χρωμένῳ δυνατοτάτῃ· ἃ πάντα ὀφείνουσιν, καὶ τὰ προσδοκώμενα ὀφρωδοῦντες δεινὰ, καινὸν μὲν οὐδὲν ἐροῦμεν οὐδὲ συμβουλεύσομεν· ἃ δὲ καὶ αὐτὸς ᾤετο βασιλεὺς κοινῇ λυσιτελεῖν καὶ περιῶν τε ἠνάγκαζε ποιεῖν, καὶ ἀποθνήσκων συνβουλεύε τε ἅμα καὶ ἐπέτηχηπέ τελευταίας ἐντολάς, τοῦτο δὲ ἐστὶ, βασιλικὴν ἐσθῆτά σε ἐνδύναι, καὶ τῶν πραγμάτων ἀνθάπτεσθαι κραταίωτερον, ὡς μόνου τούτου τὰς προσδοκώμενας αἰου τε ἐσθμένου καταπαύειν συμφορὰς. Οὐ μόνον γὰρ ἡμεῖς ὅσοι πάρεσμεν νυνὶ, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλοθι ποῦ τῶν περιδύξων καὶ μέγα δυναμένων διατρίβει, οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς γινόμενοις ἀγανακτήσει, ἀλλὰ καὶ ἐορτῆς ἡμέραν ἐκείνην ἐν ἧ τὰς ἐμφυλίου καταλύεσθαι ἐξεστὶ στάσεις νομίζει· καὶ πάντες ἀνακηρύσσμεν βασιλέα προθυρότατα, οὐ νυνὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πρὸ τοῦ πάντα χρόνον ἄγεσθαι εἰθισμένοι παρὰ σοῦ, καὶ τιμὴν καὶ εὐνοίαν ὄσῃ βασιλεῖ προῦηκε. ἦ ὅτι ἐγγυτάτῃ παρεχόμενοι· αὐτοὶ τε οἱ τὸν πόλεμον κεκινηκότε, ἐκ τοῦ νομίζειν βῆστα περιγενήσεσθαι, ἂν πολέμιον βασιλεῖ περιαγγεῖλωσιν, ὄρῳντες ἤδη τὰ πράγματα ἀντεστραμμένα, καὶ μὴ κατὰ νοῦν χωρήσαντα, πολλὰ τῆς ἀβουλίας αὐτοῖς καταμεμψόμενοι, χωρήσουσι πρὸς τὴν εἰρήνην ἀναγκαίως, εἴ γε καὶ ὀλίγα τῆς τῶν ἔλων σωτηρίας μέλει, καὶ μὴ παντάπασιν ἐπὶ λύμῃ καὶ φθορᾷ σφῶν τε αὐτῶν καὶ τῶν πραγμάτων πάντα ποιεῖν καὶ πραγματεύεσθαι ἐγνώκασιν. Εἰ τοίνυν ἐκ τε ἡμῶν τῶν σοῦ συνόντων, καὶ αὐτῶν τῶν πολέμιων οὐδὲν ἕτερον ἀναφίνεται σωτήριον τοῖς πάσι, βέλτερον ἡμῖν πειθόμενον, ἃ κοινῇ δοκεῖ λυσιτελοῦντα, ὡσπερ τὴν ἀρχὴν ἐπηγγεῖλω πράττειν, ἢ τοῖς σφετέροις λογισμοῖς, ἐξ ὧν ὠφέλεια μὲν οὐδεμία, εἴτε ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν διεφθαρμένου, εἴθ' ὑπὲρ ὀργῆς ἀπραγμοσύνη συζῆν προελαμένου τοῖς πράγματι παρέσται. Τούναντίον δ' ἅπαν, στάσις, καὶ ταραχὴ, καὶ χρημάτων ἀρπαγαὶ, καὶ φόνοι μυρίοι, καὶ ἀνθρωποδισμοί, καὶ ἀναστάσεις πόλεων· καὶ τὸ κακῶν ἔσχατον καὶ φοβερώτατον τοῖς γε νῦν ἔχουσιν, ἢ ὑπὸ βαρβάρους δουλεία, ἣν ἐπιχειρήσουσιν αὐτοὶ τῷ πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν πολέμῳ χρώμενοι συνεργῶ καταδουλοῦν. Ἄ μὲν οὖν ἡμῖν σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔδοξε λυσιτελεῖν, εἰρηταί. Σοὶ δ' ὀπότερα ἐξεστὶ ἐλομένῳ, ἢ τὰς προσδοκώμενας παύειν συμφορὰς, ἢ τὸ συνοῖσον ἰδίᾳ μηχανώμενον, μηδεμίαν περὶ τῶν ἄλλων τίθεσθαι φροντίδα, εἴ γε τοῦτο συνοῖσον ἐξεστὶ φάναί τοσοῦτον αἰτιώτατον κακῶν ὅ· τὴν τινῶν ἀγνωμοσύνην· Ῥωμαίους ὀφθῆναι ἐκοντί. Ἰσαῦτα μὲν καὶ οἱ τῆς συγκλήτου προέχοντες, καὶ τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνες, πρὸς τὸν μέγαν ἀπεκρίναντο δομέστικον· ὃ δὲ τὴν μὲν ἀξιῶσιν αὐτῶν ὄρων δικαίαν, συνειδῶς τε αὐτοῖς ὡς ἀληθῆ καὶ νῦν ἔχοντα στοχάζονται, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ἀντιλέγειν ἔχον πρὸς αὐτοῖς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ἐναργῆ, ὅμως δὲ πρὸς τὴν μεταβολὴν ὀκνῶν πλινυ καὶ ἀναδυόμενος, οἶα δὴ τὰς τοιαύτας μεταβολὰς κακῶν αἰτίας εἰδῶς ὡς ἐπίπαν γινόμενας, ἐπιπολύμην ἐπέσχε πρὸς ὃ τι τραπόμενος ἀποκρινεῖται στοχάζομενος, καὶ σιωπῇ βαθεῖα τὸ θέατρον κατ-

είχε, πάντων πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν λεχθησο-
 μένων μετεώρων ὑπαρχόντων, μόλις δὲ ὡσπερ τὴν
 ἐκ τῶν ἀμφιβόλων σύγχυσιν λογισμῶν ἀποκρου-
 σάμενος, τῶν μὲν προτέρων, ἔφη, λογισμῶν
 περὶ τοῦ δεῖν μᾶλλον τῶν ὄντων μετακινεῖν,
 μὴδὲ νεωτερίζειν, εἴτι ἔχουσι καὶ μᾶλλον αὐτοὺς
 αἰρουῦμαι οὐ τῶν ὑπαρχόντων μόνον ἀποστρηθῆναι,
 ἀλλ' εἴ τι θεοὶ καὶ τῶν ἀνηκέστων ὑποστῆναι ἐν τῷ
 σώματι, ἢ πολέμου πρόφασιν ἐμφυλίου παρασχέ-
 οθαι. Τὴν γὰρ ἐκ πρώτης ἡλικίας αὐτοὶ μοι σύνοι-
 στε ἀπέχθειαν, ἣν ἔσχον περὶ τὰ ἀλλότρια διαρ-
 πάζειν, ἢ φόνους χεῖραιν, καὶ λεηλασίας, καὶ φθο-
 ραῖς ἀνθρώπων. Ἐπι δὲ οὐδὲ βαρβάρους καὶ Ἑλλη-
 νας μόνον ὅσοι τὴν πρὸς ἀλλήλους ἐμοῦ τε καὶ
 βασιλέως ἐπίθοντο φιλίαν, ἀλλὰ καὶ ἥλιον ἔν καὶ
 εἴ τι τῶν ἀφύχων ἕτερον αἰσχυνοίμην, εἰ τοῖς ἐκεί-
 νου παισὶ πολέμιος μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν
 φαινοίμην νῦν. Οὐ γὰρ μόνον ὑπὲρ τοῦ ζῆν ἐκείνον
 τὸ ἀποθανεῖν αὐτοῦ, εἴ γε ἐξῆν, ὡς ἤδιστα ἂν εἰλό-
 μην, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, τὸν
 πάντα ἐφορῶντα μαρτύρομαι ὀφθαλμῶν, ὡς τὰ
 βέλτεστα καὶ λυσιτελέστατα περὶ τε γαμετῆς, καὶ
 τέκνων διενασύμην, καὶ πάντα πράττειν, καὶ ὑφί-
 στασθαι πάντα κίνδυνον, ἔν' ἐκείνων τε πᾶν ἀπειθ
 δυσχερὲς, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐπὶ μέγα καὶ εὐκλείας
 αἰροῖτο τύχης, μένων ἐπὶ τοῦ παρόντος σχήματος.
 Νυνὶ τε οὐχ ἥττον μετὰ τὴν κηρυχθέντα παρ' ἐκεί-
 νων πόλεμον ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας, καὶ παρὰ πάνθ' ὡς
 ἔν ἐγὼ φεῖην, τοῦ δικαίου λόγον, καὶ τὰ δεινότερα
 αἰρουῦμαι ὑπομένειν ὑπὲρ τοῦ μὴ πόλεμον κινεῖν
 πρὸς βασιλῆα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς ὑπόληψιν παρέχειν
 τοῖς πολλοῖς. Ἐπεὶ δὲ ὡσπερ αὐτοῦ τε σύνοισα, καὶ
 ὑμῖν βουλευομένοις πείθεσθαι προσήκει, μεῖζον καὶ
 δεινότερα προσδοκᾶται τὰ δεινὰ ἐκ τοῦ τῶν πραγ-
 μάτων αὐτῶν ὑποχωρεῖν, ἄκων μὲν καὶ ὡσπερ εἰς
 κινδύνους προφανῶς αὐτομολῶν οὔτε γὰρ ἐπιθυμῶ
 θόξῃ, τῆς γὰρ ἀκροτάτης κἄν τῷ παρόντι σχήματι
 ἀπολαύω νῦν, οὔτε χρημάτων ἕνεκα· τὰ γὰρ
 παρόντα, καὶ ἀριθμοῦ σχεδὸν ὄντα κρείττω, τοῖς
 διαρπάζειν προσεῖμαι βουλομένοις· ὅμως ὑμῶν τε
 εἵνεκα, καὶ τῆς κοινῆς τῶν Ῥωμαίων σωτηρίας,
 τοῖς προσδοκωμένοις μεγάλους καὶ πολλοὺς κινδύ-
 νους τῆς ἐν τῷ παρόντι ἀσφαλείας ἀνθαιρουῦμαι.
 Καὶ ἃ ἐμοὶ λυσιτελέστατα ἐδόκει, οὐκ ἀπραγμόνως,
 οὐδ' ἀνοήτως, ἀλλὰ μηδεμίαν πρόφασιν παρέχειν
 τῷ πολέμῳ βουλομένῳ παρὲς ἐκόν, ἐπὶ τὰ ὑμῖν
 δεδογμένα τῆς ὑμῶν ὀφελείας ἕνεκα, ὡσπερ ἔφην,
 τρέψω ἑμαυτόν. Οὐ μὲν, ἀλλ' ἐπειδὴπερ οὐκ ἰδίας
 πλεονεξίας, ἀλλ' ὑμῶν τε ἕνεκα καὶ τοῦ κοινῆ
 λυσιτελοῦντος τοιαῦτα προσεβόμην, οὐ δῆπου
 δίκαιον, οὐδὲ ἄλλως εὐσεβῆς, νῦν μὲν ὁμοίως ἐπὶ
 ταῦτα πάντας ὑμᾶς παρακαλεῖν, καὶ μηδεμίαν ἄλ-
 λην ἢ ταύτην ὁδὸν ὑφηγηεῖσθαι σωτηρίας· ὀλίγη δὲ
 ὕστερον εἰ μὴ κατὰ γνώμην ὑμῖν τὰ πράγματα
 ἐκθαίνουσι, ἄλλον ἄλλοτε ἀφισταμένους, ἑαυτοῖς μὲν
 ἐκ τῶν ἐνόωντων ἐκπορίζειν τὴν δοκοῦσαν σωτηρίαν,
 ἐμὲ δὲ ἐν τοῖς κινδύνοισι καταλείπειν μόνον, ὅς
 ὑπὲρ ἀπάντων ὑμῶν αὐτοῖς ἀνεδεξάμην, ἐνὸν ἀκιν-
 δύνως σώζεσθαι. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἐμοὶ μόνον, ἀλλ'

A Præterea non apud Barbaros et Græcos solum,
 quorum per aures necessitudinis meæ cum impe-
 ratore fama pervasit, sed et eorum sole hoc, et si
 quid aliud inanimatum nominandum est, erubescere-
 rem, si nunc post ejus obitum hostis viderer illius
 filius. Non tantum enim pro ejus vita meam amit-
 tere, si licuisset, mirabiliter voluissem, sed et post
 ejus mortem loculum omnia intuentem testor
 uxori et liberis quam optime cupivi : omnia facere,
 ac sub re omne periculum paratos, et ut ab illis
 abscesset omnis molestia, et ut res Romana ad glo-
 riam et felicitatem, me hunc cultum retinente,
 eximie proficeret. Nunc vero non minus post bel-
 lum ab ipsis nulla de causa et injustissime, ut
 ego dicere ausim, promulgatum, dirissima susti-
 nere præcepto, ne vulgus nos imperatrici ad impe-
 rium eripiendum arma inferre suspicetur. Quoniam
 vero scio, si me a gubernaculis subduxero, majora
 et sæviora mala impendere, nec auctoritatem
 vestram aspernari queo, iavitus, et velut in mani-
 festum discrimen me projiciens, nullo desiderio
 gloriæ, qua summa etiam in hoc habitu fruor,
 neque pecuniarum gratia (quas enim habui pene
 innumerabiles, diripere volentibus reliqui), sed
 vestri et communis Romanorum salutis gratia,
 quæ me maneat multa et grandia pericula, præ-
 senti securitati antefero : quæque mihimet vide-
 bantur utilissima, non quasi a negotiis abhorrenti aut
 imprudenti, sed nullam bello ausam dare copienti,
 ea libens dimittam : et quia sic vultis, et vestræ,
 ut dixi, utilitatis gratia, alius fiam. Verumenim-
 vero, quia non ut opibus abundem, sed vobis et
 communi studens, hunc statum assumo, non utique
 justum neque pium esset, nunc vos omnes æquali-
 ter ad hoc me cohortari, et docere, nullam aliam
 præter hanc salutis viam esse : paulo autem post,
 re secus quam velletis procedente, alium alio delu-
 gere, ac sibi quidem pro occasione et iudicio salu-
 tem quærere ; me autem solum in iis periculis
 deserere, quæ ego, ut vobis omnibus liceret secure
 vivere, adierim, cum periculo omnino carere ac
 salvus esse potuerim. Hoc enim non tantum mihi,
 sed et vobis majorem in modum incommodaret.

432 Haud enim gubernator navim servabit, si
 nauæ ob discordiam eum adjuvare desierint, qui-
 bus ipis pereunte navi spes salutis nulla restat.
 Oportet enim nos omnes consentientes, et toleran-
 tiam in adversis parem adhibentes, sic demum ar-
 dum, licet gerere. Nam et veterum nullus ces-
 sando, desidendo, tardando, sed quemvis laborem
 durando, menteque imperterrita adversa sufferendo
 de hostibus tropeum erexit. Jam si, cui isti
 non placent, nec studio mei hic perseverando
 discrimini se exponere vult, sed magis penates suos
 sibi servandos, quam relictis quæ sunt in mani-
 bus, vana spe pendendum existimat, et libere
 patellecto animo suo domum redeundum, nihil ob
 id mali metuat ; æque enim alibi vivens mihi eba-
 rus erit. Quod si post tantam equitatem et datam

a me libertatem maleficus exstiterit, quispiam, et ad cladem pestemque tenuioram se converterit, sciat se meritum supplicium non evasurum, sed exemplo suo docturum alios sapere, et talibus nequitiis abstinere. Ego itaque vestrae aliorumque salutis cupidus, consilio vestro sum obsecutus. Vos autem quaeso, ut vestrae majorumque gloriae memores, quam par est fortitudinem praestetis, et in hostes bello, nos ultro et iniuste laesentes, acriter dimicetis. Me autem animus admonet confidere, Deo omnia juste dispensante, intra breve tempus, et illorum qui per nefas ad arma prosilierunt improbitatem, et vestram contra probitatem atque justitiam notam fore. Praeterea tametsi prior legatio adeo nefarie praeterque rationem injuriis affecta sit, nihilo minus alteram ad belli auctores mittendam arbitror, ut quemadmodum ceteris omnibus, sic animi altitudine nos superentibus, dum non solum ipsi bellum non ordimur, sed iam publice ab illis inchoatum aversamur, pacemque vehementer expetimus. Forsitan, etsi antea, cum facile se nos domituros sperarent, legationem repudiarunt, nunc cernentes contra expectatam sibi evenisse, meliora san oraque consilia capessent, nosque multis laboribus, ac defatigationibus, et aliis malis omnibus bello imperandis absolverent.

Ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαθε εὐλόγητον. Ὑμῶν δὲ, παρακαλῶ, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων εὐδοξία· ἕνεκα, τὴν προσήκουσαν ἀνδρείαν, ἐπιδείκνυσθε, καὶ κριτερώς ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους ἀδίκως ἐπιόντας, καὶ πρότερος πολέμου ἀρχομένους· ἔπειτα δὲ μοι θαρσύνει ἐπὶ τὴν πάντα δικαίως ταλαντεύοντα Θεόν, ὡς οὐκ εἰς μακρὰν ἢ τε τῶν ἀδίκως μοχθηρὰ πολεμιστάντων, καὶ ἡ ὑμῶν εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ δικαίου αἴρεσις ἔσται καταφανής· ἔτι δὲ μοι δοκῶ πρὸς τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ, καὶ τοῖ γε ἀδίκως ἔγωγε καὶ παραλόγως ὕβρισμένη, καὶ δευτέραν πρὸς τοὺς πολεμίους ἡρημέτους ἡμῖν ποιησασθαι νοῦν· ἵν' ὅσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τὸ πλεονέχον αὐτῶν, ὡς μὴ μόνον οὐ κινδυνεύοντες αὐτοὶ πολέμου, ἀλλ' ἤδη καὶ φανερώς ὑπὲρ ἐκείνων ἐξελθόντες, οὗτοι πολλὰ περὶ εἰρήνης δεηθέντες, ἴσως δὲ εἰ καὶ πρότερον βραδύως ἡμῶν περιγενέσθαι οἰηθέντες τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέξαντο, νῦν ὄρωντες οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐκδάντα, βέλτιόν τι βουλεύσονται καὶ σωφρονέστερον· καὶ ἡμῶν τε πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξαιεν, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν προσδοκωμένων δαιμόνιον ἐκ τοῦ πολέμου.

433 CAPUT XXVI.

Proceres se persuasisse latantur, gaudet totus exercitus. Evocantur alii Didymotichum, ut ejus creationi intersint. Urbibus Thraciae et Macedoniae obedientiam imperat. Non idem omnium sensus. Litterae interceptae Byzantium feruntur; exsultant adversarii. Mittuntur quaedam matri domestici, et quid responderit. Facultatum proscriptio et interceptio.

Haec ubi in concione disseruit magnus domesticus, praesentes omnes ejus orationem commendaverunt, Deo gratias agentes, quod ei imperatorem esse persuadere potuissent, per quem se omnibus difficultatibus exemplum iri confidebant. Deinde e concione digressi, aliis quoque quid convenisset narrabant, communemque diem festum collebantes peragebant. Magnus autem domesticus ornatus imperatorii conficiendi negotium his dedit, quorum erat ista provincia, et postridie juramento delato, omnes ei benevolentiam, germanamque et inamictam fidem juraverunt. Ceterum antequam hoc bellum oriretur, cum expeditionem occidentalem adornaret, mercenarium militem praemittens usque ad Macedoniam processit. Quotique praeterea

καὶ ὑμῖν εὐδοξίαίστατον ἂν εἴη. Ὅτι γὰρ κυβερνήτη διασώζειν τὴν ναῦν ἐξέσται, ἂν πρὸς φιλονεικίαν οἱ ναῦται τοῦ συμπράττειν ἀριστώνται, τοῖς τε ναύταις οὐδεμία σωτηρίας ὑπολείπεται· ἐλπίς τῆς νηὸς ἀπολλυμένης. Ἀλλὰ δεῖ πάντας τὴν ὁμοίαν γνώμην ἔχοντας, καὶ τὴν κριτερίαν ἔσθην ἐπιδεικνυμένους ἐν τοῖς δεινοῖς, οὕτω τὰ μεγάλα κατορθοῦν. Οὐδὲ γὰρ, οὐδὲ τῶν πολλῶν οὐδὲ, ἀργῶν, καὶ βραθυρῶν, καὶ ἀμβλυνόμωνος, τρόποσιον ἀνίστησεν ἀπὸ τῶν πολεμίων· ἀλλὰ πάντα πόνον ὑπομένων, καὶ ἀκατάπληκτος φαινόμενος ἐν τοῖς δεινοῖς. Εἰ δὲ τῶν τὰ πρακτόμενα οὐκ ἀρεστά, οὐδὲ διακινδυνεύειν βούλονται τῆς εἰς ἐμὲ εὐνοίας ἕνεκα ἐνθάδε διακαρτερῶν, ἀλλ' οἴεται δεῖν μᾶλλον τὰ οἴκοι διασώζειν, ἢ κενὰς ἐλπίτιν αἰωροῖσθαι τὰ ἐν χερσὶ καταλιπῶν. Ἐλευθέρᾳ γλώττῃ θεῶν χρησαμένους, καὶ τὴν γνώμην ἐκκαλύψαντας, οὕτως εἴκαδε ἀναχωρεῖν, μηδὲν ὑποπεύοντας διὰ ταῦτα δυσχερῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑστῆς εὐμενείας ἀπολαύοντας παρ' ἐμοῦ ἂν ἄλλοσέ τι διατρίβωσιν. Εἰ γὰρ μετὰ τὴν τσσαύτην εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀδειαν κακουργῶν τις φαίνοιο, καὶ πρὸς λύμην καὶ φθορὰν ἀποδηρᾶσκων τῶν πολλῶν, ἴστω μὲ, ἂν τῆς προσήκουσης ἄνευ τιμωρίας ἀπαλλάξω, ἀλλ' αὐτὸς διδάξω τοὺς ἄλλους σωφρονεῖν, καὶ μὴ οὐκ ἔπι πανουργεῖσθαι.

Ἐγὼ μὲν οὖν τῆς ὑμῶν τε καὶ τῶν ἄλλων σωτηρίας ἕνεκα, παρακαλῶ, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν προγόνων εὐδοξία· ἕνεκα, τὴν προσήκουσαν ἀνδρείαν, ἐπιδείκνυσθε, καὶ κριτερώς ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους ἀδίκως ἐπιόντας, καὶ πρότερος πολέμου ἀρχομένους· ἔπειτα δὲ μοι θαρσύνει ἐπὶ τὴν πάντα δικαίως ταλαντεύοντα Θεόν, ὡς οὐκ εἰς μακρὰν ἢ τε τῶν ἀδίκως μοχθηρὰ πολεμιστάντων, καὶ ἡ ὑμῶν εὐγνωμοσύνη, καὶ ἡ τοῦ δικαίου αἴρεσις ἔσται καταφανής· ἔτι δὲ μοι δοκῶ πρὸς τῇ προτέρᾳ πρεσβείᾳ, καὶ τοῖ γε ἀδίκως ἔγωγε καὶ παραλόγως ὕβρισμένη, καὶ δευτέραν πρὸς τοὺς πολεμίους ἡρημέτους ἡμῖν ποιησασθαι νοῦν· ἵν' ὅσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, καὶ τῇ μεγαλοψυχίᾳ τὸ πλεονέχον αὐτῶν, ὡς μὴ μόνον οὐ κινδυνεύοντες αὐτοὶ πολέμου, ἀλλ' ἤδη καὶ φανερώς ὑπὲρ ἐκείνων ἐξελθόντες, οὗτοι πολλὰ περὶ εἰρήνης δεηθέντες, ἴσως δὲ εἰ καὶ πρότερον βραδύως ἡμῶν περιγενέσθαι οἰηθέντες τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέξαντο, νῦν ὄρωντες οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐκδάντα, βέλτιόν τι βουλεύσονται καὶ σωφρονέστερον· καὶ ἡμῶν τε πολλῶν πραγμάτων ἀπαλλάξαιεν, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν προσδοκωμένων δαιμόνιον ἐκ τοῦ πολέμου. Τοιοῦτα καὶ μεγάλου δομestίκου εἰρηκότος, εἰ μὲν παρόντες πάντες ἐπήνουν τε τοῖς λόγους, καὶ Θεῷ χάριτας ὡμολόγουν, ὅτι πεπεισμένον εἶχον ἐκεῖνον βασιλέα εἶναι· ὄντος γὰρ αὐτοῖς πάντα λύσειν τὰ δυσχερῆ γεγονημένον. Ἐξελθόντες τε ἐκλήθησαν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπήγγελλον τὰ ἀφηρημένα, καὶ κοινὴν ἤγουν ἑσπέρην, καὶ συνήδοντο ἀλλήλοις. Ὁ μέγας δὲ δομestίκος ἐκέλευε σκευὴν παρασκευάζεσθαι βασιλικὴν τοῖς ἐπὶ ταῦτα τεταγμένοις· καὶ εἰς τὴν ὑστεραίαν ὄρκων προτεθέντων, πάντες ὄρουντο μεγάλῳ δομestίκῳ εὖνοι εἶναι μόνῳ, καὶ τὴν πίστιν ἀδόλον αὐτῷ καὶ καθαρὰν τηρήσειν. Πρὶν δὲ τὴν πόλεμον κινηθῆναι τουτονί, ἐπεὶ παρεσκευάζετο, ὡς εἰς τὴν ἐσπέρην ἐκστρατεύων, τὸ μισθοφορικὴν τῆς στρατιᾶς προσέπειμπεν αὐτοῦ, καὶ

προήλθεν ἄχρι Μακεδονίας. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι Ἀ
Μόραν κατήκον, καὶ τῆς Ῥοδόπης ὅσαι πόλεις
ἦσαν ὑπήκοοι Ῥωμαίοις, στρατιώται πολλοὶ καὶ
ἀγαθοί, ὑπὸ στρατηγῷ Ματθαίῳ τῷ Καντακουζηνῷ
τεταγμένοι, τῷ τοῦ μεγάλου δοματικῶν πρεσβυτέρῳ
οὐκ κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν τῆς Θράκης ἐστρατοπε-
δαυμένοι ἅμα τῷ στρατηγῷ, οὕτω τοῦ πατρὸς κε-
λεύσαντος, περιέμενον τὴν ἄφιξιν ἐκείνου· οὗς
εὐθύς ἐκάλει διὰ γραμμάτων εἰς Διδυμότειχον, ὡς
εἰς τὴν ἀνάβρυσιν αὐτοῦ παρεσομένους· καὶ παρή-
σαν μελλήσαντες οὐδέν. Ἔτι δὲ καὶ τῶν τῆς γυναι-
κὸς ἀδελφῶν Ἰωάννου καὶ Μανουὴλ τῶν Ἀνδρονίκου
τοῦ Ἀτάνη παίδων ὑπὸ κλοισί, ὡς περ ἔφημεν,
κατὰ τὴν Βῆρην φρουρίῳ τι τῆς Θράκης εἰργαμέ-
νων, πέμψας τὴν ἀδελφὴν ἅμα στρατιᾷ, ἐξήγέ τε
τοῦ δεσποτιρίου, καὶ ἄγειν ἐκέλευεν εἰς Διδυμό-
τειχον πρὸς αὐτὸν, φρουρᾷ τὸν πύργον κατασχοῦσαν,
καὶ ἔρχοντα τῶν εὐνων αὐτοῖς ἐπιστήσασάν τινα.
Τριδομένου δὲ τοῦ χρόνου πρὸς τὴν τῶν βασιλικῶν
παρασῆμιν παρασκευὴν, ἐπει ἐδόκει μὴ μέλλειν
μηδὲ προῖσθαι τὸν καιρὸν, τῶν κατὰ τὸ Βυζάντιον
συντόμως πολεμοῦντων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπαχομένῃ
παύσεως, ἔγραψε καὶ αὐτὸς ταῖς κατὰ τὴν Θράκην
καὶ Μακεδονίαν ἀπάσαις πόλεσιν αὐτῷ προσέχειν,
ὡς ἤδη Ῥωμαίων βασιλεῖ γεγεννημένῳ, καὶ δυνα-
μένῳ ὑπέκρουσι τε εὖ ποιεῖν, καὶ τούναντιον, ἀν-
ἀνταίρωσιν ὅπλα, βλάπτειν· ἰδίᾳ τε τοὺς δυνατοὺς
τῶν πόλεων, καὶ τοὺς παρ' ἐκάστοις στρατιώταις
γράμμασιν ὑπεποιεῖτο, τῶν τε πρότερον ἀνεμι-
μνήσκων εὐεργεσιῶν γεγεννημένων εἰς αὐτοὺς, καὶ
ὡς, ἦν εὐνοὶ φαίνωνται νυνὶ καὶ τὰ αὐτοῦ προη-
ρημένοι πράττειν, μειζόνων ἀπολαύσονται καὶ θαυ-
μασιωτέρων ἀγαθῶν· ὑπεσημαίνετό τε τὰ γράμ-
ματα ἐρυθροῖς, ὡς περ ἔθος βασιλεῦσι, γράμμασι
προσετίθει τε τοῖς γράμμασι καὶ φρουρὰς ἐξ ἑπι-
τιῶν καὶ τοξοτῶν ψιλῶν πρὸς ἃς ἦδαι τῶν πόλεων
βλάβος ἐσομένης κατέχεσθαι φρουροῖς. Ταῦτα δὲ
τὰ γράμματα κομιζόμενα παρ' ἐκάστοις, οἱ μὲν
ἐδέχοντο προθύμως, καὶ πᾶν τὸ προσταττόμενον
ἐπιγγέλλοντο ποιεῖν· οἱ δ' ἐδυσχέραινον μὲν, οἴο-
μενοι ἀποστασίαν βασιλεῶς εἶναι· τὰ πραττόμενα,
ἔτι δὲ ὅμως τὴν τοῦ μέλλοντος βασιλεῶς δύναμιν
ὑπεπετηχότες, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῶν παρ' αὐτοῖς
μεγάλα δυναμένων ἐναγόμενοι τὰ ἐκείνου πράττειν
ἡρημένων, τὰ γράμματα ἐδέχοντο· δῆλοι δὲ ἦσαν
εὐθύς ἀπὸ γραμμῆς ὡς νεωτερίσοντες ἦν λάθονταί
καιροῦ. Ὅσοι δ' ἦσαν πρότερον τὰ βασιλείας τοῦ
Παλαιολόγου δῆθεν αἰρεῖσθαι πεπεισμένοι, οἱ μὲν
καὶ τοὺς κομιζοντας συλλαμβάνοντες ἅμα τοῖς
γράμμασιν, ἐπεμψεν εἰς Βυζάντιον δεσμώτας,
πρότερον γυμνάζοντας τῶν ὄντων. Ὅσοι δὲ μετριώ-
τερα ἐδοκίμαζαν ποιεῖν, τὰ μὲν γράμματα ἀπεω-
θεύοντο, αὐτοὶ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευάζοντο,

Jacobi Pontani notæ.

(76) *Sacræ lineæ talam moveo*, proverbium, de
iis qui extrema parant experiri. Id Julius Pollux,
lib. ix, exponens ait, a Iuda quoriam tesserarum esse
natum. Lusum autem fuisse hujusmodi, ut utrique
ludentium essent calculi quinque, totidem impo-
siti lineis: unde et Sophocles dixerit, πένσα πεν-

Morrham habitabant, et qui erant in urbibus Rho-
dopes Romanis parentibus, milites multi ac strenui
sub Mattheo Cantacuzeno, magni domestici seniore
filio, Chalcedicæ Thraciæ patris jussu cum duce
profecti, ejus adventum ibi præstolabantur: quos
statim per litteras Didymotichum renuntiationi
seu creationi sacre interfuturos evocavit; qui citra
præcrastinationem adfuerunt. Insuper fratres ux-
oris, Joannem et Manuelem, Andronici Asanis
filios apud Beram castellum Thraciæ in vinculis,
ut diximus, detentos missa sorore cum cohortibus
educi, et ad se Didymotichum perducî, castellum-
que præsidio committere, et præfectum ex amicis
dare jussit. Cum autem propter ornamenta impe-
ratoria comparanda mora fieret, et minime con-
ctandum, occasioque neutiquam amittenda videre-
tur, cum, qui erant Byzantii continenter bellarent,
nihilque non tentarent, etiam ipse ad omnes Ma-
cedoniæ et Thraciæ urbes litteras dedit, quibus
mandavit ut sibi jam Romanorum imperatori de-
clarato obtemperarent, qui subjectis parere et
benefacere, superbos debellare posset. Sejunctim
autem cives potentiores, et quod erat in unaqua-
que militum, ad suam auctoritatem ac fidem per
epistolas alliciebat. **434** præstiorum beneficio-
rum illos admonens, majoraque et insigniora
promittens, si nunc illi favere, et partes ejus
sequi ac tutari vellent. Subscribebatur porro no-
men ejus pro more imperatorum cinnabari, et
adjuungebatur litteris ex gravi armatura et sagit-
tariis manipuli ad urbes, quas illa custodia facile
retentum iri sciebat. Has igitur litteras ad singu-
los allatas, alii libenter accipiebant, mandata se
facturos recipientes; alii rem indignabantur, opi-
nantes nihil hoc aliud quam a legitimo imperatore
defectionem esse. Verumtamen potentia futuri im-
peratoris territi, cum, qui apud eos opibus multam
valebant, et ab illo stabant, etiam eodem incita-
rent, litteras quidem suscipiebant, sed tamen mox
velut a sacra linea talam moventes (76), nova
militari videbantur, si tempus nacti essent. Qui
vero prius ad Paleologum sequendum pellecti
erant, eorum alii tabellarios comprehensos et
spoliatos cum litteris Byzantium victos mittebant,
alii, quibus moderatiora placebant, litteras con-
temnebant, seseque ad resistendum si invaderen-
tur, comparabant. Pleribus hujusmodi epistolis
Byzantium allatis, patriarcha et ejus socii, qui
nuper magnum domesticum apud Imperatricem
tyrannicè affectate necusarant, omnigena volup-
tate bacchabantur, litterasque invicem ostentan-
tes. Non igitur, inquietabant, male augurabamur;
dextre mentem ejus conjectavimus, ipseque nos

τέγραμα, id est, *tesserae quinque linearum*. Inter
eas lineas utrinque quinque, unam fuisse medianam
quam sacræ vocabant; unde qui talam movisset,
is sacræ lineæ calculum movere dicebatur. Id vero
non fiebat, nisi cum res posceret, ut iudens ad extre-
ma confugeret auxilia. Vide plura apud Chyliastra.

vera locutos opere statim pulchre demonstravit; A
 multaue in illum probra, etiam turpissima, ad
 majorem contumeliam inverecunde inturquebant.
 Augusta jam credens magnam domesticam aper-
 tum esse hostem, de literis illis paucas quasdam
 ad ipsius matrem, quæ domi custodiebatur, misit,
 ut filium ejus certissimis videlicet testibus convin-
 ceret. Illa respondit, hos sermones nihil contra se
 valere. Prius enim, cum filius apud eam reus
 ageretur, crimina demonstrari debuisse; ita pro-
 fecto nihil horum evenisset, ipsamque pro se et
 filio, insuper pro toto Romano imperio salutaria
 quæque ab eo obtenturam fuisse: cujus sensus
 omnes perspexerit, atque ad bene, quam ad male
 faciendum proniorem cognoverit. At nunc post
 diligentem custodiam, qua nulla sua culpa ab ipsis
 sepiatur, et post injuriam ejus legatis de pace ve-
 nientibus, et ut in judicium vocaretur, ac si esset
 perjurii convictus acerbissime puniretur, poscenti-
 bus irrogatam, **435** quamnam ab eo regie, ut ipsi
 dicant, factorum rationem reddat, sive illius hæc
 litteræ sint, sive non sint. De literis igitur nihil se
 responsuram, suasuram vero ipsis, quæ optima
 putet, si modo parere velit, nempe hæc: Ne filium
 despiciat, neve eum quasi nihil magnum possit,
 contemnant, cujus potentiam, prudentiam et usum
 rerum, non Romani duntaxat, sed et Barbari
 longe semoti haud ignorant; et quam primum
 legatos ad illum de pace mittant, rationem ei qua
 acta et verò et re emenset, etiam si quid in-
 emendabile contigisse videatur, non defuturam.
 Si aliter sentiunt, ipsi viderint, quomodo et sibi
 et reipublicæ recte consulant. Hactenus ad accu-
 sationem mater magni domestici. At vero qui
 missi ab imperatrice venerant, ut in mandatis
 habebant, adibus eductam, intra palatium custo-
 dia tradunt: ea erat ab Andronico primo impera-
 tori ædificata domus. Hæc pro carcere utuntur;
 facultates quæ plurimæ erant, proscribunt, præter
 argentum, aurum, gemmas et margaritas; ea enim
 etiam prius extulerat. Tritici autem, hordei, fru-
 gumque et fructuum reliquorum inobita copia,
 non ea tantum in qua debebat domus, prope pa-
 latium, refertissima erat; sed et juxta Gergepe-
 etum monasterium aliæ pyramidæ magis adhuc
 variis extructæ frugibus visebantur. Omnia hæc
 non in communem usum, sed suum ipsorum et
 belli instigatorum, quibus jam erant commissa
 gubernacula, assatim expertabant. Post etiam
 amicos et familiares magni domestici scrutantes,
 grandæm pecuniam invenerunt, partim quidem
 nonnullis prodentibus, spe simul inde lucrandi
 aliquid, ut qui plane nescierint, quanta ab initio
 deposita fuisset, partim cæteris per flagra, que-
 stiones et varia cruciamentorum genera indicare
 coactis. Multi item nihil illius depositi habentes,
 propter solam eum eo familiaritatem suspecti, dire-
 sillebantur. Ac Byzantii quidem hæc actitabantur,
 malorumque illas magni domestici amicos obruerat.

ὡς ἦν ἐπὶ ἀμυνόμενοι. Ἐπεὶ δὲ τῶν γραμμά-
 των πολλὰ ἐκείνων εἰς Βυζάντιον ἀπεκομισθῆ
 αἱ μὲν περὶ πατριάρχην ὄσοι πρότερον πρὸς βασι-
 λίδα τοῦ μεγάλου δομestίκου ὡς βασιλείωντος
 κατηγοροῦν, ἔχαιρόν τε καὶ παντοῖοι ἦσαν ἐπ'
 ἡδονῆς· τὰ τε γράμματα ἐπιδεικνύοντες, οὐκ ἄρτι,
 ἔφασαν, ἡμεῖς τῶν μελλόντων κακὸν κριταί· ἀλλ'
 αὐτοὶ τε εὐστόχως κατεστοχασάμεθα τῆς γνώμης,
 κάκεινος καλῶς ποιῶν ἐπὶ τῶν ἔργων εἰθὺς ἀπέ-
 δειξεν εἰρηκότης ἀληθῆ· πολλὰ τε εἰς ἐκεῖνον
 βλάβημα ἀπέσκιωπον ἀνάδην, καὶ οὐδὲ τῶν
 αἰσχίστων ἀπεχόμενοι πρὸς ὕβριν. Καὶ ἡ βασιλὶς
 εὖ ἤδη πεπεισμένη πολέμιον γεγονῆσθαι τὸν μέγαν
 δομestικὸν φανερώς, ἐκ τῶν γραμμάτων ἐκείνων
 ὀλίγα ἄττα ἐπεμπε τῇ μητρὶ κατὰ τὴν οἰκίαν
 φρουρουμένην, οἷα δράσεις κατηγοροῦσα ὁ υἱός.
 Ἐκεῖνη δὲ μηδὲν ἔφασκε πρὸς αὐτὴν τοὺς λόγους
 εἶναι. Πρότερον γὰρ ἐχρῆν ἠνίκα τοῦ υἱοῦ κατη-
 γόρου πρὸς αὐτὴν τὰ ἐγκλήματα δηλοῦν. Ἢ γὰρ
 ἂν τῶν γινομένων νῦν οὐδὲν συνέβη, εἰ μὴ ὑπὲρ
 οὗτης τε καὶ τῶν παίδων, ἐτι δὲ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
 παντός, πάντα ἂν κατεπράξατο τὰ βέλτεστα πρὸς
 τὸν υἱὸν εἰδέναι γὰρ αὐτὴν σαφέστατα τὴν ἐκεῖνου
 γνώμην, ὡς πρὸς τὸ εὖ ποιεῖν μάλλον, ἢ τὸ κακουρ-
 γεῖν ἐπιρροεῖς· νυνὶ δὲ μετὰ τὴν ἀκριθεῖ φρουρὰν
 ἦν αὐτὴ φρουρεῖται ὑπ' αὐτῶ, ἐπ' οὐθενὶ ἐγκλή-
 ματι, καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἐκεῖνου πρέσβεις ὕβριν
 ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐπιγόμενος, καὶ διομένους καλεῖν
 ἐκεῖνον ἐπὶ δίκην, ὡς ἦν ἀλίτκτηται ἐπιτορκῶν τὰ
 ἔσχατα πεισόμενον, τίνα ἂν ἀπολογίαν ἀποδοίη
 περὶ τῶν ἐκεῖνω πραττομένων, ὡς ὑμεῖς φάτε
 βασιλικῶς, εἴ γε καὶ ἐκεῖνου τὰ γράμματα εἶη, εἴ
 τε μή· Περὶ μὲν οὖν τῶν γραμμάτων ἔφη μηδὲν
 ἀποκρινεῖσθαι· παραινέσειν δὲ τὰ βέλτεστα ὡς ἂν
 αὐτῇ δοκοίη, εἴ γε παύθωντο. Ταῦτα δὲ ἐτι μὴ τὸν
 υἱὸν περιορῶν, μηδ' ὡς μέγαν καταφρονεῖν μὴ
 δυναμένου. Οὐ γὰρ Ῥωμαῖοι τὴν ἐκεῖνου μόνου
 δύναμιν, καὶ σύνεσιν, καὶ ἐμπειρίαν, ἀλλὰ καὶ
 βρυχάρον οἱ Ῥωμαίων καταφισμένοι πρόβρω οὐκ
 ἀγνοοῦσιν· ἀλλ' ὡς τάχιστα πρέσβεις πέμπειν πρὸς
 ἐκεῖνον, οἱ περὶ εἰρήνης διαλέξονται· ἐκεῖνος δὲ
 οὐκ ἀπορήσει ἢ χρὴ τὰ πεπραγμένα καὶ λόγους
 καὶ πράξεις ἐπανερθεῖσθαι, εἴ τι συμβέβηκε τῶν
 δοκούντων ἀνιάτων. Εἰ δ' ἄρα ἄλλως ἐγνώκατε
 αὐτοῖ, ὄμην μελήσει, καὶ τὰ ἴδια εὖ τίθεσθαι καὶ τὰ
 κοινά. Ἡ μὲν οὖν μεγάλου δομestίκου μήτηρ τοιαῦ-
 τα ἀπεκρίνατο πρὸς τὰς κατηγορίας. Οἱ πεμφθέντες
 δὲ οὕτω παρὰ βασιλέως προστεταγμένοι, τῆς οἰκίας
 ἐκεῖνην ἐκβαλόντες, βασιλείων ἔγαγον ἐντός, καὶ
 εἴρξαν τῇ παρὰ Ἀνδρονίκου τοῦ πρώτου βασιλέως
 οἰκίᾳ κατασκευασθεῖση χρώμενοι ἀπὸ δεσμοτη-
 ρίου· τὴν οἰκίαν δὲ ἐδημοσίωσαν πλείστην οὖσαν,
 πλὴν εἴ ποῦ τι πρότερον ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ
 λίθων πολυτελῶν καὶ μαργάρων λάβρα ἔφθασεν
 ἐξαγαγούσα. Πυρρῶν δὲ, καὶ κριθῶν, καὶ καρπῶν
 τῶν ἐπιλοίσπων, οὐκ ἐν ἡ διέτριβεν οἰκίᾳ μόνον
 ἐγγὺς τῶν βασιλείων κομιδῇ, τι δυσαρίθμητον
 χρῆμα ἦν, ἀλλὰ καὶ Γοργεπερκίου τῆς μονῆς ἐγγὺς,
 ἑτερῆς πυραμίδος ἦσαν πολλαπλασίου ἐκείνων

συνέχουται καρπούς· ἃ πάντα ἐξισφόρουσιν ὀφειδῶς, πρὸς οὐδὲν χρήσιμον τῷ κοινῷ, ἀλλὰ σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις χαρίζομενοι, οἱ τὸν πόλεμον ἀνηρημένοι καὶ τὰ πράγματα ἐπιτετραμμένοι διοικεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τοὺς φίλους καὶ συνηθείς διερευνώμενοι τοὺς μεγάλου δευαστικού, πολὺ τι πλῆθος εὐρισκῶν χρημάτων, τὰ μὲν αὐτῶν τῶν ἔχοντων προδιδόντων ἐλπίδι τοῦ καὶ αὐτούς τι πῶν χρημάτων παρακερδαίνειν, ἅτε πρὸς οὐδὲν εἰδόμενα ὅσα ἦσαν τὴν ἀρχὴν, τὰ δ' αἰκίαις καὶ στρεβλώσεσι καὶ παντοίοις βασανιστηρίων εἶδеси καταναγκασόμενων φανεροῦν. Πολλοὶ δὲ καὶ μηδὲν τῶν ἐκείνου ἔχοντες, τὰ ἀνήκεστα ὑπέμενον ἐκ τῆς πρὸς ἐκεῖνον μόνου συνηθείας ὑποπτεούμενοι. Ἐν Βυζαντίῳ μὲν οὖν τοιαῦτα ἐτελείτο· καὶ κακῶν ἰλιθῆς περιεστῆκει τοὺς μεγάλου δευαστικού φίλους.

436 CAPUT XXVII.

Magistrus domesticus Didymotichi ornatum imperatorium capit publice, eique tertio loco et ejus uxori acclamatur. Epulum imperatorium et dies festus. Mira quæ in Cantacuzeni inauguratione contigerunt, futurorum præsentia Episcopo Didymotichi se commendat, cujus responsio et visum memoratur, additurque domestico animus. Laus illius episcopi a facultate vaticinandi, et exemplum vindictæ ab eo innocentie in femina.

Ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ ἐπαὶ τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα A παρασκευαυμένα ἦν, ἧ τε πρωθεμία τῆς τοῦ νέου βασιλείας ἦκει ἀναβήσεως, πάντες μὲν παρῆσαν ἐκεῖνου τῆ οἰκίᾳ ὅσοι διέτριβον ἐν Διδυμοτείχῳ τότε· οὐ τῶν εὖ γεγονότων μόνου καὶ καθ' αἷμα προσηκόντων βασιλεῖ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγκαλητικῶν καὶ τῆς στρατιᾶς. Ὁ νέος δὲ βασιλεὺς πρότερον ἐσθῆτα βασιλικὴν ἐνδύς, ἔπειτα ὑπ' ὄψει ταῖς ἀπάντων ταῖς ἐρυθραῖς κρηπίσι τοὺς πόδας κατεκόσμου· τὸν ἕτερον μὲν ὑπὸ τῶν ἄγγιστα καθ' οἶμα προσηκόντων ὑποδύμενος, τὸν δὲ λοιπὸν, ὑπὸ τῶν τὰ πρῶτα φερομένων ἐπ' εὐγενεῖα καὶ λαμπρότητι μισθοφόρων Λατίνων. Τὸν δὲ βασιλικὸν πῖλον, πρὸ τῆς ἀχράντου καὶ θεομήτορος τῆς εἰκόνας κείμενον ἐπ' ἐδάφους, αὐτοχειρὶ λαθὼν αὐτὸς ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ· αὐτίκα δὲ οἱ τὰ τοιαῦτα ἄδει, B εἰθιτῆται, τῆς τῶν βασιλείων ἡρχὸν εὐφημίας. Καὶ πρῶτα μὲν ἡ βασίλισ Ἄννα εὐφημεῖτο· καὶ μετ' ἐκεῖνην ὁ υἱὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς· τρίτος δὲ ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης ὁ βασιλεὺς ἅμα Κίρρη τῇ βασιλίδι· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ πρὸς τὰς ἱεροτελεστίας τὴν τῶν βασιλείων μνήμην ἐποιούοντο, ὁμοίως καὶ πατριάρχου Ἰωάννου. Μετὰ δὲ τὴν εὐφημίαν ἔφιππος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐπομένων ἐφ' ἵππους ὅσοι ἦσαν, πρὸς τὸν ναὸν τε τοῦ μεγαλομάρτυρος ἑγένετο Γεωργίου τοῦ Παλαεοκαστρίτου προσαγορευομένου, καὶ τὴν προσκύνουσαν ἀπεδίδου· καὶ τισι τοῖς ἐκ τῆς Λατινι-

Didymotichi paratis indumentis imperatoriis, et die novi imperatoris excaudi præsentate, omnes qui in urbe erant, non modo nobiles et consanguinei, sed et proceres et milites ad ejus ædes confluzere. Tum novus imperator primum vestem imperatoriam induit; deinde in conspectu omnium pedes crepidis purpureis exornat, quarum dexteram ei sanguine proximi, sinistram ex conductitiis Latinis, nobilitate et splendore generis primi inducant. Imperialem autem tiaram ante immaculate Virginis Dei Matris imaginem humi positam manu sua tollens, ipse capiti suo imponit. Mox præcones acclamationem imperatoriam præcunt (77). Et primum quidem Annæ Augustæ acclamatum, tum Joanni filio imperatori, tertio loco Joanni Cantacuzeno imperatori, cum Irene conjugæ imperatrice. Eodem ordine in sacris, imperatorum et similiter Joannis patriarchæ fichtat mentio. Post applausum equo insidens imperator, aliis omniibus, quotquot erant, in equis prosequentiibus, tempore magui martyris Georgii Paleocastriæ (78) petivit, cumque precibus veneratus, gratias egit, et quibusdam de Latinis auxiliis eam solenni ceremoniâ equestrem dignitatem contulit. Hinc in palatium reversus, cum uxore magnificentissimo accubuit epulo, frequenti corona, ut imperatoribus solet, circumstante. Epulantibus Joannes et Manuel fratres Irene imperatricis, et Joannes Angelus imperatoris consobrinus ministrabant. Itaque diem illum novi im-

Jacobi Pontani notæ.

(77) Supra, lib. 1, cap. 41, dictum de acclamationibus. Cui label, legat acclamationes senatus in Alexandrum Severum, apud Lampridium.

(78) Epitheton παλαεοκαστρίτης Græco Latinum Gretsero nostro videtur. Nec mirandum, inquit, si παρὰ τὸ κάστρον, quod recentioribus Græcis in usu est, formavit καστρίτην, et composite παλαεοκαστρίτην, nihil enim in hoc genere non audent novi Græci. Hinc etiam καστροφύλαξ apud Europalatum. Sed sanctum Georgium Græcis Latinisque tam celebrem nominari veterem aut antiquum militem, cum a Græcis τροπαιφόρος, et aliis honestioribus multis epithetis ornatur, non placet, quo sit, ut alium Georgium fuisse existimem, et nomen Παλαεοκαστρίτης esse nomen ejus patriæ. Nam Paleocastrum vocatur a recentioribus Græcis, et ab Italibus Paleocastro Itanus urbs Crete, idemque nomen habet Minoa portus Crete, ut tradit Ortelius

in synonymis orthographicis. Hinc istum Georgium natum, et ut ab illo veteri discriminaretur, Παλαεοκαστρίτην ab historico appellatum credo: sicut et alius quidam Georgius martyr nominatur a Græcis Λιμνιότα, de quo etiam *Martyrolog. Rom.* 24 Augusti. Nihil præterea de Georgio Paleocastrite hætenus comperi. Si quis tamen velit, celebratum illud apud omnes Georgiam martyrem intelligi a Cantacuzeno, cum hoc non contendam. Hoc enim probabile esse, vel illud est argumento, quod Cantacuzenus multos in hoc templo equestri dignitate ornavit, fortassis, tanquam in æde generosi equitis, equestriumque ordinum patroni. Nec forsitan a vero aberret, qui arbitretur, nomen hoc Paleocastrite venisse sancto Georgio ab ipso loco, quo Didymotichi colebatur. Quid enim usitatius quam nomina iudere divis a locis in quibus coluntur?

peratores in auro conspici panegyrica celebritate insignem peregerunt; quique aderant et de proceribus, et de exercitu, nihil quod ad diei festi hilaritatem faceret, omittebant. Postridie vestes auri subtemine picturatas deponentes, candidas induerunt, lugentium imperatorum argumentum (79). Mutationis causam imperator presentibus aperuit. Pridie propter festum diem illas alias induisse, **437** nunc illo præterito, cursum fratris et imperatoris mortem sibi lugendam. Sed operæ pretium nonnulla memorare, quæ in creatione imperatorum multi notare consueverunt, eorum in posterum fortunæ in utramque partem certissima signa existimantes: si modo talia a suprema Providentia manare, divina scilicet et occulta quadam vi, ac puris tantum mentibus cognita (quas Deus hujusmodi donis dignari voluit) res humanas dirigente, et non per se ac fortuito accidere arbitramur. Hora enim inaugurationis, qua novum imperatorem cultum sumere imperatorum oportebat, interiorem vestem plus æquo strictam esse contigit, ut quamvis multum distenta, operire corpus non posset, exteriorem plane contra, plus juxta laxam, tamen et habiles atque aptas confecerat. Tum assistens quidam familiarissimus prædixit, principia illi admodum arcta et difficultatis plena fore, quemadmodum nunc interius indumentum corpus nimium astringeret, subsequencia ex diametro opposita, nimium lata, remissionis et quietis abundantia. Eadem luce, dum missæ sacrificium confit, evenit ut in Evangelio illa sententia recitaretur, qua Salvator noster et Rex sæculorum Jesus Christus, ad discipulos de futuris eorum casibus disserens, ait: « Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem meum servaverunt, et vestram servabunt. » Quæ verba arripientes qui astabant, improbos ac perditos homines et calumniatores, quibus salutaria Christi mandata minime cordi sint, imperatorem prodige exprompta in ipsum insaniam suam persecuturos siebant, quomodo nimirum Judæi quoque Christum, bene de ipsis meritum, omnibus nervis persecuti sunt, et quidem ad tempus prævalituros, quemadmodum et illi prævaluisse visi sunt, cum Liberatorem occiderant. Deinde vero honestos ac probos, et mandatis Christi dignos, sermonemque ejus servantes, etiam imperatoris sermonem servaturos, ejusque jussa omnia complexuros. Hujusmodi ex his multi vaticinabantur, quæ postea eventus ferme comprobavit. Cæterum ipse imperator cum (h)

Jacobi Pontani notæ.

(79) Nonne candida vestis potius gaudii et lætitiæ argumentum est? Sane est. Sed fuit cum apud Syracusanos viri remineque, item apud Argivos candidis in luctu vestibus uterentur. Apud

Jacobi Gretseri notæ.

(h) Episcopum Didymotichensem commendat Cantacuzenus, tantam miraculorum effectorem, et

A κῆς στρατιᾶς τὴν καθ' ἑαυτὴν παρῆχε τιμὴν, πάντα ἐπ' αὐτοῖς τὰ εἰθισμένα πράττων· ἐκείθεν δὲ εἰς τὰ βασίλεια ἐπανελθὼν, ἅμα βασιλεῖδι τῇ γαμετῇ λαμπρῶς εἰσιτάξου, πάντων παρισταμένωι κατὰ τὰ νομομισμένα βασιλευσίν. Ὑπηρετοῦντο δὲ αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐστίασιν οἱ τε τῆς βασιλείδος ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Μιχαὴλ, καὶ ὁ τοῦ βασιλείως ἀνεψιὸς ὁ Ἄγγελος Ἰωάννης. Τὴν μὲν οὖν ἡμέραν ἐκείνην οἱ τε νέοι βασιλεῖς λαμπρῶς ἐπανηγύριζον χρυσοφοροῦντες, καλοὶ συνόντες αὐτοῖς καὶ τῆς συγκλήτου καὶ τῆς στρατιᾶς οὐδὲν ἐνέλιπον ἐξ ὧν ἐνῆν φειρόμενοι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς. Εἰς τὴν ὑστερίαν δὲ τὰ χρυσοφόρα ἀπιδυσάμενοι λευκὰς περιβάλλοντο ἐσθῆτας, ὅπερ ἐστὶ τεκμήριον πενθούτων βασιλέων· ἐσθῆλου δὲ καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταβολῆς ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς παρόντας, ὡς τῇ μὲν προτερίᾳ τῆς ἑορτῆς ἕνεκα τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα περιβάλλοντο, νυνὶ δὲ ἐκείνης παρελθούσης, ἀναγκαῖον πάλιν τὴν ἀδελφοῦ καὶ βασιλείως τελευτήν πενθεῖν. Ἄξιον δὲ καὶ τινῶν ἐπιμνησθῆναι ὧν πρὸς τὰς τῶν βασιλέων ἀναρρήσεις εἰώθησαν οἱ πολλοὶ ἐπιστημαίνεσθαι, ἀψευδῆ τινα οἰόμενοι τεκμήρια τῆς εἰσέπειτα τῶν ἀναγορευομένων βασιλέων ἢ εὐτυχίας, ἢ κακοπραγίας· εἴ γε χρὴ τοιαῦτα ἐκ τῆς ἀνωθεν Προνοίας οἴεσθαι οἰκονομεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ αὐτόματι συμβαίνειν ὡς ἂν τύχη, τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα τοῦ Θεοῦ προνοίας ἐν ἀπορρήτῳ κειμένης, καὶ μόνως οὐσης φανερᾶς τοῖς τὴν διάνοιαν καθαρμένοις, καὶ τῶν τοιούτων δωρεῶν ἀξίους κεκριμένοις παρὰ Θεοῦ. Ἐν γὰρ τῆς ἀναρρήσεως ἡμέρᾳ, τῆς αὐτῆς βασιλέα τὸν νέον τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα μεταπίσσεσθαι, συνέβαινε, τὴν μὲν ἐνδότεραν μᾶλλον εἶναι τοῦ δέοντος στενήν, ὡς μὲν τὸ σῶμα, καὶ τοὶ πολλὰ κατατεινομένην δύνασθαι περικαλύπτειν, τὴν ἐξωτερικὴν δὲ, τοῦναντίον ἅπαν, πολλῶ τοῦ δέοντος εὐρυτέραν, καίτοι γε ἀμφοτέρως τοῦ πολλῆς καὶ πρότερον πολλῶς συμμέτρους ἐρραφύτος θεοδουρογρηχότος. Ἐξ ὧν τῶν βασιλεῖ συνηθεστάτων τις παρῶν τὰ μὲν πρῶτα βασιλείᾳ ἀπεφθέγγαστο ἕσασθαι κομιδῇ στενὰ, καὶ πολλὴν ἀπορίαν βασιλεῖ παρέχοντα, ὅσπερ ἡ ἐσθῆς τὸ σῶμα πιέζειν νῦν, τὰ δ' ὑπερὸν ἐκ διαμέτρου εὐρύτερα τοῦ δέοντος, καὶ πολλὴν παρεχόμενα τὴν ἄνασιν. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ τῆς θαλάσσης τελευτούσης ἱερατελεστίας οὕτω συμβάν, ἢ τοῦ Εὐαγγελίου περικοπή ἐκείνη ἀνεγινώσκετο, ἐν οἷς ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ καὶ τῶν αἰώνων βασιλεὺς ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς τοῖς ἰδίῳις μαθηταῖς περὶ τῶν εἰς αὐτοὺς συμβησομένων διαλεγόμενος, Εἰ ἐμέ, ἔλεγον, ἐδίωξαν, καὶ ὁμοῦ διώξεσθαι· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν· ἃ οἱ παρόντες ἐπιστημαίνεσθαι, τοὺς μὲν φαύλους

Japones, ut scribunt Patres nostræ societatis, tristis color habetur albus, niger latus. Equæ etiam dentes dant operam ut quam nigerrimos et splendentes præ nigrore sibi faciant.

prophetam futura prædicere gnarum, Diximus libro primo probabile esse alienis ab Ecclesia, ut schis-

ἔφρασαν ἀνθρώπους καὶ διεφθαρτότας καὶ τυχοζήν-
τας, καὶ οἷς οὐδὲν τῶν σωτηρίων μ. λει. τοῦ Χριστοῦ

A Didymotichi episcopo multum tribueret, eique ut
divino homini auscultaret (quippe qui alias multis

Jacobi Gretseri notæ.

maticis et hæreticis, aliquando gratiam miracula nonnulla patrandi conferri. Idem pari verisimilitudine affirmare licet de dono prophetiæ. Non igitur mirum, si quid etiam per hunc episcopum Deus supra naturæ vim et facultatem præstitit. Aseribam verba Euthymii, qui explicans illud Matth. vii: *Muli dicent mihi in illo die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, etc., quibus respondebitur: Nunquam novi vos, ita scribit: Si indigni erant, quomodo eis operabatur Spiritus sanctus? Omnino propter duo ista fiebant: nempe, ut gratiæ Dei liberalitas etiam in indignos diffundi demonstraretur, et ut per ipsos aliis beneficium conferretur, qui videlicet ab illis curabantur, vel qui opera illa admiranda intuentes credebant in Christum. Non ergo eos admirari oportet, qui miracula operabantur: neque enim a seipsis quidquam conferebant, sed Deum, qui cum illi tales essent, gratiam tamen illis præstiterat, etc. Nam licet indigni essent, gratiam tamen acceperant. In veteri quoque Testamento in multis indignis gratia operabatur, ut per eos aliis beneficium præstaret. Sed hi quidem fidem interim habebant, licet vita reprehensibiles essent. Balaam autem cum a fide et conversatione bona esset alienus, prophetabat. Quin et Pharaoni et Nabuchodonosor et filio ejus Balthasar, cum a pietate alienissimi et sceleratissimi essent, Deus futura demonstravit propter aliorum gubernationem. Sed quid de hominibus dico, cum et in asina Balaam suam demonstraverit virtutem, voce primum humana collata, ut eam ipsius ascensor intelligeret? Hæc Euthymius. Similia in eundem sancti Matthæi locum divus Hieronymus. Prophetare, inquit, et virtutes facere, et dæmonia ejicere interdum non ejus meriti est, qui operatur, sed vel invocatione nominis Christi hoc agit, vel ob condemnationem eorum qui invocant, et utilitatem eorum qui vident et audiunt conceditur, ut licet homines despiciant signa facientes, tamen Deum honorent, ad cujus invocationem fiunt tanta miracula. Nam Saul et Balaam, et Caiphas prophetaverunt, nescientes quid dicerent; et Pharus et Nabuchodonosor somniis futura cognoscunt. Idem docet de prophetis S. Thomas 2-2, q. 172; a. 6 ad 1 et 2. Apud Justinum Martyrem proponitur hæc quæstio lib. Quæst. et Respons. ad orthodoxos: Si rex futurus, veluti bellorum victorias et trophaea, hostium incursiones, et urbium per eos qui illas oppugnavant, eversiones, prædixerunt prophete et apostoli, prædixerunt quoque Græcorum oraculorum responsa: unde cognosci potest, hos nostros alienis illis esse præstantiores, cum ab utraque parte futurorum prædictiones evenerint. Ad quam quæstionem hoc responsum datur: Ejusdem Dei hæc sunt omnia, tam prædictio verborum, quam eventus rerum: qui et per sanctos prophetas atque apostolos, quæ futura erant, prælocutus est, et per eos istidem, qui a vera religione sunt alieni, quæ facturus fuerat prænuntiavit. Quemadmodum enim per vatem Balaam Israhelii benedixit, hostibus autem ejus maledixit, utramque vero per verum futurarum prædictionem fecit: ita etiam per vaticinium regi Babylonis Nabuchodonosori capiendam esse Jerusalem præsignificavit, etc. Similiter et per vates Græcos, quæcumque eventa ad rem collata sunt, ipse præmonstravit. Pergit deinde pluribus ostendere, malum discriminis inter prophetas Dei, et reliquos vates esse, quæ ascribere nihil opus. Nobis satis est ex sententia seu Justini, seu alterius antiqui scriptoris, donum vaticinandi etiam a vera fide alienis conferri posse, et solere.*

Verum enim vero tametsi hæc ita se habeant, non dubito tamen pleraque a schismaticis istis de mira-

culis et vaticiniis prodita, commentitia, vana, fanatica, indignique spiritus partim ludibria, partim artes et technas fuisse, ut istos in semel cæpto et suscepto schismate per ludificationes istas retineret ac confirmaret. Certum enim est demones naturali vi et perspicacitate multa nosse, quæ hominum scientiam fugiunt, eaque famulis suis patefacere posse, ut prophete appareant eum veri prophete non sint, ut docet sanctus Thomas leco paulo ante nominato. Certum præterea est, demonem ob occultarum rerum vim et energiam sibi quam optime perspectam et exploratam, multa patrare posse, quæ miracula videntur, non quia talia sunt, sed quia hominibus ignota sunt: de quo copiose sanctus Thomas lib. iii *Contra Gent.* cap. 103, et nonnihil etiam i, p., q. 110, a. 4.

Nec male monent doctores, quod ad prophetias arcanorumque revelationes attinet, primo omnium considerandam esse fidem ejus qui sibi revelationem divinitus factam affirmat, num videlicet sit catholicus, num hæreticus, num ethnicus: et si quidem a vera fide sit alienus, magnam cautionem adhibendam, ne fallamur, ob decipulas hæreticorum et schismaticorum, quas incautis in hoc argumento parant: dum varias visiones, revelationes, divinos instinctus et impulsus comminiscuntur, cum non a Spiritu Dei, sed ab illo, qui omnis improbitatis auctor est et architectus agantur. Lege Delrium nostrum tom. II *Magicarum disquisitionum* cap. I, q. 3, sect. 2.

Quis dubitet multos ex schismaticis istis fecisse, quod fecit olim presbyter Donatista, qui ut alium ad Donati castra traduceret, mentiebatur, angelum sibi apparuisse et imperasse, ut ipsum scripta epistola ad Donatistarum partes vocaret. In quem pulchre sanctus Augustinus scribeas ad illum ipsum, ad quem presbyter Donatista litteras dederat: Si tibi ipsi angelus astitisset, quem sibi ille propter te astitisse, quantum arbitramur, astuta novitate confingit, et hæc ipsa tibi dixisset, quæ iste mandato illius tibi se insinuare dicit: oporteret te apostolicæ sententiæ memorem fieri, quæ ait: « Licet vos, aut angelus de cælo vobis evangelizaverit præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit. » Hæc sanctus Augustinus, epist. 165.

Mira canit Philotheus de monachis montis Atho in oratione 12 *contra Gregoram*, quasi prophetiæ dono claruerint, et tam vivi, quam mortui miracula fecerint. Sed Philotheus fuit olim unus ex illis, non potuit minus facere, laudare debebat, ex quorum disciplina prodibat: Ὡς καὶ αὐτοὶ ὀρθοῦ πείρα μαθόντες ἔχομεν, πρὸ ἐκείνοις ὄντας πάλαι τοῖς μακαρίοις: Ut nos ipsi experientia didicimus, cum beatis illis olim versati. Illis tamen minime impeditus Gregoras et alii, quibus istorum vita non erat incognita, dicere solebant: ψεῦδος εἶναι κενόν, καὶ πλάσματα, καὶ ὄχλον ῥημάτων ἀπλῶς τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα πάντα. Omnia ista mera esse figmenta, et inania verba: nec abs re ista dicebant, quocumque laudato animo hæc dicerent et spargerent: nam ex libro primo Cantacuzeni nostri planum fit, quomodo monachi isti et hesychastæ prope ad Massaliorum institutionem, cum suo nescio quo lumine precantibus et contemplantibus objici stulto, accesserint. Et quantæ fidei est sabella, quam Philotheus narrat de Patrua Constantinopolim adventante, tantæ fidei, si et cætera Philothei lector artitretur, nullam, opinor, auctori injuriam faciet. Ait, Patruam per mare ab angelis comitatum non sine caelesti melodia: Ὡς καὶ κατόντι παρὰ τοὺς τῆς βασιλίδος τῶν πάλαων ταύτης λιμένας συνεχόουσαι ἀπὸ τῶν εὐλαβῶν τότε τοὺς ὄρνους, πρὸ αἰγιαλοῖς

in rebus non se divinae gratiae expertem demonstraverat) eodem die post creationem ad illum misit : A εντολῶν, τὸν βασιλέα ζωῆς, καὶ πολλὴν ἐνδεί-

ξασθαι τὴν μανίαν κατ' αὐτοῦ, οἷα εἶη καὶ Ἰουδαῖοι

Jacobi Gretseri notæ.

ἑστραχῆσι. Οἱ καὶ τὸ κακὸν ἐκαίνο τῆς καυῆς ὥδης
 τε καὶ τοῦ μέλου: ἀποθαυμάζοντες, κινὸν μὲν τι
 καὶ ἀπίστον ἔλεγον εἶναι, εἰ παρὰ τῆς αἰχμαλωσίας
 καὶ τῶν βαρβάρων μελώδων καὶ τοιοῦτοι κατὰγονται
 παρ' αὐτοῖς Ἐπεὶ δὲ τῆς νῆος εἰς τὴν γῆν κατ-
 εῖσθη Γρηγόριος ὁ θεῖος σύνγε τῷ πληρώματι
 τῶν ναυτῶν ἀποβαίνοντες καθωρῶντο μόνοι, τότε δὴ
 καὶ οἱ τῆς Ἰσραὴλ ἐκαίης ὥδης ἀκραταὶ καὶ τῶν
 ὕμνων συνῆκαν ὡς οὐκ ἀνθρωπίνης, ἀλλ' ἀγγελικῆς
 ἦσαν ἐκεῖνα δυνάμειος ἔργα, τοῦ Θεοῦ θαυμαστῶς
 κἀνταῦθα τὴν ἑαυτοῦ βουλομένου δοξάζειν θερά-
 ποντα. Ita, ut cum ad portum imperatricis urbis
 propinquaret, quidam ex priorum numero in littore
 stantes concentum illum inaudirent. Cujus novitatem
 et insolentiam admirati, inauditum et supra fidem
 esse dicebant a Barbaris tales cantores ad ipsos ad-
 duci. Postquam vero navī ad terram oppulsa Grego-
 rius (Palamas) inter nauticam turbam apporuit,
 tunc statim illi, qui caelestem symphoniam audierant,
 intellexerunt, non humane sed angelicæ potestatis
 opus existisse, Deo mirabiliter etiam hic famulum
 suum honorare volente. Hæc Philotheus de Palama,
 quæ credit Judæus Apella, non ego, quia vel com-
 mentis, vel malorum spirituum schismaticis illudentium
 ludibria censeo.

Græcis miracula jactantibus, et miraculis schis-
 ma suum tueri et excusare adnitentibus, idem
 respondentium est quod olim sanctus Augustinus
 respondit Petiliano in libro *De unitate Ecclesiæ*
 cap. 16 : *Omissis istis morarum tendiculis, ostendat*
(schismaticus) ecclesiam vel in sola Africa (Græcia)
perditis tot gentibus retinendam : vel ex Africa (Græ-
cia) in omnibus gentibus reparandam et adimplen-
dam ; et sic ostendat, ut non dicat, Verum est, quia
hoc ego dico, aut quia dixit ille collega meus, aut
illi collega mei, aut illi episcopi, vel clerici, vel
laici nostri, aut ideo verum est, quia illa et illa
mirabilia fecit Donatus vel Pontius (Palamas vel
Philotheus) vel quilibet alius ; aut quia homines ad
memorias mortuorum nostrorum (mo aetherum
montis Atho) orant et exaudiuntur ; aut quia illa et
illa ibi contingunt, aut quia ille frater noster aut
soror nostra tale visum vigilans vidit, vel tale visum
dormiens somniavit. Removeantur ista vel signenta
mendacium hominum, vel portenta fallacium spiri-
antum : aut enim non sunt vera, quæ dicuntur, aut si
hæreticorum (et schismaticorum) aliqua mira facta
sunt, magis cavere debemus, etc. Porro si aliquis in
hæreticorum (et schismaticorum) memoriis orans
exauditur, non pro merito loci, sed pro merito desi-
derii sui recipit sive malum sive bonum, etc. Nonne
legimus ab ipso Domino Deo nonnullos exauditos in
excelsis montium Judææ, quæ tamen excelsa ita
displebant Deo, ut reges, qui ea non everterent
causarentur, et qui everterent, laudarentur? Unus
intelligitur magis valere potentis affectum, quam
petitionis locum. De visis autem fallacibus legant
quæ scripta sunt, et quia ipse Satanas transfiguravit
se tanquam angelum lucis, et quia multos seduce-
rant somnia sua ; audiant etiam, quæ narrent pagani
de templis et diis suis mirabiliter vel facta vel visa,
et tamen dii gentium demonia. Dominus autem
caelos fecit. Exaudiuntur ergo multi et multis locis,
non solum Christiani catholici, sed et pagani, et
Judæi, et hæretici variis erroribus et superstitioni-
bus dediti. Exaudiuntur autem vel a spiritibus sedu-
ctoribus, qui tamen nihil faciunt, nisi permittantur,
Deo sublimiter atque ineffabiliter judicante, quid cui-
que tribuendum sit, sive ab ipso Deo, vel ad penam
malitiæ, vel ad solatium miseriæ, vel ad mortificationem
quærendæ salutis æternæ. Ad ipsam autem salutem
ac vitam æternam nemo pervenit, nisi qui habet caput

Christum. Habere autem caput Christum nemo pote-
 rit, nisi qui in ej s corpore fuerit, quod est Ecclesia.

Hæc pulcherrime sanctus Augustinus, qui et
 tract. xiii in Evangelium divi Joannis, monens ca-
 tholicos, ut Donatarum lapsos vitent. Nemo
 vobis, inquit, fabulas vendat : Et Pontius fecit mi-
 raculum, et Donatus oravit, et respondit ei Deus de
 caelo. Primo aut falluntur, aut salunt. Postremo
 fac illum montes transferre, charitatem autem, inquit,
 non habeam, nihil sum. Videamus utrum habuerit
 charitatem. Crederem, si non divisisset unitatem :
 nam et contra istos, ut sic loquar, mirabilarios,
 tantum me fecit Deus meus, dicens : In novissimis
 temporibus exurgent pseudoprophetae, facientes
 signa et portenta, ut in errorem inducant etiam ele-
 ctos. Ecce prædixi vobis. Ergo cautos nos fecit
 Sponsus, quia et miraculis decipi non debemus. Ali-
 quando enim et desertor terret provinciam, sed
 utrum in castris sit, et aliquid ibi prosit character
 ille, in quo signatus est, hoc attendit qui terri et
 seduci non vult. Teneamus ergo unitatem, fratres mei.
 Præter unitatem et qui fecit miracula, nihil est. In
 unitate enim erat populus Israel, et non faciebat
 miracula. Præter unitatem erant magi Pharaonis,
 et faciebant similia Moysi. Hæc alia complura in eam-
 dem sententiam sanctus Augustinus, ad quæ tan-
 quam ad libellam examinanda sunt ea quæ schisma-
 tici jactant miracula suorumque valentia et oracula.

Nec est, quod quis moveatur externa sanctitatis
 specie et austeritate vite eorum, qui talia vel vere
 vel fecte agunt : videndum enim ante omnia, non
 qui sint et appareant, sed ubi sint, et quid dogmatum
 proliteantur. Nam, ut præclare scribit auctor *Operis*
imperfecti, homilia quarta in Matthæum sub finem,
 Omnes species justitiæ, quas habent servi Dei in
 veritate, possunt habere et servi diaboli in simula-
 tione. Habet enim diabolus et mansuetos, et humiles,
 habet castos et elemosynarios et jejunos ; et omnem
 speciem boni, quam creavit Deus ad salutem hominum,
 ipsam speciem et diabolus introduxit ad seductionem,
 ut inter bonum verum et simulatum confusio fiat ;
 ut simplices homines, qui boni veri et simulati dis-
 ferentiam intelligere caute non possunt, dum querunt
 bonos Dei viros, incurrant in seductores dia-
 boli. Solam autem charitatem sancti Spiritus non
 potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo spe-
 cies justitiæ in impostoribus invenitur, sola autem
 gratia veræ charitatis non invenitur, nisi in servis
 Dei.

De purgatione per ferrum eandem, cujus hic
 admirandum exemplum Cantacuzenus commemo-
 rat, dicere supersedeo post Delicium tom. II Hag.
 disquisit. lib. iv, cap. 4, quæst. 4, sect. 3, ne vi-
 dear scribere velle *Iliadem* post *Homerum*. Satis
 est nosse, graviter, tanquam superstitionem, a sa-
 ceris canonibus damnatam et interdictam esse. Vide
 cap. *Consulasti*, cap. *Mennam*, 2, q. 5, et cap. *Sen-*
tentiam, ext. ne clerici vel monachi sæcularibus
 negotiis se immisceant ; sanctum Thomam 2-2,
 a. 95, a. 8, ad 5, et Antonium Augustinum in
 notis ad caput primum *Pœnitentialis Romani*.

Exemplum capiti omnis de futuris, ex verbis
 fortuito prolatis auditisque, suppeditat etiam nobis
 hoc loco Cantacuzenus, referens, quosdam, ex
 dicto illo Evangelio in sacra Liturgia recitato : Si
 me persecuti sunt, et vos persequentur, omen ce-
 pisse de bellis et calamitatibus, quibus postea im-
 perator Cantacuzenus ab invidis et amulis exagi-
 tatus est. Quæ conjectandi species nihil supersti-
 tionis continere videtur, si modum teneat. Ejus
 passim fit mentio in historiis. Cum sanctus Anse-

Χριστὸν τὴν εὐεργέτην πάσῃ διώξαντες σπουδῇ, καὶ ἰσχύσειν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ καιρὸν, ὡσπερ δὴ κάκεινα ἔδοξαν, ἀπεκτονότες τὸν Λατρωτὴν. Ὑστερον δὲ οἱ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ καὶ ἀξιοὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Ἀριστοῦ καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ τηροῦντες, καὶ τὸν βασιλέως λόγον τηρήσουσι, καὶ πάντα ποιήσουσι τὰ προσταττόμενα ὑπ' αὐτοῦ. Τοιαῦτα μὲν ἐπεθείσαν ἐν τοῖς λόγοις οἱ πολλοὶ, ἃ καὶ εἰς ὕπερον ἐξέβη κατὰ τὴν ἐξηγήσιν αὐτῶν σχεδόν. Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς περὶ τὸν Διδυμοτείχου ἀρχιερέα πολλὴν τὴν πίστιν ἔχων, καὶ τῶν κρείττωνων ὡς τινι προσίχων, οἷα δὴ ἐν πολλοῖς ἀποδειγμένῳ πρότερον θείας χάριτος οὐκ ἀμοιρεῖν, τῆς αὐτῆς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνάρρησιν πέμφας πρὸς ἐκεῖνον, τὰ γεγενημένα τε ἐδήλου, ὡς κοινῇ γνώμῃ λυσιτελεῖν ἐψηφισμένα τελεσθεῖν, καὶ προτάγειν εὐχὰς Θεῷ ὑπὲρ αὐτοῦ ἔδειξε, ὥστε γενέσθαι ἐπ' αὐτῷ τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον· τοῦτον γὰρ εἰδῆσαι τὸν τρόπον τῶν τὰ τοιαῦτα δεῖσθαι ἡξιωμένων, εὐχὰς ὑπὲρ αὐτοῦ προτάγειν Θεῷ. Ὅδ' ἔφασκεν, ὡς οὐ καλὸν μετὰ τὴν πρᾶξιν ἀπαγγέλλειν. Πρότερον γὰρ ἔχαθῃ ἡγίκα καὶ αὐτῷ τι τῶν δεδόντων Θεοῦ διδόντος παραινεῖν ἐξῆν. Νυνὶ δὲ οὐδὲν ἢ τοῦ Θεοῦ δεῖσθαι λοιπὸν ὑπὲρ τῶν κοινῇ λυσιτελούντων καὶ αὐτοῦ. Τὸ βασιλεύειν δὲ Ῥωμαίων, καὶ αὐτὸν μὲν εἰδέναι ὡς ἐπιψηφισθεῖν παρὰ Θεῷ. Πλὴν ἐξοιδήσουσι τὰ χεῖλη μήπω πεπανθὲν τὸ σῦκον καταραγόντος, αἰνιττόμενος ἐκ τοῦ παραδείγματος, ὡς πολλοῖς πρότερον περιπεσεῖται κινδύνοις καὶ πειρασμοῖς. Θέλων δ' ὡσπερ καὶ τοὺς κινδύνους ὅθεν καὶ τίνος ἔσονται δηλοῦν, ὁράσει τις ἀνεμίμησεν αὐτὸν, ἧς ἔτι περιόντος Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως ἡξίωτο περὶ τῶν ἐσπεμένων. Ἐφασκε δὲ βασιλεὺς ὁ νέος οὕτως, ὡς ἔτι περιόντος βασιλέως, αὐτοῦ δ' ἔτι τὴν ἰδιώτου στέργοντος τύχην, ὁμιλίαν τινὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦτου ποιούμενου πρὸς αὐτὸν, τὸν Ἀπόκαυχον φάναι οὕτω τῆς ἀξίας χωρὶς προσαγορεύσαντα, μὴ πάνυ ποιῆσθαι περὶ πλείστου, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα, ὡς μεγάλης ἐπιφροσύνης αἰτίων ἐσόμενον. Τοῦ δ' ἐν εὐτραπέλλας εἶδει, καὶ ποίαν λίθῳ ἐπήρειαν προξενήσειεν ἂν ὧν εἰπόντος, ὡς μέγα φάναι τὸν ἀρχιερέα τὴν ὑπερηφανίαν εἶναι κακὸν, μάλιστα τῶν τε τελείων τὴν ἀρετὴν, καὶ τῶν εἰς τὸ ἀκρότατον τῆς κοσμικῆς ἐπιφροσύνης εὐμερῆς ἐφοπτομένην. Τοῦ δὲ μὴ εἰς τοιαῦτα προάγεσθαι ἐξ ὑπερηφανίας εἰρηκότῃ, ἀλλ' ἐκ τοῦ μάλιστα συνειδέσθαι ἐαυτῷ μὲν δύναμιν πολλήν, ἐκεῖνῳ δὲ ἀδυναμίαν, πλὴν εἰ μὴ καὶ λύκον θρασυτήτος αἰτιώτῃ τις προβάτου ἰσχυρότερον νομιζεσθαι ἀξιούντα, καὶ τὴν λέοντα ἐλάφου τὴν βίωμην πλείστον οἰόμενον διαφέρειν. Ἐτι δ' ἀξιούντος τὴν ὄρασιν δῆλῃν αὐτῷ ποιῆν, ὡς δὴ πειθομέ-

A 438 quæ facta essent, communi sententia, ut e re publica decreta fuisset significans, et rogans, Deum precibus sibi conciliaret, ut in se voluntas ejus bona et bene placens fieret; sic enim in tali gradu locatos rogare in more habebat, ut scilicet preces Deo pro se adhiberent. Respondit antistes, non esse pulchrum, hæc sibi post factum nuntiari; prius nuntiata oportuisse, quando et ipse, quod in rem esset, Dei concessu admonere potuisset. Nunc aliud nihil superesse quam ipsam et commune hominum Deo suppliciter commendare. Et nosse se quidem imperium Romanum illi a Deo decretum esse; verum tamen labra ejus extumescant, inquit, qui unam acerbam comederit. Qua parabola innuit, illum multis ante periculis et tentationibus circumventum iri. Cum vellet autem velut sub oculos subjicere, unde, et a quo pericula illa imminerent, visi cujusdam sui memorem fecit, quo vivente adhuc Andronico juniore super futuro rerum statu dignatus fuerat. Quod hunc in modum novus imperator narrabat. Vivo adhuc imperatore Andronico, cum ipse privati sortem locumque teneret, et in eo plane acquiesceret, secum hunc episcopum aliquando congressum, monuisse, ne Apocauchum (quem citra honoris adjunctum sic nude appellasset) admodum magnificeret, sed ab homine ut ingens aliquando damnum invecturo caveret. Cum ipse jocabundus subjecisset, quale tandem damnum lapidi ovum importare possit, illum respondisse, superbiam ingens esse malum, quod præcipue omni virtute perfectos et ad summum felicitatis culmen evectos comitetur. Tam se ita occurrisse, non ex superbia hæc a se, sed ex certa tum suarum virium, tum Apocauchi imbecillitatis conscientia dicta esse: nisi quis lupum et leonem audaciæ accuset, quia ille ove, hic cervo multo se robustiorem judicet. Præterea orasse, ut visum sibi detegeret, credituramque promississet quoniam naturalia a Deo immutabilia fabricata sint, humana autem aliter alias ferri, varietate mutari. Et cum enixe orando eum vicisset, ita exorsum: Cum sacre precectioni me dedissem quodam tempore, mecumque solo et cum Deo colloquerer, te videre coram me stantem videbar; statimque Apocauchum cum impetu supervenire, et te tanta violentia impellere, ut propemodum humi affligeret, certe in alterum genu te proci dere, alteroque pede et sinistra manu terra contra impulsam vitæ, ipsamque quantumcunque conaretur, plus non posse. **439** Te a casu exsurgentem, crebrius illi in caput sustem impingere, et plagis non resistentem humi cadere: te jacenti novacula

Jacobi Gretseri note.

mus consecraretur episcopus, cumque postea pallium Romæ missum susciperet, lectum est in ecclesia publice evangelium illud: *Homo quidam fecit cenam magnam, et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venissent, etc.*, in quo recusatio et inobediencia eorum qui ad cenam illam magnam invitati fuerant, depingitur. Quinis

loco habita est illa lectio. *Quod non casu factum, sed divino sensu putatur*, inquit Gulielmus Malmesburiensis. *De gestis pontificum Anglorum*, lib. 1: in nullo enim ei efficaciter obtemperatum est, sed omnibus pene pretextu excusatio, quæ vel prædicando docuit, vel interminando prohibuit. Sed hæc hactenus.

cervices repente præcidera. Speciem igitur visam istiusmodi fuisse. Tum se apud animum suum inquisisse, quorsum hæc spectarent, et putare, illum mihi bellum facturum, gravioraque et multa pericula creaturum, Deum autem mihi victoriam tandem concessurum. Ideo non pigrandum, sed cavendum ab hoc viro. Talia de episcopo imperator commemorabat; quibus qui iurerant, audita etiam de sicu parabola (80), magis ad ea que tum ex Evangelii verbo, tum ex vestium proportionis male respondente portendebantur credenda, confirmati sunt. Etenim si quando de futuris narraret ille episcopus, ejus sermonem non secus quam oracula attendebant: non solum quod sæpe ventura certo prænuñtiasset, sed quod etiam mira quedam, et que solus Deus potest, quique puritate animorum, et sublimi vite instituto familiarem ejus amicitiam adepti sunt, effecisset. In iis et hoc fertur, quod animi gratia exponam. Didymotichi civis haud ignobilis uxorem adulterio pollutam suspicabatur, nec fallabatur. Eam suspicionem præ zelotypia celare non sustinens, probationes eam posebat, quibus refutatus suspicari desineret: alioqui exemplo pessimo miseram cruciaturum minabatur, quæ tam petulantiter matrimonii sacra contaminasset. Probatio hæc erat, ut ferrum candens in manus sumeret: aliter credere se non posse. Mulier intelligens quam periculosum esset, facinus admissum confiteri, quando huic in maritum injuriæ mors esset proposita, et ferri igniti contrectationem intolerabilem manifestum fore indicium turpitudinis, atque ita utrimque ad unamquam consilii inopiam redacta, ad magnum illum episcopum sibi confugiendum statuit. Quem, re tota exposita, oravit, uti se tuendam susciperet, neve malo consilio in extremum prolapsam infortunium despiceret, sed virum ab hujus experimenti cupidine auctoritate sua averteret doceretque, de quo is suspicionem haberet, id illam non fecisse. Percunctatus episcopus, num libidinis præneret, et de cætero pudicitiam promitteret, ubi effusissime lacrymantem aspexit, et affirmantem audit, nunquam similia perpetraturam, quin etiam delicti poenas libenter subituram, cum prius de conjugali castitate et de fide legitimum viro servanda disputasset, **440** deinde jussit ferrum ignitum, id quod maritus voluerat, fidenter contingere. Illa ad vicum redit, expiationem adhiberi petit. Maritus quia facere non poterat, quin aliquo minime dubio argumento suspicione se exsolveret, solam in quoddam templum seducit, ferrumque quantum posset ignescere curans, et forcipe corripuens, manibus conjugis imponit, ac ter sacrum suggestum circumire jubet. Quod ut fecit, tamque illasa

νου οἷς εἰρήκει, ἐπειδὴ τὰ μὲν φυσικὰ ἀμετάβλητα δεδμητοῦργηται παρὰ Θεοῦ, τὰ ἀνθρώπινα δὲ τράγματα, ἄλλο τε ἄλλως φέρεται, καὶ πολλὴν ὑπομένει τὴν μεταβολὴν, καὶ πολλὰ δεηθέντος ὥστε παῖσαι διηγήσασθαι τὰ ἐρχόμενα. Εὐχόμενός ποτε εἶπε, καὶ ἐμαυτῷ μόνῳ καὶ Θεῷ προτιδολεσχῶν, ἐδόκουν σε ὄψην ἔσοῦτα πρὸ ἐμοῦ, αἴφνης δὲ Ἀπόκαυγον οἰτιο βραχδαιῶς ἐπέλθειν, καὶ ὠθισμῷ τοσοῦτω χρήσιλαι καὶ βίαι, ὥστε μικροῦ μὲν δεῖσαι ἀνατρέψαι ὅμως ὑπὸ βύρης καταναγκάσει ἐπὶ γόου τε κλιθῆνοι θατέρου τῶν ποδῶν, καὶ τὴν λαϊὰν χεῖρα προσερείσαντα τῇ γῆ ἀντέχειν πρὸς τοῦς ὠθισμοῦς. Ἐκαῖνον δὲ καίτοι πολλὰ μογήσαντα, μηδὲν πλέον δυνηθῆναι. Σὲ δὲ τοῦ πτόμοτος ἐξανσταῖντα, χρίσασθαι ῥοπαλῳ, καὶ πολλακις αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς κατανογκεῖν, μὴ ἀντισχόντα δὲ πρὸς τὰς πλγγὰς εἰς τὴν γῆν καταβρυθῆναι· σὲ δὲ αἴθις ἔσρω τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος ἀποτεμεῖν. Ἢ μὲν οὖν ὄρασις, ἔφη, τοιαύτη ἦν. Ἐγὼ δ' ἐξετάζων ἐπ' ἐμαυτοῦ πρὸς ὅ τι τὰ τοιαῦτα φέροι, πόλεμόν τινα ἐκαῖνον οἶομαι ἐναστῆσθαι πρὸς σὲ, καὶ κινδύνου ἄμεγάλου καὶ πολλοῦς ἂν ἐπενεγκαῖν· τὴν δὲ νίκην μετὰ τοῦς κινδύνους σοὶ παράξεσθαι τὴν Θεόν. Διὸ χρὴ μὴ βραθυμεῖν, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα. Τοιαῦτα μὲν περὶ τοῦ ὀρχιερέως διεξῆλθεν ὁ βασιλεύς. Οἱ παρόντες δὲ καὶ τοῦ περὶ τοῦ σόκου παραδείγματος ἀκούσαντες, μᾶλλον ἐπεβρώσθησαν πρὸς ἃ ἐπεσημῆναντο ἐκ τῶν λόγιων, καὶ τῆς τῶν ἐνδυμάτων ἀσυγκρατίας. Ὅσπερ γάρ τισι χρησμοῖς τοῖς ἐκαῖνου προσείχον λόγοις, τῶν περὶ τῶν μελλόντων διεξῆει τι· οὐ μόνον διὰ τὸ πολλὰ πολλακις τῶν ἐτομίμων ἀπαιστωσ προσεπειν, ἀλλ' ὅτι καὶ τεράστια τινα εἰργασμένος ἦν, ἃ Θεῷ μόνῳ δυνατὰ, καὶ τοῖς ἐκαῖνῳ διὰ τὴν κάθαρσιν καὶ πολιτείας ὕψος ὠκειομένοις. Ἐν οἷς τε φέρεται καὶ τοιοῦτον ὁ βρασιώνης χάριν διηγήσομαι. Τῶν παρὰ Διδυμοσαίχῳ πολιτευομένων τις οὐ τῶν ἀτήριον, ὑπώπτευσ παρὰ τοῦ τὸν γάμον διεφθάρθαι, καὶ οὐχ ἡμέραν τὸν λογισμῶν· διεφθάρτο γάρ. Τὴν ὑπόψιν δὲ μὴ φέρων ὑπὸ ζηλοτυπίας ἀτέγειν σιγῇ, πίστεις ἦται τὴν γυναῖκα, αἱ δυνήσσονται παῖθαι ὡς μὴ εἴη ἄπερ ὑπενόει ἀληθῆ, ἢ τὰ δεινότεστα ἠπειλεῖ διαθήσειν οὕτως ἐξυθρικυῖαν εἰς τοῦς γάμον. Αἱ πίστεις δὲ ἦσαν, σιδήρον αὐτὴν ἐπὶ τῷ χεῖρῳ ἐξέσθαι ἐκφλογωθέντα· ἄλλως γὰρ παῖθασθαι μὴ θόνασθαι. Ἢ γυνὴ δὲ τό τε τὰ εἰργασμένα ἐξαιγγέλιεν πονερώσα ὡς δεινὸν (θάνατος γὰρ ἦν τῆ ζημία τῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἀδικίας), τό τε τοῦ σιδήρου ἀπασθαι ἐλαγχον τῆς ἀτοπίας οἰομένη φονερὸν, καὶ ἀμφοτέρωθεν εἰς ἀπορίαν ἐσχάτην συναλαυρομένη, ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκαῖνον ἄρχιερέα καταφύγειν ἔγνωκε θεῖν. Προσελθοῦσα δὲ καὶ πάντα ἀπαγγεῖλαι, εἰδῆτο προστήναί οἱ, καὶ μὴ περιιδεῖν ἐπὶ κακοδοκίας ἐσχάτους κακοῖς περιπεσοῦσαν, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα παῖθαι τῆς παύρας ἀποσχέσθαι, ἐδάσκοντα ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς οὐδὲν εἴη τῶν

Jacobi Pontani notæ.

(80) Μνημονικὸν ἀμάρτημα, nam supra de sicu immatura parabola attulit. Sed hoc genus peccati

etiam magnis et notissimis scriptoribus solet accidere.

ὑποπτευομένων εἰργασμένη. Τοῦ δὲ, εἰ μετάνοιά A
 τις αὐτὴν εἰσοῖ πρὸς τὴν ἀκολασίαν, καὶ εἰ σω-
 φρονεῖν τὸν ἐπίλοιπον βίον ἐπαγγέλλοιτο πυνθανο-
 μένου, ὡς εἶδε πολλάς δακρύων καταχύουσαν πηγὰς,
 καὶ μηδὲποτε τοιαῦτα τολμήσειν αὐτῆς ἰσχυριζομέ-
 νην, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡμαρτημένων διδόναι δίκας ὀξιοῦ-
 σαν, πολλά περὶ σωφροσύνης πρότερον διαλαχθεῖς,
 καὶ τοῦ μὴ δεῖν εἰς τὸν ἄνδρα παρανομεῖν, ἔπειτα
 ἤξιον καὶ τοῦ πυρὸς κατατολμῆν. Ἢ δὲ ἐπανελθοῦσα πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδείτο τὴν βίανον προσάγειν.
 Ἐλαῖνος δὲ, καὶ γὰρ οὐκ ἠγάχαστο μὴ ἔκ τινος ἀναμφιβόλου τὴν περὶ τὴν γυναῖκα ὑπόψιν ἀποτρέψο-
 σθαι, μόνον ἔνδον ἱεροῦ τινος παραλαβὼν, καὶ σιδήρον ὡς μάλιστα ἐνὶν ἀπηθρακῶσθαι πυρὶ παρασκευά-
 σασ, ἔπειτα λαβόμενος διὰ πυράγρου, ἐπέθηκε ταῖς χερσὶ τῆς γυναίκος, καὶ τὸν ἱερὸν ἐκέλευε σκίμ-
 ποδα περιῆλναι τρεῖς. Ἐπεὶ δὲ περιήλθεν ἀπαθῶς κατέχουσα, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν προσομιλήσασα
 πυρὶ, τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας θαυμάσας, ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὴν περὶ τὴν γυναῖκα ὑπόψιν ἀποσκευασάμε-
 νος, ἐκέλευε τὸν σίδηρον ἐπὶ τοῦ σκίμποδος τιθέναι. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο, ὑπὸ τῆς ἀγαν πυρακτώσεως τὸν
 σκίμποδα διατρέψας, κατέπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν. Τοιούτης ἦν χάριτος ἤξιωμένος ὁ ἄνθρωπος· καὶ πολλά
 θαυμασιώτερα καταπράξατο, ὡς ὑστερον ἐπιμνησόμεθα κατὰ καιρὸν.

CAPUT XXVIII.

Concio qua se novus imperator iterum de suspicionem tyrannidis occupanda excusans, de injuria conqueritur. Missionem dat quibusdam militibus. Revertens in agrum Byzantinum mittit, ut copias inde exiturus arceant; urbem ipse post invadere cogitat. Adrianopolitanorum contraria studia et seditio; optimatum venia et directio. Quanta invidia Cantacuzenus passim flagrarit, et quibus calamitatibus ejus exusa laboratum sit.

Βασίλευς δὲ ὁ Καντακουζηνός εἰς τὴν ὑστερίαν B
 μετὰ τὴν ἀνάβησιν ἐκκλησίαν συναθροίσας ἔκ τε
 τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν συγκλητικῶν ὅσοι παρήσαν,
 Ἄνδρες, εἶπε, Ῥωμαῖοι, καίτοι καὶ πρότερον πολ-
 λάκις τὴν περὶ βασιλίδος καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν ἐμῆν
 εὐνοίαν καὶ προθυμίαν καὶ σπουδὴν πρὸς ὑμῶν διεξ-
 ελιθῶν, οὐδέπω μέχρι νῦν ἔσχηκα κόρον τοῦ μὴ
 περὶ αὐτῶν ἀεὶ διεξιέναι. Διὸ καὶ νυνὶ τὸν
 πάντα πρὶν γενέσθαι σιφῶς εἰδὸτα τῶν λεγομένων
 μάρτυρα ποιούμαι, ὡς οὐδὲ μέχρι διανοίας ἐμκυτῶ
 τι εὐνοῖα τῶν ὀρθῶν παρατραπέντι λογισμῶν, ἀλλὰ
 πᾶσαν πρόνοιαν ἐποιούμην καὶ σπουδὴν, οὐ μόνον
 τὰ Ῥωμαίων αὔξειν, ἀλλὰ καὶ βασιλίδι καὶ υἱῷ τὴν
 ἀρχὴν διασώζειν, καὶ μηδένα, τὸ γε εἰς ἐμὲ ἦγον,
 ἀδικαῖν ἐξῆν. Ἄ ἐχρῆν κάκεινην συναρῶσαν, τάλιθῃ
 καὶ δίκαια λογιζέσθαι περὶ ἐμοῦ, καὶ μὴ οὕτως C
 ἐρήμην καταφθίζεσθαι, ἀνθρώποις πεισθεῖσαν συ-
 κοφάνταίς. Ἐπεὶ δ' ἐκείνη τάλιθες παραδρομοῖσα
 προέβλετο τὸ ψεῦδος, καὶ μηδὲν ἴδικηκότα, μήτε
 πρόφασιν πολέμου παρεσχισμένον οὐδεμίαν, πολέ-
 μιον ἐφθρίσαστο αὐτῇ, καὶ πάσαις πόλεσιν ἐκέρουζε
 μὴ δέχεσθαι, ἀλλὰ παντὶ οὐθέναι παλαμεῖν, ἃ ὑμῖν
 λυσιστελεῖν πρὸς ἐὰ παρόντα καὶ ἐμοὶ συνέδοξεν
 ἀνάγκη συναλυνόμενοι ἐπράξασμεν. Τῆς μὲν οὖν
 προθυμίας ἕνεκα καὶ τῆς περὶ ἐμὲ εὐνοίας, χάριτας
 ὑμῖν πολλάς ὁμολογῶ. Δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι τὴν ἴσιν
 καὶ αὐτὸν περὶ ὑμῶν ἐπιδεικνύμενον κηδεμονίαν, ἃ
 συναίπειν ὀφθαί ὑμῖν ἐκάστοι, καὶ παραινεῖν καὶ
 ἐπιτρέπειν· οὐ γὰρ ἂν εἴη φιλοῦντες εἰ τῶν ἰδία τι
 ἐμοὶ διαφερόντων ἕνεκα τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας D
 ἀμελοῖν. Ὅσοις τοίνυν ὑμῶν ἐν αἷς οὐχ ὑπόκεινται
 πόλεσιν ἡμῖν ἢ κόμαις, οἰκίαι τέ εἰσι καὶ τέλεια καὶ
 γυναῖκες, καὶ ἡ ἄλλη τοῦ βίου ἀφορητή, οὐ χρεὶ τῆς
 εἰς ἡμᾶς εὐνοίας ἕνεκα ἐνταῦθα κερτερούμετας, τὰ
 οἰκία ἀπολύειν. Ἄστοπον γὰρ τὴν εἰς ἐμὲ φιλίαν

Imperator Cantacuzenus postridie creationis suae
 ad concionem advocatis de primoribus et exercitu
 qui aderant, sic locutus est : Quanquam et antea
 frequenter, viri Romani, meam erga Augustani
 ejusque filium imperatorem benevolentiam, auctri-
 tatem atque studium apud vos testatus sum,
 tamen usque hodie eadem semper testificandi
 nondum me satietas cepit. Quare et in praesentia
 eum, qui pernovit omnia priusquam fiant, testem
 invoco, mihi ut ulla in re a curriculo rationis
 deflecterem, ne in mentem quidem unquam venisse,
 sed in id omnem curam diligentiamque contulisse,
 non modo ut rem Romanam amplificarem, verum
 etiam ut imperium imperatrici ejusque filio sartum
 lectum conservarem, nec, quantum in me esset,
 ulla eos afflicti injuria sinerem. Quae cum et illam
 non fugerent, vera et justa de me sentire, nec
 adeo sycophantis credulam, indicta causa condem-
 nare me oportebat. Quia vero postposita veritate
 mendaciam amplecti maluit, meque culpa omni
 vacantem, et nullam bello ansam praebentem,
 hostem suum declaravit, et edictum per omnes
 urbes de me excludendo et quam acerrime op-
 pugando promulgavit, **441** quae vobis et mihi
 in praesens tempus conducibilia apparuerunt,
 necessitate compulsus fecimus. Vestrae igitur erga
 me promptae ac studiosae voluntati ingentes ago
 gratias, et aequum arbitror, me pari pro vobis
 cura sollicitum, quae cum fructu vestro conjuncta
 puto, ea cuique et suadere, et committere. Haud
 enim amici fungerer officio, si commoda mea
 privata aliorum salutem antepoucerem. Quoi quot
 ergo in urbes aut vicis nobis non subjectis
 domicilium habetis, et uxores cum liberis, aliaque
 vitae subsidia, non necesse est hic apud me perdatate.

ne domestica dimittere. Iniquum enim et absurdum foret, amorem quo me diligitis, vobis magnam parare miseriam; nam audaces isti, et rerum novarum incredibiliter cupidi, nullo non maleficio in vos grassabuntur. Sed domos repetentes eundem adversus me animum retinete, et quando res admonuerit, facto ostendite. Dehinc quæstoribus mandavit, ut si quid stipendiorum deberetur, mercenariis persolverent cum auctario. Aliis quoque ex agris redditus capientibus, auro large distributo, omnes pro cura sui multis verbis egregie gratias agentes, dataque occasione beneficium dignis datum esse demonstraturos pollicentes, domum dimisit. Qui uxoribus et liberis carerent, et si quis alius sponte sua remaneret, apud se retinuit. Postea ex præsentium delectu exercitum cohortium sedecim (81) comparavit, quibus Joannem Pincernam et Manuelem uxoris fratrem duces constituit: jussitque in agrum Byzantinum irrumperè, et castris ad Nigrum flumen positis, arcere quod erat Byzantii copiarum, ne contra urbes, quæ in ejus fidem transierant, egredi possent. Ipse vero se instruebat, ut cum reliqua manu per Periuthum et Selybriam (erant enim ancipites, neutrique imperatori penitus adhærebant) ubi transisset illasque subjugasset, cum Pincerna et Manuele Asane ducibus ad ipsa Byzantii mœnia accederet, experturus, ecquid frenum acciperet. Adrianopolin allatis ab imperatore Cantacuzeno litteris, quibus perinde ut aliis urbibus mandabatur, ut sibi de cætero jam imperatori renuntiato obtemperarent, potentiores cives libenter eas acceperunt, et in concione recitari jusserunt. At populus graviter tulit, et seditionem emersuram apparebat, quidam etiam manifeste repugnabant. Quos principes civitatis **442** ita commoti comprehendebant, eosque non verbis tantum, verum etiam flagris castigabant. Alii interim propter istam potentum contumeliam se sustinebant, et quod timerent ipsos (quippe non paucos), et quod tribuni, qui plebem concitarent nulli essent. Ut nox diem abstulit, Branus quidam vocabulo, homo plebeius, ligone victum ægre tolerans, duos sibi alios Magdaphem et Phrangopulum asciscit. Hi noctu infirmorum aedes obeuntes hortantesque ne desisterent, sed in potentiores insurgerent, seseque et ab injuria vindicarent, et facultates eorum diriperent, cum multitudinem non modicam conflasset, optimates invadunt omnesque subjiciunt, extra paucos, qui insidias odorati, sese occultando periculum effugerant. Captis illis, et per turres urbis distributis, custodibusque appositis, die jam claro certatim domos eorum concursant, fortunas diripiunt, ædificia diruunt, non tantum materiaturam et

A μεγάλων αἰτίαν ὑμῖν ἐφθῆναι συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἀποσχίσονται οὐδενὸς δαινοῦ, οἱ πάντα οὗτοι τολμητάι, καὶ πέρα τοῦ μετρίου νεωτεροποιοί. Ἄλλ' εἰς τὰς οἰκίας ἀπελθόντες, τὴν ἰσὴν εὐνοίαν διασώξετε ἡμῖν, καὶ καιροῦ καλοῦντος, ἐπιδείξασθε. Ἐπειτα τοῖς τῶν χρημάτων ἐκέλευε ταμίαις, τοῖς μὲν μισθοφόροις, εἴ τι τοῦ μισθοῦ ὠφέλιετο ἀποδιδόναι. Καὶ προσέτι ἐπεδαφιλευέτο· τοῖς δ' ἄλλοις ὅσοι ἐκ χωρίων τὰς προσόδους εἶχον, καὶ αὐτοῖς χρυσίον διανείμας, ἀπέπεμπε πρὸς τὰς οἰκίας, πολλὰς καὶ μεγάλας τῆς κηδεμονίας ἕνεκα τὰς χάριτας ὁμολογούντας, καὶ ὡς ἦν λάθονται καιροῦ, τῆς εὐεργεσίας ἀξιωμανεῖσθαι ἐπαγγελλομένους. Ὅσοις δὲ μὴ γυναῖκες ἦσαν καὶ τέκνα, κατεῖχε παρ' αὐτῶ, καὶ εἰ τις ἑτερος ἐκὼν εἶναι ὑπελείπατο. Μετὰ δὲ τοῦτο στρατὸν ἀπολεξάμενος ἐκ τῆς παρουσίας εἰς τάγματα ἐκκαθάρα, καὶ στρατηγὸς ἐπιστήσας τὸν τε πιγκέρην Ἰωάννην, καὶ τὸν γυναικῆς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ, ἐκέλευεν εἰς Βυζάντιον ἐμβαλόντας καὶ περὶ τὸν μέλανα ποταμὸν στρατοπεθευσαμένους εἰργεῖν τὴν ἐκ Βυζαντίου στρατὸν, ὅπως μὴ ἐξίσωεν ἐπὶ τὰς αὐτῶ προχωρητάσας πόλεις· αὐτὸς δὲ παρεσκευάζετο ὡς ὅμα τοῖς ἐπιλοίποις στρατιώταις διὰ Πειρίθου καὶ Σηλυβρίας, ἦσαν γὰρ ἐπαμφοτερίζουσαι, καὶ μῆδετέρον βασιλέων καθαρῶς προσέχουσαι, διελθὼν καὶ ὑποποιησάμενος ὅμα πιγκέρην καὶ Ἀσάνην τοῖς στρατηγοῖς ἄχρι Βυζαντίου τῶν τειχῶν ἔλθῃ, ἀποπειραζόμενος εἰ προσχωροῖ. Ἐν Ἀδριανουπόλει δὲ ἐπεὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ βασιλέως ἦκει γράμματα, ὡς περὶ τὰς ἄλλαις πόλεσι καλεῖσθαι αὐτῶ προσέχειν ἤδη βασιλεῖ γεγεννημένῳ, οἱ δυνατοὶ μὲν τῶν πολιτῶν ἐδέξαντο προθύμως, καὶ ἐκέλευον τὰ γράμματα ἀναγινώσκεισθαι ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ δὲ δῆμος δὲ οὐχ ἠδέως εἶχε. Καὶ δῆλοι ἦσαν ὡς νεωτερίσσαντες· οἱ δὲ τινες αὐτῶν καὶ φανερῶς ἀντεῖπον. Οὗς ἀπήλαυον πρὸς ὀργὴν οἱ δυνατοὶ οὐ λοιδορίας μόνον, ἀλλὰ καὶ μάστιγι χρητάμενοι. Οἱ δὲ, τέως μὲν πρὸς τὴν ὕβριν τῶν δυνατῶν διακαρτέρουν, δεδιότας τε αὐτοὺς οὐκ ὀλίγους ὄντας, καὶ δημαγωγῶν οὐκ ὄντων εἶτι οἱ πρὸς ὀργὴν διερεθίσουσιν. Ἐπαὶ δὲ ἐπαγένετο ἡ νύξ, Βράνος τις τοδνομα τοῦ δήμου εἰς σκαπάνῃ προσέχων καὶ χερσὶ καὶ γλίσχρῳ· ἐκ τούτων ποριζόμενος τὸν βίον· καὶ δύο προσεταιρισάμενός τινας ἑτέρους· οἱ Μουγδουφῆς καὶ Φραγγόπουλος προσηγορούμενοι, νυκτὸς τε τῶν δημοτῶν τὰς οἰκίας περιιόντες καὶ πείσαντες μὴ βῆθουμεῖν, ἀλλ' ἐπανίστασθαι τοῖς δυνατοῖς, ὡς οὐκ ἀπαλλαξίμενοι μόνον τῆς ὕβρεως ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ τὰς οὐσίας διαρπάσοιτες, καὶ χεῖρα οὐκ ὀλίγην συστησόμενοι δημῶδι ἐπιτίθενται τοῖς δυνατοῖς, καὶ πάντων κρατοῦσι, πλὴν ὀλίγων οἱ τὴν ἐπιβουλὴν αἰσθόμενοι, τὸν κείδονεν διέφυγον, κατακρύψαντες ἑαυτοὺς. Κατακλείσαντες δὲ ἐν τοῖς πύργοις τῆς πόλεως καὶ ἐπιστήσαντες φρουράς, ἐπεὶ καὶ ἡμέρα ἦδη ἦν, πανδημῶ

Jacobi Pontani notæ.

(81) Etsi τάγματα appellet, et τάγμα proprie legionem sonet, tamen malui cohortes vocare. Si enim in legione nomeres saltem quatuor millia, contecisset exercitum 65 millium. quantum in his

libris nunquam est videre, propter imminutas opes Romani imperii, et alienis opibus tunc valde indigentes.

ταῖς οἰκίαις τῶν ἐπιλοβήτων ἐπιλοβήσαντες, τὰς τε οὐ-
 σίας διήρπαζον, ἔπειτα καὶ τὰς οἰκίας καθήρουν,
 οὐ μόνον τὰς ἐκλύσεις περιαιρούμενοι, ἀλλ' ὑπὸ μα-
 νίας καὶ τοίχους ἄχρι θεμελίων διαλύοντες. Καὶ
 οὐδὲν ἦν ὃ τι δεινὸν μὴ ἐτόλματο κατὰ τῶν τὰ Καν-
 τακουζηνῶ βασιλείῳ ἡρημένων. Πολλοὶ δὲ καὶ ἰδίων
 ἕνεκα διαφορῶν παραπήλαυσαν τῆς τοῦ δήμου φορᾶς.
 Ἄλλοι δὲ καὶ, χρημάτων σφίσι βεβηλομένων, ὑπὸ
 τῶν λαθούτων ἠτιάθησαν Καντακουζηνιστῶν. Οὕτω
 γαλεπὴ στάσις ἐξαρχῆς εὐθύς ἀνήφθη. Ἐξοξέε δὴ καὶ
 μᾶλλον γαλεπωτέρα ἐκ τοῦ πρώτου παρ' αὐτοῖς γε-
 νέσθαι, ἐπεὶ ὑστερόν γε καὶ πᾶν τὸ Ῥωμαϊκὸν εἰς
 ὀμότερα πολλῶν καὶ γαλεπωτέρα ἐξεστράτη, τῶν μὲν
 ἕκασταχοῦ δήμων, τὸν βασιλέα Παλαιολόγον δεῖν οἰο-
 μένων αὐτοῖς δεσπότην ἐπισημαίνεσθαι τῶν ἀρίστων
 δὲ ἢ τῆ ἀληθείᾳ, τῆ Καντακουζηνῶ προσκειμένων
 βασιλεῖ, ἢ τῶν ἀπόρων καὶ νεωτερίζειν βουλομένων
 τὴν ἰσὴν αἰτίαν ἐπαχόντων οὐκ ἐκ τινος ἀλέγχου.
 Ῥῆστα δὲ αὐτοῖς ἐγένοντο αἱ ἐπαγωγαί, χρήματά
 τε ἔχουσι καὶ εἶδει τοὺς ἀπόρους διαρπάζειν καὶ μὴ
 βουλομένοις τοῖς ἄλλοις ὁμοίως συνασχημονεῖν. Καὶ
 οἱ τε δήμοι καὶ πρότερον πρὸς τοὺς ἀρίστους ἐκ τοῦ
 παρ' αὐτῶν ἄγεσθαι καὶ φέρεσθαι ἐν τῆς εἰρήνης
 τοῖς καιροῖς πολλὴν ἔχοντες ἀπέχθειαν, ἄλλως τε
 καὶ διαρπάζειν τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐλπίζοντες, πολλὰς
 οὐσίας, ἐτοιμοὶ ἦσαν πρὸς τὰς στάσεις καὶ ἐξ ἐλα-
 χίστης προφάσεως καὶ τὰ δεινότερα ἐτόλμων. Οἱ τε
 στασιασταί, ὡς ἐπιπολὺ τῶν ἀπορωτάτων καὶ λωπο-
 δυτῶν καὶ τοιχωρῶν ὄντες, αὐτοῖς τε ὑπὸ τῆς πε-
 νίας ἀναγκασμένοι, οὐδὲν εἶασαν ἀτόλμητον, καὶ
 τοὺς δήμους ἐνήγον πρὸς τὰ ἴσα, τὴν πρὸς βασιλέα
 τὸν Παλαιολόγον εὐνοίαν ὑποκρινόμενοι, διὸ καὶ
 πιστοτάτους ἐν τοῖς προσηγορευέμενοις. Ὑστερον δὲ
 ὡς περ τε νόσημα κακώθηδες καὶ δεινὸν τὴν πᾶσαν
 ἀρχὴν ἐπινοούμενον Ῥωμαίων καὶ τῶν πρότερον
 δοκούντων μετρίων καὶ ἐπεικῶν πρὸς τὴν ὁμοίαν
 ὄψιν ἐξεκαλέσθη πολλοὺς. Ἐν μὲν γὰρ εἰρήνῃ καὶ
 πολέμων ἀπουσίᾳ, αἱ τε πόλεις καὶ οἱ ἰδιῶται ἀμεί-
 νους ἔχουσι τὰς γνώμας, καὶ πρὸς αἰσχρὰς καὶ φαύ-
 λας πράξεις ἤκιστα ἂν ἐξάγονται, διὰ τὸ μὴ ἐξ
 ἀκρουσίου ἀνάγκης περιπίπτειν. Ὁ δὲ πόλεμος τὴν
 καθημέραν ἀπορίαν ὑφαιρούμενος, βίαιος διδάσκαλος
 καὶ τῶν πρότερον δοκούντων ἀτόλμητων γίνεται.
 Ἐστασίαζον οὖν αἱ πόλεις πᾶσαι κοινῇ πρὸς τοὺς
 ἀρίστους. Καὶ οἱ ὑστερίζοντές που πύσσει τῶν προ-
 γεγεννημένων, πολλὴν ἐπιδείκνυντο ὑπερβολὴν, καὶ
 μέχρι φόνων ἐχώρησαν, καὶ τούτων ἀπανθρώπων·
 καὶ ἢ τε ἀλόγιστος ὁρμὴ ἀνδρία ἐνομισθη, καὶ ἢ
 ἀναλήγιστος πρὸς τὸ συγγενὲς καὶ ἀσυμπάθεια, βα-
 θαῖα πρὸς τὸν βασιλέα πίστις. Καὶ ὁ μὲν πρὸς βα-
 σιλέα τὸν Καντακουζηνὸν γαλεπαίνον, καὶ πρὸς
 ὕβρεις ἐξαγόμενος αἰσχρὰς καὶ γαλεπὰς, πιστὸς
 ἔδοκει, ὁ σωφρονῶν δὲ καὶ γλώσσης κρατῶν, καὶ
 τὸ προσήκον ἦθος διασιώζων, ὑποπίτος ἦν εὐθύς.
 Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ ἐπιβουλεύσαι, καὶ ψεύδη καὶ συ-
 κοφαντίας πλάσασθαι, δόκησιν συνέσεως παρεῖχε.
 Καὶ ἢ προδοσία τῶν οικειοτάτων, ὡς περ τε τῶν
 αγαθῶν ἐπετηδαύετο μετὰ ὀνόματος εὐπρεποῦς.
 Οὕτω πᾶσα ἰδέα κακοτροπίας δὲ τὰς στάσεις ταῖς

A contabulata destruentes, sed præ furore etiam
 muros usque ad fundamenta evertentes, nec
 erat quidquam adeo horribile quod illi contra
 Cantacuzeni partium studiosos reformidarent.
 Complures item propter privatas controversias
 hoc furore populati ad suam utilitatem abusi
 sunt. Alii præterea, cum ipsis pecunia deberetur,
 a debitoribus Cantacuzenismi accusabantur ita
 seditio a principio statim perniciosa exstitit. Visa
 est autem eo perniciosior, quod apud eos primum
 facta esset; nam postea nomen totum Romanum
 ad sævitiam multo immaniorem conversum est,
 cum ubique populi omnes Palæologum sibi domi-
 num promulgandum censerent, optimatibus vel
 sincere a Cantacuzeno stantibus, vel egentibus, et
 rerum novarum studiosis idem criminis loco, sed
 nulla probatione illis objectantibus. Facillime
 porro invadebantur, qui habebant pecunias, quas
 pauperiores diriperent, et nolebant aliorum iustar
 et cum aliis indecenter ac turpiter se gerere.
 Plebs quoque etiam ante optimatibus infensa erat,
 eo quod tempore pacis prædæ ipsis ac popu-
 lationi esset. Et cum spes diripiendorum bonorum,
 nec exiguorum accederet, a tumultu seditioneque
 haud abhorrebant, atque ex levissima occasione
 audebant atrocissima; seditionumque auctores ple-
 rique erant egestate perditæ, perfossores parietum,
 et cum ipsi mendicitate coacti, nullam malum fa-
 cinus detrectarent, vulgus ad similia inducebant,
 C 443 interea se Palæologi imperatoris cupidos
 simulantes, et se ejus fidelissimos appellantes. Ta-
 dem quasi morbus quidam gravis ac pestifer totum
 Romanum depastus imperium, multos etiam qui
 prius moderati et lenibus videbantur ingenii, ad
 similem insolentiam provocavit. Nam in pace, dum
 bellum abest, cum urbes, tum privati probam
 mentem possident, turpesque et vitiosas actiones
 nequaquam suscipiunt, quia scilicet invitos ad id
 nulla necessitas urget. At vero bellum quotidianam
 copiam subtrahens et imminuens, violentus ma-
 gister fit etiam eorum quæ prius nefaria ducebantur.
 Universæ igitur urbes communiter contra op-
 timates insurgunt; et si quæ forte in eo tardiores
 fuissent, auditione alibi gestorum, postea modum
 omnia excedebant, et usque ad cedes quoque,
 easque truculentas procedebant, impetusque ratio-
 nis expers, fortitudo, indolentia erga amicos, et a
 miseratione alienus animus, constans erga impe-
 ratorem fides nominabatur; quique imperator in
 Cantacuzenum odisset, et in eum fœda et acerba
 maledicta jactaret, fidelis habebatur. Contra mo-
 destus, et linguæ continens, et decorum in di-
 ctis factisque observans, statim suspectus fiebat.
 Eodem modo insidias tendere, mendaciaque et
 calumnias comminisci, opinionem prudentiæ con-
 ciliabat, familiarissimorumque proditori, velut
 bono alicui honorifici nominis consecrando opera
 dabatur. Sic omne genus improbitatis et nequitiæ
 propter seditiones tuæ per civitates usurpatum est,

nec erat quidquam incommoatorum, quod bovi non A
perpeterentur. Nam optimates mox e medio tolle-
bantur, aut ob pristinam erga imperatorem Canta-
cuzenum voluntatem, aut quod tum arma pro illo
caperent. Medii autem cives trucidabantur, aut
quia seditiosos non adjuvant, aut invidia, quod
superessent. Et natura humana, quæ etiam contra
leges semper peccare consuevit, tunc præcipue im-
potenter furere videtur, cum a magistratibus non
coeretur: jureque ipso potentior, sublatis secun-
dum id legitimis, etiam Deo, si vincere liceat, arma
inferre non metuit

444 CAPUT XXIX.

Adrianopolitani conjecti in angustias, auxilium a rege Mæsurum flagitant, qui frustra Adrianopolim venit. Quantum adventus ejus Cantacuzeno obsuerit. Prædatores Mæsi male a Thracibus et Persis accipiuntur. Mæsus timens, pacem petit, quam suis licet invitis, concedit Cantacuzenus. Ipse quoque denuo ab imperatrice pacem petit. Ejus legati violantur. Syrales item familiarissimus iniercipitur et ignominiose vexatur.

Populus Adrianopolitanus, postquam primores B
civitatis victos Byzantium misit, formidans ne
imperator Cantacuzenus prope absens cum universo
exercitu urbem adoriretur, nec posset se defen-
dere, quod milites omnes ferme partim capti es-
sent, partim e domiciliis, ubi latebant, pro-
spicere non auderent, ad hæc nullum Byzan-
tio subsidium expectans (sciebat enim in ejus
agris stativa habere Cantacuzenum), ad regem
Mæsurum legatos, celeres supplicas oratum mittit.
Alexander autem, ut erat verisimile, non propter
seditionem tantummodo, sed etiam pecunia (si
magistratus urbis videlicet corrupisset) deditio-
nem civibus se persuasurum opinatus, citra prola-
tionem Adrianopolim venit. Sed frustra fuit; urbis
enim rectores socium se, non dominum vocasse C
aiebant. At enim Cantacuzeno ejus adventus
non vulgariter nocuit, omnibus cum imperatricis
causa advēnisse existimantibus. Nam et missum ab
illo agmen ad flumen Nigrum, et duces, rati non
expedire illic manere cum periculo, imperatore a
Mæsiis obsesso, recesserunt: nonnullique primarii,
ac bona pars militum relictis ducebus Byzantium
autogerunt, e quibus erat Joannes Batatzes Achy-
raitarum aciei præpositus. Et Thraciæ Mæcedo-
niæque oppida, quotquot in Cantacuzeni ditione-
nem se tradiderant, paucis admodum exceptis, ut
Mæssos contra eum irruisse intellexerunt, simul ad
Augustam defecerunt, locupletioresque cives cum
præfectis vinculis constrictos, Byzantium deporta-
runt. Similia Rhodopes oppida designarunt, commu-
neque adversus Cantacuzenum et potentiores cu-
jusque oppidi cives bellum gerebatur. Fæmæ enim
in duas factiones discesserant, paucisque a Canta-
cuzeno facientibus, plebs a seditiosis et egentibus
solicitata, imperatrici favebat potius; ubique au-
tem popularis multitudo superior, ditiores interi-
mebat, miseraque confusio ac perturbatio urbes
occupabant. 445 Alexander cum Adrianopolim ob-
tinere nequivisset, prope Didymotichum, Hebro

πίλεσι τότε ἐπεδείχθη· καὶ οὐδὲν ἦν ὃ τι μὴ οἱ
ἐπιεικέστεροι ὑπέμενον. Οἱ μὲν γὰρ ἄριστοι αὐτίκα
διαφθείρωτο, ἢ τὴν προτέραν πρὸς βασιλέα τὸν Καν-
τακουζηνὸν εὐνοίαν ἐπικαλούμενοι, ἢ τὸ μὴ ἐν τῷ
αὐτίκα ἐκεῖνῳ πολεμεῖν, οἱ μὲσοι δὲ τῶν πολιτῶν,
ἢ ὅτι οὐ συνηγωνίζοντο ταῖς στασιάζουσιν, ἢ φθίονῃ
τοῦ περιεῖναι. Καὶ ἡ ἀνθρωπεῖα φύσις εἰσθυῖα καὶ
παρὰ τοὺς νόμους ἀδικεῖν ἀεὶ, τότε μᾶλλον δεδειξεν
ἀκρατῆς μὲν οὖσα πρὸς ὀργὴν, ἦν μὴ ὑπὸ τῶν ἀρ-
χόντων σωφρονίζηται, κρείσσων δὲ τοῦ δικαίου τῶν
περὶ τοῦτου νομίμων ἀνηρημένων, πολεμία δὲ τοῦ
κρείττονος ἂν περιγίνεσθαι ἐξῆ.

Ὁ μὲν τοι ἐν Ἀδριανουπόλει δῆμος, ἐπεὶ τοὺς
δυνατοὺς αὐτῶν δεσμιώτας εἰς Βυζάντιον παρέπι-
ψαν, δείσαντες μὴ ἐγγὺς βασιλεὺς διατρίβων ὁ Καν-
τακουζηνός, ἀθρόον αὐτοῖς ἐπιστρατεύσῃ, καὶ οὐχ
οἶσί τε ἀμύνεσθαι ὥτι διὰ τὸ τοὺς στρατευομένους
μικροῦ δεῖν ἅπαντας τοὺς μὲν ἐαλωκένας, τοὺς δὲ,
μὴ δὲ τῶν οἰκίῳν προκόπτειν ἐν αἰεὶ κατακρύπτοντο
τοῖμα, ἄλλως τε μηδ' ἐκ Βυζαντίου βοήθειάν τινα
σφίσι προσδοκῶντες ἤξειν· ἤδεσαν γὰρ ἐκεῖ τὴν
Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως στρατὸν ἐστρατοπε-
δευμένην· πρὸς βασιλέα τῶν Μυσῶν πέμπουσι πρε-
σβεῖν, διόμενοι σφίσι κατὰ τάχος βοήθειν. Ἀλέξαν-
δρος, δὲ ὡς περ ἦν εἰκός, οὐ διὰ τὴν στάσιν μόνον,
ἀλλὰ καὶ χρήμασι νομίσας εἰ διαφθείρειε τοὺς ἀρχόν-
τας τῆς πόλεως παῖσειν αὐτῷ βλάβως προσχηρήσειν,
ἤκεν εἰς Ἀδριανούπολιν οὐδὲν μελλήσας. Τῶν μὲν
οὖν μελετωμένων ἤνυσεν οὐδέν. Οἱ γὰρ τὴν πόλιν
ἄγοντες σύμμαχον ἔφασαν, οὐ δεσπότην κεκλημέναι.
Βασιλέα δὲ τὸν Καντακουζηνὸν οὐ τὰ τυχόντα ἐδλα-
ψεν ἢ ἐκεῖνου ἀφίξις, νομισθεῖσα παρὰ πάντων, ὡς
ὑπὲρ βασιλείῃς ἐγεγόνει. Ἢ τε γὰρ πρὸς τὴν Μέλανα
ποταμὸν ἀπεσταλμένη παρ' ἐκεῖνου στρατιὰ καὶ οἱ
στρατηγοί, μὴ νομίσαντες λυσιτελεῖν ἐνταῦθα δικ-
κιδνεύειν τοῦ βασιλέως σφίσι πολιορκουμένου παρὰ
τῶν Μυσῶν, ἐπανεζεύγνυσον. Ἐν δὲ τῇ ἀναχωρήσει,
τῶν τε συγκλητικῶν τινες καὶ οὐκ ὀλίγοι στρατιῶ-
ται, τοὺς στρατηγούς καταλιπόντες, διεδίδρασκον
εἰς Βυζάντιον. Ὦν ἦν καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης, τά-
ξιν ἄγων τὴν Ἀχυραιτῶν πρόταγορευομένην. Καὶ αἱ
τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας πόλεις ἅται βασιλεῖ τῷ
Καντακουζηνῷ ὑπήκουσιν ἦσαν, τὴν ἐσβολὴν τῶν Μυ-
σῶν πυθόμεναι, ὡς κατὰ βασιλέως γένοιτο, πλήν
ὀλίγων λίαν, πρὸς βασιλέα συναπέστησαν, καὶ τοὺς
τε ἀρχοντας αὐτοῖν, καὶ τῶν πολιτῶν συλλαμβάνον-
τες τοὺς δυνατοὺς, ὑπὸ δεσμοῖς εἰς Βυζάντιον ἀπεκό-
μιζον. Τὰ ἴσα δὲ καὶ αἱ κατὰ τὴν Ῥοδόπην πόλεις
Ἰδρών· καὶ κοινὸς ἦν ὁ πόλεμος πρὸς τε Καντακου-
ζηνὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς παρ' ἐκάστοις δυνατοὺς·
σχισθὲν γὰρ τοι εἰς δύο διήρητο τὰ τῶν πολιτῶν·
καὶ οἱ μὲν ὀλίγοι τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως

ἔδρων, οἱ δὲ ἄλλοι δὲ ὑπὸ τῶν σατταπύτων ἀγόμενοι καὶ τῶν ἀπύτων, τὰ βασιλῆος ἤρουντο μᾶλλον· κρείττους δὲ οἱ πολλοὶ πανταχοῦ γινόμενοι, διέφθειρον τοὺς δυνατοὺς. Καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία τὰς πόλεις κατείχεν. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Μυσῶν βασιλεὺς ἐπεὶ τὴν Ἀδριανοῦ κατασχεῖν οὐκ ἴδυνήθη, πρὸς Διδυμοτείχῃ ἐστρατοπέδευσεν ἐλθὼν, μήπω διαβάς τὸν Ἑβρον. Στρατιὰν δὲ ἀπολεξάμενος ἐκ τῆς ἰδίας οὐκ ὀλίγην, πρὸς τὰς κατὰ Θράκην ἐξαπέστειλε πόλεις ληϊσομένους. Οὕτω δὲ συμβάν ἢ ἐκ Βυζαντίου Ἀγγέλου τοῦ πιγκέρνη ἀναστρέφουσα στρατιὰ, οὐκ ὀλίγοις αὐτῶν περιτυχοῦσα, καὶ κρείττων γενομένη, ἀπέκτεινε κατὰ τὴν μάχην. Ὀμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης χωρία στρατιὰ Περσικὴ ἐπὶ λείαν καὶ αὐτὴ περαιοθεῖσα, τοῖς ὑπολοίποις τῶν Μυσῶν κατὰ τύχην συντυχοῦσα, ἀπέκτεινέ τε καὶ εἶλε ζῶντας ἐξ αὐτῶν πολλοὺς. Οἱ δὲ λοιποὶ πρὸς στρατόπεδον τὸ οἰκεῖον ἐπανήλθον, εὐ μόνον ἔχοντες μηδὲν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων πολλοὺς ἀποβαλόντες. Ἀλέξανδρος δὲ καίτοι πρότερον καταφρονητικῶς πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα διακείμενος, οἷα δὲ οἰόμενος μηδὲ ὀλίγα δυνάμενον ἀντιτάττεσθαι πρὸς αὐτὸν, πρὸς τῷ πληγῆναι ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τε Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, ἔτι καὶ τὸν βασιλέα πυθόμενος ἐν Διδυμοτείχῃ στρατιᾶς πολλῆς καὶ ἀγαθῆς εὐπορεῖν, ἔδεισε καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων μὴ οὐκ εἰς ἀγαθὸν αὐτῷ ἢ τόλμα ἀποδοῆ· καὶ πέμψας πρεσβείαν, διελέγετο περὶ εἰρήνης. Τῶν δὲ βασιλεῖ συνόντων οἱ ἐν ἡλικίᾳ καὶ θρασύτεροι τὰς ὀρμὰς μὴ δέχεσθαι παρήνουν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἐξώρμων βασιλέα μᾶλλον πρὸς τὴν μάχην. Ὁ δὲ οὐκ ἐπειθετο, πρὸς οὐδὲν οἰόμενος τὸν πόλεμον αὐτοῖς λυσιτελήσειν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς μόνους, ἔφασκε, Μυσσοὺς ἦν ὁ ἀγὼν ἡμῖν, εἶχεν ἂν τινα ἢ τόλμα λόγον· νυνὶ δὲ οὐ μᾶλλον τούτους ἡμᾶς, ἢ ὅπως Βυζαντίους ἀμυνόμεθα χρὴ σκοπεῖν. Ἄν τε γὰρ νικήσωμεν Μυσσοὺς, οὐδὲν ἔσται πλεον, ἢ ὅπως ἐνθύνῃς ἀπελάσωμεν· ὅπερ αὐτοῖς ἀνάγκη πράττειν, ἂν τε ἡττηθῶσιν, ἂν τε μὴ. Ἐὰν δὲ ἡττώμεθα αὐτοῖ, ὡσπερ καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἐξεπίτηδες στρατηγήσομεν τοῖς πολεμίοις. Ἄσπερ εἰ ἂν εἴη μᾶλλον ἐκείνοις ἦδιον καὶ λυσιτελέστερον, ἢ ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπ' ἀδουλίας ἢ ἐκείνοις εὐχῆς ἄξια νομίζεσθαι, ποιεῖν; Ἄλλως τε, οὐδὲ Ἀλεξάνδρου πρόφασιν ἡμῖν δικαίαν πρὸς τὸν πόλεμον παρεσχήμενος, ἀδικοῖημεν ἂν εἰ μὴ διαλύεσθαι ἐθέλοιμεν. Οὐ γὰρ ἡμῖν γε ἐπεστράτευσεν, ἀλλ' ἐφ' ἑτέραν πρόφασιν ἐλθὼν, ἄκων ἐβλάψεν ἡμᾶς, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ μὴ λυσιτελεῖν ἡμῖν τὸν πόλεμον, καὶ ἐκ τοῦ μὴ πρόφασιν δικαίαν εἰληφῆναι, τὴν εἰρήνην μᾶλλον αἰρετέαν. Τοιαῦτα εἰπὼν, τοὺς πρέσβεις προσεκαλεῖτο, καὶ ἐχρημάτιζε περὶ σπονδῶν. Καὶ ἐπεὶ κάκεινοι διαλύεσθαι ἦσαν ἔτοιμοι, αὐτοῖς μὲν δῶρα παρασχῶν, ἀπέπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Πρεσβείαν δὲ πέμψας πρὸς Ἀλέξανδρον, καὶ αὐτὸς ἐβεβαίω τὰς σπονδὰς. Βουλομένων δὲ τῶν βασιλέων καὶ ἀλλήλοις συνελθεῖν ἐπὶ φιλίας μᾶλλον βεβαιώσαι, διεκώλυσεν ὁ χειμὼν ἐπιγενόμενος σφοδρὸς· ὑφ' οὗ μὴ δυνάμενον τὸ στράτευμα Μυσῶν διακαρτερεῖν ἐπὶ σκηναῖς ἀνεζεύγνυον εἰς

non dum transito castra locavit, delectamque de exercitu manum non modicam ad urbes Thraciae depopulandas misit. Tum qui ex agro Byzantino cum Angelo pincerna revertebantur, pluribus eorum obvii, conflictu eos occubunt. Similiter circa maritima Thraciae loca Persae, cum et ipsi populatum transmisissent, reliquis Mæsis casu occurrentes, aliquot interfectis, complures capiunt: cæteri ad exercitum suum non modo sine præda, sed et multis suorum amissis se recipiunt. Alexander quanquam prius Cantacuzenum contemneret, quod sibi ne paulum quidem resistere posse opinaretur, cum præterquam quod utrinque et a Romanis et a Persis susus esset, audisset insuper, ipsum Didymotichi habere magnum numerum strenuorum militum, reliquis suis inquit, ne forte secus eveniret audacia, missisque oratoribus de pace egit. Quæ imperatori militabat juvenus, ætatis fervore animosior, pacem dissuadere, magisque ad prælium impellere. Ille repudiare consilium, ut parum utile. Si enim, inquit, cum solis Mæsis certamen vobis esset, non sine aliqua ratione auderemus: nunc non magis quomodo horum, quam quomodo Byzantium a nobis vim prohibeamus, considerandum est. Sive enim Mæsos vicerimus, nihil consequemur aliud, quam ut hinc abeant, quod quidem necessario jam facere debent; sive vincamur ipsi, velut de industria hostes contra nosmet, tanquam duces eorum, adducemus. Qui igitur illis jucundius atque fructuosius, quam nos ipsos stultitia quadam committere, quod ipsi ut difficile votis expetendum consent? Ad hæc cum Alexander justam nobis pugnae occasionem non obtulerit, injusti simus, nisi pacem cum eo conjungamus; non enim nos petivit, sed cum alia de causa huc venisset, nobis haud volens nocuit. Quare quia nec profutura est nobis dimicatio, nec idonea ejus causa offertur, pax amplectenda est. His dictis legatos accersit, de fœdere respondet, et ad id promptos donis honorat, atque ad suos remittit, ipseque per suos ad Alexandrum legatos fœdus confirmat. Dum autem reges ad constabiliendam amicitiam pararent convenire, hiemis intervenientis asperitas rem distinuit: 446 præ qua cum Mæsi in tabernaculis perdurare nequirent, militibus et equis aliquot enectis frigorum magnitudine domum revertentur. Post hæc imperator Cantacuzenus Augustam de pace iterum appellat, petitque ne qua prius temeritate, paria aut deteriora etiam in posterum aggrediatur. Quin potius cum ex antea jam cognoverit, bellum istuc Romanum imperium funditus perditurum, pacem admittat: se quoque, licet par pari referre possit, communis boni causa ab armis libentissime discessurum. Legatus erat qui et alias, Demetrius Sguropulus, et una Joannes Pothus ex Angeli pincernæ domesticis. Ad legationem qui Byzantii pro imperatrice tractabant imperium nihil respondent, sed legatum alterum multis aspersum convitiis in custodiam compingunt:

Sgurovulum vere verberibus indignissime coeperunt, pilisque barbæ et capitis nudatum in foro, ut in pompa, publice spectandum statuunt, deinde injectis collo vinculis, in carcerem trudent. Supplicii differentiam faciebat, quod hic esset ex imperatoris familiaribus, in quos oporteret omnem acerbitatem effundere, nullamque quantumvis atrocem injuriam non conferre, cum hoc modo se ipsum Cantacuzenum ignominia in illis multare arbitrentur, simul ut eum ad ultionem, pacis cupiditate subjecta, iritarent. Erant siquidem in impore, si imperatrix pacem non respueret, ne ipsi ut malorum istorum capita et auctores, pessum irent. Pothum vero paulo post e carcere liberam, ad pincernam remittere decernebant, cum sollicitationibus multis et eximiiis, si se contra imperatorem vellet socium adungere. Quare et mihi aliquanto eam habuerunt. Non diu post etiam Syracem, missa imperatoris in Chium navigantem, ut ejus familiarissimam interceperant, ac Byzantium perductam, mento et capite rasis, usino impulerunt (82), sic ut facie ad ciunem obversus majoris causa decedentis eandem bestias pro freno tenere cogeretur. Et ad hunc quidem modum isti triumpharent.

ὄμοιαν διατρέχουσαν, ἀποθνήσκον τὰς παρὶ τῆς εἰρήνης λεγισμῶς· ἐθεδίεσκον γὰρ μὴ καὶ τῆς βασιλείας τὴν εἰρήνην ἐλομένης ἀπόλωνται αὐτοί, πῶν παρόντων κακῶν αἰτιώτατοι ἐφθάντες. Τὸν Πύθον δὲ ἐσκέπτοντο μὲν γὰρ τὸν δεσποτικὸν ἀπολύσαντες, Πιγκέρνη προσπέμφει, πολλὰ ἐκαγγαλιόμενοι καὶ θαυμαστὰ, οὐ βασιλέως ἀποστάς ἔλαστο μᾶλλον σὺν αὐτοῖς ἐκείνῳ πολεμῶν. Διὸ καὶ προσηγορευομένη πρὸς προσγέχθησαν. Ὀλίγω δὲ ἕστερον καὶ Σικελίαν κρατήσαντες πρὸς Χίον διαπεραιούμενον ἐπὶ βασιλείᾳ, ὅτι καὶ αὐτὸς τῶν αἰχμαστῶν ἐκείνῳ ἦν, ἀγαγόντες πρὸς Βυζάντιον, καὶ τρίχας καὶ γένυα περιελάοντες, ἕνω τε ἐπιθέοντες τετραοικίον ἐπὶ τὸν πρυοκτὸν, ἐνάγκαζον τὴν ἔνου κατέχειν οὐρανὸν, ἐφ' ὅδου κίεσαν. Καὶ τοῦτον ἐθροῦν ἔθεον τὸν τρόπον.

47 CAPUT XXX.

Diuitie Cantacuzeni diripitæ, et illarum immensitates, et quid delinquit. Anæronicus Asines Cantacuzeni esset contra gentium exercitum ducit; et quomodo tota provincia devastata fuerit. Barbarorum depopulationes. Et Zarnobianæ predones exsulant apud Odyssuochum. Adrianopolim accedit. Pincernam Pamphila evocat. Hebræos congelasset. Pamphilienses presidium arcis cum duobus Byzantium mittunt. Byzantii Cantacuzenum probrisissime conviciantur, variis de causis. Accusatur vehementer. A patriarcha excommunicatur. Imperatricem et consistorium herorat. In consistorium anachoritarii.

Postquam urbem omnem, præter Pærophiū, et Pærophiā in Thracia, et castellum quoddam Empythiūm in Bœtiæ, quod prope Didymochium, multo antea a fundamētis Cantacuzenus edificarat, ad imperatricem quasi per conjugationem desciverat, ejus opes in singulis propemodum collocatis diripiuntur, quæ etiam civitatibus eorum ad arma in eum capiendâ inclinatione erant, belli lucrum non exiguum cernenti; eorum itera fortunæ, qui non vere illi favebant, aut ob aliquam causam favoris et gratiæ suspecti erant. Quamvis igitur paternis imperatori, et patri ejus Byzantii, et in aliis civitatibus ab imperatrici factis obsequiis sit,

Ἐπὶ δὲ αἱ πόλεις πᾶσαι, πλὴν Καρφίλου καὶ Κορφαίου πόλεων κατὰ τὴν Θράκην καὶ φρουρίων τινῶν Ἐμπυθίου προσηγορευομένου, ὅπερ ἔγγυς Διδυμοτείχου πάλαις πρότερον χρόνις ἐξ αὐτῶν κρηπίδων ἰδοίματα ὁ βασιλεὺς, πρὸς βασιλῆα συνεπέστησαν, ὥσπερ ἐκ συνθήματος, τὰ τε βασιλέως διεσπέζετε ἐν πάσαις σχεδὸν διασπαρμένα. Ἄ καὶ μᾶλλον ἔπεισε τοὺς ἐκασταχοῦ ἐκπολεμωθῆναι πρὸς αὐτὸν, ὀφῶντας οὐκ ὀλίγον τὸ κέρδος τοῦ πολέμου καὶ τὰ τῶν ἐκείνῳ προσεχόντων, ἢ ἀληθῶς, ἢ καὶ ὑποπτευομένων ἐκ τινος αἰτίας. Τὸν μὲν οὖν τῶν χρημάτων ἐριθρόν θεος ἐν Βυζαντίῳ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ὑπὸ τῶν τῶ βασιλέως πραττοντων

Jacobi Pontani notæ.

(82) Genus summe ignominie, seu pœne ignominiosissimæ. Quid eorum villas et contemptius opibus et isto equitandi modo, ut saevissimi pro freno tenent, quid turpius, magisve ridiculum? sed et Anastasium patriarcham a Diiprio duci quibus incidentem, facie versus eundem con-

versa, et ignominiosum de eo triumphum egit. Zonaras in Copronymo, et Cedrenus. De Beatrice Augusta, Friderici Barbarossæ uxorē scribit idem Gulielmus Paradisus De antiquo statu Burgundiæ et Sigonius, De regno Italiæ, lib. xii. Affecta est autem hac ignominia a Mediolanensibus.

διηράγη βασιλεύς τε καὶ τοῦ μητρὸς σαφέστατα εἶπεῖν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τῶν ἐχόντων αὐτῶν εἰδῶτων ὑπο πλῆθους ἀκριβοῦς. Ποσειδέων δὲ βοῶν μὲν ἄγλαι πολλὰ, ἐς πεντακισχίλιας ἔχουσαι νομέδας· ζεύγη δὲ οἷς ἐχρήτο πρὸς τὰς γεωργίας, χίλια. Ἴπποι θήλειαι νεμόμεναι πανταπόσαι πρὸς διαχιλίαις, κάμηλοι διακίσιαι, ἡμίονοι τριακίσιαι, ὄνοι δὲ πεντακίσιαι· αὐθιγὰ τε ἕς πάντε μυριάδας ἔχοντα αὐτῶν, καὶ προβάτων μυριάδας ἑπτὰ. Καρπῶν δὲ ἀπιστόν τι χρῆμα καὶ δυσκρίθμητον κομιδῆ, ὧν ἀπάντων ἐν χρόνῳ ἀποστρηθεὶς βραχεῖ, οὐδὲν ἀγευγὸς ἢ μικρόφυχον ἐφθίγγετο. Ἐκαίνο δὲ ἡνία μόνον εἶς εὐδὲν χρεῖσιμον ἀνάλωτα τῇ κοινῇ. Αὐτὸς γὰρ ἰσχυρίζετο οὕτω διακινεῖσθαι, ὡς πάντας ἀναλώτων τῆς Ῥωμαίων ὠφελείας ἕνεκα. Ἐν Βυζαντίῳ δὲ τοῦ στρατεύματος ἡ πρὸ βασιλείως κηδεστῆς Ἀνδρόνικος ἡ Ἀσάνης στρατηγὸς ἀποδειχθεὶς, καὶ τὸν πρὸς τὸν γερμῶν πόλεμον ἀναδεξάμενος, ἄρας ἐκείθεν, τὰς κατὰ Θράκην περιήει πέλαις, πάντων προθύμως ὑποδεχομένων, καὶ συναϊρομένων πρὸς τὸν πόλεμον τὰ δυνατὰ. Βασιλεὺς δὲ ἡ Καντακουζηνός, πολλῆς μὲν καὶ ἀγαθῆς εὐπείρας στρατιᾶς. Στρατεύεσθαι δὲ ἀμήχανον ἦν διὰ τὴν ὠραν, καταφυγὴν τῆς στρατιᾶς πρὸς τοὺς ὄρους καὶ τὴν χιόνα οὐκ ἔχουσης, ἐκπεπολεμημένων ἤδη πάντων. Ἐθὲν εὐδίας μὲν οὐσης, τὰς περακίμινους κατέτερον πόλεις, καὶ κακῶς ἐπαύον, τῆς ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶς πρὸς τὰς πέλαις καταδουμένης, καὶ οὐδ' ἀντιβλέπειν αὐτῆς δυνατῆς. Ἐπεὶ δ' ἀναχαιροῖεν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἐκδιαζόμενοι ἐκαίνοι, αὐθις οἱ Βυζάντιοι ἀναθαρσύνοντες τὰς πόλεις ἐπέκλειον, αἱ πόλεις οὐκ ἐδόκειν. Καὶ ἡ χώρα πᾶσα ὡσπερ ὑπὸ πολεμίων ἐθουμένη, μετανίστατό τε εἰς πᾶς πόλεις, καὶ οὐδὲν ἦν ἢ τι εὖ ἐπαύετο φειδῶν, καὶ Σκυθικῆ ἔρημια ἢ κατακράτος οἰκουμένη Θράκη ἀπεδεικνύετο οὐκ ἐν μακρῷ, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἰσχύς ὑπ' ἑαυτῆς ἐδαπανᾶτο καὶ διεφθείρετο. Οὐ μὴν οὐδέ οἱ βάρβαροι ἠμέλουν, ἀλλ' ἐκόσμεον ὡς ἡ Ῥωμαίων στρατιὰ οἰήρηται, καὶ στρατιᾶς πρὸς θανάτῳ, ἐκ τῆς Ἀσίας παρεκκόμενοι καὶ ἱπποῖς καὶ πεζῇ καὶ μέγιστα ἐπέκλειον, οὐδανὸς ἀνθίσταμένου. Καὶ τὰ περὶ πάντα ἐν βραχεῖ κανὴ ἀνθρώπων ἀπεδεικνύεσαν πάντας ἐξανδρακτεθίζόμενοι, πλὴν ὅσοι πόλεις ἢ φρούρια κατέκλειον. Ἰταρρον δὲ ἐκαίμων ἀναλωθέντων, καὶ πρὸς τὴν μεσόγειον ἐχώρησαν. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι αὐτῶ τοῦ χειμῶνος διατέλεσαν ἀλλήλους ἀντεπεξίοντες καὶ βλέποντες ὅσα δυνατὰ. Διδυμοτείχῳ δὲ ἡ ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ οὐδέποτε ἐτόλμησεν ἐπιστρατεύσαι παρόντος βασιλέως. Οἱ μὲν οὖν ἐκ Τζερνομιάνου φρουρίου τινὸς οὐ πόρρω Διδυμοτείχου ὄκισμένου, οὐ φαυλά τινα ληστεύοντας ἐπέκλειον. Σχεδὸν γὰρ οὐ διέλιπον αἱ νυκτὸς τὰ τεῖχη περιόντες καὶ ληστεύοντας οἷς ἀνένεύχοιεν. Ἐλόνθων δὲ οὐ δι' ὀλιγότητα μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἐμπειρίαν· ἦσαν γὰρ περὶ ληστείας, μάλαιστα ἐμπειρομένοι. Προλογίσαντες δὲ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ στρατιῶται, ἐπεὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς εἰς ληστείαν αὐθις ἦγον, κλείοντες ὄντες τῶν ἐπίνασι εἰωθῶτων, οὐκ ὀλίγως ἀπέκτεινον αὐτῶν, τοῦ λόγου ἀναστάντες.

A non potest ad unguem dici, cum nec ipsis, qui eam asservabant, propter granditatem numerus ejus plane constiterit. Pecorum autem, bouum quidem paschalium in multa armenta dispersiorum fuerunt ad quina millia, rusticarum jura mille: equae pascales mille quingentae, camelii ducenti, muli trecenti, asini quingenti. Greges scilicet ad quinquaginta millia pecorum continentis; ovium septuaginta millia; frogum acervi incensibiles, et omnino innumerabiles. Quibus omnibus brevi tempore spoliatus, nihil imbelles aut pusillanimum locutus est. Nihil distaxat ei tristitiam movebat, quod tantae opae ad nullum reipublicae commodum (in cujus emolumentum ipse omnia impendere se cogitasse affirmabat) converterentur. Byzantii copiarum dux Andronicus Asanes, Cantacuzeni socer ecclesiarum, bello contra generum recepto inde profectus, Thracias urbes obibat, omnibus eum cupide exsipientibus, et quantum poterant adjuvantibus. Cantacuzenus cum numerosum haberet fortisque exercitum, educere illum propter anni tempestates nequibat: quod militibus adversus pluvias et nives nusquam pateret periculum, jam omnibus ut hostem aversantibus. Unde tranquillo caelo urbes finitimas incursionibus facescebant, cum interea Byzantinae copiae in civitates se abiderant, neque expectant eorum ferrent. Quibus caeli injuria cogente recedentibus, rursus Byzantii receptis animis, urbes inimicas quas videbantur promebant, totaque regio velut ab hostibus vastata, et nihil clausae non sustinens, in oppida commigrabat. Atque ita Thraciae orbis parvo spatio vi et grassationibus ad Scythicam solitudinem redigebatur, Romanorumque vires semetipsas absumebant ac deperdebant. Nec tamen Barbari opportunitatem negligebant, sed cum Romanorum exercitum civilem et discordiis intestinis laborantem comparissent, cum equitatu et peditatu ex Asia transfuerant, immania detrimenta nullo obsistente dabant, locaque omnia mari vicinis brevi tempore hominibus vacuefaciebant: omnibus, nisi qui urbes aut castralla habitarent, in servitutem raptis. Tum deinde stans in mediterranea pergebant. Romani vero tota hieme velitabantur, et damna vicissim quantum poterant creabant. Ad Didymotichum, ubi erat imperator, Byzantini nunquam se admovere ausi sunt, quanquam, ex proximo castello, cui nomen Zetomianum, direptionibus non parum infestabatur. Ferre enim in noctes singulas incensa obseutos, quas inveniebant, auferbant, nec propter paucitatem modo, sed usum etiam fallabant: erant siquidem in praedando multo exercitatissimi. Ubi ad praedandum more suo, et quidem plures voluit redierunt, milites apud Didymotichum ex insidiis prorumpentes, bonam partem occiderunt. Imperator Cantacuzenus, etsi principio veris Constantinopolim cogitabat invadere, tentareque an eam posset subigere, nihilominus ipse hieme ad magistratus Adrianopolim occulte mittit, et ad urbem

tradendam eos allectat. Dies quo veniat præfinitur. Ille assumpto exercitu ad alias Thraciæ urbes iturum illasque obsessurum fingens, ne qui ab Augusta stabant, infestum ejus accessum Adrianopolim nuntiarent, supra Hebrum, ut postridie militem transducturus, castra facit. Mittit quoque ad Pincernam consobrinum, qui cum millenario Pamphilum servabat, et arcem cum aliis gravis armaturæ ac sagittariis centum: mandat, ut relicta arcis custodia, et ex equitatu trecentis, qui inferiorem urbem tuerentur, cum cætero agmine ad se veniat; **449** causam insuper addit, cur eum vocet. Pincerna opinatus solum arcis præsidium urbi servandæ sufficere, cum toto equitatu adest. Cum autem per noctem illam Boreas spirasset vehementius, uluculo flumen congelari incipiens, intra breve tempus totum frigore constitit. Neque tamen adeo firma ac densa erat glacies, ut portare equitem posset, nec consuetis actuariolis transitum præbebat, sed ad istuc durior, ad equos vero sustinendos fragilior apparebat: quæ res multam transeundi dubitationem habebat. Per dies itaque duodenas imperator ibi in stativis mansit, expectans si quo modo daretur Hebrum transmittere. In his Adrianopolim Byzantio supervenientes sexcenti milites, rem disturbant. At Pamphilum, quoniam Pincerna cum copiis non aderat, præ quibus oppidani quippiam novi tentare metuebant, prius quibusdam e præsidio pecunia numerata corruptis, et eo perpulsis, ut vasa clam evacuarent, in quibus aquam et vinum, et si quid aliud potabile, servabant (non enim ex puteo haurire licebat, postquam sibi factas insidias audierant), custodes arcis simul tota urbs oppugnat, expugnatosque et intoleranda sili oppressos ad deditionem adigit, ac tres eorum duces vincetos, cum toto præsidio ad Augustam Byzantium mittit; quos Byzantii contumeliose tractatos et omnibus diceriis laceratos in carcerem dederunt. In imperatorem quoque Cantacuzenum se improbe gesserunt, a nulla verborum petulantia temperantes, eoque stoliditatis progressi sunt, ut si quando Joannes imperator adolescens e palatio ad animi oblectamentum quorpiam prodiret (ob ætatem siquidem immaturam, publicæ rei nihil attingebat, quando patre moriente non plus novem annos natus erat), præmissi quidam ab illis qui ad clavum sedebant, feminas juxta ac viros incitabant, ut eo transeunte complura longeque turpissima in Cantacuzenum maledicta evomerent. Et hoc tanquam jucundum munus imperatori puero offerebant. In hæc porro contumeliis etiam hoc sibi volebant (ut populo majorem timorem ingenerarent), Cantacuzenum, si vinceret, atrociter injurias persecuturum, id quod illis ex sententia evenit. Omnis namque populus, quo magis insaniebat, hoc amplius metuebat, et cum sibi condignam mercedem repensum in formidaret, audacius furebat, et a reconciliatione magis abhorrebat. **450** Nisi ille viribus omnino destitutus ac perditus esset, non se

A Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς διανοεῖτο μὲν ὡς ἄμνηρι: Βυζαντίῳ ἐπιστρατεύσων, καὶ πειρασόμενος εἰ δύναιτο ἑαυτῷ ὑποποιεῖν ὁμῶς τοῦ χειμῶνος τοῖς ἐν Ἀδριανουπόλει ἄρχουσι προσπέμπων κρύφα καὶ διαλεγόμενος, ἔπεισε τὴν πόλιν ἐγχειρίζειν. Καὶ ἐπεὶ συντέλειτο ἡμέρα καθ' ἣν ἔδει ἐπαλθεῖν, τὴν οὖσαν στρατιὰν παραλαβὼν, καὶ προσποιησάμενος ἐφ' ἑτέρας τῆς Θράκης βαδίσθαι πόλεις ὡς πολιορκήσων ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν τὰ βασιλίδος ἡρημένων πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ ἢ ἔφοδος μηνυθῆ, παρὰ τὸν Ἔθρον ἐστρατοπέδευσεν ὡς περαιωσόμενος εἰς τὴν ὑστεράαν. Πέμφας δὲ καὶ πρὸς Πιγκέρνην τὸν ἀνεψιὸν, τὸ Πάμφυλον ἅμα χιλίαις φρουροῦντα στρατιώταις, τὴν τε ἀκρόπολιν ἑτέροις ὀπλίταις καὶ ψιλοῖς τοξόταις ἑκατὸν, ἐκέλευε τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουρὰν καταλιπόντα, καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς ἱππικῆς τριακοσίαις, ὥστε φρουρεῖν τὴν κάτω πόλιν, τοὺς λοιποὺς ἀναλαβόντα, ἦκειν πρὸς αὐτὸν, ἐδήλου δὲ καὶ τὴν αἰτίαν ἧς ἕνεκα καλοῖτο. Ὁ δ' ἡγησάμενος τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει μόνην φρουρὰν ἀρκέσειν πρὸς κατάσχεσιν τῆς πόλεως, τοὺς ἱππέας ἅπαντας παραλαβὼν, ἦκεν ὡς βασιλέα. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς τοῦ Βορέα πνεύσαντος δριμύτερον, ἅμ' ἡμέρᾳ κρυσταλοῦσθαι ἤρχετο ὁ ποταμὸς, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ἅπας διαφαίνεται κρυσταλωθεῖς. Οὕτε δὲ τοσοῦτον εἶχε στερότης ὁ πάγος, ὥστε στέγειν τοὺς ἱππέας ἐπ' αὐτὸν περαιουμένους, οὔτε τοῖς συνήθεσιν ἀκατίαις πρὸς τὸν πόρον δίοδον παρεῖχεν, ἀλλὰ τοῦ μὲν, στερότερος ἐφαίνετο, τοῦ στέγειν δὲ τοὺς ἱπποὺς, ἀδρανέστερος. Διὸ καὶ ἀπορίαν πολλὴν παρεῖχε πρὸς τὸν πόρον. Δυσκαίδεκα μὲν οὖν ἐστρατοπεδεύετο ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς ἡμέρας, περιμένων εἰ τρόπῳ δὴ τινι ἐγγένοιτο τὸν Ἔθρον διαθῆναι. Ἐν ταύταις δὲ ἐκ Βυζαντίου τῇ Ἀδριανοῦ ἐπιγενομένοι στρατιῶται ἑξακόσιοι τὴν ἐπιχείρησιν ἀφείλοντο. Ἐν Παμφίῳ δὲ ἐπεὶ ὁ Πιγκέρνης οὐ παρῆν, ἔχων τὴν στρατιὰν ἣν ἐκεῖνοι ἐδοδοίκεσαν νεωτερίζειν, πρότερον τῶν φρουρῶν τινὰς χρήμασι διαφθείραντες, καὶ πείσαντες τὰ ἀγγεῖα λάθρα ἔκκενθον, ἐν οἷς ὕδωρ αὐτοῖς καὶ οἶνος, καὶ εἰ τι ἕτερον ὑγρὸν πρὸς πόσιν ἐφυλάττετο, οὐ γὰρ ἐκ πηγῆς ἀρῶσθαι ἐνῆν, ὡς ἐπύθοντο ἠνυσμένην τὴν ἐπιβουλήν, πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν ἀκροπόλει φρουροὺς κοινῇ πάσα ἢ πόλις ἀναιροῦνται. Καὶ ἐκπολιορκήσαντες ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, παρεστήσατο μάλιστα διψῆ πεισθέντας. Δῆσαντες δὲ τοὺς τε ἡγουμένους αὐτῶν, οἳ ἦσαν τρεῖς, καὶ τὴν φρουρὰν, ἐπεμψαν εἰς βασιλέα. Οὗ καὶ ἀτιμάσσαντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ καὶ πᾶν εἶδος ἐπιδειξάμενοι ἐρεσχολίας, εἶχον ἐν δεσμωτηρίῳ. Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν πολλὴν ἐνεδείκνυντο ἀγνωμοσύνην, οὐδεμιᾶς ὕβρεως φειδόμενοι. Εἰς τοσοῦτον δὲ προῆλθον ἀτοπίας, ὡς εἰ ποτε καὶ βασιλεὺς ὁ νέος Ἰωάννης προῖται τῶν βασιλείων ἱαστώνης εἵνεκα ὁ οὐ γὰρ δὴ αὐτῷ τι τῶν κοινῶν ἐπράττετο διὰ τὸ τῆς ἡλικίας πάνυ ἀτελὲς, ἐννεὰ γὰρ ἦν ἔτη γεγονώς τελευτῶντος τοῦ πατρὸς ὑπὸ τῶν τὰ πράγματα ἐχόντων προπεμπόμενοι τινες, τὸν δῆμον διηρέθιζον καὶ ἀνδράς καὶ γυναῖκας, ὥστε διῶντος

πολλὰς Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως καταχρῆναι A
λοιδορίας καὶ ὡς μάλιστα ἀσέμνους. Καὶ τοῦτο
ἔσαν ὡς τι θῶρον τῶν ἡδέων προσάγοντες τῷ νέῳ
βασίλει. Σκοπὸς δὲ ἦν αὐτοῖς τῶν ὑβρεῶν οὐδὲν
μὲν ἦν ὥστε καὶ τὸν δῆμον εἰς πλείονα ἐμβάλ-
λιν φόβον, ὡς εἰ περιγένοιτο ὁ βασιλεὺς πικρῶς
ἀμυνόμενος διὰ τὰς ὑβρεῖς. Ὁ καὶ κατὰ σκοπὸν
ἐξέθεινεν αὐτοῖς. Πάντες γὰρ οἱ δῆμοι ὅσοι μᾶλλον
ἐξεμαίνοντο, τοσοῦτον ἐδεδίασαν. Ἐκ τούτου δὲ ἀσύμ-
βητοι ἔσαν πρὸς ἐκείνον, καὶ μᾶλλον ἐξεμαίνοντο
διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀντιδόσεως πονηρὰν ἐλπίδα. Ἄλλως
δ' ὅπως καὶ πᾶσιν ὑπόνοιαν παρέχουσιν, ὡς εἰ μὴ
διέφθαρτο ἐκεῖνος καὶ ἐξερσθένηκε παντάπασιν, οὐκ
ἂν οὕτω κατατρόνον. Οὐδὲν οὖν ἦν καὶ διὰ τὰ
τοιαῦτα τὸ ὑβρίζειν αὐτοῖς ἐπιτηδεύετο, μάλιστα
δὲ ἐν' ἐκείνῳ πυνθανόμενος, ἀπαγορεύη τὴν εἰρή-
νην, νομίζων κατὰ γνώμην τὰ τοιαῦτα πράττεσθαι B
τῇ βασιλίδι. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς οὕτω δεινὸν ἐφάνετο
τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, ὅσον ἄγειν κίνδυνον ἢ εἰρήνην
ἐνομίζετο. Διὸ καὶ πάντα ἐπεινούσιν καὶ ἐμηχανῶντο,
ὥστε μὴ γενέσθαι. Ἐπὶ τῆς βασιλίδος μέντοι οὐκ
ἀσέμνως οὕτως ἐλοιδοροῦντο· ὀργῇ γὰρ πρὸς τοὺς
οὕτως ἀσελγαίνοντας ἐφέρατο· ἀλλ' ἤρῳντο μόνον
τὰ δεινότερα, καὶ πολλὴν κατεψηφίζοντο σκαιότητα
καὶ πονηρῶν τρόπων, ὅτι τοσοῦτων παρὰ βασιλέως
ἀπολελαϊκῶς καὶ οὕτω φιληθείς, ἀχάριτος ἐκ δια-
μέτρου καὶ κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου παῖδας ὥπται.
Ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὕτως ἠκολάσταινον περὶ τὴν
γλῶσσαν. Καὶ ὁ πατριάρχης ὀλίγα ἢ οὐδὲν φροντί-
ζων τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν, αὐτὸν τε βασιλέα
μηδεμίαν πρόφασιν πρὸς τὸν πόλεμον παρεσχήμε-
νον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ πολλάκις δεηθέντα διαλύσε-
σθαι, ἀφορισμῶ ὑπέβαλεν ὡς κακὸν ὁφθέντα περὶ
βασιλίδος, καὶ εἰ τις αὐτῷ συνεῖη. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς οὐ μόνον αὐτὸς τάναντιώτατα ἐφαίνετο
ποιῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνόντας ἀναπειθῶν. Οὐ γὰρ μόνον βασιλίδος εἰ ποτε ἔδει μνημονεύσειν, διὰ πάσης
εὐφημίας ἦγεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀξιομάτων μᾶλλον, ἢ τῶν ὀνομάτων προσηγόρευε,
τῶν ἐξ Ἀνδρονίκου μέντοι τοῦ βασιλέως ἐκάστη δεδωρημένων, ἐπεὶ τῶν ὑστερον ὡς παρὰ δίκην
γεγενημένων τὰ πολλὰ ἀπέστεργε. Τῶν συνόντων δὲ ἐπ' αὐτοῦ τινος τὸν παρακοιμώμενον καὶ ἕτε-
ρόν τινα τῶν ἐν Βυζαντίῳ ὀδύσαντος αἰσχυρῶς, ἐκέλευσε τυπτηθῆναι, γυναίξιν φάμενος πορνευο-
μέναις προσήζειν τὰ τοιαῦτα, ἀνδράσι δὲ τὸ μάχεσθαι.

CAPUT XXXI.

*Tribus praefectis se purgat Cantacuzenus de accepto imperio et consilio non communicato. Omnes offensi,
societatem recusant. Syrges iniquior, apud Pheras ejusdem facultates invadit. Ejus amicos fortunae
spoliat et inhumaniter tractat. Protostrator mutat mentem; Thessalonicam se traditurum promittit. Chreles
Triballus et amicus, Cantacuzenum ad Occidentem invitat. Consultatio quo eundem, et duplex sententia;
posteriori assentitur imperator.*

Πρὸς μέντοι τὸν ἐπαρχὸν τὸν Μονομάχον ἐπιτρο-
πεύοντα Θεσσαλίας, καὶ Συναδηνὸν τὸν πρωτοστρά-
τορα Θεσσαλονίκης τότε ἄρχοντα, καὶ Συργῆν
Ντελενουζίας τὸν βασιλέως Ἀνδρονίκου ἀνεψιὸν, τὸν
Κύπρου ῥηγὸς υἱὸν, Φερῶν καὶ αὐτὸν ἄρχοντα, οὐ
καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου πε-
ριόντο· ἔτι, τῷ υἱῷ Μανουὴλ ὁ τότε μέγας δομέστι-
κος κατηγορήσε, πρεσβείαν πέπομφεν ὁ βασιλεὺς,
αἰτίας ἑαυτὸν ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἀπολύων, ὡς
οὐκ ἀπὸ γνώμης ἐπιβούλου καὶ πονηρῶς, οὐδ'
ἐπιθυμίας τιμῆς βασιλικῆς τὰ τοιαῦτα νεωτερισθεῖη,
ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πόλεμον ἀκήρυκτον
ἐξαναγκάτων κατ' αὐτοῦ, καὶ ἄκων εἰς ταῦτα

ita cum contempturos. Et cum nihilo minus his de
causis staderent cum cumulare injuriis, maxime
tamen id faciebant ut his intellectis pacem despo-
raret, ea imperatrice conscia et libente fieri opina-
tus. Etenim nihil ad bellum requisitum tam durum,
quam pacem istam periculosam constituebant.
Quare ad eam impediendam excogitabant machi-
nabanturque omnia. Verumtamen coram impera-
trice verecundius conviciabantur, quod illa ser-
monis proterviam ferret aegerrime, sed tantum
severissime accusabant, singularisque illum stuporis
et perversitatis condemnabant, quod summis sibi
imperatore demortuo beneficiis ornatus, et tanto-
perè dilectus, ex diametro ingratus, et erga ejus li-
beros malevolus existisset. Atque illi quidem linguas
ita liberas habebant, et patriarcha legum ecclesia-
sticarum securus, ipsum Cantacuzenum qui bellum
minime excitarat, sed multum ac saepe pacem
expetiverat, anathemati cum equacibus subjecit,
quasi in imperatricem se nequam praestitisset: cum
tamen non ipse solum prorsus contrarium faceret,
sed et suos ad idem cohortaretur. Nec vero illam
duntaxat, si quando ejus erat habenda mentio,
perhonorificè, verum alios quoque magis a dignita-
tibus quas gerebant, quam propriis eorum nomi-
bus appellitabat. Multa tamen ex iis quae Androni-
cus imperator cuique eorum donaverat, ut cum
injuria posterorum donata non probabat. Et cum
quidam de suis coram ipso, Apocauchem cubiculi
sacri praefectum, et alium quemdam Byzantium
iurpi convictio incessisset, eum praecipit vapulare,
dixitque mulieribus meretricibus levitatem hujus-
cemodi convenire, viros pugnam decere.

Cæterum ad Thessaliæ prætorem Monomachum,
et protostratorem Synadenum, Thessalonicae tum
praefectum, et Syrgem Ntelenuziam, imperatoris
Andronici consobrinum, Cypriorum regis filium,
Pherarum et ipsum praefectum, cujus etiam filiam
451 superstite adhuc imperatore Manuelli filio
magnus tum domesticus desponderat, legatos im-
peratori misit, culpam factorum a se removens,
ista scilicet non insidiosè et maligna mente, nec
cupiditate majestatis imperatoriae molitum, sed
propter Byzantinos, bellum non ante denuntiatum
sibi inferentes, huc se compulsam: et rebus ita
postulantibus, antequam cum ipsis posset commu-

nescire consilium, quæ visa essent sibi et sociis
 omnibus conducere, confecta esse : orabatque, ne
 idcirco quasi despecti indignarentur, sed si quid
 factam, quod factum non oportuisset, rerum ne-
 cessitati ascriberent. Prætor igitur nec legationem
 adiecit, nec ad bellum prorupit, sed communi-
 onem tantummodo recusavit. Perinde protostrator
 imperatorem ut amicorū valde immemorem insi-
 mulabat, quod nimirum se, qui iam multis annis
 tantam ei benevolentiam navasset, ut querulam
 pene vulgarem ac plebeium contempserat, idque
 cum rem iam viduam meditaretur : nihil tamen
 legato fecit mali, nisi quod nox ad dominum
 suum reverti jussit. At Syrges sive ex antiquiore
 quadam causa succensens, sive tum primum quod
 se contemptum suspicaretur, excandescens, et ver-
 ba legatorum ut nihil sincerum continentia, sed
 dolose conficta rejecit, addens, etsi a Cantacuzeno
 inter homines triballi esset numeratus, tamen
 re ipsa declaraturum, se cum amicis prodesse, tum
 inimicis obesse posse quamplurimum, et legatos
 in carcerem inclusit : Demetrium nempe Casandre-
 num, et Lascarium magnū ebartularium. Cumque
 Cantacuzenus Pheris haberet non solum pecoris,
 sed et tritici aliarumque frugum ingentem nume-
 rum, propterea quod ampliores et plures ei hic
 quam apud urbes alias possessiones erant, omnia
 statim ad se avortit. Quo firmior suspicio fuit,
 armis imperatorem appetiturum, quod sciret (ut
 est incredibile) majores ex dissidio cum illo, quam
 ex concordia fructus esse percepturum, quantum-
 vis primis ab eo amplissimisque honoribus au-
 geretur. Nec solum tam opulentus subito evadere,
 sed insuper amicos ejus, qui permulti Pheras in-
 colebant, scrutabatur, bonisque omnibus nudatos
 inhumaniter puniebat. Et cum antea ad hoc esset
 propensissimus, tum præsertim nihil ad crudelita-
 tem reliqui facere contendebat, et Byzantinos
 longo intervallo superabat in omnibus, si verbo-
 rum contumelias excipias : in 452 hoc quippe
 uno modestius se gererebat. Connubium autem filie,
 quod prius filio imperatoris promiserat, rescidit.
 Tunc igitur ob inclementiam hiemis, quæ Byzan-
 tio exierant et quæ Thymotichi erant copiæ, con-
 currere nequiverunt. Interim protostrator facti
 penitens, quod legationem repulisset, per intimum
 quendam occulte urbem Thessalonicam impera-
 tori se traditurum pollicetur : esse enim illic, qui
 ei faverent, quam plurimos : et moneri, ne eun-
 ctaretur, sed veris iactis accederet, multum se
 ejus rationibus commendaturum. Similiter et Chre-
 les, qui aliquando ex Triballis ad Andronicum
 transfugerat, sese cum mille militibus, et tribus
 oppidis dederat : quæ Romanis subjecta, Andro-
 nicis inter se belligerantibus, Triballi incolis de-
 ditionem facientibus occuparant. Ille itaque Chre-
 les pecunia instructus, et exercitum sub se non
 spernandum habens, et antea imperatori Lascari-
 o casuo amicitiam suam hoc quædam et auctoritate ami-

A εξενηγεμένους· ὄθεν καὶ τῶν πραγμάτων ἐπειγόν-
 των, καὶ πρὶν αὐτοῖς κοινώσασθαι τὴν γνώμην, ἃ
 αὐτῷ τε καὶ πᾶσι τοῖς συνοῦσι λυσिताλεῖν ἔδοκει
 καταπεπράχθαι. Ἡξίου τε μὴ διὰ τὰ τοιαῦτα δυσ-
 χεραίνειν ὡς περιφθέντας· ἀλλ' εἴ τι καὶ τῶν μὴ
 δεόντων γένοιτο, ἀνάγκη τῶν πραγμάτων προσλο-
 γίζεσθαι. Ἐπαρχος μὲν οὖν εὐτε τὴν πρεσβείαν
 προεδέξατο, αὐτ' εὐθὺς πρὸς πόλεμον ἐκινήθη,
 ἀλλὰ τὴν κοινωσίαν μόνον ἀπηγγέρευεν. Ὁμοίως δὲ
 καὶ πρωτοστράτωρ πολλὴν τοῦ βασιλέως ἀμνησι-
 σύνην τῶν φίλων κατηγορεῖ, οἷοι δὲ αὐτὸν πολλὴν
 τῆς εἰς ἐκείνον, εὐνοίας ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἀπέδειξεν
 ἐπιδεικνόμενον, ὡς τινὰ τῶν πολλῶν ἐλίγον διαφέ-
 ροντα περιεῖθε καὶ ταῦτα τοιοῦτοις μέλλων ἐγχει-
 ρεῖν. Οὐδὲν μὲντοι δεινὸν εἰργαστο τὴν πρεσβευτήν,
 ἀλλ' ἐκέλευεν αὐτῆς ἀναστρέφειν πρὸς τὸν πέμ-
 ψαντα. Συργῆς δὲ, εἴτε καὶ ἐκ προφάσεως τινος
 ἀρχαιτέρας μηνίων, εἴτε καὶ εὐτε πρῶτον ἐκ τοῦ
 παρεωρῆσθαι ὑποπτευόμεναι πρὸς ἀρχὴν ἐξήγετο,
 τοὺς τε λόγους τῆς πρεσβείας ὡς ἔχοντας οὐδὲν
 ὕψους, ἀλλ' ἀπάτη συνεσκευασμένους, ἀπεπέμπετο,
 φάσκων ὡς εἰ καὶ παρ' ἐκείνῳ τῶν μηδεὶν ἀξίων
 ἐνομήθη, ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῖς ἔργα ποιῆσαι κατα-
 φανὰς, ὡς τοὺς τε φίλους ὠφελεῖν, καὶ τοὺς παλε-
 μίους βλάπτειν δύναίτο τὰ μέγιστα, καὶ τοὺς
 πρέσβεις εἰς τὸ δεσποτικόν εἰσῆγεν· οἱ Δημήτριος
 τε ἦσαν ὁ Κασανδορῆος καὶ Λάσκου, οὗ ἦν μέγας
 χαρτουλάριος τὴν ἀξίαν. Ὁντος δὲ ἐν Φεραῖς οὐ
 βοσκημάτων μόνον πλήθους Κωνστακουλῶν τῶν
 βασιλέων, ἀλλὰ καὶ πυρρῶν καὶ καρπῶν τῶν ἄλλων
 διὰ τὸ μεγάλας καὶ πλείστας κτήσεις μᾶλλον, ἢ
 κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐντυχθεῖ κεκτῆσθαι, πάντα
 ἐποιεῖτο ἴδια εὐθὺς. Αἱ δὲ καὶ μᾶλλον ὑποπτεύθη
 τὸν πρὸς ἐκείνον πόλεμον ἠρῆσθαι, συνιδὼν, ὡς
 ἔοικεν, ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς πρὸς ἐκείνον μείζον
 δύναίτο καρποῦσθαι, ἢ τῆς ὁμοιοῦς, εἴ γε καὶ τῶν
 πρώτων καὶ μεγίστων ἀπολαύσει παρ' αὐτῷ τιμῶν.
 Οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων τοσούτων ὄντων κύριος ἦν
 εὐθὺς, ἀλλὰ καὶ πᾶσι φίλους διηρεῦναι, οἱ ἦσαν ἐν
 Φεραῖς πολλοί. Καὶ πάντων τὰς οὐσίας ἀφαιρού-
 μενος, ἐκέλευεν ἀπανθρώπως· ἦν γὰρ δὴ πρὸς
 τοῦτα πρότερον τε ἔχων μάλιστα ἐπιβροπούς, καὶ
 τότε μάλιστα ἐφιλονέκησε μηδεμίαν ὁμότητος
 ὑπερβολὴν ἀπολιπεῖν. Πολλῶ γὰρ τῷ μέτρῳ τοὺς ἐν
 Βυζαντίῳ κερήλασεν ἐν πᾶσι, πλὴν τῆς ὕβρεως· ἐν
 τούτῳ γὰρ μόνῳ σωφρονεῦντα ἑαυτὸν κερήλασε.
 Τὴν τε μηνιαίαν τῆς θυγατρὸς ἦν πρότερον πρὸς
 τὸν βασιλέως οὐκ ἀποποίητο, διέλυσε. Τότε μὲν οὖν
 χειμῶνος ἐξαιτίῳ ἐπιγενομένου, ἢ τε ἐκ Βυζαντίου
 καὶ ἢ ἐκ Διδυμοστῆου στρατιὰ ἡσύχαζον, μὴ δυ-
 νάμενοι ἀλλήλοις ἀντιπεξίεναι διὰ τὸν χειμῶνα.
 Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἐκ Θεσσαλονίκης
 οἷοι τὴν βασιλείαν ἀπέπειπετο πρεσβεῖν μεταμεληθεὶς,
 τῶν οἰκιστοτάτων πέμψας τινὰ, κρύφα διελέγετο ὡς
 Θεσσαλονικτὴν παραδώσειν· εἶναι γὰρ αὐτῷ τοὺς
 συμκράττοντας ἐκεῖ πολλοὺς. Συνεβούλευε τε μὴ
 μέλλειν, ἀλλ' ἅμα τῆς ἔχειν πρὸς αὐτὸν, ὡς πολλῆς
 αὐτῷ ὠφελείας ἐσμενῆς εἶναι ἐκείνου. Ὁμοίως δὲ
 καὶ Χρόνης, οὗ ἦν πρότερον πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν

βασίλειά ἠθορολογηκώς ἐκ Τριβαλῶν, στρατιώτας τε ἔχων χιλίους, καὶ πόλεις τρεῖς παραδοδικώς, κατὰ τὸν πρὸς ἀλλήλους τῶν Ἀνδρονίκων βασιλείων πόλεμον κατέσχον οἱ Τριβαλοὶ τῶν κατειχόντων Ῥωμαίων παραδόντων. Οὗτος δὲ οὖν ὁ Κρέλης χρήμασι τε ἐβρώμενος, καὶ στρατιάν ἔχων ἀξιόλογον ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ πρότερον βασιλεὶ τῷ Κωντακουζηνῷ ἐς τὰ μάλιστα φίλος ὢν, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ Ἀνδρονίκῳ προσήλθε τῷ βασιλεῖ, πέμψας καὶ αὐτὸν, ὅτι τε αἰροῦτο ἐδήλου τὰ ἐκείνου, καὶ παρήνει καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐσπέραν μᾶλλον τρέπεσθαι, ὡς οὐ φούλης τινὸς ἀπτόθεν ἐσομένης ὠφελείας. Βασιλεὺς δὲ ὁ Κωντακουζηνός, ἐπεὶ ἕσρος ὥρα ἦδη ἦν, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἐκ τῶν συνόντων, πρὸς ὃ τι χοῆ τρέπεσθαι ἐσκέπτοντο. Ὅσοι μὲν οὖν ἐκ Βυζαντίου ἦσαν, τὴν εἰς Βυζάντιον μᾶλλον συνεβούλευον αἰμαῖσθαι εἰσβολήν· ὡς ἦν κρατήσωσιν ἐκείνου, εἶναι δὲ οὐκ ἀγεννεῖς ἐλπίδας, πολλῶν ἐκεῖ τὰ βασιλείως ἤσρημένων, μεγάλων ἀπαλλαξόμενοι καὶ πόρων καὶ κινδύνων. Οἱ δ' ἐσπέριοι τοῖς ἐκ τῆς ἐσπέρας προσέχειν ἔφροντο μᾶλλον πράγμασι δεῖν, ὡς οὐκ ἐκπεπολεμημένοις βασιλεῖ, ἀλλὰ προσχωρήτους διὰ τὴν εὐνοίαν ῥαδίως. Τὰ δ' ἐν Βυζαντίῳ μεγάλης δεῖσθαι τῆς παρασκευῆς, πολλῶν ὄντων ἐκεῖ τῶν πολιορκιωτάτων βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐναγόντων πρὸς τὸν πόλεμον. Οἷς δεῖ ἐπιστρατεύειν ἐπανήκοντας ἐκ τῆς ἐσπέρας, καὶ μεγάλην ἐκεῖθεν περιδεδημημένους δύναμιν. Τὰ μάλιστα μισθοφορικῶν τῆς στρατιᾶς, καὶ ὅσοι τῶν βασιλείως ἦσαν οἰκετῶν, διεφέροντο πρὸς οὐδέν· ἀλλ' ἔτοιμοι ἦσαν πρὸς ὃ τι ἂν βασιλεὶ δοκῇ λυσिताλεῖν τραφόμενοι καὶ αὐτοί. Βασιλεὺς δὲ οὐκ ἔφασκε δεῖν τοὺς ἐκ τῆς ἐσπέρας καλοῦντας ὄντας πηλικούτους περιορᾶν· καὶ μὴ καλούντων γὰρ, εἰ μόνον ἐλπίς τις ὑπεφαίνετο βεβαία, τοῦ προσάξασθαι αὐτοὺς ἐκεῖ παραγενομένους, ἤμην ἂν οὐδεμιᾶς ἀπηλλαγμένοι μέμψεται, εἰ τοιαύτην δύναμιν προσίμεθα ἐκόντες· Νυνὶ δὲ, καλούντων τε αὐτῶν, καὶ βεβαίαν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων παρεχόντων τὴν πικράληψιν, οὔτε λυσिताλές, οὔτε σῶφρον περιδεῖν· ἀλλὰ δεῖν καὶ τὴν ἐκείνων προσλαβόντας δύναμιν, οὕτω χωρεῖν ἐπὶ τοὺς ἄλλους. Δίος γὰρ μὴ καὶ ταύτης ἀμαλήσαντες, ἀντὶ συμμάχου καὶ φίλης, πολεμίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔξομεν. Οὕτως εἰπόντες βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι ἐκπέφριζοντο, οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δ' ἀνάγκη.

CAPUT XXVII.

Quos Didymotichii Cantacuzenus imperator duces equitum et suburbanois reliquit. Cum quibus exierit. Defectio Constantinii Palaeologi. Bera castellum tentatur, et propter monachos ei parcitur. Joannes Batatzes id in fidem imperatricis redigit. Ejus timor. Obsidio Peritheorii. Batatzes promissa turpiter fallit.

Πρὸς μὲν οὖν Διδυμοτείχῳ βασιλίδα τὴν γυναῖκα κατέλιπεν ὁ βασιλεὺς ἅμα θυγατράσι τρισί, καὶ δουκὶ Νικηφόρῳ τῷ δεσπότῳ παιδί, ἧ Μαρτίαν συνώκισσε τὴν θυγατέρα, ἀδυνάτως ἔχοντι στρατεύεσθαι διὰ τὴν ἡλικίαν, ἔτι γὰρ παρήμειβε τὴν παιδικήν· στρατιὰν τε ἱππικὴν ὄσσην ἔρετο ἀρκέσειν πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων, καὶ Βυζαντίου

citiam adeptus fuerat) misit ipse quoque significatum, se ejus partes sequi, cum cohortatione, uti ad Occidentem se converteret, utpote non minime ibi utilitatis fructus inventurus. Cantacuzenus cum jam verum tempus adesset, coacte suorum consilio, quo eundem esset, deliberabat. Byzantini omnes expeditionem Byzantinam antecipiendam decernebant; nam si ea urbe potirentur (esse autem potiundi præclaram spem), multis ibi imperatoris partes amplectentibus, magnis deinceps et laboribus et periculis fore liberos. Occidentales autem magis ad res Occidentis incumbendum censebant; quippe haud efferatis illic in imperatorem mortalibus, ac proinde ob benevolentiam non difficile ad ejus imperium accessuris. Adversus Byzantinos opus fore magno apparatu, quando illic multi sint ejus hostes acerbissimi, qui et alios ad arma exsuscitent: in quos ab occidente auctos potentia reversos, movere oporteret. Mercenarii et domestici imperatoris nullum discrimen faciebant, parati ire quo ille consultum putaret. Cujus hæc fuit sententia: Occidentales nitro vocantes, et tam multi haud negligendi sunt; qui si vel non vocarent, et solum aliquid exploratæ spei subostenderetur, ad nos se adjungerent, si ibi essemus. Tanta igitur accessione virium sponte dimissa, quam vituperationem non meremur? **453** Nunc quoniam ipsi accersunt, et certum est, nos rerum illic polituros, non habet quidquam nec utilitatis, nec prudentiæ, tantæ opportunitati deesse, sed illorum quoque assumeandæ vires, et sic demum alii subjugandi sunt. Timendum quippe, si eos non curaverimus, ne pro amicis et sociis, hostes una cum cæteris experiamur. His, et aliis pars volens, pars invita calcu- lanti adiecerunt.

καλούντων τε αὐτῶν, καὶ βεβαίαν τῶν ἐκεῖ πραγμάτων παρεχόντων τὴν πικράληψιν, οὔτε λυσिताλές, οὔτε σῶφρον περιδεῖν· ἀλλὰ δεῖν καὶ τὴν ἐκείνων προσλαβόντας δύναμιν, οὕτω χωρεῖν ἐπὶ τοὺς ἄλλους. Δίος γὰρ μὴ καὶ ταύτης ἀμαλήσαντες, ἀντὶ συμμάχου καὶ φίλης, πολεμίαν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔξομεν. Οὕτως εἰπόντες βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι ἐκπέφριζοντο, οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δ' ἀνάγκη.

Jacobi Pontani notæ.

(83) Apud Euripid. in *Hecuba* Polydorus, minorum patorum Priami, de se:

Νιῶτατος δ' ἦν Πριαμιδῶν· ὃ καὶ με γῆς
Ἰπεξέπεμψεν, οὔτε γὰρ φέρειν ὄπλα,
ὄσσε' ἔγχος αἰῶς τ' ἦν νέφ' βραχίονι.

*Eramque natu Priamidum novissimus:
Atque hac foras potissimum me gratis
Submisit, ut cui nec feruadæ lanceæ
Et ad arma nondum tenera sufficeret manus.*

præter eos qui paulo post supervenerant, equites mille, quorum duces Manuel Tarchaniota, Georgius Phracases, Joannes Palæologus aulæ primicerius, et Georgius Clabas. Suburbanis valde amplis præfectos octo, quorum quisque mille sagittarios regebat, et primum omnium ducem Manuelem Asanem, uxoris fratrem constituit. In Thracia urbes universæ simul, eo neglecto, ad Augustam se aggregarunt: castellum Emphythium, quod ipse adhuc vivo imperatore a fundamentis exædificarat, in fide manebat. Ipse Mattheum et Mauelem filios, et uxoris germanum Joannem Asanem, nec non Angelum pincernam consobrinum, nobiliumque et consanguineorum multos secum habens, cum numeroso et forti exercitu Didymoticho egressus est tertio Nonas Maias, indicatione decima, præmisso Constantino Palæologo, Michaelis ducis despotæ filio, cujus opera, quæ in rem essent, præpararet. Qui mox Pheris ad Syrgem defecit, sive quod domui suæ timeret (illuc enim habitabat), sive quod ex urbium defectione Cantacuzeni fortunam afflictum iri augurabatur. Imperator tametsi ex autæacto tempore non hope spes affulgerent, ad Beram constitit. 454 Qui locus cum equis letum pabulum affatim suppeditaret, non enim id ubique (ut vere adhuc recenti) suppetebat, dies ibidem non multos consumpsit, in quibus castellum tentavit, si per deditionem occupare posset; vi enim subigere propter monachos incolas volebat. Videbat enim si vi caperetur, lege militari monasterium quoque diruendum (84). Quam ob causam nec assidue obsidendo oppugnabat, sed opinionem tantum præbebat, quasi se ad muros adorandos compararet. Monachi vero qui intus erant, et alia turba ex agrestibus collecta, an propter defectionem trepidi (prius namque imperatoris præsidium, et præfectum ipsis datum fraude circumventos, vinealisque implicitos ad imperatricem miserant), an etiam alia quadam de causa, e muris structura validissimis animosissime se defendebant, nec de compositione verbum audire sustinebant. Interea Joannes Batatzes Byzantio noctu clam (propter causam enim jam expressam castellum certo constanterque non oppugnabatur), cum parva manu ingressus, id sub Augustæ imperium redexit, et Cantacuzeno ejus obtinendi spem abstulit. Molo igitur iude exercitu, Anastasiopolim (Andronicus Peritheorium appellavit) processit, quam per dies quatuor et viginti circumsidens oppugnavit. Etiam ad Chresem et protostratorem Thessaloniceam de adventu suo miserat, et nosse aiebat, num idem esset eorum erga se animus, qui hæcenus. Batatzes (porro cui ab imperatrice rerumque rectoribus belli contra Cantacuzenum administratio commissa erat) cum militibus quos Byzantio adducebat, et ex Thraciæ ac Rhodopes

A ἐφόδους ἐσομένας. Πρὸς γὰρ τοῖς ὑστερον δλίγω ἐπιγενομένοις, χίλιοι ἦσαν, ὧν ἤρχον Μανουὴλ ὁ Ταρχανειώτης, καὶ Φακρασῆς Γεώργιος, καὶ τρίτος ὁ τῆς αὐλῆς πρῆμμικῆριος Παλαιολόγος ὁ Ἰωάννης, καὶ ὁ Γλαβᾶς Γεώργιος σὺν τούτοις. Ἐπὶ δὲ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας οὐσῆς πολλῆς, ἑτέρους ἐπέστησεν ἄρχοντας ὁκτώ, ὧν ἤρχεν ἕκαστος χιλίων τοξοτῶν. Στρατηγὸν δὲ ἐπὶ πᾶσι τῶν γυναικῶς ἀδελφῶν Ἀσάνην κατέλιπε τὸν Μανουὴλ. Πόλεων δὲ τῶν κατὰ τὴν Θράκην ἀπασῶν οὐδεμία αὐτῷ προσεῖχεν, ἀλλὰ πᾶσαι πρὸς βασιλίδα συναπέστησαν, πλὴν τοῦ Ἐμκυθίου φρουρίου, ὃ αὐτῷ περιόντος ἔτι βασιλέως ψυχοδόμητα αὐταῖς κρηπίσιν. Αὐτὸς δὲ τοὺς τε υἱοὺς ἔχων Ματθαῖον καὶ Μανουὴλ, καὶ τὸν γυναικῶς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Ἰωάννην, ἔτι τε Β Ἀγγελοῦ πιγκέρην τὸν ἀναψιδόν, καὶ τῶν εὐγενῶν καὶ καθ' αἶμα προσηκόντων οὐκ ὀλίγους, τὴν στρατιὰν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν οὖσαν παραλαβὼν, ἐξῆλθε Διδυμοτείχου πέμπτη Μαρτίου Ἰσταμένου τῆς δεκάτης ἰνδικτιῶνος. Προὔπεμπέ τε ἑαυτοῦ Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον, τὸν δεσπότην Μιχαὴλ τοῦ δουκῆς υἱόν, ὡς δι' αὐτοῦ τῶν δοχούτων λυσिताίειν τινα προπαρασκευασόμενος. Ὁ δ' αὐτίκα πρὸς Συργὴν ὀφίστατο ἐν Φεραῖς, εἴτε περὶ τῆς οἰκίας δεισας, Φεραῖοις γὰρ συνῶκει, εἴτε καὶ οἰωνισάμενος ἐκ τῆς τῶν πόλεων ἀποστασίας, ὡς οὐ κατὰ βούλην βασιλέως Καντακουζηνοῦ τὰ πράγματα γωρήσει. Βασιλεὺς δὲ, καίτοι τῶν πραττομένων οὐ πᾶν χρηστὰς ἐλπίδας παρεχόντων, τὴν στρατιὰν ἔχων, ἐστρατοπέδευσεν ἐν Βήρῃ. Ἀφθόνιαν δὲ ἐκεῖ τοῖς ἵπποις τοῦ τόπου παρέχοντος τροφῆς, οὐπω γὰρ ἦν ἀπολαβεῖν ἀφθόνου πανταχοῦ διὰ τὴν ὥραν ἄρτι ἀρχομένου ἔαρος, παρέμειναν ἡμέρας οὐ πολλὰς. Ἐν ταύταις δὲ τοῦ φρουρίου ἀπεπείρα, εἰ δύναίτο κατασχεῖν ὁμολογῶν. Βία γὰρ παραστήσεσθαι οὐκ ἔθελε διὰ τὸ μοναχοὺς τῷ φρούριον κατοικεῖν· συναρῶν ὡς εἰ βία ἰκρατηθεῖη, οὐδὲν ἔσται λοιπὸν, ἢ ἀνάστανον γίνεσθαι τὴν μονὴν πολέμου νόμῳ πορθουμένην. Οὐ δὴ ἕνεκα οὐδὲ συντόμως ἐπαλιόρκει, ἀλλὰ ὀκνησιν παρεῖχε μόνον, ὡς πρὸς τειχομαχίαν παρασκευαζόμενος. Μοναχοὶ δὲ οἱ ἐνθὸν ὄντες, καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος ἐξ ἀγροτῶν συνειλεγμένοι, εἴτε διὰ τὴν ἀποστασίαν δεδοικότες· τὴν γὰρ βασιλέως πρότερον φρουρίαν, καὶ τὸν ἄρχοντα ἐν ἐπέστησεν αὐτοῖς, ἀπάτη κατασχόντες δεσπότας ἐπαμείναν εἰς βασιλίδαν· εἴτε καὶ τρόπῳ δὴ τινι ἑτέρῳ, ἡμύνοντό καρτερώτατα ἀπὸ τῶν τειχῶν ὀχυρωτάτων ἔντων ἐκ κατασκευῆς, καὶ οὐδ' ἄκροις ὡσεὶ προσέεντο τοὺς περὶ συμβάσεως λόγους. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Βατάτζης Ἰωάννης ἐκ Βυζαντίου νυκτὸς διαλαθὼν, οὐ γὰρ ἀσφαλῶς τὸ φρούριον ἐπολιορκεῖτο διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἅμα ὀλίγοις στρατιώταις εἰσελθὼν, περιεπύθησέ τε τὸ φρούριον βασιλίδι, καὶ βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ τὴν ἐπιχειρήσιν ἀνέλπιστον ἐπέσει. Ἀναστῆσας σείνον ἐκείθεν τὴν στρατιάν, εἰς τὴν Ἀναστασίου πόλιν, ἢ Περιβεῶριον ὑπὸ βασιλέως

Jacobi Pontani notæ.

(84) Græcis μονή est monasterium, quasi dicat mansionem. Quare etiam scriptoribus ecclesiasticis

Latini mansionarius, mansionis incola, habitator, id est, monasterii.

Ἀνδρονίκου προσηγόμενα, ἐγένετο, καὶ περιεκάθητο ἡ πολιορκία ἐν τέσσαρσι καὶ εἴκοσιν ἡμέραις. Ἦν γὰρ δὴ καὶ πρὸς Χρέην καὶ πρωτοστράτορα τὸν Συναδηνὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τοὺς μηνύσοντας τὴν ἐκείνου ἀφίξιν πεπομφῶς, καὶ περιέμενε μαθεῖν, εἰ τὰ ἴσα ὡσπερ καὶ πρότερον περὶ αὐτοῦ διανοοῦνται. Βατάτζης δὲ τοὺς τε στρατιώτας οὐς ἐκ Βυζαντίου ἦκεν ἔχων ἐπαγόμενος, καὶ ἐκ τῶν κατὰ τὴν Θράκην καὶ Ῥωδῶσιν πόλεων οὐκ ὀλίγην στρατιάν συνειλοχῶς, οὐκ ἀξιόμαχον δὲ ὅμως πρὸς τὴν βασιλείαν, ἣν γὰρ δὴ ἐκ βασιλείου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τὰ πράγματα ἀγόντων τὸν πρὸς ἐκεῖνον ἐπιτετραμμένος πόλεμον, ἐφείπετο οὐκ ἐγγύθεν, ἀλλὰ μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν διέχων, διὰ πολλῆς ποιούμενος σπουδῆς τὸ μὴ τῇ βασιλείᾳ στρατιᾷ περιτυχεῖν ἤδει γὰρ οὐ χωρὶς ζημίας ἀπαλλάξων. Περιθεωρίου δ' ὑπὸ βασιλείᾳ πολιορκουμένου ἀκριδῶς, πᾶσαν μὲν ἐκίνει μηχανήν, ὡς ἅμα τισὶν ὀλίγοις εἰ δύναίτο, κλείσει γὰρ οὐκ ἐνῆν διαλαθεῖν, παρελευσόμενος εἰς τὴν πόλιν καὶ φυλάξων. Ἦνε δὲ οὐδὲν βασιλείᾳ τῆς πολιορκίας συντόμως ἐχόμενου, καὶ διὰ πάσης ποιούμενου φυλακῆς μηχανήματα γὰρ παντοδακὰ καὶ κλίμακας πρὸς τὴν τειχομαχίαν παρεσκεύαζε. Βατάτζης δὲ οὐδενὲν τρόπον τοῖς πολιορκουμένοις βοηθεῖν δυνάμενος, πρὸς βασιλέα πέμφας, τὴν τε εὐνοίαν ὡμολόγει τὴν προτέραν, καὶ ὡς οὐδὲν ἥττον ἢ πρότερον, καὶ νῦν εὖνους τέστιν αὐτῷ καὶ τῶν μάλιστα φιλοούντων. Ἀνάγκη δὲ τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν τοῦ μὴ παρὰ τοῖς ἄρχουσι Ῥωμαίων ὑποπτεῦσθαι. Οὐ δὴ ἕνεκα καὶ νῦν τὰ δοκοῦντα λυσιστελήσειν συμβουλεύειν. Κηδεσθαι γὰρ οὐ Ῥωμαίων μόνον τὰ ἔσχατα ἐκ τοῦ πολέμου κεισομένων, ἀλλὰ καὶ σοῦ διὰ τὴν φιλίαν. Ταῦτα δὲ ἐστὶ, τὸν πόλεμον καταθέμενον, σπονδὰς ποιήσασθαι πρὸς βασιλέα περὶ τῆς εἰρήνης. Καὶ εἶγε κατὰ γνώμην αὐτῷ εἶη, αὐτὸν πρὸς βασιλέα ἢ τάχιστα δύναίτο ἀπελθόντα διαλέξασθαι περὶ εἰρήνης ὀϊεσθαι δὲ καὶ κείσθαι ῥᾶστα, τὴν δύναμιν, ἣν ἔχεις φανεράν ποιήσαντα. Ἐκείνους γὰρ τῶν λίαν οἰομένους ἀσθενεστάτων προθύμως ὠρμηθῆναι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ μὲν οὖν Βατάτζης τοιαῦτα ἐπρεσβεύετο. Βασιλεὺς δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο τοὺς λόγους, καὶ πρὸς τινα ἐκέλευε τόπον συνελθεῖν αὐτῷ, ἐν ᾧ περὶ τοῦ ἢ χρὴ γινέσθαι τὴν εἰρήνην διαλέξονται· μηδὲν τε μελλήσας, πρὸς τὸν συντεθειμένον ἦλθε τόπον, τὸν Βατάτζην περιμένων. Ὁ δ' εἶπ' αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, εἰδ' ἑτέρου συμβουλεύοντος κεισθεῖς, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀνεβάλλετο, τῆς μὲν εἰρήνης ὑμῶν τῶν βασιλέων μάλιστα βούλεσθαι εἰκῶν αἰτιώτατος γενέσθαι, δεδοικέναι δὲ μὴ οὐδεμίαν ἔνησιν ἑκατέρωθεν παρασχόμενος ἑαυτῷ τῶν μεγίστων συμφορῶν αἰτιώτατος κατασταίη. Διὸ οὐδὲ πρὸς αὐτὸν τετολημῆκέναι νῦν ἐλθεῖν. Τοὺς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ τῶν πραγμάτων ἄρχοντας, καίτοι μηδεμίαν ὑποψίας πρόφασιν παρασχόμενος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα πάσῃ πράττοντι σπουδῇ, καὶ αὐτοῦ ἀφεστηκότι διὰ τὸ μὴ τὴν τῶν ὄντων στέρησιν καὶ φιλότατων καὶ γυναικῶς φέρειν δύνασθαι, ὅμως οὐδὲν πεπεικέναι ὡς πιστῷ περὶ αὐτοὺς προσέχειν, ἀλλὰ πρόφασιν τινα ζητεῖν ἐξ ἧς διαφθεραῖσιν. Ἦν ἕνεκα οὐδ' ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ὡσπερ εἶπεν εἰς Βυζαντίον δύνασθαι ἐλθεῖν. Βασιλεὺς δὲ εἰρήνης μὲν ἐφασκε καὶ μάλιστα ἐπιθυμεῖν οὐχ ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἢ τῶν ἄλλων ὠφελείας ἕνεκα. Εἰς π. οὐπτόν δὲ κίνδυνον ἐμβάλλειν ἑαυτὸν οὐδένα ἀναγ-

A urbibus non modica adjuncta manu, quia se imperatori imparem cernobat, non prope, sed intervallo unius diei insequabatur, perquam sollicite cavens, ne in ejus copias incideret; sciebat enim sine clade se non evasurum. Peritheorio autem ab imperatore arcte obsesso, omnem rudentem movebat, ut cum paucis quibusdam (quia cum pluribus non licebat) clandestine in urbem ejus tutandae causa irrumperet. Sed frustra. Nam imperator assidua obsidione instabat, et omnes aditus custodia sepebat, machinasque omnigenas et scalas ad moenia conscendenda comparabat. **455** Batatzes cum obsessis nulla via posset succurrere, ad imperatorem mittens, et pristinam benevolentiam profertur, et aeque ut prius studiosissimum illius fore promittit; ad vitandam vero suspicionem apud Romanorum archontas se huic bello submittere debuisse. Quamobrem et nunc, quae conductura iudicet, suasurum. Nam ut amicum, esse sollicitum, quod bellum hoc non Romanos modo, sed ipsum quoque Cantacuzenum gravissime afflicturn sit. Esse autem hae quae suadeat, ut positis armis foedus pacis cum imperatrice feriat et, si placeat, ipse quam primum ad eam proficiatur, de pace cum eadem acturus: quam utique flexurus sit, si suam illi potentiam declararit; nam quod infirmissimum putarent, ideo adversarios ejus ad arma provolasse. Talia Batatzes per internuntium. Cujus consilium imperator libenter audivit, seque certo loco conveniri jussit, ubi de pacis conditionibus inter se colloquerentur. Et ipse sine mora ad pactum locum venit, Batatzen exspectans. Qui sive suo sponte nutu, sive alterius impulsu, adventum suum in diem posterum distulit, affirmans velle se quidem pacis inter imperatores conciliandae promum condum esse; timere tamen, ne cum neutri parti commodarit, sibimet maximarum calamitatum maximus auctor fiat. Ideo ad ipsum in praesens veritum accedere. Nam qui Byzantii summæ rerum praesideant, quamvis nullam suspicionis occasionem danti, imo vero quae ipsis placerent, perstudiose praestanti, et ab eo deficienti (quod fortunarum, charissimorumque liberorum, et uxoris amissionem ferre non posset) tamen pondum fidem habere, sed ipsius inveniendi praetextum quaerere. Quocirca nec pro sequestro pacis, ut dixerit, Byzantium ire posse. Imperator pacis non tam suæ, quam alienæ utilitatis gratia se cupidissimum esse respondit; nihilo minus haud quaquam in discrimen praevium adacturum, seseque neminem, quod ad ipsum attineat, ledentem, Deo omnia inspectanti fortunas suas commissurum.

D

κάσειν, βλέποντα δὲ κρῶνα. τό γε εἰς αὐτὸν ἦγον θεῶ τῶ. πάντα ἐφορῶντι ἐπιτρέψειν τὰ κατ' αὐτόν.

456 CAPUT XXXIII.

Cantacuzenum pœcis cupidissimum fuisse etiam antea, ex ejus ad patriarcham epistola, plena Christianis sententiis ostenditur. Patriarcha tabellarium in carcerem tradit. Imperatricem facti pœnitet, et ab ea inter feminas honorarias innocentiae Cantacuzeni testimonium. Apocauchi desperatio et sollicitudo in conjuratis cœlesaciendis. Eorum de imperatrice juramento obliganda consilium.

Neque vero tunc tantummodo Cantacuzenus im- A perator ad pacificationem propensus ac facilis cernebatur, sed etiam Didymoticho ea per oratores ab imperatrice semel iterumque petita, postquam illis nihil pro æquo et bono factum audivit, ad patriarcham secreto litteras scripsit, eumque juramenti inter se et imperatricem coram eo concepti admonuit, quod ipse religiose servans, ab illa scoldifraga, sycophantis et pestilentibus quibusdam hominibus fidem habente, armis lacesseretur. Insuper in memoriam redigebat, quæ ipse patriarcha sibi cum sacramento promisisset, non passurum calumniis opprimi, sed pro ipso, aut, ut verius dicam, pro justitia nullam contentionem defugiturum. Quæ in contrarium conversa esse, cum bellum ab eo exordium cepit, a quo id reprimi æquius B fuisset. Obsecrabat item ne hæc permitteret, sed misericordia præter jus fasque percipientium captus, calamitati occurreret, et quæ multo adhuc atrociora impenderent, bello dissipando averteret: quodque illi, ut communi parenti ac magistro justitiæ a Deo electo pulcherrimum esset, inter se et imperatricem concordiam instauraret. Omnino autem nihil fore negotii, neque multa illi verba ad eam facienda, sed solo aspectu arma statim revocatum iri. Sin horum nihil ei curæ fuerit, nec studio, quo decet, pacem curaverit, ipsum quidem vereri dicere, quod tamen vel tacente se notum sit omnibus, effusum sanguinem de manu ejus a justo C giudice Deo requirendum. Rogabat etiam, ne timore aliquo hæc peti existimaret, quando eorum copias ipse multis partibus superaret: sed ideo, quia cum bellum hoc Romanis clades ingentes invecturum prospiciat et metuat, quam in futuro sæculo hominibus actionum suarum rationem reddendam sciat, malorum ingruentiam ausam nullam, quantum maxime fieri possit, porrigere conetur. Quod autem se et suos anathemate inferis devoverit, sibi quidem horribile videri, et merito; verumtamen nihil ad se pertinere. 457 Si enim imperatoris defuncti liberis jurejurando violato insidias molitus sit, ut ipsi dicitant, accusationem aliquid valere potuisse. Si autem ejusmodi nihil neque fecerit, neque cogitarit, et ab initio constituta servaverit, constanterque ex juramento se gesserit, cum ipsi, invidia et obtreptatorum vocalis commoti, universum Romanum imperium et nunc depascentem flammam et (nisi Deus de cælo propitius respiciens eam restituerit) magis depasturam excitaverint, videndum æquid non magis ipsas, utpote malorum causas et originem, quam se a Deo secludi æquum sit. Nam divinum lumen

Οὐ τότε δὲ μόνον περὶ τὴν διάλυσιν εὐχερῆς Καντοκουζηνὸς ὁ βασιλεὺς ᾤρατο, ἀλλὰ καὶ διδυμοτιχώ ἐνδιατρίβων ἐτι', μετὰ τὸ ἀπαξ καὶ δις πρὸς βασιλίσσα πρᾶσθεύσασθαι περὶ εἰρήνης, ἐπι οὐδὲν ἐπιεικῆς περὶ τοὺς πρῶστους ἠγγέλλετο εἰργασμένον, πρὸς τὴν πατριάρχην κρούφα γράμματα διεπέμπετο περὶ εἰρήνης, ἐν οἷς τῶν τε ἐπ' αὐτοῦ γεγεννημένων ὅρκων ἀνεμίμνησκε μεταξὺ βασιλίδος καὶ αὐτοῦ. Οὐδ' ἔφασκεν ἀκριβῶς αὐτὸς τριτῶν, ὑπὸ βασιλίδος παρασπονδούσης πολεμεῖσθαι, συκοφάνταις ἀνθρώποις καὶ διεφθορῶσι πεπεισμένης. Ἐτι δὲ καὶ τῶν αὐτῶ γεγεννημένων ὅρκων πρὸς αὐτὸν, ὡς οὐ περιόψεται ὑπὸ συκοφαντῶν αὐτὴν διαβαλλόμενον, ἀλλὰ πᾶσαν ἐνδείξεταί σπουδὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ τάληθίστηρον εἶπειν, ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίου. Ἄ δὴ εἰς τούναντίον περιέστη, καὶ ὁ πόλεμος ἐξ ἐκείνου ἔσχε τὴν ἀρχὴν ὑφ' οὗ κωλύεσθαι δικαιότερος μᾶλλον ἦν. Ἐδεῖτό τε μὴ τοιαῦτα γινόμενα περιορᾶν, ἀλλ' ἔλεον λαθόντα τῶν ἀπολλυμένων ἀνθρώπων παρὰ πάντα τοῦ δικαίου λόγον εἶηαι πρὸς τὴν συμφορὰν, καὶ τὰ πολλῶ δεινότερα ἐσόμενα κωλύσαι καταλύσαντα τὸν πόλεμον, καὶ διαλλακτὴν γεγεννημένον βασιλίδος καὶ αὐτοῦ, ὑπὲρ μάλιστα αὐτῶ προσήκειν, πατρὶ κοινῶ καὶ διδασκάλῳ δικαιοσύνης ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κεχειροτονημένῳ. Πάντως δὲ οὐδὲν ἔργον ἔσται, οὐδὲ πολλῶν διήσεται λόγων πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' ἀρκεῖ μόνον ὀφθῆναι, καὶ πᾶσα πρόφασις πολέμου περιαιρεθήσεται. Εἰ δ' ἄρα τούτων μηδενὸς μελήσει, μηδὲ τὴν προσήκουσαν περὶ τὴν εἰρήνην ἐνδείξεταί σπουδὴν, αὐτὸν μὲν ὀκνεῖν εἶπειν, πᾶσι δὲ εἶναι καὶ σιγήσαντος καταφανὸς, ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ χειρῶν τὰ ἐκχυθῆσόμενα τῶν ἀνθρώπων αἵματα Θεὸς ὁ δίκαιος ἐκζητήσει κριτῆς. Ἠξίου τε μὴ διὰ δειλίαν τὰ τοιαῦτα νομίζειν δεῖσθαι: τὴν γὰρ ἐκείνου στρατιὰν πολλῶ τῶ μέτρῳ τῆς ἐκείνων ὑπερέχειν: ἀλλ' ὀρῶντα τὸν πόλεμον ὡς μεγάλων ἔσται συμφορῶν αἴτιος Ῥωμαίους, καὶ δεδοικότα τὴν ἐκείθεν βεβιωμένων βάσανον ἀνθρώποις μηδεμίαν, ὡς οἶόν τε μάλιστα ἐν τοῖς προσδοκωμένοις κακοῖς αἰτίαν παρέχεσθαι πειρᾶσθαι. Ὅν δὲ κατ' αὐτοῦ ἐξεῖπε καὶ τῶν συνόντων ἀφορισμὸν, ἠγεῖσθαι μὲν δεινὸν, πῶς γὰρ οὐ; οὐδὲν δὲ εἶναι πρὸς αὐτόν: εἰ γὰρ βασιλεύς, ὡσπερ αὐτοὶ φασιν, ἐπιβούλευσε τοῖς πασι ἐπιπορήσας, εἶχεν ἂν τινα πρὸς ἐκείνον δύναμιν τὰ εἰρημένα: εἰ δὲ τούτων μὲν οὐδὲν οὔτε εἰργαστο, οὔτε ἐνεθυμήθη, ἐμμένοντας δὲ αὐτοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς, καὶ τοὺς ὅρκους τηροῦντος βεβαίως, ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας αὐτοὶ κεκινημένοι, τὴν πᾶσαν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν νῦν τε ἤδη νεκρομένην, καὶ ἐτι μᾶλλον ἐσπανήσουσαν ἡγεῖραν φέροι, ἢ μὴ Θεὸς ἔωθεν ἐπιδησίας ὕψων κατα-

σβέση, σκοπητέον εἰ μὴ μᾶλλον τοῖς, ἢ ἐκείνῃ τὸ ἄπὸ Θεοῦ χωρίζεσθαι προαίρει, τοῖς αἰτίοις τῶν κακῶν γεγενημένοις. Οὐ γὰρ ἐπισθαί τὸ θεῖον ταῖς παραλόγοις τῶν ἀρχιερέων ὀρμαῖς, Διονύσιος ὁ μέγας ἀπεφθίγγετο. Αὐθίς τε ἔδειτο τὰ τε μέχρι νῦν τετολημμένα συνιδόντα ὡς δαινὰ, καὶ τὰ μέλλοντα ὡς πολλῶ τῷ μέτρῳ χείρῳ προσδοκᾶται, ἔχειν πρὸς αὐτὴν καὶ διαλύειν τὰς συμφορὰς Ῥωμαίοις, μόνον ὄντα δυνατὸν τὰ τοιαῦτα κτεαπράττεσθαι. Εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' αὐτῷ μὲν ἅπαν εἴργασται τὸ θεῖον πρὸς τὰ θεῖον ὁμοῦ, καὶ πρὸς τοὺς τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἄγοντας αὐτοὺς νυνί. Αὐτοὶ δ' ἂν εἶδειεν εἰ χρὴ πρὸς τὴν εἰρήνην μᾶλλον, ἢ τὸν πόλεμον προθύμους παρεῖχεν ἑαυτοῦς, ἐν τοῦτο σφρέστατα πεπεισμένοις, ὡς τῶν τε πραττομένων ὑπ' αὐτῶν εὐθύναις αὐτοὶ τίσουςι παρὰ Θεῷ, καὶ εἴ τι πρὸς τὸ προτιχόν, ὑπ' αὐτῶν συναλαυόμενος εἰς ἀνάγκην, ἔρῃη καὶ αὐτός. Τοιαῦτα μὲν τὰ βασιλέως γράμματα ἐδήλου. Ἐπέμπετο δὲ διὰ μοναχοῦ τινος ἀρετῆς ἀντιπαικόμενος, καὶ ζήλω τῷ πρὸς τὰ καλὰ ἐκοντὶ τὸν κίνδυνον ὑπελθόντος. Πατριάρχης δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, οὐδὲν μὲν πρὸς τὰ γεγραμμένα ἀπεκρίνατο, τὴν μοναχὸν δὲ ἐκέλευε δεσποτικῶς κατακλείειν, ὡς περ τινὰ τῶν ἐπὶ δεινατάτοις ἐαλωκότων ὡς περ ἔργοις τὴν ἀπολογία πεποιθμένος ὅτι μᾶλλον τοῦ πόλεμον αἰροῖτο τῆς εἰρήνης. Ἡ βασιλὶς δὲ ἐκ τῶν πραττομένων συνορῶσα τὸν τε πόλεμον, ὡς πολλῶν ἔσται κακῶν αἰτίος Ῥωμαίοις, τὸν τε βασιλέα Καντακουζηνὸν οὐδὲν παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον εἰργασμένον ἐξ ὧν ἂν τις οἴεσται ἀληθῆ τὰ εἰρημμένα εἶναι κατ' αὐτοῦ, ἐπλήττετό τε τὴν ψυχὴν θεουῖς, καὶ μετέμελεν αὐτῇ τῆς πρὸς τὸν πόλεμον ὀρμῆς. Ὅθεν καὶ ποτε, τῆς γυναικωνίτιδος συνοῦσης μόνης, ἄκοι μοι, ἔρασκεν, ἀπάτην ἠπατήσθαι οὐ μετρίαν, τὰ οὐκ ὄντα πειθεῖσθαι περὶ Καντακουζηνῶ. Ἐξετάζουσιν γὰρ ἕσα ἐκεῖνος παρὰ πάντα εἰργαστο τὸν τοῦ πολέμου χρόνον μηδὲν εὐρίσκειν ἢ πεισθείη, ὡς ἐπεβούλευε παρὰ τοῖς αὐτῆς ἐκεῖνος. Αὐτὴν δὲ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπόδειξιν ἐναργεστάτην οὖσαν παρὶδοῦσαν, λόγοις μηδὲν ἔχουσιν ὄχις προσχεῖν, ἐξ ὧν οὐχ ἑαυτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ Ῥωμαίων βλάβειν πράγματα οὐ μετρίαι τινα. Ἐρομένου δὲ τῶν γυναικῶν, καὶ ποῖα ἂν τις ἐπινοήσῃ θεραπεία τῶν κακῶν βασιλέως ἐκείνου ἤδη γεγενῆτος, Ἐραδία, ἔρασκεν ἡ βασιλὶς. Καντακουζηνὸν γὰρ καὶ βασιλέως ἔτι περιόντος, ἐσθῆτα μὲν οὐ παρεθέλησθαι βασιλικὴν, δύναμιν δὲ ἔχειν βασιλέως. Τί οὐν θαυμαστὸν εἰ δ' ὑπὸ τὴν ἰδιωτικὴν ἐσθῆτα ἔρασκε, τὰ ἴσα νῦν καὶ τὴν βασιλικὴν ἔχειν πράττει; Εὐνοίας

Ιακ. Πενταίου νότος.

(85) Non affert verba Dionysii Areopagite cantacuzenas, sed sensum ac mentem ejusdem, ex epistola scilicet ad Demophilum, in qua nihil agit aliud, quam ut ostendat, Deo non placere, quae gerentur aut praeter potestatem ordinis, aut per animi impotentiam, ut fecerat Demophilus, quem ideo severius reprehendit.

(86) Γυναικῶν est concubinae, concubinarum mulierum, locus in pedibus, in quo mulieres sensum a viris habitant. Idem, et quidem usitatus est γυναικωνίτις, quae et Latina est sive πορνικισμός.

non sequi episcoporum alienas a recta ratione affectiones, praestare dictum esse a magno Dionysio (85). Ad extremum petebat, ut quandoquidem nosset, et lucusque perpetrata quam essent gravia, et multis modis graviora expectari, Augustam adiret, et armanis Romanorum finem imponeret, siquidem id efficere solus posset. Si detrectet, saltem se quidquid debuerit cum erga Deum, cum ceteris qui nunc rem Romanam procurant, prestasse. Ipsos scituros, ad pacemne, an ad bellum propendere plus debeant, credentes certissimo, et horum quae sunt, et si quid etiam ipse, ab eis coactus, contra officium peceaverit. Deo poenas persoluturos. Haec erant, quae litteris imperatoris perscribentur, quas monachus quidam virtutis cultor, amore honesti sponte discrimini se objectans, pertulit. Patriarcha epistola perlecta tacet; monachum ut atrocissimi sceleris reum in custodiam mittit, et ita facto quodammodo respondet, se bellum paci anteponere. Imperatrix e rebus presentibus animadvertens, quam Romanis bellum istuc perniciosum accideret, et Cantacuzenum nihil adhuc desigasse, unde quispiam oblatas ei erumnationes veritati affines esse judicare posset, percussa mentem vehementer, se iam praecipitem ad arma fuisse impulit. Hinc aliquando solis feminis presentibus (86) dixit, videri sibi in fraudem impulsam, eamque non mediocre, eum de Cantacuzeno falsum crediderit. Indagantem quippe se, quae toto belli tempore fecerit, nihil invenire, ex quo ipsum liberis suis insidias struxisse appareat. Et tamen se probationis, quae ex factis evidenti-sima ducitur, negligentem, sermonibus maledicis aures dedisse, indeque non sibi duntaxat, sed Romanam quoque rei publicae **858** majorem in modum nocuisse. Sciscitantibus feminis, ecqua medicina malis, ipso jam pro imperatore se gerente, excogitari queat, Facidis, inquit illa. Etenim Cantacuzenum etiam vivo imperatore vestem imperatoriam non induisse, potestate tamen usum imperatoria. Nihil ergo novum, si quae in privata veste gesserit, eadem nunc in imperatoria gerat. Pro ejus porro in me filiumque meum imperatorem benevolentia, bello necdum excitato, filiam ipsius Helenam eidem filio meo uxorem dandam inter nos convenit. Quod ubi nunc re perfectum fuerit, bellum parvo negotio sopietur, et respublica uti prius ab eodem administrabitur. Alioqui nihil obstabit, quin Romanos principatus sibi met exitio sit. Fe-

Cornelius Nepos in praefat. Aut cujus materfamilias non primum locum tenetedium, atque in celebritate versatur? quod aliter multo fit in Graecia. Nam neque in convivium adhibetur, nisi propinquorum, neque sedet, nisi in interiore parteedium, quae gynaeconitis appellatur, quae nemo accedit, nisi propinqua cognatione conjunctus. Est tamen quando ipsam feminam crecum significat, ut etiam hoc loco. Ita apud Plutarchum de Herodoto, περὶ τῆς γυναικωνίτιδος ἐπι τοῖς Ἑλληνας ἐστράτευσεν.

minarum pars hæc ut recte utiliterque cogitata A
 approbare, pars alia omnia sentire. Postridie dilu-
 culo hæc Apocauchō cubiculi sacri præfecto nun-
 tiantur, qui extremum inde sibi sociisque peri-
 culum pertimescens, patriarchæ aliorumque con-
 juratorum ædes concursans, Actum est, inquit,
 nostraque illa magna felicitas ad ultimam mise-
 riam simul tota recidit. Augusta enim, nescio
 unde excita, pacam cum Cantacuzeno facere in
 animo habet, quia et ipsum imperatorem esse pati
 potest, et quia Helenam ejus filiam Imperatori sibi
 nuptiis destinat conjungere. Quæ si liant, nihil
 spei superest, quin ex hominibus exterminati,
 inaudito quodam modo cum tota stirpe interea-
 mus. Recordamini enim vobiscum, quam multo-
 rum criminum reum peregerimus. Hæc omnia apud B
 vos reputantes, intendere nervos oportet, ut non
 tantum foedus impediamus, sed ut bello quantum
 poterimus facies subjiciamus, quo nihil nobis uti-
 lius. Judicantur igitur et cæteri, imperatricem
 moliri tristissima. Quæreatibus autem, qua ratione
 periculo se eximerent, placuit imperatricem aduen-
 dam, et aut technis, aut minarum terrore adhibito,
 eam percellere, ut jurata promittat, de pace cum
 Cantacuzeno nec acturam quidquam, nec cogita-
 turam, nisi eorum quoque auctoritas accesserit.

σπουδᾶς ἔσῃν, ἀλλὰ καὶ τὸν πόλεμον, ὡς οἶόν, τε, ἀνάπτειν. Οὐδὲν γὰρ ἢ τοῦτο λυσιτελέστερον ἡμῖν.
 Ἐδόκει μὲν οὖν κάκεινοις δεινότερα τὰ βασιλίδι βεδουλευμένα, σκεπτομένοις δὲ ἢ χρὴ τὸν κίνδυνον
 διαφυγεῖν, ἐδόκει δεῖν πρὸς βασιλίδι ἀπελθόντας, καὶ ἡ ἀπάταις χρησαμένους, ἢ φοβήσαντας ἀπειλαῖς,
 πείθειν αὐτὴν δι' ἔρκων ἐκπεδοῦν, ὡς εἰ μὴ πρότερον συνεπιψηφίζοντο καὶ αὐτοὶ, μήτε πράττειν,
 μήτε βουλεύεσθαι τι περὶ τῆς πρὸς Καντακουζηνὸν εἰρήνης.

459 CAPUT XXXIV.

*Conjuratorum insidiosa contra Cantacuzenum oratio, qua imperatrix a pace deterretur. Quod liberius ac
 vehementius patriarcha reliquis secedentibus facit. Imperatrix ignara doli jurat. Custoditur a conjuratis
 per vices interdum, a famulis noctu; et verba ejus observantur. Vocantur ex Atho montes sanctiores
 monachi, qui ei pacem persuadeant; quod diligenter conantur et nisi religio jurisjurandi obstiisset,
 conata perfecissent.*

Ne sic composita, ad imperatricem gradiuntur, C
 eaque consalutata, Nos, inquit, omnes, et potis-
 simum patriarcha, inter Cantacuzeni amicos pri-
 mum locum tenebamus, cui beneficia multa et
 excellentia in acceptis ferimus. Quandiu igitur et
 ipse vobis imperatoribus studuit, sensumque recte
 faciendi habuit, nemo nostrum non dicam ferrum
 in illum corripere, sed nec verbo ei repugnare
 sustinuit. Ex quo autem mentem injustam et legi-
 bus adversantem induit, et cui charissimus fuit,
 ejus liberos trucidare, Romanique imperium sibi
 asserere decrevit, nos hanc ejus voluntatem inhu-
 manam sceleratamque consentes, et bellum ei
 vestra causa intulimus, et cum ipsum, tum genus
 ejus ac familiares summis incommodis affecimus.
 Et nunc tanta est animorum nostrorum conspira-
 tio, ut non pecunias modo, sed vitam quoque
 ipsam pro vobis in illum bellando cupiamus pro-
 digere. Itaque cum usque adeo promptos propen-
 sosque in vestra causa nos exhibeamus, iniquissi-
 mum fuerit, si tu nobis desertis, et salute nostra
 despecta, privatam sectere compendium et cum

δὲ ἕνεκα τῆς πρὸς ἐμὲ, καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν, καὶ
 μήπω τοῦ πολέμου κεκινημένου τὴν θυγατέρα Ἑλέ-
 νην βασιλεῖ τῷ ἐμῷ υἱῷ συνεθέμεθα πρὸς γάμον
 ἀγαγεῖν. Οὐ δὴ γεγεννημένου νῦν, ὃ τε πόλεμος κα-
 ταλυθήσεται ῥαδίως, καὶ τὰ πράγματα ὑπ' ἐκείνῳ,
 ὡσπερ καὶ πρότερον, διαικηθήσεται. Εἰ δὲ, οὐδὲν
 ἔσται τὸ κωλύσον τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν αὐτὴν
 ὑπ' ἑαυτῆς διαφθερῆναι. Αἱ μὲν οὖν τῶν γυναικῶν
 ἐπεψηφίσαντο τὰ εἰρημένα ὡς ὀρθῶς καὶ λυσιτελῶς
 βεδουλευμένα· ταῖς δὲ ἐδόκει μὴ λυσιτελεῖν· ἅμα
 δὲ ἡμέρα εἰς τὴν ὑστεραίαν Ἀποκαύχῳ ἐμηνύετο
 τῷ παρακοιμωμένῳ τὰ εἰρημένα. Ἐκαῖνος δὲ νομί-
 σασ περὶ τῶν ἐσχάτων αὐτοῖς τὸν κίνδυνον τὰ εἰρη-
 μένα ἀγεῖν, πρὸς πατριάρχην καὶ τοὺς τῆς κατὰ
 βασιλέως συμετασχόντας ἐπιβουλής ἐλθὼν, Ἀπο-
 λῶλαμεν, εἶπε, καὶ εἰς ἐσχάτον κινδύνου ἐκ πολλῆς
 εὐτυχίας τὰ πράγματα ἡμῖν ἀθρόον περιέσση. Ἡ
 βασιλεῖς γὰρ, οὐχ οἶδ' ὅθεν ὀρμηθεῖσα, διαλύεσθαι
 πρὸς Καντακουζηνὸν διανοήθη ἐπὶ τῷ βασιλέα τε
 αὐτὸν στέργειν, καὶ Ἑλένην τὴν θυγατέρα βασιλεῖ
 πρὸς γάμον ἀρμόζειν τῷ υἱῷ. Ἄ εἰ γένοιτο, οὐδε-
 μία τις ὑπολέλειπται ἡμῖν ἐλπίς τοῦ μὴ ἐξ ἀνθρώ-
 πων ἀφανισθέντας καινῷ τινι τρόπῳ πανοικεσία
 ἀπολέσθαι. Ἰσσε γὰρ αὐτοὶ ὅσα ἡμῖν κατ' ἐκείνου
 κατηγορηται, ἃ πάντα χρὴ ἐνθυμουμένους πᾶσαν
 ἐπιδείξεσθαι σπουδὴν, ὥστε μὴ μόνον γίνεσθαι

ὅταν δὲ συνθέμενοι, πρὸς βασιλίδι ἤκον· προ-
 αγορεύσαντες δὲ, Ἡμεῖς, εἶπον, πάντες, καὶ μά-
 λιστα πατριάρχης, ἐν τοῖς πρώτοις ἡμεν τῶν Καν-
 τακουζηνῶ τεταγμένοι φίλων, καὶ πολλῶν ἐκείνου
 καὶ μεγάλων ἀπελαύσαμεν τῶν εὐεργεσιῶν. Μέχρι
 μὲν οὖν κάκεινος εὖνους τε ὑμῖν τοῖς βασιλεῦσιν ἦν,
 καὶ τὰ δίκαια διενεοῖτο πράττειν, οὐδ' ἡμῶν οὐδεὶς
 οὐχ ὅτι πολεμεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀντιφθέγγεσθαι ἐτόλμα.
 Ἐξ ὅτου δὲ ἀδίκῃ καὶ παράνομῃ διανοήθη, καὶ τοῦ
 πολλὰ πεφιληκότος βασιλέως κτείνειν ὄρμητο τοὺς
 παῖδας, καὶ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν ἑαυτῷ περι-
 ποιεῖν, μισήσαντες τὴν γνώμην ὡς ἀπάνθρωπον
 καὶ πονηρὸν, πόλεμόν τε πρὸς ἐκεῖνον ἠράμεθα
 φανερῶς ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τὰ μέγιστα αὐτὸν καὶ
 γένος καὶ οἰκείους ἐκακώσαμεν. Καὶ νῦν εἰς το-
 σοῦτον ὁμονοίας ἤκομεν, ὡς οὐ χρήματα μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ψυχὰς αὐτὰς τῷδεῷ προησόμενοι ποιε-
 μουσντες αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν. Ὅτε οὖν ἡμεῖς τοσαύτην
 εὖνοιαν καὶ προθυμίαν πρὸς ὑμᾶς ἐνεδειξάμεθα
 τοὺς βασιλέας, τῶν ἀδίκωτάτων ἂν εἴη καταλιποῦ-
 σαν αὐτὴν ἡμᾶς, καὶ παρ' οὐδὲν τὴν ἡμετέραν λο-
 γισαμένην σωτηρίαν, σπένδεσθαι τῷ πολεμιωτάτῳ

τῆς ἰβίας ὠφελείας ἐνεκα, εἶγε καὶ ὠφέλειά τις ἔψεται ἐκ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ μὴ βλάβη δεινότερα ἐκ τῶν τοῦ πολέμου γενησομένων ἀπασῶν. Ἄ γὰρ αὐτὴ περὶ τῆς πρὸς ἐκείνον εἰρήνης τῆς παρελθούσης διειλέχθης νυκτός, οὐδ' ἡμᾶς διέλαθεν ἐπὶ πολλῶν εἰρημένα ἀκοαῖς. Ἐκείνον μὲν οὖν ἡμεῖς, ὡς κατὰ σοῦ καὶ τῶν παίδων τὰ δεινότερα καὶ διανοοῦμενον καὶ ἤδη πράττοντα, ὡσπερ ἀπὸ μιᾶς γνώμης πολέμιόν τε ἠγγασάμεθα, καὶ οὐδενός, τό γε εἰς ἡμᾶς ἦκον, ἠμελήσαμεν τῶν βλάβειν θυμαμένων. Εἰ δ' ἐκ τινῶν αἰτιῶν ἡ εἰρήνη μᾶλλον συμφέρουσα νομίζεται νυνί, οὐδ' ἡμεῖς ἐναντιωσόμεθα πρὸς τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν, μόνον εἰ γνώμη κοινῇ πάντων ἡμῶν ἡ εἰρήνη ἐπιψηφισθείη. Τὰ γὰρ ὑπὸ πολλῶν δοκιμαζόμενα, ἤκιστα ἂν ἀμαρτηθεῖη. Εἰ μὲν οὖν ὡσπερ ἐγνώκαμεν αὐτὴ τε πείθη, καὶ τὴν ἀξίωσιν ἡμῶν ὡς δικαίαν παραδείχῃ, πάντ' ἂν ἔχοι ἄριστα. Εἰ δ' ἄρα ἐτέρως ἐγνώκα; αὐτὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε φράσον φανερώς, ἵν' ἕκαστος ὡς ἂν μάλιστα οἶός τε ἦ, τὴν σωτηρίαν ἐκπορίζῃ ἑαυτῷ. Πάντες δὲ οἷα πατρὶ πνευματικῷ τῷ πατριάρχῃ ἣν ἔχει γνώμην ἕκαστος περὶ τὰ παρόντα ἀνεθέμεθα, ἐξ οὗ δυνήσῃ μαθεῖν σαφέστερον τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὕτως εἰπόντας, ἐκέλευεν εὐθύς ὁ πατριάρχης ὑποχωρεῖν· μόνος δὲ πρὸς μόνην τὴν βασιλίδα ὑπολειφθεὶς, Τίς, ἔφασκε, βάνκανος δαίμων τοιαῦτα πέπεικε λογιζεσθαι, οὐκ ἀλυσιτελεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατα σχεδόν; Τίσι δὲ χρωμένῃ λογισμοῖς, Καντακουζηνὸν ᾤθηθης φίλα σοὶ τε καὶ πασι δύνασθαί ποτε φρονήσειν; Ὅς γὰρ μὴ ὑπὸ βασιλείῳ, μήτε σοῦ πρότερον μηδὲν ἀδικηθεὶς, ἀλλὰ πολλῶν ἐπὶ πλείστον χρόνον ἀπολαύσας ἀγαθῶν πάντων ἐπιλελησμένος ἐν βραχεῖ, οὐ περὶ τῆς ἀρχῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ σωτηρίας ἐπεβούλευσε, πῶς ἂν εἴη δίκαιος πιστεῦσθαι περὶ τῶν μελλόντων, καὶ ταῦτα οὐκ ὀλίγων παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον τῶν δοκούντων ἐφουβριστῶν πρὸς αὐτὸν γεγενημένων; Οἶσθα δ' ὡς τοῖς εἰθισμένοις ἄρχειν καὶ τιμᾶσθαι παρὰ πάντων τὰ τοιαῦτα μάλιστα οὐκ ἀνεκτά. Εἰ δ' ἄρα τοῦ χρόνου τριτομέλου, ἡ πρὸς ἐκείνον φαίνοιτο εἰρήνη ἀναγκαία, βέλτιον ταῖς ἀπάντων χρωμένην γνώμῃς πράττειν, & κοινῇ δοκεῖ λυσιτελεῖν, ἢ τῶν ἄλλων ἀμελήσασαν, ἀπερισκέπτως τὰ παριστάμενα ποιεῖν. Εἰ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτῶν ἐπινεύσειας καὶ αὐτὴ, καὶ πρὸς τὸ μέλλον πίστιν τινὰ παράσχοιο, ὡς οὐδὲν οὐδέποτε παρὰ τὰ ὑπεσχημένα δράσει; καὶ αὐτοὶ σοὶ πρὸς πάντα καὶ χρίμασι καὶ σώμασι πρόθυμοι συνγωνιοῦνται, καὶ οὐδ' αὐτῆς, εἰ δεῖ, τῆς φίλης φείσονται ζωῆς, ὥστε προῖσθαι ὑπὲρ τῶν σοὶ λυσιτελούντων. Ἄν δ' ἐτέρως αἰσθῶνται βουλευομένην, ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, ἀποκρύπτειν δὲ οὐ δίκαιον, ὡς μία πᾶσι παρέστη γνώμη, καὶ ὅρκους τὴν ὁμόνοιαν ἠσφαλίσαντο, σὲ μὲν καὶ παῖδας ἀποκτείναν· αὐτοὺς δὲ Βυζάντιον κατέχοντας, ὅπλα Καντακουζηνῷ ἀνταίρειν μέχρι παντός τοῦ δυνατοῦ. Ἄν δ' ἀδύνατως ἔχῃσι πρὸς τὸ ἀμύνασθαι, μᾶλλον αἰροῦνται Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μυσῶν βασιλεῖ δουλεύειν τὴν πόλιν παραδόντας, ἢ τοῖς ἐκ Βενετίας, ἢ Γεννοῦσας Λατίνοις, ἢ Καντακουζηνῷ δεσπότῃ χρῆσθαι. Ὅτε οὖν ἡ τε

hoste capitali fœdus percutias : si tamen compendium, et non omnibus, quæ e bello existent, gravius dispendium pacem istam comitabitur. Quæ enim de pace cum ipso inounda multis audientibus disseruisti, nec nos latent. Quare nos eam ut in te ac filios tuos teterrima parturientem, et jam designantem, unanimi consensu et hostem decernimus, et quantum in nobis est, nihil quod lacerare possit, ab eo abstinēbimus. Quod si quibusdam argumentis pax in præsens videtur conducere magis, nec nos adversabimur, si tantum communi omnium nostrum iudicio et sententia confirmetur : a multis enim approbata minime decipiunt. Ergo si quod nos sentimus, tu quoque senseris, petitionique nostræ, ut justæ, locum reliqueris, forebant omnia : sin forte aliud statuis, nobis aperte indica, ut quisque quam optime licebit, salutî suæ prospectum eat. **460** Omnes autem sensus nostros de præsentis rerum statu patriarchæ, tanquam patri spirituali commisimus, ex quo clarius, quid velimus, percipere poteris. Hæc ubi dixerunt, patriarcha prolious alios abire jussit, solusque apud solam imperatricem remanens, Quis tam invidus dæmon, inquit, ad hæc non modo infructuosa, sed factu etiam propemodum impossibilia volvenda te induxit? Quænam rationes te movent, ut Cantacuzenum tibi ac liberis tuis unquam amicum esse posse existimes? Qui enim neque ab imperatore, neque abs te prius ulla in re offensus, sed diutissime multis bonis cumulatus, brevi omnium oblitus, non imperio solum, sed salutî etiam vestræ insidiatus est, quo pacto illi fides in futurum jure habebitur? idque cum non pauci per tempus belli in eum contumeliosi fuisse videantur. Non te autem fugit, quam iis qui alii imperitare et publice coli ac honorari consueverunt, hujusmodi injuriæ intolerabiles sint. Si tempore procedente pax cum illo necessaria judicabitur, præstabit de omnium nostrum sententia facere, quæ bono sint omnibus, quam aliis non appellatis, inconsulto quod in mentem venit exsequi. Quapropter si eorum postulatis annuens, contra promissa nihil unquam te facturam fidem dederis, ipsi vicissim pro dignitate, commodisque tuis et pecunias, et oppositus corporum suorum, et, si necesse erit, qua nil charius, animam sanguinemque suum polliceantur. Si aliud te velle cognorint, horreo dicere, quod tamen occultum haberi non debet, mens omnibus una est, et sacramentum inter se dixerunt, ut te cum liberis contrucidata, Byzantium occupent, et Cantacuzeno, qua valuerint virtute resistant. Si id minus poterunt, Alexandro Mæсорum regi urbe tradita servire malunt, quam aut Venetos, aut Genuenses Latinos, aut Cantacuzenum dominos perpeti. Quia igitur justam petunt, eorumque petitionem despicere, non tibi solum ac liberis tuis periculosum est, sed et toti Romanorum imperio vastitatem ac perniciem extremam minuitur, quinam justum, aut utile, quæso, propter expectata ex pace bona,

presentia, et in conspectu posita mala (si erit, ut
ominamur) non refugere? Sed si quid mihi a prin-
cipio tuorum commodorum studioso, et nunc ni-
hilo minus bene consulenti credis, istis crede, et
quibus circumdata es malis, te libera. **461**
Tum Augusta metu anxia, et fallaciam non adver-
tens, sed arbitrata, si pax bello melior esset, ipsos
utique sibi eam suasuros fuisse, dictis suffragata
est. Illico eam jurare hortantur, præter promissa
nihil unquam facturam. Imposturæ ignara jurat,
statimque patriarcha anathema voclamat, si contra
agat, quam jaraverit. Post id nunquam solam re-
liquerunt, ut per otium quid expediret, secum
disquireret; sed diem totum inter se partiti, aliis
alium excipiendo cum ea versabantur. Noctu au-
tem de famulis ejusdem ad hoc ipsum erant se-
lectæ, quibus non contemnendum proditoris præ-
tium dabatur a conjuratis, nummus aureus singulis
videlicet. Hæc cum imperatrice confabulantes, si
quid secus loqueretur, ad patriarcham nuntiare
oportebat: qui rursus dicta omnia ad sodalitiū
referret. Et is patriarcho plane deserto, in palatio
habitabat, quasi audaciam exhibiturus, si quis in-
sidiator novi aliquid moliretur, sed re ipsa impe-
ratrici curas a conjuratis impositus, ne quid ipsis
nescientibus faceret, quod eorum libidini adve-
retur. Et hæc quidem Cantacuzenæ Didymotichi
morante agebantur. Sub tempus vero, quo Peri-
theorium obsidebat, ad monachos in Atho monte,
caeteris sanctimonia præstantes scripsit, eos quoque
rogans, ne Christianum sanguinem quotidie fundi
sinerent, sed veritatis zelum capessentes, Byzan-
tium se conferrent, et imperatricem quam indigna
factitarentur, edocerent: si fortasse ab illis val-
lem ad flammam imperium Romanum devorantem
restringendam adduceretur, quam (quam aliqua
causa legitima, sed meræ sycophantiæ et obtrusa-
tiones suscitassent: quod ipse frequenter irritis
sonatu tentaverit, cum, qui nunc gubernacula te-
neant, legatis nihil respondentes, crudelissime eos
pulsarint, et omni petulantia in illos debacchati
sint, ac postremo visculis et carceri tradiderint.
Hæc ubi monachi apud Atho legerunt, in talibus,
ut pro communi salute, nullam sibi molestiam re-
cusandam censuerunt: et motuo se exacerunt,
electique ex omnibus, princeps Isaacius, vir vene-
rabilis, summaque sanctitate præditus, et Lauræ
præfectus Macarius, et alii deinceps manasterio-
rum ad montem illum præpositi non pauci; cum
his etiam Callistus, qui postea Constantinopolitanæ
Ecclesiæ patriarchatum gessit, et iam adhuc in sa-
cerdotibus numerabatur; **462** et Sebas, qui in
Batopedio monasterio religiosæ vitæ stadium de-
currebat, multaque et egregia pro virtute certamina
suscepit: hi, inquam, defecti, Byzantium venerunt,
cumque imperatrice, et patriarcha, conjuratis item
presentibus congressi, ita locuti sunt: Cum ceruere-
mus, calamitatem, quæ Romanos oppressit, etiam quod
agebatur infandum et plusquam infandum apparebat,

A αξίως αὐτῶν δικαία, καὶ τὸ περιεῖν αὐτὴν οὐ
κίνδυνον σοὶ τε μόνον καὶ παισίν, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ
Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ἀνάστατον καὶ φθορὰν τὴν
ἐσχάτην ἀπειλεῖ, τοῦ δίκαιον ἢ λυσitteλὸς προσδοκω-
μένων χάριν ἀγαθῶν, εἰ γὰρ καὶ ἔσται ὡςπερ ὑπο-
πτεύομεν, ἐκ τῆς εἰρήνης τὰ παρόντα καὶ φαινόμενα
ἀνθαιρεῖσθαι δυσχερῆ; Ἄλλ' εἰ τι πέποιθα, ἐμὸν τὰ
σοὶ λυσitteλοῦντα ἐξαρχῆς τε ἤρημένῳ, καὶ νῦν οὐ-
δὲν ἦτον συμβουλεύοντι, τοῦτοις πειθομένη, τῶν
ἤδη περιεστηκότων ἀπαλλάττου εὐτηχερῶν. Πρὸς
ταῦτα ὑποπτήξασα ἡ βασίλισ, καὶ τῆς ἀπάτης ὡςπερ
οὐκ αἰσθημένη, ἀλλ' αἰθηθεῖσα, εἰ βαλτίων τοῦ πολέ-
μου ἡ εἰρήνη φείνοιο, πεισθῆσθαι καὶ αὐτοῦς,
δέχεται τὰ εἰρημένα. Αὐτίκα τε ἐκέλευον
ὀμνύειν, ὡς οὐδὲν οὐδέποτε παρὰ τὰ ὑπεσχημένα
πράξει. Ἡ δ' ἀγνοήσασα τὴν ἐνέδραν, καὶ ὄρκους
προσθεῖσαι τοῖς εἰρημένοις, καὶ ὁ πατριάρχης εὐ-
θύς ἀφορισμὸν ἐπεφωνεῖ εἰ παραβαθεῖν τὰ ὀμνο-
μένα. Ἐξ ἐκείνου δὲ οὐδέποτε κατέλιπα τὴν βα-
σιλίδε μόνην, ὡςτε σχολὴν ἀγούσαν, τῶν θεόντων τε
βασιλεύσασθαι πρὸς ἐαυτὴν· ἀλλ' ἡμέρας μὲν αὐτοὶ
συνῆσαν ἐκ διαδοχῆς ἄλλον ἄλλος ἀναδεχόμενοι, καὶ
συμμεριζόμενοι τὸν χρόνον τῆς ἡμέρας· νυκτὸς δὲ
τῶν τῆς βασιλίδος οἰκετιδίων ἦσαν πρὸς τοῦτο τετα-
γμένοι, καὶ μισθὸν οὐ φαῦλον τῆς προδοσίας εἶχον
χρυσὸν παρὰ τῶν συνομοτῶν, ὡς ἔδει τῇ βασιλίδι
εὐνοίας, εἰ τι φθέγγεαιτο, μηνύειν πατριάρχῃ, ὥστε
εἰ ἐκείνου καὶ τοῖς ἄλλοις πάντα δόξα γίνεσθαι τὰ
εἰρημένα. Ὁ πατριάρχης γὰρ τὴν οἴκοι παντάπασι
διατριβὴν καταλιπόν, βασιλείῃς ἐνδητήσας, πρόφα-
σιν μὲν ὡς τῶν ἐπιθούλων καθέξων τὰς δομάς, εἰ
τι βούλοιο νεωτερίζειν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, βασιλίδος
φύλαξ ὑπὸ τῆς συνομοσίας τεταγμένος, ἵνα μὴ λα-
θῆσα πράξῃ τῶν μὴ κατὰ γνώμην ἐντεων τι αὐτοῖς.
Ταῦτα μὲν οὖν Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως διθυ-
μοτείῳ ἐνδιατρίβοντος ἐπράττετο. Ὑπ' οὗ δὲ χρό-
νον Περιθεώριον ἐπολιόρκει, πρὸς τοὺς ἐν Ἀθῶ τῷ
ὄρει τῶν ἄλλων ἀρετῇ προσέχοντας τροφίας μοναζόν-
των, ἐκέλευε καὶ αὐτῶν, μὴ περιορῆν τὸ τῶν χριστιαν-
νῶν αἷμα χέμενον ἐσημέραι, ἀλλὰ ζῆλον ἀλη-
θείας ὑποδυσσεμένους, πρὸς Βυζάντιον ἀφικέσθαι,
καὶ βασιλίδι διδάξαι τὴν τῶν πραττομένων ἀποσίαν,
εἰ πως πειθεμένη γοῦν αὐτοῖς τὴν νεμομένην τὴν
Ῥωμαίων ἡγεμονίαν φλόγα κατασβέσει, ἐξ οὐδεμιᾶς
προφάσεως ἀληθεῖς, ἀλλ' ὑπὸ συκοφαντίας καὶ δια-
βολῆς κεννημένην. Αὐτὸν γὰρ ἐπιχειρήσαντα πολ-
λάκις ἠνυκέναι πλέον οὐδὲν, τῶν τὴν Ῥωμαίων
ἡγεμονίαν ἄρτι διοικοῦντων πρὸς μὲν τὴν πρεσ-
βειαν μὴδὲν ἀποκρινόμενων, τοὺς πρόσβεις δὲ μόνον
ὠμότατα αἰκίζομένων, καὶ πᾶσαν παροινίαν ἐνδει-
κνυμένων πρὸς αὐτοῦς, καὶ τελευταῖον ἐν δεσμωτη-
ρίοις κατεχόντων ὑπὸ κλοισί. Ἄ οἱ ἐν Ἀθῶ ἀνα-
γνόντες, καὶ προσήκουσαν αὐτοῖς τὴν ὑπὲρ τῶν
τοιούτων σπουδὴν καὶ προθυμίαν οἰηθέντες, οἷα δὲ
ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἐσομένην, καὶ παρθε-
ξαντες ἀλλήλους, ἐκ πάντων ὁ τε πρῶτος ἐκλεγέν-
τες Ἰσακίαν ἀνὴρ τίμιος, καὶ ἀρετῆς εἰς ἄκρον ἐλη-
λακῶς, καὶ ἡ τῆς Λαύρας ἡγουμένη Μακάριος, καὶ
ἕτεροι τῶν κατὰ τὸ ὄρος φρονισιτριῶν ἡγουμένων

οὐκ ὀλίγοι· σὺν τοῦτοις δὲ καὶ ὁ χρόνος ὑστερον τῆς A
 ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας πατριάρχης γεγο-
 νώς, εἰς τὸν ἱερεῖον ἔτι τότε χορὴν τετλῶν Κάλλι-
 στος, καὶ Σαβάς, ὃς πρὸς τῆ Βατοπεδίου μονῆ τὸν
 ἀπικριτικὸν ἦνσε ἕρβον, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς
 καὶ θαυμασίους ἐπεδείξατο ἀγῶνας, εἰς Βυζάντιον
 ἀφίκοντι. Βασιλίδε τε συγγενόμενοι, καὶ πατριάρ-
 χου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν συνομοσῶν παρόντων,
 ἡμεῖς, ἔφασαν, τὴν κατασχοῦσαν Ῥωμαίους ὀρώντας
 συμφορὰν, δευνὰ μὲν ἠθέμεθα τὰ πραττόμενα, καὶ
 πέρα δευνῶν. Οὐδὲν δὲ πλέον πρὸς ἐπικουρίαν καὶ
 ἀποτροπὴν τῶν δευνῶν δυνάμενοι συμβάλλεσθαι, τῶν
 ἄλλων ἀμελήσαντες, ὑπὲρ τῶν κοινῇ συμφερόντων
 ἐδεόμεθα Θεοῦ, τοῦ μόνου στήσαι δυναμίτου τὰς
 προσδοκωμένας συμφοράς. Νυνὶ δὲ τὸ διεστηχὸς τῶν
 Ῥωμαίων ἰδόντες μέρος ἀσμένως χωροῦν πρὸς τὴν B
 εἰρήνην, καὶ μάλιστα ὑπὲρ δόξηςιν παρεῖχε τὴν
 αἰτίαν παρασχεῖσθαι τῆς διαφορᾶς, καὶ Θεῷ τῷ τῆς
 εἰρήνης χορηγῷ πολλὰς χάριτας ἐμολογήσαντες, καὶ
 γῆρας καὶ σωματικὴν ἀσθένειαν καὶ τοὺς πρὸς τὴν
 ὀδοιπορίαν πόνους παρδόντες, ἴκομεν δεησόμενοι
 καὶ ὑμῶν, δεχέσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ μὴ διὰ φιλο-
 νεικίαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν νῦν τε διαφθειρο-
 μένην περιορᾶν, καὶ ἔτι δευνότερα προσδοκωμένην
 πάσχειν, εἴ μὴ ταχέως ὁ πόλεμος καταλυθῆ. Ἐλσον
 οὖν καὶ αὐτοὶ λαθόντες τῶν ἡμετέραις χειρομένων αἰ-
 μάτων, καὶ τῶν δεσποτηρίοις κατεχαμένων, καὶ
 τῶν ἐλαυνομένων, καὶ ἀνήκεστα πασχόντων ἀνθρώ-
 πων, κυρώσατε τὴν εἰρήνην, καὶ τῶν πολλῶν καὶ
 χαλεπῶν κινδύνων ἀπαλλάξτε Ῥωμαίους· ὡς ἂν C
 Θεός τε ὁ τῆς εἰρήνης χορηγὸς θεοξασθῆ, καὶ βασι-
 λῆς τε καὶ πατριάρχης, καὶ ὑμεῖς ἡ σύγκλητος οὐ
 παρὰ πάντων μόνον Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν
 ταπεινῶν οὐσίας κομιζήσεθε εὐχαριστίας τῆς προ-
 θεμίας τῆς περὶ τὰ καλά, καὶ τῆς κτηδεμονίας τῶν διὰ τὸν πόλεμον ἀπανταχοῦ διαφθειρομένων
 ἀνθρώπων ἀναγιτών. Πρὸς ταῦτα βασιλῆς μὲν οὕτως ἔπασχε δευνόν, ἀλλὰ καὶ κατὰ γνώμην ἔθετο εἰρήσθαι
 αὐτῇ τοὺς λόγους. Πολλὴν γὰρ πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων πανουργίαν καὶ ἀπάτην καταγνοῦσα, ἔσπευ-
 ὄεν, εἰ δυνατόν τρόπον δὴ τινι τὸν πόλεμον καταλύσασα, σπονδὰς πρὸς βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν
 θέσθαι περὶ εἰρήνης. Εἰργασμένη δὲ ὑπὸ τῶν ὄρκων οἷς ὑπήγαγον ἐξαπατήσαντες, ὡς εἰ μὴ πᾶσιν
 αἰρετάχ εἴη ἡ εἰρήνη, μηδ' αὐτὴν ἐπιψηφίζεσθαι, τὴν ἐκ τῆς βουλῆς φῆγον ἀναγκαιῶς περιέμενε.

403 CAPUT XXXV.

Patriarcha et socii monachis itascuntur. Quomodo eos ad discordiam redigere laborarint et quas ob causas. De primariis quasi in carcerem conclusis. Nuntii a prostratore reversi imperatorem Thessalonicam vocant Peritheoriti oppugnatione et quibus ibidem de muro probris lacessitus fuerit. Quomodo unus de consiliatoribus remuneratus sit. Oppidanis se dedunt, et consilio malevoli cujusdam ex imperatoris, aditionem a se quodam retractant. Imperator Thessalonicam abit.

Πατριάρχης δὲ καὶ ἡ συνομοσία ἐν δαινῷ μάλιστα D
 ἀτιθέοντο τὰ εἰρημένα, καὶ τὸν ἔσχατον φόντον κίν-
 δυνον αὐτοῖς ἐπάγειν. Ἠροφανῶς μὲν οὖν πρὸς τὴν
 εἰρήνην ἀντιτάγειν οὐκ ἔταμὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ
 φιλομόχθηρον ἰδοῦσαι. Ἐπέφρασαν δὲ εἰ δυνατόν
 τρόπον δὴ τινι ἑτέρῳ τῶν μοναχῶν τὴν ὁμόνοιαν
 πειρᾶσθαι διαλύειν. Καὶ τότε μὲν ἐπαινέσαντες τὴν
 ὑπὲρ τοῦ κοινεῦ σπουδὴν, ἐκέλευον ἀναπαύλης τινὸς
 τυγχάνειν, τὸν ἐκ τῆς ὀδοιπορίας πόνον ἀποτιθεμέ-
 νους. Ὑστερον δὲ ἐπηγγέλλοντο σκεψαμένους περὶ
 ὧν ἤκουσι τὴν ἀπολογίαν παρασχεῖν, ξενίζεσθαι δὲ

tamen quia ad tantam vim mali depellendam nihil
 auxilii offerre poteramus, reliquis posthabitis,
 Deo, qui solus impendentes ærumnas atque mi e-
 rias avertere potest, communem salutem in-
 columitatemque supplices commendabamus. Nunc
 quia cognovimus, segregatam Romanorum par-
 tem, quæ opinionem probebat maxime incepti hu-
 jus dissidii, pacis esse cupidam, Deo pacis largi-
 tori immortales gratias egimus: nullaque senectutis
 et imbecillitatis, ac laborum itinere is ratione ducta,
 et vos rogaturi advenimus, ut pacem complectamini,
 ne ob discordias vestras et nunc laceretur
 Romanum imperium, et nisi primo quoque tem-
 pore bellum inhibeatur, atrociora formidet. Quan-
 obrem et vos qui in dies funditur sanguinem, et
 in carcerem compactos, atque in exilium proje-
 ctos, et savissime afflictos miserati, pacem ratam
 conficite, Romanosque multis ac nefandis cladibus
 eximite, ut et Deus pacis donator celebretur, et
 imperatrix, ac patriarcha, et vos senatus, non a
 Romanis modo passim, sed etiam a nobis humili-
 bus, propter facilitatem in rebus honestis, et sol-
 licitudinem hominum insontium hoc bello ubique
 pereuntium, dignis gratiarum actionibus collaudemini.
 Hæc oratio Augustæ non molesta, sed grata
 potius, et ab ejus mente haud aliena accidit. Nam
 cum patriarcham, cæterosque sciret esse valerrimos
 ac fraudulentissimos, studebat, si quo modo
 posset, bello dissoluto, cum Cantacuzeno pacem
 et foedus constituere. Religione autem juramenti
 impedita, qua per dolum ab illis obligata fuerat,
 ut nempe, nisi omnibus expetenda pax videretur,
 nec ipsa eam sanciret, concilii sententiam neces-
 sario exspectabat.

At patriarcha ei conjorati monachorum dictis,
 quibus sibi exitium parari ducebant, gravissimo
 offensi, pacem manifeste repudiare non audebant,
 ne non impudentes modo, sed etiam de industria
 improbi viderentur. Circumspectiebant autem, si
 qua via eorumdem concordiam dirimere possant.
 Ac tunc quidem laudato eorum officio pro repu-
 blica, ut fessos de itinere, aliquantum requiescere
 jusserunt, promittentes, postea se visuros, quid
 eis responsi darent. Divertere porro omnes eodem
 non sinentes, alium alibi collocabant, ut quem-

a modum corporibus, sic animis quoque promissis, et blanditiis seorsum unusquisque corruptus separarentur. Fluebat igitur tempus, et dicta inventos recesserant, neque monachi curae erant. Qui cernentes, eos bello quam pace gaudere magis, cum toties super ea rogati, ad obtentus quosdam et excusas commentitias confugerent, revertendi potestatem petiverunt. At istis nec hoc conducere visum est, ut digressi monachi ipsos belli, Cantacuzenum pacis auctorem predicarent, testimoniumque ferrent, illum justitiae consentanea et universitatis fructuosa postulare. Non enim quibusdam levibus ratiunculis viros arbitrabantur quibus populos perturbarent, atque ad arma incenderent, cum ipsi ex instituto blaterones quosdam subornatos per oppida dimisissent, qui proclamarent, Cantacuzenum ab auditione pacis abhorrere, et minari se relata victoria imperatoris liberos facturum mortales miserrimos, ac peraeque alios, quotquot amore justitiae pro ipsis contra se pugnaverint. Incitabant igitur populos, ut filiorum imperatoris jam orphanorum vicem dolentes, ab eorum capitibus hominis injurias propulsarent. Ob hoc itaque commentabantur, quomodo inter monachos litem et dissensionem sererent. Ac Macarium quidem Laurae praefectum, metropolitanam Thessalonicensem designantes, eo perduxerunt ut non tantum ab aliis monachis dissideret, 464 eosque Cantacuzenismi argueret (quia nimirum amicum ob arma communia periculo conflictantem intuentes, et zelum meliusque consilium praeferebant ei sic opitulatum venirent), verum etiam ut probris multis imperatorem Cantacuzenum inceseret, nec se ab ipsis conspiratis amarulentia in illum vinci pateretur. Unde et Thessalonicae cum jam esset, nullum erat ibi tam nobile crudelitate et nequitia scelus ante perpetratum, cui ipse non par faceret. Isaacium vero, qui ordinem ducebat, ad monasterium Petra dictum condemnant: ita, ut a nemine conveniretur, nulla tamen re ad curandum corpus necessaria egeret. Sabam, quod virtute ceteris antecederet, essetque imperatoris amicitia notissimus, et ab ipsis facere nollet, in alio monasterio, Chora appellato manere, nec eum a quoquam adiri decreverunt. Quem cum sedulo curare vellent, non tulit: quod diceret, iniquum esse ab iis qui in caede et sanguine voluptatem haberent, quidquam accipere. Hoc solum solo dicto, quem Deus tueretur, nulla eum machina ab ullo mortalium posse interimiri, deinceps tacuit. Caeteris porro omnibus, ut non tanti aestimandis, ad monasteria sua reversionem concesserunt. Legationem monachorum patriarcha et conjurati ad hunc modum exceperunt. Cantacuzenus, postquam Batazes legatione de pace, metu eorum qui regnabant, fungi pertinuit, ad exercitum rediit: ubi reduces invenit, quos nuper ad protostratorem miserat, nuntiantes, veniret quam maturime, omnia a protostratore illic bene

A οὐκ εἶσαν ἐπὶ ταυτῶν, ἀλλ' ἄλλον ἄλλοις διέπειραν ὅς ἂν τῇ διαστάσει τῶν σωμάτων καὶ ταῖς γνώμαις διαστῶσιν, ὑποσχέσασθαι καὶ λόγοις ἰδίᾳ ἕκαστος διαφθερέντας. Ἐπίβητο μὲν οὖν ὁ χρόνος, καὶ οὐδεμία τῶν εἰρημένων ἦν φροντίς, οὐδέ τις λόγος ἐγένετο τῶν μοναχῶν. Ἐκείνοι δὲ ὀρώντες ὡς μᾶλλον αὐτοῖς αἰρετός ἐστὶν ὁ πόλεμος, ἢ ἡ εἰρήνη, μετὰ τὸ πολλὰ δευθῆναι περὶ αὐτῆς, ἐπεὶ πρὸς σκήψεις καὶ προφάσεις, καὶ οὐδὲν ὑγιᾶς εὐρύων καταφύγοντας, τὴν ἐπάνοδον ἤτεοντο. Τοῖς δὲ οὐδὲ τοῦτο λυσιτελεῖν ἰδοῦσι, ὥστε ἀπελθόντας τοῖς μοναχοῖς, αὐτοῖς μὲν ἀνατιθέμεναι τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου, Καντακουζηνῷ δὲ τῷ βασιλεῖ τὸ μᾶλλον αἰρεῖσθαι τὴν εἰρήνην, καὶ δίκαια καὶ συμφέροντα τοῖς πᾶσιν ἀξιῶν συμμαρτυρεῖν. Οὐδὲ γὰρ μέτρια τινα προστήσεσθαι αὐτοῖς ἐνόμιζον πρὸς τὸ τοῖς δῆμοις ἐκταράττειν, καὶ τὸν πόλεμον κινεῖν. Ἐξεπίτηδες γὰρ αὐτοὶ λόλους τινὰς καθίσταν εἰς τὰς πόλεις κηρύσσοντας, ὡς Καντακουζηνὸς οὐδ' ἄκροισ ὡς τὴν εἰρήνην παραδέχοιτο, ἀλλὰ τὰ θεινότερα τοῖς βασιλέως παῖδας διαθήσειν ἀπειλεῖ, εἰ περιγένοιτο ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι δίκαια ποιοῦντες ἐκείνῳ πεπολεμήκασιν ὑπὲρ αὐτῶν. Παρεκάλουν τε τοῖς δῆμοις ὑπὲρ τῶν βασιλέως παῖδων ὀρφανῶν ὄντων πατρὸς ἀγανακτεῖν, καὶ ἀμύνεσθαι τὸν ἀδικοῦντα. Οὗ δὲ ἕνεκα ἐσκέψαντο συγκρούειν πρὸς ἑαυτοῦς τοῖς μοναχοῖς. Καὶ Μακάριον μὲν τὸν Λαύρας ἡγούμενον, Θεσσαλονίκης μητροπολίτην ἀποδείξαντας, ἐπεισαν οὐ πρὸς τοῖς ἄλλοις μόνον διενεχθῆναι μοναχοῖς, καὶ Καντακουζηνισμὸν αὐτῶν κατηγορεῖν, ὅτι δὴ τὸν φίλον ὀρώντες ἀπολείπειν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πολέμου κινδυνεύοντα, ἐν ζήλῳ μοῖρα καὶ τῆς πρὸς τὰ βασιλῆως συμβουλῆς ἤκουσιν ἐκείνῳ βοηθήσοντες, ἀλλὰ καὶ βασιλέως πολλὰς καταχέειν λοδορίας, καὶ οὐδὲν ἐκείνων ἀπολείπεσθαι τὴν εἰς αὐτὸν πικρίαν. Ὅθεν καὶ γενόμενος ἐν Θεσσαλονίκῃ οὐδενὸς τῶν ἐκεῖσε τολμηθέντων ἐπὶ ὤμότητι καὶ πονηρίᾳ βεβοημένων ἀπελείπειτο. Πρῶτον δὲ, ἐν τῇ μονῇ τῇ προσαγορευομένῃ Πέτρα ἀπρόβιτον μένειν κατεδίκασαν, προνοίας τῆς εἰς τὸ σῶμα προσηκούσης οὐδεμιᾶς ἀποστερήσαντας. Σαθῶν δὲ διὰ τὸ ἀρετῇ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, καὶ γνωριμώτατον τῶν βασιλέως φίλων εἶναι, ἐπεὶ μὴ συμφρονεῖν αὐτοῖς ἐβούλετο, ἐν ἐξέρῳ μονῇ τῇ Χώρα προσαγορευομένῃ μένειν καὶ αὐτὸν ἐψήφισαντο ἀπρόβιτον. Βουλομένων δὲ καὶ προνοίας ἀξιῶν πολλῆς, οὐ καταδέξατο· μὴ δίκαιον εἶναι φάσκων ἐκ τῶν αἵμασι καὶ φόνοις χαιρόντων τι λαθεῖν. Τοῦτο δὲ μόνον εἰπὼν, ὡς τὸν ὑπὸ Θεοῦ φρουρούμενον οὐδεμιᾶ τινι μηχανῇ δυνατὸν ὑπὸ οὐδενὸς διαφθερῆναι, ἡσυχίαν ἔηγε. Τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν οὐ μάλιστα ἀξιολόγοις οὐσι, τὴν εἰς τὰς ἰδίας μονὰς ἐπέτρεπον ἐπάνοδον. Περὶ μὲν οὖν τὴν τῶν μοναχῶν πρεσβείαν, τοιοῦτα πατριάρχῃ καὶ ταῖς συνομόταις ἐτελείτο. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνός, ὡς τὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβείαν ὁ Βατάζης, δέει τῶν τὰ πράγματα ἀρχόντων ἀπηγγέρευεν, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκεν· εὗρε δὲ ἐκ Θεσσαλονίκης κρυμμένους οὗς αὐτὸς ὀλίγον πρότερον πρὸς

πρωτοστράτορα πέμψας ἦν, ἔκειν τὴν ταχίστην ἀπαγγέλλοντας, ὡς τῶν ἐκεῖσε πάντων ὑπὸ πρωτοστράτορος καλῶς διωκημένων. Ἐδόκει μὲν οὖν καὶ βασιλεὶ μὴ μέλλειν δεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεσσαλονίκην ἐπειγέσθαι οὕτως ἀναγκαίαν· τῶν πρὸς τὴν τειχομαχίαν δὲ πάντων ἤδη παρεσκευασμένων, ἐκέλευεν εἰς τὴν ὑστεραίαν ἅμα πρῶτ' τῶν τειχῶν ἀποπειρασμένους, εἰ μὴ δύναιτο παραστήσασθαι, τῇ μετ' αὐτὴν, τῆς εἰς Θεσσαλονίκην ἔχουσαι φερούσης. Οὕτω μὲν οὖν ἐδέδοκτο. Καὶ ἕνα πρῶτ' εἰς τὴν ὑστεραίαν ὀπλισάμενοι, προσέβαλον τοῖς τείχεσι προτάγοντες τὰς μηχανάς. Διὰ πάσης δὲ ἡμέρας τῆς τειχομαχίας καρτερωτάτης γεγενημένης, μικροῦ μὲν ἐδίησαν ἀλῶναι, τῶν τε κλιμάκων προστεθεισῶν τοῖς τείχεσι, καὶ μηχανήματός τινος ἐπὶ τροχῶν χελώνης προταγορευμένου. Ἡ νύξ δὲ αὐτίκα ἐπιγενομένη διεκόλυσε τὴν ἄλωσιν. Οἱ πολιορκούμενοι δὲ δεισάντες, μὴ εἰς τὴν ὑστεραίαν αὖθις μάχης ἀλῶσι γενομένης ἐβουλεύσαντο νυκτὸς πίστει λαθόντες παρὰ βασιλέως, ὁμολογίᾳ τὴν πόλιν παραδοῦναι. Καὶ ἅμα πρῶτ' ἐκ τῶν τειχῶν τοῖς εἰς τὸ στρατόπεδον ἐκέλευον μηνύειν βασιλεῖ, εἰ βούλοιντο ἀπὸ συμβάσει τὴν πόλιν παραλαμβάνειν. Ἡδέως δὲ βασιλέως τὸν λόγον δεξαμένου, καὶ κελεύοντος ἔκειν πρὸς αὐτὸν ὡς πάντα πράξοντος αὐτοῖς τὰ κατὰ γνώμην, ἔκον τοῦ τε δήμου, καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς δυνατῶν ὀλίγοι, καὶ τῶν τῶ κλήρω τῆς παρ' αὐτοῖς ἐκκλησίας κατελεγμένων· αἰτίας δὲ ὡςπερ ἀπολύοντες ἐκυτοῦς ἐπὶ τῷ ὄπλι κακινηκέναι πρὸς αὐτὸν, τὸ θεὸν ἔφασαν πεποιηκέναι, ὁμοιοκέναι γὰρ ὀλίγω πρότερον ἀντιστήσεσθαι τοῖς βασιλεῖς πολιορκουμένοις μέχρι καὶ τοῦ θανάτου. Τοῦς τε ὄρκους ταίγαροῦν τετηρηκέναι ἀσφαλῶς, καὶ τὸ νῦν λυσιστελεῖν φαινόμενον ἐκ τῶν πραγμάτων πράττειν μετ' εὐγνωμοσύνης. Ὅθεν ἀξιοὶ συγγνώμης νομίζεσθαι εἶναι παρ' αὐτῷ. Δείσθαι μέντοι καὶ τῆς δι' ὄρκων ἀσφαλείας, ὡς οὐδὲν πείσονται τῶν κατὰ τὸν πόλεμον αὐτοῖς εἰργασμένων ἔνεκα, καὶ τῶν ὑβρεῶν, αἳ παρὰ φάουλων καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων εἰρηναῖοι πρὸς αὐτὸν τῶν ἐν λόγῳ πάντων μάλιστα ἀντιομένων, καὶ τὴν ἀκολασίαν τῆς γλώττης τιθεμένων ἐν δεινῷ. Οὐδεμιᾶς γὰρ ὑβρεως ἐφείδοντο ἐστῶτες ἐπὶ τῶν τειχῶν. Ὅθεν καὶ ποτε βασιλέως ἐν ὄπλοις παρίοντος καὶ τὰ τείχη κατασκευασμένου διὰ τὴν τειχομαχίαν, τρεῖς τινὲς ἐστῶτες ἐπὶ τῶν τειχῶν, μᾶλλον τῶν ὑβρεῶν ἠφείδον γνωρίμου γινόμενον. Ὁ δὲ ἐγγύς γενόμενος, ἠρώτα εἰ εἰδότες ὅς τις εἴη ὑβρίζουσιν οὕτως ἀφειδῶς. Ἐνὸς δὲ ἀποκρινόμενου· ὡς μάλιστα εἰδείην, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑβρίζουσιν πολλῶν ὄντα ἀξίον λοιδοριῶν, ὅτι ἀποστάτης γεγὼς τοῖς βασιλέως ἐπεβούλευσε πικρῶς, καὶ οὐδεμιᾶς ἀπέτχετο πείρας ἀποκτείνειν τοῦς οὐδὲν ἡδίκηκότας μηχανώμενος, Πότε δὲ, εἰρηκεν ὁ βασιλεὺς, ἐπὶ δίκην καταστάντα, ὅτι μὴ τὰ ἐγκλήματα ἰδυνήθην ἀπολύσασθαι, κατεψηφίσασθε ἀδικεῖν αὐτοὶ καὶ ἐπινοεῖν, καὶ τοιαῦτα οἷα λέγετε τοῖς μὲν. Τῶν δὲ ἐναγχος ἐκ Βυζαντίου εἰπόντων ἔκειν ἐν ᾧ τὰ κατὰ βασιλέως ὑπ' αὐτοῦ ἐσκαίωρημένα ἐκμαθεῖν· διὰ καὶ τοῦς ἐκεῖ τὰ βασιλέως

A administrari. Ne imperator quidem cunctandum, sed Thessalonicam, ut ad urbem maximi momenti festinandum duxit; et omnibus jam ad moenia Peritheorii oppugnanda confectis, praecepit iis postridie die illucescente tentatis, si conatus non responderet, die tertio viam versus Thessalonicam arriperet. Sic censuit. Die exorto, muros, adnotis etiam machinationibus, invadunt: quos cum toto die oppugnassent acerrime, parum abfuit quin eos acta jam testu line, et scalis applicitis conscenderent, sed noctis interventus rem impedivit. Obsessi metuentes, ne die sequenti pugna instaurata caperentur, noctu decernunt, fide ab imperatore accepta, urbem dedere. Mane de moenibus clamorem in castra dantes, imperatori renuntiari jubent, **465** si velit, ex pacto convento civitatem accipiat. Ille hoc nuntio gavisus, eos evocat, facturum se quae optent, omnia. Veniunt de plebe, et optimatibus pauci, de clero item nonnulli. Atque ut se purgarent quodammodo, aliter se facere nequissime dixerunt, propterea quod nuperrime sacramento concepto sponderint, se imperatrici hostibus quantum valerent restituros. Quod jurassent, praestitisse hactenus fideliter: et quod nunc res ipsa utile futurum doceat, id a quo animo facturos. Putare igitur, se dignos esse veniam. Cupere tamen jurejurando sibi caveri, nil grave passuros ob ea quae durantibus armis commisissent, ob convicia scilicet, quae non sine summo dolore virorum gravium, abjecti, et nauci homines procaeli lingua in eum contorserint. Nullis siquidem probris stantes in muris parcebant: ut etiam aliquando armato imperatore accedente, et moenia propter oppugnationem contemplantis, tres quidam eo cognito effusius maledicerent. Qui propius accedens quaesivit, num scientes quis esset, adeo liberaliter contumelias dicerent. Eorum uno respondente, maxime et idcirco probra fandere, quibus ipse multis dignus esset, quod fracta fide, imperatoris liberis insidiaretur, omnesque vias indagaret, quo illos meditatae ab se morti offerret, a quibus nullam unquam sensisset injuriam, Quando autem, excepit Cantacuzenus, in judicium me vocatum, quia dissolvere crimina non potui, et injuriae, et perjurii, et hujus sceleris quod obicitis, me condemnastis? Respondentibus illis, paulo ante Byzantio venisse, a quo quae ipse in imperatorem adolescentem perverse machinatus esset, didicissent: et idcirco qui illic imperatorem tuerentur, ipsum expulisse, quibus cum resistere nequeat hoc venire, Recte, mi homo, occurrit Cantacuzenus, haec vos Byzantio didicisse ais. Ego vero huc venio, ut cum te ob maledicam loquacitatem punivero, tuo exemplo ipsi protervire destinant. His per ludum dictis, praeteriit. Eadem nocte milites jessu imperatoris insidias ad portas tendentes, ut oppidanum aliquem caperent, ex quo quid intus gereretur, exprimerent, casu ipsissimum conviciatorem multo mane, nescio cujus rei causa

egredientem rapiunt, imperatori sistunt. Qui se eum haud nosse simulans, unde et qui sil percunctatur. **466** Ille plane ignorari se opinatus, pro necessitate presentis respondet. Sed ubi imperator persona deposita, hesternum esse convictorem ostendit, ceteris quidem omnibus hoc eventum non modicæ delectationi, et mirificæ hilaritati fuit: captum vero pavor ingens subit, de anima anxium, et jamjam se interficiendum arbitrantem. At imperator cum in aliis, tum præsertim in hujuscemodi rebus excelsum se et invictum animum decere ratus, oblectamenti gratia captivo dicta ipsius hesterna plene iteravit. Deinde stola majoris pretii, quam pro ejus conditione, et auro insuper donatum recedere, atque in futurum neminem inauditum damnare, alteramque aurem reo integram servare jussit (87). Ille ferme supra fidem felix pro contumeliis imperatorem laudibus extollere. Sed hæc prius acta sunt. Tunc vero, cum injuriarum oblivionem peterent, qui ex oppido in castra venerant, orarentque, ut quia sponte se dederent, bene illis faceret, verbis blande compellatos, ne quid ab se infestum timerent hortatus est, et quæ petebant, imperatorio diplomate confirmari mandavit. De exercitu porro imperatoris malignus quidam, ut apparet, et hostis occultus, furtim ad legatos adiens, ab urbe tradenda eos revocavit, imperatorem die postero, sive se dederent, sive non, Thessaloniceam summa adactum necessitate constituisse discedere. Quibus auditis, communis sententiæ ignorationem excusantes, in urbem regrediuntur. Intra portas inclusi, rursus defensionem parant, conscensisque mœnibus vaciferantur in præsens non omnes ad urbem imperatori transcendendam consentire. Sed quia Thessaloniceam omnino proficisci decreverit, se postea consultaturos et, si universis approbantibus expedire videatur, in ejus potestatem concessuros. Sic itaque Peritheorium et vi propemodum captum, et ditione ferme acceptam fuisset. Imperator, quoniam obsidionem continuare non licebat, motis castris Thessaloniceam ire maturavit. Βασιλεὺς γὰρ εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἂν τε προσχωρῶσιν, ἂν τε μὴ, πρὸς Θεσσαλονικὴν κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ἐγνωκὲ δεῖν ἀποχωρεῖν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ τοιαῦτα ἤκουσαν, μὴ ἅ κοινῇ πᾶσι δοκεῖ σκωφάμενοι εἰδέναι, πρὸς τὴν πόλιν ἀπεχώρουσιν. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν εἰσω πυλῶν, αὐθις ἐγκλεισάμενοι, παρεσκευάζοντο πρὸς μάχην· ἀναβάντες τε ἐπὶ τὸ τεῖχος, μὴ πᾶσιν ἔλεγον εἶναι τὸ νῦν ἔχον κατὰ γνώμην βασιλεῖ τὴν πόλιν παραδίδόναι, ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς Θεσσαλονικὴν ἐγνωκε δεῖν ἀποχωρεῖν, εἰς τοῦτις αὐτοὶ διασκεψάμενοι εἰ δοκεῖ λυσιτελεῖν, κοινῇ ψήφῳ προσχωρήσουσιν. Οὕτω μὲν οὖν Περιθεώριον τειχομαχίᾳ τε ὀλίγου ἐδέησεν ἀλῶναι, καὶ ὁμολογία προσχωρῆσαι βασιλεῖ. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ μὴ περιμένειν ἐξῆν πρὸς τὴν πολιορκίαν, ἀναστήσας τὴν στρατιάν, ἤλαυνεν ἐπὶ Θεσσαλονικὴν.

Jacobi Pontani notæ.

(87) Alexander Magnus accusatorem audiens, manu admissa alteram aurem occludebat, quod eam

ἤρημένους αὐτὸν ἔλαυνειν· πρὸς οὗς μὴ δυνάμενον ἀνθίστασθαι, ἐνθάδε ἤκειν. Ἄληθῶς εἰρηκας· εἶπεν ὁ βασιλεὺς, ὦ ἑταῖρε, ἐκ Βυζαντίου τὰ τοιαῦτα δεῖν δάχθαι· ἀλλ' ἐγωγε αὐτοῦ τούτου ἕνεκα ἐνθάδε ἤκω, ἵνα σε τῆς γλωσσοαλγίας τιμωρησάμενος, διὰ σοῦ γάκείνας διδάξω μὴ τοιαῦτα ἀκολασταίνειν. Οὐ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐν μέρει παιδισθ; τοιαῦτα πρὸς ἐκείνους διαλεχθεὶς, παρήλθε. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς στρατιῶται βασιλέως κελεύσαντος ἐν ταῖς πύλαις προλαχίσαντες ὡς τε τῶν ἐνδον τινὰ ζωγρῆσαι τοῦ τὰ πραττόμενα ὑπ' ἐκείνου διδάχθῆναι, οὕτω συμβάν, αὐτὸν ἐκείνον τὴν ὄβριστην ἅμα ἔω τῶν πυλῶν πρὸς τινὰ χρεῖαν ἐξελθόντα ἐξερπάσαντες, παρέστησαν βασιλεῖ. Ὁδ' ἀγνοεῖν ὑποκρινάμενος, ὅθεν τε εἴη καὶ ὅς τις ἤρώτα. Νομίσας δὲ καὶ αὐτὸς ἀγνοηθῆναι, ὅσα ἔμελλε πρὸς τὴν περὶ τὴν λυσιτελεῖν ἀνάγκην ἀπεκρίνατο. Ὡς δ' ὁ βασιλεὺς τὴν ὑπόκρισιν ἀποθέμενος, αὐτὸν ἐκείνον ἀπεδείκνυε τὸν χθὲς εἶναι ὄβριστην, τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι διατριβὴν οὐ μικρὰν ἐνεποίει ἢ τοιαύτη συντυχία, καὶ ὡς ἤδιστα διετίθεντο· τὸν ἐαλωκότα δὲ δέος οὐ μικρὸν εἰσηεῖ περὶ ψυχῆς ἀγωνιῶντα, καὶ ὅσον οὕτω νομίζοντα ἀποθανεῖσθαι. Βασιλεὺς δ' ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις μᾶλλον κἂν τοῖς τοιοῦτοις προστήκειν αὐτῷ νομίζων μεγαλοφυεῖ ἐπ' ἰκανόν, παραψυχῆς ἕνεκα τὰ χθὲς εἰρημένα πρὸς τὸν ἐαλωκότα διαλεχθεὶς, ἔπειτα ἐκέλευε στολὴν παρέχειν πολυτελεστέραν, ἢ αὐτῷ προσήκει· παρασχόμενος, δὲ καὶ χρυσίον, ἐκέλευεν οἴκαδε ἀναχωρεῖν, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μηδεὸς καταψήφισθαι πρὶν εἰς ἀπολογία καταστῆναι, ἀλλὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἀκοῶν τῷ κατηγορουμένῳ φυλάττειν ἀκραιφνῆ. Ὁδ' ἀπίστα σχεδὸν εὐτυχῆσας, πρὶν γενέσθαι βασιλέως ἐπαινέτης ἦν ἀντὶ τοῦ πρότερον ὄβριστοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρότερον. Τότε δὲ ἐπεὶ οἱ πρέσβεις ἀμνηστίαν τῶν ὄβριτων ἤτοῦντο, καὶ ἐδίοντο βασιλέως εὖ ποιεῖν πρὸς τὸν ἐκείνον, προσηῶς αὐτοῖς διαλεχθεὶς, καὶ λόγοις πείσας μηδὲν ὑποπτέσειν παρ' αὐτοῦ δεινόν, ἐκέλευε καὶ γράμμασι βασιλικοῖς, ἃ αὐτοὶ ἤτοῦντο βέβαια ποιεῖν. Τῶν δὲ βασιλεῖ συνόντων τις δύσνους ἦν, ὡς εἶπε, καὶ πολεμῶν ἀφανῶς, κρύφα προσελθὼν τοῖς πρέσβεσι, συνεβούλευε μὴ τὴν πόλιν παραδίδόναι. Βασι-

leo se diceret servare. Infra eamdem historiam denuo tangit. Cur enim non bis, quod pitehrum?

467 CAPUT XXXVI.

Joannes imperator coronatur Byzantii. Dignitates in conjuratos coartat. Patriarcha factus in vestitu. Apocauchus persona deposita, summam auctoritatem vindicat, propinquos et necessarios Cantacuzeni interficit; matrem ejus dirissime affligit. Misericordia imperatricis in illam, et rursus crudelitas Archontum quoad medicum. Mors ejus miserabilis. Charitas Theodoræ sororis Andronici junioris in moribundam atque mortuam. Imperatricis excusatio. Pecuniæ inventæ magnitudo et distributio. Horribilis calumniatio in Cantacuzenum conficta. Apocauchus classem contra Cantacuzeni terrestrem exercitum parat.

Ἐν Βυζαντίῳ δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὁ τοῦ **A** Ἀνδρονίκου βασιλέως παῖς, φήψω βασιλίδος τε καὶ τῆς συγκλήτου, στέφει τὴν κεφαλὴν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου κατακοσμεῖται. Ἐν τῇ ἑορτῇ δὲ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου πλὴν ὀλίγων ἀξιωματίων πάντες ἔτυχον ὡς ἂν ἕκαστος παρὰ βασιλίδος καὶ πατριάρχου καὶ τῆς βουλῆς ἄξιος ἐκρίθη. Καὶ Ἰσαάκιος μὲν Ἀσάνης, πανυπερσεβαστος ἀπεδειχθῆ· δοῦξ δὲ μέγας ὁ Ἀπόκαυχος, καὶ ὁ Χοῦμνος μέγας στρατοπεδάρχης· Ἀνδρόνικός τε Παλαιολόγος, δὲ τὴν γαμβρὸς Ἀποκαύφω τῷ μεγάλῳ δουκί, μέγας καὶ αὐτὸς στρατοπεδάρχης· ὃ τε Γαλάτης πρωτοσεβαστός, καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ὡς ἕκαστος. Πατριάρχης δὲ ἐπαὶ τὴν ἀξίαν ἀμαίβειν οὐκ ἔβη, εἰς σεμνότερόν τι περιέστρεψε τὸ σχῆμα· καὶ ἔν τε ταῖς ὑπογραφαῖς, ἰσρανέῳ χρώματι ἐχρῆτο, καὶ τὴν **B** ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καλύπτραν, ἣν τοὺς πατριάρχας ἔθος φέρειν, ἂν μὴ τοῦ τάγματος ὡς τῶν μοναζόντων, ὀθόνη λευκῇ περιειλημμένην πρότερον, αὐτὸς κατεκόσμησε χρυσοῦ, εἰκόνας αὐτῇ τοῦ τε Σωτῆρος ἡμῶν ἐγγράφας Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς τεκούσης αὐτὸν ἀχράντου θεοτόκου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ, ἄχρι μὲν ἐκείνου τοῦ χρόνου, μετριώτερά τε φρονεῖν ἐδόκει, καὶ τῆς βουλῆς εἶναι ὑπεκρίνετο εἶς, ἢ μᾶλλον καὶ πρὸ αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἦγε, μὴ τῆς κακουργίας αἰσθόμενος ὀβριωδῶν, ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐβελήσωσι· μᾶλλον ἄρχεσθαι, ἢ ἐκείνου. Ἐπαὶ δὲ ἀξιωματός τε μείζωνος ἐπαλάθετο καὶ τὸν πόλεμον εἶδεν αὐξηθέντα ἐπὶ μέγα, τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος αὐτὸς, πάντα ἦν. Καὶ πάντων ἤρχε **C** καὶ μειζόνων καὶ ἐλαττόνων. Δὲ τε γὰρ τῶν χρημάτων πρόσθεοι τῶν κοινῶν ὑπ' ἐκείνου διωκοῦντο· καὶ πόλεων ἀρχαὶ καὶ στρατηγίαι· οἷς αὐτὸς ἐκέλευεν ἐδίδοντο· καὶ εὖ πατεῖν καὶ τοῦναντίον κύριος ἦν· καὶ πάνθ' ὁμοίως πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἕως ἔτι μέγας τὴν δομέστικὸς ἐμίλλετο πάντα ὑπ' ἐκείνου ἀγεσθαι βουλόμενος. Συνιδὼν δὲ ὡς ἐπαχθή· τοῖς εὐγενεστέροις ἢ ἐκείνου ἔσεται ἄρχῃ, καὶ δείσας μήτι· διὰ ταύτην ὑπ' ἐκείνων ἐπιβουλευθῆ ἔγνω δεῖν πάντας διαφθεῖραι· ὡς εἰ τῆς φούλης τύχης ὑπολειφθεῖν μᾶνοι, βραδίως αὐτῷ πρὸς ἅπαν εἰζόντας τὸ προστατόμενον οὐκ ἀνοήτως οἰηθείς. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν καθ' αἶμα προστιχόντων καὶ μάλιστα γνησίων ἤρχετο Καντακουζηνῶ τῷ **D** βασιλεῖ, Ἐλῆς τε εὐποριῶν πρὸς τὰς διαβολὰς, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον ὡς δυνατωτέρους δεδοικώς. Ἐπειτα δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἐφεξῆς μετέτληε μηδενὸς φεισά-

Byzantii Joannes imperator, Andronici filius. Augusta et consiliariis ita volentibus, a Joanne patriarcha corona exornatur: in qua festi diei celebritate, omnes pene proceres, ut quemque imperatrix, patriarcha et consilia esse dignum judicaret, dignitates adepti sunt. Et Isaacius quidem Asanes panhypersebastus declaratus est, Apocauchus magnus dux, Chumnus magnus stratopedarcha: Andronicus Paleologus, Apocauchi gener, etiam ipse magnus stratopedarcha designatur: Gabalas protosebastus, et ita alii omnes, eorum suffragiis, de quibus supra diximus. Patriarcha, quia gradum permutare non poterat, habitu se augustiorem fecit, et in subscriptionibus colore caeruleo est usus: flammeumque (88), seu tegmen capitis, quod antea patriarchas, si de monachis non essent, album ferre mos erat, ipse auro illustravit, Servatoris nostri, et illibatae ejus genitricis Deiparae ac Joannis Baptistae depictis in eo iconibus. Apocauchus magnus dux, qui usque ad id temporis modestiam praese ferebat, et unum se de consilio simulabat, vel potius alios etiam sibi anteponebat, metuens ne scelus ejus offacientes, Cantacuzeni quam ipsius imperium molient, ubi et gradum excellentiorem est consecutus, et bellum in majus auctum vidit, larva deposito, factus est omnia, majorumque juxta ac minorum rerum arbitrium ditionemque usurpavit. Nam et communia vectigalia ab eo procurabantur, et praefecti ac duces urbium ex ejus voluntate creabantur: beneque et male facere in illius manu erat; ac per omnia videbatur similis esse Cantacuzeno adhuc magno domestico, nihil non a se regi atque administrari desiderans. Sed enim perspicuens imperia sua nobilioribus injucunda et onerosa fore, timensque, ne quid idcirco insidiarum sibi pareretur, omnium perdendorum consilium cepit. **468** ut humiles soli relictis, auctoritati suae in omnibus propensius parerent. Nec erat stulta cogitatio. Ac initium quidem a Cantacuzeni consanguineis et amicis germanissimis duxit, cum et materia ad calumniandum abundaret, et eos ut opulentiores amplius metueret. Deinde alios ordiue aggressus, nulli pepercit; specie quidem, quasi imperatricis, et optimatum ejus, praesertimque patriarchae decreto. poenas quibus illi vellent, inferret, re autem ipsa libidini suae obsecutus. Cantacuzeni porro matrem jam ante in carcerem

Jacobi Pontani notæ.

(88) Καλύπτραν vocat Græcus: *Flammeo*, aut *Festiva*, amicitur nubens bene omnia causa quod eo usumque utebatur flammis, id est, *Flammis usum*,

qui non licet *utere divortium*. Quale videlicet velum sacrae et velate Deo virgines in capitibus gestant (ut res melius intelligatur). *Ein Weibel*.

conditam de industria vexare instabat, nec ullum genus molestiæ ei non adhibebat. Nam et custodes illi dedit, homines impudentes, moribusque barbaros, quibus præcepit, omnem in illam diritatem expromere, et quam indignissime, contemptissimeque tractare. Hinc quamvis antea quoque victus ei in alioque præberetur, tamen hi tenuiorem adhuc suppeditabant. Quod si quando, officio humanitatis videlicet, jus porrigendum esset, cum laute ac delicate educatam, nihilque posse immundum, ac sordidum tangere non nescirent, manus illotas immittentes pervestigabant, æquid intus laterent a filio litteræ, tametsi quod offerebant, ipsimet coxerant. Quod cum illa videret, misera fame emori, quam spurcitiem huiusmodi gustare maluit. Hieme autem acerrima ac perfrigida nec ex veste stragula ad corpus experiendum, nec ex accenso loco ullum ei solatium impertiebant, quamvis Augusta mandasset, ut in ea curanda nihil prætermitteretur. Quin etiam toto die custodes, ipsa audiente, in filium maledicta sine fronte jactare non cessabant, et tanquam si nuntios accepissent, illi narrabant: alios quidem, captum esse, et catenis injectis læde raptari; alias, commisso prælio occisum, jamque caput afferri quod consolationis causa ad eam quoque se allaturos pollicebantur; aliaque demum crudeliora, et immaniora multo. Unde supra modum corde inflammata, et contabefacta, in rapidissimam febrem incidit. Fœmine sociæ archontas severissimos, uti medicum illam visitare paterentur, quamvis obtestantes, inflectere non poterant, usque adeo improborum illorum, et consuetorum quotidie humana devorare viscera (89), ad miserationem viscera obduruerant. Omnem ei curationem negarunt, quasi manibus suis eam jugulantes.

469 Imperatrix ubi per nescio quem illam ægrotare, nec ab archontibus, et a magistro orbis, atque discipulo mitis illius ac benigni præceptoris medicum ad eandem permissum ingredi rescivit, tantam feritatem, tamque alienos ab omni humanitate animos, verbis asperioribus ipsis exprobrauit, et medicum suum misit, qui pro morbo ei medicinam faceret. At patriarcha, et reliquis illo honorum virorum cœtus sacramento hominem adigere, ingressum nihil ad depellendam ægrotudinem præscripturum. Quem accessum recusantem, si jacenti ac laboranti ex arte sua, nihil profuturus esset, coegerunt imperatrici obedire, ut et crudelitatem suam usque ab initio servarent, et auctoritatem Augustæ contempsisse ne viderentur, si accessu illum ad ægrotam prohibuissent. Si pertenderet, et quidpiam ad salutem male habentis diceret, ne ipsos postea accusaret, cum semet in calamitatem præcipitasset; Cantacuzenismi enim

μενος. Τὸ δοκεῖν μὲν, ὅτι ψήφῳ τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ βασιλίδος, καὶ μάλιστα πατριάρχου τὰς τιμωρίας οἷς ἂν ἐθαλήσειεν ἐπάγων. Τῇ δ' ἀληθείᾳ, τὰ δοκοῦντα ἑαυτῷ πῶτων. Τὴν δὲ βασιλέως μητέρα Καντακουζηνοῦ, καὶ πρότερον ἐν διαρωτηρίῳ κατακεκλεισμένην, μᾶλλον ἐκάκουεν ἐξεπίτηδες, καὶ οὐδὲν εἶδος λύπης ἀπέλιπον ἐπιδειγμένοι πρὸς ἐκείνην. Φύλακας τε γὰρ ἐπίστησαν ἀνθρώπους ἀναίδεις καὶ τὸν τρόπον βαρβάρους, καὶ πᾶσαν ἐπιδεικνυσθαι προσέταττον πικρίαν πρὸς αὐτήν. Καὶ πάντα ποιεῖν ἐφ' ὕβρις καὶ καταφρονήσει. Ἐὰ τε ἀναγκαῖα πρὸς τροφήν, καὶ τοὶ καὶ πρότερον ἐνδεῶς παρέχοντες, ἐτι μᾶλλον γλίσχρως ἐχορήγουν. Εἰ δὲ ποτε ἔδει καὶ ζωμὸν τινα παρέχειν, φιλανθρωπευσάμενους δῆθεν, εἰδότες ὡς πολυτελεῖα ἐντραφεῖη καὶ τρυφῇ, καὶ οὐδεὶς ἂν ἄψαιτο μεμελισμένον τὰς χεῖρας ἀνίπτους καθιέντες, δ. τραύων δῆθεν τὸν ζωμὸν, εἰ μὴ τοὶ ἐνδοῦ κρύπτοιο γράμματα παρὰ τοῦ υἱοῦ ἀπεσταλμένα, καὶ τοὶ γε αὐτοὶ τῶν προσαγομένων ὄντες μάγειροι. Ἄ ὄρωσα, μᾶλλον ἤρειτο λιμῶ βιαίως ἀποθνήσκειν, ἢ τοιοῦτων γενέσθαι. Ἐν χειμῶνι τε σφοδρότατῳ καὶ κρυώδει οὐδεμίαν, οὐτ' ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιτηδίων, οὐτε ἐκ πυρὸς πρὸς εὐχροντα παραμυθίαν. Καὶ τοὶ βασιλίδος μηδεμιᾶς κατὰ τὸ σῶμα θεραπείας κελευούσης ἀποστερεῖν. Παρὰ πᾶσάν τε ἡμέραν οὐκ ἐνέλιπον οἱ φύλακες τὸν υἱὸν ἀσέμνως ὑβρίζειν ἐπ' αὐτῆς· καὶ ὡς ἀγγελίας δῆθεν πεπυσμένοι ἀπήγγελλον, ποτὲ μὲν ὡς συλληφθεῖς ὁ υἱός, καὶ ἀτίμως ἄγοιτο περικείμενος κλοιῶ· ἄλλοτε δὲ ὡς μάχης γενομένης, ἐπ' αὐτῆς ἀποκτανθεῖη, καὶ ἄγοιτο ἡ κεφαλὴ, ἣν παραμυθίας ἕνεκα καὶ πρὸς αὐτὴν ἄγειν ὑπερισχοῦντο. Καὶ ἕτερα ὠμότερα καὶ ἀπανθρώπιτερα πολλῶν, ἐξ ὧν ἐκείνη τὴν καρδίαν ὑπερξέσασα καὶ κατατακείσα, πυρετοῖς ἐλήφθη σφοδρότατοις. Αἱ δὲ περὶ αὐτὴν γυναῖκες, πολλὰ τῶν ὠμοτάτων ἐκείνων ἀρχόντων δεηθεῖσαι, ὡστ' ἐπιτρέψαι ἱατρὸν πρὸς αὐτὴν εἰσάγειν καὶ προνοίας ἀξιῶσαι μικρὰς τινας, οἷα ἡδυνήθησαν πρὸς ἔλεον ἐκκαλέσασθαι τὰ σπλάγγνα τῶν ἀγνωμόνων ἐκείνων, καὶ σπλάγγνα ἐσθίειν ἀνθρώπων εἰθισμένων ὁσμέραι. Ἄλλ' ἀπέλιπον αὐτῇ πᾶσαν θεραπείαν, ὡσπερ αὐτοχειρὴ κατασφάττοντες. Ἢ βασιλὶς καὶ ὑπὸ τοῦ πυθομένη ὅτι νοσοῖη ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ, καὶ ὡς οὐκ ἐπιτραφεῖη παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης καὶ μαθητοῦ τοῦ πρῶτου καὶ φιλανθρώπου ἱατρὸς πρὸς αὐτὴν εἰσελθεῖν, ὠνεῖδισσε μὲν αὐτοῖς πικρῶς τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀναλγησίαν· τὸν δὲ ἱατρὸν ἐκέλευεν ὅς αὐτῇ πρὸς τὰς νόσους συνήθης ἦν, πρὸς ἐκείνην τε εἰσεῖν, καὶ προνοίας ἀξιῶσαι τῆς δεούσης. Πατριάρχης δὲ καὶ ἡ λοιπὴ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων ἀνδρῶν πατριὰ τὸν ἱατρὸν παραλαβάντες, ὄρκους ἀπήτουν, ὥστε ἐλθόντα πρὸς ἐκείνην, μηδὲν περὶ τῆς νόσου διατάξασθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὴν ἐπιθεμίαν ἀπαγορεύοντος, εἰ μέλλοι μηδὲν ἐκ τῆς

Jacobi Pontani note.

(89) Pulchra amplificatio illi in causa matris. Et miratur satis argute, quomodo, qui quotidie humana viscera comederent, tam duris potuerint

esse visceribus: siquidem omni sensu humanitatis carerent, et in figura humana belluarum severitatem imitarentur.

τέχνης ὠφελεῖν, ἠνάγκαζον αὐτοὶ τὰ κελεύόμενα ποιεῖν, ἐν αὐτοῖς τε ἐξ ἀρχῆς ὠμότης διασώζοιτο, καὶ μηδὲ βασιλίδος καταφρονεῖν δοκοῖεν τὰ κελεύόμενα μὴ ποιοῦντες· εἰ δ' ἰσχυρογνωμοναίη καὶ πρὸς ὠφελείαν τε τῆς νοσοῦσης λέγοι, μὴ μέμψεσθαι αὐτοῖς ὡς αὐτοῦ τῶν ἐσομένων κακῶν αἰτίου ἑαυτῷ παρεσομένου. Ἀγῆλος γὰρ ἦδη εἶναι ἤρημέναι τὰ Καντακουζηνῶ. Ὁ δὲ δεῖσας τὴν ἀπειλήν· οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ μέτρον τοῦ τε ὑποπτουθῆναι καὶ τοῦ πάσχειν τὰ δεινότερα· πρότερον ἐπαγγελάμενος μηδὲν τῶν γινομένων μηνύσειν βασιλίδι, ἔπειτα πρὸς βασιλέως εἰσήκει τὴν μητέρα· μηδὲν δὲ δυνάμενος διὰ τὸ ἐκ τῶν ἀρχόντων δεῖος φθέγγεσθαι, τοὺς ἐπομένους φύλακας ὡς ἐνῆν διαλαθῶν, νεύματι ἐσήμαινε τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα τέμνειν. Ἐπειτα ἐξῆκει μηδὲν τὸ σύνολον φθεγγόμενος· αἱ γυναῖκες δὲ αὐθις τῶν ἀρχόντων δεηθεῖσαι τὸν τέμνειν φλέβας ἐπιστάμενον εἰσάγειν οὐ συνεχωροῦντα. Ὅθεν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ κατερρασθεῖσα καὶ μηδελιᾶς ὄντις προνοίας ἀξιωθείσα, ἐτελεύτησεν ἕκτη μηνὸς Ἰαννουαρίου δεκάτης οὔσης ἰνδικτιῶνος τοῦ ρων' ἔτους· τελευτώσης δὲ ἦδη, ἡ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου ἀδελφὴ ἢ πρότερον μὲν Μιχαὴλ τῷ Μυσῶν συνώκει βασιλεῖ· ἔπειτα ἐκείνου τελευτήσαντος πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπανελθοῦσα, καὶ τὴν ἐν βασιλείῳ διατριβὴν καταλιποῦσα μονάζειν εἴλετο, καὶ Θεοδοσία ἐκ Θεοδώρας μετωνομάσθη, πυθομένη περὶ τῆς βασιλέως μητρὸς ὅτι τελευτᾷ καὶ ὡσπερ ἀμειβομένη τῶν ἐκείνης πρότερον ὑπηργμένων ἀγαθῶν, πολλὴν γὰρ εἰς ἐκείνην ἐπεδείκνυτο τὴν εὐνοίαν, ἀφίκετό τε εἰς τὸ δεσμοτήριον πρὸς αὐτήν, καὶ παρέμεινεν ἄχρι τελευτῆς. Ἐπειτα τὸν νεκρὸν ἐξαγαγοῦσα παρὰ τὴν μονὴν τῆς πρὸς μητρὸς ἐκείνης μάμης ἀδελφῆς τοῦ πρώτου τῶν Παλαιολόγων βασιλέως Μιχαὴλ τῆς Μάρθας προσαγορευομένην ἐν τοῖς πατρώοις κατέθηκε τάφοις. Ἐπειτα ἐκεῖθεν πρὸς βασιλίδαν ἀναστρέψασα, ἀπήγγειλε τὴν ὠμότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν ἀρχόντων, ἦν περὶ ἐκείνην ἐνεδείξαντο ἄχρι τελευτῆς. Ἦδ' ὄρκοις διεβεβαίουτο, μηδὲν εἰδέναι τῶν γεγενημένων, πλὴν ὅτι εἰργεσθαι προσετέτακτο παρ' αὐτῆς· κατεγίνωσκε τε καὶ αὐτὴ πολλὴν ἐκείνων τὴν ἀπῆνεια. Μετὰ δὲ τὴν ἐκείνης τελευτὴν, τὰ χρήματα ἐκείνης τε καὶ τοῦ υἱοῦ διτρευνᾶτο, καὶ πολλὰ ἐκείνων ἐξευρίσκειτο, μάλιστα δ' ὅτι καὶ πατριάρχης κατὰ τῶν ἐχόντων ἐξεῖπεν ἀφορισμὸν, ὃν εἶχεν ὡσπερ τινὰ δορυφόρον ταῖς παρανόμοις ἐπιθυμίαις πάσαις· ὀξύτατα ὑπηρετοῦντα· ὃν οἱ πολλοὶ τῶν ἐχόντων δεῖσαντες, φέροντες τὰ φυλαττόμενα παροίχον· οἱ δὲ καὶ ὡς παρὰ δίχην γινόμενου καταφρονοῦντες, τέως μὲν κατεῖχον· χρόνῳ δὲ ὑστερον ὑπὸ τῶν συνειδότην μηνυόμενα πάντα ἀναλώθη. Οὕτω δὲ ἦσαν πλείστα τὰ ἐξευρισκόμενα,

jam manifestum fore. Medicus comminatione ter-
ritus (nihil quippe inter suspectum esse et acer-
bissima perpeti intererat) cum spondisset, nihil
horum imperatrici iudicaturum, ad Cantacuzeni
matrem introiit. Cumque propter formidinem ar-
chontum loqui non auderet, sequentes custodes,
ut licebat, fallens e brachio mittendum sanguinem
gestu significabat. Deinde mutus plane abiit. Mu-
lieres iterum archontibus supplices, phlebotomum
introducere non permittebantur. Sic omni prorsus
curatione negata, et feбри consumpta, octavo Idus
Januarias, indictione decima, anno ab orbe con-
dito sexies millesimo octingentesimo quinquage-
simo hanc lucem deserit. Imperatoris Andronici
soror, quondam Michaeli Mæsonum regi nupta, et
marito mortuo ad fratrem reversa, vitæque aulicæ
relicta et monasticam complexa, ac Theodosia ex
Theodora dicta (90), ubi eam animam agere intel-
lexit, velut remungrans ejus in se merita (sui
enim cupidissimam senserat) in carcerem venit,
et usque ad ultimum spiritum ab ea non recessit,
quam elatam in monasterio avia ipsius defunctæ
matronæ, sororis inquam Michaelis primi Palæo-
logi, Marthæ appellato, in paterno monumento
composuit. Deinde Augustam adiens, crudelitatem
inhumanam archontum nuntiavit, qua in eam
usque ad mortem sæviissent. Illa Deum homines-
que testari, nihil horum se scire; **470** tantum-
modo jussisse in carcerem dari, et eorum harba-
ram feritatem ipsa quoque exsecrari. Secundum
obitum ejus, filii pecunia indagata et ingens in-
venta est. Quia enim patriarcha adversus eam
servantes anathematismum vibraverat (quem velut
ministrum ac satellitem quemdam sceleratis eu-
piditatibus suis omnibus promptissime inservien-
tem habebat), eum multi metuentes, custoditam a
se pecuniam afferebant. Alii hoc fulmen velut in-
justum despicientes, interim retinebant, donec a
consciis prodita penitusque distracta et distributa
est. Tam autem innumerabilis fuit, ut quanquam
multi eam inter se partirentur, et pars Apoca-
ucho magno duci obtingeret, pars Gabalæ protose-
basto (nam et is Apocaucho erat in republica re-
genda socius, et imperatricis aulæ præfectus, sive
curator), pars Cinnamo, comiti sacrarum largitio-
num, multisque iusuper eunuchis, qui simul domi-
nabantur, nihilominus ex reliquis impensam in
bellum contra Cantacuzenum tolerarent. Cæterum
imperatrix multum ac sepe cum patriarcha reli-
quisque imperii gubernatoribus de pace agens,
ipsis jam rerum potentibus, et a mentione pacis
refugientibus, nihil equum impetrabat. Tamen ut a
justitia non recedere, et imperatrici ac sibi met

Jacobi Pontani nota.

(90) Quod cum viri, tum femine ad religiosum
vitæ genus, seu statum monasticum transeuntes,
nomen mutarent, inde factum credo, quod per mo-
nachismi professionem se velut iterum baptizari
putarent, et esse secundum quem iam baptismum:

in baptismo autem nomen solet imponi, et quidem
novum, si quis adultus, ac nondum Christianus
aliud habuisset, ut omnes habeat. Cujusdam igitur
regenerationis signum nominis novitas fuit.

consultum velle existimarentur, exploratores ad Cantacuzenum mittunt, eosque reversos excipiunt, ad Augustam introducunt, cum alia multa in eum mentientes, tum quod palam inter suos ac magnifice jurasset, si vicisset, illam cum filio imperatore extra omne dedecus aliud occisurum tantummodo: patriarcham cum consortibus, qui hoc bellum contra se conflasset, fustibus prius ignominiose coopertos, contumeliosa et atrocissima morte interempturum. Qui narrationi huic ex composito statim presentes, inde velamen maximum arripiebant, cur non possent in tanto discrimine sponte in ipsos adeo insanienti se subdero, et per pacem tradere. Statim omni conatu ac libentia illi armis occurrendum, et si quis de pace verbum ederet, similiter in hostis loco habendum edixerunt. Sed Cantacuzeno cum exercitu in Occidentem profecto, Apocauclus magnus dux totius imperii rector, ex continenti se posse resistere desperabat: quod ut tali adversario se minime parem, ita nullum quoque operæ pretium facturum sciret. Copiis autem Byzantinis et Threicis non mediocribus 471 cum Andronicum Palæologum generum, et Thomam Palæologum duces dedisset, mandavit ut illum insequentes incommodarent, si quid possent, caventes magis, ne quid ipsi detrimenti acciperent. Ipse vero ne sedere videretur summus rerum princeps, sexaginta navium classem, velut e mari pugnaturus adornavit, in quas de pecunia Cantacuzeni Byzantii occultata sumptum fecit: tametsi illum omnes, ut valde vesanum reprehenderent, qui terrestri exercitui navalem opponere institueret, tantamque pecuniam nullo fructu insumeret. Aliter porro, quam quis ducta ex rebus conjectura putavisset, evenit; plurimum enim rei Cantacuzenice obfuit, Thessalonicam non dedita ab se opera, sed sorte quadam delatus, de quo postea disseretur.

νωσκειν· ἴδοι γὰρ λόγου ἀξίον διαπραξόμενος οὐδέν, οὐδὲ πρὸς τοιοῦτον ἀνταγωνιστὴν ἀξιόχρεως ἐσόμενος αὐτός. Τῇ δὲ ἐκ Βυζαντίου καὶ Θράκης στρατιᾶ οὐκ ὀλίγη οὐση Ἀνδρονικόν τε Παλαιολόγον τὸν γαμβρὸν, καὶ Θωμᾶν τὸν Παλαιολόγον ἐπιστήσας στρατηγούς, ἐκέλευεν ἐκείνῳ ἐπομένους βλέπειν, εἴ τι δύναιντο, φυλαττομένους μᾶλλον μὴ κακῶς αὐτοὶ παθεῖν. Αὐτὸς δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν ἀργὸς καθῆσθαι τῶν ἔλων ἔχων τὴν ἀρχήν, ἐβδομήκοντα νεῶν στόλον ἐξηρτύετο ὡς ἐκ θαλάσσης πολεμήσων. Δαπάνη δὲ ἦν αὐτῷ πρὸς τὰς τρίρεις τὰ βασιλέως χρήματα, ἃ ἐκρύπτετο ἐν Βυζαντίῳ· καὶ τοὶ γε αὐτοῦ πάντες πολλὴν κατεγίνωσκον ἀβελτηρίαν εἰ πρὸς ἡπειρωτὴν στρατιάν ἐκ θαλάττης αὐτὸς ἀντιτάττεσθαι παρασκευάζοιτο, καὶ χρήματα τσαῦτα οὐκ εἰς θεὸν ἀναλίσκοι. Τὸ δ' ἀπέβαινεν ἐναντίως, ἢ ἂν τις ἐκ τῶν πραγμάτων στοχαζόμενος ᾤκηθῃ. Πλεῖστα γὰρ ἐβλαψε τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πράγματα, εἰς Θεσσαλονίκην οὐκ ἐκ προνοίας ἰδία, ἀλλὰ κατὰ τύχην ἀφικόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον εἰρήσεται.

CAPUT XXXVII.

Contra Syrgen vias obsidentem excogitata fraus. Polystygius munitur. Missi ad protostratorem, litteras referunt, prohibentes nunc venire, nisi Chrele adjuncto. Quid Chreles invitatus responderit; unde in angustias conjicitur imperator. Pheris exploratores mittuntur, captivæ humaniter dimittuntur. Litteris se purgat Cantacuzenus. Describitur a Syрге, et sociis; fides ei denegetur. Respondetur, et de vi juramenti per exempla disseritur, iterumque innocentia juramento confirmatur.

Cantacuzenus imperator, ubi Peritheorinm adducere in potestatem nequivit, et Thessalonicam sibi necessario festinandum censuit, de adventu suo pro-

ῶστα καὶ τοὶ πολλῶν αὐτὰ πρότερον συμμερίζομένων, καὶ τὰ μὲν Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου δουκὸς παρακατέχοντας, ἕτερα δὲ Γαθαλᾶ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ, κάκεινος γὰρ συνάρχων τῷ μεγάλῳ δουκὶ τὰ κοινὰ διώκει, καὶ μεσάζων βασιλίδι ἦν, καὶ Κιννάμου τοῦ μυστικοῦ τῶν βασιλικῶν χρημάτων τότε ταμίου ὄντος, καὶ πολλῶν ἑτέρων εὐνοούχων, οἱ παρεδυνάστευον, ὁμοίως ἐκ τῶν ὑπολείπομένων ἀναλίσκοντες, τὴν πρὸς βασιλέα πόλεμον συνεκρότουν· αὐτὸς ἦσαν ἄπειρα τῷ πλήθει. Ἡ βασιλὶς δὲ πολλὰ πολλάκις περὶ εἰρήνης πρὸς πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους τῶν πραγμάτων ἀρχοντας διαλεχθεῖσα, οὐδὲν ἀνῦσαι τῶν θεόντων ἠδυνήθη, ἐκείνων ἤδη κατὰ κράτος πάντων ἐσχηκότων τὴν ἀρχήν, καὶ οὐδ' ἄκροισ ὡς τὴν εἰρήνην παραδεχομένων. Τοῦ δουκεῖν δὲ δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ βασιλίδι καὶ σφίσι αὐτοῖς συμφέροντα αἰρεῖσθαι, κατασκόπους δὴθεν προπέμποντες πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα, ἔπειτα ὑποδεχόμενοι ἐπανύοντες, εἰσηγόν πρὸς βασιλίδα· ἄλλα τε πολλὰ ἐκείνου καταψευδομένους, καὶ ὡς ἀναφανδὸν πρὸς τοὺς συνόντας μεγαληγοροῖη, ὡς εἰ περιγένοιτο ἐν τῷ πολέμῳ, βασιλὶδα μὲν καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν ἀποκτενεῖ μόνον ἀτιμάσας μηδὲν πατριάρχῃ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις οἱ τὸν παρόντα πόλεμον ἤγειραν αὐτῷ, μετὰ πολλὰς αἰχίας, ἐφύδριστον καὶ βραχέστατον θάνατον ἐπάξει. Οἱ καὶ ταῖς λεγομένοις ἐκ συνθήματος εὐθὺς παρόντες, μεγίστην πρόφασιν ἐποιούντο τὸ μὴ δύνασθαι πρὸς κίνδυνον τοσοῦτον σφῶς αὐτοῦς ὑπάγειν ἐκοντὶ τῷ κατ' ἐκείνων οὕτω μαινομένῳ διὰ τῆς δοκούσης εἰρήνης ἐγχειρίζοντες, αὐτίκα τε ἐψηφίζοντο τὸ δεῖν ἐκείνῳ πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ πολεμεῖν. Καὶ εἴ τις τὶ περὶ τῆς πρὸς ἐκείνον εἰρήνης φθέγγετο, πολέμιον ἡγεῖσθαι καὶ αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ βασιλεύς τε ὁ Καντακουζηνὸς ἐξστράτευσε πρὸς τὴν ἐσπέραν, καὶ Ἀπόκαυχος ὁ μέγας δούξ τὴν πᾶσιν ἦγε Ρωμαίων ἡγεμονίαν, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἡπείρου καὶ αὐτὸς ἀντιστρατεύεσθαι ἐκείνῳ ἀπεγί-

Βασιλεύς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς ἐπεὶ Περιθεώριον ἐλεῖν οὐκ ἠδυνήθη, ἀναγκαῖον δὴ ἠγάγετο πρὸς Θεσσαλονίκην τὴν ταχίστην ἀφικέσθαι, δεῖν ἔγνω πρὸ-

περον πρωτοστράτορι μηνύειν τὴν ἐπιδημίαν. Εἰδὼς δὲ ὡς Συργῆς στρατιώτης πέμφας φυλάττει τὰς ἰσοῦς τοῦ μὴ λαθόντα τινὰ, ἀγγελίας ἐκ τινων αὐτῷ νομίζει, τοιοῦτόν τι πρὸς τὴν ἐκείνου πονηρίαν ἀντιτεχνᾶται τῶν στρατιωτῶν οὐσί, τὸν μὲν, ἐκέλευεν ἀπειθύνεσθαι καὶ περιαγκωνίσαντα ἑαυτὸν, ἄγεσθαι δεσμώτην· τὸν ἕτερον δὲ ἄγειν. Εἰ δὲ οἱ τὰς ὁδοὺς τηροῦντες περιτύχοιεν, τὸν ἄγοντα φάσκειν ὡς τὸν ἵππον ἀπολωλεκῶς, τὸν μὲν, οὐχ εὔροι· τὸν χαλινὸν δὲ, παρὰ τὰνδρῶν τουτωῶν· ἀπαιτοῦντα δὲ καὶ τὸν ἵππον μὴ ἀποδιδόναι· ἀλλὰ τὸν χαλινὸν μόνον εὔρηκεναι παρὰ τὴν ὁδὸν δι᾽ ἰσχυρίζεσθαι. Οὗ δὴ χάριν δῆσαντα, ἄγειν πρὸς τὸν βασιλέως θεῖον, ὅπως παρ' ἐκείνου βασανιζόμενος ἀποδοίῃ καὶ τὸν ἵππον. Ἐκέλευε δὲ καὶ τὸν δεσμώτην τῷ ἄγοντι τὰ ἴσα συντομολογεῖν· τοῦτον δὲ τὴν τρόπον παρελθόντας τοὺς φυλάσσοντας, ἔπειτα ἕκαστον οἱ προσετέτακτο ἀποχωρεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἐποίουν κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ διαλαθόντες τοὺς ἐπὶ τὴν φυλακὴν τεταγμένους τῶν ὁδῶν, ἤκον πρὸς πρωτοστράτορα ἐν Θεσσαλονίκῃ, βασιλεὺς δὲ ὡς μάλιστα ἐνῆν, τὸ νῦν μὲν Πολύστυλον, ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς δὲ χρόνοις Ἄδδερραν ὀνομασμένον πολίχνιον παράλιον ὄν, δι' αὐτοῦ τε ὑποδομημένον πρότερον, καὶ τότε διὰ τὴν ἀρχαίαν εὐνοίαν οὐκ ἀποστάν, πολλῆς προνοίας ἀξιώσας, σίτον τε αὐτοῖς ἐπιχορηγήσας, καὶ στρατιώτας πρὸς ἐπικουρίαν, αὐτὸς τὴν ἄλλην ἔχων στρατίαν, τὸ παρὰ τὴν Χριστοῦ πόλιν τεῖχισμα διεληθὼν, ἐστρατοπέδευσε ἐν Φιλίπποις. Ἐπειτα ὡς ἐκεῖθεν ἀναστὰς εἶχετο ὁδοῦ, συντυγχάνει τῷ τε παρ' αὐτοῦ πρὸς πρωτοστράτορα ἀπεσταλμένῳ πρότερον, καὶ ἑτέρῳ τῶν ἐκείνου οἰκετῶν, οἱ γράμματα ἐκ πρωτοστράτορος παραίχον, ἃ ἐμήνυε μὴ νῦν ἔχειν παρ' αὐτὸν ὡς Θεσσαλονίκην οὐ δυνάμενον παραδιδόναι· ἀλλὰ Κρέλλην πρότερον καὶ τὴν ἐκείνου δύναμιν προσεταιρίζεσθαι· ἔπειτα ἔχειν πρὸς αὐτόν. Βασιλεὺς δὲ εὐθύς μὲν ὡς εὐ κατὰ γνώμην τὰ πράγματα ἀπήντα, δεῖν εἰσῆι ὀποπτεύειν, ὁμῶς δὲ ἀναγκάως προση χωρεῖν ἔκρινε μᾶλλον δεῖν. Καὶ περὶ τὴν Δράμαν ἐλθὼν, ἐστρατοπέδευσε πρὸς τινὰ κόμην Κοδωνιανὴν προσαγορευομένην. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ ἄλλως μὲν πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Ζηλωτὰς ὑπέφριπτε, καὶ μαλακώτερον ἔπειτο τῶν πραγμάτων ἀμφίβολος ὢν· καὶ οὐκ ἐτόλμα καθαρῶς πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἀποδύεσθαι· τότε δὲ μάλιστα ἐκ Βυζαντίου πέμπουσα ἐθορυβήθη ἡ γυνή, φάσκουσα, ὡς τοῖς ἐνταῦθα ἄρχουσιν ὅτι Καντακουζηνῶν διαλέγοιτο πεπυσμένοις, θεινότεα αὐτῇ τε καὶ πατρὶ καὶ οἰκείοις ἀπειληθεῖν, εἰ μὴ

Jacobi Pontani notæ.

(91) Θεῖος imperatoris protostrator proprie non fuit. Quare istuc vocabulum hoc loco potius *affinem* reddendum fuit. Protostratoris enim ejus filium Manuel Asanes frater uxoris Cantacuzeni habebat uxorem.

(92) Hi quod Pakeologo contra Cantacuzenum studebant, ita nominantur. Eorum facinora mala deinceps exponentur. Genus hominum sine re, et audacissimum, seditiosissimum, perditissimum.

(93) In certaminibus Olympicis athletæ prius ferebant subligacula, quod testantur Thucydides

protostratorem prius monentem duxit. Cum autem comperisset, Syrgen missis militibus vias obsidere, ne quis ad eum fallens nuntios perferret, contra nequitiam illius artificium hujuscemodi excogitavit. Duobus militibus imperavit, uni quidem, ut vestibus exutus et manibus post terga revinctus duceretur, alteri vero ut duceret. Si qui vias insidebant occurrerent, affirmare ducentem, se equo perduto illum quidem non invenire, frenum autem apud hunc virum reperisse, qui equum sibi reposcenti non reddat, sed frenum duntaxat in via sibi repertum affirmet. Quam ob causam se illum vinctum ad imperatoris affinem (91) ducere, ut ab ipso quæstioni subjectus, etiam equum restituat: quod et vinctum cum ductore affirmare jubebat. Hoc autem modo præteritis custodiis, utrumque quo mandatum erat abire. Illi mandatis morigeri, deceptis itineris custodibus ad protostratorem Thessalonicam veniunt. **472** Imperator autem, quam maxime poterat, hodie quidem Polystylon, temporibus Græcorum Abderam nominatam, oppidulum maritimum a se prius instauratum (quod tunc præ veteri in suum instauratorem benevolentia in fide manserat) multa cura dignatus, eique annona ad victum, et militibus ad præsidium suppeditatis, ipse cum reliquo exercitu, munitionem apud Christopolim transiens, apud Philippos castra posuit. Inde movens, in eos incidit, quos prius ad protostratorem miserat, et alium quemdam ejus famulum, litteras ab eodem afferentes, in quibus erat, ne nunc veniret, quod Thessalonicam transire non posset: sed prius Chrelem cum ejus copiis sibi adjungeret, atque ita demum adveniret. Imperator quoniam res adversus voluntatem ibat, statim graviter suspicatus, nihilominus omnino procedendum judicavit. Cumque prope Dramam esset, apud vicum Codonianam appellatum castra metatus est. Protostrator et alioqui propter Zelotas, qui erant Thessalonicæ (92), nonnihil horrebat, incertusque animi agebat languidius: nec simpliciter, ut generosus athleta in theatro vestem ad luctamen exuere (93) audebat: et tunc acceptis ab uxore Byzantio litteris, turbabatur maxime, in quibus erat scriptum, principes ibidem, quod adissent eum cum Cantacuzeno agere, sibi liberis ac domesticis immania denuntiasse, nisi ipse a malo facinore temperarit. Quare orabat mulier, caveret ne ejus causa malis implicarentur gravissimis. Ideo se quoque ei obviam non venisse, et Chrelis societatem præ-

lib. iii; August., *Civit.* lib. xiv, cap. 17; postea a Lacedæmoniis institutum est, ut nudatis oleoque perfusis corporibus decerarent, nominaturque primus hujus rei aactor, Hacantus Lacedæmonius ab aliis Neanthus. Hinc ipsa loca ludorum gymnasia, et ipsi ludi appellati sunt gymnici. Et verbum ἀποδύεσθαι, quod est vestes exuere, ad hujusmodi certaminum preparationem, exercitationemque accommodatur. Ante id tempus verecundie causa se nudare non audebant. Homerus quoque in ludis semper succinctos heroes inducit.

texuisse, ut interea loci quod in rem suam potissimum flet, considerare possit. Dum Codoniane iocoraretur imperator, Chrelem ad se, qui ex pacto jam adesset, accersivit. Is et ante se illi fuisse et modo esse amicissimum confitebatur, timere autem ne Romani, quibuscum bellum haberet, facultates suas in locis nullo prorsus munimine tutis dispersas diripiant. Urbes enim, quibus adhuc principi Triballorum parens imperasset, demortuo imperatori, quod optime nosset, transdidisse, et fortunas suas in suburbano Melenicæ habere. Quare, nisi Melenicum ipse subegerit, accedere ad eum non posse: sic enim et se confisum de suis nihil amissurum, alacriter arma iancturam. Imperatori illico visa omnia impeditissima. Nam et ex Macedonia reverti haud sibi decorum, et pergere porro in occidentem, Chreke ac protostratoris societate destitutum, parum frugiferum sentiebat. **473** Libuit igitur experiri, num Melenicum ad deditorem voluntariam posset adducere; quam armis tum ob loci situm, tum ob munitionem validissimam cogere nequibat. Itaque clandestinis internuntiis cum amicis, quos ibi habebat, de prodicione agit. At Pheris Syrges et metropolitanus urbis, qui æquali in imperatorem fervebat odio, et Monomachus Thesaliæ prætor, qui ad Syrgen venerat, ad exercitum exploratores mittunt, per quos et quantus esset, et quid actitaret, discerent. Quos ille captos, circum exercitum duci, et moras ad contemplandum dari iussit; litteras insuper tradidit, quas iis redderent, quorum missu venerant. His litteris, quam Byzantii impio et malevole secum esset actum, enarrans sese tuobatur: non imperator is liberis insidiantem, nec imperium concupiscentem, sed necessitate sic urgente et spe potius belli componendi communiaque commoda amplificandi ad hæc aggressum. Addebat etiam iuramentum, nihil se decipiendi causa dixisse. Lecta epistola illi rescribat, non aliunde magis, quam unde is merito sibi credendum putet, ob iuramentum videlicet se conjectare, falsa esse quæ dixerit. Quemadmodum enim antea, quando in veste privata Romanam rem administravit, iuramentis ad asseverandum non indignerit, sed tantum dicere suffecerit, et ejus dicta omni probatione firmiora fuerint, quod non modo ipsi, sed et qui longe extra urbem Romanam incolunt, haud nesciant: ita nunc, si se fide dignum consciret, non ad iuramenta, quæ veris ejus fidem addereat, confugiaturum fuisse. Hinc quoque intelligi, ex quanta gloria in quantam ignominiam ob suum scelus erga imperatores deciderit. Hasce litteras iisdem exploratoribus ad eum portandas committunt. Ad eas respondens Cantacuzenus, mirari se dixit, cum docere prius debuerint, vera non esse quæ scripserit, deinde de iuramentis disputare: illi eorum nihil confutantes, quasi præclare operam posituri, iuramentam carpserint. Quoniam autem de aliis loqui, illaque seu tanquam vera credere, seu tanquam falsa refellere nolue-

παύοιτο τοιαῦτα κακούργων· ἃ φυλάττεσθαι ἔδειτο μὴ κακῶν αὐτοῖς ἀνηκίστων αἴτιος καταστῆ. Ἴν ἔνεκα καὶ αὐτὸς τὴν ἀριξίν ἀπηγόρευε τῷ βασιλεῖ τὴν Χρῆλη προφασίζόμενος ἑταιρείαν, ὡς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὰ μάλιστα λυσitteλοῦντα ἑαυτῷ σκεψόμενος. Ἴν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς ἑσπυρατοπέδευεν ἐν Κωδωνιανῇ, πέμψας πρὸς Χρῆλην, ἐκέλευεν ἦκειν πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ σὺνθημα ἐλθόντα. Ὁ δ' ὁμολογεῖ πρότερόν τε καὶ νῦν οὐχ ἥκιστα εὐνοῦς εἶναι πρὸς αὐτόν· δεδοκέναι δὲ Ῥωμαίους τοὺς αὐτῷ πολέμουοντας, μὴ διαρπάσῃτε τὰ ὄντα ἐν χωρίοις ἀτειχίστοις διασκευασμένα. Τὰς γὰρ πόλεις ὧν ἤρχε πρότερον ὑπὸ τῷ Τριβαλλῶν ἀρχοντι τελῶν παρθεδωκέναι βασιλεῖ, ὡς καὶ αὐτὸς τῶν ἄλλων μᾶλλον σὺναιδεν· αὐτὸς δὲ τὴν οὐσίαν ἐν τῷ Μελενίκου προαστείῳ πᾶσαν ἔχειν. Δι' ἃ οὐ δύνασθαι ἦκειν πρὸς αὐτόν, εἰ μὴ Μελενίκον πρότερον ὑποποιήσαιτο. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν θαρσήσαντα ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἀπολεῖ, συνέψεσθαι προθύμως. Βασιλεῖ μὲν οὖν εὐθὺς ἰδὸκει πάντα ἀπορα· τὰ τε γὰρ ἀναστρέφειν ἐκ Μακεδονίας, οὐ πρὸς αὐτοῦ ἔσεσθαι ἐνόμιζε, καὶ τὸ προτέναι πρὸς ἐσπέραν τὴν Χρῆλη, καὶ πρωτοστράτορος καταλιπόντα συμμαχίαν οὐκ ἀγαθόν. Ἐδόκει δὲ μᾶλλον Μελενίκου ἀποπειρᾶν εἰ δύναίτο προτάγεσθαι ὁμολογία. Ὅπλοισι γὰρ βιάζεσθαι, ἀδύνατα ἦν, ἐκ τε θέσεως τοῦ τόπου, καὶ κατασκευῆς τῆς πόλεως ὀχυρωτάτης οὐσης. Καὶ πέμψας, διελέγετο κρύφα τοῖς οὖσιν ἐνταῦθα φίλοις περὶ παραδόσεως. Συργῆς μὲν τοι ἐκ Φερῶν ἄμα μητροπολίτη τῆς αὐτῆς πόλεως τὴν Ἰσην ἀπέχθειαν πρὸς βασιλῆα ἐπιδεικνυμένῳ, καὶ Μονομάχῳ, τῷ ἐπάρχῳ ἦκε γὰρ ἐκ Θετταλίας κάκεινος πρὸς αὐτόν, πέμπουσαν εἰς τὸ στρατόπεδον κατασκόπους, τὴν τε βασιλέως στρατιάν κατασκευόμενοι ὀπόση εἴη, καὶ ὃ τι δρόμη θέλοντες μαθεῖν. Ἐπεὶ δὲ ἐάλωσαν, τὴν τε στρατιάν ἐκέλευε περιάγοντας κατὰ σχολὴν παρέχειν κατακλιπτεσθαι, καὶ γράμματι πρὸς τοὺς πέμψαντας παρέχων, ἐκέλευεν ἀναστρέφειν, ἐν οἷς περὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ γεγενημένων ὡς ἀδίκῳ καὶ συκοφαντικῇ γνώμῃ πραχθεῖη κατ' αὐτοῦ διεξιῶν ἀπολογίαν ἐποιεῖτο καὶ περὶ ἑαυτοῦ, ὡς οὐ βασιλέως τοῖς παίσιν ἐπιβουλεύων, αὐδὲ βασιλείας ἐρῶν τοιούτοις ἐπιχειροῖη, ἀλλ' ἀνάγκῃ συνελθεῖς ἐλπίδι τοῦ καταλύειν μᾶλλον τὸν πόλεμον, καὶ τὰ λυσitteλοῦντα πᾶσι κοινῇ ποιεῖν. Προσετίθει τε καὶ ὄρκους τοῖς λεγομένοις, ὡς οὐδὲν εἴη πρὸς ἀπάτην εἰρημένον. Οἱ δὲ, ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, ἀντέγραφον καὶ αὐτοὶ, ὡς οὐκ ἄλλοθεν ποθεν μᾶλλον, ἢ ἐξ ὧν αὐτὸς ἴεται εἶναι δίκαιος πιστεῦσθαι τῶν ὄρκων εἶθεν αὐτοὺς κατατοχάζεσθαι, ὡς οὐκ ἂν εἴη τὰ εἰρημένα ἀληθῆ. Εἰ γὰρ ὡσπερ καὶ πρότερον ἦν ἰκα ἰδιωτικὴν ἐσθῆτα ἔχων, τὰ πράγματα Ῥωμαίοις δάφκει, ὄρκων οὐκ ἔδειτο, ἐν οἷς ἰσχυρίζεσθαι ἐχρήν, ἀλλ' ἦρκει μόνον εἰπεῖν, καὶ πάσης ἀποδείξεως ἰσχυρότερα τὰ εἰρημένα εἶναι, ὡσπερ οὐ μόνον αὐτοὶ συνέτασιν, ἀλλὰ καὶ οἱ πόρρω τῆς Ῥωμαίων γῆς κατοχισμένοι· οὕτω καὶ νῦν, εἰ ἀξιοπιστίαν αὐτῷ συνήδει, οὐκ ἔν ὄρκων ἐδεῖθη πρὸς τὸ πιστεῦσθαι συναιρομένων. Ὅθεν καὶ χρῆ συνορᾶν ἐξ οὗτως δόξης εἰς οὐραν ἐκ τοῦ βασι-

λεῦσιν ἀγνώμων φαίνεσθαι ἀδοξίαν κατηνέχθη, καὶ τοῖς αὐτοῖς κατασκόποις παρατρώμενοι, ἀγεῖν αὐτοῖς πρὸς αὐτὸν ἐκίλευον. Πρὸς ἃ, θυμιάζειν αὐτῶν ἀντίγραφον ὁ βασιλεὺς, εἰ θεὸν πρότερον τὰ εἰρημένα, εἰ οὐκ ἀληθῆ ἀποδεικνύναι, ἔπειτα καὶ περὶ τῶν ὅρκων διαλέγεσθαι· οἱ δ' ἐκείνων ἀποσχόμενοι καὶ ἀντειπόντες πρὸς μηδὲν, ἐπὶ τοὺς ὅρκους καταφεύγουσιν, ὡς περὶ τι προύργου νομίζοντες ποιεῖν· ὅτι δ' αὐτοῖς περὶ τῶν ἄλλων διαλέγεσθαι καταλιποῦσι, καὶ ἢ πείθεσθαι ὡς ἀληθεῖς, ἢ ὡς ἐναντία ἔχουσιν, ἐλέγχειν, περὶ τῶν ὅρκων μόνων εἰπεῖν τι βέλτιον ἐνομίσθη, περὶ αὐτῶν ἀποκρινεῖσθαι, καὶ αὐτὸν τὰλλα ὑπερβάντα. Ἐγὼ τοίνυν, ἔγραψα, νομίζω τοὺς ὅρκους, ἢ διὰ τὸ μὴ τοὺς ὀμνύοντας ἀξιόχρεως πρὸς πίστιν εἶναι γίνεσθαι, ἢ διὰ τὸ τοὺς δεχομένους ἢ φαύλους τοῦ τρόπου εἶναι, ἢ διὰ μέγεθος τῶν ἐπαγγελλομένων ἀδυνάτως ἔχειν πείθεσθαι ὅρκων χωρὶς. Ὅτε τοίνυν ἐμοὶ τὴν ἀξιοπιστίαν οὐ μόνον ὁ παρελθὼν χρόνος τοσοῦτος ἂν ἐν ᾧ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διώκουν· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ διὰ ταύτην ὅρκων ἐδεήθη ποτὲ συμμιρτυρεῖν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ μάλιστα πειρώμενοι διαβάλλειν, οὐ δύνασθε συγκρούπειν οὕτως οὐσαν καταφανῆ, οὐδὲν ἄλλο λείπεται, ἢ δι' ὁμᾶς τοὺς χείροντας ἐν ταῖς συκοφαντίαις γίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο μηδ' αὐτοῖς πιστεῦειν δυναμένους, οἷς αὐτοὶ συμμαρτυρεῖτε τὸ μηδέ ποτε ἐψεῦσθαι. Ὅτι δ' ὁ περὶ τῶν ὅρκων λόγος τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὡς περ εἴρηται, καὶ αὐτόθεν μὲν καταφανές· πειράσομαι δὲ καὶ ἐκ παραδείγματος μάλιστα ἀληθεστάτου καταφανέστερον ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν, θεὸς ἐστὶν ἀληθινός, καὶ αὐτοαλήθεια καὶ καλεῖται, καὶ ἐστὶ, καὶ δίκαιός ἐστι πιστεῦεσθαι καὶ ὅρκων χωρὶς· ὁ δὲ, οὐ τῷ Ἀβραάμ μόνον ὥμοσε καθ' ἑαυτοῦ ἡμῆν πληθυνεῖν αὐτοῦ τὸ σπέρμα· ἀλλὰ καὶ τῷ Δαυιδ ὑστερον, « Ὡμοσε γὰρ, φησὶ, Κύριος τῷ Δαυιδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν, » ὁ δὴ ὡς οὐχ ἑαυτοῦ, τῆς μικροψυχίας δὲ τῶν ἀκούοντων ἕνεκα, καὶ τῆς περὶ τὰ ἐπαγγελλόμενα ἀμφισβασίας τοὺς ὅρκους ἐποιεῖτο. Καὶ Παῦλος δὲ ὑστερον ὁ τῆς ἀληθείας μαθητῆς καὶ κήρυξ περὶ ὧν εἰς τρίτον οὐρανὸν ἄρπαγεις εἶδε, μέλλων διηγεῖσθαι, καὶ τοῖ γε ἑαυτῷ πολλὴν συνειδῶς ἀλήθειαν, ὁμῶς τῆς ὠφελείας ἕνεκα τῶν ἀκούοντων· « Εὐλόγητός, εἶπεν, ὁ θεὸς ὅτι οὐ ψεύδομαι, » ὡς ἂν ὑπὸ μάρτυρι θεῷ ἰσχυριζόμενος λέγειν ἃ ἐρεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἀξίων πιστεῦεσθαι. Ἔθος γὰρ αἰετὴ τῆ ἀπιστίας μεγάλα τοῖς πράγμασι λυμαίνεσθαι. Ἐξεστὶν οὖν ὑμῖν σκοπεῖν ὡς σφίσι αὐτοῖς μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ τῶν ὅρκων ἕνεκα μέμψεσθαι προσῆκεν. Ὑμεῖς ὡς περ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀειφυγία τὸ δίκαιον καταδικάσαντες, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀπελάσαντες ἀρχῆς τῷ φίλῳ ψεύδει κέχρησθε αἰετὴ, καὶ ταῖς συκοφαντίαις· οὐδὲ ταῦτο μεμνημένοι γοῦν ὅτι τῶν τῆδε βεβιωμένων ἅπαντες ὑφείκομεν εὐθύνας μετὰ τὴν ἐνθὲν ἀπαλλαγὴν. Ἐγὼ δ' ὡς περ καὶ πρότερον, οὕτω καὶ νῦν, ὑπὸ μάρτυρι τῷ θεῷ λέγω, ὡς οὐδὲν ἕτερον εὐθύς ἐξαρχῆς μετὰ τὴν βασιλέως τελευτήν, ἢ ὅσα βασιλίδι, καὶ πασι συμφέρει, καὶ πᾶσι κοινῇ Ῥωμαίους διανοούμην τε καὶ πράττειν εἶχον διὰ σπουδῆς. Ἐκείνων δὲ ἐξ οἰδεμιάς αἰτίας ἀληθοῦς, ἀλλ' ὑπὸ συκοφαντίας πρὸς τὸν κατ' ἐμοῦ κερκινημένον πόλεμον, ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς ἐξ ὧν νομίζω ἑμαυτῷ τε καὶ τοῖς συνοῦσι τὴν σωτηρίαν ἐκπιρρίζειν πράττω.

Ant, sed de juramentis duntaxat aliquid verborum facere melius existimant, se quoque cæteris prætermisissis, de ipsis responsurum. Ego igitur, inquit, juramenta concipi arbitror, aut quia qui jurant, alioqui fidem non merentur, aut quia quibus juratur vel improbi sunt, 474 vel propter magnitudinem promissorum, nisi juramentum accesserit, credere non possunt. Cum itaque me citra jusjurandum fide dignum esse, non solum præteritum, tempus tam longum, quo rebus Romanis præfui, testetur, sed etiam vos ipsi, qui in primis calumniari me conamini, celare id, quia manifestissimum non possitis, relinquatur aliud nihil, quam me jurasse propter vos qui sycophantiis gaudetis : ideoque nec iis fidem commodare potestis, quos ipsemet nunquam esse mentitos testificamini. Sic autem se habere quæ de juramentis diximus, cum et hinc liqueat, nitar tamen exemplo verissimo reddere liquidius. Si enim Deus noster est Deus verax, et ipsa veritas vocatur et est, mereturque fidem etiam injuratus, et tamen non solum Abrahamo per semetipsum juravit, multiplicaturum ejus semen : sed Davidi quoque postea, « Juravit enim, inquit, Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam : » patet, non propter se, sed propter imbecillitatem audientium, eorumque nutantem circa promissa fidem, juravisse. Et Paulus postmodum apostolus et præco veritatis, de iis quæ in tertium cælum raptus vidit, narraturus, tametsi veracissimum se esse nosset, nihilominus propter audientium utilitatem, « Deus, inquit, qui est benedictus in sæcula, scit, quia non mentior, » velut Deo teste confirmans se dicere, quæ dicebat, et ideo æquum censens, sibi credi. Semper enim incredulitati magis res elevare et extenuare mos est. Ergo magis vos ipsos, quam me propter juramentum reprehendendos fuisse perspiciatis licet. Vos vero, quomodo in aliis, justitia damnata et ex imperio Romano ejecta, consueto et amico mendacio ac sycophantiis adhæretis, nec hoc saltem recordamini, quæ in hac vita gesserimus, eorum nos omnium post finem hujus lucis rationem reddituros. Ast ego, ut antea, sic hodie Deum testatus, aio me nihil aliud statim ab initio post obitum imperatoris, quam quæ imperatrici et liberis ejus, et communi Romanorum conducerent, cogitasse, facereque contendisse. Verum ubi illi nulla causa legitima, sed calumniis tantum eo impulsus sum, ut me armis persequerentur, necessario et ipse ago, unde mihi et commilitonibus meis talis pariat.

475 CAPUT XXXVIII.

Melenicus oc upatur a Cantacuzeno. Chreles cunctatur, periculum fugiens. Ejus adventu in castra, miles Romanus latatur. Fluctuatio protostratoris Thessalonicae. Seditio zelotarum; expulsio civium et alia tetra facinora. Protostrator cum optimatibus pulsus. Thessalonicensem agrum depradatur. Cantacuzenus afflictus, in Deo spem locat. Byzantini cum sociis Thessalonicam ingrediuntur. Deliberatio Cantacuzeni cum exsulibus.

Cum sic demonstrasset, illos parum probe de se A
judicasse, amicorum qui Melenici erant accersitu, manum misit, urbemque occupavit, et Joannem Asanem uxoris fratrem praefectum declaravit. Quæ res via sperari poterat antequam fieret, facta autem non mediocre dabat solatium; mox enim Chrelem utpote perfecto, quod desiderabatur, advocat. Qui Melenicum ab imperatore obtineri laetus videbatur, sibi que omnem excusationem amputatam affirmabat. Verumtamen adhuc, quasi res suas, antequam bello se crederet, compositurus differebat: sed revera laborem detrectans, nullo cum periculo suo Imperator amicitia perfrui cupiebat. Is ut hominem tempus ducere vidit, mentem ejus ex dictis auguratus, Melenici praefectum Joannem Asanem cum parte copiarum, quanta urbs defensiva indigeret, relinquit, et altera parte in castris manere jussa, Matthæo et Manuele filiis, trecentisque tantummodo comitatus, magnis itineribus postridie ad locum venit, ubi Chreles morabatur. A quo humaniter acceptus, diem et noctem cum eo transegit, postridieque in castra secum perduxit, ejusque conspectu exercitum mirabiliter recreavit. Quippe non armis solum, equis et pecunia valebat, sed erat praeterea artibus imperatoris exercitissimus, noveratque cum amicis commodare, tum inimicis incommodare plurimum. Quocirca etiam societas ejus maximopere expectanda censebatur. Thessalonicae autem protostrator, ut docuimus, animum huc illuc versans, et ab utroque imperatorum palam staret deliberans, remissius ac socordius agebat, zelotasque qui pro imperatore Palæologi filio in Cantacuzenum se armabant, sensim augescere patiebatur: partim metuens, ne ejus studiosus publice haberetur, cum filia et conjux Byzantii habitantes, et amplè ibidem facultates id non permetterent, sollicitumque et anxium facerent, ne sua 476 causa multis arumnis obicerentur, partim fretus Thessalonicensi non parvo praesidio, ac civibus copiosioribus, quibus quando vellet zelotas se oppresurum confidebat. At postquam illi ejus dilatione corroborati, plebem in primores concitarunt, protostratore jam in Cantacuzenicis numerato, agmine facto invadentes, civitate circiter milenos expellunt, levique sagittarum certamine congressi, de famulis protostratoris aliquot convulnerant, primorum nonnullos capiunt, qui cum aliis primo impetu eicere sese non potuerant. Zelotæ urbe sua se redacta, ad aedes exsulum conversi, eas direpta suppellectili evertunt; alia nem cum injuria et contumelia perpetrant, quæ homines egestate coactos, et abundantia facultatum affe-

Εκείνους μὲν οὖν οὕτως ἀπεδείκνυε μηδὲν ὑγιᾶς αὐτοῦ κατ'εγνωκότας. Αὐτὸς δὲ ἐπεὶ οἱ ἐν Μελενίκῳ φίλοι ἐκάλουν ὡς παραληψόμενον τὴν πόλιν, πέμψας στρατιάν κατέσχευε. Ἐπειτα καὶ τὴν γυναικῶς ἀδελφὸν Ἰωάννην τὸν Ἀσίανην ἀρχοντα τῆς πόλεως καθίστη, πράγμα δυσέλπιστον πρὶν γενέσθαι· γενόμενον δὲ ὅμως οὐ μετρίαν παρέσχεν παραψυχὴν. Αὐτίκα γὰρ πρὸς Χρέλην πέμψας, ἐκέλευεν ἔκειν πρὸς αὐτὸν, ὡς ἤδη τοῦ ζητουμένου ἠνυσμένου. Ὁ δ' ἐδόκει μὲν ἠδεσθαι τοῦ βασιλέως Μελενίκου ἔχειν, καὶ πᾶσαν ἔλαχε πρόφασιν αὐτῷ περιηρησθαι. Ἐτι δ' ὅμως ἀνεβάλλετο τὸ δοκεῖν μὲν ὡς τὰ ὄντα διαθησόμενος μέλλον ἤδη ἀπτεσθαι πολέμου καὶ στρατείας· τῇ δ' ἀληθείᾳ, οὐκ ἐθέλων εἰς τοὺς κινδύνους ἐμβάλλειν ἑαυτὸν, ἀλλ' ἄνευ πόνου τὴν βασιλέως εὐνοίαν καρποῦσθαι. Βασίλευς δὲ ὡς εἶδε χωροῦντα πρὸς ἀναβολὰς, τῆς διανοίας ἐκ τῶν εἰρημένων στοχασόμενος, Μελενίκου μὲν ἀρχοντα τὸν γυναικῶς κατέλιπεν ἀδελφὸν Ἀσίανην τὸν Ἰωάννην μετὰ στρατιᾶς ὅσης ἦτο ἀρχέσειν εἰς φρουρὰν τῆς πόλεως· αὐτὸς δὲ τὴν ἄλλην στρατιάν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κελεύσας μένειν, ἅμα τοῖς υἱέσι Ματθαίῳ καὶ Μανουὴλ τριακοσίους μόνον παραλαβὼν, συντόμως τε ὁδεύσας, εἰς τὴν ὑστεραίαν, ἔνθα ὁ Χρέλης διατρέθων ἦν ἀφίκετο. Ἐκείνου δὲ ἀσμένως ὑποδεξιμένου συνδιημερεύσας αὐτῷ καὶ συνδιανυκτερεύσας, τῇ μετ' αὐτὴν ἔχων καὶ αὐτὴ μετὰ τῆς στρατιᾶς, αὐθις εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκε, καὶ πολλῆς ἐνέπλησε τὴν στρατιάν ἠδονῆς μετὰ Χρέλη ἀφιγμένος. Ἦν γὰρ οὐ δυνατὸς μόνον καὶ ὄπλοις καὶ ἵπποις καὶ χρήμασι, ἀλλὰ καὶ περὶ στρατηγίας κάλλιστα ἐξησκημένος, καὶ οἷος τοὺς τε φίλους ὠφελεῖν καὶ τοὺς πολεμικοὺς βλάπτειν μάλιστα εἰδέναι. Δι' ἃ καὶ περιμάχητος αὐτοῖς ἐδόκει ἡ ἐκείνου συμμαχία. Ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ ὁ πρωτοστράτωρ ὡσπερ ἔφημεν, ἀμφίβολος ὢν, καὶ περὶ τῶν βασιλέων ὅτι προσθηταί φανερῶς διατκιζόμενος, μαλακώτερόν τε τῶν πραγμάτων ἦπτετο, καὶ τοὺς λεγομένους Ζηλωτᾶς, οἳ ὑπὲρ βασιλέως τοῦ Παλαιολόγου βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἠροῦντο πολέμειν, αὐξανομένους κατὰ μικρὸν περιεώρα· τοῦτο μὲν, μὴ φανερὸς γένοιτο Καντακουζηνῷ τὰ τοῦ βασιλέως ἠρημένος δεδικνύς· ἡ γὰρ θυγάτηρ οὐτῷ καὶ ἡ γυνὴ αἰῆσαν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἡ ἄλλη περιουσία οὐκ εἶον πράττειν ἢ ἡρεῖτο, ἐμβάλλουσαι εἰς ἀγωνίαν, μὴ δι' αὐτὸν πολλοῖς προσομιλήσωσι κακοῖς· τοῦτο δ' ὅτι καὶ Θεσσαλονικέων, οὐ μόνον ἡ στρατιὰ, οἳ ἦσαν οὐκ ὀλίγοι, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτῶν οἱ δυνατοὶ τὰ βασιλέως τοῦ Καντακουζηνῷ ἠρημένοι πρὸς ἀμέλειαν ἐνήγον οἷς ἐθάβρει ὅτε βούλοιντο περιέσεσθαι τῶν Ζηλωτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι διὰ τὴν μέλλησιν ἐκείνου ἦσαν οὐκ εὐκαταφρόνητοι, καὶ τὸν δῆμον ἀνηρέθισαν κατὰ τῶν δυνατῶν, τοῦ πρωτοστράτορος ἤδη ἐγνωσμένου τὰ

Καντακουζηνού τοῦ βασιλέως ἄραν, ἐπιπέμενοι ἀ-
 θρόνον, ἐξολάουσι τῆς πόλεως περὶ χιλίους ὄντας·
 συμβολῆς ὀλίγης γενομένης δι' ἀκροβολισμῶν, ἐν ἧ
 καὶ τῶν πρωτοστράτορος εἰκετῶν ἀγένοντο ὀλίγοι
 τραυματῆαι· ἐάλωσαν δὲ καὶ τῶν δυνατῶν τινές, οἱ
 οὐκ ἠδυνήθησαν τοῖς ἄλλοις τῆ πρώτῃ συνεκπασεῖν
 ὄρμη· ὅφ' ἑαυτοῖς δὲ οἱ Ζηλωταὶ τὴν πόλιν ποιησά-
 μενοι, ἐτρέπησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν φυγάδων, καὶ
 αὐτάς τε καθήρουν, καὶ τὰς οὐσίας διήρπαζον, καὶ
 τὰλλα ἐπραττον, ὅσα ἦν εἰκὸς αὐτοῦς ἀνθρώπου
 ὑπὸ πενίας συνελαυνόμενου, καὶ εἰς ὕδριν ἐξενη-
 γμένους διὰ τὴν ἀθρόαν εὐπορίαν. Εἰς τοσοῦτον δὲ
 ἀπνοῖαι καὶ τολμῆς ἦλθον, ὥστε καὶ τοὶ τὰ θεινό-
 τατα τολμῶντες, σταυρὸν ἐκ τῶν ἱερῶν ἀδύτων ἀρ-
 πάζοντες, ἐχρῶντο ὡσπερ σημαῖα, καὶ ὑπὸ τούτῳ
 ἐλεγον στρατηγεῖσθαι, οἱ τῷ πολέμῳ μᾶλλον τοῦ
 σταυροῦ ἀγόμενοι· καὶ εἰ τις πρὸς τινα ἐκ τινῶν
 ἰδίων ἐγκλημάτων διεφέρετο, τὴν σταυρὸν ἀρπάζων,
 ἐχῶρει κατὰ τῆς οἰκίας, ὡς δὴ τοῦ σταυροῦ κελεύ-
 οντος· καὶ ἦν εὐθὺς ἀνάγκη ἐκ θεμελιῶν ἀνασπᾶ-
 σθαι, ὄρμη τε ἀλογίστῳ καὶ κέρδους ἐπιθυμίᾳ τοῦ
 δήμου ἐπομένου· ἐπὶ δύο μὲν οὖν καὶ τρισὶν ἡμέ-
 ραις ἡ Θεσσαλονίκη ὡσπερ ὑπὸ πολέμιων ἐδουλοῦτο·
 καὶ οὐδὲν ἦν ὃ τι μὴ τελούμενον ὄρᾳτο τῶν ἐπὶ
 ἀλώσει γενομένων πόλεων· οἱ τε γὰρ κρατήσαντες
 νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν κατὰ συστάσεις διόντες,
 βοαῖς ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαγμοῖς, καὶ τὰ τῶν ἐλωκί-
 των ἦγον τε καὶ ἔφερον· καὶ οἱ νενικημένοι, στέ-
 νοντες ἐν ἀδύτοις κατεκρύπτοντο, ἀγαπητὸν ἠγού-
 μενοι ὅτι μὴ αὐτίκα ἀποθνήσκουσιν. Ἐπεὶ δὲ ὧν ἔδει
 διεφθαρμένων παύσαιτο ἡ ταραχή, οἱ Ζηλωταὶ αὐ-
 τίκα ἐκ πενεστάτων καὶ ἀτίμων πλούσιοι καὶ περι-
 φανεῖς γεγεννημένοι πάντα ἦγον δι' ἑαυτῶν, καὶ
 τοὺς μέσους μειψσαν τῶν πολιτῶν, ἢ συνασχημα-
 νεῖν ἀναγκάζοντες αὐτοῖς, ἢ τὴν σωφροσύνην, καὶ
 τὴν ἐπιείκειαν ὡς Καντακουζηνισμὸν ἐπικαλοῦντες.
 Ἐν Θεσσαλονίκη μὲν οὖν τοιαῦτα ἐτελεῖτο. Πρωτο-
 στράτῳ δὲ ἐπεὶ μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἀρίστων
 ἐξηλαύνατο, εἰς Γυναικόκαστρον ἀφικόμενος· κα-
 τεῖχε γὰρ αὐτὸ καὶ πρότερον φρουρᾶ, οἷα δὴ ὑπὸ
 τῷ Θεσσαλονίκῃ ἄρχοντι εἰωθὸς τελεῖν, ἠυλίξτε
 ἐκεῖ, καὶ κακῶς ἐποίησε Θεσσαλονικὴν ληϊζόμενος, καὶ
 πάσης ἐκράτει τῆς ἐξω τειχῶν γῆς· ἀντικαταστήναι
 γὰρ πρὸς τοὺς ἐξω οὐδαμῆ οἱ ἐνδον ἦσαν δυνατοί.
 Ἐπεμπε δὲ καὶ πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα
 περὶ Χαλκιδίικην ἐτι διατρέθεντα, ἅμα μὲν μηνύων
 ὡς ἐκδηθείη Θεσσαλονίκης τοῦ δήμου καὶ τῶν Ζη-
 λωτῶν αὐτῷ ἐπιθεμένων, ἅμα δὲ καὶ ἐλπιδας οὐ
 φαύλας ὑποφαίνων, ὡς εἰ παραγένοιτο ταχέως, τῶν
 τε ἐνδον οὐκέτι παντάπασιν ἐκπεπολεμημένων· ἦσαν
 γὰρ οἱ οἱ τὰ βασιλέως ἡρημένοι ὄρει συνεῖποντο τοῖς
 Ζηλωταῖς καὶ τῶν ἐξω μέγα δυναμένων βραδίως πε-
 ραττήσασθαι τὴν πόλιν. Βασιλεῖ μὲν οὖν ἐδόκει πάν-
 τοθεν περιίστασθαι θεινά, ὅμως ἐπὶ τὸν πάντα
 ἄγοντα θεὸν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας καὶ τῆς νί-
 κης ἀνατίθεισ πρὸς Χρέλην ὅσα ἔδει διαλεχθεῖς καὶ
 προθεσμίαν συνθίμενος, καθ' ἣν ἔδει τὰ οἴκοι δια-
 θέμενον ἀφικέσθαι πρὸς αὐτόν· πεῖτα καὶ ἐκ τῆς
 ἐκείνου στρατιᾶς οὐκ ὀλίγην παραλαβὼν ἅμα τοῖς

A nimum irritatos perpetraturos esse, fuit verisimile.
 Eo autem audacia amentiaque prodierunt, ut
 etiam in primis nefanda committerent, crucem
 ex sacris adytis raperent, eaque pro signo militari
 uterentur, sub quo se militare autumabant, qui
 potius ab inimico crucis possessi agitabantur.
 Quod si cui cum aliquo privata lis et controver-
 sia intercederet, rapta cruce, velut ea iubente,
 populoque inconsiderato impetu et lucri desiderio
 prosequente, ad domum ejus tendebat, quam re-
 pente dirui a fundamentis oportebat. Ad biduum
 itaque triduumve Thessalonica non secus quam
 ab hostibus vastabatur, nihilque quod captis ur-
 bibus solet, non etiam illic fieri cernebatur. Nam
 victores noctu et interdum gregatim obambula-
 bant, et clamoribus sua gaudia testabantur, ca-
 ptorumque res agebant ferebantque; et victi ge-
 mentes in abstrusa loca se abdebant, hoc uno
 contenti, quod non sine mora essent jugulati.
 Interfectis etiam, quos visum est interfici, post-
 quam tumultus conquievit, zelotæ ex mendicis et
 obscuris divites, atque illustres repente facti, omnia
 per se curabant: et tenuiores civos sollicitantes,
 aut secum inhoneste vivere cogebant, aut eorum
 moderationem, æquitatemque pro Cantacuzenismo
 accusabant. Atque hæc Thessalonice. Protostrator
 vero cum milite et optimatibus pulsus, Gynæ-
 cocrastrium venit (quod ipsum prius collocato ibi-
 dem præsidio, ut Thessalonice præfecto subje-
 ctum tenebat) ibique manens, Thessalonicam præ-
 dis agundis vexabat, et quantum erat agrî ejus
 extra muros, infestum habebat; ad resistendum
 enim incolæ nequaquam pares erant. **477** Can-
 tacuzeno autem adhuc prope Chalcidicem hæ-
 renti significat, se plebe et zelotis compellentibus
 Thessalonica ejectum esse; simul etiam
 spem non minimam subostendit, si acceleraret,
 indigenis necdum omnibus efferatis (erant quippe,
 qui ejus partium studiosi, zelotas aversabantur,
 et potentia eorum qui foris essent, levi negotio
 civitatem subacturum. Imperator igitur infortu-
 niis obrutus videbatur. Verumtamen in omnium
 moderatore Deo salutis et victoriæ spe defixa,
 cum Chrele pro tempore collocatus, et cum eo
 diem pactus, quo rebus domi dispositis atque
 ordinatis ad se veniret: deinde ex manipulis
 illius non paucis assumptis, quibus suum exerci-
 tum auget, ad protostratorem festinavit. In
 transitu oppidulum quoddam Rhentina, Thessalo-
 nica unius diei itinere distans, ultro in ejus ditio-
 nem venit; ubi præfecto cum ducentis militibus
 præsidii causa relictis, pergens Langadæ haud
 procul Thessalonica tetendit. Manus porro By-
 zantina, Andronico et Thoma Palæologis du-
 cibus cum Phoras venisset, adjuncto Syрге qui
 Macedonas ducebat, et præfecto Monomacho cum
 Thessalis, præteritis Cantacuzeni stativis, Thes-
 salonicam inivit. Imperator nocte ibi exacta, ne
 illorum metu inde putaretur discedere, postridie

movens ad fluvium quemdam Thessalonice finitimum, nomine Galicum pervenit, ubi protostrator et exules illi Thessalonicenses circiter mille ab equis descendentes (pro eo ac decet illos, qui ad imperatorem accedunt) eum sunt allocuti. Primus protostrator adiens, imperatoris pedem osculatus est: idem ceteri ordine prestitierunt. Imperator et ipse prono capite protostratorem ab equo resalutavit, alios autem dum proveheretur salute impertit, omnibus mite animi sui ingenium ostendens, et cunctos amico vultu intuens (94). Ea nocte loco illo castra habuerunt. Imperator protostratorem et ejectitios, quorum insigne nomen erat, circum se habens, quid faciendum esset querebat: eos namque rem Thessalonicensem pernovisse, ipsis ex aliena regione venientibus, pro ductoribus esse posse. Tum protostrator et exules responderunt quae ibidem contigissent, nec ipsum nescire, superesse autem, ut is, ubi secum dispexerit quid expediat, id exsequatur.

πρωτοστράτορα μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου κύψας,* ἀντησπάζετο· τοὺς δ' ἄλλους προσηγόρευε παριῶν, πᾶσιν ἦθος χρηστὸν ἐμφαίνων, καὶ βλέπων εὐμενές. Πύλισαντό τε στρατοπεδευσάμενοι ἐκεῖ τὴν νύκτα. Βασιλεὺς δὲ πρωτοστράτορα καὶ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα τῶν φυγάδων ἔχων περὶ ἑαυτὴν, ἠρώτα ὃ τι δέοι ποιεῖν· αὐτοὺς γὰρ μάλιστα εἰδέναι τὰ ἐνταῦθα πράγματα, καὶ ἀγωγῶν τόπον ἐπέχειν πρὸς αὐτοὺς ἀρετῆ ἀφιγμένους ἐξ ἄλλοδαπῆς. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ οἱ φυγάδες, τὰ μὲν γεγενημένα ἔφησαν ἐνταῦθα, αὐτὸς αὐτὸς ἀγνοεῖ· λείπεται δὲ αὐτὸν σχεψίμενον, ὃ τι ἂν δοκῆ συμφέρειν πράττειν.

478 CAPUT XXXIX.

Concionatur imperator facta prius cuique potestate dicendi quid sentiret, et cur respondere subterfugerint. Censet re desperata ab urbe discedendum, nec tamen ad cetera desperandum. Rhentinae praesidium augendum, quod Thessalonicam incurset, et quomodo Thessali, Acarnanes, et reliqua continens in potestatem ventura sit. Profectionem dissuadet protostrator, sed frustra; datur signum. Defectio Thessalonicensium quorundam. Nobiles nituntur ejus iter impedire. Inundatio Axii fluminis, et reversio exercitus Gynacocastrum.

Postera luce imperator omnibus ad concionem vocatis, dicendae sententiae potestatem facit, et unumquemque quod animus suggereret, sine tergiversatione in medium proferre jubet, ut ex plurium dictis, quid profuturum sit, facile appareat. Illi omnes deinceps cunctari, et quod occurreret, non audere palam proloqui. Byzantio namque profugi, qui cum imperatore venerant, frustrationem Thessalonicae scerebant molestissime, et quo se verterent aestuabant; reliquis autem miles, videns eidem caepia secus procedere, desperatione frangebatur. Protostrator quoque et exules Thessalonicenses, urbem a Byzantinis ducebatur occupatam, et ereptum illius aditum cernentes, dolebant acerbius, quam misera esset futura propinquorum suorum conditio cogitantes. Universi demum imperatoris sententiam expectabant, cumque quibus essent cincti malorum remedium inventurum spem concipiebant. Ergo cum sensum summa aperire nemo vellet, sic ipse exorsus est: Contra quam sperabamus nobis accidisse omnes utique videtis. Nam et protostra-

Βασιλεὺς δὲ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐκκλησίαν ἐκ πάντων συναθροίσας, γνώμην πᾶσι περὶ τῶν πρακτέων προὔθει, καὶ ἐκέλευε τὸ παριστάμενον ἕκαστον μηδὲν ἀναδουόμενον, εἰπεῖν, ὡς ἐκ πολλῶν τῶν λεγομένων, βραδία ἢ τοῦ συνοίσοντος αἵρεσις γένοιτο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἀνεθάλλοντο πάντες ἐφεξῆς, καὶ οὐδεὶς τὴν περιστάμενον ἐτόλμα λέγειν φανερώς. Οἱ τε γὰρ ἐκ Βυζαντίου φυγάδες μετὰ βασιλέως ἀφιγμένοι, ἄγαν ἠχθόντο πρὸς τὴν ἀποτυχίαν τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ ἐν ἀπόρῃ εἶχοντο τοῦ τί χρὴ εἰλεῖσθαι· καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ ἐν ἀθυρίᾳ ἦσαν, οὐ κατὰ ῥοῦν χωροῦντα τὰ πράγματα ἐρῶντες βασιλεῖ. Καὶ ὁ πρωτοστράτωρ ἅμα Θεσσαλονικέων τοῖς φυγάσιν, ὡς ἐώρων τοῖς ἐκ Βυζαντίου στρατηγοῖς τὴν πόλιν κατεχομένην, καὶ ἄπορα ἤδη ἦν προσάγεσθαι, μᾶλλον ἐχθαλέπαινον, τοὺς οἰκτίους ἐννοοῦντας οἷα παύσονται. Καὶ πρὸς τὴν βασιλέως γνώμην πάντες ἀφείρων, οἰόμενοι τινα σφίσι τῶν περισχόντων κακῶν λύσιν ἐξευρήσειν. Βασιλεὺς δὲ ὡς εἶδε μηδεμίαν γνώμην μηδένα βουλόμενον εἰσάγειν· τὰ μὲν πράγματα, εἶπεν, ὡς ἐναντίως ἢ ἐβόλεθα ἀπήνηται ἡμῖν, πάντες δρᾶτε δῆπου. Πρωτοστράτωρ τε γὰρ καὶ Θεσσαλονι-

Jacobi Pontani notæ.

(94) Vide quid de læto vultu imperatoris scribat in Strategico Onosander, cap. 13, quam multum is valcat apud milites.

κείων οἱ τὰ ἡμέτερα ἤρημένοι, οὓς ἔδει τὴν πόλιν ἔχοντας εὐρεῖν, καὶ τὰ μέγιστα ὠφελείσθαι ὑπ' αὐτῶν, δύσκολῳ τύχῃ χρησάμενοι, ἐξελέλανται· ὁ τε δῆμος, καὶ οἱ ἀναπολειφθέντες, οὓς ἠλπίζομεν ἢ πειθοῖ προσάξασθαι, ἢ βιάσασθαι τοῖς ὅπλοις, διὰ τε τὰς ἀρχαίας ἡμῖν ἐκ πεπολεμημένων καὶ θαρσύνοντες τῇ ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶ, οὐ προχωρήσουσιν ἡμῖν. Εἰ γὰρ ἐπιείκων, οὐκ ἂν ἐπὶ τῆς πόλεως αὐτῶν σχεδὸν ἐστρατοπεδευμένου ἡσυχάζον αὐτοί· ἀλλ' ἢ πρῆσθαι κοινῇ, ἢ ἰδίᾳ κρύφα τινὲς αὐτῶν διαλεγόμενοι, παρήσαν ἂν. Τὸ δὲ μηδένα ἐξελεῖν, τεκμήριον τοῦ τε τοῖς πολλοῖς ἐγνωκέναι πολεμεῖν ἡμῖν, καὶ τοῦ εἴ τινες καὶ εἶεν ἤρημένοι τὰ ἡμέτερα, δεῖν τοῦ μὴ κακῶς παθεῖν συμφέρεσθαι τοῖς ἄλλοις. Ὅθεν οὐδὲ ἐλπίδων ἀνονήτων ἕνεκα ἐνταῦθα οἶσμαι παραμένειν δεῖν. Οὐ μὴν διὰ τὸ τῆς πόλεως ἀποτετυχηκέναι, καὶ πρὸς τὰ λείποντα δίκαιον τοῦ πολέμου μαλακίζεσθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ πρὸς πάντα εὐτυχίσομεν ἀεὶ. Σωφρόνων δὲ ἐστὶν ἀνθρώπων καὶ γενναίως χρομένων λογισμαῖς, μήτε ἐν ταῖς εὐτυχίαις τοῦ μετρίου φαίνεσθαι ἐκπίπτοντας, μήτε ἐν ταῖς δυσπραγίαις καταπίπτειν ἀπχορευόντας τὸ ἀνορθοῦσθαι αὐτοῖς· ἀλλὰ δεῖν τὰ ἐνταῦθα ὡς προσήκον διοικησαμένους, χωρεῖν ἐπὶ τὰ πρόσω χρηστότερας ἡμῖν, καὶ ὡς μάλιστα ἀσφαλεῖς ὑποφαίνοντα ἐλπίδας. Δεῖν οὖν ἐγὼ νομίζω τῇ εἰς τὴν Ῥεντινὴν καταλειγμένη φρουρᾷ δύναμιν προσθέντας μεζονα, ὡς κατατρέχειν Θεσσαλονίκης δύναιντο. Ἡ γὰρ ἐκ Βυζαντίου στρατιᾶ, οὐ πολλῷ ὑπερὸν ἀποχωρήσει, καὶ ἐν Γυναικοκαστρῷ δύναμιν ὁμοίαν καταλιπόντας τῆς αὐτῆς αἰτίας ἕνεκα τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ διασθάντας αὐτοῖς τὸν Ἀξιόν, εἰς Βιβρόσιαν γενέσθαι καὶ Ἐλευσάν τὰ ἡμέτερα ἤρημένους πόλεις· ἐκείνων δὲ κρατήσασιν, οἷα Θεσσαλοὶ προχωρήσουσιν αὐτίκα καὶ Ἀκαρνανία, καὶ τὸ ἄλλο ἠπειρωτικόν, πάλαι τὴν ἐμὴν ἀφιξίν προσδεχόμενον. Τοιαύτην δὲ προσλαθεῖσαι δύναμιν, οὐδαὶς ἀντίτασθαι ἔτι ἀξιώσει, ἀλλ' ἢ ἐκόντες τῆς ἀρχῆς πάντας παραχωρήσουσιν ἡμῖν, ἢ τοῖς ὅπλοις βιασθέντες. Τοιοῦτα εἰπόντος βασιλῆως, πρωτοστράτων τε ἅμα τοῖς συνοῦσι, καὶ οἱ ἀπὸ Βυζαντίου μάλιστα φυγάδες, ἐν δεινῷ τοῖς λόγους ἐποιούντο, καὶ φόβου ἦσαν μεστοὶ καὶ ἀγωνίας, τὸν πλάνον ὡς ἀτέραντον λογιζόμενοι, εἰ δεοὶ Ἀκαρνανίαν καὶ ἠπειρὸν περιέναι, τοῖς ἐκ τῆς στρατείας κακοῖς ταλαιπωροῦντας, τῶν οἴκοι μάλιστα κακῶς διακειμένων, καὶ ταχέως τῆς ἐπικουρίας δεομένων. Φανερώς μὲν οὖν ἀνταπεινῶν, καὶ τὴν οἰκίαν ὡς ἔχουσι περὶ τὰ εἰρημῆνα γνώμην ἐκκαλύψαι, ἐδειξάν· τὸ τε περὶ βασιλέα δυσνοεῖν, καὶ τὸ ἰσοῦσθαι κατὰ κράτος ἐν τοῖς δεινοῖς ὡς φαῦλον ἑαυτοῖς, προστρέθειν οὐκ ἐθέλοντες· προφάσεις δὲ τινὰς συνείροντες οὐκ ἀναγκαίως, διεκώλυον τὴν πράξιν. Ὡς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπέκειτο ταύτην εἶναι μόνον φάσκων, ὡς ἐν τοῖς παροῦσι λυσίτελεστάτης γνώμην· Ἀλλ' εἰ μὲν τοῦτό σε λέληθεν, εἶπεν, ὁ βασιλεὺς, ὁ πρωτοστράτην, ὡς στρατιᾶ Τριβαλῶν, πολὺν ἤδη χρόνον Ἐδεσσαν περικάθηται πολιορκούσα, ἢ διεχωρήσαντας διὰ μάχης παρέρχεσθαι εἰς τὴν πόλιν, ἄλλως ἂν εἴη λόγος. Εἰ δ' οὐκ ἀγνοεῖς, μάλιστα θαυ-

A lor, et qui nobiscum faciunt Thessalonicenses, quos oportebat nos urbem tenentes invenire, eorumque opibus in primis adjuvari, infesta quadam fortuna expulsi sunt; et populus atque intus relicti, quos aut verbis inflexos, aut armis compulsos ad nos accessuros spes erat, cum propter direptiones nostra causa toleratas nobis inimicissimi sunt, tum praesidio Byzantino confisi, se nequaquam dederunt. Quod si facere vellent, me ante portas propemodum castrametante, ipsi non quiescerent, sed aut missis legatis communiter aut privatim occulte quidam mecum praesentes agerent. Quia vero nullus egreditur, indicium est, vulgus decertare nobiscum statuisse: et, si quidam etiam sint, quibus nostrae partes probentur, eos metu subeundae calamitatis uno veluti fluctu cum aliis abripi et involvi. Quare cum vana spe hic manendum non puto. Nec tamen quoniam una civitate frustramur, aequum est ad bellum de caetero enervari atque mollescere; nunquam **479** enim profecto per omnia felices ac fortunati erimus. Prudentium porro et animosorum est, nec in prosperis modestiam deserere, nec in turbidis et adversis ita cadere ut se resurrecturos desperent. Sed ubi de his constituerimus quod opus est, ulterius, ubi melior ac certissima spes affulget, procedamus oportet. Quare augendum Rhentinae praesidium opinor, quo agrum Thessalonicensem incurrare queat (miles enim Byzantinus non multo post discedet), et Gynaecocastri eadem de causa simili relicto numero, cum reliquo agmine Axio trajecto versus Berrhamam et Edessam urbes amicas progrediendum: quibus acceptis, actutum Thessali, Acarnanes et caetera continens, a qua pridem exspector, ad nos se transferent. Tali potentia confirmatis, nemo amplius resistere postulabit: sed vel sponte, vel armis adacti, omnes imperio nobis cedent. Haec ubi imperator disseruit, protostrator cum suis, praecipueque Byzantio profugi in indignationem verti, timoreque et angore compleri, ob infinitam errationem scilicet, si Acarnaniam et continentem circumire, et expeditionis tam longae miserias atque arumnas perpeti necesse haberent, domesticis rebus tantopere afflicti, et celere auxilium flagitantibus. Libere igitur contradicere, et animum suum explicare verebantur: nolentes sibi hanc maculam inurere, quasi imperatori male cuperent, duraeque et adversae sorti penitus cederent: sed praetextus quosdam laud necessarios coarctantes, negotium impeditabant. Perstante autem in sententia imperatore dicenteque, hoc solum esse in praesentia consilium utilissimum. Atqui, si te hoc latet, inquit protostrator, Triballos jampridem ad Edessam sedere, per quos consorta manu in oppidum nobis penetrandum est, nihil dico. Sin autem non latet, miror vehementer te talem virum, et tantum usum ductandis exercitiis adeptum, hoc civili bello non esse

contentum, sed velle nos etiam Triballis objectare, quibus vel solis laboriosissimum foret resistere. Tum imperator, de Edessena obsidione ne tenuissimam quidem auditionem accepisse; Triballorum enim despotam ad se adhuc in Thracia legationem de fœdere et societate misisse. Existimare igitur se, illum nullam Romanorum urbem oppugnare. Sin temerato fœdere in hostem mutatus sit, urbemque Romanam obsideat, eo ante omnia incumbendum, **480** ut hoc eam malo liberent, qui id maxime possunt: et cum illi salutem, tum sibi et Edessenorum aliorumque studia amoremque concilient. Ego vero, inquit, quamvis nullum nos lucrum hinc maneret, hoc solum, urbem Romanorum periculo exemisse, lucrum immensum ducerem. Quamobrem non jam consulo, ne erga alio convertamus, sed plane decerno. Si tibi tuisque pro Romanis obsessis cum Triballis confligere haud ingenuum videtur: at ego cum his, qui sponte me sequentur, in illos irruam; vos Gynæcecastri manentes, reditum nostrum operimini. Hac locutus, extemplo tuba signum dari ad profectionem jussit. Protostrator et Byzantini exules, imperatoris comites, et relinqui turpe atque illiberale judicabant, et sequi tamen propter quamdam vagandi perpetuitatem, quam suspicionem præcipiebant, non audebant. Ideiŕeo et ipsi hoc imperatoris desiderium impedire nitebantur: et furtivis sermonibus alios debortabantur, inopiam rerum necessariorum, bella et pugnas crebras causantes, nullamque civitatem ultro imperatorem intronissuram: et quæcumque denam ad alacritatem sequendi intringendam valebant, horum nihil intentatum sinebant: ex quo terrorem non levem exercitui injecerunt, et ad defectionem eum pellexerunt. Coteanitzes namque, et alii centum ex Thessalonicensium agmine, quos ille corruperat, primi desciverunt, ac Thessalonicam redierunt: non quod imperatori se armis opponere constituissent, sed quod cognatorum vexationem et minas e Byzantio ferre non possent. Nam penes quos illic summa imperii erat, et adversus Cantacuzenum bellabant, non modo legationem nullam miserant, neque super hoc quidquam cum eo egerant: verum etiam bis, ter, ut meminimus, ejus legatis nihil responderant, eosque variis injuriis quam potuerant contumeliosissime vexarant, carcereque multaverant. Præterea Byzantios imperatoris commilitones quotidie occultis interuentibus tentabant, et si deficerent, beneficia multa promittebant, contra nisi obsequerentur, non facultates duntaxat ablaturos, et possessiones aliis addicturos, sed et liberos eorum et uxores multis incommodis exagiaturos minabantur. Quæ nobilioribus præsertim amplius census amittentibus, horribilia videbantur: quorum et tunc memores, omni ope imperatorem cohibere tentabant, ne extra fines eum exercitu prorumperet, sperantes, **481** si id obtinissent, eum

μάξειν έχω, ότι δή τοιοῦτος ὢν, καὶ πολλήν πρὸς στρατιγίαν πείραν ἐσχηκώς, πρὸς τῷ παρόντι νουνεχὸς πολέμου, τῷ ἐκ τῶν ὁμοφύλων, καὶ πρὸς Τριβαλοῦς παραβάλλεσθαι ἡμᾶς καλεῖται· ὅτε εἰ καὶ μόνοι ἦσαν, τῶν ἐργωδέστατων ἦν ἀντιτάττεσθαι τινα. Ὁ βασιλεὺς δὲ μάλιστα μὲν οὐδὲν εἰδέναι· περὶ τῆς πολιτορχίας ἔφρασκε. Τὸν γὰρ τῶν Τριβαλῶν Δεσπότην πρεσβείαν ποιησάμενον πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ περὶ Θράκης διατρέχοντα, σπουδᾶς καὶ συμμαχίαν θέσθαι· δι' ἧ καὶ οἰεσθαι αὐτὸν μηδεμίαν Ῥωμαίων πόλιν πολεμεῖν· εἰ δ' ἐκεῖνος λύσας τὰς σπουδὰς, πολέμιος ἀντὶ συμμαχοῦ γέγονε, καὶ πόλιν ἡμετέραν πέριψας πολιτορχεῖ, τίτι μᾶλλον, ἢ τοῦτο προσέχειν χρῆ, ὥστε τὴν πόλιν ἀπαλλάττειν τῶν δεινῶν μάλιστα δυναμένων, κατέκεινοι, τε τὴν σωτηρίαν ἐκπορίζειν, καὶ σφίσι αὐτοῖς τὴν τε ἐξ ἐκείνων καὶ τῶν ἄλλων εὖνοιαν. Ἐγὼ δ' εἰ καὶ μηδὲν ἡμῖν ἐφείσθαι κέρδος ἐμελλεν ἐκ τοῦ πολέμου, τοῦτ' αὐτὸ μόνον τὸ Ῥωμαίων πόλιν κινδυνεύουσαν ἐξαιρεῖσθαι, τῶν μεγίστων τίθεμαι κερδῶν. Δι' ἧ οὐδὲ πρὸς ἄλλο τι τρέπεσθαι οὐκέτι συμβουλεύω, ἀλλ' ἤδη φανερώς ἐπιψηφίζομαι. Εἰ δὲ σοὶ τε καὶ τοῖς συνοῦσι, τὸ Τριβαλοῖς ὑπὲρ Ῥωμαίων πολιτορχουμένων μάχεσθαι ἀγεννὲς δοκεῖ, ἀλλ' ἅμα τοῖς οἰκίοθεν ἐπομένοισι αὐτοῖς ἐπ' ἐκείνους βραδύομαι· ὑμεῖς δ' ἐν Γυναικοκαστρῷ μένοντες, τὴν ἐπάνοδον περιμένετε ἡμῶν. Ἐκέλευέ τε αὐτίκα τῇ σάλπιγγι τὴν ὁδοπορίαν τῇ στρατιᾷ σημαίνειν. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ οἱ ἐκ Βυζαντίου συνόντες βασιλεῖ φυγάδας, τότε ἀπολείπεσθαι ἐνόμιζον αἰσχρὸν καὶ ἀγεννὲς, καὶ τὸ συνίπεσθαι ὑπώπτευσον ὡς ἀπεράντου τῆς πλάνης ἐσομένης. Διὸ αὐτοῖς τε ὡς εἶχον τὴν ὁρμὴν ἐπειρῶντο κωλύειν βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἄλλους κρύφα διαλεγόμενοι προκαλοῦν, ἐνδοιάου τε τῶν ἀναγκαίων ὑποβάλλοντες, καὶ μάχας καὶ πολέμους, καὶ ὡς οὐδεμίαν τῶν πόλεων εἰσδέξοιτο βασιλεὺς ἔκοντι· καὶ ὅσα ἐντὶν πρὸς τὸ μάλιστα αὐτοῖς μὴ βασιλεῖ προθύμους ἔπεσθαι κωλύειν εἶλον ἀνεπιχείρητον οὐδὲν ἐξ ὧν οὐ μικρὰν τινα πτοίαν εἰς τὸ στράτευμα ἐνέβαλον, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐπειθον χωρεῖν. Κωτεανίτης γάρ τις τῶν Θεσσαλονικέων ἐτέρου; παισὶς περὶ ἑκατὸν πρῶτος βασιλέως ἀποστάς, εἰς Θεσσαλονικὴν ἀπαχώρει· ταῦτα δὲ ἔπραττον, οὐ βασιλεῖ προηρημένοι πολεμεῖν, ἀλλὰ τῶν οἰκείων τὴν κάκωσιν καὶ τὰς ἐκ Βυζαντίου ἀπειλὰς οὐ φέρειν ὄντες δυνατοί. Οἱ γὰρ ἐκείσε ἄγοντες τὰ πράγματα καὶ πολεμοῦντες βασιλεῖ, πρὸς μὲν ἐκεῖνον οὐχ ὅτι γε πρεσβείαν ἐποιήσαντο, ἢ διατλήθησαν περὶ τοῦτο παράπαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ καὶ οἷς, ὡς περ ἔφημαν, καὶ τρεῖς πρεσβείαν πεπομφότος, οὔτε ὁπεκρίνατο οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις πολλὰ περιουδρίσαντες, ἐκάκουν ἐν δεσμοτηρίοις ὅσα δυνατό· πρὸς δὲ τοῦ συνονίας ὁπημέραι κρύφα διελίγοντο, καὶ πλείστὰ τε ἐπηγγέλλοντο εὖ ποιῆσαι ἐκεῖνου ἀποστάντας· καὶ τούναντίον εἰ μὴ παίθοντο, οὐ τὰ ὄντα ἀφαιρήσεσθαι καὶ κτήρεις ἐτέροις παραδώσειν ἀλλὰ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς πείραν ἄξειν ἀλγεῖνῶν πολλῶν. Ἄ ἐδόκει φοβερὰ τοῖς εὐγενεστέροις μάλιστα προτόδιον μεγάλων ἀποστερουμένοι· ὧν καὶ τότε μεμνημένοι,

κωλύειν διὰ πάντων ἐπιχειροῦν βασιλέα πρὸς Ἀ
 ὑπερορίους ἐξορμῶν στρατείας· οἰόμενοι ἂν κωλύ-
 σωσι, πρὸς ἕτερόν τι τρέψασθαι λυσitteλέστερον.
 Βασιλεὺς δὲ τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἐμμένων ὡς καλῶς βε-
 βουλευμένοις, ἄρας ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἦκε πρὸς
 Ἄξιόν ὡς διαθησόμενος, συνείπαντο δὲ καὶ οἱ ἄλλοι,
 οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δ' ἀνάγκη. Συμβάν δὲ οὕτω περὶ
 τὰ ὄρεινά θυβρῶν βρυχασίων καταβραχύντων, ἀπο-
 ρας ἐφαίνετο ὁ ποταμὸς ὑπὸ πλημμύρας. Στρατοπε-
 δευσάμενοι δὲ ἐκεῖ, περιέμενον ὡς λωφησάντων
 περαιωσόμενοι τῶν ὑδάτων· τὰ δὲ, οὐδὲν ἤττον
 ἐπληθύνετο· καὶ ὑποψίαν παρεῖχεν ὡς οὐκ ἐν ὀλίγῳ
 εἶσθον παρέξοντα. Ἐπιλελοίπει τε ἤδη καὶ ὁ σίτος
 τὴν στρατιάν. Ὅρων δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἂ τε πόρος οὐ
 βράδιος αὐτοῖς, καὶ τῶν ἐπιτηδίων δέοιτε ἢ στρατιὰ,
 ἄκων μὲν καὶ δυσχεραίνων οὐ μετρίως, καὶ τὴν γε-
 γενημένην πρότερον ἐπὶ τὸν Ἑβρον κωλύμην στρέ-
 φων ἐπὶ νοῦν· καὶ δεδοικῶς μὴ καὶ αὐθις τὰ παρ-
 ὄντα κακῶν αἰτία μεγάλων καταστῆ, ἐπέλαγέ τε
 ἑαυτῷ, ὡς ἐν οἷς μὲν ὁ θεὸς εὐδοκεῖ, καὶ ἡ κτίσις
 ἅπαντα ὑπηρετεῖ· οἷς δὲ ἀντιτάττεται, καὶ ἡ κτίσις
 δύσκολον ὁμοίως ἑαυτὴν παρέχεται. Ἀνέστρεψε δ'
 οὖν ὁμοῦ εἰς Γυναικόκαστρον, γνώμην ἔχων ὡς τῆ
 στρατιᾶ σίτου πορισθέντος, αὐθις ἐπανέλθῃ. Πίλιππος γὰρ ἄχρι τῶ τε, καὶ τὸν ποταμὸν ἐνδύσειν πρὸς τὸν
 πόρον. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, ἤδοντο πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, καὶ χαίροντες ἐπανήσαν.

CAPUT XL.

Apocauchus Thessalonicam appellitur, ut quemadmodum in insulis, potentiam suam ostendet. Protostrator ad Apocauchum deficit; inde tumultus. Imperator in defectionem meditates, ut ignavos ac degeneres invadatur: quales se ipsimet confitentur et nihilo minus abeunt. In Apelmenem beneficia, et ejus ingratus animus ac superbia.

Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ Ἀπόκαυχος ὁ μέγας **C**
 δεῦξ ἑβδομήκοντα ναυσὶ πρὸς Θεσσαλονίκην ἦκεν ἐξ
 Εὐβοίας. Πρὸς γὰρ τὸν βασιλέως πέλεμον οὐδὲν οἰό-
 μενος λυσitteλέσειν οἷα δὴ ναυτικῆς οὐσίας τῆς δυν-
 ἀμειως αὐτῷ. Καντακουζηνῶ δὲ τοῦ βασιλέως ἐξ
 ἠπειρου στρατευομένου, τὰς νήσους περιῶν, ἐπε-
 δείκνυτο τὴν δύναμιν, καὶ προῆλθεν ἄχρι τῆς Εὐ-
 βοίας. Ἐκείθεν δὲ ἐπεὶ ἀναστρέφειν τὴν καιρὸς,
 ἐδόκει δεῖν καὶ πρὸς Θεσσαλονίκην ἐλθεῖν, ἐπιδειξό-
 μενος καὶ τὴν δύναμιν. Ἐλθόντι δὲ εὐθὺς ἡ περὶ
 τὴν βασιλέως στρατιάν ἐμηνύετο διχοστασία· ὁ δ'
 αὐτίκα πρωτοστράτωρ τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀφι-
 ξιν αὐτοῦ ἐδήλου· καὶ ἐπηγγέλλετο πολλὰ εἰ βασι-
 λέως ἀποσταλεῖν πρὸς αὐτόν· ἢ τὰ ἔσχατα ἠπειλαί
 διαθήσειν τοὺς οἰκείους, καὶ πᾶσαν ἐπιδείξεσθαι
 ὀμύτητα. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ πρότερον τὴν μετὰ **D**
 βασιλέως ὀρθῶδων στρατείαν διὰ τοὺς οἰκείους,
 ὡσπερ ἔφημεν, καὶ τὸ μὴ βούλεσθαι ὑπερορίαις καὶ
 πάνθις διὰ τὴν ἐκείνου χάριν προσσημεῖν, ὥσμενός
 τε εὐθὺς ἐδέχετο τὸν λόγον, καὶ ὄρκους ἦτε παρὰ
 μεγάλου δουκὸς ἐπὶ τοῖς εἰργασμένοις πρότερον. Ὅ
 δὲ, παρῆχε τότε χαίρων, καὶ πάντα ἐπηγγέλλετο
 προθύμως. Τοῦ πεπραγμένου δὲ εὐθὺς καὶ πρὸς τοὺς
 ἄλλους διαδοθέντος, ὅσοι τὰ αὐτὰ ἤρουντο πρωτο-
 στράτωρ, τάραχος τε ἦν εὐθὺς οὐ μικρὰς κατὰ τὴν
 στρατιάν, καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία· τῶν μὲν,
 ἤδη πρὸς ἀποστασίαν χωρεῖν βεβουλευμένων, τῶν δ'
 ἄλλων, ὡσπερ ἦν εἰκός, διὰ τὴν ἐκείνων ἀποχώρησιν
 κλονουμένων, καὶ πονηρὰς περὶ τοῦ μέλλοντος τὰς

ad aliud quiddam fructuosius conversum iri. Im-
 perator consilii semel capti, ut optimi, tenax,
 motis castris ad Axium, copias transducturus ve-
 nit. Pars volens, pars invita sequebantur. Forte
 in montanis imbres abruptis nubibus ingemina-
 verant, et fluvius super ripas stagnis effusus,
 transmitti non poterat. Ibi igitur castris positis,
 dum aquæ subsiderent expectabant. Quibus ni-
 hilo minus incrementibus, suspicio erat longius
 extractum iri transitum: et jam commeatus exer-
 citum defecerat. Quæ duo cum cerneret imperator
 quanquam volens, et magna cum molestia, recor-
 datus quomodo alias Hebrum quoque transire suis-
 set prohibitus: et formidans, ne hinc rursus
 ingens malum oriretur, seque ipsum tacite admo-
 nens, quibus Deus bene velit, ils res creatas
 omnes inservire, quibus autem adversetur, huic
 similiter creaturam se præbere difficilem, reversus
 est tamen in Gynæocastrum, ea mente, ut con-
 quisita exercitui annona rediret; alebatur enim
 spe, Numcu interea undis imminutis meabile fu-
 turum. Protostrator cæterique eo impedimento
 læti, nimium quantum libentes redibant.

gὰρ ἄχρι τῶ τε, καὶ τὸν ποταμὸν ἐνδύσειν πρὸς τὸν πόρον. Πρωτοστράτωρ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ, ἤδοντο πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, καὶ χαίροντες ἐπανήσαν.

Eodem die etiam Apocauchus magnus dux cum
 sexaginta navibus ex Eubœa Thessalonicam dela-
 tus est. Nam cum ad bellum contra imperatorem
 nihil se collaturum putaret, quod ipse navali po-
 tentia valeret, Cantaeuzenus autem in terra habe-
 ret exercitum, insulas circumiens, et vires suas
 ostentans, Eubœam pervenit. Inde quia abeundi
 tempus erat, visum Thessalonicam quoque navi-
 gandum, et ibi similiter vires ostentandas. Eo ut
 venit, protinus dissensio exercitus ei indicatur,
 ipseque confestim protostratori et aliis adventum
 suum significat, et promissis eos ouerat, si ab im-
 peratore ad se transeant; ni faxint, eorum cogna-
 tos horrendis cruciatibus crudelissime perditurum.
 Protostrator, qui et alioqui militare imperatori
 propinquorum causa refugeret, ut demonstravi-
 mus, et nollet per loca longinqua ejus gratia la-
 borem capessere, **482** conditionem statim am-
 plexus, juramenti cautionem pro præteritis pe-
 tit; quo Apocauchus gaudens se obstringit, cu-
 pideque spondet omnia. Eo facto per alios didito,
 quosique idem protostratori sentiebant, eos per-
 turbatio repentina nec mediocris cepit, magnaue
 rerum et ordinum confusio exercitum pervasit,
 aliis desciscere jam deliberatum habentibus, aliis,
 ut erat consequens, ob illorum secessionem tu-
 multuantibus, maieque in posterum ominantibus.
 Imperator ut exercitum confosum animadvertit,
 auctoribus defectionis potissimum advocatis:

Antei, inquit, nihil ita, ut immodica vivendi cupiditas, et in amissione bonorum mollities trepidum angustaque reddit animum. Certe maiores nostri Romani aliter affecti, orbem propemodum universum subegerunt: qui, illecti dulcedine gloriae, et ne hostibus inferiores viderentur, quemvis laborem perferebant. Nec solum fortuitos atque improvisos labores non detrectabant, sed et insignibus circumventi calamitatibus, et amissis in bello ducibus, totisque aliquando caesis exercitibus, nihil de fortitudine et excelsitate animi remittebant, omnia prius, quam servitutem sibi patiendi arbitantes (95). Vobis nescio quid acciderit, aut quae fortuna tam sinistra vos aspexerit, qui cum astra hostibus terribiles fuissetis, et virga ferrea ab ipsis nominarentur (96), nunc timidi, degeneres parumque liberos simul omnes evasistis, et hostibus nullum ad vos devincendos conatum adhibentibus ultro tradidistis. Nec enim conflictu ullo nos superarunt, nec eo desperationis res nostrae ceciderunt, ut dubitemus, quoniam tandem modo salvi simus, nisi vos hosti permisimus. Atqui ego sic ab initio usque nunc me institui, ut nolim vos unquam deserere: sed vobiscum aut ex hoste devicto partam laudem utilitatemque dividere, aut si vinei contigerit, quod ingenuis et generosis pulchrum est, in acie mortem occumbere. Si ergo veteris gloriae memores malis non cedere, sed contra audentius ire, nec tanquam mancipia percussi, incruentam hostibus victoriam dare volueritis, vestrae dignitati ut aequum est consulatis. Sin cognationis vestrae miseratione tantopere animos occupavit, ut pro iis vel foedissima et abjectissima pati cogitetis, nihil attinet ita se dubios gerere, affligique ac tumultuari, sed dicto vale, aperte quo voluntas fert abire. Nam ut repugnantes ad nobis servendam **483** non traximus: sic modo, si sponte manere non vultis, non cogemus. Quin etiam si discesseritis, non minore vos benevolentia prosequemur, quandoquidem, ut video, non vitio aliquo transversim acti, sed necessariorum memoria langueratis, etiam quae conducere non censetis, facere compellimini. Haec, ut ille dixit, ipsi quoque publice graviter semet incusarunt, qui prae miseratione proximorum, timidos, ac degeneres se, dignitatis suae obliti, praestitissent. Deinde salutem apprecati, orantesque ne differret dimisus, sed sibi provideret, quocumque Deus illum duceret, valedicentes, et imperatoris pedem osculantes recedebant: qui abeuntes cum remanentibus misceri vetuit, ne turba et confusio existeret, dum qui manerent nesciretur: sed ad cohortem ipsius integram (nullus quippe ordinem reliquerat) et

ελπίδας λυθρανόντων. Βασιλεύς δὲ ὧς τὸ στρατεύμα ἑώρα συγχυθέν, τοὺς μάλιστα αἰτίους τῆς ἀποστασίας περιστάμενος, Ἄνδρες, εἶπε, φίλοι, οὐδὲν οὕτω πρὸς ἀνανδρίαν καὶ μικροβουχίαν ἐπαγωγόν, ὡς τὴ φιλοβουχεῖν καὶ πρὸς τὴν ἀπεβολὴν τῶν ὀντων μαλακίζεσθαι. Ῥωμαῖοι δὲ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐχ οὕτω διακείμενοι, τὴν οἰκουμένην μικροῦ ζεῖν πᾶσαν παρεστήσαντο· ἀλλὰ πάντα πόνον ὑπομένοντες ὑπὲρ φιλοτιμίας καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν ἕσσους φαίνεσθαι τῶν πολεμίων. Ὅθεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ συντυχόντος ἀπεδίδρασκον τοῦ πόνου, ἀλλὰ καὶ δυσπραγίαις χρώμενοι μεγάλας, καὶ στρατηγῶς ἀπαθᾶλλοντες, καὶ στρατόπεδα ὁλόκληρα ἐν τοῖς πολέμοις, οὐδὲν ὕψισαν τῆς τόλμης, οὐδὲ τοῦ φρονήματος· ἀλλὰ πάντα μᾶλλον ὄντο δεῖν πρότερον ὑπομένειν, ἢ δουλοῦν τοῖς πολεμίοις ἑαυτοῦς. Ὑμεῖς δὲ οὐκ οἶδ' ὅ τι παθόντες, ἢ τίσι χρησάμενοι ταῖς τύχαις, φοβεροὶ τοῖς πολεμίοις ὄντες, καὶ φόβος ὑπὲρ ἐκείνων κεκλημένοι σιδηρᾶ, θεῖλοι καὶ ἀγενναῖς καὶ ἀνελεύθεροι ἀντὶ τῶν προτέρων ὠφθητε ἄθροον, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐκόντες ὄντες ἐγχειρίζετε σφᾶς αὐτοῖς, μηδένα πόνον περὶ τὸ χειρώτασθαι ὑμᾶς εἰσενεγκοῦσιν. Οὕτε γὰρ ἐν μάχῃ ἤττημεθα οὐδεμιᾶ αὐτῶν, οὐτ' εἰς τοσοῦτον ἡμῖν ἦκε τὰ πράγματα ἀγαπιαστικά, ὥστε ἀπορεῖν ἔπη σιωθησόμεθα, εἰ μὴ σφᾶς αὐτοῦς ἐγχειρίσομεν τὰς πολεμίοις. Ἐγὼ δὲ οὕτως ἐξαρχῆς καὶ νῦν οὐδὲν ἤττον πέπεικα ἑμαυτὸν, ὡς οὐδέποτε προησόμενος ὑμᾶς, ἀλλ' ἢ σὺν ὑμῖν παραστησάμενος τοὺς πολεμίους συμμερίσασθαι καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐκ τῆς νίκης, ἢ μαχόμενος πασεῖσθαι ἀνῆττοσθαι συμβαίη. Ἐλευθέρους καὶ γενναίους ἀνδράσι προσηκόντως. Εἰ μὲν οὖν τὴν προτίραν εὐκλειαν ἐνθυμηθέντες ἀντιστήναι ἐθέλησεται πρὸς τὰ δεινὰ, καὶ μὴ ἐν ἀνδραπόδιον μοῖρα καταπλαγέντες τὴν νίκην παρέχειν ἀναιμωπὶ τοῖς πολεμίοις, εἰς τα βουλευσέσθε καὶ προσήκοντα ὑμῖν αὐτοῖς. Εἰ δ' ἄρα τοσοῦτον ἤττησθε πρὸς τῶν οἰκείων τὴν συμπάθειον, ὡσθ' ὑπὲρ ἐκείνων καὶ τὰ αἰσχροτάτα καὶ ἀγεννέστατα ὑφίστασθαι, οὐ δέον οὕτως ἀμφιβόλους φέρεσθαι, καὶ δεινὰ πάσχειν κλονουμένους, ἀλλὰ συνταξαμένους φανερώς, ἐφ' ἀπροεβέσθε χωρεῖν. Οὕτε γὰρ ἄκοντας εἰλικύταμεν ἡμῖν δουλεύειν, οὕτε νῦν κολύσομεν, εἰ μὴ ἐκόντες ὄντες, αἰρεῖσθε τὴν μεθ' ἡμῶν διατριβὴν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπόντας, τὴν δῖαν καὶ ὑμῶν ὑμᾶς διατηρήσομεν φίλιαν· ἐρω γὰρ ὧς οὐ διὰ κακίαν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν οἰκείων μαλακισθέντες μνήμης, καὶ ἄ μὴ οἴσθε λυσυτελεῖν πράττειν ἀναγκάζεσθε. Τοιαῦτα εἰπόντος βουσιλέως, καὶ αὐτοὶ πολλὰ ἐλυτ εἰς καταμεμψάμενοι φανερώς ὡς διὰ τῶν οἰκείων τὴν συμπάθειαν θελοῖς καὶ ἀγεννέσι παρ' ἀξίαν φαινομένοις. Ἐπειτα καὶ σωτηρίαν ἐπευξάμενοι, καὶ δεηθέντες μηκέτι μέλλειν, ἀλλὰ πρόνοιάν τινά ποιείσθαι ἑαυτοῦ, ὅποι θεός

JACOBI PONTANI notae.

(95) Nusquam hoc luculentius docet M. Tullius, quam in *Philippicis*, quam scilicet alienum et sit, et esse debeat a Romano nomine, servitutem pati, quae etiam ipsa mors amiserenda sit.

(96) Tamberlunes Scytharum imperator fratrem Dei, Attila Hunnorum rex flagellum Dei se nominabat. De rege Assyriorum Deus ipse per prophetam Isaiam, cap. 10: *Assur virga irae meae.*

ἤγοιτο, ἀνεχώρουν, προσαγορεύοντες, καὶ ἀσπαζόμενοι τὸν βασιλέω; πῶδα· ἐκεῖνος δὲ μηκέτι ἀναμίγνυσθαι ἐκέλευε τοὺς ἀπίοντάς τοις ὑπολειπομένοις, ἵνα μὴ ταραχὴ καὶ σύγχυσις ᾖ, ἀγνοουμένων τῶν μενόντων· ἀλλὰ τὸ ὑπ' αὐτὸν τάγμα ἀκέραιον διαμείναν· οὐδεὶς γὰρ αὐτῶν ἐλειποτάκτησεν, ἀπώθεν στάν πρὸς ἐκεῖνο τοὺς μενούσας χωρεῖν· αὐτίκα τε οἱ μὲν ἐχώρουν πρὸς τὸ τάγμα, οἱ λοιποὶ δὲ παριόντες ἕκαστος καὶ προσαγορεύοντες βασιλίᾳ, ἀπηλλάττοντο· ὁδ' ὡσπερ οὐδενός τινος γινομένου καινοῦ, ἴσταν ἀντασπαζόμενος τοὺς παριόντας, οὐδὲ ἔχνο; γοῦν τι λύπης ἢ τερχῆς φαίνων ἐν τῷ προσώπῳ. Ἀπέστησαν δὲ οὐχ οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης μόνον καὶ Βυζάντιοι, καὶ ἄλλοι ὅσοι πόλεων ἐτέρων ἦσαν πολῖται, οἷς πρόφασις εὐπρεπῆς οἰκείῃ ἦσαν, ἀλλὰ καὶ τῶν Διδυμότειχον οἰκούντων οὐ στρατιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν, καὶ μάλιστα εὐνων δοκούντων βασιλεῖ πολλοί, οἷς καὶ Ἀπελμενὲς συνεζητάζετο πολλά τῆς βασιλείας εὐμενείας ἀπολαυκῶς, καὶ ἐκ μικροῦ καὶ τοῦ τυχόντος λαμπρὸς ἐς τὰ μάλιστα γεγεννημένος καὶ περιφανής. Ἔστι γὰρ μειράκιον ἐκεῖνον ὄντα ὄρων ὁ βασιλεὺς φύσεως πρὸς τὰ καλὰ ἐπιτηδείου τετυχηκότα, καὶ δυνάμενον, εἰ ἀτκήσιν προσλάβοι, ἄριστον παρέχειν πρὸς τὰ ἐπιτηδεύόμενα ἑαυτὸν, ἐφιλονεῖχσε πρὸς πᾶσαν ἄριστον παιδείαν ἀποφαίνειν, καὶ πρὸς τε λόγους, καὶ πρὸς τὰς στρατείας μάλιστα ἐξήσκησε· παρεχόμενος δὲ καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βροχήν, οὐ πλούσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων οἰκετῶν ὑπερέχοντα ἀπέφαινε. Ὁ δ' ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν ἄπασιν ἄριστον παρείχεν ἑαυτὸν καὶ τῆς βασιλείας ἄξιον φιλοτιμίας· κόμπῳ δὲ φρονήματος οὐδέποτε τῆς ἀξίας ἀπολαύειν ᾔετο, ἀλλ' ὅσων ἂν τύχοι, τῶν προσηκόντων ἐνόμιζεν ἐλάττω. Ὅθεν καὶ ἀχάριστος ἐδείκνυτο πρὸς τὸν δεσπότην μεγάλων ἄξιούντα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐξ ἰδιώτου πρὸς βασιλέα μεταβάλλοι, πάντα εἶναι παρ' αὐτῷ ἡξίου, καὶ ἄρχειν τῆς στρατιᾶς, καὶ πᾶσιν ἐπιτάττειν, καὶ μείζοσι καὶ ἐλάττωσιν. Ὅν μὴ τυγχάνων, ἐδυσχέραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς. Βασιλεὺς γὰρ τοῖς μάλιστα προσήκουσι καθ' αἶμα, καὶ τῶν ἄλλων τοῖς εὐγενεστέροις τὰς τοιαύτας ᾔετο ἀρχὰς προσήκειν. Τότε δὲ ἐν Γυναικοκαστρῷ τῆς ἀποστασίας τῶν ἄλλων γινομένης, καὶ αὐτὸς μὲν ἐσκέφατο ἐκείνοις εἰς Βυζάντιον συναπελθεῖν, ὡς ἐκεῖθεν ὧν ἦν ἄξιος τευξόμενος. Αἰσχυρόμενος δὲ ἐπὶ τοσοῦτοις ἀγαθοῖς ἀγνώμων φαίνεσθαι, κλέπτειν τὴν ἀποστασίαν ἐπεχείρει. Εἰσελθὼν γὰρ εἰς Γυναικοκαστρον, τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν βασιλέως περιέμενε, ἵν' εὐπρόσωπος εἴη πρὸς τοὺς κατηγοροῦντας ὕστερον ἀπολογία ὡς χρεῖας τοῦδ' ἕνεκα ὑπολειφθεὶς ἀνάγκη τοῖς ἄλλοις συναπέλθοι βασιλέως ἀναχωρήσαντος· οὐ τῆς διανοίας στοχασάμενος ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, ἀλλὰ μετκαλεῖτο πέμπων, ἄχρις οὐ φανερῶς ἀπέπατο.

CAPUT XLI.

Objurgatur protostrator. Andronicus Asanēs puer ei commendatur. Magnanimitas imperatoris et ejus oratio, qua difficultate rerum demonstrata, pulcherrimis argumentis erigit animos militum et exemplis ad virtutem confirmat. Suadet item sed principem Triballorum eundem, indeque ut ab amico petendum auxilium. Assentitur exercitus cum ducibus. Dato signo discedunt. Apocauclus magnis copiis eos insequitur, nulla pugna, propter timorem videlicet. Quomodo redeuntes imperatoris transjugus exceperit.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πρωτοστράτωρ ἦκε συνταξόμενος, πρῶτα μὲν ὠνείδιζε τῆς ἀναδρίας καὶ τῆς εἰς αὐτὸν

A procul stantem mansuri concederent. Subito alii eo ire, alii sigillatim prætereuntes et imperatorem salutantes discedere, qui quasi nihil factum esset novi, consistens prætergredientes resalutabat, neque ullum tristitiæ ac turbati animi indicium vultu præferbat. Defecerunt autem non Thessalonicenses solum, et Byzantiū, aliarumque civitatum cives, quos consanguineorum cura speciose excusabat, verum etiam Didymotichensium complures: nec milites tantum, sed nobiles quoque, qui imperatoris studiosissimi videbantur, quibus et Apelmencs ipsi egregie charus, et ab eo ex humili ac vulgari statu ad summam claritatem amplitudinemque evectus adnumerabatur. Etenim adhuc adolescentulum animadvertens natura ad res præclaras idoneum, et qui exercitatione adjuncta, in iis posset excellere, quibus operam daret, eum in omni disciplina perfectum reddere contendit, et ad eloquentiam artemque militarem in primis excoluit: favore item et gratia sua non tantum divitem, sed inter ministros etiam præcipuum effecit. Et is quidem in aliis omnibus eximium plane studioque imperatoris dignum se præstabat, præ fastu tamen nunquam se pro dignitate tractari putabat, sed quæ consequeretur, meritis suis inferiora ducebat. Atque ita in tam munificum ac liberalem dominum ingratus apparuit. Qui ut ex privato in familiam imperatoris ascitus est, omnia penes se esse postulavit, et imperare exercitui, et dominari majoribus juxta ac minoribus. Quarum rerum cum illi copia non fieret, mirandum in modum indignabatur. Imperator namque in sanguine conjunctissimos, et alios nobiliores hujuscemodi honores quadrare existimabat. **484** Tum vero aliis apud Gynæcocastrum deficientibus, ipse etiam quomodo cum iisdem Byzantium profectus, illic pro dignitate haberetur, circumspiciebat. Veruntamen adversus tot beneficia ingratus videri erubescens, defectionem suam occultare conabatur. Cum enim Gynæcocastrum venisset, usque dum imperator recederet expectabat, ut honesta esset postea contra accusatores defensio, quod negotii ejusdem gratia relictus, imperatore digresso, necessario cum aliis abiisset. Cujus cogitata conjiciens imperator, inde non recessit, sed eum accersivit, donec manifeste abnuvit.

Ubi autem et protostrator valedicturus venit, imbelliam ei et perfidiam exproravit, quod prin-

ceps deficiens alios secum traxisset, qui propter ipsum maxime trepidantes, quasi mancipia sese hostibus tradidissent, ac sibi (quod quidem ad ipsos attineret) ingenti malo fuissent. Deinde veniam tribuebat, quod naturæ imperare non potuisset. Talia quippe facinora non multorum infimorumque, sed paucorum et virtute robustorum esse. Qui ideirco etiam summe suspiciuntur, quoniam non solum in rerum commutationibus ac difficultatibus ipsi generosa mente manent immutabiles, sed et naturæ ipsius victores ac domini videri æquum censent. Adducto autem Andronico Asane, ex fratre uxoris genito, etiamnum puero (quem patre Manuele Asane apud Beram adhuc in vinculis detento sibi sumptum educabat, et pro ætate litterulis imbuendum, tanquam filium curabat), Hunc, inquit, adolescentulum tuæ filie gnatum accipiens, ob annos immaturos ad opera sudoresque militares nondum idoneum, tuæ fidei commendo; cui quam par est curam et institutionem omnem adhibeto. Quem ubi brevi ad vos rediero (spero autem castissima Dei Mater confusus et quod nihil me nefarium conscivisse scio, ob quod merito perire debeam, celerrime magnis cum viribus rediturum), ad me recipiam. **485** Sin aliud Deus de nobis statuerit, patri restitue, siquidem quæ de illo facere in animo habebamus, ad finem perducere nequiverimus. Secundum hæc protostatorem salutatum cum aliis dimisit; et ut magni infinitatem suam demonstraret, doceretque infestæ fortunæ non esse succumbendum, prandium in ipso loco inivit, et ut idem cæteri facerent mandavit. Postea primoribus exercituque circumstantibus, sic eos est cohortatus: Quam multis difficultatibus atque turbis hic rerum status abundet, commilitones, nemo vestrum est, qui non explorete noverit. Nam et spes, quas domo portantes ad arma aggrediebamur, effluerunt, et de sociis complures animisimus: non quidem certamine victi, sed ab illis ipsis proditi, quos perpetuo militiam nobiscum toleraturos confidebamus. Atque ego sane cum et antea nunquam esse justum censuerim, equis, et armis, et copiis ingentibus, sed omnia potius continente et inexpugnabili dextra Dei fidere, cui facile est etiam parum potentes et infirmos hostibus superiores prestare, sibi que praesidentes reprimere, si opum exsuperantia limitem transierint, nunc potissimum ita conseo, quando in extrema consilii inopia, sola erga Deum fiducia nobis restat. Etsi nec humanorum quidquam neglectum: sed domo nos cum maioribus, et per omnia instructionibus copiis, quam hostium sunt, profectos, formidabiles illis et invictos adhuc apparuisse, hactenusque nihil temeritate aut imperitia a nobis peccatum esse negari non potest. Quod si nobis recte ratiocinantibus, et quod decebat facientibus, commilitones nostri misericordia erga propinquos emolliti, ut degeneres et minime ingenui, cum hostibus se conjunxerant, non de-

αγνωμοσύνης, ὅτι πρῶτος αὐτὸς πρὸς τὴν ἀποστασίην χωρήσας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπεσκόσατο, μάλιστα δὲ αὐτὸν θορυβηθέντα, καὶ σφῶς τε αὐτοῦ οὐδὲν ἄμεινον ἀνδραπόδων παρέδοσαν τοῖς πολεμίοις, καὶ αὐτῷ τόγος εἰς αὐτοὺς ἦκον μεγάλων αἰτιῶν κατέστησαν δεινῶν. Ἐπειτα δὲ παρέρχεται συγγνώμην, ὅτι μὴ πρὸς τὴν φύσιν ἀντιστῆναι θυγηθεῖη. Οὐ γὰρ τῶν πολλῶν καὶ εὐκαταφρονήτων εἶναι τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ τῶν ὀλίγων καὶ μεγάλα δυναμένων, οἳ καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα θαυμάζονται, ὡς οὐ μόνον πρὸς πραγμάτων μεταβολὰς καὶ καιροῦ δυσκολίας ἀνθιστάμενοι γενναίως, ἀλλὰ καὶ φύσει αὐτῆς φαίνεσθαι κρείττους ἀξιούντες. Παραστησάμενος δὲ καὶ Ἀνδρόνικον Ἀσάνην τὸν γυναικὸς ἀδελφιδῶν ἐτι παιδίου ὄντα, ἔν ἐτι τοῦ πατρὸς Ἀσάνη Μανουὴλ ἐν Βήρσφρουρουμένου ὑπὸ κλεισῶν παραλαβὼν αὐτὸν, ἔτρεφε τε καὶ παιδείας ἰξίου, τοῖς παισὶν ὁμοίως, Τοῦτον, ἔφη πρωτοστράτορι, τὴν νεανίσκον παραλαβὼν τῆς αἰῆς ὄντα παῖδα θυγατρὸς: οὐ γὰρ ἂν δύναται διὰ τὴν ἡλικίαν πρὸς πόνους ἀντέχειν καὶ ταλαιπωρίαν τὴν ἐκ τῆς στρατείας: πάσης ἀξίου καὶ παιδείας καὶ προνοίας τῆς προσηκούσης. Κἂν μὲν αὐτὸς ταχέως ἐπανάθῃ πρὸς ὑμᾶς, εἶμαι δὲ τῆ τε πανάγνω τοῦ Θεοῦ μητρὶ παποιθῶς, καὶ τῷ μηδὲν ἑμαυτῷ συνειδέναι τῶν ἀτόπων εἰργασμένων δι' ἃ δικαίως ἀπολοῖμην ἂν, τάχιστα τε ἐπανήξειν καὶ δύναμιν μεγάλην περιεβλήμενος, πάλιν ἀπολήψομαι τὸ μειράκιον. Εἰ δ' ἕτερόν τι δέδοχται Θεῷ περὶ ἡμῶν, ἀπίδος τῷ πατρὶ, ἐπεὶ μὴ ἡμῖν γε Θεὸς τὰ περὶ αἰτοῦ ἐγνωσμένα ἄγειν ἐπέτρεψεν εἰς τέλος. Ἐπειτα καὶ πρωτοστράτορα προσαγορεύσας, ἀπέπεμπε μετὰ τῶν ἄλλων. Αὐτὸς δὲ ὡσπερ ἐνδεικνύμενος τὴν μεγαλοφυλίαν, καὶ τὸ μὴ δεῖν καταπίπτειν ἐν ταῖς δυσπραγίαις, ἄριστον ἤρεϊτο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου, καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ἴσα ἐκέλευε ποιεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτο τοὺς ἐν τέλει καὶ τὴν στρατιάν περιστησάμενος, παρακλεύετο τοιαῦδε: Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν παρόντα πράγματα, ὡς πολλῆς δυσκολίας ἐμπέπλησται καὶ ταραχῆς, πᾶσιν ὑμῖν καθέστηκε καταφανές. Αἶ τε γὰρ ἐλπίδες, ἀσφαίκεθεν ἔχοντες κακινήμεθα, ἐξερρήνηκασαν: καὶ τῶν συστρατευομένων ἀπεβάλομεν πολλοὺς, οὐ μάχη κρατηθέντες, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἐκαίοντο προδοθέντες, οὗς ἠλπίζομεν ἄχρι παντὸς ἡμῖν συναγωνιῆσθαι. Ἐγὼ δὲ καὶ πρότερον μὲν οὐδέποτε δίκαιον εἶναι ἠγησάμην ὀπλοῖς καὶ ἱσπικαῖς καὶ πλήθει στρατιᾶς θαρρῆσθαι, ἀλλὰ τῆ πάντα συγκαύσει τοῦ Θεοῦ ἀμάχη δεξιᾷ, ἢ ῥάδιον καὶ τοὺς ὀλίγα δυναμένους τῶν πολεμίων κρείττους ἀποφείνειν, καὶ τοὺς μέγα φασώντας καταστέλλειν, ἂν τῷ περιόντι τῆς δυνάμεως ἐξάγονται τοῦ μίτρου, μάλιστα δὲ νυν, ἡνίκα πάσης ἄλλης ἐκνοίας περιαιρεθείσης, μόνη καταλείπεται ἡμῖν ἡ περὶ τὸν Θεὸν ἐλπίς. Καίτοι γε φάη τις ἂν ὡς οὐδὲ τῶν ἀνθρωπίνων οὐδενὸς ἠμελήσαμεν αὐτοὶ, ἀλλὰ πλήθει τε τῶν πολεμίων ὑπερέχουσιν οἰκοθεν ἔχοντες κακινήμεθα στρατιάν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν βελτίω, καὶ φοβεροί τινες ἄχρι νῦν καὶ ἀμαχοὶ τοῖς πολεμίοις ἰδοκούμεν. Καὶ οὐδὲν οὐδέπω μέχρι νῦν ἐξ ἀβουλίας, ἢ ἀπειρίας ἠμάρτηται ἡμῖν. Εἰ δ' ἡμῶν τὰ ὄντα ποιούντων,

καὶ ὀρθοῖς χρωμένων λογισμοῖς, οἱ συστρατευόμενοι τῇ περὶ τοῦς οἰκέλους συμπαθεία καταμαλακισθέντες ἀγεννῶς καὶ ἀνελευθέρως προσεχώρησαν τοῖς πολεμίοις, οὐ χρὴ τὴν ἐκείνων κακίαν τῇ ἡμῶν εὐφυχίᾳ καὶ τόλμῃ καὶ καρτερίᾳ περὶ τὰ δεινὰ λυμαίνεσθαι. Ἐκείνοι μὲν γὰρ πρὸς οἷς ὑποστήσονται κακοῖς περιρρώμενοι καὶ προπηλακίζόμενοι, καὶ πάντα ὑπομένοντες, ὅσα τοῦς ὄπλα παραδεδωκότας δίκαιον, ἔτι καὶ ἡμῖν ὀλίγω ὕστερον οὐ φαύλην δώσουσι τὴν δίκην, αἰσχυνόμενοι τῆς προδοσίας ἕνεκα καὶ τῆς φαυλότητος τῶν τρόπων. Ἵμεῖς δὲ, νῦν τε ἀδρίας καὶ καρτερίας δόξαν ἠνέγκασθε καὶ πρὸς αὐτοῖς τοῖς πολεμίοις, καὶ ὀλίγω ὕστερον οὐκ ἔγω μόνον ἀμείψομαι ταῖς προσηκούσαις εὐεργεσίαις, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἔσεσθε περίθλεπτοι καὶ θαυμαστοί, ὅτι ἐν καιροῖς μάλιστα δυναμένοι βασιανίζειν γνώμας ἀνδρῶν, τὴν προσήκουσαν ἐπιδείξασθε καὶ μεγαλοφυχίαν καὶ ἀνδρίαν. Οὐ δὴ διὰ τὴν ἐκείνων ἀδουλίαν καταπίπτειν ὑμᾶς δίκαιον, οὐδ' ὅτι δυσπραγίαις καχρήμεθα σκοπεῖν, ἀλλ' εἰ μὲν αὐτοῖς δὲ ἀτολίαν πρὸς τὸ ἥττους φαίνεσθαι συνεισηνέκαμεν τῶν πολεμίων. Εἰ δ' ὅτι κακῶς νυνὶ πεπράχαμεν προτίσταται ὑμῖν, ἀλλ' ἐκεῖνο χρὴ σκοπεῖν, ὡς οὐδ' οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, περὶ τῶν μεγάλα ἄδετα καὶ θαυμαστά, ἀήτητοι παντάπασι δαμμεμένηκασιν· ἀλλ' ἐν πολλοῖς πολλάκις σφαλόντες, καὶ ὀλόκληρα στρατόπεδα μετὰ τῶν στρατηγῶν ἀποβαλόντες, ἀνδρία καὶ τλημοσύνη τῇ περὶ τὰ ἔργα αὐτοῖς ἀνεμαχίσαντο τὴν ἥτταν, οὐ μᾶλλον καχάπτηξάντες, ἢ ἔργῃ τῇ πρὸς τοῦς πολεμίους σφουδρότερον ἀψάμενοι μετὰ ταῦτα τοῦ πολέμου. Ὡς ἀπόγονοι καὶ ἡμεῖς ἀξιοῦντες εἶναι, μιμῶμεθα τὰς ἀρετάς. Καὶ νῦν μὲν ἠγώμεθα τύχαις ἀνθρωπίναις χρησάμενοι εὐσπραχεῖν, μικρῶ δὲ ὕστερον πρὸς τὴν προτέραν αὐτοῖς ἀφίξασθαι εὐδαιμονίαν. Καὶ γὰρ καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν βασιλέων οὐκ ὀλίγοι, οἱ μὲν, βαρβάρους πολεμοῦντες, αἰχμάλωτοι γεγονάσι νικηθέντες· οἱ δὲ, καὶ ὑπὸ πολέμων ἐμφυλίων ἐπιβουλευθέντες, ἐξεκρούσθησαν τῆς ἀρχῆς· ἀλλ' αὐτοῖς ἐκάτεροι τὴν σωτηρίαν οὐκ ἀπογνόντες τῆς τε ἀρχῆς ἐπέτυχον, καὶ τοῦς πολεμίους πλείω ἢ αὐτοῖς πεπόνθασι προσειργάσαντο κακά. Εἰ δὲ καὶ πρὸς θεούτερά τινα παραδείγματα ἀνάγεσθαι θέησαι, τὸν Ἰωσήφ ἐννοήσωμεν καὶ τὴν πικρὰν ἐκείνην δουλείαν, καὶ τὴν χρόνιον κάθειρξιν, καὶ τὸν ἄλλον φορυτὸν τῶν ἀλγαιῶν, καὶ ὡς μετὰ ταῦτα πάντα, ἀντὶ θούλου καὶ θεσμώτου βασιλεὺς ἀνεδείκνυτο Αἰγύπτου. Καὶ Δαβὶδ τὸν βασιλέα μετὰ τὴν πλάνην τὴν μακρὰν καὶ τὸ μυρία ὑπὸ τοῦ εὐεργετηθέντος βασιλέως ὑποστῆναι τὰ δεινὰ, ὕστερον εἰς τὴν οἰκίαν ἀναλωθέντα, καὶ βασιλεύς βασιλεύσαντα τῶν ὁμοφύλων. Ἄ πάντα χρὴ ἐνθυμουμένους μὴ ἀθυμεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ χρηστότερα ἐλπίζειν, βουλευέσθαι δὲ καὶ ἀ χρὴ πράττοντας νυνὶ μὴ τοῦ προσήκοντος διαμαρτάνειν. Ὑρᾶτε γὰρ ὡς περὶ γῆν ἀπρὸς ἀλλοτρίαν πολεμίαν, ἢ τὸ τε προσεδρεύειν οὐκ ἀσφαλές, πολεμίων πάντοθεν ἐπιχειμέ-

A bet ipsorum timiditas et ignavia impeterritam animorum posteriorum magnitudinem et in asperis tolerantiam depravare. Nam illi praeter ea mala, quae sustinebunt, cum despiciuntur et contumeliose irridebuntur, et omnia patientur, quae non injuria patiuntur, qui arma tradiderunt, insuper nobis paulo post non vulgare dabunt supplicium, de proditione et sinistris moribus erubescentes videlicet: cum vos et nunc fortitudinis ac patientiae laudem vel ab ipsis hostibus tuleritis, et non solum ego brevi debitis vos donis remuneraturus sim, sed ipsi quoque omnium in vos oculis cum admiratione conversuri sitis, quia temporibus, quae viros explorare maxime solent, **486** invictam animi firmitudinem, ut dignum fuit, demonstraveritis. Proinde non propter illorum stultitiam vos aliquam desperationem suscipere convenit, neque sortem duriores, quam experti sumus, considerare debetis, sed illud potius, nihil nos per ignaviam ad hoc contulisse, ut hostibus cedere videremur. Sin nobis molestum est, quod nunc infortunati fuimus, et cogitemus licet, nec veteres Romanos, quorum res gestae eximia et admirabiles hominum fama scriptisque celebrantur, semper invictos mansisse (97), sed saepe multis locis offendisse, ac totis exercitibus una cum ducibus adverso Marte deletis, instauratis deinde praeliis, fortitudine et patientia bellica hostibus par retulisse: nec magis timore percussos, quam iracundia in hostes incitatos, ad bellum postea ardentius incubuisse. Quorum nos posterius esse cupientes, eorum virtutem imitemur. Et nunc quidem quia homines sumus, nos miseros esse, brevi autem iterum felices ac beatos fore arbitremur. Etenim et majores nostri imperatores non pauci, alii Barbaris bellum inferentes superati et capti, alii civilibus armis imperio depulsi sunt; sed rursus utrique salute nequaquam in desperatis habitis, et imperium recuperarunt, et graviores clades quam acceperant, hostibus rependerunt. Quod si diviniora quaedam exempla requirimus, Josephum, et acerbam illam servitutem, diuturnamque carcerem, et reliquam dolorum colluviem, et quomodo post haec omnia pro servo et victo **D** Aegypti princeps declaratus sit, ante oculos proponamus. Et David regem, postquam diu fugiendo oberravit, et sexcenta a Saule, cui benefecerat, mala perpessus fuit, tandem in patriam tellurem salvum pervenisse, stabileque in sua gente regnum adeptum esse. Quae omnia perpendentes, sperare meliora oportet, cogitandoque et agendo quae nunc opus est, a recto tramite non aberrare. Videtis enim quemadmodum in terra hostili relictissimi, in qua nec haerere tutum, hostibus undique urgentibus, et domum reverti, ibique inclusos

Jacobi Pontani notae.

(97) Quingentorum annorum spatio, a pulsus videlicet regibus ad obitum Augusti, quingentes quinquagies populus Romanus praellatus est: qua-

dringentes quadragies victor discessit. Et quamvis aliquot praeliis victi sint, bello tamen omni, ut civilia sileantur, superiores fuisse.

obsideri, non modo timiditatis et infamiae plenum est, sed et periculi suspicionem non parvam habet, ne tam multi fame subacti, pristinam gloriam suam foedere compellantur. Melenicus enim nedum nos, sed nec incolas suos commode potest alere. **487** Quam ob causam cum id ante mihi persuaserim, nunc id vobis suadeo, ad Triballorum principem etiam olim mihi amicum, et nuper de integro foederatum concedamus: cujus adauxi viribus, Didymotichum mox redeuntes, ad caetera belli non medioerem ex ejus societate fructum capiemus. Haec mihi conducere in praesens visa sunt. Si quis meliora attulerit, et ipse libens obsequar, et alios ad obsequendum inducam. Haecenus imperator. Exercitus autem circiter duum millium et duces responderunt, non se vel admonitione, vel consilio indigere, sed quae Deo et imperatori placeant, omnia facere ac sustinere promptos esse: et sic comparatos, ipse quo consultius putaret, duceret. Hoc brevi responso exhilaratus imperator, tubarum clangore abscedendi signum dari jussit: jamque caeteris valedixerant, et viam carpebant. Thessalonicae autem Apocauchus magnus dux tumultum in exercitu imperatoris fore sciens (indicantibus illi, qui clam cum eo de pace agebant), velut audacior factus, et aliquid contra eum se effecturum sperans, quotquot erant in irremibus armaturae gravis, et sagittarii, et ex Thessalonica quotquot poterat equitibus et utriusque armaturae peditibus eductis praeterea, Syige (qui non diu post rex Armeniae renuntiatus est) et Monomacho praefecto, cum illis quos Pheris adduxerant, et insuper missis Byzantio, et e Thracia collectis copiis cum Thoma et Andronico Palaeologis ducibus assumptis, recta Gymnecocastrum adversos imperatorem progrediebatur. Cum haud longe abessent, in protostratorem caeterosque desertores incidunt, et ita imperatorem numero vincentes, in eum vadunt. Non tamen ad pugnam expediti erant; norant siquidem, audacia, fortitudine et exercitatione militari magis se ab illis vinci, quam ipsi illos numero vincerent; ideoque instructa acie ad manus venire consilium haud putabant: procul autem fremebant, clamoresque altos jactabant, confidentes, hoc modo ordines disturbatum, et ob id jam territos in fugam effusum iri. Cantacuzenus ne ipse quidem, nisi cogere, confidendum statuebat. Pro consuetudine autem veteri more exercitu disposito, et Angelo pincerna duce praefecto, ipse cum fortissimis extremum tenens agmen, sic instructos jubebat incedere, sine strepitu, **488** nec ad insequentes conversos, se quippe illos excepturum, si invaderent. Hostes lente insecuti, ut composite abeuntes viderunt, nec dubitare potuerunt, vim a se propulsaturos, abjecta spe victoriae, Thessalonicae redierunt, gaudentes, et praena canentes, satisque magnam victoriam rati, quod Romano solo imperatorem expellere potuissent. Desertores imperatoris, ubi

ων. Καὶ τὸ εἰς τὴν οἰκείαν ἀνατρέφειν, καὶ ἐγκλεισαμένους πολιερκίσθαι, οὐκ ἀγεννὲς καὶ ἀτιμὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ κινδύνου ὑποψίαν οὐ παρέχεται μικρὸν, εἰ δεήσει τοσούτους ἐνδείξαι πεισθέντας ἀνάξια τῆς προτέρας δόξης ἀναγκασθήσασθαι ποιεῖν. Μελενίκος γὰρ οὐχ ὅτι γε ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς οἰκοῦντας τρέφειν δύναται ἀνευδοεῶς. Οὗ δὲ ἕνεκα, αὐτὸς τε πρότερον ἑμαυτὸν πέπεικα, καὶ ὑμῖν συμβουλεύω νῦν, πρὸς τὸν Τριβαλῶν ἄρχοντα ἔλθειν, πάλαι τε φιλικῶς διακείμενον ἑμοί, καὶ νῦν ὀλίγῳ πρότερον σπονδᾶς καὶ συμμαχίαν πεποιημένον. Οὗ χρησάμενος τῇ δυνάμει, πρὸς τε Διδυμότειχον ἐπανήξομεν ταχέως, καὶ πρὸς τὰ ἄλλα τοῦ πολέμου οὐ μέτρια τινα ὠφελούσαν ἔξομεν τὴν ἐκείνου συμμαχίαν. Ἐμοὶ μὲν οὖν τοιαῦτα εἶδοξε λυσιτελεῖν ἐν τῷ παρόντι. Εἰ δὲ τινα βελτίω γνώμην ἑτέραν ἔχει τις εἰσενεγκεῖν, αὐτὸς τε πεισθήσομαι ἡδέως, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύσω. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τοιαῦτα εἶπεν. Ἡ στρατιὰ δὲ ἅμα τοῖς ἡγεμόσι περὶ δισχιλίους ὄντες, οὔτε παραίνεστων, εἶπον, χρεῖα πρὸς ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, οὔτε βουλευμάτων· ἀλλ' ἅ Θεῷ τε καὶ σοὶ δοκεῖ πάντα πράττειν καὶ ὑφίστασθαι παρεσκευάσμεθα. Ὡς οὖν οὕτω παρεσκευασμένους αὐτὸς ὅποι δοκεῖ βέλτιον ἡγοῦ. Πρὸς οὖν τὴν τοιαύτην βραχυλογίαν καὶ ὁ βασιλεὺς ἠσθεὶς, ἐκέλευε τῇ σάλπιγγι τὴν ἀναχώρησιν σημαίνειν, καὶ συνταξάμινοι ἐχώρουν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν ἐσομένην ταραχὴν περὶ τὴν βασιλείως στρατιάν εἰδὼς, οἱ γὰρ διαλαγόμενοι κρύφα πρὸς τὸ διαλύεσθαι ἐμήνυον· ὥστε ἀναθορήσας, καὶ τι κατὰ βασιλείω; δυνήσεσθαι ἐλπίσας διὰ τὴν προδοσίαν τῶν συνόντων, τοὺς ὀπίστας ἄσσοι ἦσαν, καὶ ψιλούς τοξότας τῶν τριήρων ἐξαγαγῶν, καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης ἄσσοις μάλιστα ἐνὴν ἰππέας τε καὶ ὀπίστας καὶ ψιλούς, καὶ Συργὴν ὅς καὶ μετὰ μικρὸν ῥῆξ ἀνεδείκνυτο Ἀρμενίας, καὶ τὸν Μονομάχον ἑπαρχὸν ἔχοντας, οὗς αὐτοὶ ἐκ Φερῶν ἦκον ἄγοντες, εἶτι δὲ καὶ τὴν ἐκ Βυζαντίου καὶ Θράκης στρατιάν ἅμα στρατηγούς Θεωρᾶ καὶ Ἀνδρονίκῳ τοῖς Παλαιολόγοις παραλαβὼν, εὐθὺς Γυναικοκάστρου κατὰ βασιλείως ἐχώρει. Οἱ δὲ ἐπεὶ ἦσαν ἐγγύς, πρωτοστράτορι καὶ τῇ συναποστάσῃ βασιλείῃ· ἄλλη στρατιὰ περιτρυχόντες, καὶ πολλαπλάσιοι γενόμενοι τῶν συνόντων βασιλεῖ, ἤλαυνον ἐπ' ἐκείνον. Οὐ μέντοι ἦσαν παρεσκευασμένοι ὡς μαχοῦμενοι· ἤδεσαν γὰρ ἐκείνους τόλμῃ καὶ ἀνδρίᾳ καὶ τῇ περὶ τὰ πολέμια ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ὑπερέχοντας αὐτῶν, ἢ ὅσον ἐκείνων αὐτοὶ τῷ πλήθει. Καὶ διὰ τοῦτο συμπλέκεσθαι μὲν ἐκ παρατάξεως οὐκ ἔδοκίμαζον. Πόρρωθεν δὲ ἐθορύβουν καὶ βραῖς ἐχρῶντο καὶ ἀλαλαγμοῖς, οἰόμενοι τὴν τάξιν οὕτω διαλύσειν καὶ τρέφεσθαι πρὸς φυγὴν τετραγαγμένους ὑπὸ διχαστασίας. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνός, οὐδ' αὐτὸς μὲν ὤρετο δεῖν συμπλέκεσθαι, εἰ μὴ πρὸ ἐκείνων ἀναγκάζοιτο. Πρὸς ἐθὺς δὲ τὴν πᾶσαν στρατιάν συντάξας, καὶ ἡγεμόνα τοῦ παντός Ἀγγελοῦ ἐπιστήσας, αὐτὸς τὴν οὐραγίαν ἔχων μετὰ τῶν ἀρίστων, ἐκέλευε βαδίζειν τεταγμένως, μήτε θορυβουντας, μήτε πρὸς τοὺς κατόπιν ἐπιόντας ἐπιπεφομένους, ὡς αὐτοῦ ἀμυνομένου ἂν τινες κηλώσιν. Οἱ δὲ ἐπ' ὀλίγον ἀκολουθήσαντες ἐπεὶ

ἑώρων τεταγμένως ἀπίλυτες καὶ δῆλους ὄντας, ὡς ἀμυνοῦνται ἂν ἐπὶ τις αὐτοῖς, ἀπογνόντες τὴν ἐλπίδα τοῦ περιγενήσεσθαι, ἀνέστρεφον εἰς Θεσσαλονίκην, χαίροντες ἑμοῦ καὶ παιανίζοντες, ἀρκοῦσαν ἡγούμενοι τὴν νίκην, ὅτι τῆς Ῥωμαίων γῆς βασιλέα ἐξέλασαι ἠδυνήθησαν. Ἐπεὶ δὲ οἱ βασιλέως ἀποστάντες ὠφθήσαν Ἀποκαύχῳ τῷ μεγάλῳ δοικτῇ, ὀλίγοις μὲν πολλὴν ἐπεδείκνυτο φιλοφροσύνην, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν φίλων ἦγε· τῶν δὲ ἄλλων τοὺς μὲν ἄκροισ χεῖλεσι μόνον προσηγόρευε, τοῖς ἄλλοις δὲ προσιφέρειτο εἰρωνικῶς. Ἔστι δὲ οἷς καὶ ὠνειδίξε τὴν μετὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἀποστασίαν. Δῆλος δὲ ἦν πᾶσιν ἐμπικραίνόμενος, καὶ κακῶς ποιήσων, ἂν λάβηται τινος προφάσεως εὐλόγου.

CAPUT XLII.

Equites ab Apocaucho missi Edessam obsidione Triballorum liberant, castra diripiunt. Zimpanus legatos imperatoris Apocaucho vinctos offert; quibus injuriis iidem vexati sunt. Quam humaniter et liberaliter imperator a Prosaci domino tractatus fuerit; deinde a Libero Triballo, dynasta potentissimo, eodemque amico veteri, cujus item consilio fidei utitur.

Πυθόμενος δὲ καὶ περὶ Ἐδεσσηνῶν, ὅτι ὑπὸ Τριβαλῶν πολιορκοῦνται χρόνον ἤδη, συχνὴν τοὺς ἱππέας, ὅσοι ἦσαν, ἅμα τοῖς στρατηγοῖς Παλαιολόγοις τοῖς δυοῖν, ἐκέλευε συμπλέκεσθαι τοῖς Τριβαλοῖς, καὶ τῆς πολιορκίας Ἐδεσσηνοῦς ἐλευθεροῦν. Ἦ μὲν οὖν στρατιὰ κατὰ τὸ ἐπίταγμα ἦκον ὡς μαχοῦμενοι. Τριβαλοὶ δὲ μέχρι μὲν ἀκροβολισμῶν ἐνέμειναν τῷ στρατοπέδῳ, οἰόμενοι Ῥωμαίους οὐ δυνήσεσθαι αὐτοὺς τῆς πολιορκίας ἀναπτήσειν. Ὡς δὲ ἑώρων πλείους τε ὄντας, καὶ προθύμους μάχεσθαι, δέξαντες μὴ ὑπὸ φιλονεικίας ἀπόλωνται, πλείοσιν ἑμοῦ καὶ βελτίοσι μαχόμενοι, συνταξάμενοι ἀνεχώρουν τὸ στρατόπεδον καταλιπόντες, ὀλίγους στρατιώτας ἐν τοῖς ἀκροβολισμοῖς ἀποβαλόντες. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ στρατόπεδον ἐπόρθησαν τῶν πολεμίων, καὶ ἱππων τε ἐκράτησαν οὐκ ὀλίγων, καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς τῆς στρατιᾶς. Ἐλευθερώσαντες δὲ καὶ τῆς πολιορκίας τοὺς ἐν Ἐδέσση, αὐτοῖς ἀνεχώρουν εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐν ᾧ δὲ τὰ τοιαῦτα ἐτελείτο, καὶ τῶν νομάδων Τριβαλῶν τις περὶ Πρόσοικον οἰκῶν ἐν κώμῃ τοῦ Λαβιδῶ προσαγορευομένη, Τζιπάνος ὄνομα, τὰ περὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἐν Γυναικοκλάστρῳ συμβάντα πεπυσμένος, ἐπεὶ παρ' αὐτῷ οἱ πρέσβεις ἐξενίζοντο οὐς πρότερον ἐπεμψε πρὸς Κράλην, κελύων ἐμμένειν ταῖς σπονδαῖς ταῖς πρὸς αὐτόν, οἱ Κωνσταντῖνος τε ἦσαν ὁ Παλαιολόγος, τὴν ἀξίαν πρωτοσεβαστῆς, καὶ Ἀρσένιος ὁ Τζαμπλάκων, περὶ τούτους δὲ ὁ Τζιπάνος βάρβαρικῶς διατεθείς, καὶ ἱππων τῶν ἀγόντων ἐπιθυμίας καὶ τῆς ἄλλης ἀποσκευῆς οὐσης οὐκ ὀλίγης, ἅμα ἐκείνοις καὶ τέκνα καὶ γυναῖκα καὶ βοσκῆματα, ἃ ἦν αὐτῷ περιουσία παραλαβὼν, ἠύτομῶς πρὸς μέγαν δοῦκα ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τοὺς βασιλέως προσδουτᾶς, ὡσπερ τι δῶρον προσήγαγε δεσμώτας. Ὁ δὲ ἄγαν ὑπερηθής, τὸν μὲν βάρβαρον ἡμισέβετο φιλοτίμως, οἰκίων αὐτίκα καὶ κτήσεων μεγάλων, οἱ Τζαμπλάκωνι ἦσαν ἐν Θεσσαλονίκῃ, κύριον ἀποδείξας. Εἰς τοὺς δεσμώτας δὲ πρότερον αὐτὸς δὲ ἑαυτοῦ πολλὰ ἐνουβρίεζε, καὶ πᾶσαν ἐπιδειξάμενος πικρίαν, πρωτοσεβαστῶν μὲν ἐκέλευεν εἰς δεσμωτήριον ἀπάγειν· Τζαμπλάκωνα δὲ τοῖς τριηράρχαις παρεδίδοτο ὡς ὅμα τοῖς ναύταις ἀτάκτως ἐνουβρίσου-

A in conspectum Apocauchi venerat, paucos comiter admodum accipit, eosque in amicissimis habet; ex aliis nonnullos summo ore tenus salutat, cum quibusdam simulate agit, aliquibus etiam cum Cantacuzeno defectionem exprobrat, in omnes tamen exasperatum et vindicaturum, si occasionem idoneam nancisceretur, planum erat.

B Cum autem intellexisset, Edessenos a Triballis diu jam obsideri, equites quotquot erant, una cum binis ducibus Palæologis, collato cum obsidentibus prælio illos liberare jussit. Equitum turmae pro mandato adveniunt. Triballi usque dum jaculis peterentur, castris se contineri, opinantes, non posse se a Romanis urbe submoveri. Verum ut perspexerunt plures esse et pugnandi cupidos, metu incessente, ne pluribus ac strenuioribus pugnantes occumberent, castris relictis ac paucis suorum ietu sagittarum amissis, dicta salute recedunt. Romani castra, equis non paucis et alia præda reperta, diripiunt. Liberatis ad hunc modum Edessenis, Thessalonicam reditum est. Interea pecuarius quidam Triballus, juxta Prosacum in vico Davidis nuncupato habitans, Zimpanus nomine, auditis quæ Cantacuzeno apud Gynæcocastrum contigissent, postquam ad se legati, quos ille ad Crælem fœderis servandi miserat, diverterunt (erant autem Constantinus Palæologus, honore protosebastus, et Arsenius Zamplaco), barbarico in eos furore correptus, 489 et eorum equos reliquumque apparatus non modicum sibi concupiscens, cum illis, item cum filiis, uxore et jumentis, quæ erant ejus divitiæ, ad magnam duccem Thessalonicam transfugit, imperatoris legatos vinculis constrictos in muneris loco offert. Ea re vehementer exsultans Apocauchus Barbarum honorifice donat, statimque ædium et possessionum, quas Thessalonicæ Zamplaco amplas habebat, dominum constituit. Et cum in vinculos prius ipsemet multa per summam contumeliam evomisset, protosebastum quidem in carcerem abduci præcepit, Zamplaconem trierarchis dedit, ut ab iis et remigibus insolenter vexaretur. Quem in unam trirem abductum, toto ferme Thessalonicensi populo spectante, monastica veste, ut consueverat, indutum, pileam Persicam vilem ac plebeium capitæ ejus imponentes, accensasque lampadas ambabus manibus tenere cogentes, retro calcibus ejus sedem impetebant. Deinde prætereuntes, a fronte sababant, sic acclamantes: En patriarcha Cantacuzeni.

Sic approbe irrisum, et turpiter triumphatum, si-
militer raptari in carcerem jussit. Posthæc rebus
Thessalonicensibus pro arbitrato digestis, omni-
busque ad arma contra imperatorem instigatis,
ipse mari, equitatus terra Byzantium se recepit,
Cantacuzenus a Byzantino et Thessalonicensi sub-
sidiis, pugnam recusantibus ac discedentibus de-
stitutus, reliquo diei iter agens, ad fauces angu-
stiarum, juxta Prosiacum pernoctavit. Porro Pro-
siacum, sive Prosacum, castellum est munitissi-
mum (98), in colle situm, quod quondam in ditio-
ne Romanorum manebat, belloque Andronicorum,
odio junioris Andronici, a præsidariis Triballo-
rum principi ultro transditum fuerat, et per id
tempus a quodam Michaelæ concessu principis
possidebatur. Qui cum ex domesticis imperatoris
esset (ut ipse postea narravit), ob nescio quam
causam ad Cralem perfugerat. Tum vero exerci-
tum castrametantem intuitus, et Romanos esse, ac
depopulationis ergo advenire ratus, pedestri et
equestri quanta maxima potuit coacta manu, noctu
angustias illas præoccupavit, et prima luce ad eos
transitu prohibendos accingebatur. Imperator, ubi
ipsos regionis tutissima insidere conspexit, ut im-
pressionem facturus, **490** militem capere arma
jussit; nihil enim melius dabatur. Cæterum Mi-
chael et exercitum qui esset, et ductorem nosse
avens, propius ad castra ferens aditum, nonnullos-
que ex familiaribus et amicis procul conspiciens,
nominatim eos appellat, et de duce percunctatur. **C**
Audit imperatorem Cantacuzenum esse: nec mora,
illico accedit, pedem osculatus, seipsum indicat,
et infortunio ejus dolens, atque ad cætera prom-
ptissimus, Deo uberes agit gratias, cum hoc tem-
pore sibi occurrat, quo suum animum erga illum
omnibus testatum facere queat. Transitum igitur
sine difficultate permittens, pro copia exercitum
hospitio accipit; quo usus est eo die imperator
etiam illa de causa, ut nimirum de comitatu suis
prospiceretur, quo omnimodis egebant. Postridie
discedens, Axio transmissio iter Scopiam, et ipsam
olim Romanis, nunc ab annis non paucis Tribal-
lorum ditioni subjectam intendit. Blessum pro-
gressuri (quam urbem Triballi æque ut cæteras
occupant) globum ingentem trans flumen præter-
ire conspiciunt. Conjectans autem imperator
rem ipsam, esse scilicet Liberum Triballorum po-
tentissimum (illuc enim eum versari cognoverat)
de suis equitem tranare (vado enim transiri flu-
vius non poterat) eique verbis suis salutem dicere,
et simul exquirere jubet, quo pacto rebus suis ad
hunc modum affectis succurrant. Liberus saluta-
tionem et petitionem imperatoris gratissimam ha-
bit, deque domesticis suis unum cum internun-
tio remisit, eum resalutans, et rogans uti paulum

A σιν. Οἱ δὲ ἐπὶ μέν τῶν τριήρων ἀναγαγόν-
τες καὶ τοῦ δήμου σχεδὸν τῶν Θεσσαλονικέων
παντὸς παρόντος, τὰ μοναχῶν, ὡσπερ εἶωθεν
ἡμφιεσμένον, ἐπέθηκαν τῇ κεφαλῇ πῖλόν τι, ἃ
τοῖς πολλοῖς καὶ δημῶδες τῶν Περσῶν ἐπὶ
τῆς κεφαλῆς φορεῖν ἔθος, λαμπάδας τε ἡμέ-
νας ἀμφοτέραις κατέχειν ἀναγκάζοντες ταῖς
χερσίν, ὀπισθεν μὲν ἐλάκτιζον ἐπὶ τὸν πρω-
κτόν. Ἔπειτα παριόντες, ἔμπροσθεν ἠσπάζοντο.
Οὗτος, ἐπιβοῶντας, ὁ πατριάρχης Καντακουζηνῶ.
Μετὰ δὲ τὴν πολλὴν ἐκκίνησιν ἐρεσχλίαν καὶ τὴν
θρῆνα τὸν ἀτιμόν, ἐκέλευε καὶ αὐτὸν εἰς δεσμω-
τήριον ἀπάγειν. Μετὰ δὲ τοῦτο, τὰ ἐν Θεσσαλονικῇ
πράγματα ὡς ἂν αὐτῷ ἐδόκει ἀριστα οἰκονομήσας,
καὶ πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον πάντας παρα-
θέξας, αὐτὸς μὲν ἐκ θαλάσσης, ἡ ἵππος δὲ ἐκ τῆς
ἡπείρου εἰς Βυζαντίον ἀνέστρεψε. Βασιλεὺς δὲ ὁ
Καντακουζηνὸς μετὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου καὶ Θεσσα-
λονικῆς στρατιάν αὐτοῦ ἀνχωρήσας πρὸς τὴν μά-
χην ἀπειπούσας, τὰ ἐπιλοιπὸν ἰδεύσας τῆς ἡμέρας,
παρὰ τῶν Προσεικου στενῶν τὴν εἰσβολὴν ἠύλισατο
τὴν νύκτα. Ὁ δὲ Πρόσεικος οὗτος φρούριόν ἐστι
καρτερώτατον ἐπὶ λόφου ἰδρυμένον· ἃ πάλαι μὲν
ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διετέλει, κατὰ δὲ τὸν
βασιλείων Ἀνδρονίκων πρὸς ἀλλήλους πόλεμον πρὸς
τὸν ἀρχόντα τῶν Τριβαλῶν ὑπὸ τῶν κατεχόν-
των ἐκόντων παρεδόθη μίσει τῷ πρὸς τὸν νέον βασι-
λέα. Τότε δὲ ὑπὸ Μιχαὴλ τινος τοῦ Τριβαλῶν ἀρ-
χόντος παραδόντος ἀκρατεῖτο, ὃς δὴ Μιχαὴλ, τῶν
βασιλείων οἰκείων, ὡς ὕστερον αὐτὸς ἔγρασκεν, ὄν,
πρὸς Χράλην αὐτομολήσασιν ἐκ τινος αἰτίας. Τότε δὲ
τὴν στρατιάν ἰδὼν ἐστρατοπεδευμένην, καὶ νομίσας
Ῥωμαίων οὖσαν ἐπὶ λαίαν ἔχειν, πεζοῦς τε καὶ ἵπ-
πέας ἔσους μάλιστα ἠδύνατο ἀθροίσας, τῆς νυκτὸς
προκατέλαθε τὰ στενά· καὶ ἅμα πρωὶ παρεσκευάζετο
πρὸς μάχην, ὡς τὴν ὁδοὺν τῇ στρατιᾷ οὐκ ἐπιτρέ-
ψων. Βασιλεὺς τε ὁμοίως ἐπεὶ ἐκαίνοις εἶδε περὶ
τὰ καρτερώτατα τοῦ χωρίου ἐγκαθιδρυμένους, τὴν
στρατιάν ἐκέλευεν ἀπλῆζεσθαι ὡς βιασόμενος· πρὸς
ἕτερόν τι τρέπεσθαι· γὰρ βέλτιον οὐκ ἔνην. Μιχαὴλ
δὲ τὴν τε στρατιάν ἐθέλων ὄθεν εἶη μαθεῖν, καὶ τὸν
ἀγοντα στρατηγόν, πλησίον τε γινόμενος τοῦ στρα-
τοπέδου, καὶ τινος τῶν συνήθων καὶ φίλων πόρρω-
θὲν ἰδὼν, ἐκάλεσε τε αὐτοὺς ὀνομασεῖ, καὶ ἐπυθά-
νετο περὶ τοῦ στρατηγῶ. Ἐκαίνοις δὲ ἀπαγγεῖλάν-
των, ὡς εἶη βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνῶς, μηδὲν
μελήσας, προσῆει τε αὐτίκα, καὶ ἠσπάζετο τὸν πόδα.
Ἐπειτα καὶ ἑαυτὸν ἀνχωρήσας, συνήλθη· ἃ τε
πρὸς τὴν δυσπραγίαν βασιλεῖ, καὶ περὶ τὰ ἄλλα
προθυμώτατόν ἑαυτὸν παρέσχετο, χάριν τῷ Θεῷ
πολλὴν ὁμολογῶν, ὅτι πρὸς τοῦτο καιροῦ συντύχοι,
ἐν ᾧ τὴν εὐνοίαν ἐξέστασε τὴν πρὸς ἐκαίνοιν φανεράν
ποιεῖν. Τὴν τε οὖν διόδον εὐθύς ἀπονεύσει παρείχαστο,
καὶ ἐξέλιξεν ἐκ τῶν ἐκόντων τὴν στρατιάν. Τὴν μὲν
οὖν ἡμέραν ἐκαίνοιν ἐν Προσεικῇ διετέλεσεν ὁ βασι-

Jacobi Pontani notæ.

(98) Descriptionem uberiores hujus castelli lege apud Nicoetam, principio lib. iii *De rebus gestis Alexii Angeli*.

λεὺς ξονίζόμενος ὑπὸ Μιχαήλ ἄμα δ' Ἰνα καὶ ἡ A στρατιὰ πορίζοιτο τὰ ἐπιτήδεια, ἦσαν γὰρ παντά-
 πασι τῶν ἀναγκαίων ἐνδοεῖς. Ἐς τὴν ὑστεραίαν ἰδὲ
 ἄρας ἐκείθεν, καὶ Ἀξιδὸν διαβάς τὸν ποταμὸν, τῆς ἐπὶ
 Σκοπιάν πόλιν καὶ αὐτὴν πάλαι μὲν Ῥωμαίων οὔσαν,
 ἔτασι δὲ πολλοῖς πρότερον ὑπὸ Τριβαλῶν καταχεμέ-
 νην εἶχετο φερύσης. Ἐπεὶ δὲ εἶδε περιεῖναι Βαλεσ-
 σὸν πόλιν καὶ αὐτὴν ταῖς ἄλλαις παραπλησίως ὑπὸ
 Τριβαλῶν καταχεμένην, ἀθρόον ὤρθετο στρατιὰ τὴν
 πέραν τοῦ ποταμοῦ γῆν διερχομένην. Νομίσας δὲ ὁ βα-
 σιλεὺς ἄπερ ἦν, τὴν δυνατώτατον εἶναι τῶν Τριβα-
 λῶν Λιθέρον ὠνομασμένον, ἐκεῖ γὰρ ἐπίθαστο ἐκείνον
 διατρέθειν, τῶν συνόντων ἐκέλευε τινα διανηξάμενον
 ἐρεππον, ἀποροῦ γὰρ ἦν ὁ ποταμὸς ἐκεῖ, πρὸς ἐκείνον
 ἀφικέσθαι, προσαγορεύσαντα δὲ αὐτὸν ἐκ βασιλείως, B
 ἔπειτα καὶ γνώμην παρ' αὐτοῦ ζητεῖν ἢ χρὴ διαθέ-
 σθαι τὰ κατ' αὐτοῦς, τοῦτον συνεσκευασμένα τὴν
 τρόπον ἦν ἐγένετο. Λιθέρος δὲ ἐπεὶ πύθοιτο τοὺς πρὸς βασιλείως λόγους, ἠδέως τε μάλιστα ἐδέξατο
 καὶ τῶν οἰκείων ἕνα ἄμα τῷ ἐκ βασιλείως ἤκοντι συναποστελλας, ἀντησπάζετό τε καὶ αὐτὸς ἐκ τοῦ
 ὁμοῦ, καὶ τὸν ποταμὸν εἶδετο μικρὸν ἀνωθεν περιόντα, ἐνθα εὐχερῆ μάλιστα πρὸς πόρον παρέχε-
 σαι αὐτὸν, αὐτῷ συγγενέσθαι διαδάντα ἄνευ πόνου, ἔπειτα καὶ ἄπερ οἶεται λυσιτελήσειν συμβουλεύσειν.
 Καὶ πρότερον μὲν γὰρ φίλιος διακείσθαι πρὸς αὐτὸν ἐξ οἴου βασιλείως Ἀνδρονίκου τῷ Κράλῃ συγ-
 γενομένου καὶ αὐτὸς ὠμιληκῶς αὐτῷ οὐ μικρὰν ἔσχε φιλίας ἀφορμὴν τὴν συντυχίαν. Νῦν δὲ δὴ μάλ-
 λον οὐ φίλος εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν δουλευόντων ἀκριδῶς εἶναι βούλεσθαι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατὰ
 τὴν παραίνεσιν ἐκείνου μικρὸν ἀνωτέρω προσελθὼν, τὸν τε ποταμὸν διέβαινεν εὐχερῶς, καὶ Λιθέρω συν-
 ἐμίγνυτο. Ὁ δὲ οἶα τε δεσπότη προσεφέρετο τῷ βασιλεῖ, καὶ πᾶσαν παρείχετο τιμὴν πρὸς τὴν οἰ-
 κίαν τε ἀγαγὼν, ἐξένισεν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἄμα πᾶσαν τὴν στρατιάν μάλα φιλοτίμως. Ἐπειτα συν-
 εδούλευε βασιλέα μὲν ἐλθεῖν εἰς Σκοπιάν, κάκει τὴν ἐκ Κράλη ἀγγελίαν περιμένειν, αὐτὸν δὲ πρό-
 τερον ἐλθόντα πρὸς ἐκείνον πάση χρήσασθαι σπουδῇ, ὥστε πείσαι τὴν βασιλείως ἀφίξιν ἠπίως δέξασθαι
 καὶ προστηῶς. Ὁ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκείνου παραίνεσιν ἐταλείτο. Καὶ βασιλεὺς μὲν ἀφίκατο εἰς Σκο-
 πιάν.

CAPUT XLIII.

*Liberus Cantacuzeno Cralem conciliat, qui eidem cum uxore ad se venienti occurrit; et excipitur perhono-
 rifice, tractaturque regaliter. Ab eo, calamitates suas enumerans, amicitiam et auxilium petit et se de
 dicto excusat. Crales mercedem societatis nimiam postulat, quam Cantacuzenus diserte, spiritu plane
 Imperatorio negat.*

Λιθέρος δὲ συντόνω χρησάμενος ὁδοπορίᾳ ὀλίγῳ C
 χρόνῳ περὶ τινα τόπον Μοράβαν ἐγγωρίως προσα-
 γορευόμενον τῷ Κράλῃ συντυχάνει Ἑλένην προπέμ-
 ποντι τὴν γυναῖκα, πρὸς τὸν βασιλέα Μουσῶν Ἀλέ-
 ξανδρον, ὄντα ἀδελφὸν ἀφικνουμένην. Ἀπαγγεῖλας
 δὲ αὐτοῖς τὰ περὶ βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν ὄπῃ
 τῶν ὁμοφύλων εἰργασμένα, καὶ ὡς προδοσία τῶν
 ἐπομένων, τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπελαθείς, ἀφίκατο
 παρ' αὐτοῦς, ἔπειτα φιλοφρόνως λέξασθαι καὶ μεγα-
 λοπρεπῶς, ὡς τῆς εἰς ἐκείνον φιλοτιμίας πολλῆς
 ἐκείνοισ τε καὶ παιδὶ καὶ πάσῃ τῇ Τριβαλῶν ἀρ-
 χῇ τὸν ἔπειτα πάντα χρόνον εὐδοξίας ἐσομένης
 εἰφορμῆς. Οἱ δ' αὐτίκα τε ἐπέειπον, καὶ ἀνέστρε-
 φον ἐκ τῆς ὁδοπορίας, ὡς ἀφιξόμενοι πρὸς βασιλέα.
 Πήμφαντες δὲ πρὸς αὐτῶν Μπογδάνον τὸν Λιθέρου D
 ἀδελφὸν, ἠσπάζοντό τε βασιλέα, καὶ ἐδήλουν ὡς
 ὀλίγῳ ὑστερον ἀφιξόμενοι πρὸς ἐκείνον. Ὁ δ'
 ἔπει πύθοιτο Κράλην ἄμα γυναῖκί ἀφικνουμένους

Liberus properato itinere, brevi spatio Cralem
 loco quodam, Mora'a ab indigenis nuncupato, He-
 lenam uxorem ad fratrem ejus Alexandrum Mæso-
 rum regem deducentem offendit: quibus narrat,
 quæ Cantacuzenus imperator a civibus suis pertu-
 lerit, et quomodo suorum proditione Romano solo
 exactus, ad eorum opes confugiat, suadetque uti
 eum humaniter et magnifice accipiant, quod in
 ipsam collata merita magnæ illis, istorumque libe-
 ris, totique Triballorum genti aliquando gloriæ
 futura sint. Obtinuit rem statim. Jamque iter relo-
 gebant, ad imperatorem profecturi; cui per Bog-
 danum Liberi fratrem salutationem mittant, et
 brevi se apud eum adfuturos certiore faciant.
 Qui ut Cralem cum conjugē ad se venturum didi-
 cit, eos resalutans, de amicitia gratias magnas
 agit, et Scopia recedens, ad locum Tao propter
 amœnitatem nominatum (99) venit; ibi prope v-

Jacobi Pontani notæ.

(99) Ταῶς sive ταῶν, Græcis est pavo, ἀπὸ τῆς
 τάσσεως τῶν πτερῶν, ab extensione pennarum nomi-
 natus. Et quoniam pennis est pulcherrimis et splen-

didissimis, forsitan ab ea elegantia loco nomen Tao
 factam est. Tu vide quam vera sit conjectura
 nostra.

cum *puera* carentem, Pristenum vocabulo, cum Crates et regina congregatur, atque ab iis, advento ejus lætantiis sibi gratulantibus, quanto maximo potuit honore ac studio excipitur, et summa veneratione colitur. In omnibus enim Crates illum sibi præponebat, et ut præstantiori primas cedebat. Nam et in accusatione epulari ornatiorem, et altioreni ei sellam dabat, et in incessu aliisque singulis eum sibi anteferebat. Inveterarat apud Triballos consuetudo, ut si quis nobilium ac potentum longo intervallo temporis ad principem veniret, ante primam salutationem ambo ab equis descenderent, et primum quidem inferior principis pectus, post ejusdem os, sive labra deoscularetur; altero congressu minor non descenderet amplius, sed et ipse in equo dominum salutaret. Mos eum ipso quidem rursus servabatur; Triballos autem morem Romanum erga imperatorem tenere volebat, et quoties eum convenirent, omnes ab equis descendere, ac primo præsertim remotius descendere, et pedibus accedere, et sic ejus genu exosculari: quodque mirabilius est, si quando uno equitarent, oporteretque e Triballos quempiam nobiliorem accedere, Crates quidem pro recepto more faciens, ab equo ad salutationem illius descendebat, imperator autem de equo accedentem salutabat. Quoties porro regiam Cratis ingredaretur (et ingrediebatur pene quotidie: non enim manere in tentorio illum sinebat, quavis etiam jucunda occupatione illius collocactionem jucundiorum ducens), extra portam adolescentulos nobiles honorarios (1) ei jubebat obviam ire: in atrio autem seniores, et qui honoribus fungebantur, ipse post atrium in aditu domus se obvium ferens salutabat, aut etiam ad locum, ubi ab equo descenderet, procedebat. Non minus eum Crates honorabat, enixe contendens, ne quid a marito vinceretur. Atque hæc tandiu fiebant, quandiu apud eos imperator commorabatur. Cum autem primis ab adventu diebus, hisque non paucis, Tribalorum princeps computando et amice propinando suam erga illum propensionem satis declarasset, quasivit tandem qua gratia venisset (2), et quid ab se peteret. Respondit amicitie causa venisse, qua vera et constanti apud homines recte sentientes nihil sit præstabilius. Deinde si modo velit et possit, cupere se ejus auxiliis ad reditum in imperium suum adjuvari. Putare autem nec ipsam latere, quæ jam totis novem mensibus post bellum inter Romanos excitatum perpessus sit, quantoque odio apud gentem suam nulla culpa sua laboret, quomodoque bellum sibi fecerint, nec indixerint; et qua ratione ad extremum a militi-

Jacobi Pontani notæ.

(1) Sic a quibusdam appellatos scio, quos Germani *Edelknaben*.

(2) Apud Græcos illos vetustissimos fuisse morem, ut legatos et advenas prius liberaliter tractarent, ac tum demum causam adventus eorum exquirerent, cognoscitur ex Homero, apud quem

πρὸς αὐτὸν, ἀντησπᾶσθε μὲν καὶ αὐτὸς αὐτοῦς. Καὶ πολλὴν ἐμολόγησε τῆς φιλίας χάριν, ἐννοήσασθε ἕκαστον ἐκ Σκοπιᾶς, πρὸς τινὰ τόπον ἦλθε, ταῦτα διὰ τὸ κάλλος ὀνομασμένον· ἐνθα περὶ κώμην τινὰ ἀτελιχιστον Πρίστηναν προσαγορευομένην, συνεμίγνυτο τῷ Κράτη ἀφιγμένῳ ἅμα γυναίκεϊ. Οἱ δ' ἐδίδξαντο μὲν βασιλεῖα μεθ' ἧσθε ἀν εἰποις φιλοτιμίας καὶ σπουδῆς. Οὐχ ἦττον δὲ καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἐκείνου ἀφίξιν συνήδοντό τε καὶ συνέχαιρον ἑαυτοῖς, τιμῆς τε ἡξίουον μάλιστα πολλῆς. Ἐν ἅπται γὰρ αὐτὸν προῆγεν ἑαυτοῦ, καὶ ὡς κρείττονι τῶν πρωτείων παρεχώρει. Ἐν τε γὰρ ταῖς ἀνακλίσεσι τὴν κρείττω καὶ ὑψηλοτέρην παρείχτο καθέδραν, καὶ ἐν ἐδοικοποιήσασθε καὶ ἐν ἅπται τοῖς ἄλλοις προστίθει ἑαυτοῦ. Ἐθους δὲ ἀρχαίου παρὰ Τριβαλοῖς κεκρατηκότος ἐπειδὴν τις τῶν εὐγενεστέρων καὶ μεγάλῃ δυνάμενων ἔλθῃ διὰ χρόνου πρὸς τὸν ἀρχοντα αὐτῶν, καὶ δεῖν ποιῆσθαι τὴν πρώτην προσαγορευσιν, ἀμφοτέρους ἀποβαίνοντας τῶν ἵππων, πρώτα μὲν τοῦ ἀρχοντος τὸ στήθος τὸν ὑποδεέστερον ἀσπάζεσθαι ἔπειτα καὶ τὸ στόμα, καὶ μετὰ κατὰ δευτέραν συντυχίαν ἀποβαίνειν τὸν δουλεύοντα τοῦ ἵππου, ἀλλ' ἐφιππον καὶ αὐτὸν προσαγορεύειν τὸν δεσπότην. Πρὸς μὲν ἐκείνον πάλιν τὰ εἰωθότα ἐτελεῖτο· βασιλεῖ δὲ κατὰ τὸ Ῥωμαίων ἔθος ἐκέλευσε προσφέρεισθαι τοὺς Τριβαλοῦς, καὶ κατὰ πᾶσαν μὲν συντυχίαν τῶν ἵππων πάντας ἀποβαίνειν, κατὰ δὲ τὴν πρώτην μάλιστα καὶ πόβρωθεν ἀποβάντας καὶ προσελθόντας περὶ οὕτως ἀσπάζεσθαι ἐπὶ γόνα βασιλεῖα. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστότερον, ὅτι εἰ ποτε συνουσίαν ἀμφοτέροις ἐδέξασθε τινὰ τῶν εὐγενεστέρων Τριβαλῶν προσελθεῖν, Κράτης μὲν κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐποίησε, καὶ ἀπέβαινε τοῦ ἵππου πρὸς τὴν προσαγορευσιν· βασιλεὺς δὲ μένων ἐφιππος, ἠσπάζετο τὸν προσιόντα. Πρὸς δὲ τὴν εἰκίαν ἐκείνου εἰσιόντα, εἰσήει δὲ ἡσμέραι σχεδόν, οὐ γὰρ εἷς μένειν ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πάσης ἡδὲ διατριβῆς τὴν πρὸς ἐκείνον τιθέμενος ἑμίλιαν, ἔξω μὲν τῆς πόλης τοὺς νέους τῶν εὐγενεστέρων περὶ θεόντας ἐκέλευεν ὑπαντᾶν. Ἐνδον δὲ τῆς αὐλῆς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἀξίας ταῖς παρ' αὐταῖς τιμημένους, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὸν πρῶτον μάλιστα τῶν οἰκῶν, κατὰ τὴν αὐλὴν προσηγόρευεν ὑπαντῶν, ἧ καὶ ἄχρι τοῦ τόπου ἐνθα τοῦ ἵππου ἀπέβαινε προῆει. Οὐχ ἦττω δὲ φιλοτιμίαν καὶ ἡ τοῦ Κράτη γαμετὴ πρὸς βασιλεῖα ἐπεδείκνυτο, ἐν πᾶτι μάλιστα ἐκείνου οὐδαμῶς ἀπολείπεσθαι φιλονεικοῦσα. Ταῦτα μὲν οὖν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐν ᾧ συνδιέτριβον αὐτοῖς· ὁ βασιλεὺς ἐπράττετο· ἐν ἀρχαῖς δὲ τῆς ἐπιδημίας μάλιστα ἐν ἡμέραις οὐκ ὀλίγαις πότοις καὶ φιλοτησίαις ὁ τῶν Τριβαλῶν ἀρχων τὴν πρὸς βασιλεῖα εὐνοίαν ἐπιδειξάμενος, ἔπειτα ἐπονθάνετο, ὅτου χάριν ἀφίκοιτο πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰ δέοιτο παρ' αὐτοῦ τινος. Βασιλεὺς δὲ ἦκειν μὲν

Odyssea lib. iii. in excipitur a Nestore Telemachus cum Minerva sub forma Mentoris, et lib. iv. cum eodem Telemacho Πίστρατος Nestoris filius a Menelao: et post epulas demum ac die altero causam adventus interrogatur.

ἔφρασκε τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας ἕνεκα. Οὐ γὰρ ἂν εἴη τι βέλτιον καὶ σωφρονέστερον ἀνθρώποις ὀρθοῖς χρωμένοις λογισμοῖς τὴν βεβαίαν καὶ ἀληθῆ φιλίαν κτήσασθαι. Ἐπειτα δὲ εἰ γε βούλοιτο καὶ δύναίτο καὶ βοηθείας παρ' αὐτοῦ τυχεῖν, ὥστ' ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν. Οἴεσθαι δὲ μὴδ' αὐτὸν ἀγοῖν τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα ἐν ἐννέα μάλιστα μηνὶν ἤδη τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις πολέμου κεκινημένου, ὅπως τε φθονηθεῖη παρὰ τῶν ὁμοφύλων μηδὲν ἠδικηκῶς, καὶ ὡς κινήθειη παρ' ἐκείνων πόλεμος ἀκήρυκτος, καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα ὅτι, ὡς προδοθεῖη παρὰ τῶν συνόντων πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποστάντων. Εἰ δὲ μὴ βούλοιτο βοηθεῖν, ἀπαγορεύειν φανερώς, ὥστ' αὐτὸν ἑμισχεψόμενον, ὃ τι ἂν δοκοῖη βέλτιον αὐτῷ τε καὶ τοῖς συνοῦσι πράττειν. Μὴ θαυμάζειν δὲ ὡς, εἰ γε δύναίτο βοηθεῖν, εἰρήχαι· οὐ γὰρ ἀδυναμίαν αὐτοῦ κατεγνωκῶς τοιαῦτα φάναι· ἀλλ' εἰδῶς ὡς πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ μὲν βούλησις ὁμοίως ἐπ' ἐξουσίᾳ κεῖται, τὸ δύνασθαι δὲ οὐκέτι. Ἐνίστατε γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ μεγάλα δοκῶντες δύνασθαι ὑπὸ τινων κωλυμάτων τὴν τοῦ κράττειν ἔβούλονται δύναμιν ἀπαστεροῦνται ἢ παλεμίων ἄλλων δυνατωτέρων ἐπικειμένων, ἢ αὐτοὶ ὁμήροις ἔθνασι τισι μέλλοντες ἐπιστρατεύειν, διὰ τοῦτο φάναι τὸ, εἰ δύναίτο· ἔδίκαιον αὐτὸν μὴ θορυβεῖν, πολλῶν τοιούτων ἐν τῷ βίῳ συμβαινόντων. Ἐφρασκε δὲ ὕστερον ἐξεπίτηδες τοιαῦτα πρὸς Κράτην εἰρηκέναι, ὡς εἰ μὴ βούλοιτο βοηθεῖν, προφάσειως εὐπροσώπου παρὰ τῶν ἐκείνου λόγων εὐποροῖη, ὥστε τὴν μὲν βοήθειαν ἀπαγορεύειν, μηκέτι δὲ καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν. Ἐδεδία γὰρ μὴ ἐκπολεμωθεῖη πρὸς αὐτὸν, εἰ μὴ βούλοιτο βοηθεῖν, νομισσας ἤδη διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπικουρίας εἰς ὀργὴν ἐξάγεσθαι καὶ ἐχθραν. Ὁ Κράτης δὲ, Καλῶς ἐποίησας, εἶρηκεν. ὦ βροσιλεῦ, τὸν λόγον διασαφήσας· ὑπέθραπτε γὰρ οὐκ ὀλίγον καὶ ἐθορύβει τὴν διάνοιαν, ὡς ἀγνοῶν τὴν ἐμοὶ παρούσιν δύναμιν οἰόμενον τοιαῦτα λέγεις. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἀπίλλαξας ὑπονοῶν, ἤδη σοὶ τὴν γνώμην καὶ αὐτὸς ποιήσω φανεράν, ὡς δύναμιν τε ἔχω μάλιστα ἀρκούσαν πρὸς τοὺς πολεμοῦτάς σοι, καὶ τῆδε ἂν ἐπικουρήνῃ εἰ γε βούλει καὶ αὐτός. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ βασιλέως, ὡς τῆς μὲν φιλίας ἕνεκα καὶ τῆς προθυμίας τῆς περὶ αὐτὸν, πολλὰς ἂν εἰδείη χάριτας, ἀγνοῖη δὲ πρὸς ὃ τι φέροι τὸ, εἰ βούλοιτο καὶ αὐτός, μισθὸν τῆς συμμαχίας ὃ Κράτης τὰς ἀπὸ Χριστουπόλεως πρὸς τὴν ἐσπέραν ἀπάσας πόλεις Ῥωμαίοις ὑπηρετοῦς ἦται· εἰ δὲ τοῦτο ἐπαχθεὶς δοκοῖη, τὰς γοῦν ἀπὸ Θεσσαλονίκης. Οὐ γὰρ ἐπ' οὐδενὶ κέρδει χρήματά τε ἀναλώσουσι πρὸς τὸν πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ τοσαῦτα, καὶ διακινδυνεύσουσι πρὸς πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, οἷς οὐδ' ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ποτε ἐσέλησαν πόλεμον ἄρασθαι τοσοῦτον, ὥστε πρὸς θράκην, ἢ καὶ περαιτέρω προελθεῖν. Ὀφείσθαι δὲ ἀριστὰ τε καὶ λυσιστελέστατα αὐτῷ βουλευέσθαι. Εἰ γὰρ ὢν οὐκ ἐστὶ κύριος ἀποσχόμενος, οὐχ ἑαυτῷ καὶ τοῖς συνοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ παισὶ μεγάλην ἀφέλειαν πορίσασθαι, καὶ προσέτι τοὺς πολεμιωτάτους διαφθεῖρας, τῶν

abus suis ad hostes transeuntibus proditus sit. Si auxiliari nolit, aperte recuset, ut cum deliberarit, quid sibi quisque potius conducat, id agat. Non debere porro mirari, quod dixerit, si possit auxiliari; **493** non enim quo eum imbecillitatis argueret, ita locutum, sed quia sciat, omnibus mortalibus ex æquo liberum esse velle, posse non item. Interdum enim etiam qui videntur potentia excellere, quibusdam impedimentis potestate faciendi quæ volunt, excluduntur; si aut hostes potentiores urgeant, aut quosdam finitimos populos armis appetituri sint; ideo dixisse, si possit, quod merito ipsum turbare non debeat, quando hujusmodi multa in hominum vita usu veniant. Narrabat postea, scientem ac volentem sic locutum, ut si opitulari nollet, suppeticarum desperandarum, vel ex ipsius verbis honesta sibi facultas suppeditaret, non etiam amicitia: metuebat siquidem, ne hostile in se odium susceperet, si adjuvare nollet, ratus Cantacuzenum spe auxilii lapsum, iratum sibi et inimicum esse. Crales vero, Benefactum, inquit, cum verbum tuum exposuisti; haud enim modice terrebar ac perturbabar, cum existimarem te ignorantem quantum possem, ita loqui. Et quia talem mihi suspicionem ademisti, ego nunc te vicissim sensum meum non celabo. Virium adversus hostes tuos habeo plus satis, teque si ipse vis, adjuvabo libenter. Subiciente imperatore, se amicitia et promptæ voluntatis ergo magnam illi habere gratiam, nescire autem, quid illud sibi velit, (si ipse vis,) Crales præmium societatis omnes Romanorum urbes, a Christopoli usque in Occidentem poscit; si hoc nimium et intolerabile videatur, certe quidem a Thessalonica. Non enim pecuniam tam grandem in bellum pro ipso nulla spe lucri impensuros, totique imperio Romano cum discrimine se opposituros, qui nec pro seipsis unquam ad Thraciam, aut ultra, armati procedere ausi fuerint. Et arbitrari optimum atque utilissimum hoc esse consilium. Si enim illis urbibus, quarum dominus non sit, dimissis, non sibi et exercitui solum, sed et liberis magnam emolumentum comparare, et insuper infensissimis hostibus suis perditis, reliquarum potens evadere queat, contentum hoc esse debere, nec ultra quam opportunum est, et mediocritas postulat, laborare. Recte, inquit imperator, de lucro ex societate, et opera, et sumptibus in bellum ratio cinaris. Nemo quippe cordatus, nisi prius commodum aliquod e faciendis eluxerit, non gravate defatigari et ærummas perpeti velit. Tu vero si mihi gratificari non vis, non injuria opis tuæ mercedem postules, **494** quam si davi, nullam tibi meriti gratiam debuero. Nec enim qui argento quidpiam ab aliquo emerit, venditori gratias agit. Sin ob solam amicitiam, et ut magno principi pulchrum est, honoris studio gratis mihi opitulabere, primum quidem de teipso, ut decet, merebere: qui non quæstus, ut ignobile vulgus, sed amicitia et gloria

causa milites : deinde multo plura quam desideras, habere licebit. Si enim me Romanorum principem germanum amicum habueris, non solum urbium a Christopoli et Thessalonica, usque ad fines tuos, sed et insularum, et Byzantii, et reliquarum Thraciae imperium habere poteris, quandoquidem amicorum, ut aiunt sapientes, omnia sunt communia (3) : ac praeter factorum decus, major atque insignior utilitatis fructus ad te confluet. Si itaque missa cupiditate hac illiberali me audies, ut gratuito mihi succurras, quod te et nobis dignum est praestabis. Sin id facere nulla alia conditione statuisti, nisi Romanorum civitates tibi prodiderimus, aperte elicto, ut Deo nos adjuvante, aliam et commodam rationem ineamus. Plane enim scias velim, nos non multas et nobiles quas dixisti, verum nullam, quamvis abjectissimam volentes tradituros, et cum salute illius libenter aliorum salutem commutatu-

πολλοῦ τοῦ περιόντος. Εἰ γὰρ ἐμὲ τὸν ἀρξοντα Ῥωμαίων, γνήσιον κτήση φίλον, αὐ τῶν ἐκ Χριστουπόλεως μόνον καὶ Θεσσαλονίκης ἀχρι τῆς σῆς ἡγεμονίας ἔρων πόλεων, ἀλλὰ καὶ νήσων καὶ Βυζαντίου καὶ τῆς ἄλλης Θράκης ἔχειν ἐξέσται τὴν ἀρχήν· κοινὰ γὰρ οἱ σοφοὶ φασὶ τὰ φίλων, καὶ συμβήσεται σοι μετὰ τῆς ἀπὸ τῶν ἔργων φιλοτιμίας, καὶ μαίζω καὶ θαυμασιωτέραν τὴν ὠφέλειαν κερῶσθαι. Εἰ μὲν οὖν ἐμοὶ πειθόμενος, καὶ πᾶσαν ὑπεριδὼν μικρολογίαν, προίκα βοηθήσεις, σαυτῶ τε καὶ ἡμῖν προστήκοντι βουλευσῆ. Εἰ δ' ἄρα οὕτως ἔγνωκας ὡς οὐδενὶ τῶν τρόπων ἑτέρων βοηθήσεων, εἰ μὴ σοι καταπροδοίημεν τὰς Ῥωμαίων πόλεις, ἀλλ' ἡμῖν γε φράσον φανερώς, ὡς ἂν πρὸς ἑταρόν τι τῶν λυσitteλεῖν τραπώμεθα δοκούντων Θεοῦ συναϊρομένου. Ἴσθι γὰρ, ἴσθι σαφῶς, ὅς οὐ πολλάς καὶ θαυμασίας, ἃς περ εἴρηκας αὐτὸς, ἀλλ' οὐδεμίαν καὶ τὴν φαυλοτάτην ἐπόντες ἔντες κρηνητόμεθα, οὐδ' ἀλλαξιμένην ἂν ἡδέως αὐτῆς τὴν σφετέραν καὶ τῶν παιδῶν σωτηρίαν.

CAPUT XLIV.

Dolet recusatione Crales. Helena uxor causam Cantacuzeni apud proceres agens, nullo modo interficiendum docet; nec vacuum dimittendum, sed adjuvandum, idque gratis, una tantum conditione posita, ut amicum se fore et ablatarum civitatum nullam repelliturum juret. Nam a prudentia laudat Liberus, et consilium cum Crale ceterisque amplectitur. Imperator suorum consilium de concedendis quae Crales peteret, iratus repudiat.

Crales ad spiritus tam excelsos, tantumque in adversa fortuna robur obstupescere, et dolere mirifice quod nihil impetrasset. Helena autem conjux praesens, et cogitationes viri conjectans, nempe urbes sibi ab imperatore negatas aegre ferro, eum de sententia deductura, accersitis quatuor et viginti totius provinciae potentissimis proceribus, sic eos affatur : In nostro situm esse arbitrio, praesenti Romanorum imperatori, aut bene facere, aut male, nemo utique inflicabitur. Videndum tamen, utram partem amplexi, prudentiam et utilitatem saeculi videamur. Si igitur malefacere voluerimus, aut omnino eum occiderimus, aut vacuis, ut aiunt, manibus dimitemus, nulla cura aut ope dignati videlicet. Quod ad eadem attinet, nescio

Ὁ μὲν οὖν Κράλης ἐξεπέπληχτο μὲν τὴν τόλμαν τοῦ φρονήματος, καὶ τὴν καρτερίαν τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς, ἤχθετο δὲ οὐκ ἀνεκτώως ὅτι μὴ πείθειν εἶχεν. Ἐλένη δὲ ἡ γαμετὴ παρούσα, καὶ τῆς διαβολῆς τοῦ ἀνδρὸς καταστοχαζομένη ὡς βραδέως φέροι τὴν περὶ τῶν πόλεων ἀπζήρηυσιν τοῦ βασιλέως, μεταστῆσασα τὸν ἀνδρα, καὶ τοὺς ἐν τέλει καὶ μεγάλα δυναμένους παρ' αὐτοῖς προσπεμφαμένη τέσσαρας ἔντας πρὸς τοῖς εἴκοσιν, Ὡς μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔστιν, εἶπεν, ἀφιγμένον πρὸς ἡμᾶς τὸν Ῥωμαίων βασιλέα εἶ ποιεῖν, ἢ τὸ ἐναντίον, οὐδεὶς δὴ ποῦθεν ἀντερεῖ. Σχεπτέρον δὲ ὁποτέρῳ προσθεμένους νοῦν ἔχοντα καὶ λυσitteλοῦντα δόξομεν ἐλέσθαι ἑαυτοῖς· εἰ μὲν οὖν ἐλοίμεθα κακῶς ποιεῖν, ἢ ἀποκτενοῦμεν πάντως, ἢ κενὰς ἀποπέμφομεν, ὃ φασὶ, χερσὶ, μηδεμιᾶς προνοίας, ἢ ἐπικουρίας ἀξιώσαντας. Τὸ μὲν οὖν ἀποκτείνεσθαι, οὐκ εἶδα εἰ τις εἰς τοσοῦτον

Jacobi Pontani notae.

(3) Festive. Nihil hoc dicto vulgatius, quod ab Euripide profectum est. Pericleide hinc probabat Socrates, sapientum esse omnia, quod et alibi a me notatum memini. Quia, inquit, deorum sunt omnia. Sapientes amici sunt deorum. Amicorum omnia sunt communia. Ergo sapientum sunt omnia.

Verumtamen scimus multos sapientes hujus mundi, cum haberent deorum opera, interim multis, etiam necessariis eguisse. Christianis tantum sapientibus dicere cum Paulo licet, Nihil habentes, et omnia possidentes.

ἀπανθρωπίας ἦκει καὶ ὀμότητος, ὡς αὐτὸς τε
 εἶεσθαι καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύσαι. πρὸς γὰρ τῷ
 θεῷ ἐχθίστην εἶναι τὴν τοιαύτην τόλμαν, καὶ παρὰ
 πᾶσιν ἀνθρώποις σαφῆ παρέχεται κακίας καὶ
 μοχθηρίας ἀπόδειξιν ὑπερβολῆς. Τὸ γὰρ νῦν τε
 ὄντα Ῥωμαίων βασιλέα, καὶ πρὶν εἰς τοῦτο ἦκειν
 σχήματος πολλοῖς πρότερον χρόνοις ὁμοίως ἄρχοντα,
 καὶ παρὰ πάντων καὶ Ἑλλήνων καὶ Βαρβάρων
 ἀγαπώμενον καὶ περισπούδιστον ὄντα διὰ τὴν προσ-
 οὔσαν ἐπιείκειαν, καὶ σύνεσιν, καὶ φιλοτιμίαν ἐν
 πᾶσιν ἀγαθοῖς, νῦν ἦκοντα παρ' ἡμᾶς διὰ πραγμά-
 των μεταβολὴν, πρὸς τῷ μὴ προστῆναι, καὶ ἀνή-
 χεστα διαθεῖναι, οὐκ ὀμότητος καὶ ἀπανθρωπίας
 μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσιθείας ἔγκλημα ἡμῖν δικαίως
 περιάψαι. Οὐ δὲ ἕνεκα, τῶν τοιούτων αὐτῆ τε
 ἔγνωκα, καὶ ὑμῖν ἀποσχέσθαι παραινῶ· τὸ δ'
 ἀποπέμπειν ἀπρακτον, ἀβουλίας ἂν τις τεθεῖη λογι-
 ζόμενος ὀρθῶς· οὐ γὰρ μόνον ἀγνοίας περὶ τὰ καλὰ
 καὶ ἀφιλοτιμίας δικαίως ἂν ἀλοίημεν παρὰ τοῖς
 κρίνειν τὰ τοιαῦτα δεῖνοῖς, οὐδ' ἂν ἐπεθύμουν πολλοὶ
 τῶν δυναστῶν, καὶ πολλὰ ἐπραγματεύοντο φίλον
 ἔχειν, τοῦτον ἔχοντες αὐτοὶ, καὶ δυνάμενοι τῶν
 ἄλλων μᾶλλον τὴν παρ' αὐτοῦ φιλίαν καρποῦσθαι,
 ἐκόντες ὄντες προηκάμεθα δι' ἀγροικίαν. Ἄλλ' εἴ-
 ποτε συμβαίη καὶ Ῥωμαίων ἄρξαι, μεμνημένος ὡς
 οἰδεμιᾶς ἐπικουρίας τύχοι παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ τόγε
 εἰς ἡμᾶς ἦκον, καὶ τοῖς πολεμοῖς καταπραδοθείη·
 οὐδὲ γὰρ ἦττον τοῦτου νυνὶ τὸ ἀποπέμψαι εὐναται·
 ἀμυνεῖται δικαίως, καὶ κακῶς ποιήσει τὰ ἡμέτερα,
 ἄλλων τε πολλῶν προφάσεων εὐκοπήσας ἂν, καὶ τὴν
 νῦν προδοσίαν ἐπικαλῶν. Δι' ἃ οὐδὲ ἀποπέμπειν
 ἀπρακτον οἶμαι λυσιτελεῖν. Λείπεται δὲ βοηθεῖν, ἢ
 παραχωρήσαντι τῶν πόλεων ὧν αἰτούμεν, ἢ προῖκα
 καὶ διὰ φιλοτιμίαν. Τὸ μὲν οἷον τῶν πόλεων παρα-
 χωρεῖν αὐτὸν, ἐμοὶ μὲν ἡδίστον, καὶ μάλιστα βου-
 λοίμην ἂν· ἐκεῖνος δὲ, ὡς ὀρθῶμεν, τοσοῦτον ἀπέχει
 τοῦ διὰ τὴν παρούσαν οὐσπραγίαν κατεπτηκέναι
 καὶ ταπεινὰ καὶ ἀνελεύθερα φρονεῖν, ὥστ' ἡδίως ἂν,
 ὥσπερ ἔφη, τῆς αὐτοῦ καὶ παιδῶν καὶ πάντων τῶν
 συνόντων σωτηρίας τὴν μεῖς καὶ φαυλοτάτης πό-
 λεως ἀλλάξαιτο. Ὅτε τοίνυν οὕτως ἔχει καὶ ἐλευ-
 θέρῳ πρόποντα ἀνδρὶ καὶ βασιλεῖ προσήκοντα
 ἀπεφῆνατο, βέλτιον ἐμοὶ τε εἶδοξε, καὶ ὑμῖν πᾶσι
 παραινῶ ἢ ἐκεῖνος ἀξιοῖ ποιεῖν, καὶ πᾶσαν μικρο-
 λογίαν καὶ ἀνελευθερίαν ἀπορρίψαντας, πάσῃ δυ-
 νάμει βοηθεῖν, καὶ τὴν Ῥωμαίων αὐτῷ ἡγεμονίαν
 κατακτᾶσθαι, οὐ μικρὰν ὀφέλειαν ἡγουμένους τὴν
 παρὰ πάντων ἡμῖν εὐκλείαν ἐσομένην, καὶ τὸ φίλον
 κτήσασθαι καὶ σύμμαχον τοιοῦτον, ἂν πολλοὶ μὲν
 ἐπιθυμοῦσι, τυγχάνουσι δὲ οὐδὲ ὀλίγοι· καὶ ἂν οἱ
 ἔχοντες, ἀγνοήσαντες αὐτοὶ, καὶ τὰ χεῖριστα καὶ
 ἀλυσιτελέστατα βουλευσάμενοι, ἑαυτοῖς ἀπέωσαντο
 ἐκόντες. Τοῦτο δὲ μόνον παρ' αὐτοῦ αἰτεῖν ὀρθῶς
 βεβαιοῦσθαι, ὥστε σύμμαχόν τε καὶ φίλον διὰ βίου
 ἡμῖν εἶναι, καὶ ἄς ἔχομεν νυνὶ πόλεις αὐτοὶ τε καὶ
 πατέρες οἱ ἡμέτεροι, τῆς Ῥωμαίων ἀφελόμενοι
 ἡγεμονίας μηδεμίαν ἀπαιτεῖν, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς
 καταστή· μηδὲ πόλεμον κινεῖν περὶ αὐτῶν ἐπιχει-
 ροῦντα ἀφελῆσθαι. Ὡ καὶ αὐτὴν οἶμα: συνθήσασθαι

laceam, tale scelus apud Deum esse odiosissimum,
 apud homines quoque universos certum incredi-
 bilis malitiæ et improbitatis argumentum est.
 Etenim cum qui nunc Romanorum imperator est,
 et priusquam insignia accepit, diu imperatoris
 munus gessit, et omnibus tum Græcis, tum Bar-
 baris charum, et propter eam, qua præditus est,
 lenitatem, prudentiam, et omnis honestatis stu-
 dium certatim expetendum, et nunc ad nos rebus
 labefactatis confugientem, non tantum non tueri
 ac tegere, sed etiam importunissime violare, non
 crudelitatis solum et immanitatis, sed impietatis
 quoque in crimine nos jure posuerit. Quare scelus
 hujusmodi et ipsa fugere statui, et ut vos æque
 fugiatis, moneo. Re autem infecta eum dimittere,
 id bonus rerum æstimator amentiaæ ascripserit.
 Non enim solum ut honesti ignorantēs, et ab omni
 cogitatione laudis averse, a peritis judiciis me-
 rite redarguemur, si cujus amicitiam multi prin-
 cipes sollicitè et laboriose quæsierunt, hunc ipsi
 nobiscum habentes, cum possemus ante alios ejus
 amicitiam consequi, ex quadam rusticitate volen-
 tes deseruerimus. Atqui si quando cum Romanis
 jura dare contigerit, memar, se nullum hinc auxi-
 lium abstulisse, sed quantum in nobis fuit, etiam
 hostibus suis objectum (perinde enim est, nunc
 ipsum inanem dimittere, atque hostibus prodero),
 non injuria se ulciscetur, et nobis malum dabit,
 cum ad alias causas non paucas hæc etiam prodi-
 tionis accesserit. Quocirca si rei nostræ consultum
 cupimus, inanem dimittendum non puto. Relinquitur
 ergo adjuvandum, aut cedentem urbibus quas
 petimus, aut gratuito certe, ut istæ nobis honoris
 sit. Si oppidis cederet, id mihi jucundissimum
 atque optatissimum foret. At ille, quod videmus,
 tantum abest, ut præsentī calamitate consternatus,
 humile quidpiam abjectumque cogitet, ut libenter,
 quemadmodum professus est, etiam filiorum et
 qui cum eo sunt omnium salutem cum uno et
 ignobilissimo oppidulo commutaverit. Quando igitur
 res ita se habet, et ille hominī ingenuo atque
 imperatori decora affirmavit, præstare mihi visum
 est, et ad idem vos omnes adhortor, ut quæ vult
 ei concedamus omnique illiberali et sordida cu-
 piditate posita, **496** ad Romanum principatum
 acquirendum totis viribus ei studeamus: non exi-
 guum fructum arbitrati, quam apud omnes gloriam
 adipiscemur, cum talem amicum nobis sociumque
 paraverimus, qualem multi exoptantes, pauci in-
 veniunt: et qualem qui habebant, nescientes qua-
 lem haberent, rationibus suis longe pessime con-
 sultantes, ultro repulerunt. Hoc solum ab eo
 petendum ut se in omni vita amicum et socium
 nobis fore, et quas nunc urbes, sive per nos,
 sive per patres nostros a Romanorum principatu
 divulsas tenemus, earum nullam repetiturum,
 quando in imperium venerit, nec bellum ea gratia
 moturum, sacramento confirmet. Quam conditio-
 nem, ut justam, nec quasi idcirco rempublicam

Romanam prodat, maculae futuram, non illibenter accepturum confido. Talis fuit Helenae Crakenae in conventu sententia. Quae ut conticuit, et maritus principibus dicendi copiam fecit, addendique, si cui melius aliquid in mentem veniret, Liberus procerum longe potentissimus, qui primus imperatori occurrerat, cumque unico diligebat, Si Crakena uxor tua, inquit, non satis, aut ad gloriam principatus Triballici partem pertinentia profata esset, liceret cuiquam quod deesset supplere. Nunc tanta inest in ejus oratione intelligentia et consilii bonitas, ut nec multo intelligentissimus meliora, nec benevolentissimus utiliora nobis suadere possit. Quare et ego idem cum ea sentio, teque hortor, uti amplius ne labores, sed hunc imperatoris ad nos adventum clarissimi nominis materiam ducentes, alacriter ei succurramus. Haec breviter Liberus, quae cuncti, nihil adjicientes, ut ex vero dicta approbarunt. Crates quoque conjugii gratias agere, quod sibi, ut magno principi gloriosissima et excogitasset, et suasisset, consiliumque etiam ipse ratum habuit. At enim Crates, uxore et dynastis hunc in modum de imperatore consultantibus, quotquot cum eo Romani adventerant, anxii ne propter illius in recusando constantiam a Triballis malo mactarentur, advenientes rogabant, ut tempori serviret, et quae tanti momenti non essent, ea ne tam praefracto abnueret, postulataque Barbarorum expleret, ne alioqui ira succensi, in eos acerbè saevirent. Ille torvum ac truculentum intuitus, facessere cum istoc consilio jubet, quod **497** vivo mortuoque magnum dedecus turpitudinamque afferret. Nolle enim imperium Romanum prodere, nec barbaris hominibus uliro in manus dare, quamvis longe majoribus ac dicitur malis premeretur: verum ita pro eo pugnaturum, et ejus jura custoditurum, velut si eo totosibi subiecto, ipse plenam ac summam statuendi auctoritatem habens, cum Triballis, Moesis, aut aliis vicinorum Barbarorum de foedere ageret. Illi severitate responsionis percussi, statim se subduxerunt. ἀνθρώποις ἐκόντων εἶναι ἐγχειρίσαι, εἰ καὶ μείζονσι οὕτω περὶ αὐτῆς ἐναστήσεται, καὶ τὸ δίκαιον αὐτῇ φυλάξει. ὡσπερ ἂν εἰ αὐτοκράτωρ ὦν αὐτῆς, καὶ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ πεποιημένος, πρὸς Τριβαλοὺς, ἢ τινὰς τῶν ὁμόρων βαρβάρων διαλέγοιτο περὶ σπονδῶν. Οἱ μὲν οὖν αὐτίκα, πρὸς τὸ ἀύστηρόν τῆς ἀποκρίσεως ἐνδόντες, ὑπεχώρουν.

CAPUT XLV.

Crates imperatori laeta nuntiat et rogat, ne semel ablatas urbes repetat, quod ille promittit, si foedus servent. Praesente archiepiscopo inter Cratem et imperatorem juramenta dantur certis conditionibus. De Chrele Triballo contentio. Quo honore adveniens archiepiscopus exceptus fuerit. Crates quare ad Cratem reverti voluerit. Helenicus Chreli traditur. Controversia propter eundem inter reges. Khenitini castellum Syrgi deditur; ejus in praesidiarios et cives quosdam tyrannus.

Crates e consilio rediens, Vicisti, inquit, imperator, ac nobis persuasisti, ut amicitiam tuam grandi pecuniae et amplis urbibus anteponeudam conseamus. Itaque omnes quasi quibusdam vinculis tibi astrictos trahis, et quasi de compacto sumptum facere, et quemvis tua causa laborem hilariter perferre constituimus. Proinde tu quae libet impera: nos imperata studiosissime liben-

Δ ῥηδίως, δίκαιόν τε ἔν ὁμοῦ καὶ μηδ' αὐτῷ τινα αἰτίαν ἐπιφέρων, ὡς καταπροδοίῃ τὰ Ῥωμαίων. Ἐλένη μὲν οὖν ἡ Κράλη γαμετὴ τοιαῦτα συνεβούλευεν ἐπ' ἐκκλησίας. Τοῦ δὲ ἀνδρός, μετὰ τὸ πάυσασθαι ἐκείνην λέγουσαν τοῖς ἐν τέλει τὴν βουλήν προτιθεμένου, καὶ εἰ τις τι τὸ βέλτιον ἔχει κελεύοντος τοῖς εἰρημένοις προτιθέσθαι, Λίθερος δὲ πρώτως βασιλεὺς συντυχῶν, τῶν ἄλλων τῶν ἐν τέλει μάλιστα ὦν ὁ δυνατώτατος, καὶ φιλίως ἄγαν διακαίμενος πρὸς βασιλέα. Ἄλλ' εἰ μὲν ἀτελῆ τινα, εἶπεν, ἢ πρὸς εὐδοξίαν ὀλίγα συντείνοντα τῇ Τριβαλῶν ἀρχῇ, ἢ σὴ γαμετὴ Κράλαινα ἐφθέγγετο, εἶχεν ἂν τις προστιθέσθαι τὰ ἐνδέοντα. Νῦν δ' εἰς τοσοῦτον ἔχει καὶ φρονήσεως καὶ εὐβουλίας, ὡς μήτε τὸν ἄγαθον συνετώτατον δοκοῦντα εἶναι, μήτε τὸν εὐνοῦστατον ὄντα βελτίω καὶ λυσιτελέστερα δυνήσεσθαι ποτὲ βουλεύσεσθαι. Ὅθεν αὐτὸς τε πέπεισμαι, καὶ σοὶ παραινῶ μηδὲν περαιτέρω πολυπραγμασιεῖν, ἀλλ' εὐδοξίας πρόφατιν λογισάμενον ἡμῖν εἶναι τὴν βασιλείω ἐνθάδε ἀριζῶν προθύμως βοηθεῖν. Τοιαῦτα μὲν καὶ Λίθερος εἶπεν ὡς ἐν βραχεῖ. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες οὐδὲν προσέθεντο τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' ὡς καλῶς ἔχουσιν ἐπέψυφιζοντο. Κράλης δὲ καὶ αὐτῆς πολλὰς ὁμολογεῖ χάριτας τῇ γυναικὶ ὅτι προσήκοντά τε αὐτῷ ἀρχὴν μεγάλην περιβεβλημένω, καὶ πολλὴν οἰσοντα τὴν εὐκλείαν καὶ ἐβουλεύετο, καὶ ἐπεισε, καὶ τὴν βουλήν ἐκύρου καὶ αὐτὸς. Ἐν ὅτῳ δὲ τοιαῦτα Κράλης τῆ καὶ ἡ γυνή, καὶ οἱ ἐν τέλει περὶ βασιλείω ἐβουλεύοντο, ὅσοι Ῥωμαίων βασιλεὺς παρήσαν συνεπόμενοι, δείσαντες μὴ διὰ τὴν ἐκείνου ἐναστασιν ὑπὸ Τριβαλῶν τι περὶ αὐτοῦ κακουργηθῆ, προσελθόντες ἐδέοντο βασιλείω προσήκοντα τῷ καιρῷ ποιεῖν, καὶ μὴ σφόδρα ὑπὲρ τῶν μὴ λίαν ἐνίστασθαι προστηκόντων, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀξίωσιν ἐνδοῦναι τοῖς βαρβάροις, μὴ διὰ ταῦτα ἐξαχθέντες πρὸς ὀργὴν ἀνήκεστα διάθωνται αὐτοῦς κακά. Ὁ δὲ, αὐτοῖς δριμύ καὶ βλοσυρὸν ἐνιδὼν, ἀφίστασθαι ἐκέλευε, καὶ μὴ τοιαῦτα συμβουλεύειν, ἀ πολλὴν ζῶντί τε οἶσαι τὴν ἀδοξίαν, καὶ μετὰ τελευτῆν. Οὐ γάρ ἂν καταπροδοίῃ τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων· οὐδὲ βαρβάροις πολλῶ καὶ δεινοτέροις περιέχοιτο κακοῖς· ἀλλ' αὐτοκράτωρ ὦν αὐτῆς, καὶ πᾶσαν ὑφ' ἑαυτῷ πεποιημένος, πρὸς Τριβαλοὺς, ἢ τινὰς τῶν ὁμόρων βαρβάρων διαλέγοιτο περὶ σπονδῶν. Οἱ μὲν οὖν αὐτίκα, πρὸς τὸ ἀύστηρόν τῆς ἀποκρίσεως ἐνδόντες, ὑπεχώρουν.

Δ Ὁ Κράλης δὲ ἐκ τῆς βουλῆς πρὸς βασιλέα ἐπαίρων, Νενίκηκας, εἶπεν ὑπομειδιῶν, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάντας ἐπεισε πολλῶν χρημάτων καὶ πόλεων μεγάλων τὴν σὴν ἡγεῖσθαι φιλίαν προτιμοτέραν. Ὅθεν καὶ πάντας τοῖς τῆς σῆς φιλίας δήτας ἀπήγαγε δεσμοῖς, καὶ πάντες ὡσπερ ἐξ ἐνός συνθήματος, καὶ χρήματα ἀναλοῦν, καὶ πάντα πόνον ὑπὲρ τοῦ προθύμως εἰλόμεθα ὑφίστασθαι. Τοιγαρ-

οὖν σὲ μὲν χρεῶν τὰ κατὰ γνώμην ἐπιτάττειν, ἡμᾶς δὲ τὰ ἐπιτεταγμένα πράττειν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ. Ἡξίου τε, ὡσπερ ἐβουλεύσατο μετὰ γυναικὸς καὶ τῶν ἐν τέλει, ὄρκους παρασχέσθαι τοῦ τε σύμμαχον καὶ φίλον βέβαιον διὰ βίου παντὸς αὐτοῖς μενεῖν, καὶ τοῦ μηδεμίαν τῶν νυνὶ κατεχομένων πόλεων ὑπ' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς τε καὶ πατήρ, τοῦ τε Ῥωμαίων βασιλέων πρὸς ἀλλήλους πολέμου κεινημένου, καὶ ὕστερον Ἀνδρονίκου τοῦ νέου βασιλέως ἐτι περιόντος, αὐτὸς ἔχει ἀφελόμενος, ἀπαιτήσιν καταστάντα πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὡς προσηκούσας τοῖς Ῥωμαίων βασιλεύσιν. Ὁ βασιλεὺς δὲ πρὸς μὲν τὸ πεπεισθαι προίκα, καὶ φιλοτιμίας μόνης ἔνεκα καὶ φιλίας τῆς εἰς αὐτὸν ἐπικουρεῖν ἔφασκεν, οὐκ αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναικί, καὶ τοῖς ἐν τέλει πολλὰς χάριτας ὁμολογεῖν, ὡς ψήφῳ κοινῇ τὰ τοιαῦτα ἐλομένοις. Περὶ γὰρ μὴν τῶν ὄρκων οὐς ἀξιούσιν ἐπὶ τῷ μὴ παρενοχλεῖν ὑπὲρ τῶν ἄχρην κατεχομένων ὑπ' ἐκείνων πόλεων παρασχέσθαι καταστάντα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, μάλιστα ποιήσει τὴν γνώμην φαναράν. Εἰ μὲν γὰρ ἐτι νῦν ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦσαν, καὶ διασώζειν ἑαυτὰς τῶν δύναντο, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτὸς προήκατο, ὡσπερ οὐδὲ τὰς ἄλλας· ἀλλ' εἴλετο ἂν ῥᾶλλον πρότερον ἀποθανεῖν, ἢ ἀγεννὲς τι καὶ ἀνελεύθερον ἀνασχέσθαι. Εἰ δ' ἔτισι πρότερον, αἱ μὲν πλειοσύν, αἱ δ' ἐλάττωσι, βασιλέων ἐτι τῶν Ῥωμαίων περιόντων ταύτας ἀφελόμενοι ἔχετε αὐτοὶ, οὐδ' αὐτῷ τινα μέμψιν τὸ προσεσθαι τὰς κατεχομένας ἐπαγάγοι. Καὶ συνέθετο ὄρκους παρασχέσθαι, Ἐκεῖνο μὲν τοι, ἔφασκε, χρὴ σκαπεῖν, ὡς ἂν μὲν ἡ εἰρήνη διασώζοιτο καὶ αἱ σπονδαί, αὐτῶν μὴ παρασπονδούντων· αὐτὸς γὰρ παντὶ τρόπῳ τηρήσει τοὺς ὄρκους, οὐς ὁμοῦται, οὐδ' ὑπὲρ τῆς γῆρας καὶ τῶν πόλεων, αἱ πρότερον ὑπὸ Ῥωμαίοις ἦσαν, οὐδὲν παρενοχλήσει καὶ αὐτὸς. Εἰ δ' αὐτοὶ πρὸς πόλεμον πρότεροι χωρήσουσιν ἀδικούντες καὶ παρασπονδούντες, οὐκ ἐκείνων μόνων ὑπὲρ ὧν οἱ ὄρκοι οὐκ ἀφέξεται εἰ δύναιτο, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄνωθεν ὑπηκόους Τριβαλοῖς παραστήσεται ἂν ἐξῆ, ὡσπερ καὶ αὐτοὶ τὰς Ῥωμαίων πάσας, εἰ δύναμις πρὸς τὴν ὁρμὴν παρείη. Κράτης δὲ καὶ ὅσοι παρήσαν τῶν Τριβαλῶν, ἐξεκλήττοντό τε, καὶ διὰ θαύματος ἤγον βασιλέα, ὅτι οὐδὲν ἀγεννὲς, οὐδὲ πεπλασμένον διὰ τὰς περισχούσας τύχας, ἀλλὰ πάντα ἀληθῶς, καὶ ὡς εἶχε διανοίας ἀπεφθέγγετο. Ἡ μὲν οὖν συμμαχία τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον. Ὅρκοι δὲ ἦσαν οἱ ἐπὶ τούτοις, ὥστε βασιλεῖα Καντακουζηνῶν καὶ Κράτην φίλους εἶναι διὰ βίου καὶ συμμάχους, καὶ μηδένα τῆς ἀλλήλων κικουῖν, μήτε τέχνη, μήτε μηχανῇ μηδεμίᾳ, ἀλλὰ βασιλεῖα μὲν τὸν Καντακουζηνῶν, ὧν ὁ Κράτης γέγονε κύριος πόλεων Ῥωμαίοις ὑπηκόων, ἢ παρὰ πατρὸς παραλαβῶν, ἢ αὐτὸς ἀρπάσας ἐτι περιόντος βασιλέως Ἀνδρονίκου, μηδεμίαν μήτε ἀπαιτεῖν, μήτε πόλε-

A tissimeque conficiemus (4). Rogabat item, ut quemadmodum in concilio esset visum, sacramento perpetuam ac stabilem cum ipsis societatem amicitiamque sanciret, et nullam urbium, quas nunc ipse possideret, quasque ipse paterque Romanis imperatoribus inter se belligerantibus, et postea Andronico juniore adhuc spirante ipse abstulisset, adepto imperio, tanquam Romanorum imperatorum propriam repetiturum. Imperator, quod gratis ductique honoris et amicitiae desiderio sibi opem ferre decrevissent, non ei solum, sed et uxori principibusque multas se gratias agere testatus est, ut qui communi calculo ita vellent. De juramento autem quod postularent, nempe cum in imperium venisset, de occupatis urbibus nihil negotium exhibiturum, quid sentiat, apertissime ostensurum. Si etiam sub Romanis essent, seseque tueri possent, non se illas, quomodo nec alias neglecturum, **498** sed moriturum prius, quam inobelle aliquid parumque ingenuum commissurum. Quia vero alias multis, alias paucioribus abhinc annis, Romanis imperatoribus adhuc superstilibus, ablatas tenerent, nec se reprehensionem incursum, si tandiu usurpatis dimiserit. Et pactus est juraturum; videndum ipsis, ut pacem ac foedus sancte tueantur, se omniratione jurata praestitutum, nec pro regione et oppidis, quae Romanis antea paruisserent, molestiam eis creaturum. Si priores per iniquitatem atque perjurium arma ceperint, non solum illis, quorum causa jurarit recipiendis, si poterit, non temperaturum, sed etiam jam olim Triballorum peculiares, si quiverit, subacturum, sicut et ipsi Romanorum omnes subigerent, si voluntati vires responderent. Crates, et qui aderant Triballi, admirari et obstupescere imperatorem, qui quamquam exsul et miser, nihil tamen timidum neque fictum, sed sincere omnia et ex animo locutus esset. Ac de societate quidem actum est isto modo; in has autem condiciones juratum: Ut imperator Cantacuzenus et Crates amici ac socii essent in omne tempus, neuterque alterius provinciam infestaret ullis artibus, aut machinis: sed Cantacuzenus urbium Romanarum, quarum Crates esset dominus, sive eas a patre accepisset, sive ipse eas Andronico imperatore vivente sub se redegisset, nullam neque repesceret, neque ob eas ullum bellum intentaret: reliquae vero, quae nunc etiam sub Romano imperio censerentur, Cantacuzeni essent, nullamque Crates ullis artibus machinisve adimeret, sed imperatorem ad eas subjiciendas juvaret tantummodo. Et quotquot quidem aut armis caperentur, aut ex pacto se dederent imperatori praesenti, has imperator haberet, Triballi

Jacobi Pontani notae.

(4) Virgil. *Aeneid.* 1:

— Tuus, o regina, quid optes
Explorare labor, mihi jussa capessere fas est.

Afferri ex epistola M. Antonii ad quemdam septemvirum, capitalem hominem, collegam ipsius haec verba *Philipp.* v M. Tullius: *Quid concupiscas tu videris; quod concupiveris certe habebis.*

nihil injuriarum facerent. **¶** Non absente imperatore, aut ipse Crates vel armis, vel ditione, vel pecunia incolis corruptis, aut dynastarum ei subjectorum aliquis urbem Romanam subegisset, hac quoque imperatoris esset, et reposeenti nihil causando redderetur. Item ut ipse Crates Annæ Imperatrici et Joanni ejus filio imperatori hostis esset, nec unquam foedus cum illis feriret, sed incommo- daret pro viribus, Cantacuzenum imperatorem adjutans quam posset strenuissime. Compos autem imperii Cantacuzenus, Cratem sua potentia tuere- tur, si quis eum invaderet, ac pro hoste duceret, qui in eum expeditionem pararet. **499** Multa etiam verba facta de Chrele Triballo: quem cum Crates sibi vindicaret, propter communionem gentis, imperator, quod adhuc vivente imperatore Andronico transfugisse ad Romanos affirmaret, et in præsens non solum sub imperio Romano adnu- meraretur, sed etiam sibi peculiarem se addixisset: et insuper juramentum proferret, quo Chreles Cantacuzeno fidem obedientiamque suam obligas- set, quoniam justa dicere videbatur, Crates annuit, et juramento subscripsit. Cum his igitur conditionibus regum sacramenta conscripta sunt. Cæterum et archiepiscopum Triballorum adesse oportebat, in cujus præsentia juraretur. Is a Crate evocatus, mox adfuit; cui ad medium atrii proce- dens obviam Crates, frenum equi quo vehébatur apprehendit, et ad locum, quo descendere solebat, perduxit. Quem deinde salutans, lausta ab eodem comprecatione iustratus est. Cantacuzenus ex ædibus prodire non est permissus, sed pro impe- ratorum Romanorum consuetudine intra aedes oc- currens, et salutans, similiter bonis precibus ab eo dignatus est. Cum reges postero die sacramenta dicturi essent, Chreles ad Cratem mittens fidem petit ut ad ejus auctoritatem rediturus, Meleni- cumque traditurus. Chreles enim, tametsi Canta- cuzenum Romano potiri imperio, et ei subesse mirabiliter cupiebat, non tamen etiam ejus causa objectare se periculis volebat. Ut autem post illa ad Gynæcocastrum gesta imperator ad Triballos est profectus, opinatus a Crate coactum, tam asia quæ essent Romanorum, tam ipsam quoque illi dedi- turum (norat enim Cratem defectionem suam ini- que tulisse), timensque ne sibi propter conjunctio- nem cum imperatore una pereundum esset, consi- derabat qua ratione Melenicum occuparet: qua tradita Cratis iram placaret. Sed cum armis haud expugnabilem cognosceret, quod natura et operi- bus esset munitissima, primum quidem alimenta importari vetabat, deinde aperta vi eam adorie- batur. Asanes et præsidarii cernentes penuria commeatus obsidionem diutius sustineri non posse (imperator namque propter eventa, de quibus diximus, accurrere cum auxilio non licebat), et cum aliud præterea ipsis quiddam contigisset, Chreli urbem dediderunt. Qui ad Cratem misso oratore, palam ei se adjunxit. Quo ille facto supra

A μόν τινα κινᾶν περὶ αὐτῶν· τὰς δὲ ἐπιλοίπους, ὄσαι νῦν ἐστὶ ὑπὸ τῆν Ῥωμαίων τελοῦσιν ἡγεμονίαν. ἔχειν αὐτὸν, καὶ μηδεμίαν ἀφαιρεῖσθαι Κράλην μήτε τέχνη, μήτε μηχανῆ μηδεμιᾶ, ἀλλὰ συμμαχεῖν μένον βασιλεῖ ἐπὶ τῷ ταύτας καταδουλοῦσθαι. Καὶ ὄσαι μὲν αὐτῶν ἢ ὄπλοις ἀλῶσιν, ἢ ὁμολογίᾳ προσχωρήσουσι παρόντος βασιλέως, ταύτας ἔχειν βασιλέα, καὶ Τριβαλοὺς ἀδικεῖν μηδέν. Ἄν δ' ἀπόντος βασιλέως, ἢ αὐτὸς Κράλης, ἢ ὄπλοις, ἢ ὁμολογίᾳ, ἢ χρήμασι τοὺς κατοικοῦντας διαφθείρας, ἢ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνατῶν τις πόλιν παραστήσεται τῶν Ῥωμαίων ὑπηλῶν, καὶ ταύτην εἶναι βασι- λέως, καὶ ἀποδιδόναι ἀπαιτοῦντι μηδὲν πολυ- πραγμονοῦντας. Αὐτὸν δὲ Κράλην πολέμιον εἶναι Ἄννη τε τῇ βασιλίδι, καὶ τῷ υἱῷ Ἰωάννη τῷ βασιλεῖ· καὶ σπένδασθαι μηδέποτε, ἀλλὰ κά- κοῦν κατὰ τὸ δυνατόν βοηθοῦντα Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ, τρόπῳ ὅπῳ ἂν δύναται ἰσχυροτάτῳ· καταστάντος δὲ καὶ Καντακουζηνοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς. Κράλη συμμαχεῖν κατὰ τὸ δυνατόν, ἂν τις ἐπιῆ ἐπ' αὐτὸν, καὶ πο- λέμιον ἡγεῖσθαι τὴν αὐτῷ ἐπιστρατεύοντα. Γενομένου δὲ καὶ περὶ Χρέλη τοῦ Τριβαλοῦ λόγου οὐκ ὀλίγου, καὶ Κράλη μὲν αὐτὸν ἀντιποιουμένου, διὰ τὸ δούλον, βασιλέως δὲ ὡς ἐστὶ Ἀνδρονίκου περιόντος τοῦ βασιλέως αὐτομόληταιεν ἰσχυριζομέ- νου, καὶ νῦν αὐ μόνον ὑπὸ τῆν Ῥωμαίων τελοῖη ἡγε- μονίαν, ἀλλὰ καὶ ἰδίως αὐτῷ προσχωρήσοι, καὶ εἴποιτο πράττειν τὰ αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ ὄρκους ὑποδεικνύντος, δι' ὧν συνέθετο ὁ Χρέλης δουλεύειν Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ, ἐπεὶ δίκαια ἐδόκει λέ- γειν, συνέθετο καὶ ὁ Κράλης, καὶ προσεγράφετο καὶ αὐτὸς τοῖς ὄρκοις. Οἱ μὲν οὖν ὄρκοι οὕτως ἐγρά- φοντο. Ἐδεῖ δὲ καὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῶν Τριβα- λῶν παρῆναι ὡς γεννησομένων ἐπ' αὐτοῦ τῶν ὄρκων· καὶ μεταπεμφθέντος τοῦ Κράλη, παρῆν καὶ αὐτὸς οὐκ ἐν μακρῷ· ἐπεὶ δὲ παρῆν ἐν τῇ οἰκίᾳ Κράλη, ἐκαίνοσ μὲν ἄχρι τοῦ μέσου προσελθὼν τῆς αὐλῆς, ἐπελάθετο τῶν χαλινῶν τοῦ ἵππου, ᾧ ὡχεῖτο ὁ ἀρ- χιεπίσκοπος, καὶ προῆγαγεν ἄχρι οὗ εἰώθει ἀπο- θάινειν. Ἐπειτα προσαγορεύσας, εὐλογεῖτο παρ' ἐκείνου. Βασιλέα δὲ οὐκ εἶασε τῶν οἰκημάτων προ- ελθεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ Ῥωμαίων βασιλέων ἔθος ὑπ- ἦντα τε ἐνδον τοῦ οἰκήματος, καὶ προσαγορεύσας εὐλογεῖτο καὶ αὐτὸς. Μελλόντων δὲ ἤδη εἰς τὴν ὕστισταιαν ὁμνύειν τοὺς ὄρκους, πέμφας ὁ Χρέλης πρὸς Κράλην, πίστει, ἦται, ὡς αὐτὸς τε δουλεύσων αὐτῷ, καὶ Μελενίκον παραδώσων. Χρέλης γὰρ μά- λιστα μὲν ἠθούλετο βασιλέα τὸν Καντακουζηνὸν τὴν Ῥωμαίων ἔχειν ἀρχὴν, καὶ ὑπ' ἐκείνου ἀγεσθαι· διακινδυνεύειν δὲ οὐκ ἠθέλειεν ὑπὲρ ἐκείνου. Ἐπεὶ δὲ συμβαίη τὰ κατὰ Γυναικόκαστρον περὶ βασιλέα, καὶ ἀφίκοιτο εἰς Τριβαλοῦς, νομίσας ὑπὸ Κράλη βιαζόμενον ἐτέρων τέ τινων Ῥωμαίους προσηκόντων ἀνάγκη παραχωρήσειν, καὶ ἐκείνον παραδώσειν, ἤδη γὰρ οὐ περὶ ἐλάττονος τιθέμενον Κράλην τὴν αὐτοῦ ἀποστρασίαν, καὶ δεῖσας μὴ καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς εἰς βασιλέα παραπλήηται φιλίας, ἐσκέψατο εἰ δύ- ναται Μελενίκον καταχεῖν, ἐν αὐτῷ πρὸς Κράλην

ἀρχοῦσα παραίτησις εἶη τῆς ἀποστασίας παρα-
 δόντι. Συνιδῶν δὲ ὡς ὄπλοις μὲν οὐκ ἂν εἶη ἄλωτος
 διὰ τὴν ἄγαν φυσικὴν τε καὶ κατεσκευασμένην ὀχυ-
 ρότητα, σίτου δὲ ἐνδοτεία μᾶλλον, πρῶτα μὲν ἐκώλυσε
 αἶτον εἰσκομίζειν· Ἐπειτα δὲ ἐπέκειτο καὶ φανερώς
 πολεμῶν. Ἀσάνης δὲ καὶ ἡ περὶ αὐτῶν φρουρὰ,
 ἐρῶντες ὡς οὐκ ἀντιστήσουσι πρὸς τὴν πολιορκίαν
 διὰ σίτου ἀπορίαν· βασιλεὶ γὰρ διὰ τὰ συμβεβηκότα
 βοηθεῖν οὐκ ἐνῆν· συμβᾶν δέ τι καὶ ἕτερον περὶ
 αὐτοῦς, παρέδοσαν τὴν πόλιν Χρέλῃ· ὃ δὲ, πρὸς
 Κράλῃν πέμψας, διελίγετο περὶ συμβάσεων, καὶ
 προσεχώρει φανερώς. Κράλῃς μὲν οὖν ὑπερήσθη
 τοῖς γεγενημένοις, καὶ ὄρκους παρείχετο αὐτίκα
 Χρέλῃ καὶ ὑπεποιεῖτο. Βασιλέα δὲ ἐλύπησεν οὐκ
 ὀλίγα τὸ συμβᾶν. Εἰς τὴν ὑστεραίαν γὰρ ἐπεὶ ἤκον
 ὁμῶσοντες τοὺς ὄρκους κατὰ τὰς συνθήκας, Κράλῃς
 μὲν ἡζίου Μελενίκου τε καὶ Χρέλῃν τοῖς ὄρκους μετ-
 εγγραφήναι ὡς προσήκοντας αὐτῷ· πρὶν γὰρ τοὺς
 ὄρκους γενέσθαι προσεχώρησεν. Βασιλεὺς δὲ ἀντέ-
 λεγεν, ἀδικεῖν φάσκων Κράλῃν καὶ παρασπονδεῖν.
 Ἐξ οὗτου γὰρ ἐγένοντο αἱ συμβάσεις, δεῖν ἑκατέρους
 στέργειν οἷς συνέθεντο. Εἰ δ' ἄρα καὶ μέτρια τινα
 ἐθέλοι ἀδικεῖν, Χρέλῃν μὲν ἔχειν ὁμόφυλόν τε ὄντα,
 καὶ ὀλίγω πρότερον αὐτομολήσαντα Ῥωμαίοις, Με-
 λενίκου δὲ ἔαν, ἐξ ἐτῶν ἤδη παλαιῶν ὑπήκοον ὄντα
 τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσι. Κράλῃς δὲ οὐκ ἐτέρω
 ἴφασκεν, ἀλλ' αὐτῷ χρῆσεσθαι διαιετητῇ περὶ ὧν
 ἀμφισβητοῦσι. Τοῖς μὲν γὰρ ὄρκους τοὺς περὶ τῶν
 σπονδῶν, τῇ προτερίας γεγράφθαι· οἷς ἐγγέγρα-
 πται, τὰς μὲν ἡρπασμένας αὐτῷ ἐκ τῆς Ῥωμαίων
 ἡγεμονίας πόλεις ἔχειν, καὶ μηδεμίαν ἀπαιτεῖσθαι
 παρ' αὐτοῦ· τὰς δ' ἐτι τελούσας ὑπὸ Ῥωμαίοις,
 βασιλέα ἔχειν· ὥστ' οὐκ ἂν ἀδικοῖη πολλαῖς πρότε-
 ρον ἡμέραις ἢ γενέσθαι τὰς τοιαύτας συμβάσεις
 Χρέλῃ μετὰ Μελενίκου προσχωρήσαντος, ὡς ἐκ τῶν
 ἐκαίνου γραμμάτων ἐγίνετο καταφανές. Βασιλεὺς
 δὲ πρὸς τε τὸ πείθειν ὁμοῦ διὰ τὰς τοιαύτας εὐρε-
 σιλογίας, καὶ πρὸς τὸ βιάζεσθαι ἔχων ἀδυνάτως,
 παρεχώρησε καὶ ἄκων, καὶ ἐγένοντο οἱ ὄρκοι ἐπὶ
 τούτοις. Μετὰ δὲ τοῖς ὄρκοις ὁ Κράλῃς, τῶν ἐν τέ-
 λει τοῦ δυνατωτάτου αὐτοῦ συναγαγῶν τέσσαρας
 ὄντας πρὸς τοῖς εἰκοσι, τέσσαρας μὲν αὐτὸς κατέ-
 ειχε, τοὺς δὲ εἰκοσι παρεδίδου βασιλεὶ ἅμα ταῖς
 ὑπ' ἐκείνους στρατιαῖς, ὡς πάντα προθύμως, ἅπερ
 ἂν κελεύῃ βασιλεὺς ποιῆσαντας. Ἐκείνος μὲν οὖν
 Διδυμότειχον. Ἡ δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ στρατιὰ ἐπεὶ ἀπῆραν ἡγουμένου Συργῆ, πρὸς Ῥαντίαν ἐστρατο-
 πεδεύσαντα. Ὁ δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ δῆμος, ἐπεὶ ἐπόθετο Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πρὸς τὴν γῆν τῶν
 Τριβαλῶν ἀφιγμένον κατὰ συμφερόν, παρῆν δὲ καὶ Συργῆς μετὰ τῆς στρατιᾶς, ἐπιτίθενται τοῖς διακο-
 σίαις οὗς κατέλιπεν ὁ βασιλεὺς φρουρεῖν ἅμα ἡγεμόνι, καὶ κρατήσαντες, αὐτοὺς τε παρέδοσαν καὶ
 τὸ φρούριον Συργῆ. Ὁ δὲ, τῇ συνήθει χρησάμενος ὀμότητι, ἔκποιε τε καὶ ἔπλα ἀφελόμενος, καὶ τῶν
 ἄλλων ὧν εἶχον ἀπογομνώσας, ἔπειτα πληγὰς ἐκάστην διακοσίας ἐπέτιθει πάντων ὄντων, μηδένα
 παραλιπῶν, τὸ ἀπ' ἐκείνου δὲ κατακλείσας ἐν δεσμωτηρίοις, καὶ πῶν πολιτῶν τοὺς δυνατοὺς, ὡς τὰ
 Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως ἡρημένους, πάντων ἀποστερήσας τῶν ὄντων, καὶ τιμωρησάμενος με-
 τρίως, ἐνίωκ δὲ καὶ καταψήφισάμενος φυγῆν, ἦλθεν εἰς Φεράς.

A modum lætatus, statim ei juravit, atque in fidem
 500 et clientelam suam recepit. Hic casus impe-
 ratorem non parum doluit. Nam postridie, cum ex
 condicto juraturi venissent, Crales Melenicum et
 Chrelem ad juramentum ascribi, ut sibi debitos
 contendebat, quod antequam juraretur, ad se
 accessissent. Imperator renitens, Cralem iniquita-
 tis ac læsi fœderis arguebat. Ex quo enim fœdus
 conceptum sit, utrumque pactis conventis stare
 oportere. Quod si modestius injuriam facere velit,
 Chrelem sibi habeat, quia et contribulis sit, et paulo
 ante ad Romanos transfugerit: Melenicum relin-
 quat, quæ inde a vetustis temporibus Romani
 juris fuerit. Crales contra, non alio, sed ipsomet
 giudice in ista lite usurum. Nam juramenta fœderis
 heri in tabellas relata esse, in quibus pateret, ut
 B quas a Romano principatu abstulisset urbes, sibi
 haberet, nullamque repetere fas esset, quæ autem
 adhuc in eo numerarentur, imperatoris essent.
 Quare nihil hic adversus æquitatem peccari, cum
 multis diebus ante isthæc pacta Chreles ad ejus
 partes transierit, quod ex litteris ejusdem constet.
 Imperator nec persuadere potis, ubi tam prompte
 verba funditabantur, nec cogere, cessit invitus. Et
 juratum utrimque dicitis supra conditionibus.
 Postea Crales quatuor et viginti suorum dyna-
 starum opulentissimis congregatis, et quatuor sibi
 retentis, cæteros cum sua unumquemque copia
 militari imperatori attribuit, facturos alacriter
 omnia, quæ is velit. Cum Triballis igitur Didymo-
 lichum iter adornabat. At qui Thessaloniceæ erant,
 C Syрге ductore Rhentinam processerunt. Castellum
 indigæne ut Cantacuzenum armena cogente ad
 Triballos abiisse acceperunt, et Syrges manum
 adduxit, ducentos ad custodiam ab imperatore
 relictos invadunt, victosque ipsos et castellum
 Syrgi contradunt. Qui solita crudelitate equis, et
 armis, et aliis quæ habebant primum spoliatos,
 post in conspectu omnium singulis, nemine
 excepto, ducentas plagas incutit, et in carceribus
 eos includit. Potentiores autem civis, ut Cantacu-
 zeniceæ factionis, omnibus fortunis exiit, nec
 mediocriter punit, et quosdam exsilio damnat,
 atque ita Pheras venit.

501 CAPUT XLVI.

Apocauchus quid Polystyli egerit; quid ad Didymotichenses scripsisset, qui acerbis litteris respondēt, ei genus vile et mores improbas exprobrantes, ac se in Cantacuzeni auxilium futuros testificantes et tabellariis sequentibus malum minitantes. Apocauchus Byzantii cum plousiū excipitur et pro libidine imperat. Irenes uxoris et ejus fratris super Cantacuzeno metus.

Magnus autem dux Apocauchus Polystylon navi-
bus delatus, quoniam urbs libenter in potestatem
veniebat, de civibus alios, quos in primis suspec-
tos habebat, in naves conjecit, Byzantium eos
portaturus, alios secum facientes ibi reliquit,
nec immerito, praefecto Gudele imperatricis pocil-
latore imposito. Ad Didymotichenses porro scripsit
in haec verba: Quae ob Cantacuzenum Thessalo-
nicæ egerim, nec vobis clam esse opinor, cum
propter magnitudinem omnibus sint notissima.
Quoniam igitur tota de illo spes vestra evanuit,
nihil tergiversantes, ad Ænum (5) mihi vos oc-
currere, et una fratrem meum (qui illic in
custodia erat) adducere oportet. Si et Asanes
vobiscum venerit, res suas fecerit meliusculas.
Siu illic remanere maluerit, omnino vos Ænum
cum fratre veniote. Asanem autem cum sorore
ejusque liberis, ubi Didymotichi fuero, tali cura
dignabor, quam et ipsi, ut pro tempore sufficien-
tem judicabunt. Haec magnus dux ostentationis et
fastus plena scripsit. Didymotichenses, quia nihil
hactenus de imperatore audierant, primum, ut
debuerunt, perturbati sunt, dein resumptis ani-
mis, et existimantes aliquid imperatori contigisse
hujusmodi, quale in exercitiis solet, quod cito
emendari posset, Apocauchus his verbis rescri-
bunt: Lectis litteris tuis tam recordibus, tam
stolidis et confidentibus, principio admirati sumus,
unde te atrabilis sic exagitet. Post eum perspexis-
semus, te qui patrem tuum diabolum audacia
arquasses, et imperatorem tam bene de te meritum
laesisses, palamque oppugnasses, etiam arrogantia
ac verborum ampullis eodem patre tuo inferiorem
esse noluisse, nostrarum fore partium censuimus,
si te alloqueremur. Tuam igitur ab initio obscuri-
tatem, moresque vitiosos, et genus despicabile
nec nos nescimus, quae nemo Romanorum nescit.
Macreno enim primum, vectigalia a quibusdam
agricolis cogenti, mercenariam 502 dedisti ope-
ram: et post illum praefecto Nicolao, cujus idem
institutum fuit, et tertio post illos Stratego
appellato, salis curatori: quem ut argento tuo, et
calumniis ac sycophantiis, milleque mendaciis ac
perjuriis tibi usitatis praefectura apud imperato-
rem Andronicum seniore depulisti, ipso eam es
consecutus. Atque ibi felices tui successus con-
stituerunt. Cum jam propter mores agrestes et
improbos, et infinita nomina quae publice debebas,
tibi pereundum esset, imperator noster Cantacu-

A Ἀπόκαυχος δὲ ἰ μέγας θούξ ἄμα ταῖς ναυσὶν εἰς
Πολύστυλον ἐλθὼν, ἐπεὶ προσαχώρει ἐκρούσιως, τοὺς
μὲν τῶν πολιτῶν ἄσους μάλιστα ὑπόπτους, ἐν ταῖς
ναυσὶν εἶχαν ὡς εἰς Βυζάντιον κομίσειν· τοῦ δὲ τὰ
ἐκείνου ἡρημένου, εὖ ποιήσας ἀπέλιπεν ἐκεῖ, ἄρ-
χοντα ἐπιστήσας Γουδέλην τὸν βασιλῆδα οἰνοχόον.
Πρὸς δὲ τοῦς ἐν Διδυμοτείχῳ πέμψας, τὰ μὲν περὶ
Καντακουζηνὸν εἰργασμένα, ἔγραψεν, ἐν Θεσσαλο-
νίκῃ περὶ ἐμοῦ, οὐδ' ὑμᾶς οἶσμαι ἀγνοεῖν, οὕτω
πᾶσι γνωριμώτατα διὰ μέγεθος γαλανημένα. Τόλινον
ἐπεὶ πᾶσα ἡ περὶ ἐκεῖνον ἐλπίς περιήρηται ὑμῶν,
ἀέον πᾶσαν πρόφασιν καταλιπίντας εἰς Αἴνον ἔκειν
ὑπαντήσοντας, ἄγοντας καὶ τὸν ἀδελφόν· ἦν γὰρ ἐν
δασμωτηρίῳ φρουρούμενος ἐκεῖ. Εἰ μὲν οὖν καὶ
Ἀσάνης βούλοιτο συνελθεῖν ὑμῖν, ἄριστ' ἂν ἐαυτῷ
B βουλευσάιτο. Εἰ δ' αὐτόθι μένειν ἐθέληται, ἀλλ' ὑμᾶς
γε πάντως μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς Αἴνον ἔκειν. Ἀ-
σάνην δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν, καὶ παῖδία τὰ ἐκείνης,
ὅταν ἐν Διδυμοτείχῳ γένωμαι προνοίας ἀξιώσειν,
ἦτις καὶ αὐτοῖς ἂν δόξειεν ἀρκοῦσα ὡς ἐν τοῖς παρ-
οῦσιν. Ὁ μὲν οὖν μέγας θούξ, τοιαῦτα ἔγραψε
κόμπου καὶ φρονήματος πεπληρωμένα. Οἱ ἐν Δι-
δυμοτείχῳ δὲ, ἐπεὶ πρότερον οὐδὲν ἦσαν περὶ βα-
σιλέως πεπυσμένοι, ἐθορυβήθησαν μὲν ὡς περ εἰ-
κόσ· τὸ πρῶτον. Ἐπειτα ἀναθαρσῆσαντες καὶ τι περὶ
βασιλέα οἰθιάντες, ἀ περὶ στρατεύματα εἴωθε συμ-
βεδρῆκέναι, ὃ ταχέως ἂν διορθοῖη, πρὸς μέγαν θούξ
τὸν Ἀπόκαυχον καὶ αὐτοὶ ἀντέγραψαν τοιαῦτα· Τὰ
πρὸς σοῦ γεγραμμένα ἀναγνόντες εἰς τοσοῦτον ἀπο-
νοίας καὶ μωρίας ἤκοντα καὶ θρασύτητος, πρῶτα
C μὲν ἐθαυμάσαμεν, ὅθεν εἰς τοσοῦτον ἔκεις μελαγ-
χολίας, ἔπειτα συνιδόντες, ὡς τὰ ἴσα τετολμηκότι
τῷ σὺ πατρὶ τῷ διαβόλῳ καὶ κατὰ βασιλέως τοῦ
πολλὰ εὐεργετήσαντος ἀδικὸν χεῖρα κεκινηκότι, καὶ
πολεμήσαντι φανερώς, οὐδὲ κατὰ τὴν ἀλαζονείαν
καὶ τὸν κόμπου τῶν ῥημάτων τοῦ πατρὸς ἔδει ἀπο-
λείπεσθαι, εἰκότα ἐνομίσσαμεν ποιεῖν καὶ προσήκοντα
φθέγγεσθαι σοι. Τὴν μὲν οὖν ἐξαρχῆς ἀφάνειαν
τὴν σὴν, καὶ τὴν φαυλότητα καὶ τῶν τρόπων, καὶ
τοῦ γένους, οὐδ' αὐτοὶ ἀγνοοῦμεν, ὡς περ οὐδὲ τῶν
λοιπῶν Ῥωμαίων οὐδὲ εἰς. Μακρηνῶ γὰρ πρῶτον
χρήματά τινος εἰσπράττοντι γεωργούς, ὀλίγου ἕνεκα
ἐδούλευσας μισθοῦ· καὶ μετ' ἐκείνον, ἄρχοντι τῷ
Νικολάῳ, τῶν αὐτῶν κάκεινῳ ἐχομένῳ ἐπιτιθευμά-
των· καὶ τρίτῳ μετ' ἐκείνους τῷ Στρατηγῷ ἰονομα-
σμένῳ περὶ τοῖς ἄλλας καὶ τὴν ἐκείνων διαθέσειν ἡσχο-
λημένῳ τότε, ὃν καὶ τῶς ἰδίῳις χρήμασιν ἐξώσας
τῆς ἀρχῆς, διαβολαῖς καὶ συκοφανταῖς, καὶ ψεύδεσι
μυρίοις καὶ ἐπιτοκίαις ταῖς φίλαις χρησάμενος πρὸς

Jacobi Pontani notæ.

(5) Ænum urbem Æneas Trojanus exsul con-
didit, ut est lib. III Æneid. Phœnus Ænos vocat
lib. IV, cap. 2; similiter Mela, lib. II, cap. 2: Ex-
amta est Ænos, inquit, ab Ænea profugo condita.

Dionysius, lib. I, Æneam nominat. Juxta hoc or-
pidum Hebrus fluvius non ignobilis in mare vol-
vitur.

βασιλέα τὸν προεστώτερον Ἀνδρόνικόν αὐτὸς ἄρχων ἀπεδείχθης τῶν ἀλῶν. Καὶ μέχρι τούτου σοὶ τὰ τῆς εὐημερίας ἔσται. Κινδυνεύουσι δὲ ἤδη ἀπολέσθαι διὰ τῶν τρόπων τὴν σκαιότητα καὶ μοχθηρίαν καὶ τὰ χρήματα μύρια τῶ δημόσιον ὑφλεῖν, ὃ ἡμέτερος βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς Συργιάνην δεηθέντος παραλαβὼν, ἐξ ἀτίμου καὶ καταφρονουμένου περιβλεπτον πεποίηκεν οὐκ ἐν μακρῷ· δι' ἃ καὶ τῶν εὐγενεστέρων οὐκ ὀλίγοι ἤχθηοντο δικαίως καὶ ἐβουχέβαινον ὅτι τὸν μηδενὸς ἀξίον μεγάλων τιμῶν ἤξιωσε καὶ θαυμασιῶν· ὧν τὴν ὑπερβολὴν οὐδὲ αὐτὸς φέρειν δυνηθεὶς κατὰ τοῦ μετὰ Θεὸν πλάσαντος καὶ ἐκ κοπρίας ἀναγαγόντος, ὡς περὶ ὁ Σατάν κατὰ Θεοῦ πόλεμον κεκίνηκας, τὸ ὑπὲρ τὸν ἐκπολεμῶσας· προφάσει μὲν ὡς περὶ ἐκείνου τοῦ πρόνοιάν τινα αὐτῶν ποιῆσθαι, τῇ δ' ἀληθείᾳ φθονῶν αὐτοῖς τῆς σιωτήριας. Καὶ νῦν ἔξιστιν ὄραϊν, ὡς αἱμάτων μὲν ἀνθρωπίνων ἐνέπλησας τὰς πόλεις πάσας Ῥωμαίων. Δεσποτήρια δὲ, καὶ τοὶ πρὸς τοῖς οὖσι πολλαπλασίως κατασκευασμένα ὑπὸ σοῦ, ὅμοις ὑπὸ πλήθους τῶν δεσποτικῶν στενοχωροῦνται. Ἀρπαγαὶ δὲ καὶ λεηλασίαι καὶ μύρια ἕτερα ἄνευ ὅσμημέραι ἐν ταῖς πόλεσι τοιμῶνται, καὶ δάκρυα πανταχοῦ καὶ κωκυτοί, καὶ ὁ φειδόμενος οὐδὲ εἶς. Ἀλλ' ὡς περὶ ὁ Σατανᾶς τοῖς μάλιστα Θεῷ προσκαιομένοις καὶ βελτίστοις τῶν ἄλλων δεῖν ἐγνωκε πολεμεῖν τῶν ἄλλων ἀμελῶν, οὕτω δὲ καὶ σὺ τοὺς ἀρίστους τῶν ἐκασταχοῦ πόλεων, καὶ δυναμένους τὰ δέοντα συνῶρα διαφθεῖρων, καὶ κατακόπτειν ἀπανθρώπως, τῶν πολλῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων οὐδένα λόγον ποιῆ, ὡς ἕστερον ἤσ' ἐβίβη καὶ ἀπειρία τῇ πρὸς τοὺς πολέμους βαρβάρους παραδῶσαν, ἢ αὐτὸς κατὰ σχολὴν διαφθερῶν· καὶ ὅπως κοινήν πανολεθρίαν τοῦ Ῥωμαίων γένους διανοῆ, εἰ μὴ Θεὸς κωλύσει, τὴν μισανθρωπίαν βεβουλημένου. Βασίλευς δὲ Καντακουζηνὸς ὃ ἡμέτερος καὶ σὸς δεσπότης, κἂν ἔτι· πλείω καὶ δεινότερα ἀγνωμονήσης, ὡς περὶ τῶν δούλων εἰ κακοτροπώτατοι, τὴν ἐκ προγόνων εὐκλείαν ἀχρι νῦν διασώζει, καὶ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ τὴν σεμνότητα τῶν τρόπων· καὶ Ῥωμαίων συμπαντῶν ἄρχων, καὶ βασιλείως ἔτι περιόντος οὐδὲν ἥττον καὶ νῦν ἔστι βασιλεὺς. Εἰ δὲ τι περὶ αὐτὸν συμδέθηκε καὶ δυσχερὲς, θαυμαστὸν οὐδέν· πολλὰ γὰρ ὁ παρεληλυθὸς τοιαῦτα χρόνος ἔσχηκε παραδείγματα. Ἡμεῖς δὲ ἐκείνη τὴν πίστιν ἄδολον φυλάξομεν καὶ καθάρην, οὐ μόνον περιέντι, ἀλλὰ καὶ τοῖς παισὶ μετὰ τὴν τελευτήν, καὶ οὕτε ἀγαθῶν ἐπαγγελίας, οὕτε δεινῶν ἐπαγωγῶν, οὐδ' ἕτερον τῶν ὄντων τι τῆς πρὸς ἐκείνον πίστεως ἀντήσεται· ἀποστήσει καὶ ἀγάπη. Σοῦ δὲ ἐπιστρέψει ὁ πόνος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐπὶ κορυφὴν ἡ ἀδικία σου καταθήσεται. Τὴν μὲν οὖν ἀπολογίαν ἔχεις ἤδη παρ' ἡμῶν ἀξίαν τῶν γεγραμμένων. Τοὺς κεκομικέτους δὲ τὰ γράμματα νῦν μὲν ἀπαθείς ἀπεπέμψαμεν κακῶν, τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα κειμένους αἰδοῦμενοι νόμους, εἰ κακῶς ποιεῖν ἀπαγορεύουσι τοὺς πρὸς ἀπαγγελίας ἔχοντας· ἂν δὲ μετ' αὐτοὺς ἕτεροί τινες ἀφίκωνται, ἵστωσαν μὴ ἄνευ πληγῶν καὶ τιμωρίας τῆς δεούσης ἀκαλλάζοντες. Τοιαῦτα μὲν οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ ἀντέγραψαν Ἀποκούρη τῷ μεγάλῳ δουκί·

A zenus Syrgianne paratio, te inhonorum prorsus et contemptum, brevi conspicuum reduidit, non paucis de nobilitate id iniquissime ferentibus : et jure quidem, quod hominem nullius pretii amplis quibusdam et eximiiis ornamentis cumularet : quorum prastantiam cum nec ipse posses ferre, adversus eum qui te secundum Deum quodammodo baxit, et de stercore erexit, velut Satan contra Deum arma movisti, cum subjectos in illum exacerbasti, specie, quasi illis consuleres, cum revera salutem ipsis et incolumitatem juvideres. Et nunc in propatulo es, quomodo humano sanguine omnes Romanorum civitates repleveris. Carceres, quamvis multo plures, quam erant, abs te constructi sint, victorum multitudinem non capiunt. Rapinae et dirptiones, aliaque mala innumera quotidie in urbibus nefarie perpetrantur. Ubique lacrymae, ubique gemitus, et qui his vacet, nullus reperitur. Sed quemadmodum eadememon Deo deditissimos sanctimoniamque supra alios eminentes sibi oppugnandos sumit, ceteros negligit : ita sane tu quoque per omnes urbes optimum quemque et recti intelligentem disperdens, et inhumaniter concidens, vulgi, ut vilis et abjecti, rationem nullam ducis : postea illud aut ex timiditate et imperitia bellandi tua Barbaris objecturus, aut ipse paulatim perditurus, omninoque communem Romani generis interfectionem machinaris, nisi Deus misanthropiam tuam detestatus prohibuerit. Imperator autem Cantacuzenus, noster ac tuus dominus, quamvis plura et deteriora, ut servus sceleratissimus, designavis, acceptam a majoribus suis gloriam usque nunc cum modestia gravitateque morum conservat, et Romanoꝝ universorum adhuc vivo imperatore princeps, nihilo minus etiam nunc imperator est. Cui si quid tristius accidit, nihil novum ; multa enim ex 503 antegresso tempore hujusmodi exempla colliguntur : Nos integram ac sinceram fidem non ipsi solum viventi, sed post obitum, item filiis ejus prestabimus : nec bonorum promissio, nec malorum inflictio, nec aliud quidquam omnium a fide et charitate illius nos abstraxerit. Tuus autem labor revertetur in caput tuum, et in verticem tuum iniquitas tua descendet. Habes dignum abs te scriptis responsum. Tabellarios nunc quidem intactos dimissimus, legum reverentis, quibus illis cavetur. Si alii supervenerint, sciam se sine plagis supplicioque condigne haud abituris. Haec qui erant Didymoteichi, Apocauchio magno duci responderunt ; quibus ille perlectis, multa minatus Byzantium abnavigavit, ubi a patriarcha et conjuratis cum gemitibus plausibus et praeconiis, ut qui praecelare implesset ducis officium Cantacuzenumque vicisset, exceptus est. Qui jam propter ductum exercitum superbia turgidus, eorum summae sic praesse incipiebat, ut rationem nullam referret : simulareque amplius et consuetate, ut inutilis, spernens, pro libidine faciebat,

et regabat omnia. Porro Irene Cantacuzena imperatrix, cum Manuele Asane fratre, ut ab Apocaucho nuntii venerunt, quid imperatori apud Gynacocastrem fieret, quamquam non penitus vera esse suspicerentur, tamen vehementer conturbabantur, sollicitudinumque fluctibus aestuant. Metuebant namque, ne quidam de illius exercitu clam negotium Annæ agentes, opportunitatem hanc et adversam sortem imperatoris quasi inperatum lucrum arripientes, seditionem inter populum ac militem concitarent, dareturque res pesti et exitio. Præcipue vero suspicionem Comitopulus et Batatzes movebant, qui imperatoris Palæologi domestici, tunc a Cantacuzeno in occiden-
B
tiam ducente, Didymotichi suburbanis fuerant præpositi, habebantque sub se uterque mille pedites sagittarios, et valebant gratia apud populum ac milites plurimum.

πραγίως βασιλέως, στασιάζειν πείσωσι τὸν δῆμον καὶ τὴν στρατιάν, καὶ ἀπόληται αὐτοῖς παντάπασιν τὰ πράγματα διαφθαρέντα. Μάλιστα δὲ ἐν ὑποψίᾳ εἶχον τὸν τε Κομιτόπουλον καὶ Βατάτζην, οἱ τῶν Παλαιολόγου μὲν ἦσαν βασιλέως εἰκετῶν, τότε δὲ ὑπὸ Καντακουζηνοῦ βασιλέως εἰς ἐσπέραν ἐκστρατεύοντος, ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας ἦσαν τεταγμένοι, χιλίων ἕκαστος ἄρχοντας τοξοτῶν πεζῶν ἦσαν δὲ καὶ πρὸς τὸν δῆμον καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν ἐυνάμενοι οὐ μικρά.

504 CAPUT XLVII.

Tentantur ducum et militum animi de fide erga Cantacuzenum. Comitopulus dux se ab eo statutum profertur et ad idem ceteros hortatur, valique ipsam de eorum fidelitate certiora fieri. Batatzes ejus orationem approbat, juramentum urget, juratur. Nuntius ab imperatore cum ejus signo in cera; qui tamen de suo etiam addit et rem gestam, quotinus audientes contristet, imperfecte narrat.

His de causis timebant, et quomodo eos in officio ac subjectos tenerent circumspiciebant: simul et de aliis periculum facere cogitabant, equid propter audita pristina voluntatem inmutassent. Pervenit igitur, postridie, ubi omnes in palatium convenissent, Asanem audiente imperatrice duces ac milites pluribus alloqui, et ejusque animo perentare. Ad hunc itaque modum Manuel Asanes orsus est: Quæ Apocaucho sacri cubiculi præfectus ad nos scripsit, commilitones, omnes intellexistis. Ita presentem statum multis mutationibus obnoxium esse, levique momento vel prudentissimum et sagacissimum decipi, et improvidum atque a casu et fortuna pendentem, etiam præter opinionem beatum fieri, usu et experientia multa universi didicistis. Quod cum ita sit, non tanta fides Apocaucho habenda est. Cui enim vita semper simulta, pravitasque ac fallacia plena, et sermo mendax, nihilquæ probum ac sincerum unquam continens, qui tandem eum tunc vera dixisse quisquam crediderit? Sed demus vera esse, et non omnimodis, sed talia quæ cum imperatori parvum dederint incommodum, parvo negotio corrigi possunt. Vestrum autem unusquisque usque in hanc diem, dum res secundam euitum, sine aliqua offensione tenuerunt, magnanimitatis ac fortitudinis suæ in rebus turbidis, prudentiæ item, charitatisque, qua imperatorem et liberos ejus comprehendere, ostentandæ, occasionem nullam nactus est. Nunc, quoniam se obtulit occasio, et omnes simul, et seorsum quemlibet quantum intelligentia,

A ὁ δὲ, ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, πολλὰ τοῖς γεγραφοῖσιν ἀπειλήσας, ἀπέπλευσεν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν ὁ τε πατριάρχης καὶ ἡ συνοχία μετὰ πολλῶν τῶν κρότων καὶ ἐπαίνων, ὡς καλῶς ἐστρατηγηκότα καὶ νεικηκότα Καντακουζηνόν· καὶ αὐτὸς ἤδη φρονήματος ἴον ἀνάπλευσεν διὰ τὴν στρατηγίαν, ἀνυπεύθυνον ἑαυτῷ παρείχετο τῶν πραγμάτων τὴν ἀρχήν· καὶ πάντα ἐπραττε καὶ διόκει ἢ αὐτῷ ἐδόκει, τὴν ὑπόκρισιν καὶ τὴ βουλεύεσθαι ἤδη ὡς ἀνόνητον ἀπορρίψας. Εἰρήνη δὲ βασιλεὺς ἡ Καντακουζηνὴ ἄμα Μανουὴλ Ἀσάνη τῷ ἀδελφῷ, ἐπεὶ οἱ παρὰ Ἀποκαύχου τοῦ μεγάλου ἔκοντες δουκὸς ἀπέγγελλον τὰ περὶ βασιλείως οἷα συμβαίη ἐν Γυναικοκάστρῳ, ὑπέσπευον μὲν καὶ μὴ παντάπασιν εἶναι ἀληθῆ· πλὴν ἐθαρυθεύοντο σφοδρῶς καὶ ἐκυμαίνοντο. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ τῶν αὐτοῖς τινες συνόντων κρύφα τὰ βασιλίδος Ἀννης πράττοντες, ὥστερ ἔρμαίου λαβόμενοι τοῦ καιροῦ καὶ τῆς δυσ-

πραγίως βασιλέως, στασιάζειν πείσωσι τὸν δῆμον καὶ τὴν στρατιάν, καὶ ἀπόληται αὐτοῖς παντάπασιν τὰ πράγματα διαφθαρέντα. Μάλιστα δὲ ἐν ὑποψίᾳ εἶχον τὸν τε Κομιτόπουλον καὶ Βατάτζην, οἱ τῶν Παλαιολόγου μὲν ἦσαν βασιλέως εἰκετῶν, τότε δὲ ὑπὸ Καντακουζηνοῦ βασιλέως εἰς ἐσπέραν ἐκστρατεύοντος, ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας ἦσαν τεταγμένοι, χιλίων ἕκαστος ἄρχοντας τοξοτῶν πεζῶν ἦσαν δὲ καὶ πρὸς τὸν δῆμον καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν ἐυνάμενοι οὐ μικρά.

Διὰ ταύτας γὰρ τὰς αἰτίας ἐδεδοίκεσαν τε καὶ ἐσκέπτοντο ἢ χρὴ αὐτοῖς ὑποποιήσασθαι· ἄμα δὲ διανοοῦντο καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὡς ἀποπειράσονται, εἰ διὰ τὰ ἀκουσθέντα μὴ παρετρέπησαν τὰς γνώμας. Ἐδόκει δὲ οὖν εἰς τὴν ὑστεραίαν πάντων ἐν βασιλείᾳ συνελθόντων ἐπὶ τῆς βασιλίδος, τὸν Ἀσάνην πρὸς τε τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὴν στρατιάν λόγον ἀποιναῖν καὶ ἀποπειρᾶν τίς ἐκείνου διανοίας· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἐπαί ἦσαν ἐν βασιλείᾳ πάντες, Ἀσάνης ὁ Μανουὴλ ἐπὶ τῆς βασιλίδος οὕτω τὸν λόγον ἐποίησεν· Ἄνδρες συστρατιῶται, τὰ μὲν ὑπὸ παρακοιμωμένου τοῦ Ἀποκαύχου πάντες ἀκηκόατε γεγραμμένα πρὸς ὑμᾶς. Τὰ μὲν οὖν παρόντα πράγματα ὡς πολλὰ ἐπιδέχεται μεταβολὰς, καὶ βραδίον καὶ ἐκ μικρᾶς αἰτίας καὶ τὸν συνετώτατον καὶ καπιτοχασμένον οὐκ ἀλλῆλαι· καὶ τὸν ἀπερισκέπτως καὶ ὡς ἔτυχε φερόμενον καὶ ἄπιστα εὐτυχῆσαι πάντες ἴσατε πολλοῖς ὠμιληκότας πράγμασιν. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο πάντα χρὴ πιστεύειν παρακοιμωμένῳ. Ἐγὼ γὰρ ὁ τε βίος ἐπιπλάστος ἀεὶ καὶ σκαιωρίας καὶ ἀπάτης γέμων, καὶ ὁ λόγος ἐφευσιμένος, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ἔχων ὀγκῆς, πῶς ἂν τις πιστεύσειε νοὺν εἰρηθεῖν τάληθῆς· εἰ δὲ καὶ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, ἀλλ' οὐ παντάπασιν, ἀλλὰ τοιαῦτα εἶναι τὰ γεγενημένα, οἷα βασιλεὶ μικρὰν δυσχέρειαν παρασχημένα, βραδίως πάλιν ἐπανορθωθῆναι. Ἰμῶν δὲ ἕκαστος νῦν μὲν ἄχρι τῶν πραγμάτων ἐξουρίων φερομένων, οὐδεμίαν ἔσχε πρόφασιν τὴν τε εὐψυχίαν καὶ τόλμαν τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ τὴν σύνεσιν ἄμα ἐπιδείξασθαι καὶ τὴν εὐνοίαν ἣν ἔχει περὶ βασιλέα καὶ τοῦ παιδῆς. Νοὺν δὲ ἤδη τῶν πραγμάτων παρασχόντων,

καὶ πάντα ὁμοῦ καὶ ἰδίᾳ ἕκαστον καὶ τὴν σύνεσιν καὶ τὴν εὐδουλίαν ἐπιδείκνυσθαι χρῆναι, καὶ ἐπὶ τοῖς ἔργοις φαίνεσθαι ὁμοίους· ὡς ἂν ἀπῶσι τὰ πράγματα τῶν λόγων ὁδοῶν ὄντων. Τὰ μὲν οὖν ἔργα ὑστερον ἐπιδειξόμεθα ἡνίκα ἂν ἴδῃ. Νυνὶ δὲ ἀναγκαῖον γνώμην ἕκαστον εἰσαγεῖν ἢ χρῆ τραπαζιμένους, σφῶς τε αὐτοὺς καὶ τὴν ἄλλην πόλιν διασώζειν. Οὐ γὰρ ἔροχάτειν οἶμαι παρακοιμώμενον, ἀλλὰ ταχέως ἡμῖν ἐπιστρατεύσειν, εἴγε ὄντως ἀληθῆ τὰ περὶ βασιλέως εἶη εἰρημένα. Ἀσάνης μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπαύρατο εἰπών. Κομιτόπουλος δὲ αὐτίκα ὑπὸ προθυμίας καὶ τῆς περὶ βασιλέα εὐνοίας κινήθεις, ἀναστὰς παρελθὼν εἰς μέσους, ἔλεξε τοιαῦτα· Οὐδένα ὑμῶν ὄσοι πάρεστε νῦν οἶμαι ἀγνοεῖν, ὡς βασιλέως ἔτι περιόντος τοῦ μακαρίου, τοῖς οἰκείαις συνεζηταζόμεν, καὶ τοῖς πολλῆς παρ' ἐκείνου καὶ τῆς εὐμενείας ἀπολαύουσι καὶ τῆς προνοίας· καὶ αὐτὸς δὲ οἶδ' ἂν ἀπέλιπον, τό γε εἰς ἐμὲ ἤκου, τοῦ μὴ τὴν προσήκουσαν εὐνοίαν εὐγνώμονι δοῦλω ἐπιδείκνυσθαι. Οὐ μὴν διὰ τὸ ἐκεῖνον ἐξ ἀνθρώπων γεγονέναι νυνὶ μεταβαλὼν, τοῖς ἐκείνου παῖσι δαῖν ἔργων πάλαι· ἀλλὰ τὴν ὁμοίαν γνώμην καὶ νῦν ἔτι διατηρῶ. Ὅρων δὲ βασιλέα μὲν τὸν Καντακουζηνὸν δίκαια καὶ λυσιτελῆ τοῖς παῖσι βασιλέως ἡρημένον πράττειν, Ἀπόκαυχον δὲ τὸν παρακοιμώμενον πολλὰς κατ' αὐτοῦ διαβολὰς καὶ συκοφαντίας συνεσκευασκότα, καὶ ἄλλους προσεταιρισάμενον κωνηροτέρους ἀνθρώπους καὶ διεφθορότας, καὶ βασιλῆα ἐξηπατηκότας, καὶ κροτονὶ τὸν πόλεμον τὸν μυρίων αἰτίων κακῶν νῦν τε ἄχρι γεγεννημένον, καὶ ἔτι πλείονων ἐσόμενον πολλῇ κεννηκόμενος, εἰ μὴ θεὸς ἀκωθεν κατασθῆσει, ἐμίσησά τε τὴν κωνηρίαν αὐτῶν, καὶ βασιλεῖ μᾶλλον ἔκρινα δίκαιον προσέχειν, ὡς δίκαιά τε ἅμα καὶ βασιλέως τοῖς παῖσι συμφέροντα, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ Ῥωμαίοις διανοουμένω. Νυνὶ δὲ ὡς ἀκούομεν δυσκόλοις τύχαις ἐκείνου χρησαμένου διὰ τῶν συνόντων τὴν ἀποστασίαν καὶ πρὸς τὸν Τριβαλῶν δυνάστην ἀφιγμένον, οὐ δίκαιον ἡμᾶς καταπεσεῖν, οὐδὲ πρὸς στάσεις καὶ διαφορὰς χωρήσαντας, ἀνδραπόδων δίκην σφῶς αὐτοὺς τοῖς πολεμίοις καταπροδοῦναι· ἀλλὰ συμφρονήσαντας, ὄρκους δοῦναι βασιλεῖ καὶ ἀλλήλοις, ἢ μὴν μηδέν μῆτε δι' ἀγαθῶν πολλῶν ἐπαγγελίαν, μῆτε δι' ἐπαγωγὴν πολλῶν δεινῶν, ἢ βασιλεῖ καὶ παῖσιν, ἢ ἀλλήλοις ἐπιδοουλεύσειν· ἀλλ' ὁμνεσθαι τρόπῳ παντὶ τοῦ πολεμίου μίαν γνώμην ἔχοντας, καὶ τὴν πίστιν ἄδολον καὶ καθαρὰν φυλάττειν βασιλεῖ, πέμπειν δὲ καὶ τὴν ταχίστην πρὸς ἐκεῖνον ἄνδρα, οἱ διδάξουσιν, ὡς ἡμεῖς ὑπὲρ ἐκεῖνον καὶ φιλότατον καὶ τῆς γυναικὸς, πάντα καὶ πράττειν καὶ ὑπομένειν ἐγνώκαμεν ἄκριπαντός· ἴν' αὐτό· τε ἤθετο τοιαῦτα περὶ ἡμῶν ἀκούων, καὶ ἡμῖν πολλὴν εἰδείη χάριν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας. Οὐδὲ γὰρ μικρὰν τινα οἶεσθαι ἐκεῖνον τὴν περὶ ἡμῶν φρονίδα ἔχειν χρῆ· ἀλλὰ πολλοὶ παλαίσι λογιμοῖς ὑποπτεύοντα, ὡς περ εἶδος, μὴ πρὸς τοῦς ἀγῶνας ἀποκνήσωμεν. Τοιαῦτα μὲν ὁ Κομιτόπουλος εἶπεν· εὐθὺς δὲ μετ' ἐκεῖνον ὁ Βατάτζης ἐπῆναι τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὡς μηδέν ἐνδέοντα μῆτε πρὸς εὐνοίαν μῆτε πρὸς εὐδουλίαν, ἐπεφύφίζετο καὶ

consilioque possit, ipso etiam facto demonstrare oportet; verba enim, si facta desint, nihil valent. Sed ad facta postea, quando opus fuerit, veniamus. In præsens singulī sententiam explicare debent, quid agamus, ut nos ipsos reliquamque urbem conservemus. Etenim cubicii prefectum non quieturum, **505** sed propediem hostiliter in nos iturum existimo: modo plane certa sint, que de imperatore narrantur. His dictis Asanes tacuit. Comitopulus, quo erat studio imperatoris incensus, in mediū prodicens, hunc in modum disserat: Nominem ego vestram, quoniam adestis, fugere arbitror, me imperatoris beatæ recordationis domesticum, et quidem charum illi, acceptumque fuisse; nec vicissim a me (quantum quidem præstare potui) quidquam in amore a probo fideique servo domino suo remediendo prætermissum memini. Nec quia ille ab hominibus abiit, ego alios factus, illius filius bellum inferre decrevi, sed eandem mentem etiam nunc gero. Cum autem animadvertam, Cantacuzeno propositum esse ea persequi, que nec a justitia aliena, et illis vitia sunt, contra Apocauchum cubicii prefectum multas in eum calumnias et sycophantias coassisse, vitiosque impuros ac scelatos assumpsisse, qui et Augustam circumscripterunt, et hæc bellum incendierunt, unde jam mille calamitates nate, et plures his nasciturse sunt, nisi Deus in celo id restinxerit, corum improbitatem execratus, Cantacuzenum potius et virum justum, et defuncti imperatoris liberis Romanisque universis consulentem mihi sequendum censeo. Quem cum modo in misera et acerba fortuna sua (utpote a suis proditum) ad Triballorum principem profectum audiamus, hæc æquum est nos labascere, et ad seditiones atque dissidia conversos pro mancipiis nosmet hostibus turpiter dedere, sed animis consentientes imperatrici Irene nobis maturo sacramenta dicere, nullum nostrum neque honorum multorum pollicitatione illectum, neque multorum malorum invectione compulsam, illi ejusque liberis, aut inter nos insidiarios: sed omni ratione et una mente in hostem pugnatorios, fidemque germanam ac puram imperatori servaturos. Quo etiam certos homines eeleriter ad eum mittendos judico, qui doceant nos pro ipso, charissimisque ejus filiis, et uxore omnia semper et facere et pati constituisse: ut de nobis hæc audiens letetur, deque tanta benevolentia gratias agat. Nec enim parum de nobis sollicitum esse credendum est, sed variis distractum cogitationibus suspicari, ut est verisimile, nos ignavia torpentes certare amplius non audere. Hactenus Comitopulus. Quem mox excipiens Batatzes, **506** et dicta laudare, et ut prudentissima atque consultissima suffragio suo approbare, et juramenta urgere. Irene vero imperatrix, et Asanes frater, Comitopuli cohortationem ex divino affatu excussisse rati, ut ad dimicandum omnes acuerent (propterea quod qui prius suspecti erant, tantam nunc

ergo imperatorem animorum incitationem praeferant) magis levati angoribus, cum et caeteri idem omnes sentirent, sacramenta concipi jussurunt; primusque se imperatricis frater obligavit. Interea quidam Bratilius nomine ab imperatore adveniens, non ille quidem litteras, sed ceram annulo ejus signatam, fidei causa affererat. Ille primam imperatricem adiens, salutem dicit; deinde alios quoque verbis imperatoris salutatur, et de Gynaccocastro narrat (cujus gratia se missum autumabat), non ut revera contigerant, sed obiter admandum, et quomodo non multum terroris sese daturum existimabat. Adiecit, turbatione non modica inter milites suborta, post protostratoris, aliorumque secessionem, quod domestica damna terre non potuissent, audito Cretalem haud procul abesse, imperatorem pro veteri amicitia ad eum profectum esse; ibi libenter, valdeque comiter et benevole susceptum, et auxiliaribus copiis magnis ac fortibus auctum esse: putareque se, nunc iter versus Didymotichum tenere, et brevi coram affuturum, sequo praemissum, ut gesta nuntiaret: ne, si aliter quam pro veritate et multis cum additamentis audirent, turbarentur. Nec eunctandum, sed datis sibi de statu ipsorum litteris, ad imperatorem se remittendum affirmabat, qui in multa de ipsis cura versetur, quippe cui in eo sint omnia, ut res eorum cognoscat. Aiebat item, epistolam se ab eodem accepisse, eadem quae narrasset continentem. Caeterum multis per viam occurrentibus simuisse, ne interceptus, propter eam aliquid calamitatis perpeteretur, et negotium ad nihilum eaderet, atque ideo conscidisse; signum solum fidei faciendae retinuisse, quod cavo oris inditum, scrutantes posset effugere. Ejus dictis solatii ac levamenti plenis adjuncta fides, quod scirent hominem nec alias ad mendacia ex levitate componenda ingeniosam fuisse. Res vero secus erat quam ille memoraverat. Quando enim Gynaccocastri ab imperatore defectio, tantaque confusio ac perturbatio incidit, quoniam et ipse

507 aderat, cum pluribus sui similibus ad hoc constitutus, ut si quo opus esset imperatori occulte mittere litteras, ipse ferret qui propter vilitatem suam facile lateret, accedens rogavit ut quoniam tempore exclusus scribere litteras non posset, signum ex annulo impressum daret, quo sibi gesta memoranti Didymotichenses crederent. Tempestive locutum arbitratus imperator ita fecit. Bratilius ergo his Didymotichensibus nuntiatis, rursum ab imperatrice caeterisque accepta epistola ad imperatorem est reversus.

A αὐτὸς, καὶ ἐπίσπευθε τοὺς ὄρκους. Εἰρήνη δὲ ἡ βασιλεὺς, καὶ ὁ ἀδελφεὸς Ἀπάνης, τὴν Κορυμπούλου παραίνεσιν νόμισάντες θεόθεν κακινῆσθαι, ἐν εἰρηαῖσι παράκλησις πρὸς τοὺς ἀγῶνας, τὸ τοὺς ὑποπετυρωμένους τρωτούσι, οὕτως ἔχοντας εὐνοίας φαίνεσθαι πρὸς βασιλέα, τῶν πολλῶν ἀναπνεύσαντες φροντίδων, καὶ ἐπισηφισάμενοι τὴν βουλήν, ἐπειδὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδόκει, τοὺς ὄρκους ἐκέλευεν τελεῖσθαι· καὶ ἐτελοῦντα, πρώτου τοῦ τῆς βασιλείδος ἀδελφοῦ ἠμωροκότος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, ἦκει τις ἐκ βασιλείου Μηπρατίλος ὄνομα· ὁ γράμματα μὲν οὐκ εἶχε, κηρὴν δὲ ἐσφραγισμένον τῷ δακτυλίῳ τοῦ βασιλέως ἀξιοπιστίας ἕνεκα. Καὶ πρώτα μὲν προσηγόρευε βασιλίσσᾳ παραστάς· ἔπειτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐκ βασιλείου· διηγεῖτό τε τὰ περὶ Γυναικόκαστρον, οὐχ ὅν ἐγένετο τρόπον, ἀλλ' ὑφειμένως μάλιστα, καὶ ὡς ἂν ᾔστο οὐ σφόδρα θορυβῆσθαι. Ἐπὶ τοῦτο γὰρ ἔφασκε παρὰ βασιλέως ἐκπεμφθῆναι. Ἐπειτα καὶ τοῦτο προσετίθει, ὡς ταραχῆς οὐ μικρᾶς περὶ τὴν βασιλείου στρατιάν γεγεννημένης, καὶ πρωτοστράτορός τε καὶ ἄλλων ἀποστάντων διὰ τὸ μὴ τὴν οἴκοι ζημίαν φέρειν εὐνασθαι, περὶ Κράλη πυθόμενος ὁ βασιλεὺς ὡς διατρίβοι ἄγγυς, γένοιτο πρὸς αὐτὸν κατὰ φιλίαν παλαιάν. Ἐκείνου δὲ ἀσμένως ὑποδεξαμένου καὶ μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ εὐνοίας καὶ στρατιάν πολλήν τε καὶ ἀγαθὴν παρεσχημένου κατὰ συμμαχίαν, νῦν πρὸς ἰδοιπορίαν εἶναι οἴεσθαι, καὶ ἀφίξεσθαι μετὰ μικρόν· αὐτὸν δὲ πεμφθῆναι πρότερον ἀπαγγελοῦντα τὰ γεγεννημένα, ὡς ἂν μὴ διεφθαρμένως πυθόμενοι καὶ

C μετὰ πολλῆς προσθήκης θορυβῆσθε· ἔξισυ τε μὴ μέλλειν, ἀλλὰ παρασχομένους γράμματα, περὶ αὐτῶν ὅπως ἔχουσι θηλοῦντα, αὐθις εἰς βασιλέα ἀποπέμπειν. Πολλὴν γὰρ αὐτῷ περὶ αὐτῶν φροντίδα εἶναι, καὶ τοῦ παντός τιμᾶσθαι τὸ πυθέσθαι τι περὶ αὐτῶν. Ἐφασκε δὲ καὶ παρὰ βασιλέως γράμματα λαβεῖν, ἃ καὶ αὐτὸς εἶπε περιέχοντα· πρὸς τὴν ἰδοιπορίαν δὲ πολλῶν συντυγχανόντων, δεῖσας μὴ ἄλλῳ καὶ αὐτὸς τε δι' ἐκείνα εἰς πείραν ἔλθῃ πολλῶν κακῶν, καὶ ἡ πρᾶξις κοινῆ, τὰ γράμματα ἀφανίσαι, τὴν σφραγίδα δὲ μόνην ἀξιοπιστίας ἕνεκα φυλάξαι, δυναμένην ἐπὶ τα κοῖλα τοῦ στόματος τοὺς ἐρευγῶντας διαδιδράσκειν. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα λέγων ἐπιστεύετα, καὶ πολλὴν παρείχετο παραψυχὴν, καὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας ἐπεκαύφιζεν. Ἦδυσαν γὰρ αὐτὸν οὐδὲ πρότερον εὐφρωῶς ἔχοντα διὰ κορυφότητα περὶ τὸ πλάσμα συντιθέμενα. Τὰ δὲ οὐκ ἦσαν, ὡς ἀπήγγελλον. Ἄλλ' ἦν ἵκα ἐν Γυναικόκαστρῳ ἡ περὶ βασιλέα ἐγένετο ἀποστασία, καὶ σύγχυσις δεινὴ, καὶ ἀταξία ἦν περὶ τὴν στρατιάν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς παρῆν εἰς τοῦτα τεταγμένος σὺν πλείοσιν ἐτέροις τοιοῦτοις, ἐν εἰσῶν δεινὸν βασιλεὺς ἀγγελίαν κρύφα πέμπειν, αὐτῆς διακομιζοὶ διὰ τὴν εὐτέλειαν λαυθάνων, προσελ-

D θῶν ἰδοῖτο βασιλέως, ἐπεὶ μὴ γράφειν δύναται διὰ τὴν ἀκαιρίαν, σφραγίδα παρέχειν ἐκ τοῦ δακτυλίου ἐν ᾧ πιστεύεσθαι ἀπαγγέλλοντι τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ περὶ τῶν γεγεννημένων· νομίσας δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς προσήκοντα εἰρηκέναι τῷ καιρῷ, περὶ γὰρ Μηπρατίλος μὲν οὖν τοιαῦτα τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ ἀπαγγεῖλας, γράμματά τε αὐθις παρὰ βασιλίσσης καὶ τῶν ἄλλων λαθίων, ᾗχετο πρὸς βασιλέα.

CAPUT XLVIII.

Suburbani populus in oppidum insurgit : praesidium erumpit, hostem fugat, qui per varias urbes dispergitur. Aedes destruantur. Episcopi vaticinium evenit. Proceres Tribullos promissi auxilii praevitat ; obsidem filium requirunt. Liberus filiam suam Manuelli Cantacuzeni filio despondari cupit. Utrique petitioni Imperator annuit. Liberus voto potitus latatur.

Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς ἔξω Διδυμοτείχου συνοικίας δῆμος οὐ πολλῶ ὕστερον οὐκ ἀνεκτὸν ἠγασμένοι, εἰ μὴ τὰ ἴσα καὶ αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις δῆμοις ὄρωεν καὶ διαφθειροῖεν τοὺς δυνατοὺς, τῶν ἀρχόντων αὐτοῖς μὴ συνειδέστων, νυκτὸς ἐπὶ τὴν ἀτάσιν ἀλλήλους παρορμήσαντες καὶ καθυπλισάμενοι ὡς εἶχον πάντες ἅμα ἔω πρὸς τὰς πύλας ἔλθόντες, ἐτειχομάχουν, καὶ πᾶντας ἠπαίλουσιν ἀποκτείνειν τοὺς ἔνδον, εἰ μὴ ἐκόντες προσχωροῖεν· οὕτω γὰρ ἂν μόλις φείσεσθαι μὴ ἀποκτείνειν. Ἀσάνης δὲ καὶ ἡ ἔνδον στρατιὰ ἠγασμένοι δεινὸν εἰ μετὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς ἐκ τῆς ἄλλης ἀρχῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς καὶ παρὰ τῶν οἰκείων πολιορκεῖντο, ἐπλισάμενοι καὶ αὐτοὶ καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας συναπλέκοντο τῶ δῆμῳ ἐξελθόντες. Ἐκεῖνοι δὲ εὐθέως πρὸς ὀλίγον ἀντισχόντες πρὸς τὴν μάχην, ἐφειγτο ὡς εἶχαν, παῖδες καὶ γυναῖκας μόνας ἀναλαβόντες· καὶ διεσπεδάθησαν κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις μηδὲν ἐπιφερόμενοι ὡς εἶχον πλὴν τινῶν ὀλίγων, οἳ διὰ τὸ μὴ ἀμμετασχηκεῖναι τῆς στάσεως τοῖς ἄλλοις μάνειν συναχωρήθησαν ἐπὶ τῶν οἰκιῶν. Ἡ στρατιὰ δὲ τὰς οἰκίας τῶν φυχόντων διεπόρθουν, καὶ πάντα εἰσεκόμιζον ἐντὸς τειχῶν. Ὀλίγω δὲ ὕστερον καὶ τὰς ξυλώσεις καθαιροῦντες, ἐχρῶντο πρὸς τὸ πῦρ ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἤδη πολιορκουμένων. Ἡ γὰρ ἐκ Βυζαντίου στρατιὰ ἄχρι μὲν οἱ ἔξω Διδυμοτείχου πρὸς τοὺς ἔνδον ὠμοφρόνουν, οὐδὲ ἐγγὺς γενέσθαι ἐπαχείρουν· ἀλλὰ εἰσβάλλοντες, τὰ πόρθω διεπόρθουν, καὶ ὡς τέχιστα ἀνεχώρουν. Ἐπεὶ δὲ ἡ στάσις γένωτο καὶ ἐκπολεμωθεῖεν τοὺς ἔνδον οἱ ἐκτὸς, αὐτοὶ τε ἐφθάρησαν παντάπασιν ἀνάστατοι γεγεννημένοι, καὶ οἱ ἔνδον τὸ πολὺ τῆς δυνάμειος ὑφαιρεθέντες, ἀσθναῖς τε ἤσαν, καὶ οὐκέτι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀξιόμαχοι. Ὅθεν κἀκεῖνοι ἐπιόντες καὶ στρατοπεδεύομενοι, ἐγγὺς διακαρτέρουν. Οἱ μὲντοι ὑπολειπόμενοι τοῦ δῆμου ἐν Διδυμοτείχῳ, τῶν οἰκημάτων ὑπὸ τῆς στρατιᾶς καθαιρεθέντων, αὐτοὶ τοὺς λίθους ἐκκαθαίροντες, πρὸς λαχανισμὸν ἐχρῶντο τῷ χωρίῳ. Καὶ τέλος ἤδη εἶχε τὸ περὶ τοῦ χωρίου τούτου τῷ μητροπολίτῃ τῆς αὐτῆς πόλεως ὀλίγω πρότερον προειρημένον. Ἐτε γὰρ Καντακουζηνεὺ τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν εἰς τὴν Ἀσπίραν ἐκστρατείαν παρασκευασμένου, ἐδόκει δεῖν διὰ τοῦ πόλεμον περὶ τὴν ἔξω συνοικίαν τάφρον περιελαύνειν, ἵνα μὴ ῥαδίᾳ ἡ εἰσοδος τοῖς πολεμίσις εἴη, εἰ ποτε ἐσθάλοιεν. Διαγενημένης δὲ τῆς τάφρου κατὰ φαρτίαν παντὶ τῷ δῆμῳ, ὥστε ἀνορύττειν, καὶ τοῖς ἐν τῷ κλήρῳ τῆς ἐκκλησίας πᾶσι παρεῖχετο μέρος. Αὐσχαραινόντων δὲ ἐκείνων διὰ τὸ πονεῖν, καὶ προσαγγελόντων τῷ μητροπολίτῃ τοὺς ἐπὶ τὰ ἔργα ἀναγκάζοντας, Ὅδὲν μὲν, εἶπεν ἐκεῖνος, τὰ τοιαῦτα πρὸς τὸν πόλεμον λυσitteλήσει. Μετ' οὐ πολὺ γὰρ ὁ περιποιῶνται χωρίον, πρὸς λαχανισμὸν ἐπιτηδεύει ἔχειν. Τοῦ δὲ μὴ δοκαῖν αὐτοῦς τοῦ κοινῆ λυσitteλοῦντος ἀμελεῖν, ἐκέλευε τὰ ἐπιτεταγμένα

A At plebs suburbana Didymotichii non multo post minime ferendum putans, si non etiam alios populos simulata, potentes interficeret, praefectis imprudentibus, noctu ad tumultum inter se cohortati, armatique ut poterant, omnes, bene mane ad portas procedunt, muris oppugnationem inferunt : minantur oppidanos omnes perempturos, nisi se dederint : sic enim vix tamen manus a caede cohibituros. Hic Asanes et praesidium rem periculosa rati, si praeter Byzantios et alios aliunde ex imperio contractos etiam a domesticis obsiderentur, accincti et ipsi, portis apertis cum populo conflicturi erumpunt. Qui nec aliquandiu saltem impetum sustinens, fugit ut potuit, filiis et uxori-
B bus tantum assumptis ; nihilque aliud rerum suarum secum asportans, per alias urbes dissipatus est. Paucis, quod seditionis participes non fuissent, domicilia sua habitare permissum. Milites fugitivorum domibus direptis, totam praedam in urbem intulerunt. Brevis intervallo etiam materiationem destruentes, ea a Byzantiis jam obsessi, ad focum usi sunt. Nam Byzantii quandiu Didymotichenses suburbanis cum oppidanis voluntatibus congruebant, ne pedem quidem propius ferre audebant, sed remotiora agri depopulantes, properato se in stativa recipiebant. Tumultu autem et seditione conflata suburbanis urbanos hostilem in modum aggressi, et ipsi omnino sedibus suis pulsati perierunt, 508 et urbani imminutis magnopere viribus, pugna hostibus pares amplius non erant. Unde illi, Byzantii, inquam, propius accedere, et locatis castris perseverare non dubitarunt. Ex Didymotichensibus suburbanis restantes, vicinorum aedibus a milite eversis, ipsi lapides et ruderum efferebant, et per areas illas cluscula serabant. Et jam evenerat, quod de hoc loco ipsius urbis metropolita non ita pridem vaticinatus fuerat. Nam dum se Cantacuzenus ad expeditionem occidentalem adhuc instrueret, suburbana ad hostem accendendum fossa debere circumdari decernebat. Tributa igitur toti populo, et clericis Ecclesiae ad fodendum pars describebatur. Quibus, clericis puta, laborem indignantibus, et exactores operum ad episcopum deferentibus, ille hanc fossam bello nihil prolaturam praedixit. Quem enim locum servare et custodire nitentur, brevi olerum sationi idoneum habituros. Verum enim vero ne commedum publicum parvipendere viderentur, jussit imperata fieri. Cum non diu post eventus respondisset, Didymotichenses in memoriam praedictionis regressi, virum de ea suspexerunt. Porro a Crafo Cantacuzeno adjuvando designati, jamque parati, et ad opus accessuri, dominum suum conveniant, hand utile se et illum sibi metipsis consilium ini-

visse autumant, quando tam mesute florem ac nervum potentie sue Cantacuzeno tradidissent. Si enim pace cum Anna imperatrice clam composita ipsis insidietur, nec insidias presentientes occidat, quid reliquum, nisi ut regressus liberos et conjuges eorum in servitutem abripiat, universumque Triballorum principatum sibi subjiciat? Ideo tum demum juvenandum (si ipsorum eget auxilio) quando juveniorem filium apud eos obsidem reliquerit: sine obsidibus non juvenandum. Sic enim cupide una militaturos, nullamque in futurum malam spem de eo concepturos. Liberos autem privatim Cralem orare, imperatori auctor esset, ut is Manuelli juniori filio ipsos Liberi filiam desponderet: audisse enim Syrgen sponsalia inter ejus filiam et Manualem hunc, cui eam, Andronico imperatore adhuc in vita manente, despondisset, belli causa rescidisse. Et videbantur Crale quoque duces equum et boum postulare. Quamobrem quid velint, imperatori renuntiat: hortatur ut eis obsecundet; **509** hac enim ratione impigre militaturos. Separatim vero de Liberi filia cum filio ejus nuptiis consocianda rogat, et monet, ne quod sit inter ambos ex generis claritate discrimen, sed quantum in presens efficere hac via possit, intueatur. Nam preterquam quod et aliis Triballis haec nuptiae juvenando sint futurae, etiam Liberum ipsum non socium modo et amicum, sed et servum prout ipsius fore, omniaque ejus utilitati prompte postposituram, quod ipsemet polliceatur. Haec res, ut apparet, magnum Crale aequitatis et candidis testimonium dabit, quod dynastarum suorum potentissimo cum imperatore se conjungente, adeoque manifeste omnia illius causa facturum pollicente, si is tantum filiam ipsius filio suo collocaret, nihil suspiceretur mali, nec praepedire negotium tentaret, sed adjuvaret magis. Verum istuc non tam aequitati Crale, quam Liberi opulentiae, magneque inter Triballos potentiae adscribendum, propter quam et ipse Crales eum offendere timebat. Haec igitur ille, cum et Liberus adesset, apud imperatorem disseruit: qui quod tum illud, tum hoc in praesentia conducere videbat, neutrum recusabat, et ita suspicionem de sociis aliquando fedendis, aut per insidias appetendis eximebat: nescire enim se amicos sic remunerari, quando constaret, nec apertis hostibus unquam insidiatum: et affinitatem cum Syрге non priorem dissimisse; sed eo generum abdicante, causa nihil esse, cur non et iose aliam filio suo uxorem jungeret; praesertim cum quondam alie restrictam fuerit matrimonium, ut dissolvere non liceret. Si iuramentum intercessisset, nulla de causa id distraheret fuisse. Proinde dimittere se filium, simul generum futurum Libero, simul propter copias sociales, ut ne quid ab eis insidiarum metuat; non sic tamen, ut apud eos omnino semperque maneat, sed ubi pater revocaverit, redeat. Liberas ut imperatorem de connubio amuisse cognovit, eum ado-

A πράττειν. Ἐν ὀλίγῳ ὕστερον ἐκδάντων, ἀναμετρούσκοντά τε οἱ ἐν Διδυματείῳ, καὶ ἰθαύμαζον τὸν ἄνδρα τῆς προαγορεύσεως. Οἱ μὲντοι παρὰ Κράλη βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἐπιτεταγμένοι συμμαχεῖν, ἐπεὶ παρασκευασμένοι ἤδη ἦσαν, καὶ ἐμὲλλον ἔργου ἔλασθαι, τῷ σφετέρῳ δυνάστη προσελθόντες, οὐ λυσιστελοῦντα ἔφασαν σφᾶς τε αὐτοὺς κάκεινον βεβουλεῦσθαι περὶ ἑαυτῶν, οὕτως ἀπερισκέπτως τὸ κράτιστον τῆς αὐτῶν δυνάμεως ἐγχειρίσαντας Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος διαλύσειε ἡμέρας πρὸς Ἄνναν τὴν βασιλῖδα κρύφα ἐπιβουλεύσειν αὐτοῖς, καὶ διασφραεῖ μὴ προαισθημένους τὴν ἐπιβουλήν, τί λοιπὸν ἢ ἐπανελθόντα παῖδες καὶ γυναῖκες ἄγειν ἐπὶ δουλείᾳ, καὶ τὴν ἄλλην ἄκασαν Τριβαλλῶν ἀρχὴν ὑποποιεῖσθαι; οὐδ' ἂν οὐ χρῆναι χωρὶς ὁμήρων ἐκείνῳ συμμαχεῖν· ἀλλ' εἰ τι εἴδοιτο τῆς αὐτῶν ἐπικουρίας, τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν ὁμηρεύοντα καταλιπεῖν παρ' αὐτοῖς; οὕτω γὰρ προθύμως συστρατεύσεσθαι, καὶ μηδεμίαν πρὸς τὸ μὲλλον κτηνὴν ἐλπίδα σχήσειν. Αἰθερος δὲ ἰδίᾳ εἶδειτο Κράλη, πείθειν βασιλέα τὴν ἐκείνου θυγατέρα Μανουῆλ τῷ νεωτέρῳ υἱῷ καταγγυᾶν· πυθέσθαι γὰρ περὶ Συργῆ, ὡς διαλύσειε τὸν γάμον θυγατρὸς διὰ τὸν πόλεμον, ἣν ἐπιπερὸντος Ἀνδρονίκου βασιλέως τοῦτο ἤν κατηγγύησε τῷ Μανουῆλ· καὶ εἶδοιτο κάκεινῳ δίκαια καὶ συμφέροντα ἀξιοῦν τοὺς στρατηγούς. Αἰὶ καὶ ἀπὸ ἡγγελλε βασιλεῖ τὰ παρ' ἐκείνων εἰρημένα, καὶ συνεβούλευε πείθεσθαι αὐτοῖς, τοῦτον τρόπον προθύμως συστρατευομένοις. Ἐἶδειτο τε ἰδίᾳ καὶ περὶ Αἰθερου τῆς θυγατρὸς ἐπὶ γάμῳ συνάπτειν τῷ υἱῷ· καὶ μὴ τὸ διάφορον ὁμοῖν τῆς εὐδοξίας, ἀλλὰ τὴν συντέλειαν ἣν πρὸς τὰ παρόντα συντέλεσειε, σκοπεῖν. Πρὸς γὰρ τῷ καὶ τοῖς ἄλλοις Τριβαλλοῖς πρὸς ἡδονὴν τὸν γάμον εἶναι τοῦ παιδός, ἐπι καὶ Αἰθερον αὐτὸν οὐ σύμμαχον ἔχειν ἐπι καὶ φίλον, ἀλλὰ δοῦλον ἀκριβῶς, καὶ πάντα προηρόμενον προθύμως ὑπὲρ τῶν αὐτῷ λυσιστελοῦντων, οὕτω γὰρ ἐπαγγεῖλλεσθαι καὶ αὐτόν. Ἐἶδοιτο μὲν οὖν πολλὴν ἐπιεικείαν καὶ εὐγνωμοσύνην τῷ τοιοῦτο Κράλη συμμαρτυρεῖν, εἰ τοῦ παρ' αὐτῷ δυνατοῦ βρασιλεῖ προστιθεμένου, καὶ οὕτω φανερώς ὑπὲρ ἐκείνου πάντα ποιήσειν ἐπαγγελλομένου, εἰ πείθοιτο μόνον τὴν ἐκείνου θυγατέρα συνοικίζειν τῷ υἱῷ, μὴ δ' ὑποπτεῦσαι αὐτὸς, μήτε κωλύειν ἐπεχειρᾶν, συνεπράττει δὲ μᾶλλον. Τοῦτο δὲ οὐ μᾶλλον τῆς ἐπιεικειᾶς Κράλη ἦν, ἢ τῆς Αἰθερου περιουσίας καὶ τοῦ μεγάλα δύνασθαι παρὰ Τριβαλλοῖς, ὥστε καὶ αὐτόν προτιροῦν ὀρθοῦσαι. Ὁ μὲν οὖν Κράλης τοιαῦτα πρὸς βασιλέα διεξῆρει, παρόντος καὶ Αἰθερου. Βασιλεὺς δὲ ἐπέθετο πρὸς ἀμφοτέρω, λυσιστελοῦντα ἄρῶν ἐν τῷ παρόντι, καὶ τὴν τε ὑπερίαν ἀποθεῖσαι, ὡς ἀδικήσειε ποτε καὶ ἐπιβουλεύσειε τοῖς συμμάχοις. Οὐ γὰρ τοιοῦταις αὐτὸς ἐπίστασθαι τοῖς φίλοις ἀμείβεσθαι εὐεργεσίαις, ὅπου γε καὶ τοῖς πολεμοῦσι φανερώς οὐδέποτε ἐπιβουλεύων ἐφάνη. Καὶ τὸ πρὸς Συργῆν κῆδος οὐκ αὐτῆς διαλύειν πρῶτος ἔφρασκεν· ἀλλ' ἐκείνου ἀπειπαμένου μηδεμίαν αἰτίαν εἶναι, εἰ καὶ αὐτὸς ἰέραν τῷ υἱῷ ἀρμόσεται. Καίτοι γε οὐδ' εἰς τοσοῦτα θεσμῶν ἦκειν τὸν γάμον, ὥστε μὴ

ἔξειναι διαλύειν. Εἰ γὰρ μέχρι ὄρκων προσχώρει, ἐξ οὐδεμιᾶς ἂν αἰτίας ἐπεχείρησε διασπᾶν αὐτός. Τότε γὰρ οὐκ ἀφιέναι τὸν υἱὸν ἅμα μὲν γαμβρὸν ἐτόμενον Αἰθέρω, ἅμα δὲ καὶ τῆς στρατιᾶς ἕνεκα τοῦ θάρσειν οὐτῷ, ὡς οὐδέποτε ἐπιβουλεύσεις, μὴ μόντοι παντάπασι διατρίβειν παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐπανήκειν πρὸς αὐτὸν ἤνικα ἂν καλοῖη. Αἰθέρος δὲ ἐπεὶ ἀκούσει βασιλέα παπεισμένον πρὸς τὸ τὴν ἐκείνου θυγατέρα ἄγειν τῷ υἱῷ, προσεχώνει τε καὶ ἱσπάζετο τὸν βασιλέως πόδα, καὶ πολλὰς ὠμολόγει χάριτας ἐκείνῳ τε τῆς εὐεργεσίας, καὶ Κράλῃ τοῦ συνεπιλαβῆσθαι πρὸς τὸ ἔργον. Τοῦτο δὲ λόγοις μόνον συνετίθετο φίλοις· ὄρκους δὲ ἢ δεσμοὺς τισιν ἄλλοις πρὸς τὸν γάμον οὐκ ἐχρήσαντο.

510 CAPUT XLIX.

Imperator cum auxiliis Pheras venit, Syrges filii Armeniorum rex jure paterno Pheras deditioem pertinaciter recusant. Ducum et exercitus morbi et funera. Apocauchus Christopolim presidium mittit. Triballios abiturientes imperatoris pudor retinet. Romani tumultuantes ab eodem milite increpantur. Facta potestate plurimi ab eo Christopolim discedunt. Ducum ibidem perjurium. Transfugarum ad imperatorem reversio.

Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν στρατικὴν παραλαβὴν ἤδη παρεσκευασμένην περὶ θέρους ἐκβολὰς ἅμα καὶ Κράλῃ μετὰ γυναικὸς παρεπομένου ἄχρι τῆς Ῥωμαίων ἔρων ἡγεμονίας. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἀνεχώρουν συνταξάμενοι. Βασιλεὺς δὲ τὴν τεταγμένην ἔχων στρατικὴν, ἐστρατοπέδευσε ἐν Φεραῖς, καὶ διήγαγεν ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις διαλεγόμενος Φεραῖοις περὶ τοῦ προσχωρεῖν αὐτῷ. Συργῆς γὰρ μετὰ τὴν ἐπάνοδον τὴν ἐκ Γυναικωκάστρου Φεραῖς ὀλίγον ἐνδιατρίψας, ἦλθε πρὸς Βυζάντιον. Κάκειθεν εἰς Ἀρμενίαν ἀπεχώρησεν, Ἀρμενίων ἐπὶ τὸ σφίσειν ἄρχειν αὐτὸν προσκαλεσαμένων ἐκ πατρῶου προσηκούσης αὐτῷ κλήρου τῆς ἀρχῆς. Φεραῖοι δὲ οὐδὲν μᾶλλον ἢ πρότερον ἦσαν βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ παρεσκευασμένοι πολεμεῖν, καὶ τοὺς προσιόντας ἐπὶ τῷ διαλέγεσθαι λίθοις ἐβάλλον καὶ βέλεσι ἀπὸ τῶν τειχῶν. Ὅθιν καὶ ἡ στρατικὴ ὡς πολεμίων ἀδειῶς τὴν χώραν διέπόρθου. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελείτο, Βράκτος τῶν ἡγεμόνων τῆς στρατιᾶς ὁ διαφορώτατος, ἐνόσησε, καὶ διακατέρησεν ἐκεῖ ἡ στρατικὴ ἐστρατοπεδευμένη μίαν ἡμέραν ἐπὶ δέκα. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ῥάων ἦν, Αἰθέρος κατείχετο τῇ νόσῳ, καὶ ἔδει τοσοῦτον χρόνον περιμένειν, ἢ καὶ πλείω. Ῥαῖσαντος δὲ ἐκείνου, οἱ λοιποὶ ἐνόησαν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡ στρατικὴ σύμπασα σχεδόν. Μέλιντος γὰρ ἐμφοροῦμενοι καὶ κρεῶν, ὧν ἡ χώρα μάλιστα εὐπόρει, εἶτα ἀκαθλίθοντες καὶ σταφυλᾶς, καὶ τοῦ ἀπορρέοντος αὐτίκα ἐμφοροῦμενοι, εἰς πυρετοὺς ἐπέπιπτον καὶ φθορὰς. Ἐπειτα ἀπέθνησκον καταρραζόμενοι ὑπὸ τῆς νόσου. Καὶ τῶν τε μάλιστα ἐν λόγῳ ἐτεβνήκεσαν οὐκ ὀλίγοι, καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ πεντακοσίους καὶ χίλους. Ῥωμαίων δὲ τῶν βασιλεῖ συνόντων οὐδὲ εἷς, οὕτως μὴν ἐνόησεν. Ἀποκαυχὸς δὲ ὁ μέγας δοῦξ ἐπεὶ ἐπόθετο τὸν Καντακουζηνὸν βασιλέα στρατικὴν ἔχοντα ἐκ Τριβαλῶν περὶ Φεράς ἐστρατοπεδευμένον εἶναι, μέλλοντα εἰς Διδυμότειχον ἐπανήκειν, κατὰ τάχος ἔπεμπε τριήρεις εἰς Χριστοῦπολιν· ἅμα δὲ καὶ στρατικὴν ἐκ τῆς ἡπείρου, ὡς τὸ ἐκεῖσε τείχεσθαι φυλάξοντες καὶ κωλύσαντας διαβαίνειν τὴν στρατικὴν. Ἦν γὰρ ὁ τόπος ἐπιτειχίστως ἔχων εἰς φυλακὴν τὴν ἐκ τῶν ἐπιπέτων, οὐ διὰ τὸν ἐπιτειχισμὸν μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ κρημνώδης ὢν, δύσκολον τοῖς ἱππεῦσι παρείχετο τὴν διόδον, μάλιστα εἰ καὶ ὑπὸ τινῶν

rans, pedemque deoseulans, multas ipsi de beneficio, et Crali de opera gratias egit. At enim hæc nudis tantummodo verbis transigebantur; juramentis aut nexibus aliis ad nuptias conglutinandas non sunt usi.

rans, pedemque deoseulans, multas ipsi de beneficio, et Crali de opera gratias egit. At enim hæc nudis tantummodo verbis transigebantur; juramentis aut nexibus aliis ad nuptias conglutinandas non sunt usi.

Præcipiti æstate imperator, Crale cum uxore usque ad confinia prosequentibus, ibique dicta salute recedentibus, cum parvis et attributis sibi copiis Pheras processit: ubi ad triduum mansens, cum Pheræis de deditioe egit. Syrges enim e Gynæceastro reversus, non diu Pheris subsistens, Byzantium petivit; inde in Armeniam, ab Armeniis ad sceptrum, ei ex paterna sorte debitum vocatus, discessit. Pheræi nihil magis quam ante ad Cantacuzeni partes propendebant, et accedentes ad colloquendum saxis ac telis de muro repellentibus: quare exercitus agrum ut hostilem secare devastabat. Dum hæc agitur, Bræctus præstantissimus e ducibus morbo corripitur, mansitque eo loci exercitus dies undecim. Postquam ei melius est factum, Liberus ægrotare cepit, rursusque diebus totidem, aut etiam pluribus illis hærendum fuit. Ubi is quoque convalescit, reliquos duces ac totum tertio exercitum vastitudinis incommoditas pervasit. Siquidem molle et carnibus, quibus regio maxime abundat, facti ac distenti, deinde ex uris compressis musto defluente obruti, in febres et tabem incidebant: tum ita confecti interibant, præsertimque honoratorum non pauci moriebantur. De gregariis autem animas liquere supra mille quingentos: Romanorum nemo ac tentatus quidem est. Apocauchus magnus dux, ut Cantacuzenum cum copiis Triballicis, prope Pheras morantem, Didymotichum reversurum rescivit, subito trirèmes Christopolim, simulque ex continenti manum ad muram ibidem custodiendam, et transitu illum prohibendum misit. Erat enim locus defensionem idoneus gravis armature militi, non propter tauri adituam duntaxat, 511 sed quia propter præcipitia quoque (potissimum si prohibentium vis adesset) equiti perdifficilem transitum efficiebat. Triballi propter morbum et quotidiana multorum funera, ac præsertim, quod murum seu munitionem illam a Romanis occupatam intellexissent, Pheris in patriam redire statuerunt. Imperator cum eos a morbo tam male affectos ad manendum cogere non posset, omnibus proceribus ac ducibus convocatis, eoshorta-

tur, ne pusillo sint animo, neve hanc frustrationem in malis numerent; sed illud cogitantes, divina providentia universitatem administrari, et non posse a Deo quicquam fieri, quod non deceat fieri, non conferent, omniaque ab illo ad emolumentum suum fieri interpretarentur. Et nunc quidem, inquit, domum redibimus; non multo autem intercedente tempore rursus instructi, Didymotichum, si Deo placuerit, petemus. Triballi magnas imperatori de admonitione gratias agere. Etsi enim de reditu mire laetarentur, tamen imperatorem, si eo invito recedere viderentur, nolebant offendere. Romani stomachari, ac putare, se ad Acherontem ire compelli, tumultuantesque et seditione frementes Christopolim abire velle. Imperator, eorum a se dissensionem meditatamque discessionem viciens, advocata concione eos admonet, non avaritia aut ambitione, sed ipsorum causa, qui rogassent, ne se ab Apocaucho sacri cubiculi praefecto ad servitutem et mortem rapi pateretur, hoc periculum subisse. Deinde in memoriam eis redigit, quae in ipso belli principio, dixerit: nec justum, nec pium videri, nunc quidem se ad imperium capessendum invitari, et hanc unicam salutis viam censerit; postea vero, si res secus eant, se discriminibus circumventum deserere, uno quoque diffugiante, quo illum sperata vocet utilitas: rursusque admonet, ne trepidant animis, neve ob labores et pericula desperationi cedant, sed pro eo ac ingenuos deceat, excelsa et interrita mente, mala istaec tolerant. Haud enim quidquam insigne, et laudabile citra laborem (6) a quoquam feliciter geri. Sin adversis amplius resistere nequeant, hisque penitus succubuerint, oblitique convitiarum ac reprehensionum, quibus Gynaececastri abeuntes insectati sint, idem modo ipsi cupiant, primum quidem etiam ipsos jure incusandos, qui promissa fefellerint, timidique et ignavi appareant, quando sibi opera sua plurimum prodesse depuerunt. **512** Deinde, se invitos non retenturum: nec enim inde ab initio se ullum coegisse, ac se potius quae nolisset, facere coactum. Sed quibus quidem suave esset labores secum et pericula, et si necesse foret, mortem quoque praebonis, quae apud hostes apparerent, amplecti, propius ad se accederent, ut scire posset, quorum operam suo tempore, ac Deo opitulante digna remuneratione compensaret. Qui discriminis societatem detrectarent, abirent. Secundum haec statim in duas partes discessum est, et plures quidem imperatorem adorantes recesserunt; plus quingenti fortunata cum eo experiri constituerunt. Quibus de amore et fide germana erga se gratias actis, cum illis reliquiis ad Triballos reversus est. Desertorum pars major du-

Α κωλύοντο. Οἱ Τριβαλλοὶ δὲ μάλιστα μὲν διὰ τὴν νόσον, καὶ τὸ πολλὰς ἀποθνήσκειν καθ' ἡμέραν, οὐχ ἤκιστα δὲ καὶ διὰ τὸ πυθίσθαι τὸ τεῖχος ὑπὸ Ῥωμαίων κατεχόμενον, ἀνατρέπειν ἔγνωσαν ἐκ τῶν φερῶν πρὸς τὴν οἰκίαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ βιάζεσθαι οὐκ ἐνὶν οὕτω πάσχοντας κακῶς ὑπὸ τῆς νόσου, τοὺς ἐν τῷ τεῖχει πάντας καὶ ἡγεμόνας συναγαγὼν, παρῆναι μὴ ἀθυρεῖν, μηδὲ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὡς τι τῶν δαιμόνων λογίζεσθαι· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐνθυμουμένους, ὡς πάντα μὲν θεοῦ προνοία διοικεῖται. Ἀδύνατον δὲ τι τῶν μὴ θεόντων ὑπ' ἐκείνου πράττεσθαι πάντα στέργειν, ὡς μάλιστα λυσαιελεῶς ἡμῖν πραττόμενα παρὰ θεοῦ. Καὶ τὸ νῦν μὲν ἔχον, ἐπανελυσόμεθα πρὸς τὴν οἰκίαν. Ὀλίγω δὲ ὕστερον πάλιν παρασκευασάμενοι, ἐλευσόμεθα εἰς Διδυμότειχον, ἐν φίλον ἢ θεῶν. Οἱ μὲν οὖν Τριβαλλοὶ πολλὰς χάριτας ὡμολόγουν βασιλεῖ πρὸς τὴν παραίτησιν. Καὶ γὰρ τοὶ μάλιστα χαίροντες πρὸς τὴν ἐπίναθον, ὁμῶς μὴ προσκρούσειν βασιλεῖ ἐβούλυντο δοκοῦντες ἄκοντος ἀναχωρεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ ἐν δεινῷ ἐτίθεντο, καὶ οὐδὲν ἐνόμιζον ἀπεικέναι τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἢ εἰ πρὸς Ἀχέραντα βαδίζειν ἠναγκάζοντο, καὶ δεινῶς ἐθοροβοῦντο καὶ ἐστασίαζον, πρὸς τοὺς ἐν Χριστοπόλει βουλόμενοι ἀποχωρεῖν. Ὅρων δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν διχόνοιαν αὐτῶν, καὶ τὴν μελετωμένην ἀποστασίαν, περιστησάμενος ἑαυτῷ καὶ ὑπομνήσας, ὡς οὐκ ἰδίας πλεονεξίας, ἢ τιμῆς ἀπιθυμίας, ἀλλ' αὐτῶν ἔνεκα δεομένων μὴ περιιδεῖν, διαφθαρέντας καὶ δουλωθέντας Ἀποκαύχῳ τῷ παρακοιμημένῳ τὴν ἀγῶνα ὑπελθεῖν. Ἐπειτα καὶ ὢν ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου μάλιστα διαλεχθεῖς πρὸς αὐτοὺς, ὡς αὐτὸς δίκαιον, οὔτε ἄλλως εὐσεβές, νῦν μὲν πάντας πρὸς τὴν βασιλέα γίνεσθαι παρακαλεῖν, καὶ μίαν ταύτην ὁδὸν σωτηρίας συνορᾶν, ὑπερὸν δὲ ἂν μὴ κατὰ γνώμην τὰ πράγματα ἐκβαίνειν, καταλείποντας αὐτοὺς ἐν τοῖς κινδύνοις ἕκαστον ἀναχωρεῖν ἕπει ἂν δοκῇ συμφέρειν, αὐθις παρῆναι μικροφυχεῖν, μηδ' ἀπαγορεύειν πρὸς τοὺς πόρους καὶ τοὺς κινδύνους, ἀλλ' ἀνδράσι πρόπουσαν γενναίους ἐπιδοκίμουμένους εὐφυλίαν τε καὶ τόλμαν, καρτερεῖν ἐν τοῖς δεινοῖς. Οὐδὲ γὰρ νῦν τῶν μεγάλων καὶ ἐπαινουμένων ἄνευ πόνων ἔ. ποτέ τινα κατορθώθειν. Εἰ δ' ἤτηνται παντάπασιν ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἀντέχειν πρὸς αὐτὰ οὐκέτι οἷοί τε εἶσιν, ἀλλὰ τῶν προτέρων ἐπιλείψασμένοι λουδοβῶν καὶ μέμφεων, αἴς τοὺς ἐκ Γυναικοκαστροῦ ἀποστάντας ἐθαλλόν, πρὸς τὰ ἴσα ὠρμηται καὶ αὐτοὶ νυνί, πρῶτα μὲν μέμφεσθαι αὐτοῖς δικαίως, ὡς τὰ ὑπεσχημένα παραβαίνουσι, καὶ φαινομένοις κακοῖς περὶ αὐτῶν, ἡνίκα μάλιστα ἔδει συνόντος ὠφελεῖν. Ἐπειτα οὐ κατασχέσειν ἄκοντας· οὐδὲ γὰρ, οὐδ' ἐξαρχῆς αὐτῷ τι πρὸς ἀνάγκην τινὲ εἰρηάσθαι· ἀλλ' αὐτὸς μᾶλλον καὶ ἔ. μὴ κατὰ γνώμην ἦν πρὸς ἀνάγκην πράττειν ἤγετο. Ἀλλ' οὕτως μὲν ἔδου τοὺς μετ' αὐτοῦ πόνους καὶ κινδύνους καὶ θάνατον εἰ βέσι, τῶν

Jacobi Pontani notae.

(6) Terentius
Non fit sine periculo factus magnam et memo-
rabile.
Laborem gloriae patrem vocavit Euripides. Vide

synthelas nostras in illud ex Georg. lib. 1: Labor
omnia vincit improbus, ubi laborem ex optimis
scriptoribus laudavimus.

παρά τοις πολεμίοις ὀρεούτων ὀγαθῶν ἀλλάττεσθαι. Λέναι πρὸς αὐτὸν, ἵν' εἰδῆται καὶ αὐτὸς τίσι τὰς ἀμειβὰς τῶν πόνων ἀξίας καιροῦ καταῦντος, καὶ Θεοῦ συναϊρομένου ἀποδοῖ· τοὺς δ' αὐτῷ μὴ συγκινδυνεύειν αἰρουμένους ἀπαχωρεῖν. Αὐτίκα τε εἰς εὖς ἐηθρύνοντο· καὶ οἱ πλείους μὲν προσκυνήσαντες βασιλέα ἀπεχώρουν· ὑπὲρ πεντακασίου δὲ συγκινδυνεύειν εἰλοντο, οἷς καὶ πολλὴν ἐμολογησας χάριν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ πίστεως ὁδοῦ, ἀνέστρεψε μετὰ τῆς ἄλλης στρατιᾶς. Τῶν δὲ ἀφροστηκῶτων οἱ πλείους μὲν ὁμολογίας χωρὶς προσεχώρησαν τοῖς ἐν Χριστουπόλει στρατηγοῖς καὶ προσεδίχθησαν ἀσμένως παρ' αὐτῶν· ὅσοι δὲ μάλιστα ἐν λόγῳ ἦσαν, πέμψαντες ἤτοῦντο πίστεις παρὰ τῶν ἀρχόντων. Οἱ δὲ ὄμνουσιν μὲν, γνώμην δὲ εἶχον ὡς καὶ μετὰ τοὺς ὄρκους εἰς πείραν ἄξοντες πλείστων ἀλγεινῶν. Ἴν' εἶτε αὐτοὶ αἰσθόμενοι τῆς ἀπάτης ἐκ τῶν λόγων, εἶτε καὶ παρὰ τοῦ τῶν συνόντων μηνυθείσης, τὸν κίνδυνον διαδράντες αἴθις πρὸς βασιλέα ἐπαντήκον· βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὸ ἄσφατον τῆς γνώμης καὶ μικρόψυχον ὀνειδίσας, αἴθις ἐφῆκεν αὐτῷ συνδιπτεῖν.

CAPUT L.

Mendacium dicunt apud Christianorum. Inde Byzantii publica letitia. Quod ibidem propter Cantacuzenum multa regressi, itemque in aliis urbibus. Quae contra illi forent. Immanitas praefectorum per aliquot exempla, et eorumdam Persae captivi humanitas in flagellatos, Impostor sacrae confessioni illudens. Iterum de victo Cantacuzeno gratiae aguntur.

Οἱ μὲντοι ἐν Χριστουπόλει στρατηγοί, ἐπεὶ Τριβαλῶν ἢ στρατιᾶ καὶ ὁ βασιλεὺς ἀνεχώρησαν ἐκ Φερῶν πρὸς τὴν αἰκίαν, πέμψαντες ἐν Βυζαντίῳ, βασιλεῖ ἀπήγγελλον καὶ μεγάλῳ ὄρακι, ὡς ἄχρι τοῦ διατειχίσματος μετὰ Τριβαλῶν ἐλθῶν ὁ Καντακουζηνός, διαλθεῖν μὲν οὐ ἐυνηθεῖη ἡμῶν ἰαχυρῶς ἀμυνομένων. Ἀναστρεφύσης δὲ τῆς στρατιᾶς, ὅσοι Ῥωμαίων αὐτῷ συνῆσαν, καταλιπόντες ἤκον πρὸς ἡμεῖς, πλὴν ἄλλα πάντες· αὐτὸς δὲ ὑπ' ἀισχύνης ἀμυθήτων, ὃ τι χρήσασθαι μὴ ἔχων ἑαυτῷ πρὸς Ἄθην ἦλθε τὸ ἱερὸν ἕρος, ὡς ἐκαίσε τὴν βασιλείαν, ἣν ἀδίκως ἤρπασε καὶ παρανόμως ἀπαθησόμενος, καὶ σῆμα μοναχῶν περιθησόμενος. Εὐθὺς μὲν οὖν ἐν Βυζαντίῳ πανήγυρις ἦν λαμπρὰ καὶ ἑορτῶν ἢ χαριστάτη· καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὸ θεομήτορος Ὁδηγητρίας τέμενος, ἐχώρουν πανδημεῖ, εὐχαριστήρια τῆς νίκης ἀποδύσαντες, καὶ οἱ ἐν τάλει μάλιστα, εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι περὶ τοῖς πολλοῖς ὁμοίως. Καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ καὶ οἱ μάλιστα κινῶντο καὶ ἐδυσχέραινον τὴν βασιλείῳ δυσπραγίαν, κάκεινοι τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀνάγκην εἶχον συναρτάζειν, ἢ μᾶλλον συναπτημονεῖν, ἢ τῆς κατηφείας χαλεπὰς καὶ ἀπαραιτήτους παρείχοντο εὐθύνας. Οὐ γὰρ μόνον εἰ τις Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ συμπράττων φωραθεῖ, ἐκολάζετο ὁμῶς, ἀλλὰ καὶ εἰ τις πρὸς τὰ πραττόμενα μὴ ἠδέως διακείμενος, ἀλλὰ ἤθος ἐμφαίνων ἀποστρεφομένου φωραθεῖ, τὰς ὁμοίας δίκας τοῖς ἐαλιόχοσι ἐπὶ προδοσία φανερώως δίδουαι ἦν ἀνάγκη. Καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν ὀπόλοντο, οὐκ ἐν Βυζαντίῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἄχρι Θεσσαλονίκης. Τὰ γὰρ παραιτέρω καὶ πρὸς ἑσπέραν κρινῆ, οἱ τε δῆμοι καὶ οἱ δυνατοὶ τῶν πόλεων βασιλεῖ προσεῖχον Καντακουζηνῷ. Ὅθεν οὐδὲ πρὸς στάσεις ἐχώρησαν καὶ πολέμους ἐμφυλίου, ἀλλ' ἐν οἷς μάλιστα αἱ ἄλλαι μεγάλαις ἐχρήσαντο αὐμοφραεῖς καιροῖς. ἐν ταῦτοις αὐταὶ πρὸς εὐνομίαν καὶ εἰρήνην διεκρούοντο.

cibus, qui erant Christopoli, citra pactum aut conditionem se adhaeruerunt, a quibus libenter accepti sunt: praecipit fidem pignori petiverunt. Et jurabant quidem duces, cum interim in animo haberent, etiam sic plurimum illos vexare. Quorum fraudulentia sive ex eorum verbis animadversa, sive ab aliquo illis familiari detecta, periculo evitato ad imperatorem redierunt: qui, adjectione et mobilitate animi illis exprobrata, denuo secum esse permisit.

Vesum enimvero duces Christopoli, postquam Triballi, et imperator Pheris retro redierunt, Byzantium ad Augustam et magnum ducem nuntiatum mittunt, Cantacuzenum cum ad murum discludentem venisset, ipsis fortiter propellentibus, transire non potuisse. Revertentibus autem in suam provinciam Triballis, quatuor ei militassent Romanos, omnes, extra decem, ad se transisse: illum quid sciret nescientem, praepudore incredibili ad sacrum montem Atho, ibi imperium, quod praeter se et scelerate rapuisset depositurum, et monachum induturum concessisse. Confestim Byzantii dies festus publice agi splendidissimus, omniumque jucundissimus, et populus certatim, in primisque principes, caeterique pedibus, plebem in morem, Deipare Hodegatriam templum concursare, eique victoriam gratulari. Nec vero quisquam huic gratulationi deesse audebat. Quis etiam quos imperatoris adversa fortuna cruciabat maxime, festum diem simul celebrare, vel potius simul turpiter agere, aut maioris sui rogas immites ac indeprecabiles sustinere cogebantur. Non enim solum, si quis a Cantacuzeno imperatore laqueo deprehendebatur, crudeliter puniebatur; sed etiam si quis ad ea quae fiebant non hilaritatis, verum aversionis significationem vultu daret, perinde atque si esset prodicionis convictus, sine misericordia multabatur: multique tum Byzantii, tum aliis in urbibus, Thessalonicam usque his de causis communi luce privabantur: siquidem in ulterioribus versus occidentem, plebs et optimates promiscue imperatori Cantacuzeno favabant. Quare in illis oppidis nec ditiones, nec bellum civile existebat, sed dum alia calamitatibus affligerentur, ipsa bonis legibus pacifice gubernabantur. Quae a Thessalonica ad Byzantium pertinebant, nihil grave non patiebantur.

Semel enim indueta discordia, præsida quidem et optimates Cantacuzeno studebant, illum incommo-
dis mederi posse existimantes : at plebs impulsu seditiosorum (quibus bello aliena involantibus ditescere licebat), Cantacuzeno et optimatibus pariter adversabatur, hisque multis modis incommodabat, non solum facultates diripiendo, et uno momento ex divitibus pauperrimos efficiendo, sed et carceribus includendo, et omne genus vexationis in illos conferendo. Quibus vero urbium præfecturæ commissæ erant, hi summum imperium habentibus quam simillimi, feros sese carni-
fices præstabant, et in humana figura belluarum immanitatem exercebant. Non namque severitæ progressi sunt, ut præter alios complures crudeliter punitos, etiam Patriciatum funiculis suspensum, in tormentis mori siverint. Siderum autem usque ad defectionem animæ verberibus indigne contusum, in tenebricosum quemdam carcerem nudum, velut mortuum, nulla cærimonia projecerunt. Quem sic instar exanimis ad dies aliquot jacentem, Persa quidam bello captus, et divinitus illo carcere detentus, non vulgari cura ex multis illis plagis recreavit. Parem curam idem **514** captivus in Synadenam, ipsam quoque inhumaniter ad mortem pene flagellatam, et nudam in eundem carcerem detrusam usurpavit. Omnium commune crimen erat antiqua in Cantacuzenum benevolentia, et nosse occultatas ab eo pecunias, quas indicare compellebantur. Nec tamen a nobilioribus adeo atrociter flagellandis abstinebant. Asaniam enim, Michaelis Asanis, filiorum Asanis despotæ primogeniti uxorem fideiulis attractam diu loris ceciderunt, ut consciam redarguentes quarundam litterarum, quæ a Cantacuzeno Byzantium super nonnullis interficiendis venissent, quas sibi exhiberi jubebant. Hæc pauca exempla de multis narra-
vimus; propter quæ tantus pavor injectus est omnibus per imperium Romanum optimatibus, ut nec necessitudine conjunctissimis fiderent, ne forte ab his proderentur. Tali autem quodam eventu majori terrore concussi sunt. Qui in Constantini magni palatio vincti attinebantur, cum jam dies jejuni-
orum agerentur, et quemque de rebus suis ad patrem spiritualem referre, peccatorumque exomologesi-
sin (i) instituere oporteret; quandoquidem ipsis

Α Λι δὲ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἔχρη Βυζαντίου, οὐδὲν ἦν ὅ τι μὴ ὑπέμενον. Καθ' ἅπασιν γὰρ εἰς αὐτὸν διαίρε-
θεῖσαι, στρατιὰ μὲν, καὶ οἱ ἄλλοι ἄριστοι τῶν πο-
λιτῶν τὰ Καντακουζηνῶν τοῦ βασιλέως ἤροῦντο,
ἐκεῖνον οἰόμενοι θυνήσεσθαι τὰς κατασχούσας στή-
σαιν συμφορὰς: οἱ δὲ τῶν στασιζστῶν ἐναγόν-
των, οἷς ἐκ τοῦ πολέμου τὰ ἐσέρων ἔχουσι πλουτεῖν
ἐντῶν, πρὸς τὴν βασιλέα Καντακουζηνὸν καὶ τοὺς παρ'
ἐκαστοῖς δυνατοῦς ὁμοίως ἐπολέμου, καὶ πολλὰ
διατίθεσαν κακὰ, οὐ μόνον τὰς οὐσίας διαρπάζοντες
καὶ ἀπορωτάτους ἐκ πλουσίων ἀποδεικνύοντες ἐν μιᾷ
καιροῦ ῥοπῇ, ἀλλὰ καὶ δεσμωτηρίοις κατακλείοντες,
καὶ ἄλλην πᾶσαν εἰς αὐτοὺς κάκωσιν ἐπιδεικνύμε-
νοι, οἷ τε τὰς ἀρχὰς τῶν πόλεων ἐπιτετραμμένοι,
τοῖς τῶν ἑλίων ἔρχουσι πραγμάτων μάλιστα ἐξο-
μοιούμενοι, κολαστικοὶ τινες καὶ ἀνήμεροι καὶ
θηριώδεις ἐφιλοτιμούμενοι εἶναι. Ἐκεῖνοι γὰρ εἰς
τοσοῦτον ὀμότητος προῆλθον, ὡς ἄλλους τε πολλοὺς
ἀπανθρώπως τιμωρήσασθαι, καὶ Πατρικίωτήν τινας
βασάνοις ἐναποθανεῖν ἔσσαι καλλωδίας ἐξηρατημέ-
νον. Στὴν δὲ μετὰ τὸ ἀλίσισθαι μέχρι ἀπνουν
εἶναι, ζοφώδεις τινὲς δεσμωτηρίῳ ἐναπέβριψαν γυμ-
νὸν οἷα δὴ νεκρὸν, οὐδὲ ὅσας ἀξιώσαντες. "Ὅν οὐ-
τως ἀπνουν ἀπεβριμμένον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, τῶν
Περσῶν τις δοριάλωτος θεῖα προνοία τῷ δεσμωτη-
ρίῳ ἐκεῖνον καθαιρεσθῆναι, προνοίας τε ἡξίωσεν οὐ
τῆς τυχοῦσης, καὶ τῶν πολλῶν ἐκεῖνον ἀνεκτέστατο
αἰκισμῶν. Τὴν ὁμοίαν δὲ ὁ δοριάλωτος ἐκεῖνος πρό-
νοιαν καὶ πρὸς Συναδηνὴν ἐπεδείξατο, ἀπανθρώπως
κάκωσιν αἰκισθεῖσαν ἐγγὺς θανάτου, καὶ γυμνὴν
εἰς ἐκεῖνο τὸ δεσμωτήριον ἀποβριμείσιν. Πᾶσι δὲ
ἦν ἔγκλημα ἡ περὶ βασιλέα τῶν Καντακουζηνῶν
προτέρα εὐνοία, καὶ τὸ χρήματα ἐκεῖνου κρυπτό-
μενα εἰδέναι, ἃ ἠναγκάζοντο φανεροῦν. Ὅτι μὴ οὐδὲ
τῶν εὐγενεστέρων ἀπαίχοντο οὕτως αἰκίζεῖν ἀπαν-
θρώπως. Ἀσανίαν γὰρ τὴν Ἀσάνη τοῦ Μιχαὴλ
γαμετὴν τοῦ πρώτου τῶν Ἀσάνη τοῦ δεσπότη τοῦ νῦν,
σχονίοις αἰωρήσαντες, ἐμάστιξαν ἐπ' ἱκανὸν, ἐπι-
καλοῦντες, ὡς συνειδείη εἰς Βυζάντιον παρὰ Καν-
τακουζηνῶν ἐπὶ διαφθορᾷ τινῶν γράμματα ἀφειγμένα,
ἃ ἐκέλευον δῆλα καὶ αὐτοῖς ποιεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν
ἐκ πολλῶν ὀλίγα εἰρηται, ὅτι δὲ εἰς τοσοῦτον ἦλθον
φόβου οἱ ἀπανταχοῦ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἄριστοι τῶν
πόλεων, ὡς μηδὲ τοῖς αἰκιστάτοις ἄγαν θαρβέειν
τὴν προδοσίαν δεδοικότες. Συμβᾶν δὲ τι καὶ τοιοῦτον
μᾶλλον ἐξεφύδησεν. Οἱ γὰρ ἐν Κωνσταντίνου τοῦ

Jacobi Gretseri notæ.

(i) En usum anime confessionis in quadragesi-
sima apud Græcos, qui πατέρα πνευματικόν, vel
absolute, sine adjuncto, πνευματικόν vocant, quem
nos Confessarium, seu patrem spiritualem. Quo-
modo autem Græci confiteantur, explicavit Hiere-
mias patriarcha Constantinopolitanus in sua cen-
sura cap. 11, his verbis: Αἰγούμεν τῶν ἀποκρι-
νόμενοι, ὅτι πρῶτον μὲν ὁ τοιοῦτος οἰκονόμος ὀφείλει
εἶναι πνευματικὸς ἱατρός, ἀκριβῶς ἐπιστάμενος τὰ
πνευματικά. Ἐἴτα ὁ ἐξομολογούμενος εἰς ὅσα ὀνηθῆ
καὶ ἐνθυμηθῆ κατ' εἶδος εἰπεῖν καὶ ἐξομολογήσασθαι
μετὰ συντατριμμένης καρδίας καὶ τεταπεινωμέ-
νης, etc. Respondetur primum quidem talem mi-
nistrum (sacramenti penitentiae) debere esse spi-

ritualium medicum, spiritualia accurate doctum.
Deinde contentis manus est, ut quantum fieri et
recordari potest, peccata in specie confiteatur cum
corde contrita et humiliato. Capite sequenti fuse
dissertit idem patriarcha περὶ τῶν ἱκανοποιῶν de
satisfactionibus et penitentis, a pneumatico seu
spirituali patre imponi solitis. Mos hic instituen-
dæ confessionis Ecclesiæ Græcæ perpetuus fuit,
nec a Nectario patriarcha Constantinopolitano su-
blatus; nam presbyter ille, cujus officium abro-
gasse fertur, non privatae, sed publicæ penitentiae
praerat: de quo copiose cardinalis Bellarminus,
lib. iii De penit. cap. 14, et Franciscus Turrianus,
lib. iv De dogmaticis characteribus verbi Dei.

μεγάλου τοῖς βασιλεῦσι ὄντας δεσμώται, ἐπαὶ τῶν νηστειῶν παρήσαν αἱ ἡμέραι, καὶ ἔδει ἀναβῆσθαι τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνδρὶ πνευματικῷ, καὶ ἐξομολόγησιν ποιήσασθαι τῶν πλημμεληθέντων, ἐπεὶ μὴ ἐξῆν αὐτοῖς εἰσάγειν οἷς ἐθάρρουν, ἤτουντο παρὰ τῶν ἀρχόντων εἰσελθεῖν, ἐν ᾧ βούλοιντο αὐταί. Οἱ δὲ τινες, Γλύκαν ἄνομα, φαῦλον ἄνθρωπον, καὶ περὶ μάθα: ἡσχλημένον, καὶ ἕτερα ἀτοκώτερα τινε, ἱμάτια μοναχῶν ἐνδύσαντες, καὶ τὸ λεγόμενον μέγιστον σχῆμα περιθέοντες, προσέπεμπον τοῖς δεσμώταις, οἷα πνευματικὸν ἐκίλευόν τε τοῖς λογισμοῦ τῶν ἀνδρῶν ἀνερευνῆν, ὃ τι περὶ Καντακουζηνῶ διανοοῦνται, καὶ εἰ συνίσασί τινος καὶ ἄλλους τὰ αὐτὰ ἐκείνοις ἡρημένους. Ὁ δὲ, τὴν ὑπόκρισιν κέρδους ἕνεκα ὑπελθὼν ἡδέως, καὶ γενόμενος πρὸς τοὺς δεσμώτας, μετὰ τῶν πλημμελημάτων τὴν ἐξομολόγησιν, ἡρώτα ἕκαστον ἰδίᾳ καὶ περὶ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως, ὃ τι διανοοῦνται πράττειν. Ἐκεῖνοι δὲ ὑποπτεύσαντες οὐχ ὅπερ ἦν, ἀλλὰ πνευματικὸν μὲν εἶναι ἀληθῶς, τῷ μέρει δὲ προσάγειν τῆς περὶ πατριάρχην καὶ Ἀποκαυχον τὸν μέγιστον δοῦκα φατρίας, δεισαντες, ἀπίσχοντο παντάπασιν τοῦ καὶ τὰ πλημμελημένα ἐξομολογεῖσθαι. Ὁ ἐμπαίκτης δὲ ἐκεῖνος ἐπαὶ μὴδὲν ἀπόνειο τῆς πονηρίας, ἐκείθεν ἐξελθὼν, ἅ τε κακῶς ἐνέδου ἀπεδύσατο ἐνδύματα, καὶ κοσμικὴν ἔχων ἐσθῆτα, τὰ συνήθη πάλιν περιήει δρῶν. Τὸ δράμα δὲ τοῦτο λίαν πάντας ἐξεφρόδησε, καὶ πᾶσιν ἔπεισεν ὁμοίως ἀπιστεῖν. Τούτων δὲ ἡ βασιλεὺς οὐδὲν τοῖς πράττουσι συνῆδει, ἀλλὰ πάντα διαφείτο μάλιστα μὲν Ἀποκαυχου τοῦ μεγάλου ἐπιτάττοντος δοῦκος, μετ' ἐκεῖνον δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν συνομοτῶν. Πατριάρχης δὲ κατ' ἐκείνην τὴν περίοδον τῶν νηστειῶν, τῆς μεγάλης ἐνοσηρυίας παρασκευῆς, ἐν ᾧ ὁ ἐμπερὶ Χριστὸς ὑπὸ Ἰουδαίων συνελαμβάνετο, αὐτὸς πολλοὺς τοὺς τῷ νεῷ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας διὰ τὴν ἀσυλίαν προσπεφυγότας παρεδίδου, καὶ συλληφθέντες ἤγοντο εἰς δεσμωτήρια, καὶ πολλὰ καὶ δυσχερῆ ὑπέμενον. Δὲ ἅ δὴ πάντα, ἐπεὶ ἠγγέλλετο καὶ τότε Καντακουζηνῶν τὸν βασιλέα καταλειφθέντα μόνον ὑπὸ τῶν οἰκείων εἰς ὄρος ἔρχεσθαι τὸ ἱερὸν ἐπὶ τῷ μοναχῶν ὑποδύνασι σχῆμα, πάντες ἔθεον περὶ παρὰ τὸ τῆς Ὁδηγητρίας τέμενος, εὐχαριστίας ἀποδώσαντες τῆς ἐκείνου καταλύσεως.

CAPUT LI.

Imperator a Crate Edessam repetit et accipit statim; iterumque ob defectum praesidii imponendi eidem ad tempus relinquit. Apocauchus Didymotichum invadit, sed frustra. Emphythium castellum obsidet. Didymotichii ad verum nuntium colligunt animos. Emphythii obsidio solvitur. Didymotichi penuria victus laboratur; Scythae populatum venientes, vacui redeunt. Scopelenses Scythus temere aggressi, peccatum suum magno lunt. Apocauchus bellum protostratori genero committit, qui ab episcopo monetur, ut labore supervacaneo desistat.

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνῶς ἐπιὰ ἐκ Φερῶν ἀν-
 ἔστρεφεν, εἰς Ἐδεσσαν ἐλθὼν, τὴν περιεστρατοπεδευ-
 μένος ὁ Κράτης ἐπαλιόρκει, τὴν μὲν πολίχνην εὖρε
 προσχωρήσασαν ἐκείνω χρήμασι διαφθείραντι τοὺς
 ἔνδον. Ἀναμιμνήσκων δὲ τῶν ἔρκων, καὶ τῶν συν-
 θεγκῶν τῶν πρὸς αὐτὸν, οἷς ἐνεγέγραπτο, εἰ πόλιν
 τινὰ τῶν Ἰωραίοις ὑπηκόων, καὶ ἀπόντος βασιλέως,
 ἢ ὀπλοῖς, ἢ τρόπῳ δὲ τινι ὑποποιήσαιτο ἀποδιδόναι
 βασιλεῖ, ἤτοι τὴν πολίχνην. Ὁ Κράτης τε παρείχετο
 ἐτοιμῶς, φάσκων πάντα τὰ ὑπεσχημένα πράξειν,
 καὶ ὀπλοῖς καὶ χρήμασι καὶ πάσῃ δυνάμει συμμαχή-
 σαι. Β. σιλεὺς δὲ τότε πρὸ τὴν πολίχνην μένειν
 αὐτὸς αλυσιτελεῖς ὄρων, περὶ γὰρ τῆς εἰς Διδυμοτί-

introducere cui fiderent non licebat, perierunt a magistratibus, ut eo mitterent quem vellent. Qui Glycam quemdam, hominem nequam, poculis et aliis inhonestioribus rebus vacantem, magno quod dicitur schemate (veste monastica) indutum, pro spiritali Patre mittunt: cui mandant, explorare illorum animos, quid de Cantacuzeno sentiant, num alios norint qui secum paria sentiant. Glycos personam hanc quaestus gratia libenter induit, et ad vibetos adiens, post admissorum confessionem, quemque sejunctim etiam de Cantacuzeno, quid meditaretur interrogat. At illi non quod erat, sed revera Patrem spiritualem, factioni autem patriarchae et Apocauchi deditum suspicati, a peccatis detegendis omnino ex timore abstinerunt. Illusor vero ille, cum nequitia sua nihil promovisset, inde exit, et quae male induerat vestimenta exiens, cum saeculari culta iterum artem consuetam lactitans circumibat. Hoc drama valde omnes perterruit, et ad omnibus aequae diffidendum incitavit. Atque horum nihil imperatrice conscia, sed omnia in primis Apocaucho magno duce, deinde reliquis conjuralis auctoribus agitabantur. **515** Patriarcha autem illa jejuniorum periodo, magna Parasceve instante in qua Christus meus a Judaeis comprehensus est, ipse multos qui ad Dei Sapientiae templum, ceu ad asylum confugerant, comprehendendos tradidit; comprehensique, atque in vincula perducti, multos et diros cruciatus sustinebant. Ob haec omnia, cum et tunc nuntiaretur, Cantacuzenum solum a domesticis suis derelictum, in sacrum montem ad monachi habitum capessendum discessisse, omnes pedibus ad templum Hodegetriae, gratias de illo victo et everso acturi, convolarunt. Cantacuzenus imperator, ut Pheris redeundo Edessam venit, quam Crates obsederat, corruptis pecunia civibus ad eum defecisse invenit. Recordatus ibi sanciti cum eo foederis, in ejus conditionibus erat scriptum, si quam urbem Romanorum, ei absente imperatore, aut armis, aut alio quodam modo subegisset, uti eam illi restitueret, oppidulum repetebat. Quod cum Crates sine dilatione redderet, affirmaretque praestitum se quidquid promisi set, armisque, et pecunia, et tota sua potentia illi adiutorem fore, cernens nullo se emolumento illic moraturum (nam in reditu Didymotichum tota mente et cogitatione versabatur), nec posse de

suis, quos ducebat, honestum praesidium relinquere, cum et numero exigui essent, et ut ibi sine eo manerent, adiuvi nequirent, quorumquam ingratis (necessitate nimirum id extorquente) Erali oppidum ut proprium tuendum dimisit, donec se ejus recipiendi opportunitas ostenderet. Interea cum eodem in Triballos redit. Apocachus magnus dux accepto nuntio imperatorum. Pheris cum Triballis revertisse, opinans Didymotichenses eo casu vehementer percussos, facile inter se disseensuras, atque eos se domituros confidens, quotquot potuit Byzantii, et per urbes Thraciae peditem manipulos, equitumque catervas contrahens, eo venit, **516** et super deditioe verba fecit. Illis sermonem aspernantibus, cum oppugnare moenia propter firmitatem non auderet, propugnatoresque magnanimos ac strenuos se expugnaturum desperaret, castellum Emphythium obsidione vallatum, machinis verberare institit, felicem se numeraturus, si caperet. Porro Didymotichense praesidium ad urbem sibi tradendam occulte sollicitabat; nullo tamen effectu. Nam cum quidam ab imperatore superveniens indicasset, falsa esse, quae de illo spuris fuissent, sed propter morbum, qui exercitum pervasisset, enim redire, et adventum ad illos apparare, instaurarent animos, pro eo quidvis facere ac perficere paratissimi. Magnus dux parvo tempore in Emphythii obsidione consumpto, ut allatum est, Scythas ingenti multitudine in Haes Romanae se, infudisso, auxilium obsidionem solvit, nulloque servato ordine, **C** Adrianopolim festinavit. Qui Didymotichi etiam in praesidio, confusione animadversa, opinatique aliquid eis novi contigisse, unde tanta perturbatio exstitisset, prox in castra irruentes, paucos occidunt; comestum, pecora et impedimenta secum in urbem auferunt. Ex quo enim suburbani armis in urbanos expeditis victi vastatique sunt, nec urbani terram coluerunt, cum scirent, nihil se inde militatis percepturos, si obsessi, hostem per se repellere non possent, sed vicinas urbes incursantes ac depredantes vitam propagabant. Tum vero penitus ab hoste intra muros cohibiti, non mediocri penuria laborabant. Scythae totam Thraciam pervagati, quoniam populationi nihil restabat, quod bello intestino regio iam exinanita et exhausta **D** esset, et quod superfluerat, se in urbes recepisset, vacui reversi, non procul a Scopelo tetenderunt. Scopelenses intellecto eos sine praeda domum remeare, consueta imprudentia temere concitati, armis ut quisque poterat correptis, etiam urbis praefectum Michaeleni, praesidiariis quotquot erat assumptis, cum Barbaris cominus colligere cogunt. Quo facinus tam audax detrectante, hortanteque ut constu absisterent, quia certo perituri, non modo bene momenti non obtemperarunt, verum etiam custodiendum quibusdam tradiderunt, supplicium proditoris in eum expensuri, ubi e pugna revertissent. Non enim quoniam eorum imbecillitatem nosset, idco in hostes ire nolle: **517** sed

Λ χον επανέδου πάσα ην αὐτῶν ἡ σπουδῆ. Ἐκ τε τῶν εἰκείων φρουρὰν ἀξίολογον μὴ δυνάμενας καταλείπειν, ὀλίγων τε ὄντων τῶν συνεπομένων, καὶ μὴ πειθομένων χωρὶς ἐκείνου ἀπαλείπασθαι ἐκεῖ, τὴν μὲν πολίχνην, ὡς ἰδίαν καὶ ἄκων κατέλιπε πρὸς Κράλην φυλάττειν ὑπ' ἀνάγκης ἕχρις οὗ καιροῦ καλοῦντος, αὐθις ἀπολαβῆ. Αὐτὸς δὲ ἄμα Κράλη, πρὸς τὴν Τριβαλῶν ἀνεχώρου γῆν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας θούρῃ ἐπει πύθοιτο ἐκ Φερῶν ἀνακεχωρηκότα βασιλεῖα μετὰ Τριβαλῶν, ὑποπεύσας τοὺς ἐν Αἰδουμῶν τείχῳ σφόδρα τεφερωθῆσθαι, καὶ πρὸς διχαστασίαν ἑασθῆαι βασιλείας, καὶ διὰ ταῦτα παραστήσεσθαι ἐλπίσας, στρατιὰν ἔστη τὴν ἐκ Βυζαντίου, καὶ τῶν κατὰ Θράκην πόλεων συναγαγῶν πεζὴν τε καὶ ἰππικὴν, κατὰ Αἰδουμῶν τείχῳ τε ἐγένετο, καὶ προσῆγε λόγῳ: περὶ παραδόσεως. Ὡς δ' ἐκεῖνοι παρεδέχοντο εὐθέσῃ τοὺς λόγους, τὸ μὲν τειχομαχεῖν ἀπεργίνωσκε διὰ τε καρτερότητά τειχῶν, καὶ εὐφυλίαν καὶ τόλμην τῶν ἐχόντων, ἀνάλωτον νομίζων, τὸ Ἐμπυθίου δὲ φρουρίῳ περιστρατοπεδωσάμενος, ἐπολιόρκει καὶ μηχαναῖς ἐχρήτο καὶ τειχομαχίαις, περὶ πλείονος τὸ παραστήσασθαι ποιούμενος. Ἐπεχαίρει δὲ κρύφα καὶ τοῖς ἐν Αἰδουμῶν τείχῳ εἰ δύναιτο παθεῖν τὴν πόλιν παραδοῦναι. Ἦνως δὲ οὐδένα ἀειγμένον γορ τιγος πρὸς βασιλείας καὶ μεμηνηκότος, ὡς οὐκ ἀληθῆ τὰ περὶ ἐκείνου εἰρημένα εἶη, ἀλλ' ὑποστρέψει μὲν διὰ τὴν περὶ τῆς στρατιᾶν συμβῆσαν νόσον, αὐθις δὲ παρασκευάζονται ὡς ἀφιζόμενος, ἀνεθέρησαν τε καὶ ἐτοιμοὶ ἦσαν, ὡς ὑπὲρ ἐκείνου πάντα καὶ πεισόμενοι καὶ πράξαντες. Ὁ μέγας δὲ θούρῃ ὀλίγα τῆ τοῦ Ἐμπυθίου ἐνδιατρίψας πολιορκία, ἐπει πύθοιτο εὐθρόν στρατιὰν Σκυθικὴν εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐμβεβληκυῖαν, ἀπυντάκτως ὑπὸ δέους τῆς πολιορκίας ἀπηναστάς, πρὸς Ἀδριανουπόλιν ἐχώρει σπουδῆ πολλῇ. Οἱ δὲ ἐν Αἰδουμῶν τείχῳ τὴν ἀταξίαν ὄρωντες τῆς τῶν Ῥωμαίων στρατιᾶς, καὶ νομίσαντες τι περὶ αὐτοῦ συμβεθελένας τὸ μάλιστα οὕτω θορυβῆσαν, αὐτίκα τε ἐγένοντο εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τιμῶν ἐκράτησαν ὀλίγων ἐπιθέμενοι, αἶτον τε καὶ βασκῆματα καὶ ἄλλας διαρπάσαντες ἀποσκευάς, εἰσῆγον ἐντὸς τειχῶν. Ἐξ οὗτου γὰρ οἱ ἐκ τῆς ἐξωθεν συνοικίας πολέμων ἀράμενοι πρὸς τοὺς ἔνδον, ἀνέστησαν ἵππηθέντες, οὐδ' οἱ ἔνδον γεωργίαις προσείχον, εἰδότες ὡς οὐδεμία τις ὠφέλεια ἐκ τούτων ἔστα: αὐτῶν πολιορκουμένων, καὶ τοὺς ἐπιόντα: ἀρύνεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν οὐ δυναμένων, ἀλλὰ τὰς πλησίον πόλεις κατατρέχοντας καὶ ληϊζόμενοι διέζων. Τότε δὲ παντάπασι ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἐργόμενοι τειχήρεις, οὐ μετρίως ἐπιέζοντο ἔνθετα. Τὸ μὲντοι Σκυθικόν, πᾶσαν καταδραμὸν τὴν Θράκην, ἐπει ληϊζεσθαι οὐδὲν ἐνῆν, πρότερόν τε ὑπὸ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς ἀλλήλους τῆς χώρας διεφθαρμένης, καὶ τότε εἰ τι περιῆν εἰς εἰς τὰς πόλεις καταφυγόντος, κεναῖς ἀναστρέψαντες χερσίν, οὐ μακρὰν Σκοπέλου τὴν στρατοπεδείαν ἐποίησαντο. Ἡ δὲ ἐν Σκοπέλῳ δῆμος πυθόμενοι, ὡς Σκύθαι ληϊζόμενοι μηδὲν, πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανέρχονται, τῇ συνήθει ἀσυνεσίᾳ παραβόλως ὀρηθέντες, ὅπλα ὡς εἶχον ἕκαστος, ἀράμενοι, ἠνάγκαζον καὶ τοῦ τῆς πόλεως ἡγεμόνα Μιχαὴλ παραλαβόντα

καὶ τοὺς στρατιώτας ὅσοι ἦσαν παρ' αὐτοῖς, συμ-
πλέκεσθαι ἐγγύς, οὕσι τοῖς βαρβάροις. Τοῦ δὲ πρὸς
τὸ τόλμημα ἀπαγορεύοντος, καὶ παραινούντος ἀπ-
έχεσθαι τῆς πείρας ὡς θανατοῦντας φανερώς, οὐ
μόνον οὐκ ἐπέθοντο τὰ βελτίω συμβουλεύοντι, ἀλλὰ
παρέσσαν τισι φρουρεῖν, ὡς ἐπειθὲν ἐκ τῆς μάχης
ἀναστρέψωσιν, ἀμυνόμενοι αὐτὸν τῆς προδοσίας.
Οὐ γὰρ ἀδυναμίαν αὐτοῖς συνειδόμενα μὴ ἐθέλειν στρα-
τηγεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· ἀλλὰ χαριζόμενον αὐτοῖς
ὡς ἐκ τῆς Διδυμοτείχου πολιορκίας τὸν μέγαν δοῦκί
ἀναστήσασιν, ὅσον οὐδέπω μέλλοντα διὰ τὴν ἐνδοξίαν
αὐτοῦ κρατεῖν. Αὐτοὺς δὲ ἐκείνοις ἐπελθεῖν τε καὶ
κρατήσαι οὐ τοῦ πολεμίους εἶναι μόνον, ἀλλὰ καὶ
διὰ τὴν εἰς τὸν μέγαν δοῦκα εὐνοίαν. Τῷ γὰρ ἐκεῖ-
νου δέει μηδὲν λυπηναμένους τὴν Ῥωμαίων, πρὸς
τὴν οἰκείαν ἀναστρέφειν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. Τηαῦτα
οἱ κακοδαίμονες εἰπόντες καὶ νεανειυσάμενοι, ἐχώ-
ρουν κατὰ τῶν Σκυθῶν, κελύσαντες αὐτοῖς καὶ τοὺς
στρατιώτας ἐπεσθαι. Οἱ δὲ εἶποντο ἀνάγκη, αἰρε-
τώτερον ἡγούμενοι αὐτοῖς, εἰ θεοί, τοῖς βαρβάροις
μαχομένους ἀποθνήσκειν, ἢ πανοικεσίᾳ διαφθειρε-
σθαι ὑπὸ τῶν δημοτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐγγύς τοῦ στρατο-
πέδου ἦσαν τῶν Σκυθῶν, βῆ πτόβρωθεν ἐχρῶντο καὶ
ἀλλελαγροῖς, καὶ ἐχώρουν δρόμῳ κατ' αὐτῶν, οὐ γὰρ
ζῶντο ἀντιστήσασιν οὐδὲ πρὸς βραχὺ· ἀλλ' ἐποπτή-
ξαντας, ἐτόλμους ἑαυτοῖς παρέχεσθαι ἀνδραποδίζε-
σθαι. Διὸ καὶ σχεῖνία ἕκαστος ἐπιφέροντο τοῦ τοῖς
ἀλωπομένους βαρβάρους ἐνσκα δεσμεῖν, ἵνα μὴ δια-
διδράσκουσιν ἀδατοὶ ἀγόμενοι. Οἱ Σκύθαι δὲ νομίσαν-
τες στρατιάν πεζὴν ἵέναι ἐπ' αὐτοῖς, τῶν ἵππων
ἐπιθάντες, ἐξήγοντο τοῦ στρατοπέδου ὡς μαχούμε-
νοι. Οἱ δὲ, ὡς μόνον εἶδον τοῦ στρατοπέδου ἐξίόν-
τας, τοῦ προτέρου φουσημάτων ἐπιλαθόμενοι ἐτρέ-
ποντο πρὸς φυγὴν. Ὑπέρου δὲ οὗτος τοῦ πεδίου καὶ
ὅλης παντάπασι φιλοῦ, διαδράναι ἠδυνήθη οὐδὲ εἰς,
ἀλλὰ πάντες κατεχόμενάν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν πλὴν τῶν
ἵππων. Οὗτοι γὰρ διὰ τε τὸ πολὺ αὐτῶν τοὺς Σκύ-
θαι εἶσι ἀφροσύνας, ἤνικα ἡ τροπὴ ἐγένετο, ἄλλως
θ' ὅτι καὶ πρὸς τὸν πεζὸν ἠσχόληντο οἱ βαρβάροι,
διασωθῆναι εἰς τὴν πόλιν ἠδυνήθησαν. Οὕτως ἡ
ἄνοια καὶ ἡ παράλογος ἀρμή πρὸς ἀνηκέστους ἐξα-
γει συμφοράς. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ, μετὰ
τῶν Σκυθῶν τὴν εἰσβολὴν, Ἀνδρόνικον Ἱαλασιολόγον
τὸν πρωτοστράτην, ὃς ἦν γαμβρὸς αὐτῷ, ἀρχοντα
συμπαιης ἀποδείξας τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸν πρὸς
Διδυμοτείχον ἐπιτρέψας πόλεμον, αὐτὸς εἰς Βυζάν-
τιον ἐπανῆκε. Πρωτοστράτην δὲ συχνὰς ἐποιεῖτο
κατὰ Διδυμοτείχου ἐκδρομὰς, καὶ πάλιν ἀνέστρεφε
ταχέως. Οὐ γὰρ ἦν ὅ τι κακώσεε διαφθείρας οὐδενὸς
δυντος ἐξω τειχῶν. Οἱ δὲ ἐνδον στρατιῶται αὐτοῦ
ἀναχωροῦντες, τοὺς περιόικους ληϊζόμενοι, καὶ οἶτον
διερχόμενοι καὶ βροσκήματα, ἀπέφερον τὸν πόλεμον,
οὐδὲν ἀγεννὲς οὔτε πράξαντες, οὔτε μελλήσαντες δακ

A ipsiis hostibus gratificari, ut qui ab obsidione
Didymotichi Apocauchum magnum ducem jam-
jam urbem comaeatu defectam occupatorum
submovissent, quos invadere ac debellare non
solum quia hostes sint, sed etiam studio magni
ducis debeant, cujus metu nulla Romanorum
provinciae illata vastitate, brevi spatio se domum
referant. Talia infelices illi uovarumque rerum
cupidi fabulati, contra Scythas militibus sequi
jussis prodierunt. Qui invito sequebantur, optabi-
lius rati, cum Barbaris, si opus esset, pugnando in-
terfici, quam plebis furore cum tota domo deleri.
Scytharum castris appropinquantes, cum subito sublato
clamore in eos incurrunt; non enim vel parum
se opposituros existimabant, sed timore exanima-
B tos, pro captivis abducendos se praebituros. Ideo
funes quilibet ad barbaros illos constringendos
secum portabat: ne, si absque vinculis ducerentur,
aufugerent. Scythae credentes peditum agmen
adventare, equos conscendunt; castris pugnaturi
progrediuntur. Scopelenses simul atque illos castris
viderunt egredi, obbiti prioris insolentiae, in fu-
gam se penetrant. Sed per plana campi nullo
prorsus obvio nemore, praeter equites nemo eva-
sit: concisi ad unum omnes. Illi enim, equites,
inquam, quod Scythae adhuc longius distabant,
quando fuga iniri coepta est, deinde quod iidem
in peditibus mactandis erant occupati, incolumes
in urbem pervenire. Sic stultitia et expertis ratio-
nis impetus in mala praesentissima homines praeci-
pitant (7). Apocauchus post Scytharum irruptionem
C Andronico Paleologo protostratore, genero suo,
supremo exercitus duce designato, et Didymoti-
chiensi bello ei commendato, Byzantium repetit.
Paleologus Didymotichum frequenter incursare,
et subito se recipere: nec enim erat inaeolis no-
cendi occasio, cum extra muros nihil superesset.
At praesidarii ipso recedente, vicinos depopulando,
annonamque ac pecora diripiendo bellum tolera-
bant: nec ob inopiam victus quidquam parum
virile aut faciebant, aut facturi erant. Cum ali-
quando adortus esset illos protostrator, per epi-
stolam metropolita monuit, eos belligerando cum
imperatore, in cujus potestate omnino, nec ita diu
post futuri sint, inani labore defatigari: nec ad
finem cogitata perducturos, cum interim laborare
non desinant, et aliis magna detrimenta involvant.
D Hortabatur igitur, ut sibi obsequentes, maleficia
omitterent. 518 Si enim non evenerint, quae ege-
dico, inquit, non est locutus in me Spiritus san-
ctus. Tabellario iter abnudente ob timorem, ne
ista de causa haberetur male, episcopus jussit esse
bono animo: tantummodo enim aliquot plagas

Ja: ob Pontani note.

(7) Horatius lib. iii, ode 4.
Vis consilii experta mole ruit sua:
Vim temperatam dii quoque prouehunt
In manus: iidem odere vitos

Omne nefas animo moventes.
Hoc ipsum strophis sequentibus aliorum exemplis
illustrat.

relatum. Atque hæc ut prædicta fuerant, ita **A** τὴν ἐνδοξάν. Ἐπειθ' ὄντος δὲ αὐτοῖς τοῦ πρωτοστρά-
 ενεργού.

γραμμάτων, ὡς ἀνόνητα κόπτονται καὶ ταλαιπωροῦσι διὰ τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον, ᾧ δουλεύουσι
 πάντως μετὰ μικρὸν, αὐτοὶ τε ἀπέραντα πονοῦντες, καὶ τοῖς ἄλλοις αἰτίαι γινόμενοι μεγάλων συμφορῶν.
 Παθήναι τε αὐτῷ πειθεμένους τῶν κακῶν ἀπέχεσθαι. Ἢ γὰρ οὐκ ἀποβαίη τοιαῦτα, οἷα ἐγὼ λέγω.
 Ἐφασκεν, οὐ λελάληκε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἐμοί. Τοῦ πεπαγωμένου δὲ ἀπαγορεύοντας τὴν ἄφιξιν διὰ
 τὸ δεδιόκειναι μὴ κακῶς ὑπ' ἐκείνων πάθῃ τοιαῦτα ἀπαγγέλλων, ἐκέλευε θαρρῆσαι, ὡς οὐδὲν ὑποστρά-
 μενον, ἢ πληγὰς ὀλίγας. Ἄ καὶ ἀπέδαινεν ἢ ἐκείνος προηγόρευεν.

CAPUT LIH.

*Legatio Annæ ad Cralem cum promissis. Responsio Cralis et fides. Item procerum Triballorum constantia
 erga imperatorem, quem Macarius episcopus de ingrato animo reprehendit. Legatum ad imperatricem
 mittendum suadet. Imperator acriter illum, ut hominem improbum, ambitiosum ac proditorem et
 homicidam insectatur.*

A Anna vero imperatrix, ut Cantacuzenum apud
 Cralem perquam gratiosum, cum exercitu reditum
 Didymotichum parare didicit, Georgium Lucam et
 Macarium metropolitam Thessalonicensem delectos,
 pro legalis ad eum mittit, spondens se urbes ei,
 de quibz convenerit, donaturam, si tantum Canta-
 ezenum sibi vincum mittat. Qui legatione
 reprehensa, recusavit libere; non solum enim
 propter paucas urbes, sed nec propter Romanam
 imperium universum tantum scelus edere velle.
 Præinde eos frustratos dimisit. Qui regressi By-
 zantium, brevi rursus adsunt; narrabatque Crales,
 in altera hac legatione urbes omnes occidentales,
 præter Thessaloniceam, sibi oblatas, ut si Canta-
 ezenum transdere nollet, saltem in carcere deti-
 neret. Verum legatos denno frustratos rejecti,
 affirmans, neutiquam fieri posse quæ peterent.
 Helena quoque Cralis conjux, ut iniqua et sibi
 ipsis probrosa petentes, acriter objurgatos, indi-
 gabunda repulsi. Similiter omnes Triballi proce-
 res in eos invchebantur, singularisque stultitiæ
 ἐπιβουλεύοντες, cum talia se impetraturos sperassent,
 quæ adeo omnem seculi facinoris magnitudinem
 complecterentur. Universi quippe imperatorem
 diligentes, nihil ferebant, quod ei nocumento
 esset. Unde quidam de illis, vocabulo Cabatzes,
 palam refragatus, mortem legalis minabatur, ni
 quam primum se auferrent. Eos denique multi
 stuporis damnabat, quod cum suis manibus ocu-
 lum Romanorum eruissent, ut eum porro omni-
 modis exstinguere, et urbes, et imperium
 prodere non dubitarent: quasi formident, ne eo
 reverso, rursus aspiciant. Sic etiam ab illo sto-
 machante repulsi sunt. At Macarius Thessaloniceæ
 episcopus, ut se, quod aiunt, retia inflare sensit,
519 Cantacuzenum invadens, primum ut erga
 amicam imperatorem defunctum omnino ingratum
 castigat, a quo tantopere amatus, tantisque bene-
 ficis ejus apud se positus, filiis ipsius dissimilima
 rependat, eorum imperio et sanguini moliens
 insidias: cujus facti dicitur Deum quoque ipsum
 execrantem, ad exitum eas conferri non permisisse,
 sed hujus in eum injuriæ pœnas repossicisse:
 dum effugerit, ut per externas terras vagabundus,
 salutis suæ spem in aliis reponat. Deinde hortaba-

B Anna δὲ ἡ βασίλισ, ἐπεὶ πύθοιτο Καντακουζηνὸν
 τὸν βασιλέα πολλῆς εὐνοίας ἀπολαύοντα παρὰ Κράλη,
 παρασκευάζεσθαι αὐτῆς ὡς εἰς Διδυμότειχον ἐπαν-
 ῆξοντα ἅμα στρατιᾷ, τὸν Λουκᾶν ἀπολεξαμένη Γεώρ-
 γιον, καὶ δίκαιον τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονί-
 κης, πρεσβευτὰς ἐπεμψεν εἰς Κράλην, καὶ ἐπηγγέ-
 λετο πόλεις παραδώσειν ἕσας ἂν συμβῶσιν, εἰ μόνον
 Καντακουζηνὸν πέμψειε δεσμιότην πρὸς αὐτήν. Ὁ
 δὲ ἐμέμφατό τε τὴν πρεσβείαν, καὶ ἀπηγόρευε φαι-
 νερώς, ὡς οὐκ ὀλίγων μόνον πόλεων ἕνεκα, ἀλλ'
 οὐδὲ συμπέσης τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς τοιοῦτον τολ-
 μήσων ὄχος, καὶ ἀπέπεμπεν ἀπράκτους. Οἱ δὲ, εἰς
 Βυζάντιον ἐλθόντες, ὀλίγῳ ὕστερον πάλιν ἐπανῆκον.
 Ἐφασκε δὲ ὁ Κράλης, ὡς κατὰ τὴν δευτέραν πρεσ-
 βείαν τὰς ἐκ Χριστουπόλεως ἀπάσας ἐσπερίους πό-
 λεις παραδίδοιεν πλὴν Θεσσαλονίκης, ὡς εἰ μὴ Καν-
 τακουζηνὸν τὸν βασιλέα βούλοιο παραδιδόναι, ἀλλ'
 αὐτὸν γοῦν εἰρξάντα κατέχειν ἐν δεσμοτηρίῳ. Ὁ
 δὲ αὐτῆς ἐπέπεμπεν ἀπράκτους, ἀδύνατα εἰπόντων
 αἰτεῖν. Ἐλένη δὲ ἡ τοῦ Κράλη γαμετὴ καὶ καθ-
 ῆματο πικρῶς, καὶ ἀπέπεμπε πρὸς ὄργην ὡς ἄδικα
 πρεσβεύοντας, καὶ πολλὴν αὐτοῖς τὴν ἀδοξίαν οἴσαντα.
 Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἐν τέλει πάντες τῶν Τριβαλλῶν
 ἐλοιδοροῦντά τε καὶ πολλὴν αὐτῶν κατεγίνωσκον
 μωρίαν, εἰ τοιαῦτα πείσειν ἤλπισαν, οὕτω μηδεμίαν
 ὑπερβολὴν ἐλλείποντα κακίας. Πάντες γὰρ ἐφίλου
 βασιλέα, καὶ οὐδὲν ἠνεῖχοντο τῶν ἀγόντων βλάβην
 εἰς ἐκεῖνον. Ὅστε καὶ τις ἐξ αὐτῶν Κοβάτζης ὠνο-
 μασμένος φανερώς ἀντίπεσεν καὶ ἠπειλήσεν θάνατον
 τοῖς πρεσβεῖσιν, εἰ μὴ τάχιον ἀπαλλάττοιτο, πολλὴν
 τε αὐτῶν ἀναισθησίαν κατηγορεῖ, ὅτι τὸν Ῥωμαίων
 ὀφθαλμῶν οἰκταίς αὐτῶν χερσὶν ἐξορύξαντες αὐτοῖ,
 προσέτι καταπροδιδόασιν, καὶ πύλαις καὶ τὴν ἀρχὴν
 Ῥωμαίων, ἵνα τελῶς κατασθῆσωσιν αὐτὸν, ὡς περ
 δεδουκότα μὴ ἐπαυελθόντος αὐτοῖς ἀναβλέψωσιν. Ὁ
 μὲν οὖν οὕτω πρὸς ὄργην ἀπέπεμπε. Μακάριος δὲ
 ὁ Θεσσαλονίκης ἐπίσκοπος, ἐπεὶ ἀνηνύτοις ᾤσθετο
 ἐπιχειρῶν, βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ προσελθὼν,
 πρῶτα μὲν ἐμέμφετο τῆς περὶ βασιλέα τὸν φίλον
 ἀγνωμοσύνης, ὅτι τοιοῦτον φίληθεῖς, καὶ οὕτω μα-
 γάλων εὐεργετημάτων ἀπολελαυκῶς, τοῖς ἐναντιω-
 τάτοις ἐρείφαίτο τοὺς παῖδας, τῆς ἀρχῆς ἕνεκα ἐπι-
 δουλεύσας καὶ ἀποκτείναι διανοηθείς. Ὡν τὴν ἀπο-
 πτίαν βδελυζόμενον καὶ Θεὸν, μὴ μόνον οὐκ ἐφείναι
 εἰς τέλος, τὰ βεβουλευμένα ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καὶ τῆς

περὶ βασιλέα ἀδικίας δίκας εἰσπραττόμενον, ὑπερ-
 ὄριον ἀποβεῖσαι καὶ κληροῦν περιόντα, ἐπ' ἄλλοις
 τὴν ἐλπίδα ἔχοντα τῆς τωτηρίας. Ἐπειτα συνεβού-
 λευεν εἰ μὴ πρότερον, ἀλλὰ νῦν γε τὸ συνῆκου συν-
 ιεοντα, προσβαῖν ποιήσασθαι πρὸς βασιλέα, καὶ
 ἰκέτην αὐτῆς τε καὶ πατριάρχου, καὶ τῆς συγκλήτου
 βουλῆς γενέσθαι, ὥστε ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις συγ-
 γνώμης ἀξιώσαντας, πρόνοιάν τινε ποιήσασθαι αὐ-
 τοῦ, καὶ μὴ ὑπερόριος ἀπόληται, οὐδεμίαν ἢ φεύγει
 τοῦς ἐλπίδος εἶν ὑπολειπομένης. Βασιλεὺς δὲ, οὐδὲν
 θαυμάσιον, εἶπεν, εἰ μεθύων τις καὶ παραφερόμενος
 ὑπ' ἀναίσθησίας οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους τὰ ἴσα ἐά-
 σχειν. Καὶ οὐ ταῖνον τῆ κενῆ δόξῃ καὶ φιλαρχίᾳ κα-
 τάκρα: ἄλους, καὶ προδοσίαν τὴν ἰσχάτην εἰργασμέ-
 νας, οὐδὲν θαυμάσιον, εἰ τὰ ἴσα καὶ ἐμοῦ καταψη-
 φίζη μηδὲν τοιοῦτον εἰργασμένου. Οἶσθα γὰρ ὡς
 ἐμοῦ τοῖς ἐν Ἄθῃ ἀρετῆς ἀντιποιουμένοις, καὶ τοῦ
 καλοῦ καὶ ἐρασταῖς ἐργάταις γεγενημένος, καὶ πολλὰ
 δεηθέντος πρὸς Βυζάντιον ἔλθειν, καὶ βασιλίδι καὶ
 πατριάρχῃ, καὶ οἷς αὐτὸς ὀνομάζεις σύγκλητον βου-
 λήν, διαλεχθῆναι περὶ εἰρήνης, καὶ πείσαι κατατί-
 θεσθαι τὸν πόλεμον, ὃν ἀδίκως κεκινήκασι κατ' ἐμοῦ
 μηδὲν ἡδίκηκός, συκοφαντίας πλατάνοντες καὶ δια-
 βολίας, μετὰ τῶν ἄλλων παρελήφασιν, καὶ σὲ ὡς
 ἀρετῆς ἀντιποιούμενον δῆθεν, καὶ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ,
 καὶ τοῦ κοινῆ λυσिताλοῦντος βουλευόμενοι διακιν-
 δουέουσιν. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν καλῶς ποιοῦντες, τὰ τε
 δέοντα εἰρήκασι μετὰ παρόρησίας, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς
 ἠκόντων ἐνέλιπον οὐδὲν, καὶ τῶν διαφθεῖρειν βου-
 λωμένων καὶ διαστρέφειν ἀπὸ τῆς ἀληθείας, οὐδὲ
 ἐπιστρέφῃσαν, πολλὰ ἐπαγγελλομένων εὖ ποιῆσαι, C
 ἀλλὰ τοῖς ἐξαρχῆς ἐνέμειναν λογισμοῖς, καὶ τῆ περὶ
 τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου κρίσει. Αἱ δ' καὶ μέχρι νῦν
 πολλοῖς προσταλαιπωροῦσιν ἀλγεινοῖς. Σὺ δ' ὑπὸ
 φιλαρχίας καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀρχιερωσύνην δόξης
 ἡγεθηῖς αἰσχρῶς, καὶ τοὺς συμπροσβουτάς μετὰ
 τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας προῦδοικας: οἷς ἀρμό-
 σαι μικρὴν ὑπαλλάξαντας τὸ ὑπὸ Παύλου τοῦ θεσπε-
 σίου εἰρημένον περὶ Διημᾶ, καὶ περὶ σοῦ εἰπεῖν νυνί,
 ὅτι: «Μακάριος ἡμᾶς ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν
 αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην.» Ἄ ἐχρῆν
 μεμνημένον, καὶ ὡς νῦν ἀνοσιώτερα καὶ ἀδικώτερα
 πολλῶν τολμᾶς, τὸν οὐδὲν ἐμὲ ἡδίκηκός αὐτοχειρῆ
 μνονουχὶ πειρώμενος φονεύειν, χάριν ἀξίαν ἐν τούτῳ
 κατατιθέμενος τοῖς τὴν ἀρχιερωσύνην ἐγχειρίσασιν, D
 αἵμασιν ὀδύκοις μολύνων τὰς χεῖρας, μὴ ἐμοῦ κατα-
 ψιφίζεσθαι ἀδικίαν καὶ ἀγνωμοσύνην περὶ βασιλέα
 οὐδὲν οὔτε πρότερον, οὔτε μέχρι νῦν ἀνάξιον τῆς εἰς
 ἐκείνον φιλίας εἰργασμένου. Περὶ μὲν οὖν τῆς εἰς
 βασιλέα καὶ τοῦ παῖδος ἐμοῦ εὐγνωμοσύνης, λόγον
 οὐδένα πρὸς σὲ ποιήσομαι: νυνὶ καθάπαξ τὰς φρένας
 διαφθορότα, καὶ ἀδικα, καὶ παράνομα καὶ λέγοντα
 καὶ διανοούμενον περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὕστερον ἤνικα ἂν
 εὐεῖη Θεός. Περὶ δὲ ὧν εἰρηκας, ὡς δεῖ βασιλίδος
 ἰκέτην καὶ πατριάρχου γενέσθαι ὡς ἂν συγγνώμην παρασχόμενοι πρόνοιάν τινε ποιήσωνται πρὶν παν-
 τάπασι ἀπολέσθαι, ἐκεῖνο εὐκαιρον εἰπεῖν, ὅτι: «Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, θυγατέρες Ἱερουσαλήμ, ἀλλ' ἐφ'
 ἑαυτάς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν.» Πρὸς μὲν οὖν ἐκείνον ὁ βασιλεὺς τοιαῦτα ἀπεκρίνατο.

¹ Luc. xiiii, 28.

CAPUT LIII.

Thessali se Cantacuzeno dedunt ultro. Narrat legatis fortunam suam. Causam eddit, cur in Thessaliam venire per se nesciant, et Joannem Angelum praefectum designat. Thessali eum libenter accipiunt. Bulla quam Cantacuzenus eidem dedit pro suspicionem tyrannidis affectatae a se depellenda, ipsaque ejusdem bullae verba recitata, in qua multa Christiane et ad viros mores accommodatae dicta. Commendatio Joannis Angelii eximia, quem praefectum Blachiarum et castellorum creat. Conditiones ei impositas enumerat.

Sub idem tempus etiam e Thessalia legati eum ad se vocant, et orant, ut sibi praesit; nam ei antea ejus potius, quam Augusto partes amplexi, principem suum esse cupiebant; et tunc concorditer mittentes, ad gubernacula eundem invitabant. Imperator cum pro veteri benevolentia, tum quod nunc ultro ei se subicerent, pluribus gratias agens periniquum esse dixit, si, cum ipsi tam incredibile immensumque sui studium demonstrarint, non pari eos amore prosequi videretur, neque aperiret, quid in corde suo voluaret: Quae enim Gynaeocastri sibi evenissent, quo pacto et ipse, et de suis amicissimi gravibus fuissent obsessi periculis, et domesticis descendentibus, et hostibus instantibus ac prementibus, multaque in exercitu existisset tumultuatio et confusio, praeter quibus malis periculis erat, nisi Deus de caelo salutarem manum extendisset, haec inquam, putare se ne ipsos quidem fallere. Cum autem ad Cratem Tribaliorum principem coaetus confugisset, admodum magnifice ab eo tractatum; et auxilia praeter opibionem consecutum esse.

521 Itaque nuper cum copiis non parvis ac bellicosissimis Didymotichum coepisse contendere, et rebus suis illic constitutis, eam amicis sese conjungeret. Sed cum Pheris esset, duces ac milites periculose morbo fuisse implicitos, magnamque partem extinctos: ut proinde in Triballos iter remetiri necesse habuerit. Nunc se comparare, ut eam exercitu denuo Didymotichum proficiscatur: id enim sibi ad acquirendum, si Deo placuerit, totum Romanum imperium adjumento maximo futurum. Propterea in Thessaliam per id tempus venire non posse; magis enim molestia, quam letitia eos affecturum, si brevi spatio illic degens, in Thraciam revertatur. Sed si vere et ex animo sibi parere velint, in praesens Joannem Angelum praetorem se illis praeficere, sanguinis conjunctissimum, quique ad salutem ab hostibus defendendam et prudentia, et invicto animo, et peritia militari egregium se ducem praestare queat. Sed ubi Didymotichi fuerit, nec aliquis casus impediat, quanta maxima poterit diligentia sollicitudineque eorum res curaturum. Haec legatis respondit, et ex Thessalis remittendo jussit: qui si annuerent, tum opere complerentur. Sic eos qua decebat comitate, et nos de domesticis suis Manuelem administratorem dimittit. Ad eos ut venerunt, militesque et optimates urbium responsum audierunt, de benevolentia ac de veritate, cujus a puero fuisset semper studiosissimus, amplissimas ei gratias agunt, quod nimirum nihil bellum ac timidum, quamvis afflicta et prostrata fortuna

Ἰπὸ δὲ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις, καὶ ἐκ Θεσσαλίας ἦσαν πρέσβεις, καλοῦντες βασιλέα, καὶ δεόμενοι ἄρχειν αὐτῶν. Καὶ πρότερόν τε γὰρ ἔτοιμοι ἦσαν ὑπακοῦειν, καὶ τὰ ἐκείνου μᾶλλον ἠροῦντο, ἢ βασιλεύειν, καὶ τότε δὲ ὁμονήσαντας, ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν, κλιόντες ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς πολλὰς ὁμολογήσας χάριτας τῆς τε προτέρας εὐνοίας, καὶ τοῦ νυνὶ προσχωρεῖν ἐχόντας, ἔπειτα ἔφασκεν ἄγνωμον εἶναι δευῶς, εἰ αὐτῶν πᾶσαν εὐνοίας ὑπερβολὴν ἐνδεικνυμένων, ὁμοίως καὶ αὐτὸς φαίνοιο διακείμενος περὶ αὐτοῦς, μηδὲ τὴν διάνοιαν ἀποκαλύπτει. Ὅσα μὲν γὰρ ἐν Γυναικοκαστρῷ συμβαίη περὶ αὐτὸν, καὶ ὡς αὐτὸς τε καὶ τῶν συνόντων αἱ μάλιστα φιλοῦντες μεγάλοις κινδύνοις περισχεθεῖεν, ἀφισταμένων μὲν τῶν οἰκείων, τῶν πολεμίων δὲ ἐπικαιμένων, καὶ ταραχῆς πολλῆς καὶ ἀταξίας τὸ στρατόπεδον κατεχούσης, εἰ μὴ θεὸς ἀνωθεν χεῖρα σώζουσαν ὑπερέσχεν, οὐδ' αὐτοῦς ἠγνοηκένα: οἴεσθαι. Ἀνάγκη δὲ ἐλθῶν πρὸς Κράτην τὸν ἄρχοντα Τριβαλῶν, πολλῆς ἀπολελαυκένας παρ' αὐτοῦ καὶ τιμῆς καὶ συμμάχιας παρὰ δόξαν. Ὀλίγη γοῦν πρότερον στρατιάν παραλαβὼν πολλὴν τε καὶ ἀγαθὴν, ἐπὶ Διδυμότειχον σπειόμενος, ὡς τοῖς ἐκείτω φίλοις συνετόμενος καὶ διαθησόμενος εὐ τὰ κατ' αὐτόν. Γενομένου δὲ ἐν Φεραίς, τοῦς τε ἡγεμόνας καὶ τὴν στρατιάν νόσῳ δεινῇ περισχεθῆναι καὶ ἀποθανεῖν αὐτῶν πολλοῦς, ὡς ἐκ τῆς νόσου καὶ πρὸς ἀνάγκην ἐλθεῖν αὐτοῖς ἀναστρέφειν εἰς τὴν Τριβαλῶν ἀρχήν. Νυνὶ δὲ παρασκευάζεσθαι, ὡς ἄμικ στρατιὰ εἰς Διδυμότειχον αὐτοῖς ἀφιστάμενος. Τοῦτο γὰρ μάλιστα λυσιτελεῖν αὐτῷ πρὸς τὸ κτήσεσθαι, εἰ κατὰ γνώμην εἴη θεῶν, τὴν πᾶσαν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. Δι' ἃ οὐ δύνασθαι ἔκειν πρὸς Θεσσαλίαν νῦν. Μᾶλλον γὰρ ἀνιάσειν, συγγινόμενος μὲν ἐπὶ μικρὸν, ἐν τάχει δὲ ἀπαίρων πρὸς Θράκην αὐτοῖς. Ἀλλ' εἴγε κατὰ γνώμην αὐτοῖς εἴη ὑπ' αὐτὸν τελεῖν, νῦν μὲν ἄρχοντα αὐτοῖς τὸν ἄγγελον Ἰωάννην ἐπιστᾶν, προσήκοντά τε μάλιστα ἐξ αἵματός, καὶ δυνάμενον ἐξηγεῖσθαι καὶ διασώζειν ἀπὸ τῶν πολεμίων ἂν τινες ἐπίωσι, καὶ συνέσει καὶ εὐφροσύνῃ, καὶ ἐμπειρίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πολέμους. Αὐτὸν δὲ γενόμενον ἐν Διδυμότειχῳ, εἰ μήτι κωλύσει δυσχερὲς, πρόνοια αὐτῶν ποιήσεσθαι, ὅση δυνατὴ, καὶ πᾶσαν ἐνδείξεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ προθυμίαν καὶ σπουδὴν. Τοιαῦτα μὲν πρὸς τοὺς πρέσβεις ἀπεκρίνατο. Ἐκέλευε τε καὶ τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπαγγελλάντας εἰ πείθειντο, εἰς ἔργον ἄγειν. Φιλοφροσύνην τε αὐτῷ προστήκουσαν περὶ αὐτοῦς ἐπιδείξαντος, συνεξέπεμψε καὶ τῶν οἰκείων ἐνα. Μακρονὴν τὸν διοικητήν, ὡς τὰ εἰρημένα παρ' αὐτοῦ καὶ τοῖς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπαγγελλάντας ἴων καὶ γενομένων ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐπει ἡ τε στρατιὰ καὶ τῶν πόλεων αἱ ἀριστοὶ τὰ παρὰ βασιλέως εἰρημένα ἐπονθάνοντο, κρῶτα μὲν ὁμολογῶν βασιλεὶ χάριτας πολλὰς τῆς εὐνοίας

τῆς περὶ αὐτοὺς, καὶ τῆς συντρόφου καὶ φίλης, ἀλη-
θείας ἐκ παθὸς, ὅτι καίτοι δοκῶν ἐν δυσπραγίαις
εἶναι, οὐδὲν ὑπέμεινε πεπλησμένον φθέγγεσθαι,
οὐδ' ἀγεννές, ἀλλὰ θήλην αὐτοῖς πεποίηται τὴν διά-
νοιαν οἷα ἦν. Αὐτοὺς δὲ τῷ περιόντι τῆς εἰς αὐτὸν
εὐνοίας, ἐπεὶ μὴ λυσitteλεῖν αὐτῷ δοκῶν, τὴν οὖν ἔχον
ἦκειν παρ' αὐτοὺς, οὐκ ἄγγελον μόνον κατὰ γένος
αὐτῷ προσήκοντα, καὶ ἄρχειν δυνάμενον αὐτῶν, ἀλλὰ
καὶ εἴ τινα ἐκείνου πέμπτοι πολλῶν καταδεέστερον
δέξασθαι προθύμως, καὶ πᾶσαν ἐπιδείξασθαι περὶ
τὴν βασιλέα εὐνοίαν. Τοιαῦτα μὲν καὶ οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ
ἀπεκρίναντο. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ πύθοιτο ἀπὸ τῶν
πρέσβειων ἐπανελευθέντων, ἐπεριπε τὸν ἀνεψιὸν Ἄγγε-
λον Ἰωάννην, ἐπίτροπον εἶναι Θεσσαλίας. Πᾶσι δὲ
βουλόμενος καταφανές ποιεῖν, ὡς οὐ βασιλέως τοῖς
παισὶν ἐπιβουλεύων ἤρατο τὸν πόλεμον, καὶ ὡς οὐδ'
εἰ περιγένοιτο τῆς ἀρχῆς ἔγνωκεν ἀποστρεφεῖν, ἀλλ'
ὑπὸ βασιλίδος μᾶλλον αὐτὸς ἐπολεμήθη ἀνθρώποις
πειθομένης συκοφάνταις, τῷ Ἄγγελῳ πρὸς τὴν
Θεσσαλίαν ἀρχὴν χρυσόβουλλον ποιῶν, βασιλίδεα τε
προσέγραψε, καὶ βασιλέα Ἰωάννην τὸν υἱόν, ὥστε
Ἄγγελόν τε καὶ Θεσσαλοῦς, τὴν δουλείαν τε κάκει-
νοις, ὥσπερ καὶ αὐτῷ ἔμολογεῖν, καὶ μᾶλλον ἢ πρό-
τερον ὑπεῖκαιν. Ὁ καὶ ἐπὶ λέξεως εἶχεν οὕτως· Ὡς
ἀπόλοιτο ὁ φθόνος τὸ πάντων τῶν κακῶν χεῖριστόν
τε καὶ ἀδικιώτατον, ὃ γε κακῶς ἡμᾶς ἀρχήθην ἐξώσαε
τῆς ἀκτράτεω τρυφῆς χειρὶ Θεοῦ πλάσθέντας, καὶ
λόγω τιμηθέντας, ὃ τῆς ὑπὲρ λόγον χάριτος, καίτοι
μετὰ τὴν τοῦ χειρόνος πείραν, ἵνα συνελὼν εἶπω,
εἰ τῆς ἐνδίκου καταδίκης ἐκείνης ἡμεῖς ἐν συναισθη-
σει, καὶ τὰ βελτίω ἐμελετώμεν, κἄν συγγνώμης τυ-
χόντες αὐτοῖς ἂν ἡμεῖς ἐν τοῖς προτέροις. Νυνὶ δ' ὥσ-
περ μήτι χαλεπὸν πεπραχότες, ἢ πεπονθότες ἐξ
ἀδουλίαν, ἢ γοῦν ὑπὸ τοῦ παθεῖν οὐμένου διδαχθέν-
τες τὸ τὰ δέοντα φρονεῖν οἴοντο περηρήμεθα, πῆ-
ματα πάσχειν αὐθαίρετα κακῶς αἰρεθέντες, καὶ
δεινῶς ἐγκλινοῦσθαι διὰ βίου τοῖς μὴ καθήκουσι,
καὶ τῆς ἰσῆς ἀξίας πρὸς Θεοῦ τυχόντες, καὶ τῆς αὐ-
τῆς ἡξιωμένοι σπουδῆς, μεμηνότος δίκην, ταυτησί-
μην οἰκτρῶ, ἐκπεπτώκαμεν, ἀνισότητά δὲ πεπόνθα-
μέν τε καὶ τιμηθέντες. Δίον γὰρ σπουδάσειν, ἢ
τὴν αὐτὴν ἐπὶ τοῖς ἀρεῖναι δρόμον, ἢ φιλονεικεῖν
ἄλλος ἄλλον ὑπερβαίνειν, ὅπως ἂν ἐπ' ἀγαθοῖς ἀλλή-
λους νικῶμεν, τούναντίον ἔσαν φαινόμεθα πράτ-
τοντες, καὶ συμβέβηκεν ἡμῖν οἷον τι πάθος ἀταχῶς
ἔσπεον, ὅτι κατὰ τοὺς τῆς μορφῆς χαρακτῆρας
ἔπεσι διενηνοχέται, καὶ ταῖς τῆς ψυχῆς ἔξεισι.
Καὶ τὴν πρώτην ἐκείνην καὶ μακαριστὴν ὄντως
εὐδαιμονίαν ἀποβαλοῦσιν ἡμῖν, δέδοκτα δεῖν ἐφ' ἐτέ-
ραν πολυαχιδῆ τραπέσθαι, ἀδέσπιον πάντη καὶ κατ'
ἐαυτὴν στασιάζουσαν. Ἦν εἴ τις εὐκαλοῖται τὴν
κομιδῆν ματαίαν, καὶ θύρουθον ἀκερῆν, τούτον ἐγὼ
νομίζω τελεῖν οὐκ εἰς τοὺς εὐφρονούντας, οὐ φύσει

A sua, ut appareret loqui, sed mentem illis suam
candide declarare voluisset. Se autem abundantia
quadam amoris erga illum, quandoquidem hoc
tempore ad eos sibi veniendum non putet, non
modo Angelum, ipsi genere conjunctum et ad
regendam idoneam, sed et si quempiam illo
multo anteriorem mittat, libenter suscepturos,
imperatorisque semper fore cupidissimos. Tania
Thessali responderunt; quæ ut a legatis reversis
imperator audivit, consobrinum Joannem Angelum
ad locandam Thessaliæ præfecturam misit. Volens
autem constare palam, non se insidiantem impe-
ratoris liberis bellum suscepisse, nec, si vinceret,
illos imperio privare statuisse, sed potius ab
Augusta mendaciloquis hominibus fidem commo-
dante se oppugnari, **522** Angelo propter Thessa-
liæ procurationem bullam auream faciendam, et
imperatoricis ac Joannis ejus filii imperatoris
nomina ascribi curavit, ut et Angelus, et Thes-
sali subjectionem æque ipsis, ut sibi profiterentur,
magisque de cætero subessent. Bulla ad verbum
hæc erat (8): Utinam malorum omnium pessimum
nequissimumque invidia disperiret, quæ nos Dei
mana fictos, et intelligentia honoratos (o inexpli-
cabile munus) male ab initio ab immortalibus illis
delictis expulit. Quanquam si post experta mala,
ut breviter dicam, justam illam damnationem
simul agnosceremus, melioraque meditemur,
veniam adepti, in priorem statum restitueremur.
At nunc, quasi ob amentiam nihil noxium operati,
aut perpassi, sive ex eo quod passi sumus minime
docti, judicium veri propemodum amisimus, dum
mala perpeti male eligimus, et accusare quarimus,
quorum in vita nullam crimen reperitur. Et cum
æqualem a Deo dignitatem inter nos sortiti, eadem-
que ab ipso cura dignati simus, ea furiosorum
instar miserabiliter excidimus, et ad inæqualita-
tem reducti, eam in honore habuimus. Cum nam-
que vel studere debuissimus idem ingredi virtutis
curriculum, vel contendere, ut alias aliam anteciret,
et in bonis actionibus nos mutuo vinceceremus,
prorsus contra facimus, et tanquam morbo quodam
absurdissimo occupamur. Nam ex formæ nostre
lineamentis sequitur, ut etiam habitibus animi
excellerimus. Et quia prima illa vereque beatis-
sima felicitate orbatī sumus, visum est oportere
ad aliam multiplicem, inconstantem omnino et a
seipsa dissidentem converti. Quam si quis non
appellat turbas valde stolidas tumultumque, hunc
et in prædantiis haud numerandum, neque illi
natoram, sed pravam aliquam voluntatem in hoc
nocuisse opinor. Cum porro multi hujus dietæ et
legitime felicitatis diversa ratione exsertes sint,

Jacobi Pontani notæ.

(8) De aurea bulla loquitur, de qua antea scri-
pimus; eam enim imperatores dabant, quibus dandam
censebant. Nicetas lib. 1 vocat, γράμμα χρυσο-
σήμαντον, σφραγίδι τε χρυσεῖα, καὶ σπρικῶ νήματι

ἐπιπέδον, κόγχης ἀναδευμένῳ αἵματι. litteras ru-
brica notatas, sigilloque aureo et serico filo munitas,
quod conchas sanguine tinctum erat. Zonaras, tom. III,
χρυσόσημαντος, γράφη εἰ χρυσοῦ βύλλης γράφη λέγεται.

et homines partim majorum claritudine, partim pecuniarum thesauris, partim gloria et multorum erga se observantia, partim arte ac munere imperatorio, partim vita, ordine et modo laudabili instituta, partim felicitate liberorum, illustriumque cognatorum, et amicorum tribu superbire et letari consueverint, hæc omnia, et alia quæ vulgo beatitates habentur (quæ prætereo, ne nominibus hujuscemodi proferendis nimium videar delectari), plus satis ubertimque, citra laborem, et ut ita dicam, facili ac secundo quodam cursu experiri a Deo mihi concessum est. Et si cui, qui nunc **523** vivunt mortalium, aut qui olim vixerunt in uno horum quomodocumque gloriari, seseque circumspicere fas est aut fuit, omnes mihi hoc utique concedendum fatebuntur, his omnibus per omnia gloriari. Equidem felicitate multa, et omnigenis opibus, sine malo quotidiano aliquo circumfluxi: quod quidam antiquorum sapientum laudavit (9). Contemplabar autem velut e specula ista, quæ temere honorantur, et studiose quærentur, ac facillime dilabuntur: utpote quæ de foris hominibus affluunt, fortunæ cujusdam inconstantis fluxu, hæc in trutina præbentis, cujus lancium altera levior ascendit (10), altera contra gravitate ponderis deprimitur. Et omnia quidem alia facile mutatum iri putabam, utpote ab his sponte discessurus: ab illis non semper fortasse honorifice appellatus, quemadmodum fieri solet. Quam autem supra amicorum tribum nominavi, cum rebus ipsis et temporibus mutatum iri non sperabam. Sed ut ego me ab illis non eram quadamtenus sejuncturus, sic ipsos non aliter facturos existimabam. Fatenda veritas, difficillimum credidi, ut illi mihi adversarentur, quibus undecumque benefacere non cessavi. Si autem ab his ipsis potius infanda passi, et prohi dolor! calumniis vehementissime oppugnati sumus, quid attinet plura dicere? Sed oportebat, oportebat inquam, omnes cogitoscere, et ante oculos ponere, nihil esse firmum ac permanentis. Qui potro nos antecessit dominus imperator divinissimus, et generosus mihi frater, ac ei olim injuriosissime tractato, et in periculis versanti (dissimulandum et parcendum in præsens his qui injuriam intulerunt, nisi hoc, quod illustri-

Α εις τούτο, φαύλης δὲ τινος αἰρέσεως ζημιώσεως αὐτόν. Πολλῶν δὲ ταύτης δὴ τῆς λεγομένης τε καὶ νομιζομένης εὐδαιμονίας διαφόρως εὐμοιρησάντων, καὶ τῷ μὲν ἀπὸ γένους αἰὼν τιμᾶν εἰώθασιν ἄνθρωποι, τὸ βρενθῦσθαί τε καὶ ἔδεσθαι προτυπάρχοντο, τῷ δ' ἀπὸ χρημάτων, τῷ δ' ἀπὸ δόξης καὶ θεραπείας ὅτι πολλῆς, ἐτέρῳ δ' ἀπὸ στρατηγίας, βίου τε κατὰ κόσμον ἐπαυετοῦ, ἄλλῳ δ' ἀπ' εὐτεχνίας καὶ φιτρίας λαμπρᾶς συγγενῶν καὶ φίλων, τούτων ἀπάντων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοῖς πολλοῖς μακαρίζεται πορίσκει γὰρ τὸ δεκτικὸν περικτεῖναι τῆ τῶν τοιούτων εὐοματίων προφορᾷ φαυδόνεσθαι, λίαν ἰκανῶς ἐμοὶ πειραθῆναι, καὶ θαυμάσιον εὐμαρῶς πῶς ἂν τις εἴποι κατὰ ῥοῦν θεόθεν κεχορήγηται. Καὶ εἰ τῷ τῶν νῦν ἢ τῶν πάλαι ἐνὶ τῶν λεγομένων ἀρχαῖν ὀπωποῦν ἐχρήν ἢ μέγας φρονεῖν, φαῖεν ἅπαντες ἂν ἐμοὶ χρῆναι τὸ τούτοις ἅπασιν διὰ πάντων σεμνύνεσθαι. Ἀμέλει καὶ ἦν μὲν ἐμοὶ πολλή τις εὐδαιμονίας σύρροια, καὶ ὀλδοῦ παντοῦ, μηδένος τυγχάνοντος κακοῦ κατ' ἡμᾶρ, ὡς τινι τῶν πάλαι σοφῶν ἐπηνέθη. Ἐθεώρην δ' ὡσπερ ἐξ ἀπόπτου τινὸς εἰκῆ ταῦτα τιμώμενά τε καὶ σπουδαζόμενα, καὶ ῥᾶστα λυόμενα, ὡς ἐξωθεν ἀνθρώποις περιβρέδεμενα τύχης τινὸς ἀστότη φορᾶ, καὶ τὸ τῆς τρυφάνης παρχούσης, ἧς τῶν πλαστίγγων ἡ μὲν ἀνεισι κουφισομένη, ἡ δ' αὖ καθέλκεται, βαρυτέρα ἐπεντεθείσης ὀλκῆς. Καὶ πάντων μὲν τῶν ἄλλων ἡμῶν βλάβην τινὰ τὴν μεταβολὴν, ὡς ἀπὸ μὲν τῶν ἀφιξόμενος ὀϊκοθεν, ὑπὸ δὲ τῶν ἰσως οὐκ αἰὲ καλούμενος, οἷα συμβαίνειν εἴωθεν. Ἦν δ' ἐφθακῶς ὠνόμασα φιλίαν φίλων, ὅσποτ' ἦμῶν τοῖς πράγμασι συμμεταβληθῆναι, μηδὲ τοῖς τοῦ βίου καιροῖς ἄλλ' ὡσπερ οὐκ αὐτὸ, ἐμελλον ἀμωγέτως ἐκείνων ἀφέξεσθαι, οὕτως οὐδὲ σφᾶς ἄλλο παρὰ τοῦτο παθεῖν ὑπελήφα. Εἰρήσεται γὰρ τέλειθις, παγγάλεπον ἐνόμισα ἐκείνους κατ' ἐμοῦ γενέσθαι, οὗς εὖ ποιῶν οὐκ ἐπαυσάμην ἐν πάσιν. Εἰ δὲ καὶ ὑπ' αὐτῶν τούτων μᾶλλον ἡμεῖς ἀνήκεστα ἐπιπόνθειμεν, καὶ τὰ δεινότατα, φεῦ, σεσυκοφαντήμεθα καὶ διαβεβλήμεθα, τί χρῆ καὶ λέγειν; Ἄλλ' ἐχρήν, ὅρ' ἐχρήν κατεληφόμενοι πάντας ἀπλανῶς, καὶ ἐς ἀπόπτου κείσθαι, ὡς οὐδὲν μονιμον, οὐδὲ βέβαιον. Τῷ μέντοι πρό ἡμῶν διαπότῃ τε καὶ βασιλείᾳ, τῷ θεοτάτῳ καὶ γενναίῳ μοι ἀδελφῷ πάλας τὰ μέγιστ' ἀδικουμένῳ καὶ κινδυνεύοντι, παροπτέον δὲ τὰ νῦν

Jacobi Pontani notæ.

(9) Felicissimum esse ait Euripides in *Hecuba*, cui nihil in diebus obtingit mali, his verbis, Ἐχένοσ δ' ὀλιθιώτατοσ, ἔτω κατ' ἡμᾶρ τυγχάναι μηδὲν κακόν. Cum ergo nec unum diem vita nostra a malis sit libera (quæ quam multa sint, resensere nihil attinet), quid, tote vita, quanta erit misera? Sed Cantacuzenus fuit homo paucissimorum hominum. Merito autem sapientem nuncupat; Euripides siquidem propter sapientiam, ὁ σκηναῖος φιλόσοφος, αἰνικός, seu *theatralis philosophus*, dictus est.

(10) Antiqui res hominum a Jove velut libra quadam pensitari censebant, unde et ὀλιθίωτοσ dicitur est poetis, utpote qui ex alto cælo omnia libret ac ponderet. Homerus *Iliad.* γ' Achilles et Hectoris lata libræ, seu lancibus imposuisse, et Hectoris descendisse, seu præponderasse ait. Id

voluit Maro de Ænea et Turno, *Æneid.* lib. xii: *Jupiter ipse duas æquato examine lances Sustinet, et Jata imponit diversa duorum, Quem damnet labor, et quo vergat pendere [letum].*

Quam diversis simulacris olim elicita fuerit Fortuna, docet Alexand. Neapolit. lib. 1, cap. 13, inter quæ tamen eam cum libra, seu trutina effictam fuisse, non invenio. Hac autem potius justis judicaretur, cum accusaretur ut injustissima, et caeca plane. Verumtamen per lances ejus, alteram ascendentem, alteram descendentem, non aliud, quam ipsius mobilitatem et inconstantiam significarẽ historicus voluit, quæ nunc exaltet, nunc deprimit, nunc del, nunc auferat.

φειδοὶ τῶν ἀδικούντων, πλὴν τούτου πάντο βασιλευ-
 στῶν ἑστων, προσταθέντες ἡμεῖς, καὶ πάντα μὲν
 παρ' οὐδὲν θέμενοι, συγκινδυνεύσαι δ' ἐκείνῳ κα-
 λῶς ἐθέμενοι, καὶ μυρίοις ὑπὲρ ἐκείνου συμπι-
 σθέντες θειοῖς, φιλικῶς ὄρω καὶ νόμοις δικαίου χρίτους
 πειθόμενοι, περιγενέσθαι λαμπρῶς τῶν ἀδικούντων
 τουτονὶ πεποιήκαμεν Θεοῦ τυχόντες. **Β**λεω. Καὶ ἡμεῖς
 αὐθις ἐν παντὶ βίῳ τοῦ ζῆν καὶ βασιλεύειν ἐκείνον
 κηδόμενοι τε καὶ περὶ πλείστου ποιούμενοι, ὡς
 ἴσασι ταῦτα πάντες καὶ ἡμῶν τὸ σιγῶν αἰρουμέ-
 νων. Ἐγὼ μὲν οὖν ὡς καὶ πλείστακις αὐτοῖς ἔργοις
 ἐπεδειξάμην ὑπὸ Θεοῦ, καὶ τὰ νῦν δι´χυρίζομαι
 μάρτυρι, ὡς ῥᾶτι ἂν καὶ σὺν εὐχῇ τὴν ἐμὴν
 ἀπεδόμην ζωὴν, εἰ γὰρ ἐξόν ἦν ἐκείνον οὐκ ἐς ἄδου
 ἵκναι. Ἐπει δὲ τοῦτ' ἐβουλόμην μὲν, καὶ ἔσον τὸ
 ἀπ' ἐμαυτοῦ εἶχον ἐκ τοῦ ῥάστου πεποιηκέναι, τῷ
 Θεῷ δ' οὕτω κέκριται, καὶ τέθνηκεν, ὡς μὴ ὄφρα,
 βίον ἀβίωτον ἐμοὶ καταλειπῶς, τοῦ ζῆν καὶ ἄρχειν
 τὴν ἐκείνου σύζυγον καὶ τὰ φίλτατα παντὶ σθένει
 καλῶς ἐγὼ λίαν ἐπιμερέλιμα, φήσῳ τοῦ θειοτάτου
 βασιλέως καὶ πάντων ἐφεξῆς ὕστερον τὴν τῶν κοι-
 νῶν, ὡς καὶ πρὶν ἐγκρατισμένως διοικήσιν. Καλῶς
 τοίνυν καὶ κατ' εὐχὴν καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον τῶν πραγ-
 μάτων ἡκόντων, καὶ ἡξείν ἐτι ῥχδίως ἐπαγγελομέ-
 νων, τῷ ἐξώλει καὶ κακίστῳ πάθει δὴ φημι τῷ
 φθόνῳ τρωθέντες, οἱ μᾶλλον, ὡς εἴρηται, παθόντες εὖ
 παρ' ἡμῶν, ὧν ἔξαρχος δ' κάκιστ' ἀπολούμενος ἦν
 Ἀπόκαυτος, δίκην ὑφείως ὑπεψιθύρισαν τῇ βασιλίδι,
 καὶ τοῦ ὀρθοῦ ταύτην ἐκπεπτωκέναι παρεσκευάσασθαι
 κακῶς τὴν αὐτῆς διαστρέψαντες γνώμην· οὐ γὰρ
 ἂν εἴποιμι γνώσιν καθ' ἡμῶν, βαβαί, καὶ ταῦτα
 σπουδαζόντων ὑπὲρ ἐκαθήμης καὶ τοῦ παιδῆ; καὶ βα-
 σιλέως, καὶ μυρίοις ὑπὲρ ἀμφοῖν ὑφισταμένων
 καμάτους, μέντοι γὰρ καὶ κακοῖς ἐπαχειρήσεν ὁμεί-
 φασθαί με, μᾶλλον δὲ θανάτῳ τὴν ἑσῶ περι ἐκείνην
 καὶ τὰ κοινὰ ἀγαθὸν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἀλλ'
 οἷα ἀνθ' οἷων κηκόμισμαι! Ὁπρὶνα γὰρ με ἐχρῆν
 εἰπεῖν τὸ τοῦ ἀποστόλου, τὸ «Τὴν πίστιν τετήρηκα,
 τὴν ὁδὸν τετέλεκα,» καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ ῥητοῦ λοιπὸν,
 εἰληφέναι θαρβεῖν, τότε ἄρα ἐμοῦ μὲν σιγῶντος, αὐτὸ
 τοῦργον ἐβόα τοῦς ἄθλους, καὶ μεγάλη ἀντὶ μεγά-
 λων εἰσέπραττεν. Οἱ δ' ὀφείλοντες (ὅ τῆς τῶν συκο-
 φαντηρᾶντων παραπλήξιας) εἰρήνην ἡμῶς καταδί-
 κασαν, καὶ ἐγράφαντο πλάσαντες καθ' ἡμῶν, ὅ πρὸς
 βουλήν καὶ μελέτην ἡμῶν οὐκ ἦν· οὐ τοι μὲ τὴν καὶ
 λογισμῶς κερδῶν ἀκριβῶς ἐπιστάμενον. Ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν εἰς ἑτέρον μοι τεταμιεύσθω κερδόν, ἡνίκη
 καὶ φανήσεται τάληθές καλῶς Θεοῦ διδόντος. Νῦν δ'
 ὧ; μὴ τῇ τοῦ λόγου ῥύμη συνεσχημένοι, κἀντεῦθεν
 ταῖς τοικύτως ἐμφιλοχωρεῖν ὑποθέσειν ἐπειγόμε-

simi fuerunt), nos sociati, ejus causa omnia con-
 tempsimus, et cum eo pericula libenter subeuntes,
 milleque malis propter illum exerciti, amicitia ac
 justæ necessitatis legibus inducti effecimus. Deum
 sortiti propitium, ut is persecutores suos præclare
 superaret. Et eramus postea in civitate ejus via
 solliciti, maximeque cujusdam boni loco optaba-
 mus, ut ille viveret et imperaret: id quod vel
 tacentibus nobis nemo non novit. Ego igitur, quod
 factis ipsis sæpissime præ me tuli, nunc quoque
 Deo teste affirmo, si fieri potuisset, ut ille non
 moreretur, me cupidissime pro eo moriturum
 fuisse. Quoniam autem ego istuc volui, et quod
 ad me attinet, facillime potui, Deo tamen aliter
 visum est, et ille obiens (qui utinam superesset) vi-
 tam minime vitalem mihi reliquit (11), **524** ut ejus
 conjux et liberi viverent atque imperarent, omni
 cura et ope elaboravi, auctoritate sacratissimi impe-
 ratoris et omnium deinceps, rursus, ut ante, rerum
 summæ administrandæ præpositus. Cum omnia
 belle, et ad votum, rectissimeque procederent, et
 ita processura spes bona daretur, exitiali et
 pessimo sane morbo, invidia inquam, correpti,
 quos præ aliis beneficentia nostra extuleramus,
 duce et auctore Apocaucho perditissimo, qui ser-
 pentis instar imperatrici insibilabat, a recto tra-
 mite eam detorserunt, et voluntatem ejus (non
 enim dicam intelligentiam) erga nos, mirabilis
 dictu, perverterunt (12); idque cum pro ipso et
 sexcentos pro ambobus labores hauriremus, nihilo
 minus malis, vel morte potius, me Christo
 favente, de ipsa et communi tam bene merentem,
 remunerare conata est. Nam qualia pro qualibus
 recepi! Quando enim me illud Pauli divini apostoli
 dicere convenisset, «Fidem servavi, cursum con-
 summavi,» et confidere, quod in sententiâ sequi-
 tur, me accepturum (tunc siquidem me tacente
 res ipsa certamina mea proclamabat, et pro ma-
 gnis magna reposebat), qui nobis debebant (o
 sycophantarum vesaniam), nos accusantes, iudici
 causa damnarant, adversum nos comminiscentes,
 quod in mentem nobis nunquam venerat: ita nos
 amet, qui cordium cogitationes perfecte cognoscit.
D Verum hæc in aliud tempus differam, quando divino
 munere veritas clare apparebit. Nunc ne impetu
 orationis abrepti, in hoc argumento cogamur
 immorari, ac proinde inepti existimemur, dum
 parvo sermone haud parva complecti nitimur, recta
 ad propositum aggrediendum est. Postquam igitur

* II Tim. II, 7.

Jacobi Pontani notæ.

(11) Talia sunt apud Græcos item νόμος ἀνομία, παρθένος ἀπαρθένος, θύρα ἄθωρα, γάμος ἄγαμος, μέτρος ἀμήτρος, χάρις ἀχαρίς, et quæ notat Victorius lib. I, cap. 12. Ἐργ' ἀνεργα, πάτμος ἀποτμος. Et Græcorum imitatione apud Latinos, insepulta sepultura, inuptie nuptiæ, ars iners, funera nec funera, insanicus sapientia, disciplina indoctilis, etc.

(12) Græce sic, enim quadam jucunda paronomasia, τὴν αὐτῆς διαστρέψαντες γνώμην· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι γνώσιν. Hoc vult: Non potuerunt illi sycophante efficere, ut imperatrix desineret nosse me qui essem, id est, quam integer, quam fidus, etc., nec enim hoc poterat, tot experimentis edocta, sed ut non amplius bene cuperet mihi, ut me vellet persequi, qua jure, qua injuria, hoc effecerunt.

invidia dæmonis, ut explicatum est, contra nos inique furentes quos longo tempore nobis devin-xeramus, felicitatisque nostræ participes feceramus, horribilia in nos perverse moliti sunt, directaque et ad commune bonum pertinente via, Deo adjuvante incedentes, improbi improbe criminando malefaciendoque cum amicorum reliquiis fuditus perdere studuerunt ac tentaverunt, interea nos urgente discrimine, frequenter de salute consultavimus: nihilo minus coram Deo tremantes, et sollicite considerantes quomodo salvi esse possent, qui nos prodidissent. Atque ut multa, quæ sunt in medio, ad fugiendam satietatem sileam, cum amici ferme omnes in duris periculosisque temporibus meis alii alia de causa mutatis voluntatibus me desertum ivissent, ipsique cognati **525** ac ministri, quo eadem, vel plura potius officia mihi debebant, in sexcentis me discrimini-bus arcano Dei iudicio destituissent, ipsam et solam Dei dexteram manifestam mihi subvenire, fortiterque tela in me contorta, et iurales, ut sic loquar, machinas reitundere sensi. Illa tunc omnium mihi et tam multis terribilissimis potentiorum se declaravit. Et charissimus frater majestatis nostræ (15), dominus Joannes Angelus, eandem generis radicem mecum sortitus, et imperatorio sanguine florens, cum sua eximia laude omnes magis nobilitate animi vincere contendit, quam eos corporis nobilitate antecellit. Hanc enim nasci minisque, illam incorruptam perseverare novit. Animi igitur ejus fortitudinem, stabilemque prudentiam, et in amicis diligendis constantiam, pro quibus nullum discrimen reformidet, corporisque habilitatem, et velut concinnitudinem ac robur, longum esset in præsentia commemorare. Quia vero hostium testimonia, ut aiunt, fide digniora sunt, norunt ista, fatisbunturque et Illyrii ex quibus hic insignem gloriam reportavit: tota item continens, et ipsi Persæ, qui sæpe in hunc impetu facto, omnibus modis inferiores ac nulli evidenter apparuerunt. Quæ autem mea causa viriliter sustinuerit, universæ scilicet pecuniæ spoliationem, facultatumque omnium proscriptionem, famulorum amissum gregem, privationem aliarum rerum omnium, quibus homines fractos succumbere videmus: ut necum exsul ad Triballos abierit, animamque ipsam, si opus fuisset, pro me depositurus fuerit, quomodo mihi unus instar omnium fuerit, quales quantasque mecum perpassus sit miseras, mitto dicere, ne ineptus audiam, cum commiseratione ipse enarrans, quæ tunc Numinis auxilio generosa mente pertulimus. Volo igitur res ejus longiori narrationi reservare. Et quoniam vero minora habebuntur, plane quæ disseruimus, poterit quis e paucis admodum et velut in transitu

JACOBI PO-

(15) Vocem Græcam ἀδελφός arripio quasi dixisset, utquam frater, fuit enim ἀνεψίος, et hæc sæpe idem vocat. Non igitur frater, sedem parentibus, aut altero natus: quamvis ex eadem radice

Λ νοι, ἀτοκόν τι ποιεῖν ὑποληφθεῖημεν, μικροῖς λόγοις τὰ μὴ μικρὰ παραδοῦναι πειρώμενοι, ἰτέον εὐθύ τοῦ προκειμένου. Ἐπειδὴ ποτε θασκαυτὴ δλίμονος, ὡς διεῖληπται, καθ' ἡμῶν μανέντες οὐκ ἔνδοκα οὖς διὰ χρόνου μακροῦ φίλους συνεστησάμεθα καὶ κοινωνοὺς ἡμῶν ἐποιησάμεθα τῆς εὐπραγίας, ἐσκαιώρησαν τὰ δεινότατα, καὶ ἦν ἐπορευόμεθα σὺν θεῷ πορεύειν ὀρθῆν τε καὶ τῷ κοινῷ συντείνουσαν κακοῖ κακῶς διαθεβλήκότες τε καὶ κεκακουργηκότες παντάπασι προτεθύμηγται καὶ ἐπιχειρήκασιν ἡμᾶς ὀλέσαι σὺν τοῖς ὑπολειφθεῖσι φίλοις, τοῦ κινδύνου τίως ἐφροτώτοσ ἡμῶν, τὰ πρὸς σωτηρίαν ἀθρόον βεβουλεύμεθα· οὐδὲν ἤττον ἐπὶ θεῷ μάρτυρι πεφρικότες καὶ συνδιασκεψάμενοι, καὶ ἔτι φροντίζοντες, καὶ πῶς ἂν ἐκεῖνοι σωθεῖεν οἱ καταπροδόντες ἡμᾶς, καὶ ἵνα τὰ ἐν μέσῳ πλείστα γε ὄντα, καὶ κόνον ὡς παρήχοντα παρῶ, πάντων σχεδὸν ἐν ἀνάγκῃ καὶ καιρῷ κίνδυνον ἀπειλοῦντι διαφόρως, ἀπειπόντων τε καὶ καταλείποτον με φίλων, συγγενῶν γνησίων καὶ θεραπόντων· ταῦτά μοι τούτοις ὀφειλόντων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν καὶ πλείω καὶ μυρίοις καταπροέσθαι με κινδύνοις πολλαῖς ἡρημένων, κρίμασι θεοῖς καὶ λόγοις ὀρθῆτοις αὐτῆς καὶ κόνης τῆς τοῦ θεοῦ δεξιᾶς ἡσθόρην λαμπρῶς ἀντιλαμβανόμενης μου καὶ ἀντιβουμένης ἰσχυρῶς τοὺς καθ' ἡμῶν, ὡς ἂν τις φαίη, ἐπενηνεγμένους ἀκροβολισμοῦς καὶ τὰς ἐλεπόλαις τηνικαῦτα πέφηνε κρείττων τῶν ἀπειλούντων πάντων, καὶ σφόδρα δεινῶν τασούτων. Καὶ ὁ περιπόθητος ἀδελφός τῆς βασιλείας μου κύριος Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, ὃς τῆς αὐτῆς ἡμῶν τοῦ γένους ρίζης τετυχηκώς, καὶ βασιλικαῖς βρύων αἵμασι, λίαν ἐπαινετῶς, ἀντεφίλονεῖκος περιγεγενῆσθαι μᾶλλον ἀπάντων τῆ τῆς ψυχῆς εὐγενείας, ἢ ὅσῳ περιγίνεται τῆ τοῦ σώματος. Ἦν μὲν γὰρ αἶδε φύουσαν τε καὶ αὐθις μείουσαν, τὴν δ' ἀφθιτον αἰεὶ μίμουσαν. Τυχῆς μὲν οὖν ἀνδρίαν, ἢ φρονήσεως ἐδραϊότησα, καὶ περὶ τοὺς φίλους στεφρότητα, ὡς προκινδυνεύειν αὐτῶν αἰρεῖσθαι, σώματος τε εὐφυῖαν, καὶ ὡσπερ εὐαρμοστίαν καὶ ῥόμην, μακρὸν ἂν εἴη τὰ νῦν διεξερχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τὰς παρ' αὐτῶν φασὶ τῶν ἐχθρῶν ἐξιοπιστοτέρως γίνεσθαι μαρτυρίας, εἶδαεν ἂν καὶ φαίεν ταῦτα Ἰλλυριοῖ τε καθ' ὧν οὐτοσὶ μέγα κεκλέϊσται καὶ πάσα ἡπειρος, καὶ αὐτοὶ Πέρσαι, οἱ πολλαῖς τούτω προσβάλλοντες παντελῶς ἤττους, ὡς μηδένες ἰνεργῶς ἀπηλέγχθησαν. Ἄ δ' ὑπήνεγκεν ἀνδρείω, καὶ πίπονθεν ἐμὴν χάριν, χρημάτων ἀφαίρεσιν παντελῆ, καὶ πλοῦτου παντὸς δήμευσιν, θεραπόντων πλήθος, στέρησιν τε τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν ἡττημένους ὀρώμεν ἀθρώπους· ὅπως τέ μοι συνεξόκισται ἐς Ἰριθαλοῦς, καὶ φυγῆν αὐτῆν ἐποίημασ εἶχεν ὑπὲρ ἐμοῦ θεῖναι ὅποτε ἔδει, καὶ ὅπως ἐγένετό μοι ἀντιπάντων, ὁποῖων τέ μοι καὶ ὁπόσων κεκοικώνηκε τῶν ἀναρῶν, ἐῷ λέγειν, ὡς μὴ ἀνάξια λόγιον πράτων ἐκδιηγούμενος σὺν αἵτω δ' ἐμαυτοῦ, ἃ τότε

πὶ notæ.

generis cum Cantacuzeno prodidisse mox dicatur. Illius scilicet materiteræ, aut alicujus consanguineæ prius.

γενναίως ἠνέγκαμεν ἀρωγῇ τοῦ Κραίττου. Βούλο
 μαι μὲν οὖν μακροτέρα διεγῆσαι δοῦναι τὰ τοῦτου.
 Ἐπειδὴ δ' ἐλάττω τῆς ἀληθείας ἔσται πάντως ἂν
 ἂν εἴποιμεν, ἔχει τις ἐξ ὀλίγων πάνυ τῶν βτηθέντων,
 ὡσπερ ἐν ἐπιδρομῇ ἐς βαθεῖαν τῶν αὐτοῦ πρακτικῶν
 ἐληλυθένα· κατάληψιν. Παρεῖσθαι γὰρ τὰ πλείω οἷς
 ἔργον αὐτὸ τοῦτο μόνον τὸ γραφῆς ταῦτ' ὀξισῶν
 καὶ λόγοις τιμῶν. Ἡμῖν δὲ πρὸ τοῦτου μελήσει καὶ
 αὐταῖς ἔργοις ἀμείβεσθαι τουτονὶ τὸν περιπόθητον
 αὐτάδελφον τῆς βασιλείας μου τὸν φερωνύμως χά-
 ρισι βρῦοντα. Δικαιότατον γὰρ εὐεργετηθεῖσι παρ'
 ἡμῖν καὶ μεγάλων ἀμοιβῶν ἀξιούσθαι, οὐχ ὅτι μόνον
 ἔστιν οἷος ἀεδοικται, καὶ φορυτὸν δυσχερῶν σὺν
 ἡμῖν ὑπὲρ ἡμῶν μάλα ἀσμένως ὑπήνεγκεν· ἀλλ'
 ὅτι καὶ διὰ πάντων τῶν αὐτῷ πεπραγμένων τρυφῶς
 ἐπαγγέλλεται συνόσειν, ὅ τι βέλτιον τῷ κοινῷ, καὶ
 νίκας ἀρασθαι κατ' ἐχθρῶν τὰ Ῥωμαίων νεμαμέ-
 νων ἀναίδην. Διὰ τοι τοῦτο καὶ χάριτας ἀποχρώσας
 ἡ βασιλεία μου τῷδε βουλομένη ἀεὶ, ἐπιχορηγεῖ,
 καὶ ἐπιδραθεύει, νῦν καὶ τὸν κερδόντα χρυσόβουλ-
 λον λόγον, δι' οὗ προτάσσει καὶ θεσπίζει καὶ δι-
 ορίζεται εἶναι τὸν διαληφθέντα περιπόθητον αὐτάδε-
 λφον τῆς βασιλείας μου κύριον, Ἰωάννην τὸν Ἄγγελον
 εἰς κεφαλὴν τῶν κάστρων καὶ χωρῶν Βλαχίας ἐφ'
 ὄρω τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιμελεῖσθαι καὶ σπεύδειν
 καὶ φροντίζειν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπιδόσεως καὶ
 βελτιώσεως αὐτῶν, ὀφείλοντα διατηρεῖν ἀπαρασά-
 λουτα καὶ ἄπερ ἐνόρκως ὑπ' στίβη τῆ βασιλεία μου
 ἂ περιττὸν μὲν ἔσως ἂν ὀξείε κατὰ μέρος δηλούμενα,
 καὶ ἀνείκια τάχα τῷ τοῦτου τρόπῳ ἀγαθῷ γε ὄντι
 καὶ περὶ ἡμῶν εὐνουστάτω. Ἐπειδὴ ἐπαίνατόν τι
 χρέμα πύλλων ἕνεκα τὸν τρίτον ἀσφαλῆ καὶ λείαν
 πορεύσθαι μηδὲν προσιστάμενον ἔχουσαν, ἥτοι γε
 ἀπειλοῦσαν τὰ παρ' ἡμῖν μὲν ἀκτεθέντα, ὄρκους δὲ
 παρὰ τοῦτου βεβαιωθέντα, κατὰ μέρος ταῦτα καὶ
 λεχθήτω διὰ τὸ ἀσφαλέστερον. Ἔστι δὲ τάδε· Ἴνα ἡ
 ὁ περιπόθητος αὐτάδελφος τῆς βασιλείας μου κύριος
 Ἰωάννης ὁ Ἄγγελος, φίλος τοῦ φίλου αὐτῆς, καὶ
 τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐχθρός· ἦγγον κἂν ὑποῖον ἀρα
 πρόσωπον εἴη, εἰ μὲν ἔχει φιλίαν καὶ ἀγάπην ἡ
 βασιλεία μου μετ' ἐκείνου, ἔχη καὶ αὐτὸς οὕτως·
 εἰ δ' οὖν, διατίθηται ἀναμφισβόλως καὶ ἀπολυπραγ-
 μονήτως εἰς αὐτὸν, ὡς καὶ ἡ βασιλεία μου. Ἴνα μὲν
 τὸ τοιοῦτο τῆς Βλαχίας Κεφολαττίκιον ἐφ' ὄρω
 παντὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔχη, οὐ μὴν δὲ ἔχη ἐπ'
 ἀδελφίας οὕτως τοῦτο δοῦναι καὶ πρὸς πικρίδιον αὐτοῦ,
 εἰ μήπως τάξῃ ταῦτο καὶ στέρξῃ ἡ βασιλεία μου,
 ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς, ἴνα οὐ μόνον χρεωσθῆ τοιαύτην
 δουλοσύνην εἰς τὴν βασιλείαν μου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν

A a me dictis, in factorum ejus penitentiorem cogniti-
 onem venire. Reliequantur enim plura his, quibus
 unum hoc opus, talia litteris consignare, et verbo-
 rum luminibus illustrare. Nobis potius curæ erit
 etiam rebus desiderabilem hunc majestatis nostræ
 fratrem remunerare, qui suo nomini convenien-
 ter (14) gratis circumfluit. Meritissimo enim officia
 in illum conferemus, et amplissima ei dona repen-
 demus non solum quia talis est, qualem prædica-
 vimus, et acervum quendam difficultatum nobis-
 eum toleravit libentissime: 526 sed quia etiam per
 omnia quæ præstitit, reipublicæ profuturum sese,
 victoriamque de hostibus, Romanorum terras im-
 pudenter occupantibus, manifeste relaturum pro-
 mittit. Ideirco cum eum potentia nostra digne re-
 muneratum semper veltit, nunc insuper ei hoc in
 aurea bulla testimonium præbet, et veluti certami-
 nis præmium donat, per quam jubet, sancit et
 decernit, dictum hunc peramabilem majestatis no-
 stræ fratrem dominum Joannem Angelum, caput seu
 præfectum castellarum et regionis Blachie (15),
 quandiu vixerit, ut quæ ad eorum felicia incre-
 menta statumque meliorem faciunt, ea omni stu-
 dio, acceleratione et sollicitudine exsequatur: obli-
 gatum inconcussa servare, quæ juratus majestati
 nostræ promisit: quæ particulatim hic exponere,
 otiosum fortasse, et contra dignitatem viri tam boni
 nostrique amicissimi existimetur. Quia vero multis
 de causis laudi datur, viam totam, planam, ac nullis
 obstaculis impeditam, et nihil minantem adversè
 ambulare, quæ a vobis explicata, et ab hac susce-
 pia, et jurejurando confirmata sunt, serenitatis
 gratia distincte per capita disserantur. Sunt autem
 hæc: Ut optatissimus frater meus, dominus Joann-
 es Angelus, amicus sit majestati nostræ amicis, et
 inimicis nostris inimicus: id est, quæcumque
 persona fuerit, siquidem majestas nostra eam di-
 lexit, idem ipse faciat; sin minus, libere et in-
 curiose erga eam, ut nos quoque officia ur. Ut hu-
 jusmodi Blachie præfecturam usque ad extremum
 vitæ suæ retineat, non tamen libertatem ad filium
 transferendi habeat, nisi id majestas nostra se in-
 tegro jusserit et approbarit. Ut non solum majesta-
 ti nostræ, sed et domino Joanni Paleologo impera-
 tori, si eam successorem in imperio constitueri-
 mus, eandem subjectionem debeat. Sin autem Dei
 permissu imperator Paleologus moriatur, tum ei,
 quem majestas nostra successorem et heredem im-
 perio Romano, Deo volente, dederit, eodem modo

Jacobi Pontani notæ.

(14) Joannes Angelus videlicet. Est autem Joannes Hebræis *gratia Dei*, et potest dici *gratiosus*.

(15) Nomine hoc non aliud puto velle, quam præfectum ac ducem. Dacia quondam appellabatur amplissima regio, quæ Transylvaniam cum utraque Valachia continebat: et cingunt ambæ Valachia Transylvaniam, quarum una major, altera minor dicitur. Major ad Euxinum mare se porrigit, et nostris est Moldavia: minor propter Daubii ripas extenditur, et plerumque Transalpina Bon-

gnio montana, sicut et aliis nominatur. Vlachim vocavere Græci, et incelas Vlachs, pro quibus interpretes Zouaræ, Cedreni, et aliorum historicorum, Blachiam, et Blachos, contra molliorem pronuntiandi rationem Græcorum, quos imitantes Turcæ non Iblach, sed Iblach dicunt. Hæc Leunclavius. Verumtamen hic Thessalia, seu pars Thessalæ, nomine Blachie significari videtur; Thessalis enim Angeium prætozem mittit. Ejus montana Magna Blachia vocantur.

sul esse tenentur. Promulgetur vero, et mentio fiat per totam Blachizæ regionem etiam dominiæ Annæ Palæologæ et imperatoris eius filii juxta consuetudinem, quæ in palatio nostro, a Deo custodito, et in ipsa regione observatur. Ut et illiæ sive metropoles, sive episcopatus, sive monasteria, sive ecclesiastica jura subiciantur, ut ab initio, sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, et quæ variis ac justis rationibus capiunt vectigalia, ea auferre illis non liceat. **§27** Ut si ad summum despotam a nobis gener noster charissimus Nicephorus ducas, aut alius defecerit, cum eo amicitiam colat, et jus suum uterque tucatur. Sin aliqua forte inter utrumque dissensio ac discrepantia exstiterit, de ea re ad majestatem nostram referatur, et ab ea pro supeditata illi a Deo intelligentia corrigatur. Serventur autem confinia Blachizæ et despotatus, ut prius, ne offensio oriatur, ut cum in circuitu Blachizæ castella acceperit, ea ad præfecturam suam, quemodo et reliquam Blachiam habeat, ut supra dictum est. Propter alia autem, quæ post Patram sunt, si majestati nostræ cum Catalanis convenierit, conveniat etiam ipsi; si bellum nobis cum hisdem fuerit, sit etiam illi. Et quæcunque ad subjectionem et obedientiam majestatis nostræ sive alio modo, sive etiam per hunc ipsum fratrem nostrum accesserint, habeamus potestatem constituendi præfectum nostro more, quem voluerimus. Ut si quidam fratrem Blachiorum præsidum officia a majestate nostra consequi volent, et ad illam adorandam venire, possint hoc secure, nec ab ipso prohibeantur. Ut in quavis parte occidentali, ubi indiguerimus ipsis, cum omni fossato Romano et Albano serviat. Supra Christopolim autem, si opus habuerimus, præsto sit cum fossato quanto poterit. Itaque Joanni Angelo cum istiusmodi conditionibus Thessaliæ imperium addidit imperator, quem Thessali gaudentes acceperunt, ut ab imperatore missum scilicet, et constituta omnia se facturos sponderunt.

τοῖς δυτικοῖς μέρεσιν ἐνθα ἂν χρήσῃ αὐτῶν ἡ βασιλεία μου, δουλεύη μεθ' ἑαυτοῦ τε καὶ παντὸς τοῦ φωσσάτου, Ῥωμαϊκοῦ τε καὶ Ἀλβανικοῦ. Ἀνωτέρω δὲ τῆς Χριστουπόλεως ἂν χρήσῃ ἡ βασιλεία μου, δουλεύη μὲν μεθ' ἑαυτοῦ, φωσσάτου δὲ ὅσου ἂν δύνηται. Ἀγγέλῳ μὲν οὖν τῇ Ἰωάννῃ ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις παραδίδου Θεσσαλίαν τὴν ἀρχὴν ὁ βασιλεὺς. Θεσσαλοὶ τε τὸν τε Ἀγγέλιον ἐδέχοντο προθύμως, ὡς παρὰ βασιλείως ἦζοντα, καὶ τὰ προστεταχμένα πάντα ἐπηγγέλλοντο ποιεῖν.

CAPUT LXV.

Vocatur Didymotichum ab obsessis imperator venturum se promittit. Apocauchus Cratem convenit. Utriusque scopus et Apocauchi in Cantacuzenicis servitia. Stratopedarcha eum de inani sumptu in classem accusat et pacem cum Cantacuzeno suadet. Crates imperatorem Pheras usque comitatur.

Didymotichenses, quoniam eos bellum urgebat undique, nec ulla effugebat remissio, nisi ad eos celeriter rediret imperator, Michaellem Tarchaniotam mittunt, partim ut eam de statu presenti doceat, partim ut ad reditum, quem necessitas flagitet, amplius impellat. Imperator ei antea magno opere Didymotichum cogitabat. **§28**

A βασιλεὺς κύριον Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον, ἂν καταστήσῃ αὐτὴ τοῦτον διάδοχον τῆς βασιλείας. Ἐὰν ἐξ παραχωρήσει Θεοῦ ἀποθάνῃ ὁ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος, χρεωστῇ τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν, εἰς ἣν ἂν καταστήσῃ ἡ βασιλεία μου, σὺν Θεῷ διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, φημίζηται δὲ καὶ μνημονεύηται ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ τῆς Βλαχίας, ἡ δέσποινα Ἄννα ἡ Παλαιολογίνα καὶ βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτῆς κατὰ τὴν ἐνεργουμένην συνθήκην, ἐν τε τῷ Θεοφρουρήτῳ παλατίῳ τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γῶρᾳ, ἵνα καὶ ἐκαστὸς εἴτε μητροπόλεις εἴεν, εἴτε ἐπισκοπαὶ, εἴτε μοναστήρια, εἴτε ἐκκλησιαστικὰ δίκαια, ὧσιν ὑποκείμενα ὡς ἀρχῆθεν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, νέμονται τε ἀναφαιρέτως καὶ τὰ προσόντα αὐτοῖς διὰ διαφόρων δικαιωμάτων, ἵνα ἂν ἀπεσταλῆ παρὰ τῆς βασιλείας μου εἰς τὸ δεσποτάτον, ἢ ὁ περιπόθητος γαμβρὸς αὐτῆς κύριος Νικηφόρος ὁ δούκας, ἢ ἕτερος, ἔχῃ φιλίαν μετ' ἐκείνου, καὶ χωρῆται ἐκάτερος εἰς τὰ δίκαια αὐτοῦ. Εἰ δ' ἴσως συμβαίῃ διαφορὰ τις καὶ διένεξις ἀνά μέσον ἀμφοτέρων, ἀκουσθῆτω τὰ περὶ τούτου εἰς τὴν βασιλείαν μου, καὶ διορθοῖτο τοῦτο αὐτῇ, καθάπερ ἂν χορηγήσῃ ὁ Θεὸς τῇ ταύτῃ γνώσει. Περισιώζηται δὲ καὶ τὰ σύνορα τῆς Βλαχίας καὶ τοῦ δεσποτάτου, ὡς τὸ πρότερον διὰ τὸ ἀσκανδάλιστον, ἵνα ἂν παραλάβῃ τὰ ἐν τῷ περιορισμῷ τῆς Βλαχίας κάστρα, ἔχῃ καὶ ταῦτα εἰς τὸ Κεφαλατικόν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὴν λοιπὴν Βλαχίαν, καθὰ δεδήλωται. Εἰς δὲ τὰ ἄλλα κάστρα τὰ μετὰ τὴν Πάτραν διακείμενα, εἰ μὲν ἔχει ἀγάπην ἡ βασιλεία μου μετὰ τῶν Καταλάνων, ἔχῃ καὶ αὐτός· εἰ δὲ μάχην, μάχηται καὶ αὐτός, καὶ ὅσα ἂν προσέλθῃ εἰς τὴν δουλοσύνην τῆς βασιλείας μου, εἴτε ἄλλοτρόπως, εἴτε καὶ δ' αὐτοῦ τούτου τοῦ αὐταδαυροῦ τῆς βασιλείας μου, ἔχῃ ἀδειαν αὐτῇ τάττειν εἰς κεφαλὴν ἰδιορρύθμισ, ὅν ἂν ἐθέλησειεν. Ἴνα ἂν ἕλωσιν τινες τῶν ἐν τῇ Βλαχίᾳ ἀρχόντων τυγχάνειν ὀφφικίων παρὰ τῆς βασιλείας μου ἔρχεσθαι τε καὶ εἰς προκύρησιν αὐτῆς, ἔχωσι τοῦτο ἐπ' ἀδείας, καὶ οὐδὲν κωλύονται παρ' αὐτοῦ, ἵνα ἐπὶ μὲν ἅπασιν

B Οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ, ἐπειὶ πανταχόθεν αὐτοὺς ὁ πόλεμος περιεσιστήκει, οὐδεμίαν τις ἐφαίνετο ἀναγκωχὴν, εἰ μὴ πρὸς αὐτοὺς ταχέως ἐπανέλθοι βασιλεὺς, τὸν Ταρχανειώτην Μανουὴλ πέμπουσι πρὸς αὐτόν, τοῦτο μὲν καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς διδόνοντα ὡς εἶχε, τοῦτο δὲ καὶ μᾶλλον ἐξουρηθήσαντα πρὸς τὴν ἐπέσοδον, ὡς τῶν κατὰ Διδυμοτείχον πραγμάτων

ἐκείνου πάνυ δεομένων. Βασιλεὺς δὲ καὶ πρότερον ἄ μὲν ἐν μεγάλῃ ἐτίθετο φροντίδι τὴν πρὸς Διδυμότειχον ἀπαίρειν, καὶ τότε δὲ ὑπὸ τοῦ Ταρχανειώτου παρακληθεὶς, μᾶλλον τὴν ἐπάνοδον ἐπέσπευδε, καὶ Κράλην ἐπὶ τὰ ἴσα παρεκάλει· καὶ παρεσκευάστο ἤδη ἢ στρατιὰ ἢ μέλλουσα συναίρεσθαι τῷ βασιλεῖ πρὸς τὴν ἐπάνοδον. Καὶ Ταρχανειώτης μὲν βασιλεὺς τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν πολλῆς ἐμπλήσας ἰδούης καὶ προθυμίας, οὐδὲ γὰρ ἐξ ἑαυτοῦ βασιλεὺς εἰς Τριβάλους ἦκεν, ἀξιώχρως τις οἴκοθεν ἀφίκετο πρὸς αὐτὸν, δίδει τῶν κατεχόντων τὰς ὁδοὺς, αὐθις ἐπανῆκε πρὸς Διδυμότειχον, διαλαθὼν τοὺς πολεμίους, καὶ ἀπήγγελλε σαφέστερον τὰ περὶ βασιλείας· καὶ ὡς εἶη παρεσκευασμένος ἐπανήκειν ἅμα στρατιᾷ ὀλίγῳ ὑστερον. Ἀποκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ πρὸς Κράλην πέμφας ἐδήλου τε, ὅτι ἤξει ναυτὴ πρὸς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὡς βούλοιο συντυχίῳ αὐτῷ συνθήκας ποιησόμενος, αἱ μάλιστα εἰσονται αὐτῷ καθ' ἰδούην. Κράλης δὲ περὶ τῆς συντυχίας πρότερον ἐρόμενος, εἰ ἐπιτρέπαι, βασιλέα, ὡς οὐκ ἐκώλυεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεδίδου, πρὸς Ἀμφίπολιν συντέθειτο ἀλλήλοις συντυχίῳ, ὁ μὲν ναυσὶν ἐκ θαλάττης. Ἰππῶ δὲ ὁ Κράλης ἐξ ἠπείρου. Σκοπὴ δὲ ἦν τῆς συντυχίας ἀμφοτέρω, Κράλη μὲν εἰ δύναίτο Ἀποκαυχὸν τὸν μέγαν δοῦκα ζωγραῖν ἀμυνομένῳ τοῦ πρὸς βασιλέα ἕνεκα πολέμου· Ἀποκαυχῶ δὲ ὥστε Κράλην παῖθειν πόλεμόν τε μὴ πρὸς αὐτὸν κινεῖν, Παλαιολόγον Ἀνδρόνικον τὸν γαμβρὸν βουλόμενον βασιλέα Ῥωμαίων ἀποφάσειν, καὶ βασιλέα εἶργειν Καντακουζηνὸν, καὶ μὴ εἶναι εἰς τὴν Ῥωμαίων ἐπανήκειν, κώλυμα ἐσόμενον γαμβρῷ πρὸς τὴν ἀρχήν. Τῶν ἄλλων γὰρ οὐδένα ἐποιεῖτο λόγον. Ταῦτα μὲν οὖν, εἴτε ἀληθῶς ἐβούλετο ὁ μέγας δοῦξ, εἴτε μὴ, φανερὸν οὐκ ἐξεγένετο, τοῦ περὶ ταῦτα διακονουμένου καὶ τὰ ἀπέρρητα συνειδότες Χρέλη πρότερον ἀπο' αὐόντος. Πρὸς γὰρ τὸν Ἀνδρόνικου τοῦ γαμβροῦ πατέρα ἐν Φεραῖς ὁ μέγας δοῦξ τὰ τοιαῦτα διὰ τινῶν τῶν μάλιστα εὐνοουσάτων ἀπαγγέλλον, κἀκεῖνου Χρέλη διαλεγόμενου περὶ Μελενίκου διατρίβοντι, καὶ δι' ἐκείνου τὰς Κράλη λαμβάνοντος ἀπολογία, αὐθις ὁ μέγας δοῦξ ἐπυθάνετό τε περὶ ὧν ἐδεῖτο, καὶ ὅσα ἦν κατὰ γνώμην αὐθις ἀπεκρίνετο. Κράλης δὲ ὡς ὀληθῶς τοιαύτην διεθεθαιότο πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα τὴν μεγάλου δοῦκος ἀξίωσιν εἶναι, καὶ ἐβουλεύετο, ὅ τι δεῖαι πρὸς ταῦτα κρίνεσθαι, βασιλεὺς τε μὴ κωλύειν συνεβούλευεν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συμπράττειν, ἵνα μᾶλλον ὁ περὶ αὐτὸν Ἀποκαυχῶ φθόνος γίνετο φανερός· καὶ ὡς οὐκ εὐνοία τῇ πρὸς βασιλίδα καὶ βασιλέα τὴν υἱὸν, τὸν ἐμφύλιον κινεῖ τὸν πόλεμον, ἀλλ' αὐτῷ τὴν Ῥωμαίων ἐκ παντὸς τρόπου περιποιούμενος ἡγεμονίαν. Κράλης μὲν οὖν ἅμα βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ ἐν τοῖς ἄλμυροις προσαγορευομένοις λάκκοις ἐστρατοπεδεύετο ἐλθὼν, καὶ περιέμενε τὸν εἰς Ἀμφίπολιν τοῦ μεγάλου δοῦκος κατάπλουν ὡς ἐκεῖσε συνεσόμενος. Ἐν Βυζαντίῳ δὲ αἱ μὲν ἄλλοι τῶν εὐγενεστέρων καὶ μάλιστα ἐν λόγῳ, Καντακουζηνιστῶν ὑπὸ μεγάλου δοῦκος ἐπικλιθόντες, δεσποτικῶς τε ὤκουν, καὶ οὐδεμιᾶς ἀπείρατοι

et tunc a Tarchaniota inflammatus multo magis Cralemque de subsidio hortabatur : jamque copiae quae cum illo abirent instruebantur. Et Tarchaniota quidem, imperatore quique cum eo erant plurimum exhilaratis et excitatis (nec enim quisquam, ex quo ad Triballos abierat, alicujus nominis domo ad eum, timore vias obsidentium, venerat), Didymotichum repetivit, hostes latens, et quod loco res imperatoris sibi essent, pauloque post eum auxiliis adfuturum certo puntiauit. Apocauclus missis legatis Crali significat, se in Macedonia navigaturum, cupereque foederis sibi quidem optatissimi faciendi causa cum eo colloqui. Crates ex imperatore prius quaerit, an se cum illo congregi permittat. Quo non dissuadente, inu annuente potius, Amphipolis consensu deligitur, quo ille navibus e mari, hic equitatu ex continente veniat. Scopus in hoc congressu erat utriusque, Crali nempe, ut Apocauclum vivum caperet, si posset, cumque propter bellum adversus imperatorem ulcisceretur : Apocaucho, ut Crali persuaderet, ne se, volentem Andronicum Paleologum generum suum imperatorem declarare, armis impediret, et Cantacuzenum coerceret, nec in Romanorum provinciam reverti sineret, impedimento videlicet futurum genero ad imperium ; alios enim parvipendebat. Hoc utrum magnus dux revera desiderarit, necne, Chrele in hoc subserviente, secretorumque conscio prius mortuo, incompartum mansit. Patri quippe Andronici generi Pheras magnus dux talia per quosdam amicissimos nuntians, eoque cum Chrele, qui apud Melenicum manebat, agente, et per illum Cralis responsa accipiente, rursus magnus dux quae opus erat interrogabat, et ille quae sentiret, denuo respondebat. Ut autem confirmavit Crates, magnum ducem contra imperatorem Cantacuzenum vere istuc peteret, et quid respondendum esset quaesivit, imperator hortatus est, ut se ab illo conveniri patretur, quo ejus in se invidia testatior evaderet : nimirum non benevolentia erga Augustam et imperatorem filium civile hoc bellum ab eo inflammarī, sed ut sibi per fas et nefas Imperium acquireret. Ita Crates una cum Cantacuzeno ad Salsos Iacus, ut appellantur, veniens, castra facit, magni ducis appulsum ad Amphipolim, ut ibi cum conventurus, exspectans. 529 Byzantii vero alii de nobilitate et viri honoratissimi a magno duce Cantacuzenismi postulati, carceribus tenebantur, et incommodis vexabantur omnibus. Qui autem ad bellum ei adiumento fuerant, quique faciebant, ut crederet imperatrix, Cantacuzenum sibi moliri insidias, eorum partim mediocriter tangebatur, et a gubernaculis dejiciebat, illis contra se materiam subministrans, ut eum illos perdidisset, reprehensione careret, quasi juste eos punivisset, cum sibi male voluissent. Quae et ipsi cernentes, maleque jam in futurum ominantes, sibi ipsis et aliis

ingentes creasse calamitates intelligebant : juvare autem semet, magno duce omnia jam suo dominatu tenente, non poterant. Cæterum Georgius Chumnus, magnus stratopedarcha, unus de belli auctoribus, ad imperatricem adiens, magnum ducem clam accusavit, qui opes reipublicæ inutiliter dissiparet, et ad bellum terrestre classem nihil profuturam instrueret. Qui enim classis contra Cantacuzenum eum apud Triballos manentem, tum Didymotichum urbem procul a mari semotam obtinentem dimicaret? Dabat itaque consilium, ut impensis infructuosis abstineretur, et excogitaretur quidpiam, quod ad totius reipublicæ emolumentum redundaret : id esse pacem et fœdas cum Cantacuzeno, quod utilitatem summam polliceretur. Tam importuno namque bello adversus illum suscitato, inquit, et studiosissime illato nihil nos profecisse, sed cum damni expertem apud Tribalorum principem adhuc hæerere, esseque in multa gratia : et exercitum conscribi, quicum, ut audimus, Didymotichum revertatur : et Didymotichenses de animo erga illum suo nihil remittere, neque bello tam propinquo cruciari, sed potius Thraciæ urbibus universis nocere immitius quam Cerberum, omnia depraedantes, funditusque devastantes : hæc mihi nequaquam e re nostra, neque in florem bonum desitura videtur. Quare pacem cum illo suscipiendam sentio. Nunc enim in aliena regione profugus, et opem externam exposcens, obvius eam vultis amplectetur, si moderata periverimus. Si domi fuerit, sesequo corroboraverit, metuo ne nobis eam flagitantibus ipse neget, explorata spe victoriæ confisus videlicet. Imperatrix eum eum ratione consentientia suadere, et postea quod constantibus e republica visum fuerit factoros dixit; **536** hoc tempore, impensa jam facta, solutoque classariis stipendio, abnavigationem justam videri. Hæc illa affirmavit, quod ei magnus dux receperat, si in Macedoniam navigasset, Cantacuzenum vincetum adducturum, perinde quasi Crætes se illum traditurum promisisset, si ipsemet ad se venisset : et quod Cantacuzenum tempore belli nullis attritum difficultatibus, et matre in carcere extincta, filioque Androico diu jam vinculis et aliis incommotis afflicto, iamcasaque vi pecunie spoliatum ; pluribus præterea eum insolentia et contumelia in illum designatis, et sativissimis regnatique, aliis vite fortunisque simul expulsis, aliis ex illusterrimis et opulentis ad paupertatem reductis, et in custodiam detentis, non facile ad pacem inclinaturum, sed vindicaturum se modis omnibus, et par pari relaturum cogitaret. Hinc ad consilia pacis agitanda lenta esse ac torpere, quod laborem ignem putaret. Nam priusquam ad tantam indignitatem veniret, et sui omnia crudelitate contumenaque in eum abacerentur, prius alius pacem sese concupiscere compura dabit iudicia : ita proorsus existimans, ejus odio bellum istuc a principio concitatum fuisse, nec eum sibi ac illis

κακοπραγίας ἦσαν. Τῶν δὲ αὐτῶ συναραμένων πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ πεπεικίτων βασιλίδα, ὡς ἐπιβουλεύοντο παρὰ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως, τῶν μὲν ἤδη παρήτατο μετρίως, καὶ καθήρει τῶν ἀρχῶν, ἀφορμὴν παρέχων τῆς πρὸς αὐτὸν διαφορᾶς· ἵν' εἰ διαφθεῖραι μηδεμίαν μέμφιν ἔχοι, ὡς οὐ δίκαιως ἀρύνοντο αὐτοῦς, κακοῦς περὶ αὐτὸν γεγενημένους. Τῶν δὲ ἐμελλεν, ἃ συνορῶντες καὶ αὐτοὶ καὶ πονηρὰν περὶ τῶν μελλόντων ἤδη ἔχοντες ἐλπίδα, ἡσθάνοντο μὲν ὡς σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις αἰετοὶ κατέστησαν μεγάλων συμφορῶν, βοηθεῖν δὲ αὐκ εἶχον ἑαυτοῖς, πάντα ἤδη μεγάλου δουκὸς ὑφ' ἐκτυτῆ πέποιημένου. Χοῦμος δὲ Γεώργιος ὁ μέγας στρατοπεδάρχης, εἰς ὃν τῶν τὸν πόλεμον κακινηκότων, βασιλίδι προσελθὼν, ἠρέμα καταμέμφετο μεγάλῳ δουκί, ὡς εἰς οὐδὲν θεόν τὰ κοινὰ καταναλίσκοντι, καὶ πρὸς πόλεμον ἡπειρώτην στόλους ἐξαρτυρομένῳ μηδὲν ἀνίσχοντας. Ἱέρως τί γάρ ὁ στόλος ἐναντιώσεται Καντακουζηνῶ αὐτῶ τε παρὰ Τριβαλλοῖς ὄντι καὶ Διδυμοτείχῳ κατέχοντι πόλιν μακρὰν θαλάσσης ὀφισμένην; συναθεύουέ τε μᾶλλον τῶν τοιούτων ἀπέχεσθαι ἀνανήγων δαπανῶν, πρὸς τινα δὲ χωρεῖν ἐπιθύουσαν τοῖς ὅλοις πράγμασι συνοίσουσαν. Τοῦτο δὲ εἶναι, εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς Καντακουζηνὸν καὶ σπονδὰς, αἱ μάλιστα ὀφείλειεν λυσιτελεῖν. Τὸ γὰρ τούτου πολέμου πρὸς αὐτὸν κακινημένου, καὶ πάσης σπουδῆς εἰσσηνεγμένης, μηδὲν ἡμᾶς δυνηθῆναι πλέον, ἀλλ' ἐκεῖνόν τε ἀπαθῆ κακῶν, καὶ πολλῆς εὐνοίας ἀπολαύοντα παρὰ τῷ Τριβαλλῶν δυνάτῃ ἐτι διαμένειν, παρασκευαζόμενόν τε ὡς ἀκούομεν εἰς Διδυμοτείχῳ ἐπανήκειν μετὰ στρατῶν. Τοῦς τε ἐν Διδυμοτείχῳ μηδὲν ὑφαίνει τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας, μηδ' ὑπὸ τοῦ περιστηκότος πολέμου πιεσθῆνοι, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοῦς ταῖς κατὰ θύρακην πάσαις πόλεσι, κερθερῶν εἶναι χαλεπωτέρους, πάντα διαφθεῖροντας ἄρθῃν καὶ λήξομένους, οὐ πρὸς ἡμῶν ἔμμιγε εἶναι φαίνεται, οὐδὲ πρὸς τι τέλος λήξουσιν ἀγαθόν. Διὸ μοι καὶ παραινεῖν ἐπέληθε, τίθεσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην. Νῦν μὲν γὰρ ὑπερόριος ἐν ἄλλοσριά διατρίβων καὶ τῆς παρ' ἑτέρων θεόμενος ἐπικουρίας, ἐτοιμῶς ἂν ὑπακούοιτε πρὸς τὴν εἰρήνην, εἰ μέτρα αἰτοίημεν. Εἰ δ' οἴκοι τι γένοιτο καὶ τινος εὐπορήσεις δυνάμεις, δέδοικα μὴ θεσμέων ἡμῶν ἀπαυκίνοιο αὐτοῦς, οἷα δὴ βεβαίως ἤδη τοῦ περιγενήσθαι ἡμῶν ἐλπίδας ἔχων. Βασιλὶς δὲ λόγον μὲν ἔχοντα εἶπε παραινεῖν, καὶ ὕστερον ὅ τι ἂν δοκῆ λυσιτελεῖν κοινῇ σκεψόμενος πράττειν· τὸ δὲ νῦν ἔχον, τῆς δαπάνης ἤδη γεγενημένης, καὶ τὴν μισθὸν ἔχοντων τῶν τριηριῶν, δίκαιον ποιείσθαι τὸν ἀπόπλουον. Ταῦτα δὲ αὐτῇ εἴρηται, ὅτι τε ἐπηγγέλετο ὁ μέγας δοῦξ, εἰ πρὸς Μακεδονίαν ἀποπλεύσειε Καντακουζηνὸν ἄξιον θεσμώτην, ὡς παραδώσειν ἐπηγγελαμένου Κράλλη, εἰ πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο αὐτό. Καὶ ὅτι πολλὰν ἤδη τῶν πρὸς βασιλέα Καντακουζηνὸν ὑπὸ τῷ τοῦ πολέμου χρόνῳ γεγενημένων δυσχεριῶν, καὶ τῆς τε μετρίως ἐσπρωτηρῆς ἐναυθενούσης, καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ υἱοῦ πολλὰν ἤδη χρόνῳ δεσμοῖς προσταλαιπωρήσαντος, καὶ ἄλλῃ κακῶσι χρημάτων τε ἀπειρίον ἤρπασμένων, καὶ πολλῶν ἀτόπων ἄλλων

ἐπὶ ὕβρει ἐκείνου εἰργασμένων, καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἄλλοις καὶ συγγενῶν, τῶν μὲν αὐταῖς οὐσίαις συναπολωλότων, τῶν δ' ἐκ περιφανεστάτων καὶ πλουσίων ἀπύρων καὶ δεσμοτῶν καταχομένων, οὐ βρόδιος ἠλπίζε Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πεισθῆσθαι πρὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ἀμυνεῖσθαι παντὶ τρόπῳ, καὶ ἴσ' ἀντ' ἴσων ἀποδώσειν· ἃ ναρκῆν αὐτὴν ἵποιε, καὶ ἀποκνεῖν πρὸς τὸ βουλεύεσθαι περὶ εἰρήνης οἰομένην ἀνήγυτα ποιεῖν. Ἐπεὶ ὅτι γε πρὶν εἰς τοσοῦτον ἀτοπίαν, ἐξείληλακίνας, καὶ πᾶσαν ὠμότητα καὶ ὕβριν τοὺς περὶ αὐτὴν ἐνδείξασθαι πρὸς βασιλέα, τῶν ἄλλων αὐτὴ μᾶλλον ἤρεῖτο τὴν εἰρήνην, πολλὰ δείγματα ἐξενήνοχεν αὐτὴ πεισθεῖσα ἀκριθῶς, ὡς φθόνῳ τῷ πρὸς βασιλέα ὁ πόλεμος ἐκινήθη τὴν ἀρχὴν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνος ἐπιβούλευεν αὐτῇ καὶ τοῖς πασί, ὡς οἱ συκοφάνται κατηγόρουν. Τότε δ' οὖν ὁμοίως τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ὑπερέθετο διάσκεψιν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας δοῦξ, ἐπεὶ ἐφωτισμέναι ἦσαν αἱ τριήρεις, ἀπέπλευσεν εἰς Ἀμφίπολιν, τὸ μὲν δοκεῖν ὡς κατὰ βασιλέως Καντακουζηνοῦ τῷ Κράλῃ διαλεξόμενος, καὶ πείσων προδιδόνχι· ὡς δὲ διῆσχυρίζετο ὁ Κράλης, ἵνα μὴ πολεμοίῃ τῷ γαμβρῷ βασιλεὶ μέλλοντι Ῥωμαίων ἀναδείκνυσθαι. Τοῦτο μὲν οὖν εἰς τι προφανές οὐκ ἠδυνήθη προσθίειν· μεταξὺ γὰρ τοῦ χρόνου τριβομένου, ἐτελεύτησεν ὁ Κράλης, ὅς αὐτοῖς τῶν ἀπορόρητων ἐκινούνοισι. Καὶ ὁ μέγας τε δοῦξ εἰς Βυζάντιον ἐξ Ἀμφιπόλεως ἀπήρε μηδενὶ θαρρόσης ἐτέρῳ τὰ ἀπόρρητα. Καὶ ὁ Κράλης περὶ τῶν πόλεων ἡσχόλητο τὴν ἐπιμέλειαν, ἃς Χρέλη κατέχοντας ἐλάβανεν αὐτὸς μετὰ τὴν τελευταίαν· καὶ ἐκ τῶν πρὸς ἐπικουρίαν βασιλέως τεταγμένων τοὺς βελτίστους ἀπολεγόμενος, κατέλιπεν αὐταῖς φρουράν. Αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιλοῖπους ἔχων, μετὰ βασιλέως ἦκεν εἰς Φεράς.

531 CAPUT LV.

Crales Pheræos ad deditionem imperatori faciendam hortatur. Recusant pertinaciter, præcipue Constantinus Palæologus et metropolitanus. Conditio eis oblata ab imperatore et repudiata, interfecto etiam legato crudelissime. Miles Romanus desperans, Didymotichum raptim percipit; sequitur consilium imperator. Crales Pheræis vastitatem infert. Triballi imperatorem in Thraciam sequentes, quales fuerint. Ad Cralem pro majore auxilio redire decernit: dissidentibus Romanis ac nolentibus, cogitur parere imperator et Didymotichum tendere. Monetur a Didymotichensibus de periculo. Miraculum circa litteras ad imperatorem et reversio ad Triballos. Protostator suis fit suspectus. Apocauchus Byzantii cum gratulationibus excipitur. Falsus de Cantacuzeno rumor. Apocauchus quosdam custodia multat.

Καὶ πρὶν τι κακοῦν τὴν χώραν, προσθεῖαν πρὸς Φεραίους πέμψας, παρήκει βασιλεὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίζειν. Ὅρκους γὰρ αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους γεγενησθαι, σύμμαχον καὶ αὐτὸν καὶ φίλον εἶναι τῶν πόλεων, αἱ προσχωρήσουσι βασιλεῖ, πολέμιον δὲ ταῖς ἡρημέναις πολεμεῖν. Εἰ μὲν οὖν καὶ αὐτοὶ πειθόμενοι προσχωρήσουσιν ἐκόντες βασιλεῖ, νῦν τε ὡς τάχιστα ἀναχωρεῖν αὐτῶν, καὶ ὕστερον μηδέποτε κακώσειν ἐπηγγέλετο. Εἰ δ' ἀγνωμονεῖν καὶ μὴ κείθουτο, τεμεῖν αὐτοῖς τὴν γῆν ἵποιε, καὶ τὰ ἔσχατα διαθήσειν. Φεραῖοι δὲ τὴν προσθεῖαν ἀπέπεμψοντο, πάντα οἴσειν πρότερον εἰπόντες, ἢ Καντακουζηνῷ δουλεύσειν. Ἐνῆγε δὲ αὐτοὺς πρὸς τοῦτο οὐχ ἦσαν μὲν καὶ ἡ ἀλογία καὶ ἡ ἀκρισία διὰ τὸ πρὸς βασιλέα ἔχθρας τὰ ἔσχατα αἰρουμένους ὑπομένειν, ἐνὲν ἀποθεμένους αἰετῶσθαι. Μάλιστα δὲ ὁ Παλαιολόγος Κωνσταντῖνος, ὅς ἦγε τὴν πόλιν τότε, Ἀποκαύχῳ τε ὅς τὰ μάλιστα φίλος ὢν, καὶ τῶν ἀπορόρητων κοινόνος, καὶ τὴν πίστιν ἀκραίωσεν καὶ τὴν εὐνοίαν αὐτῷ τηρῶν ὄντι κηδεστῇ Ἀνδρονίκῳ τῷ υἱῷ· καὶ ὁ μητροπολίτης, πόλεμον ἀσπασθὸν πρὸς βασιλέα ἐξαρχῆς αὐθὺς ἀνηρημένος ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας. Βασιλεὺς δὲ, ἐπεὶ ἐκαῖνοι τὴν προσθεῖαν ἀπεπέμψοντο, συναρῶν οἱ κακῶν ὑπ' ἀναίσθησις συναλαύνουσαι, καὶ ὡς Ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς πόλις

Priusquam autem agro populationem inferret, oppidanos per internuntios est cohortatus ut imperatori urbem dederent, cui ipse juraverit, urbem se illi permittentium amicam et sociam, contra pugnantium hostem fore. Quamobrem si consilio suo obsequentes in ejus potestatem libentes concederent, ei modo occyssime discessurum, et in posterum nunquam eos infestaturum. Si ad hæc ingrati, monita sua aspernentur, corruptis segetibus et excisis arboribus omnia miserrime vastaturum, et extremas clades illaturum. Pheræi tanta nefanda citius se passuros, quam Cantacuzeno servitutem servitutes legati respondent. Huc eos non minus rationis et judicii egestas agebat, ut propter odium in imperatorem conceptum, ultima perpeti, quam eo ejecto salvi esse mallet. Præcipue tamen Constantinus Palæologus, qui tunc urbem moderabatur, et Apocauchum, filii sui Andronici socerum singulariter diligebat, integraque lidem secretorum conscius ei præstabat. Insuper metropolitanus, qui nulla injuria laecessus, a principio statim bellum implacabile in imperatorem suscepit. Imperator legatione sic dimissa prospiciens, quomiseriarum inconsideratissimi mortales semet præcipitent, et civitatem amplam atque floren-

tem Romano ademptam imperio Triballis oibses-
 suris necessario servitutam, de familiaribus unum
 rogatum misit, ut sibi ipsis parcerent, nec odio
 in illum semet atrocissime militarent: sed nunc
 sibi providerent, et neque se, neque praesidium,
 neque praefectum reciperent: tantummodo impe-
 ratrice Anna, et ejus filio imperatore nominatis, se
 quoque eadem honoris appellatione cum illis di-
 gnarentur, perindeque sui in solemnibus sacrificiis
 meminissent, **532** atque hac demum via obsi-
 dione se eximerent: Triballos quippe propter foedus
 et jusjurandum, quo se illi obstrinxissent, eos
 de caetero non laesos. Ubi in Thraciam redierit,
 et reliquo imperio Romano potitus fuerit, tum
 ipsi quoque subesse velint. Sin aliquid de se Deus
 statuerit, et inter homines agere desierit, tum vel
 ad imperatorem Romanum se applicent (si forte
 ab hostibus eos liberare queat), aut frumento
 et reliquo commeatu suppeditante, obsidionem
 tolerant. Nunc ne adeo de semet mercantur male,
 ut cum salvis et incolumibus per prudentiam et
 solertiam esse liceat, uitro perniciem suam cum
 hostium armis ad se attrahant. Haec imperator
 Pheræis suadebat, et ut iis tanquam valde condu-
 cibilibus parerent, rogabat. Quibus illi auditis,
 contumelias et maledicta in eum affatim evomunt
 aiuntque, magis eum sui ipsius suorunq;e, quam
 Pheræorum saluti debere prospicere. Quin et le-
 gatum interficiunt, corpus quadrifariam immanis
 belluæ dissecant; partes funibus per turres sus-
 pendent. Indigne tulit imperator, fecisseque rem
 crudelitatis et incogitantiae plenam judicavit. Per
 quemdam Georgium quoque foris interceptum lit-
 teras ad eos misit, quibus immanitatem eis et con-
 silli pravitatem exprobravit, calamitatesque multas
 ipsis imponentes praenuntiavit, et tunc ab se im-
 ploratos auxilium, quando sibi aliud, quam eo-
 rum vicem dolere, fas non erit. Romani summa
 desperatione conflictabantur, sic secum ratioeci-
 nantes. Quia Pheræi tam nefandum scelus essent
 ausi, ad aliam urbem imperatori viam prorsus
 jam praclusam esse. Unde eum adeuntes obsecrant
 ut diutius cunctetur, neve frustra laborantes
 tempus conterere patiatur, sed Didymotichum festi-
 nent ut cum suis commilitonibus aut aliquid nanci-
 scantur boni, si res feliciter ibunt, aut si ita ne-
 cesse fuerit, simul occumbant. Quoniam igitur
 reversionem summopere concupiscebant, placuit
 imperatori quoque eorum sequi consilium; et salu-
 tato Crale, assumptisque quas dabat copiis, iter
 cepit. Crales Pheris relictus, agrum deformaba-
 bat, et flamma ferroque devastabat, ac perdebat
 omnia penitus. Imperator procul Pheris animad-
 vertens, sequentes se Triballos nihil esse praeter
 turbam inutilem (fortissimos siquidem Crales an-
 tea segregatos, urbibus quas Chrele mortuo ac-
 ceperat, pro praesidiariis attribuerat, **533** adhuc
 diuturna expeditione exhaustos ac maceratos
 (Cralem quippe plus duos menses secuti fuerant),

μεγάλη καὶ καλὴ μέλλει ἀφαιρεῖσθαι ὑπὸ τῆς πολι-
 ορκίας ἀνάγκῃ Τριβαλοῖς δουλειύτουςα, τῶν οἰ-
 κείων πέμψας ἓνα, παρακάλει φείδεσθαι αὐτῶν,
 καὶ μὴ μίσει τῇ εἰς ἐκείνον, τὰ ἀνήκεστα σφῶς
 αὐτοῦ διατιθέναι· ἀλλὰ νῦν μὲν πρόνοιάν τινα
 αὐτῶν ποιῆσαι, καὶ μήτε δέχεσθαι εἰς τὴν πόλιν,
 μήτ' αὐτὸν, μήτε φρουρὰν, μήτε ἡγεμόνα, ἀλλὰ
 μόνον τῆς βασίλειδος Ἀννης καὶ βασιλέως τοῦ υἱοῦ
 ἡρημιζομένων, εὐφημίας καὶ αὐτὸν ἅμα ἐκείνοις
 ἀξιοῦν καὶ μνημονεύειν ἐν τελεταῖς ταῖς ἱεραῖς,
 καὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν ἐκ τῆς πολιορκίας ἀπ-
 ἀλλάττεσθαι κακῶν· οὐκέτι γὰρ ἀδικήσουσιν οὐδὲν
 αὐτοῖς οἱ Τριβαλοὶ διὰ τοὺς ὄρκους καὶ σπονδὰς τὰς
 πρὸς αὐτόν. Ἀναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ πρὸς Θρά-
 κην, ἂν μὲν καὶ τῆς ἑλλῆς ἀρχῆς φαίνοιτο Ῥω-
 μαίων ἐγκρατής, ὑπέκειν καὶ αὐτοῖς. Εἰ δέ τι περὶ
 οὗτοῦ ὕστερον βουλευσάιτο ὁ θεὸς καὶ ἀπόλοιτο ἐξ
 ἀθρώπων, τότε ἤδη ἢ τῷ βασιλεύοντι Ῥωμαίων
 προσέχειν, ἂν εὐνηται ἐλευθεροῦν ἀπὸ τῶν πολεμίων,
 ἢ αἶψον ἔχοντας καὶ ἄλλην ἀφθονίαν, ὑπομένειν τὴν
 πολιορκίαν. Νυνὶ δὲ μὴ οὕτω κακῶς περὶ σφῶν
 αὐτῶν βουλευσάσθαι, ὥστε ἔκοντι ἐλέσθαι τὰ δεινὰ,
 καὶ τὸν πόλεμον ἐλκῦσαι κατ' αὐτῶν ἐνδὸν συνέσαι
 καὶ ἀγγινοῖς διασώζεσθαι. Βασιλεὺς μὲν οὖν τοιαῦτα
 Φεραίοις συνεβούλευε, καὶ πείθεσθαι ἐδείτο ὡς συν-
 οῖσουσι· μεγάλως. Ἐκείνοι δὲ ἐπεὶ ἀκούσταν, βα-
 σιλέως μὲν πολλὰς ὑβρεῖς κατέχευον καὶ λοιδορίας·
 καὶ μᾶλλον ἔφασαν ἐκείνῳ περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν
 συνόντων βουλευτίων ἂν εἴη ἔπη σωθήσεται, ἢ περὶ
 ἡμῶν. Τὸν δὲ πρεσβευτὴν ἀποσφάξαντες καὶ διε-
 λόντες τετραχῆ θηριωδῶς καὶ ἀπανθρώπως, τὰ
 τμήματα ἀνήψαν καλλοδίους ἐν ταῖς πύργοις. Ἀ-
 βασιλεὺς μὲν δεινὰ ἤγειτο, καὶ πολλὴν τῶν ἀνδρῶν
 ἀπανθρωπίαν κατεγίνωσκε καὶ ἀβουλίαν, ἐπεμπε δὲ
 καὶ γράμματα αὐτοῖς διὰ τινος Γεωργίου ἔξω συλ-
 ληφθέντος, τὴν τε ὁμότητα καὶ τὴν κακοβουλίαν
 ἀνειδίξοντα, καὶ πολλῶν προαναφρονούντων δεινῶν
 ἐπαγωγῆν, καὶ ὡς τότε τῆς παρ' αὐτοῦ δεήσονται
 ἐπικουρίας, ἡνίκα μὴδ' αὐτῷ τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν
 ἀνίστασθαι πλέον τι ἐξίσται. Οἱ δὲ συνόντες Ῥωμαῖοι
 ἐν πάσῃ ἤδη καθίστασαν ἀμηχανία, καὶ ἀπορον
 παντάπασιν ἡγοῦντο πόλιν βασιλεῖ ἑτέραν προσελ-
 θεῖν, Φεραίων τοιαῦτα τετολημηκότων. Ὅθεν καὶ
 ἐδέοντο βασιλέως συνελθόντες μηκέτι μέλλειν, μηδὲ
 κατατρίθειν τὸν καιρὸν ἀνήνυτα πονούντας, ἀλλ' εἰς
 Διδυμόττειχον ἐπειγέσθαι, ὡς ἅμα τοῖς οἰκείοις ἢ
 τινὸς τυγχάνειν ἀγαθοῦ, εἰ πρὸς τὸ βέλτερον αὐτοῖς
 τὰ πράγματα χωροῖη, ἢ ἀποθνήσκαι εἰ δεήσειεν.
 Ἐδόκει μὲν οὖν καὶ βασιλεῖ τοῖς ἐκείνων πείθεσθαι
 βουλεύμασιν οὕτω περιπλοίστου ποιουμένων τὴν
 ἐπάνοδον. Καὶ συνταξάμενος Κράλης, παραλαβὼν τε
 τὴν στρατιάν ὅσῃν αὐτὸς παρέχετο συνέπεσθαι,
 εἶχοντο ὁδοῦ. Κράλης δὲ ἐν Φεραῖ, ὑπολειπόμενος,
 ἔπεμπε τὴν γῆν, καὶ ἐδῆρου πάντα ἄρδην διαφθεῖρων.
 Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ γένοιτο μακρὰν Φερῶν, συνιδὼν,
 ὡς ἡ ἐπομένη στρατιὰ τῶν Τριβαλῶν ὄχλος μόνον
 ἀνόνητός εἴσι, τοὺς ἀρίστους γὰρ αὐτῶν ἀπολαξά-
 μνος πρότερον ὁ Κράλης, φρουρὰν κατέλιπε ταῖς
 πόλεσιν, ἕως Χρέτης ἔχοντας μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν

ἔλαθεν αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ τῶν ὑπολειφθέντων ἄ
 χρονίῳ τε στρατείᾳ τεταλαιπωρηκότων· ἦσαν γὰρ
 πλέον ἢ οὐσὶ πρότερον μῆσιν Κράλῃ ἐπίμεινοι στρα-
 τευομένων· ἄλλως τε καὶ δεῖσι ἀρχαίῳ κατεχομένων,
 καὶ νομιζόντων οὐκ εἰς Θράκην, ἀλλ' εἰς Πάρθους
 ἢ Ἰνδοὺς στρατεύεσθαι, ὅθεν οὐκ ἐξέπται μηχανῇ
 οὐδεμιᾷ οἴκαδε ἐπανελεῖν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἱπ-
 πούς πολεμιστήριους, καὶ ὅπλα, καὶ εἴ τι ἐπεφέ-
 ροντο χρήσιμον πρὸς τὸν πόλεμον, οἴκαδε ἀποπεμ-
 πόντων, ἵνα ταῦτα γούν τοῖς πιασὶν ὑπολειφθεῖν,
 ὡς ἐκείνων ἀπαιτούμενων πάντως· ταῦτα δὲ συνορῶν
 ὁ βασιλεὺς, καὶ βουλόμενος εἰς Διδυμότειχον μὴ
 οὕτως ἀφικέσθαι ἀσθενῆς, ὡσθ' ὑπὸ Βυζαντίων καὶ
 αὐτὸς πολιορκεῖσθαι· οὐτ' αὐτῶν γὰρ οὐτε τοῖς συν-
 οῦσι τοῦτο μάλιστα συνοῖσειν· ἐνέκαστο εἰς Κράλῃν
 ἀναστρέφειν, καὶ στρατιάν ἀξιόχρεων αἰτεῖν, ὥστε
 εἰς Διδυμότειχον φοβερὸν τοῖς πολεμοῖς ἐλθόντα
 εἶναι, ἀλλὰ μὴ καταφρονεῖσθαι διὰ τὴν ἀδυναμίαν.
 Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς συνοῦσι Ῥωμαίοις ἐκοινοῦτο τὴν
 βουλήν, πάντες ὡσπερ ἐκ συνθήματος πάντα μᾶλλον
 ἐρασεν αἰρεῖσθαι ὑπομένειν, καὶ μυρίων θανάτων
 κατατολμᾶν, ἢ εἰς τὴν γῆν αὐθις ἀναστρέφειν Τρι-
 θαλῶν. Οὐ γὰρ ἐνέμιζον εἰς γῆν παρεύσεσθαι ἤλιπ
 περιλαμπομένην, καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων οἰκουμένην,
 ἀλλ' εἰς ἄβου κευθμῶνας, καὶ νεκρῶν διατριδάς,
 καὶ ἄλλο εἴ τι δυσχερέστερον. Πολλὰ δὲ βασιλεὺς
 παραινούντος, ὡς βασιλεῖω καὶ λυσιτελέστερα βου-
 λεύοιτο καὶ θεομένου πείθεσθαι, οὐδ' ἀκροῖς παρεδέ-
 χοντο ὡσὶν, ἀλλὰ πάνθ' ὅσα ἂν τις εἴποι δεινὰ
 φορητότερα ἔγούοντο, ἢ εἰς Τριθάλους αὐθις ἀνα-
 στρέφειν. Βασιλεὺς δὲ, τὸν τε κίνδυνον ἐρῶν, ὡς οὐ
 μικρὸς ἐκ τοῦ πείθεσθαι τοῖς συνοῦσιν οὕτως ἀλυσι-
 τελεῖ, καὶ βουλευομένων καὶ πράττειν ἤδη ὠρμη-
 μένοις ἀλογίστως, ὃ τί τε χρήσαιτο τοῖς πράγματι
 οὐκ ἔχων, τῶν συνόντων πείθεσθαι μὴ δυναμένων,
 πρότερον αὐτοῖς πολλὰ διαλεχθεῖς, καὶ φανερὴν
 ποιήσας, ὡς διὰ τὴν αὐτῶν μικροψυχίαν καὶ ἀδου-
 λίαν ἀνάξια ἑαυτοῦ, καὶ τῆς στρατηγίας καὶ τῆς
 πίρας· πράττει, ἐπειθετό τε ἀκρῶν αὐτοῖς πρὸς τὴν
 βουλήν, καὶ παρεκαλεῖτο θαρσεῖν, ὡς τοῦ Θεοῦ
 προστιτομένου, ὡσπερ δὴ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ἐν
 κινδύνοις οὐ μικροῖς, καὶ εἶχοντο ἰδοῦ. Ἐπεὶ δὲ
 ἦσαν Χριστουπόλει οὐ μακρὴν, περιτυγχάνουσι
 Ῥακοδοτῶντι ἐκ Διδυμοτείχου ἀφικόμενοι, ὃς παρ-
 εἶχε γράμματα βασιλεῖ πρὸς βασιλίσσαν τῆς γυναι-
 κίδος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν Διδυμοτείχῳ, φυλάττει-
 σθαι παραινούντα, καὶ μὴ ἀπερισκέπτως πρὸς
 αὐτοὺς χωρεῖν, εἰ μὴ δύναμιν ἄγει μεγάλην, καὶ
 πρὸς τοιοῦτους ἀξιόχρεων πολεμίου. Πρωτοστρά-
 τω γὰρ ὁ Παλαιολόγος, πολλὴν ἔργον στρατιάν καὶ τὴν
 τε καὶ ἱππικὴν ἐν Περσικῶν στρατοπεδεύμενος,
 τὴν αὐτοῦ ἀφίξιν περιμένει ὡς μαχοῦμενος. Ἀπό-
 κευχὸς τε ὁ περικοιμώμενος ἔχων ἐξδομήκοντα
 τριήρεις ἐν αἷσι κατέπλευσεν εἰς Ἀμφίπολιν, ἐν-
 ταῦθα καὶ οὕτως ἐφορμᾷ· περὶ τῶν δέον βουλευτά-
 μενον οὕτως πράττειν, ὃ τί ἂν ἐοικῆ συμφέρειν.
 Σομβρότης δὲ τι περὶ τὰ γράμματα ἐκαίνα θαυμα-
 στὸν καὶ τῆς Θεοῦ περὶ τὸν βασιλέα κτλημονίας
 φανερώς. Ὡς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ ἐμνησθη, ὡς στρα-

præterea immensa quadam formidine attonitos,
 nec in Thraciam, verum ad Parthos aut Indos,
 unde nullis artibus unquam ad patrios lares re-
 pedare possent, militatum se proficisci arbitantes
 (quam ob causam et equos militares, et arma, et
 si quid aliud militiæ idoneum portabant, domum
 remittebant, ut ipsis omnino perituris, ea saltem
 sibi haberent liberi); hæc, inquam, animadver-
 tens imperator, volensque Didymotichum sic infir-
 mus accedere, ut ipse quoque a Byzantiis obside-
 retur (nec enim sibi suisque id multum profu-
 turum), ad Cralem redire et a Crale sufficiens au-
 xilium petere cogitavit, ut cum Didymotichum
 venisset, hostibus terrori, non contemptui esset.
 Communicata re cum Romanis, omnes velut de
 compacto quæcumque potius se perpessuros, et
 mille mortibus caput objecturos, quam ad Tribal-
 los redituros confirmarunt. Non enim ad terram
 quæ solis radiis vestiretur, et ab hominibus inco-
 leretur, sed ad inferorum valles, vitamque cum
 mortuis agendam, et si quid inamoenius ac tri-
 stius est, se reversuros credebant. Impensius au-
 tem hortante imperatore, ut melius et utilius sa-
 pere vellent, roganteque ut parerent, eas voces
 auribus aversantes, omnia gravia quæ dici possunt,
 isthoc in Triballos reditu leviora ducebant. Impe-
 rator cum periculum non modicum provideret, si
 suis tam parum frugifera volventibus, et tam in-
 consulto aggredi parantibus obsequeretur, et quid
 ageret nesciret, quandoquidem flectere milites non
 poterat, multa præfatus, quibus planum fecit, se
 propter illorum imbelles animos et temeritatem,
 indigna suo nomine, auctoritateque imperatoria,
 et usu militari committere, eorum desiderio in-
 vitus paruit, cohortans, uti Deo fiderent, qui
 quomodo antehæc sæpe in periculis non parvis,
 tutorem se præbituras esset. Atque his dictis,
 coopto itinere perrexerunt. Non longe a Christo-
 poli in peditem Rhacidyntem vocabulo, Didymo-
 ticho cum litteris ab imperatrice uxore et presi-
 dio ad imperatorem missum inciduat: quibus li-
 teris eam admonebant, caute ageret, et ne incon-
 siderate ad eos veniret, nisi magnas totque ho-
 stibus pares copias adduceret. Palæologum enim
 protostratorem cum peditatu **534** et equitatu non
 mediocri ad Peritheorium sedere, et adventum
 ejus ad colligendum expectare. Ibi etiam Apo-
 cauchum cum triremibus septuaginta, quibus Am-
 phipolim navigaverat, in portu stare, de quibus
 capto consilio facere debeat, quod prodesse vide-
 bitur. Circa litteras autem illas admirabile quid-
 piam, et quam imperator Deo curæ esset, mani-
 festum indicium evenit. Ut enim Byzantii inteile-
 ctum est, ipsum cum exercitu ex Triballis Didymo-
 tichum revenire: et protostrator universum pedita-
 tum equitatumque ducens, magnis utique cum
 viribus Peritheorium devenit: et Apocauchus eo-
 dem Amphipoli cum septuaginta navibus eadem
 de causa appulsus, cum aliis copiis sibi exspe-

ciandum, reditumque imperatoris intercludendum censuit. Dispositis autem per viam, ut mos est, custodibus ad intercipiendos qui inter Didymotichenses et imperatorem commearent, qui hanc epistolam ferebat comprehensus, et ad protostratorem perductus deque litteris examinatus, habere se litteras confessus est, statimque porrexit, quibus imperator rogabatur, ne qua illum moraretur segnitie, sed ad eos advolaret. Nam qui essent Didymotichi in praesidio equites et pedites, loca Thraciae depopulatos vietum sibi comparasse. Similiter opifices et alios, quotquot manuum labore vitam transigerent, alimonia abundare: mediis civibus nihil quo se aiant undecunque suppetere, et eos inopia supra modum premi. Precabantur igitur imperatorem imperatrix conjux et alii, citissime rediret, quo adventus ejus cives tanto malo levaret. Lectis litteris protostrator, curioso nimirum et solerti facinore, auro dato et promissis, se in illum et domum ejus (Selybrianus autem erat) beneficium futurum, persuadet tabellario, ut epistolam illam suo arbitratu et modo transcriptam, pro vera et germana uxoris epistola ad Cantacuzenum apportet, ac de facto nihil dicat. Facit ille quod petebatur, et protostrator quanquam nolens imperatori ejusque exercitui commodat. Ut enim recitata est, et Cantacuzenici de insidiantibus sibi copiis cognoverunt, esse multis partibus suis majores, modisque omnibus valentes, militibus veteranis constantes scilicet, Deo de cura erga se et aversione mali, atque etiam imperatrici de studio et sollicitudine erga ipsos gratias ingentes egerunt, et ob majus periculum, **535** quae prius odiosa et invisa erant, facillima et utilissima judicantes, haud aegre retro redierunt. Sic imperator cum suis improvise discrimini ereptus, ex hostium nequitia fructum cepit uberrimum. At magnus ilux, ut accepit cum ducentem manum admodum despicibilem, et superatu facillimam, propter litteras a genero suo immolatas revertisse, aperte succensuit, acriterque hominem increpuit, qui per stultitiam suam hosti profuisset. Ac multi de Apocauchi factione etiam in crimen violatae fidei protostratorem vocabant, scientem volentemque Cantacuzeno, cui occulte studeret, profuisse confirmantes. Is vero juramento interposito, nihil ejusmodi se voluisse asseverabat, sed velut coacti quadam vi eo impulsus esse, cum putaret se Cantacuzenum cum numeroso adventantem exercitu decepturum, si ei terrefacto reversionem persuasisset. Haec ad hunc modum acta sunt, et Cantacuzenus ad Cralem se recepit. Apocauchus Byzantium cursum reflexit, quem incolae multis plausibus et encomiis admirandis, servatorem, propugnatorem, liberatorem vocitantes exceperunt. Circumquaque tam fama percrebuit, Cantacuzenum ne audentem quidem obtueri magnam duces, desperata salute revertisse, et ad sanctum montem ibi revera monachum professurum abire

τιάν ἔχων ἐκ Τριβαλῶν βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς αὐθις ἐπανερχοίτο εἰς Διδυμοτείχον, πρωτοστράτωρ τε συμπάσης πεζῆς καὶ ἵππικῆς δυνάμειος στρατηγῶν πολλήν ἔχων δύναμιν εἰς Ηεριθεώριον ἐφίκτο, καὶ Ἀποκαυχὸς ὁ μέγας δοῦξ ἐξ Ἀμφικύβειος ταῖς ἐδόδοιχοντα ναυσὶν ἀναστρέφειον τῆς αὐτῆς ἕνεκα αἰτίας, ἔγνω δεῖν περιμένειν καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς ἄλλης στρατιᾶς, καὶ βασιλεῖ τὴν ἐπιάνουδον κωλύειν. Τῶν ὁδοῶν δὲ ὡς ἔθος φυλαττομένων, ἵνα μὴ λαυθάνοιεν ἐκ Διδυμοτείχου ἢ βασιλέως πρὸς ἀλλήλους ἀφικνούμενοί τινες, ὁ τὰ γράμματα κατέχων ταῦτα, συνελήφθη καὶ ἤχθη πρὸς πρωτοστράτορα· ἀνερευνόμενος δὲ περὶ γραμμάτων, ὡμολόγει ἔχειν, καὶ παρείχετο εὐθύς· τὰ δὲ εἶδετο βασιλέως τάχιστα ἤκειν πρὸς αὐτοῦ καὶ μὴ ῥαθυμεῖν. Τῶν γὰρ ἐν Διδυμοτείχῳ τὸ μὲν στρατιωτικὸν ἱππεῖς τε καὶ πεζοὶ τὰ κατὰ Θράκην χωρία ληϊζόμενοι ἀφορμὰς τοῦ βίου ἐποιοῦντο. Ὁμοίως δὲ καὶ χειροτέχνη καὶ ἄλλοι ὅσοις ὁ βίος ἦν ἐκ τῶν χειρῶν ποιοῦντες καὶ ἐργαζόμενοι, διέζων τῶν ἀναγκαίων εὐποροῦντες. Οἱ μέσοι δὲ τῶν πολιτῶν πάνυ κραταιῶς ἐπιέζοντο ὑπὸ ἐνδείας μηδεμίαν οὐδαμῶθεν εὐπορίαν ἔχοντες. Διὰ ταῦτα οὖν ἐδέοντο βασιλέως βασιλῆς τὴν γυνῆ ὁμοίως καὶ οἱ ἄλλοι, τάχιστα ἐπανερχοῦν, ὡς τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας τοῖς πολιταῖς ἐσομένης μεγάλιον συμφορῶν ἀπαλλαγῆς. Πρωτοστράτωρ δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, περίεργόν τι δῆθεν ποιοῶν καὶ ἀγγιχνοίας ἀξίον, ἐπειθε τὸν ἄγοντα, χρυσίον παρασχόμενος, καὶ αὐτὸν ἐπαγγειλάμενος καὶ οὐκαίους εὖ ποιήσειν· Σηλυβριανὸς γὰρ ἦν· ὥστε τὰ γράμματα μεταγραφέντα ἢ αὐτῷ ἐδόκει, Καντακουζηνῷ ἀγαγόντα παρασχέειν, μηδὲν ἀπαγγεῖλαντα τῶν ἐργασμένων, ἀλλ' ὡς ὄντα βασιλίδος τῆς γυναικὸς. Ὁ μὲν οὖν ἐποίησε κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ πρωτοστράτωρ ἄκων ὠφέλησε βασιλέα τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν. Ὡς γὰρ τὰ τε γράμματα ἀνεγινώσκτο καὶ ἤκουον περὶ τῆς ἐνεδρευούσης στρατιᾶς οἱ περὶ βασιλέα, ὡς πολλαπλασίων τε αὐτῶν εἶη καὶ τοῖς πᾶσιν ἐβρίωμένη, οὐα δὲ οὐπω χθὲς καὶ πρώην τῶν οἰκῶν εἰς τὴν στρατείαν ἐξεληθόντες, Θεῷ τε πολλὰς ὡμολόγουν χάριτας τῆς εἰς αὐτοῦς προνοίας καὶ τῶν κινδύνων τῆς ἀπαλλαγῆς, καὶ βασιλίδι τῆς σπουδῆς καὶ τῆς φροντίδος τῆς περὶ αὐτοῦ, καὶ ἄσμενοι ὑπέστρεφον, τοῦ μείζονος κινδύνου τὰ δυσχερῆ πρότερον καὶ δυσάρεστα, ῥᾶστα καὶ λυσιτελέστατα φαίνεσθαι ποιοῦντος. Οὕτω μὲν οὖν βασιλεὺς τε καὶ οἱ ἄλλοι ἀπαραδοκῆτιον ἐβρίοντο κινδύνων, ἐκ τῆς παρὰ τῶν πολιτῶν πονηρίας μέγιστα ὠφελήθησαν. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ σπουδόμενος, ὡς πάνυ φαύλην ἄγων στρατίαν, καὶ ἐς τὰ μάλιστα ἀεπιχειρήτως ὦν, ἀναστρέφειεν ἐκ τῶν γραμμάτων, ἃ μεταποίησεν ὁ γαμβρὸς, πολλὴν αὐτῷ ἐπήγαγε μέμφιν, καὶ ὀργίζετο φανερώς, ὅτι τὸν ἐχθρὸν ἐξ ἀθουρίας ὠφελήσεις. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὰ ἴσα ἤρημενων Ἀποκαυχῷ, καὶ ἀπιστίας πρωτοστράτορα ἐγράφοντο, ὡς ἐκὼν εἶναι Καντακουζηνὸν ὠφελήσοιεν ἰσχυριζόμενοι κρύφα τὰ ἐκείνου ἤρημενος. Ὁ δ' ὄρκους διεθεσασῶντα, ὡς αὐδὲν αὐτῷ ποιοῦτον συνειδείη, ἀλλ' ὡσπερ ὑπὸ τινος ἀγόμενος δυνάμειος κρείττωνος

εις τούτο προαχθείη· νομίζων σφάλειν Καντακου-
ζηνόν μετά βαρείας ήκοντα δυνάμεως, ει πείσειεν
ἀναστρέφειν εκροθήρας. Ταῦτα μὲν οὖν τούτον
ἐπέπρακτο τὸν τρόπον, καὶ Καντακουζηνός ὁ βασι-
λεὺς αὐτίς εἰς Κράλην ἐπανήκεν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ
μέγας δοῦξ εἰς Βυζάντιον ἀπέκλειυσε, καὶ ὑπαδέ-
χοντο αὐτὸν οἱ ἐν Βυζαντίῳ μετὰ κρότων πολλῶν
καὶ θαυμασίων τῶν ἐγκωμίων, σωτήρα, καὶ πρό-
μαχον, καὶ ἐλευθερωτὴν ἀποκαλοῦντες. Περιηγέ-
λατό τε πανταχόθεν, ὡς Καντακουζηνός οὐδ' ἀντι-
βλέψαι δυναθεὶς πρὸς μέγαν δοῦκα, ὑπέτρεψε τῆς
οἰκείας σωτηρίας ἀπογνοῦς, καὶ ἐπὶ τῷ ἱερῶν ἔθρος
ἀφίξεται ὄντως μοναχῶν σχῆμα ἐνδυσόμενος· ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἐξίσταται περιεῖναι. Καὶ ἑορταὶ πανταχοῦ
συνεκροτοῦντο τῶν εὐαγγελίων ἕνεκα. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ ὀλίγω ὕστερον· μεγάλῳ στρατοπεδάρχῃ τῷ
Χούμνῳ τὴν πρὸς Καντακουζηνὸν βουλευθεῖσαν εἰρήνην, ὡς τι ἐγκλημα ἐπικαλίσας· οὐ γὰρ διέλα-
θεν αὐτὸν, ἀ πρὸς βασιλῖδα πρότερον εἰρήκει περὶ τῆς εἰρήνης· κατέκλεισαν αὐτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν
ἀπρόιτον εἰς τὴν οἰκίαν. Μετ' ἐκεῖνον δὲ καὶ Ἀσάνην τὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὸν υἱὸν· καὶ ἀξίας ἀπε-
τίνυον αὐτοῖς ἀντιμισθίας τοῦ πρὸς τὴν τοσαύτην τῶν Ῥωμαίων φθορᾶν αὐτῷ συνάρσθαι. Ἐἴτα καὶ
τοὺς ἄλλους ἐπήει, ὥσπερ φλόξ ἀεὶ τῶν προσακτομένων ἐπιλαμβάνομένη.

536 CAPUT LVI.

*Concio Irenes imperatricis magnanimitatis plena. Ad Alexandrum Mæсорum regem de societate legatio et
falsa promissio, certis de causis. Alexander Cantacuzeni reditum impedire, eumque occidere conatur.
Calliditas in copiis Didymotichum missis. Fames oppidanorum. Mæсорum ducum fraus. Mæσι nolunt ab
urbe recedere. Episcopi cohortatio et prædictio; item epistola ad Apocauchum pro Cantacuzeno et quedam
vaticinia. Mæσι Persarum adventu territi fugiunt. Eorum satrapam Amurium ut Irene imperatrix
acceperit. Eiusdem amor in Cantacuzenum et moderatio. Transitus per murum apud Christopolim.*

Οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ δὲ πυθόμενοι, ὡς αἴθις ὑπο-
στρέψειεν ὁ βασιλεὺς εἰς Τριβαλοὺς, δευρὰ ἐποιοῦντο,
καὶ θορόθυοι ἦσαν μεστοὶ καὶ ταραχῆς. Δισθορένη
δὲ ἡ βασιλῖς Εἰρήνη, καὶ μεῖζον ἐπιδειξαμένη, ἡ
κατὰ γυναικεῖον φρόνημα, συνεχάλοι πάντας, καὶ
παρήκει μὴ τὰ πραττόμενα ἡγήσθαι τῶν ἄλλων δεινο-
τάτων· ἴσως γὰρ ται μᾶλλον ἂν αὐτῷ λυσιτελεῖν
δόξειε Θεῷ, ἐκέλευέ τε διανίστασθαι, καὶ μὴ κατα-
πίπτειν, ὡς πολλῶν καὶ μεγάλων ἐλπίδιον ἔτι ὑπολει-
πομένων. Βασιλῖδα γὰρ πρὸς τὴν ἐπάνοδον οὐκ ἀ-
γορεύσειν, ἀλλ' ἴξσειν τε μετὰ μικρὸν, καὶ τῆς εἰς
αὐτὸν εὐνίας, καὶ τῆς ἀνδρίας, καὶ τῆς καρτερίας
ἀμείψασθαι ἀξίως. Καὶ τούτοις τοῖς λόγοις ἀνεκτάτῳ
τε οὐ μετρίως, καὶ χρηστότερα ἐλπίζειν ἔπειθεν.
Ἐδόκει δὲ δ' ἐν κοινῇ βουλευομένοις, καὶ πρεσβείαν
πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα Μυσῶν ποιῆσθαι, καὶ
συνθήκας τίθεσθαι ἐπὶ τούτοις πρὸς αὐτὸν, ὥστε
σύμμαχον αὐτοῖς εἶναι καὶ φίλον, καὶ βοηθεῖν ἐπὶ
τοῖς πολεμίοις, καὶ μηδενὸς ἀμελεῖν ὧν προσήκει
φίλῳ πρὸς αὐτούς· καὶ μὲν ἐπανέλθη βασιλεὺς ὁ
Καντακουζηνός, αὐτὸν αὐτῷ τῆς συμμαχίας καὶ
τῆς φιλίας τὰς χάριτας ἐκτίθειν. Ἐἰ δὲ συμβαίη,
ἢ πολέμῳ ἢ ἑτέρῳ τρόπῳ πρὶν ἐπανήκειν τελευτᾶν,
αὐτῷ τὴν πόλιν παραδιδόναι, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀφίστα-
σθαι Ῥωμαίων. Τοῦτο δὲ οὐχ οὕτω καὶ ἀληθῶς αὐτοῖς
ἐδόξεοτο ποιῆν· ἀλλὰ φενακίζειν ἐπειρῶντο τὸν
Μυσῶν ἕνεκα θυοῖν· τοῦ τε αὐτὸν τῆς ἐλπίδος ἕνεκα
αὐτοῖς ὠφέλειάν τινα παρέχειν, καὶ τοῦ βασιλῖδα
τὴν Ἄνναν καὶ Ῥωμαίους τοὺς αὐτοῖς πολιορκουμένους
πυθόμενους, ὡς συμβάσεις περὶ παραδόσεως ποιηθῆ-
ναι πρὸς Μυσούς, μὴ λίαν ἐπιτίθεσθαι, ἀλλ' ἀνα-
κωχὴν τινα παρέχειν, δεδιότας μὴ δι' ὀργὴν σφᾶς τε

Qui Didymotichi erant, ubi cognoverunt impe-
ratorem denuo ad Triballos rediisse, moleste
tulerunt, tumultus ac trepidationis pleni. Id
sentiens Irene imperatrix, animumque ac spiri-
tum supra sexum gerens, concione advocata hor-
tatur, ne præsentem statum pro deploratissimo
habeant; fortassis enim Deo videri sic magis con-
ducere; non demittendos, sed erigendos animos,
utpote multa et magna spe adhuc reliqua. Impe-
ratorem enim non tardaturum in reditu, pauloque
post affuturum, et eorum in se benevolentiam,
fortitudinem ac tolerantiam pro dignitate com-
pensaturum. Istiusmodi verbis milites ille mirifice
recreabat, et ad feliciora speranda exsuscitabat.
Decretum est porro communi sententia, Alexan-
dram regem Mæсорum per legatos appellandum,
et cum eo fœdus ita ferendum, ut ipsorum so-
cius et amicus esset, arma conjungeret, et nullum
amicitiæ munus officiumque non præstaret: et
ut Cantacuzenus imperator redux, ipse ei hujus
amicitiæ societatisque premium persolveret. Sin
eum aut in pugna, aut aliter ante reditum emori
contigisset, ipsi urbs Didymotichum, ab imperio
Romano segregata, traderetur. Quod quidem revera
facere inter se non statuerant; sed cum iudicari
dubius de causis attentabant, tum ut hac spe
illectus, aliquo ipsis auxilio succurreret, tum ut
Anna Augusta, et Romani qui obsidebant, obsessos
de urbe tradenda cum Mæσιs pacisci audientes,
segnius instarent, induciasque concederent, ti-
mentes ne ira stimulante, seque et oppidum Mæ-
sis dederent. Hac illi mente fœdus libente Mæσο-

rum rege, et omnimodam opem pollicente iacebant. Atqui contra opinionem cecidit. Alexander enim percusso fœdere in eam conditionem, ut si Cantacuzenus non rediret, ei civitas transderetur, ratus si quo modo illum de medio sustulisset, pro certo **537** eam habiturum, nihil inausum reliquit, quo reditionem ejus impediret, aut etiam si posset, illum interimeret, crebrisque legationibus Cralem et Helenam sororem suam, illius conjugem sollicitabat, ne Cantacuzenum dimitterent, sed vinctum in carcere custodirent, vel potius occiderent: sic enim posse eos imperium Romanum citra laborem adipisci. Crales cohortationes ejus ut nefarias, uxore potissimum adnitente, et in eo fratri adversante repudiavit. Mæsus copiis, quantas urbi obsidendæ putabat sufficere, missis, prope muros castris positis servare jussit, perinde quasi pro obses- is contra Romanos propugnaturus: reïpsa, ut oppidum ipsimet commodius obsiderent et oppugnarent. Factum. Nam Romanis sæpe quidem incursantibus, sed festine recedentibus, Didymotichenses licentiam nacti, Thraciæ urbes noctu diuque depopulantes, inde victam sibi quaeritabant. Mæsis autem postea invadentibus, assidueque per dies plurimos incumbentibus, res eorum vehementer in angustum redactæ sunt, omnibus jam ob famem de vita periclitantibus, siquidem Mæsi peræque et Romanos urbem adoriri, et urbanos urbe exire prohibebant. Quod si qui de more ad prædandum egredierentur (hæc enim erat ipsis maxime necessaria ad vitam sustentandam excogitata ratio), occurrentes Mæsi (quorum in hoc providentiam et sollicitudinem magnam latere utique non poterant) equis et armis nudatos in urbem regredi sinebant. Si Didymotichenses hujusmodi prædones apud duces exercitus deferrent, asseverantissime respondebant, se facti inscios, nec suos esse tam audaces, sed Romanos, qui ipsi quoque prædatum circumirent, jubebantque castra perambulantes, a raptoribus sua auferre, si quo signo eos cognoscerent, et extrema supplicia minabantur, si quis talis repertus fuisset. Sed hi nulli cernebantur; nam duces hujusmodi prædatores cum præda statim in Mæsiam mittebant. Hoc igitur modo Didymotichenses in maximas difficultates rei que cibariæ penuriam adducti sunt. Tum animadverso periculo, Irene imperatrix Mæsis præcepit uti ab urbe abscederent, amplius eorum auxilio opus non esse, quod satis præstitissent, atque ideirco se non tantum ipsorum regi, verum etiam ipsismet multas gratias agere. Mæsi neutiquam se recessuros, sed continenter ibidem pro imperio regis ad opem ipsis ferendam muros affirmare. **538** Eo responso Didymotichenses nimio opere perturbati ac territi, nihil jam sibi deesse ad exitium arbitrabantur. At episcopus urbis hosce motus, tamque atroci calamitati se submittentis animos intuens, progressus in medium labantes erigit et confirmat: quæ

A αὐτοῦς Μυσταὶ καὶ τὴν πόλιν παραδώσιν. Οἱ μὲν οὖν τοιαύτη γνώμη τὰς συνθήκας ἐποιεῦντο, ἀσμένως καὶ τοῦ Μυσῶν βασιλέως δεξαμένου, καὶ παντὶ τρόπῳ συμμαχήσειν ἀπαγγελλομένου. Τὸ δ' ἀπέβαινον ἐναντίως, ἢ ᾤθησαν αὐτοὶ. Ἀλέξανδρος γὰρ, ἐπεὶ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ τὰς συνθήκας ἐποίησαντο, ὡς εἰ μὴ Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς ἐπανήξει, παραδώσειν αὐτῷ τὴν πόλιν νομίσει, εἰ τρόπῳ δὲ τινὲ ἐκεῖνον διαφθείρειε, βεβαίως τὴν πόλιν ἤδη ἔχειν, πάντα κἀλὼν ἐκίνει κωλύειν τὴν ἐπάνοδον αὐτῷ, ἢ εἰ δύναιτο καὶ διαφθείρειν· καὶ πρὸς Κράλην πέμπων συγχᾶς, καὶ Ἑλένην τὴν ἀδελφὴν Κράλη συνοικουσαν, παρήγει Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα μὴ ἀνιέναι, ἀλλὰ ἄφρακτους ἐν δεσποτηρίῳ φρουρεῖν, ἢ καὶ ἀποκτείνειν· οὕτω γὰρ ἂν ἐξέσται B τὴν Ῥωμαίων ἔχειν ἀρχὴν ἀπονητί. Κράλης μὲν οὖν αὐτοῦ τὰς παραινέσεις φαύλας ἰγούμενος, οὐ παρεδέξατο, μάλιστα εἰς τοῦτο ἐναγοῦσης καὶ τῆς γυναικός. Ἐκεῖνος δὲ καὶ στρατιὴν πέμψας ὄσσην ἔβητο ἀρκεῖν τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ πρὸς πολιορκίαν, ἐκέλευε φυλάττειν παραστρατοπεδουσαμένους· πρὸφασιν μὲν ὡς βοηθήσοντες ἐπὶ Ῥωμαίους τοῦς πολιορκουόντας, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἐν αὐτοῖς μᾶλλον ἀκριθέστερον πολιορκεῖν. Ὅπερ δὲ καὶ κατὰ τὴν ἐκεῖνου γνώμην ἐτελείτο. Τῶν γὰρ Ῥωμαίων, συγχᾶς μὲν ποιουμένων τὰς καταδρομὰς, τάχιστα δὲ ἀναχωροῦντων, ἀδείας οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ τυγχάνοντες, τὰς κατὰ Θράκην ἐλήθοντο πόλεις καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ἐκ τῆς ἀρπαγῆς καὶ λεηλασίας ἐποιεῦντο τὰς τοῦ βίου ἀφορμὰς. Τῶν C Μυσῶν δὲ ἐπελθόντων, καὶ συνεχῶς ἐπικειμένων ἐφ' ἡμέραν, πλείσταίς, εἰς στενὸν κομιδῆ περιέστη τὰ πράγματα αὐτοῖς, πάντων ἤδη κινδυνουόντων ὑπὸ τοῦ λιμοῦ διαφθερῆναι· Μυσταὶ γὰρ ὁμοίως Ῥωμαίους τε ἐκέλευον τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ ἐπιέναι, καὶ αὐτοῦς τῆς πόλεως μὴ ἐξίέναι. Εἰ γὰρ τινες ἐξίενον ἐφ' ἀρπαγὴν, ὅσπερ εἰώθεσαν· οὕτως γὰρ ἦν αὐτοῖς ἀναγκαιότατος πόρος πρὸς τὸ ζῆν προστυγχάνοντες οἱ Μυσταὶ, πάντως δὲ οὐκ ἐνὴν δεσποτεῖν πολλὴν πρὸνοιαν τοῦτους καὶ φροντίδα ποιουμένους, ἵππους τε ἀποστέρον, καὶ ὄπλα, καὶ γυμνάς ἔφριτταν ἐπανήκειν πρὸς τὴν πόλιν. Εἰ δὲ προσυγγίνοιεν τοῦς ταῦτα πράττοντας οἱ ἐκ Διδυμοτείχου πρὸς τῆς στρατιᾶς τοῦς ἰγούμενους, οἱ δὲ μηδὲν εἰδέναι δευτείνοντο, μηδὲ τῆς σφετέρως εἶναι στρατιᾶς τοῦς τολμῶντας τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ Ῥωμαίους, καὶ αὐτοῦς ἐπὶ ληστεία περιιόντας, ἐκέλευον τε τὸ στρατόπεδον περιίέναι, εἰ τι γίνετο γνώριμα λαβεῖν ἐκ τῶν ἀπολεσμένων, καὶ τὰ ἔσχατα ἱππέσκου διαθήσειν, εἰ τινα τοιοῦτον λάθοιεν. Τὰ δὲ ἦσαν οὐδαμοῦ· πρότερον γὰρ ἐξέπερπον αὐτοὶ πρὸς Μυσίαν τοῦς τοιαῦτα εἰργασμένους. Τοῦτον μὲν οὖν τὴν τρόπον ἐν στενῷ κατέστησαν κομιδῆ τοῦς ἐν Διδυμοτείχῳ· πόλιν γὰρ ὑπὸ ἐνδοσίας ἐπίεσθησαν. Συναρῶσα δὲ ἦδη τὸν κίνδυνον ἡ βασιλεὺς Εἰρήνη, ἀπανίστασθαι ἐκέλευε τῆς πόλεως, ὡς οὐκέτι δεσπομένης τῆς παρ' αὐτῶν ἐπικουρίας, ἀρκούσης ἤδη γεγεννημένης· οὐ γὰρ ἦν οὐ βασιλεὺς μόνον τῷ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς χάριν ἐμισογεῖν πολλήν. Οἱ δὲ οὐδὲνὶ τρόπῳ ἔφρασαν

ἀναστήσεισθαι, ἀλλὰ διημεκῶς αὐτόθι μανεῖν ἐπικούρου ῥούντας· οὕτω γὰρ αὐτοῖς εἶναι προσταταγμένον παρὰ βασιλέως τοῦ σφετέρου. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀπολογία πολλὴν ἐνέβαλε ταραχὴν καὶ πτοίαν τοῖς ἐν Διδυμοτείχῳ· ἤδη γὰρ αὐτοῖς ἐφαίνετο ὁ ἐλευθερὸς ἐλλείπιον κατ' οὐδέν. Ὁ δὲ τῆς πόλεως ἀρχιερεὺς ὄρων ἤδη κλονουμένους, καὶ πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς δυσπραγίας ἐνδιδόντας, πα. εὐθὺς εἰς μέσους, παρεθάρβυνε, καὶ οὐκ εἶς καταπίπτειν, κατὰ γνώμην Θεοῦ πάντα τὰ τῆδε πράττεσθαι εἰπὼν, καὶ τὰς τοιαύτας ἐτηρείας ὑπ' ἐκείνου παραχωρεῖσθαι, ἵνα τὸ πρὸς βασιλέα φίλτρον ὑμῶν δοκιμασθῆ· ὅς ἤξει τε μετὰ μικρὴν, καὶ πάντας ἀμείψεται ταῖς προσηκούσαις εὐεργεσίαις. Μηδὲ γὰρ οἴεσθε ἐκείνον μὴ κατὰ γνώμην βασιλεύειν Θεῷ· τοῦτο γὰρ αὐτὸς σαφέστατα εἰδέναι. Ἀμφισθετῶν γὰρ ἔφασκεν ἐν ἀρχῇ περὶ ἐκείνου, εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ εἰς τοῦτο ἦλθε σχήματος ἰδίᾳ πειθόμενος ἐπιθυμίᾳ καὶ ὀρμῇ, καὶ δεδοικῶς μὴ καὶ αὐτὸς συναπόλοιτο, τοῖς Θεῷ συνῶν βουλευσαμένοις ἐναντία εὐχαῖς προσανέχειν, καὶ δεήσει τὸ Θεῖον ἐκκαλεῖσθαι, ὥστε διδαχθῆναι περὶ αὐτοῦ, εἰ μὴ ὀργίζοιτο περὶ τῶν γινομένων. Ἐκκαλυφθῆναι δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ πνεύματος ὅτι κατ' εὐδοκίαν μᾶλλον εἶη τὸ βασιλεύειν Καντακουζηνόν, ᾧ καὶ πεισθέντα καὶ πᾶσιν ἀμφισθαλίαν ἀποθέμενον ἐν Διδυμοτείχῳ μένειν τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ συναιρόμενον τὰ δυνατὰ. Οὐ γὰρ ἂν τις αὐτοῦ κατηγοροίη, ὅτι τῶν ἐν τῷ παρόντι βίῳ τινὸς δέοιτο παρὰ βασιλέως· οὕτω γὰρ πρότερον, οὕτω μὲχρι νῦν τοιοῦτου τινὸς παρὰ τινος ἐδεήθη· καὶ αὐτοῖς παραίνειν νυκτὶ γενναίως ἵστασθαι πρὸς τῶν δεινῶν τὰς ἐπαγωγὰς, ὡς οὐ μὲχρι πολλοῦ τινος ἐσομένας, ἀλλ' ὀλίγῳ ὕστερον λυθησομένας ἴστων αὐτοῖς ἐπιθλέφαντος Θεοῦ· τοὺς γὰρ πολιιορκούντας τούτοις Μυσοῦς ἐν προσήματι φιλίας καὶ τὴν παρούσαν ἐνδειαν ἐπαγαγόντας ἐν ἐπὶ ταῖς ἐσομέναις μάλιστα ἡμέραις συμπατοῦντας δφεισθε ἀλλήλους, καὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν ποριζομένους, καὶ τῶν περισχόντων ἀπαλλάξεσθε δεινῶν. Ὁ μὲν οὖν μητροπολίτης τοιαῦτα εἶπε, πᾶσι δὲ εὐθὺς ἐπῆλθε βελτίῳ προσδοκᾶν, καὶ τῆς ἀθυρίας ἀπηλλάττοντο. Ἰδεσαν γὰρ αὐτὸν τὰ μέλλοντα εἰδέναι μᾶλλον, ἢ τὰ παρεληλυθότα ἕτερον, καὶ ὡς προφητεύοντι προσεῖχον φανερώς. Διηπόρου δὲ ὅτι ἂν εἴη τὸ Μυσοῖς αἴτιον ἐσόμενον φυγῆς. Ὁ δ'

A hic sunt, omnia divino nutu fieri, et huiusmodi miserias atque clades Deum permittere, ut eorum erga imperatorem amor illustretur, qui propediem venturus et pro eo ac mereatur, unumquemque remuneraturus sit. Non enim putandum, cum Deo nolente imperare, imo volente, quod ipse norit certissimo. Nam cum principio dubitaret num divina voluntate, an indulgentiæ potius et cupiditati suæ ac lubrici obsecutus, purpuram assumpsisset, timeretque ne si ab illis esset, quorum cogitationes Deo contrariæ sunt, una cum illis etiam periret, ad preces et vota incubuisse, divinumque numen fatigasse ut se doceret, equid sibi ista probarentur. Tum sibi per spiritum revelatum placere Deo, Cantacuzenum imperare. Se vero B citra hæsitacionem credidisse, et Didymotichi manere, ut quantum possit, operam ac studia sua cum divina voluntate conjungat. Neque enim a quoquam se accusari posse, quasi quidpiam rerum humanarum ab imperatore sibi quærat: usque nunc enim nihil idæ ab ullo quæsisisse. Et se illes hortari, ut hoc tempore viriliter malis præsentibus resistant, quæ Deo propitiis oculis respiciente, brevi in nihilum casura sint. Mæses quippe istos obsessores, et obtentu amicitie præsentis auctores inopie, septem omnino diebus futuris fuga salutem petentes, atque inter se conculcantes visuros, et quibus nunc circumdantur malis, fore liberos. Hæc ut metropolita disseruit, omnes confestim C posita tristitia spem fortunæ melioris ingressi sunt. Norant siquidem, perspectiora esse illi futura, quam aliis præterita, et tanquam vati animos eidem palam attendebant. Cur vero Mæsi fugam facturi essent, de hoc ambigebant. Idem anistes Apocaucho magno duci in hanc sententiam scripsit: Non videre se, quamobrem cui sui documenta sæpe in multis habuisset, dictorumque suorum eventum non in longum dilatatum, nec ad alios, sed ad se pertinuisse manifestissime sciret, nunc penitus fidem sibi denegaret, et pro verbis inanibus duceret, quæ dicerentur. Porro se, quamquam refraganti, nihilominus quæ cum ipsi, tum Romano 539 imperio universo conducere sentiret, suadere velle. Sibi enim a Deo indicatum, non ipsi, verum Cantacuzeno, qui prius magni domestici munus gessisset, nunc imperatori renuntiato convenire imperatoris defuncti liberis tutorem esse, et una cum illis imperare. Unde et hoc ei divinitus datum: ipsi autem eidem subesse, et rem navalem curare ac mari præsidere. Monebatque ut datis contentus, septa ne transiliret, atque ut se audiret, rogabat: haud enim bene eventurum si contra divinum consilium venerit. Se quoque principio potissimum creationis Cantacuzeni factum ægrius ferentem, et cogitantem ne forte aliud Deo videretur, precibus operam dedisse et ab ipso his verbis doctum fuisse: Sic volo, sic complacitum est, sic decerno, imperare Joannem Cantacuzenum, fiat. Quæ igitur Deo

complacuerunt, mortalium nemini fas esse irrita reddere conari, quia nec potest. Precabatur insuper, ne ista cuidam gloriationi et ostentationi virtutis ascriberet; non enim in id superbæ barathrum decidisse, ut talia adversus Deum mentiatur, sed ad fructum multorum, inique adeo et contra omnem justitiæ legem bello pereuntium, et ad ipsum errore liberandum, dum se Cantacuzeno imperatore superiorem fore confidit, hæc dicta esse: quibus si paruerit, quantum operæ pretium fecerit, brevi intellecturum. Sin minus, tamen plane cogniturum, se amicum esse veritatis, a qua ista didicerit. Hactenus litteræ metropolitani Didymotichensis ad magnum ducem, quibus perspicue Cantacuzenum inimicos superaturum prænuntiavit. His ille perlectis nihil respondit. Cæterum non de imperatore solo multa istiusmodi, sed de privatis quoque nonnullis haud pauca vaticinatus est. Cum enim Michael Bryennius Pamphili præfectus, insidiis a populo esset appetitus, et Byzantium in vinculis adductus, et ab archontibus carcere damnatus, pauloque post a præfecto custodiæ parva de causa per insanam furorē adeo flagellis laceratus, ut pro mortuo haberetur, fama Didymotichum ad ejus propinquos volante, et illis episcopum rogitantibus, ut uxori necem mariti aperiret, quo reverentia et pudore illius cohibita, vitam sibi ad nuntium tam funestum ne abrumperet, episcopus Bryennium non esse mortuum dixit. **540** cæsum tam atrociter, ut ad saniem et inflammationes ex flagellatione coercendas, sale opus fuerit. Verumtamen adhuc vivere, et tam inhumaniter aliis de causis quibusdam secretioribus flagellatum esse, reditusque ad uxorem et liberos illam præcipue causam fore. Dimissum enim e carcere ad plagas curandas, Didymotichum fugam arrepturum. Tempore autem procedente et imperatore præsentē, pro ipso in acie occubiturum. Quæ omnia exitus docuit. Absolutus namque a carcere Bryennius, ut a medicis curaretur, opportunitatem fugiendi nactus, domum luculūm pervenit; postea in pugna contra Momitzilum ante pedes imperatoris oppetiit. Tali gratia ille a Deo dignatus erat, et futura quasi quæ oculis conspiciuntur, præsciebat. Massi, qui ad Didymotichum castra habebant, haud diu post intelligentes e suis exploratoribus, Persas classem ad Hebrî ostia appulisse, præ tumultu trepidi, invicem concuicantes (quod episcopus prædixerat) aufugiebant, nec ubi terrarum se abscondissent, apparebat. Didymotichenses fugæ causam ignorantes, mirari quid ita turbarent Massi. Parvo temporis intervallo nuntiatur, Amurium filium Aitiæ, Cantacuzeni longe amantissimum, qui multa antea suæ in illum voluntatis charitatisque argumenta dederat (ob illum quippe etiam imperatorem Andronicum juniorem bello adversus Phocæam et Lesbum juverat), cum accepisset gravibus conflictantem infortunis, totoque Romano imperio

Aσθαι παρά Θεοῦ· ἐκείνω δὲ ὑπὲρ ἐκείνον εἶναι καὶ κερὶ νῦν ἀσχολεῖσθαι καὶ θαλασσοκρῆτειν. Συνεβούλευτέ τε ἔχουσθαι τῶν δεδομένων, καὶ μὴ ὑπερτά ἐσχαμμένα πηδᾶν, καὶ ἐδᾶτα πείθεσθαι· μηδὲ γὰρ ἂν εἰς τέλος ἤξειν ἀγαθὴν αὐτῷ τὸ τοῖς βεβουλευμένοις ἀνθίστασθαι Θεῷ. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἐν ἀρχῇ μάλιστα ἔφρασκε τῆς ἀναρρήσεως Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως περὶ τῶν πραττομένων δυσχεραίνων, καὶ λογίζομενος, εἰ μὴ κατὰ γνώμην εἴη Θεῷ τὰ εἰργασμένα, καὶ διὰ τοῦτο δεήσασι προσκείμενος καὶ ἐκείναις, ἐκδιδαχθῆναι παρά Θεοῦ αὐταῖς λέξιςιν, ὡς Θέλω, εὐδοκῶ, ἐρίζω βασιλεύειν Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνόν, καὶ γενέσθω. Ἄ τάλιν ὁ Θεὸς εὐδόκησεν, οὐδένα δίκαιον ἀνθρώπων πειρασθαι καταλύειν, ὅτι μηδὲ δυνατόν· ἤξιον τε μὴ κόμπον τὰ τοιοῦτα **B**οῖεσθαι καὶ ἄλλως ἐπίδειξιν ἀρετῆς· μηδὲ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ἀπονοίας βάραθρον ἐληλαχέται, ὡς τοιαῦτα καταφειδῆσθαι Θεοῦ· ἀλλὰ τῆς τε ὠφελείας τῶν πολλῶν, ἀδίκως οὕτω καὶ παρά πάντα τοῦ δικαίου νόμον ἀπολλομένων ὑπὸ τοῦ πολέμου, καὶ τοῦ αὐτὸν ἐξελῆσθαι, ὑφ' ἧς κατέχεται ἀπάτης, οἰόμενον Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως περιγενήσεσθαι εἰρηθεῖν τὰ τοιαῦτα· οἷς εἰ πεισθεῖη, εἴσεται τὴν ὠφέλειαν οὐκ ἐν μακρῷ· εἰ δ' οὐ πεισθεῖη, πάντως εἴσεται ὡς ὀληθείας φίλος αὐτῶς καὶ παρ' ἐκείνης τὰ τοιαῦτα δεδιδαχμένος. Τοιαῦτα μὲν ὁ Διδυμοτείχου ἔγραψε πρὸς μέγαν δοῦκα, διαβρόθηδην περὶ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως προλέγων, ὡς τῶν ἀδικούντων περιέσται. Ἐκείνος δὲ ἐπεὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, οὐδὲν πλέον ἀπεκρίνατο. Οὐ περὶ βασιλέως δὲ μόνον ἐκείνος πολλὰ τοιαῦτα προηγόρευεν, ἀλλὰ καὶ περὶ ἰδιωτῶν τινῶν οὐκ ὀλίγα. Βρυεννίου γὰρ τοῦ Μιχαήλ, Παμφίλου ἀρχοντος, ἐπιβουλευθέντος τε ὑπὸ τοῦ δήμου, καὶ δεσμώτου εἰς Βυζάντιον ἀπαχθίντος, δεσμωτηρίον τε ὑπὸ τῶν ἀρχόντων οἰκεῖν καταψηφισμένου, ἐπεὶ χρόνῳ ὕστερον μικρὰς τινος ἔνεκα αἰτίας ὁ τῆς φρουρᾶς ἀρχὸν, ὑπὸ μανίας ἀλόγου καὶ θυμοῦ, εἰς τοσοῦτον ἤκιστα σφιδρῶς, ὡς νομισθῆναι καὶ ἀποθανεῖν, πρὸς τοῖς οἰκεῖσι ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς φήμης διαδραμοῦσης, κακείνων τοῦ ἀρχιερέως δεομένων ἀπαγγέλλειν τῇ γυναικὶ τοῦ ἀνδρὸς τὴν τελευτήν, ἵν' ὑπὸ τῆς πρὸς ἐκείνον αἰδοῦς καταγομένη, μὴ τὴν ψυχὴν ἀπορρήξῃ πρὸς τὴν ἀγγελίαν, ἐκείνος οὕτω τετελευτηκέναι ἔφρασκε Βρυέννιον, ἀλλὰ ζῆν· **C**τετόφθαι μόντοι εἰς τοσοῦτον ἀπανθρωπίας, ὡς καὶ ἄλλων δευθῆναι τὰς σπινθῆρας καὶ φλεγμονὰς τὰς ἐκ τῶν μαστίγων καταστλόντων· μὴ μὲν τοῖ γε ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν, καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν αἰκισαμένων, ἄλλων τε τινῶν ἀπορρόττοτέρων ἔνεκα αὐτῷ ἐπενεχθῆναι, καὶ τῆς εἰς παῖδας καὶ γυναῖκα ἐπανόλου αἰτία μάλιστα ἐκείνη ἔσται. Τοῦ δεσμωτηρίου γὰρ ἀπολυθεὶς ἐπὶ τῷ ἴασθαι τὰς πληγὰς, διαδράς ἀφίξεται ἐνθάδε· χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ βασιλέως παρόντος, πεσείται μαχόμενος ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἄ πάντα ὕστερον κατὰ τὴν ἐκείνου πρόβρῃσιν ἀπέβαινε. Ἀφροθεὶς γὰρ τοῦ δεσμωτηρίου ὁ Βρυέννιος ἐπὶ τῷ προνοίας τινὸς τυχεῖν παρὰ τῶν ἰατρῶν, καιροῦ τυχόν διεσώζετο, οἷκαδε διαδρᾶναι εὐνηθεὶς· ὕστερον δὲ, ἐν τῇ πρὸς Μομιτζίλον μάχῃ ἔπεσε μα-

χόμενος ἐπίπροσθεν βασιλέως. Τοιαύτης ἦν ἐκεῖνος χάριτος ἔξωμένος παρὰ θεῶ, καὶ τὰ ἐσόμενα ὡς ἐρούμενα προήδει. Οἱ μὲν τοὶ Μυσοὶ οἱ περὶ Διδυμοτείχων ἐστρατοπεδουμένοι μετὰ μικρὸν παρὰ τῶν σφετέρων πυθόμενοι σκοπῶν, ὡς πλῆθος Περσικῶν νεῶν τῆ τοῦ Ἰδίου προσέσχεον ἐκβολῆ, ὑπὸ τοῦ θορυβοῦ καὶ τῆς παραχῆς ἀλλήλους συμπαιδῶντες τὴν ἀρχιερέως πρόβρῃσιν τάχιστα ἀνεχώρουν, καὶ ὑπὸ γῆς κατεδύοντο ἀγνωσμένοι. Οἱ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ τὴν αἰτίαν ἀγνωσύντες τῆς φυγῆς, ἐθαύμαζον ὅτι περὶ ἂν εἴη τὸ αὐτῶ θορυβῆσαν τοὺς Μυσοὺς. Μιτὰ μικρὸν δὲ ἠγγέλλετο ὡς Ἀραοῦρ ὁ τοῦ Αἰτίνης φίλος ὢν ἐς τὰ μάλιστα Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεῖ, καὶ πολλὰς ἀποδείξεις τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας καὶ πρότερον παρεσχημένος, εἰ ἐκεῖνον γὰρ καὶ βασιλεῖ τῷ νέῳ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὴν κατὰ Φωκαίας καὶ Λέσβου πόλεμον συνεπολέμησε, πεπυσμένος περὶ αὐτοῦ, ὡς μεγάλας χρεῖσταιτο κακοπραγίας, κοινῇ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ πάντων ἐκπολεμηθέντων, καὶ αὐτὸς μὲν ἔρχετο ἐς Τριβαλοὺς φυγὰς, Διδυμοτείχῳ δὲ ὁ μόνον καταλέλειπτο γυναικί τε καὶ τέχνῳι καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπολειφθεῖσι φίλοις καταφυγῆ, δεινῶς ὑπὸ τῆς συχνῆς πολιορκίας ὑπὸ ἐνδοίας ἐπιέσθη, καὶ κινδυνεύει τὸ τοῦ φίλου σκάφος αὐτανδρὸν ἀπολωλέναι, ἑξήκοντα καὶ τριακοσίας νεῦς τὰς συμπάσας ὁμοῦ παραλαβῶν, καὶ μείζους καὶ ἐλάσσους, ἐν αἷς ἐννακισχίλιοι πρὸς δισμυρίους ἐπιβάται κατελέγοντο, παρὰ τὸ τοῦ Ἰδίου στόμα προσέσχε. Πέμφας δὲ καὶ ἐκεῖνος πρέσβεις πρὸς Εἰρήνην τὴν βασιλίδα, ἀπήγγελλε τὰ Ἰσα Ἰδίου τε ὅτι ἔξει καὶ αὐτὸς μετὰ μικρὸν. Εἰρήνη δὲ ἡ βασίλισ, τοὺς τε στρατιώτας ἔπεμπεν, ὅσοι ἦσαν καὶ τοὺς ἄλλους τῶν εὐγενεστέρων εἰς ὑπάρχουσιν ἐκεῖνου, καὶ ἵππους ἑκατὸν, ὡς ἂν αὐτὸς τε χρεῖσταιτο, καὶ μὴ πιζῆ βαδίσει, καὶ τοῖς ἄλλοις διαδῶ. Ἀπήγγελλόν τε οἱ κακομικτότε, μὴ μέμφεσθαι τῆς ἐλιγότητος, ὡς διὰ τὸν περισχόντα πόλεμον, αὐτῶν μάλιον ἵππων δεομένων, καὶ διὰ τοῦτο τῶν παρόντων αὐ πλείους παρέχεσθαι δεδυνημένων. Τοὺς μὲν οὖν ἵππους ἐδέξατο ἀσμένως, καὶ βασιλίδι χάριτας τῆς εὐεργεσίας ὡμολόγει· διέδωκε δὲ τοῖς εὐγενεστέρῳις τῶν Περσῶν, καὶ μάλιστα προήκουσι καθ' ἑλικίαν. Ἐρόμενος δὲ περὶ τοῦ φίλου βασιλέως εἰζῆ, πολλὰ στενάζων, καὶ δάκρυα τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ συμπαιδείας ἀφίει, ἐπαὶ ἐπέθετο ζῆν Θεοῦ βουλο-

A eidem infesto ad Triballos profugisse, et Didymotichum, quæ sola uxori, liberis, amicorumque reliquiis profugium relinquebatur, propter obsidionem extrema inopia premi, parvumque abesse, quin navis amici cum ipsis vectoribus submergatur (16), deductis numero trecentis octoginta navibus majoribus, et minoribus, et in undetriginta millibus impositis (17), ad Hebrus ostia applicuit; atque hæc missis ad Irenen imperatricem nuntiis, simulque semet mox affuturum significavit. Irenæ omnes præsidarios et nobiles ei obviam mittit; equos præterea centum, quorum uno ipse uteretur, ne pedibus incederet, reliquos comitibus distribueret. Renuntiabant autem qui illos ducebant, non debere ea paucitate offendi; nam propter præsens bellum equorum raritate laborari, atque ideo plures his suppeditare requivisse. 541 Equos Amuria non invitus accepit, et imperatrici pro ista gratia grates egit, interque Persas nobiliores, ac præsertim ætate proveciores dispersit. Percunctatus autem de charo sibi imperatore nam viveret, idque multa gemens, et lacrymans, ex commiseratione videlicet, ubi audivit eam Deo beneficio superstitem esse, primum quidem Nomini laudes dixit, cujus ope ad tuendam vitam ipse cum suis tam prompti ac magnanimi essent; deinde illis quoque eadem de causa gratias egit, et se multa atque eximia debere pronuntiavit, qui tam variis et ingentibus sese pro illo discriminibus obtulissent, stipatusque his mille selectis militibus ad urbem pedibus et ipse processit. Quantibus qui Didymoticho obviam prodierant, ut equo uteretur, et alios insuper extra centum illos subministrantibus, non est motus, duo millia nobiliorum esse dicens, dignos in primis qui equitarent. Quia vero qui in tantum numerum distribuere non sufficerent, præstare, et se peditem incedere, laboremque communieantem, viæ molestiam illis leviozem reddere (18). Ita Didymotichum venit, ubi paucos dies ingratus, quibus Didymotichenses Thraciæ pagos depredantes sibi victum conquirere oportebat, postquam negotium ex sententia transegerunt, magnamque frumenti numerum, et alia ad victum idonea cum peco e

Jacobi Pontani notæ.

(16) Id est, quin Cantacuzenus una cum suis omnibus intereat. Conditionem ac statum suum navi seu navigationi, et adversam conditionem sive sortem infelici navigationi, ac tempestati naufragioque comparare, usitatum est bonis scriptoribus tum poetis, tum oratoribus, quod hic Amurius Cantacuzeno facit. Naves porro quæ cum vectoribus aut deprimuntur, aut capiuntur, Græcos nunc voce juncta αὐτανδρῶς, nunc separatim vocibus, ὅν τοῖς ἀνδράσιν dixisse, ostendit Victorius lib. xxv, cap. 8.

(17) Trecentis navibus tantum numerum imposuit. Sed ex sequentibus triginta unum millia colliguntur. Si enim jussit sequi se viginti millia, cum selectis mille quingentis, et novem millia quingentos ad navium custodiam reliquit, ergo summa conficit triginta unum. Sed vel erratum librarii

D est in numero, vel auctor lapsus est memoria.

(18) Laudabile factum Amurii, exquantis se nuntiis suis, dum equo repudiato, una cum illis pedibus incedit. In vi *Æneid.* postquam Æneam cum Trojanis suis arbores cedentem, et ad Misenum cadaver cremandum advolventem facit:

Necum Æneas opera in er talia primus

Hortatur socios, paribusque accingitur armis.

In quem locum sat multa adduximus in symbolis nostris, quibus demonstrarem, duces et imperatores, qui sese militibus committunt, velut oblii, atque inmemores suæ personæ ac dignitatis, ferendis laboribus, atque oneribus, aliasque rebus vitibus obedendis ac patiendis exæquassent, magnam laudem adeptos.

in urbem intulerunt, mandavit ut quidquid in tentoriis suis prædaram esset, Didymotichensibus donaretur. Curatum ut mandaret. Præterea quingentos ex selectis illis dnorum milliam segregatos, et de reliquo exercitu novem millia ad naves in reditum suum custodiendos misit: ceteros ad vicena millia, præter mille quingentos selectos, sequi jussit, ad imperatorem profecturus. Ambulabat igitur ipse, et reliqui universi, demptis tantum illis, qui senectutis imbecillitate pedibus ingredi non poterant. Cumque ad narvum juxta Christopolim venissent, quoniam qui illie in presidio erant, adversus tantas copias nil valebant, stationem ipsis deserentibus, Persæ nullis locis eo perfosso transierunt, et non procul inde noctem dixerunt.

μείνους ὁ πολλὰς ἐν αἷσι εἶδει τοὺς εἰς Διδυμοτείχην, τὰς κατὰ θράκην κορυθαί κεῖμας σίτον πορίζουσαν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἐπράττετο αὐτοῖς τὰ κατὰ γῶμην, καὶ σίτον εἰσκαυρίζοντες πολὺν, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια, καὶ βοσκήματα ἐκέλευεν, ὅσα ἦσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ σφετέρῳ ἐκ τῆς λαίας τοῖς ἐν Διδυμοτείχῃ παράγειν· καὶ ἐπράττετο ἢ προσέταται ἐκεῖνος. Πεντακοσίου τε ἐκ διασχίλων ἐκείνων λογάδων ἀπολεξάμενος, καὶ ἑνακισχιλίου ἐκ τῆς ἄλλης στρατιάς, ἐπεμψεν εἰς τὰς ναῦς, φρουρήσοντας ἕως ἐπανήξει· τὸ δὲ λοιπὸν στρατοπέδον εἰς διαμυρίους ὄντας ἐπὶ πεντακοσίοις καὶ χιλίοις τοῖς λογάσι, ἐπροσθαί ἐκέλευεν, ὡς ἐκεῖσε ἀφιζόμενος ἔνθα διατρίβει βασιλεὺς. Μέσαν οὖν ἄπαντες, καὶ οὗτος πεζῆ, πλὴν τῆν πῶν ἑκατῶν ἐκείνων, ὁδονάτων ὄντων πεζοῦσιν διὰ γῆρας. Καὶ γινόμενοι παρὰ τὸ ἐν Χριστουπόλει τείχος, ἐπεὶ ἀνέχουσαν οὐχ οἷοι τε ἦσαν οἱ φρουροῦντες πρὸς τσαούτην δύναμιν, πολλαχῶς διατεμόντας ἐκείνων ἐκλεπόντων, διέβησαν τε, καὶ ἠόλιαντες ἐγγὺς τῆς νύκτα.

542 CAPUT LVII.

Pheræi Amurium commentitiis litteris circumscribunt. Quingenti Persæ mortui frigore propter captivos. Amurius domum redit. Didymotichenses prædones pro frigore ad hostes confugientes quomodo habitū. Orpida se imperatrici dedere cupientia, cur non recipiantur. Angores et sollicitudines Cantacuzeni, cui Arhenus homo obscenus auxilium spontei et de Bertham acquirenda consilia dat. Cratia in ea re gratificandi propensa voluntas. Quibus de causis facta deditio. Ad imperatorem legati, qui eum averant. Admonitio Cratae de non evocanda.

Pheræi, postquam nuntiatum est, Persarum copias per ipsos transiuras, vasitatem agro suo metuentes, adhuc odio in imperatore id inique ferentes (nec quid videlicet a Persis adjuvarentur), summo duci verba fraudis consueverunt, litterasque commentitias sub persona imperatoris ad eum miserunt. His secundum sollicitudinem gratie Amurio singulares de studio erga se agebantur, ex quo multos ejus causa labores, ac dampnas tolerasset. Deinde hortabatur, ut ex eo loco, in qua epistolam acciperet, retro abiret, ut impendens poneret, dum proficere cuperet. Se enim in extremis Triballorum finibus versari, unde jam redire non sit proclive. Si ipsi per mediam Phocæorum regionem proficiscantur, timeendum, ne princeps Triballus præsentem amicitiam in iram, et odium vertens, male sibi faciat, ut qui bellum cum barbaris, ac pestem ei creavit. Hæc litteris præsentebantur, quas cum Amurios legisset, nihil subesse fraudis suspicans, sed revera ab imperatore missas existimans, huc illic perplexus versabat animum, revertere tunc, sicut mandabatur, an ad Cantacuzenum porro pergeret, quem cum tam ingenti agmine perquirere, cursus difficile, et operosum esset. Hæc illum per noctem secum volitantem, exorta subito frigoris immensitas, ducentis per

Φεραῖοι δὲ πυνθόμενοι περὶ τῆς στρατιάς τῆς Περσικῆς ὅτι μέλλει διέναι κατ' αὐτοὺς, καὶ τὴν τε βλάβην δείσαντες, τὴν κακώσιν ἐμελλέν αὐτοῖς τὴν χώραν, ἄλλως τε καὶ μίσει τῇ πρὸς βασιλεῖα δυσχεραίνοντες μὴ ὑπὸ τῶν Περσῶν ὠφεληθῆ. ἔγνωσαν δεῖν παράγειν τὴν ἀρχοντα τῆς στρατιάς, καὶ γράμματα πλασάμενοι ὡς ἐκ βασιλέως ἐπεμψάν πρὸς αὐτόν. Ἄ μετὰ τὸ προσαγορευεῖν, πολλὴν ὁμολογούντας χάριν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας, ὅτι πολλὴν ὑπέμεινε καὶ πόνον καὶ δαπάνην δι' αὐτόν, ἐπειτα ἐκέλευεν ἀναστρέφειν· εἰς οὐρανὸν ἂν ἐγγένοιτο τοῖς γράμμασι τόκου περισυχεῖν, μὴ καὶ ἄκουσιν βλάβῃ νομίζων ὠφελεῖν. Ἐκείνον γὰρ ἐν ἐσχάταις τῆς Τριβαλῶν διατρίβειν ἦρε, ὅθεν αὐτὸν ῥάδιον ἐπαναλθεῖν νομί. Εἰ δ' αὐτοὶ χωροῖεν πρὸς ἐκεῖνον διὰ μέσης τῆς γῆς τῶν Τριβαλῶν, ὅσοι γῆ αὐτῶν ὁ ἀρχὼν ἀνελί φίλιος, τὴν ἐνδείκνυνται πρὸς αὐτόν νομί, πρὸς ἐχθραν καὶ ὀργὴν μεταστραφῆ, καὶ διέθηται κακῶς, ὡς αἴτιον πολέμου βαρβαρικοῦ, καὶ φθορᾶς αὐτῆς γεγεννημένον. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ γράμματα ἐκέλευεν. Ἀμοῦρ δὲ ἐπεὶ ἀνέγνω, τῶν μὲν πανοικουασμένων ὀπίσπευεν οὐδέν· νομίσας δὲ ἐκ βασιλέως εἶναι ἀληθῶς, ἀμφιβάλοις λογισμοῖς ἐπάλαιεν, εἰ δεῖ ἀναστρέφειν κατὰ τὰ κεκαλεισμένα, ἢ ἦκειν πρὸς αὐτόν, ὡς δυσχερὲς ὄν αὐτῶς εἰς ἀναζήτησιν ἐκεῖνου μετὰ τσαούτης στρα-

τιὰς ἐλθεῖν Τροαῦτα δὲ αὐτῷ λαγίζομεν τῆς κυ-
κτός, χειμῶν ἰξασίως ἐπιγενόμενος, ὡς καὶ διακο-
σίως τῷ στρατοπέδῳ ὑπὸ κρύους ἐναποθανεῖν,
ἠνάγκασεν ἀναστρέφειν, πολλὰ καὶ τῶν γραμμάτων
πρὸς τὴν ἐπάνοδον συναραμένων. Ἐλθὼν δὲ εἰς
Βήραν, ἐνθα αὐτῷ ὠρμίζοντο αἱ νῆες παρὰ τὸν
Ἰέθρον ποταμὸν, εἶσα κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα καὶ
τῶν ἐν ταῖς νυκτὶ τριακοσίους ἀποθανόντας· αἰχμα-
λιῶτων δὲ πλὴν ὀλίγων, πάντας, ὀλίγους ὄντας καὶ
αὐτοὺς διὰ τὸ μὴ τὴν στρατιάν πρὸς Λαίαν ἐπι-
πλῆον διασκαδαθῆναι τῆς προκειμένης ἑνκα στρα-
τείας Ἄροῦρ τὸν σατραπὴν οὐκ ἔβη. Εἰς Διδυμό-
τειχον δὲ πρὸς βασιλῆα τὴν Εἰρήνην γράμματα
δηλώσας τῆς ἐπάνοδου τὴν ἀνάγκην, καὶ παραιτη-
σάμενος, ὡς διὰ τὸν χειμῶνα μὴ πρὸς αὐτὴν ἐπανή-
και προσκυνήσων, ἀπέκλευσεν εἰς τὴν οἰκίαν.
Μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπεὶ ὁ χειμῶν ἐπεκράτει σφοδρότα-
τος κατ' ἐκεῖνο τοῦ ἔτους, οἱ ἐκ Βυζαντίου, καὶ τῆς
ἄλλης Θράκης ἠνάγκαζον, καὶ οὐκ ἐπῆσαν τοῖς ἐν
Διδυμοτείχῳ· ἀλλ' ἀναγκασίως διαχειμαζόντων ἐν ταῖς
οἰκίαις. Ἐκεῖνοι δὲ ὑπ' ἐνδείας ἀναγκαζόμενοι
καὶ τῶν ἄλλοις φοβηριστάτων κατατολιμῶν, περὶ τε
ὀλίγη πλείους διακόσιοι, καὶ ἵπποις ὀλίγους τού-
των, πρὸς ἄσπεργην, τῆς πόλεως ἐξεληθόντες, αὐτοὺς
ὑπὸ σφοδρῷ κατελήφθησαν χειμῶνος, ὡς ἀναγκα-
σθῆναι αὐτόμαλοι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀναστῆσαι.
Ἐκλείποντες ἤδη ὑπὸ κρύους. Οἱ μὲν οὖν περὶ
πάντες, ὁμοῦ πρὸς Λίσιτζαν πολίχνην ἐλθόντες,
ἐπεὶ ὁ τῆς πόλεως ἄρχων, τὰ βασιλείως κούρα ἔρη-
μένος ἦν, ἐν μιᾷ οἰκίᾳ τοὺς ἀνδρας κατακλιθεῖς,
ὡς φρουρεῖσθαι δῆθεν περὶ τε ἀνακτιζόμενος, καὶ
τῇ ἄλλῃ τῶν ἀναγκαίων χρηγίᾳ, μετὰ τρίτην
ἡμέραν, ἐκὼν εἶναι, ἐνεδίδου· αὐτοῖς πρὸς τὴν
δρασμὸν· καὶ διαδράντες ὁμοῦ πάντες αὐθις εἰς
Διδυμότειχον ἐπανῆκον. Ὅθεν καὶ αἰτίαν ἔσχε
παρὰ τοῖς πολεμοῦσι βασιλεῖ. Οἱ μὲν τοῖς γε ἵπποις
ἄλλοι ἄλλοις διασκαδαθῆντες, οἱ μὲν, καὶ φίλων
θρώπου τινὸς ἐπέτυχον ξενίας, καὶ ἀπαθείς κακῶν
πρὸς τὰς οἰκίας ἐπανῆκον, τῶν βασιλείως φίλων
πρὸς τὴν σωτηρίαν συναραμένων· οἱ πλείους δὲ
αὐτῶν, ὀλίγῳ προσηθέστερον ἐξενίσθησαν· κατὰ
τῶν ὑποδεξασμένων, ἢ οἱ περὶ Ὀθυσσέα παρὰ Κό-
κλόπας. Ἀπέθανε μὲν τοῖς ἐξ αὐτῶν οὐδεὶς, ἀλλὰ
χρόνῳ ὑστερον κατ' ὀλίγους εἰς Διδυμότειχον
αὐθις ἐπανῆκον γυμνοὶ μετὰ πείραν ὀλγευνῶν
πολλῶν. Ἐκρας δὲ ἤδη ἀρχομένου, οἱ τε ἐκ Διδυ-
μοτείχου ἐπῆσαν ταῖς κατὰ Θράκην πόλεσι, καὶ
κακῶς ἐποιοῦν ληιζόμενοι, ὡς καὶ πολλάς αὐτῶν
πρὸς τὰς συνεχεῖς ἐφόδους καὶ τὰς ληστείας ἀπει-
ρηκυίας, τῇ βασιλεῖ Εἰρήνῃ ἐθέλειν προσχωρεῖν·
καὶ οἱ ἐν Διδυμοτείχῳ μὴ ἐδέχοντο, ἀπολείσθαι
φάσκοντες εἰ πείθοιντο. Οὕτω γὰρ εὐπερὶν φρουρῶν
οἱ αὐτὰς φυλάξουσιν, αὐτοὶ τε λιμῶν ταλαιπωρήσειν

A castra evectis, ad recuperationem compellit, eodem
litteris eam vehementer incitantibus. Ut Beram at-
tingit, ubi naves subductas stabent in Helio Au-
rino, invenit eadē nocte mortuos v. cōdies tre-
centos captivosque desertis paucis, quos
quatuordecim et ipsi erant pauci numero, quod Au-
rius ipse militum propter propositam expeditionem
praestabundam amplius discurrere non poterat.
Exarata porro ad Itonem imperatricem epistola
qua necessitatem relictus sui declarabat, et sibi
veniam petebat, quo asperitate rigoris impellens,
ad ei valedicendum non reverteretur, pelago
remisso hominem discessit. Post quia illi anno
hiems intoleranda exiebat, Byzantii, et reliqui
Thracos Didymotichensibus incurrandis abstinere
volentes volentes in sua loca hiemata re-
cesserant. At illi eorum egestate coacti, quamvis
maxime ceteris ferocitate audere pedibusque
aliquando plures ducentis, et equites hic eximios
ad praedandum egressi, hinc quoniam vi eis afflic-
tati sunt, ut jam vicinos debiles, alia ad hanc
sies confugere compellerentur. Cum itaque
simul in oppidum advenissent, quatuordecim
praefectus occulto Cantabrigio invenit, in
peditibus quasi in custodia conditis, et in
loco alioque necessario repositis, partem
libens fugendi copiam fecit, qui simul
ad Didymotichum redierunt. Inde hinc
apud innocens imperatorem in civitate
fuit. Verum equitibus ad hanc
disperditis, nonnulli et benignam
hospitium repererunt, et sicut
habere poterunt, quibus imperatoris
curam ad hanc
operantibus: plures autem
paucos humiliter, quos illi
in Olyssae a Cyclope accepti
sunt (15). Nonnulli
autem ab illis jugulati sunt,
sed post aliquod
tempus pauci, audi, et
audita perperam acerba
exerit, Didymotichum
revertentur. Verum
jam videns, Didymotichenses
Thraciae epistola
advenit ac deper-
pulari, ut eorum
conspicua assidua
impressio-
bus ac deperatationibus
fatigata ac desperantia
ad imperatricem
litteras transire
vellet, cetera
Didymotichensibus
non exciperentur,
sibi per-
vendum dicentibus,
si commiserent. Non enim
abundare
praestitacis, quos
ipsis tantis
darent, et se
fuit
cruciatam
iri, nisi
vicinos
deperari
liceret,
aliud enim
nullum
suppetere
ad
viam
tolerandam
subsidiū.
Byzantii
vero
urbem,
quantum
note-
rant,
affligent,
et
Cantabrigios
imperator
He-
rma
eodem
redire
parabat,
cui
Grales
auxiliū,
sed
nec
magnum
et
ignavum
adjuugebat.
Quare
variis
distractus
cogitationibus,
pienas
erat
de-
bitationis,
equid
reformata
Romanorum
poten-
tia
in
Tribalios
rediret,
an
curo
tam
exiguo
imū-

Jacobi Pontani notæ.

(19) Vide *Odys.* η, quemadmodum tractentur a Polyphemio Ulyssis socii. Vide etiam extremum tertium *Æneid.* ei, si placebit. Ovid. xiv *Metamorph.* ab eo loco, *Quid mihi tunc animi*, etc.

Paulo Junianus fuisse habitos dicit, quasi diceret,

tantum non etiam ab illis devorati sunt, quod sociis Ulyssis faciebat illud monstrum horrendum, inferum, ingens. Visceribus enim miserorum, et sanguine atro vescebatur.

deram numero toti se imperio objectaret. Sed **A** præcipua quam sentiebat difficultas erat, quod absumpta jam, quam domo attulerat pecunia, in iam milites, quos ducebat (omnes enim ejus impensa vixerant, ad duos annos quibus Romano- rum pulsifinibus exsularant), et honoris causa **544** etiam in Triballerum domos, quid ageret non videbat, si per hostium loca Didymothicum petere non liceret. Nec enim inde dabatur afferendam curare pecuniam, nec a Triballis scenovi sumere: quorum pars omnimodis servirent, pars et in summa paupertate viverent, et si non egerent, mutuum dare nollant, quod imperatorem majoribus semper cumulari miseris aspicerent, metuerentque, ne in ipso itinere penitus interiret. Quocirca curis gravissimis jactabatur, inopiam et inevitabile periculum reprians, quæ se, et suos oppressura essent. Verumtamen nulli se sperans, Deum solum precabatur, qui hujusmodi rebus finem dare potis est. Ceco autem quidam Arbeans nomine, Clareso, antea Romanis subjecto oppido, oriundus, accedit, patrisque sui erga imperatorem benevolentiam memorans, nihilo minus et se volebat velle illi inservire, eique prodesse quantum maxime posset. Nec mirandum, si tam clare genere prognato, iam admirabili et magno viro, ipse homo abjectus, et perobscurus openi prorsus: siquidem, et nunc aliquando, ut esset in fabulis (20), iocundus multis, durisque vineulis liberasset. Suadebat igitur, ut quoniam **C** a Crate missus esset, ut eius Berrhæotis de urbe tradenda ageret, et multis promissis eo induceret, si vellet ipse etiam amicis scriberet, et per illos cæteris quoque persuaderet, uti se in urbem reciperent: quæ ampla et populosa, et præsidio militari, rebusque omnibus firma et munita, in præsentibus malis non mediocri solatio esse queat. Se enim quamvis Crati subjectum, male Berrhæotia aliasque occidentales urbes ipsum quam Cratelem dominum agnoscere, cui potentes pariturae sint, cura contra in eum propendunt. Hæc audiens imperator, gaudio exsultat, et a toti sollicitudinis respiravit, divitiarum Numen se respexisse et hominem instructu suo concitasse ratus. Quererebat autem, nam primarios nosset, et ad quos **D** scribendum hortaretur. Eo affirmante, se omnes nosse, et optimos quosque nominante, ei imperator et probe consulenti obsequens, sine mora scripsit. Suasit præterea Arbeans, Cratem quoque, si possit, eo permoveat, ut sibi eam cederet, aperteque causam ejus apud Berrhæotas agat. Hæc namque et imperatori fore utilissimum, et congressum hunc sibi periculum nullam creaturam, si urbs ei

Jacobi Pontani note.

(20) Hæc fabula, ut videtur, nec apud Æsopum, nec apud Gabriam, ullumve alium mythographum reperitur. Est tamen ad docendum idonea res magnas, et homines potentes aliquando

A εἰ μὴ ληΐζεσθαι ἐξέσται τοῦς περιοίκους· ἐτέρα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὸ ζῆν εὐπορία οὐδεμία ἔν. Οἱ τε ἐκ Βυζαντίου, Διδυμότειχον ἐκάκουον ὅσα δυνατὰ βασιλεὺς τε ὁ Καντακουζηνὸς παρεσκευάζετο αὐθις, ὡς εἰς Διδυμότειχον ἐπανήξων· καὶ ὁ Κράλης, παρείχετο μὲν στρατιὰν ἐπικουρήσουσαν, θλίγην δὲ καὶ φαύλην. Καὶ διὰ τοῦτο βασιλεὺς, πολλὰς ἐστρέφετο λογισμοῖς, καὶ φροντίδιον ἦν ἀνάπλεως εἰ θεήσει πάλιν ἢ τὴν Ῥωμαίων δαίσαντας δύναμιν, αὐθις ἀνατρέψειν εἰς Τριβαλοὺς, ἢ μετὰ τοσούτων καὶ οὕτω φαύλιον πρὸς πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων διακινδυνεύειν. Μεγίστη δὲ ἦν αὐτῷ τῶν δυσχεραίων, ὅτι τῶν χρημάτων, ἃ εἰκοθεν ἔλθειν ἔχων ἀναλωθέντων πρὸς τε τοῦς συνδόντας ὄντας τοσούτους, πάντες γὰρ διετρέφοντο ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπὶ δυσίᾳ ἔτεσιν, ἐν οἷς τῆς Ῥωμαίων γῆς ἀπελθόντες ἦσαν ὑπερόριοι, καὶ πρὸς Τριβαλοὺς τοῦς τῶν στρατοπέδων ἡγουμένους διὰ φιλατιμίαν, ἐν ἀπόρῳ εἶχετο τοῦ τί χρὴ θρᾶν, εἰ μὴ ἐξέσται τὴν πολεμίαν διεκθόντας εἰς Διδυμότειχον ἐλθεῖν. Οὕτω γὰρ ἐξῆν ἐκείθεν χρήματα μεταπέμπεσθαι, οὐτε παρὰ Τριβαλῶν δανείζεσθαι, τῶν μὲν, πάντη δουλομένων καὶ συζώντων ἐσχάτη ἀπορία· τῶν ἔχόντων δὲ, δανείζειν οὐ βουλομένων, διὰ τὸ βασιλεὺς ὄρῳ μείζουσι ἀπὸ ταῖς δυσπραγίαις κεχημένον, καὶ ὑποπτέουσι μὴ παντάπασι διαφθαρεῖν πρὸν οἴκαδε ἐπανήκειν· οὐ δὲ ἕνεκα πολλῆ μὲν ἐκυμαίνετο τριχομήν λογισμῶν τὴν ἔνδειαν ἐννοῶν, ὅρ' ἔς περιεχεθήσεται καὶ τὸν ἀφουκτον κίνδυνον αὐτῶς, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν. Ἐξέφαινε δὲ πρὸς οὐδένα τὰ ἀπόρρητα, καὶ μόνου Θεοῦ ἐδείκτο, τοῦ λύειν τὰ τριαῦτα δυναμένου. Αὐτίκα δὲ τις προσελθὼν Ἄρριππος ὀνομασμένος, ἐκ Χληρονοῦ πρότερον Ῥωμαίοις ὑπηκόου πόλεως, πατριῶν τε ὠμολόγει εὐνοίαν τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἔπτον θρασυκε βούλεισθαι νυνὶ χρήσιμον ἑαυτὸν αὐτῷ παρέχειν, καὶ βοηθεῖν τρίτῃ ἔποιν ἂν δυνατοῦ δυνατωτάτη· θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν εἰ τηλικούτω ὄντι καὶ θαυμασίῳ καὶ μεγάλῳ, οὐδεὶς ἀξίος ὄν αὐτῶς καὶ ἀφαιεῖα πολλῆ συζῶν, ἐπαγγέλλεσθαι βοηθεῖν, εἰ καὶ μὴ ποτε, κατὰ τὸν μῦθον, λείοντα ἐφύρυσσεν πολλῶν καὶ χαλεπῶν δεσπῶν. Συνεβούλευέ τε ὡς εἰ βούλοιοτο, ἐπεὶ πρὸς Κράλην προσπεμφθεῖ, Βεβροτιώταις διαλεξόμενος αὐτοῖς περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως καὶ πόλεως ὑποσχέσασαι πολλὰς, γράφειν καὶ αὐτὸν τοῖς φίλοις, καὶ δι' ἐκείνων καὶ τοῦς ἄλλους πείθειν δεχέσθαι εἰς τὴν πόλιν, ἢ μεγάλην τε οὐρα καὶ πολυάνθρωπος, καὶ στρατιᾷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐφύρωμένη, οὐ μετρία γένοιτ' ἂν παραφυγή πρὸς τὰς περιεχούσας δυσπραγίας. Αὐτῶς γὰρ καὶ τοῖς ὑπὸ Κράλην τολῶν, μᾶλλον βούλοιοτο Βεβροτιῶν τε καὶ τὰς ἄλλας ἐσπερίους πόλεις, αὐτῷ μᾶλλον ἢ Κράλην προσχεῖν· ἐκείνω γὰρ ἀνάγκη

parvarum rerum, et hominum minime potentium auxilio egere. Quid enim nature abjectius, invalidius? quid Leone nobilius, robustius?

δουλεύειν, βασιλεὶ δὲ μᾶλλον εὐνεεῖν. Βασιλεὺς δὲ ἀκούσας, ὑπερήσθη μὲν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τῶν πολλῶν ἀνέπνευσε φροντίδων, τὸ θεῖον αὐτοῦ πρόνοιάν τινα πεποιῆσθαι οἴηθαι, καὶ τὸν ἄνδρα πρὸς τοιαῦτα κεινηκέναι. "Προτὸ τε εἰ τοὺς ἐν λόγῳ μάλιστα εἰδείη. Βεῤῥοιωτῶν καὶ πρὸς οὓς τινὰς αὐτῶν συμβουλεύει γράφειν, τοῦ δὲ, πάντας μὲν εἰδέναι εἰρηκότος, τοὺς ἀρίστους δὲ ἐκλεξαμένου, ἐπαίθετό τε ὁ βασιλεὺς, ὡς καλῶς βεβουλευμένῳ, καὶ ἔγραφεν αὐτίκα. "Ἀρμπενος δὲ συνεβούλευεν εἰ δύνατο καὶ Κράλην πείθειν ἐνδοῦναι αὐτῷ καὶ φανερώς ὑπὲρ αὐτοῦ διαλεχθῆναι Βεῤῥοιώταις" βασιλεὶ τε γὰρ τὰ μέγιστα λυσιτελήσειν τὸ τοιοῦτο, καὶ αὐτῷ τῆς συντυχίας μηδένα κίνδυνον ὕστερον ἂν ἐπαγαγεῖν, εἰ ἢ πόλις προσχωρεῖ βασιλεῖ. Ἐπίθετό τε ὁ βασιλεὺς αὐτίκα, καὶ πρὸς Κράλην ἐλθὼν, ἐπυθάνετο, εἰ βούλοιο πρὸς Βεῤῥοίαν κέρπειν "Ἀρμπενον. Τοῦ δὲ συνθεμένου, Ἐβουλόμην, εἶπε γράφειν καὶ αὐτὸς καὶ παρανεῖν εἰς τὴν πόλιν δέχεσθαι. Ἐννοῶν δὲ οἷα δράσειαν Φεραῖοι τὸν πρεσβεύοντα ἀπεικονότες, πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἀμειλίβηται, θεοικῶς μὴ καὶ ἄλλῳ τῶν κακῶν ὁμοίων αἴτιος κητατῆ. Συνεβούλευέ τε μᾶλλον γράφειν αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ· ἅμα δὲ καὶ Ἄρμπενῳ ἐπιτρέπειν Βεῤῥοιώταις τὰς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συνθήκας καὶ τοὺς ὄρκους φανεροῦς ποιεῖν, καὶ ὡς εἴη καὶ σὺ πρὸς ἡδονὴν τὸ προσχωρεῖν αὐτοῦς αὐτῷ. Ὁ δὲ, τὰ μὲν γράμματα ἐπέτρεπεν αὐτὸν ὑπαγορευόντα γράφασθαι, οἷα ἂν δοκῆ αὐτῷ συμφέρον. "Ἀρμπενον δὲ ἐκέλευεν ὑπὲρ βασιλέως Βεῤῥοιώταις διαλέγεσθαι, καὶ φανερόν αὐτοῖς ποιεῖν, ὡς οὐδὲν ἤγαίτο διαφέρειν αὐτῷ τε προσχωρεῖν καὶ βασιλεῖ. Οὕτω μὲν οὖν ἡ ἐπίνοια αὐτοῖς εἰς τέλος ἦκει. "Ἀρμπενος δὲ εἰς Βεῤῥοίαν ἐλθὼν, τὰ τε Κράλη γράμματα παρείχετο ἀναγινώσκεισθαι ἐκ' ἐκκλησίας, καὶ τὰ βασιλέως τοῖς ἐπιτηδείοις κρύφα διεδίδου. Βεῤῥοιώται δὲ καὶ πρότερον μὲν τὰ βασιλέως ἤρημένοι, οἷ τε ἀριστοὶ ὁμοίως καὶ ὁ δῆμος ἦσαν, καὶ τότε δὲ ὑπὸ τοῦ Τριβαλῶν πολέμου πιεζόμενοι, πολλὰς γὰρ αὐτοῖς καὶ συνεχεῖς ἐποιούοντο τὰς ἐφόδους, καὶ κακῶς ἐποίουν τὴν χώραν λιζόμενοι, καὶ συνορῶντες ἤδη, ὡς ἐν χρεῖ κινδύνου καθεστᾶσι δουλεύειν Τριβαλοῖς ἀναγκαζόμενοι, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἀναγόμενοι, πλήν γὰρ ἔλιγων τὰ βασιλέως ἦσαν πάντας ἤρημένοι, ἐφηρίσαντο τὴν βασιλέως κόθοδον· αὐτίκα τε ἤρουντο πρέσβεις, ἐκ μὲν τῶν ἀρίστων, Ἀστραπήρην, τοῦ δήμου δὲ, Ἀλληλοῦταν· ἐκ τῶν κατειλεγμένων δὲ τῆς κλήρω τῆς ἐκκλησίας, Σύρον ὀνομασμένον· καὶ ἔπαρπον πρὸς βασιλέα, τάχιστα θεόμενοι ἦκειν πρὸς αὐτούς. Οἱ πρέσβεις δὲ ἐπεὶ ἦκον, τὴν τε ἀρχαίαν εὐνοίαν τῆς πόλεως ἐδήλουν βασιλεῖ, καὶ ὡς τοῦ πολέμου τοῦδε τοῦ συγγενικοῦ Ρωμαίοις κεινημένου, μετέωροι αὐτοὶ ἦσαν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπιδημίαν ἦγον δι' εὐχῆς, καὶ πρόθυμοι ἦσαν αὐτῷ προσνέμειν ἐκυτοῦς, καὶ τὸν πόλεμον συγκατεργάζεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐκ προδοσίας τῶν συνόντων συμβαίη περὶ αὐτὸν τὰ δυσχερῆ, καὶ ἔλθοι ὑπερόριος πρὸς Τριβαλοῦς, μάλιστα μὲν βεβουληθῆσθαι εὐθύς ἐξαρχῆς εἰς τὴν πόλιν προκαλεῖσθαι, θεοικῶτας δὲ μὴ διὰ ταῦτα

se adjunxerit. Amplexens consilium imperator statim ad Cralem adit, num **545** Arbenum Berrhœam mittere velit percunctatur. Quo aiente, Volcham et ipse ad eos scribere, inquit, eosque orare, uti me in urbem admitterent. Sed necum repetens, quo pacto legatum meum Pherxi ante tractaverint, quæa contrucidarunt, cœpto destiti, minimeque ne alium in simile malum conficerem. Hortabatur itaque Cralem, ut ipse potius prose scriberet, et nihilo minus Arbeno manderet, ut is amborum inter se fœdera sancita palam indicaret, et ipsi etiam voluptati futuram, si ad Cantacuzenum se aggregarint. Crales eo dicente, quassibi commodas duceret, exarari litteras permisit. Arbenoque præcepit, pro imperatore apud Berrhœotis dissereret, illosque doceret, Cralem arbitrari, nihil interesse, ad ipsum, an ad illum se conferrent. Sic illis commentum ex animi sententia processit. Arbenus Berrhœam ingressus, Cralis litteras in conventu recitandas exhibet et alias imperatoris occulte per ejus fautores spargit. Berrhœotæ et antea ab imperatore minime alieni, optimates æque ac vulgus et tunc a Triballis pressi (crebro enim, continenterque eos incursabant, et agrum populationibus infestum reddebant), et intelligentes præterea, nihil propius esse, quam ut Triballorum jugum, quamvis nolentes perferant: ad hæc ab optimatibus impulsus (præter paucos, siquidem omnes imperatori adhærebant), ei reditum decernunt: illicoque legatos, de primoribus quidem Alteroperem, de plebe Albeluam, de ordine clericorum Syrum deligunt, ac per eos rogant uti ad se appropere. Legati antiquam civitatis in illum benevolentiam exponunt et eam inter hæc arma civitis animi pendisse ejusque adventum exoptasse, cui se dedere, et ad bellum adjumento esse percupierint. Quoniam autem suorum prodicione in hæc infortunia incidisset, et exsul ad Triballos abiisset, cogitasse statim a principio ad urbem suam illum accersere, sed timora, ne ob id in calamitatem miserabiliorem devolveretur, Crale propter invidiam, et occupatam civitatem insidias ei instructuro, hactenus quiescisse. Nunc, quia occasio venerit, et Crales id approbare videatur, venire ipsos, ut eam multo eum gaudio, lætitiæque accipiant. Proinde moveat ab se moras, neve in aliud tempus differat, ne quis casus rem totam disturbet atque evertat. Imperator civitati de hac re se **546** voluntate, et separatim legatis de ipsorum erga se studio honorifice gratias agit. Cralique suamam legationis renuntiat: qui admiratos, non etiam Berrhœam, ut reliquas urbes, verba de imperatore fieri vetuisse, ipse quoque rem ad exitum deducendam judicavit. Helena vero conjux nunc sollicita, imperatorem admonere, ne opportunitati decisset, sed omnibus postpositis, Berrhœam sui juris facere solum contenderet. Didymotichum redire, esse id quidem necessarium: verumtamen

Berrhoeam, quae multata bello conductura sit, obtinere, haud minus profuturum: susdebaturque ne exercitum ad sequendum se comparatiorem expectaret, sed assumptis Germanis, quot Graecis, et ipsa darent, semper ad expeditionem paratis (quod melioris essent), non cum propriis Berrhoeam festinare. Et si quidem promissis stantes eum acciperint, et reliqui exercitus ope indigerint, postea jam instructum, paratumque venturum esse. Ita innotuit eum rejecerint, reversum, paratis suis copijs uti, et cum eis reditura periclitari posse. Haec Imperatorem Graecis maxime admonerat, ipsaque mercenarios suos Latinos surrepeditabat et viros idem ut faceret permonebat.

Αναγκαίαν μὲν γὰρ καὶ τὴν εἰς Διδυμότειχον ἐπάνοδον εἶναι, οὐχ ἦτορον δὲ λυσιτελήσειν καὶ τὸ Βέρβοιον κατασχέειν, πολλὰ δυναμένην πρὸς τὸν πόλεμον συνάρασθαι. Συνεβούλευέ τε μὴ τὴν παρεσκευασμένην αὐτῷ ἕσθαι περιμένειν στρατιάν· ἀλλὰ Γερμανοὺς παραλαμβάνοντα, ὅσους Κράλης τε παρέδωκε καὶ αὐτῇ, εἰς πρὸς τὰς στρατείας παρεσκευασμένους ὄντας, διὰ τὸ μισθοφορεῖν, ἅμα τοῖς οὐκείοις, σπεύδειν ἐπὶ Βέρβοιον. Κἂν μὲν δέχονταί ὡσπερ ἐπαγγέλλονται, εἰ θέοιτο καὶ τῆς στρατείας ἐκείνης πρὸς ἐπικουρίαν, ὑπερὸν ἔξειν παρεσκευασθεῖσαν. Κἰ δὲ μεταβαλόντες ἀποπέμποιν, ἀναστρέφοντα χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ ἤδη παρεσκευασμένη καὶ ἀποπειρᾶν πρὸς τὴν ἐπάνοδον. Τοιαῦτα μὲν ἡ Κράλης ὑπέτιθετο γαμετῇ καὶ βασιλεῖ, καὶ αὐτῇ παρείχετο τοὺς ἰδίους μισθοφόρους Latinos, καὶ τὸν ἄνδρα ἕπειθε.

CAPUT LVIII.

Imperatorem Berrhoeenses laeti accipiunt. Thessalonicam invadit, a qua occupanda per zelotas et populum impeditur. Graecis perfidia, qui et Thessalonicensem praefectum in imperatorem exsiliaverunt. Germani cum decedere noniunt, quibus obsequens Berrhoeam redit. Naves plurimae Thessalonicam appellantur. Propter abundantiam Latinum imperator affligitur. Triballorum dolus. Ex consultatione decernitur leniendum transitum. Nihil duo imperatoris commendantur.

Imperator Graeci de ancitia, ejusque conjugii, una de illa, tam de sollicitudine erga se gratis sumpta actis, cum mercenariis et Romanis suis Berrhoeam veniens, portis apertis hilariter excepit, obtulerantque se cives ad militandam suis stipendiis, desiderio quodam laudis et gloriae, praecipuissimum. Mox non Servia ultro se dedit, urbs ad continia Thessaliae posita, et Platinae, urbs maritima: oppidula praeterea non pauca, ut Petra, Saeque, Staridola. Imperator ex deditis urbibus pro temporis brevitate collectis copiis non mediocribus, advensoque militum numero Joanne Angelo cum equitibus Thessalico. Thessalonicam se convenit, castroque ad Galyceum illustri non procul ab urbe locavit: quod spectant sui studiosos introitus sibi, de quo jam secum per intermarium exierant, confecturos: id quod antea evenit. Zelotas namque, et populus sumptuosi non. Nam absque colloquio cum quibusdam super urbe tradenda habito adventare, diligentissime eam custodiebant, ut amici imperatoris, coram quo volebant agere nihil possent. Ego receptio Thessalonicam ad hanc locum impeditorem. Nihilis sociis imperator, quo non proorsus abjecta, in statibus manebat. Graeci postquam servitiam abique oppidis receperit, ipsam jam sibi nec operta ferre posse animadvertit, causas nullas intercedere, hanc mactat. praeterquamque nequaquam ne

δυσχεραίνειν, ἔκειν καὶ αὐτοὺς σὺν ἡδονῇ πολλῇ καὶ προθυμίᾳ παραληφόμενος. Συνεβούλευόν τε μὴ μέλλειν, μηδὲ ὑπερτίθεσθαι τὸν καιρὸν, μὴ τὴν στρατιάν ἕτερον λυμήνηται τῇ πράξει. Βασιλεὺς μὲν σὺν τῇ τε πόλει πολλὰς ὁμολόγει τῆς εὐνοίας χάριτας, καὶ τοῖς πρέσβεισι τῆς εἰς αὐτὴν σπουδῆς. Κράλης δὲ ἀπήγγελλεν ἕσα εἰ ἐκ Βέρβοιως πρέσβεις εἴποιεν· θαυμάσας δὲ ἐκεῖνος ὅτι μὴ τοῦς περὶ βασιλέως λόγους, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν πόλεων ἀπαγορεύουσιν, ἐπέκρινε κατὰ αὐτὸς εἰς πέρας ἀγεσθαι τὸ ἔργον. Ἐλένη δὲ ἡ τοῦτου γαμετῆ, καὶ πολλὴν εἰσήγε τὴν σπουδὴν καὶ παρήγει βασιλεῖ μὴ τὸν καιρὸν προΐεσθαι· ἀλλὰ πάντα δεύτερα ἡγησά-

π μνον, μόνου ἔχεισθαι τοῦ Βέρβοιον ὑποποιεῖσθαι.

Βασιλεὺς δὲ Κράλης τε πολλὰς τῆς φιλίας χάριτας ὁμολογήσας, καὶ γαμετῇ, καὶ τῆς φιλίας ἅρα καὶ τῆς περὶ αὐτὸν σπουδῆς, τοὺς μισθοφόρους ἔχων ἅμα τοῖς συνοῦσι Ῥωμαίοις, ἔκειν εἰς τὴν Βέρβοιον, καὶ ἐδέξαντο προθύμως ἀνοίξαντες τὰς πόλεις παρεῖχοντό τε ἑαυτοὺς πρὸς τὰς στρατείας ὑπὸ φιλοτιμίας προθυμοτάτους καὶ χωρὶς ἀναλωμάτων. Αὐτίκα δὲ Σέρβια τε προσαχόρουσιν ἔκοντι, περὶ τὰ μεθόρια Θεσσαλίας κειμένη πόλεις, καὶ Πλαταμόν, ἑτέρα παραθαλασσία· καὶ φρούρια οὐκ ὀλίγα· τὸ μὲν, Πέτρα παραγορευόμενον, ἕτερον δὲ Σωσάδες, καὶ Σταρίδολα τρίτον. Βασιλεὺς δὲ ὡς ἐν βραχεί ἐκ τῶν προσθεμένων πόλεων στρατιάν οὐκ ὀλίγην συναγαγὼν, μεταπεμφθῆς δὲ καὶ τὸν ἀνεψιὸν Ἄγγελον Ἰωάννην, τὴν Θεσσαλικὴν ἵππον ἄγοντα, ἐπεστράτευσε Θεσσαλονίκη, καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν Γαλυκῷ, οὐ πολὺ ἀπὸ τῆς πόλεως· ἤλπιζε γὰρ αὐτῷ τοὺς ἐπιτολίους ἔχοντας καταπράξασθαι τὴν εἰς Θεσσαλονικὴν ἐξοδόν, ἔκειν γὰρ αὐτῷ διαλεγόμενοι περὶ τοῦτου τοῦ δὲ οὐκ ἀπῆντα ὡσπερ ἤλπιζεν. Οἱ ζήλωται γὰρ καὶ ὁ δῆμος, ὑποπτεύσαντες μὴ ἄνευ τῶν ἐπὶ παραδόσει διαλεγόμενων ἀφικέσθαι, πολλὴν ἐποιούνη σπουδὴν περὶ τῆς πόλεως τὴν φυλακὴν· αἱ δὲ οὐκ εἶχον οἱ τὰ βασιλέως ἡρημένοι τῶν δοκούτων πράττειν τῷ. Ἦ μὲν σὺν Θεσσαλονίκης ἀκίσει αὐτῶς ἐκκλήτερο. Βασιλεὺς δὲ παρήκειν ἐπὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πρὸς τὴν πρᾶξιν οὐκ ἀνεπίστατον ἀπειρηκός. Κράλης δὲ ἐπὶ Βέρβοια τε καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις πρὸς

εχώρησαν βασιλεί, καὶ ἤδη ἑαυτῷ ἀμύνειν ἔδρα. δυνατὸν, ἐξ οὐδομιᾶς μεταβαλὼν αἰτία, τὴν προτέρην φίλιαν εἰς πικρίαν μεταμείψας, ἑαυτῷ τε ἐμέμφετο τοῦ μὴ βασιλέα παρακατέχειν, καὶ πάντα τρόπον τὴν δύναμιν ἐπειράτο καταλύειν καὶ πέμψας, ἀνεκαίειτο τοὺς ἰδίους μισθοφόρους οὐ τὴν ἀπέγθειαν ἐκφαίνων, ἀλλ' ἐτέρως τινὰς προφασίζόμενος αἰτίας. Μιχαὴλ τε Μονομάχῳ, μεγάλῳ κονοσταύλῳ τὴν ἐξίαν ἔπει, Θεσσαλονίκης τότε ἄρχοντι συνεβούλευς πέμψας κατὰ βασιλέω, χωρεῖν καὶ μὴ σφόδρα δεδιέναι, ἄλλως τε ἔτι δλίγην κεκτημένον δύναμιν, καὶ τὸ κράτιστον τῆς παρούσης ὑφαιρούμενον ὑπ' αὐτοῦ κούρι. Τοὺς γὰρ καταφράκτους Λατίνους οὕς ἀγεί ἀνακεκλήσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἰδίους ὄντας, καὶ μὴ ἀξάνεσθαι ἔβη, ἀλλὰ προεπιχειρεῖν ἕως ἑστίν ἀδύνατος· εἰ γὰρ μὴ κωλύοιτο ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ σωζόμενοι μόνον ἀγαπῶεν, τάχιστα ἐπάξεσθαι αὐτὸν, μεγάλην περιβεβλημένον δύναμιν. Μονομάχος δὲ καὶ οἱ ἐν Θεσσαλονίκη τοιαῦτα πεπυσμένοι, καὶ οἰόμενοι βασιλεὶ συνεπιθήσεσθαι αὐτοῖς καὶ Κράλην, ἐσκέπτοντο εἰ χρὴ ἐπὶ μάχην ἐξίνασι. Γερμανοὶ δὲ ἐπεὶ τὰ παρὰ Κράλη ἀκούσαν προτεταγμένα, πολλὴν μὲν ἐκείνου κακοήθειαν κατεγίνωσκον καὶ τρόπων εὐκολίαν. Βασιλεὶ δὲ προσελθόντες ἀπήγγελλον τε ὅσα προσταχθεῖεν, καὶ ἔδεδοντο μὴ θορυβεῖσθαι· ἀλλὰ θαρρῶν ὡς καὶ αὐτῷ Κράλη, ἂν ἐπίη, μαχεσομένους ὑπὲρ αὐτοῦ, οὕτω γὰρ εἶναι νόμιμον αὐτοῖς· καὶ εἰ πράττειεν, οὐ κακῶς ἀκούσειν παρὰ τοῖς οικείοις. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ τὸν μισθὸν παρέχοντος, ἔφασαν, ἐτέρῳ τῷ προσταχθείημεν ἐπικουρεῖν, οἴκοι μὲν καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ καθεστῶσι, βλάβως ἀποσταίημεν ἂν, τοῦ τὸν μισθὸν παρέχοντος κελεύοντος· στρατευομένῳ δὲ καὶ πρὸς μάχην παρατεταγμένῳ, οὐχ ἡμῶν εἶναι ἀπολείπειν· προδοσίαν γὰρ ἀντικρυς τὸ πρᾶγμα εἶναι· οὐ τῶν πάντων, οὐδὲν ἀτολμητότερον ἡμῖν, οὐδὲ μείζω φέρει τὴν αἰσχύνην. Δι' ἃ οὐδὲ σὲ καταλείφομεν ἐνθάδε, ὡσπερ ἐκέλευσαν ἐκεῖνος· ἀλλ' ἐν ἀσφαλείᾳ οἴκοι καταστήσαντες ἀναχωρήτομεν. Συνεβούλευόν τε μὴ μέλλειν, ἀλλ' εἰς Βεβρόικην τάχιστα ἐπανήκειν· Κράλην γὰρ δῆλον ἤδη εἶναι ἤρημένον πολεμῶν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τῆς εἰς αὐτὸν κούριας καὶ τῶν τρόπων τῆς εὐγενείας ἐπαινέσας, ἐπέθετό τε καὶ ἀνέστρεφεν ἢ ἐκεῖνοι συνεβούλευον, μηδὲν τῶν μελετωμένων πρᾶξαι δυναθείς διὰ τὴν Κράλη μάλιστα μεταβολήν. Ἦ δὲ ἐν Θεσσαλονίκη στρατιὰ, ὡς ἐπίθοντο βασιλέα ἀναστρέφοντα, τῆς πόλεως ἐξελθόντες, εἶποντο μὲν, καὶ παρείχον δοκίτην ὡς προσβαλοῦντες· οὐκ ἐτόλμων δὲ συμμίγνυσθαι. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας, καὶ ἐκ τῶν ἐν Θεσσαλονίκη φίλων γράμματα πρὸς βασιλέα ἦκα, μηνύοντα ὡς τῆς αὐτῆς ἡμέρας Ἀπόκαυχος ὁ μέγας δούξ, ναυτὴν ἐπέδομήκοντα Ῥωμαίων Θεσσαλονίκη προσχρή, καὶ συμμαχίδας ἄγων Περσικὰς δύο καὶ τριάκοντα· καὶ τοὺς ἐκ Βυζαντίου, καὶ Θράκης καὶ Μακεδονίας ἱππέας οὐ πολλῶ ὕστερον προσδοκίμους εἶναι ἔξειν. Τοὺς μὲν σὺν φίλους, τῆς ἀγγελίας ἕνεκα, ἐπήνεσεν ὁ βασιλεὺς. Αὐτὸς δὲ παρὰ τὸν Ἀξείδον ἐλθὼν, καὶ πειρώμενος διαβαίνειν, οὐ συνεχωρεῖτο πλήμμυροῦντος τοῦ ποταμοῦ ἐξ ὑμῶν βραχέων ἀθρόων κατενεχθέντων.

A in amaritudinem conversa, semet incusat, quod cum non retinuerit: conaturque modis omnibus ejus potentiam evertere. Mercenarios etiam, celato odio, et aliis quibusdam prætextis rationibus revocari: et Michaelē Monomachum contostaulum Thessalonice tum præfectum incitat, uti eum invadat, non pertimescat, cum præsertim adhuc invalidus sit, et ipse illi robur, ac nervum sustulerit. (Latinos enim cataphractos a se ut suos revocatos), non opes illias crescere sinat, sed adhuc infirmum aggrediatur. Nisi enim eum prætruncaverint quodam modo, sed se salvos esse contenti fuerint, brevissimo intervallo magnis auctum viribus eos oppressurum. Monomachus et Thessalicenses hæc audientes, opinantesque Cralem una imperatorem invasurum, num ad prælium exeundum esset, consultationi permittunt. Germani mandata Cralis accipientes, insignis illum malevolentiae, levitatisque condemnant; atque ad imperatorem accedentes, quid ipsis imperatum sit narrent, rogant ne angatur, sed adversus ipsum Cralem etiam, si adoriatur, pro ipso dimicaturus confidat. Hoc enim sibi patrium esse, imperatores defendere: et si fecerint, non male apud gentem suam audituros. Si enim ab eo qui stipendia numerat, inquebant, alterum quempiam domi secure sedentem adjuvare ac defendere jussi essemus, facile ad ejus imperium desisteremus: ab eo autem qui exercitum ducat, et ad pugnam acies disposuerit dedecere, a nostris moribus abhorret, cum sit manifesta proditio: ut proinde nihil ex omnibus minus commissuri simus, quandoquidem non aliud nobis foediorum dedecoris notam inusserit. **548** Quod cum ita sit, nec te hic deseremus, ut ille jussit: sed cum te domi in tuto constituerimus, recedemus. Addebant, ne procrastinaret, sed Berriceam primo quoque tempore rediret; jam enim satis liquere, Cralem arma cogitare. Imperator eos de egregia in se humanitate, morumque ingenuitate collaudans, quo suadebant redit, propter Cralis mobilitatem nihil eorum exsecutus quæ statuerat. Qui erant Thessalonicæ milites, ut imperatorem recessisse acceperunt, foras se educentes, recedentem insecuti sunt, impressionem, ut apparebat, facturi. Cæterum eicere pugnam non audebant. Eodem die ab amicis Thessalonica scriptum est, eadem luce Apochauchum septuaginta Romanorum, et Persicis subsidiariis duabus et triginta navibus Thessalonicam appulisse: Byzantios item, Thracas et Macedonas equites non multo post venturos expectari. Imperator amicos de tanto laudavit, et ad Axium flumen appropinquans, quod ex largissimis imbribus restagnaret, transitum frustra tentavit. Quod illi grave ac molestum accidit. Nam præterire fluvium per provinciam Cralis labentem, non modicam suspicionem dabat, quasi hostiles cum eo inimicitias gereret, præsertim cum etiam prope alicubi castra haberet, et delitescere in venturis,

esse dum aquæ subsedissent, id vero ne ipsis obesset, verebatur. Timebat enim ne, quod erat probabile, cum ex Thracia, et Macedonia equitatus longe major suo, et ex triremibus gravis et levis armatura, et socii Persæ supervenissent, ipse tantam paucitatem adversa acie illis opponere non posset. Sed casus quidam alius perturbationem graviores attulit. Nam versus ulteriorem ripam Triballorum globus se ferens, ad imperatorem mittit: sociâ arma spondet, si contra Thessaloniceas imminentes eorum auxilio indigeat. Atqui nihil æquum videbatur; sed sive a Crate clam submissi, sive per se despotæ sui mentem conjectantes (bellum scilicet imperatori cogitare) eo animo veniebant, ut conserta jam pugna, victrici parti se adjungerent, victamque diriperent: quod imperatori peracerbum videbatur, si in ipso certamine ad Romanos simul et Triballos utrinque constitutos attendere cogeretur. Verumtamen difficultas ista, et anxia cura quâ ageret distracto, visum ibi **549** noctem agere. Proceres autem, et Angelum consobrinum, præterea Matthæum et Manuëlem filios cogens (qui quanquam juvenilibus annis nondum exactis, intelligentia, et consilio propter ingenii magnitudinem, virtutisque inædem cedebant nemini. Præterea quod cum patre diu jam militaverant, non solum erant bello egregii, nihilque magnanimitatis, fortitudinis, et in rebus arduis tolerantia a se desiderari patiebantur: sed etiam ad recta perspicienda, eademque periculosis temporibus perficienda expediti, et ad alios consilio juvandos erant idonei. Hinc et pater in deliberationibus gravioribus, maximeque seriis eorum sententias audiebat, easque sæpenumero sequelatur: non quod iis gratificaretur, neque eam id rerum necessitas sinebat, sed quod ita in primis conducere existimaret); cum his itaque, et reliquis deliberatione in multam noctem producta visum primum imperatori, deinde aliis omnibus non illie manendum et periculosa minus majori anteferendum, aditoque Axio flumine transitum explorandum: reputando, præstare utique rursum in Triballos (quos forsitan modo ab quo propulsare poterant) quam in Romanos et socios eorum barbaros incidere. Hæc igitur illi sentiebant.

τῶν ἐπιλαίπων ἄχρι πόρρω βουλευόμενοι νυκτῶν, ἐδόκει βασιλεὶ τε πρώτον, ἔπειτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, μὴ μένειν· ἀλλὰ τὸν κούρῳτερον τῶν κινδύνων προτιμᾶν, καὶ παρίοντας τὸν Ἀξιὸν ἄχρις ἂν ἐξῆ, πόρρον ζητεῖν ἢ διαβατὸς ἔσται· βέλτιον λογισαμένους αὐθις Τριβαλοῖς περιτυχεῖν, οὐς ἴσως ἂν καὶ θύναιντο πρόσω δὴ τινι ἀποσκευάζεσθαι, ἢ Ῥωμαίοις καὶ βερβάροις τοῖς συμμάχοις. Τοῖς μὲν οὖν ἐδέδατο τοιαῦτα.

CAPUT LIX.

Asiæ imperatori insidias Triballorum detegit, cujus indicio flumen vado transeunt. Bertham veniunt, et Germani congiarium accipiunt. Insidiatores ad Cratem dejeruntur. Ducem ei ad supplicium deduntur, quibus ignoscit. Apocrychus Cratem in imperatorem incendit. Eiusdem simulatio et imperatoris responsum acre, atque ex parte ironicum. Cum ex tribus unum ei faciendum sit, demonstrat nullum profuturum. Periculorum ejusdem eleganti fabella declarat. Sibi illa tria facilia ostendit et ejus imbelliam, ut supra irridet.

Ad tabernaculum autem accedens quidam natus in vico Gaurolis trans Axium, e regione loci, ubi

Ἐδόκει δὲ δεῖν τῷ βασιλεὶ καὶ πολλῆς ἀξίον φροντίδος· τὸ τε γὰρ παρίοναι τὸν ποταμὸν διὰ τῆς Κράτης ὑπερκίου βέοντα, οὐ μικρὰν παρεῖχεν ὑποψίαν, ἐκείνου ὁκοῦντος ἐκπεπολεμῶσθαι ἄλλοις τε, καὶ οὐ μακρὰν, ἀλλ' ἐγγύς που μετὰ στρατιᾶς ἑστρατοπεδευμένου, καὶ τὸ μέντοι ἑστρατοπεδευμένου, τῶν ὑδάτων περιμένοντα ἀμβλυθῆναι τὴν ὁρμήν, οὐ πρὸς αὐτῶν ἕσταθαι ὑπόπτουρον ἐδέδεικε γὰρ μὴ ὥσπερ ἦν σιχὸς τῶν τε ἐκ Θράκης καὶ Μακεδονίας ἱππέων πολλαπλασιῶνον θυτῶν, ἢ ὧν ἦσαν αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκ τῶν τριήρων ὀπλιτῶν καὶ ψιλοῶν, καὶ Περσῶν τῶν συμμάχων ἐπελθόντων οὐχ οὐδὲ τε ἢ ἀρῶσθαι ἐκ παρατάξεως πολλῶ τῷ μέτρῳ καταδεεστέρους ἦγον. Συμβῆν δὲ τι καὶ ἕτερον, μᾶλλον ἐθαρόθει. Πρὸς γὰρ τὴν Ἀξιοῦ περὶ αἴαν στρατιὰ ἐλθούσα Τριβαλοῖν, πέμποντες πρὸς βασιλέα, κατὰ συμμαχίαν μὲν ἔφασκον ἔκειν τὴν αὐτοῦ εἰ δέοιτο αὐτῶν τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης στρατιᾶς ἐπιθεμένης. Ἦσαν δὲ οὐδὲν ἐννοοῦντες δίκαιον· ἀλλ' εἶθ' ὑπὸ Κράτη λάθρα προσπεμφθέντες, εἶτε καὶ παρ' ἑαυτῶν αὐτοὶ τῆς τοῦ δεσπότης γνώμης στοχασάμενοι, ὡς πολέμῳ ἔγνω βασιλεὶ γνώμην ἔκον ἔχοντες, ὡς εἰ μάχη συναφθεῖη, προσθησόμενοι τοῖς ἔχουσι τὸ πλεόν, καὶ τοὺς νενικημένους διαρπάζοντες, ὅπερ καὶ μᾶλλον ἐδόκει τῶν δεινοτάτων βασιλεὶ, εἰ παρ' αὐτὴν τὴν συμβολὴν Ῥωμαίοις τε ὁμοῦ καὶ Τριβαλοῖς προσέχειν ἀναγκάζοιτο ἐκατέρωθεν παρατεταγμένους, ὅπως αὐτῶν ἔχοντι δυσκολίας καὶ φροντίδος περὶ τῶν πρακτέων, ἐδόκει· δεῖν αὐτοῦ ἀλλήτιστα τὴν νύκτα.

Τοὺς ἐν τέλει δὲ μάλιστα, καὶ Ἀγγελὸν τὸν ἀνεψιὸν, προσέειπε δὲ καὶ τοὺς υἱοὺς Μαθθίον καὶ Μανουὴλ συναγαγὼν, ἦσαν γὰρ οὐδενὸς λοιπόμενοι πρὸς σύνεσιν καὶ εὐβουλίαν, καὶ τῆς μήτιος τὴν μειρακικὴν ὑπερβάντες ἤλικίαν, διὰ φύσεως μίγθος, καὶ εὐφυίαν τὴν πρὸς τὰ καλὰ, ἄλλως θ' ὅτι καὶ βασιλεὶ τῷ πατρὶ πολλὸν ἤδη συστρατευόμενοι χρόνον, οὐ περὶ τὰ πολέμια μόνον ἀγαθοὶ καὶ εὐψυχίας καὶ τόλμης καὶ καρτερίας τῆς πρὸς τὰ δεῖνὰ οὐδὲν ἐλλείποντες, ἀλλὰ καὶ νοῆσαι τὰ ἔσονται καὶ καταπράξασθαι ἐν καιρῷ κινδύνων ἔδειξε, καὶ βουλευσασθαι ἑτέροις ἦσαν ἱκανοί, οἱ ἄ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῖς πρὸς τῶν βουλευμάτων τὰ μάλιστα σπουδῆς ὁρόμενα ἐχρήστο, καὶ ἐπειθᾶτο οὐκ ὀλιγάκις· οὐ χρεζόμενος, οὐ γὰρ εἶα τῶν πραγμάτων ἢ ἀνάγκη· ἀλλὰ νομί-

ζῶν μάλιστα λυσίτελεῖν. Μισὸν ἐκείνων δ' οὖν, καὶ

Ἐξῆ δὲ τῆς σκηνῆς προσελθὼν τις ἐκ τῆς κατὰ τὸν περὶ αἴαν Ἀξιοῦ κόμης, κατακτικρὸν οὐ ἠύλιζον

το, ἐνθα καὶ ἡ Τριβαλῶν διενουκτίρευε στρατιὰ, Γαυρόδου προσαγορευομένης, ἐδάϊτο βασιλεὺς συντυχῆν, ὡς περὶ τινῶν ἀναγκαίων διαλεξόμενος. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆγγοτο πρὸς βασιλέα, πρῶτα μὲν ἀρχαίας τινὸς εὐεργετίας χάριτας ὁμολογεῖ βασιλεῖ. Ἐπειτα ἐμῆρυν ὡς ἡ στρατιὰ Τριβαλῶν ἦς ἡγεῖται Μπαζίκης τις προσαγορευόμενος, καὶ Στέφανος δευτέρως, ἐκ πεζῶν καὶ ἰππίων ἡθροισμένη, πεμφθεῖη μὲν παρὰ Κράλη ἐπὶ τῷ βλάπτειν βασιλέα, ὅσα δύναίτο. Αὐτοὶ δὲ οὕτως εἶναι παρασκευασμένοι, ὡς εἰ ἀνατίους χρῆτο ἡ βασιλεὺς στρατιὰ πρὸς τὴν μάχασιν, τοῖς πρώτοις διαβᾶτεν ἐπιτίθεσθαι καὶ διαφθεῖρσιν· ἔπειτα ἀνείργοντας τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν πόρον, αὐτοὺς μὲν διαμένειν ἀπαθεῖς κακῶν· βασιλέα δὲ μετὰ τῶν συνόντων, ὑπὸ τῆς ἐκ Θεσσαλονίκης στρατιᾶς διαφθεῖρασθαι ῥαδίως εὐεπιχείρητον γενόμενον. Τὴν μὲν οὖν ἐπιβουλήν, οὕτως εἶρασκεν εἶναι συνεσκευασμένην παρὰ Τριβαλῶν· αὐτὸν δὲ εἰδέναι πόρον ἀγνοούμενον τοῖς πολλοῖς, ἧ διαβατὸς ὁ ποταμὸς ῥαδίως ἔσται· ὅν εἶρασκεν ὑποδαίξειν χάριν βασιλεῖ κατατιθέμενος. Ἐπαινέσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐπαγγεῖλάμενος εὐ ποιῆσαι, ἔπει καὶ ἡ ἡμέρα ἤδη διεφαίνετο, ἄρκετος ἐκ τῆς στρατοπέδου, διήσαντο τοῦ ποταμοῦ τὴν ὄχθην οἱ ὁ ἄνθρωπος ἡγεῖτο. Ὀμοίως δὲ καὶ οἱ Τριβαλοὶ ἐκ τῆς περαίας ἀντικατήρχοντο καὶ αὐτοὶ τὴν ποταμόν· ἔπει δὲ εἰς τὸν πόρον ἤλθον, Τριβαλοὶ μὲν ἐκ τῆς περαίας παρετάσσοντο ὡς κολύσσοντες· καὶ βέλεσσιν ἐχρῶντο πόρρωθεν. Βασιλεὺς δὲ μετὰ τῶν ἀρίστων, ὄρμη χρησάμενος παραβόλῃ, καὶ σωματίων ἀφεισῆσαντες, διέδαινον βαλλόμενοι καὶ κωλύμενοι, ὡς ἐνῆν ὑπὸ τῶν Τριβαλῶν· διαβάοντας δὲ ὑπέμειναν οὐδ' ἐπὶ μικρὸν· ἀλλ' ἐφευγον τραπόμενοι κατὰ κράτος. Βασιλεὺς δὲ οὕτ' ἐπιδικᾶσιν εἶα, οὕτω ἀποκταίνουσιν, ἀγνοίαν τῆς ἐπιβουλῆς ὑποκρινάμενος. Ἐβούλετο γὰρ μηδεμίαν Κράλη πρὸς τὴν πόλεμον πρόφασιν παρέχειν. Ἡ δὲ ἄλλη στρατιὰ, διέβαινε κατὰ σχολὴν μηδὲν ζημιωθείσα. Βασιλεὺς δὲ φιλοτίμως ἀμειψάμενος τὸν ἡγησάμενον πρὸς τὸν πόρον, πρὸς Βέρροικον ἐπανήει, πολλὰς αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιᾶς τῆς σωτηρίας Θεῷ χάριτας ὁμολογῶν· ἐν χρῶ γὰρ εἴπερ ποτὲ κατέστησαν κινδύνου. Τῆς αὐτῆς δὲ ἡμέρας καὶ ἡ ἐκ Θράκης καὶ Μακεδονίας στρατιὰ ἅμα τοῖς ἐκ τῶν τριήρεων ὀπλίταις καὶ φιλοῖς, καὶ Πέρταις τοῖς συρμάχοις, πρὸς Ἄξειον ἦκον ἐπὶ βασιλέα. Πυθόμενοι δὲ ὡς διαδὸς πρὸς Βέρροικον ἐπανέλθοι, ὑπέστρεφον εἰς Θεσσαλονίκην ἀνιόμενοι, ὅτι ὑπερῆσαιον. Βασιλεὺς τε τότε μᾶλλον ἀκριθέστερον συνεώρα τὴν περὶ αὐτὸν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπει δὲ ἐγένετο ἐν Βέρροϊα, Γερμανὸς τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἀμειψάμενος εὐεργεσίαι, ἀπέπεμπεν εἰς Κράλην· καὶ τοὺς περὶ τὴν μάχασιν Ἄξειου κωλύοντας, προτήγγελλεν ὡς ἀδικήσαντας, καὶ παρὰ τῆς σπονδᾶς καὶ τῶν ἔρκους αὐτῶν τοὺς εἰς ἀλλήλους εἰργατμένους. Κράλης δὲ οὕτω φανερώς ἐξενηγεγμένον πρὸς τὸν πόλεμον, θείων βασιλέα θεραπεύειν, ἔπει μὴ διὰ τῆς ἐπιβουλῆς ἐξεγένετο διαφθεῖρσιν, Μπαζίκην καὶ Στέφανον τοὺς ἡγουμένους τῆς στρατιᾶς· ἔπεμπε πρὸς βασιλέα, ὡς δίκας

A pernoctabant, ad quem vicum etiam Triballi manebant, rogabat, ut sibi imperatoris conveniendi copia fieret, de re necessaria cum eo collocuturo. Ad quem introductus, primum quidem antiqui cuiusdam beneficii gratiam se illi debere confitebatur. Post indicat, Triballorum manus Bozice, et Stephano ducebus, ex peditibus et equitibus constantem, missam a Crate, ut imperatori nocerent, quantum possent. Ipsos autem sic esse paratos, ut si imperatoris cohortes actuariis minutis ad trajiciendum uterentur, 550 qui primi transierint, eos adorti interficiant: deinde alios transitu arcentes nullo præterea malo afficiant: imperatorem cum reliquis supervtu jam facilem, levi opera ab exercitu Thessalonica affuturo concisum iri. Triballos itaque isto modo insidias instituisse aiebat; se vero scire, quod multi nesciant, qua fluvius vado transiri commode queat. Id vadum se gratiæ referendæ demonstraturum. Laudat hominem imperator, et merito responsurum promittit. Ubi diluxit, castris egressi, juxta fluminis ripam, qua vir ille ducebat, incedunt. Periter Triballi e regione vicissim ad flumen gradiuntur. Ubi ad transitum est perventum, Triballi trans fluvium ad prohibendum se instructant, et tela proci spargebant. At imperator cum fortissimis audaci impetu, contemptisque corporibus, Triballis jaculantibus, quantumque poterant prohibentibus, transiit: quos hostes nec ad punctum temporis sustinentes, in fugam se omnibus nervis tradiderunt. Imperator, insidiarum ignorance simulata, nec insequi suos, nec occidere fugientes sinerat, quod nullam Crati armorum occasionem dare vellet. Reliquum agmen paulatim, et nullo eum damno transibat. Tam imperator indicem vadi honorifice remuneratus, Berrhœam se retulit, ob suam militumque salutem Deo gratias agens: periculo enim, si unquam alias, proximi fuerant. Eodem die etiam e Thracia et Macedonia conscripti, simul cum classariis utriusque armorum, et Persis auxiliariis ad Axium adveniunt, imperatorem aggressuri. Quem flumine transito Berrhœam reversum audientes, Thessaloniceam incesi, quod serius affuissent, retrorsum abierunt. Imperator tum a Deo se non negligi, manifestius cognovit, et Berrhœæ Germanos pro eorum in se benevolentia congruo donatos, ad Cratem dimisit: qui que Axium transitoris obstitissent, eos pro injuriis fœderisque inter ambos sancti violatoribus detulit. Crates nondam aperte bellum capessens, imperatorem quo aliquo officio sibi obligare volens, quandoquidem insidiæ, quibus illum perdere moliebatur, non processerant, Bozicen, et Stephanum duces, pœnas improbitatis, quod nimirum se nesciente cum amico suo bellum gererent, iuturos ad eum transmisit, permittens ut quam liberet supplicii sententiam in eos pronuntiaret; non enim posse, nisi justum pronuntiare. 551 Quibus imperator æcelus exprobrans, quod nefaria, et Cratis erga se amici-

tia indigna perpetrassent, veniam dedit, atque ita laudabili facto missos fecit. Apocachus magnus dux, ubi pugna frustratus est, et Berrham imperatorem infestus sequi non potuit, Crolein multa munera partim dando, partim pollicendo adversus eum irritare, jam sua sponte eo incitatum studuit: cum interim Syuademum quemdam nomine, ad imperatorem legaret, tremendoque sacramento confirmaret, nullum se ejus odium concepis- se, nec ferre illi perniciam, nec velle istuc, nec ullo modo quætere: sed quodam impetu, atque æstu rerum simul se ad hoc bellum abreptum esse. Quia vero nunc is status sit, cupere nosse, quid de se ipse constituat, aut quo se convertere decreverit. Imperator hominis impudentiam obstupescens, sic respondit: Juramentis, præfecte cubiculi, velle fidem facere in re qualibet, non est hujus temporis. **¶** Jam, quando ego tui cupidissimus, sermonibus tuis tam injurati, quam jurati fidens, gladium in meam imprudens exaeni, magnoque illi adjumento ac presidio fui, qui aliquando potentia sua contra optime de se meritum abusurus erat. Quanquam et jam tum non semel, sed bis ter pejerasse, et pericula ei architectari deprehensus es, qui solo aspectu nequitiam tuam digne ulcisci potuisset. Ex quo autem tempus nactus opportunum, omnino et Dei timorem, et hominum reverentiam abjecisti, multisque ementibus in me criminibus hoc bellum commovisti, unde hæcenus tot calamitates exstiterunt, et plures gravioresque, ut video, existunt, non est quod tam frequenter, quam mendacium, atque perjurium usurpaveris: quibus prudentiores etiam in errorem induxisti multos, et persuasione falsa delusisti, ut deserta veritate tibi ausculta- rent: quibus ut et tua perversitate, et illorum vecordia dignissimum fuit, bonam profecto mercedem tribuisti. Jam quod dicis, non odio in me aliquo, nec ut male sit mihi, aut ut vitam, si fieri possit, amittam, te omnia cogitare et facere, nescio num tanto stupore oppressus sis, ut post tot tamque evidentia argumenta, quibus mihi hostis deterrimus apparuisti, te moderatum quemdam hominem, ac mitem existimes: an ita veteratorie egisse, et sic hominum oculos fascinasse, ut tam multa et tam insignia scelera tua omnes latere credas. Verum pro istis aliud tribunal nos manet. **552** et iudex integerrimus ac terribilis, et testes angeli, omnia mortalium facta perspicientes (21), etsi mille parietibus, aut peripetasmatis, aut caligine tenebræ, aut densa nebula circumtegantur: coram quibus de malis debetis et offensis iudicium subibimus. In arte vero tua imperatoria, sane admirabili, illud ridiculum, quod præteritis universis, etiam olim

της ἀγνωμοσύνης δώσαντας, ὅτι βασιλεὶ τῷ φίλῳ αὐτοῦ μὴ συναϊδότης πολεμοῖεν· καὶ ἐπέτρεπε βασιλεὶ τὴν ψῆφον τὴν κατ' αὐτοῦ, ὡς δεκαίως πᾶν ἐπιτοῦν καταψηφισθένω. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὴν ἀγνωμοσύνην ἀναιδέως, καὶ ὡς ἀδικὰ τε ὄμοῦ καὶ ἀνάξια τῆς Κράλης πρὸς αὐτὸν τολμήσασιν φιλίας, ἐπειτα συγγνώμην το παραίχαστο, καὶ ἀπέλυεν, εὐ ποιήσας. Ἀπόκαυχο: δὲ ὁ μέγας δοῦξ, ἐπὶ τῆς μάχης τε ὑστέροι, καὶ πρὸς Θέρβουαν ἐλθεῖν ἐπὶ βασιλέα ἦν ἀδύνατος, Κράλην μὲν πολλὰ τὰ μὲν, πέμψων δῶρα, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος, ἐκπολεμοῦ ἐκείνου ἐπαχίρει, καὶ οὐκ ὄθεν ἤδη πρὸς τοῦτο ἄρμημένον· πρὸς βασιλέα δὲ, Συναδηρόν τινα πέμψας ὄνομα, ὄρκους τοῖς φρικωδέστατοις διεθεσθαιούτο, μηδεμίαν ἔχειν πρὸς αὐτὸν ἀπέχθειαν, μηδὲ ὅ τι φέροι πρὸς αὐτὸν φθορὰν, μήτε βούλεσθαι, μήτε ζητεῖν ἐκ τρόπου παντὸς, ἀλλὰ φραξ̄ τινὲ τῶν πραγμάτων καὶ αὐτὸν συναναχθῆναι πρὸς τὸν πόλεμον. Τῶν πραγμάτων δὲ εἰς τοῦτο νῦν ἠκόντων, μηδεὶν ἐθέλειν ὅ τι βούλοιστο περὶ ἑαυτοῦ· ἢ πρὸς ὅ τι τρέπεσθαι ἐσκεύαστο. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν τῆς ἀναιδεῖας ἐκπλαγεῖς, τοιαύτην ἐποιεῖτο τὴν ἀπολογίαὶν πρὸς τοὺς λόγους· Τὸ μὲν ὄρκους, ὃ παρακοιμήματα, παῖθειν περὶ πράγμα-τος ὄτανούν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ. Ἦν γὰρ ποτε χρόνος ὅτ' ἐγὼ πολλὴν περὶ σὲ τὴν εὐμένειαν ἐπιδεικνύμενος, καὶ μὴ μόνον τοῖς δι' ὄρκου γινόμενοις λόγοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς χωρὶς τούτων θαρρόων, ἐλάνθανον ἀκονῶν κατ' ἑμαυτοῦ, καὶ ῥοπήν μεγάλην προστιθείς τῷ μέλλοντι τῇ δυνάμει χρῆσθαι κατὰ τοῦ πολλὰ εὐρηγητότος· καὶ τὰ γὰ καὶ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς, οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τρίς ἐπιτορκῶν ἐάλως· καὶ δεινὴ συσκευαζόμενος κατὰ τοῦ καὶ βλάσφαται μόνω δυναμένου τῆς μοχθηρίας κολάζεσθαι ἀξίως· ἐξ ὅτου δὲ καιροῦ τυχὼν ἐπιτη-δεῖω, καὶ πάντα καὶ θεοῦ φόβον καὶ ἀνθρωπίνην ἀποβρύχας αἰδῶ, καὶ πολλὰς πλάσασμένος διαβολὰς, τὸν πόλεμον τούτου κενήρησας τὸν πολλῶν αἴτιον κακῶν νῦν τε ἄχρι γεγεννημένον, καὶ ἔτι πλείονων ἐπόμενον καὶ δεινότερον, ὡς ὄρω, οὐκ ἔστιν ὅτω κέχρησαι μάλλον, ἢ ψεύδει καὶ ἐπιτορκίαις, αἷς καὶ τῶν συνετωτέρων ἐξηπάτησας πολλοὺς, καὶ σοὶ παρέπεισας προσίχειν τῆς ἀληθείας ἀποστάντας· οὐς καλῶς ποιῶν, τῆς τε σοὶ προσούτης πονηρίας καὶ τῆς ἐκείνους ἀθελητηρίας ἀξιώτατα ἡμαίψω· ὅτι δὲ οὔτε πρὸς ἀπέχθειαν ἔμοι, οὔτε πρὸς τὸ κακῶς παθεῖν, ἢ καὶ ἀποθάνειν, εἰ οἶόν τε, πάντα καὶ διανοῆ καὶ πράττει, οὐκ οἶδα εἰς' αὐτὸς εἰς τοσοῦτον ἀναισθησίας ἦκαίς, ὡς μετὰ τοσαύτης ἐναργείας τῶν πραγμάτων ἀποδείξεις, δι' ὧν ἔμοι πολυμύτατος ἐράνης, οἴεσθαι καὶ μέτριός τις εἶναι καὶ ἐπισεικτής, εἴτε τοσαύτη νομίζαις κεχρησθαι πονηρίᾳ καὶ ὀφθαλμῶν ἀπάταις καὶ φανακισμοῖς, ὡς πάντας οἴεσθαι λαυθάνειν, τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακούρ-

Jacobi Pontani poetæ.

(21) Sæpius in Scriptura divina angeli testes citantur. Lucæ xii: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram angelis Dei.* I Corinth. iv: *Spectaculum facti sumus coram Deo, angelis et hominibus.* Psal. cxxxvii: *In conspectu*

angelorum psallam tibi. Mitto locos alios. Sed ut angeli omnia mortalium facta perspiciant, cogitata quidem non perspiciunt: Deus solus καρδιογνώστης.

γῶν. Περὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων, ἔστι δικαστήριον ἄ
 ἕτερον, καὶ κριτὴς ἀδέκαστος, καὶ φοβερός, καὶ μάρ-
 τυρος ἀγγελοῦ πάντα τὰ τραυτόμενα ἀνθρώποις εἰ-
 δότες φανερώς, κἄν μυσίοις τοίχοις, ἢ παραποτά-
 σμασιν, ἢ ζόφῳ σκοτεινῷ, ἢ βαθείᾳ περικαλύπτωνται
 ὀμίχλῃ, ἐφ' ὧν ὑπὲρ τῶν πρὸς ἀλλήλους δικασόμεθα
 ἀδικημάτων. Ἐκείνο δὲ μοι τῆς θαυμαστῆς σου
 στρατηγίας ἐκείσαι γελᾶν, ὅτι πάντας καὶ τοὺς πάλαι
 βαθυμένους ἐπὶ στρατηγίαις περιῶν καινὴν τινα,
 καὶ θαυμάσιαν καὶ σοὶ προσήκουσαν ἐπίνοιαν ἐξευ-
 ρας, δι' ἧς σοὶ τῶν πολέμιων ὀλίγα πονήσαντι κρα-
 τεῖν ἐξέσται, ἦν εἰ Σκηπίων Ἀφρικανὸς καὶ Πορ-
 πηῖος ὁ Μάγνος καὶ Σύλλας, καὶ εἴ τις ἄλλος ἄρνεύεται
 στρατηγός, ἦδυσαν Ῥωμαίων, οὐκ ἂν ἐκόπτοντο
 ταῦτα, καὶ πολλοὺς ὑπέμενον πόνους καὶ κινδύνους, ἢ
 ἔθνη μεγάλα καὶ πολυάνθρωπα καταδουλούμενοι. Εἰ
 γὰρ ἐξέσται σοὶ τὴν διάνοιαν τῶν πολέμων ἐξ αὐτῶν
 καταμανθάνειν, αὐτὸς τε ἀήττητος μέχρι παντός
 διαμενεῖς, καὶ τὴν Ῥωμαίων βασιλείαν οὐκ ἐν πολλῷ
 τῷ χρόνῳ μεγάλην τινα καὶ θαυμασίαν ἀπαδείξεις,
 ὡσπερ δὴ καὶ ποιεῖς. Ἔδει μὲν οὖν πρὸς τοσαύτην
 ἀνοιαν μεθένα ποιεῖσθαι λόγον. Ἐγὼ δὲ σοὶ τὴν ἐρ-
 χαίαν τάξιν τηρῶν, καὶ χαριζόμενος ἐν πᾶσιν, εἰ
 μέλλοιμι καὶ αὐθις τῆς εἰεργασίας ἀμοιβᾶς ταῖς
 πρότερον ὁμοίας δεῖχασθαι, τὴν ἐμὴν διάνοιαν ποιήσω
 φανεράν. Ἐγὼ νομίζω οὐδὲν εἶναι σοὶ σπουδαιότε-
 ρον καὶ λόγου ἀξιώτερον ἢ τοῦ πρὸς ἐμὲ
 πολέμου. Τριῶν δὲ ὄντων οἷς ἂν τις ἐπιχειρήσειε,
 τούτων οὐδὲν οἴομαι σοὶ λυσιτελεῖν. Ἢ γὰρ εἰς Βυ-
 ζάντιον ἀνάγκη ἀναστρέφειν, ἢ μένειν ἐν Θεσσαλο-
 νίκῃ, ἢ ἔκειν πρὸς ἐμὲ μαχομένον. Τοῦ μὲν οὖν
 τοσαῦτα χρήματα ἀναλωκότα, καὶ πολλὰ φασήσαντα
 καὶ νεανειουσάμενον, καὶ τὴν Ῥωμαίων πᾶσαν ἡγε-
 μονίαν συγκυκλήσαντα παρὰ τοσαύτον ἐγγυὸς εἶλασθαι
 τῶν πολέμων, ἔπειτα ὡσπερ ἐπιλαθόμενον τῶν
 κόμπων τῶν πρότερον, κενῶς ἐκινδύνασθαι χερσὶ,
 μηδὲ θεῶν γούν τῶν πολέμων ὑπομείναντα, καὶ
 ταῦτα στρατιᾶν ἄγοντα πολλὴν καὶ ἀγαθὴν, καὶ τῶν
 πολέμων πολυκαπλάσιον, οὐδὲν ἂν εἴη καταγελαστό-
 τερον, οὐδὲ μᾶλλον ἀδοξίαν οὐ Ῥωμαίοις οἴσον· ἐκεῖ-
 νοι γὰρ ἀεὶ γυναιῖσι πρὸς τὰς μάχας, καὶ τόλμης καὶ
 εὐφυχίας οὐδὲν ἐλλείποντες, ἀλλὰ σοὶ εἴθ' στρατηγῷ,
 καὶ πάντας εὐθύς τὸ Χαθρίου τοῦ τῶν Ἀθηναίων
 στρατηγοῦ ἐροῦσιν, ὡς φοβερώτερόν ἐστιν ἐλάφῳ
 στρατόπεδον ἡγουμένου λέοντος, ἢ λέοντιον ἡγουμέ-
 νου ἐλάφου. Εἰ δὲ μένειν ἐν Θεσσαλονίκῃ διανοήσῃ,
 πρῶτον μὲν τὸ κέρτος σὺχ' ἄρῳ τῆς διατροπῆς. Ἐπει-
 τα μεγάλων ἀναλωμάτων χρεῖας πρὸς τοσαύτην
 στρατιάν, καὶ ταῦτά ναυτικῆς, ἢ ἐκ τῶν δημοσίων
 εἰσφέρειν ἀνάγκη. Ἐκ τῆς ἡπειρωτικῆς δὲ στρατιᾶς
 τοὺς ἐκ Βυζαντίου καὶ τῆς ἄλλης Θράκης τρέφει
 δεῖσαι· μισθοφόρους τε οὐκ ὀλίγους ὄντας καὶ τοὺς
 ἄλλους, ἂν τῶν οἰκίων ἐξῶ χρόνον διατρέψουσι πολὺν·
 ἢ κατεξαναστήσουσι σοὶ ὡς ἔκοντι βουλομένους δια-
 φθεῖραι· ἢ τὰ γε δεύτερα, ἂν μέτρα δοκιμάζωσι

A fama notissimis belli ducibus, novam quamdam et
 eximiam, tibi que convenientem rationem commen-
 tus es, qua parvo labore victoriam de hostibus re-
 feras; quam si cognovissent Scipio Africanus,
 Pompeius Magnus, Sulla, et qui præterea e du-
 cibus Romanis prædicantur, non adeo semet defa-
 tigassent: nec in magna ac populosa gentibus
 subigendis, tot et tam periculosos labores exan-
 tlassent. Si enim hostium sensa ex ipsis liceret tibi
 percipere, et tu invictus setoper eris, et Romani
 imperii terminos ac majestatem brevi tempore ad-
 mirabiliter proferes augebisque, quemadmodum
 et nunc facis videlicet. Oportebat igitur ad istanc
 stabilitiam tuam nec verbum respondere. Ego ta-
 men pristinum tibi locum servans, et gratificans
 in omnibus, si rursum pro beneficio pares priori-
 bus gratias expectare debeo, cogitationes meas
 te non celabo. Equidem bello contra me, nihil abs
 te studiosius expeti, nihil tanti abs te fieri opinor.
 Cum porro tria sicut, quæ facias, eorum nullum
 rationibus tuis conducere statuo. Aut enim Byzan-
 tiam reverti necesse est, aut manere Thessaloniceæ,
 aut mecum armis decertare. Eum igitur, qui tan-
 tam pecunie vim impenderit, qui tanta inobstas su-
 perbia tam juveniliter exsultarit, qui totum Ro-
 manum imperium permiscuerit atque confuderit,
 tam prope ad hostes accessisse: deinde prioris
 jaectantiæ velut oblitum, vacuis manibus recessisse,
 nec aspectum saltem hostium pertulisse, idque
 ducentem exercitum frequentem ac bellicosum, et
 hostili multo numerosiorem, nihil hoc magis ri-
 dendum; neque aliud nomini Romanorum tam
 ignominiosum fieri potest: quorum semper fuit
 ad pugnandum generosus, imperterritus et excelsus
 animus. Verum tibi tam egregio duci omnes statim
 illud Chabrie Athenensium imperatoris occinent,
 formidabiliorem esse cervorum exercitum duce
 leone, quam leonum cervo duce (22). Sin apud
 Thessaloniceam residere præoptabis, primum qui-
 dem quid ex ista commemoratione lucrifacias, non
 intelligo. Accedit impensarum ingentium, ad tan-
 tam multitudinem, eamque navalem alendam ne-
 cessitas, 553 quam de publico alii oportebit. Item
 e Byzantio, et reliqua Thracia, continentis, in-
 quam, militibus mercenariis permultis, nec non
 aliis, sed diutius a sedibus suis abfuerint, de
 victu providendum erit: alioqui adversum te, ut
 eos perdere volentem insurgent, aut certe si mitius
 egerint, deserto te alibum, sæculos inanes osten-
 tantes, et egestatem præ se ferentes. Nec istuc so-
 lum, sed insuper Macedones et Thessaloniceenses
 singuli stipendia, et donativa flagitabunt, quæ in
 militem distribuere Romani principatus governa-
 torum æquum est. Ad Cralem insuper contra me
 concitandum multis muneribus et pecuniis indige-

Jacobi Pontani notæ.

(22) Hoc dicto quantum in victu ducis situm videtur, præclare ostenditur. Leo fortitudinis, cervus timiditatis symbolum seu hieroglyphicum.

his; haud enim oppida, quae illi dabis, sufficient. A Haec omnia te intelligentem (nisi prorsus deliras) Thessalonicae, cum praesertim egregium nihil feliciter gesturus sis, diutius mansurum non credo. Superest proinde tertium, ut instructus contra me venias, jacta alea pro summa rerum dimicaturus. Quo quid mihi optatius jucundiusque acciderit, si tantummodo juxta Berrhoeam triduo substiteris, donec et ipse comparatus ad conflictum asecurata? Nam si post diem tertium castra tua praefabundus non invasero, dedecus admisisse merito judicabor, quod quidem mihi quovis detrimento intolerabilius est: tantum, quod te oratum volo, tu ipse ducem te ad pugnam praebes, non alios discrimini exponens, ipse extra certamen, ut qui ludos gymnicos institunt (23), otiosus spectator sedes. Tu itaque hunc in modum natiq̄ue urgeris ac premeris, et quod est in fabella tibi usu venit. Alium enim passerem captum aucupi dixisse, in fati illi esse si se ligatum retineret, mori filiam; si liberum dimitteret, interire uxorem; si per summam temeritatem se occideret, ipsum continuo morte extinguere. Aucupem ex omni parte difficultatem influentem, altum dedisse gemitum et execratum diem illum, quo passerem cepisset, quippe qui singulares sibi calamitates apportasset. Hoc autem puto auctorem hujus apologi docere voluisse, multos mortales majora viribus suis audentes, per imprudentiam ad inevitabiles necessitates redigi; quod tibi similiter e simili vitio contigit. Mihi vero contra plane omnia haec facilia et expedita sunt. Sive enim Byzantium redis, te eodem sequar, sive Thessalonicae manes, nullum inde damnum faciam ex inopia, cum milites mei domi degentes de annuis redditibus vivant. **554** Quod si ad manus mecum venire libet, nihil hoc mihi gratius, aut expetendum magis; modo te ipse dux simul venias. Tu ergo quid me facere meditarer interrogabas; ego vero quae te facere justum, imo necessarium est (praeter haec enim nihil aliud licebit facere) tibi explicavi. Haec imperator ad Apocauchi interrogationem respondit.

τι; ἔμοι γε ἔσται βλάβη ἢ ἀπορία, τῆς ἐμοὶ συνοίας στρατιῶς ἐν οἰκίαις διαγούσης, καὶ τρεφομένης ἐκ τῶν προσόδων, ἧς ἐτησίως ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἐμοὶ ἵναί σοι φίλον, κάμω φίτερον εὐδὲν ἔσται, οὐδὲ μᾶλλον αἰρατόν· μόνον εἰ αὐτὸς στρατηγείης πρὸς τὸν πόλεμον. Σὺ μὲν οὖν, ὃ τι διανοῶμαι πράττειν ἔχειν περὶ ἑμαυτοῦ· ἐγὼ δὲ σοὶ καὶ ἅ σε δίκαιον ποιεῖν προσέθηκα, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον. Τούτων γὰρ χωρὶς, οὐδὲν ἕτερον ἐξέσται πράττειν. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐκατέρου ἀπεκρίνατο.

CAPUT LX.

Quarrit e suis optimatibus consilium Apocauchus. Monomachus assentatores reprehendit; Cantacuzenum a constantia in rebus adversis commendat, et felicitatem praedicat, pacemque cum eo suadet, semet pro legato Byzantium offert. Approbatur ejus sententia a ceteris; Apocauchus solus repudiat.

Haec ut Synadeno referente magnus dux audivit, D Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ αὐθοῖτο παρὰ Συναδηνῶ τῷ

Jacobi Pontani notæ.

(23) *Gymnicus ludus*, inquit Isidorus, *Ætymol.* lib. xviii, cap. 17, est *velocitatis ac virium gloria*. Cujus locus *gymnasium* dicitur, ubi exercentur *athletæ*, ei *cursorum velocitas comprobatur*, etc.

ποιεῖν, αἰχμητοὶ ἀπολιπόντες, βαλάντια κενὰ ἐπιδεικνύοντες, καὶ τῆ ἀπορίαν προβαλλόμενοι· οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλονίκης πάντες, χορήματα αἰτήσουσι καὶ ἄλλας δωρεάς. ὡς δίκαιον παρῆγειν τὴν τὴν Ῥωμαίων ἄγοντα ἡγεμονίαν. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ πρὸς Κράλην πολλὸν δεήσει λόγους καὶ γρηράτων, ὅσπερ πείθειν πόλεμον σφρατθῆαι ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀρκέσουσιν αἱ πόλεις ἃς προήτη· ἃ πάντα οἶμαι συνορῶντα, εἰ μὴ παντάπασιν ἐξω καθέστηκα φρονῶν, οὐκ ἂν ἐλέσθαι τὴν ἐπιπλεῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ διατριβὴν, καὶ ταῦτα μηδὲν μέγα μᾶλλοντα κατορθοῦν. Λέγεται δὲ τὸ τρίτον, παρασκευασμένον ἔχειν ἐπ' ἐμὲ, ὡς περὶ τῶν ὄλων διακινδυνεύοντα. Τοῦτο δ' εὐχῆς ἔργον εἴη ἂν ἐμοί, καὶ μάλιστα καθ' ἑθνήν, εἰ μόνον περὶ Βέρροισιν τρεῖς ἡμέρας διατρίψεις, ἕχρης ἂν παρασκευασάμενος καὶ αὐτὸς ἀπαντήσω πρὸς τὴν μάχην. Εἰ γὰρ μετὰ ταῦτα τῆς ἡμέρας οὐ μαχέσσομαι ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ σὸν, αἰσχύνῃ· ἄξιον ἂν εἶην, ἢ πάσης ἄλλης ἐμοὶ βιρύτερον ζημίας· μόνον δέομαι σοὺ στρατηγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πόλεμον, καὶ μὴ ἄλλως ὠθήσαντα πρὸς τοὺς κινδύνους, αὐτὸν ἐξω καθῆσθαι τῶν ἀγῶνων θεατὴν, ὅσπερ οἱ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας διατιθέντες. Σοὶ μὲν οὖν οὕτω πανταχόθεν περιέστηκα τὰ πράγματα στενὰ, καὶ συμβέβηκέ σοι τὸ τοῦ μύθου. Ἰξουστὴ γὰρ φασὶ τινὲς στρουθίου κειρατηκότι, φωνῇ χρησάμενον τὸ στρουθίου ἀνθρωπίνῃ, προσαιπεῖν, ὡς ἄρα πέπρωται αὐτῷ, δῆσαντι μὲν καὶ κατέχοντι, τὸν παῖδα ἀποθνήσκειν· ἀπολελυκότι δὲ, τὴν γυναῖκα· ἀβουλίᾳ δὲ τῇ μεγίστῃ χρησάμενος καὶ κτείναντι, αὐτὸν αὐτίκα ἀποθνήσκειν. Τὸν ἰξουστὴν δὲ πανταχόθεν ἀπορίαν συνιδόντα, μέγα ἀνοιμῶσαι, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκαίνην ἐπαράσασθαι, ἐν ἧ τὸ στρουθίου εἶλον, ὡς μεγάλιον αἴτιον αὐτῷ συμφορῶν γεγεννημένην. Τοῦτο δ' οἶμαι τὸν συνταθεικότα τὸν μῦθον διὰ τούτου βούλεσθαι δηλοῦν, ὡς πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ μείζονος ἢ καθ' ἑαυτοὺς πράγματιν ἐπιχειρεῖν, ἀκουσίως καὶ μεγάλας περιπίπτουσιν ἀνάγκαις· αἱ καὶ σοὶ μάλιστα συνέβησαν ἐκ τοῦ τοιούτου. Ἐμοὶ δὲ τούναντιον ἅπαν, πάντα εὐπορα καθέστηκεν. Ἄν τε πρὸς Βυζάντιον ἐπανήης, σὺ κατόπιν καὶ αὐτὸς ἐπ' ἐκεῖνα βαδιοῦμαι, ἂν τε μένης ἐν Θεσσαλονίκῃ, οὐδεμία

τι; ἔμοι γε ἔσται βλάβη ἢ ἀπορία, τῆς ἐμοὶ συνοίας στρατιῶς ἐν οἰκίαις διαγούσης, καὶ τρεφομένης ἐκ τῶν προσόδων, ἧς ἐτησίως ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ εἰς χεῖρας ἐμοὶ ἵναί σοι φίλον, κάμω φίτερον εὐδὲν ἔσται, οὐδὲ μᾶλλον αἰρατόν· μόνον εἰ αὐτὸς στρατηγείης πρὸς τὸν πόλεμον. Σὺ μὲν οὖν, ὃ τι διανοῶμαι πράττειν ἔχειν περὶ ἑμαυτοῦ· ἐγὼ δὲ σοὶ καὶ ἅ σε δίκαιον ποιεῖν προσέθηκα, μᾶλλον δὲ ἀναγκαῖον. Τούτων γὰρ χωρὶς, οὐδὲν ἕτερον ἐξέσται πράττειν. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐκατέρου ἀπεκρίνατο.

Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ αὐθοῖτο παρὰ Συναδηνῶ τῷ

Jacobi Pontani notæ.

Crotoniatas palæstra et gymnico certamine in primis, et supra alios valuisse, proditum est literis.

εἰρημέναι ἐδουχέραντο μὲν ἐπιπολύ, τὴν ἀπορίαν ἴδῃ καὶ κῆτος τὴν πανταχόθεν συναρῶν. Ὅπως τῶν περὶ αὐτὴν τοὺς μάλιστα ἐν λόγῳ συναγαγῶν, καὶ πάντα ἔκφορα θέμενος ἕσαδ βασιλεὺς διαλεχθεῖη, ἐπέτρεπεν ἕναστων ὃ τι ἂν δοκῇ συνοίσειν λέγειν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, καὶ πρὶν Καντακουζηνὸν ἔφρασαν τοιαῦτα εἰρηκάναι, αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους περὶ ᾧ πρῶτα ἐόντων νομῶν βουλευομένων, πρὸς τὴν ἴσην ἀπορίαν πανταχόθεν ἄγεσθαι. Πολλῶν γὰρ ἀνάλοιμάτων χρεῖα πρὸς τοσαύτην στρατικὴν καὶ οὕτω κλυδῶπανον, εἰ μέλλομεν ἐνταῦθα διακαρτερεῖν· πρὸς ἃ οὐκ ἔξαρκεῖσιν τὰ κοινὰ ἴμῖν χρήματα οἰόμεθα. Μονομάχος δὲ ὁ μέγας κωνσταντῶλος συνέσειτα τῶν ἄλλων ὑπερέχων, καὶ πρὸς στατηγίας οὐδενὸς λειπόμενος τῶν τότε, καὶ διὰ ταῦτα καὶ περὶ βασιλέως Ἀνδρονίκου πολλῆς ἀπολαύων εὐμενείας, καὶ πόλεων διοικήσεως, καὶ στρατοπέδων ἡγεμονίας πιστευόμενος ἀεὶ, τὸ κολακείαις, εἶπε, καὶ ἀπάταις χρῆσθαι, καὶ ἕτερα μὲν φρονεῖν περὶ τῶν πραγμάτων, ἄλλα δὲ λέγειν χαριζόμενον τοῖς ἄρχουσιν, οὐ μόνον ἀγεννῶν καὶ ἀνελευθέρων εἶναι νενόμικα ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῖς πράγμασι τὰ ἔσχατα λυμαινεσθαι. Πολλοὶ γοῦν Ῥωμαίων καὶ βασιλεῖς καὶ στρατηγοὶ πολλοῖς καὶ μεγάλαις συνασχέθησαν δεινοῖς διὰ τὴν νόσον ταύτην, καὶ τῷ ὑπηκόῳ προσδιέφθειραν, καὶ ἑαυτούς. Ὅτε τοίνυν οὕτω δεινὴ ἢ ἐκ τῆς κολακείας βλάβη, δέον αὐτὴν καὶ ἡμᾶς ἀποθεμένους, ἀνευ τινὸς περικλύματος, ἃ σφίσι τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ῥωμαίοις οἰόμεθα συμφέρον λέγειν. Εἰ δὲ τις ἐκ τῶν λόγων ἔφαται ἀνία, οὐ χρὴ τοῖς λόγοις προσλογίζεσθαι, οὐδὲ τῇ γνώμῃ τοῦ εἰπόντος, ἀλλ' αὐτῇ τῇ φύσει τῶν πραγμάτων. Οὐ γὰρ τὰ πράγματα πέφυκε γίνεσθαι ὅσοιπερ οἱ λόγοι. Ἀλλὰ τῇ τῶν πραγμάτων φύσει ἐξ ἀνάγκης καὶ οἱ λόγοι συναξομοιοῦνται. Εἰ γὰρ ἐξῆν πρὸς ἡδονὴν τῶν λόγων γινόμενων, καὶ τὰ πράγματα συμμεταβάλλεσθαι, οὐδὲν ἂν ἦ ἀνοητότερον τοῦ μὴ τοῦτον τὸν τρόπον αἰρουμένου συμβουλευεῖν. Νυνὶ δὲ ὡς δρῶμεν, οὐ μικρὰ τις ἢ ζημία ταύτης τῆς ἡδονῆς, ἀλλὰ θάνατος τῶν ἐλομένων. Τοῦ πολέμου τοίνυν τοῦ ἐμφυλίου τούτου κεκινημένου δύναμιν μεγάλην περιδεδλημένος ὁ Καντακουζηνὸς ἐνθάδε ἦκεν εὐθύς ἔξαρχῆς, πρὸς ἣν οὐδὲ ἀντιβλέπειν σύμπαντες ἡδονηθήμεν ἤμας. Ἐν Γυναϊκοκλάστρῳ δὲ τῆς περὶ αὐτὸν συμβασιῆς ἀποστασίας, καὶ τοιαύτης περισχούσης κακοπραγίας, οἷα καὶ τὸν μάλιστα καρτερικώτατον ἐθροίσθησαν ἂν δικαίως, ἐκεῖνος οὐκ ἀπαῖπα πρὸς τὴν συμφορὰν οὐδὲ ἐυέδεικεν· ἀλλ' ἅμα τοῖς περιλειφθεῖσιν ἀπεχώρει πρὸς Τριβαλοὺς συνταταγμένος, ὥσπερ μηδενὸς κινου-

A periniquè tulit, videns ipsemet quibus undique laqueis ac periculis cinctus esset. Nihilominus honestissimis comitum suorum convocatis, et imperatoris responso exposito, unumquemque quid expedire arbitraretur, edisserere jussit. Tum illi affirmare, etiam antequam Cantacuzenus ista diceret, inter se quid nunc agendum foret, quæsisisse, et æque in re tam perplexa consilium reperire nullum potuisse. Tantas quippe copias, si hic perduret, sine magno sumptu alii non posse: nec his alendis ex ærario pecuniarum satis suppeditaturum. At Monomachus, magnus constans, prudentia cæteris antecellens, et illius memoriæ ducem nulli postponendus, atque idcirco imperatori Andronico eximie charus, cuique urbes semper et exercitus committebantur: Assentari, inquit, et in fraudem impellere, et aliud conditum in pectore, aliud in lingua promptum habere, gratiam principum aucupantem, non solum hominum parum ingenuorum ac liberalium, sed rebus etiam ipsis perniciosissimum esse duco. Qui morbus (24) complures Romanorum imperatores, ac duces multis nec levibus malis implicuit: unde cum iis quos in ditione ac potestate habebant, se ipsos quoque perdiderunt. Quoniam igitur tam noxia est assentatio, oportet et nos illa ommissa, citra velamentum quæ nobis aliisque Romanis omnibus conducere putamus, in medium proferre: et si dicta nostra duriora minusque jucunda fuerint, non dictis id neque voluntati dicentis, sed ipsi rerum conditioni ascribere; non etenim rerum natura sermonem, 555 sed naturam rerum sermo necessario imitatur (25). Nam si ad voluptatem orationis etiam res immutare et accommodare liceret, nihil esset insipientius quam nolle hac ratione consulere. Atqui videmus, qui se hac suavitate passi sunt deliniri, eam non quavis pœna sed ipso interitu expiare. Bello igitur hoc civili exorto, Cantacuzenus cum non mediocri potentia huc statim a principio veniebat, quam omnes nos nec intueri sustinebamus. Gynæcocastrum autem cum a suis desertus, tali ærumna fatigaretur, quæ etiam longe patientissimum de gradu merito dejecisset, ille infractus et inamutabilis cum reliquis in Triballos ordinato agmine discessit, perinde ac si nihil novi accidisset: nobis post tantam perturbationem, et secessionem militum a tergo enixe instantibus ac tumultuantibus. Jam vero apud Triballos sic omnes sibi devinxit, tan-

Jacobi Pontani notæ.

(24) Animi vitia, pravitates et consuetudines parum bonas ac laudabiles, latinitatis auctores vocant morbos, imitari Græcos videlicet: et animum his affectum, ægrotare dicunt, et ægrotum animum. Proinde etiam medicinam animi, et curari animum. Pro multis unus testis sufficiat Ciceron, cujus hæc sunt verba Tusculan. 2: *Quid qui pecunie cupiditate, qui voluptatum libidine fatiantur, quorumque ita perturbantur animi, ut non nullum absint ab insania, quod insipientibus omni-*

bus contingit: his nullane est adhibenda curatio? utrum quod minus nocent animi ægrotationes quam corporis, an quod corpora curari possint, animorum nulla medicina sit? At et morbi perniciosiores pluresque sunt animi, quam corporis, etc.

(25) Verba sunt signa et notæ rerum, non autem res signa et notæ verborum. Et res verbis priores sunt. Itaque sentiendum et loquendum ut rerum natura fert.

taque benevolentia principes eum coluerunt, ut non peregrinus et calamitosus ad eos confugisse, sed principatus illi tanquam paterna hereditas deberi videretur omnesque ut ipsi despotæ obtemperarent, et ejus causa nihil non facerent. Quod vel inde patet. Nam cum nos legatos eo semel iterumque misissemus, multisque oppidis cedere vellemus, si illum e medio sustulissent, petitionem repudiarunt: et velut de compacto salutem ejus principatui suo dilatando præbulerunt. Nuper a Berrhæolis receptus, brevi tempore adeo crevit, ut, nisi tu opportunissime nobis affuisses eurgumque felicitatis ejus repressisses, multarum urbium dominus usque hodie evasisset. Nam occidentales omnes ei diligenter parant, et jam quoque Thessalia, et circum Berrhæam oppidula, atque castella ei se subdiderunt. Quod si tu coactus discesseris (difficultas enim sumptuaria te diu admodum manere non sinet), Acarnania et alia continens nullo labore accedent. Nam et pridem adventum illi us mire in eum affectu expectant, quod ipse diutius apud eos habitando certo comperi. Sive igitur in Cantacuzeni, non in Triballi fidem ac ditionem sese contulerint (alterum enim horum oportebit), juris illius factæ, rursus in Romano imperio numerabuntur: sive Crætes eas domuerit, partem maximam Romanus principatus ac ipso minor erit. Attamen etiamsi istuc fiat, quod optimum apparet, gravissimo nostro incommodo fiet. Jam enim amplificata potentia, magnas inde copias ducens, **556** nos solum brevi Macedoniam tenebit, sed etiam formido, ne et nos horribiliter invadat. Complures enim, qui nunc in Augustam videntur propendere, ad illum deficient, cui exercitus pene totus, et fortissimi quique Romanorum additissimi sunt, quod nec nos latet. Quæ perpendenda, et non expectata necessitate, cum eo de pace agendum belioque finem imponendum sentio. Nunc siquidem rebus adhuc utroque versum inclinantibus, et quid futurum sit, utrisque nescientibus, nullo negotio hlectetur: quanquam et ante hoc tempus, ut accepit, suapte impoiso a pace non abhorruit. Quod si vicium accessione corroboratus, opinio bello se potiorum futurum speraveris, timeo ne tunc pace desideranda frustra laboremus, et cum nobismet ipsis, tum Romanis cæteris cladem non mediocrem invexisse judicemur. Seu enim nos vincat, id, omnibus jam ad eum adjunctis, præter dedecus, etiam non vulgare periculum habebit: seu armis resistamus, urbes ab utrisque obsessæ graviter afflictabuntur, in servitutem redactæ scilicet, ultimisque cumulatæ miseriis, et Romanum imperium ipsum in se corruet, atque ab isto infrugifero dissidio pessumdabitur. Si itaque ab imperatrice, patriarcha et aliis, in quorum auctoritate tota est respublica, sic habes imperium, ut rationem non reposesaris, et quæ censes utilia licet tibi statuere, legationem ad eum de pace securus mitte; nam et imperatrici, et reliquis

A γεγεννημένου, ἡμῶν μάλιστα ἐπιχειμένων καὶ θορυβούτων μετὰ τὴν τσαούτην ταραχὴν, καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν στρατοπέδου τὴν διχοστασίαν. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐν Τριβαλοῖς, οὕτω πάντας ἐξήρτησεν ἐκυτοῦ, καὶ τσαούτην ἐπεδείξαντο τὴν εὐνοίαν οἱ δυνατοὶ τῶν Τριβαλῶν, ὡς δοκεῖν οὐκ ἐπιπλὺν εἶναι καὶ συμφοραῖς χρησάμενον πρὸς αὐτοὺς καταφυγεῖν, ἀλλ' ἐκ πατρῶου κλήρου τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσέκειν ἐκείνων, καὶ πάντας ὡς θεοπότη προσείχον, καὶ πάντα ἔπραττον ὑπὲρ αὐτοῦ. Δῆλον δέ. Καὶ γὰρ ἡμῶν πρᾶσθαι καὶ ἀπαξ καὶ δις πρὸς αὐτοὺς πεποιημένων, καὶ πολλῶν παρεχωρούντων πόλεων ὑπὲρ τοῦ τοῦτον διαρθεῖσθαι, οὐκ ἐδέξαντο· ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συνθήματος κοινοῦ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν τοῦ τὴν σφετέρην ἀνεξίν ἀρχὴν προείλουτο. Νυνὶ τε ὀλίγω πρότερον, ἐπεὶ Βιβρόσιωσαι εἰσιδέξαντο, οὕτως ἠθέλητο ἐν χρόνῳ βραχεῖ, ὥστ' εἰ μὴ σὺ ἐπιχειρότατα ἐγένου πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν φερόν ἀνέστειλας τῆς εὐτυχίας, πολλῶν ἂν ἦν κύριος πόλειον ἄχρι νῦν. Αἱ γὰρ κατὰ τὴν ἐσπέραν κᾶται μάλιστα αὐτῷ προσέχουσι· καὶ νῦν μὲν Θεσσαλία τε ἐστὶν αὐτῷ ὑπήκοος, καὶ αἱ περὶ Βιβρόσιαν πόλεις, καὶ τὰ φρούρια· ἂν ἔ' αὐτῆς ὑπ' ἀνάγκης ἀναχωρήσῃ, μένει γὰρ ἡ θαπάνη οὐκ ἔσσει ἐπιπλείστον, Ἀκαρνανία ῥᾶτια προσχωρήσει, καὶ ἡ ἄλλη ἔπειρος Ἠάλαι γὰρ προσδέχονται αὐτοῦ τὴν ἀφίξιν, καὶ πολλὰν περὶ αὐτὸν ἐνδείκνυνται τὴν εὐνοίαν, ὥσπερ οἶδα σαφῶς αὐτῆς πολλὸν παρ' ἐκείνῃς διασφύσας χρόνον. Εἴθε μὲν οὖν ἐκείνῃ προσχωρήσκειν, καὶ μὴ Τριβαλοῖς· οὐδὲν γὰρ θάτερον ἀνέγκη· καὶ ὑπ' ἐκείνῳ μὲν γεγεννημένοι, ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων αὐτῆς τελέσουσιν ἡγεμονίαν· ἂν δὲ Κράλης αὐτῆς ὑποποιήσῃται, τῷ μεγίστῳ μέρει ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ ἐλάττω ἔσται ἑαυτῆς. Ὅμως εἰ καὶ τοῦτο γένοιτο τὸ βέλτιστον δοκοῦν, ἀλυστελέστατον ἡρῆν φανείται· μέγας γὰρ ἦδη γεγεννημένος, καὶ πολλὴν ἐκείθεν ἔχων δύναμιν, οὐ μόνον Μακεδονίας ἐστὶ ἀρχὸν ἐν ὀλίγῳ, ἀλλὰ δίδωκα μὴ καὶ ἡμῖν ἐπίληθῃ φοβερός. Πολλοὶ γὰρ τῶν δοκούντων εὐνοῶν εἶναι βασιλίδι νῦν, ἐκείνῃ προσχωρήσουσι· στρατιᾶς τε γὰρ τὸ πλείστον καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Ῥωμαίων ἀριστοὶ, ἐκείνῃ μάλιστα προσέχουσι, ὥσπερ ἀγνοοῦμεν οὐδ' αὐτοί. Ἄ προσέκειν οἶομαι σκοπεῖν, καὶ μὴ περιμένειν τὴν ἀνάγκην· ἀλλὰ διαλέγεσθαι αὐτῷ περὶ εἰρήνης, καὶ τὸν πόλεμον καταλύειν. Νῦν μὲν γὰρ ἐτι τῶν πραγμάτων ἐπαμφοτερίζοντων, καὶ ἀθλήου τοῦ μέλλοντος ὄντος ἑκατέρου, πεισθήσεται ῥηδῶς· καὶ τοὶ καὶ πρότερον, ὡς ἀκούω, πρὸς τοῦτο καὶ οἰκοθῆν κεκινημένος. Ἄν δὲ δύναμιν τινα προσλάβηται, καὶ ἐν ἀλπίσι γένηται τοῦ πάντως περιέσθαι ἐν τῷ πολέμῳ, δίδωκα μὴ ζητοῦντες τότε τὴν εἰρήνην, ἀνήνυτα πονῶμεν, καὶ σφίσι τε αὐτοῖς μεγάλων αἰτίων κινδύνων καὶ τοῖς ἄλλοις φαινόμεθα Ῥωμαίοις. Ἄν τε γὰρ ἡμῶν περιγένηται πάντων αὐτῷ προσχωρητάντων, πρὸς τῷ εἰσχυρῷ, καὶ κίνδυνον οὐ τὴν τυχόντα ἔχει, ἂν τε πρὸς τὸν πόλεμον ἀντίσχωμεν, μεγάλας ὑποστήσονται συμφορὰς αἱ πόλεις ὑφ' ἑκατέρων πολιορκούμεναι, καὶ ἐξανδραποδιζόμεναι, καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένουσαι, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ, αὐτῆ ἑαυτῇ περιπεσεῖται, καὶ δια-

φθάρησεται ὑπ' ἀνοήτου φιλονεικίας. Εἰ μὲν οὖν A
παρὰ βασιλίδος καὶ πατριάρχου, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι
τῶν πραγμάτων ἀρχοῦσιν ἀνοπεύθονον ἔχαις τὴν
ὀρχήν, καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα λυσιτελεῖν ἔξασσι
βουλευέσθαι, πρεσβείαν ἤδη πρὸς ἐκεῖνον ποιοῦ περὶ
εἰρήνης, καὶ μηδὲν σε δορυθεῖτω. Βέλτερά τε γὰρ
ὁμοῦ καὶ λυσιτελέστατα καὶ βασιλίδι, καὶ πᾶσι τοῖς
ἄλλοις κοινῆ βουλεύσῃ. Εἰ δὲ προσκρούσιν ἐκείνοισι
οὐκ ἔθελαις, τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ἣν ἔχουσι γνώμην
ἀγνοῦν, ἀλλ' ἐμοὶ δέσμαι τριήρη μίαν παρασχέιν,
ὡς ἂν γενομένου ἐν Βυζαντίῳ, καὶ συμβουλευσας
ὅσα μοι δοκῶ βελτίω εἶναι, ὀλίγων εἰσηγήμερῶν τὴν
περὶ τῆς εἰρήνης ἐκείνων ψῆφον φέρων ἐπικνήξω.
Μονομάχος μὲν οὖν τοιαῦτα περὶ τῆς εἰρήνης διε-
λέχθη μετὰ πατριάρχει· ἦν γὰρ ἐκ τῶν τρόπων
πλείστην παρὰ πᾶσι τὴν αἰδῶ καρπούμενος, καὶ οἱ B
μὲν ἄλλοι οἱ παρόντες, εὖ μὲν ἔρασαν ἐκεῖνον βεβου-
λευέσθαι, καὶ ἐπέθοντο· τὴν δὲ τοῦ δέχεσθαι ἢ μὴ
τὴν εἰρήνην, δύναμιν τῷ μεγάλῳ ἀνετίθεσαν δοῦκί.
Ἐκεῖνος δὲ, ἤθως μόνον τοὺς λόγους ἀποσεισμένου
θεΐσας, καὶ, Ποία τις ἂν εἰρήνη γένοιτο πρὸς Καντακουζηνόν;
εἰπὼν, ἄλλο δὲ μηδὲν προσθεῖς, διέλυσε
τὸν σύλλογον, μηδὲν πρὸς Μονομάχον μήτε πρὸς ὀρχήν,
μήτε πρὸς ὕβριν φάμενος, ὥσπερ εἴωθει πρὸς
τοὺς ἄλλους, εἰ τις περὶ τοιούτων ποιοῖτο λόγους πρὸς αὐτόν.

557 CAPUT LXI.

*Artauchus Cralem ad arma sollicitat. Crates dolose obsides a Berrhoeis petit. Imperatorem ad consul-
tationem insidiosè evocat, et quomodo ab eo sit delusus. Laus divinè providentiæ erga imperatorem.
Artauchus Berrhoeotus ad defectionem hortatur, cui aculeatissime rescribunt, eumque contemunt et in
fide imperatoris permansuros ostendunt. Miraculum de imperatore a sagittario non læso, etiam tertium.
Petit veniam sagittarius. Aquantur Deo gratia.*

Πρὸς Κράτην δὲ πρεσβείας ποιοῦμενος συχνάς,
ἔπεισε καὶ φανερώς χρήματα πολλὰ τὰ μὲν δίδου, C
τὰ δὲ ἐπαγγελόμενος, πόλεμον ἀρασθαι πρὸς Καν-
τακουζηνόν τὸν βασιλέα. Καὶ πρῶτα μὲν πρέσβεις
πέμψας εἰς Βεβροῖαν, ὁμήρους ἦται τοὺς παῖδας τῶν
ἀρίστων· πρόφασιν μὲν, ὡς σπουδαζῶν ὑπὲρ βασι-
λέως, μὴ κατ' ἐκείνων ἐπιβουλεύῃ, τῇ δ' ἀληθείᾳ
Βεβροιώτας αὐτῷ ἐκπολεμῶσαι διανοηθεῖς, ὡς
κακῶς περὶ αὐτῶν βουλευσαμένῳ, καὶ τοὺς παῖδας
ἰδίως ἕνεκα ὠφελείας καταπροσμένῳ Τριβαλοῖς. Βα-
σιλέως δὲ πρὸς μὲν τοὺς ὁμήρους φανερώς ἀπαγο-
ρεύσαντος, τῆς δὲ περὶ αὐτὸν εὐνοίας καὶ προνοίας
ὠμολογηκότος χάριτας πολλὰς, θαρρῆν τε εἰπόντος,
ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἐκ Βεβροιωτῶν ἀπαντήσει δυσχερὲς,
μὴ γνώμῃ σπουδαζόντων ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν
ἐνδεικνυμένων εὐνοίαν, ἐκεῖνος ἐτρέπετο πρὸς δευ-
τέραν πείραν, καὶ μετεκαλεῖτο βασιλέα πρὸς αὐτόν, D
ὡς περὶ τινῶν ἀναγκαίων βουλευσόμενον μάλιστα
διατρίβοντα ἄγγος. Ἐρασκε γὰρ ἐκ Παιόνων τῆς ἀρ-
χῆ, νεώτερά τινα κενηθῆσθαι, καὶ πολλὸν αὐτῷ τὸν
ὕβριον παρέχειν. Δι' ἃ φήθη ἀναγκαῖον κοινῆ σκω-
φασμένους, οὐδὲ γὰρ ἐτέρῳ μᾶλλον πεποιθέναι βασι-
λέως διὰ τε τὴν προσοῦσαν εὐνοίαν, καὶ τὴν περὶ
τὰ τοιαῦτα σύνεσιν πολλήν καὶ ἐμπειρίαν, ἃ δοκῶ
λυσιτελεῖν ἔλθεσθαι. Βασιλέως δὲ οἱ φίλοι, κρύφα
τὴν ἐπιβουλήν ἐμήνυσον ἰδουλεύσατο γὰρ εἰ δύναται
συλλαμβάνειν, καὶ παρήκων φυλάττεσθαι ὡς δύν-
ων. Βασιλεὺς δὲ ἵνα μηδεμίαν πρόφασιν δοκῆ παρ-
έχειν πρὸς τὸν πόλεμον, ἀγνοίαν ἀπάντων ὑπεκρί-
ναιτο. Πέμψας δὲ Μανουὴλ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν,
καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιόν, ἐδήλου ὡ, αὐτοῖς ἀδύνατος

communiter nulla re melius utilitasque consulueris
Sin apud eos offendere non vis, quia tuo animo
ad pacem sint ignoras, at mihi, amabo, unam
triremem indulge, ut cum Byzantium exierero, et
quod in rem siet persuasero, paucis diebus eorum
calculum revertans, revertar. Monomachus ad
hunc modum, et cum libertate locutus est; erat
enim propter morum integritatem venerationi
omnibus. Et alii quidem consilium laudabant,
ibantque pedibus in ejus sententiam; pacis autem
complectendæ aut aversandæ arbitrium magno
duci deferebant. Qui duntaxat abutans (qui mos
est orationem alicujus repellentiam), et nihil
addens præter hæc verba, Et quæ tandem pax cum
Cantacuzeno? conventum solvit, nec quidquam
iracundius, aut contumeliosius in Monomachum
jecit, ut in alios solebat, si quis super re hujasce-
modi mentionem apud se intelisset.

Ἐκεῖνος δὲ, ἤθως μόνον τοὺς λόγους ἀποσεισμένου
θεΐσας, καὶ, Ποία τις ἂν εἰρήνη γένοιτο πρὸς Καντακουζηνόν;
εἰπὼν, ἄλλο δὲ μηδὲν προσθεῖς, διέλυσε
τὸν σύλλογον, μηδὲν πρὸς Μονομάχον μήτε πρὸς ὀρχήν,
μήτε πρὸς ὕβριν φάμενος, ὥσπερ εἴωθει πρὸς
τοὺς ἄλλους, εἰ τις περὶ τοιούτων ποιοῖτο λόγους πρὸς αὐτόν.

Ad Cralem porro oratores missitans, ingentem-
que pecuniam partim datus, partim pollicens, eum
ad bellum adversus Cantacuzenum palam susci-
plendus inflammavit. Crates primum Berrhoeam le-
gatos mittens, filios optimatum obsides postulat,
simulans, se curare sedulo ne quid imperatori ab
ipsis insidiarum strueretur, cum revera Berrhoeo-
tas ei inimicos, et infestos reddere studeret ut
qui male de illis mereretur, quandoquidem eorum-
dem filios ad privatam utilitatem suam Triballia
tradi nihil pensi haberet. Imperatore obsides di-
serte recusante, gratiasque de benevola sollicitudi-
ne sui amplas agente, jubenteque confidere, nihil
sibi a Berrhoeotis oriturum incommodi, quibus
omnibus perinde charissimus esset, aliam instat
viam. Imperatorem, velut de quibusdam magni
momenti cum eo disquisiturus, ad se in propin-
quam accersit. Dicebat enim, Pæonas res novas
molitos, inde se magnopere turbari. Quare neces-
sarium duxisse, cum eo consultare; nemini enim
plus fidere, et propter eam qua ipsum prosequa-
tur benevolentiam, et propter eximiam in hoc ge-
nere prudentiam, exercitationemque videndi et
eligendi quod in talibus negotiis expediat. Cæte-
rum amici clam detectis ejus insidiis (cogitaverat
enim illum capere, si posset) ut pro malevolo ho-
minem caveret, admonerant. Imperator, ne causa
et origo belli ullo modo a se profecta videatur,
ignorantiam omnium simulando, Manuelem junio-
rem filium, et Angelum consobrinum mittit, per-
que eos significat, se urbem deditione adhuc re-

centi, et nondum confirmatis civium erga se studiis relinquere non posse, praesertim cum hostes vicini sint, et obsidio timentur. Mittere autem filium, et consobrinum, ut ubi per eos resciverit, de quibus summum expetat consilium, sententiam illi utilissimam proferat. Grales, quoniam quid in consultatione poneret, non habebat (hoc enim legumentum, et involucrum quoddam tantummodo insidiarum erat), **558** de aliis nonnullis, prioribus nequaquam consentaneis collocatis, domum eos remittit. Breve intercessit spatium, cum, quod insidiis nihil promovisset, persona abjecta manifestum illi bellum denuntiat. Missis namque legatis, pacem et foedus rescindit: Augustae, se, si quid posset, opera laturum; ipse, quid sibi conduceret, apud animum cogitaret. Hac denuntiatione belli Triballiei plebe non leviter perterrita, imperator et optimates ejus de providentia Deo gratias egerunt. Nisi enim is desuper extenta manu eos servasset, quid tandem Gralem, cum eos in manibus haberet, interficereque facillime posset, quid, inquam, prohibuisset? Enimvero, cum ab imperii administratoribus multo plus pecuniarum, et urbium ei offerretur (quas namque omne ipsi teneant, iis plures citra ullam sollicitudinem, laboremque ab eis accipere licebat), tum quidem nihil factum hujusmodi, sed semel iterumque eorum legationem rejecisse: nunc autem quando nocere nequit, tota mente, et cogitatione illa moriri, quae tunc dicto citius efficere potuisset. Unde constare, quam tunc probitatem, candoremque in ipsos praese tulisset, non ejus ingenii, sed caelestis auxilii fuisse. Nunc quando ipsi securitatem invenerint, illam cogitationes suas aperire. Apocauclus bello contra imperatorem desperato, cuniculos agere, ut antea, et varie insidias tendere instituit; ad Berrhoetas enim latenter ita scripsit, Scire se, ipsos non suopte nato ad Cantacuzenum, communem Romanorum hostem declaratum, et filiorum imperatoris insidiatorem, sed quia Triballorum armis premebantur, necessitate adactos accessisse: aliquid inde emolumentum sibi promittentes, quod audissent Gralem foedus cum eo, societatemque pepigisse. Verum istuc merum errorem, ac ludibrium fuisse; illum quippe jam non dissimulante a se stantem, Cantacuzenum oppugnare decrevisse. Quare, si mutata mente communitati, et privatim sibi quisque prospectum velint (nempe ut ipsum detineant, nec discrimen effugere sistant; se enim brevi cum totis copiis in illum moturum), consultissime facturos; multa enim, et exquisita tum ab adolescente imperatore Joanne, tum a se beneficia relaturos. Si obtemperare detrectent, illumque animis complexi, secum pugnare voluerint, atque eo amenitae progressuros, **559** ut demum post multarum acerbissimarum experientiarum discant, melius fuisse auscultare quam eo miseriarum devenire. Berrhoete epistola prius imperatori ostensa, sic rescripserunt: Haud mirum, Apocauche, quod contra

Α εἴη τὴν πόλιν ἄρτι προσχωρήσασαν καὶ οὐπω πρὸς τὴν αὐτοῦ εὐνοίαν βεβαίως ἐδρασημένην καταλείπειν, Ἄλλως τε καὶ τῶν πολεμίων ἐπιχειρήσασαν, καὶ προσδοκίμων ὄντων αὐτοῖς ἐπιστρατεύσειν. Τῶν οὖν δὲ πέμψεις, καὶ τὸν ἀνεψιὸν, ἵνα οἱ αὐτῶν πυθόμενος περὶ τῶν ἀπὸ συμβουλεύσειν γνώμην ἐξενέγκῃ τὴν μάλιστα αὐτῷ συνοίσουσαν. Ὅδ' ἐπεὶ βουλευέσθαι εἶχε περὶ οὐδενός, σκέψεις γὰρ καὶ προφάσεις τὰ τοιαῦτα ἔβασαν, καὶ τῆς ἐπιβουλῆς περικαλύμματα, περὶ ἄλλων τινῶν αὐτοῖς διαλεχθεὶς ἤκιστα συμβαινόντων οἷς ἕξιόν προτέρον, οἷκαθεν ἀπέπεμπεν. Ὑστερον δὲ ὀλίγον, ἐπεὶ ἐπιβουλεύων ἀνύειν τὸ δυνατό οὐδὲν, τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, κατήγγελλε φανερώς τὴν πόλιν πέρμψας γὰρ πρεσβείαν πρὸς βασιλέα, τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην καὶ τὰς σπονδὰς διέλυε, καὶ τοὺς ἔρχους βασιλεῖ φάσκων συμμαχῆσαι, εἴ τι δύναιτο, αὐτὸν δὲ περὶ ἑαυτοῦ βουλευέσθαι ἅττα ἂν λυσιτελεῖν δοκῆ. Οἱ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀγγελίαν πολλοὶ τοῦ Τριβαλλικοῦ πολέμου ἐθεροβούοντο οὐ μετρίως. Βασιλεὺς δὲ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οἱ ἀριστοὶ πολλὰς ὠμολόγουν χάριτας θεῷ τῆς προνοίας τῆς περὶ αὐτούς. Εἰ μὴ γὰρ αὐτὸς ἀνωθεν διέσωζε χεῖρα ὑπερέχων, τί ἐκώλυε Κράτην ἡνίκα ἔχων ἐν χερσὶν αὐτοῦ, καὶ βῆστα δυνάμενος, διαφθείρειν; καίτοι γε πολλῶν πλειόνων ὑπο τῶν τὰ Ῥωμαίων διοικούντων καὶ χρημάτων καὶ πόλεων πορευομένων, ἃ γὰρ αὐτοὶ νυνὶ κατέχουσι, καὶ ἔτι πολλῶν πλείων ἔχειν ἐξῆν, πολυπραγμονήσαντα μηδὲν, τότε μὲν οὐδὲν εἰργαστο τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ἀπαξ καὶ ὅς πρὸς τὴν πρεσβείαν ἀπηγόρευε τὴν παρ' αὐτῶν, νυνὶ δὲ ὅτε βλάπτειν δύναιτο ἐκεῖνα πράττειν ἐπιχειρεῖ πᾶσαν ἐπίνοιαν κινῶν, ἃ τότε θάπτον ἢ λόγῳ, αὐτῷ ἐξῆν ἀνύττειν. Ὅθεν ὀλίγον εἶναι ἔβασκον, ὡς οὐδὲ τότε τοῦ ἐκεῖνου ἤθους ἢ περὶ αὐτοῦ εὐγνωμοσύνη ἦν, ἀλλὰ τῆς τοῦ Κρείττονος ἐπικουρίας. Νυνὶ δὲ ὅτε ἐν ἀσφαλείᾳ καθέστασαν αὐτοὶ τὴν οἰκείαν γνώμην φανεράν ποιεῖν. Ἀποκαυχος δὲ ὁ μέγας θυὸς, ἐπεὶ τὴν πρὸς βασιλέα μάχην ἀπηγόρευε, ἀφανὸς ἐπιβουλεύειν, ὡς περὶ καὶ πρότερον ἐπεχειρεῖ, καὶ παντοίας συνέβραπτεν ἐπιβουλὰς. Πρὸς γὰρ Βερρροιώτας κρύφα πέμψας, ἔγραψε τοιαῦτα. Ὡς εἶδει μὲν αὐτοὺς οὐχ ἔκοντι προσεχωρηκότας Καντακουζηνῷ, κοινῇ πολεμῆν τῶν Ῥωμαίων ἀναφανέντι καὶ τῶν βασιλέως ἐπιβουλήν παίδων· ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Τριβαλλικοῦ πολέμου πιεζομένους ὡσθῆναι ἐπὶ τοῦτο οἱ ἀνάγκην, νομίσαντες τι ὑπὸ τούτου ὠφελείσθαι, εἰς τὸ Κράτην συνθάνεσθαι σπονδὰς ἔχειν πρὸς αὐτὸν καὶ συμμαχίαν. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἢ ἀπάτη, καὶ φανακισμός. Κράτης γὰρ ἔδη φανερώς ἡμῖν προσθέμενος, ἐκεῖνος ἔγνωκε πολεμῆν. Εἰ μὲν οὖν μεταβιβάντες τὰ κοινῇ τε πᾶσι καὶ σφίσι αὐτοῖς λυσιτελοῦντα ἔλοισθε, ταῦτα δὲ ἐστὶ, κατέχειν τοῦτον, καὶ τὸν κίνδυνον μὴ εἶναι διαδιδράσκειν, οὐ πολλῶν γὰρ ὕστερον ἀφιζόμεθα ἐπ' αὐτὸν πανστρατιᾷ, ἀριστοὺς βουλευέσθε ὑπὲρ ὑμῶν αὐτῶν· πολλῶν γὰρ ἀπολαύσετε καὶ μεγάλων τῶν παρὰ βασιλέως τε τοῦ νέου καὶ ἐμοῦ εὐεργεσιῶν. Ἦν δ' ἀπειθήτε, καὶ ἐκεῖνος προστιθέμενος ταῖς γνώμας, γνώσεσθε πο-

λαμῖν ἡμῖν, εἰς τοσοῦτον ἀβουλίας ἤξετε, ὡς μετὰ A
 παῖραν πολλῶν ἀνιαρῶν εἴσεσθε, ὡς βέλτιον ἦν πεί-
 θεσθαι ἡμῖν, πρὶν εἰς ταῦτα ἔλθειν. Βεβροῖωται δὲ
 φανερά τῷ βασιλεῖ πρότερον ποιήσαντες τὰ γράμ-
 ματα, Οὐδὲν θαυμαστὸν, ἀντέγραφον, Ἀπόκαυχε, εἰ
 τοῦ πολλά εὐηργετηκότος, καὶ ἐρόπον τινὰ δεδηρι-
 ουργηκότος καὶ αὐτὸς καταξαναστάς, ὡσπερ ὁ τοῦ
 ψεύδους πατήρ καὶ αὐτὸς διδάσκαλος, κατὰ Θεοῦ τοῦ
 πεποιηκότος, καὶ βλασφημίας, ἀφίης κατ' αὐτοῦ
 πολλάς. Καὶ γὰρ κάκεινος κατὰ Θεοῦ. Οὐδὲ γὰρ
 κατὰ τὰλλα βασιάνου καὶ πονηροῦ ἐκείνου τινος
 ἀποδείξει τῶν ἐξητασμένων ἐπὶ φθορᾷ, αἵμασιν ἀν-
 θρώπων χαίρων καὶ στρέβλώσει, καὶ τροφὴν ποι-
 ούμενος τὰς ἐτέρων συμφοράς. Ἄ μὲν οὖν γέγραφε, ἀκριβῶς
 ἔχεται τοῦ φίλου ψεύδους· καὶ τούτου χά-
 ριν, ὡς πολλῶν ἄξια βαράθρων, ἀπεβρίψαμεν. Ἐν B
 δὲ μόνον πεισθησόμεθα ἀκριβῶς, οὐ κατὰ τὴν σὴν
 διάνοιαν, ἀλλ' ὡς ἡμῖν προσήκει. Βασιλέα γὰρ οὐ
 μόνον πάση δυνάμει καθέξομεν παρ' ἑαυτοῖς, ἀλλὰ
 καὶ ὑπὲρ δυνάμιν, εἰ οὐκ ἂν τε εἰπεῖν· δεῖσαν δὲ στρα-
 ταίαν ἐφ' ὑμᾶς, καὶ αὐτοὶ συνεφέμεθα καὶ συνα-
 γωνιούμεθα προθύμως. Εἰ δὲ ποτε συμβαίη δια-
 στήναι καὶ ταῖς σώμασιν, ἀλλ' οὐ ταῖς διανοαῖς καὶ
 τῷ βουλομένῳ τῆς ψυχῆς. Ἐκείνοις γὰρ οὕτω συν-
 εσόμεθα, ὡς καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν οὐδὲν
 ἄλλο μᾶλλον προὔργου ποιησόμενοι, ἢ τῆς ἐκείνου
 πρὸς ἡμᾶς εὐμενείας ἄξιοι φανῆναι. Τῶν ἀπειλῶν
 δὲ τῶν σῶν τοσοῦτον ἀπέχομεν ἐπιστρέφεσθαι,
 ὅτι αὐτῷ σοι παραινοῦμεν μᾶλλον τὴν ἀπὸ Θεοῦ
 δίκην δεδοικέναι, καὶ νῦν τε μεγάλας συμφοράς C
 ἐκδέχεσθαι σαυτῷ τε καὶ παισίν, οὕτως ἀδικώτατα
 οὐ περὶ βασιλέα μόνον, ἀλλὰ κοινῇ περὶ Ῥωμαίους
 καὶ διανοηθέντι, καὶ πράττοντι ἄχρι νῦν, καὶ μετὰ
 τελευτῆν, τὴν ἐν ἄδου καταδίκην, ἢ λησταῖς, καὶ ἀν-
 δραποδισταῖς, καὶ φονεῦσιν, οἷος σὺ, ἡτοίμασται.
 Οὐ γὰρ ἐπιλήσεται Κύριος τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν
 ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐλεγμούς ἐν τοῖς λαοῖς, ἡμεῖς δὲ ὡς
 δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ συμφέροντα πᾶσιν ἡρημένοι,
 οὐχ ὅτι τιμωρίας, ἀλλὰ καὶ ἀμοιβῆς τῶν τρόπων
 ἐκδεχόμεθα παρὰ Θεοῦ. Τοιαῦτα μὲν ἀντέγραφον
 αὐτῷ οἱ Βεβροῖωται. Ἐκεῖνος δὲ ἐπεὶ τῆς πρώτης
 παύσεως ἀπετόγγαγεν, ἐστράπετα ἐπὶ δευτέραν, καὶ
 Ἄλυσσιανόν τινα δεσμώτην καταχόμενον, ὡς τὰ
 Καντακουζηνεῦ τοῦ βασιλέως ἡρημένον, ἀγαθὸν D
 περὶ τοξείας ἔντα, θήρσις γὰρ ἠσχόλητο, καὶ ἀκρι-
 βῶς ἐξήσκητο περὶ ταῦτα, ἐπεισεν εὐ ποιῆσαι πολ-
 λὰ ἐπαγγειλάμενος αὐτὸν καὶ γένος, εἰ βέλαι τρώ-
 σαιε λάθρα βασιλέα δηλητηρίῳ κοχρισμένῳ, οἷς
 χρῆσθαι εἰώθειν ἐπὶ θηρίῳ. Παρήγει τε θαρδύνει, ὡς
 ῥᾶστα καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸ πρᾶγμα διανύσαντα.
 Ἦκουσε γὰρ βασιλέα Καντακουζηνὸν εἰωθέναι μέ-

tam bene de te meritum et quodammodo benefi-
 cium tuum et ipse, sicut mendacii pater et magister
 tuus contra Deum fabricatorem suum, insurgis,
 tanquam immodice maledictis eam ipseccis; nam
 et ille Deum. Neque vero cetera invidio aliquo et
 maligno damone, ex his qui ad exitium mortalium
 importandum exercitati sunt, inferior es, sanguis e,
 tortuosis fallacibus gaudens, et aliorum calamitates
 pro deliciis habens. Quae igitur scripsisti, expresso
 eum mendacio, quod tibi audiam est, conjuncta
 sunt: ideoque ea, ut nullis digna barathris, abje-
 cimus. Unum tantummodo, non quidem ex mente
 tua, sed ut nos decet, praestabimus. Imperatore
 siquidem non solum pro viribus, sed et supra
 vires, si dici potest, apud nos retinebimus. Quod si
 in vos arma moverit, una sequamur, pugnasque
 cupide capessemus. Quod si quando corporibus
 nos disjungi contigerit, sententia certa et volun-
 tate non continget: quibus adeo copulabimur,
 ut dies noctesque nullum majus operae pretium
 facturos existinemus, quam si nos ejus amore
 dignos praebemus. Tuis autem minis usque eo non
 moveamur, ut te ipsum hortemur potius, divitiarum
 additionem metuas, et tibi ac tuis insignes ea
 hac vita æruas exspectes: qui non modo in
 imperatorem, sed in Romanos universos usque
 hodie sceleratissimus existeres, et post mortem
 tormenta apud inferos, quae latronibus, plagiaris
 et homicidis, qualis tu es, constituta sunt. Nec
 enim obliviscetur Dominus facere vindictam in ins-
 tionibus, et increpationes in populis. Nos contra,
 qui justitiam cum utilitate spectamus in omnibus,
 non solum poenam nullam, sed recte factorum re-
 muneracionem potius a Deo exspectamus. **560** **B**
 Βερρῆοται. Apocanchus primo conatu frustratus,
 alterum adhibuit, et Alusianna quendam, et Cilan-
 tacuzeni partium, vinculis detentam, proventus
 sagittarium, venationi deditam, et in ea arte fa-
 cienda excellentem, montes aureos ipsi ei generi
 ejus pollicitus induxit, ut fortim sagitta veneno-
 sissima (26), qualibus inter venandum uti consueve-
 rat, imperatorem vulneraret, jubens confidere, se
 negotium sine negotio confecturum. **560** **B**
 rra enim Cantacuzenonem sub noctem in loco quo-
 dam specto solere consistere, ibique veste posita
 ab aestivo calore corpus refrigerare, in quo posset
 commode peti. Atque haec sagittariam, nec ipsam
 loci ignaram, docebat. Qui carcere levati vehem-
 enter cupiens, promissorumque praestantiam bene-
 ficiorum reputans, operam condidit. Βερρῆοται
 ingressus, nocte ingruente ad locum ascendit, im-

Jacobi Pontani notæ.

(26) Fuit hoc olim in more quibusdam gentibus.
 De Mibis Aethiopiae populis Silius libro III :
 ————— scelerataque succis
 Spicula dirigere, et ferrum infusare veneno,
 Virgilius, IX, Aeneid :
 Vultatorem Amycum : quo non felicior alter
 Ungere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et libro X :

*Te quoque magnanimo videntur, Ismare, gentes
 Vulnera dirigerè, et colamos armare veneno.*

Adde Horatium, ode 22, lib. I :

*Non eget flavi jaculis, nec arcu,
 Nec venenatis gravida sagittis
 Fusce pharetra.*

peratorem pro consuetudine illis stantem, et pro-
 sentes alioquentem tangere parat. Jamque arcum
 curvaturus, sagitta nervo, imprudente illo excidit.
 Cum qui delapsam tolleret non haberet (stabat
 namque super muro urbis, et telum intra cecide-
 rat) timeret autem, ne in talis machinatione sceleris
 deprehenderetur, expectans, quomodo imperator
 preterisset, sublata sagitta domum concessit, co-
 mmissio ut sequenti nocte facinus iteraret. Adest
 nox, opus rursus aggreditur, cum telum similiter
 manu elapsum, re infecta, hominem remittit. Tertia
 nocte rediens, studiosissime cavet, ne idem sibi,
 quod antegressis noctibus accidat. Tendenti ar-
 cum, nervus totus ita aequaliter dirumpitur, ut si
 cultro esset dissectus, et erat, ut affirmabat ille,
 novus plane ruptioque difficilissimus. Ille cogitare
 cepit, inaniter se laborare, divinam quamdam esse
 vim, quae imperatorem tueretur, quaque primum
 cum impia audentem frustraretur; maxime cum
 eum et arcum ejus pedibus advolutus, rem omnem
 ab illo confiteretur, multis precibus et magno
 dante male persuasum esse, ut eum, si possent, in-
 cederet, quo pacto telum ex manu exciderit, et
 ad extremum nunc nervus diruptus sit, cujus ratio
 nulla pateat, veniamque rogat, quomodoquidem non
 magis contra imperatorem quam contra ipsum
 Deum manus impie moverit. Si etiam superbo
 damnetur, latatum quidquid imperator meruisse
 statuerit. Haec ille narrante, cum alii astantes pro
 imperatore admirabiliter conservato iudicantes Na-
 tumi gratias agebant, tum ipsi etiam in lacrymas
 erumpabant, recogitantes justam Dei iudicium, et
 quomodo nihil lateat ejusdem providentiam, pro qua
 que imperator suspirans eum laudabat, quod se
 non levius ab improbis insidiatoribus tutatus
 esset. Hominem autem non vanis sociis, **561** sed
 insuper deus complacitus donavit, quod admi-
 ratione dei opera, multis utilitatibus inde percipien-
 tibus invenire non cessaret.

ταυτοῖς μάλιστα, ἢ καταθεῖτο χάρις ἀδικῶν κεκοιμηῶν.
 βασιλεὺς ἐπιφρονίσαστο ὡς δίκαια. Ταυτὰ διεγερμένου τοῦ ἀνθρώπου, οἱ τε ἄλλοι οἱ παρόντες πολλὰς ἠφίε-
 σαν φωνὰς, εὐχαριστηρίου θεῷ· καὶ τῇ παραδόξῳ τοῦ βασιλέως σωτηρίῳ, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς δάκρυα φανερώ-
 τεινοντο, εἰς ἔννοιαν ἔρχομενοὶ τῆς δικαιοκρασίας τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς οὐδὲν τῶν ἔντων λέλθει τὴν πρόνοιαν
 αὐτοῦ καὶ βασιλεύσας αὐτὸς μετὰ στεναγμῶν ὁμολογεῖ χάριτι πολλὰς θεῷ, ὅτι οὕτω φιλανθρώπου ῥύεται ἐκ
 τοῦ ἀδικῶς ἐκθουλεύοντων. Τὸν δὲ ἀνθρώπον οὐ συγγνώμης ἤξιον μόνον, ἀλλὰ καὶ δωρεῶν πολλῶν, δεῖ
 μὴ συνέκρυπτε τὰ τοῦ θεοῦ παράδοξα, φθονήσας τοῖς πολλοῖς τῆς ὠφελείας.

CAPIT LXII.

*Impeditio Apocauchi. Duplex sententia Monomachi. Hæret magnus dux, et revertendum statuit. Vascum
 aenua Monomachi consilium. Persarum apud Berrheaf, letrocina. Cantacuzenus ducibus stoliditatem
 objicit. Castellum captum. Craslitus Apocauchi in Theodorum Perascomenum. Obscurius a Cantacuzeno
 dicti expositio. Mare custoditur.*

Magnus dux ut ei has ab se perverse excogitatas
 insidias in irritum cecidisse vidit, cum familiaribus
 quid faceret, consilium habuit. Magnus costostaulus,
 quoniam quæ de pace ante disputarat, parum illi
 commisso intelligebat, ultra ejus meminisse super-
 soluit. curatissimo fuit, ut vel Thessalonicea seden-
 tes occulte cum optinatis imperatoris agerent,

λίστα ἀρχομένης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τινος ἐστάνοι
 τόπου τὴν ἐσθῆτα ἀποδύοντα, εὐφρόδῳ πρὸς τὴν
 ἀπὸ τοῦ θέρους ἀλέαν καταφύγειν ἔχοντα, ἐξ' οὗ
 δύναται ἂν βάλ्लεσθαι βασιλεὺς. Ἄ ἐδίδασθε τὸν τοξό-
 την ἑκαίνον, οὐδὲ αὐτὸν τὸν τόπον ἀγνοοῦντα. Ὁ
 δὲ, τὸ ἀπολύεσθαι τῶν δεσμῶν ποιούμενος περὶ
 πλείστου, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν τὸ μέγεθος ἐννοῶν,
 ὅς αὐτῷ ἐπηγγέλλετο ὁ μέγας δοῦξ, ὑπέσχετο τὴν
 ἐπιχείρησιν. Καὶ γενόμενος ἐν Βεβήλοια, νυκτὸς
 ἤδη ἐπιγενομένης, παρὰ τὸν τόπον τε ἔγένετο, καὶ
 βάλλειν ἐπιχειρεῖ βασιλεὺς συνήθως ἑστῶτα καὶ τοῖς
 συνοῦσι προδιαλεγόμενον, καὶ μέλλοντι ἤδη ἔργου
 ἔχεσθαι, καὶ τείνειν τὸ τόξον, τὸ βέλος ἐξέπιπτε
 τῆς νευρᾶς λαθόν. Ἐκαίνος δὲ μὴ ἔχειν ὅπως ἀνέ-
 λουτο τὸ βέλος, ἐπὶ τοῦ τείχους γὰρ τῆς πόλεως ἦν
 ἐστῶτα, τὸ δὲ κατέκλιπεν ἐντὸς, ἐδεῖται δὲ μὴ φω-
 ραθεῖν τοιαῦτα κακουργῶν, περιμένοντας ἄχρι παρ-
 ελθεῖν τὸν βασιλεῖα, τὸ βέλος ἀναλόμενος, οἴκαδα
 ἀνεχώρει, γνώμην ἔχων ὡς αὐθις εἰς τὴν ὑστεραίαν
 ἐπιχειρήσων. Ἐπιγενομένης δὲ καὶ τῆς δευτέρας
 νυκτὸς, ἐκαίνος κε αὐθις τοῖς ἴσοις ἐπιχειρεῖ. Καὶ
 τὸ βέλος τῶν χειρῶν ὁμοίως ἐκπεσὼν ἀπρακτον
 ἐποίησε ἐπανήκειν. Ἐκείν δὲ καὶ ἡ τρίτη ἦκει, ὁ
 μὲν ἐχώρει πρὸς τὸ ἔργον αὐθις, καὶ σπουδῆν
 ἐποίησε πλείστην, μὴ τὰ ἴσα τοῖς προτέραις νυξὶ
 παθεῖν, ἔλκοντι δὲ τὸ τόξον ἤδη ἐβρόχοντο ῥέθρον
 ἡ νευρὰ, ὡς περ τινὸς αὐτὴν διατεμόντο, ἦν δὲ,
 ὡς ἔφασκε, καινὴ ἔτι καὶ δυσπαθεστάτη. Τοῦτου δὲ
 ἰσχυροῦ, ἐννοεῖται αὐτὸν εἰσηεῖ, μὴ μάτην
 τὰ τε νῦν καὶ τὰ πρότερα γεγονῆσθαι, ἀλλὰ θελαί-
 τικὰ δύναμιν εἶναι τὴν φρουροῦσαν βασιλεῖα, ὅφ' ἧς
 ἀλλάττει αὐτὸς, τοιοῦτοις ἀνοσιαῖς ἔργοις ἐχειρῶν,
 αὐτίκα τε τὸ βέλος ἔχων καὶ τὸ τόξον, τοῖς βασιλέως
 προσέειπτε ποσὶ, καὶ πάντα ὅσα συμβαλεῖ διεγείτο
 ἀπαρχῆς τὴν παραπαύεσθαι πολλά, ὑποχέουσαι
 πρὸς μὲν τοῦ δουκὸς, εἰ δυναθεῖν ἀνελεῖν τὸ βέλος·
 ὡς δὲ ἐπέσει τῶν χειρῶν, καὶ τὰ τελευταῖα νῦν
 τῆς νευρᾶς τὴν ῥαβδὸν ἦν ὑποσταῖη κατ' οὐδένα λό-
 γον, καὶ ἐδείτε συγγνώμης τινὸς τυχεῖν, ὡς οὐ κατὰ
 εἰ δὲ καὶ τιμωρίας ἄξιός κριθεῖς, πανταῖσιν ὅσα δὲ
 ἀνθρώπου, οἱ τε ἄλλοι οἱ παρόντες πολλὰς ἠφίε-
 σαν φωνὰς, εὐχαριστηρίου θεῷ· καὶ τῇ παραδόξῳ τοῦ βασιλέως σωτηρίῳ, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς δάκρυα φανερώ-
 τεινοντο, εἰς ἔννοιαν ἔρχομενοὶ τῆς δικαιοκρασίας τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς οὐδὲν τῶν ἔντων λέλθει τὴν πρόνοιαν
 αὐτοῦ καὶ βασιλεύσας αὐτὸς μετὰ στεναγμῶν ὁμολογεῖ χάριτι πολλὰς θεῷ, ὅτι οὕτω φιλανθρώπου ῥύεται ἐκ
 τοῦ ἀδικῶς ἐκθουλεύοντων. Τὸν δὲ ἀνθρώπον οὐ συγγνώμης ἤξιον μόνον, ἀλλὰ καὶ δωρεῶν πολλῶν, δεῖ
 μὴ συνέκρυπτε τὰ τοῦ θεοῦ παράδοξα, φθονήσας τοῖς πολλοῖς τῆς ὠφελείας.

δοῦξ δὲ ὁ μέγας ἐπὶ μάθῃ καὶ ταύτην ἐσκαλωρη-
 μένην τὴν ἐπιθουλήν, ἐθουλεύετο μετὰ τῶν συνόν-
 τῶν, ὅ τι θεοὶ πράττειν. Μονομάχος δὲ ὁ μέγας
 κωντοσταυλός, ἐπεὶ πρότερον περὶ εἰρήνης πολλά
 διαλαχθεῖς, ἔγνω μὴ καθ' ἡδονὴν τοὺς λόγους δου-
 κὶ τῷ μεγάλῳ γεγονῆσθαι, περὶ εἰρήνης μὲν τὸ δεύ-
 τερον οὐδὲ ἐπαμνησθῆ, συνεβούλευε δὲ ἡ καθήμενος

ἐν Θεσσαλονίκῃ κρύφα διαλέγεσθαι, καὶ διαφθεῖραι τούτῳ συνόντας βασιλεῖ, ἐφ' οἷς πολλοῦ τε χρόνου καὶ μεγάλων δαΐσεων ἀναλωμάτων, ἢ εἰ ταῦτα δυσχερῆ διὰ τὴν ἐνδοξίαν τῶν χρημάτων, παρασκευασμένους ἔναι ἐπ' ἐκεῖνον, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ περὶ τῶν ὄλων διαγωνισμένους πρὸς αὐτόν. Ἐείπον γὰρ εἶδέναι οὐκ ἂν ἀποστησόμενον τῆς μάχης, οὐδὲ ὑπερμενοῦντα τειχῶν ἐντὸς πολιτορχεῖσθαι, κἂν εἰδείη καὶ σαφέστατα ἐκείνην τὴν ἡμέραν μάχόμενος πεισθῆναι, μάλιστα ἐπαγγελάμενον μετὰ τρίτην ἡμέραν ἐπὶ τὸ ἡμέτερον ἕξειν στρατοπέδον μαχόμενον. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες συνεπεφηλίζοντο, καὶ οὐδ' αὐτοὶ τι τούτων χωρὶς πράττειν ἔφρασαν προσῆκον εἶναι. Τῷ μεγάλῳ δὲ δουκὶ ἢ τε μάχῃ φοδερὰ ἐδόκει, καὶ τὸ διατρίβειν ἐν Θεσσαλονίκῃ χρόνον πολλὸν διὰ τὸ τῶν ἀναλωμάτων, ὧν ἐδεῖτο πλήθος οὐκ ἀνεκτὸν, καὶ τὸ μηδὲν ὄλωσ' ἄξιον λόγου πεπραγόντας ἀναστρέφειν αἰσχιστόν. Ἐβούλετο δὲ μάλιστα τὸ τε διακινδυνεύειν πρὸς βασιλέα παρατεῖσθαι, καὶ πρόκληρά τι εὐδοξίας ἔχοντα ἐπανελθεῖν. Μονομάχος δὲ τῆς αὐτοῦ διανοίας κατασκευασάμενος καλῶς, ἤρτα εἰ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς βούλοιντο συνεῖναι καὶ στρατηγεῖν, τοῦ δὲ ἀπειπαμένου, Οὐκοῦν, ἔφατκεν, εἰ καὶ σοὶ συνδοκεῖ, τὴν στρατιάν ἔχων αὐτὸς, ἐλευσέμεθα ἄχρι Βερόλιας, καὶ μήτε στρατοπεδεύσασθαι ἐγγύς, μήτε τῶν Ἰσπανῶν ἀποβάντες, ἀλλὰ μικρὸν ἐνδιατρίψαντες, τόχιστα ἀναχωρήσομεν. Οὕτω γὰρ τὴν τε μάχην ἡμῖν ἐκκλίπειν περιέσται· οὐ γὰρ ἀρκέσει γε ὁ χρόνος τοῖς πολεμίοις παρασκευασμένοις ἔπιέναι, τὴν τε ἀδοξίαν σκοπεῖσθαι τοῖς πολεμίοις ἐπαλθεῖν, καὶ ποτήσασθαι τειχῆρας. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Μονομάχος εἶπεν· ἀρίστη δὲ τῷ μεγάλῳ δουκὶ ἐφάνετο ἡ γνώμη, καὶ ἐπισημίζετο αὐτίκα, καὶ χειροτονεῖτο ὁ Μονομάχος ἐπὶ πᾶσι στρατηγός. Ὅς τὴν τε πεζὴν ἄμα καὶ τὴν Ἰσπανικήν Ῥωμαίων ἔχων δύναμιν, ἐγγύς τειχῶν ἐγένετο Βερόλιας, ὅσον μὴ ἀπὸ τοῦ τείχους βάλλεσθαι· τὸ Περσικὸν δὲ διεσκέδαστο ἐπὶ ληλασίαν· καὶ ἐν ἡμέρῃ μιᾷ τὴν περὶ Βερόλιαν ἔπασαν ἐπῆλθε γῆν, καὶ τὰ μέγιστα ἐκάκωσεν· ἀνθρώπους τε γὰρ ἠνδραποδίσαντο καὶ ἀπέκτειναν πολλοὺς, καὶ βοσκημάτων ἤλασαν ἀγέλας, καὶ οἰκίας ἐνέπρησαν τὰς ἐπὶ τὰς κώμας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα προσήκει πολεμίοις, οὐδενὸς ἡμέλου. Βασιλεὺς δὲ ἐκ Βερόλιας πρὸς Μονομάχον πέμψας πρεσβυτήν, πολλὴν αὐτῶν ἀγνωμοσύνην κατηγορεῖ, ὅτι τασυῖτην ἄγοντες Ῥωμαίων στρατιάν καὶ καθ' ἑαυτὴν δυναμίνην ἀντιπάτεσθαι αὐτῷ, οἱ δ' ὡσπερ οὐκ ἐκείνης ἐξαρκούσης πρὸς τὸν πόλεμον, ἐπήγαγον αὐτῷ καὶ τοὺς βαρβάρους, ἵνα μᾶλλον τὰ Ῥωμαίων διαφθείρωσιν. Ἐκείνο μὲντοι χρεὶ σκοπεῖν, ὅπως μηδεμίαν αὐτῷ μέμφιν ὑστερον ἐπάγωσιν, ἀν τοῖς παρ' αὐτῶν ἔργμένοις τέλοσ' ἐπιθήσειεν αὐτός. Ἐπηγγέλλετό τε παρεσκευασμένος εἶναι πρὸς τὴν μάχην ἢν μόνον ἢ προθεσμία ἤξει. Ὁ δ' ἀπακρίνατο, παρ' αὐτῷ εἶναι πράττειν ὅσα ἂν δοκῇ λυσιστελεῖν, ὡσπερ δῆτα καὶ αὐτοὶ κειοῦσιν· ἄχρι δὲ μέσης ἡμέρας ἐκεῖ περιμένει, ἰστάμενος πρὸ τῶν τειχῶν, ἀνατρέψας ἤλαυνεν ὀπίσω τῆς ἡμέρας τὸ λοιπὸν·

A easque corrumpere, quod aliqui longi temporis et immodici sumptus res futura sit, vel si hoc difficile videretur, cum pecuniis ipsi destituerent, sese in eum comparent, et uno praelio de summa imperii cum eo dimicent. Nosse enim se, illam pugnam non subterfugarum, neque se intra muros obsideri passurum, etiamsi illo ipso die se castrum exploratissime sciat, maxime cum post diem tertium ad eorum castra venturum coadventurumque promiserit. Illic ubi omnes assentiri et confirmare, aliter quidquam agi minime convenire. Magna autem duci et armis concurrere horribile, et Thessalonice diu hæerere, ut ignis ac necessarii defectum sumptibus intolerabile, et nulla te pecunia alicujus momenti perpetrata reverti, infamia plenum videbatur. Potius tamen declinandum ex conflictu periculum, et cum obtentu quodam glorie revertendum constituebat. Monomachus ejus cogitationes conjectura bene assecutus, equid ipsis adesse et minus ducis fungi vellet, perunciat. Quo abruente, igitur si probas, inquit, ego exercitum ducam, et ubi Berrhoea venerimus, neque propius castra localimus, neque ab equis descendemus, sed paulum ibidem morati, statim recedemus: sic enim dabitur nobis praelium declinare (non enim tempus hosti ad se instruendum nosque invadendos sufficere) et ignominiam labem repellere, utpote qui ad hostes accesserimus, et intra muros se tenere coegerimus. 562 Sic Monomachus, cujus sententia delectatus magnus dux eam protinus approbavit, et declaratus est ipse copiarum imperator, Berrhoeaque cum peditatu simul equitatuque Romano tendens, eo usque appropinquavit, ut extra telluris jactum esset. Persæ continuo ad praelium conversi, uno die totum agrum circum Berrhoeam maximis cum detrimentis devastarunt. Nam et multis jugulatis, magnos captivorum pecuniarumque greges abegerunt, et ædibus pagorum inebriantem intulerunt, reliquorum denique omnium, que hostes solent, nihil neglexerunt. Imperator Berrhoeam ad Monomachum et ducem misso legato, et illi illis exprobravit, quod cum tantum e Romanis solis haberent exercitum, qui que per se ipsas opponi posset, quasi eo haud sufficiente, etiam Barbaros, ad atrociorum Romanis rebus etiam injungendam, sibi adduxissent. Illud tamen viderent, ne se postea criminarentur, si ipse ab illis inchoata absolverit, promittebatque ad certamen paratum fore, cum primum dies prestituta adisset. Respondit Monomachus, in ejus arbitrata situm esse, facere que sibi conducere putet, quomodo simul et ipsi faciant. Porro cum illic usque in meridiem ante muros constitissent, reliquam diem in redeundo posuerunt, et nocte illa quiescerunt, simul Barbaros a populatione redituros prestolantes. Post die castellam juxta Pydnam, cui imperator presidium imposuerat, primo impetu capiunt, in quo reperit est etiam Theodorus Pepagomenus e ministris imperatoris, quem jussa magis ducis vestibus exultare,

et vulneribus concisum, sub dio media æstate al-
ligarunt. Eidem solis ardore nimio tabescenti, et
ad sitim intolerabilem restringendam haustum frigi-
dæ petenti, magnus dux dari precepit, si in
dominium eorum omnibus probra jaceret. Qui mori,
quam velut per temulentiam temere ac stolide
contra imperatorem loqui mabat. Monomachus
reversus, et cetera magno duci renuntiavit, et
quemadmodum Cantacuzenus ipsi ante Berthone
mœnia stanti, cum alia exprobrata miserit, tum
quod Persas quoque socios in illum adhibuerint,
miseratumque se absoluturum, quæ ipsi inceperat.
Quæ perpendenda sint, non enim hæc illum
frustra sub quodam verberum velamine dixisse.
Executientibus autem verba illa, nihil apparuit aliud,
quam ipsum quoque **563** velle Amurium amicum
suum vocare auxilio, ac propterea prædixisse, ut
postmodum scilicet per fugium habeat, si propter
Barbaros contra suæ gentis homines superinductos
reprehendatur, quoniam ipsi prius eorundem opera
adversus illum usi fuerint. Ob hanc causam missis
trimeribus quæ littora legerant, mare custodi-
endum videbatur (defecerant autem et Platanienses
ab imperatore, quod timerent ne a magno duce
cum classe superveniente subigerentur), ne posset
Cantacuzenus legationem ad Amurium mittere. At-
que ita factum, ut compleretur.

οὐδὲν δὲ δεισάντες μή ὑπὸ μεγάλου δουκὸς ἀπέσι στόλιον ἐπιπέθοντες ἕνα μὴ ἐξῆ Καντακουζηνῆ προσθεῖαν
πέμπειν πρὸς Ἀμούρ καὶ ἐτακίτο κατὰ τὰ βεβουλομένα.

CAPUT LXIII.

*Cantacuzenus Amurium ex Asia vocat. Apocanthus cum numeribus pervertere conatur, et Byzantium
fugit. Tristitia Amurii ex falso nuntio. Eiusdem oratio, quæ causam expeditionis, studium Cantacuzeni
juvantis, et amorem erga eum incedibilem sollicitudinemque magnam demonstrat. Snaoetæ exustis na-
vibus per continentem ad imperatorem contendendum. Præclare item oras ad laborem non refugiendum
excusant. Navigatio in Macedoniam.*

Imperator ubi oras legi a trimeribus cognovit, et
cuidam Principi nomine legationem ad Amurium
mandans, nemine præterea conscio, cum domesti-
cos intra parietes, quæ res magis latere, parvam
naviculam compingere, et cum literis, quibus
Amurium cum paratis copiis celerissime adesse roga-
batur, Smyrnam navigare. Fugit imperata Principis,
fabricatoque domi suæ navigiolo, et velis atque aliis
armamentis impositis noctu id in curru ad mare de-
vehit, quam longissime ab illis trimeribus custodibus,
eoque conscenso domi hisdem vento secundo, et a
puppis semper prosequente, paulo post Smyrnam
aliabitur. Amurium, acceptis literis, pulverem de
capite exussit (27). Deoque ob nuntium gratias
profuse egit. Audierat siquidem Cantacuzenum in
Triballis vita excessisse : quia videlicet a magno **D**

Α νουκτος δὲ ἐπιπυρομένης, ἠδύσαντο, ἅμα προσδεχόμενοι
καὶ τοὺς βαρβάρους ἀναστρέφοντας ἀπὸ τῆς
λαίας· καὶ ἐς τὴν ὑστεραίαν τὸν ἐν Ἡδῶνῃ πύργον
εἶπον ἐξ ἐφύδου φρουρῶν ἐκ βασιλείας ἔχοντα· ἐν
οἷς καὶ ἐκ τῶν βασιλείας οἰκετῶν ὁ Πεπραχόμενος τὴν
θεῖδωρος, ἐν γυμνῶν καὶ τετραουρατισμένον ὑπαι-
θρον θέσαντας ἐν μέσῳ θέρει, τοῦ μεγάλου δουκὸς
οὕτω προσταχθέντας, ἐπεὶ ὑπὸ τοῦ ἄραν ἐκτεκνόμε-
νος φλογμοῦ ὑδωρ ἦται διψῆι κατεχόμενος ἀσχήτω,
ὁ μέγας δούξ ἐκέλευε ἀδύσαι, εἰ τὸν εἰσπότην ἐπὶ
πάντων ἀτιμάσειεν· ὁ δ' εἶλετο μᾶλλον ἀποβλήσκειν,
ἢ παροινεῖν εἰς βασιλέα. Μονομάχος δὲ ἐπανήκων,
ἀλλὰ τε ἐπήγγελλε μεγάλῳ δουκί, καὶ ὡς Καντακου-
ζηνὸς αὐτῷ πρὸ τῶν τειχῶν Ἡερόσιας ἰσταμένῳ
πέμφσει μηνύσας, ἐνειδίξων ἄλλα τε καὶ ὅτι Ἡε-
ρας ἀγάγοιμεν συρμάχους ἐπ' αὐτόν· ἠπεφίησέ τε
τέλος οὕτως ἐπιθέσκειν τοῖς ἠγγμένοις ὑφ' ἡμῶν· ἃ
σπίπτεσθαι προσῆκον· οὐ μᾶτην γὰρ αὐτῷ ἠνίχθαι
τὰ τριαῦτα. Σκεπτομένοις δὲ οὕδεν ἕτερον ἐκ τῶν
λογίων ἀνεφαίνετο, ἢ ὡς βούλοιστο καὶ αὐτὸς ἐπὶ συμ-
μαχίᾳ Ἀμούρ τὸν φίλον καλεῖν, καὶ διὰ τοῦτο τὰ
τριαῦτα προεποιεῖν, ἐν ὑστερον ἔξη θέπου καταρυ-
γῆν, εἰ τις αἰτιῶτο τῆς ἐπὶ τοῦς ἀμοφύλου, τῶν
βαρβάρων ἐπαγωγῆς, ὡς αὐτῶν προτέρων ταῦτοις
ἐπ' ἐκείνων χρησαμένων. Οὗ δὲ ἕνεκα ἐδόκει δεῖν
τριήρεις πέμφσαντες τὴν θάλασσαν φρουρεῖν παρα-
πλεύσας· ἀπίστησαν γὰρ καὶ οἱ ἐν Πλατανίῳ βα-
σιλέως.

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ πύθοιστο τὰς τριήρεις παραπλε-
ύσας, Πρίγκιπὶ τινὶ ὀνομασμένῳ τὴν πρὸς Ἀμούρ
προσθεῖαν ἀναθεῖς, μηδενὸς ἕτερου συνειδότος, καὶ
καλεῖσθαι οἰκίας ἔνθεν ἀκόντιον κατασκευασμένον,
ἕνα μὴ πολλοὶ συνειδέων, εἰς Σμύρνην ἀποπλέειν ἐξ-
έπειρας, γράμμασι καλεῖσθαι Ἀμούρ τάχιστα παρα-
σκευασμένον ἔχειν πρὸς αὐτόν. Πρίγκιψ μὲν οὖν
ἐτοίμα κατὰ τὰ κεκλευσμένα, καὶ τὸ ἀκόντιον ἔνθεν
οἰκίας κατασκευασμένον, ἰστία τε ἐσθίμενος καὶ
τὴν ἄλλην ἀποσκευῆν, ἐπειτα νουκτὸς ἐφ' ἀμείρας
ἐπὶ θάλασσαν καταγαγὼν, ὡς πρόβρωτάτω μάλιστα
τῶν φρουρῶν νεῖον, καὶ τῶν αὐτῶν κατασκευασμένων
ἀνήγατο ἐμβάς· καὶ πνεύματι χρησάμενος ἐπιφύσῳ,
τὰς τε φρουρούσας διέλυθε τριήρεις, καὶ εἰς Σμύρ-
νην καθήγατο ὀλίγῳ ὑστερον, τοῦ πνεύματος ἀεὶ κα-
τὰ πρῶτην ἰσταρέτω. Ἀμούρ δὲ ἐπεὶ τὰ βασιλέ-

Jacobi Pontani notæ.

(27) Veteribus in hunc præsectis lauebrî, nos
sunt caput cinere aut pulvere aspergere : quem
habet etiam apud Maronem, lib. xii. ubi de Latino
rege sic est, postquam Axata uxor eâ suspendit,
et urbs venire coepit in potestatem hostis :

— — — Παισιονα ρεστε Λατιναι

Contraque attonitas laue, nobisque ruina.

Contraque immundo perfractam pulvere turpans.

Et libro x, de Mezentio propter occisum ab Aenea
Laocœum filium.

Αμυροῖτ τωυτο ρεμινουμ ρεαυγα νωτὶ μενσ.

Contraque immundo deformant pulvere.

In quem locum vide, si lubet, synchodas nostras.
Sane in sacris Litteris exempla ueris hujus fre-
quentia sunt.

ως γράμματα δίδασκετο καὶ τὴν πρεσβείαν, κόνιν μὲν κατεχέατο τῆς κεφαλῆς, καὶ Θεῶ πολλὰς ὠμολόγει χάριτας τῆς ἀγγελίας· ἦν γὰρ πρότερον ἀκηκῶς ὡς Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς τελευτήσσει διατρίβων περὶ Τριβυλοῦς· οὕτως γὰρ ἦν προστεταγμένον ὑπὸ μεγάλου δουκὸς, τοῦ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβαίνοντα, ἐκ συνθήματος πάντα λέγειν αὐτοῖς τε παρασκευάζετο στόλον νεῶν, ὀλίγω δαουοδῶν διακοσίων. Καὶ ὁ μέγας δοῦξ ἐπαί· ἀγνοεῖν τὰ γεγενημένα οὐκ ἐνῆν, πάλιν Ἀσίαν τὴν παρασκευὴν τοῦ στόλου ἀγγελλόντων, πρεσβείαν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐποιεῖτο πρὸς Ἀμοῦρ, καὶ χρήματα τὰ μὲν εἰδίτου, τὰ δὲ καὶ ἐπηγγέλιετο, εἰ μὴ πόλεμον κινεῖται πρὸς αὐτὸν, μηδὲ συμμαχοίη Καντακουζηνῶν. Ὁ δ' ἀπεπέμφετο τὴν πρεσβείαν, ἀδύνατα φάμενος αἰτεῖν· αὐτὸν γὰρ παντὶ σθένει συμμαχήσειν βασιλεῖ. Δεομένων δὲ τῶν πρεσβέων τὰ δῶρα δεχέσθαι, οὐ κατεδέξατο, ἀνελευτέρου φήσας εἶναι καὶ χρήμασι δεδουλωμένου, νῦν μὲν φιλίας ἕνεκα δῶρα φαίνασθαι δεχόμενον, ὕστερον δὲ ὀλίγω πολεμοῦντα. Παρασκευασάμενος δὲ ἐν βραχεῖ, καὶ χρήματά τε πολλὰ ταῖς ναυσὶν ἐνθέρμενος, καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια, ὡς χρονίσων εἰς τὴν βασιλέως συμμαχίαν, ἀνήγετο ἐκ Σμύρνης, καὶ προῆλθεν ἄχρις Εὐβοίας, καιροῦ τυχὼν ἐπιτηδείου· ἀνέμων δὲ ἐκαὶ πνευσάντων ἐναντίον, ἔμεινεν ἐπὶ συχρῆς ἡμέρας. Δοῦξ δὲ ὁ μέγας ἐπαί· μάθοι τοὺς βαρβάρους ἐκόντας, δύο τῶν τριήρων ἐν Θεσσαλονίκῃ καταλιπόν, ἀπέπλευσε ταῖς ἐπιλοίποις εἰς Βυζάντιον, δεῖσας μὴ ὑπὸ τε τῶν βαρβάρων καὶ βασιλέως ἐν Θεσσαλονίκῃ κελιορκοῖτο. Ἀμοῦρ δὲ Εὐβοίᾳ ἐνδιατρίβων διὰ τῶν ἀνέμων τὴν ἀντίπνοϊαν, ἐδυσχέραινε οὐκ ἀνεκτῶς· σὺμβάν δέ τι καὶ ἕτερον, οὐ μετρίως ἐπειθεὶν ἀγανακτεῖν. Ἐκ γὰρ Πιτελλοῦ πλοῖου συλληφθέντας, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀγαρμένων πρὸς αὐτὸν, ἐπυρθάνετο εἰ τι εἰδείεν περὶ βασιλέως· οἱ δ' ἔφασαν, ὅτι τιμῶν ἐκ Θεσσαλονίκης ἀφειγμένων πρὸς αὐτὸν καὶ πύθειντο, ὡς ὁ μέγας δοῦξ, πολλὴν ἄγων δύναμιν ἵππικὴν τε ἄμα καὶ πεζὴν, καὶ Πέρτας κατὰ συμμαχίαν, βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῶ ἐπιστρατεύσειεν ἦντι ἐν Βεβρόϊα· πλέον δὲ μηδὲν εἰδέναι. Ὁ δὲ, ἐκ τῶν λεγομένων στοχαζόμενος ἐν ἀγῶνι εἶναι βασιλέα, μᾶλλον ἐδυσχέραινε, ὅτι μὴ ταχέως εἶχε βοηθεῖν· ἐκ τῶν ἀρίστων δὲ τῶν Περσῶν ἐκκλησίαν συναθροίσας, καὶ παρελθὼν αὐτὸς εἰς μέσους, ἔλεξε τοιαύδε· Πολλὴν ἄνοιαν ἐγὼ καὶ ἀνυδρίαν ἐκείνου καταψηφισαίμην ἂν, ὅστις ἐπὶ τι ὠρμημένος, μὴ πάντα δεύτερα ἤγαιτο, μηδὲ πᾶσαν φαίνοιτο σπουδὴν ἐπιδεικνύμενος, ὥστε ἀγειν εἰς ἔργον τὰ βεβουλευμένα· εἰ γὰρ μέλλοι τοῖς μὲν ἐκ τοῦ βᾶπτου περιγινόμενοις ἐπιχειρεῖν, ἂν δὲ τι συμβαίη κώλυμα, ἢ παντάπασιν ἀπαγορεύειν, ἢ ἀμαλκῖν μαλακίζόμενον, καὶ περιμένειν τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐκθεσιν ἀποκνοῦντα πρὸς τοὺς νόμους, οὐδὲν διαίστι τῶν πολλῶν, οὐδὲ μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον κατορθώσιον ἂν ποτε ἂν δὲ καὶ περὶ τιμῶν μεγάλων ἢ ἢ ἐπιχειρήσει, καὶ ἢ παρασκευὴ θαυμασία, καὶ μεγάλη ἢ δαπάνη, ἔπειτα ἀθωλίη τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀτολμία, μηδὲν ἄξιον ἐαυτοῦ ἢ στρατιᾶς ἐκείνην πράττει, οὐ περὶ τῶν ἔλλων μόνον,

A duce imperatum erat, ut qui in Asiam transirent, ex composito omnes eum rumorem spargerent. Mox paulo minus ducentas naves instruit atque ornari. Magnus dux, quod latere non poterant quæ se habant, cum multi ex Asia venientes de apparatu illo narrarent, Thessalonica legatos ad Amurium mittit, pecunias alias in præsens offert, alias in futurum spondet, si armis contra se et societate cum Cantacuzeno abstineat. **564** Respondet Persa, petere illos quæ fieri nequeant, se omnibus nervis imperatorem adjuturum. Rogantibus legatis, ut munera acciperet, recusavit, quod hominis esse illiberalis et pecuniæ servientis diceret, nunc quidem amicitiæ causa dona accipere, et non multo post donantem armis petere. Brevi autem instructus, grandique pecunia et comæatu in naves impositis, utpote diu cum imperatore opis ferenda permansurus, Smyrna solvit, et secunda tempestate Eubœam devenit, ubi ventis contrariis surgentibus, per dies non paucos substitit. Magnus dux, infesto Barbarorum adventu ad se perlato, formidans ne et ab illis, et ab imperatore Thessalonicae obsideretur, duabus illic triremibus relictis, cum cæteris Byzantium trajecit. Amurium vero ventis adversis in Eubœa retentus, mirificam animo tristitiam capiebat, quem eventum quoddam non mediocri indignatione complevit. E Pteleo namque capta nave, et captivis ad eum adductis, sciscitatus est si quid de imperatore nossent. Illi memorant, se de advenis Thessalonicensibus audisse, magnum ducem ingenti equitum peditumque numero, adjunctis item Persis, in Cantacuzenum apud Berrhœam profecturum, nihil amplius comperisse. Amurium hinc colligens, jam cum in medio versari certamine, vehementius indoluit, quod ei mature succurrere non posset. Deinde optimatum suorum conventum egit, atque in medium progressus, hac oratione usus est. Meo quidem judicio perquam amens et ignavus sit, qui rei ejusmodi suscepta voluntate, non omnia ei postponit, neque ad deliberata perficienda summam contentionem adhibet. Nam si factu quidem facillima aggressurus sit, impedimento aliquo oblato, aut omnino desperet, aut emollitas negligat, et rerum exitum expectans, laborem reformidet, nihil a vulgo differet, neque magnum quidpiam et memorabile unquam prospere geret. Si vero ardua quaedam, insigni apparatu, nec parvo hominum comæatu sint, et stultitia ac timiditate ducis nihil se dignum exercitus ille faciat, non ab aliis modo, sed ab ipsis etiam militibus conviciis atque probris multis non immerito appetatur, quod imbecillus et effeminatus, et laudibus, et præmiis factorem eos privaverit. Materiam igitur, et quasi argumentum **565** hujus nostræ expeditionis alia nulla est, quam imperatori Cantacuzeno communibus armis ex invidia a Romanis oppugato, et ante diu apud Triballos profugo, nunc divina adjuvante potentia in solum Romanum,

multis urbibus, et spatio non modico, ut fertur, in potestatem suam redactis revertenti, subvenire atque opulari. Contigit autem quod videmus, illum e nostra virtute nullum cepisse subsidium, et nos incassum ac frustra tantam navigationem cum tanto impendio instituisse. Pro illo igitur dimicare, quomodo quavis animi remissione juvenilius, et egregium decus nobis admirationemque longe lateque conciliaturum sit, vos quoque facto ipso attestamini; cupidissime enim haud coactum profecti mecum, imo ut majus quid dicam, me ad haec profectum ipsi cohortati estis. Equidem quod ad me attinet, neque gloriae causa, neque amore quaevis pro eo labores ac pericula adire volo: sed me potentissima quaedam necessitudo urget, ut ab eo non secus atque a me ipso hostes propulsem, et quantum in me est, pro illius vita mihi charissima propugnem. Non enim ut multi, imperatoris amicus audire contentus sum; sed ita sum ei conglutinatus, ut si eum quidpiam infandum pati contingeret, vitam ego quoque sine illo insuavem mihi et acerbam palarem. Atque huius amoris ergo imperatori Andronico, bello Lesbio et Phocensi, non paucis temporibus eum auxiliis adfui, et anno proxime superiore trecentis octoginta navibus in Thraciam transmisi, bellaturus quibusvis martalibus, et damna illaturus omnia, quoad illum in sedes suas redirem, quem admodum vos recordamini, quos tunc commilitones ducebam. Nunc eo est rerum conditio ut nos quidem a ventis hic detenti feriemur, ille a Romanis, ut aiunt, obsidatur. Vereor autem, ne quod ei iussum insanabile contingat. Credibile enim est, illum et pecunia egere, et hostibus impotem esse, quippe qui recens vagus et exsul esse desierit, et cui ad contrahendas copias genere numeroque firmas spatium sufficiens non concedatur. Hostes autem propter multitudinem et armis eum possunt cogere, et pecunia exercitum ejus transversum agere, cum auxilium in Apocauchi manibus sit, qui ut imperatorem evertat, profuse largitiones faciet: **566** novit siquidem exploratissime, illo salvo indidit et incertum sibi Romanorum dominatione ferre, quod optimas universi ab illo quam ab se regi mavident. Sin ille quacunque tandem ratione e vivis sublatus fuerit, firmum et stabile se regnum de cetero habiturum, qua de causa totum aerarium prodige exhauriet. Quae omnia nos ante oculos poscentes, auxilium maturare par est. Sive enim hostibus cinctus perierit imperator, nihil erit quod ad tristitiam doloremque nostrum addi possit, praeter hoc quod possim vobis male dicentibus, quasi ignavia et effeminata quadam molitio ad labores sufferendos, amicum infamiter prodiderimus: sive sive nobis victor evaserit, majorem gloriae partem amittamus. Cum ventis itaque contrariis, et tumido insipientiaque pelago pugnare, aperte forentium in mortem ingloriam quarentium est. Quae circa nec

Aλλά καὶ παρ' αὐτῶν ὦν ἄγει, πολλὰ δίκαιος λοιδορεῖσθαι καὶ περιουδρίζεσθαι, ὅτι τῇ σφετέρᾳ ἀκολμῖα τῶν ἐκ τῶν ἔργων ἐπαίνων καὶ τῶν ἀθλῶν τῶν ἀπὸ τῶν πόνων αὐτοῦ ἀποστερεῖ. Ἡ μὲν οὖν ὑπόθεσις τῆς ἡμετέρας στρατείας ταυτησὶ εὐδελία τί, ἐστὶν ἕτερα, ἢ βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ ἔχειν ἐπὶ συμμάχιᾳ ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ τῆς πόλεμου μὲν διὰ φθόνον, καὶ πρότερον μὲν χρόνον ἤδη πολλὸν ἐπὶ Τριβαλοῖς ὑπερορίῳ διατρέψαντι, νυνὶ δὲ ἤδη Θεῶ τοῦ μεγάλου πρὸς τὴν Ῥωμαίων ἐπανέκοναι συναρρομένου, καὶ πόλει πολλὰς καὶ χώραν οὐκ ὀλίγην, ὡς ἀκούομεν, ὅρ' ἐκαστῷ πεποιημένῳ. Συμβαίνει δὲ, ὡς περ ἑωρων, ἐκείνου τε εὐδελῶν ἡμῶν ἀποκατασκευάζει τῆς ἐναντίας, καὶ ἡμᾶς εἰσὴ καὶ μάτην τὸν τοσαύτου κλοῦν καὶ τὴν δαπάνην πεποιήσθαι. Τὸ μὲν οὖν ὑπὲρ ἐκείνου κινδυνεύειν, ὡς βασιλῆως πάσης ἡδίων, καὶ πολλὰν ἡμῶν οἴσει τὴν εὐδοξίαν, καὶ τὸ θαυμάζεσθαι παρὶ πάντων, καὶ ὕμεις ἐργῶς αὐτοῖς ἐμοὶ συμμαρτυρεῖτε. Προθυμώτατα γὰρ συνεστρατεύσατε, καὶ οὐκ ἀναγκαζόμενοι ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' εἰ δεῖ τι καὶ μείζον εἰπεῖν, ἐπὶ τοῦτό με αὐτοὶ παρακαλοῦντες. Ἐγὼ δὲ, τό γα εἰς ἐμὲ ἦκον, οὔτε εὐδοξίας χάριν, οὔτε κέρους τινὸς ἐπιθυμίᾳ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου κινεῖν καὶ κινδυνεύειν ἤρημαι· ἀλλ' ἀνδύκην ἔχω πάσης βιαιοτέρην, ὡς περ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας, καὶ τῆς φίλης ἀντέχεσθαι ζωῆς μέχρι καὶ τοῦ δυνατοῦ. Οὐ γὰρ ὡς περ οἱ πολλοὶ τὸ βασιλέως φίλος προσάγαγεσθαι εἰλόμην μόνον, ἀλλ' οὕτως αὐτῷ συνετέθηκα, ὥστ' εἰ συμβαίη τῶν ἀνηκέστων ἐκείνου τι παθεῖν, ἀδίωτον ἡγησόμενος τὸν βίον καὶ αὐτὸς. Καὶ διὰ ταύτην τὴν φιλίαν βραχέει τε τῷ Ἀνδρονίκῳ πρὸς τὸν κατὰ Λέσθου καὶ Φωκαίας πόλεμον συνεπολέμησα χρόνον οὐκ ὀλίγον· καὶ πρότερον ἑνὸς ἔτους ἐγδδῆκοντα καὶ τριακοσίας ναυσὶ διέβην ἐπὶ Θράκην, γνώμην ἔχων ὡς πᾶσι μαχοῦμενος ἀνθρώποις, καὶ πᾶσαν κάκωσιν οἴσων καὶ αὐτὸς, ἄχρις ἂν πρὸς τὴν οἰκίαν ἀπαναγάγω, ὡς περ ἴτε καὶ αὐτοὶ συστρατευόμενοι. Νυνὶ δὲ ἐν ταύτῳ, καθέστηκε τὰ πράγματα ἡμῶν, ὡστ' ἡμᾶς μὲν ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐνταῦθα καταχομένους ἀπράκτους εἶναι, ἐκείνον δὲ ὑπὸ Ῥωμαίων, ὡς ἀκούομεν, πολιορκεῖσθαι. Διδοίκα δὲ μὴ καὶ τὸ τῶν ἀνηκέστων συμβῆ παρὶ αὐτόν. Εἰκότως γὰρ καὶ χρημάτων ἀπερεῖν, καὶ στρατικῆς ἀξιωμαχοῦ πρὸς τοὺς πολεμίους ἄρτι ἐκ τῆς πλάνης ἐπανήκοντα, καὶ οὐκ ἐξαρκοῦντος τοῦ καιροῦ πρὸς τὸ δύνασθαι κτήσασθαι βεβαίαν. Οἱ πολέμοι δὲ καὶ ὕλοις βιάζεσθαι δύνανται ἂν ὄντες πολλοὶ, καὶ χρήμασι τοὺς συνόντας διασφείρειν, τῶν κενῶν Ῥωμαίους χρημάτων ὑπ' ἐξουσίαν. Ἀποκαθῆναι τὸ μέγαλον δευρὶ κειμένον, καὶ πάντα ἀνθρώπων ἀφειδῆς, ἵνα μόνον βασιλέως περιγένοιτο· οἷός γάρ βασιλεύοντα, ὡς εἶς μὲν ἐν ἐκείνῳ περὶ, ἀπιστος αὐτῷ τῶν Ῥωμαίων ἢ ἡγεμονία καὶ ἀφειδῆς, πάντων τῶν ἀρτίων ὑπ' ἐκείνου μάλλον αἰσουρίαν ἀρχεσθαι. Ἄν δ' ἐκείνος ἐπὶ πρὸς δὴ τινεὶ ἐξ ἀνθρώπων οἴχοιτο, βεβαίαν εἰς τὴν ἔπειτα αὐτῷ ἐσομένην χρόνον τὴν ἀρχὴν, δὲ ἂν συμπαύτων χρημάτων ἀφειδῆσαι. Ἄ πάντα ἐννοεῦντας, ταχέαν ποιείσθαι τὴν βοήθειαν προσήκον. Ἄν τε

γάρ ἀπόληται βασιλεὺς ὑπὸ τῶν πολεμίων περισχύοντων, οὐδεμίαν ἡμῖν ἀθυρίαν καὶ λύπην ὑπερβολὴν ἐλλείψει πρὸς τῷ καὶ κακῶς ἀκούειν ὑπὸ πάντων, ὅτι ἀγανδρία καὶ μαλακία τῇ περὶ τοὺς πόνους καταπροδέονται τοῖς πολεμοῖσι ἡμῖν ὁ φίλος. Ἄν τε περιγένηται ἡμῶν χωρὶς, τὸ μείζον τῆς φιλοτιμίας παρηρήμεθα. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἀνέμους ἀντιπνεόντας, καὶ θάλασσαν ἐξοιδούσαν καὶ μαινομένην ἀπομάχεσθαι, μελαγχολίωντων σαφῶς καὶ θανατῶντων ἐπ' οὐδεμιᾷ φιλοτιμίᾳ. Ὅθεν οὐδὲ πρὸς τοσοῦτον κίνδυνον ἀποδέσθαι ὑμᾶς κελεύω, ἑτέραν δὲ ὑψηλίσσεται αὐτῶς, πόνον μὲν ὀλίγον ἔχουσαν, εὐκλείαν δὲ καὶ εὐδοξίαν ἀκροτάτην. Τριῶν γάρ τῶν μεγίστων δείγματα ἡμῖν ἐξενεγκεῖν ἐξίσταται, ἀνδρίας καὶ δικαιοσύνης καὶ φρονήσεως. Τὸ μὲν γάρ ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ θαλάσσης κωλυομένους ἑτέραν ἐξευρεῖν ὁδὸν δι' ἧς ἡμῖν ἀνυσθεῖη τὸ προκείμενον, φρονήσεως δικαίως ἂν τις τιθεῖη. Δικαιοσύνης δὲ, τὸ πάντα χρήματα ἡγήσασθαι δεύτερα τῆς τοῦ φίλου σωτηρίας. Ἀνδρίας δ' ὅτι, οὐ τῇ περὶ τὴν ὁδοπορίαν οἷσαν μακρὴν ταλαιπωρία, οὐδ' ὅτι διὰ πολλῶν ἔθνων, οἳ μίλλουσιν ἡμῖν μαχεῖσθαι, διέναι μέλλοιτες, ἀπέστειλαν τοῦ θέοντος καταπλαγέντες. Τί οὖν ἔστιν ὃ λέγω; Ὡς ἐπεὶ ταῖς ναυσὶν ἀδυνατοῦμεν εἰς Μακεδονίαν ἔρχεσθαι, ταῦτα μὲν ὡς ὀχρήτους ἐνεαυθοῖ περὶ καταπιμπρῶν· αὐτοὺς δὲ τὰ ὄπλα ἔχοντας ἵεναι διὰ τῆς ἡπειρου πρὸς βασιλέα. Τοῦτο γάρ ἐκείνω τε μεγάλην οἶσει τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἡμῖν τὴν εὐδοξίαν εὐμικράν. Οὐ γὰρ τὰ ἐν μέσῳ σκῶλα καὶ προσκόμματα λογιζομένους ἀποκνεῖν πρὸς τὴν ἀγῶνα· οὐδαίς γάρ ποτε ἀνακείμενος καὶ βέγγων τρόπαιον ἔστησεν ἀπὸ τῶν πολεμίων· ἀλλὰ πρὸς τὸ τῶν πόνων τέλος ἀφορᾶν, ὡς πολλὴν οἶσει καὶ μεγάλην τὴν φιλοτιμίαν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐμοὶ δίκαιά τε ἔορθε καὶ συμφέροντα ὁμοῦ. Καὶ αὐτό, τε ποιῆσω πρῶτος, καὶ τοῖς ἄλλοις συμβουλεύσω. Εἰ δέ τις ὑμῶν, πρὸς τὸ τῶν πόνων καὶ τῶν κινδύνων ἀφορῶσι μέγεθος, οὐ μάλιστα δοκεῖ τοιοῦτος ἐπιχειρητέον εἶναι, ἀλλ' ἐγὼ πρῶτος τὴν τε ναὺν ἐμπρήσω, καὶ τὰ ὄπλα ἔχων βαδισύμα· συνόψεται δὲ καὶ ἑστὶς εἴλετο ἐμοὶ συγκινδυνεύειν. Οἳ δὲ λοιπὸν, τὰς ναῦς ἔχοντας, ὅ τι φίλον ὑμῖν καὶ λυσιτελεῖς δοκεῖ, ποιεῖτε. Οὕτω πρὸς τοῦ, ἐν τέλει τῶν Περσῶν Ἀμοῦρ διαλεχθεὶς, πάντας μὲν ἔπεισεν ὡς δίκαιά τε ὁμοῦ καὶ λυσιτελοῦντα συμβουλεύσει. Ἐλλοινο δὲ ἐξήκοντα μόνον ναύαρχοι συγκινδυνεύειν μετὰ τῶν πλοηρωμάτων. Οἳ δὲ ἄλλοι ἰσχυρίζοντο, ὡς ὀλίγω ὕστερον οὐρίων τυχόντες τῶν ἀνέμων ἐλευσόνται εἰς τὴν Μακεδονίαν, αὐτοὶ τῷ σατράπῃ συνασόμενοι. Οὕτω μὲν οὖν ἐδίδοντο καιρῶς, καὶ ἐκ τῆς Εὐβοίας εἰς τὴν Λοκρίδος παράλιον ἐβύοντες, οἳ ἄλλοι μὲν ἰτύχαζον ἐν ταῖς ναυσὶν, Ἀμοῦρ δὲ καὶ οἳ ἐξήκοντα ναύαρχοι, οὐς ἔδει πρὸς τὸ τόλμημα συναίρεσθαι ἐκείνω, ἀνελευσάντες τὰς ναῦς, καὶ ὄπλα τε ἀναλαβόντες, καὶ ἄλευρα ἐπιφερύμενοι οἳς ἐμελλον διατραφῆσθαι πρὸς τὴν ὁδόν· καὶ Ἀμοῦρ αὐτῶς τοῖς ἄλλοις ὁμοίως τίσαν, ἠλλίσαντο αὐτοῦ τὴν νύκτα παρὰ τὴν αἰγιαλὸν· ὡς ἄρα ἔω καὶ ναῦς ἐμπρήσαντες, τῆς εἰς Βιθήροισιν ἔχονται μερούσης. Τῆς νυκτὸς δὲ ὀκείνης τῶν ἐναπέτων πλοημάτων παυσαρμένων, οὐρίων δὲ ἐπιπνευσάντων, τὰς ἀνεῖλκυσμένας καθήλκυσαντες, καὶ ἄρα πάντα ἀράκτας ἰσάια, εἰς τὴν ἑσπερίαν

A vos ad tantum periculum adeundum adhortor, sed aliam demonstrabo viam, quæ cum parvo labore summam nominis celebritatem splendoremque continet. Trium namque virtutum maximarum documenta nobis edere licebit, fortitudinis, justitiæ atque prudentiæ. Nam a ventis et mari interclusos aliud iter invenisse, quo ad finem nobis propositum perveniamus, prudentiæ optimo jure ascribatur. Justitiæ autem, res omnes præ salute amici contempsisse; fortitudini, quod nec itineris longi molestiæ ac defatigatione, nec transitu per multas gentes, quæ nobis se opposuere essent, percussis atque consternati, a recto tramite officioque deflexerimus. Quid igitur tibi vis? dicet quispiam. Ut quoniam in oras Macedonia navibus deferri non possumus, eas hic tanquam tanquales concrememus, ipsi cum armis per confidentem ad imperatorem gradiamur, quod illi perquam fructuosum, nobis vero gloriosum acciderit. Nec impedimenta et offendicula in medio occurrentia, perpendentes, ab hoc labore deterri oportet; quis enim nunquam recubans supinus, et stertens, de hostibus tropæum erexit? sed finis laborum ante oculos habendus est, quem plurimas et eximius donos comitabitur. Hæc ego justa et utilia censeo, factoque ipso me ducem et suasorem aliis exhibebo. Quod si quibusdam vestrum magnitudinem laborum periculorumque considerantibus, minime istuc aggrediendum videtur, ego sane primus navim flammis exursum, et arreptis armis iter invadam; sequetur, **567** quicumque adversus casus participare mecum voluerit; cæteri salvis navibus quod placuerit, et ex usu judicaverint, faciant licet. Sic Persas primores affatus Amurius, fidem fecit se æquam et utile consulere. At enim non plus sexaginta navarchi cum classariis remigibus illi se associare instituerunt; reliqui brevi spatio ubi ventum propitium essent nacti, in Macedonia cursum directuros, cursuque cum eo futuros asserverant. Postquam inter illos communiter ita convenit, ex Eubœa ad Locridis littora delati, alii in navibus permanserunt, Amurius autem, et sexaginta navarchi, quos tanti facinoris consortes illi esse oportebat, subductis navigiis et armis assumptis, comitatuque in viam deprompto, juxta litus pernoctarent, ut mane exustis illis Berrhæam iter caperent. Nocte porro illa, cum venti luctantes cessissent, et secum se recedissent, subactis denuo, quas subdixerant navibus, et sublatis velis, omnes simul die sequenti, portum non procul Thessalonica Clepam appellatum, tenuerunt, partim quod magnum delectum Thessalonicae degere arbitrarentur, velentque cum eo, si possent, navale prælium miscere, partim quod adversa ora Bœtiæ importuna esset, tantumque classem eodem loco acquiriti reciperet.

προσίσχον οὐ μακρὰν Θεσσαλονίκης ἐν λιμένι τοῦ Κλαπα προσαγορευμένῃ· τούτο μὲν οἰόμενοι καὶ μέγαν δούκα ἐν Θεσσαλονίκῃ εἶναι, καὶ βουλόμενοι εἰ τύχοι πρὸς ἐκεῖνον ναυμαχεῖν, τούτο δ' ὅτι καὶ ἡ ἀντιπέραν παρῆμος τῆς Βοστανίας ἀλίμενος τὰ πολλὰ ἔστι, καὶ τοσούτου ἐν ταυτῷ στόλῳ ὑποδέχεται μὴ δυνάμενος.

CAPUT LXIV.

Persae circa Thessaloniceam loca depravantur. Imperator curat ne Cralis regio incursetur. Ad eundem Legatio, qua fides ei promittitur. Thessaloniceus venit cum copiis. Amurii occursus. Zelotarum servitia in imperatoris studiosos. In Thraciam cum Amurio discedit. Peritheorium obsidetur. Humanitas imperatoris in captivam. Legatio de pace ad imperatricem. Rapitur in odium Apocaneus. Amurii quoque expulsi tam ad pacem impellit, et a sua cum Cantacuzeno amicitia terret.

Persae, simul ut magnum ducem Byzantium A vela fecisse audierunt, Thessalonicensem agrum universum incursantes, magnas hominum pecuniarumque praedas egerunt. Amurii altero die delictas naves quinquagenas Pyduam mittit, ut inde pars militum dimidia Berrhoeam vadat, et cum imperatore Thessaloniceam proficiscatur, altera pars cum navibus redeat. Imperator Barbaris Pyduam appulsis, diligentissime cavet, ne quid Cralis provincia detrimenti acciperet, circummissisque navibus molestum eorum adventum significavit, 568 et movit ut in urbes et castra se omnes reciperent. Nemo tamen inde, ut neque e locis imperatori subiectis, in servitutem abreptus est. Qui Thessalocum et Berrhoeotarum optimates pro studio erga se dignitatibus, et donis remuneratas, et exercitum qua par erat cura dignatus, et Manuele filio juniore Berrhoeae aliisque oppidulis recenter ad auctoritatem suam adjunctis prefecto, eique Angelo consobrino, cui ante Thessaliae gubernatio commissa fuerat, commendato, cum mandatis, ut si opus esset, alter alterum defenderent, forma insuper mansueti ac minime molesti imperii praescripta, et caeteris quoque probe constitutis, oratores ad Cralem misit, qui indicarent, quamvis foedus secum percussum et iusta societas ab eo dissoluta esset, nihilominus memorem se honoris et humanitatis quam apud ipsum commorans experiret esse, neque ad iram commotum esse, neque foedus temerasse, quod absurdum diceret, non opere ipso palam ostendere quem in gratia amicis referenda virum ipse tam benevole tractare voluerit. Et nunc missa sibi Persarum auxilia, quae damnum dare possint, ab ejus regione, ut amica et socia, vexanda prohibuisse, et de caetero quoque quantum efficere possit, ei commodatarum. In eo autem situm, cum laenam fidem optinui et constantis amici amoscere, aut rationi et justitiae adversantem, bellum facere. Posthaec ipsam et conjugem Helenam, ut cum Persicis copiis Didymoteichum abiturus, valere iubet. His igitur omnibus quatuordecim dierum spatio transactis, cum Thessalico et Berrhoeensi delictum, et quos prius habebat, et cum Persis praeterea Thessaloniceam venit. Per

Tὸ μὲν οὖν Περσικὸν αὐτοῖς, ἐπεὶ ἐλύθησαν τὸν μέγαν δούκα ἀποπεπλευκέναι εἰς Βυζάντιον, τὰ περὶ Θεσσαλονικίην ἅπαντα ἐπιδραμόντες χωρὶς ἐληΐζοντο, καὶ ἠνδραποδίσαν οὐκ ὀλίγους. Ἀμύριον δὲ εἰς τὴν ὑστερίαν πεντήκοντα ναῦς ἀπολεξάμενος, ἐπιπέφον εἰς Πύδον, ὡς ἐκείθεν τοὺς μὲν ἡμέτεροι ἤξοντες εἰς Βεῤῥοίαν, ὡς ἅμα βασιλεὺς ἐλευσομένους εἰς Θεσσαλονικίην, τοὺς ἐπιλοίπους δὲ ἐπανήξοντας ταῖς ναυσὶ. Βασίλευς δὲ ἐπεὶ πύθοιτο τοὺς βαρβάρους Πύδον προσσχόντας, διὰ σπουδῆς μὲν ἐποίησατο πάσης τὴν ὑπὸ Κράλην τελοῦσαν χώραν μηδὲν ζημιωθῆναι· καὶ πέμψας ἐκέλευε πάντας εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια εἰσάγεσθαι τὴν ἐφοδὸν μηνύων τῶν βερβάρων. Καὶ ἠνδραποδίσθη γὰρ ἐξ ἐκείνων οὐδὲ εἷς, οὔτε μὴν ἐκ τῆς ὑπὸ βασιλέα τελοῦσης χώρας. Αὐτὸς δὲ, Θεσσαλῶν τε τοὺς ἀρίστους καὶ Βεῤῥοιωτῶν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας ἀξίαις τε ἀμειψόμενος καὶ εὐεργεταῖς ταῖς προσηκούσαις, ἔπειτα καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν προνοίας τῆς θεούσης ἀξιώσας, καὶ Μανουὴλ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν Βεῤῥοίως καὶ τῶν ἄλλων πολιχνῶν, ἃ προσεχώρησαν αὐτῷ, ἀποδείξας ἄρχοντα, εὐστήσας δὲ αὐτῷ καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιὸν, ὃς Θεσσαλίας πρότερον ἐνεχειρίσθη τὴν ἀρχὴν, καὶ κελείσας, ἦν τι δέονται, ἐκάτερος ἀλλήλοις ἐπιμαχεῖν, τύπον τε ἐκλίμενος αὐτοῖς ἡμέρου καὶ ἀνεπαχθοῦς ἀρχῆς, καὶ τὰ ἄλλα εὖ διοικησάμενος, προσθεῖαν ἐποιεῖτο καὶ πρὸς Κράλην, ἐδήλου τε ὡς εἰ καὶ ἐκεῖνος αἰ πρὸς αὐτὸν ἀπαγορευθεῖεν σπονδαὶ καὶ ἡ συμμαχία, ἀλλ' αὐτὸς μεμνημένος τῆς τιμῆς καὶ τῆς φιλίας ἧ· ἀπέλαυσε διαίγων παρ' αὐτῷ, μήτε κακινῆσθαι πρὸς ἑργῆν, μήτε διαλελυκέναι τὰς σπονδὰς· ἄσπονον εἶναι ἡγησάμενος μὴ ἔργοις αὐτοῖς θέσθαι φανερὸν εἰ, ὅσον ὄντα περὶ τὸ ἀμειβεσθαι τοὺς φίλους, εἴλετο αὐτῷ ἐπιδείξασθαι τοσαύτην εὐνοίαν. Καὶ νῦν μὲν τῆς Περσικῆς στρατιᾶς ἐλθούσης πρὸς αὐτὸν καὶ δυνάμενης βλάπτειν, αὐτοῦς τε κωλύσαι κελείσας μὴ κακοῦν τὴν χώραν, ὡς φίλιαν οὔσαν καὶ συμμαχίδα, καὶ ὑστερον, ὅτι ἐν δυνάμει ὠφελήσων. Ἐπ' αὐτῷ δὲ εἶναι ἢ εὐγνωμονεῖν περὶ αὐτὸν φίλον ἀγαθὸν μάλιστα ἐσίμενον, ἢ αἰραῖσθαι πολεμῆν ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει εὐλόγῳ καὶ δικαίῳ. Ἐπὶ ταῦτοις δὲ καὶ προστηγόρουεν αὐτὸν το καὶ Ἐλένην τὴν γυναῖκα, ὡς ἅμα στρατιᾷ τῇ Περσικῇ βεβαιοῦμενος εἰς Διδυμότειχον. Ταῦτα δὲ πάντα ἄφ' ἡμέρας πεντηκίδεκα διαπραξαμενος, τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Βεῤῥοίᾳ ἔχον στρατιάν ἅμα ταῖς ἄλλοις, εἰ αὐτῷ συνέσαν πρότερον, καὶ τῶν Περσῶν συντημένον, ἦλθε εἰς Θεσσαλονικίην. Ἦν δὲ ταῦτοις ταῖς ἡμέραις, ἢ ἐν ταῖς ναυσὶ τῶν Περσῶν οὔσα στρατιὰ, ἄλλα τε

ἐκάκου τὴν χώραν, ὡσα εἰκὸς βαρβάρους καὶ πολέ-
 μίους, καὶ οὖσα κώμας τετειγισμένας καὶ κύργους
 ἔχουσα διαπόρθησεν, τῶν ἐχόντων ταύτας γεωργῶν
 ὑπὸ δίους παραδεδωκότων σφᾶς αὐτοῦ καὶ ἀνδρα-
 ποδισθέντων. Ἀμοῦρ δὲ ἐπὶ ἐπύθετο ἄγγυς εἶναι
 βασιλέα, αὐτὸς μὲν ἐφιππος μετὰ ὀλίγων τῶν ἀρί-
 στων (οὗ γὰρ εὐπόρου ἵππων), πᾶσα δὲ ἡ στρατιὰ
 περὶ ἐπόμενοι, εἰς ὑπάντησιν βασιλέως ἦσαν. Ἐπὶ
 δὲ ἦσαν ἤδη οὐ μακρὰν ἀλλήλων, τοῦ ἵππου ἀποθᾶς
 ὁ Ἀμοῦρ, προσκύνει τε τὸν βασιλέα, καὶ ἐβάδιζε
 πρὸς αὐτὸν περὶ. Πέρσης δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευε
 τοῦ ἵππου ἐπιβαίνειν, καὶ ἐπειθετο πολλὰ πρότερον
 περὶ τοῦ περὶ ἐλθεῖν φιλονεικῆσαι. Προσαγορευ-
 σάντες δὲ ἀλλήλους, ἦσαν εἰς τὰς σκηνάς, καὶ
 ἐστρατοπεδεύσαντο οὐ πολὺ ἀποθεν Θεσσαλονίκης ἐν
 ἑπτὰ ἡμέραις. Πρεσβείαν δὲ Ἀμοῦρ πρὸς τοὺς ἐν
 Θεσσαλονίκῃ πεποιημένου, καὶ παραινοῦντας προ-
 χωρεῖν ἐκόντας βασιλεῖ, καὶ τὴν πόλιν παραδιδόναι,
 τοὺς τε αἰχμαλώτους ἀπολύσαι αὐτοῖς, εἰ πειθοῖντο
 ἐπαγγελιομένου, ἀπεκρίναντο οὐδὲν ἐπιεικῆς. Δεί-
 σαντες δὲ οἱ Ζηλωταὶ μὴ οἱ τὰ βασιλέως ἐνδοῦ ἤρη-
 μένοι, καιροῦ λαθόμενοι ἐπιτηδείου, καὶ τὸν δῆμον
 ἀνατείταντες τεθοροθημένον ὑπὸ τῶν βαρβάρων,
 ἄλλως τε καὶ ἐλπίσαντα τοὺς αἰχμαλώτους αὐτοῖς
 ἀπολυθῆσθαι ἐπιθῶνται καὶ κρατήσωσιν αὐτῶν,
 ἐγνωσαν ἐπὶ ὠμότητα καὶ φρόνας χωρεῖν, ἵνα δι' αὐ-
 τῶν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκφοβῶσι. Καὶ Παλαιολόγον τε
 τινὰ ἐκ τῶν ἀρίστων, οἷοι σχολάζοντα διὰ τὰ ὑπο-
 πτεῖσθαι, μηδεμίαν αἰτίαν τοῦ ἀποθανεῖν παρεσχη-
 μένον, ἐξερπίσαντες ἀπέσφαξαν ἐπὶ τῆς δημοσίας
 ἀγορᾶς, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες, ἔπειτα καὶ
 τὸ σῶμα διελόντες τετραχῆ, τὰ μὲν τμήματα ἐν
 ταῖς πόλεως πύλαις ἀπηώρησαν ἐκάστη τμήμα· τὴν
 κεφαλὴν δὲ ἔδρατι ἐνθήμενοι, καὶ τὰ ἔγκατα σύρον-
 τες ἀνηλεῶς περιήσαν τὴν πόλιν. Γαβαλᾶν δὲ τινὰ
 ἐκ τῶν μέσων πολιτῶν, τὰ ὧτα πρότερον ἐκτερότερος
 καὶ τὴν βίβλα, καὶ τὰ ἄλλα μέλη διαλωθυσάμενος,
 ἔπειτα ἀπέκτειναν. Ἐτέρων δὲ οὐκ ὀλίγων τοιούτων
 βίβλας καὶ ὧτα ἐκτερόντες, ἔπειτα κατεδίκασαν ἀι-
 φυγίαν, καὶ ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐξήλθονον τῆς
 πόλεως. Τῶν δὲ ὀδυρομένων καὶ τὴν αἰτίαν διομέ-
 νων κδιδάσκεσθαι, οἱ ἦν τοιαῦτα ὑπομένειν κατε-
 κριθῆσαν, οὐδὲν πλέον ἀπεκρίναντο οἱ Ζηλωταί, ἢ
 ὅτι εἰδέναι αὐτοῦς τὰ Καντακουζηνῶν σαφίστατα
 ἤρημένους. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ὀδυρόμενοι, ἐπὶ πρὸς
 οὐδὲν ἕτερον εἶχον χρῆσθαι ἑαυτοῖς, εἰς τὸ τῶν βαρ-
 βάρων ἀπαχώρου στρατόπεδον πρὸς βασιλέα. Βα-
 σιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὸ προσάγειν τὴν πόλιν ἀπορὸν
 ἔδρα, Μανουῆλ μὲν τὸν υἱὸν καὶ Ἄγγελον τὸν ἀνεψιὸν
 τὴν τε ἐκ Θεσσαλίας καὶ Βαρβάρων ἔχοντας στρατῶν,
 ἐκέλευε εἰς τὰς ἰδίας ἐρχέσθαι ἀποχωρεῖν. Αὐτὸς δὲ
 ἀπολειφθεὶς μετ' ὧν ἦσαν οἴκοθεν, καὶ Περσῶν τοῖς
 ὀρίτοις δουλοῖσι ἵππους παρασχόμενος, καὶ ἐκ
 τῆς ἑτέρας στρατιᾶς ἑξακισχιλίους ἐπὶ ἑκτότους περὶ
 παρακλήδων, ὡσα Ἀμοῦρ ἐκ τῆς ἡπαίρου αἰ. Θρόνον
 ἀπεχώρου, τὴν δὲ ἄλλην στρατιάν ἐπέλειπον ἐν ταῖς
 ναυσὶν εἰς Περσῶν εἰσελθόντων, ὡσα καὶ συμμάχους
 ἀλλήλους. Ἐπὶ δ' οἱ μὲν ἐκ θαλάσσης, οἱ δ' ἐκ τῆς
 ἡπαίρου πάλιν ἐν ταῖς ἐγγύτοις, Περσῶν

A rius ut imperatorem appropinquare cognovit,
 cum paucis optimatibus in equis (non enim
 his abundabant), toto agmine pedibus prose-
 quente, ei se fert obviam. Parum inter se di-
 stantibus, Amurinus ab equo descendens eum
 adorat, et pedibus propius accedit, quem imperator
 per nuntium rursus equum conscendere jubet.
 569 Consalutatione peracta, in tabernacula con-
 cedunt, castraque non procul Thessalonica diebus
 septem locant. Amurinus per legatos hortatur oppi-
 danos, uti imperatori urbem seque tradant. Si
 faxint, captivos donaturum pollicetur. Illi equi
 bonique nihil respondent. Zelote neguentes, ne
 qui intra moenia erant imperatoris partium, tan-
 bella occasione utentibus, incitatoque ab isdem
 populo a Barbaris turbato, et captivos sibi dimis-
 sum iri sperante invaderentur opprimerenturque,
 ad sevitiā et caedes procedendam consuerunt,
 quo per illos aliis quoque terrorem incuterent. Et
 Paleologum quemdam ex optimatibus domi deli-
 tentem, quod in suspicionem venerat, et qui cur
 moreretur nihil meruerat, raptum in foro publice
 peremerunt, amputatoque capite, et corpore in
 partes dissecto, eas per portas suspenderunt. Caput
 autem hastili praefixum gestantes, et viscera cru-
 delem in modum distrahentes, urbem obambula-
 bant. Tum Gabalam quemdam sortis medicae ei em-
 prius, auribus naso, caeterisque membris mutila-
 tum occiderunt. Alios item complures ejusdem or-
 dinis naribus, et auribus truncatis, urbe in sempiternum
 exsilium expulerunt. Quibus lamentanti-
 bus, causamque sciscitantibus, ob quam talibus
 suppliciis damnati essent, hoc tantum zelote re-
 sponderunt, constare sibi, ipsos apertissime Can-
 tacuzeno favere. Sic igitur lamentantes, quoniam
 se inutiles jam videbant, ad Barbarorum castra,
 imperatorem conventuri, adierunt. Is eum non vi-
 deret quo pacto urbem in potestatem adduceret,
 Manuelem filium et Angelum consobrinum, cum
 copiis quas e Thessalia et Berrhoea ducebant, ad
 illorum praefecturas remisit: ipse relictus cum iis
 quos per se adduxerat, ducentis Persarum optima-
 tibus equis suppeditatis, et de reliquo exercitu sex
 electorum pedum millibus ascitis, socio Amurio
 D e continenti in Thraciam recessit; reliquam copia-
 ram navibus Peritheorium venire, ut ibi conjun-
 gereatur, praecipit. Novali jam pedestrique in
 unam conflato exercitu, Peritheorium obsidione
 circumdederunt. Abderite autem sponte se dedi-
 derunt, Gulielmum, qui erat Annae imperatrici ad-
 cyathum, simul vincitum adducentes, quem magnus
 dux post imperatoris ad Triballos discessum, in
 exilium timore sese tradentibus praefectum attri-
 buerat. 570 Landaros imperator, tum quod tem-
 poris se accommodasset et supra vires quibuscum
 audere voluissent, tum quod ad reddeam sine
 civitate aliqua se adjuvissent, praefecto illis
 creato, domum dimisit, Gulielmum suam restitui jubens,
 et ultra ei plura suppeditans. Deinde Jacobum

stulam e ministris domesticis, et Salatinen e Per-
 sis Byzantium ad imperatricem de pace legat. Ac
 cionum quidem Deum testatur, se non solum illi
 aut illic imperatori non insidiatum re, sed nec co-
 gitatione tenus in eum collata alicujus offensionis
 sibi esse conscium, verum ipsam a calumniatori-
 bus, qui neque facere, neque dicere quidquam
 probum ac sincerum statuissent circumventam,
 hoc civile bellum excitavisse, quod hactenus mul-
 tas et sævas clades Romanis peperisset, et nisi
 finetur, saviores pariturum esset. Et se quidem
 hujus belli causa gravibus infortunis pressum, pe-
 rentisque horribilibus et mortem ipsam inten-
 tantibus cinctum fuisse, verumtamen Deo bene
 favente et illa depulisse, et nunc eodem bene ju-
 vante, postliminio reverti. Cum autem perspiciat,
 que mala ex bello istoc emanatura sint, modum
 nullum habitura, et vicissim bona ingentia ex pace
 eritura queque regiam ac labantem Romanam tem-
 poraliam sustentare ad recreare possint, hanc le-
 gationem de pace mittere voluisse, rogareque ne
 eam propter nonnullorum malignitatem atque stulti-
 tiam, Imperium Romanum evertentem despiciat.
 Nam et a principio usque ad illum diem multa dira
 et acerba evenisse, totamque regionem et urbes
 alternis obsidiis, impressionibus ac depopulatio-
 nibus afflictatas esse, attamen censenda videri me-
 diocritia (utpote Romanis in Romanos incurrenti-
 bus, et aliquando miseris misericordiam tribuen-
 tibus) præ illis que tanto tetriora et horribiliora
 erunt, ut propter eorum immensitatem præterita
 cum ipsis comparata felicitatis nomen obtinere
 queant. Barbaros enim Persas, ut socios suos, con-
 tra Romanos esse præliaturos, quibus homines ju-
 gulare ludus, et captos abducere atque in servitu-
 tem vendere quovis lucro dulcius: nec in ætem-
 nosos ullus humanitatis sensus, ullave cõmiserati-
 o, natura nimium hostibus, propter summam in
 divino numine colendo discrepantiam. Atque illius
 mali non se, verum sacri cubiculi præfectum Apo-
 cauchum auctorem existisse, qui Bertheam ad-
 versus illum Romanos multos **571** ac strenuos
 ducere non satis existimasset, nisi et Persas ad-
 jecisset, qui loca illa introeuntis implevisset, ob-
 viis partim trucidantes, partim captivos abripian-
 tes, et omnes vias in cineres redigentes. Fo-
 ma magistro se tale quidpiam experiri, nec culpam
 committeri, si cum Barbaris et Romanis simul
 resistere non possit, similes et ipse socios asciverit.
 Que quantum et ipsa intelligat quam atrocis et
 impio misera, quamque gravem damnationem ei
 apud futuram tribunal illa lallatura sint, si nempe
 propter contentionem, falsasque calumnias, et ob-
 tentiones Christianorum sanguinem a Barbaris
 effundi patiat, ad pacem deflecti debere, prius-
 quam pernicies ab illis importetur, tantisper enim
 nulli Romano maturos injuriam, dum legati rever-
 tentur, in quas parte conditiones pacem fieri
 oporteat, non esse presentis temporis indicare

A ἐπολιόρκου ἐπιστρατοπεδευτάμενοι. Ἀθροίται δὲ
 προσήλθον ἔκοντι, δεσμώτην ἀγαγόντες καὶ Γουδέλην
 τὴν τῆς βασιλίδος Ἄννης οἰνοχόον, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς
 αὐτῶν κατέστησεν ὁ μέγας δοῦξ μετὰ τὴν βασιλείαν
 εἰς Τριβαλοὺς ὑπερορίαν προσκεχωρηκότων ἕξει.
 Ἐπαινέσας δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ τοῦτό τε τῷ
 καιρῷ προσήκοντα πεποιηκέναι μὴ φιλονεικῆσαντας
 ἐπιχειρεῖν τίς ὑπὲρ δυνάμιν, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπαν-
 ἤκοντι προσκαχωρηκέναι μελλήσαντας μηδὲν, ἐκεί-
 νοις μὲν ἄρχοντα ἐπιστήσας, οἰκάδε ἀπέπεμπε.
 Γουδέλην δὲ τὰ τε ἴδια κελεύσας ἀποδοθῆναι, καὶ
 οἰκοθεν πάλαιω παρασχῶν, ἔπειτα καὶ Ἰάκωβον τὸν
 Βρουλῶν δυνάτην ἐκ τῶν οἰκετῶν, καὶ Σαλατίνην ἐκ τῶν
 Παρσῶν ἕνα ἄρα ἐκείνων ἐξέπεμπεν εἰς Βυζάντιον
 πρὸς βασιλίδαν πρέσβεις. Ἡ πρεσβεία δὲ ἦν περὶ
 εἰρήνης. Καὶ πρῶτα μὲν ἐμαρτύρητο Θεὸν, ὡς αὐ-
 τὸν μόνον αὐτῇ οὐκ ἐπιβουλεύσειεν ἔργῳ ἢ βασιλείᾳ τῷ
 υἱῷ, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι λογισμῶν αὐτῷ τι περὶ αὐτὴν
 προτεκρουκότι συμβεβῆη. Αὐτὴν δὲ ὑπὸ εὐκοφαν-
 τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδὲ ὑγιᾶς, οὔτε ποιεῖν, οὔτε
 λέγειν μεμελετηκότων παραχθείσαν ἔφασκε τὸν ἐπι-
 φύλιον τουτοῦ πόλεμον κεκινήκέναι, ὃς ἄχρι νῦν
 πολλῶν τε καὶ μεγάλων αἰτίας Ῥωμαίοις κατ' ἐστη
 συμφορῶν, καὶ ἐτι μείζονων ἔσεται ἂν μὴ καταλυθῆ.
 Καὶ αὐτὸν δὲ μεγάλας μὲν χρήσασθαι συμφοραῖς
 διὰ τὸν πόλεμον, καὶ κινδύνοις φοβεροῖς περιτχι-
 θῆναι θάνατον ἀπειλοῦσι. Τοῦ Θεοῦ δὲ ὁμοῦς ἴστω
 τυχόντα, τῶν κινδύνων τε ἐκείνων ἀπηλλάχθαι, καὶ
 νῦν ἐπανῆκειν τοῦ, Κρείττονος συναϊρομένου. Συν-
 ἄρῳντα δὲ ὡς τὰ τε μέλλοντα κακὰ ἐκ τοῦ πολέμου
 πᾶσαν ὑπερβῆσται ὑπερβολὴν, καὶ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης
 ἀγαθὰ ὁμοῦς μεγάλα τε καὶ δυνάμενα τὴν Ῥωμαίων
 ἡγεμονίαν κινδυνεύουσαν ἀνακτᾶσθαι, τὴν πρεσβείαν
 πεποιῆσθαι τὴν περὶ τῆς εἰρήνης ταύτης, καὶ δεῖσθαι
 αὐτῆς, μὴ περιορῆν διὰ τὴν τινων μοχθηρίαν καὶ
 ἀγνωμοσύνην τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν διαφθειρο-
 μένην. Καὶ ἐξαρχῆ, γὰρ ἄλλο νῦν πολλὰ συμβεβῆ-
 κέναι τὰ δαιμόνια καὶ γαλακτὰ, καὶ τὴν χώραν ἄπεισαν,
 καὶ τῆς πόλεως διαφθάρθαι ὑπ' ἀλλήλων πολιορκουμέ-
 νας καὶ διάφθειρομένας ἐπιδρομαῖς καὶ λεηλασίαις,
 μέτρια δὲ ὁμοῦς εἶναι οἷα δὴ Ῥωμαίων Ῥωμαίοις
 ἐπιόντων, καὶ οἰκτόν τινα ποτε καὶ τῶν ἀτυχεύοντων
 λαμβανόντων. Ἐὰ προσδοκώμενα δὲ τοσούτω καὶ δε-
 υότερα καὶ φοβερότερα, ὡς τὰ παρελθόντα πρὸς
 αὐτὰ παραβαλλόμενα, εὐτυχίας τύπον ἐπέχειν πρὸς
 ἀκροτάτην κακοπραγίαν. Βάρβαροι γὰρ ἤδη εἶναι
 Πέρσαι οἱ τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιτετραμμένοι πό-
 λεμον κακείνῳ συμμεχθήσαντες, οἷς τὸ φονεῦσαι ρυ-
 φῆ, καὶ τὸ ἐξανδραποδίσθαι καὶ ἀποδίδοσθαι ἐπὶ
 δουλείᾳ κέρθου ἐστὶν κέρτα, καὶ οἰκτοῦ οὐδὲ εἶς,
 οὐδὲ ἕλκος τῶν ἀτυχεύοντων, οἷα δὴ φύσει πολεμίων
 ἔντων διὰ τὴν περὶ τὸ σῆμα ἀκροτάτην ἐναντιότητά.
 Καὶ τοῦτοι ἔλαχε τοῦ κακοῦ οὐκ ἐκείνων ἔρχομαι
 πρῶτον, ἀλλ' Ἀπόκαυχον τὸν παρακοιμώμενον. Ὡς
 αὐτῷ εἰς βεβήσαν ἐπιστρατεύσας, καὶ πολλὴν καὶ
 ἀγαθὴν ἄγων στρατιάν Ῥωμαίων, οὐκ ἀγαπητὴν
 ἤθηθ, εἰ μὴ καὶ Πέρσαις ἐπαγάγοι, οἱ πολλὰ ἐκώκω-
 σαν τὴν χώραν ἐκείνην, κείνοντες καὶ ἐξανδραποδι-
 ζόμενοι τοῦς προστυχόντας, καὶ πύρρος ἔργον τᾶσας

κώμας πεποιημένοι. Ἡ δὲ διασεκάλῳ κεχηρημένος ἐπι-
 τὴν τοιαύτην τετράχθαι πείραν, καὶ μηδεμίαν διὰ
 ταύτην εἶναι θξίος αἰτίας, εἰ μὴ δυνάμενος πρὸς τὰ
 βαρβάρους ὁμοῦ καὶ Ῥωμαίους ἀντιτάττεσθαι, τοῖς
 ὁμοίοις καὶ αὐτὸς ἐχρήσατο συμ. ἀχοις. Ἄ συνορῶ-
 σαν καὶ αὐτὴν ὡς δεινὰ, καὶ τὴν τε ἀρχὴν διεφθε-
 ροῦντα καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἐκεῖ κριτήριον μεγάλῃ
 οἴοντα τὴν καταδίκην, εἰ διὰ φιλονεικίαν καὶ ψευ-
 δεῖς συκοφαντίας καὶ διαβολὰς τὸ Χριστιανῶν αἷμα
 προσημένῃ φαίνοντο χαισθαι ὑπὸ τῶν βαρβάρων,
 πεισθῆναι πρὸς τὴν εἰρήνην, πρὶν ὑπὸ τῶν βαρβά-
 ρων τι διεφθάρθαι. Περικλενοῦσι γὰρ Ῥωμαίων οὐδένα
 ἀδικούντας, ἀγρὶς ἐπανήξουσιν οἱ πρέσβεις. Τὸ δὲ
 ἐφ' ὁποίῳ δει γενέσθαι, οὐ τοῦ παρόντος εἶναι και-
 ροῦ δηλοῦν· ἀλλ' εἰ μόνον πείθαι, πρέσβεις πέμ-
 πειν πρὸς αὐτὸν οἱ διαλέξονται ὅσα ἂν αὐτῇ καὶ
 πατριάρχῃ κα- τοῖς ὑπολειφθεῖσιν ἐτι τῶν πραγμά-
 των ἀρχοῦσι, βέλτιστά τε εἶναι δοκῆ καὶ λυσιτέλε-
 στάτα ἐστοῖς, παποιδῆναι δὲ αὐτὸν ὡς τοῦ θεοῦ
 δίδόντος· χαίροντας ἐπανήξουσιν, καὶ τὰ πᾶσι κοινῇ
 Ῥωμαίοις συνοίσοντα κατορθωκότας. Τοιαύτη μὲν
 ἦν ἡ βασιλείως τοῦ Καντακουζηνοῦ πρεσβεῖα πρὸς
 Ἄνναν τὴν βασιλίδα. Ἀμοῦρ δὲ καὶ αὐτὸς ἰδίᾳ συν-
 εβούλευεν ἔχεσθαι τῆς εἰρήνης, ὡς εὐ μέγιστα λυσι-
 τελοῦση. Αὐτὸς μὲν γὰρ καὶ πρῶτον φίλος εἶναι
 βασιλεῖ τοῦ Καντακουζηνῶ ἐκ πολλῶν ἰσῶν, καὶ διὰ
 τὴν αὐτοῦ φιλίαν βασιλεῖ τε τῷ Ἀνδρονίκῳ, οὐ μόνον
 εἰς τὸν κατὰ Φωκαίης πόλεμον συμμετρίαν παρεσχῆ-
 σθαι, ἀλλὰ καὶ ὑστερον ἐπὶ Ἀθηνούς. Καὶ ἐξ ἐκεί-
 νων τῶν χρόνων εἰς τὴν Ῥωμαίων, οὐδέποτε ἐμβα-
 ῶν κέναι Ῥωμαίους κέντας ἡγούμενος ὑπὸ Καντακουζηνῶν τελεῖν τὴν βασιλίδα, καὶ ἐτι τὴν ἰδιώτου
 τύχην στέργοντα. Νυνὶ δὲ, οὐκέτι φίλος εἶναι βασιλείως, ἀλλὰ δοῦλος, καὶ οὕτω παρεσκευάσθαι, ὡς οὐ
 πέμπων στρατιάν βοηθεῖν, ἀλλ' αὐτὸς παρεῖναι, καὶ τὴν ἰσῆν ἐπιθετικῶσθαι σπουδῆν, ἣν ἂν καὶ ὑπὲρ
 ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον αἰρούμενος ἐποιεῖτο. Δὲ ἂ συνεβούλευεν αἰρεῖσθαι μᾶλλον τὴν εἰρήνην, τοῦ βασι-
 λέως βέλτιστα τὰ εἰς αὐτὸν γεγεννημένα πρότερον διὰ τῶν ἀρχόντων τὴν ἀγνωμοσύνην ἀφιέντος, καὶ
 τὸν πόλεμον κατατίθεσθαι ἐθέλοντος. Οὐ μόνον γὰρ εἰ τι τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας κατελείπετο ἀκέραιον
 διασωθήσεται, ἀλλὰ καὶ τὰ διεφθορότα ὑπὸ τοῦ πολέμου δυνατόν πάλιν ἀνακατέσθαι. Αὐτὸν δὲ ἀντὶ
 πολέμου σύμμοχον ἐξέσται καὶ φίλον ἔχειν. Τοιαῦτα μὲν καὶ ὁ Ἀμοῦρ διαπρεσβεύετο.

572 CAPUT LXV.

Legatus Cantacuzeni crudeliter et ignominiose habetur. Maledicta Apocauchi in imperatorem et ejus tropus. Litteras sibi missas ab Apocaucho Amurios non operas imperatori desert, facti consilium affert. Episcopi Didymotichensis divinus nuntius. Latitia de reditu imperatoris et feriv. Quid Glabaz exidam pndiaet et idem episcopus. Castellu uno et agrestes se dedunt, quibus Monitzilus praeficitur, cujus mores describuntur.

Ὁ μέγας δὲ δεῖξ ἐκεῖ πύθοντο τὰ τῆς πρεσβεῖας.
 Σαλατινὴν μὲν τὸν Ἀμοῦρ παροξυνθῆναι φιλοτίμως τε
 ὑπεδέξατο, καὶ μετὰ μικρὸν ἐξέπεμψε δῶρα παρα-
 σκῶν. Βρούλα δὲ τὸ γένειον περιχειράς καὶ τὴν κε-
 φαλήν, ἔλασσε καὶ τοῖς μυκτῆρας διαβρήξας καὶ τὰς
 κνήμας, παύλας τε τὰ πρόσωπον περιχρίσας εἰλκυσ-
 δὲ τῆς ἀγορῆς οἴτους ὕφαινον. Ἦρθε δὲ τὴν πρε-
 σβεῖαν οὕτως απεκρίνατο. Ἀμοῦρ μὲν ἔγραψε πολ-
 λὰς κατὰ βασιλείως ὑβρεῖς καὶ χυλεπὰς. Αὐτοῦ δὲ
 κοβήσεται μετρίως ὅτι Καντακουζηνῶ ἀκολουθεῖναι
 οἴοντο ἀνάξια ποιῶν τῆς σφετέρως εὐδοξίας. Πλεον
 δὲ οὐδὲν. Βασιλεῖ δὲ ἔφρασκεν ὡς οὐ δέοντο αὐτοῦ,
 οὕτω συμβεβηκέναι τοῖς βασιλέως παισιν καὶ Ῥω-
 μαίων ἀρχαῖν, οὗτ' αὐτοῖς ἑρπύνας ἀδύλον εἶναι, ἔτι

seu ai modo inducat in animum per legatos ad se
 micos exponero sibi que illa, et patriarcha, eate-
 riqne archontes ut optima atque commodissima
 prohent, considere se eos divino munere cum gau-
 dio reversuros, feliciter confectis, que Romanis
 omnibus in commune conducant. Hujusmodi
 fuit Cantacuzeni ad Annam imperatricem legatio,
 quam seorsum Amurios quoque hortabatur, ut
 pacem acciperet, quo nihil posset facere utilis.
 Nam et alioqui pluribus ab hinc annis sibi cum
 Cantacuzeno amicitiam intercedere, in cujus gra-
 tiam Andronico imperatori non solum bello contra
 Phocæam auxilium toletit, sed etiam postea con-
 tra Albanos, et ex die Romanos nunquam incur-
 rant, cum omnes Cantacuzeno, quamvis adhuc
 privati fortuna concito, subesse arbitrarerit.
 Nunc ejusdem imperatoris non anicum modo,
 sed insuper servum profiteri, et sic amano affe-
 ctum, ut non plios ei auxilium mittat, sed ip-
 semet eorum presens adsit, nec minus studii
 ac diligentia pro eo usurpet, quam si pro se ac
 fortunis suis bellam gereret. Quare tanto magis
 pacem admittendam, maxime cum et imperator
 principum iniquitate in se commissa condonare,
 et ab armis discedere paratus sit. Non enim tan-
 tummodo si quid rei Romanæ supersit, integrum
 et incoluntē permansurum, sed et bello imminuta
 ac devastata reparari atque instaurari, et se pro
 hoste socium et amicum haberi posse. Hæc per
 C legatum etiam Amurios.

Ceterum magnus dux audita legatione, Salati-
 nen Amurii legatum honorifice accepit, panloque
 post donatum dimisit. Brutam uento et capite
 rasis, naribusque et tibis confectis. Soligine op-
 plecta facie, sic eruentatum per forum trehendum
 curavit. Ad legationem autem sic respondit. Dedit
 ad Amuriam litteras, quibus acerbas in imperato-
 rem contumelias acervavit; ipsam Persam mode-
 rate obmurgavit, cum aliud non scriberet, quam
 sua claritate rem indignam committere, qui Can-
 tacuzeniam sequeretur; est in imperatorem hæc
 illas u medicentia fuit, hand opus esse illo, neque
 ut locu collega cum liberis imperatoris Romanos
 moderetur, neque ut cum ipsis æque subilitas sit.

Quin etiamsi ipsis servire velit, quamquam in ministerio sordissimo et abjectissimo, inter equisones et cocos videlicet, nolle ejus operam, sed oppugnatos eum semper, et brevi admodum ad orbem demissuros. Nam quod usque in hunc diem fruatur spiritu, non prudentia aut arte imperatoria servatum esse, verum quia procul apud Triballos erro vixerit. Nunc quia propius adsit, primo quoque tempore expertarum, melius ipsi fuisse apud eosdem Triballos mercedi dare operas, quoniam regressum in fines Romani imperii, illud sibi asserere. Brutam autem post immania illa supplicia in carcerem, in Constantini Magni palatio incluse- runt, qui et paulo post cum ullis vinctis populo Byzantino post mortem Apocauchi, ut infra non longe docebitur, irruente interfectus est. Hæc ille agebat ut modis omnibus bellum strueret, et imperatricem hujusmodi facinorum terribilium a cogitationibus pacis avocaret. Cantacuzenum vero ad implacabile odium ultionemque provocaret. Noverat siquidem planissime, si pax iniretur, se amissis rerum gubernaculis non solum primum Romanorum, sed nec a primo quocumque tandem futurum. Idcirco per multum sanguinem, quem fundebat, per plagiatum, et quanta dici non potest, Romanorum labem atque perniciem, ad excessum hunc gradum grassabatur. **573** At imperatorem nihil horum nefariorum operum a desiderio pacis abstinere, qui totam mentem in eo defixerat, quomodo bellum exterminaretur, cum ex eo ad Romanos nihil æqui redundaturum sciret. Ubi legatus Amurii rediit, et quid de Bruta factum esset renuntiavit, archontum responsum exposuit, litterasque ad Amurium conscriptas porrexit, ille obsignatas ut erant ad imperatorem delulit. Quo factum ejus culpante, interroganteque num sinistrum aliquid de se suspicaturum putavisset, subiicit Amurii non ea de causa epistolam se non resignasse, stultum enim fore prorsus si ejus de se judicium ac voluntatem nondum perspectam et exploratam haberet, sed cum non ignoret archontas Romano imperatore conviciis et maledictis lacera- ndo perinde atque negotio enipiam etiam atque etiam necessario deditos, idcirco non alteri legendam tradidisse, ne probra illa ad multorum aures pervenirent, sed ad ipsum obsignatam afferre, ut si quid utile ibi scriptum fuerit, id minime parvi ducat; sin consueta, puta contumelias et maledicta, in eorum qui scripserant capita recidant (28). Commendat consilium imperator, leguntur littere, nihil illi probum, sed adversus imperatorem turpia et infanda convicia, Amuriique reprehensio, quod non sine summo dedecore nobilitatis suæ cum illo se conjunxisset. Imperator quoniam Byzantii nul-

Α γα μὴν οὐδ' αὐτῶν εἰ βούλοιο δοῦλον εἶναι, καὶ δουλείαν τὴν αἰσχίστην εἰς ἱπποκόμους καὶ μαγεί- ρους τεταγμένον, ἀλλὰ πολεμήσειν ἄχρι πάντος, καὶ τάχιστα διαφθερῆν. Καὶ γὰρ τὸ περιεῖναι μέχρι νῦν οὐχ ἡ σύνεσις οὐδ' ἡ στρατηγία περιέσωτον, ἀλλὰ τὸ πόρρω που ἐν Τριβαλλοῖς κλονήτην διατρέ- δαι. Νουὶ δ' ἐπαὶ ἐγένετο ἑγγύς, εἰσεσθαι τὴν τα- χίστην, οὗ βέλτιον ἦν αὐτῷ ἕρπεσθαι παρὰ Τριβα- λλοῖς, ἢ ἐγγύς τῆς Ῥωμαίων γενόμενον βασιλείας, ἀμφισθεῖν περὶ αὐτῆς. Βρουλιᾶν δὲ μετὰ τῆς πει- νῆς ἐκείνης τῶν ἀνημέρουσ, τῶ ἐν τοῖς Κωνσταντίνου βασιλείοις τοῦ μεγάλου δεσποτηρίου καθιέρων. Ὅτι καὶ μικρὸν ἕστερον ἀνηρέθη μετὰ τῶν ἄλλων συν- δεσμοτῶν, τοῦ δήμου τῶν Βουζαντίων ἐπιθεμένου μετὰ τὴν Ἀποκαυχίου τελευτήν, ὡς περ ἕστερον εἰ- ρήσεται ἄλλοτε. Ταῦτα δὲ αὐτῷ ἐπράττετο, ἐκ παν- τὸς τρόπου τὸν πόλεμον κατασκευάζοντι, καὶ βουλο- μένω βασιλεῖα τε ἄρα διὰ τὸν φόβον τῶν πολιορκι- νῶν ἀπάγειν τῆς εἰρήνης, καὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα πρὸς ἐχθρὰν ἀσπασθὸν καὶ ἄμυναν ἑκκαλεῖ- σθαι. Ἦδει γὰρ σαφέστατα τὴν εἰρήνην αὐτὸν ἀπά- ξουσαν τῶν πραγμάτων τῆς ἀρχῆς, καὶ οὐχ ὅτι πρῶτον εἶναι συγχωρήσουσαν Ῥωμαίων, ἀλλ' οὐδὲ κελλοττὸν ἀπὸ τοῦ πρώτου. Διὸ καὶ πολλῶν αἰμά- των, καὶ ἀνδραποδισμῶν, καὶ φθορᾶς ἀμυθῆται τῶν Ῥωμαίων τὴν τριαύτην ἠλάττετο ἀρχὴν. Βασιλεῖα δὲ οὐδὲν ἐκώλυσε τῶν παρανόμων ἔργων τουτουῦ τῆς εἰρήνης ἀποσχέσθαι· ἀλλὰ πᾶσαν ἐπίνοιαν ἐκί- νει, ὥστε κατατίθεσθαι τὸν πόλεμον· ἔδει γὰρ οὐ- δὲν ἐπιεικῆς ἐκ τούτου συμβησόμενον Ῥωμαίοις. Ἐπαὶ δὲ ὁ Ἀμούρ ἐπανῆκε πρεσβευτῆς, ἀπὶ γγγύλε- μὲν ἕσα συμβαίη περὶ Βρουλιᾶν καὶ τῆς περὶ τῶν ἀρχόντων Ῥωμαίων πρὸς τὴν πρεσβείαν ἀποκρίσεις, παρῆχτο δὲ καὶ τὰ γράμματα τὰ πρὸς Ἀμούρ· ὁ δὲ, ὡς ἦσαν ἐσφραγισμένα, ταῦτα ἔχων, ἦκεν ὡς βασιλεῖα· μαρφομένου δὲ ἐκείνου εἰ περὶ αὐτοῦ τι φαῦλον εἶρηται ὑποπεύσειν, οὐ τοιαύτην ἔφρασκεν ἐκεί- νος γνώμην ἔχων μὴ λευκίνααι τὴν σφραγίδα. Ἀνό- ητος γὰρ ἂν εἶη παντάπασιν εἰ τὴν βασιλείας περὶ αὐτοῦ δίκαιοιαν ἀναγνοίη· εἰδὼς δὲ ὡς τοῖς παρὰ Ῥωμαίοις ἔρχουσι, ὡς περ τι τῶν ἀναγκασιότατων αἰ πρὸς βασιλεῖα ἕθρως ἐπιτηδεύονται· τούτου χάριν μὴ ἐτέρω παρσχέσθαι ἀναγινώσκειν· ἵνα μὴ εἰς πολλῶν ἐμπέση τὰ βλάσφημα ἀκοῆς, ἀλλ' ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν, ἵν' εἰ μὲν τι χρήσιμον ἐγγεγραμμένον ἦ, λόγον ἐνὰ ποιήσωνται αὐτοῦ. Εἰ δὲ τὰ συνήθη ταῦτα, ἕθρως καὶ λοιδορίας, ἐπὶ τὰς πῶν γεγραφέ- των τρέπωνται κεφαλῆς. Ἐπεινέσαντος δὲ αὐτὸν τοῦ βασιλείας ἐπὶ τούτῳ, ἔπειτα ἀνεγνώσαστο τὰ γράμματα, καὶ ἦν οὐδὲν ὕγιες ἐγγεγραμμένον, ἀλλὰ πρὸς τε βασιλεῖα ἕθρως ἀσχυρῆ καὶ ἀγεννοῦς, καὶ μέμφεις πρὸς Ἀμούρ, οὗ αὐτῷ ἀνέχοιτο ἀκολουθεῖν καὶ τὴν εὐγένειαν περιωρῖζειν. Βασιλεὺς δ' ἐπεὶ εἰ ἐν Βουζαντίῳ οὐδαμίαν ἐλπίδα παρῆχοντο εἰρήνης,

Jacobi Pontani notæ.

(28) Aliter Græci etiam hoc modo Εἰς κεφαλὴν σοῦ, citra adjunctionem verbī. Subaudiunt τρέποντο. Dicunt etiam Latini, quod in caput tuum recidat, quod in caput tumescitatur, quod illorum capiti sit.

Apud Virginium Evander Mezentium tyrannum exse- crans lib. viii :

Quid memorem infandas cedes, quid facta tyranni Effera? dii capiti ipsius genesique resercent.

ἀναγκαίως καὶ αὐτὸς ἐχώρει πρὸς τὴν πόλιν, καὶ ἠνάγκαζεν αὐτὸν πρὸς πάλαι προσηγορεῖν ἢ ἐκείνους ἢ βιαζομένους. Βασιλεὺς δὲ Εἰρήνην ἐν Διδυμοτείχῳ μηδὲν ἕτερον περὶ βασιλείας πεποιημένην, ἔτι μὴ πρὸς Βέρβαν διατρέψει προσχωρήσασαν, ἀπήγγελλεν ὁ ἀρχιερεὺς Διδυμοτείχου, ὅτι βασιλεὺς εἶη τῆς Χαλκηδόνος ἐπιθάς, καὶ ἐπιστεύετο αὐτίκα. Ἦσαν γὰρ οὐδὲν μικρὸν περὶ ἐκείνου πεποιημένοι, ἀλλ' ὡς πάντα τὰ ἐπόμενα εἶδότε προσεῖχον ἀκριβῶς. Καὶ ἦσαν εὐθύς ἐν κρήταις καὶ ἐορταῖς, καὶ τῆς ἐπανόσου βασιλείας, πολλὰς Θεῶν προσήγον τὰς εὐχαριστίας. Μετὰ τρίτην δὲ ἡμέραν ἐξ ἐκείνου, καὶ ὁ Μουζάλων ἤκε πρὸς βασιλείας, καὶ ἀπήγγελλε πάντα ὡς ἐγένετο· καὶ πάλιν ἦσαν ἐν ταῖς ὁμοίαις ἐορταῖς ἤδη βασιλεύοντων. Ἰάκωβος δὲ Γεώργιος δὲ τῶν εἰς Διδυμοτείχον τεταγμένων ἄρχων εἰς ἦν, ἐλθὼν πρὸς τὸν ἀρχιερέα, εὐχὴν ἤκει παρ' αὐτοῦ, ὡς εἰς βασιλεὺς ἀφιξιόμενος· δεδοκίμηναι γὰρ μὴ τὸν ἐκείνου ἐπανήκειν τελευτήτας, τῆς ἡδίστης ὄψεως βασιλείας ἀποστερηθῆ· ὁ δ' ἐπίστρεψε μὲν πρὸς ἐκείνου ἀκριβῶς, παρήκει δὲ ἐκβρέει, ὡς ὁφθαλμοὶ βασιλέα, καὶ εἰς τὴνδε τὴν πόλιν ἐπανήκοντα, καὶ πρὸς τινὰς ὑπηρεσίας χρησίμοις ἐκείνῳ ἔσονται. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ἦν ἰκα καὶ αὐτὸν ἦδη, πρὸς τὰ ἐκείθεν δικαιοσύνη καὶ κληθέντα, παρασκευάζεσθαι, καὶ αὐτὸν, ὡς μετὰ μικρὸν ἀπολείποντα τὸ ζῆν· οὗτω γὰρ εἶναι δεδοκίμηνον παρὰ Θεῶν. Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς περ εἴρηται, ὕστερον ἀπέβη. Βασιλεὺς δὲ Περιθεσίριον πολιτοκροῦντος, καὶ κλίμακας καὶ μηχανὰς κατασκευάζοντος πρὸς τὴν τειχομαχίαν, τὰ ἐν τῇ Μερόπη φρούρια προσεχώρησαν, ἢ τὰ Ἁγία εἰρήνην προσηγορευόμενον, καὶ ὁ Ποσειδάς. Καὶ ἐλθόντες πρὸς βασιλέα, ἡγεμονία ἐδόσαντο αὐτοῖς παρασκευάσθαι, οὖν ταῦτοις δὲ καὶ ἕτεροι νομάδες τὸ αὐτὸ οἰκοῦντες ἕως ἐν κόμαις ἐκτειχίσταις· οἱ δὲ τὴν πρὸς βασιλέα εὐνοίαν (ἦσαν γὰρ καὶ πρότερον ἐπ' ἐκείνου τεταγμένοι βασιλείας Ἀνδρονίκου ἐπιπεδόντος), τῶν ἄλλων πρότερον παρεγένοντο, καὶ παρεῖχον ταυτοῦς ἐκόντες βασιλεῖ. Σκεπτομένων δὲ περὶ αὐτῶν πρὸς ὅ τι χρῆσταιτο, καὶ τίνα ἐπιστήσεις ἄρχοντα αὐτοῖς, ἐδόκει εἶναι Μομιτιδῶν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν παρέχειν, ὁ μόνον διὰ τὸ ὀμόφυλον νομίνας διακρίσεσθαι αὐτῶν εὐνοϊκῶς τοῖς νομίταις ἐκείνου, ἀλλ' ἔτι καὶ εὐφυχίας καὶ τόλμης πρὸς τὰς μάχας οὐδὲν ἐνέλιπε· καὶ πρὸς ἡρωταίους καὶ ἀρπυγὰς ἄριστα ἐξήσκητο. Ἦν γὰρ δὴ ὁ Μομιτιδῆς οὗτος τὸ γένος μὲν Μουσῆς, διὰ δὲ ἡρωταίας καὶ ἀρπυγὰς ἐκείθεν ἐλαθεῖς, πρὸς Ῥωμαίους τε ἐγένετο, καὶ ὑπὸ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῖς στρατιώταις κατελέχθη. Χαίρων δὲ ἀπὸ ἡρωταίας καὶ πολλὰ τὴν Μυσίαν κακουργῶν διὰ τὰ μάλιστα ἔλαττον τῶν τόπων εἶναι, παρηγοῖτο μὲν πολλὰ ὑπὸ τῶν τὰ μέρη τῆς Μουσῶν καὶ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀρχόντων μὴ τοιαῦτα κακουργεῖν σπονδῶν οὐσῶν, καὶ πόλεμον κινεῖν. Ὅ δὲ οὐ πάντι πισθεσθαι ἠδύνατο· ἀλλ' ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡτυχεῖσθαι, ταῖς ὁμοίαις πάλιν ἐπεχείρει. Μόλιον δὲ ἦδη τῆς κακουργίας

Alam spem pacis faciebant, necessario et ipse ad bellum administrandum incumbere, et urbes ad deditionem volentes nolentesque cogere. Imperatrici vero Didymotichi cum aliud de imperatore marito nihil comperisset, nisi apud Berroam urbem deditionem esse, episcopus nuntiavit jam Chalcedonem pervenisse, cui statim adjuncta miles, quandoquidem nihil non magnum de eo sentiebant, et ut venturorum omnium provido diligenter attendebant. Aguntur mox feriae, plausus edunt, et reditum imperatoris Deo impensae gratulantur. Post diem tertium Muzalon ab imperatore adveniens, omnia ut gesta erant recensuit; rursumque feriae et quidem constantius celebratae. Georgius autem Glabas, unus praefectorum presidii Didymotichensis, episcopum conveniens, ut sibi ad imperatorem praefecturo bene precaretur petebat, quod se timere diceret ne ante illius reditum meritis, suavissimo ejus aspectu privaretur. Episcopus eum proficisci permissit, hortatus bono esset animo, visuram imperatorem, et quidem in ea ipsa urbe, et in quibusdam functionibus utiliter ei **574** inserviturum. Interjecto autem nonnullio tempore, ubi se viderit ad illud caeleste tribunal evocatum, praeparet animum ut paulo post ipse quoque mortalitatem expleturus: sic enim visum Deo. Haec ut pronuntiata sunt, ita evenerunt. Imperatore autem Peritheorium obsidente, scalasque et machinas ad muros oppugnandos comparante, Sancta Pax et Pobisodus castella Meropes (29) se tradiderunt, quorum incolae venientes praefectum sibi dari rogabant. Dediderunt se cum illis et alii quidam agrestes, ad eundem montem vicis sine muris habitantes, qui propter propensionem erga imperatorem (sub eo enim antea, vivo adhuc Andronico imperatore, militaverant) praeceteris ad eum venerunt. Cui cogitanti quid eis negotii imponeret, et quem praeficeret, Monitizilum praeficere placuit, non solum quia propter communionem gentis rusticani illi eum complexuri essent, sed quod etiam in praelio nullum a se magnanimitatis ac fortitudinis officium desiderari pateretur, ad praedandum, rapiendumque exercitatissimus. Erat enim genere Mysus, et propter eas quas dixi artes profligatus, ad Romanos se applicaverat, eumque Andronicus imperator in alium militem retulerat. Qui cum praedis agendis semper delectaretur, et Maesiae, utpote locorum peritissimus, non parum incommodaret, saepe monebatur ab his qui Maesorum Romanorumque confinis tuendis praecrant, ne in foedere hujusmodi maleficia designaret, et bellum irritaret. Quorum vocibus ille non peritus expugnabatur, sed ad tempus quiescens, intermissa repetebat. Jamque scelerum suorum pretium laturus, quoniam et Maesiae propter atrocitatem invisus erat, et Romanis eum comprehendere volentibus

Jacobi Pontani notae.

(29) Merope fuit una ex provinciis, seu regionibus Thraciae sicut Rhodope.

non fidebat, in Tribalios secessit, ubi diu vitam egit. Postea Cantacuzeno Peritheorium Berbera redeunte nuper a Crate cum descivisset, ad eum se contulit. Sciens igitur illum huic prefectura idoneum, et castella, et vicos præterea Meropes non paucos ei commendavit, e quibus non exigua prædonum manus colligebatur. Numerabantur etenim equites paulo amplius trecenti, pedites supra quina millia, quorum omnium præfecturam tunc illi commisit, cum mandatis, ut urbes, quæ se Cantacuzeno dedere nolent, infestas haberet.

πλείους, πεζοὶ δὲ ὑπὲρ τοὺς πεντακισχιλίους· ὧν ἀπάντων αὐτῷ ἐνεχείρισε τότε τὴν ἀρχήν, καὶ προσηλάττε κακῶν τὰς πόλεις, αἱ μὴ προσχωροῖεν βασιλεῖ.

575 CAPUT LXVI.

Didymotichum imperator cum Amurio venit. Thracia urbes imperium recukantes, pœnas launt. Inventus urbes occupat. Morbus Amurii. Præsidium missum Adrianopolim. Prædones apud Didymotichum caduntur et capiuntur. Amurii mortem credit. consilio imperatoris obsecutus. Petitar auxilium ab Mæsorum regi, et dantur ei urbes novæ. Quomodo conjurali Persæ a Thracia vincere conati sint, per quemdam Mauroniam, a quo auxilium accipiebant. Amurii suos retinere in Thracia nequit, et de eo apud imperatorem ejus querimonia.

Quia porro Peritheorium frustra obsidebatur, B machinas fabricatas incendit, totaque classe in Asiam reversa, ipse et Amurius sex millia selectorum Persarum ducentes, Didymotichum ingrediuntur. Didymotichenses publice diem festum agitare, et variis jucunditatibus sese dedere, quod sibi ab inferis cedivum imperatorem excipere viderentur. Aliquot diebus Didymotichi consumptis, Rhodopen exiit, omniaque Morrhæ oppidula confestim se subjecerant, uno excepto, Ephraem nomine. Persæ illis, aliis nihil molesti fuerunt, Ephraem misere afflictum. Ceteris Joanne Asane uxoris fratre preposito, Didymotichum se recepit, et adversus Thracie urbes ex Romanis Persisque confectam agmen mittens, postulabat uti se Tomerum agnoscerent: detrectantes, quantum poterat male multabat. Vici omnes diripiebantur, capti propinquis suis pretio cedebantur. Plurimi occidebantur. Imperator hinc morbum in motum contristabatur, nec aliam nisi se remedium ostendebat: neque enim urbes in ditionem veniebant, ut barbari illis vexandis abstinerent, neque ille contra hostes ex Romanis copias satis magnas habebat, ut Persas, quasi cum solis Romanis bellum toleraturus dimitteret. Quocirca quæquam invitus, et propter calamitatem Romanorum ager animi eas occupabat, necessitate coactus se licet. Præterea cum Rhodopes prefectura es et Romana, Stenimachi, et Zepænes appellata, in qua equites non pauciores mille, lique bellicosissimi, et multitudo pedum, visum eo invenendum. Itaque Didymoticho egredientes, Morrhæm venerunt. Illic delapso in morbum Amurio considerunt, si forte haberet meliuscure. Verum aegrescente malo, cum et medici et medicamenta decissent, Didymotichum reverterunt. Byzantii Marte aperto cum Persis depugnare non valebant. 576 Missa autem cum duce Sphranze Adrianopolim præaidiaria manu (quod ea urbs cæteris Thracie urbibus major et majoris momenti esset), eam mun-

Ἐκείνος δὲ ἐπεὶ Περιθεώριον οὐδὲν ἤθε πολιορκῶν, τὰς μὲν παρεσκευασμένας μηχανὰς ἐνέπρησε πυρὶ, τοῦ δὲ στόλου πάντες εἰς τὴν οἰκίαν ἀποπλεύσαντες, αὐτὸς ἄμα Ἄρσῳ ἑξακισχιλίους ἐπιλέκτους ἔχοντες Περσῶν, ἤκον εἰς Διδυμοτείχον· οἱ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ ἐορτὰς ἤγον δημοσίας τῆς βασιλείας ἐπανόδου, καὶ πάντοτε ἦσαν ὄψ' ἡλιῶς. Ἐδόκουν γὰρ ὡς ἐξ ἡδου τοὺς περὶ βασιλεία αὐθις εἰς τὸν βίον ὑποδέχεσθαι. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐνδιατίψας Διδυμοτείχῳ, ἐξῆλθεν εἰς Ῥοδόπην· καὶ τὰ κατὰ τὴν Μόρραν πολίχνια πάντα προσχώρησαν εὐθὺς, πλην ἐνὸς Ἐφραῖμ προσαγορευμένου. Τὰ μὲν οὖν προσχωρήσαντα οὐδὲν δυσχερὲς ὑπέμενον παρὰ Περσῶν. Ἐφραῖμ δὲ ἐκάκωσαν οὐκ ὀλίγα· οἷς ἐπιστήσαι ἄρχοντα τὴν γυναικὸς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Ἰωάννην, αὐθις ἀνέστρεφεν εἰς Διδυμοτείχον· πρὸς δὲ τὰς ἐν τῇ Θράκῃ πόλεις, κέρψας στρατιάν ἄμα Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, ἤξιον προσχωροῖν· ὡς δ' οὐ προσχώρουσιν, ἐκάκωσαν ὅσα δυνατὰ, καὶ κίρμιτι πάσαι ἐπορθοῦντο, καὶ οἱ ἀνδραποδιζόμενοι ἐπιπράττοντο πρὸς τοὺς οἰκείους· ἀπέθησκον δὲ καὶ πλείστοι. Βασίλευς δὲ ἤνιάτο μὲν πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἀνεκτῶς, θεραπεία δὲ τοῦ κακοῦ οὐδέμῃα ἐξευρίσκατο. Οὕτω γὰρ αἱ πόλεις προσχώρουσιν, ὥστε αὐτῶν ἀποσχέσθαι τοὺς βαρβάρους, οὔτε ἀποχρώσαν πρὸς τοὺς πολέμιους εἶχε δύναμιν ἐκ Ῥωμαίων, ὥστε ἀποπέμκεσθαι τοὺς Πέρσας, ὡς ἄμα τοῖς συνοῦσι Ῥωμαῖοι τὸν πόλεμον ἐποιῶν. Διὸ καὶ ἄκων μὲν καὶ ἀχθόμενος ἐπὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων συμφορᾷ, κατείχε δὲ ὁμοῦ δι' ἀνάγκην. Ἐπι δὲ ἐν Ῥοδόπῃ ἐτέρας οὐθις ἐπαρχίας Ῥωμαῖοις ὑπεκῶν Στενιμαχοῦ καὶ Τζεπαίνης προσαγορευομένης, αἷς ἦσαν ἰππεῖς χιλίων οὐκ ἐλάσσους μαχημίστατοι, καὶ πλήθος πεζῶν, ἐδόκει δεῖν στρατεύειν ἐπ' αὐτούς· καὶ ἄρα ντες ἐκ Διδυμοτείχου, ἤλθον ἄχρι Μόρρας. Ἐκεῖ δὲ νοσήσαντας Ἄρσῳ, περιέμενον εἰ πως γένοιτο βασις. Ὡς δὲ ἐφαίνετο αὐξάνειν μᾶλλον τὸ κακὸν, καὶ ἀπορία ἦν οὐκ ἰατρῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸς τὴν νόσον ἀναγκαίων, ἀνέστρεφον εἰς Διδυμοτείχον. Οἱ δὲ ἐν Βυζαντίῳ φανα-

ῥῶς μὲν ἀντιτάττεσθαι πρὸς τὴν στρατιάν τὴν Περ-
 σικὴν οὐκ ἔβησαν δυνατοί. Πέμπαντες δὲ στρατιάν
 πρὸς τὴν Ἀδριανού, ἐφρούρουσαν ὧν ἤρχεν ὁ Σφραν-
 τῆς, μάλιστα τῶν ἐν τῇ Θράκῃ πόσεων μάλισ-
 ται ἀντηγαγομένην οὖσαν· καὶ τῶν ἑλλῶν ἐποιοῦντο
 πρόνοιαν ὅση δυνατὴ, ὥστε μὴ ἀποκτείναι πρὸς
 Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἀπ' αὐτῶν. Σφραντῆς
 οὖν πειθόμενος περὶ βασιλέως, ὡς ἐπιστρατεύσεια
 Στενίμαχος, καὶ νομίσας ὡς εἶη, δυνατὸν ἐκείνου
 ἀπόντος ἄχρις ἐπανάξῃ τὰ περὶ Διδυμότειχον κα-
 κίσαντα αὐθις εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθεῖν, παραλα-
 βῶν ὅσους ἤγειν, ἦλθεν ἐπὶ Διδυμότειχον. Συνέβη δὲ
 τῆς αὐτῆς ὥρας καὶ βασιλεὺς ἐκ τῆς Μόρβας ἐπανάξ-
 κειν μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ γενόμενης συμπλοκῆς,
 οὐ πλείους μὲν τῶν ἐπιλαθόντων ἔπεσον, καὶ ἐάλω-
 σάν τινες ὀλίγοι· ἀπέθανε δὲ καὶ στρατηγός. Ἀμοῦρ
 δὲ καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἐν χρόνῳ κινδύνου κατ' ἐκείνην
 τὴν μάχην. Ἐκείνος γάρ, καίτοι μικρὸν τῆς νόσου
 βάλτας, ὡς ἐγένετο ἡ συμπλοκὴ τῶν στρατοπέδων,
 ὀπισθήμενος ἐχώρει μετὰ τῶν προτάκτων· κεντοῖς
 δὲ τῶν πολυμίων τριτὴ περιτυχὼν, περὶ ὄψαν
 ἐπιστάς, πρὸς τὰς πληγὰς τῶν ὀπίλων ἀντισχόντων,
 καὶ πολλὰς ὑμολόγει βασιλεῖ χάριτας τῆς σωτηρίας.
 Κινδύνα γὰρ ὀπίλων μάχεσθαι χωρὶς, ὁ βασιλεὺς
 ἡμέραις ὀλίγαις πρότερον τῆς μάχης, παρήκει μὴ
 ἀφρακτὸν εἰσεῖναι εἰς τὰς μάχας, εἰ μὴ βούλοιο
 θανάτου αἰτίος καταστῆναι ἑαυτοῦ· ὅσα γὰρ ἂν τις
 ἀγωνίζοιτο εὐφύχως, τεσσάρων πρὸς τὰς ὄψια
 πύργῃ, τινε περιτυχῶν, καὶ καταργαθεὶς ῥαδίως,
 ἦ καὶ πειθόμενος, καίτοι δυνατὸς τὸν ἵππον ἀπι-
 εῖν, οὐθις ἀναστρέψας, ἀνελάμβανε τὰ ὄπλα, τὴν
 βασιλέως περαινέσεων μνησθεὶς. Βασιλεῖ δὲ τῆς
 Ἄσσης, καὶ πατριάρχῃ, καὶ μεγάλῃ δυνάμει καὶ τοῖς
 ἄλλοις τ. τ. ἐν τέλει, ἐδόκει δεῖν πρὸς Ἀλέξανδρον
 κριθεῖσαν ποιέσθαι τὸν Μιυσῶν βασιλέα, ὥστε συμ-
 μαχεῖν αὐτοῖς ἐπὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα.
 Ἐκάκου γάρ ἡ τῶν Περσῶν στρατιὰ καὶ τὴν ἐκεί-
 νου· ὁ δὲ ὀπίσχετο, ἂν μετὸν αὐτῷ παρέχωναι τῆς
 συμμάχιας τὸς κατὰ Στενίμαχον καὶ Τζέπαιναν
 πόλεις καὶ μείζους καὶ ἑλαττοὺς, καὶ τὴν πύργῃ
 ἐγκαθιδρυμένην στρατιάν. Ἦσαν δὲ ἐνοεῖα, ἡ Τζέ-
 παίνα καὶ ὁ Κροστῆρος, ἡ Ἐριστινῆς, ἡ ἁγία
 Ἰουστῖνα, ἡ Φιλικπούπολις, πόλις θαυμασία καὶ
 μεγάλη, ὁ Στενίμαχος, ὁ Ἀετὸς, ὁ Μπέαδνος, ὁ
 Κόανικος. Στρατιὰ δὲ πρότερον μὲν ὄπισθ' αὐτοῦ
 πεντακοσίων καὶ χιλίων ἦσαν· τότε δὲ ὑπὸ τοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ πολέμου κάκεινων διεσθαρμένων, ὀλίγω
 πλείους χιλίων ἦσαν. πάντες μαχηράτατοι, καὶ
 οὐδένων ἄλλων τῶν παρὰ Ῥωμαίους στρατευομένων
 λειπόμενοι εἰς εὐφύχιαν. Οἱ δὲ, ὡς ἐπύθοντο τὴν
 ἀξίωσιν Ἀλεξάνδρου, παρείχοντο προθυμότερα τὰς
 πόλεις, δέσαντες, ὡς ἔειπε, μὴ Καντακουζηνῷ τῷ
 βασιλεῖ κάκεινων προσέμενον, πολυμίων ἔχων
 ἀντ' ἑαυτῶν συμμάχων καὶ ὑπάρχων· καὶ ὡς ἐν συγ-
 κρίσει προτιμώμενος Ἀλέξανδρον μᾶλλον ἔχειν
 σύμμαχον εὐόμενον, ἢ τὸν πολυμύοντα Καντακου-
 ζηνὸν τὸν βασιλέα. Οὕτω πᾶσαν ἐπέδιδοντο σπου-
 δὴν καὶ προθυμίαν ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων τὴν ἀρχὴν
 μὴ ἐλαττωθῆναι. Ἐπει μὲν τοὶ τὰς πόλεις εἶχεν ὁ

ἄντι, aliis pro facultate consulebant, ne ab ipso a'
 Cantacuzenum deficerent. Sphranzes itaque, ut im-
 peratorem Stenimachum tendere intellexit, ratus
 se posse, eo absente, agrum Didymotichensem de-
 predari, et Adrianopolim reverti, eo quantum
 quantum habebat militum adduxit. Eadem hora
 imperator fortuito ex Morra cum suis redit, facto-
 que conflictu, plures de predatoribus caduntur,
 aliquot capiuntur, dux ipse interficitur. Amarius
 tum in extremo discrimine versatus est. Nam etsi
 e morbo parum adhuc se confirmasset, pugna cepta
 anima induit, et in primam aciem processit, ac tri-
 bus contis petitus, præter opinionem, armis videret
 licet vulnere resistentibus, servatus est, singulares-
 que imperatori de salute gratias egit. Solitum
 enim pugnare non obarmatum, imperator paucis
 ante diebus admonerat, ne non munitus certaminis
 se crederet, nisi mortem sibi accersere vellet.
 Quanto enim quis armis non tectus generosius di-
 micaverit, tanto facilius lethali plaga occubiturum.
 Cujus admonitionis memor, tametsi equum modus
 ascendisset, reversus sese obarmavit. Anna vero
 imperatrix, et patriarcha, item magnus dux, reli-
 quique principes legatos ad Alexandrum Messorum
 regem mittendos, eumque ad suppetias contra Can-
 tacuzenum iure iudicandum iudicaverunt. Persæ
 siquidem etiam illorum fines incurrabant. Sponso-
 dit, si sibi Stenimachi et Zepænæ maiores milites
 resque urbes cum earum presidis mercedem da-
 rent, etiam autem novem: Zepæna, Crocizinus,
 Perostina, sancta Justina, Philippopolis (urbs ex-
 tra, et intra), Stenimachus, Aetus, Beadans, Co-
 smicus Numerus militum per hoc dispartitorem
 prius fuit mille quingenti; tum vero bello Romano
 plurimus defecit, paulo infra mille numerabantur,
 omnes viri fortissimi, qui nullis Romanis, quotquot
 militarent, animi magnitudine quidquam concede-
 rent. Petitioni Alexandri promptissime satisfacere
 est: timebatur enim, ne et illis oppidis Cantacuzeno
 adherentibus, hostes pro adiutricibus et subjectis
 palerentur; et venit ex comparatione Alexandrum
 socium, quam beliontem adversus se Cantacuzeno
 imperatorem futurum malebant. 577 Sic
 etiam atque etiam laborabant, si superis placet, ne
 de imperio Romano diminutio fieret. Postquam
 Alexander urbes accepit, illi cum ex pactis conven-
 tis opem poscent, Rex affirmare se non posse suc-
 currere, quoniam Persæ in Thracia versarentur,
 quos si quo modo ad Asiam repetendam perpulis-
 sent, tum denique infestis signis in Cantacuzenum
 cupidissime iuratum. Hoc potro aliam motivationem
 et non vulgare studium postulabat. Verumtamen
 cum quid aliud agerent non viderent, in ejus vo-
 luntate conquiescent, et cum submisserant, per
 quos cum amicio colloquentes, immanem ei pecu-
 niam perficiti sunt, si ipsis obsecutus donum non renu-
 vigaret. Ubi quod volebant non impetrarunt, illa
 talia promissa inanes verborum strepitus reputante,
 alias insidias ceperunt, et Mauroimmaten quæsi-

dam Philadelphicensem, quem Cantacuzenus ad di-
mensum in dies Amurio præbendum constituerat,
promissis aberrantibus aggressi sunt, ut aliqua ra-
tione Persis reditorem in Asiam persuaderet, cum
propter eam functionem ipsis jam familiaris videret-
etur, et quod Persie loqueretur, etiam ab hisdem
pro benevolis haberetur. Hic diuturnam a patria
absentiam illis molestam esse conficiens, ducibus
potissimum exercitus consilium dat non oportere
tam longinquo tempore domesticis neglectis, pere-
gre vitam miseram exigere, sed simul omnes Amu-
rium convenire, ab eoque reditum flagitare, asse-
verareque se in exteris locis ultra non posse vi-
vere, cum domestica procreatione maxime indi-
gant. Haud enim ea conditione huc profectos, ut
imperatorem perpetuo assiderentur, sed ut cum
ei quantum liceret subsidio fuissent, domum re-
tineant. Nunc non parum diu totos scilicet decem
menses in solo Romano hæsisse. Quod si eos diu-
tius retinere conaretur, ne obtemperarent, ulterio-
remque moram libere aversarentur. Amurium
quæppe statuisse tandem hic apud imperatorem per-
severare, quoad cum hostibus superiorum effecerit,
et in hoc solo multam curam consumere, salutem
suorum militum laborumque levationem nihil
pensi habere. Si penuriam navium quibus in A-
siam trajiciant obtendat, se illos ex ista difficultate
explicaturum, Byzantio etenim complures affore,
quibus mare transmittant. Ad hæc gratiam illis ha-
bitam, et pecuniam quanto opus sit suppeditatum
iri. Hic erant hortatus Maurommatis, qui nec Persis
displicent. **578** Ad satrapam igitur suum
adeunt, super reditu suo quemadmodum a Mau-
rommate edocti fuerant, verba faciunt. Amurios
principio eo sermone vehementer obstupescere, et
mirari, qui ista eos cogitatio sublisset. Deinde eniti
ut illos ad imperatorem porro adjuvandum rediret:
necessariam enim eorum esse præsentiam,
qui si recesserint, per quos præcipue defenderetur,
hostes mox confertim impetum in eum facturos.
Sed hoc erat nebulas diverberare; palam namque
prohibebantur, nisi cum ipsis patriam repeteret, se
Byzantium profectos (unde jam acceperant usum
publicam, quo secuti essent) inde in Bithyniam
soluturos, post per Phrygiam, et Cariam in Ioniam
venturos. Interrogati quoniam nisi arbitro, seu paci-
ficatore cum Byzantiis fœdus pepigissent, ejus no-
men se edituros negaverunt, quanto ei silentium
juraverint. Ad quindenos omnino dies Amurios,
cum Persis continenter agente laborandoque ne
in Asiam cogitarent, consumpsit. Ubi se mortuis
concionatum vidit, perquam tristis imperatori om-
nia exposuit, Deum testatur se quidem ad ipsum eo
scopo venisse, ut ante exitum belli hujus ab eo non
discederet, et eos debuisse, quos in primis pro-
pter animorum in se propensionem cuius periculo
parces futuros speravisset. Nunc prorsus contra eve-
nisse. Exercitum enim a clandestinis quibusdam
imperatricis fautoribus corruptam, et ad patrias

A Ἀλέξανδρος, ἀπήτουν οὗτοι τὴν συμμαχίαν κατὰ τὰς
συνθήκας. Ὁ δ' ἔφασκε μὴ δύνασθαι, ἄχρις ἂν οἱ
Πέρσαι ἐνδιατριβῶσι τῇ θράκῃ· ἂν δέ τινι τρόπῳ
δύνασθαι πείθειν ἀποχωρεῖν εἰς τὴν Ἀσίαν, τὸν ἤδη
Καντακουζηνῶ ἐπιστρατεύσειν προθυμότερα. Τοῦτο
μὲν οὖν ἐτέρως ἔδειτο παρασκευῆς, καὶ πραγμα-
τείας οὐ τῆς τοχούσης. Ὅμοιος οὖν ἔχοντας ὅτιοι χρή-
σονται ἐτέρῳ, ἐτρέπησαν ἐπὶ τοῦτο, καὶ κρῖνα
προσπέμποντες, διελέγοντο Ἄμουρ, χρήματα δώσειν
ἐπαγγελλόμενοι πολλά, εἰ πειθόμενος αὐτοῖς οἴκαδε
ἀναχωρήσειν. Ὡς δὲ οὐδὲν τῶν βεβουλευμένων ἠδύ-
ναντο ἀνύειν, τὰς τοιαύτας ὑποσχέσεις ὄψους κε-
νοῦς ἐκείνου λογιζομένου, ἐφ' ἐτέρῳ ἐτρέπησαν ἐπι-
βουλῆν. Καὶ Μαυρομαρτήν τινὰ ἐκ Φιλαδελφείας
ἔντα, ὅς ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως προτετέ-
τακτο τὴν καθ' ἡμέραν τῶν ἐπιτηδείων χρεῖαν τῷ
B Ἄμουρ ἀποπληροῦν, τοῦτον δὲ ἔπεισαν ὑποσχέσει
μαγάλαις τῆν Περσῶν στρατικὴν τρόπον δὲ τινι πεί-
θειν ἀναχωρεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν. Ὁ δὲ, ἤδη ἐπιτη-
δεῖός τε εἶναι Πέρσαις δοκῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν,
ἄλλως θ' ὅτι καὶ περὶ σὲ διελεγόμενος, εὐνοῦς
αὐτοῖς ἐδόκει, στοχαζόμενος ὡς ἔχθοντο διὰ τὴν
χρεῖαν τῶν οἰκιῶν ἀποδημίαν, συνεβούλευε τοῖς
ἡγουμένοις, μάλιστα τοῖς στρατιῶν, ὡς οὐ θέον
οὕτω τοιοῦτον χρόνον τολαιπωρεῖν ἐπὶ τῆς ξείνης.
ἀμελήσαντας τῶν οἴκων, ἀλλ' ὅμα πάντα προσελ-
θόντας τῷ Ἄμουρ εἶσθαι περὶ ἐπανόδου· ἰσχυρί-
ζεσθαι τε ὡς οὐκέτι δύναιντο ἂν ἐπὶ τῆς ξείνης δια-
τριβεῖν, τῶν οἴκων μάλιστα ἐπιμελείας δευόμενων.
Οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦτοις ἐνταῦθα ἀφικέσθαι, ὥστε μέχρι
C παντὸς συνεῖναι βασιλεῖ, ἀλλ' ἐπιμαχήσαντας ὅσον
ἔξεστιν, αὐθις ἀνακτρέφειν. Νυνὶ δὲ εἶναι οὐ με-
τρίαν τὴν διατριβὴν ἐπὶ δέκα μηνῶν ἐν τῇ Ῥωμαίων
γεγεννημένην· ἦν δ' ἐπιχειρήσῃ καὶ αὐθις, ἔφασκε, κα-
τέχειν, ἀλλ' ὑμεῖς μὴ πείθεσθε, ἀλλ' ἀπαγορεύσατε
φανερώς τὴν ἐπικλήρον διατριβὴν. Ἄμουρ γὰρ οὕτως
ἔγνωκεν, ὡς ἐνταῦθα συνεόμενος βασιλεῖ, ἕως ἂν
τῶν πολέμιων παρασκευάσῃ περιγενέσθαι, καὶ τοῦ-
του μόνου πολλὴν ποιῆται τὴν προτιδία. Σωτηρίας
δὲ ὁμῶν καὶ ἀναχωρῆς τῶν πόνων λόγος οὐδεὶς·
ἂν δὲ νεῦν ἀπορίαν προπατίζηται ἐν αἷς ἀποπλεύ-
σητε εἰς Ἀσίαν, ἐγὼ ὁ μὲν καὶ ταύτην τὴν ἀπορίαν
λύσω. Ἐκ Βυζαντίου γὰρ ἐλεύσονται πολλοὶ, ἐν
αἷς περαιώτεσθε, πρὸς τῷ καὶ χάριν ἐκείνουσ ὁμῶν
εἶδέναι, καὶ χρήματα παρασχέσθαι τῆς ἀνα-
χωρήσεως. Τοιαῦτά τε καρήντι καὶ ἔπειθε, κατὰ
D γνώμην ἔντα καὶ αὐτοῖς. Καὶ τῷ ἐφετέρῳ σατραπῆ
προσελθόντες Ἄμουρ, περὶ τῆς ἐπανόδου διελέγοντο,
ὡς περ ὑπὸ Μαυρομαρτῆτος ἐδιόχθησαν. Ἄμουρ δὲ
πρῶτα μὲν ἐξέπληκτο δεινῶς τοῦς λόγους, καὶ
ἐθαύμαζεν ὅθεν αἰς τοιαῦτα προαχθεῖαν. Ἐπειτα ἐπι-
χείρει πείθειν, ὡς θέον εἶπε περιμένειν ἐπικουροῦ-
τας βασιλεῖ· ἀναγκίαν γὰρ εἶναι τὴν αὐτῶν πα-
ρουσίαν, πολλῶν αὐτίκα ἐπικαιρομένων πολέμιων,
ἂν αὐτοὶ ἀναχωρῶσι, μάλιστα δ' αὐτοῖς ἀμυνομέ-
νων· ἦντο δὲ οὐδὲν. Ἐφασαν γὰρ ἀναφανθόν, ὡς
εἰ μὴ βούλοιο οὖν αὐτοῖς κίκεῖνος οἴκαδε ἀναχω-
ρεῖν, ἀλλ' αὐτοὶ πρὸς Βυζάντιον ἐλθόντες· πίστει
γὰρ λαθεῖν ἐκείνου τοῦ μὴ ἐπιβουλευθῆναι ὑπ'

αὐτῶν, περιώσονται πρὸς Βιθυνίαν· εἶτα διὰ Φρυγίας καὶ Καρίας ἀφίξονται εἰς Ἴωνίαν. Ἐρομένου δὲ αὐτοῦ τίνι χρόμνοι διαλλακτῆ τὰς πρὸς Βυζαντίους ποιήσαιντο συνθήκας, οὐκ ἔφασαν κατάδηλον τοῖς τῆσιν ἐρωμοκότας ἀποκρῦπτειν. Ἐπὶ πεντεκαίδεκα μὲν οὖν ἡμέραις ὁ Ἀμοῦρ τοῖς Πέρταις διατέλλετο διαλεγόμενος, καὶ πείθειν ἐπιχειρῶν μὴ ἀπαίρειν εἰς Ἀσίαν. Ἐπεὶ δὲ ἀνήνυτα πονῶν ἑώρα, ἀπήγγελλε πάντα βασιλεῖ μετὰ πολλῆς τῆς ἀβουρίας· καὶ ἐμαρτύρητο θεῶν, ὡς αὐτὸς μὲν τοιαύτη γνώμη πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο, ὡς αὐτῷ συνδιατρίψων ἄχρις ἂν τι τοῦ νυκτὶ πολέμου πέρας γένοιτο, καὶ ὡς ἐκείνους ἐκλέξοιτο συνεῖναι οἷς μάλιστα ἐθάρρει, ὅτι πάντα κίνδυνον ὑποστήσονται τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας. Νυκτὶ δὲ τούναντιον ἅπαν γεγενῆσθαι. Τὸ γὰρ στρατόπεδον ὑπὸ τινῶν ἐνταῦθα τὰ βασιλίδος φρονούντων διαφθάρθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀναχωρεῖν πεπεισθαι. Πολλὰ δὲ ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις περὶ τοῦ μένειν αὐτοῖς διαλεχθέντα, μηδὲν πλέον ἠνυκῆναι, πάντων ὁμοῦ πρὸς τὴν ἐπάνοδον ὄρμη τινι κατασχεθέντων παραδόλῳ· ἐξατάσαντα δὲ πολλὰ περὶ τοῦ τοιαῦτα πεπεικότος, μηδὲ μῶς δυνηθῆναι ἐξουρσίν. Τὰ μὲν οὖν αὐτὸν μόνον παραμένειν ἀπελθοῦτος τῆς στρατιᾶς, εὐμφορον ἠγεῖσθαι. Οὐδεμία γὰρ ὠφέλειά τις ἔσται τῆς παρουσίας τῆς αὐτοῦ. Εἰ δ' αὐτῷ λυσιτελέστερον δοκεῖ, καὶ ἐπιψηφίσαιτο καὶ αὐτὸς τὸ νῦν μὲν ἔχον, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανελθεῖν μετὰ τῆς στρατιᾶς· ἐκεῖ δὲ δικαίως τὰς ἐσχάτας παρ' αὐτῶν τῆς εἰς αὐτὸν καὶ βασιλέα λαθόντα προδοσίας· μάλιστα γὰρ ἐκεῖ τοῦτο εἶναι ἀνυστὴν αὐτῷ, ἔπειτα ἐτέρους ἔχοντα τοὺς μάλιστα πιστοτάτους, καὶ μέχρι πάντας αὐτῷ βουλευσομένους συγκινδυνεύειν, κατὰ τάχος ἐπανήκειν εὖ διαθέμενον τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν, ἐπιτρόπου, καταστήσαντα τῆς ἀρχῆς, καὶ διαδόχους μετὰ τελευτῆν, ὡς οὐ ταχέως αὐθις ἐπανήξονται, ἀλλ' ἢ συγκατέργασθαι τὸν πόλεμον, ἢ ἐν τῷ μάχεσθαι πεσοῦμενον.

579 CAPUT LXVII.

Amurio gratias agit imperator, legationem de pace Byzantium mittendam suadet, quo ad discessum necessaria suppetant. Reprehenditur Constantinopoli Amurius, quo se apud Cantacuzenum nimis abiciat et abjecerit. Naves et pecuniam ei promittunt. Is se et imperatorem defendit. Locus elegans de discrimine servitutis. Petitur ab eo discessus.

Βασιλεὺς δὲ ἠνιάτο μὲν πρὸς τὴν ἀναχωρησιν C
ἐκείνου, ἧδει γὰρ ἐπιθησομένους πανταχόθεν πάντας. Ὅρθῶν δὲ ὡς ἀδύνατον τὴν Περσῶν παρακαταχεῖν στρατιάν, πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἤδη ὄρμημένην, Ἀμοῦρ μὲν τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας πολλὰς ὠμολόγει χάριτας, συνεβούλευε δὲ ἐπεὶ μὴ πείθειν οἷός τε ἐγένετο, πρὸς βασιλίδα πέμπειν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὁμοίους τοῖς προτέροις περὶ τῆς εἰρήνης ποιῆσθαι λόγους, καὶ τὴν ἀβουλίαν ἐνδεικνύειν αὐτοῖς, ὅτι διὰ ταύτην τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ πολλοῖς αἰτίαι γεγέννηται φόβος· καὶ εἰ πλέονος, ἂν μὴ πείθωνται, γενήσονται· κεραινεῖν τε αὐθις τὸν πόλεμον καταλύειν, καὶ μὴ διὰ φιλονεικίαν ἔχουσαν οὐδὲν ὕγιος, περιορᾶν ἑσήμεραι τοὺς ὁμοφύλους ἑξανδραποδοζομένους, καὶ κτεινομένους, καὶ τὰ ἐσχάτα D
ὑπομένοντας. Ἐκεῖνοι δὲ, καὶ γὰρ οὐδένα αὐθις, ὡσπερ καὶ πρότερον ποιήσονται τῆς εἰρήνης λόγον, ἐπὶ τὸ πείθειν αὐτὸν αὐτίκα τρέφονται ἀφίστασθαι ἐκείνου· καὶ πέμφαντες ἀξιόχρεῶν τινα, ὃν οἶησονται τοῦτο κατεργάσασθαι δυνήσεσθαι κεραινεῖν τε καὶ χρήματα πολλὰ τῆς ἀναχωρήσεως μισθόν, καὶ ναῦς αἷς χρήσεται πρὸς τὴν διάθασιν· καὶ τῇ τε στρατιᾷ τὸ σπουδαζόμενον ἔσται ἠνυκῶς, καὶ τὰ χρήματα λαθῶν ἀμείψεται τοὺς προθύμους σιτρατευομένους. Οὐ γὰρ δίκαιον ὁμοίως πᾶσιν ἐργίζε-

A sedes repetendas impulsam esse. Cumque per dies quindecim eos retinere annixus fuerit, satius nihilo fecisse, universis ad reditum amari quodam ac temerario impetu concitatis, nec se auctorem hujus consilii, quantumvis serio inquirentem, invenire ullo modo potuisse. Se itaque solum restare, carentem exercitu, ineptum negotium existimare. Quid enim sua unius presentia condukerit? Sin ipse utilius censeat, suoque suffragio approbet, se domum in praesens cum copiis discessurum, ibique quod facillime possit, pœnas sui et imperatoris proditi quam severissimas expediturum. Postea domo sua bene composita, et ordinata, praefectis provincie et successoribus post mortem suam institutis (non enim intra breve tempus in Asiam reverturum, sed aut bellum cum eo confecturum, aut hic in acie occubiturum), cum aliis longe fidelissimis, semperque secum militare volentibus, ecleriter reverturum.

Imperator de hoc discessu indoluit, quod se undique appetitum iri cerneret. Intelligens autem Persas ad reditum tantopere inflammatos ut cohiberi non possent, Amurio de tam proluxa erga se voluntate gratias agit amplissimas, suavitque ut, quoniam militem suum flectere nequivisset, oratores Byzantium ad imperatricem mitteret, qui similiter, ut antehac, de pace disserterent, illisque demerentiam exprobrarent, per quam Romano principati exitium magnum invexerint, ac nisi in viam redeant, majus invecuturi sint. Hortarentur autem rursus bellum missum facerent, neu ob insipientem istam contentioem, quotidie suae gentis mortales in servitutem abripi, trucidari, et ad arumnas redigi sinerent. Illos vero, ut alias nullum de pace verbum locuturos, sed persuadere enixuros uti quamprimum a Cantacuzeno se disjungat, et misso quopiam hinc moneri idoneo, magnam pecuniae viam, discessus mercedem, ac praeterea classem suppeditaturos. Sic et quod exercitus usque adeo contenderet, perfectum fore, et illum accepta pecunia libenter sub se militantes remunerari posse. Non enim aequum irasci pariter omnibus, sed superbiae et contumaciae incentores modice puniendos, ne alios impudentiam exemplo suo do-

ceant : reliquis convenienter laborum meritis præmia persolventa, ut et supplicio improborum terreat, et beneficentiæ studio alios ad se diligendum alliciat. Amurius extemplo paret, et de admonitione imperatori gratias agit, legatos ad imperatricem denuo de pace actum mittit. Apocanchus magnus dux et collegæ de pace silent penitus, Amuriumque primum reprehendunt, quod satrapa, et tam potens, atque apud Romanos juxta ac barbaros in tanta admiratione, mancipii instar Cantacuzenum sequatur, tamdiu in terris peregrinis miser, nullo lucro, cum ignominia autem summa, quæ illum scilicet volentemque cooperuit. Jam illud turpissimum esse **580** quod et satellitis locum apud Cantacuzenum tenere non erubuerit, ad cujus prætorium noctu excubarit, ut ipse omni metu solutus sterteret. Hæc igitur tanti plena dedecoris si ipsi grata sint, nec sibi, quid ei scædum atque indignum accidat coræ futurum. Nunc si tam longi temporis in extero solo incommodis satiatus, ad sedes suas reverti concupiscat, se quoque ipsum in hoc non leviter adjuturos. Sive enim per Bithyniam et Phrygiam in Ioniam ire paret, totum iter per Hellespontum, aut per fretum Byzantinum præsituros; sive recta in suam provinciam abnavigare, triremes et alia navigia daturus, quæ exercitum deportent. Et quia necesse habeat, etiam stipendia suis tam diu militibus solvere, quantum debeatur largituros. Hæc magnus dux legato respondit. Verum enim vero barbarus domini reprehensionem non ferens, Videmini mihi, inquit, tantum odisse multos, diligere neminem. Quod si secus esset, non ita ad machinas et insidias contra hostes excogitandas expediti essetis, lingua largi ad contumelias, ac si ideo eam possideretis, et omne genus nequitiarum exercentes, amicorum autem officia funditus rescientes. Præ horum magna imperitia dominum meum rei ejusdæm servilis et ingloriæ accusastis, quod imperatorem ante ejus tabernaculum excubans, ab insidiatoribus, qui multi erant custodierit, victus scilicet amore illius, et affectione sola omnium affectionum jucundissima, et ab omnibus expetenda subactus. Interrogabo autem vos uter melius de decore, et de justo et honorifico sensit, satrapa dominus meus, qui ex amicitia tantum pro imperatore laborem et dedecus capessivit, ut dicitis, an vos qui compluribus et excellentibus beneficiis ab eo affecti, deinde omnium velut obliti, per improbitatem et ingrati animi vitium, imo et per calumnias et sycophantias bellum excitastis, quod utique hodie tot malis vos cumulavit, et quantum auguro, pluribus cumulabit. Nec hoc saltem animadvertitis, ut insanam videbitur, quomodo carnes vestras ipsi devoretis. An clarum est, ipsum quidem ingenuum et magnanimum, gerendæque amicitia non imperitam imitari voluisse, vos autem improbissimorum ac stolidorum mores, et unum dumtaxat non male scientes, quosvis oppugnare et interficere, nulli autem prodesse? Hic magnus dux

σθαι και δίκαις απαιτεῖν, ἀλλὰ τοὺς μὲν αἰτίους τῆς αὐθαδεῖας μέτρια κολάζειν, ἵνα μὴ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γίνωνται ἀναισχυοντίας, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀξίως ἀμείβεσθαι τῶν πόνων, ἵνα τῇ τε κολάσει τῶν ἀγνωμόνων ἔκφυθῃ, καὶ τῇ περὶ τὰς εὐεργεσίας φιλοτιμίᾳ πρὸς εὖνοιαν ἐφέλικηται. Ὁ μὲν οὖν ἐπαίθετα αὐτίκα, καὶ τῆς παραινέσεως εὐχαριστήσας βασιλέα, πρεσβείαν ἔπεμπε πρὸς βασιλίδεα, καὶ διελίχτο περὶ εἰρήνης αὐθις. Ἀπόκαυχοι δὲ ὁ μέγας δοῦξ μετὰ τῶν συναρχόντων περὶ μὲν τῆς εἰρήνης οὐδένα λόγον ἐποιήσαντο, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἐκείνου κατηγοροῦν, ὅτι σατράπης ὢν, καὶ δύναμιν τοσαύτην κεκτημένος, καὶ παρὰ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων τιμώμενος τοσοῦτον, ὥσπερ ἀνδράποδον ἔποιετο Καντακουζηνῶ, τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ ξένης ταλαπωρῶν, ἐπὶ κέρδει μὲν οὐδενί, ἀδοξίᾳ δὲ ἐσχάτῃ ἢ περιθέβληκεν αὐτὸν ἐκίον. Τὸ δὲ δὴ μέγιστον ὅτι καὶ δορυφόρου τάξιν ἐπέχειν οὐκ ἤσχυθη πρὸς Καντακουζηνὸν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐκείνου σκηνὴν ἐρχόμενος, ἀγρυπνοῖη νύκτωρ, ὡς ἂν ἐκεῖνος βέγγη μηδὲν ὑφορώμενος δεινόν. Ταῦτα μὲν οὖν εἰς τοσοῦτον ἀδοξίας ἄγοντα αὐτὸν, εἰ φίλον ἐκείνη τοιαῦτα ὑπομένειν, οὐδ' αὐτοῖς μελήσειν περὶ τῆς ἐκείνου ὕδρευς. Νυνὶ δὲ εἰ ἀρκοῦσα ἔδοξεν ἡ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῆς ξένης ταλαπωρία καὶ δόλοιο ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν, συλλήψεσθαι οὐκ ὀλίγα καὶ αὐτούς. Εἴτε γὰρ διὰ Βιθυνίας καὶ Φρυγίας ἐπὶ τὴν Ἰωνίαν βούλοιο ἐλθεῖν, ἀδεᾶ τὸν πόρον παρασχεῖν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἢ τὸν κατὰ τὸ Βυζάντιον πορθμόν· εἴτε ναυσὶ πρὸς τὴν οἰκίαν ἀποπλεῦσαι, τριήρεις παρασχεῖσθαι καὶ ναῦς ἐύερας τὴν στρατιὰν δυνασομένας ὑποδέξασθαι. Ἐπεὶ δὲ χρεῖα καὶ χρημάτων αὐτῷ ἀμείβεσθαι τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῷ χρόνον συστρατευομένους, παρέξεν ὅσα αὐτῷ συμβῶσι. Τοιαῦτα μὲν ὁ μέγας δοῦξ ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πρεσβείαν. Ὁ βάρβαρος δὲ πρὸς τὴν κατὰ τοῦ δεσπότης κατηγορίαν βουλόμενος ἐνίστασθαι, ἄσκαίτε μοι, ἔφη, πολέμιοι μόνον εἶναι πολλῶν, φίλοι δὲ οὐδενός. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν οὕτως ἦτε πόριμοι μηχανά; μὲν καὶ ἐπιβουλὰς ἐξευρίσκειν κατὰ τῶν παλεμίων, τῇ τε γλιώτῃ χρώμενοι ἀφειδῶς πρὸς ὕβρει, ὥσπερ διὰ τοῦτο ταύτην κεκτημένοι, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπιδεικνύμενοι πονηρίαν, τῶν δὲ φίλοις προσήκόντων ἐπιστάμενοι οὐδέν. Ὅθεν ὑπὸ τῆς ἄγαν περὶ ταῦτα ἀπειρίας καὶ τοῦ ἐμοῦ δεσπότης κατηγορήκατε ἀδοξίαν, ὅτι πρὸς τὴν βασιλέως σκηνὴν ἐλθὼν, ἀπὸ τῶν ἐπιβουλεύόντων πολλῶν ὄντων ἀγρυπνῶν ἐφύλαττεν, ὑπὸ τῆς περὶ βασιλέα ἡττιώμενης εὖνοιας, καὶ πάθει μόνῃ τῶν πάντων παθῶν ἡδίστῳ τε ἅμα καὶ ζηλωτῷ δεδουλωμένος. Ἐρωτήσῃ δὲ ὑμᾶς, τίς βέλτιον περὶ τοῦ προσήκου καὶ τοῦ δίκαιου καὶ πρὸς φιλοτιμίαν ἐβουλεύσατο, σατράπης ὁ ἐμὸς δεσπότης, ἢ τῆς εἰς βασιλέα ἔνθα φιλίας τοσοῦτον εἴλετο πόνον καὶ ἀδοξίαν, ὡς ὑμεῖς φαστε, ἢ ὑμεῖς οἱ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀπολελαυκότες βασιλέως εὐεργετημάτων· ἐπειτα πάντων ὥσπερ ἐπιλείημενοι, καὶ πολλῶν ἐπιδεικνύμενοι ἀγνωμοσύνην καὶ ἀγαρητίαν, ὅσοι λαῖς χρυσόμενοι καὶ συκοφαντίαις, τὸν πᾶσαν

κακινήκατε τὴν μέχρι τε νῦν πολλῶν κακῶν αἰνιον
 γενόμενον ὄμιν, καὶ ἔτι μειζόντων, ὡς ὄρω, ἐσόμενον
 καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο γούν αισθανόμενοι, ὥσπερ οἱ
 μαινόμενοι ὅτι τὰς ἰδίαις σάρκας κατεσθίετε· ἢ δῆλον
 ὡς ἐκεῖνος μὲν γυνναῖου καὶ μεγαλόφρονος, καὶ νό-
 μους φιλίας ἀνδρός, εἰδότης ἔργα εἴλετο ποιῆν, ὁμαῖς
 δὲ πονηροτάτων καὶ σκαιῶν τοὺς τρόπους, καὶ ἐν
 τοῦτο μόνον καλῶς εἰδότην, πολυμῆν καὶ διαφθεί-
 ρειν τοὺς προπυχόντας. Ὁ μέγας δὲ δεῖξ ἔξ ἀγγι-
 νοφίας δῆθεν συγγίειν τὸν βάρβαρον ἰθὺλον, Οὐκοῦν
 ὁμολογεῖς, εἶπε, τὸν οὖν δεσπότην, δούλον εἶναι Καν-
 τακουζηνῶν· Ὁ δὲ, Καὶ μάλιστα, εἶπε· καὶ τὴν
 ἀκριθεὶ δουλείαν κατ' ἤν οἱ ἀγαθοὶ τοὺς τρόπους
 ἠρτῶνται τῶν καλῶν, καὶ ἀχθονται ἀποσπόμενοι
 τοῦ δουλεύειν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ὁμαῖς μα-
 χθηρίας καὶ φθόνου καὶ πανουργίας περὶ κατὰ δου-
 λῶν ἀκριθεὶς. Τούτην γὰρ κατὰ δουλείαν ὁμολογεῖ
 εἶναι ἀληθῶς κατ' ἤν δουλοῦται ἡ ψυχὴ, τὴν δὲ ἐκ
 τῶν χρημάτων καὶ ἀίχμαλωσίας, οὐ ψυχῆς εἶναι,
 ἀλλὰ σώματος βιαζομένου ἀκουσίως. Διόπερ ἐκείνην
 πάντες τε μισοῦμεν ἐπίσης, καὶ παντὶ τρόπῳ ἐπι-
 χειροῦμεν διαφεύγειν. Θαυμάσαντες δὲ ἐκεῖνοι τῆς
 συνέσεως τὸν βάρβαρον, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, εἶπον, ἴω-
 μεν. Οὐ γὰρ αὐτοῦ δεῖσθαι τῆς πρὸς τὰ βελτίω προ-
 αινέσεως· ἐφ' ἧ δὲ μάλιστα τρεφόμεθα ἡ σπουδῆ,
 καὶ αὐτίκα τὸν Λουκᾶν Γεώργιον ἤρουντο πρεσβυ-
 τὴν πρὸς τὸν Ἀμούρ, εὐφρῶς τε ἔχοντα πρὸς τὰς
 πρεσβείας, καὶ ἄλλως ἐπιτήθειον ὄντα τῷ σατραπῆ·
 ἦν γὰρ καὶ πρότερον ὀμιλητικῶς καὶ δοκῶν ἐν συνη-
 θεῖς εἶναι. Ἐπαῖ δὲ ἦκον πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἀπήγ-
 γελον τὰ τῆς πρεσβείας, Ἀμούρ μὲν ἀκκιζοῦσθαι
 ἔδεικε, καὶ ἀπηγόρευεν ἐπιπολύ. Ἐπειτα ὡς ἐπι-
 πλοῖον ἐγίνοντο οἱ λόγοι, καὶ ἴδετο ὁ Λουκᾶς, ἐπηγ-
 γέλλετο ἀναχωρήσειν, βασιλίδι τε χάριν πολλήν
 κατατιθέμενος ἐν τούτῳ καὶ αὐτῷ, ὄντι τῶν ἐπι-
 τηθειῶν, ἄλλου γὰρ πρεσβεύοντος ἐφισκεν οὐκ ἔπι-
 πεισθῆναι· καὶ συνέθεσαν εἰς Αἴνον τὰς τρίρας
 ἔλθειν, αἷς χρήσεται πρὸς τὸν ἀπόπλου ἀρούρας
 καὶ τὰ χρήματα, ἧ ἐπηγγέλλοντο αὐτῷ. Λουκᾶς μὲν οὖν τὰ μέγιστα καταγεσόμενος, ὡς ἔδεικε, ἐπανή-
 καν εἰς Βυζάντιον, Ἀμούρ δὲ μετὰ Καντακουζηνῶν τοῦ βασιλέως εἰς Τραϊνανόπολιν κατακαρμένην
 ὄσαν ἐκ πολλῶν ἐπῶν στρατοπεδευσόμενος, τῆς ἐκ Βυζαντίου περιέρχον τριήρους. Βασιλεὺς δὲ ὄλιγον
 πρότερον τῶν Κουρυσζηνῶν προσχωρησάντων, Ματθαῖον ἀπερφε τὸν πρεσβύτερον τῶν οὐδῶν κατε-
 ἔχειν τὴν πολέχνην· ἐλθόντι δὲ, καὶ ἄλλα φρούρια προσχώρησαν περὶ ἐκεῖνην ὁμοίως, τὰ τε προσ-
 αγορευόμενον Ἀσόματος, καὶ ἡ Παραδηρῶ, τὰ τε Κρανουδάριον καὶ Στυλάριον, ἧ καὶ μεγάλην ὑαση-
 ρον πρὸς τὸν πόλεμον ἀφείκειαν εἰσήνεγκε.

582 CAPUT LXVIII.

*Imperator filium aegrotantem visitat. Miraculum circa imperatorem et comites a Persis consecutum. Duo
 Persae exploratores a praefectibus male accipientur. Pugna inter imperatores et Byzantios apud Asoma-
 tum. Stratagemata imperatoris et victoria. Reditus in castra. Gratiarum actio pro ejus et comitum
 incolumitate. Hortatio de vigiliis nunquam omittendis. Discessus Amarii in Asiam et ejus promissa.
 Quomodo idem discessus imperatori commodavit. A quibus illi statim bellum. Gratianopolis obsidio, et
 pactum cum captivis. Smyrna capta, nares Persicae incensa.*

Τότε δὲ νοσηλευσόμενος τοῦ υἱοῦ, ἔδεικε δαῖν ἐν
 ἑσφ διαμύλλουσιν αἱ τριήρεις παρεκκείσθαι πρὸς
 ἐκεῖνον, καὶ αἷς τε νόσου ἕνεκα ἐπισκευάζεσθαι, καὶ
 περὶ ἄλλων ἔιν ἴδετο ὁμιλήσαντα, οὐδὲς ἄναστρέ-
 φιν. Καταλιπὼν οὖν τὴν στρατιάν ἐπὶ τοῦ στρατο-
 πέδου, πενήτηκοντα μόνους ἔχων Γεωργίων καὶ ὄσ

581 argutari voluit, et barbaro pudorem inven-
 tere. Quia? fateris ergo dominum tuum Cantaeu-
 zeno servire? Ego vero fateor, respondet legatus.
 et quidem perfecta servitute, qua boni viri vivunt;
 ut a bonis, nec sine molestia inde abstrahuntur;
 quemadmodum et vos ad servitatem pravitate, in-
 vidiae, caliditati diligenter servendam natura com-
 parati estis. Hanc quippe et ego servitatem veram
 esse animo, qua se animas subiecit: illam autem
 quam veniunt et captivi patiuntur, non animi esse,
 sed corporis, quod anima repugnante subesse cogitur.
 Quam ideo omnes aequaliter odimus, et
 velis remisque effugere nitimur. Illi prudentiam
 barbari admirantes, Sed haec quidem, abest, mit-
 tamus; non enim tua ad virtutem cohortatione ego-
 mus, sed quid potissimum agamus, id querimus: et
 statimque Georgium Lucam legatum ad Amarium
 deligunt, accommodatum ad hoc munus, et alioqui
 ejusdem satrapae amicum, et ut ex priori consue-
 tudine apparebat, etiam familiarem. Ad eum ut
 venit, legationemque explicavit, Amarius per si-
 mulationem tergiversari ac recensare. Deinde ubi
 Lucas preces longas adfudit, recessurum sese, et
 in hoc imperatrici, atque adeo ipsi familiari suo
 gratificaturum promisit; ab alio enim se huc adduci
 minime potuisse. Et convenit inter eos, ut triremes
 cum promissa pecunia Aeuummitterentur. Lucas
 itaque re omnium opinione maximi momenti trans-
 acta Byzantium rediit, ubi nares et pecunia com-
 parabantur. Amarius cum Cantaeuzeno ad Trai-
 anopolim jampridem ditutam castrametatus, Byzan-
 tinas triemes exspectabat. Imperator ad Camutze-
 na oppidulum, quod nepernae se dediderat, in
 fidem accipiendum, Mattheum filium senioreni
 mittit, cui praesenti alia item finitima oppidula se
 dediderunt, nempe Asomatus, Paraderne, Cranobu-
 nium, Stylarium, eoque non mediocre postea bello
 adjumentum acciderant.

καταγεσόμενος, ὡς ἔδεικε, ἐπανή-
 καν εἰς Βυζάντιον, Ἀμούρ δὲ μετὰ Καντακουζηνῶν τοῦ βασιλέως εἰς Τραϊνανόπολιν κατακαρμένην
 ὄσαν ἐκ πολλῶν ἐπῶν στρατοπεδευσόμενος, τῆς ἐκ Βυζαντίου περιέρχον τριήρους. Βασιλεὺς δὲ ὄλιγον
 πρότερον τῶν Κουρυσζηνῶν προσχωρησάντων, Ματθαῖον ἀπερφε τὸν πρεσβύτερον τῶν οὐδῶν κατε-
 ἔχειν τὴν πολέχνην· ἐλθόντι δὲ, καὶ ἄλλα φρούρια προσχώρησαν περὶ ἐκεῖνην ὁμοίως, τὰ τε προσ-
 αγορευόμενον Ἀσόματος, καὶ ἡ Παραδηρῶ, τὰ τε Κρανουδάριον καὶ Στυλάριον, ἧ καὶ μεγάλην ὑαση-
 ρον πρὸς τὸν πόλεμον ἀφείκειαν εἰσήνεγκε.

582 CAPUT LXVIII.

*Imperator filium aegrotantem visitat. Miraculum circa imperatorem et comites a Persis consecutum. Duo
 Persae exploratores a praefectibus male accipientur. Pugna inter imperatores et Byzantios apud Asoma-
 tum. Stratagemata imperatoris et victoria. Reditus in castra. Gratiarum actio pro ejus et comitum
 incolumitate. Hortatio de vigiliis nunquam omittendis. Discessus Amarii in Asiam et ejus promissa.
 Quomodo idem discessus imperatori commodavit. A quibus illi statim bellum. Gratianopolis obsidio, et
 pactum cum captivis. Smyrna capta, nares Persicae incensa.*

Τότε δὲ νοσηλευσόμενος τοῦ υἱοῦ, ἔδεικε δαῖν ἐν
 ἑσφ διαμύλλουσιν αἱ τριήρεις παρεκκείσθαι πρὸς
 ἐκεῖνον, καὶ αἷς τε νόσου ἕνεκα ἐπισκευάζεσθαι, καὶ
 περὶ ἄλλων ἔιν ἴδετο ὁμιλήσαντα, οὐδὲς ἄναστρέ-
 φιν. Καταλιπὼν οὖν τὴν στρατιάν ἐπὶ τοῦ στρατο-
 πέδου, πενήτηκοντα μόνους ἔχων Γεωργίων καὶ ὄσ

Filium aegrotantem sententia facta interea dum
 nares in expectatione sunt, visere, habitisque cum
 eo sermonibus necessariis reverti. Reverso igitur
 in castris exercitu, cum solis quinquaginta Romani-
 nis, et duobus Persis Camutzeua versus abiit,
 quod nihil hostilis incursionis per viam tacite-

ret. Nocte in vico deserto paucis adhuc viciniarum parietinis exstantibus mauserunt. Eadem nocte Persarum peditum manus ex Asia ad eadem littora populationis ergo appellitur. Egrescentes ad custodiam navium centenos relinquunt, alii circiter mille raptum vadunt. Cum eo processissent, ubi imperator pernoctabat, loco lucento procul conspecto, propius ad locum pededentim et summo silentio, ut laterent, accedunt, speculatum videlicet, quidam ad pyram illam mortales essent, id quod ipsi postea narraverunt. Et ecce vident exercitum, suo, ut putabant, multo numerosiore. Illico timore corripuntur, ne illis tanto pluribus rem scutentibus, cum ipsi ad resistendum infirmi essent, victi conciderentur. Post ubi se nondum sentiri animadverterunt, quadripartito agmine castris circumdatis, undique de improvise in illos irruere consulant. Credebant enim impetu inopinato consternatos, quamvis plures forent, superaturos. Barbari igitur consilium explicantes, castra cingunt, ad invadendi signum intenti. At vero dux arbitrari, cum tantis copiis non ita temere dimicandam, quando nec unde, nec quante tandem sint, satis constat. Duos ad propinquum et notum illis fontem aquatum mittit, simulque mandat ut e castris aliquem, si possint, captivum adducant, ex quo certi quippiam de eo exercitu exsculpant. Militis cujusdam servitus ad hauriendum accedit, barbari propter fontem in insidiis latentes ad eum tenentem **583** prosiliunt. Quo fuga elapso, duci quod acciderat, ut jam proditi memorant. Tam vero barbaris multis partibus numero superiores, et solo aspectu formidabiles apparuerunt. Quare etiam nequaquam adoriundos sentiebant, boni consulti, si inde corpora integra auferrent. Itaque nihil atrociantes, abitura Romanorum expectabant. Imperator caecitiam illam metu attentam occurrentem, et quo pacto apud fontem ipsam quidam insensum essent referentem, affirmantemque Persas **584**, ut spectro aliquo exagitatam dimisit, jubens Deo matutinos hymnos depromere (59), siquidem jam dilucescebat. His absolutis equos conscendunt, loco excedunt, quibus malis proximi fuissent prorsus ignorantes. Haud multum progressi tumultum clamoresque Persarum e tentoriis exaudiunt. Imperator de comitatu suo duos Persas mittit, qui propius pedem ferant, et quidnam sint, ex ipsis cognoscant. His in hos incurrentibus, alter capitur, alter vulneratus redit, ac nuntiat multitudinem esse Persas, et quidem magnam, quod nescissent. Barbari, cum de captivo didicissent Cantacuzenum illic quinquaginta duntaxat militibus stipatum fuisse,

A τῶν Περσῶν, ἐβάδιζεν εἰς Κουμουτζηνά, διὰ τὸ μη-
δρμίαν ἐν τῷ μεταξύ πολεμίων ὑποπτεύειν Ἐροδόν.
Ἐπεὶ δὲ ἐπεγάνετο ἡ νύξ, ἠύλισαντο ἐπὶ τινὶ κίονῃ
δοικῆτι, λείψανα τῆς ἀρχαίας συνοικίας ὀλίγα τινα
ἐχούση. Συνέβη δὲ τῆς αὐτῆς νυκτὸς στρατὸν Περ-
σῶν πεζὴν ἄρτι περαιωθεῖσαν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπι-
λεῖαν, τοῖς ἐκαὶ αἰγιαλοῖς προσχεῖν· ἀπεθῆσαν δὲ,
ἐπὶ μὲν τῶν νεῶν τὴν φυλακὴν ἑκατὸν καταλιπεῖν,
τοὺς ἐπιλοῖπους δὲ ὄντας περὶ χιλίους, ἐπὶ τὴν λε-
ηλασίαν ἐξελθεῖν· γενομένους δὲ ἐνθα τῷλιζετο ὁ
βασιλεὺς, καὶ πόρρωθεν ἠμμένην πυρὰν ἰδόντας,
ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ χωρίον, πᾶσαν πειουμένους πρόνοιαν
ἀγνοήθηναι, ὥστε κατασκέψασθαι, οὔτινας εἶεν οἱ
χρῶμενοι ἐκαίῃ τῷ πυρὶ, οὕτω γὰρ αὐτοὶ διεγούνητο
ὑστερον. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο ἐγγύς, στρατὸν ἰδεῖν
B πλήθει ὑπερέχουσαν, ὡς ἔδοξεν αὐτῶν πολὺ. Εὐθὺς
μὲν οὖν εἰσῆειθεὶς μὴ αἰσθημένοις αὐτοῖς τοσούτοις
οὔσιν, οὐχ οἷοί τε ὤσιν ἀντισχεῖν, ἀλλὰ διαφθαρώσι
κρατηθέντες. Ἐπειτα ὡς ἤσθάνοντο ἀγνοηθέντες,
ἐδουλεύσαντο διελόμενοι τετραχῆ καὶ περιελθόντες
τὸ στρατόπεδον, προσβάλλειν ἀπροσδοκῆτοις παντα-
χόθεν. Οἰηθῆναι γὰρ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον καταπλή-
ξαντας περιγενέσθαι καὶ πλείονων ὄντων. Οἱ βάρβα-
ροι μὲν οὖν ἐποίησαν κατὰ τὰ βεβουλευμένα, καὶ
περικάθηντο τὸ στρατόπεδον, ἀναμένοντες τὸ σὺν-
θημα. Τῷ στρατηγούντι δὲ αὐτῶν ἔδοξε μὴ πρὸς
τοσαύτην στρατὸν, οὕτω διακινδυνεύειν ἀγνοοῦντα,
ὅθεν τε εἶη καὶ τὸν ἀριθμὸν, καὶ τέρψας δύο τῶν
βαρβάρων πρὸς τὸ ὕωρ (ἤθεσαν γὰρ οὔσαν ἑκαὶ
πηγῆν), ἐκέλευον εἰ δύναιτο τῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου
C συλλυθῆναι τινά, ὥστε παρ' αὐτοῦ τι βίβαιον
περὶ τῆς στρατιᾶς μαθεῖν. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἐντήδρευον
πρὸς τῇ πηγῇ παιδίου δὲ ἐνδὲς τῶν βασιλείων συνόντων
ἐλθόντος ἐπὶ τὸ ἀρύσασθαι, ὤρμησαν μὲν οἱ βάρβαροι
καίασχεῖν, μὴ δυναθέντες δὲ διὰ τὸ διαδράναι φυγῆ
χρησάμενον, πρὸς τὸν στρατηγὸν ἐλθόντες, ἀπήγ-
γελον τὸ συμβῆν ὡς ἤδη ἐγνωτρίαν. Τοῖς βαρβά-
ροις δὲ τότε μᾶλλον ἔδοξεν ἡ στρατικὴ πλήθει τε
αὐτῶν ὑπερέχουσα πολλῶ καὶ ἀπὸ μόνης φοβερὰ
τῆς ἰσχύος, ὥστε καὶ ἀπεγίνωσκον τὸ διὰ μάχης
αὐτοῖς ἵνα, ἀγαπητῶν ἠγούμενοι ἐν ἐκαίῃσιν ἀπαθείς
κακῶν ἀπαλλαγῶσι, καὶ ἡσύχαζον, τὴν ἀναχώρησιν
περιμένοντες τῆς στρατιᾶς. Βασιλεὺς δὲ ἐκαὶ τὸ
D παιδίον τεθορυβημένον ἐλθὼν ἀπήγγελλεν, ὡς πρὸς
τῇ πηγῇ διώκετο ὑπὸ τινων, Πέρσης δὲ τοὺς διώ-
κοντας εἶναι οἰηθῆναι, τὸ μὲν ἀπεπέμψατο ὡς ὑπὸ
φύλακός τινος ἐκπαπληγμένον. Ἐκέλευε δὲ τοὺς
ἐσθνοὺς ὕμνους ἔδειν θεῶ, ἤδη γὰρ περὶ ἄρθρον
ἦν ἡ νύξ. Ἐπεὶ δὲ ἐκαίνοι ἐτελοῦντο, τῶν ἵππων
ἐπιθέμενοι ἀναχώρουν τοῦ χωρίου, μηδὲν τῶν περι-
σχόντων κακῶν εἰδότες. Ἦδη δὲ ὄντες οὐ μακρὰν,
βορῶδον ἔχουσαν καὶ ἀλαλαγμοῦ Περσῶν ἐφ' αὐτὴν στρα-
ταπεθεύοντο χωρίου. Βασιλεὺς δὲ πέμψας τοὺς συνόν-

Jacobi Pontani nota.

(59) Nusquam minor hodie, quam in castris pietatis ducitur ratio: nec ullam peccati genus hominum minus Deum colit, aut gravius offendit, quam milites.

Nulla fides pietatisque vltis, qui contra sequuntur.

At olim dabant operam deos, ut coelestem opem precibus impleraret exercitus, et omnem victorie spem in Deo poneret, non in viribus et armis suis, quo pertinet etiam hymni matutini.

τας δύο Πέρσας, ἐκέλευε πλησίον γενομένους μαν-
θάνειν, οἵτινες εἶεν παρ' αὐτῶν. Τῶν δὲ ἐπιδρα-
μόντων, ὁ ἕτερος μὲν ἄλλω τῶν πεμφθέντων ὁ δὲ
λοιπὸς τετραυματισμένος ἐπανελθὼν, ἀπήγγελλεν
ὡς εἶη στρατιὰ Περσῶν πολλή, ἀγνωσμένη ὑπ' αὐ-
τῶν· οἱ μὲν τοὶ βάρβαροι παρὰ τοῦ κρατηθέντος
γνόντες, ὡς εἶη βασιλεὺς ὁ Καντακουζηνὸς πεντή-
κοντα μόνους ἄγων στρατιώτας, ἐξέπιπτον· τό τε τὸ
γεγενημένον, καὶ θεὸν φόντο αὐτοῦ χεῖρα ὑπερέχειν
καὶ ῥύεσθαι αὐτῶν κινδύνων χάλειπών. Βασιλεὺς δὲ
οὐδὲν πλέον μαθεῖν δεδυνημένος, ἢ ὅτι Περσικὴ
στρατιὰ ἢ ἐπαλθοῦσα ἦν, ἦλθεν εἰς Κουμουτζηνὰ
πρὸς τὸν υἱόν. Καὶ ὁμιλήσας ὅσα ἔδει, ταχέως
ἐπανέστρεφεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐπανιόντι δὲ
ἠγγέλλετο ὡς ἐκ Βυζαντίου ψελοὶ τοξόται ἐν πεντη-
κοντήροις τέσσαρσιν ἐλθόντες, καὶ ἐτέρων ἐκ τῆς
Θράκης ἐπιγενομένων πεζῶν, Ἀσώματον τὸ φρούριον
πολιορκοῖεν. Ἐδόκει δὴ οὖν ἅμα τοῖς συνοῦσι πεν-
τήκοντα, βοηθεῖν ἐπὶ τοῖς τὸ φρούριον πολιορκου-
ντας. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπεὶ ἐπιούσαν εἶδον τὴν στρατιάν,
ἐπὶ γεωλόφου τινὸς ἠμύνοντο ἀνελθόντες· καὶ οἱ περὶ
βασιλέα δὲ καὶ τρεῖς ἐπιχειρήσαντες, ἐκείνου ἀπα-
γορεύοντος διὰ τὸ μὴ μάχεσθαι μετὰ συνέσεως προ-
πούσης στρατιώτη, οὐκ ἠδυνήθησαν κρατῆσαι διὰ
τὴν ἐκ τοῦ τόπου ὀχυρότητα, καὶ τὸ ἀμύνεσθαι αὐ-
τοῖς τοῖς βέλεσι συχνοῖς. Ὡς δὲ ἐτραυματίζοντο οἱ
τε ἵπποι καὶ οἱ στρατιῶται, ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς
ἐπεσθαι αὐτῷ, εἰ βούλοιντο κρατεῖν τῶν ἀντιτα-
ταγμένων· καὶ ἐδόκουν ἀναχωρεῖν καταλιπόντες.
Ἐκεῖνοι δὲ οὐ συνιδόντες τὴν ἀπάτην, καὶ νομίσαν-
τες ἀπειπόντας τὴν πρὸς αὐτοῖς μάχην ἀναχωρεῖν,
τοῦ λόφου κατελθόντες, ἐχώρουν ἐπὶ τὰς ναῦς· οἱ δὲ
οὐτίκα ἐπιδραμόντες, ἐπεὶ πρὸς τὸ πεδῖον ἦσαν,
ἀπέκτεινάν τε οὐκ ὀλίγους, καὶ τοὺς πλείστους αὐ-
τῶν εἶλον, ὀλίγων τινῶν διαφυγεῖν δεδυνημένων.
Βασιλεὺς δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς Τραϊανούπολιν
ἐπανελθὼν, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ ἐκείνη ἢ περικαθη-
μένη τῆς νυκτὸς, ὡπερ εἶρητο, ἦκε πρὸς Ἀμοῦρ,
γνωρίσας οἷα συμβαίη περὶ αὐτῶν, καὶ ὕπνως ἐκ κιν-
δύνων φανερῶν ὑπὸ Θεοῦ ῥυσθεῖη αὐτὸς τε καὶ οἱ
περὶ αὐτὸν ἅπαντες, πολλὰς ὡμολόγουν χάριτας Θεῷ
τῆς σωτηρίας καὶ τῆς προνοίας τῆς περὶ αὐτοῦς.
Παρῆκει τε ὁ βασιλεὺς τοῖς συνοῦσι μηδέποτε ἀμε-
λεῖν τῆς φυλακῆς, μάλιστα νυκτὸς, τοῖς συμβεβη-
κόσι παραδείγμασι χρωμένους. Εἰ γὰρ μὴ θαρρόυν-
τες αὐτοὶ τοῖς τε ἐν Τραϊανουῦ στρατοπεδευσμένοις
καὶ τοῖς ἐν Κουμουτζηνοῖς μετὰ τοῦ υἱοῦ τὴν προσή-
κουσαν ἑαυτῶν ἐποιούοντο φυλακὴν, οὐκ ἂν τοιούτοις
περιέπιπτον κινδύνοις, ὧν εἰ μὴ Θεὸς ἐρῶμετο φιλαν-
θρώπως, κἂν πεπονθότες ἦσαν ἄξια δακρύων. Ταῦτα
μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον συντηρήθη. Ἀμοῦρ δὲ
ἐπεὶ αἱ τε Βυζαντήθεν τριήρεις ἦκον, καὶ τριά-
κοντα ἐκ τῶν ἀφ' ἑτέρων εἰς τὴν Αἴνον, βασιλεὺς
ἐπαγγελάμενος ἐν παντεκαίδεκα ἡμέραις πέμψειν

obstupescentes, divina eum protegente dextera tam
exitiali periculo ereptum censuerunt. Imperator
cum plus comperire non potuisset, quam Persas
et prædones esse, Cumtzena ad filium venit,
quocumque tempus monebat collocutus, castra
mox repeliit. In itinere certior fit, Byzantio levis
armaturæ sagittarios, Threicio adjuncto peditatu
ad Asomatum castellum expugnandum quinquaginta
remorum actuariis quatuor advenisse. Statuit igitur
Asomatensibus cum suis quinquaginta comitibus
succurrere. Hostes viso appropinquantium globo in
collem confugientes se tuebantur. Imperatoria cohors
bis et ter impetu facto (illo vetante, quod adversus
prudentiam militarem pugarent, quoniam adversarii
natura loci muniabantur (31), et subeuntes crebris
telorum jactibus repellebant) iis potiri non valebant.
Cum igitur et equi, et milites vulnerarentur, edixit
imperator se sequerentur, si vellent vincere.
Ergo se illis relictis abire simulant. Hostes non
intellecta fallacia, ratique eos pugnae desperantes
discedere, colle degressi naves petunt. Tum qui
abibant conversi in eos æquo campo statim incur-
runt, multos occidunt, paucis terga dantibus, ma-
jorem partem capiunt. **584** Imperator in castra
Trajanopolim reversus, postquam et manus illa, a
qua noctu, ut dictum est, obsessi fuerant ad
Amurium se contulit, quæ sibi evenissent, et quo-
modo cum suis universis, Deo secundo, manife-
stum discrimen evasisset, narravit. Omnes pro
eorum salute divinæ providentiæ gratias egerunt.
Hortabatur autem suos imperator ne usquam vigi-
lias, præsertim nocturnas negligere, recentissi-
moque exemplo ad confirmationem utebatur. Nam si
ipsi non confisi ad Trajanopolim metantibus, neque
iis qui Cumtzenis erant cum filio, pro se, ut par-
fuerat, excubias egissent, in casum hujuscemodi
deventuros non fuisse, quo nisi Deus benigna eos
respexisset, digna lacrymis pertulissent. Atque
hæc isto modo contigerunt. Amurium ut Byzantio
triremes ad Ænium cum triginta de suis affuerunt,
pollicitus imperatori, quindecim diebus subsidium
misurum, et se quoque brevi, domesticis ordina-
tis atque compositis, reversurum, semperque cum
eo, donec bellum finiatum, mansurum, dictaque
salute, illico solvi. Intra dies tredecim adsunt
copiæ quas promiserat. Amurii discessio multa im-
peratori incommoda generasse visa est, quæ tamen
ipsa postmodum, quam is Deo curæ esset, non
levi obsequio fuit. Triremes namque quatuor
supra viginti Latinae cum Rhodiorum et aliorum
quorundam instructæ Smyenam adnavigarunt,
castellumque in portu ceperunt, et naves Persicas
complures exusserunt. Amurium præsens, ac totis

Jacobi Pontani notæ.

(31) Docuimus alibi, quantam commoditatem haberet in prælio locus superior. Livius lib. vii : *Præter virtutem locus quoque adjovit, ut pila omnia*

hæcque non tanquam ex æquo missæ vana (quod plerumque fit) caderent : sed omnia librata ponderibus figerentur.

viribus propugnans, Lasiuos depellere nequivit, qui usque hodie Smyrnæ portum obtinent. Aischat autem imperator, si Amurio in Thracia versante Smyrnam occupari contigisset, non semel tantummodo, sed omnes mortales Amuriam pro nimio erga imperatorem amore eam perdidisse suspicatos fuisse. Nunc quoniam ipse cum suis copiis praesto fuerit, nullum se captæ civitatis culpam sustinere. Quocirca Deo expertæ procurationis gratias singulares agebat, qui etiam quæ molesta etque odiosa videntur accidere, tempore labente ad utilitatem constantia et administrata fuisse demonstrat. Sed de his paulo post dicemus. Post discessum Amurii ab omnibus finitimis gravi et periculoso bello urgetur. Nam Grales cum robore exercitus sui Zichnas usque progressus est, eo consilio, ut cum in Thracia adoriretur, et Mæsurum rex Alexander, quidquid habebat copiarum, Sülbum adduxit, 585 Palæologo juveni imperatori, id quod sponderat, auxilio futurus. Patriarcha autem, vocato in concionem universo populo, in Cantacuzenum, ut filius defuncti imperatoris, a quo plurimis amplissimisque beneficiis ornatus esset, impie et scelerate insidiantem invectus est. Deinde seipsum et tutorem adolescentis imperatoris promulgans, et pro ejus salute nulla discrimina, nullis dimicationes declinatorum, bellamque commune finiturum proficens, omnes ad arma contra Cantacuzenum extimulavit, alios quidem per se propensos, alios necessitate eodem trahente, quippe qui alioqui suspicionem non evitarent. Et omnes se expeditioni pedites equitesque accingebant. Dabant item nomina proceres, quotquot adhuc a vicentis immunes erant: partem enim majoria magnus dux alios in carceribus atinebat, collaris injectis, in quibus et de Andronico Asane Cantacuzeni scæro questio habebatur, quosdam in ipsorum sedibus interdicto aditu custodiebat, eratque eua plena et absoluta potestate summus exercitus imperator. Atque hi adolescentem Joannem imperatorem secum ducentes, Heracliam Thraciæ venerunt, mittentesque etiam ad Monitzium, castellorum Meropes et aliorum agrorum a Cantacuzeno commissam præfecturam gerentem, nullis promissis ad arma in eundem capessenda pellexerant. Jam enim ora hominum pervolabat, nec illi potentia decrat. Sic itaque Cantacuzenus bello ex omni parte petebatur, et metuere cogebatur. Nihilominus pro perpetua consuetudine sua in periculis mentem exercitiam retinens, et ingruentia omnia æquabili ac leni animo tolerans, ad Alexandrum Mæsurum regem legatos mittit, cum hortans uti hoc negotio supersedeat, quandoquidem hoc adversus se comparatum bellum brevi unitas ei clades daturum sit. Ipse in Chalcidica Cræmæopolim, non illam quidem ampliam, exterrum eam in tara loci, tam opacibus tantissimam urbem et ænoqui omnimodis commodam, et Chalcidices tanquam metropolim obsidet. Ab oppugna-

στρατιάν, αὐτὸς τε ἐπανήξειν μετ' ὀλίγον καταστη-
τάμενος τὰ οἴκοι, καὶ μέχρι παντὸς αὐτῷ συνδια-
τρέψαι ἄχρις ἂν ὁ πόλεμος καταλυθῆ, καὶ συνταξά-
μενος εὐθὺς ἀπέπλευσεν. Ἔστω δὲ τριῶν καὶ δέκα
ἡμερῶν, ἦν ἐπηγγεῖλατο στρατιάν, ἐπεμψε πρὸς
βασιλέα. Τότε μὲν οὖν δυσχερείας ἔδοξε πολλῆς ἢ
ἀναχώρησις Ἀμοῦρ αἰτία γεγονέναι βασιλεῖ. Ἰστέ-
ρον μόντοι, τῆς περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας οὐ
μικρὸν καὶ αὕτη δεῖγμα ἐφαίνετο γεγονημένη. Τριή-
ρεις γὰρ τέτταρες καὶ εἴκοσι Λατινικαὶ ἔκ τε Ῥο-
δίων καὶ τινῶν ἐτέρων παρεσκευασμένοι, ἐπέπλευ-
σαν τῇ Σμύρνῃ, καὶ τὸ πρὸς τῷ λιμένι φρούριον
εἶλον, καὶ ναῦς ἐνέπηρσαν οὐκ ὀλίγας Περσικὰς.
Ἀμοῦρ δὲ παρών καὶ ἀμυνόμενος, ὡς μάστιγα ἐνῆν,
οὐκ ἴσχυε περιγενέσθαι τῆς Λατινικῆς δυνάμεως.
Ἄλλοι γάρ οὐκ ὑπὲρ ἐκείνων ὁ Σμύρνης ἔχεται λι-
μὴν. Ἐκλεγε δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς εἰ συνέβαινον Ἀμοῦρ
κατὰ τὴν Θράκην διατρέχοντος ἀλῶναι Σμύρναν,
οὐκ αὐτῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες ἀνθρώποι τῆς εἰς
βασιλέα ἕνεκα εὐνοίας τὴν πόλιν Ἀμοῦρ ἀπολωλέ-
κέναι ἂν ἐκώπτευσαν. Νυνὶ δὲ ἐκείνου μετὰ τῆς
στρατιᾶς ἐκεῖ παρόντος, μηδεμίαν πρὸς αὐτὸν αἰτίαν
εἶναι τῆς ἀλώσεως. Δι' ἃ πολλὰς ἀπεθίδου Θεῷ εὐ-
χαριστίας τῆς περὶ αὐτὸν κηδεμονίας, ὅτι καὶ ἂ
δοκεῖ συμβαίνειν δυσχερῆ, πρὸς τὸ λυσιτελοῦν
ὑπερον ἀποδείκνυται οἰκονομοῦμενα. Ἄλλα ταῦτα
μὲν ὀλίγῳ ὑπερον. Τότε δὲ Ἀμοῦρ ἀναχωρήσαν-
τος, εὐθὺς ὑπὸ πάντων τῶν περιούκων πόλεμος
δαυδὸς βασιλέα περιστάτο· ὃ τε γὰρ Κράλης, τὸ
κράτιστον ἄγων τῆς οἰκείας στρατιᾶς, ἄχρι Ζιχνῶν
ἄφικτο, γνώρην ἔχων, ὡς κατὰ Θράκην ἐπιθη-
ρόμενος βασιλεῖ, καὶ ὁ τῶν Μουσῶν βασιλεὺς
Ἀλέξανδρος ἔκειν ἐπὶ Στίλβονι πενιστρατιᾷ, Πα-
λαιολόγῳ τῷ νέῳ συμμαχῆτων βασιλεῖ, ὡσπερ ἦν
ὑπεσχημένος. Πατριάρχης τε ἐκκλησίαν ἀπὸ πάν-
των Βοζαντίων ποιησάμενος, καὶ πολλὰ Καντακου-
ζηνοῦ τοῦ βασιλέως καθιψάμενος, ὡς ἀδίκως καὶ
παρανόμως τοῖς πασιν ἐπιβουλεύοντος βασιλέως,
οὐ πολλῶν ἀπέλαυσε καὶ μεγίστων εὐεργεσιῶν,
ἔπειτα ἐαυτὸν πατέρα καὶ κηδεμόνα τοῦ νέου βασι-
λέως ἀνεκρύψας, καὶ ὡς διὰ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν
κινδύνας καὶ μάχαις καὶ αὐτὸς ἔργων παραβύλλε-
σθαι, καὶ καταλύειν τὸν κοινὸν πολέμιον, πάντας
παρόρησε πρὸς τὸν Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως
πόλεμον, τοὺς μὲν ἐκόντας, ἔστι δ' οὐδὲ καὶ δι' ἀνάγκην
ἀείσαντας τὸ ὑποπτεύεσθαι. Καὶ πάντες κοινήν
ἐκστρατείαν ἐποιήσαντο πεζοὶ τε καὶ ἵππειοι· παρή-
σαν δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν, ὅσοι ἔσαν οὗτοι ἄλλοι·
τοὺς πλείους γὰρ αὐτῶν ὁ μέγας δοῦξ, τοὺς μὲν ἐν
δασμωτηρίοις εἶχον ὑπὸ κλειοῖς, ἐν οἷς καὶ Ἀνδρό-
νικος Ἀσάνης ὁ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἔξη-
κάλιστο πανθάρης, ἔστι δ' οὐδὲ καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις
ἐφροῦραι ἀπρόϊτους. Αὐτῆς δὲ ἦν τῆς στρατιᾶς αὐ-
τοκράτωρ στρατηγός. Οἱ καὶ βασιλεῖς τὸν νέον ἔχον-
τες Ἰωάννην, ἔκον εἰς Ἡράκλειον τῆς Θράκης·
πέμψαντες δὲ καὶ πρὸς Μοματζίλον, ὅς τῶν κατὰ
Μοματζίον φρουρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων ὑπὸ
Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἐνεχειρίσθη τὴν ἀσ-
κίαν, ἔπεισαν ὑποσχέσασθαι πάλαι, πόλεμον πρὸς

ἐκαίνον ἀρχισθαι. Ἦν γὰρ ἤδη ἐν λόγῳ τιτὶ ὁ Μο-
μιτζίλος, καὶ δύναντιν περιθεβλημένος ἰκανήν. Οὕτω
μὲν οὖν ὁ πόλεμος πανταχόθεν βασιλέα περιέστατο,
καὶ ὑποπτεύειν δεινὰ εἰσέει. Αὐτὸς δὲ ὡσπερ εἴωθεν,
ὅτι πρὸς τοὺς κινδύνους μεγαλοφυχῶν, καὶ τῶν
δεινῶν τὰς ἐπιφορὰς ὁμαλῶς καὶ πράως διαφέρων,
πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον τὸν Μυσῶν βασιλέα πρεσβείαν
ἐποιεῖτο, καὶ παρήνει ἡσυχίαν ἄγειν, ὡς οὐ πολλῶ
ὑπερὸν ἐκαίνῳ αἰτίου συμφορῶν πολλῶν τοῦ πρὸς
αὐτὸν πολέμου γενησομένου. Αὐτὸς δὲ γενόμενος
πρὸς τὴν Χαλκηδικήν, τὴν Γρατιανοῦ πόλιν ἐπο-
λόρει οὖσαν οὐ μεγάλην, ὀχυρωτάτην δὲ, ἐκ το-
φύσει τοῦ τόπου καὶ τῶν τειχῶν τῆς κατασκευῆς·
ἄλλως δὲ εὐφυῶς πρὸς πάντα ἔχουσαν, καὶ ὡσπερ
μητρόπολιν οὖσαν τῆς Χαλκηδικῆς. Πρὸς μὲν οὖν
τειχομαχίαν οὐκ ἐπαχείρει· ἤδει γὰρ ἀνάλωτον
ἐπλοῖς καὶ χειρῶν βία ἐσομένην· δεσμοτῶν δὲ οὐκ
ὀλίγων ἐκ τῶν πολιτῶν ἐν τῇ ταύτης ἀκροπόλει
φρουρουμένων διὰ τὴν πρὸς ἐκαίνον εὐνοίαν, πέμψας
κρύφα, διαλέγετο αὐτοῖς, εἰ δύναιντο, κρατήσαντες
τῆς ἀκροπόλεως, παραδιδόναι τὴν πόλιν· καὶ ἐπιγ-
γέλλοντο καὶ αὐτοὶ προθύμως ὑπελθεῖν τὴν ἐπιχεί-
ρησιν, καὶ σύνθημα τῆς ἐφόδου εἶδον, νυκτὸς μὲν
φρυκτὸν ἀνίσχειν, ἡμέρας δὲ καπνὸν δεικνύειν τῆς
ἐπιχειρήσεως σημεῖον. Διὰ ταύτην μὲν οὖν τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεὺς, καίτοι περιβροόμενος πανταχόθεν
ὑπὸ τοῦ πολέμου, οὐκ ἀνίστατο ἐκ τῆς καλιορκίας, ἀλλ' ἐφιλονεῖκε πρὸς πάντα ἀντικαθίστασθαι
ὁμοίως. Ὑφ' ὅν δὲ ταῦτα χρόνον ἐτελεῖτο, καὶ ἡ Λατινικὴ δύναμις ἡ ὀλίγη ὑπερὸν ἐπελθεῖσα ἐκρά-
τησε τειχομαχίαν, ἐν τέσσαρσι καὶ εἴκοσι τριήρεσι περὶ Παλλήνην πεπυσμένοι πρὸς τινα λιμένα Λογ-
γὸν ἐγγχωρίως προσταγορευόμενον ναῦς ἐξήκοντα ἐφορμεῖν Περσικὰς, ἐπέθεντό τε καὶ ἐκράτησαν αὐ-
τῶν κενῶν. Τὸ γὰρ Περσικὸν, μὴ δυνάμενον ἀντικαθίστασθαι πρὸς ναυμαχίαν, τὰς ναῦς καταλείποντες,
δυσώζοντο εἰς τὴν γῆν. Λατῖνοι δὲ ἀνεκλύσαντες τὰς ναῦς καὶ περὶ παραδόντες, ἀνεχώρουν. Οἱ Πέρ-
σαι δὲ ἀπολειφθέντες ἀπορίαν νεῶν, ἔγνωσαν δεῖν ἐπὶ Χερρόνησον τῆς Θράκης διὰ τῆς ἡπείρου ἀνα-
χωρεῖν, ὡς ἐκαῖθεν εἰς Ἀσίαν περαιωσόμενοι εὐπορήσαντες νεῶν.

CAPUT LXIX.

Persarum et Triballorum certamen. Persæ astu quodam vincunt, et pacta mercede Cantacuzeno serviunt. Gratianopolis capitur. Quomodo Angelitzes præfectus pecuniam suppeditavit non modicam. Obites episcopi Didymotichensis. Alexander Mæsus Morrhiam ingressus, imperatoris adventu audito, trans Hebrum fugit. Legatis respondet

Κράτης δὲ ἐν Ζίχνα ἐστρατοπεδαυμένος, ὡσπερ
ἐφημεν, ἐπὶ τῷ Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ πολε-
μεῖν, ἐπεὶ πύθοιτο τὸ περὶ τοὺς Πέρσας συμβῆν,
καὶ ὡς διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπὶ Χερρόνησον μέλλου-
σιν ἵνασι, τὸ κράτιστον τῆς περὶ αὐτὸν ἀπολεξίμα-
τος στρατιᾶς, καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας τὴν
εὐφυγίαν καὶ τέλην καὶ ἐμπειρίαν τῶν παρ' αὐτῷ
δυνατῶν δοκοῦντα ὑπερέχειν Προβλίμπον ὠνομα-
σμένον ἐκέλευσε συμπλέκεσθαι τοῖς βαρβάροις, ὡσπερ
ἂν συντύχουσι, καὶ πρὸς τινα τόπον Στεφανιανὰ λε-

tionem igitur temperabat, quod manu et armis inex-
pugnabilem sciret. In ejus arce cum multi cives,
quod illi bene vellent, vincti tenerentur, per in-
ternuntium clam cum iis egit, ut si possent, arce
potiti, urbem sibi traderent. Promittunt impigre
se conaturos, et tesseram sive signum, unde et
ipsos jam opus aggredi, et se accersiri nosset,
noctu quidem sublatam faciem (52), 586 interdium
autem summum constituunt. Hæc de causa impera-
tor quanquam hostibus undique instantibus obsi-
dionem continuat, et omnibus æque resistere con-
tendit. Circa idem tempus, paulo post quo hæc
siebant, Latini Smyrnæ quatuor et viginti trire-
mibus invaserunt et expugnarunt. Et cum apud
Pallenen, ad portum quemdam indigenis Longum
appellatum, naves Persicas sexaginta delatas re-
scissent, in eos cursu directo, vacuis potiti sunt.
Persæ siquidem navali prælio imbelles, terræ se
credentes, naves in solo destituerant, quibus La-
tini subductis et crematis recesserunt. Persæ na-
vibus carentes, Cherronesum Thraciæ per con-
tinentem eundem, et inde navium facultate
suppeditante, in Asiam sibi trajiciendum existi-
marunt.

Jam vero Crales fixis apud Zichnas tentoriis,
quo cum Cantacuzeno confliget, ut demonstra-
tum est, ut de Persarum eventu, et illac in Cher-
ronesum iter facturos audivit, delectis de exercitu
suo fortissimis, datoque illis duce, qui præstanti
animo et usu inter proceres Triballorum emînere
videbatur, Prealiniam vocabulo, cum barbaris
obviis pugna decertare jussit. Itaque loco quodam
Stephaniana dicto in eos incidentes, ad pugnam
aggrediuntur. Persæ, ut in planitie equitum ti-

Jacobi Pontani notæ.

(52) Dari nocturnum signum ignibus jactis, aut fa-
cibus elatis usitatum est militiæ. Sic Simonem et
Helenam Græcis dedisse signum navibus redeundi,
et Trojam occupandi, auctor est Tryphiodorus,
his versibus, ut quidem a Nylandro Latine sunt
redditi :

*Uocat Hecidæ juxta sublime sepulcrum
Exhibuit signum lucenti lampade Graiis
Missonides, tacita monuitque recurrere classe.*

*Perevigil ipsa etiam e cælo formosa cubili
Purpureo socios hortata est Tyndaris igni
De Helena expresse affirmat etiam Maro libro vi :*

*flammam media ipsa tenebat
Ingentem, et summa Danaos ex arce vocabat.*
Arabes quoque adventum hostium interdium fumo,
noctu igne significasse testatur Frontinus lib. II,
cap. 5.

mentes incursum, in montem vicinum et loca impedita secedunt. Triballi difficiles aditus cerrentes, ratique, si per angustias penetrando sese impellerent et coaretarent, equos complures hinc inde sagittis confixos a barbaris perituros, neque nihil nisi vulnera reportaturos, de equis descendentes, pedibus per acclivia operose ac difficile, armorum pondere retardati, in hostes ibant. Videntes Persæ Triballos adeo per invia eluctantes, quiddam curiosum magis quam generosum facere decernunt, et fuga simulata montis alteriora petunt. Triballi fraudis ignari sequuntur. Qui postquam ab equis, hisque non paucis destiterunt, Persæ d' uno agglomerati, directe quidem **587** contra eos non contenderunt, sed ab altera parte circumventis, ad equos illorum cucurrerunt, et quia armis non gravabantur, antevertentes Triballos conscenderunt: qui equis spoliati ad eadem opportuni erant, cecideruntque complures, nec pauci capti sunt, reliqui per montem huc illuc fugientes, ægre se morti subdlexerunt. Crales de suorum clade accepto nuntio, etiam ipse recessit, propter calamitatem, belli in imperatorem immemor. Non tamen rem penitus negligebat, sed et domi sedens bellaturiebat. Persæ victores ad Cantacuzenum Gratianopolim obsidentem legatos mittunt, naves suas inflammatas, et Triballos ab se victos indicant, et se illius cupidos Cheronesum petere, ut inde in Asiam navigent. Orant etiam ne quid sibi per ejus regionem ambulaturis molestiarum exhibeatur. Quod si quid ipsis contra hostes egeret, promittere se promptam operam, si stipendia pacta numerentur: erant autem ter mille et centum. Imperatori subsidium hoc perquam opportunum, summo opereque necessarium videri, cum hostes tam raulti, tamque potentes incumbere: nondum enim Crales Zichnis domum discesserat. Pecunia autem non suppetente, laud pauca eruciabatur. Attamen donatis legatis eos adduxit, ut in stipendium certum exercitus illius commilitium secum pacisceretur, usque ad dies quadraginta. Quod ne statim peteret, sed post lucem decimam quintam, ex quo ad se accessissent: volebat enim interea Didymoteicho curare pecuniam. Sic igitur cum legatis pactione confecta, eos ad castra remisit, cumque his manu de suis, qui illas copias celeriter adduceret. Pastridie in arce Gratianopolitana vincti, custodiibus meridie impetu facto jugulatis, imperatorem sumi signo ex composito advocant, quo viso confestim cum auxilio accurrens, arceum totamque urbem capit, et cætera lætatus quod urbem tam pulchram nullo labore periculoque obtinisset, etiam gaudem pecuniam, quam maxime indigebat, invenit. Angelitzos enim quidam, abjectus et obscurus civis, antea thesauri reperti suspitione laborabat, cui, re nondum certa, negotium nemo facebat. At vero tempore laquei sacri belli rebus omnibus in contrarium con-

A γόμενον περιτυχόντες, καθίσταντο πρὸς μάχην. Οἱ Πέρσαι δὲ ἐν τῇ πεδίῳ ἦν ἐφ' οὗ Τριβαλοὶ ἐμελλον ἵνα εἰς τὰς χεῖρας, δεισαντες τὴν ἐφοδὸν τῶν ἰππέων, ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ὄρος καὶ τὰς δυσχωρίας ἦν γὰρ ἐγγύς. Ὀρῶντες δὲ οἱ Τριβαλοὶ δυσπρόσοδον τὸ χωρίον, καὶ νομίσαντες εἰ διὰ τῶν στενῶν εἰσθεοῖεν ἑαυτοὺς, ἵππους τε ἀπολεῖν πολλοὺς περτοξευομένους ὑπὲρ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτοὺς τραυματισθῆσθαι, ἀποβάντες τῶν ἵππων, ἐθάδιζον περὶ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, δυσέργως καὶ μετὰ βίας ἐπὶ τὸ ἄναντες ἰόντες διὰ βαρύτητα τῶν ὅπλων. Οἱ Πέρσαι δὲ ἰδόντες οὕτω πεζοὺς ἐπὶ τὴν ἀνοδὸν βιαζομένους, περιεργότερόν τι μᾶλλον ἐγνωσαν, ἢ ἀνδριότερον ποιεῖν· καὶ ὑποκρινάμενοι φυγὴν, μᾶλλον ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ὄρος, οἱ δ' ἐφείποντο, μὴ συνιδόντες τὴν ἀπάτην. Ἐπεὶ δὲ ἀπέστησαν ἑκάτεροι τῶν ἵππων οὐκ ὀλίγον, οἱ Πέρσαι εὐστραφέντες, ἀναντίον μὲν οὐκ ἐχώρουν Τριβαλῶν, ἀλλ' ἐκπεριελθόντες ἑκατέρωθεν, ἔθεον ἐπὶ τοὺς ἵππους· ἀνοπλοὶ δὲ καὶ κούφοι ὄντες, φθάσαντες τοὺς Τριβαλοὺς, ἐκράτησαν τῶν ἵππων, καὶ ἐπέβησαν αὐτοί· Τριβαλοὶ δὲ τῶν ἵππων ἀφηρημένων ἔτοιμοι ἦσαν πρὸς σφαγὴν. Ἐπεσον γὰρ οἱ πλείους κτεινόμενοι ὑπὲρ τῶν Περσῶν, ἐάλωσάν τε οὐκ ὀλίγοι· οἱ λοιποὶ δὲ μόλις διεσώθησαν πεζοὶ ἐπὶ τὸ ὄρος διασκεδασθέντες. Κράλης δὲ ἐπεὶ ἐπέθετο τὴν ἤτταν τῆς οἰκείας στρατιᾶς, δεισας, ἀνεχώρει καὶ αὐτὸς, τοῦ πρὸς βασιλέα πολέμου ἐπιλαλησμένου διὰ τὴν συμβῆσαν συμφορὰν. Οὐ μὴν ἡμέλει γε, ἀλλὰ καὶ οἴκει καθήμενος ἐπολέμει. Οἱ Πέρσαι δὲ μετὰ τὴν νίκην πυθόμενοι Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα τὴν Γρατιανοῦ πολιορκεῖν, προσέειπεν πέμφαντες, τὸν τε ἐμπρησμένον τῶν νεῶν ἐδήλουν τῶν σφετέρων, καὶ τὴν ἤτταν Τριβαλῶν, καὶ ὡς αὐτοὶ φιλίως διακείμενοι πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ Χερρόνησον ἐγνώκασιν χωρεῖν, ἐν ἑκείθεν περνωθῶσιν εἰς Ἀσίαν· ἡξίου τε μηδὲν αὐτοῖς παρενοχλεῖν μέλλουσι διὰ τῆς ἐκείνου ὑπηρεσίας. Εἰ δέ τι δόμοιο αὐτῶν κατὰ τῶν πολεμίων προθύρουσιν εἶναι συμμαχεῖν, εἰς χρήματα παρασχόμοιο, ὅσα ἂν συμβῶσιν· ἦσαν δὲ τρισχιλιοὶ καὶ ἑκατὸν. Βασιλεὶ μὲν οὖν ἐδόκει ἀναγκαιοτάτη εἶναι ἡ τῆς Περσικῆς συμμαχίας στρατιᾶς, καὶ μάλιστα ἐπὶ καιρὸν γεγεννημένη, τοσοῦτων πολεμίων ἐπιόντων πάντοθεν καὶ οὕτω δυνατῶν· οὐδέπω γὰρ ἦδει Κράλην πρὸς τὴν οἰκείαν ἐν Ζιχνῶν ἀνακαχωρηκότα· χρήματων δὲ οὐκ εὐπορῶν, οὐ μετρίως ἠμῶτα· ὅμοιος τοῖς προσθεύσουσι δῶρα παρασχόμενος, ἐπεισε συνθέσθαι ἐπὶ χρήμασι ῥητοῖς συμμαχεῖν αὐτῇ τῇ στρατιᾷ ἡμέρας τεσσαράκοντα, τὰ χρήματα δὲ μὴ αὐτίκα ἀπαιτεῖν, ἀλλὰ μετὰ πεντεκαίδεκάτην τῆς ἀφίξεως ἡμέραν· γνώμην δὲ εἶχεν ὡς ἐν ταύταις ἐκ Διδυμοτείχου μεταπεμφόμενος. Οὕτω μὲν οὖν μετὰ τῶν πρὸς βασιλῆα συμβῆσιν θέμενος, ἔστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τῶν οἰκείων συνεκπέμφσας ἕνα, ὥστε κατὰ τάχος ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν τὴν στρατιάν· εἰς τὴν ὑπερλίαν δὲ μετὰ τῶν πρόσθεν τὴν ἐκ βασιλέως ἀναχώρησιν οἱ ἐν ἀκροπόλει τῆς Γρατιανοῦ δεσμῶται τοῖς φυλάκτουσι μέσης ἡμέρας ἐπιθέμενοι καὶ κρατήσαντες ἑκάστην βασιλέα κατηύ-

ἐπιδεικνύοντες, ὡς περ ἦν συντεθειμένον. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὸ σύνθημα εἶδεν, ὀξείως ἐπιβροηθεὶς, εἶλε τὴν πάλιν ἐκ τῆς ἄκρας· καὶ τὰ τε ἄλλα ἤτοη, οὕτω πάλιν καλὴν ἀπονητὴ καὶ χωρὶς κινδύνων κατασχόν, καὶ χρημάτων εὐπύρρην οὐκ ὀλίγων, τῶν μάλιστα ἰδοῖτο. Ἀγγελίτζης γάρ τις ἐκ τῶν φαύλων καὶ ἀσήμων πολιτῶν, πρότερον ὑπωπτεύετο θησαυρὸν χρημάτων εὐρησέμεναι· ἀδύλου δὲ ἔντος τοῦ πράγματος, οἶδεις ἠνώχλει· κατὰ δὲ τὸν χρόνον τούτου τοῦ δεινοῦ πολέμου, εἰς τούναντίον ἅπαν τῶν πραγμάτων περιτραπέντων, καὶ τῶν μὲν ἀρίστων ἐκδηληθέντων καὶ εἰρηγομένων ἀπανταχοῦ, ἀρχόντων δὲ τῶν φαύλων, καὶ οὐδὲ ἀμεινον τῶν πολλῶν διακειμένων, καὶ ὁ Ἀγγελίτζης οὗτος ἔρχων ἀπεδείχθη τῆς Γρατιανοῦ διὰ τὸ πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα εἶθαι. Καίρου δὲ τυχόν, ἐχρήσατο τῷ πλούτῳ, καὶ φανερὸς ἦν ἔχων, ὡς περ ὑπωπτεύετο τὴν θησαυρὸν. Κατασχόντος δὲ τῆς πόλιν βασιλέως, ἐπεὶ μὴ ἐξῆν ἀρναίσθαι, τοῦ πράγματος οὕτω φανεροῦ γεγονημένου, μετὰ τὸ πάντα ὅσα ἦν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀραιροθῆναι ὄντα ὡς ὀλίγα, καὶ περὶ τῶν κρυπτομένων ἔρευσε, καὶ παρέσχετο πολλά. Ἄ ἐξήρκεσε βασιλεὶ πρὸς τε ἄλλας δαπάνας ἀναγκαίας, καὶ πρὸς τὸ Πέρσαις τοῖς συμμάχοις ἀποδοῦναι ὅν ὑπέσχετο μισθόν. Ὑπὸ δὲ τὸν χρόνον τούτον, καὶ ὁ Διδυμοταίχου ἐτεθνήκει ἀρχιερεὺς. Πέμπτη δὲ ἡμέρα μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτήν, καὶ Γραβὸς ὁ Σκουτέρως ἐτεθνήκει, ὡς περ ἦν ὁ ἀρχιερεὺς προειρηκώς, ὁ μάλιστα ἐλύπησε τὸν βασιλέα. Ἦν γὰρ περὶ ἐκεῖνον πολλὴν τὴν αἰδῶ καὶ τὸ σέβας κεκτημένος. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Μυσῶν βασιλεὺς, ἐπεὶ οἱ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πρέσβεις ἦκον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀπήγγελλον τὰ τῆς πρεσβείας λόγον μὲν οὐδένα ἐποίησαντο πρὸς τὰ εἰρημένα στρατιῶν δὲ ἔχων, ἦλθεν ἄχρι Μόρφας, τὰ ἐκαὶ πολίχνια, εἰ δύναίτο. Παραπτησόμενος ὑπήκουσεν ὄντα βασιλεῖ. Ἦν δὲ αὐτῶν Ὑπερπυράκιον ὠνομασμένον, καὶ πρὶν ἐκεῖνον ἦσαν, ἄρχοντα εἰσεδέξαντο πεμφθέντα παρὰ Ἀλεξάνδρου, ἔμελλον δὲ καὶ φρουρὰν· ἅ παρὰ τῶν πρεσβείων μαθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ καὶ ἡ στρατιὰ παρῆν ἡ Περσικὴ, καὶ περὶ τοῦ Κράλη ἐπυθάνετο, ὡς ἀναστρέψειεν εἰς τὴν οἰκίαν διὰ τὴν πληγὴν τῆς στρατιᾶς, εὐθυμος γινόμενος, καὶ Ματθαῖον τὸν υἱὸν ἄρχοντα τῆς τε Γρατιανοῦ καὶ τῶν ἄλλων, αἱ ὑπήκουσεν ἦσαν ἐν τῇ Χαλκηδικῇ καταλιπὼν, ὡς εἶχε τάχους, πρὸς Μόρφαν ἐπὶ τοῦ Μυσσοῦς ἐχώρει. Αἰσθόμενος δὲ Ἀλέξανδρος, ἐπεὶ μὴ ἀντικαθίστασθαι ἠδύνατο πρὸς μάχην, σπουδῆ πολλῇ διαβαίνει τὸν Ἑβρὸν ἀτάκτως καὶ περυσμένος, καὶ ἐστρατοπεδεύετο ἐκαί, ὡς τοῦ ποταμοῦ κολύσοντος βασιλέα μὴ συμπλέκεσθαι αὐταῖς. Ἀπώλοντο δὲ κατὰ τὸν πόρον, στρατιῶκαί τε ὀλίγοι, καὶ ἱπποὶ πλείστοι, καὶ ἀποσκευαί· οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ βέλθρου, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ἐν προτάκτοις ὑπὸ βασιλέως τεταγμένοι ἐπὶ τῶν Μυσῶν διαβαινόντων ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὑπερπυράκιον δὲ αὐτοῖς ἀνεσίστατο ὁ βασιλεὺς, τοῦ παρὰ Ἀλεξάνδρου ἄρχοντος διαδράναι δυνθέντος ὄμα τῷ πυθέσθαι βασιλέα ἦκοντα. Ἀλέξανδρος δὲ τοῖς βασιλέως πρέσβεισιν αὐτίκα χρηματίσας, καὶ θέλοντο σπουδῆς, ἐξέπεμψε μήτηρ Ἰδοικίχηναι εἰρηκώς, ὅτι ὁ δικαίως ἀρναίεται βασιλεὺς, καὶ ἀναστρέψει εἰς τὴν οἰκίαν.

latis, et optimatibus quidem ubique pulsis, in castris etque conjectis, **588** praefectis autem improbis ac nihil a vulgi conditione differentibus, etiam Angelitzes iste praefectus Gratianopolis, propter odium quod in Cantacuzenum gerebat, designatus est. Tam occasionem nactus, divitiis suis uti frui coepit, et quod prius suspiciosum erat de thesauro, tunc plane verum apparuit. Imperatore autem urbe posito, quia rem adeo jam vulgatam negare non licebat, ablatis omnibus cepis ejus familiaribus, iisque non modicis, insuper de occultata pecunia examinatus, eam et multam quidem protulit: quae imperatori, tum ad alias impensas necessarias, tum ad solvenda Persis promissa stipendia suffecit. Sub idem tempus episcopus Didymotichensis animam amisit, et die quinto post Giabas Scuterius, ut ille praedixerat. Ex obitu episcopi imperator magnam animo dolorem accepit, plurimum enim virum reverebatur et sancte venerabatur. Alexander Mæсорum rex, ut oratores Cantacuzeni quid venissent exposuerunt, nihil respexit: cura exercitu autem Morrham ingressus est, oppidula illie imperatori subjecta, si posset, subacturus. Unum porro de illis, Hyperpyracium nomine, etiam ante Alexandri adventum praefectum ab eo missum susceperat, et erat quoque praesidium suscepturum. Imperator, ut hoc ex legatis didicit, quia et Persicum subsidium habebat, et Cralem propter plagam acceptam in provinciam reversum audierat, hilaratus, Mattheo filio Gratianopolis aliarumque urbium in Chalcidica sibi parentium praefecto relicto, in Morrham contra Mæsos quantum potuit, properavit. Eo intellecto Alexander, quoniam acie resistere nequibat, mira festinatione et incomposite atque confuse Hebro transitu, castra fecit, tanquam flumine imperatorem impedituro scilicet, ne illos secum conserere manus compelleret. Submersi sunt in transitu milites aliquot et equi complures: sarcinae item et impedimenta non in flumine modo, sed haec etiam de causa amissa, quod in principijs ab imperatore locati, Mæsos adhuc transeuntes, a tergo ipsis instantes perurgebant. Hyperpyracium autem, praefecto, quem Alexander instituerat, simul ac imperatoris adventum audivit fugere, quia poterat, se mandante, receptum est. Alexander porro legatos mox responso dato, laetique foedere dimittens, addensque nihil se per injuriam commisisse, quod imperator merito ulciscatur, in regnum suum se recepit.

πλείστοι, καὶ ἀποσκευαί· οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ βέλθρου, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ἐν προτάκτοις ὑπὸ βασιλέως τεταγμένοι ἐπὶ τῶν Μυσῶν διαβαινόντων ἐπέκειντο αὐτοῖς. Ὑπερπυράκιον δὲ αὐτοῖς ἀνεσίστατο ὁ βασιλεὺς, τοῦ παρὰ Ἀλεξάνδρου ἄρχοντος διαδράναι δυνθέντος ὄμα τῷ πυθέσθαι βασιλέα ἦκοντα. Ἀλέξανδρος δὲ τοῖς βασιλέως πρέσβεισιν αὐτίκα χρηματίσας, καὶ θέλοντο σπουδῆς, ἐξέπεμψε μήτηρ Ἰδοικίχηναι εἰρηκώς, ὅτι ὁ δικαίως ἀρναίεται βασιλεὺς, καὶ ἀναστρέψει εἰς τὴν οἰκίαν.

589 CAPUT LXX.

Momitzilus tres naves Persicas exurit. Persæ reliqui socios, quos ab eodem occisos falso intellexerant, ulcisci ardent. Imperator de improvise superveniente Momitzilo, magnum adit periculum, et suis fugientibus, contra insequentes strenue se defendit. Lantzareti fidelitas erga dominum quam fideliter remuneratur imperator. Momitzilus despota ab imperatrice creatur, cui veniam petenti imperator ignoscit, et ejus dignitatem auget. Persæ ex pacto missionem petunt, et in Asiam revertuntur.

Imperator cum et Alexandrum submotum esse A panderet, Heracleenses, imperatoris adolescentis studiosos invadere parabat, cum Momitzilus a Byzantiis in eum irritatus, ut Didymotichum revenisse cognovit, Abderitas invasit, ubi quindecim naves ab Amurto ad imperatorem suppetias missæ stabant in littore, quas ducenti quinquaginta Persæ custodiebant, reliquis imperatorem sequentibus. Ex his Momitzilus illo impetu hostili tres incendit, nemo tamen Persarum interit. Tam reliquis, qui apud imperatorem erant Persis, nescio quis nuntiavit, Momitzilum naves ad unam exussisse, et custodes ad unum obtruncasse, neminem effugere potuisse. Qui proinus arma capientes eum adoriri gestiebant, et imperatori contra venienti, dicentique post reditum ab Heraclea in B eam qua par esset cura et studio pugnari posse, et expeditionem Heracleensem multis de causis magis videri necessariam ostendenti, illi contra respondebant nihil tam necessarium se putare quam suorum civium necem ulcisci. Perspiciebat imperator eos cohiberi non posse, una manipulos Romanos mittit, simul ut regionculam Momitzilli velut aperti desertoris depraedarentur, simul quia barbaris metuebat, ne ab illo justum jam habenti exercitum, et ducibus illius ætatis audacia et animi celsitudine nihil concedente, delerentur. Momitzilus id quod evenit suspitione præcipiens, eam nimirum injuriam imperatorem inultam non passurum, sed manum contra se missurum, sparsos per regionem agrestes in oppida et castella C contraxit, seseque ad præliandum instraxit. Verum ubi animadvertit ex Persis et Romanis constantem exercitum validiorem esse, quam ut ei se deberet cum periculo objicere, in presentia cœptis supersedendum, eorumque direptioni indulgendum, recedentibus autem inharendum, et si quo possit damno mactandos duxit. Cum suis porro copiis Peritheorium, 590 quæ adhuc in fide imperatoris manebat, illic hostium discessum expectaturus concessit. Cæterum imperatori et ipsi Camutzenis reditum suorum præstolanti, visum aliquantum progrediendum, si forte quampiam de illis auditionem acciperet, et usque ad urbem antiquam Mescenen, jam olim dirutam, cum comitatu circiter D sexaginta militum vectus est. Ibi cum ab equis descendissent, missis prius speculatoribus, qui procul observarent, somno obrepente dormivit aliquandiu, atque inter dormiendum hanc vocem audivit, « Expergiscere, qui dormis, et resurge a mortuis, et illuminabit te Christus. » Qua voce confusus animi, repente surrexit, et rem presentibus indicavit. Adsunt item speculatores, narrantes exerci-

Βασίλειος δὲ ἀσμένως ἀποσκευασθέντος καὶ Ἀλεξανδρον, παρεσκευάζετο ὡς τοῖς εἰς Ἡράκλειαν ἐπιστρατεύσων ἅμα τῷ νέῳ συνοῦσι βασιλεῖ· Μομιτζίλος δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Βυζαντίῳ πεπονημένος πόλεμον ἀρατῆσαι πρὸς βασιλέα, ἐπεὶ εἰς Διδυμότειχον ἦθροτο ἀφιγμένον, Ἀδδηρίταις ἐπεστράτευσεν, ἐν οἷς ὄρμιζοντο αἱ πρότερον παρὰ Ἄμουρ πεντακαίδεκα νῆες πρὸς βασιλέα κατὰ συμμαχίαν ἀφιγμέναι, ἃς ἐφύλαττον πεντήκοντα καὶ διακόσιοι Περσῶν· οἱ λοιποὶ δὲ συνῆσαν βασιλεῖ· ἐξ ὧν ὁ Μομιτζίλος κατὰ τὴν ἐφοδὸν ἐκείνην ἐνάπηρσε τρεῖς, τῶν ἄλλων περισωθεισῶν, Περσῶν δὲ ἀπώλετο οὐδεὶς. Πρὸς δὲ τοὺς βασιλεῖ συνόντας τις ἐλθὼν, ὡς νεῦς τε συμπάσης ἐμπρήσειε Μομιτζίλος ἐπελθὼν καὶ τοὺς φύλακας ἀποκτείνε, διαδρόναι δυνηθέντος μηδεὸς ἀπήγγελλεν. Οἱ δ' ἦσαν ἐν τοῖς ὅπλοις εὐθὺς, καὶ ὄρμητο Μομιτζίλω ἐπιέναι· βασιλέως δὲ κολύειν πειρωμένου, ὡς μετὰ τὴν ἐξ Ἡρακλείας ἐπάνοδον ἐπιστρατεύσοντας ἐκείνη μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς, καὶ ἀναγκαιοτέραν τὴν εἰς Ἡράκλειαν στρατείαν ἐκ πολλῶν ἀποδεικνύοντος, οὐδὲ ἀναγκαιοτέρον ἔφασαν ἐκαῖνοι τοῦ ἀμύνεσθαι ὑπὲρ τοῦ φόβου τῶν ὁμοφύλων. Ὅρθῶν δὲ ὁ βασιλεὺς, ὡς μὴ δύναίτο κατέχειν, καὶ τὴν Ῥωμαίων συνεξέπεμπε στρατίαν, ἅμα μὲν κακώσουσιν τὰ Μομιτζίλου ἤδη φανερώς ἀφαστηκότος, ἅμα δὲ καὶ περὶ τῶν βαρβάρων δεδουκῶς μὴ διαφθαρεύσιν ὑπ' ἐκαῖνου, ἀξιόμαχον στρατόπεδον ἤδη κεκτημένου καὶ πρὸς τόλμαν καὶ εὐφυλίαν οὐδενὸς τῶν τότε λειπομένου. Μομιτζίλος δὲ ὅπερ ἐγένετο ὑπόπτεικῶς, ὡς οὐκ ἔν ἀνάσχοιτο τὴν ὕβριν ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν πέμψοι στρατίαν, τὴν τε χώραν συνέστειλεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ τὰ φρούρια καὶ αὐτὸς παρεσκευάστω, ὡς ἐπὶ μάχην. Ὅρθῶν δὲ τὴν Περσῶν καὶ Ῥωμαίων στρατίαν δυνατωτέρην εὔσαν, ἥ ὥστε διακινδυνεύειν πρὸς αὐτὴν, τὸ νῦν μὲν ἔχον, ἔγνω ἡσυχάζειν, καὶ ἐπὶ λεηλασίαν τρέπεσθαι ἔξιν, ἀναστρέφουσι δὲ ἐπιτίθεσθαι καὶ βλάπτειν, ἣν τι δύνηται· καὶ τὴν στρατίαν ἔχων, κατὰ τὸ Περιθεώριον ὑπὸ βασιλέα ἐπιτελοῦν διέτριβεν ἐλθὼν, καὶ τὴν ἀνάσχεσιν περιέμενε τῆς στρατιᾶς. Βασιλεῖ δὲ τῷ Καντακουζηνῷ ἐν Κομουζηνίῃ τὴν ἐπάνοδον τῆς στρατιᾶς καὶ αὐτῷ ἐκδοχομένῳ ἐδόκει δεῖν προελθεῖν ἐπὶ μικρὸν, εἰ πως ἐγένοντο παρὰ τοῦτ' ἐπὶ τῆς στρατιᾶς πυθέσθαι· καὶ προῆλθεν ἄχρι πόλεως Μεσσηνῆς πολαιᾶς ἐκ πολλῶν ἐτῶν κατεσκευασμένης, ὅπου ἐξήκοντα ἔχων ἐπομένους στρατιώτας. Ἐκαὶ δὲ τοῦ ἵππου μετὰ τῶν συνόντων ἀπαθᾶς, σκοποῦς μὲν ἐπαρμπε πρότερον φυλάττειν πόρρωθεν· νυσταγμῷ δὲ ληφθεῖς, ὑπνωττεν ἐπὶ μικρὸν· ὑπνώττοντι δὲ ἤκουστο λέγουσα φωνή· « Ἐγείραι, ὁ καθέσθιος, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάται σοι ὁ Χριστός. » Ἀνέστη μὲν οὖν αὐτίκα, ὑπὸ τῆς φωνῆς θορυβηθεῖς, καὶ τοῖς παροῦσι διηγεῖτο. Ἄμα δὲ καὶ οἱ σκοποὶ

ἀπήγγελλον ἐλθόντες, ὡς προσελεύσει στρατία· ἀκριβῶς δὲ οὐκ εἶχον εἰδέναι ἔθιν εἶη. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐβήθησαν μὲν εἶναι τὴν οἰκείαν ὑπατρέφουσαν ἐκ τῆς λαηλασίας, Ὅμως ὑπὸ τῆς κατὰ τοὺς ὑπνοὺς τεθορυβημένης φωνῆς, τοὺς τε νεμομένους ἵππους ἐκαὶ τῆς στρατιᾶς ἐκέλευε τοὺς νομίας ἀπάγειν εἰς Κουμουτζηνά, καὶ Μανουὴλ τὸν Ταρχα εὐώτην ἐκ τῶν παρόντων ἐλίγους ἐκέλευεν ἀπολεξάμενον, εὐθὺς τῆς ἐργαζομένης στρατιᾶς χοροεῖν, καὶ κατασκέπτεσθαι ἔθιν εἶη· αὐτὸς δὲ ἀνιλάμβανεν τὰ ἔκτα μετὰ τῶν συνόντων. Οὕτω δὲ ὠπλισμένον παντελῶς τεθορυβημένος ἐπαυθῆκεν ὁ Ταρχανειώτης, πολέμιους εἶναι φάσκων τοὺς ἐπιόντας. Οὕτω δὲ πᾶν εἴρητο ἔπος, καὶ οἱ πολέμοι παρήσαν. Ἴην δὲ ὁ Μομιτζίλος, χιλιούς ἀγῶν ἐπιλέκτους, παρὰ τινῶν κατασκόπων, οὓς ἐπεμψεν αὐτῷ περὶ βραχέως πεπεσμένους, οὗτοι ἐν Μεσσηνί τὸ νῦν ἔχον διατρήθει. Ἴην γὰρ ἐλίγον ἐν ἧ διαίτῃ Περιθεώριον Μεσσηνίας, Βασιλεὺς μὲν οὖν τοὺς περὶ αὐτὸν συναγαγὼν, ἐβόησαν εὐτόκτως διὰ Μεσσηνίας τὴν ἀγούσαν εἰς Κουμουτζηνά. Ὅρθον δὲ ὁ Μομιτζίλος οὐκ εὐθὺς ἐπιφυγὴν ἐραπίνας, ἀλλὰ βρόδον καὶ ταταγμένως ἀποδύνας, ἔδειξε μὴ τινῶν ἐναδρευόντων ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς πόλεως τροπὴ γένηται περὶ αὐτὸν, ἀθύντοις καὶ διοσχιδασμένοις ἀθρόον ἐπελθόντων, καὶ συνέχευε καὶ αὐτὸς τὴν στρατιάν σχολαίως πορευομένην ἐν λόγοις τρισίν. Ἰππὶ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἔξω τῶν ἐρειπίων ἦσαν, καὶ ἐνέδρας ὑποφῖα εὐδαμία ἦν, ἤλαυνον οἱ περὶ Μομιτζίλον ἐπὶ ἐκείνους ἀκρατῶς. Τροπομένων δὲ ἀπάντων εἰς φυγὴν, ἐκαὶ οἱ προδραμόντες τῶν πολέμιων ἐγγύς ἦσαν βραχέως, τῶν ἄλλων γὰρ αὐτὸς τελευταῖος ἐκείλειπτο, συστραφεῖς ἠμύνετο τοῖς πρώτοις φθάσασιν, καὶ ἐπιπτεν ὁ βασιλεὺς ἵππος τοῖς πολέμοις συμβαλλόντις. Τῶν οἰκειῶν δὲ εἰς παρόν, Λαντζαρέτης ὄνομα, τοῦ ἵππου ἀποδᾶς παρείχετο τὸν ἵππον βασιλεῖ· ὄμα δὲ καὶ συνήρατο ἐπιθῆναι. Ἐπιθαίνοντα δὲ ζῆσαι τις ἐπέλεξεν ἀπιστᾶς κατὰ τῆς καρφαλῆς, ἐβλάπτει δὲ οὐδὲν, τοῦ κράτους πρὸς τὴν πλῆγην γενναίως ἀντισχόντος. Ἐξ ἐκείνου δὲ διὰ πάσης ἀμυνόμενος τῆς ὁδοῦ καὶ πληττόμενος (παρήλθον γὰρ αὐτὸν πολλοὶ τῶν πολέμιων), ἤλθεν εἰς Κουμουτζηνά, παραδόξως διασωθείς. Λαντζαρέτην δὲ ζῆσαι καὶ θῦραι κατατραυματίσαντες καὶ νομίσαντες ἀποκτονέσαι (δοκίμει γὰρ ἐτραυματίσαν πρὸς ταῖς ὀκτιῶ), ἀπέλαπον ἐμπνέοντα. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτως ἐκ τῶν τοσούτου κινδύου μηδένος ἀν προσδοκῆσαντος διασωθείς. Καὶ ὁ Μομιτζίλος οὐδὲ βραχὺ προσμείνας, ἀνεχώρει. Λαντζαρέτην δὲ πέμψας, ὁ βασιλεὺς, ἤγαγον εἰς Κουμουτζηνά ἔμπροσθεν ἔει· καὶ πολλῆς ἀξιοθείας ἐτιμολογίας, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὕγιος τε καὶ εὖρος αἰθῆς ἦν, μηδὲν τῶν μελῶν ὑπὸ τῶν αἰτηγῶν ἀποβαλὼν, πολλῆς τε εὐφροσύνης καὶ τιμῆς ἀπέλαυνε παρὰ βασιλέως, καὶ μετῴθων ἢ ἐπὶ ἄλλων δεκτικῶν εἶναι ἀξιότατος, διὰ τὴν ἐπὶ διδοιμμένην πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίαν. Ἐπειτα δὲ καὶ τῶν ἄλλων τέσσαρας, ὧν εἷς ὁ Βουδένιος Μεγαλὴ ἦν, ἧ παρεῖν μαχόμενον ἐμπροσθεν βασιλέως· ὁ Λιδυρὸς αἰχμῶν ἀρχιερεὺς πικρῶς ἔρδον προτίθειν προσέειπεν· ἐλλώπτην δὲ καὶ ἔπειτα

Itum adventare, nec certo noscere potuisse undenam adventet. Imperator cum comitibus proprium esse, et a populatione redire censet: verumtamen voce in somnis audita turbatus, et equos presidiorum illic pascentes reducere Cumutzene pastoribus mandavit, et Manuelem Tarchaniotam ex presentibus paucos deligere, venientibus recta se movere, unde venirent speculari jussit; ipse interim arma cum sociis induit. Sed necdum his plane armatis, Tarchaniota trepidus revertitur, hostes adventare ait. Vix finierat, et ecce adsunt. Ducebat autem Momitzilus selectos mille, per exploratores suos certior factus, imperatorem in presentia ad Mesenem sedere, siquidem Peritheorio Mesene parvo intervallo aberat. Collectis igitur suis, ordinatoque agraine via per Mesenem ducente Cumutzena redit. Cernens Momitzilus non extemplo fugi se, sed gradatim et ordinatim discedere, timensque ne quibusdam inter rustera et parietiuas tibus insidiose latentibus, densataque calerva in suos nec ordinatos et sparsos irruentibus fugeretur, eos etiam ipse tripartito distributos, lento passu incedere fecit. Ast ubi insidiarum suspicio cessavit, impotenter se in recedentes intulerunt. Quibus omnibus in fugam se effluentibus, cum qui ex hostibus primi accurrebant, imperatori appropinquarent (ultimum enim agmen clauderat), agglomeratus cum paucis se tuebatur. Cumque sub eo equus confossus cecidisset, unus e famulis Lantzaretus vocabulo, suum præbuit, atque in eum sustulit. Ascendentem **591** quidam advolans ense in caput ferit, sed firmitate galeæ ictus inanis fait. Inde toto itinere multis irruentibus et cadens et cæsus Cumutzena mirabiliter servatus venit. Lantzaretum vero gladiis et hastis occidendi causa consueciatum (octodecim enim vulnera ei inflixerunt) spirantem adhuc reliquerunt. Imperator itaque e tanto discrimine præter omnium expectationem emersit, et Momitzilus sine mora discessit. Lantzaretum imperator seminecem Cumutzena vehendum curavit, qui brevi tempore sedulitate medicorum sospes et incolumis, nulla parte corporis amissa, est redditus, et majore etiam quam ob declaratum erga dominum amorem meruisse videbatur, apud eum gratia bonoreque floruit. Ceciderunt autem quatuor, quorum unus Michael Bryennius, cui ante imperatoris pedes pugnantem occubiture, multo ante Didymotichi episcopus prædixerat, totidem capti. Momitzilus paulo post quam manus illa prædatoria, de qua supra, discessit, duos de captivis, Apelaenem et Theodorum Caballarium ad Annam imperatricem legat, societatis et prælii cum ejus hoste commissi premium petit. Quæ petitione libenter admessa, despotam illum creat. Ipso quoque misso ad imperatorem oratore, hujus stoliditatis suæ et malis bene merito suo relatæ gratiæ veniam petit, se de cætero meliora promittit. Imperator intelligens et vindicta punire Momitzilum quam es-

set difficile, et hostem habere, qui obesse graviter
posset, quam parum utile, tempus idoneum
expectans, se reconciliari passus est, et ignovit,
audiensque ab imperatrice renuntiatum despotam,
sebastocratoris honore ejus dignitatem cumulavit.
Et visus est hujus quam imperatricis studiosior,
hujusque consulere, sub imperatorem redactum esse,
sed non diu, ut mox dicitur. Elapso interea spatio,
quo se barbari imperatori militaturos sponde-
rant, mentionem reditus fecerunt. Quibus impe-
rator ut ultra manerent eum non persuaderet,
operamque luderet, eos dimisit, et ita per Helle-
sponthum in Asiam renavigarunt.

καὶ παρείχετο συγγνώμην, προσήκοντα ὑπομένων τῷ καιρῷ, πεπυσμένος δὲ αὐτὸν καὶ παρὰ βασιλί-
δος δεσπότην γεγονέναι, τὴν σεβαστοκράτορος αὐτοῦ κρείεστα ἀξίαν, καὶ ἔδοξε τὰ τοῦτου μᾶλλον ἢ τὰ
βασιλίδος προελέσθαι, καὶ ἕστεργε τὸ ὑπὸ βασιλεῖ τετάχθαι ὄψθην ἐπὶ ὀλίγον χρόνον. Τοῦ χρόνου δὲ ἐν
τούτοις παρορηκός, ὃν οἱ βάρβαροι ἐπηγγέλλαντο συμμαχήσειν βασιλεῖ, ἐμέμνητο ἐπανίδου. Βασιλεὺς
δὲ καὶ αὐθις ἐπεχείρει συνεῖναι πείθειν, μὴ παθομένους δὲ ἀπέλυε, καὶ ἐπεραιούντο εἰς Ἀσίαν δι'
Ἑλλησπόντου.

592 CAPUT LXXI.

*Imperator Palæologus agrotus Byzantium redit. Mæsus sædisfragus Apocauchus auxilium mittit. Emphy-
thium obsidetur frustra. Ab imperatore ut versipellis et mendax reprehenditur. Callidum imperatoris
consilium. Gener Apocauchi in Hebro submergitur. Profectio ejusdem Didymotichum cum exercitu. Im-
perator ex composito cataphractus expectat. Repelluntur qui oppugnatum venerant. Apocauchus Morham
nastat. Momitzilus ab imperatrice et imperatore deficit, ac propriam principatum molitur.*

Por idem tempus imperator Palæologus Hera-
cleæ morbo ancipiti laborabat, quem patriarcha et
nonnulli proceres Byzantium redaxerunt. Apocau-
chus autem magnus dux cum exercitu summus
ejusdem imperator relictus ad Didymotichenses
oppugnandos sese comparabat, siquidem Persas
Cantacuzenum deseruisse acceperat. Mæсорum
item rex soluto fœdere auxilium ei pollicitus, non
multo post misit. Imperator nihil horum nesciens,
pro facultate se quoque ad hostem excipiendum
præparabat, relictoque in Chalcidice Matthæo filio
cum manu quantam rebatur satis esse, Joanne au-
tem Asane uxoris fratre oppidulis in Morham dedi-
titiis præfecto instituto cura præsidii, ipse cum
cæteris Didymotichum inivit. Magnus dux potens
totius Romani exercitus, Heraclea excedens, Em-
pythium castellum obsidione circumdedit, et muris
tormenta machinasque admovit, in qua oppugna-
tione multos suorum amisit. Erat siquidem castel-
lum illud murorum structura longe munissimum.
Videns igitur vi capi non posse (nam et victus ob-
sessis abunde suppetebat), obsidionem solvit. Dum
hæc geruntur, Momitzilus dignitatem, qua ab im-
peratrice insignitus fuerat, potiozem ducens, et
despotam se nominans, instaurato adversus impe-
ratorem bello, urbes in Chalcidice vexat pro viri-
bus. Magnus autem dux Synadenum legatum ad
imperatorem mittens, quem et antea Berrhœam ad
eundem miserat, significat, tametsi Emphythium
castellum obsidere et oppugnare cogitarit, pos-
sitque si velit occupare facillime, tamen veteris
adhuc benevolentiae in illum memorem nolle.
Nunc si etiam ipsi probetur, velle eum convenire,
et 593 de quibusdam secretioribus neminique

τοσοῦτοι. Μομιτζίλος δὲ μετὰ μικρὸν τῆς αὐτῆ ἐπε-
λοῦσης στρατιᾶς ἀνακεχωρηκίας, τῶν ἐαλωκότων
δύο, τὸν τε Ἀπελμενὲ, καὶ Θεόδωρον τὸν Καθαλλά-
ριον πρὸς βασιλίδαν τὴν Ἄνναν πέμψας, μισθοῦς
ἦται τῆς συμμαχίας, καὶ τῆς πρὸς τὸν πολέμιον
αὐτῷ γεγονημένης μάχης. Ἡ δὲ ἀσμένως τε ἐδέ-
χετο τὴν αἴτησιν καὶ δεσπότην ἀπεδείκνυε. Πρεσ-
βειαν δὲ καὶ πρὸς βασιλέα πέμψας ἔδειτο τυχεῖν
συγγνώμης, ἀγνώμων οὕτω φανεῖς, καὶ κακῶς ἀμε-
ψάμενος τὸν εὐεργέτην· ἐπηγγέλλετό τε μηδὲν
ἀγνωμονήσειν εἶ. Βασιλεὺς δὲ τὸ τε τιμωρεῖσθαι ὡς
ἀμήχανον ὄρων, καὶ τὸ πολέμιον ἔχειν Μομιτζίλον

βλάπτειν δυνάμενον ἤδη ἀλύσιτελές, διηλλάττατό τε

Καὶ βασιλεὺς ὁ νέος Παλαιολόγος ἐνόσησεν ἐν
τούτῳ τῷ χρόνῳ κατὰ τὴν Ἡρακλειαν νόσημα δεινὸν,
ὃν ἔχων ὁ πατριάρχης μετὰ τινῶν συγκλητικῶν,
εἰς Βυζάντιον ἀνίστρεφεν. Ἀπόκαυχος δὲ ὁ μέγας
δοῦξ μετὰ τῆς στρατιᾶς ὑπαλείπετο αὐτοκράτωρ
στρατηγός· καὶ παρεσκευάζετο ὡς εἰς Διδυμότειχον
ἐμβαλῶν. Ἐπύθετο γὰρ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως
ἀποχωρῆσαν τὸ Περσικόν. Ἄμα δὲ καὶ ὁ τῶν Μυσῶν
βασιλεὺς ὑπέσχετο συμμαχήσειν, τὰς πρὸς βασιλέα
διαλύσας σπονδὰς, καὶ ἔπαυσε μετ' οὐ πολὺ τὴν
συμμαχίαν. Βασιλεὺς δὲ τῶν γιγνομένων ἀγνοῶν
οὐδὲν, ὡς ἐνῆν καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐφοδὸν παρεσκευά-
ζετο, καὶ Μαθαῖον μὲν τὸν υἱὸν ἐπὶ τῆς Καλκηδι-
κῆς καταλιπὼν μετὰ στρατιᾶς ὄσης ἔβητο ἀρκέσειν,
εἰ τινες αὐτῷ ἐπίσειν, Ἰωάννην δὲ Ἀσάνην τὸν
γυναικίς ὀδαλφὸν τοῖς ἐν Μόρβῃ προχωρήσσει
πολιχνίσις ἀρχόντα ἐπιστήσας, καὶ φρουρὰς ἀφείς,
αὐτὸς εἰς Διδυμότειχον μετὰ τῶν ἐπιλοίπων ἐπανῆκε.
Δοῦξ δὲ ὁ μέγας, σύμπασαν ἔχων τὴν Ῥωμαίων
στρατιάν, ἐξ Ἡρακλείας εἰς Ἐμπτυθίου τὸ φρούριον
ἦκε, καὶ περιστρατοπεδευσάμενος, ἐπολιορκεῖ· καὶ
τειχομαχίας ἐποιεῖτο, καὶ προσῆγε μηχανάς. Ἐν
αἷς πολλοὶ τῶν ἐξώθεν μαχομένων ἐπιπτον· ἦν γὰρ
καρτερώτατον τὸ φρούριον ἐκ τῶν τειχῶν τῆς κατα-
σκευῆς. Ὅρων δὲ ὡς οὐκ ἂν εἴη βίβ' ἀλιωτῶν, ἀπαγί-
νωσκε καὶ τὴν πολιορκίαν. Τῶν γὰρ ἐπισηδεῖων οἱ
πολιορκοῦμενοι εὐπύρουν. Τούτων δὲ πρακτομένων,
καὶ ὁ Μομιτζίλος αὐθις ἐπολέμησε πρὸς βασιλέα,
καὶ τὰς ἐν Καλκηδικῇ ἐκάκου πόλεις, ὅσα δυνατὰ
τῆν ἐκ βασιλίδος προελόμενος ἀξίαν, καὶ δεσπότην
ἐκείτον παρεπαγορεύσας. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ πέμψας
πρὸς βασιλέα τὸν Συναδηνὸν πρεσβευτήν, ὃς πρό-
τερον καὶ Βερόβοια ἐνδιατρέψαντι ἐπέμπεθη, ἐμήνησεν,
ὡς εἰ καὶ δοκίμη πολιορκεῖν, καὶ τειχομαχίας ποιεῖ-

σθαι πρὸς τὸ Ἐμπυθίου φρούριον· ἀλλ' οὐ βούλεσθαι λαβεῖν ἐτι τῆς ἀρχαίας εὐνοίας· ἔχνη ἀποσώζων, βουλομένῳ γὰρ βᾶστα ἂν ἴλισκετο. Νουτὸ δὲ βούλεσθαι αὐτῷ συγγίνεσθαι, καὶ περὶ τινῶν διαλέγεσθαι ἀπορρήτων, ὧν οὐκ ἔξεστι χρήσασθαι ἐτέροις μηνυταῖς, εἴγε καὶ αὐτῷ βέλτιον δοκοίη. Τὸ μὲν οὖν οὕτως ὡς ἔχει βασιλικῶς ἐσκευασμένῳ συντυχεῖν, οὐ ῥάθιον αὐτῷ· τὸ δ' αὖθις ἰδιωτικὴν μεταλαβεῖν ἐσθῆτα, οὐκ ἂν αὐτὸν οἴεσθαι βουλήσεσθαι. Περὶ ὧν σκέπτεσθαι ἰδῆλου ὅπως ἐκάτερα ἔσται. Βασιλεὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα πλάσματα ἀχθεσθεὶς, ἀντεμήνυεν, ὡς οὐ θέον πρὸς αὐτὸν ἐπιπλεῖον φεύδειν χρῆσθαι καὶ ἀπάταις· πείραν γὰρ αὐτοῦ ἤδη, ἐσχικέναι ἐν πολλοῖς, ὅθεν καὶ παντάπασιν ἀπιστεῖν. Ἄλλ' εἰ μᾶλλον εὐνοίητο ἐλαῖν τὸ φρούριον, μὴ ἀμελεῖν· οὐ γὰρ ἂν εἴη λυσitteλῶς βεβουλευμένος τῇ ἀρχῇ, εἰ, παρὸν τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἀπόσχοιτο ἐκῶν. Ἄλλ' οὐκ ἂν οἴεσθαι τοῖς συνοῦσι φίλον εἶναι τὸ τειχομαχεῖν, πολλοῖς ὁρημέραι ἀποθνήσκουσιν. Ὅτι δὲ βουλομένῳ συντυχεῖν οὐ ῥάθιον ἐστὶ βασιλικῶς ἐσκευασμένον, καὶ αὐτὸν εἰδέναι μάλιστα· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῖς ὀφθαλμιῶσιν ἐδύκολον πρὸς ἥλιον ἀτενίζειν, ἀλλ' ὁ ζόφος ἡδὺ καὶ τὸ κριμύσειν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀδυνάτως ἔχουσιν ὄρῃν τὸ φῶς· τοῦ δὲ μάλιστα ἐν ἐπιθυμίᾳ εἶναι τῆς εἰρήνης ἰρῶντα τὰς περισχοῦσας τοὺς Ῥωμαίους συμφοράς, οἴεσθαι δὲ μὴ πρὸς μηδὲν τὴν συντυχίαν φέρειν ἄλλο τὴν αὐτῶν, ἐπίνοιάν τινα ἐξουρήσειν, οἷ' ἧς αὐτὸς τε οὐκ ὄφεται αὐτὴν βασιλικῶς ἐσκευασμένον, καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἧττον ἢ πρότερον ἔσται βασιλεὺς. Ταύτην δὲ εἶναι τὸ καταφράκτους ἀλλήλοις συντυχεῖν, ὥστε τοῖς πότι μὲν κνημίδας περικεῖσθαι, κράνει δὲ τὴν κεφαλὴν περικαλύπτειν, καὶ τὸ ἄλλο εἶναι ὀπλισμένον σῶμα, ὥστε ἀγνωεῖσθαι εἴτε βασιλικὴν ἐσθῆτα ἔνδον ἔχει, ἢ ἰδιωτικὴν. Ἐπῆναι μὲν οὖν ὁ μέγας δοῦξ τὴν γνώμην, καὶ ἐπηγγέλλετο ποιῆσειν κατὰ τὰ συντεθειμένα. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ καὶ πρωτοστράτωρ ὁ γκιμῆρδς ἀπεπνίγη πρὸς τῷ Ἐθρῶ πολιορκουῖσι τὸ Ἐμπυθίου φρούριον· κατὰ γὰρ μεσημβρίαν θέρουσ ἤδη λήγοντος, διανηχόμενος τὸν ποταμὸν ἐν παιθιαῖς, ἀπεπνίγη τῷ ρεύματι συναρπασθεὶς. Μεγίστην μὲν οὖν ἐνόμισε συμφορὰν τοῦ γκιμῆρου τὴν τελευταίαν, καὶ ἐπένησεν ἐφ' ἱκανόν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἀναστήσας τὴν στρατιάν, ἐπορεύετο εἰς Διδυμάτειχον. Πρὶν δὲ ἐγγύς εἶναι, τὸν Μάκρης ἀρχιερεὶα πρὸς βασιλέα πέμψας, ἰδῆλου ὅτι ἀφίξειτο μετὰ μικρὸν, οὐ μᾶλλον πολέμιος ἢ φίλος, καὶ διαλεξόμενος, περὶ ὧν πρότερον μηνύσειεν· ἔπεμπε τε καὶ κηρὸν ἐσφραγισμένον τῷ βασιλεῖ δακτυλίῳ, ὃν εἶχεν ἀφελόμενος αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῷ τοῦ πολέμου χρόνῳ· ὥσπερ τι ἐνέχυρον ἐκ χειρὸς καὶ ἀνακωχῆς πολέμου. Βασιλεὺς δὲ ἀληθεύειν ἐκαίνον οἰηθεὶς, ὥπλιπτο μὲν, ὥσπερ ἦν συντεθειμένον, καὶ περιέμενε τὴν ἐκαίνου συντυχίαν, ὀλίγους τινὰς ἐξω καταλιπὼν, τῆς δ' ἄλλης στρατιᾶς μηδένα τειχῶν ἐκέλευεν ἐξω εἶναι, δεδιὼς μὴ παρὰ τινός τι τῶν νεωτέρων πολμηθῆ, καὶ πρόφασις γένοιτο τοῦ μὴ τὴν πόλεμον καταλυθῆναι. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ, πρὶν τῆς πόλεως ἐγγύς ἔλθεῖν τῶν

A committendis sermonem contere. Verumtamen imperatorio schemate, ut erat, præditum convenire sibi esse difficile; cultum vero privati sumpturum non putare. Consideraret igitur utrumque. Imperator commentum istuc indigne ferens, contra illi renuntiari jubet, nihil esse, cur apud se frankibus et mendaciis de cæteris uteretur: jam enim multoties ingenium ejus cognovi se, quare nec tantillam ei fidem habere. Si castellum subigere possit, ne amittat; non enim melius imperio consulturum, si eum hostium ledendarum facultas sit, ipse illis sciens ac volens parcat. Sed putare se illam oppugnationem, militibus ejus compluribus quoti se intercontibus, parum gratam esse. Porro illi secum colloqui volenti, difficile esse imperatoriis ornamentis nitentem aspicere, se quoque minime ignorare; neque enim facile esse lippientibus solem ac lucem obtueri, sed jucundum potius connivere, et in tenebris versari. Quoniam vero pacis conficiendæ desiderio incredibili captus sit, cum aspiciat, quæ calamitates Romanos inundant, opinaturque ipsorum congressum nosse aliorum, quam ad pacem spectare, excogitasse rationem, qua ab illo sine imperatorio ornatu conspiciatur, in seque nihilo minus, ut ante, imperator maneat. Esse autem hanc, ut cataphracti conveniant, et pedes quidem ocreis ferreis, caput galea contégant, reliquumque corpus similiter coma amictu, ut nesciatur, imperatoriane an privata vestis intus geratur. Probato consilio magnus dux ita se ex compacto facturum promisit. Per idem tempus quo Emphythium obsidebatur, etiam gener ejus protostrator in Hebro prælocatus est. Extrema namque æstate, dum meridie per Iudum flumen tranat, undarum impetu abreptus interit. Ob hanc generi mortem ut sibi vehementer calamitosam, ille diu in luctu et squalore fuit. Non multum effluxit temporis, cum exercitum Didymotichum adduxit. Priusquam autem ad oppidum appropinquaret, Mactæ antistitem ad imperatorem mittit, qui doceat, ipsum brevi affuturum, non magis hostem quam amicum, et collocaturum, de quibus antea significavit. Mittebat insuper eceram annulo imperatoris impressam (quam inter alia belli tempore abstulerat), seu pignus quoddam vacationis et induciarum videlicet. **594** Imperator opinatus illum vera loqui, secundum conventiona se ornabat, ejusque congressum expectabat, militibusque paucis quibusdam foris relictis, ne quis cæterorum extra muros prodiret edicebat, metuens nimirum, ne quippiam rerum novarum designaretur ab aliquo, unde excessio belli nondum liniendi nasceretur. Porro magnus dux, antequam urbem attingeret, missis sagittariis aliquot et manipulis, Dydimotichi propugnatores adoriri jussit. Qui confertim instantes, tela crebra jaciebant. Præterea suburbana aedificia conjectis ignibus incendebant. Hunc in modum facto ab illis pugnandi initio, Didymotichenses erumpunt, multisque convulneratis a mæ-

nibus eos frustratos repellant. Imperator Maere A episcopo ad magnum ducem remisso, solennem illi calliditatem et mendacium exprobrat: qui cum fraude ac dolo nihil profecisset, secundum meridiem inde castra movens, non procul pernoctavit. Postridie cum equitatu et utriusque armaturae militibus Morrhiam invadit, regionemque foedissime devastans, omnia flammis implet. Oppidorum autem nullo subacto, quod singula imperator praesidiis impositis communiverat, Byzantium rediit. Momitzelus ex intestino Romanorum bello opibus auctus, et clarum nomen famamque consecutus, et arbitratus ad principatum separatim condendam sua sibi sufficere, a Cantacuzeno et Anna imperatrice (quanquam insignia despotae, quibus illum donaverat, indutus incederet) pariter abhorrebat, et

aeque utrisque animo inferebat, urbesque et vicos occupabat. Praecipue tamen Matthæo imperatoris filio crebris excursionibus et direptionibus importunus atque molestus erat. Collegerat autem equitum paulo minus quatuor millia, omnes fortissimos, ac propter animi robur et quos possidebat locos natura invictissimos, insuperabilis habebatur.

παρ' ἐκείνης περιφθόντα τοῦ δεσπότης ἐπίσημα ἡμψιετμένους, καὶ ὁμοίως ἐκατέρωθεν ἰπολίμει, καὶ πύλαις καὶ κόμας ὑπεποιεῖτο. Μάλιστα δὲ Μαυθαίῳ λυπηρὸς ἦν τῇ βασιλείῳς οὐσίῳ, ἐπακρόμας καὶ λη-

λασίας ποιούμενος συχνάς. Ἠθροῖσα γὰρ ἰππέας τετρακισχιλίων ἑλίχῳ ἐλάσσους πάντας ἀριστιύθην ἐξελεγχμένους, καὶ ἀνοπώτατός τις ἐδόκει εἶναι: διὰ τε εὐφυλίαν, καὶ τὴν αὐταρυῆ τῶν χωρίων ὀχυρότατα ὦν ἦρχεν.

CAPUT LXXII.

Præsides imperii statum illius miserum dolent, et imperatrici pacem suadent. Apocauchus Byzantium coniens, insalutata imperatrice in arcem suam concedit. Patriarchæ iaculantiam objicit, in quanto periculo sit, docet, secum ad implacibiles inimicitias in imperatorem horiatur. Quid in imperatriciis et liberum gratiam fecerit, prædicat. Gabolam quoque oburgatum, ad suas pariter reducit, et ei filiam suam uxorem dat, eumque et socios archontas de impudentia reprehendit.

Verumenimvero Byzantii post magnum ducem C Ephori seu inspectores 595 (53), cernentes agræ, et in sexcentas partes divulsam, distractamque Romanam rempublicam, urbesque complures et magnas Mæsurum et Triballerumditionis esse factas, adhæc Thraciam omnem a Persis in servitatem redactam, solis urbibus relictis, et illas tamen neustquam mitiora, quam vici pertulerint, expectare, tam arumino statum indignam, ultra non ferendum existimabant. Ergo imperatrici pacis ac foederis cum Cantacuzeno icendi auctores sunt. Sive enim, inquietabant, illum vicerimus, quibus imperemus non habebimus, funditus alicui omnibus, sive victi fuerimus, cum aliis nosmet etiam perdemus; Amplexa est consilium imperatrix, ut justum et utile, eoque ipsam et alios praesertim ma-

gnus logotheta Gabalas impuit. At magnus dux, quoniam ista cum latere non poterant, posthabitis aliis omnibus, Byzantium festinavit. Ubi non prius more

A περὶ αὐτὸν τοξότος τινὸς πέμψας, εἶτα καὶ τὴν ἄλλην στρατιάν, ἐκέλευε τοῖς κατὰ τὸ Διδυμοτείχον ἐπίοναι. Οἱ δὲ ἐπέκειντο ἀθρόον, καὶ ἔθικλον συχνάσις τῆς βίβεισιν. Ἐπειτα καὶ πῦρ ἐνέεισαν ἐν ταῖς οἰκίαις ταῖς πρὸ τῆς πόλεως. Ἐπεὶ δὲ ἐκαῖνοι μάχης ἤρχον, καὶ αἱ ἐκ Διδυμοτείχου ἡμύονοντο ἐξελεγχόμενοι, καὶ τραυματίαις ἀποδείξαντες πολλοὺς, ἀπεσκευάσαντο μηδὲν πλέον θαναθόντας. Βασιλεὺς δὲ τὸν Μάκρης ἀρχιερέα πρὸς τὸν μέγαν δουκά αὐτῆς πέμψας, ὠνειδίξεν αὐτῷ τὴν εἰκὸς πανουργίαν καὶ τὸ ψεύδος· ἐκαῖνος δὲ ἐπὶ τῆς ἀκρότης ἀπέωντο οὐδὲν, μετὰ μέσῃ ἡμέρῃ ἐκαῖθεν ἀνεχώρει, καὶ ἠύλισατο τὴν νόκτα οὐ μακρὴν· εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ τοῖς ἰππέαις αὐτὸς ἔχων καὶ τὸ ὀπλιτικὸν καὶ τὴν φιλὸν, ἐχώρει κατὰ Μόξβας, καὶ ἐκάκωτε τὰ μέγιστα τὴν χώραν, πάντα περὶ παραδιδούς. Τῶν πολιτικῶν δὲ ἰσχυσιν οὐδενὸς περιγενέσθαι, φρουροὺς ἐπὶ βασιλείῳς πάντων καταχομένων, ἐκαῖθεν δὲ εἰς Βυζάντιον ἀνεχώρει. Μομιτζῆλος δὲ ἐκ τοῦ πρὸς ἀλλήλους τῶν Ῥωμαίων πολέμου ἠδῆτῳ καὶ μέγα· ἤδη γεγεννημένο, καὶ νομίσας ἐκαστῷ ὀρκεῖν πρὸς τὸ συστήσασθαι ἡγεμονίαν ἰδίῃ, ὁμοίως Καντακουζηνῷ τε ἀφίστατο τοῦ βασιλέως, καὶ Ἄννης τῆς βασιλίδος· καὶ τοὶ τὰ ἡμψιετμένους, καὶ ὁμοίως ἐκατέρωθεν ἰπολίμει, καὶ λυπηρὸς ἦν τῇ βασιλείῳς οὐσίῳ, ἐπακρόμας καὶ λη-

τετρακισχιλίων ἑλίχῳ ἐλάσσους πάντας ἀριστιύθην τε εὐφυλίαν, καὶ τὴν αὐταρυῆ τῶν χωρίων ὀχυρότατα ὦν ἦρχεν.

Jacobi Postani nota.

(53) Quos superius appellat ἐκαστῷ τὸ πρῶτον γράμα, ὀρχοντάς τῶν πραγμάτων, nunc a Lac deionis sumpto vocabulo, Ἐφῳροις appellat. Ἐξ ἑστῶτος ἰμμετ Σανδας, ἐκαῖνον διὰ τὸ ἐφορῆν τὰ πρὸς πρῶτον πράγματα. Ephorus vocabent, quod ἰσχυρίαι

magistraus erigunt. De hujus magistratus origine et qualitate, numero ac tempore, quo huc creati, quanta evaserit tandem eorum potentia, erudite disserit Nicolaus Cragus de Lacedæmoniorum republica libro II, cap. 4.

ἐχώρει πρὸς Βυζάντιον, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὁμο- A
 λήσας. Ἦκεὶ δὲ ἦν ἐντὸς, οὐ πρὸς βασιλίδι ἔκειν,
 ὡς περ εἶωθε προσαγορεύσων, ἀλλ' ἐν Ὀδηγητρίας
 τῆς Θεομήτορος γενόμενος τῷ τεμένει καὶ προση-
 κυνήτας, ἔπειτα εἰς τὸν ἐν Μαγγάνοις ἔκει πύργον,
 ἐν περιόντοις μὲν Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλέως εἶχε,
 τοῦ Βυζαντίου περιβάλλου ὄντα ἕνα, ἐν δὲ τοῖς τοῦ
 ἐμφυλίου πολέμου χρόνοις ἐπισκευάσας, καὶ ὀχυ-
 ρώτατον ἀπεργασάμενος, ὡς μάλιστα ἐνῆν, ὄπλα τε
 ἐνθόμενος καὶ τὰ ἄλλα ἐπιτήδεια, ὥστε δυνήσεσθαι
 καὶ πρὸς πολιορκίαν καὶ τειχομαχίας ἀντιπλήσειν
 κατεῖχε φρουρὰν εἰσπαγῶν· τότε δὲ εἰς ἐκείνον
 ἔλθων, διήγαγε τὴν νύκτα. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ
 τοῦ πατριάρχου πρὸς αὐτὸν ἔλθόντος, πρῶτα μὲν
 ἐνείδιζε τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν μετασ-
 λήν. Οἴεσθαι γὰρ ἔφασκε τὰς ἀμφοτέρων συντα- B
 κείσας ψυχὰς ἐκατέρων τὰ σώματα κινεῖν, καὶ
 ταυτὰ καὶ ἴσα ἀμφοτέρους καὶ βουλευέσθαι καὶ
 αἰρεῖσθαι· νυνὶ δὲ τοῦναντίον ἅπαν πεφηνέναι· ἀκη-
 κοέναι γὰρ πεπεῖσθαι καὶ αὐτὸν τοῖς περὶ τῆς
 πρὸς Καντακουζηνὸν εἰρήνης διαλαγομένοις, ἀπερ
 οὐκ ἐχρῆν ποιεῖν, εἰδέναι γὰρ σαφέστατα αὐτὸν,
 ὡς εἰ μὴ ἐκείνος τοῦ πρὸς Καντακουζηνὸν πολέμου
 ἤρχετο, πολλὰ πραγματοποιάμενος, καὶ πᾶσαν μη-
 χανὴν-κεκινηκώς, πάλαι δὲν ἐπεκάθητο Παλαμᾶς
 τοῖς πατριαρχικοῖς θρόνοις, αὐτοῦ ἐκβεβλημένου.
 Νυνὶ δὲ πρὸς τῷ τῆς Ἐκκλησίας ἄρχειν, καὶ τῶν
 πολιτικῶν πραγμάτων οὐδὲν ἥττον ἐστὶ κύριος,
 περίβλεπτος ἐν πᾶσι Ῥωμαίοις γεγενημένος, καὶ
 πατὴρ καὶ κηδεμὼν βασιλέως προταγορευόμενος, C
 ἃ ἐχρῆν σκοπεῖν, καὶ μὴ προσδοκωμένης ἄλλων
 ὠφελείας, τὴν οἰκείαν προσεσθαι σωτηρίαν. Πρὶν
 μὲν γὰρ τὸν πόλεμον κεκινήσθαι, μέχρι καθαιρέ-
 σεως ἔστησεν δὲν τὴν ὄργην ὁ Καντακουζηνός. Νυνὶ
 δὲ μετὰ τὸ τοσαῦτα ἐκείνον ἐφύθριστα καὶ δεινὰ
 ὑπομεμενηκέναι, ὧν, ἔφασκεν, οὐδὲν ἥττον αἴτιος
 ἦσθε καὶ αὐτὸς, μὴ φιλόανθρωπόν τινα καὶ ἀνεκτὴν
 οἶου τῶν τοσούτων κακῶν ἔσσεσθαι τὴν τιμωρίαν,
 ἀλλὰ θανάτῳ τε ἐφύθριστον σαυτοῦ, καὶ τοῦ γένους
 ἐξώλειαν παντός. Οὕτω γὰρ ἀκηκόσαμεν ἐκ πολλῶν
 τῶν ἐκεῖθεν ἀφιγμένων, ὡς μεγάλην καθ' ἡμῶν
 τῶν πεπολαμηκότων ἔχει τὴν ἀπέχθειαν. Δι' ἃ αὐ-
 τὸς τε ἔγνωκα μέχρι παντός ἐκείνον πολεμεῖν, καὶ
 σοὶ καὶ ἴσα συμβουλεύω, καὶ μὴ τὰ πόρρω καὶ
 μηδὲν ὀνήσαντα πολυπραγματεῖν, ἀλλ' ἡμῶν αὐτῶν D
 πρόνοιαν ποιεῖσθαι ὅπως σωθησόμεσθα· τοῦτο δὲ
 κατ' οὐδένα τρόπον ἕτερον περιέσται, ἢ ἀεὶ σπου-
 δάζουσι τὸν πρὸς ἐκείνον εἶναι πόλεμον. Ἦν γὰρ
 λεγομένην εἰρήνην, μηδὲν ἕτερον οἶου εἶναι, ἢ φα-
 νεράν ἡμῶν τε αὐτῶν καὶ παιδῶν καὶ οἰκείων
 διασφορὰν. Τοσαῦτα μὲν ἔλεγε πρὸς πατριάρχην,
 καὶ ἔπειθεν, οὐδ' αὐτὸν πρὸς τὴν εἰρήνην πάν-
 ὄρμημένον, ἀλλὰ λέγουσι τοῖς ἄλλοις ἀναγκαίως
 συνεκόμενον. Ἐπειτα ἐχρῆτο καὶ πρὸς βασιλίδι
 προσευτῆ, ἐμνήσθη τε βασιλίδι δὲ αὐτοῦ, ὡς ἀπο-
 ροιή ὅτου ἕνεκα αὐτὸς μὲν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ παιδῶν
 ἔλοιτο πάντα κίνδυνον καὶ πόνον, αὐτοῖς δὲ μὴ τὴν
 ἴσην ἔδοξε σπουδὴν ἐπιδικεῖσθαι περὶ ἐαυτῶν.
 Αὐτὸς γὰρ εὐθὺς μετα τὴν βασιλίδι τελευτήσας,

salito imperatricem salutatum accessit, sed in
 Hodegetriae Deiparae templo fasis precibus in pro-
 pagnaeculum seu castellum in Manganis (planities
 est extra Byzantium) quod superstite etiam An-
 dronico imperatore habebat, durante autem bello
 hoc instaurarat, et magis operibus communiverat,
 sruaque et alia obsidienti sustinendae idonea cum
 presidio ibi collocarat. In hoc, inquam, castellum
 concessit, et illic noctem exegit. Postridie se
 visenti patriarchae levitatem et inconstantiam erga
 se vitio dat. Credidisse coalitas a barbarum animas
 utriusque corpus regere eademque ambras et moliri,
 et sequi; nunc contra prorsus evenisse. Sibi enim
 nuntiatum, ipsum quoque assensum iis, quae de
 pace cum Cantacuzeno suscipienda disputata fue-
 rint. Id quod non debuerit, cum indubitato sciat,
 nisi ipse bellum adversus Cantacuzenum, multis
 idcirco negotiis implicatus, et omnibus machinis
 tentatis introduxisset, jampridem eo ejecto, Pala-
 miam in ejus throno patriarchico collocandum
 fuisse. Nunc praeterquam quod Ecclesiae praesidet,
 etiam reipublicae esse dominum spectatum inter
 Romanos omnes, patremque ac tutorem imperatoris
 appellatum, quae perpendere, nec dum aliorum
 quaeritur utilitas, salutem propriam in postremis
 numerare oportuerit. Nam ante bellum, inquit,
 usque ad exauctorationem tuam Cantacuzenus iram
 extendisset. Jam, quia iam **596** multa contume-
 liosa et gravia te quoque allaborante passus est,
 cave existimes, tantarum injuriarum humanam
 aliquam ac tolerabilem, quin potius tuam ipsius
 ignominiosam necem, et generis totius exsilium
 poenam fore. Sic enim multi inde ad nos venientes
 narrant eum in nos, a quibus est bello laecessus,
 inhumani odio flagrare. Quamobrem mihi sententia
 est illum oppugnare perpetuo, et te idem facere
 cupio moncoque, ne longe positus nihilque profu-
 turus curiose te immisceas, sed quomodo nosmetipsi
 servemur provideas, quod quidem aliter non
 licebit, nisi bellum istuc continuum esse studueri-
 mus. Nam pax ista quae dicitur, mihi crede, nihil
 est aliud quam et nostra, et filiorum propinquo-
 rumque nostrorum certissima perditio. Hoc sermone
 patriarcham nec ipsum pacem valde suspicantem,
 sed aliorum placitis necessario suffragantem cepit.
 Deinde imperatricem quoque per legatum appellans,
 vehementer se mirari dixit, quid hoc esset, quod
 cum ipse pro illa et liberis ejus nullum periculum
 molestiamque detrectasset, non ipsis visum sit,
 pro se et patriarcha tutandis vicissim eunti. Se
 quippe statim ut observavit, Cantacuzenum impe-
 ratore mortuo, iniqua et violentia coquere con-
 silia, violoque ipsam cum illis non imperio tantum
 dejicere, sed vita quoque exuere, tamen si multis
 antea beneficiis ab eo affectum, atque ad gratiam
 quovis discrimine ejus causa subeundo referendam
 obligatam, maluisse pro ipsis periculose facere,
 quam primos apud illum honores adipisci, execra-
 tum se esse et improborum commutationem factorum,

aliisque omnibus metu ac horrere ejus potentiam deterritis, palam ei bellum indixisse, eoque angustiarum compulsi, ut prius Triballorum, nunc tandem Persarum auxilia implorarit. Se autem diligentia et solertia sua factum infectum illi, et pro sociis hostes reddidisse, jamque ad eas difficultates hominem adegisse, ut imperio se obiturum, privatamque vitam victurum promiserit. Quando autem ipse post tot labores, tantasque contentiones, et tanta discrimina conatus suos bono fine conclusit, tum ipsos incogitantia sua omnia evertisse. Nam ubi cognovit illos de pace et foedere cum eo incundo deliberare, ut imperator sit nihilo minus, abjectis omnibus huc advolasse, et domi jam futuras miseras secum commentari. Timuisse porro ad eam accedere, ne, quae absente se verbis decreverint, **597** presente re compleant, et quia dissentiat, ideo pereat. Quare si isthaec ut plurimum detrimetosa omiserint, bellumque ut a principio contra Cantacuzenum persequi voluerint (hoc enim utilissimum fore), et se paratum esse, fide ab illa data, nihil adversi passurum, cum aliis moliri quaecumque conducere judicavit. Si aliter animata sit pacemque meliorem ipsis et insignium calamitatum futuram seminarium bello praetulerit, re discussa, se quoque utilitatibus suis minime defuturum: omnino enim se quoque, et facilius quam alios posse rebus suis bene consulere. Haec ille per patriarcham ad imperatricem. Postea cum et magus logotheta Gabalas eum videret, mirifice in eo se deceptum dixit, arbitratus intelligendi nomine rerum que maguarum usu ipsam alios antecellere. Nam quod nunc opinetur, cum Cantacuzeno tantis meritis obstrictus, bellum eidem et insidias molitus sit, eique plurima et gravissima, si quisquam alius, incommoda creaverit, nunc fac a pace mansuetum atque clementem expectatum, et non potius sequi suamque familiam inaudito quodam modo et ut factis illi contumeliosis dignum est, perituram, parum sapere, neque bene ratiocinari; longe enim amplius bellum ipsis, quam pacem commodaturum. Nam si bellum gerant, salvos semper ex imperatores fore. Quod si ob id imperii illuminationem periantur, non ideo salutem negligendam, quandoquidem satius sit imperare paucis, quam eo amplificato subesse aliis, et in gloria morte defungi. Etiam si pacem cum illo paciscantur, non esse quod illos a periculo tutos praestet et incolumes. Hortabatur itaque Gabalam se denuo secum conjungeret, bellum resuscitaret, et mutuum sacramentum renovaret; filiam ejus uxorem duceret; pariter ad bellum incumbere, et Romanum imperium administrarent. His verbis illum irretivit et recerditer bellum increverunt. Turabant autem, Gabalas quidem ad ielium magno duci opem laturum, et de pace nec se aliquo modo cogitaturum, nec aliis de ea disserentibus assensurum; Arcauchus vero, filiam ei uxorem daturum nulloque praetextu nuptias impeditum iri, quamvis sacer

ἰδὼν τὸν Καντακουζηνὸν ὀδύνα καὶ βίαια διανοούμενον, καὶ οὐ μόνον βασιλείας, ἀλλὰ καὶ ζωῆς αὐτῆς ἀποστρεφῆναι βουλόμενον αὐτὴν καὶ παῖδας, καὶ τοὶ πολλὰ πρότερον ὑπ' ἐκείνου εὐεργετηθεὶς, καὶ δίκαιος ὢν ὑπὲρ ἐκείνου πάντα κίνδυνον αἰρεῖσθαι, ἀπειθόμενος τῆς εὐποιίας, ὃ δὲ μᾶλλον εἴλετο ὑπὲρ αὐτῶν διακινδυνεύειν, ἢ τιμὰς τὰς πρώτας καρποῦσθαι παρ' αὐτῆς, τῶν ἀτόπων ἔργων βδελυτόμενος τὴν κοινωνίαν· πόλεμόν τε ἤρατο πρὸς ἐκεῖνον φανερώς, τῶν ἄλλων πάντων ἀποκινουμένων καὶ τὴν δύναμιν περριχότων, καὶ ἐς τοσαύτην συνέηλασεν ἀπορίαν, ὥστε πρότερόν τε Τριβαλῶν πρὸς ἐπικουρίαν δεηθῆναι, καὶ τὰ τελευταῖα νῦν Περσῶν. Αὐτὸς δὲ σπουδῇ πολλῇ καὶ ἀγχινοίᾳ, εἰ τοῦναντίον αὐτῷ ἅπαντα περιτρέψαι, καὶ πολέμους αὐτῷ ἀντὶ συμμάχων πάντας ἀποδείξαι, καὶ νῦν εἰς τοσοῦτον ἀπορίας ἀγαγεῖν, ὥστε ἐπαγγελιασθαι τὴν βασιλείαν ἀποθέμενον, βίον ἰδιώτου ζῆν. Ὅτε δὲ πολλὰ καμὼν καὶ αγωνισάμενος, καὶ κινδύνους τοσοῦτους ὑπομείνας ἤγαγεν εἰς τέλος ἀγάλλων τὴν ἐπιχείρησιν, τότε αὐτοὶ ὑπ' ἀβουλίας ἅπαντα ἀνίτραψαν. Πυθόμενον γὰρ αὐτὸν, ὡς βουλεύσαιντο εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς ἐκεῖνον καὶ σπονδὰς, ἐπὶ τῷ βασιλεῖ εἶναι, πάντα καταλιπόντα ἐνθάδε ἦκειν, καὶ οἱχοι γενόμενον τὸ μέλλον ἀποσκοπεῖν. Διδίνας γὰρ πρὸς αὐτὴν ἔλθειν, μὴ, ἢ αὐτοῦ ἀπόντος λόγους ἐφηφίσαντο, ἔργοις παρόντος τελεσθῆ, καὶ ἀπώληται αὐτὸς, τὴν ἐναντίαν γνώμην ἔχων. Εἰ μὲν οὖν, ἔφρασκε, τῶν τοιούτων ὡς ὀλισιτελεστάτων ἀπόσχῃσθε καὶ αὐτοὶ, καὶ τὸν πόλεμον, ὡς περ ἐξάρχῃς, ἔλοισθε πρὸς Καντακουζηνόν (τοῦτο γὰρ ἡμῶν λυσιτελεστάτον ἐστί), καὶ αὐτὸν ἔτοιμον εἶναι πίσταις παρ' αὐτῆς δεξάμενον, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἀπαντήσαι δυσχερὲς, πράττειν μετὰ τῶν ἄλλων ὅσα ἂν οἴωνται συμφέρειν. Εἰ δ' ἄρα ἄλλως ἔγνωκεν αὐτῆ, καὶ τὴν εἰρήνην αἰροῖτο μᾶλλον, ἢ πολλῶν ἡμῶν ἔσται καὶ μεγάλων αἰτία συμφορῶν, σκαψόμενον καὶ αὐτὸν, πράττειν ὃ τι ἂν δοκῇ λυσιτελεῖν πάντως· δὲ δύνασθαι καὶ αὐτὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐ διαθῆσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν. Τοιαῦτα μὲν καὶ πρὸς βασιλῆα διὰ τοῦ πατριάρχου ἐπροσθεύετο. Παραγενομένου δὲ καὶ Γαβαλά τοῦ μεγάλου λογοθέτου πρὸς αὐτὸν, τὰ μέγιστα ἔφρασκεν ἐξηπατηθῆσαι περὶ αὐτοῦ, νομίζων πολὺ τοὺς ἄλλους παραλύειν συνέσει τε καὶ τῇ περὶ τὸ πρᾶγμασι μεγάλως χρῆσθαι ἐμπειρίᾳ. Ἴδὼν γὰρ αὐτὸν ὑπὸ Καντακουζηνοῦ τοσαῦτα εὐεργετηθέντα, ἔπειτα τὸν κατ' ἐκείνου πόλεμον συσκοουσάμενον, καὶ τὴν ἐπιβουλήν καὶ πολλῶν αὐτῷ, καὶ μεγάλων αἰτιώτατον συμφορῶν καὶ ὕβρεων γεγενημένον, ἔπειτα νῦν οἴεσθαι, εἰ γένοιτο εἰρήνη πρὸς αὐτὸν, ἡμέρου πειράσεσθαι καὶ προσηνοῦς, ἀλλὰ μὴ αὐτὸν καὶ γένος καινῷ τινι τρόπῳ καὶ ἀξίως τῆς πρὸς ἐκεῖνον ὕβρεως διαφθεραῖν, οὐ σιωφρονοῦντος ἂν τις τιθεῖη, οὐδὲ ὀρθῶς τὰ πρᾶγματα λογιζομένου. Πολὺ γὰρ μᾶλλον αὐτοῖς τὴν πόλεμον λυσιτελεῖν, ἢ τὴν εἰρήνην. Πολέμους μὲν γὰρ ἐξέσται διασωθῆσθαι μέχρι παντός, καὶ ἄρχων τῶν πραγμάτων. Ἄνδ' ἐλάσσω γίνωνται τῶν ὄντων, οὐ χρὴ διὰ τοῦτο τὴν οἰκείαν αὐτοῦ καταπροθεῖσθαι

σωτηρίαν. Βίλιου γάρ ὀλίγων ἄρχων, ἢ ἐκείνων A morbus membra depasceretur (34), aut epilepsia, aut insania, aut qualescunque domum invaletudinis genus se invaderet.

αὐξανόμενον ὑπὸ ἄλλοις εἶναι, αὐτοὺς δὲ ἀποθνήσκαι ἀκλιῶς. Εἰρήνην δὲ πρὸς ἐκείνον ποιουμένους, οὐκ ἔσθ' ὅ τι τῶν κινδύνων ἐξαίρησται. Συνεβούλευε τε αὐτῷ προσθέμενον αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἀνακινεῖν, καὶ τοὺς ὄρκους ἀνανεοῦν τοὺς πρὸς ἀλλήλους· λαμβάνειν τε τὴν αὐτοῦ θυγατέρα πρὸς γάμον, κοινῇ τὸν τε πόλεμον ἀναδέχεσθαι, καὶ τὴν Γωρμαίων ἀρχὴν ἰθύνειν. Ἐπὶ τούτοις ἔπειθε, καὶ ἐφημίσαντο κοινῇ τὸν πόλεμον. Ὀμνυόν τε τοὺς ὄρκους, ὥστε Γαθαλῶν μὲν πρὸς τὸν πόλεμον τῷ μεγάλῳ συναίρεσθαι δοῦκι, καὶ μηδέποτε περὶ εἰρήνης μήτ' αὐτὸν βουλευσέσθαι, μήθ' ἑτέρῳ λέγοντι πεισθήσεσθαι. Ἐκείνον δὲ αὐτῷ ἐκδοῦναι τὴν θυγατέρα, καὶ κατὰ μηδερμίαν πρόφατιν τὸν γάμον κωλυθῆναι· ἀλλὰ κἂν ὑπὸ τῆς ἰσραῆς νόσου τὰ μέλη διαλωθῆθῃ, κἂν ἐπιληψία ἢ μελαγχολία, ἢ ὅποιαδήποτε νόσος ἐπιγένηται αὐτῷ, μηδὲν εἶναι τῶν τοιούτων κώλυμα τῷ γάμῳ.

598 CAPUT LXXIII.

Legatio Apocauchi ad imperatricem, qua in Cantacuzenum de integro inflammatur. Apocauchus iterum dominatur, quamquam modestius, et legationem suadet, quo sibi consulat. Mittitur legatio cum binis epistolis, quae recitantur. Continent autem letitiam de abdicatione Cantacuzeni, quam eum meditari, Apocauchus mentitus fuerat. Legati cum conditione se venturos praesignificant. Imperatoris aequanimitas.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ κατὰ Γαθαλῶν διώκει ἢ μάλιστα B Ut cum Gabala quoque res ei ad voluntatem successit, eum patriarchae commendat, ambosque ad imperatricem mittit. Qui primum verba Apocauchi referunt; mox rem justam ab eodem peti, et bellum paci anteponeendum docent. Cantacuzeno etenim extra magnam ducem, quod experientia constiterit, neminem posse resistere. Proinde aequum videri, ut illum sibi amicum, et belli adiutorem habeat. At istuc aliter non futurum, quam si arma de integro decernantur. Confirmasse enim illum, sibi cum Cantacuzeno pacem nunquam intercessuram. Quapropter si ipsa etiam obsequatur, bene habiturum. Sio autem, videndum ne Cantacuzenus cum totis copiis suis intra Byzantium accersitu magni ducis appareat. Hac enim via tantummodo contumelias, et incommoda, quibus eum per belli tempus vexaverit pensaturum. Caeterum imperatrix, quae jam ante multis iudiciis hominum istorum perversitatem, et malas artes magni ducis conjectasset, nihilque aliud illi curare, quam ut solus in republica dominaretur, ex his autem verbis ejus insolentiam clarissime perspicere, cum non haberet quibuscum sensa sua communicaret (alii enim nobiles, et consanguinei Cantacuzeni imperatoris carceribus omnes, aut domibus suis inclusi tenebantur, quos e vinculis emissos, benivolos sibi fore non confidebat), rursus bello, quamvis invita, subscripsit. Potissimum autem, quod Cantacuzenum a magno duce imperio se abdicare, et privati habitum resumere coactum audierat, sensim annuebat, et in fraudem maxime illiciebatur. Ergo rursus bellum sumitur, et magnus dux iterum gubernacula capessit; non tamen monarchiae instar, ut antea, sed aliquanto moderatius. Timebat enim jam collegas offendere, videns illis paulatim res submitti, et Cantacuzenum transire, ne, si aspectus

ὅθεν δίκαιον ἐκείνον εὐνοοῦντα ἐπιτῆ καὶ ἀναγκασμένον ἔχειν πρὸς τὸν πόλεμον. Τοῦτα δ' οὐκ ἔν γένετο ἑτέρως, εἰ μὴ ὁ πόλεμος αὐτοῖς ἐπιψηφισθείη. Ἀσυρβάτως γάρ ἐκείνον πρὸς Καντακουζηνὸν ἔχειν διαθεσθαι οὐθεῖται. Εἰ μὲν οὖν πείθοιτο καὶ αὐτῇ, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ, σκέπτέον μὴ ἄθρονον ἐνδοξον Βυζαντίου ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφανῆ ὑπὸ μεγάλου δοῦκις προσκεκλημένος. Τοῦτο γάρ ἂν εἴη μόνον ἀντιθέρον τῶν πρὸς ἐκείνον ὑβρεῶν, καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, ὧν κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πρὸς ἐκείνον ἐνδείξατο. Ἡ βασιλὶς δὲ καὶ πρότερον μὲν ἐκ πολλῶν τῶν ἀγέρων στοχαζομένη τῆς κακοβουλίας, καὶ τῆς μεγάλου δοῦκις κακοτεχνίας, καὶ τὸ περὶ μηδερμίας ἐκείνῳ μέλειν, ἢ ὅπως αὐτὸς ἀρχὴ τῶν πραγμάτων, τότε δὲ καὶ μάλιστα τὴν ἀποκίαν ἐκ τῶν λόγων συνιδούσα (μὴ ἔχουσα δὲ οἴσισιν ἑτέροις χρήσαιτο, οἱ γὰρ ἄλλοι τῶν εὐγενῶν καὶ καθ' αἶμα προσηκόντων βασιλεῖ δεσμοτηρίοις πάντες, ἢ ἐν ταῖς οἰκίαις ἦσαν κατακεκαίμενοι, οἷς αὐτῇ οὐκ ἐθάρραει εὐνοήσαι, εἰ ἀπολυθεῖεν τῶν δεσμῶν, συντίθετο καὶ αὐτοῖς καὶ ἀκουσα πρὸς τὸν πόλεμον. Μάλιστα δὲ ἀκούσασα Καντακουζηνὸν τραγκασθαι παρὰ μεγάλου δοῦκις ἀπεθέσθαι τὴν βασιλείαν, καὶ ἰδιώτου σχῆμα ἀναλαβεῖν, ἤρεμα ἐθέλετο, καὶ πρὸς τὸ ἐξαπατᾶσθαι μάλιστα ἐνήγετο. Ἐπιψηφίζεται δὲ καὶ αὐτοῖς ὁ πρὸς βασιλέα πόλεμος, καὶ ὁ μέγας δοῦξ ἤπειτο πάλιν τῶν πραγμάτων· οὐ μὴν ὡσπερ πρότερον μοναρχικῶς, ἀλλὰ μετριώτερον πως. Ἐβόλαι γὰρ ἦδη ταῖς συνάρχουσι

Jacobi Pontani notae.

(34) Sacer ignis est, quem vulgus Italicum il foco del sant Antonio vocat, de quo olimus in symbolis nostris in ultimam versam ὁ Georg.

nempe in hunc,

--- contractos artus sacer ignis edebat.

imperaret, in odium caderet, et illi imperatori
 unum sibi subesse præoptarent. Porro cum de
 pristina auctoritate non parum se amisisse cer-
 neret, 599 et se in posterum aut pace conciliata,
 aut aliis suo loco imperantibus damnatum, invidius
 peritarum formidaret, imperatrici, patriarchæ, et
 aliis persuadere constituit uti legationem ad im-
 peratorem super imperio deponendo (quod vide-
 licet ipsi promississet) mitterent; quo interea
 temporis, tanquam in iudiciis cum quibusdam pro
 imperatore vinctis sgeret de conditionibus, ut si
 post legationem rursus summa rerum ei, et una
 bellum committeretur (horat enim nihil se sanum
 dixisse), nihil moveretur eorum quæ constituta
 essent, sed bello ut ab initio daret operam; sin
 autem iudicium fieret, et administratione imperii
 spoliaretur, imperatori studeret. Tali consilio dicta
 confirmabat, et imperatricem ac proceres ad le-
 gationem inflectebat. Delecti legati ab iisdem
 Georgius Pepagomenus, et Synadeus, qui antea
 item Didymotichum a magno duce ad Cantacuzenum
 missus fuerat: ab Ecclesia autem et patriarcha
 metropolitanus Philippopolis, et sacelli curator
 Calasias (60), scripseruntque separatim quæ
 vellet collegæ et magnus dux, separatim patriarcha,
 et ad eas epistolas in extremo fidei causa sua
 nomina subscripserunt. Archontum quidem con-
 cepta erat in hæc verba: Posteaquam temetipsum
 damnavisti, et recte quidem, quod ita impossibilia,
 et nefanda aggressus sis, pestisque tua opera Ro-
 manis comparate magnitudinem reputans, petisti
 imperium deponere, et privati habitum resumere,
 ut nobis magnus dux optimo et sacratissimo im-
 peratori nostro charissimus et fidelissimus indica-
 vi, rem justam, et cum tibi metipsi, tum aliis fru-
 ctuosam te propositam habere existimantes, de tam
 bono consilio te commendavimus, et hanc legatio-
 nem misimus, ut quod ipse petivisti, id fiat. Ne
 autem post privati conditionem repetitam, mole-
 stam aut triste aliquid tibi eventarum suspicere,
 hæc litteras mittimus; quibus, quo rata essent,
 et tu securam te fore confidere posses, nomina
 nostra subscripsimus. Deinde et pensiones nota-
 runt, quas ipse cum filiis, et propinquis de publicis
 vectigalibus caperet. Atque ista Archontum litteris
 continuebantur. Patriarchæ epistola hoc exemplo
 conscripta erat: Benedictus Deus, qui non vult
 mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, et
 vivat. Quam male de te, aliisque merueris, bello
 in hac una eademque genti excitato, violando ju-
 ramurum imperatori merito datum, 600 et ami-

A προσκρούειν ὄρων αὐτοῖς τὰ πράγματα ὑπενδι-
 όντα, καὶ Καντακουζηνὸν αὐξανόμενον τὸν βασι-
 λέα, μὴ τραχύτερον χρώμενος τῇ ἀρχῇ, ἐπαχθῆ:
 εἶη, καὶ βουληθεῖν ὑπὲρ βασιλείας μᾶλλον ἄρχεισθαι
 ἢ αὐτοῦ. Ἐκείνος δὲ ἐπεὶ εἴωρα οὐκ ὀλίγον τῆς
 πρὶν ἀφρημέως ἐξουσίας, καὶ περὶ τῶν μελλόντων
 θαδιδῶς μὴ παντάπασι καταγνωσθεῖς ἀπόληται, ἢ
 εἰρήνης πρὸς βασιλέα γενομένης, ἢ ἐτέρων ἀντ'
 αὐτοῦ ἀρχόντων, ἐπέβητο βασιλίδα καὶ πατριάρ-
 χην πείθειν, καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβείαν ποιῆσθαι
 πρὸς βασιλέα κατὰ τοῦ ἀποθέσθαι τὴν βασιλείαν,
 ὡσπερ θῆθεν πρὸς αὐτὸν ὑπέσχετο, ὡς ἐν τῷ με-
 ταξὺ τῆς πρεσβείας χρόνῳ, ὡσπερ τινὸς ἐκ χειρίας
 οὐσίας, τισὶ τῶν ὑπὲρ βασιλείας δεδομένων περὶ συμ-
 θάσεων διαλεχθῆ, ὡς ἦν μὲν μετὰ τὴν πρεσβείαν
 B πάλιν αὐτῷ τὰ πράγματα ἐγχειρισθῆ, καὶ ὁ πρὸς
 βασιλέα πόλεμος (ἦβαι γὰρ οὐδὲν ὑγιὲς εἶπῶν), μη-
 ὄθεν κινεῖται τῶν δεδογμένων, ἀλλ' ἔχοιτο τοῦ πολέμου
 ὡσπερ ἐξαρχῆς ἦν δὲ προπηλακίζεσθαι καὶ ἀφαι-
 ρῆται τὴν ἀρχὴν, τὰ βασιλείας πράττοι. Τοιαύτη
 μὲν δὲ γνώμη ἐθεβαίου τὰ εἰρηγμένα, καὶ ἐπαίθε
 βασιλίδα καὶ τοὺς ἄλλους πρεσβείαν ποιῆσθαι πρὸς
 τὸν βασιλέα. Καὶ ἤρουντο πρέσβεις ἐκ βασιλείας
 μὲν καὶ τῆς συγκλήτου Γεώργιος τε ὁ Πεπαγομέ-
 νος καὶ ὁ Συναδηνός, ὅς καὶ πρότερον πρὸς Διδυ-
 μότιχον εἰς βασιλέα ἦκε παρὰ τοῦ μεγάλου δου-
 κῆς πεμφθεῖς; παρὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας καὶ πατριάρ-
 χου ὁ τῆς Φιλίππου μητροπολίτης, καὶ ὁ σακελλίου
 Καβάσιας. Ἐγραφόν τε καὶ τὰ πρεσβεύόμενα ἐν
 C γράμμασιν ἰδίᾳ μὲν συνάρχοντες μετὰ τοῦ μεγάλου
 δουκῆς, ἰδίᾳ δὲ ὁ πατριάρχης. Καὶ ὑπεσημήναντο
 οἰκείαις ὑπογραφαῖς τὰ γράμματα, ἐν ἧ πιστά.
 Ἦσαν δὲ τὰ μὲν τῶν ἀρχόντων οὕτως ἔχοντα Ἦς
 ἐπεὶ καλῶς ποιῶν αὐτὸς, ὡς ἀδυνάτοις ἐπιχει-
 ρούντος καὶ ἀθεμίτοις, κατέγνωσ σαυτοῦ καὶ τῆς
 γεγεννημένης διὰ σὲ φθορᾶς ἐν τοῖς Ῥωμαίοις
 ἐννοῶν τὸ μέγεθος, ἤτησας τὴν βασιλείαν ἀποδέ-
 σθαι, καὶ εἰς ἰδιώτου σχῆμα μεταβάλλειν, ὡσπερ
 ἡμῖν ἐγνωρίσα σαφῶς ὁ περιπόνητος καὶ γεννησι-
 ταιος τῆ κρατίστη καὶ ἀγίῳ βασιλεῖ ἡμῶν ὁ μέγας
 δουξ, δικαίᾳ τε ἑμοῦ καὶ συμφέροντα καὶ σαυτοῦ
 καὶ τοῖς ἄλλοις βεβουλευσθαι κρίναντες, ἐπηνέ-
 σαμέν τε τῆς εὐβουλίας, καὶ τὴν πρεσβείαν πα-
 ποιήμεθα ταύτην ἐν ὅπερ ἤτησας αὐτὸς τὸ πέρας
 λάβῃ. Ἴνα δὲ μηδεμίαν ἔχησ ὑπόψιν, ὡς τι μετὰ
 τὴν ἰδιωτικὴν ἀπαντήσαι δυσχερὲς, ἢ δυνάμενον
 λυπεῖν, τὰ γράμματα ταῦτα ἀπεστάλακαμεν, καὶ
 ταῖς ἡμετέραις ὑπογραφαῖς ἐπὶ βεβαιωθέντα ἀσφα-
 λείας ἕνεκα καὶ τοῦ παρῆσθαι αὐτοῖς ὡς ἀκίνητα
 μνησῆ. Ἐπειτα, καὶ συντάξας ἐκ τῶν δημοσίων
 ἔγραφον, οἷς χρήσεται αὐτοῖς καὶ παῖδες, καὶ οἰκεῖοι.

Jacobi Pontani notæ.

(60) Curator sacelli est, qui præest curando sac-
 cellis, quo verbo res sacræ, et loca sacræ, ut do-
 mus, et templa, et monasteria intelliguntur, dici-
 turque ὁ τοῦ σακελλίου, sine objectione, quæ tamen
 subauditur, et Latine sacellarius. Vocatur eodem
 nomine qui sacris, et Deo dicatis hominibus præ-
 fectus est. In codice Augustano Pachaemeri histo-

riam continente ita scriptum est: Σακελλῖος ὁ
 πριβεῖον τοῦ ἀσκητοῦντος τῶν μοναχῶν, καὶ
 ἐσέρων καὶ ἐπιστοτῶν μοναστηρίοις τοῖς ἀνδράσι,
 καὶ γυναικείαις. Sacellarius, qui compescit petulant-
 tes monachos, et sacerdotes, et præest monasteriis
 utriusque sexus.

Τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν ἀρχόντων περιεῖχε γράμματα. Αὐτῶν τοῦ πατριάρχου δὲ ἦσαν οὕτως· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ μὴ θύλων θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψει, καὶ ζῆν αὐτόν. Ὅτι μὲν γὰρ κακῶς σεαυτῷ ἠμώτως καὶ τοῖς ἄλλοις ἐβουλεύσω τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κακῶς, ἀθετήσας μὲν ἄρκους τοὺς πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν φιλίαν ἐκείνην τὴν θαυμαστὴν, ὑφ' ἧς παρ' ὅλον τὸν ἐκείνου βίον πολλῶν ἀπέλαυσας καὶ μεγάλων ἀγαθῶν, καὶ τοῖς πασιῶν ἐβουλεύσας περὶ τῆς ἀρχῆς, τοῖς Ῥωμαίοις δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων αἰτίως κατίτητος συμφορῶν, ὧν διὰ μέγαν οὐδ' οἱ ἐν ἐσχασταῖς οἰκοῦντες γῆς ἀνήκοντες εἰσιν, οὐδ' αὐτῶς ἀγνοεῖς. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τετολημένων εἰς συναισθησιν ἐλθῶν, καὶ τῶν ἀπέσιον ἐπιχειρήσεων σεαυτοῦ κατεγνωκῶς μετεμελήθη, καὶ ὑποστρέφεις καλῶς, ὅθεν ἐξῆλθας κακῶς τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἀποσκευάσασθαι, καὶ εἰς ἰδιώτου σχῆμα μεταβαλεῖν, ὡς περ ἀκριβῶς ἐξεγένετο μαθεῖν παρὰ τοῦ περιποθήτου καὶ γνησιωτάτου τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι τοῦ μεγάλου δουκὸς, αὐτὸς τε ἤδονθῆς ἐπλήσθη, ὅσης ἐπὶ τοῖς σοῦτοις εἶδος, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὰς ἀγκάλας αὐτῆς διανοίξασα, δέχεσθαι σε μετὰ πάσης πνευματικῆς ἀγάπης καὶ ἡδονῆς, καὶ ὅσον οὐκ ἔστιν ἡδῶν καὶ σὲ προσδοκῶμεν εἰς ἡμᾶς, ἐν ὁμοῦ τε ἡ τοῦ ἐπιτιμίου λύσις γένηται ἢ καθυπεβλήθη, καὶ ἄλλήλοις σνησιώμεν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἐμίλησαντες. Τοιαῦτα μὲν ἔγραψε καὶ ὁ πατριάρχης. Οἱ πρέσβεις δὲ ἐπὶ Παμφύλου ἄχρι ἤλθον, πέμφαντες ἐδήλουν βασιλεῖ, ὡς ἤκουον μὲν ἐπὶ πρεσβείᾳ, προσταχθεῖν δὲ παρὰ τῶν πεπομφότων, μὴ βασιλέα προσαγορεύειν ἐν ταῖς διαλέξεσιν αὐτῶν. Εἰ μὲν οὖν τὸ τοιούτον ἀνεκτὸν αὐτῷ, δῆλον ποιεῖν, ἐν ἐλθόντες ἀπαγγέλλωσι τὰ τῆς πρεσβείας· εἰ δὲ μέλλοι διὰ τὴν ὑπεροψίαν ἀπειλαῦναι πρὸς ὀργὴν, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἀφικνεῖσθαι πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἀναστρέφειν ἐκ Παμφίλου. Ὁ βασιλεὺς δὲ ποιούμενος περὶ πλείστου τὸ ἐκ Βυζαντίου τισὶν ἀξιολόγοις συντυχεῖν καὶ διαλεχθῆναι περὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἀπάντων, ὅτι τε ὑπὸ συκοφαντῶν διασκηθείη, καὶ οὐδεμίαν πρόφασιν αὐτῶς παράσχοι τῷ πολέμῳ, ἀλλ' ἐκ πρώτης ἡμέρας ἄχρι νῦν ἀναγκαίως ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ τε ἀρμόνεται καὶ τῶν συνόντων, ἅμα δὲ καὶ ἐλπίσας εἰρήνης ἕνεκα ἦκειν, ἐκέλευεν ἀφικέσθαι πρὸς αὐτόν, ὡς οὐδένα λόγον τῆς προσηγορίας ποιησόμενος. Τοῦ γὰρ κοινῆ λυσिताλοῦντος ἕνεκα οὐ τοιαῦτα μόνον ἔτοιμος εἶναι ὑπομένει, ἀλλὰ καὶ λοιδορίας, καὶ εἰ τι χαλεπώτερον ἕτερον δοκεῖ. Εἰ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν τοιούτων ὑφελός τι γένοιτο Ῥωμαίοις, καὶ πολλὴν αὐτοῖς εἰδήσειν χάριν ὑπὲρ τούτων· εἰ δ' ἄρα καὶ τὰ δεύτερα νικῆθαι καὶ ἀσύμβατοι ἀναχωροῦσιν, οὐδ' οὕτως αὐτῷ τινα ἀδοξίαν ἀπὸ τῆς προσηγορίας ἀπολείψειν. Ἦκου μὲν οὖν οἱ πρέσβεις ἐπὶ τούτοις, καὶ ἀπήγγελλον τὰ κατὰ τὴν πρεσβείαν ἅμα δὲ καὶ τὰ γράμματα παρῆγον, παρετήρουν τε τὸ μὴ βασιλέα ἐν ταῖς διαλέξεσι προσαγορεύειν.

601 CAPUT LXXIV.

In acta imperatoris inquiruntur, et bene gessisse reipublicam ostenditur: adversarii confutantur. Responsum imperatoris ad legatos. Exprobrat principibus ignobilitatem et imprudentiam; statum reipublice deplorat. Apocauchum exagitat, et obiecta sibi crimina diluit, cum recriminatione in patriarcham. Repetuntur quae inter ipsam et imperatricem super imperio deponendo, ac recipiendo eodem patriarcha interuenitio acta sunt. Item quae inter ipsam et patriarcham, ut ejus perfidia pateat. Queritur etiam de legatis suis Constantinopoli injuriosissime habitis, et de iniquitate in se demonstrata. Separatim Apocauchum insectatur. Patriarcham cum suis auctorem esse calamitatis bello acceptae probat, et quam multiplex ea fuerit, docet. Rejicit etiam quod patriarcha scripserat, abdicanti se, et poenitentem viscera Ecclesiae aperta esse:

cilia illa prorsus singulari (unde quoad ille vixit, nullis magnisque bonis auctus es) ac filii ejus per insidias imperium conando eripero: quamque Romanos multis, et diris calamitatibus involveris, quare gravitatem etiam ultimi terrarum fines audierunt, non te fugit. Ast ubi facinorum tuorum conscientia perstrictus, damnatisque ausibus a ratione alienis ad poenitentiam te dedisti, et unde male exivisti, eodem bene reverteris, imperio te abdicare cupiens, ac de caetero vitam privatam exigere, quemadmodum perspicue cognovi a magno duce, qui optimo et sacratissimo imperatori nostro amabilissimus ac fidelissimus est, et ipse expletus sum tanto gaudio, quanto me in negotio hujuscemodi expleri deceat, et Dei Ecclesia obviis tuis cum omni charitate, et jucunditate spirituali te complectitur; tuumque adventum ad nos in dies exspectamus, quo et inflicta poena leveris, et vicissitudine sermonum pro veteri consuetudine nos oblectemus. Hae patriarcha. Legati Pamphilo imperatorem Cantacuzenum super adventu suo certiores faciunt, adduntque sibi mandatum ne ipsum in congressu imperatorem appellent. Hoc si pati queat, faciat ut sciant quo illum adeuntes munere suo perfungantur. Sin eos superbe et iracunde repulsurus sit, neutquam accessuros, et Pamphilo domum reversuros. Imperator etiam atque etiam desiderans, cum viris honoratis e Byzantio de rebus suis omnibus colloqui, et eos docere, se a criminatoribus traduci, nec ullam bullo ansam dedisse, sed a primo die usque nunc pro sua suorumque salute propugnationem suscipere necesse habuisse; ac simul sperans eos pacificationis ergo venire, neglecto imperatoris nomine adeundi suae curiam facit. Nam si id e republica futurum sit, non talia contaxat, sed et convicia, et si quid odiosius conviciis, a quo animo ab ipsis perpassurum. Imo si id Romanis commedet, etiam gratias non vulgares acturum. Sin deteriora vincant, et infecta pace discedant, nec sic aliquod sibi dedecus ex simplicitate appellationis relicturos. Hae conditione legati veniunt, legationem exponunt, litteras reddunt, caventque ne imperatorem vocent.

B

C

et pœnam condouandam. Item de ei excommunicationis disserit. Concludit eos malorum omnium causam castricisse, et imperium ambire, pacisque summum desiderium denuo significat.

Auditis legatorum verbis, perlectisque litteris, ad rugas illic positas in risum solutus imperator, tum quidem eos ad corpus cibo, ac somno in diversorie reficiendum dimittit. Die altero consilio e praesentibus suis coacto, legatos etiam advocat, ac priusquam eis respondeat, causam suam, ad quaestionem de ea exerceendam in medium proponit. Inquiritur in acta ejus omnia, post Andronici imperatoris obitum: et legatis ostenditur, prole; juste, et cum summa tum filiorum imperatoris, tum Romanorum omnia utilitate reipublicae praefuisse. Jabet item eos intrepide proferre, si quid haberent reprehendere, ut rationem omnium redditurus. Illis quaedam horum ut injusta accusantibus, ad singula respondeat. In ista actione sex deinceps dies contriti sunt; pluribusque argumentis et probationibus demonstratum injurias imperatorem accepisse longe indignissimas, et magnum ducem, aliosque belli satores non sycophantas solum, et in eum vehementer ingratos, et quantum dici non potest sceleratos; sed caedum quoque, et servitutis, et ærummarum ingentium, quas belli tempore Romanos obruerunt, primariam causam existisse. Post diem sextum legatis responsum dare instituens, ita orsus est. Nulla res et urbem populari utentem potestate, et regnum, seu monarchiam in primis tam facile evertit, quam a prudentibus, et opportune consentibus solitudo. Etenim si talibus aut civibus civitas, aut praefectis regnum abundaverit, quamvis casu quodam offenderit, pacis negotio ad pristinam felicitatem revocari poterunt. Sin autem tales viros semel amiserint, **603** nihil profecto celerem, et extremam eorum miseriam temerabitur. Quocirca Romanum imperium ego maxime optere lugeo, quod nobis antea viris admirabilibus abundans, modo omnia conficiens, et consumens vetustas co tede git, ut summam ejus teneant, quos e medio imperio plebaeque prodiisse dicat. Nam super talibus legationem mittere, et ad me mittere, qui ipsi diu jam imperavi, et ejus (absit verbo invidia) vel placidior aspectu dignati, in caelo sibi esse videbantur: deinde nihil neque anquirentes, neque circumspicientes, adeo inconsulto, et confidenter quidquid in hactenac venit scribere, non tam illis, quod se dignum est facientibus, quispiam reprehendat, quam illustre prius, et beatum Romanorum imperium nunc ab hujusmodi, pro Deum immortalem, mancipiis gubernatum desleverit. Sed de his nihil dicam superius, quos talis conditio, et peior etiam decet: Apocauchi praefecti cubituli non improbitatem modo, mentendi que libidinem, sed temeritatem quoque et impudentiam edicunt; qui, quamvis non paucis et apertissimis exemplis mendaciorum convicti possit, tamen se frustra ac sine causa bellum commovisse, neque inaniter laborare videatur, suam gloriam dedecore in om-

A Βασιλεύς δὲ ἐπεὶ τῶν τε λόγων ἤκουε, καὶ τὰ γράμματα ἀνέγνω, πρὸς τοὺς ἐγγεγραμμένους λήρους ἐβλάθηται, νῦν μὲν ἀπέλυε τοὺς πρέσβεις ἀνακύβητος τινὸς τυχεῖν ἐφ' ἧς ἐξενίζοντο οἰκία: εἰς τὴν ὑστεράσαν δὲ ἐκκλησίαν ἐκ τῶν παρόντων ποιησάμενος, μετακαλεῖτο καὶ τοὺς πρέσβεις. Καὶ πρὶν ἀπολογίαν τινὰ περὶ ὧν ἐπερέθεινον ποιησάσθαι, τὰ κατ' αὐτῶν εἰς μέσον προτίθει ἐρευνᾶν. Καὶ πάντα ἐξητάζετο μετὰ τὴν βασιλέως τελευταίην, ἐφ' οἷς ἀπεδείκνυσεν αὐτῶν ἐπὶ τῶν πρέσβειων ἐρθῆς καὶ δικαίως, καὶ τοῖς τε βασιλέως παισὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ῥωμαίοις μάλιστα λοιπτελοῦς πεπολιτευμένον. Ἐκέλευε τε καὶ τοὺς πρέσβεις ἀδειῶς λέγειν, εἰ τι ἔχοισιν κατηγορεῖν, ὡς λόγον ὑπὲρ πάντων ποιησάμενος. Καὶ ἐπ' ἐνθῆς ἀντιλεγόντων καὶ ἐγκαλοφόντων, ἃ ἐνόμιζον ἀδικεῖν, ὑπὲρ πάντων ἐποιεῖτο λόγον. Τοῦτο μὲν ἦν εἰς ἕκτην ἡμέραν ἐτελεῖτο, καὶ διὰ πᾶσιν τῶν ἀποδείξεων τὰ ἔσχατα ἡδικημένους ἀπεδείκνυτο ὁ βασιλεὺς. Δούξ δὲ ὁ μέγας, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ τὸν πόλεμον κεινηκότες οὐ συγκοφάνται μόνον καὶ ἀγνώμονας δευνῶς περὶ αὐτῶν, καὶ μοχθηρίας ὑπερβόλην ἐλληλοισπότες οὐδεμίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν φόνων καὶ τῶν ἀνδραποδισμῶν, καὶ τῶν μεγάλων συμφορῶν, αἵ Ῥωμαίους κατέσχον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ πολέμου μάλιστα αἰτιώτατοι γεγενημένοι. Μετὰ δὲ τὴν ἕκτην πρὸς τὴν ἀπολογίαν καθίσταται τὴν περὶ τῆς πρεσβείας, καὶ εἶπε τοιαῦτα. Οὐδὲν οὕτω καὶ πόλιν δημοκρατουμένην καὶ βασιλείαν μάλιστα ἂν βραδίως καταλύειν δύναίτο, ὡς ἀνδρῶν ἀπόουσία συνετῶν καὶ τὰ θέοντα βουλευόμενων. Εἰ μὲν γὰρ τοιούτων ἡ πολιτῶν ἢ πόλις, ἢ ἀρχόντων ἢ βασιλεία εὐποροῖη, καὶν τύχη τινὶ σφαλῶσι; βραδίως δύναίντ' ἂν ἐπανασώξουσιν τὴν προτέραν τύχην: ἂν δ' ἅπαξ ἀποστρατηθῶσι τῶν τοιούτων, οὐδὲν ἔσται κώλυμα μὴ εἰς ἔσχατον κικόπραγίας τάχιστα ἀφίχθαι. Ὁ νῦν ἐγὼ τὴν Ῥωμαίων μάλιστα ἀδύρομαι ἡγεμονίαν, ὅτι πολλῶν καὶ θαυμασιῶν ἀνδρῶν πρότερον εὐποροῦσαν, νῦν εἰς τοῦτο περιέστησεν ὁ πάντα καταλύων χρόνος, ὥστε ἡγεμονίας τῶν πραγμάτων ἔχειν μηδὲν ἄμεινόν τῶν πολλῶν διακαιμένους. Τὸ γὰρ ὑπὲρ τῆλικούτων πρεσβείαν ποιησάμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ τὴν πόλιν ἤδη χρόνον ἄρξαντα αὐτῶν, καὶ οὐ εἰ μὴ ἐπιφθονον εἶπειν, καὶ βλέμματος ἀπολαύειν προσηνοῦς ἐν μεγίστης ἡγῶν εὐτυχίας μέρει, ἐπειτὰ μηδὲν μήτε ἐραυνήσαντας, μήτε σκέψασμένους οὕτως ἀπειροχέπτως καὶ θρασείως τὰ ἐπιβόητα γράφειν, οὐκ ἐκείνων μάλιστα ἂν τις κατηγορήσειε προσήκοντα εἰργασμένων ἑαυτοῖς, ἢ ὅσω τὴν περιφανῆ πρότερον καὶ εὐτυχή Ῥωμαίων ὀρηγῆσαι ἡγεμονίαν, ὑπὸ τοιαύτοις, φεῶ, ἀνδραποδῶσι ἀγομένην. Περὶ γὰρ οὗ ἐκείνων ὀλίγος ἐμὲ λόγος γένοιτ' ἂν, τοιαῦτα καὶ φλυώτερα πράττειν οὐσιν ἀξίως: Ἀποκαύχου δὲ τοῦ παρακαίμενου, οὐ τὴν μοχθηρίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰτακότητά καὶ τὴν ἀνάισχυντίαν ἐπειε. Θαυμάζειν, ὅτι καίτοι μέλλων ἐπὶ τοσούτων ἐλέγχασθαι σαφίστατα φευδόμενος, ὅμως ἐπὶ τῷ μὴ δικαίον εἰρή καὶ μάτην

τὴν πόλεμον κακινηθέναι, μηδ' ἀνήνυτα πόνειν, ἀλλ' εἴητο τῆς ἐκ' ὀλίγου εὐδοξίας τὴν δίκαιον αἰσχύνην ἀναλλάττεσθαι. Δὶον μέγροι μὲν τὸ ἐκείνου πᾶν θαυμάσιον ἡγήσασθαι. Ἡ γὰρ ὁ βίος ἕλες πανουργία καὶ ἐπιτοκία καὶ ἀπάτη, καὶ ῥῆον ἂν ἀγαπνεύσειε χωρὶς ἀέρος, ἢ τούτων, οὐδὲν θαυμαστόν εἰ θεὸν φερόμενος ἀνηνακῶς, εἴητο καὶ πρὸς ἀνθρώπους τῷ φεῦδει χρῆσθαι. Ἐμοὶ δ' ἐξαρχῆς τε ἡρημένῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰς τὸδε χρόνον περὶ κλείτου ποιουμένῃ, καὶ πάσης ἄλλης ἀνθρωπίνης εὐμερείας πρατίνωντι, ἀλήθως εἰρήσεται. Συμμετρηθήσει δὲ καὶ Συναδηνὸς οὗτος, ὃς ἐμοὶ τοὺς λόγους σύνειδεν, ἀξιόχρεως ὢν πρὸς πίστιν, παρ' ἐκείνου γὰρ ἀφίκετο. Τὸ γὰρ Ἐμπεθίου φροῦριον πολιρχῶν, προσθείαν τε πρὸς με διὰ τούτου ἐποιεῖτο, καὶ βούλεσθαι ἔλεγε συντυχεῖν περὶ τινῶν διαλεζόμενος, κακούργως καὶ ταῦτα καὶ ἀξίως ἑαυτοῦ ὑποκρινόμενος, ὡς εἰδείκνυτο σαφῶς ἀπὸ τῶν πραττεμένων. Συνθεμένῃ δὲ ἐμοῦ (ὡρῆσθαι γὰρ αὐτὸν περὶ εἰρήνης ἐθέλειν διαλέγεσθαι, ἢ ἐγὼ μάλιστα ἐπιθυμῶ καὶ πῶν περὶ ἐκείνης λόγων, κἂν ὡς πρὸς ἀπάτην συνερχομασμένοι, ὀλίγα πολυπραγματῶν ἐξέλθωμαι) μὴ δύνασθαι αὐτὸς εἶπε βασιλικῶς ἐσκευασμένῃ συντυχεῖν ἑδυνατώτερον δὲ εἶναι πάλιν τὴν βασιλικὴν σκευὴν ἀποτίθεσθαι ἀμέ· πρὸς δ' ἐπίνοιάν τινά εἰλετο ἐξευρίσκειν. Ἐγὼ δ' ὅπερ ἔργον τῆς εἰρήνης τῆς ἐπιθυμίας ἕνεκα, Ἄλλῃ τὴν ἀκαρίαν, εἶπον, ῥῆτιν ἰκαρίην ἂν ἐγὼ. Ἐκλεισμένοι γὰρ συμμίζομεν ἀλλήλους ἀγνοοῦμενοι εἰ βασιλικῶς ἢ ἰδιωτικῶς ἔνδον ἔχομεν ἰσθῆτας. Εἰ οὖν τοῦτο συμβῆκη τοῦ τὴν βασιλείαν ἔστιν ἀποθέμενον ἰδιωτικῶς εἶναι, ὡς περ ἐκείνος καταφεῦδεται, κρένατε ὑμεῖς. Εἰ δ' ἐτέρως ἢ ὡς περ αὐτὸς εἰρήσει ἔχει, ὁ Συναδηνὸς παρῶν ἐξελεγχέτω· ἀλλ' οὐκ ἂν δύναται. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ἀνομαζομένους ἔρχομαστας, οἱ δίκαιότερον ἂν μᾶλλον ἀνδράποδα καὶ δοῦλους καλοῦντο, καὶ τὴν παρακλινομένου ψευδολογίαν, ἀρκέσει καὶ τὰ εἰρημένα τὴν τε ἀνομίαν ἐκείνων καὶ φαυλότητα, καὶ τὴν ἐκείνου μαθηρίαν ἀπελέγχειν. Πρὸς δὲ σὴν πρὸς πατριάρχην ἀπαλογίαν ἦδη κρέφομαι. Ἄν δ' ὑπὸ τῶν λόγων ἀπελέγχηται ψευδόμενος καὶ ἐπιτοκῶν φύδος, καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φόνων αἴτιος καὶ τῶν μυρίων κακῶν, ἃ τοὺς ταλαιπώρους Ῥωμαίους τοσαύτων ἦδη κατέχει χρόνον, ὢν αὐτὸς ἐν τοῖς γράμμασιν αἴτιος ἐμὲ γεγενησθαι λέγει ἐπιθυμήσαντα τῆς βασιλείας, μὴ ἐμοὶ τὴν ἐλεγχον προσλογίζεσθαι καὶ τὴν αἰσχύνην τὴν ἀπὸ τῶν λόγων, ἀλλ' ἐκείνῃ τῷ πρὸς τούτους καταστήσαντι. Λέγει τοίνυν, ὡς ἐγὼ τὰς πρὸς βασιλέα ὄρκους παραβῆς, καὶ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνου φιλίαν ἀθετήσας, ὅψ' ἦς παρὰ πᾶν τὴν ἐκείνου βίον πολλῶν ἀπέλαυσα καὶ μεγάλων ἀγαθῶν, ἀπέβουλευσα τοῖς παισὶ καὶ βασιλεῖ τῆ γαμετῆ μετὰ τὴν ταλασίην. Εἰ μὲν οὖν ἀκαλασίαν κατηγορεῖ, ἢ ἀσυνεσίαν, ἢ δειλίαν, ἢ τι τῶν ἕτα πρὸς καιρὸν ἔχει τὴν μέρψιν, καὶ ἢ ὕβρις εἰς τὸ σῶμα διαβαίνει, ἢ νεγκά ἂν σιγῆ τὴν κατηγορίαν αἰδοῖ τῆ πρὸς αὐτὸν· εἰ δ' ἐπιτοκίας διόκει, ἢ αὐδὲν ἀσεβείας διενήνοχεν (ἐπιτοκία γὰρ,

non vim duratura redimere voluit. Verum neque hoc illius facinus tam valde mirandum censeo. Cuius enim vita omnis nihil est, nisi vanitas, perjurium, impostura, quibus facilius sine aspiratione aeris, quam sine his spiritum daverit, haud mirum si Deo mentiens assidue, apud homines quoque vanitatem usurpare statuerit. Ego vero a puero veritatis amans, et usque hodie tanti cum faciens, ut nullam ei humanam prosperitatem anteponeam, quod verum est eloquar. Testimonium mihi dicit etiam Synadenus hic, meorum verborum conscius, et testis fide dignus, qui ab illo ad me venit. Nam dum castellum Emphythium obsideret, legatum hunc ad me misit: et affirmavit se colloquendi gratia me conventum cupere, acq̄uiter et istuc, atque ut suis moribus dignum erat simulans, quod facto clare patuit. Annuente autem me (cogitabam enim de puero nocenti acturum, cuius me cupidissimum, et sermone de ea licet ad fraudem compositorum parum curiosum scrutatorem fuisse confiteor) atque in lecticam effuso, ipse me alloqui in veste imperiali posse negavit; mihi autem fore multo difficilius ornatum hunc deponere. 602 ideoque rationem aliquam novam inveniri desiderabam, que congrederemur. Tum ego cupiditate pacis inflammatus, ut dicebam, atque hanc difficultatem, inquam, non difficile sustulero: aruati omni conveniens, ut imperatorione, an privato vestitu intus lecti simus, ignoretur. Utroque igitur hoc puero si aliquid, imperio deposito privatiorum more vivendi, ut ille mentitur, non judicavero. Si aliter est ac dico, Synadenus hic prosumus me refutat, quod non poterit. Ad eos igitur, qui archontes vocantur (melius mancipia, et servitiomiserentor) et ad mendaciloquum prefectum eudicali, ad Hieronem, inquam, stolidissimum, et insensibilem, et hujus perversitatem coarguentem, satis dictum est. Sequitur ut patenter respondeam: quem ad mendacem, ac perjurum, cupidumque, et effusi sanguinis, et mille malorum, que indignos Romanos tandem opprimunt (quorum hic propter imperii cupidinon causam fuisse in litteris autumat), rem probavero, ne ob eam probatiosem, ignominiamque ad se ex verbis meis redundante rem, sed illi a quo hac delictus est, irascatur. At igitur, me juramento Sydenico imperatori concepto conscientem, et memorabilem illam amissionem, ex qua quod ille superstes fuit, complura, et singularia bona sua adeptos, dissuicentem, post exitum uxori, et liberis ejus invidias paravisse. Si nos intemperantem, stuporis, invidialis, aut alienus eorum, que temporariam habent reprehensionem, et quorum contumelia ad corpus transit, accusaret, ego accusationem reverentia illius tulissetm tacitus. Quia vero perjurii insimulat, que nihil ab impietate differi (perjurium enim, inquit, est negatio Dei [36]), quid restat, nisi

Jacobi Pontani uolam.

(36) Est in sententiis Nazianzeni tetrastichis tetrametris:

*Ορκον δὲ φεῦγῃ πάντα πῶς εἶναι πιστεύειν:

ut objecta crimina refellam libere, ipsamque tantum esse perjuro implicitum, quantum tunc ab eo se junctum demonstrem? Quod igitur attinet ad beatæ memoriæ imperatorem illum, omnium mihi charissimum, et ipsa anima mea pretiosiorum (quem et viventem complectebam, et quemvis pro eo laborem delicias reputabam, cujusque defuncti indelebilem memoriam circumfero) neque jurasse me illi dixerim, neque pejerasse; siquidem ne quid de me sinistrum suspicaretur, juramenti meo nunquam indigni, cum quotidianæ actiones meæ ad fidem, et germanum amorem meam erga illum prodendum, nihil juramenti antecederent. Etenim non eos, a quibus grave nil timemus, sed quibus maxime diffidimus ad jurandum cogere consuevimus. Non tamen propterea criminibus me absolvi volo, si interim illius filii post ejus a vita discessum insidiatum videar. Perneque enim injustitiæ culpa tenetur, si quis injuratus, nisi si juratus injuste egerit. Sed hoc quale sit, post refutationem objecti juramenti considerabimus: nosse hoc ipsum patriarcham calumniose mentiri nio, quod me datum imperatori juramentum habuisse irritum asserit. Si juramenta intelligi, quæ imperatrici et imperatori filio juraverim, primum quidem nec ipsis juravi, cum id nulla necessitas requireret, et ad me defendendum eandem orationem valere oportere dico, qua de imperatore usus sum: quod nempe etiam sine juramento nec illis quispiam insidiari queat, neque imperio eos movere, nisi manifestum scelus designare voluerit. Si de juramenti loquitur, quæ ipsi postea (patriarchæ inquam) dederim, equidem hominem reveritus, nullum super his verbum edere cogitaveram. Quia vero ipse ea in examen cogit deducere, si magis inde ipsum pejerasse docuero, in bonam partem accipiat. Ego namque recenti imperatoris obitu, cum viderem eum ad rempublicam tractandam se ingerere, et ambitione atque imperandi gloria prurire; nec ignorarem, quam nihil prodesset hujusmodi appetitioni indulgere (multam enim inde discordiarum ac seditionum materiam excitatoram presentiam), palam autem ejus conatum infringere invidiosam, ac tyrannicam ejusmodi affectationis videri, istiusmodi incertis ac dubiis cogitationibus diu iactatis, tandem si non reipublicæ, ac certe mihi met prospiciendam, et vitam meam a publicorum negotiorum strepitu remotam, esse bono, tranquillitateque mandare decrevi, ne Romanis terribissimam incommodorum caput, et origo existisse putaret. Quare eodem usus legato ad Augustam, imperii procuratore me abdicavi. Quæ audicione improvisa obstupefacta, abdicationemque meam communem interpretata miseriam, in omnia se veriens,

Α φροῖν, ἄρνῃσις Θεοῦ), τί λοιπόν, ἢ μετὰ παύσεως ἀπολύεσθαι τὰ ἐγκλήματα, καὶ αὐτὸν ἀποδεικνύοναι τοσοῦτον τῇ ἐπιτορίᾳ ἐνεχόμενον, ἢ ὅσον ἑαυτὸν μάλιστα ἀρεστηκότα; Πρὸς μὲν οὖν βασιλέα τὸν μακάριον ἐκεῖνον τὸν πάντ' ἐμοὶ φίλτατον καὶ κεφαλῆς τιμιώτερον αὐτῆς, οὗ καὶ ζῶντος μάλιστα περιειργόμην, καὶ πάντα πόνον ὑπὲρ ἐκεῖνου τρυφὴν ἤτρούμην, καὶ μετὰ τὴν τελευταίην ἀνεπίληστον τὴν μνήμην περιφέρω, οὐτ' ὁμωμοκέναι φαίην ἂν, οὐτ' ἐπιτορηκέναι· οὐδὲ γὰρ ὄρκων ἔδεδῆθη ποτὲ, οὐ μὴδὲν φαῦλον ὑποπτεύειν ἐνεκα παρὶ ἐμοῦ. Αἱ γὰρ καθημέραν πράξεις μυρίων ὄρκων ἦσαν ἰσχυρότεροι, τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐμοῦ πίστιν καὶ φιλίαν καθαρῶν ἀποδεικνύσαι. Τοὺς γὰρ ὄρκους, οὗ παρ' ὧν θυγορέε; ὑποπτεύομεν οὐδὲν, ἀλλ' οἷς μάλιστα ἀπιστοῦμεν εἰώθαμεν ποιῆσθαι προταναγκάζειν. Οὐ μὲν διὰ τοῦτο ἐγκλημάτων ἀπολύεσθαι δικαίω, ἂν τοῖς ἐκείνου φαίνομαι πασι μετὰ τὴν τελευταίην ἐπιθεδουλευκώε. Ὁμοίως γὰρ ἂν τις ἐνέχοιτο τοῖς ἐγκλήμασι τῆς ἀδικίας ἂν τ' ὁμωμοκώε, ἂν το χωρὶς ὄρκων ἀδικοίη. Τοῦτο μὲν οὖν μετὰ τῶν ὄρκων τὴν ἀπίδειξιν ἐξετάσομεν. Νοῦν δ' αὐτὴ τοῦτο ψεύδεσθαι καὶ συκοφαντεῖν τὸν πατριάρχην φαίην ἂν φάσκοντα ἠθετηκέναι τοὺς πρὸς βασιλέα ὄρκους. Νί δὲ τοὺς πρὸς βασιλέα λέγει καὶ βασιλέα τὸν υἱὸν, κριτότερον μὲν οὐδ' αὐτοῖς πρότερον ὁμώμοκα. Οὐδὲ γὰρ ἐκάλεσ' ἡμεῖς τις. Τὸν ἴσον δὲ λόγον καὶ παρὶ αὐτῶν ὡσπερ καὶ παρὶ βασιλέως φημι δίκαιον εἶναι εἰσεῖσθαι, τὸ καὶ χωρὶς ὄρκων τινὰ μὴδὲ αὐτοῖς ἐξεῖναι ἐπιθεδουλεῖν, μὴδὲ παραιεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, εἰ μὴ φανερώε; αἰρεῖται ἀδικεῖν. Εἰ δὲ τοὺς ὑστερον ἐπ' αὐτοῦ γεγονημένους λέγει, ἐγὼ μὲν οὐδένα παρὶ ἐκείνων ποιῆσθαι λόγον ἐθουλόμην αἰθεὶ τῇ πρὸς αὐτῶν· εἰ δ' ἐκεῖνος ἀναγκάζει τῶν τοιούτων τὴν ἐξέτασιν εἰ μᾶλλον ἐκεῖνος ἀπὸ τῶν τοιούτων φαίνοιο ἐπιτορκῶν, στέργειν δίκαιον. Ἐγὼ γὰρ μετὰ τὴν βασιλέως· τελευταίην ὀλίγω ὑστερον, ὄρων αὐτῶν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ὄρκων ἐπιχειροῦντα, καὶ ὑποκινεῖσθαι εἰς φιλοτιμίαν καὶ δόξαν ἀρχαίην, τὸ τε ἐνδοθῆναι πρὸς τὴν ἔρεσιν ὡς ἀλυσιτελεῖς ὄρων (ὀπώπευον γὰρ ἐκ τοῦτου πολλὰς ἀναφυέσθαι διχοστασίας, καὶ στάσεις ἀφορμάε) καὶ τε καὶ καλύπει φανερώε; τὴν ἐπιχείρησιν φθονερῶν καὶ μοναρχικῶν ὁμοῦν, καὶ τοιούτοιε ἀμφιθέλοιε λογισμοῖε ἐκίπολλε παλαίστα, τῆλοε ἔδοξα μᾶλλον εἰ καὶ μὴ τοῖε πράγματιν, ἀλλ' ἑμαυτῷ λυσιτελεῖν, ἀποχεῖσθαι τῶν πραγμάτων τῆε ἀρχῆε, καὶ εἰάγειν κατ' ἑμαυτῶν, καὶ μὴ τοῖε Ῥωμαίοιε αἰτίας κακῶν ἀφῆλναι ἀνηκίστοιν. Καὶ αὐτῷ χρησάμενοε προσεαυτῇ πρὸε βασιλέα, ἀπειπάμην τὴν ἀρχὴν. Ἡ δὲ, τῷ ἀδοκλήτῳ τῆε ἀκαθῆε καταπαλαγίστα, καὶ τῆε καταχούεεε συμφορῆε οὐκ ἀποδέουσαν νομίσαστα τῆε ἐμοῦ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναχούρησιν, πανταῖα ἦν δουράνη, ὄνειεῖζουσα, παροκαλύουσα, πάντα κινούετα κάλιον, ὡσπε

Jacobi Pontani nota.

Λόγω πρώτῳ τοῦ τῶν λόγων πιστομένου,
Ἐπιτορκία κατὰ τοῦ Θεοῦ ψευδορκία.

Cantacuzenus epiorica posuit pro ψευδορκία, secus quam versus requirebat; et idem est.

παίθειν τῶν πραγμάτων αὐτοῖς ἔχασθαι. Καὶ τῶν τοιοῦ-
των πάντων αὐτὸς ἦν κατ' ἀμφοτέρων προσβουτῆς.
Ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκείνης λόγων ἐπικλασθεὶς,
καὶ πρὸς τὴν ὀρφανίαν τῶν παιδῶν βασιλείᾳ ἀπιδόν,
καὶ χηραίων τὴν ἐκείνης, καὶ ὡς μάλιστα πολλῆς
δέουσαι τῆς προστασίας ἦν ἐμὲ δίκαιον ἐπιδείκνυσθαι
ἀξίας βασιλεῖ τῆς φιλίας χάριτας τὴν εἰς τοὺς παῖ-
δας ἀποδιδόντα κηδεμονίαν, κἴν εἰ μέλλοιμι κινδύ-
νοις περιπίπτειν, ἐπειθόμην μὲν ὁ μὴν οὕτως
ἀπερισκέπτως, ὡσθ' ὕστερον τινὰ καταγινώσκειν
ἔχειν ἀδουλίαν. Ἀλλὰ καὶ πατριάρχου συμπρόντος,
πολλὰ πρότερον διελέχθη βασιλίδι περὶ τοῦ μὴ
δεῖν προσέχειν συκοφάνταις, αἱ πολλὰ φησάνται
διαβολῆς καὶ συκοφαντίας κατ' ἐμοῦ συβρόπτοντας.
Οὐ γὰρ ἔασαι γε ὁ φθόνος ἡρεμαῖν, ἀλλ' εἰ μὲν τι
τοιοῦτον κατηγοροῖεν, ἀπόδον ἂν καὶ αὐτὴν ἐκ τῶν
λεγομένων τὸ ψεῦδος συνιδεῖν, ἀποκρίπτεσθαι πρὸς
ὀργὴν, καὶ μιταῖν τοὺς συκοφάντας. Ἄν δ' ἐφάπτη-
ται τῆς ψυχῆς καὶ ἀδουλίαν ἐμποιῇ, μὴ ἴρα
αληθῆ τὰ κατηγορημένα εἶη, μὴ καταψηφίζεσθαι
αὐτίκα, μηδὲ πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι χωρεῖν, ἀλλὰ κα-
λεῖν ἐπὶ τὴν δίκην, καὶ κριτὸν παρέχειν πρὸς
ἀπολογίαν. Ἐάν μὲν ἀδικῶν καὶ ἐπιτοκῶν ἐλέγχωμαι,
διδόναι δίκας; ἂν δ' ἀπολύωμαι τὰ ἐγκλήματα, τοὺς
κατηγόρους τοῦτ' ὅτι ἐπὶ εἰσὶν ἡγείσθαι συκοφάντας.
Ἡ βασιλὶς μὲν οὖν πρὸς τοὺς λόγους οὐκ ἐπαίθετο,
οὐδὲ δικῶν ἔφοσκε καὶ ἐλέγχον πρὸς ἐμὲ δεῖσασθαι,
ἀλλ' ἀνυπεύθυνον παρείχετο τὴν ἀρχήν. Ἐμοῦ δὲ
οὐκ ἀνιέντας, ἀλλὰ βιαζομένου τὴν περὶ τῆς δίκης
ἐπαγγελίαν, ἐπαίθετο ἀναγκασθεῖσα, καὶ θυκοῦς
ἀλλήλοι; παρειχόμεθα ἐπὶ τοῦ πατριάρχου, τὴν μὲν
μηδεμίαν κατ' ἐμοῦ ἀπόφασιν ἐξαναγκεῖν ποτε
πεισθεῖσαν συκοφάνταις, ἀλλ' ἐπὶ τὴν δίκην καλεῖν,
καὶ ἐλέγχους ποιῆσθαι τῶν ἀδικημάτων. Ἐμὲ δὲ
μηδέποτε περὶ αὐτὴν ἀγνωμονῆσαι, μηδ' ἐπιβου-
λεύσειν αὐτῇ καὶ τοῖς καιροῖς πρὸς τὴν ἀρχήν; ἀλλὰ
πάν ὅτι οὖν ὑπὲρ τε αὐτῶν καὶ τῆς κοινῆς Ῥωμαίων
ὠφελείας πράττειν. Ἐγὼ δὲ καὶ τούτων οὕτω κατα-
σκευασμένων, ἔτι τὴν γυναικεῖαν δεδωῶ ἀσθένειαν,
μὴ οὐχ οἶα τε ἢ οὕτω μεγαλοφροσύνην καὶ λογισμῶν
ἐπιδείκνυσθαι περιουσίαν, ἀλλ' ἀπατηλοῖς καὶ περι-
έργοις λόγοις, καὶ συκοφανταῖς παραχθεῖσα πρὸς
ἐὼν κατ' ἐμοῦ πόλεμον ἠρμηθῆ ἢ βασιλὶς, τὸν πα-
τριάρχην μόνον παραλαβὼν, καὶ πολλῶν ὑπομνήσεως
εὐεργετημάτων ὑπηρημένων κατ' ἐμοῦ, ἐπαίτα ἔδω-
μην οὖν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων ἔχασθαι; καὶ βασιλίδι
παραινεῖν, ἐπεὶ συναῖναι τὸν πάντα χρόνον μέλλει
Βυζαντίῳ ἐνδιατρίδων, μὴ παῖθεσθαι τοῖς συκοφάν-
ταις, μηδὲ πρὸ δίκης ἐμοῦ καταψηφίζεσθαι, ὡς τῆς
ἐκ τούτου ὠφελείας οὐκ εἰς μόνον ἐμὲ διαβαινούσης,
ἀλλ' εἰς ἀπαντας κοινῆς Ῥωμαίους. Ἄν δίκαιον αὐ-
τὸν ἀπάντων προναεῖν, ποιμένα καὶ κηδεμόνα καὶ
διδάσκαλον ὑπὸ θεοῦ κεχειροτονημένον. Ὁ δ' αὐτίκα
ὠμυεν ἀναστὰς, ὡς οὐδὲν ἦττον ἢ πατὴρ παιδὸς
προνοήσεις γνησίῳ; καὶ τῶν ὑπὲρ ἐμοῦ δικαίων
οὕτως ἀνθέξεται, ὡσπερ ἂν εἰ αὐτὸς παρῆν, καὶ
τοὺς συκοφάντας, εἴ τινες ὄφθειεν, μάλιστα μὲν
ἀπελέγξειν ψευδομένους, καὶ παντὶ σθένει τῆς ἐκ
αὐτῶν βλάβης ἀπίστου διατηρήσειν. Κι δ' αὖν,

A nunc rogare, nunc exprobrare, ut ut brevis sim, omnem evidentem monere, quo me ad imperii moderamen revocaret. Atque istarum rerum omnium ipse erat internuntius. Postremo multis sermonibus ejus expugnatus, filiorumque orbiante, et illius viduitate considerata, quibus utrisque curator, et patronus magnopere esset necessarius, quem me illis prestare æquum foret, **605** si vellem sollicitudinem, et curam istam erga filios, amicitie gratias imperatori mortuo persolvere: quanquam cernebam quibus me periculis objectarem, manus dedi, etsi non ita improvide ut quisquam postea inconsiderantia me arguere posset. Quin et audiente patriarcha verbis pluribus imperatricem monui ne calumniatoribus, qui non pauci essent emersuri, et mendacia contra me consuturi (quia videlicet invidia non eos sineret quiescere) aures daret. Sed si quid ejusmodi in me accusarent, quod et illa dictu falsum intelligeret, cum stomacho accusationem rejiceret, ac sycophantas edisset. Sin autem penetraret ejus animum, et dubitationem haberet, an verum esset, quod deferretur, ne illico damnaret, neu ad vitium progredieretur; sed judicio arcesseret, tempusque ad defensionem præscriberet. Ac si quidem improbus, ac perjurus inveniret, poenas daret; sin eriminationes dissolverem, accusatores id quod essent, sycophantia nimirum, haberentur. Imperatrix hac oratione nihil mota, haud judicio et probationibus adversum me opus esse dixit; et imperii gubernationem ita reddidit, ut a referendis rationibus penitus me absolveret. Me vero perseverante et urgente, ut judicium promitteret, volens audivit; et vicissim presente patriarcha judicavit, ipsa quidem, nonquam impulsu sycophantarum contra me sententiam pronuntiatarum, sed probationes criminum requisitarum, et iudicium rem integram reservatarum; ego autem nonquam ei iniquum faturum, neque ipsi et liberis ejus propter imperium insidias mitterum; sed quidvis, quod ex ejus usu, et republica sit, suscepturum. His ita gestis, adhuc multibrem illius infirmitatem veritus, ne scilicet parum prestans excolitate animi, et maturitate consilii, fallacibus et artificiosis calumniatorum delusa sermonibus, ad bellum contra me insurgeret, cum patriarcha seorsum egi; meritoriam a me ultro illi prestatam memoriam ei renovans, et orans ut causam meam tueretur; et Augustam, qua cura Byzantii semper esset victurus, admoneret ne sycophantiis crederet, neve ante iudicium me condemnaret, quando id non mihi soli, sed Romanorum universitati quoque profuturum esset; quibus omnibus ille ut pastor, et tutor, et magister a Deo electus, providere atque consulere deberet. Ille e throno surgens, mox vicissim jurabat non minus quam patrem pro germano filio sollicitum fore, **606** et jus meum ita defensurum, ut si ipse adesset, melius non possem; sycophantiaque, si qui prodirent, ut mendaces manifestarius egregie confutis-

turum Si id non possit, hoc quidem plane obtinendum, ne indicta causa condemnarer. Cumque de hisdem etiam secundum, et tertium inter nos necessario colloqueremur, toties idem, non solum ut sacerdos, sed ut profanus quoque jurabat. Hic igitur suspiciendus justitiæ patronus, et custos, priusquam dies decem post meum Byzantio discessum effluerent, a præfecto cubiculi persuasus me ipsum de throno deturbare velle, et Palamam subintroducere; quanquam luculenter sciret esse meram calumniam, bello huic principium attulit. Ut autem meam in se, quam putabat, iniquitatem puniretur, imperatricem quoque (id quod alias nomen potuisset) decepit, et arma suscitavit, prohi dolor, is, qui aliis pacem curat, pacifici et mansueti magistri discipulus; neque iusjurandum toties nuperrimo juratum reveritus, neque Romanorum calamitatem, quam bello percussuri essent secum cogitans; sed unum hoc duntaxat sibi proponens, ut me innoxium e medio tolleret: nec usque hodie insidiarum et obreccationum satietas illum cepit, quin post tantam effusionem sanguinis, post miseros Romanos in servitutem abstractos, post dirptiones, ac populationes comminucque et ultimam, prope dixerim, exitium non adfecomiserationem flexus est; non aliquam humanitatis significationem erga perditos dedit; sed omnia illi, quam pax mecum, tolerabiliora fuerunt. Atqui dicet fortasse (quemadmodum dicere illum audio, ut imperatrici ad bellum cæcor addat) se quandiu recta, et iusta cogitantem, et illis imperatoris studentem viderit, mihi favisse, et jurata factitasse. Ab officii autem semita detorto me, et in scelus abeunte, iura ac merito imperatoris filios contra me defendere. Verum, o bone vir, quoniam istuc argumento? Si enim sufficit tantum affirmare, et hoc ad rem demonstrandam satis esse existimari debet, nam tu homo insignis, longeque felicissimus es, qui adeo extra laborem hostibus tuis evadas superior. Et tota quotidiana signenta tua, et perverse actiones, in quibus deprehensus es, apud multos hanc te habere opinionem non sinent. Sin autem istuc non solum iniqui, sed et putare insanorum est, relinquatur, ut probationes afferende sint. Quare si quidpiam huiusmodi de me novit, palam me redarguat: **607** sin ab alio se accepisse dicat, testes producat, quod non poterit: nisi rursus non argumentari, sed sycophantari tantummodo velit. Ego vero ex ipsa te firmiter certam evidentissimam. Neque enim antequam bellum illi excitarent, neque statim ut excitarent, vel meditatam esse, vel fecisse quidquam insidiarum filiis imperatoris ostendi potest: sed post matris meæ, filique carcerem; post mearum fortunarum despoliationem; post amicorum, cognatorumque proscriptionem, non ad ulciscendum sum aggressus, sed aspiciens, quo maiorum bellum mutua evadere, deduci quidem ab initio natum esse, et illud quasi flaviam irritantes graviter peccare duxi: ipse vero, quantum in me fuisset

A ἀλλὰ τοῦτό γε πάντως ἐμεὶ φυλάξειν, τὸ μὴ πρὸς δίκης καταψηφισθῆναι. Διήσαν δὲ καὶ δις καὶ τρίς περὶ τῶν αὐτῶν διαλεχθῆναι, τοσαύτης ὄρους τὰ ἴσα οὐχ ἱερῶσι μόνον κρέποντα, ἀλλὰ καὶ ἰδιώταις ὄρων. Ὁ οὖν θαυμαστὸς εὗτος κηδεμὼν καὶ τοῦ δικαίου φύλαξ, πρὶν δέκα ἔξῃκειν ἡμέρας, μετὰ τὴν ἐμὴν ἐκ Βυζαντίου ἀναχώρησιν τῷ παρακοινομένῳ πεισθὼς συκοφαντήσαντι, ὅτι βούλομαι κατάγειν αὐτὸν τοῦ θρόνου, καὶ ἀντεισάγειν Χαλαμῶν, ἐκίθει τὸν ἐμφύλιον πόλεμον αὐτὸς· σαφέστατα αἰδῶς ὡς συκοφαντεῖ. Ἀμυνόμενος δὲ ἐμὲ τῆς εἰς αὐτὸν, ὡς ἦστο, ἀγνωροσύνης, καὶ βασιλῖδα ἐξήπατα ὑπ' οὐθενὸς ἐτέρου δυναμένην τοῦτο πείσχειν, καὶ τὸν πόλεμον ἐκίθει, φεῦ, ὃ τὴν εἰρήνην τοῖς ἄλλοις παρέχων, καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πρῶτου μαθητῆ· **B** μήτε ὄρκους αἰδεσθεῖς, οὐδ' ἄλλοι καὶ πρῶτην ἑμὴν μῦθον, μήτε τῆς Ἰωμαίων συμφορᾶς, ἧς ἐμελλοῦν διὰ τὸν πόλεμον πειράσασθαι εἰς ἔννοιαν εἰθῶν· ἀλλὰ πρὸς ἓν μόνον βλέπων, ὅπως ἐμὲ ἀνέλη τὸν οὐδὲν ἰδικηκότα. Καὶ οὐδὲ μέχρι νῦν κόρον ἐσχίκα τῶν ἐπιβουλῶν καὶ συκοφαντιῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν τοσαύτην τῶν αἱμάτων χύσιν, καὶ τὴν αἰχμηλώσιν τῶν δυστυχῶν Ἰωμαίων, καὶ τὰς διαρπαγὰς, καὶ τὰς λεηλατίας, καὶ τὴν κοινήν παρακληθρίαν, ὡς εἰπεῖν, οὐ πρὸς ἔλεον κατακάμφθη· οὐδὲ εἶκτον ἔλαθε τινὰ τῶν ἀτυχοῦντων, ἀλλὰ πάντες μᾶλλον φορητότερα αὐτῷ, ἢ ἢ πρὸς ἐμὲ εἰρήνη. Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖ ὡς περὶ δή τι πονθάνομαι καὶ λέγειν βουλέμενος βασιλῖδα μᾶλλον ἐρεθίζειν πρὸς τὸν πόλεμον, ὡς ἔως μὲν ὄρθως ἑώρα καὶ δικαίως ἐμὲ χρώμενον λογισμοῖς, καὶ τὰ συνοίσοντα τοῖς βασιλέως βουλευόμενον παίσιν, εὖνος ἦν καὶ αὐτῶν καὶ ἐνέμενε τοῖς ὄρκοις· ἐπειδ' ἐξστράτην τῶν θεόντων καὶ εἰλόμην ἀδικεῖν, δίκαια ποιῶν αὐτὸς ἀμύνηται ὑπὲρ τῶν βασιλέως παιδῶν. Καὶ τίς τούτων ἢ ἐπέδειξεν, ὡ γασθῆ; Εἰ μὲν γὰρ ἀρκεῖ μόνον εἰπεῖν, καὶ τοῦτ' ἀρκεῖν ἡγεῖσθαι πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ πράγματος, ὡς λαμπρὸς εἶ, καὶ τὰ μέγιστα εὐτύχηκας, οὐκ ἄποως τῶν ἀχθῶν περιγινόμενος. Ἄλλ' οὐ συγχωρήσουσι τὰ καθημέριαν πλάσματα, καὶ τὸ πρὸς τὰ φαῖλα κατώτερον τῶν ἔργων τοιαύτην ἔχειν δόξαν παρὰ τοῖς πολλοῖς. Εἰ δὲ τοῦτο μὲν μελαγχολῶντος οὐχ ὅτι λέγειν, ἀλλὰ καὶ αἰεσθαι, λοιπὸν ταῖνον χωρεῖν πρὸς τοὺς ἐλέγχους. Εἰ μὲν οὖν ἐμεῖ τι συνοῖδεν αὐτὸς τοιοῦτον, ἐξελεγχέτω φανερώς· εἰ δ' ἐτέρων φησὶν ἀκηκῆναι, παραγέτω τοὺς μάρτυρας· ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι, εἰ μὴ συκοφαντεῖν αὐθις ἀνεξέλεγκτα θέλοι. Ἐγὼ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν ἔργων παράφομαι ἐναργεστάτην μαρτυρίαν. Οὔτε γὰρ πρὶν τὸν πόλεμον κινηθῆναι παρ' αὐτῶν, οὔτε βεβουλευμένος, οὔτε πράξας τι πρὸς ἐπιβουλήν τῶν βασιλέως παιδῶν ἂν φανείην, οὔτ' εἰθὺς ἡργημένος· ἀλλὰ μετὰ τὴν τῆς μητρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ εἰρκτήν, καὶ τὴν ἀποστέρισιν τῶν ὄντων, καὶ τὴν δήμεσιν τῶν φίλων, καὶ τῶν συγγενῶν, οὐ πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι ἐρεπίμην, ἀλλ' ὄρων οἱ κακῶν ὃ πρὸς ἀλλήλους τελευτήσῃ πόλεμος, ἡχθῶμην μὲν κινουμένου, καὶ τοὺς παρεξόνοντας ἐν αἰτίαις ἦγον· αὐτὸς δὲ ὡς εἶχον μάλιστα ἐσπεύδον καταλύειν, καὶ προσβίαν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἐποιούμην. Καὶ τὴν δίκην ἀπῆχον,

καὶ οὐ παρητούμην τὸ μὴ δοῦναι δίκας, ἂν ἐλέγχω-
μαι ἐπιτοκῶν. Αὐτοῖς δὲ τοσοῦτον ἐμέλησε τοῦ τὰ
δίκαια ποιεῖν, ἢ πρόνοιάν τινα ποιεῖσθαι τοῦ κατα-
λύεσθαι τὸν πόλεμον, ὥστε ἐπὶ τοῖς πρότερον γε-
γεννημένοις ἐμὲ πολλὰ περιουθρίσαντες, καὶ λοιδορη-
σάμενοι ἐπ' ἐκκλησίαις, ἔπειτα ἐρεσχελήσαντες, καὶ
τοὺς πρέσβεις κακώσαντες, ὡς μάλιστα ἀπέπεμψαν
ἀπράκτους. Μετὰ τοῦτο δὲ ἴσως ἔργους αὐτοῖς
βουλόμενοι καταφανὲς ποιεῖν, ὅτι τοῦ δικαίου μὲν
οὐδένα ποιοῦνται λόγον, οὐδὲ προφάσειος τινὸς ἕνεκα
οὐπροσώπου εἶλοντο τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐμὲ ἀποκτεί-
νειν ἐκ παντὸς τρόπου ἠρτημένοι, πρόσχημα τοῦ
κλέμου τὸν ὑπὲρ βασιλείδος ποιοῦντας ζῆλον, θε-
σπίσματα πεπόμφασιν πανταχῇ τῶν πόλεων πᾶσαν
εἰσοδὸν ἐμοὶ πρὸς αὐτάς ἀπαγορεύοντα, καὶ κοινὸν
πολέμιον ἀποδεικνύοντα. Καὶ οὐ μὲχρι τούτου ἐστη-
σαν τὴν ἀτοπίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνθάδε διακρίθοντι, ἐκέ-
λευον τῆς πόλεως μὴ προβαίνειν· ἀλλὰ οἴκοι καθή-
μενον, τὴν ἀναροῦσαν ψῆφον περιμένειν. Ἴί ὅταν
με πρὸς ταῦτα ποιεῖν ἔχρησεν πρὸς αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας; συγκαλυφάμενον περιμένειν τὴν εἴρησιν;
'Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔδοξα σωφρονούντας χρῆσθαι λογισμοῖς
οὕτως ἀκλεῶς καὶ ἀτίμως ἀποθνήσκων· ἀλλὰ κατα-
πλαγέντες πρὸς τὴν ἀθρόαν τῶν πραγμάτων μετα-
βολὴν, δοῦλα φρονεῖν καὶ ἀνελευθερα, καὶ παραδι-
δόναι παρακωιδωμένῳ ἑμαυτὸν, ὡστ' ἐπ' ἐξουσίας
ἔχειν κακῶς ποιεῖν, καὶ εἰς θασμωτήρια ἔγειν,
ὡσπερ τὰ ἀνδράποδα ἔχειν, οἱ σφᾶς αὐτοῖς ἐκείνῳ
παραδεδωκότες, οἱ μὲν οἴκοισι θασμωτήρια θη-
μεύσεις πρότερον ὑπομαίναντες; καὶ ἕλληον πείραν
δυσχερῶν πολλῶν· οἱ δ' ἐν Καρτε μοίρα ἄγονται
καὶ φέρονται, πᾶν τὸ προσταττόμενον ὑπ' ἐκείνου
ποιεῖν ἔχοντες ἀνάγκην. Καὶ ποίων αὐθανάτων
ἀντάγια μυρίων πούτα; ἢ πόσε ἂν ὁ ἥλιος ἐπαῖδε
μείζονα καὶ παραδοξοτέραν φασίαν, ὥστε τὸν ἐκ
κοπρίας, ὁ φασίεν, ἀνθρωπὸν ὑπ' ἐμοῦ γεγεννημένον,
καὶ μάγα σεμνυόμενον, ἂν καὶ βλάμματος ἐτόγγχε
προσηνοῦς, ἢ λόγου τινὸς ἀκοῦντος κέμενως ἐ-
ρήσθαι, τοῦτον ὑδρίζειν ἔχειν εἰς ἐμὲ, καὶ τῆ αὐ-
θαδαία, καὶ κακοτροπία χρῆσθαι; ἀί· ἢ δὴ πάντα
σίζειν ἑμαυτὸν εἰλόμην, καὶ τοῖς συνάντας· καὶ ὁ
πολλάκις ὁ μακάριος πῶ ἦνε βασιλεὺς ἐκεῖνος
ἠνάγκαζε ποιεῖν, ὡσπερ πάντας Ἰσασι σαφῶς, τοῦτ'
ἐπραττον ὑπ' ἐκείνων μάλιστα εἰς τοιαύτην ἀνάγκην
συνενηνεγμένος, τῆς κοινῆς ἑμαυτοῦ τε καὶ τῶν
ἄλλων σιωτηρίας ἕνεκα. Καὶ ἐξ ἐκείνου ἄχρι νῦν
αὐδέποτε ἐπαυκάμην περὶ εἰρήνης θεόμενος αὐτῶν.
'Ἄλλ' ἀνθέρικον δοκῶ θερίζειν· πάντα γὰρ αὐτοῖς
μᾶλλον ἢ ἡ εἰρήνη ἀναγκαία. Εκεφώμεθα δὴ πότιρος
ἀδικῶν φαίνεται καὶ ἐπιτοκῶν· ἡ σὴν τε ἀρχὴν τοῖς
ἄλλοις ἐπιμείνα; ἄλλοις δὲ κατὰ κράτος καταλύθησαν
ὑπὸ τῶν πολεμούντων, καὶ μὲχρι νῦν θεόμενος περὶ
εἰρήνης, καὶ τὸν πόλεμον ἐθέλων καταθέσθαι, ἢ ὁ

A id extinguere laboravi, et legationem de pace misi;
ei iudicium petivi, nec penas, si perjurii convincerem,
deprecatus sum. At ipsis adeo curae non fuit servire
justitiae, aut cogitationem aliquam belli comprimendi
suscipere, ut supra priores injurias, et maledicta,
multo majoribus in conventu me onerarent, et le-
gatos exornatis illis in insigniterque vexatos, sine
responso dimiserint. Ad haec velut opere ipso vo-
lentes declarare se contemnere justitiam, ne colo-
rem tum quidem, seu velamentum belli honestum
quaxiverunt, sed ut me quoquo modo jugularent,
ardens imperatriciis tuenda studium simulantes,
edicta circumquaque per urbes missitarunt, quibus
ei commune bellum significarent, et omni ad eas
adita mihi interdicerent. Neque intra hos limites
se continuit eorum improbitas: quin etiam hic
(Didymaei) versanti mihi imperarunt, ne pe-
dem extra portam urbis esserem, sed domi sedens,
senectutem capitalem exprociarem. Quid (per ip-
sam veritatem quaxo vos) hic me facere oportuit?
intra parietes latere, et necem exspectare? Quis
me non fatuum numeraret, si sic, nulla cum laude,
quin potius cum dedecore morerem? An periculum
tam repentina rerum conversione illiberalem, ac
servilem gerere animum, tradereque me praefecto
cubiculi, qui jure suo mihi facere male posset et
in carcerem tradere, ut alia mancipia, quae ultro
se illi tradiderunt, quorum quidam bonis suis ante
sub praecoris vocem subjectis, et vanis ac arbitri-
tibus afflictati, carceres incolunt, alii non secus
quam Caros aguntur, raptanturque necesse ha-
bentes exsequi quodcumque ille mandaverit. Et qui-
bus tandem, ac mille mortibus haec equiparanda
non sunt? **692** aut quando sol hac insolentia
quidquam vidit insolentius atque insolentius, ut ex
stercore, quod aiunt, homo servus meus, qui mal-
tum gloriaretur, si a me placido vultu dignatus,
aut verbo amicitiae appellatus esset, nunc petulan-
ter in me insultare, sumque fastum et maligni-
tatem exprimere possit? Ob hasce causas me,
meosque servare volui: et quod saepe numero
vere beatus ille imperator urgebat, quodque om-
nes norunt, inimicis potissimum eo necessitatis
me adigentibus, facere, et ita meam privatam inco-
lunitatem cum totius reipublicae salute incolunita-
tateque conjungere. Atque ex illo usque nunc pa-
cem eos pascere nunquam destitit. Sed anthericum
metere videor (57): omnia enim illis facilia sunt,
ferrique possunt, pacem solam pati non possunt.
Introspectamus igitur uter laesisse ac pejerasse vi-
deatur; isne qui a principio jurata servavit,
donec hostes per vim fidem fregerant, et adhuc
pacem petit, paratus arma ponere; an quem nec

Jacobi Pontani notae.

(57) Proverbium, de eo quod fieri non potest, seu quod inaniter, inutiliter sit, de labore sterili. Ἀνθέρικον quidam fructum asphodeli, quidam eandem tantum esse scribit. Hesychius ἀνθέρικον

et asphodeli fructum, et herbae quoddam genus esse vult, fortasse illud, quod aiunt quidam non posse, sed ut linum, manibus velli debere, et hinc factum proverbium ἀνθέρικον θερίζειν.

ante nec post quidquam probabile actitasse constat. Et quoniam patriarcha mihi eadem belli adscribit, et hoc me crimine aspergit, ago, uter e duobus istius cladis potius auctor sit, consideremus. Primum enim opinor, unaqueque culpam incommemorandum belli in eum transferre, a quo bellum profectum est: nam salutis causa sese tuenti, nemo adhuc dicam scripsit. Deinde sigillatim inquiramus, a quibus honorum publicationes, cædes, exsilia, carceres, eculei. Nonne ab ipsis? nonne lacrymis, nonne cruoribus universas civitates repleverunt? Nonne ceu communes Romanorum hostes impune volitantes, ubique optimates contrucidarunt? nonne publicam, privatamque Romanorum pecuniam in res nihili profuderunt? Mitto enim dicere nostram, adeo immanem, quam nisi ipsi bello commoto dissipassent (Deum inspectorem occultiorum, abditorumque omnium testem laudo) in communi utilitate collocare staturaem. Nonne urbes, alias quidem Mœsis tradiderunt, alias libentes Triballis permiserunt? Nonne Barbaros ipsi primi Romanis induxerunt, Macedoniamque incursarunt, et in servitutem plurimos abduxerunt? Nonne Thraciam totam crebris expeditionibus velut hostium provinciam vastam, ac desertam reddiderunt? Nonne recentissime Morrham, ut a me stantem, deformarunt? Nonne communia vectigalia omnia sustulerunt? Nonne exercitus partem qualem ut adversariam ipsi contriverunt, **609** partem ut suspectam reliquerunt: quæ autem adhuc restat, ea et numero, et genere infirma est? Quid ego simile? nisi quod Mœsos et Triballos invadentes repello: cumque istas Romanorum reliquias eorum copiis non possim opponere, necessario Barbaros, illorum imitatus exemplum, socios mihi adjuugo. Utri igitur populationum istarum, ac pestis causa exstiterunt: vel potius utri populates fuerunt, ac pestem ipsimet dederunt? Nonne ipsi? quibus perinde contingit, ut si quis in cælum jaculans, pessem telis in se decidentibus vulneratus, non sibi, sed cælo causam plagarum tribueret. Eos igitur Romanis oppidatim, quanta verbis explicari nequit, calamitatem invexisse, totumque captivorum, tamque direptæ regionis maxime vices esse, pacem antibus respuentes, tantum ut me perderent, ex his liquet. Subit autem patriarchæ nequitiam magis (sic enim magis vocanda est) quam incuriositatem in negotiis admicari, quod cum sæpe ac multum pacem rogaverim, et ipsum præsertim ut præsidem ac patrum pacis, et quotidie pacem apprecantem omnibus, tum quidem precibus nunquam cesserit, neque viscera Ecclesiam aperire dixerit, sed erant duriora chalybe, nonne ubi commenta et mendacia præfecti cubilei audivit, quibus ipsi nihil est jucundius, repente nullis ac mansuetus apparuerit. Tametsi interrogarem libenter, quamnam hanc Ecclesiam dicat. Si enim universam episcoporum fraternitatem, sciat illam nunquam viscera clausisse, sed aperta hucusque a

A μήτε πρότερον, μήθ' ὕστερον τῶν δεόντων μηδὲν φαινόμενος ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ μοι καὶ τὴν γεγενημένην φθορὰν ὑπὸ τοῦ πολέμου προστρέβεται ὁ πατριάρχης, σκεψόμεθα τίς αἴτιος αὐτῆς. Πρῶτον μὲν γὰρ αἰεταὶ πάντα ὄντινον ὑπὸ ἄρχοντι πολέμου τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων ἀναθήσειν· ἀμυνομένην γὰρ οὐδέποτε οὐδεὶς ἀνεκάλεισεν, ὅτι διασώζει ἑαυτὸν· ἔπειτα ἐξετάσωμεν καὶ τὰ κατὰ μέρος, παρὰ τίνων ἠμεύσει; καὶ σφαγαί, καὶ ἐξορίαι, καὶ βασανιστήρια, καὶ στρεβλώσεις. Οὐχὶ παρ' αὐτῶν; οὐ δακρύων ἐνέπλησαν τὰς πόλεις πάσας, οὐχ αἱμάτων; οὐχ ὥσπερ καινοὶ τῶν Ῥωμαίων πολέμοι περιόντες τοὺς ἑκασταχοῦ ἀρίστους διαφθείρουσιν; οὐ τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια τῶν Ῥωμαίων χρήματα ἀνάλωσαν, εἰς οὐδὲν ἄρον; Ἐγὼ γὰρ λέγειν τὰ ἡμέτερα τσαῦτα ὄντα, ἃ εἰ μὴ αὐτοὶ διέφθειρον τὸν πόλεμον κεκλινηκότες, ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὠφελείας ἂν ἀνάλωτο, ὥσπερ παρεσκευαζόμεν, ἵστω θεὸς ὁ πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ κρυφίων γνώστης. Οὐ πόλεις, τὰς μὲν οὗτοι παραδοδώκασι Μυσίαι, τὰς δ' ἔκοντι προείντο Τριβαλοῖς; Οὐ βαρβάρους αὐτοὶ πρῶτοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπήγαγον Μακεδονίαν κατατρέχοντες, καὶ ἐξανδραποδίζόμενοι ὡς πολέμιον; Οὐ Θράκην πᾶσαν ταῖς τυχεραῖς αὐτοῦ στρατείαις ἀνίκητον ἀπέδειξαν; Οὐ χθὲς καὶ πρῶτην Μόρραν διέφθειρον, ὡς ὑπ' ἡμῶν τελευτῶσαν; οὐ τὰς κοινὰς προσόδους πάσας ἐποίησαν ἀπολιπεῖν; Οὐ τῆς στρατιᾶς τὸ μὲν ὡς πολέμιον αὐτοὶ διέφθειραν, τοῦ δὲ ἡμέλησαν ὡς ὑπόπτου· ὀλίγον δὲ εἶ τοὺς λειπόμενον καὶ φαῦλον; Ἐμοὶ δὲ τί τοιοῦτον εἰργασται; πλὴν ὅτι ἀμύνομαι ἐπιόντας καὶ Μυσοῦ; καὶ Τριβαλοῦ; καὶ τὴν Ῥωμαίων ὑπολειπομένην ἐπάγουσι δύναμιν μὴ δυνάμενος ἀντικαθίστασθαι, ἐξ ἀνάγκης βαρβάρους συμμάχους προσκαλοῦμαι, ὥσπερ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτῶν. Ὅπότερος οὖν τῆς φθορᾶς καὶ τῆς λεηλασίας αἴτιος, μᾶλλον δὲ αὐτουργός; Οὐχ αὐτοὶ; Συμβαίνει δὲ αὐτοῖς ὥσπερ ἂν εἴ τις εἰς οὐρανὸν τοξεύων, ἔπειτα περιπερόμενος ὑπὸ κατιόντων τῶν βελῶν, οὐχ ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐρανῷ προαλογίζοιτο τὴν αἰτίαν τῆς πληγῆς. Ὅτι μὲν οὖν τὴν τε κατὰ τὰς πόλεις ἀμύθητον Ῥωμαίων δυστυχίαν αὐτοὶ εἰργάσαντο, καὶ τοῦ ἀνδραποδισμοῦ, καὶ τῆς λεηλασίας τῆς ἄλλης χώρας αἰτιώτατοι αὐτοὶ, μηδ' ἄκροισ ὡς παραδεχόμενοι τὴν εἰρήνην, ἐν' ἑμὲ ἀνέλωσι μόνον, ἐκ τούτων δήλου. Ἐπεισὶ δὲ μοι τοῦ πατριάρχου, εἰ δεῖ μὴ μᾶλλον τὴν ποιηρίαν ἢ ἀπραγμοσύνην λέγειν, θαυμάξω, ὅτι πολλὰ πολὺναις ἡμῶν περὶ εἰρήνης δεσθέντο, καὶ μάλιστα αὐτοῦ οἷα δὴ προστάτου τῆς εἰρήνης, καὶ καθημέραν εἰρήνην πᾶσιν ἐπιλέγοντος, τότε μὲν οὐδέποτε ἐκάμψθη, οὐδὲ τὰ σπλάγγνα ἐφασκεν ἀνοιγνύουσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἦσαν σκληρότερα χαλκοῦ, νυνὶ δ' ὅτε τῶν πλασματῶν καὶ ψευδολογιῶν ἀκήκοε παρακοιμημένου, ὅτι καθ' ἡδονὴν μάλιστα εἰσιν αὐτῷ, ἐξαίρουνης πρῶτος καὶ ἡμέρος ἀνεράνη. Καίτοι γε ἐροίμην αὐτὸν ὅποιαν σινὰ λέγει τὴν Ἐκκλησίαν ταύτην. Εἰ μὲν γὰρ τὴν καθόλου τῶν ἐπισκόπων ἀδελφότητα, ἵστω μηδέποτε ἡμῶν τὰ σπλάγγνα κλείσασαν ἐκείνην, ἀλλ' ἀνεωγμένα μοι εἰς τὸδε ἐξαρχῆς διατηροῦσαν· οἱ πλείους

γάρ ἐμοὶ φρονούσιν ἴσα, καὶ πολλὴν αὐτῶν ὁμότητα
καταγινώσκουσι τῶν πολλῶν καὶ τῶν φόνων ἕνεκα·
εἰ δ' αὖθις καὶ τοὺς συνόντας τινὰς λέγει, πρῶτα
μὲν οὐδ' αὐτοὶ τοῖς γινομένοις πάντες ἤδονται·
ἀλλὰ τῆς ἀπάτης καὶ τῆς εἰς τὰ φαῦλα συναρπαγῆς
θρηναῖον ἑαυτοῦ· ἔπειτα, οὐδ' Ἐκκλησίαι εἰσὶν
οὗτοι· ἀλλὰ τὸ κοινὸν τῶν πεπιστευκότων ἄθροισμα
Ἐκκλησία προσηγέρουται· ὡς ὅσπερ ἐξαιρέτα οἱ
τε ἐπίσκοποι εἰσι καὶ τῶν μοναζόντων οἱ λογάδες.
Ὡν μάλιστα τὸ ἄριστον καὶ τῶν ἁρθῶν ἐχόμενον
λογισμῶν ἐμοὶ προσέγουσιν, ὡς δίκαια καὶ λυσίτα-
λόγιστα τῶν Χριστιανῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ προσηρ-
μένῳ ἑξαρχῆς καὶ πράττουσι. Οὕτε γοῦν μοι πρό-
τερον κέκλεικε τὰ σπλάγχνα ἡ Ἐκκλησία, οὕτε νῦν
ἀνοίγνυσιν, ἀλλ' αὐτὸς ἐπιτορκήσας καὶ συκοφαντή-
σας, καὶ τὸν πόλεμον κινηκῶς. ἃ πρότερον οὐκ
ἠδυνήθη διὰ τῶν πολλῶν αἱμάτων καὶ τῶν ἀνηκέ-
στων καταπράξασθαι κακῶν, τῇ ἐμῇ διαφθείραι,
τοῦτα νῦν ἐπίσης ἐκ τῶν ψευδολογιῶν τοῦ φίλου,
ἤναιξεν, ὡς φησι, τὰ σπλάγχνα, οὐχ ἵνα φιλανθρώ-
πως δέξηται (τοῦτο γὰρ ἐκ πολλοῦ διόμνος αὐτὸς
οὐκ εἰσακούμαί), ἀλλ' ἵνα καταπῆ. Ταῦτα μὲν οἶν,
εἰ καὶ τραχύτερόν πως δοκεῖ εἰρηθεῖν, συγγνώμη
τῷ πάθει. Ὡς γὰρ οὐκ πολλῶν ἀδικημάτων πι-
σθεῖνα καὶ κατέδοντας τοιαῦτα ἂν ἐξονέγκοι καὶ
πολλῶν τραχύτερα. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ τὸ ἐπιτί-
μιον φησὶν ἐμοὶ λύσειν χαριζόμενος. Κί μὲν οὖν
εἰδὼς ἃ δεῖ περὶ τῶν ἐπιτιμίων τοιαῦτα πλάττεται,
καὶ οἶεται ἑξακαθεῖν, συγγνώμη πολλὴ τὸ εἰσὼδες
ποιεῖται· εἰ δ' ἄγνοε τὴν δύναμιν ἣν ἔχει περὶ τὰ
τοιαῦτα, ὅπερ οἶμαι καὶ μάλιστα, ἐγὼ διδάξω. Τῶν
ἀνθρώπων, οἱ μὲν ἁρθῶς βιοῦσι, καὶ νόμοις προσέ-
χουσι θεοῦ, καὶ περὶ τὴν πίστιν ἀσφαλτοῖς εἰσιν· οἱ
δὲ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον. Ὅσοις οὖν ἢ ἐπιτορκῶσι ἢ φό-
νοι· ἢ τι τῶν ἀπηγορευμένων ἕτερον τολμᾶται, ἢ
περὶ τὴν πίστιν σφάλλονται δόγμασι προσέχοντες
πονηροῖς καὶ διαφθαρέτοις, οὗτοι τῆς μερίδος
ἐνυτοῦς ἡλλοτριόκατοι τοῦ Χριστοῦ. Οὐδενὴ γὰρ
κοινωνία φησὶ πρὸς αὐτούς. Οἱ ἁρμαρῆς δὲ τῶν
θεῶν θελημάτων εἰσὶν ἐκφάντορες καὶ ἀδακτικοὶ
καὶ προνοητικοὶ ἀπὸ ἀλλήλων. Πρῶτοι οὖν ἐκεῖνοι
πρὸς τὸ Πνεῦμα διδασκόμενοι, τοὺς ἀπὸ θεοῦ
κεχωρισμένους διὰ τὴν περὶ τὰ φαῦλα ἐπιμονὴν
διδάσκουσι τοὺς ἄλλους μὴ αὐτοῖς συναρπίζεσθαι,
μηδὲ πονηθεῖν, μηδὲ συνείχεσθαι, ὡς ἀπὸ θεοῦ
κεχωρισμένοι· ἢ ἢ ἐκεῖνοι ἐπιστρέφουσιν ἀπὸ
τῶν φαύλων σιγχνόμενοι τὸν χωρισμὸν, ἢ οἷτοι μὴ
βλάπτουσι· ἐκ τῆς ἐκείνων συνδιαγωγῆς. Ἐξὼν
γὰρ ἂν τις μεταλάβῃ κακίας, ἢ μετασφῶ τῆς ἀρετῆς.
ἢ ὅ· ἐκεῖνο προβάλλεται, τί οὖν ὁ Χριστὸς εἶπε·
« Ἰάντα ἕσα ἂν θήσῃτε ἀπὸ τῆς γῆς, ἔσται δεδε-
μένα ἐν τῷ ἁέρατι· ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μακαρίου
Ἰησοῦ ἀκούετε, πρὸς ὃν ἡ ἐξουσία δέδοται, Κτλ·

^a Matth. xvi, 18.

Jacobi Pontani notæ.

(78) *Vitia etiam sibi iugiter discuntur*, inquit Seneca. At virtus institutionibus, præceptis, laboribus, exercitationibusque desiderat. *Sensus enim, e cogitatione humani cordis in malum prona sunt ad*

A principio tenuisse : plures quippe eorum mecum sentiant, eosque propter bella et caedes multæ cru-
deltatis condequant. Sin autem se et satellite suos, primum quidem nec ipsi omnes approbant que fiunt, sed sese circumventos, et eodem sce-
lere implicatos deplorant. Deinde non conficiunt ipsi Ecclesiam; verum tota fidelium frequentia Ecclesia vocatur : cuius velut præcipuæ, et exi-
miæ partes sunt episcopi, et monachorum cœtus lectissimi; quorum ut quisque est optimus, et rectissime sentiens, ita maxime idem quod ego senti, ut qui Ecclesie Christiane inde ab initio æquam, et utilem me voluntate, et opere exhibeam. Non igitur mihi prius viscera clausit Ec-
clesia, neque nunc reserat; sed ipse perjurus et calumniator, et belli inventor, quod antea per
multas caedes et injurias atrocissimas efficere nequivit, ut me **GIO** interimeret, id nunc ex mendacis amici se assecuturum confusus, viscera aperit, ut aut, non ut humaniter me accipiat (hoc enim pridem ipse obsecrans non exaudior), sed ut me devoret. Hæc si aliquanto aculeatius dicta videantur, affectus meretur veniam. Animus enim pluribus pressus, et exulceratus injuriis, talia et multo etiam asperiora solet edere. Præter cætera etiam penam anathematis mihi condonaturum pollicetur. Si igitur de poenis rem tenens, ut debet, hæc fugit et me decepturam sperat, volens anti-
quam obtineant ignosco. Sin autem quid sibi in his liceat ignorat, ut equidem reor, ego ipsum docebo. Domines quidam vitam sancte, et divinis legibus convenienter institunt, atque in religione firmi, ac stabiles sunt : quidam prorsus contraria via gradiuntur. Quotcumque igitur aut libidine, aut perjurio, aut homicidio, aut alio quopiam interdicatorum se contaminant, aut in fidei doctrina errore aliquo ducentur, hi sese a Christi parte ab-
alienarunt : nulla quippe societas luci ad tenebras. Episcopi autem divine voluntatis interpretes et doctores sunt. Itaque illi primi a Spiritu docti, quidam propter pertinaciam in malo a Deo præcisi sint, alios docent; ne cum ipsis commiserantur, neque cibum simul capiant, neque ipsis, ut a Deo separatis, adhæreant : quo separatione ista puden-
facti aut resipiscant, aut alii ex eorum consuetudine nihil detrimenti accipiant : proclivius enim est a vitio quam a virtute similitudinem tra-
here (58). Quod si objiciat, quorsum igitur Christus dixit, « Omnia quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in caelis »? at sanctum Petrum ipsam audiat, cuius gratia potestas data sit. Is Clementi successori suo perspicue ita præcipit : Solves, et ligabis, quæ fas est (59). Ut

adolescuntia sua. Genesis 8.

(59) Hæc verba Cantuarzenus legit apud sanctum Clementem epistola 1, ad Jacobum fratrem Domini, non procul a principio. Rufini translatio sic habet

Christus quidem Petro absolute mandet, utpote sciens, neminem immerentem ligaturum: Petrus autem postea, a magistro ipso instinctus, certos terminos constituit. Timuit, ut videtur, ne olim morbus talis irreperet, putarentque episcopi, propter privatas querimonias, et animorum suorum perturbationes auctoritatem se habere a Deo separandi quos luberet: quod in præsens isti usum potestatis suæ nescienti accidit. Patet itaque, si quis a divina communione secludatur commoverit, etiam antequam id episcopi alijs palam faciant, a Deo abjectum, et seclusum esse: quemadmodum

GLI divo Petro Alexandrino pontifici de Ario contra Christum furente (40) prius etiam quam a sacra synodo præscinderetur, a reliquo Ecclesie corpore a Deo amputatum, et gehenna, inferorumque supplicis dignum esse, divinitus demonstratum est. Si vero nihil tale fecisse certum sit, sed eum divinis parere præceptis, quæ maxime efficiunt, ut in membris Christi numeremur, non utique ab illo separatim, si morbi aliquo turbido, et a ratione averso, episcopi illum fideliæ communitate prohibuerint. Magnam enim orbis terrarum larem, Joannes ille oris aurei, per nefas a grege suo episcoporum sententia inique depulsus, ac pluribus miseriis opertus, et anathemate percussus, de gloria sua nec hujus amisit. Verum is quidem cum Christo semper vivit, et cum eodem honoratur: qui autem illum communione multarunt, magis semetipsos a Dei gloria alienarunt, invidia, sycophantia, obtreptione, et alijs vitiosis motionibus, quibus se subjecerant vel trecentis. Ergo si ipso quidpiam hujusmodi mihi potest obijcere, quod me a Deo jure separet, proferat, ostendat, et poenam modice feram, atque ad emendationem peccatorum meorum omnem diligentiam adhibebo. Si autem sua ipsius dementia, invidia et sycophantia incitatus, quia me illi jugulandum tradere voluit, a Deo separare me statuit, videat ne in se potius quam in me gladium deflexerit. Nam

Jacobi Pontani notæ.

(narrat autem Clemens, quibus verbis ipsum sanctus Petrus sub mortem, seu martyrium suam Ecclesie astanti pro successore commendavit): *Propter quod ipsi trado a Domino mihi traditam potestatem ligandi et solvendi, ut de omnibus quibuscunque decreverit in terris, hoc decretum sit et in cælis. Ligabit enim quod oportet ligari, et solvet, quod expedit solvi, tanquam qui ad liquidam Ecclesie regulam noverit.*

(40) Historia legitur apud Sorium, tomo VI, in martyrio ejusdem sancti Petri Alexandrini episcopi, de quo scripserunt Eusebius libro IX *Historiæ ecclesiasticæ*, auctores tripartite historia, et alii. In additionibus autem Joannis Molani ad Martyrologium Usuardi sic est ad verbum: *Adversus eum (Petrum Alexandria episcopum) cognita Maximiani sententia, Arius infelix, qui ab ipso excommunicatus, et degradatus propter dogma erroris habebatur, festine perennis an ecclesiam, obsecrans ut pro eodem et populus apud episcopum intercederet, putans quod post excessum eius ipse leparetur episcopus. Quibus sanctus episcopus cum magno suspirio*

A μεντι τῶν διαδόχῳ παραγγέλλοντος διαφρήτην, ὅτι Ἀύσαις ἢ προσήκον, ὁμοίως καὶ ἑτέροις ὡς τὸν μὲν Χριστὸν πρὸς ἐκείνῳ ἀπολύτως εἰπεῖν τὸν λόγον, εἰδὸτα ἄκρῆως ὡς οὐδὲν εἶσαι τῶν ἀξίων μὴ δεδῶσθαι. Πέτρον δὲ ἀθήεις παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου ἐμπνεόμενον, καὶ τὸν διορισμὸν προσθεῖναι τοῦ ὅσα δεῖ, ἡλεσάντα, ὡς εἶπκε, μὴ ὑστερὸν παρὰ ἢ τοιαύτη ἐπιστάθη νόσος, καὶ νομίωσιν οἱ ἀρχιερεῖς ἐφρουσίαν ἔχειν χωρίζων ὡς ἂν ἐθέλωσιν ἀπὸ Θεοῦ ἰδίῳν ἕνα καὶ ἐγκλημάτων καὶ παθῶν. ὃ γὰρ πῶν πέπονθα καὶ οὕτως τὴν οἰκείαν ἀγνοήσας δύναμιν. Δῆλον οὖν ὡς, ἔν τισι ἀξία πατὴ χωρισμοῦ Θεοῦ, καὶ πρὶν ποῦς ἀρχιερέας φανερὰν ποιῶν τοῖς ἄλλοις, ἐκείνος ἀπὸ Θεοῦ κεχώρισται, ὡς παρ τῷ τῆς Ἀλεξανδρείων ἡγουμένῳ Ἐκκλησιαστικῆς Πέτρῳ τῷ μακαρίῳ Ἄρειος ὁ κατὰ Χριστοῦ μανείς καὶ πρὸ τῆς συνόδου τῆς ἐσρα: καὶ τῆς ἐκτομῆς τοῦ λοιποῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς σώματος ἐκτεταμημένος παρὰ Θεοῦ ἀπεκαλύφθη, καὶ γέννησε ἄξιος καὶ τῆς ἐν ἔξου καταδίκης: ἂν τε μὴδὲν τοιοῦτον εἰργασμένος φαίνεται, ἀλλὰ νόμοις Θεοῦ προσέχων καὶ ταῖς ἐντολαῖς, οἱ μέγιστα μέλος εἶναι Χριστοῦ ποιοῦσιν, οὐκ ἂν ἀπ' ἐκείνου χωρισθεῖν, ἂν κάθους ἕνα καὶ ἰδίῳ ἀρχιερεῖς χωρίζωσιν. Ὁ γὰρ μέγας λαμπτήρ τῆς οἰκουμένης Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν, τῆς ποίμνης ὁδῶν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων ἀπελαθίς, καὶ πολλοῖς κακοῖς προσομιλήσας, καὶ ἀφορισμῶ καὶ ἀνοθέματι ὑποβλήθεις, οὐδὲν ἀπέδρα τῆς δόξης: ἀλλ' ἐκείνος μὲν εἰς ἀεὶ Χριστῷ συνέσσει συνδυασόμενος: οἱ ἐκτεταμῶτες δὲ μᾶλλον ἑαυτοῦς τῆς ἐξέτης ἠλλοτριώσαν τοῦ Θεοῦ, φθόνῳ, καὶ συκοφαντίᾳ, καὶ διαβολῇ, καὶ μυρίαις ἄλλοις πάθεσιν ἐκδότους ἑαυτοῦς πεποιημένους. Εἰ μὲν οὖν εἰ καὶ αὐτὸς ἐμοῦ τοιοῦτον ἔχει κατηγορεῖν οἷον εἶναι ἀξίων ἀπὸ Θεοῦ χωρίζων, λεγέτω, καὶ δεικνύτω, καὶ τὴν τε ἐπιείμησιν οἷσω πρῶτος, καὶ πρὸς τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἐπιανόρθωσιν πᾶσαν ἐπιδείξομαι σπουδὴν εἰδ' οἰκείας ἀβουλίας ἕνα καὶ φθόνου, καὶ συκοφαντίας, ὅτι μὴ παρέσχον καταστράπτων ἑμαυτὸν, ἀπὸ Θεοῦ χωρίζων ἔγω, σκοπεῖται μὴ εἰδ' ἐμοῦ μᾶλλον ἢ ἐαυ-

Respondit, quia jura Arius Deo mortuus, a facie Dei projectus esset. Et apprehendens duos presbyteros de turba seorsum, ait illis: Ego, nisi peccator sum, tamen acio me celesti vocatione ad agendum martyrii vocatum. Vos proxi martyrium meum sedens et episcopatum meum consentiri estis. Et tu quidem prior Achilla, post te vero alexander. In hac enim hora nascis, et vobis latum de Ario apertam, cum solemnem consuetudine Deo sacrificium orationum consummassem, ecce subito apparuit mihi Christus Dominus, indutus colobio candido, quod consciatum a summitate usque deorsum, circumgebatur circa pectus, quedammodo cooperiens nuditatem suam. Quem ut vidi, ait: Quid est, Domine, quod video tunicam tuam scissam a summitate usque deorsum? Qui dixit, Arius hoc fecit, qui separavit a me populum hæreticitatis meæ, comparatum sanguine meo. Precipio nunc, et moneo, ne eam recipias in communionem, nec rogantibus his qui venturi sunt ad te, quos ille dirlexerit. Hæc quæ tibi manifestavi, duobus presbyteris tu nota facies, ut ipsi proxi te cum anathematizante abjiciant, ne populus illius errore decipiatur.

τοῦ τὸ ξίφος ὤθησαν. Οὐ γὰρ Διονύσιος ὁ μέγας ἔπεισθαι φησὶ τὸ θεῖον ταῖς πρῶτολογαῖς τῶν ἀρχιερέων ὄρμαϊς. Εἰ δὲ τις θεῖον εἶναι λέγοι, καὶν ἄπὸς ποτὲ εἴχε τὰ τοῦ πράγματος, φροντίδος ἀξίαν ἡγήσασθαι τὴν ἐπιτίμησιν, καὶ περὶ τὴν διάλυσιν σπουδῆν πολλὴν εἰσπνεύσειν, ἀλλ' ἐμοὶ καὶ τούτῳ τῶν θεόντων παραλέλειπται οὐδέν· ἀλλὰ πολλὰ πολλὰκις περὶ τῶν τοιούτων δεηθέντι, οὐδὲν οὐδέπω οὔτε πρότερον οὔτε νῦν ἐπιεικῶς ἐλέχθη. Ἵς μὲν οὖν εὐθὺς ἐξαρχῆς ἐγὼ τε τὰ δίκαια εἰκόμην, καὶ τὰ κοινῇ λυσιτελοῦντα ἐπραττον, καὶ οὗτοι πολλὰς σφοδραντίας καὶ διαβολὰς πλοσάμενοι τὸν πόλεμον κακωήκασι, καὶ πολλὰ Ῥωμαίους εἰργάσαντο κακῶ, μᾶλλον δὲ συμπάντων αἴτιοι κατέστησαν, τὰ μὲν αὐτοχειρία παποιχότες αὐτοὶ, τὰ δ' ἐμὲ ἀναγκάζοντες οὐκ ἐθέλοντα, μάλιστα ἂν τις ἐκ τῶν εἰρημένων σφειδέστατα κριτίδοι. Ὅτι δὲ καὶ νῦν οὐ τὴν εἰρήνην ἡρημένοι, οὐδ' ἐλεῶν τινα λαβόντες τῶν πιπτόντων καθημέραν, ἀλλ' ἐμὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὑποχειρίων λαβεῖν βουλόμενοι, καὶ τὴν οὐκ ἄσπασαν αὐτοῖς Ῥωμαίων ἀρχὴν ἔχειν (τοῦτο γὰρ αὐτοῖς σπουδάζεται περὶ πλείστον, ἑτέραν δὲ οὐδέν), τὴν πρῶτον ταυτηνὴν πεποιήναι, ἐκ τῶν πρῶτον ἐπιεικῶν αὐτῶν ἔθλων. Εἰ γὰρ τι ἐπιεικῶς καὶ λυσιτελῶς ἐνεόθουν τῷ κοινῷ, οὐκ ἂν οὕτως ἐκείνῳ τῷ σφοδραντῆ καὶ ἀεὶ καταφρονημένῳ βῆσται πειθόμενοι ὑπάγειν ἐπεχειροῦν ἑαυτοῖς, καὶ καταδουλοῦν ἐμὲ· ὅς αἱ μὴ τι ἄλλο, εἰ μὴ τὸ γούν ἐπὶ ποσοῦτον χρόνον τὰ Ῥωμαίων διαίκεῖν, βέλτερον ἂν ταῖς πράγμασι χρησιμῆν καὶ λυσιτελέστερον αὐτῶν. Πικρὴν γὰρ μὲν οὖν καὶ τοῖς ἄλλοις οὐδενὸς ἐμέλησεν ἑτέρου, ἢ ὁ προῦθεντο ἐξαρχῆς εὐθὺς, τὸ διαφθεῖρειν ἐμὲ καὶ ποιεῖν ἐκ μέσου, ἐν ἄρχῆν ἀδεῶς ἔχουσιν αὐτοί. Ἐγὼ δὲ τοῦ κοινῇ λυσιτελοῦντος ἕνεκα ὡσπερ καὶ ἀεὶ καὶ βούλομαι τὰ καὶ περὶ πλείστον ἄγω τὴν εἰρήνην, εἰ γε βούλοιντο καὶ αὐτοὶ τῶν κλεσμάτων καὶ φευδολογῶν ἀποστάντες παρακωμωμένῳ διαλύσεις τίθεσθαι. Εἰ δ' αὖθις αὐτοὶ τὴν πόλεμον κινεῖν, μὴ ἐμοὶ τὰ ἐσόμενα κακὰ ἐκ τοῦ πολέμου προσλογίζεσθαι, ἀλλ' ἑαυτοῖς, πολλῶν τῶν προῦπηργμένων θεινότερα, ὡς ὄρω, ἐσόμενα. Ἐκείνοι μὲν γὰρ Μυσιῖς καὶ Τριβυλλοῖς πόλεις καὶ χώρας καταπρωόμενοι συμμάχους ἐποίησαντο, οἷς ἐπ' ἐμὲ διανοοῦνται χρῆσθαι· οἷς ἀνθίστασθαι οὐκ ἂν δυναίμην μετὰ Ῥωμαίων τῶν πρῶτων· λείπεται δὲ καμὲ συμμάχων ἑαυτῷ πορίζειν, ἢ τοῖς πολέμοισιν ἀντιστήσεται καὶ διαφθερεῖ. Οὐ γὰρ ἐκόν εἶναι πρόξομαι τὴν ἐμαυτοῦ καὶ τῶν συνόντων σιωτήριαν. Αὕτη δὲ οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν παρίσταται ἢ ἐξ Ἀσίας Περσικῆ· οἱ Βάρβαροι τε ἕντες καὶ ἀπειραντίως ἡμῖν περὶ τὸ σέβας διακείμενοι, οὐδαμῶν φειδῶν ποιήσουσιν τῶν ἐμπιπτόντων ταῖς χερσίν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀποκτενοῦσι, τοὺς δὲ ἐπὶ δουλείᾳ ἀποδοῦσιν. Εἰ μὲν τινα τῶν μελλόντων διαφθεῖρεσθαι ἔλεον λαβόντες πρὸς τὴν εἰρήνην ἐθέλωσι χωρεῖν, καὶ μάλιστα βουλοίμην ἂν, καὶ ἐν ἡμέραις πεντεκαίδεκα πεμπέτωσαν τοὺς ἀρούνας, ὅτι διελεύεσθαι συνέθαντο, ὡς ἂν πέμψαι καὶ γὰρ κωλύσει τοὺς Βαρβάρους μὴ περὶ αὐθῆσαι πρὸς τὴν Θράκην· παρασκευασμένοι γὰρ εἰσιν. Ὑστερον δὲ ἐπ'

ut præclare scriptum exstat apud magnum Dionysium, divinum nomen cum ratione pugnantem episcoporum affectiones non sequitur. Si quis occurrat, ut ut se res habeat, non esse parvi pendendam illam penam ecclesiasticam, sed ut ea solvare, multum in eo studii ponendum, ais, etiam in hoc meorum parvum nihil prætermisisse: sed scire, et impense id erantem, nullam unquam hucusque responsam ex sequo et bono impetrasse. Quænam inmodum igitur ego inde usque a principio a justitia non deflexim, et quæ ad commune emolumentum spectarent fecerim, isti vero sycophantibus, et obreclationibus tam crebris bellum conflagaverim, Romanosque malis plurimis involverim, imo vero malorum omnium fontes, et radices fuerim, et alia quidem per se intulerim, alia me inferre coegerim, ex dictis perspicere facillimum est. Quod autem nunc quoque haud pacem cupiant, nec quotidie perentium misericordia tangantur: sed me præter cæteras injurias in potestatem redigere desiderant ut ipsi in totum imperium Romanum dominentur (hæc enim **612** etiam atque etiam contentent: nec alia de causa hanc legationem instituerunt) ex his quæ postulant planum evadit. Nam si quid moderatum, et reipublicæ fructuosum meditantur, non tam prompte illi vanissimo criminatori obsequentes, me sibi subicere, atque ut servum subjugare tentavissent: qui si non aliud, certe quidem quod tandem rem Romanam administravi, melius, et utilius quam ipsi hoc munus obirent. Patriarchæ igitur, et sociis nihil aliud in animo fuit, quam quod sibi a principio proposuerunt, me nimirum hac luce privare, quo ipsi securitas imperare queant. Ast ego boni communis gratia, quod spectavi semper, pacis sum percupidus, eamque facio maximam: si modo et ipsa a signentis, et mendacis præfecti cubiculi recedentes, eam complecti velint. Si bellum instaurarint, ne mihi emersura inde mala præcedentibus, ut auguror, longe graviora, sed sibi tribuant: quando ipsi Mæsis et Triballis urbes et regiones quasi prædæm objecerunt, et adversum me auxiliares asciverunt: quibus quia resistere cum Romanis quos ducere non valeo, superest ut et mihi auxilia ad hostes meos debellandos firma comparem; nolo quippe meam, meorumque salutem prædere. Ea vero auxilia non aliunde quam Persarum ex Asia suppeditabunt: qui et Barbari, et sacrorum cultu nobis dissimiles, obvitiis non parcent, sed alios quidem trucidabunt, alios in servitutem vendent. Quare si peritorum miseratione commoti, ad pacem dare se volent, id ego quoque summo opere, vehementerque velim, et diebus quindecim mittant, qui me de consensu illorum super hæc re certioreni faciat: ut ipso similiter mittam, Barbarosque jam paratos, in Thraciam transmittere ne sinam. De conditionibus postea inter nos conveniet. Sin renovare bellum molent, ac nihil responderent, equidem post diem præsitatum

quod in rem meam siet, nihil omittam : Deum hominesque testatus, me ad arma ingratis redire, et imminentium cladum, quod ad me attinet, nullius causam esse : ipsi vero saltem urbibus suis caveant, ne a Barbaris penitus conquassentur, quarum calamitas non minus quam mearum mihi curæ ac sollicitudini est. Hæc ubi imperator legatis super criminationibus patriarchæ respondit, ad eundem, et alioâ de iisdem rebus litteras dedit, ac Joannem Chrysobergem una cum legatis ad imperatricem misit.

Ὑπὲρ ἐμέ. Τοιαύτην ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς πρέσβεις θέμενος. Ἐπειτα γράψας καὶ τὰ ἴσα πρὸς τὴν πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ Χρυσοβέργην τὸν Ἰωάννην συνεξέπεμπεν αὐτοὺς εἰς βασιλίδα πρεσβευτήν.

CAPUT LXXV.

613 Legati Pheræi veniam et opem flagitant, consilio Triballurum principum. Documentum inconstantis fortitudo Pheræi. Legatos recreat imperator humanissimus. Byzantinos legatos illorum exemplo terret, imperium defendi non posse per inductionem docet. Contra legatorum affirmationem imperatrix sui juris non esse ostenditur. Bona cum spe dimittuntur Pheræi et a Bomyzili militibus spoliantur. Chrysobergis legati constantia in arcubus reticendis. Cavella deditur. Iterum rursus per ministrum imperatrici rogatur.

Legati Didymoticho nondum excesserant, cum alii Pheris superveniunt, qui ante omnia veniam sceleris sui imperatorem rogant, quod non solum meliora consulenti non paruisent, sed insuper legatum ejus mactavissent. Deinde miserias, in quas stultitia sua præcipitassent, tragice commemorant : opem flagitant, quam nisi ab ipso consequantur, funditus perituros. Etenim postquam inde discesserit, Cralem ipsos cluxisse, regionemque ferro, et igni hostiliter devastasse : urbem contingentem, ac longinqua obsidione ad eam alimenterum penuriam redegisso, ut jam periculam sit, ne fame ad extremum consumpti intereant (41). Ita Pheræi medio jam in discrimine vix tandem quod expediret videbant : malo enim accepto stultus sapit (42). Et scitum fecerant, ut in Cantacuzeni ditionem se conferrent : utpote Crale ob amicitiam, qua cum illo devinctus esset, obsidionem laxaturo ; id quod est factum. Nam ut ei tanquam imperatori sanctum acclamarent, ejusque in sacris meminerunt, Crales inducias aliquantas fecit, et nonnihil ab urbe recedens, castra posuit. Quicumque vero de Triballis proceribus imperatori bene volebant, Pheræos monebant, ut quam citissime eum adirent, præfectumque ab eo acciperent : sic namque Cralem omnimodis obsidionem soluturum. Veniant Pheræi, et flentes imperatorem obsecrant, ut præfecto dato, periculo eos liberet. Imperator humanitas

οἷς τισιν ἡ εἰρήνη ἔσται, θεόμαθα συμβάλλει πρὸς ἀλλήλους. Εἰ δ' αὖθις φηρισάμενοι πολέμειν μηδὲν ἀπεκρινούσιν πλέον, ἐγὼ μὲν μετὰ τὴν πρεσβυλίαν οὐδενὸς ὄν ἔγνωκα λυσιτελεῖν ἐραυτῶ ἀφίξομαι, καὶ θεὸν μαρτυρούμενος καὶ ἀνθρώπους, ὡς ἀκὼν εἰς τὸν πόλεμον χωρῶ, καὶ τῶν ἐσθρέμων κακῶν οὐδενὸς τόγε εἰς ἐμὲ ἤκον αἰτίος εἶμι· αὐτοὶ δ' εἰ μὴ τι ἄλλο, τῶν γούν πόλεων πρόνοιάν τινα ποιείσθωσαν τῶν αὐτοῖς προσεχουσίων, ἵνα μὴ παντάπασιν διαφθρῶσιν ὑπὸ τῶν Περσῶν· τὴν γὰρ ἐκαίθων συμφορὰν ἐν τοσαύτῃ φρονεῖδι τίθεται, ἔσθην καὶ τῶν

ὑπὲρ ὄν ὁ πατριάρχης κατηγορεῖ τὴν ἀπολογία θέμενος. Ἐπειτα γράψας καὶ τὰ ἴσα πρὸς τὴν πατριάρχην καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ Χρυσοβέργην τὸν Ἰωάννην συνεξέπεμπεν αὐτοὺς εἰς βασιλίδα πρεσβευτήν.

Ἐτι δ' ἐν Διδυμοτείχῳ τῶν πρέσβων διατριβόντων, ἤκον ἐκ Φερῶν πρὸς βασιλέα πρεσβεύειν, πρῶτα μὲν παραιτούμενοι ἐφ' οἷς πρὸς αὐτὸν ἠγνωμονήκασι, μὴ μόνον οὐ πειθόμενοι τὰ βελτίω συμβουλεύοντι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἤκοντα παρ' αὐτοῦ πρεσβευτὴν ἀπεκτονέτες· ἔπειτα δὲ καὶ τὰς συμφορὰς ἐξετραγώδουν αἷς περιπεπτώκασιν ἐξ ἀθουλίας· καὶ ἐδέοντο σφίσι βοήθειν, ὡς εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ τινος ἐπικουρίας τάχισιν, ἀρθεὶν ἀπολούμενοι. Μετὰ γὰρ τὴν βασιλείας ἐκαίθων ἀναχώρησιν, περιπρωτοπεδαιυτάμενος ὁ Κράλης, τὴν μὲν χώραν ἔταρε καὶ ἐδήρωσε κατὰ κράτος· τὴν πόλιν δὲ εἰς τοσοῦτον ἤγαγεν ἀπυρίας πολιορκῶν ἐπὶ συχνόν τινα χρόνον ἐφεξῆς, ὡς κινδυνεύειν ἤδη παρακλίωμα λιμοῦ γενέσθαι. Φεραῖοι δὲ ἐν χρόνῳ κινδύνου ἤδη καθεστῶτες, μόλις τὰ λυσιτελεῦντα συνεώρουν. Παθὼν γὰρ νῆπιος ἔγνω, καὶ ἐπεψηφίσαντο Καντακουζηνῶ τῷ βασιλεῖ προσχωρεῖν, ὡς τῆς εἰς ἐκαίθων φιλίας ἀνήκοντα Κράλην τὴν πολιορκίαν· ὅπερ καὶ ἐγένετο. Μετὰ γὰρ τὴν βασιλείας εὐφημίαν καὶ τὴν μνήμην τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνακωχὴν τινα παρέσχετο ὁ Κράλης τοῦ πολέμου, καὶ οὐ πολὺ τῆς πόλεως ἀπυρίας ἔσπρωτοπεδαιυτάτο ἐλθῶν. Ἦσαν δὲ βασιλέω, ἦσαν φίλοι τῶν ἐν τέλει Τριβαλλῶν, συνεβούλευον Φεραίοις τάχιστα ἐλθόντας πρὸς ἐκαίθων ἄρχοντα τῆ πόλει δέχεσθαι, ὡς ἀφεξομένου παντάπασιν τοῦ Κράλη, εἰ τοιαῦτα γένετο. Τοῦτου μὲν οὖν ἕνεκα ἤκον αἱ Φεραῖοι, καὶ ἐδέοντο βασιλέω βαδαικρομένοι πέμπειν σφίσιν ἀρχόντα, καὶ ἀπαλλάττειν τοῦ κινδύνου. Βασιλεὺς δὲ

Jacobi Ρουθαιῖ νότα.

(41) Proterptus quod sumptus supervacuos, et inutilem impensam significat παρακλίωμα. exprimitur etiam a Βαδίο ἀδύτημα, et velut appropinquat impensa deservente, citaturque illud Βαδίου, νότος ποδῶν, καὶ πόματος εὐφροσύνη, νότος παρακλίωματα, que obiter a nobis consumuntur, qui alios effectos habent. Felis enim hominem torrens una etiam decorem et colorem delet. Sensus igitur Græcorum verborum, et loci totius est, periculum esse, ne ad mala vastationis etiam fa-

mes, tanquam ἀδύτημα, accedat : et quidem tanta, ut ea penitus contabescant, et extingant. Ne famas quoque mortem eorum corporibus, ut telegas malis appendicem adficiat.

(42) Παθὼν δὲ τὸ νῆπιος ἔγνω, ex Hesiodo. Homerus pene iisdem verbis, βελθὼν δὲ τὸ νῆπιος ἔγνω. Vide Ulpian. Factum stultus cognoscit ; et quod continenter sequitur, malo accepto stultus sapit.

τό τε ἄστατον τῆς τῶν ἀνθρώπων τύχης συνορῶν (οἱ γὰρ πρὶν μεγάλα φουσῶντες, καὶ οὐδ' ἄκροισι ὡς δεχόμενοι τὴν ἐπὶ βασιλεῖ δουλείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρεσβευτὴν ὁμῶς καὶ ἀπανθρώπως κατατερόντες, καὶ πολλὴν ἐπιδειξάμενοι ἀυθάδειαν καὶ θρασύτητα, νῦν ἤκουσι ταπεινὸν καὶ δεδακρυμένον ὑπὸ μεγάλων πιεσθέντες συμφορῶν καὶ δεόμενοι ἐκεῖνα, ἃ εἰ τότε αὐτοῦ συμβουλεύοντος ἐπέσθοντο, οὐκ ἂν εἰς τοιαύτας κατέστησαν ἀνάγκας)· Ἐπειτα ἐνοῶν καὶ οἷας πόλειως πάντα ἀρίστης ἢ Ῥωμαίων ἡγεμονία ἀποστερεῖσθαι μέλλει, ἐδάκρυσε μὲν ἐπὶ μικρὸν· εἶτα ἐχρημάτισε τοῖς πρέσβεις, καὶ τῶν τε ἡμαρτημένων παρείχετο συγγνώμην, καὶ χρηστότερα ἐλπίζειν ὑπέτιθει, ὡς πᾶν ὄτιον ὑπὲρ αὐτῶν ποιήσων. Ἐκείνους μὲν οὖν οὕτως ἐψυχαγωγῶν λόγους ἐκ τῆς πολλῆς ἀθυρίας ἀνακτώμενος. Τοὺς ἐκ Βοζαντίου δὲ αὐθις πρόσθεις μετακχλεσάμενος, Ὁρᾶτε, εἶπεν, οἷων συμφορῶν αἰτίας Ῥωμαίους ὁ πόλεμος κατέστη; τὰς γὰρ ἐσπερίους ἤδη πάσας πόλεις ἐποίησαντο ὑφ' αὐτοῖς οἱ Τριβαλοί. Δέδοικα δὲ μὴ τούτου μηχανομένου, καὶ Μακεδονίας ἀρξῶσι παντάπασιν. Ἦδη γὰρ οὐκ ὀλίγας ἔχουσι. Φαραῖοι δὲ, ὡσπερ ἤκούσατε παρὰ τῶν πρέσβειων, εἰ μὴ τινος παρ' ἡμῶν ἐπικουρίας τῶν αἰσιν, οὐκ ἂν ἔτι πρὸς τὴν πόλεμον ἀντέχειν δύναιτο, λιμῶ καὶ πλιτοκίᾳ πιεσθέντες. Ἐξέστιν οὖν ἡμῶν ἤδη τὸ τοῦ πολέμου κέρδος συνορῶν. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν θαυμάζω, ὅθεν οἴεσθε δύνασθαι βασιλείαν ἔχειν, τῶν συγχόντων αὐτὴν εὐποροῦντες οὐδενός. Οὕτε γὰρ ἔστιν ἐν ὑμῖν, ὅς ἂν τῶν ἄλλων ἀρχειν δύναιτο, καὶ κέρνοιαν ποιῆσθαι τῶν κοινῶν, εἰ μὴ πού γε φαίτε παρακοιμώμενον. Οὕτε γὰρ βασιλεὺς διὰ τὴν ἡλικίαν τὴν Ῥωμαίων ἀγειν δύναιται ἀρχὴν, ἢ τε βασιλεὺς ἢ τούτου μήτηρ οὐ διὰ τὴν γυναικαίαν ἀσθένειαν μόνον, οὐ γὰρ ἂν ἐξαρκαίῃ πρὸς τοσοῦτον πραγμάτων ὄγκον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν ἐξουσίαν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων περιηροῦσθαι, ὡσπερ ἐν φρουρᾷ διάγει τοῖς βασιλεῦσι, ὀλίγον ἀποδίδουσι τῶν ἐν δεσποτησίῳ διαδόντων. Τί γὰρ ἐκείνων διενένοχεν, εἰ μηδὲν μήτε βουλεύσασθαι, μήτε κρᾶξαι τῶν δεόντων δύναιτο, ἀλλὰ τοῖς ἐψηρισμένοις ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐπιθεῖσθαι ἀνάγκην ἔχει; Τὰς τε πόλεις ἀπολολέκατε, τὰς μὲν αὐτοῖς Μυσοῖς παραδεδωκότας, ἔν' ἔχοι τε συμμάχους ἐπ' ἐμῆ, τῶν δ' ὑπὸ Τριβαλοῖς δεδωλωμένων. Καὶ εἰ λειπόμεναι δὲ, ἔτι πρὸς ἐμῆ τε καὶ ὑμῶν διηρημένοι, τὰ μὲν αὐτὰ ἐφ' ἑαυταῖς στασιάζουσαι καὶ διαφθιρόμεναι, τὰ δ' ὑφ' ἡμῶν ἐξουσίαν πολιτοκούμεναι καὶ ἐξαιουραποδιδόμεναι, καὶ τὰ δεινότατα ὑπομένουσαι, εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν ἤλασαν, καὶ ὀλίγου ἀποδίδουσι τῶν ὑπὸ πολέμοις γονομένων. Χρημάτων τε πόρος οὐδαμῶθεν· τὰ τε γὰρ ἀποκεῖμενα ἀνάλωται, καὶ τὰ κειμήλια ἀποδίδουσι βασιλικὰ εἰς τοῖς καλοῖς ὁποσίουσι, ὅθεν ἄλλοις αὐθιμίᾳ περιήνετα. (ὡς γὰρ

A fortune mutabilitatem perpendens (qui enim prius superbia inflati, nec verbum audire de subjectione sustinuerant, quin etiam legatum crudeliter, inmaniterque dissecuerant, et se perquam contumaces, ac praesidentes ostenderant, **614** ii nunc humiles, et perfusi lacrymis, pressi calamitatibus veniebant, et illa petebant, in quibus si tunc utiliter suadenti obtemperassent, in tam acerbos casus nunquam incidissent), deinde considerans qualem urbem, nempe modis omnibus praestantissimam, Romanum imperium amitteret, continere lacrymas non potuit. Tum legatis respondens, veniam commissorum dedit, bonoque animo esse iussit, se eorum causa facturum omnia. Istiusmodi verbis eos deliniebat, et ex magnis anguribus ac desperatione recreabat; iterumque Byzantinos legatos accersens: Videtis, inquit, quis aerumnas Romanis bellum hoc generarit? occidentales enim urbes universas suae ditioris ac potestatis Triballi fecerunt; timeo, ne etiam tota Macedonia potiantur, cujus oppida in praesens non pauca obtinent. At Pheraei, quod ex ore legatorum percepistis, a fame et hoste simul obsessi, nisi a nobis succurratur, diutius se tueri non poterunt. Licet igitur jam, quantum lucri e bello factum sit, discere. Equidem miror unde putetis posse vos imperium retinere, cum qui ipsum defendat, et conservet, habeatis neminem; neque enim inter vos est, qui praesesse aliis, et communi providere sciat, nisi fortasse praefectum cubiculi nominetis. Nam nec imperator propter impobertem aetatem Romanum principatum rexerit - et Augusta ejus mater non solum propter feminam imbecillitatem tante rerum tolli sustinenda impar est, sed etiam potestate ab archontibus spoliata, in palatio non secus atque in custodia manet, parumque ab his differt, qui in carcere visitant. Quid enim differat, amabo, si ei nihil neque consultare, neque agere quod opus sit conceditur, sed illorum decreta probare et sequi cogitur? Urbes autem perdidistis; nam alias ipsi Moesis praetium societatis contra me didistis, alias Triballi subegerunt, reliquis inter me vosque divisis, earum partium intestinis agitantur discordiis, et sibi met exitio sunt; partim a nobis foris obsessae, jugum accipere coactae, gravissimisque attritae incommodis, in extremas difficultates conjectae sunt: nec alia fere conditione sunt, quam si ab hostibus subjugatae forent. Pecuniae facultas nulla. Nam et avarium est exinanitum; et thesauri absumpti, ornamentaque imperatoria divendita (45), et in egregias istas classes, unde nulla rediit utilitas, impensa sunt (de nostra enim tam immensa pecunia taceo) **615** et

Jacobi Pontani notæ.

(45) Κειμήλια βασιλικὰ, quae ab imperatoribus in thesauris reponuntur, peculiaris quaedam, ut sunt gemmae, et quae Germanico-latini vocant elenoma. Dicuntur nem ἐπίσημα, vel σύμβολα. Sic Graeciae praetor, quem Leucianus saepe producit, ait, recepta Constantinopoli venisse in manus

Graeco um imperatoria Balduini II symbœia, quae quidem haec fuerint: Calyptra, formæ Latine usitatae, et unionibus distincta, cum lapillo rubri coloris in vertice capitis; calceamenta cœcco tineta; gladius, vagina de cœccinei coloris serico facta, vestitus.

publica vectigalia vastata regione defecerunt. Adde nunc, quod opulenti, et imperatoris deluncti in gubernando administrati, alii quod mihi vellent, pecuniis spoliati, et variis antea vexati modis, nunc carceres incolant: alii quoniam cernentes quantum vim incommodorum hoc bellum esset pariturum (quanquam ejusdem primarii auctores iidem ipsi fuissent) pacis mentionem intulissent, domi nunc, jussu præfecti cubiculi sedent, quod et prostratori modo contigisse intelligo; et pars exercitus, quæ mihi favore visa est, periit; altera pars, ut suspecta, contemnitur; quæ restat, modica est. Unde igitur, quæso, imperium constitutis ac firmabitis, cum quod vos tueri ac servare possit nihil habeatis? Quæ omnia et vos ponderare, et imperatrici, ac patriarchæ, cæterisque nuntiare, communiterque pacem decernere, nec insano consilio etiam parvas istas principatus Romani reliquias disperdere oportet. Cum legati in uno tantum contradixissent, affirmassentque, imperatricem non ut ei renunciatum esset, ab archontum judicio ac sententia pendere: sed per se esse rerum dominam, quæque sibi viderentur, ea facere, omnibus ei accurate obedientibus: At ego, inquit, nisi liquidissime scivissem quid dicerem, nihil frustra temereque protulissem. Quod si vos ignoratis, rei periculum faciam. Chrysobergi enim legato meo committam, quæ solus soli imperatrici indicet, quod et alias consuevi. Si ea facere ab ipsis archontibus permittetur, certum erit, licere ei quæ velit. Sin ad se referri jusserint, non alia probatio requiretur, qua me verum de illa dixisse cognoscatis. Hæc ioculus, simul cum illis Chrysobergem mittit, diebus quindecim ad deliberandum præfinitis; deinde Pheris præfectum designat, et Craiem per oratores foederis juramentorumque admonet; se ea servare docet, ipse se violet, rogat: sed a Pheræorum jam sibi deditorum oppugnatione desinat, et bello attenuatis, pro eo ac possit, opituletur: Pheræos spona bona implet, dum se brevi ad eos venturum, et quatenus indigeant, iis consulturum spondet. Atque cum hæc sponsione et illos legatos dimittit. Momitzili autem milites abeuntibus occurrentes, partem eorum ceperunt, ac rebus ablatis postea nudos dimiserunt: pars altera omnibus relictis impedimentis, cum vix effugisset, ad imperatorem reversa est. **616** Qui majorem in modum irascens, quod orbis periculum videbat, quomodo injuriam maximam a Momitzilo persecueretur quærebat. Byzantini legati ad Augustam reversi, archontibus legationem renuntiarunt, atque etiam litteras patriarchæ reddiderunt. Qui se felici quem sperabant successu frustratos doluerunt. Chrysobergem porro advocatum interrogarunt, si quos nuntios ferret. Respondit ille, de communi eorum legatione non plus habere se quod nuntiaret, quam in litteris positum esset: separatim habere, quæ imperatrici dicat, quæ jussus sit soli, necnunc alio præsentem dicere. Illi instant, ut sibi ea arcana detegat: et

τὰ ἡμέτερα τσαῦτα ὄντα λέγειν, καὶ εἰ πρόσδοι ἐκλειοίπαι τῶν κοινῶν τῆς χώρας διεσθαρμένης. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ οἱ μέγα δυνάμενοι καὶ βασιλεῖ συμπράττοντες πρὸς τὴν ἀρχὴν, οἱ μὲν, διὰ τὴν εἰς ἐμὲ εὐνοίαν χρημάτων ἀποστερηθέντας, καὶ πρὸς πείραν πολλῶν πρότερον κακῶν ἐλθόντες, νῦν οἰκῶσι δεσποτήρια· οἱ δ' ὅτι ἐμνήσθησαν εἰρήνης, ὀρώντες οἱ κακῶν ὁ πόλεμος χερῆσει, καίτοι γε κάκεινοι τοῦτου αἰτιώτατοι γεγεννημένοι, ἄπρακτοι κάθηνται ἐν ταῖς οἰκίαις, οὕτω προστεταγμένον ὑπὸ πικρακωμωμένου· ὡς περ ἀκούω καὶ πρωτοστράταρα τὸν Συναδῶν πεπονθέναι νῦν. Καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, ἡ μὲν διέσθαρτο δοκοῦσα εὐνοσίᾳ ἐμοί, ἡ δὲ ὑποπτουμένη ἀμελεῖται. Τὸ λειπόμενον δὲ ὀλίγον. Πόθεν οὖν αἰεσθε τὴν ἀρχὴν συστήσεσθαι ὑμῖν μηδὲν ἔχοντες τῶν σώζειν δυναμένων; Ἄ πάντα χρὴ καὶ ὑμᾶς σκεψαμένους, καὶ βασιλίδι, καὶ πατριάρχῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπαγγέλλοντας, τὴν εἰρήνην ψήφισασθαι κεινῇ, καὶ μὴ διὰ κακοβουλίαν καὶ τὰ μικρὰ λείψανα ταῦτα, ἃ τῆς Ῥωμαίων ὑπολείλειπται ἡγεμονίας, διαφθεῖραι. Τῶν πρέσβεων δὲ, πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀντειπόντων τῶν εἰρημένων, ἡ ὅτι ἡ βασιλὶς οὐχ ὡς περ ἤγγελλε αὐτῷ, τοῖς βουλευμασι τῶν ἀρχόντων ἐπεσθαι ἀνάγκην ἔχει, ἀλλ' αὐτῇ τῶν πραγμάτων οὕσα κυρία, τὰ δοκοῦντα πράττει, πάντων δουλευόντων ἀκριδῶς, οὐδὲν ἂν εἶπεν εἰκῆ καὶ μάτην ἐξενήνεκτο παρ' ἐμοῦ, εἰ μὴ σαφέστατα ἦδειν ὡς περ ἔχει εἰρησόμενον. Εἰ δ' αὐτοὶ ἀγνοοῖτε, πείρωμ ἐγὼ ποιήσομαι τοῦ πράγματος, ἐξ ἧς ἔσται καὶ ὑμῖν καταφανὲς εἰρημένον ὡς περ ἔχει. Χρυσοδέργῃ γὰρ τῷ παρ' ἐμοῦ πρεσβεύοντι λόγους ἀναθήσω τινὰς, ὥστ' αὐτοὺς μόνος μόνῃ βασιλίδι ἀπαγγέλλειν, ὡς περ εἶπω καὶ πρότερον ποιεῖν. Εἰ μὲν οὖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τοῦτο πράττειν συγχωρηθῆ, εὐδελον ὡς ἐξεστὶν αὐτῇ πράττειν ἅτις ἂν ἐθέλη· ἂν δ' ἐπ' αὐτῶν κελεύωσι τοὺς λόγους ἀπαγγέλλειν, μηδεμίαν ἐτίραν ἀπόδειξιν ζητεῖν τοῦ τάληθῆ περὶ αὐτῆς εἰρησθαι. Τοιοῦτα εἰπὼν, συναξίπεμπεν αὐτοῖς ἅμα καὶ τὸν Χρυσοδέργῃν, πεντεκαίδεκα προθεσμίαν ἡμερῶν πρὸς διάσχεψιν διδούς. Ἐκεῖνος δὲ Φεραῖοι, τε ἀρχοντα ἐφίστη, καὶ πρεσβείαν ἐπεμπε πρὸς Κράλην, καὶ ὑπεμίμησθε τῶν ὄρκων καὶ τῶν συνθηκῶν τῶν πρὸς αὐτόν. Οἷς αὐτὸς ἐμμένον, ἡξίου κάκεινον μὴ διαλύειν, ἀλλ' ἀφίστασθαι Φεραίων αὐτῷ προχωρησάντων, καὶ μήτε πολεμεῖν, ἀλλὰ καὶ δυνατὰ συναίρεσθαι πολλὰ κακακωμένους ὑπὸ τοῦ πολέμου· αὐτοῖς τε Φεραῖοις ἐλπίδας ὑπετίθει χρηστοτέρας, ὡς τάχιστα ἀφίξιόμενος παρ' αὐτοῖς, καὶ προνοίας τῆς δεούσης ἀξιώσω. Τοιαῦτα μὲν ἐπαγγέλλόμενος ἐξέπεμπε κάκεινους. Οἱ ἐκ τοῦ Μομιτζίλου δὲ ἀπιούσι συντυχόντες, τοὺς μὲν καὶ συνέλαθον αὐτῶν, οὓς ὑστερον ἀπέλευσαν γομνοῦς· οἱ δὲ, μόλις διαδρᾶναι δυνηθέντες, αὐτοῖς πρὸς βασιλέα ἐπανήκον, πᾶσιν ἀπολέσαντες ἀποσκευῆν, ἐφ' οἷς ἄγαν ἤχθησο ὁ βασιλεὺς ὀρών τὴν πόλιν κινδουνοῦσσαν, καὶ ἐξήτει ὅπως ἀμύνοιτο Μομιτζίλιον βιάπτοντα τὰ μέγιστα. Οἱ ἐκ Βυζαντίου δὲ πρεσβευταὶ, ἐπεὶ πρὸς βασιλίδι ἐπανήκον, ἀπηγγέλλοντες τοῖς ἀρχουσι καὶ περὶ τῆς πρεσβείας, καὶ τὰ πρὸς πατριάρχην γράμματα παρεῖχοντο. Οἱ δὲ ἤχθησαν ἀποτυχόντες ὧν ἐνόμίζον

κατωρθωκένοι. Μεταπεμφόμενοι δὲ καὶ Χρυσοβέρ A
 γην ἡρώτων, εἴ τι ἀπαγγέλλειν ἔχει. Ὁ δὲ, περὶ μὲν
 τῆς κοινῆς ἔφη πρεσβείας οὐδὲν ἔχειν πλέον τῶν τοῖς
 γράμμασιν ἐγγεγραμμένων ἀπαγγέλλειν. Ἰδίᾳ μὲν
 τοι πρὸς βασιλέα λόγους τινὰς ἔχειν, οὓς ἐκελεύσθη
 μηδενὸς ἑτέρου παρόντος, πρὸς μόνην ἐκείνην λέ-
 γειν. Οἱ δ' ἐκέλευον, λέγειν πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ
 ληθεῖν, ἀδύνατα ἀξιοῦντα. Τοῦ δὲ μηδὲν τῷ ἑτέρῳ
 ἐξαιπεῖν ἂν δι᾿ ἀσχυριζομένου, ἠπειλοῦν μαστιγοῦν,
 καὶ ἔκφορα τὰ ἀπόρρητα ποιεῖν προσαναγκάσειν.
 Ὡς δὲ οὐδὲν ἐνεθίδου πρὸς τὰς ἀπειλάς, καὶ τὰς
 πληγὰς ἐπήγον. Ὁ δ' οὐδὲν ἤτιον ἔφασκεν ἀποκρύ-
 ψειν ἂν καὶ θεινότερα τολμῶσιν. Εἰδότες γὰρ οἷα
 πρὸς Βρουλιᾶν τῆς εἰρήνης ἕνεκα πρότερον τετόλμη-
 ται ἐλθόντα, οὕτως ἤκειν παρεσκευασμένου, ὡς πᾶ-
 σαν οἴσαντα κάκωσιν καὶ παροινίαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτως B
 ἀπτόητος ὤρᾳτο, καὶ πρὸς καρτερίαν παρεσκευασμέ-
 νος τῶν θεινῶν. Οἱ δ' ἐπεὶ ἐώρων ἀδύνατοις ἐπιχει-
 ροῦντες, πολλὰ εἰς αὐτὸν καὶ τὸν πύμψαντα ὑβρί-
 σαντες, ἔπειτα ἐξήλαυνον τῆς πόλεως, αὐθημερὸν
 μηδένα περὶ τῆς πρεσβείας λόγον ποιησάμενοι. Ὁ δὲ
 πρὸς βασιλέα τὰ γεγενημένα ἀπήγγελλεν ἐλθὼν.
 Κάκεινος ἤδη τὴν εἰρήνην ἀπογνοὺς, ἐστράτευσεν
 ἐπὶ Γαρέλλαν. Κοντοστεφανὸς δὲ ὁ ταύτης ἄρχων,
 προσεχώρησεν ἐκὼν τῷ βασιλεῖ, καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν· ἐν ἧ καὶ Καταβολῆς Ἰωάννης πρὸς βασιλέα
 ἤχθη, τῶν οἰκετῶν τῆς βασιλείας ὄν. Ὅν ἐπεμπεν εἰς Βυζάντιον αὐτίκα, μηδενὸς ὧν εἶχεν ἀποστειρη-
 θέντα, ἡξίου τα αὐθις καταλύεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ μὴ διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν φιλονεικίαν τὰ
 ἀνήκεστα δεινὰ Ῥωμαίους ὑπομένειν. Πατριάρχης δὲ καὶ οἱ λοιποὶ οὐδὲν ἤτιον ἢ πρότερον ἤρουντο
 πολεμεῖν.

CAPUT LXXVI.

*Castella dedita. Causa defectionis et deditiois Batatzæ. Remuneratio illius et cognatorum. Sultani satrapæ
 beneficentia. Consuetudo diliculo prudendi. Chores civis terræ motu ob maledicentiam puniuntur. Igno-
 scitur iis ab imperatore. Muri Choræ reedificantur. Studiosi imperatoris exterminantur, et ad impera-
 tricem reditur.*

Βασιλεὺς δὲ καὶ τὴν μεγάλην εἴλε Καρύαν φρού- C
 ριον τι ὁμολογία. Ἐνθα διατρίθοντι καὶ πρωτο-
 κωνηγὸς ὁ Βατάτζης προσεχώρησε μετὰ τῶν συγ-
 γενῶν ὄντων οὐκ ὀλίγων· καὶ τότε Πολύβοτον πό-
 λιν Θρακικὴν ὑπὸ τῶν συγγενῶν κατεχομένην προσ-
 ἤγε βασιλεῖ, καὶ Τηρίστασιν τὸ φρούριον δὲ πρότε-
 ρον αὐτοῦ, ἐπὶ βασιλέως Ἀνδρονίκου περιόντος, εἰ-
 κελοῖς ἀναλώμασιν ἐτελίχισεν· ἔφασκε τε ὡς ἐν μὲν
 ταῖς ἀρχαῖς τοῦ πολέμου μάλιστα, νομίσας περὶ βα-
 σιλέα ἠγνωμονηκένοι, καὶ τοῖς ἐκείνου παισὶν ἀδί-
 κως ἐπιβουλεύειν, καὶ παραιρεῖσθαι τὴν ἀρχὴν,
 ἀποστῆναι τε αὐτοῦ διὰ τῶν νομιζομένων ἀδικίαν,
 καὶ πολεμεῖν ἀπάσῃ δυνάμει· τοῦ χρόνου δὲ τριβο-
 μένου καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπολλυμένων ἀκλεῶς ὑπὸ
 τοῦ πολέμου, ὁρῶν ὡς βασιλεῖ μὲν τὰ τε Ῥωμαίους
 κοινῇ συνοίσοντα, καὶ τοῖς βασιλέως σπουδάζεται D
 παισὶ, παρακοιμωμένοι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς
 ἀγούσι τῶν Ῥωμαίων τὴν ἡγεμονίαν, οὐδὲν ἐστὶ
 προὔργου, ἢ πάντα διαφθείραντας ἐκείνους ἄρχειν,
 βασιλέως δὲ τοῦ παιδὸς ὀλίγα, ἢ οὐδὲν φροντίζοντας,
 καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας, συνιδὼν τε ἐκ τῶν
 γινομένων, ὡς ἐκεῖνοι ἀδικοῦσιν καὶ διαφθείρουσιν
 φαυλότητι τρόπων τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων, ἀποστῆναι
 τε ἐκείνων, καὶ προσχωρῆσαι βασιλεῖ· καίτοι γε με-

ne inepte conetur, quod obtineri non possit. Eo
 asseverante, nulli alteri enuntiatum, flagellis se-
 creta illa expressuros interminantur. Cui ad minas
 staret imperterritus, plagas incutiunt. Is nihilomi-
 nus, quamvis acerbiora auderent, se arcana cola-
 torum affirmabat : scientemque probe quæ in Bru-
 liam de pace legatum antea designassent, ad qua-
 lemcunque eorum vexationem petulantiamque
 sufferendam promptum et alacrem venire. Chry-
 soberges adeo intrepidus et ad horribilia quæque
 excipienda paratus erat. Archontes ut in aere se piscari
 viderunt, ipsum, et a quo veniebat, multis probris
 consciderunt : homineque eodem die civitate pulso,
 de eo legato apud imperatricem ne mutiverunt
 quidem. Ille ad imperatorem reversus, quid sibi
 accidisset narravit. Qui pacis spe projecta, Garcillam
 cum copiis abiit, ejus præfectus Contostephanus
 non illibenter ei se cum oppido tradidit, in quo et
 Joannes Cantabolenus unus e domesticis Augustæ
 ministris adductus est. Quem subito, nulla re spo-
 liatum, Byzantium mittens, rursus rogat bellum se-
 dari, et ne per mutuam eorum contentionem Ro-
 mani damnis inactentur irreparabilibus. Cæterum
 patriarcha et reliqui bellum, ut semper, malebant.
 Imperator castellum quoddam magnam Caryam
 deditioe acquirit. Illic versanti et venatorum
 princeps Batatzes cum cognatis 617 non paucis se
 permisit : et Polybotum urbem Thraciam a neces-
 sariis suis occupatam, in ejusdem fidem adduxit :
 et Teristasin oppidulum, quod ipse prius imperator,
 vivo Andronico, suo sumptu muris circumdederat.
 Hic Batatzes fatebatur, se in primordio belli hu-
 jus, cum putaret eum in imperatorem demortuum
 esse ingrattissimum, et ejus filiis scelerate insidiari,
 iisque imperium eripere, se ab eo defecisse, et
 contra quantum valuisset pugnavisse. Tempore au-
 tem labente, et Romanis nulla cum laude bello in-
 tereuntibus, cum observaret, ipsi communes Roma-
 norum libertate imperatoris rationes cordi ac
 studio esse; præfecto autem cubiculi, et aliis, in
 quorum mano esset imperium, nihil esse iam opta-
 tum, quam ut occisis omnibus ipsi regnarent, im-
 peratoris vero pueri et cæterorum salutem eos
 parvi aut nihili pendere : cum item ex factis nota-
 ret, esse homines improbos, et vitiositate sua im-
 perium Romanum perdere, ab illis ad ipsum trans-
 iisse, quamvis causas ipsis studendi non leves
 haberet. Nam et filio suo patriarchæ filiam despon-

derat, et suam magni ducis illo coniunxerat. Sed
 quavis affinitate et necessitudine cum iis ita copu-
 latus esset, tamen mores coram delectationi,
 facere ab imperatore malla. Imperator virum li-
 benter accipit, et tam de oratione hac, tum de ju-
 dicii gratias agit, eumque pro isto erga se animo,
 et quod ad suas partes accessisset, remunerans,
 magnam stratopedarchiam creat; cognatis aliis cui-
 que pro portione honores et annuas mercedes at-
 tribuit. Post eum ille Teristasin veniens, castellum
 eo stidente occupat. Fiddima quoque castella et
 oppidula se dedunt. Calliopolis et Hexamilium,
 qualemunque potius obsidionem sustinendam,
 quam deditionem ei faciendam arbitrantia, resistunt.
 Adhuc in Chersaneso morabat, cum Sulimanus
 pater ex Asie satrapis, qui in eam peninsulam cum
 exercitu trajecerat, Ægespotani in colloquium ve-
 niens, equos, arma et non exiguam militum ma-
 num ad auxilium ei donavit. A quo vicissim comiter
 acceptus, in Asiam rediit. Imperator reliqua op-
 pidula in potestatem adduxit, et Myriophyti in amplis
 sedibus, duas contiguas habentibus pernocta-
 vit. Consueverat autem propter brevitatem diei
 (ut hibernis mensibus) et quod necesse erat usque
 ad noctem equo insidere **618** (non enim inve-
 niebant, ubi descendentes pranderent, tota Thracia
 in solitudinem, præter urbes, bello relictæ), mox
 ipso diluculo prandere, et sic diem traducere. Co-
 mitibus itaque ad observandam consuetudinem im-
 pellantibus, non parvi, cibo se quidem indigere
 affirmans, a semetipso autem ad discessum urgeri.
 scilicetque jossi equos conscenderant, et ad oppi-
 dum aliud, Choram dictam, Myriophyto non pro-
 cul remotum, quod nondum se dediderat, vene-
 runt. Imperator per eaduceatorem cives salutavit,
 eosque ad deditionem hortatur. Illi pro eo, ut re-
 salutarerent, malo fato ipsum advenisse aiunt: si eos
 oppugnet, a muris impigerunt se defensuros. Ca-
 daceatori eos reprehendenti, quod imprudenter
 atque confidenter imperatori salutanti responde-
 rent, illum se habere imperatorem inquirunt, Can-
 tacuzenum nullo loco ducere: moxque contumelias
 in illum ingeminant. Quas cum adhuc funderent,
 terra tremiit horribiliter: quo tremore monia op-
 pidi precubuerunt, domorumque amplius duæ par-
 tes, et sepulti ruina ædium ac monia plures tre-
 cenis. Qui salvi restabant, extra oppidum accu-
 rere obtestanturque ne se cum liberis in servitatem a
 Barbaris abripiendos desceat. Eadem hora, eodem
 terre motu ades in quibus pernoctabat, a funda-
 mentis cotruerunt, divinaque providentia circa im-
 peratorem eluxit, que certo periculo ipsum libera-
 vit. Si enim comites hortantes astitens, illic cibo
 corpus refecisset, cum non parvis de suis proci
 dubio obrutus perisset; adeo breve tempus inter-
 cesserat. Jam vero cum miles oppidum Choram in
 hostile vellet diripere, et Persæ quod reliquum erat
 civium captivam ducere aggredierentur, imperator
 superveniens vetuit, oppidumque intactum serva-

A γύλας ἀγορεύει ἔχων τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας· τῷ
 τε γὰρ οὐδὲ συνήκισε τοῦ πατριάρχου θυγατέρα,
 καὶ τὴν αὐτοῦ τῷ μεγάλῳ δουκὶ οὐδὲ ἐξέδωκε πρὸς
 γάμον, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων συγγενείας πρὸς αὐ-
 τοὺς καὶ οἰκειότητος, βδελύσασθαι τε τοῖς τρόποις,
 καὶ τὴν παρὰ βασιλεῖ διατριβὴν ἐλέσθαι μᾶλλον.
 Βασιλεὺς δὲ ἀστρένως τε ἐδέξατο, καὶ τῶν τε λόγων
 καὶ τῆς κρίσεως χάριν ὁμολογεῖ· καὶ τῆς εἰς αὐτὸν
 εὐνοίας καὶ τοῦ προσκεχωρηθέναι ἀμειβόμενος, αὐ-
 τῷ μὲν τὴν μεγάλου στρατοπεδάρχου παρτίχην
 ἔδωκεν· τοῖς ἄλλοις δὲ τῶν συγγενῶν, ἐκάστῳ ἀνα-
 λόγως καὶ τιμᾶς παρτίχην, καὶ προσόδους ἐτησίους,
 εἶτα σὺν ἐκείνῳ εἰς Τηρίστασιν ἐλθὼν, ἐκείνην τε
 παρελάμβανεν, ἐκείνου παραδιδόντος, καὶ τὰ περὶ
 αὐτὴν πολίχνια καὶ τὰ φρούρια προτεχούρου. Καλ-
 λιπόπολις δὲ καὶ Ἑξαμίλιον ἀντείχον, καὶ πάντα δεῖν
 ᾄοντο μᾶλλον ὑπομένειν πολιορκίαν, ἢ προσχωρεῖν
 τῷ βασιλεῖ. Ἔτι δὲ αὐτῷ περὶ Χερρόνησον διατρίβον-
 τι, Σουλτανῶν τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν σατραπῶν εἰς,
 εἰς Χερρόνησον μετὰ στρατιᾶς περαιωθεῖς, συναγι-
 νετο τῷ βασιλεῖ ἐν Αἰγῆς ποταμοῖς, καὶ ἵππους τε
 παρτίχην, καὶ ὅπλα δῶρα καὶ στρατιᾶν οὐκ ὀλίγην
 συμαχεῖν· φιλοφρονηθεὶς δὲ ὑπὸ βασιλέως καὶ αὐ-
 τῷ, ἀνέστρεφεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Βασιλεὺς δὲ τὰ
 μήπω προσχωρήσαντα πολίχνια ἐπέμει, καὶ κατεδου-
 λούει, καὶ πρὸς Μυριόφυτον ἐλθὼν, γύλισατο τὴν
 νύκτα ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ διορήρι· εἰθιστο δὲ διὰ τε
 τὴν βραχύτητα τῆς ἡμέρας, χειμῶν γὰρ ἦν, καὶ τὸ
 ἀνάγκην ἔχειν ἄχρι νυκτὸς ἐφιππον εἶναι, οὐ γὰρ ἦν
 ὅποι τῶν ἵππων ἀποθάνουσα· ἀριστον αἰρεῖσθαι, τῆς
C Θράκης ἀπάσης ὑπὸ τοῦ πολέμου ἀοικήτου γενομένης
 πλὴν τῶν πόλεων, ἀρχομένης εὐθὺς ἡμέρας ἀριστῶν,
 καὶ οὕτω διημερεύειν· εἰ περὶ αὐτὸν δὲ κατὰ τὸ ἔθος
 ἀναγκάζοντες ποιεῖν, οὐκ ἤθελον· δεῖσθαι μὲν τρο-
 φῆς εἰπῶν, ἀναχωρεῖν δὲ ἐπιείγεσθαι οὕτως αὐτομά-
 τως· αὐτίκα τε ἐπέδυσαν τῶν ἵππων κελύσαντος
 ἐκείνου, καὶ πρὸς ἑτέραν πολίχνην ἣ πολὺ διέχου-
 σαν Μυριόφυτου, Χώραν προσχωρησάντων ἦλθον
 εἰς μήπω προσχωρήσαντα· πέμψας τε ὁ βασιλεὺς,
 προσηγόρευε τοὺς πολίτας, καὶ παρήγει προσχωρεῖν·
 εἰ δ' ἀντὶ προσηγορίας, κακῶς ἔκειν ἔφασαν αὐτὸν·
 αὐτοὺς δὲ ἀμυνεῖσθαι προθυμότατα ἂν ἐπιή ἀπὸ τῶν
 τειχῶν. Τοῦ προσθευομένου δὲ κατηγοροῦντος, ὅτι
 ἀνοήτως καὶ θρασέως ἀποκρίνοντο βασιλεῖ προ-
D αγορεύοντι, ἕτερον ἔφασαν ἐκείνοι βασιλέα ἔχειν,
 αὐτὸν δὲ ἐν οὐδένοιν ἄγειν μίτρα, καὶ ὕδραις αὐτίκα
 κατέχεον αὐτοῦ πολλὰς. Ἔτι δὲ περὶ τὰς ὕδραις ἐκεί-
 νων ἦνται, σεισμὸς ἐγένετο ἰσχυρῶς οἷος, καὶ τὰ
 τε τείχη κατέκλιπε τῆς πόλεως, καὶ τῶν οἰκι-
 ῶν ὑπὲρ τὰς οὐρα μίτρας, καὶ κατεχάθησαν ὑπὸ τε
 τῶν τειχῶν καὶ τῶν οἰκιῶν ὑπὲρ τριακασίου. Ὅσοι
 δὲ διέφυγον τὸν κίνδυνον, βασιλεῖ προσέδραμον ἐξ-
 ελθόντες, καὶ ἔδειοντο μὴ σφᾶς καὶ τέκνα περιθεῖν
 ὑπὸ τῶν βεβάρων ἀνδραποδισθέντας ἂν. Τῆς αὐτῆς
 δὲ ὁρας, ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐκείνου καὶ ἡ οἰκία εἰς τὴν
 γύλισατο ὁ βασιλεὺς τὴν νύκτα, κατέκασεν ἐκ θεμε-
 λίων, καὶ ἡ περὶ βασιλέα τοῦ θεοῦ πρόνοια ἐγένετο
 καταφανής, οὕτως ἐκ προῆλου κινδύνου ῥυπαμένου·
 εἰ γὰρ ὡσπερ εἰ περὶ αὐτὸν παρήγου, ἀριστόν

ἐπεβήτο ἐκεῖ, οὐδέν ἄν ἐκώλυε μὴ αὐτὸν τε καὶ τῶν συνόντων οὐκ ὀλίγους ὑπὸ τῆς οἰκίας καταγωγῆναι· οὕτως ἦν βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος παρεληλυθώς. Τῆς δὲ περὶ αὐτὸν στρατικῆς ὀργημένης τὴν πολέχνην ὡς πολικίαν διαρπάζειν, καὶ τῶν Περσῶν τοὺς ὑπολειπόμενους ἀνδραποδίζειν ἐπιχειρούντων, ἐκώλυτεν ἡ βασιλεὺς ἔλθων, καὶ περιέσωσε τὴν πολέχνην καὶ διπλάς ἀπέδίδου τὰς εὐχαριστίας τῷ Θεῷ, τοῦ τε ἀπὸ τῆς καταπεσοῦσης οἰκίας αὐτὸν καὶ τοὺς συνόντας περισωθῆναι, καὶ τοῦ τὴν Χώραν οὕτως ἐτοιμῆν προκειμένην ἐπὶ τὴν διαρπαγὴν περισῶσαι θουηθῆναι. Ἐπειτα αὐτοῖς τῶν εἰς ἐκεῖνον ὕβρεων συγγνώμην παρασχόμενος, καὶ ἄρχοντας ἐπιστήσας, οἳ τὰ τεῖχη ἀναστήσουσιν, ἀπῆραν ἐκεῖθεν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις. Οἱ δὲ ἐπιτεταγμένοι πρὸς τὸν τειχισμόν κατὰ τὸ βασιλέως πρόσταγμα πολλὴν εἰσπραγμάμενοι σπουδὴν, ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τῶν προτέρων ἀνέστησαν βελτίω καὶ ἐβλόμενέστερα. Ἴσπερ δὲ οὐδένος ἀνέδει κρῆς ἀπαρτισμὸν αὐτοῖς, ἐπιβουλεύσαντες οἱ κατὰ τὴν πολέχνην, ἐξήλασαν τοὺς βασιλέως αὐθις, καὶ βασιλεῖς προσεχώρησαν· καὶ πρὸς πολλῶν δυσχερῶν ἔλθοντας πέραν ὅχρου οὐ καὶ Βυζαντίου βασιλεὺς ἐκράτησε, διέμειναν πολιορκούμενοι, καὶ κακῶς πάσχοντας ὑπὸ τῶν περιουκιδῶν πόλεων.

CAPUT LXXVII.

Magnus aux. cur iterum exercitui præfectus. Per insidias Cantacuzenum conatur occidere. Minaces ad eum litteras dat. Respondet acriter, eique sua merita ut ingratisimo, et summam improbitatem obijcit. In voce vicia arguitur: Apocauchum ut senem inbellum irridet. Heracleam venit, inde alio procedit. Persæ auxiliares loca circa Byzantium devastant. Fastus Apocauchi intolerabilis. Thraciæ urbes se imperatori deditunt; ejus in præfectis dimittendis humanitas. Comparatio imperatoris cum conjuratis, et ex horum vituperatione illius laus eximia.

Βασίλεις δὲ ἡ Ἄννα καὶ ὁ πατριάρχης, ἠϋξημένον ὄρωντες ἤδη Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα, καὶ πόλεις τε ὑποποιεσάμενον πολλὰς, καὶ στρατιὰν οὐκ ὀλίγην ἔχοντα, νομίσαντες ἀπορία τοῦ κωλύσαντος αὐτὸν ἠϋξῆσθαι, τὸν μέγαν δοῦκα στρατηγὸν αὐθις ἐψήφισαντο, καὶ ἐπέτρεψαν τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον. Ὁ δ' αὖθις τὴν στρατιὰν ὅση ἦν παραλαβών, ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν· πυθόμενος δὲ περὶ βασιλέως ὡς Χάριουπόλει ἐνδιατρίβει ὀλίγην πρότερον προσχωρησάσῃ. Λογγίνῳ τινι τοῦ δεσμοτηρίου ἐξαγαγόν, ὃς τῆς εἰς βασιλέα ἕνεκα ἐδέδετο εὐνοίας, καὶ μεταορίσας πολλὰς ἐπαγγελίας, εἰ θουηθείη βασιλεῖα ἀνελεῖν, Ἐπειτα προφάσει ἕνεκα εὐπροσώπου, καὶ γράμματα παρέσχεν πρὸς βασιλέα. Ἐδῆλου δὲ τὰ γράμματα τοιαῦτα· ὡς πρότερον μὲν αὐτῷ Διδουμοπαχίῳ ἐνδιατρίβοντι ἐπιστρατεύσας, συνουθεῖη συγγενέσθαι· τοῦ καιροῦ δὲ κωλύσαντος τὴν συνουσίαν, ἐκεῖνον μὲν οἰκῆος ἐπανελεῖν· αὐτὸν δὲ καιροῦ λαθόμενον ταῖς ὑπὸ βασιλέα τελοῦσας πόλεσιν ἐπιστρατεύσαι, ἃ οὐκ ἐχρῆν ποιεῖν· ὅψ' ἦν ἀναγκαθόντα καὶ αὐτὸν, καίτοι βουλόμενον οἶκος διατρίβειν, εἰς Ἡράκλειαν ἔλθειν μετὰ τῆς στρατικῆς. Εἰ μὲν οὖν αὐτῷ πευθόμενος εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανέλθαι, κάλλιστ' ἄν ἔχοι· κάύσαιτο γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς τὴν στρατιὰν ἀνονήτοις πόνοις κατατείνων· εἰ δ' ἑτέρως ἔγνωκε, πλέον μὲν οὐδέν ἐρεῖν· αὐτὸν δὲ εἰδέναι

A vit, et duplicatas Deo gratias egit, tum quod a lapsu domus ipsum cum suis asseruisset, tum quod Choram ita direptioni expositam ab ea servare potuisset. Post hæc convitiis ignovit, et arditibus designatis, qui muros reedificarent, ad alias urbes inde progressus est. Porro fabri cementarii, pro mandato imperatoris impigre laborantes, brevi spatio meliores ac validiores prioribus extruxerunt: quibus extrema jam manu imposita, incolæ comparatis insidiis, **619** imperatoris factionem rursus expulerunt, et ad partes Augustæ delecerunt, atque in multas difficultates et infortunia adducti, donec imperator Byzantium occupavit, obsidionem vicinarumque urbium injurias perpassi sunt.

Cæterum Anna imperatrix et patriarcha Cantacuzeni opes plurimum oppidorum copiarumque accessione crevisse animadvertentes, cum id eo factum arbitrarentur, quia defuisset, qui ejus incrementa impediret, magnum ducem exercitui de integro præficerent, eique belli rationes committunt. Is nil cunctatus, cum totis copiis Heracleam contendit. Audiens autem imperatorem esse Chariopoli (44), quæ se nuper illi tradidisset, Longino quodam e carcere (quo, ut Cantacuzeno amicus, conjectus fuerat) educto, multisque promissis erecto, si posset illi vitam adiungere, honesti pretextus gratia litteras quoque eidem ad eundem portendas dedit. Earum hæc erat sententia: Se alias, cum in illius Didymotichi degentem moveret, collocaionem cum eo pepigisse, quam quia tempus negaret, domum revertisse. Ipsum interea opportunitate arrepta, urbes imperatori Joanni subjectas, atque per nefas invasisse. Unde quamquam ceteroquin parere domi voluerit, cum agmine militari Heracleam proficisci debuisset. Quamobrem si sibi obsecutus, domum redeat, rectissima facturum et se quoque cessaturum milites suos inutilibus delassare laboribus. Si aliter censeat, nihil se dicturum amplius, ipsum satis scire, cui se statuat opponere; eundem enim esse,

Jacobi Pontani notæ.

(44) Turcæ vocant hodie Cherepolin. Ab Atheniensi Charia dicta fuit. Nam præpotens mari populus Atheniensis ante bellum Peloponnesiacum, propter amplitudinem classis et usum rerum navalium, Cherronesum cum majori parte maritimæ

Thraciæ ac Macedoniæ, cum Perintho (autc Aracblea, quod idem est cum Heraclea), cum Selybria, cum ipso Byzantio pssidebat: in eaque loca semel occupata, colonias deducebat, Thucydide. Xenophonte, atque alijs testibus, etc. (Cœnclavius).

quem pridem expertus fuerit. Imperator lecta A epistola praefectum Apriorum, qui forte urbe jam dedita aderat, ad illum mittit, cum litteris hujusmodi: Legi quae scripsisti, praefecte cubiculi, et ebullentem ex iis ostentationem atque arrogantiam tuam magnopere admiratus sum; valde **620** enim aetatem tuam dedecoras. Nam ut senex, de audacia pugnandi et spiritibus debebas remittere; tu vero juvenis timidior lepore, nunc avi maturus velut aper furentes ac violentos habes impetus. Nisi hoc dicas, te juvenem militem, etiam juvenili, ut conveniebat, fastu et confidentia fuisse. Macte virtute ob veritatem. Etenim cum tota vita mentiri consueveris, et sis concretus ex mendacio, nunc cum dixisti me nosse qui tu sis, veritatem tam clara eloquutus es, ut nihil supra. Scio enim optime, ex quali te conditione extulerim, et quod majora multo quam deceat in te merita contulerim. Cum vero imperator ob nequitiam tuam et mores vitiosos in carcerem te inatus conclusisset, ego te venia impetrata exemi, et in pristina fortuna collocavi: nec semel postea, sed frequenter, cum ille debita sceleribus tuis supplicia irrogare vellet, ego illa, ejus ira mitigata a capite tuo averti, teque compleribus nec vulgaribus ornamentis auxi. Et cum me toties offenderes imperatore vivo atque mortuo (quod nec te oblitum, puto) omnes offensiones illocependi, et sicut animalis dosuaria ad onera tantam portanda te usus, in reliquis, si quid perversitatis adhiberes, non curavi. Te autem adeo **C** insigniter improbum futurum, haec solum explorare non scivi. Existimabam enim, si occasio data foret, recordantem beneficiorum tam multorum, magnorumque, ne corpori quidem tuo pia causa parvum. At tu omnimodis contrariam institisti viam, et hominibus pravis ac perniciosis, sermonibus fraudulentis et callide meditatatis obrependo, et sollicitationibus eorum maximis circumducendo, haec bellum non minus in commune Romanorum, quam in meum unius exitium induxisti: quos ut eorum recordia, et tua in amicos infidelitate dignissimum fuit, tenebris nimirum, quas merebantur, damnatis omnibus remuneratus es. Te igitur novi, ut ais, et ita quidem novi, ut nemo melius. Tu contra perum me videris nosse. Si enim scires qui ego sim, non adeo te mihi iniquum proberes. Et quoniam inter alia etiam hortaris, ut domum revertar, propter veterem amicitiam tibi obtemperare certum est, nec prius quiescere, quam intra domum sum. Qui autem divino jussu Romanorum est imperator, cura nulla domus magis quam Romanorum imperium deceat; quam ut ingrediar, sicut amicus in bene munes, toto pectore contendam, **621** captusque multa penitendiae, quod te effractum sentis, tam laboriose feci Hieracleam petere, levandum te laboribus censeo, et die abhinc quarto ipse ad te veniam. Tum, si tibi placuerit post longiusculam quietem mecum confligere, neque hanc tibi gratiam tardabo

ὅτι ἔγνωκεν ἄντικθίστασθαι· τὸν αὐτὸν γὰρ εἶναι ὃν πάλαι οἶδα. Βασιλεὺς δὲ ἐπαί τὰ γράμματα ἀνέγνω, τὸν ἀρχόντα Ἀπρίων, ὃς παρ' αὐτῷ ἦν τῆς πόλεως προσχωρησάσης, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν, τοιαῦτα ἀντεπιστείλας· Ἀνέγνων σου τὰ γράμματα, παρακοιμώμενε· καὶ τὴν μὲν ἐγκειμένην μεγαλαυχίαν καὶ τὸν τύφον θαυμάζειν μάλιστα ἐπήλθε· πάνυ γὰρ ἀνάρμωστα τῇ ἡλικίᾳ πράττεις· ὄσον γὰρ, διὰ τὸ γῆρας, τοῦ τολμήματος καὶ τῆς εἰς τὰς μάχας εἰψυχίας ὑφιέναι, σὺ δ' ἐν ἡδῆ μὲν ἦσθα δειλόταρος λαγῶ, νυνὶ δ' ἐν βαθεῖ γῆρα οὐθένος τῶν ἐν ἡλικίᾳ δοκίμῃ ἀμειλιτέραν ἔχειν τὴν ὄψιν· εἰ μὴ τοῦτο φαίης, ὡς νέος στρατιώτης ὢν, ὥσπερ εἰκός, ἐκτῆσω καὶ νέον τύφον. Τῆς ἀληθείας δὲ σε καὶ πάνυ ἐπαινῶ· ἀεὶ γὰρ εἰωθῶς παρὰ τὸν βίον καταψεύδεσθαι καὶ αὐτοψεύδος ὢν, νῦν με μάλιστα εἰδέναι σε εἰπὼν, πάνυ μάλιστα ἐφθίγγω τάληθές· οἶδα γὰρ σαφῶς ἐξ οἷας τύχης ἀναίλομην, καὶ ὡς ἡξίωσα μειζόνων ἢ προσῆκε· βασιλεύς δὲ διὰ τὴν προσοῦσαν μοχθηρίαν καὶ τῶν τρόπων τὴν φαυλότητα, δεσποτηρίῳ κατακλείσαντος πρὸς ὀργὴν, αὐτὸς ἐξήγαγον παραιτησάμενος, καὶ πρὸς τὴν προτέραν τύχην ἐπανήγαγον· καὶ οὐχ ἅπασι, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ὑστερον βουλομένου τοῦ βασιλέως τῆς πονηρίας καλεῖσθαι ἀξίως, αὐτὸς παρητώμην, διαλύων τὴν ὀργὴν, καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων ἡξίωσιν ἀγαθῶν. Καὶ πολλάκις, καὶ βασιλέως περιόντος, καὶ μετὰ τὴν τελευταίην προσκεκρουκότος, ὢν οὐδὲ εἰ οἴμαι ἐπιελθῆσθαι, οὐδένα τῶν προσκρούσεων λόγον ἐποιούμην, εἶδόν τινα ζῶν τῶν ἀχθοφόρων πρὸς μὲν τὸ ἀχθοφορεῖν κεχρημένους μόνον, τῶν δ' ἄλλων εἰ τι πρόσεστι δυστροπίας ἀμαλῶν. Ὅτι δὲ εἰς τοσοῦτον ἀμαλῆς ὀσπίας ἐκπεσεῖσθαι, τοῦτο μόνον σαφῶς οὐκ ἤδωκ' ὄψιν γὰρ σε οὐκ ἐσχερῶν φείσεσθαι, κενροῦ καλοῦντος, ὑπὲρ ἐμοῦ, τὸ πλῆθος μεμνημένον καὶ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν· σὺ δ' ἀντὶ τούτων ἐχρήσατοί, ἐναντιωτάτοις, καὶ μοχθηροῦς ἀνθρώπους καὶ τὰς γνώμας διεστραμμένους ἀπατηλοῖς καὶ περιέρχοις λόγοις ὑπελθόν, καὶ ταῖς τῶν μεγίστων ἐπαγγελίαις ἐξαπατήσας ταυτνοῖ τὸν πόλεμον, οὐδὲν ἦττον κοινῇ κατὰ Ῥωμαίων, ἢ κατ' ἐμοῦ κωκίνηκα, οὐδ' ἀξιώτατα ἡμεῖσι τῆς τε ἐκαίνων ἀδελτηρίας, καὶ τῆς σοι προσοῦσης πρὸς τοὺς φίλους ἐπιστία, ζῶνον πάντων κατοψηφισάμενος, ὥσπερ ἦσαν ἀξιοί. **D** Σὲ μὲν οὖν, ὥσπερ ἔφη, πάντων μάλιστα ἐγὼ γινώσκω· σὺ δ' ἐμὲ πάνυ μοι δοκεῖς ἠγνωσκάναι· εἰ γὰρ ὅστις ἦδεις ἐγὼ, οὐκ ἂν οὕτως ἠγνωσκάναις. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ εἰκαδὲ παρανοαῖς ἐπανελθεῖν, δοκῶ μοι διὰ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν σε πειθῆσθαι, καὶ μὴ πρὶν παύσεσθαι πρὶν ἐνδοξὸς γενέσθαι τῆς οἰκίας. Ῥωμαίων δὲ ὄντι βασιλεὶ καλεῖσθαι Θεοῦ οὐδενίᾳ μᾶλλον ὀστέρα, ἢ ἡ Ῥωμαίων ἡγεμονία οἰκία προκοιδεστέρα· ἢ εἰσαλθεῖν πᾶσαν ἐπιδειξομαι σπουδὴν, ἢ αὐτὸς τῶν φίλων ὢν παρανοαῖς· πολλὰ δὲ μεταμεληθεῖς, ὅτι σε ὄντα γέροντα παρεσκεύακα τοσοῦτον πόνον ὑπομαίνας, καὶ πρὸς Ἡράκλειαν ἀλθεῖν, ἔγνωιν δαῖν τε τῶν πόνων ἀναπαύειν, καὶ εἰς τετάρτην ἡμέραν αὐτὸς ἀφίξομαι πρὸς σέ. Καὶ εἰ σε βέλτερον δοκεῖ διαγωνίσασθαι πολλῆς

ἀναπαύλης ἀπολαύσαντι, οὐδὲ ταύτην σοι τὴν χώραν ἀποκνήσω καταθεῖναι. Τοιαῦτα μὲν ἀντέγραψε καὶ βασιλεὺς· μετὰ δὲ τετάρτην ἐξ ἐκείνης ἦλθεν εἰς Ἡράκλειαν, καὶ περιέμεινε πρὸ τῶν πυλῶν ἐστὼς ἐφ' ἰκανόν· ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀνταποξήσει, τὸ λοιπὸν ὀδεύσας τῆς ἡμέρας, πύλιστο τὴν νύκτα παρὰ ποταμὸν προσαγορευόμενον Ἀλμυρὸν, μεταξὺ Σηλυμβρίας καὶ Ἡρακλείας. Εἰς τὴν ὑστεραίαν δὲ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Δαφνίδιον λεγόμενον, ἔνθα βασιλεὺς μὲν ἔμεινε παρὰ τὸ στρατόπεδον ἅμα ὀλίγοις τῶν Ῥωμαίων· ἡ λοιπὴ δὲ στρατιὰ μετὰ τῆς Περσικῆς τὰ περὶ Βυζάντιον κατέδραμον πάντα ἄχρι Προποντίδος, καὶ ἐκάκωσαν ἐς τὰ μάλιστα. Ἀπέκτεινάν τε γὰρ οἱ βάρβαροι πλείστους καὶ ἠνδραποδίσαντο. Φεύγοντες τε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ πλείους ἐμπίπτοντες ἐν τοῖς λέμβοις, ἢ ὄσους φέρειν ἦσαν δυνατοί, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ θορύβου ἀτακτοῦντες, ἀπεπνίγοντο ἀνατρεπόμενοι· καὶ παντοῖος ἦν ὁ ὄλεθος κατὰ τὴν ἐφοδὸν ἐκείνην· βοσκημάτων τε γὰρ ἤλασαν πλῆθος οὐκ ὀλίγον καὶ ἀνθρώπων· αἰχμαλώτους τὸ βαρβαρικόν· καὶ τὰς πλείστας τῶν κιομῶν ἐνέπρησαν. Αἰτία δὲ μάλιστα τῆς τοσαύτης φθορᾶς ἐγένετο ὁ μέγας θοῦξ. Πολλὰ γὰρ μεγαλαυχήσας καὶ φουρήσας ὅτε ἐξήλαυσε Βυζαντίου, καὶ θάρρειν κελύστας, ὡς οὐδεὶς ἀντιστήσεται τῶν πολεμίων, ἀλλὰ πάντας ἄρδην ἐπιφανεῖς διαφθερεῖ, ἐπεὶ ἐναντίως, ἢ αὐτὸς ἐπηγγέλλετο ἀπέβαινε, καὶ τειχῆρας κατὰ τὴν Ἡράκλειαν ἐγένετο, καίτοι δυνάμενος τὴν προσήκουσαν περὶ τὴν χώραν πρόνοιαν ποιῆσαι τὴν ἐφοδὸν ἀπαγγέλλων, ὁ δ' οὐδὲν ἐποίησε τῶν δεόντων, ὡσπερ θεοδικῶς μὴ τῶν πολεμίων ἤτιτων γεγονέναι ὑποπτεύοιτο· καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἄνοιαν πολλοῖς αἰτίως ἐγένετο μέγαλον συμφυρῶν. Ἐκείνος δὲ τὴν μὲν εἰς Βυζάντιον αὐτοῦ ἐπάνοδον νομίζων ἀναγκαίαν εἶναι, ὑποπτεύων δὲ τὴν ἠπειρὸν, ὡς μεστὴν κινδύνων· διὰ τὸ ἐπικρατεῖν τοὺς πολέμιους, διὰ τῆς θαλάσσης ἀνέτρεψε τριήρει, τὴν στρατιάν ἐκεῖ καταλιπὼν· καὶ αἰσχίστη ἔδοξεν ἡ ἀναχώρησις, καὶ ἀποδέουσα πολλῶν ἀπειλῶν. Βασιλεὺς δὲ ὀκτώ ἡμέρας περὶ τὸ Βυζάντιον διατρέψας, καὶ κακώσας ἐς τὰ μάλιστα, ἀνέστραφεν εἰς Θράκην, καὶ πάλαι πόλεις αὐτίκα προσεχώρουν, τὴν ἐκ Βυζαντίου βοήθειαν ὀπορινώσκουσαι, πλὴν Δίνου καὶ Ἐξαμίλιου καὶ Καλλίου πόλεως. Τοὺς ἐν ἀπάσαις δὲ ἄρχοντας συναγαγόν, οἱ παρὰ βασιλίδος ἦσαν ἐπιτετραμμένοι τὰς ἀρχάς, καὶ πολλὴν περὶ αὐτοὺς ἐπισείκσιαν καὶ ἡμερότητα ἐπίδειξιμόνος, κελύσας τε μηθενὸς ἀποστραρηθῆναι τῶν ἐναντίων, ἐνίοις δὲ καὶ ἀναλώματα καὶ ἱαποὺς παρασχόμενος· ὅσοι μὴ εὐπόρουν εἰς Βυζάντιον ἀπέπεμπε, περὶ τῆς εἰρήνης αὐθις οὐ βασιλίδος μόνον, ἀλλὰ καὶ πατριάρχου καὶ ἄλλων δούμενος ἀρχόντων, τάναντιώτατα τοῖς ἐκεῖσε ἄρχουσι· διὰ σπουδῆς πολλῆς τιθέμενος ποιεῖν. Ἐκείνους γὰρ οὐ μόνον τοὺς φανερώς τὰ καίνοιο ἡρημένους, ἀλλὰ καὶ εἰ τις ἦθος ὑποφαίνει πρὸς τὰ πραττόμενα ἀγανακτοῦντος, πικρῶς καὶ ἀπανθρώπως κολαζόντων, οὗτος τοῖς συλλαμβανομένοις ἐκ τῶν προσκειμένων βασιλίδι, παρσίχου καὶ ὄψρα, καὶ πρὸς ὕβρεις αἰσχρὰς καὶ ἀνε-

præstare. Hæc rescripsit, et quarta luce Heraclææ ante portas constitit, ibique diu hostem expectavit. Nemine ad pugnam procedente, reliquum diei in itinere penens, nocte ad fluvium Halmyrum, Selybriam inter et Heraclæam consedit. Postridie in loco Daphnidium appellato tetendit, ubi ipse cum paucis Romanis se castris continuit : reliquus exercitus ex Persis auxiliariibus loca omnia Byzantio finitima usque ad Propontidem cum extremis cladibus incursum. Occiderunt enim et captivos rapuerunt illi Barbari mortales quam plurimos : pecoris quoque vim ingentem abegerunt, et viros magno numero exusserunt. Qui ad mare fugiebant, cum in lembos insillirent plures, quam ferri poterant, ad hæc etiam præ tumultu ac trepidatione ordinem nullum tenerent, illis eversis submergebantur, licetbatque ea incursione aspicere variam sævissimæ calamitatis imaginem. Hujus tantæ perditionis culpa penes magnum ducem fuit. Cum enim Byzantio egrediens, superbia tumidus Thraconica verba jactaret, juberetque confidere nullam hostium se oppositurum, sed suo tantum conspectu omnes se ad unum perditurum, postquam secus evenit, quam promiserat, et Heraclææ muris se iexit (quamvis posset convenienter regioni providere, et hostilem adventum denuntiare) nihilque ex officio suo fecit (quipote timens, ne hostibus inferior videretur), et per eam amentiam plurimos reddidit miserimos. Cum judicaret autem, reversionem suam Byzantium esse necessariam, et continentem ut infestissimam propter hostes metueret, copiis ibi relictis, per mare trimi rediit : visaque reditio turpissima, et minaculo illarum terroribus longe dissimilis. Imperator octo diebus prope Byzantium consumptis, et detrimentis immanibus illatis, in Thraciam regressus, continuo omnes urbes, auxiliis e Byzantio desperatis, præter Anum et Hexamilium et Calliopolim se subicientes accepit. Convocatis porro omnium præfectis **622** ab Augusta institutis, multa que lenitate ac mansuetudine exceptis, mandatoque ne quam rerum suarum jacturam paterentur, quibusdam item tenuioribus viatico et equis suppeditatis, Byzantium eos dimisit, etiam tum pacem rogans non imperatricem solum, sed et patriarcham et archontas alios, ex diametro diversa ab illis facere maximopere enitens. Nam cum illi non modo eos qui aperte Cantacuzeno faverent, sed si quis vel affectum tantommodo ob illa quæ fiebant dolentis substendisset, indignantes atrociter illum et inhumaniter punirent : hic captis qui ab imperatrice starent, etiam dona largiebatur. Cumque illi ad sæda et illiberalia convicia et ipsi converterentur, et alios omnes incitarent : hunc, si quis aut in patriarcham aut in magnum ducem, aut alium de arcibus contumeliosius quidpiam dixisset, severissimum experiebatur. Imperatricem quoque et ejus filium imperatorem, ipso jubente, semper honorifice

sime appellabant, veluti si non contra illos, sed A λευτέρου; αὐ μόνον ἐκείνων τετραμμένων, ἀλλὰ καὶ
pro illis in eorum exercitu militarent. τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐκκαλομένων, οὗτος πᾶσαν
αὐστηρίαν ἐπεδείκνυτο, εἴ τις πατριάρχη ἢ μεγάλη δουκί, ἢ ἑτέρῳ τῶν ἀρχόντων ὕβριν ἐπενέγκαι. Βα-
σιλεὺς γὰρ αἰεὶ καὶ βασιλέα τὸν οὖν διὰ πάσης ἤγον εὐφρησίας αὐτοῦ καλεῖοντο, ὡς περ ἂν εἰ μὴ πρὸς
ἐκείνους ἐπολέμου, ἀλλ' ὅπ' ἐκείνους ἦσαν τεταγμένοι.

CAPUT LXXVIII.

Urbes ad Pontum incursantur ab imperatore. Accersitur ab amicis Adrianopolim. Eorum contra velitum temeritas. Imperator eis pars urbem recuperat. Manuel Apocauchi filius, praefectus urbis ad Cantacuzenum deficit, humaniter accipitur et honoratur. Apud Byzantium quid actum, et qua arte eos ad deditiorem permovere conatus sit imperator.

Imperator Thraciae urbibus praeter paucas sub-
ditionem redactis, versus Adrianopolim, et Byzantium,
quaesque ad Pontum pertinent profectus, quot-
quot se dedere nollent praedabundus incurrebat.
Praemissis vero occulte internuntiis, cum amicis B
negotium suum agebat, quorum et antea Adriano-
poli non pauci erant, et tum, quod imperium
Romanum ad illum inclinare arripuerant,
plures existerunt. Quia in eo accersebant eum, ut
qui possent, si modo appareret, una portarum
occupata et aperta, illum in civitatem introducere.
Imperator praedicta eorum propensa voluntate,
acisque gratiis, hortatur, ne quid prius ince-
perent, quam ipsum ad moenia conspiciant. Formi-
dabat namque ne deprehensi seque negotiumque
perderent; et simul de die convenit, quo et ipse
adesset, et qui de urbe capienda secum agebant,
ad opus aggrediendum parati essent. 623 Verum
enim vero, antequam imperator adveniret, illi tur-
matim obambulantes, postquam eorum quidam in C
Branum forte incidissent, cui urbis custodia st-
tim ab initio propter optimates truncatas ab
imperatrice credita fuerat: is enim seditionis pri-
nceps plebem in eos concitaverat: eum igitur ac-
cedentem aspicerent, et impetum cohibere non
possent (etenim ob iniurias et caedes factitatas
caute et angue pejus illum oderant), neglecta hor-
tatione imperatoris in hominem iuvabant. Prodi-
tione jam manifesta, reliqui item timore periculi
jungunt opera. Cum frequentes essent, et plebs
conniveret (quod bello promebatur), hostibus pre-
valentes, alios comprehendunt, alii iuga clau-
sissima libentes se periculo subduxerunt. Manuel
Apocauchus magi ducis filius, urbis praefectus, ut
imperatoris factores victoriam consecutos vidit, D
urbe relicta, in castellum non procul situm,
nuncupatum Baeliam confugit. Branius captivus claves
urbis porrigere, ac supplicare ne occideretur. Illi
civitatis jam sine controversia compotes ad dire-
ptionem converiti, et cum Brani tum aliorum
domos expilare. Deinde ob adeptam victoriam
composare, et poculis inter se invitare. Victi
ebrios et gressu vacillantes cum intuerentur, red-
eunte virtute in praecordia, armis eos adorti,
facillime vincunt; multos ore demittunt; quosdam
urbe pellunt; reliquos in carcerem collaris inje-
ctis contudunt; rursusque Brano et Augustae
studiosis urbem obtinentibus. Apocauchus pael-
ctus Buccillo reductur. Haec ut accepit imperator,

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰς κατὰ τὴν κάτω θῆραν πό-
λεις πληρὸν ὀλίγων ἐπέποιήσατο ἀπάσας, ἐπὶ τὴν
Ἀδριανοῦ ἐχώρει, καὶ Β.ζόνην, καὶ τὰς μέχρι Πάν-
του καὶ ἐκάκου κατατρέχων, καὶ ληξόμενος μὴ
προσχωρήσας: προπέμπων δὲ καὶ γρύφα, διελέγετο
τοῖς οὖσι φίλοις, ἐν τῇ Ἀδριανοῦ δὲ πρότερόν τε ἦσαν
οὐκ ὀλίγοι, καὶ τότε ἐπεγένοντο ἄρῶντες ἤδη τὴν Ῥο-
μαίων ἡγεμονίαν πρὸς ἐκείνον ἀποκλίνεσθαι, οἱ καὶ
πέμψαντες ἐκάλεον, ὡς δυνάμενοι, εἰ μόνον ἠφειή,
μίας τῶν πυλῶν κρατήσαντες, εἰσάγειν εἰς τὴν πόλιν.
Βασιλεὺς δὲ αὐτοῦς τῆς προθυμίας ἐπαινέσας, καὶ
τῆς εὐνοίας τῆς περὶ αὐτὸν, ἐκέλευε μὴ πρότερον
ἐπιχειρεῖν, πρὶν ἐκείνον ἴδωσι τοῖς τοίχεσιν ἐφαστη-
κότα. Ἐβεδίει γὰρ μὴ κατάφοροι γεγενημένοι,
σφῆς τε αὐτοῦ καὶ τὴν πρῶτην ἀπολέσειν. Ἀμα
δὲ καὶ ἡμέραν συνετίθετο ἐν ἧ αὐτὸν τε παραῖναι
εἶδει, καὶ τοὺς πράττοντας τὴν ἀλωσιν πρὸς τὸ ἔρ-
γον εἶναι παρεσκευασμένους. Ἐκείνοι δὲ πρὶν βασι-
λέα ἴδειν, κατὰ συστήματα περιῶντες, ἐπεὶ τισιν
αὐτῶν συνέθη Βράνῳ περιουχεῖν, ὅς τὴν φυλακὴν
τῆς πόλεως εὐθὺς ἐξαρχῆς διὰ τῶν ἀρίστων τὴν
φθορὰν παρὰ βασιλέως ἐπιστεύθη, ἐκείνος γὰρ τῆς
στάσεως ἤρξε τὴν δῆμον τοῖς ἀρίστοις ἐπαγαγόν-
τοῦτον οὖν ἰδόντες περιόντα καὶ καταστῆναι μὴ δυ-
νηθέντες τὴν ὀργὴν, ἄκρατον γὰρ ἐκείνῳ τὴν ὀργὴν
ἐφύλαττον διὰ τὴν πρὸς αὐτοῦς γεγενημένην ὕβριν
καὶ φθορὰν, ἀμολήσαντες τῶν βασιλέως παραινέ-
σεων ἐπέθεντο, ἤδη δὲ τῆς προδοσίας φανερᾶς γε-
γενημένης, καὶ εἰ λοιποὶ προσεδοθήθουν δεισαντες
τὸν κίνδυνον. Πολλοὶ δὲ ὄντες ἄμα καὶ τοῦ δήμου
ἐνδοξόντες, ἐπιέζοντο γὰρ ὅπ' τοῦ πολέμου, κραται-
οὶ περιεγίνοντο τῶν πολεμίων, καὶ τοὺς μὲν συν-
ελάμβανον αὐτῶν, οἱ δὲ ἦσαν ἀφανεῖς, ἄσμενοι τὸν
κίνδυνον διαφυγόντες. Ἀπόκαυχος δὲ Μανουῆλ ὁ τοῦ
μεγάλου δουκὸς υἱός, τῆς πόλεως ἔχων τὴν ἀρχὴν, ὡς
εἶπε τοῦς τὰ βασιλέως πράττοντας περιγενομένους,
ἐκλιπὼν τὴν πόλιν, ἦλθεν εἰς Βουκελλῶν φρούριόν τι
οὐ μακρὸν ἐκείνης ἠκισμένον. Ὁ Βράνος δὲ συλλη-
φθεὶς, τὰ τε κλειθεῖα παρείχετο τῆς πόλεως, καὶ ἐ-
δίδο μὴ ἀποθάνειν. Οἱ δὲ, ὡς ἤδη καθαρῶς τῆς
πόλεως ἦσαν ἐγκρατεῖς, ἐστράπευον ἐφ' ὄρπαγην,
καὶ τὴν τι Βράνου, καὶ τὰς ἄλλων διήρπαζον οἰκίας.
Ἐπειτα καὶ πρὸς πότους καὶ φιλοτησίας διὰ τὴν
νίκην αὐτοῦς ἐξήδωκαν. Οἱ νικηθέντες δὲ μεθύον-
τες καὶ παρσφορομένους αὐτοῦς ἄρῶντες, ἀναθροσῆ-
σαντες καὶ ἐπιθέμενοι ἀσπίδοις καὶ μεθύουσιν, ἐκρά-
τησάν τε βῆστα, καὶ ἀπέκτευσαν αὐτῶν πολλοὺς,
εἶς τε δὲ ἐφύλαττον εἰς αὐτοῦς, τοῖς δὲ λοιποῖς ἔρ-
γον εἰς ἀποσπασίαν καὶ ἀλωσίν, καὶ τὴν πόλιν

ὑπὸ Βράννῳ ἦν, καὶ τοῖς πράττουσι τὰ βασιλείας. **A** non solum propter frustrationem civitatis, sed etiam propter amicos ipsorummet stultitia perditos summo opere doluit. Ad quem Manuel Apocauclus misit, qui ei suis verbis diceret, se quoque tum patrem ipsum, tum alios multum et graviter illum accusantes audientem credidisse, ac vera illos loqui putavisse. Cæterum jampridem causis rerum accurate discussis, invenisse ipsum nulla sua culpa bello laecessi: illos autem longe iniquissimos, ob amorem dominandi, et improbitatem suam non ipsum modo, sed Romanos omnes in servitutem et extremum exitium conari precipitare. Ex quo tam nefario eorum conatu sibi stomachum moveri vehementissime. **624** Quia vero confidisset, cito malis finem futurum, in eorum soliditate perseverasse. Nunc quia eorum recordiam perspiciet, qui neque malis jam supra caput astantibus sibi aliisque consulendum statuerint, sed pacem occupant, ab eo potissimum invitati, qui tam multas et graves injurias hucusque sibi impositas perpetua oblivione deleaturum promittat, et eorum secus exsecraturam, et ejus excelsam animam ac tolerantiam admiraturam, et quod boni communis gratia res suas adeo non invite proficiat, non posse de cætero imperatrici favere, sed ejus partes amplectum potius, ab hac ipsa hora illi opera inserturum, proque illo et justitia nullum discrimen recusaturum. Hac ille clanculum. Cui imperator ei de mutato consilio laudem impertivit, et de animo erga se tam egregio gratias egit, et quod posset pro se impigre faciendi occasionem praestitit. Diebus aliquot intermissis, cum ad eum transiret, simul autem urbem tradere nequisset, quod administris hujus operis careret (nuper siquidem omnes imperatoris amici per insipientiam interierant), libenter illum accepit, summoque honore et gratia dignatus est. Deinde quoniam Adriacopolis invadenda non videbatur, Bizyam movit, agrumque vastavit. Legatione porro ad cives missa, hortatus est eos, ut sese dederent, neve propter inanem spem tanta agris detrimenta inferri sustinerent: eo enim compulsum iri, ut etiam post vastationem se dederent. Bizyenses neque se urbem dedituros spondere, neque ad solemnem impudentiam et contumelias confugere, sed legationem honeste modestaque rejicere. Ratus autem imperator agnitionem beneficii principium dedicationis fore (observabat enim propter assiduitatem incursionum vexationumque paulatim eas de pertinacia remittere ac cedere), exercitum quam celerissime removeandum censuit, ut neque regio vastaretur, paulo post in suam ditionem ventura, et ipsi securitatem adepti, salubria sibi meditentur, et Apres reverit.

ὑπὸ Βράννῳ ἦν, καὶ τοῖς πράττουσι τὰ βασιλείας. **A** non solum propter frustrationem civitatis, sed etiam propter amicos ipsorummet stultitia perditos summo opere doluit. Ad quem Manuel Apocauclus misit, qui ei suis verbis diceret, se quoque tum patrem ipsum, tum alios multum et graviter illum accusantes audientem credidisse, ac vera illos loqui putavisse. Cæterum jampridem causis rerum accurate discussis, invenisse ipsum nulla sua culpa bello laecessi: illos autem longe iniquissimos, ob amorem dominandi, et improbitatem suam non ipsum modo, sed Romanos omnes in servitutem et extremum exitium conari precipitare. Ex quo tam nefario eorum conatu sibi stomachum moveri vehementissime. **624** Quia vero confidisset, cito malis finem futurum, in eorum soliditate perseverasse. Nunc quia eorum recordiam perspiciet, qui neque malis jam supra caput astantibus sibi aliisque consulendum statuerint, sed pacem occupant, ab eo potissimum invitati, qui tam multas et graves injurias hucusque sibi impositas perpetua oblivione deleaturum promittat, et eorum secus exsecraturam, et ejus excelsam animam ac tolerantiam admiraturam, et quod boni communis gratia res suas adeo non invite proficiat, non posse de cætero imperatrici favere, sed ejus partes amplectum potius, ab hac ipsa hora illi opera inserturum, proque illo et justitia nullum discrimen recusaturum. Hac ille clanculum. Cui imperator ei de mutato consilio laudem impertivit, et de animo erga se tam egregio gratias egit, et quod posset pro se impigre faciendi occasionem praestitit. Diebus aliquot intermissis, cum ad eum transiret, simul autem urbem tradere nequisset, quod administris hujus operis careret (nuper siquidem omnes imperatoris amici per insipientiam interierant), libenter illum accepit, summoque honore et gratia dignatus est. Deinde quoniam Adriacopolis invadenda non videbatur, Bizyam movit, agrumque vastavit. Legatione porro ad cives missa, hortatus est eos, ut sese dederent, neve propter inanem spem tanta agris detrimenta inferri sustinerent: eo enim compulsum iri, ut etiam post vastationem se dederent. Bizyenses neque se urbem dedituros spondere, neque ad solemnem impudentiam et contumelias confugere, sed legationem honeste modestaque rejicere. Ratus autem imperator agnitionem beneficii principium dedicationis fore (observabat enim propter assiduitatem incursionum vexationumque paulatim eas de pertinacia remittere ac cedere), exercitum quam celerissime removeandum censuit, ut neque regio vastaretur, paulo post in suam ditionem ventura, et ipsi securitatem adepti, salubria sibi meditentur, et Apres reverit.

ὑπὸ Βράννῳ ἦν, καὶ τοῖς πράττουσι τὰ βασιλείας. **A** non solum propter frustrationem civitatis, sed etiam propter amicos ipsorummet stultitia perditos summo opere doluit. Ad quem Manuel Apocauclus misit, qui ei suis verbis diceret, se quoque tum patrem ipsum, tum alios multum et graviter illum accusantes audientem credidisse, ac vera illos loqui putavisse. Cæterum jampridem causis rerum accurate discussis, invenisse ipsum nulla sua culpa bello laecessi: illos autem longe iniquissimos, ob amorem dominandi, et improbitatem suam non ipsum modo, sed Romanos omnes in servitutem et extremum exitium conari precipitare. Ex quo tam nefario eorum conatu sibi stomachum moveri vehementissime. **624** Quia vero confidisset, cito malis finem futurum, in eorum soliditate perseverasse. Nunc quia eorum recordiam perspiciet, qui neque malis jam supra caput astantibus sibi aliisque consulendum statuerint, sed pacem occupant, ab eo potissimum invitati, qui tam multas et graves injurias hucusque sibi impositas perpetua oblivione deleaturum promittat, et eorum secus exsecraturam, et ejus excelsam animam ac tolerantiam admiraturam, et quod boni communis gratia res suas adeo non invite proficiat, non posse de cætero imperatrici favere, sed ejus partes amplectum potius, ab hac ipsa hora illi opera inserturum, proque illo et justitia nullum discrimen recusaturum. Hac ille clanculum. Cui imperator ei de mutato consilio laudem impertivit, et de animo erga se tam egregio gratias egit, et quod posset pro se impigre faciendi occasionem praestitit. Diebus aliquot intermissis, cum ad eum transiret, simul autem urbem tradere nequisset, quod administris hujus operis careret (nuper siquidem omnes imperatoris amici per insipientiam interierant), libenter illum accepit, summoque honore et gratia dignatus est. Deinde quoniam Adriacopolis invadenda non videbatur, Bizyam movit, agrumque vastavit. Legatione porro ad cives missa, hortatus est eos, ut sese dederent, neve propter inanem spem tanta agris detrimenta inferri sustinerent: eo enim compulsum iri, ut etiam post vastationem se dederent. Bizyenses neque se urbem dedituros spondere, neque ad solemnem impudentiam et contumelias confugere, sed legationem honeste modestaque rejicere. Ratus autem imperator agnitionem beneficii principium dedicationis fore (observabat enim propter assiduitatem incursionum vexationumque paulatim eas de pertinacia remittere ac cedere), exercitum quam celerissime removeandum censuit, ut neque regio vastaretur, paulo post in suam ditionem ventura, et ipsi securitatem adepti, salubria sibi meditentur, et Apres reverit.

625 CAPUT LXXIX.

Amzas Persa socium ad imperatorem occidentum subornatum prodit. Eum occidi imperator vetat, liberamque dimittit. Bizyenses habita consultatione se dedunt. Acclamatur Annæ imperatrici et filio, deinde Cantacuzeno et uxori. Deditio plurimum oppidorum. Manuel Asanes fit præfectus Bizyæ. Miserabilis exitus protostratoris, et aliorum amicorum Apocauchi. Ejusdem astus, quo ignaviæ opinionem effugeret; et ejus non insulsa irrisio, gravisque reprehensio.

Apris degentem Amzas quidam adiens, se cum A quodam Scarano appellato paulo ante Byzantio profugisse nuntiat. Ac se quidem citra dolum et calliditatem advenire, Scaranum non item, sed multis sollicitationibus ac muneribus a magno duce illectum, si ipsum imperatorem occidisset. Eundem Scaranum sperantem ipsam sibi ad caedem intrepide obeundam, propter generis communionem (erat enim Amzas quoque Persa), adiutorem fore, arcanum aperuisse. Se, quod insidias contra imperatorem intentatas habere tacitas periculosum judicaret, hominem et machinationem ejus indicare veluisse. Scaranus imperatoris jussu extemplo comprehenditur: qui cum duceretur, qui astabant ad eum trucidandum prosiliunt. Tum imperator interfectorem hostis sui loco habiturum minatur. Id enim argumento fore communicati cum eo consilii, et propterea miseram occidere, ne ab eo predatur. Illi timore minarum hominem missum faciunt: ita Scaranus mortem effugit. Producentum porro in medium imperator interrogavit, verane essent, quæ Amzas detulisset. Reus promissis ac donis plurimis se ad ipsam occidendam a magno duce male impulsam confitetur, et hujus ergo adventasse. Erat enim animo nobili ac militari, et viribus robustissimis. Mandat eum custodiri imperator, ut diligentius postmodum inquisiturus. Noctu interia ministris fidelissimis dat negotium, ut illum e castris eductum dimittant: Amzam ob insidias patefactas honorifice donat. Rursus Bizyam expeditione parata, visum iacolas ante per legatos appellare: per quos hortatur ut sponte se dedant, necessitatem ne operiantur; tum enim non ipsis, sed necessitati subactionis gratiam habiturum. Nam et prius cum sibi oppugnatura bonis verbis respondissent, mox recessisse, tempusque ad salutare consilium capiendum indubasse: et nunc si se volentes dedant, agrum eorum nihil incommodi passurum; 626 si adhuc insipienter detrectaverint, ne suam postmodum, quam sensuri sint, calamitatem sibi ascribant. Bizyenses auditis oratoribus in cœtum cœunt, quid agant, deliberant. Una est omnium et concors sententia ad imperatorem transeundum, qui præter jus et fas armis appetitus, et Romano imperio pulsus esset, quique adversariis suis nocere posset. Georgium Paleologum præfectum, nisi sequatur, cum tota re familiarum Byzantiuma remigrare jubent. Is imperatori se submittere nolens, humanitatem istam multa gratiarum actione prosecutus, discedit, cum se metropolis, patriarcham timens, adiungit. Bizyenses duos de optimatibus, totidem de populo et ecclesiasticis, omnes numero sex deligunt, quos ad

Ἐὐθα διεκρίθοντι Ἀμζᾶς τις ὄνομα προσελθὼν, ἐμήνηεν ὡς ἕκαστον ἐτέρῳ Σκαράνῳ προσπαρονομένῳ ὀλίγω πρότερον ἐκ Βυζαντίου προσέλθεεν φυγάδες. Αὐτὸν μὲν οὖν ἀδόλως, προσελθεῖν καὶ ἀπανούργως, Σκαράνον δὲ οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ πολλαῖς ὑποσχέσεσι καὶ δωρεαῖς παρὰ μεγάλου δουκὸς πεισθέντα, εἰ αὐτὸν ἀνέλοι· νομίσαντα δὲ Σκαράνον συλλήψεσθαι αὐτῷ διὰ τοῦ γένους τὴν πρὸς τὰς σφάγας καὶ τοὺς φόνους ἐτοιμότητα, ἐκ Παριῶν γὰρ Ἀμζᾶς τὸ γένος ἦν, ἐκκαλύψαι τὸ ἀπόρρητον. Τὸν δὲ, ἠγησάμενον θεινὸν τὴν κατὰ βασιλείως τυγχύπτειν ἐπιβουλήν, τὸν τε ἄνθρωπον μηνύειν καὶ τὴν γνώμην. Σκαράνος μὲν οὖν αὐτίκα συναλαμβάνεται καλεούσαντος βασιλέως· ἀγόμενον δὲ οἱ περὶ βασιλέα ὄρμητο ἀνελεῖν. Βασιλεὺς δὲ ἠπελιήσεν, ἀπιστία· εἰς αὐτὸν τὸν φανεύοντα κρινεῖν· ἀπόδειξις γὰρ ἂν εἴη τοῦ ἑαυτῷ τὴν πράξιν συνειδέσθαι τὸ τοῦτον ἀνελεῖν, ἵνα διαφύγῃ τοὺς ἐλέγχους. Οἱ μὲν οὖν οὕτως ἀνεχώρουν, δείσαντες τὴν ἐπειλή. Σκαράνος δὲ ὁμοίως ἐρόύετο τοῦ θανάτου. Παραστησάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τρώετα εἰ εἴη ἀληθῆ, ὅσα Ἀμζᾶς αὐτοῦ κατηγοροίη. Ὁ δὲ συνομολόγει, πολλαῖς ὑποσχέσεσι καὶ δωρεαῖς ὑπὸ μεγάλου δουκὸς παραπεισθεὶς πρὸς τὸ ἀνελεῖν αὐτὸν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἤκειν· ἦν γὰρ γενναῖός τε τὴν ψυχὴν καὶ πολεμικός, καὶ τὴν δόξαν τοῦ ἀλλοῦς ὑπερέχων. Τὸν μὲν οὖν ἐκέλευεν ὁ βασιλεὺς φυλάττεσθαι, ὡς ἐς τὴν ὑστεραίαν κλειῶ ποιησόμενος ἐξέτασιν περὶ αὐτοῦ. Νυκτὸς δὲ ἐκέλευε τῶν οἰκετῶν τοῖς πιστοτάτοις τοῦ στρατοπέδου ἐξαγαγόντας ἀπολύειν· Ἀμζᾶν δὲ φιλοτίμως ἐμεύετο ὁ βασιλεὺς τῆς μηνύσεως τῆς ἐπιβουλῆς. Παρασκευασθέντων δὲ αὐθις Βιζύῃ ἐπιστρατεύειν, ἐδόκει δεῖν πρότερον πρεσβεῖαν ποιεῖσθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ παρῆναι ἐκουσίως προσχωρεῖν, καὶ μὴ τὴν ἀνάγκην περιμένειν· τότε γὰρ οὐκ αὐτοῖς, τῇ ἀνάγκῃ δὲ τὴν χάριν εἰδήσειν τῆς αὐτῶν καταδουλώσεως. Καὶ πρότερον γὰρ ἐπιστρατεύσας, ὅτι σωφρόνως ἀπεκρίναντο, ταχίως ἀπεχώρησε, καιρὸν αὐτοῖς παρέχων τοῦ ἐκ δέοντα συμβουλεύεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· καὶ γὰρ εἰ προσχωρεῖν ἐκουσίως, οὐδεμίαν ὑποστήσεται κίνωσιν ἢ χόρρα· εἰ δ' ἀγνωμονοῖεν ἔτι, τὴν ἐπαγωγὴν αὐτῷ μὴ προσλογίζεσθαι τῶν κακῶν. Βιζύτιοι δὲ ἐπεὶ ἐδέξαντο τὴν πρεσβεῖαν, ἐκκλησίαν συναθροίσαντες, ἐβουλεύοντο ὅ τι δεοὶ πράττειν. Καὶ ἐδόκει πᾶσι ψήφῳ κοινῇ προσχωρεῖν τῷ βασιλεῖ, ἀδίκως τε πολέμουμένῳ, καὶ ἀπεικονομένῳ τῶν Ῥωμαίων τῆς ἀρχῆς καὶ δυναμῆος βλάπτειν· καὶ Παλαιολόγον Γεωργίον τὸν ἄρχοντα αὐτῶν ἐκέλευον, εἰ μὴ βύβουσι οὖν αὐτοῖς προσιέναι βασιλεῖ, πᾶσαν ἔχοντα τὴν ἀπιστευθῆναι εἰς Βυζάντιον ἀποχωρεῖν. Κάκωνος αὐτοῖς πολλὴν ὁμολογήσας τῆς εὐγνωμοσύνης χάριν, ἀπεχώρησε, μὴ βουλόμενος προσιέναι βασιλεῖ, συνείπατο δὲ καὶ ὁ μητροπολίτης, δείσας πατριάρχην. Βιζύτιοι δὲ

ὄσα τε τῶν ἀρίστων ἀπολεζόμενοι, καὶ τοῦ δήμου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τοσοῦτους ἐτέρους, πρὸς βασιλέα πρέσβεις ἔπεμπον, καὶ τὴν πόλιν παρεδίδουν· ἔφασαν δὲ καὶ αὐτοὶ πρότερον μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἐξηπατημένοι, ἀγνωμασύνην τε αὐτοῦ κατηγορεῖν, καὶ ἐπιβουλὴν καὶ προδοσίαν ἐγκαλεῖν τῶν βασιλέως παίδων. Ἐπεὶ δὲ τοῦ χρόνου τριβομένου, ἐκαίνοι συκοφαντοῦντες ἀπεδείκνυντο καὶ τὰ μέγιστα ἠδίκηκότες, αὐτὸς δὲ ἀδικούμενος καὶ ἐπιβουλεύμενος, καὶ οὐδὲν ἐπεικὴς ἀκούων, ἔπειτα καὶ τὴν κοινήν ἱρῶντας πανωλεθρίαν, ἢ ὀλίγου δεῖν Ῥωμαίους ἀπαντας διέφθειρεν, ἀκρούοντές τε καὶ αὐτὸν αἰεὶ δεόμενον περὶ εἰρήνης, ἐκαίνουσ δὲ αἰρουμένους τὸν τοσοῦτων αἴτιον πόλεμον κακῶν, δεινὰ μὲν ἠγαῖσθαι τὰ πραττόμενα, καὶ προθυμαῖσθαι, εἴ τις δύναμις ἐνῆν, λύσιν τινὰ ἐξευρίσκειν τῶν κακῶν. Ἐπεὶ δ' αὐτοῖς τοῦτο οὐκ ἐν ἐφικτῷ, τοὺς μὲν ἄλλους ἀπαντας τῆς συμφορᾶς οὐκ εἴρειν, αὐτοὺς δὲ τὰ λυσιστελῆ βουλευόμενος ἑαυτοῖς, ψήφισμα ποιήσασθαι προσχωρεῖν ἐκόντας, καὶ τὴν πόλιν παραδιδόναι, καὶ μὴ τῆς ἐτέρων ἀνομίας ἀποτίνειν αὐτοὺς δίκας. Τοιαῦτα μὲν οἱ Βιζύιοι ἐπρέσθευον. Βασιλεὺς δὲ τῆς εὐδουλίας ἐπαινέσας, τοῖς τε πρέσθεσι δῶρα παρασχών, ἦλθε πρὸς τὴν πόλιν, ἐπομένους ἔχων καὶ τοὺς πρέσβεις, καὶ ὁ δῆμος ἅπας μετὰ τῶν ἀρίστων ἐξήλθεν ὑπαντήσων. Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐγγύς πυλῶν, πρῶτα μὲν ἐκέλευεν Ἄνναν τὴν βασιλίδα εὐφημαῖν, καὶ μετ' ἐκείνην βασιλέα τὸν υἱὸν, τρίτους δὲ μετ' ἐκείνους, αὐτὸν τε καὶ Εἰρήνην βασιλίδα τὴν γυναῖκα· καὶ ἐτελείτο ἡ εὐφημία κατὰ τὰ κεκελευσμένα. Τὸν Ἰσὸν δὲ τρόπον κἂν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐποίησεν καὶ μετὰ τὰς ἱερὰς μυσταγωγίας ὁμοίως τὴν τῶν βασιλέων μνήμην ἐκέλευε ποιεῖσθαι. Εὐθύς μὲν οὖν προσεχώρουν καὶ τὰ περὶ Βιζύην πολίχνια ἔντα οὐκ ὀλίγα, καὶ πᾶσιν ὁ βασιλεὺς ἐφίστη ἡγεμόνα καὶ διώκει, ἢ αὐτῷ ἐδόκει ἀρίστα. Βιζύης δὲ ἄρχοντα κατέστησε τὸν γυναικὸς ἀδελφὸν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ. Ἦν γάρ τινα καὶ οὐκείνητα πρὸς τὴν πόλιν ἀρχαίαν ἔχων. Πρωτοστράτωρ γάρ ὁ τοῦτου πενθερός ἐκεῖ τὴν οἰκίαν ἔχων ἐξαρχῆς, κτήσεις τε πλείους καὶ μεγάλας εἶχεν ἐν αὐτῇ, καὶ τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν οὐκείων ἐκεῖ πολλοὶ κατήκουν, ὅφ' ὧν ἦγετο σχεδὸν ἡ πόλις. Διὰ ταύτην δὲ τὴν οὐκείνητα πρὸς πρωτοστράτορα, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ἐπέστησεν ἀρχεῖν Ἀσάνην τὸν Μανουήλ. Πρωτοστράτωρ γὰρ μετὰ τὴν ἐν Γυναικοκαστρῷ τοῦ βασιλέως ἀναχώρησιν ὑπὸ μεγάλου θουκῆς πολλὰ φενακισθεὶς, καὶ εἰς τοὺς πρῶτους τῶν φίλων τεταγμένος, πρωτοθεσπιάρμης τε ὀλίγω ὕστερον ἀναδειχθεὶς, ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν κατεκλείσθη, καὶ ζῶφρον κατακρίθη ταῖς ἄλλοις ὁμοίως φίλοις, καὶ χρόνον οὕτω συχνὴν διανύσας φρουρούμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὕστερον ἐτελεύτησε, πένης καὶ ἀτιμος ἐξ εὐπόρου καὶ περιφανοῦς γεγεννημένος. Πατριάρχῃ δὲ τῷ Ἱεροσολύμων ἄρτι τότε ἐκ Βυζαντίου διαδράντι, ὑποπτουμένῳ καὶ πάσχειν μέλλοντι κακῶς, καὶ ἀφικμένῳ πρὸς αὐτὸν, ὁ βασιλεὺς τὴν Βιζύης ἐνεχείρησεν Ἐκκλησίαν, ὥστε τὰ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἐνδοξομένα πράττειν, ἐπεὶ ταύτης ὁ ἀρχιερεὺς ἀπεχώρει τὴν βασιλέως ἀποσεϊόμε-

impremissam mittunt, et urbem tradunt: latenturque et ipsi, se prius a praefectis illum pro improbo, et insidiatore, et imperatoris filiorum proditore accusantibus delosos esse. At postquam tempore procedente illos calumniatores fuisse iniquissimos, ipsumque injuriose et insidiosae tractatum et maledictis confixum apparuisset, cumque vidissent communem pestem, qua Romani pene omnes interierint, et audissent ipsum pacem sine intermissione flagitare, illos contra bellum tot malorum causam paci praeferre, graviter tulisse, paratosque ad remedium tantis periculis afferendum fuisse, si modo ullum invenire potuissent. Sed quoniam non ea esset ipsorum facultas, aliorum omnium ita afflictorum misericordia commoveri: et ut sibi met prospicerent, decrevisse in ejus se potestatem ultro cum urbe tradere, ne alienae amentiae poenas luant. Haec Bizyenses. Imperator probato tam laudabili consilio legatos muneratur, et iis prosequentibus ad urbem fertur: eoi plebs universa cum optinatibus se obviam effundit. Ubi ad portas fuit, primum quidem Annae imperatrici, deinde filio ejus imperatori, postremo sibi et uxori suae Iream laustum acclamari jussit, quod fecerunt. Eodem modo per alias urbes fieri, et inter sacrificandum similiter imperatorum mentionem celebrari voluit. Statim igitur non pauca in circuitu oppida accesserunt, quibus singulis imperator praefectos dedit, earumque statum quae optima visa est ratione formavit. Byziae Manuelem Asanem, uxoris suae fratrem praefectam delegit, cui vetus quaedam cum civibus illis conjunctio consuetudinis intercedebat. **627** Protostrator quippe ejus socer illic domicilium ab initio, multasque et amplas possessiones habebat. Praeterea cognatorum et familiarium ejus complures ibi incolebant, a quibus ferme civitas administrabatur. Ob hanc igitur familiaritatem conjugis suae germanum Manuelem Asanem praefectum ipsis, ut dicebamus, constituit. Nam protostrator post secessionem ab imperatore apud Gynococastrum a magno duce egregie iudicatus, et inter principes amicorum cooptatus, pauloque post protovestiarius declaratus, postea domi suae inclusus, et tenebris similiter ut alii ejusdem ducis amici damnatus, ita per diu in aedibus suis custoditus, tandem egens et infans ex copioso et illustri mortuus est. Patriarcha autem Hierosolymorum, qui suspectus et poenas daturus recens Byzantio ad se confugerat, imperator Bizyensem Ecclesiam sacrorum canonum concessu regendam commendavit: quandoquidem ejus episcopus, adventum ipsius aversatus, aufugerat. Toto orbis statu composito, Chariopolim se recepit, et oppida restantia ad deditionem parvam armis coegit, partim oratione ad persuadendum accommodata invitavit. Jam vero magnus dux captus intra urbem latendi fastidio (aliam siquidem Cantacuzeno se permiserant, aliam obsessae et quotidianis populationibus divexatae nutabant, cum subsidium ab illo nullum, quana-

vis crebro et cum lamentatione suarum aerumnarum appetitum consequerentur) ne, ut in turbulenti tempestate relicto imperii clavo otiosus sedere, ac salutem desperare vulgo videretur, quiddam singulare instituit, ut quibusdam Byzantio necessariis distineri crederetur. Et qui ante id tempus bonum et justum nunquam pili fecerat, justum et rectum in causis et litibus observandum, praecoris voce promulgavit: sedensque in monasterio Christi Servatoris et beneficii, toto die forum agebat, in contractibus et privatis controversiis occupatus. Nec erat Rhodamanto inferior, qui quod fuisset in vita justissimus, apud imperos aeterna facere dictus est: ignorans miser, nihil esse tam ignavum tamque ridiculum, quam ducem, tanto bello urgente, disceptandis vacare litibus, et dum proficere vult privatis singulis, omittere communia. *ῥυζα καὶ εὐθύτητα περὶ τὰς δίκας· καὶ καθήμενος ἐν τῇ μονῇ Χριστοῦ τοῦ Σωτήρος καὶ εὐεργίτου, ἐδίκαζε διὰ πάσης τῆς ἡμέρας, περὶ συμβόλαια, καὶ ἰδιωτικὰς ἀμφισβητήσεις ἀπολοομένους. Ἐφρόναι δὲ Παδερμάνθου· οὐδὲν ἦσαν ἐπὶ ταῖς, ἕως καὶ τὴν νεκρῶν δίκην ἐλέγετο ἐπιτελεῖσθαι διὰ τὴν δικαιοσύνην· ἀγνοῶν ὡς οὐδὲν ἀγενέστερον καὶ καταγελαστότερον στρατηγεῦ ὑπὸ πολέμου τοσοῦτου περιβρεομένου, καὶ συμβολαίους σχολάζοντες, ἵνα τοῖς καθ' ἑκάστου ἰδιώτας ὠφελοῖται, τῶν κοινῶν καταμελῶν.*

Aνος ἐπιδημίων. Ἐπεὶ δὲ πάντα δόκητα τὰ κατὰ τὴν αἰὲν βασιλεῖ, αἰθρία ἀνίστασθαι εἰς Χαρσιόπολιν, καὶ τὰς μέγαν προσηγορησάσαι πόλεις ταῖς τε ἕπλοις ἐδιόξετο, καὶ λόγοις πύθωνις ἐπαχέριαι πείθειν προσχιορῖν αὐτῷ. Δουξ δὲ ὁ μέγας, ἐπεὶ τὸ διατρέθειν τειχῶν ἔξω ἀπηγόρευεν· αἱ μὲν γὰρ τῶν πόλεων Καντακουζηνῶ προσηγορήσαν τῷ βασιλεῖ, αἱ δὲ, πλιτοκοῦμεναι καὶ κακῶς πάχουσαι ταῖς καθημεριναῖς ἐφόδοις, ἀμφισβητοῖς ἤδη ἦσαν, ἐπικουρίας γὰρ εἰδόμεναι· παρ' αὐτοῦ ἐτύγχανον, συχνὰς ποιούμενοι τὰς πρεσβείας, καὶ τὴν κακοπραγίαν οὐδόμενοι, ἵνα μὴ δοκοῖται, ὡς περ' ἐν μεγάλῳ κλύδωνι τοῦς οἰκιστὰς τῆς ἀρχῆς κατέκλιπτον, ὁργῶς καθήσθαι πρὸς τὸ διαπίπτειν ἀπειπὼν, ἰσχυρῶς τι περιεργασίον, ἵνα τοῖς πολλοῖς δοκοῖται ἀναγκαῖον τινῶν ἐπὶ Βυζαντίῳ ἐνδιατρέθειν· καὶ ὅς οὐδέπω πρότερον οὐδένα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου λόγον ἐποίησατο, δικαιοσύνην ἐκῆλθε.

628 CAPUT LXX.

Lepide et nequiter deceptus Gabalas homo corpulentus et obesus, super aucunda Apocauchi filia. Et quomodo Apocauchs cum conatus sit vita praeura, impostariis admirabilibus et simulationibus voferrinis. Notantium hoc exemplum, si ullam aliud hujus generis.

Gabalas autem legotheta, quoniam tempus longum jam abierat, cum magno dux sibi summo secus quam jurarat, nuptiam sibi non daret, meram valde indignatus, de matrimonio eum appellat, orans ut quod jurasset aliquando re praestaret. Respondet ille, se quoque id percipere, nec ei rei quidquam praeventendam ducere, sed sponsam et matrem ejus ab eo ut nimium corpulento atque obeso abhorrere. Proinde medicamentis utendum, si forte contractis visceribus gracillior, et sponsae suae amabilis redderetur: propter vastitatem enim illam, et proportionem non bene respondeantem, nihil esse eo deformius atque injucundius. Gabalas hoc meruit esse lignentum et astutam dissimulationem suspicabatur. Quis vero amori puellae penitus succubuerat (45), quae quis vel paulum prudens non ignorasset, ipse nescire volebat, et ejus causa etiam risu dignissima sibi experienda censebat.

C Gabalas δὲ ὁ μέγας λογοθέτης τοῦ χρόνου τριβόμενος, ἐπεὶ τὸν γάμον τῆς θυγατρὸς ὁ μέγας δουξ κατὰ τοῦς ὅρκους οὐκ ἀπεδίδου, ἐδυσχέρανέ τε οὐ μετρίως τὴν τριβὴν, καὶ μεγάλην δουκί περὶ τοῦ γάμου διαλέγετο, ἀξίων ποιεῖν κατὰ τοῦς ὅρκους. Ὁ δ' ἔρρακε, καὶ αὐτῷ διὰ σπουδῆς εἶναι, καὶ προῦργου παντὸς, τὴν νόμωρ ὅς καὶ τὴν μητέρα ἀπανκίνεσθαι διὰ τὴν πολυσαρκίαν. Συναεθούλευέ τε φαρμακείαις χρῆσασθαι τισιν, εἴ πως γένοιτο τῶν ἐγκάτων συνεσταλμένων, λεπτότερον φανῆναι, καὶ ἀπέραστον τῇ νόμωρ· πάντο γὰρ ἔχειν ἀηδῶς πρὸς τὴν ἀσυμμετρίαν τῶν σαρκῶν. Ὁ δ' ὑπόπτως μὲν σκήψαις εἶναι καὶ προφάσεις τὰ τοιαῦτα, καὶ εἰρωνεῖαν ἀκριβῶς· τῷ δὲ κατάκρας ἠτύθησθαι τῷ τῆς κόρης ἔρωτι, ἔ καὶ ἄλλοις φραγῶν μετέχων συνῆκαν ἂν τις, αὐτὸς ἐδοῦλετο ἀγνοεῖν· καὶ ἰδοῦναι θεῖν τοῖς καταγελαστοτάτοις ἐπιχειρητέα εἶναι διὰ τὴν κόρη· διαλεχθείς δὲ πρὶ ἱατρῶ ἕξ Ἰταλίας ἀφικόμενῳ περὶ τῆς πολυ-

Jacobi Pontani notae.

(45) O miserum Gabalam, ut se excarnificari frustra sinit! Mira sunt, quae quidam ob amorem mulierum puellarumve leguntur fecisse, seu honestum et licitum, quod eas uxores cuperent, seu turpe et vetitum. Caput est apud Jovianum Pontanum libro priore De fortitudine, quo docet, qui ob amorem pugnent, fortes non esse: Sed nec in ordine fortium collocandi videntur, inquit, qui ob libidinem amoresque vel adoriuntur periculosa, vel perpetuantur tristia. Nam et amantes multa audent, plura etiam, quamvis gracia, aequo animo ferunt: in eo tamen peccant, quod vel aggradiantur, quae aggradienda non sunt, vel tolerant, quae tolerari nullo modo debent, nec quam ob causam debent; quippe

quibus proposita sit voluptas ea quae homini cum bel-lis est communis, indignum sane pretium. Hoc sub-jicit exemplum de quodam Galeatio Mantuano, qui Papiæ in ponte puellam, quam unice amabat, ob-vium habuit. Ea ut per blandam aliquam jocanti speciem amantem ad colloquium invitaret, Quin tu, inquit, bellissime amator, qui tantum tibi armatus in acie places e ponte in amnem amoris gratia desis-tis? Hoc ille audito, concitato repente equo sese de-misit in fluvium, quo exanimato, vix Ticino natu-bundus emerit. An hic tibi magnus videbitur? cui nihil aliud tanto fuerit quaesitum periculo, quam ut muliercula, et quidem jocanti satisfaceret, quae velle, ne id aspiceret. *Ἐvertisse dicitur.*

σαρκίας, ἔπειθε μεγάλους μισθαῖς ἐπαγγελόμενον καὶ αὐτὸν, εὐταλῆς τὸ σῶμα καὶ σύμμετρον τισι ποιήσαιν φαρμακείας, καὶ δὴ τὰλλα πάντα δεύτερα ἡγούμενος, λουτραῖς ἐσχόλαζε καὶ ἐμέτοις καὶ κινώσασαι γαστρίῃ ἢ τῷ ἐκνρῷ ἰδίῳ, ὀλιγοσιτίῃ τε προσεῖχε, καὶ τὰλλα πάντα ἐπετήθευεν, ὅσα πρὸς λεπτότητα συναίρεται. Ἐξ ὧν ἠτόνει μὲν καὶ ἀδρανῆς ἦν, καὶ παρελύετο τὴν βίωμην, ἡ γαστήρ δὲ ὀλίγα πρὸς τὸν ἕγκον ἐνεδίδου. Ὑποπτεύσας δὲ ὁ μέγας Δούξ, ὡς ὑπερόν ποτε ἀπαγορεύσας πρὸς τὰς φαρμακείας εἴσεται σαφῶς τὴν εἰρωνεῖαν, καὶ θέσας μὴ δὲ τὸ περιορᾶσθαι πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον αὐτοῖς ἐκτραπῆ καὶ πείσῃ βασιλίδα τίθεσθαι σπονδας πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα περὶ εἰρήνης, ὁ τῶν κινδύνων αὐτῷ ὁ φοβερότατος ἰδίῳ, ἐσκέφατο τρόπῳ δὲ τινὶ διαφθεῖραι καὶ αὐτόν· καὶ τῶν συνειδύτων τὰ ἀπόρρητα αὐτῷ τινὰς προσέπεμπε μηνύοντα· δὲ εὐνοίαν δὴ ἔειπεν τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ, εἰ βασιλῆς μάλιστα ὀργίζοιτο αὐτῷ, τὴν δὲ αἰτίαν ἀγορεύσει καὶ τοιαῦτα προσαγγέλλοντες ἐξεφύσουν. Ἐπειτα καὶ ὄρκους ἤτονοντο δῆθεν ὑπὲρ τοῦ μηδὲν καταδήλους ποιεῖν τοὺς τὰ ἀπόρρητα μηνύσαντας. Οὗτοι μὲν οὖν ἐκείνοι ἐκακούργουν τὴν πιστευμένην ἀληθειαν τῶν ἀπορρήτων. Γαβαλάς δὲ οἰόμενος εἶναι ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, πανταχόθεν ἐκυμαίνετο καὶ περιηγεῖτο λογισμοῖς, καὶ σὺννοῦς καὶ ὠχρὸς ἐφαινότο, καὶ ταῖς φροντίσι συντετηκίως. Δούξ δὲ ὁ μέγας, τῶν πραττομένων ἄγνοιαν ὑποκρινόμενος, ἡρώτα τὴν αἰτίαν τῆς σὺννοίας καὶ τῆς ὠχρίσεως. Ὁ δὲ, οὐδὲν ὑποπτευκῶς περὶ ἐκείνου φάλλον, εἶτα δὴ κηδεσπῆ καὶ ἀλήθησαντι ὑπὲρ ἐκείνου, πᾶν τὸ ἀπόρρητον ἐξέφαινε, καὶ ἐπικουρίας τυχεῖν τινος ἔδειτο, καὶ γκώμην εἰσηγεῖσθαι, ἢ χρησάμενος ἔξω ἔσται τῶν κινδύνων. Οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ μέσον τοῦ ὑποπτευθῆναι τότε καὶ διαφθαρήναι. Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐφασκε μὲν τοιαῦτα καὶ αὐτὸς ἀκχεῖναι περὶ αὐτοῦ, ἡγεῖσθαι δὲ μὴ ἀληθῆ, ὅπως ὑπετίθει τὴν οὐσίαν πρὸς τοὺς φίλους ἐκτιθένας. Τὴν γὰρ πολιτευομένην νυκτὶ παρὰ Ῥωμαίοις ἐφασκε συκοφανσίαν καὶ διαβολήν, πάντα ὄντινων φυλάττεσθαι χρεῖον. Καὶ γὰρ αὐτὸς τῶν κοινῶν ἀπάντων ἄρχων, καὶ τῆς πρώτης παρὰ Ῥωμαίοις ἀπολαύων τιμῆς καὶ εὐπραγίας, οὐ μάλιστα αὐτοῖς θαρρῆναι, ἀλλὰ τὰ πλείω καὶ πολυτελέστερα τῶν ἄλλων, ἐν τε Ἐπιβάταις τῷ φρουρίῳ, καὶ πρὸς τῷ ἐν Μαγκάνοις πύργῳ ἔχειν. Αὐτὸν δὲ ἐπεὶ μὴ συμβαλῆ φρουρίῳ τι ἔχειν, ὃ χρῆσαιτο πρὸς τοιαύτας τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, ἐτέρῳ τρόπῳ τινὶ τῆς οὐσίας προνοεῖν, ἢ εἴ τι συμβαλῆ δυσχερὲς, οὐ γὰρ μάτην παρὰ βασιλίδος ὑποπιεῖσθαι, τὴν γοῦν οὐσίαν ἔχει, καὶ μὴ ἀμφοτέρων οὐσίας τε ἅμα καὶ ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἀπιστηθήναι. Ὁ μὲν οὖν τοιαῦτα συνεβούλευε. Λογοθέτης δὲ ὁ μέγας τὴν ἐπιβουλὴν μὴ συνιδὼν, ἐπειθετό τε, καὶ τὰ ὄντα πρὸς τοὺς φίλους ἐξετίθει. Ὁ δ' αὐτίκα προσέπεμπε τοὺς βασιλίδος τὰ πραττόμενα μηνύσαντας, ὡς αὐτοῦ μὴ συνειδύτος. Παρήκων τε εἰ προσαγγέλλοντες, μὴ τοιαῦτα περιορᾶν· οὐ γὰρ ἐπ' ἀγαθῷ τὴν οὐσίαν τῶν μεγάλων λογοθέτην ἐκτιθένας· ἀλλ' ἢ στέλιν βουλεύεσθαι πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν βασιλέα δέχε-

Collocutus igitur cum quodam medico, qui ex Italia nuper venerat, de ista corpulentia, ingenti mercede eum demulsit, et is se corpus ejus quibusdam medicinis ad decorem et gracilitatem tracturum spondit. Mox posthabitis omnibus, ad præscriptam medici balneis, vomitionibus, crebris alvi ductionibus dat operam, parum cibi et potionis adhibet, cæteraque omnia ad corporis extenuationem valentia sedulo usurpat. Ex quibus languor, imbecillitas, nervorumque dissolutio existebat, at ventris moles parum imminuebatur. Vetus autem magnus dux, ne tandem pharmacis defatigatus, technam perspiceret: et timens ne, quia contemptus esset, rursus arma contra ipsum ferret, atque imperatricem ad fœdus cum Cantacuzeno patrandum impelleret, quo nullum periculum impensius metuebat, illius quoque interficiendirationem excogitavit. Nam quosdam sibi a secretis misit, qui, ut magno logothetæ, benevolo animo indicarent, Augustam ei iratam esse vehementer: causam se nescire. Talibus nuntiis hominem exterebant. Deinde et juramentum exigebant, horum arcanorum indices nemini proditurum. Sic **629** illi in commentitiis secretis significandis se malitiose gerebant. Gabalas mendacium minime falsiciens, undique cogitationum fluctibus jactabatur, meditabundus, pallidus et præ sollicitudinibus contabescens. Magnus autem dux, rei gestæ ignorantem præ se ferens, tristitiæ et palloris hujus causam exquirebat. Tum Gabalas candidè, tanquam socero et vicero suam dolituro, arcanum, ut erat, reserat, ejusque opem aliquam et consilium implerat, quo usus discrimen evadat; nam tunc inter suspectum esse ei jugulari nihil erat medium. Hic magnus dux, se quoque hæc de illo audivisse; putare tamen vera non esse. Nihilominus uti facultates suas amicus concederet, monere. Quæ enim nunc apud Romanos regum tenerent sycophantia et calumnia, eas cavere unumquemque oportere. Nam et se, totius reipublicæ caput ac principem, honoribusque ac felicitate inter Romanos præcipuum, neutiquam illis fidere, sed majorem ac pretiosioram partem rerum suarum Epibatis in castello, et arce in Manganis recondidisse. Ipsi vero quoniam castello careret, quò in istiusmodi rerum commutationibus uteretur, alio quodammodo facultates suas tuendas: ut si quid adversum accidat (non enim frustra apud imperatricem in suspicionem cecidisse), saltem sua retineat, ne simul illis tanquam amplexu magistratu privetur. Magnus logotheta non intellectis insidiis paret, et fortunas suas apud amicos collocat. Quid multa? Subito magnus dux mittit, qui, quod agebatur, imperatrici, quasi se minime conscio, patefaceret: et hortabantur qui nuntiabant, ne rem istam negligeret; non enim magnum logothetæ sincero sine res suas apud amicos depositas, sed aut seditionem ad Cantacuzenum recipiendum machinari, aut ad illum cogitare delibere. Imperatrix dicta examinans, ut

multis vera esse audivit (clam siquidem a consociis magni ducis, eo id struente, in multos secretum disseminatum fuerat), acerbè tulit, manifestamque defectionem rata, quid pœnarum in eum statueret, deliberabat. Cum insidiæ processissent, et magnus logotheta Gabalas facultatibus alibi depositis sederet, carceremque expectaret, et Augusta ut perfido irasceretur, magnus dux simulata necessitate quadam publica, Hierum, quod est oppidum ad ostia Ponti, 630 triremi conscensa navigavit, quique primum logothetæ iram imperatricis indicarant, eos ad finem negotio imponendum reliquit. Rursum igitur accedentes illi, perfusique lacrymis, et dejectis humi vultibus, certiores faciunt, illa nocte in summo discrimine futurum, imperatrice scilicet iracundia effervescente : et hortantur, ut sibi provideat. Subornant interim ex alia conspiratione, qui eadem hora ad ejus ædes venirent, et sine nomine, num ipse esset intus sciscitarentur, velut his verbis horribile quiddam præsignificanti- bus; non enim alias sic tractare illum Roufani, sed multa cum observantia et assentatione consueverant. Gabalas omnibus iudiciis necem sibi in foribus esse conjiciens, et formidans ne quibusdam ex odio in se irruentibus male periret, cum tremore ac pavore magno in templum Sophiæ, tanquam ad asylum facta fuga, quoniam ne sic quidem se salvam fore credebat, et producere vitam non mediocriter cupiebat, monachi habitum induit, vix etiam hac ratione se servatum iri sperans; adeo minis attonitus et concussus erat medullitus. Magnus dux totum maleficio ex sententia evenisse prorsquam intellexit, Hiero reversus, illicet ædem Sophiæ petit, inventoque ibi logotheta cum vestitu monastico, plangit mirum in modum, et viduitatem illie lamentatur (46), dolentque dolorem inconsolabilem. Logotheta ejus luctum levare multis verbis nititur, aitque, nihil contigisse novi, si humanis rebus semper aliter et aliter volventibus et inconstantibus, nunc quidem meliora, nunc deteriora et ipse expertus esset. Et apparebat Apocauchnum ad hæc aliquantum acquiescere. Paulo post magnus logotheta imperatricis jussu ad monasterium sanctissimæ Virginis abiit. In fuga autem, abiectione monachi cultu, adornanda deprehensus, in carcerem datur. Sic igitur et hunc ex medio magnus dux removit, qui bellum contra Cantacuzenum non vulgariter promovet : condignam nimirum mercedem pro pestiferis cladibus eo bello invecis ei rependens.

ἀπεσκευάσθη ὁ μέγας δοῦξ, μεγάλα μὲν πρὸς τὸν ἀπεσκευάσθη ὁ μέγας δοῦξ, μεγάλα μὲν πρὸς τὸν Καντακουζηνοῦ συναράμενον τοῦ βασιλέως πόλεμον, ἀξίων δὲ ἀπολελευκότεα παρ' ἐκείνου ἀμοιβῶν, ἧς ἐπήγαγεν ἀμυθῆτου φθορᾶς ὁ πόλεμος Ῥωμαίοις.

Jacobi Pontani note.

(46) Cur viduitatem, cum non esset vidua? nec enim cum quoquam nupta fuerat. Sed jureconsulti etiam nondum nuptam appellare solent viduam.

σθαι, ἢ ἀφίστασθαι διανοεῖσθαι πρὸς ἐκείνον. Ἡ βασιλὶς δὲ τὰ περὶ μεγάλου λογοθέτου εἰρημένον ἐξετάζουσα, ὡς ἐπυθάνετο παρὰ πολλῶν εἶναι ἀληθῆ, κρύφα γὰρ παρὰ τῶν συγκεισθέντων πρὸς πολλοὺς διεδόθη τὸ ἀπόρρητον, τοῦ μεγάλου δουκὸς οὕτω συσκευάσαντος, ἵγανάκτει, καὶ ἀποστασίαν εἶναι ἤπειτο τὸ πρᾶγμα φανερώς· καὶ ἐβουλεύετο ὅ τι δεῖσι χρῆσθαι τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ. Ἐπεὶ δὲ ἤδη πέρασ εἶχεν ἡ ἐπιβουλὴ, καὶ λογοθέτης τε ὁ μέγας πᾶσαν ἐκθέμενος τὴν οὐσίαν, ἐκάθητο δεσμοτήριον περιμένων, καὶ ἡ βασιλὶς ὀργίζετο πρὸς τὴν ἀποστασίαν, πλασάμενος ὁ μέγας δοῦξ τινα τῶν δημοσίων χρειαίν, εἰς Ἱερὸν τὸ πρὸς ἐμβολὰς τοῦ Πόντου ἀπέπλεε τριήρει, τοὺς δὲ πρῶτον τὴν βασιλίδος δῆθεν ὀργὴν μηνύσαντας, τῷ μεγάλῳ λογοθέτῃ κατέλιπεν ἐπιθεῖναι τέλος τῆ ἐπιβουλῆ· προσελθόντες γὰρ ἐκείνοι αὐθις ἐσδακρυμένοι καὶ καταφαῖς, ἐμήνουν ὡς ἐκείνη τῆ νυκτὶ πρὸς ἑσχατὸν κινδύνου ἔξει, βασιλίδος μάλιστα ἐξωργισμένης, καὶ πρόνοιάν τινα αὐτοῦ ἐκέλευον ποιῆσθαι· τῆς αὐτῆς δὲ ὥρας καὶ ἑτέρους ἐκ συνθήματος παρεσκευάζον ἀφικνουμένους παρὰ τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου, ἀνωούμως οὕτως εἰ αὐτῆς αὐτόθι εἴη ἐρωτᾶν, ὡς τι δεῖσθαι τοῦ λόγου προσημαίνοντος. Οὐ γὰρ εὐώθεσαν ἐκείνην πρότερον οὕτω προσφέρεσθαι Ῥωμαίοι, ἀλλὰ πολλὴν τὴν θεραπείαν προσήγον καὶ τὴν κολακίαν. Ἰαθαλῆς δὲ ἤδη τὸν ἐλευθροῦ ἐκ πάντων τεκμαίρομενος, καὶ δεῖσας μὴ καὶ παραπόλοιο, τινῶν πρὸς ἔχθραν ἐπιθόντων, ὑπότρομος καὶ περιδεῆς εἰς τὸν τῆς Θεοῦ Σοφίας γενόμενος νεῶν, οὐδ' οὕτω οὐζῆσθαι ἐπαίθετο· ἀλλὰ φιλοφυχῶν πολλά, τὴν ἐσθῆτα ἀποδὸς, σχῆμα μοναχῶν περιεβάλετο, οὕτως οἰόμενος μόλις ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν ἐκπορίσειν· τοσοῦτον ἐξεπέπληκτο ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ταῖς φρένας κατασεύσθη. Ὁ μέγας δὲ δοῦξ ἐπεὶ πύθοιο πᾶσαν κατὰ νοῦν κακουργίαν ἀποδάσαν, ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐπάνελθὼν, αὐτίκα πρὸς τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὸν νεῶν ἀφίκτο, καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην εὐρηκῶς τὰ μοναχῶν ἡμριεσμένων, ἐκόπτετο πολλά, καὶ τὴν χηρείαν ἀπαυδύρετο τῆς θυγατρὸς, καὶ ἀπαραμύθητα ἐπέμθει. Λογοθέτης δὲ ὁ μέγας πολλοῖς παρεμυθεῖτο λόγοις, οὐδὲν καινὸν συμβεβηκέναι φάσκων, εἰ τῶν ἀνθρωπίνων δεῖ πραγμάτων ἄλλοτε ἄλλως φερομένων καὶ ἀστατούντων, νῦν μὲν βελτιόνων, νῦν δὲ χειρόνων ἐπειράθη καὶ αὐτός· καὶ εὐόκει τὸ πολὺ τῆς λύπης διὰ τὴν ἐκείνου παραμυθίαν ἀποτίθεσθαι. Ὑστερον δὲ ὀλίγω πρὸς τὴν τῆς παμμακαρίστου μονῆν ὁ μέγας ἀφίκτο λογοθέτης, τῆς βασιλίδος καλευούσης· φωραθεὶς δὲ διαδιδρασκεῖν μέλλων, καὶ τὰ μοναχῶν ἀπαμφιένυσθαι, εἰς δεσμοτήριον ἐνεβλήθη. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τοῦτον Καντακουζηνοῦ συναράμενον τοῦ βασιλέως πόλεμον,

Quoniam scilicet vidua dicta sit ut vecors, vesanus qui sine corde, sine sanitate esset : et illa sine duitate.

631 CAPUT LXXXI.

Orchanis Persæ societatem præ imperatrice Cantacuzenus obtinet. Capta ab eo oppida ad Pontum. Mirabile somnium Manuelis ejus filii. Imperator ad portas Byzantii venit. Apocauchus cum paucis eurasus refugit. Romani et Persæ agrum, imperatore et Romanis commiserantibus, depopulantur.

Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς πυθόμενος, ὡς βασιλῆς πρεσβείαν ποιῶτο πρὸς Ὀρχάνην ἐπὶ συμμαχίᾳ, πέμψας καὶ αὐτὸς ἔπραττεν, ἕπως αὐτῷ μᾶλλον, καὶ ῥῆ Βυζαντίου πρεσβείτο. Καὶ εἶλετο Ὀρχάνης τὴν πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα μᾶλλον συμμαχίαν. Καὶ πέμψας Χατζὴν τὸν εὐνοῦχον, ἐπέλει τὰς σπονδὰς. Ὅντος δὲ οὐ μακρὰν αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς ἐκ Παφλαγονίας ἄχρι Φρυγίας παρὰ τοῦ ἀρχόντος, βλάβως μετεπέμπετο Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς τὴν συμμαχίαν ἡνίκα ἔδει· ὁ καὶ μάλιστα ἐκάκωσε τὰ πράγματα Ῥωμαίων· ὡς ἐπιπλεῖον γὰρ καὶ βασιλείως μὴ δεομένου παρασπόμενοι οἱ Πέρσαι, τὰς μὴπω βασιλεὶ προχωρησάσας πόλεις ἐκάκουν, ὡς πολεμίας. Τότε δὲ ἐκ τῆς Ὀρχάνης στρατῶν ἔχων συμμαχίαν, ταῖς πρὸς τὴν Πόντον πόλεις ἐπεστράτευσεν, καὶ εἶλε πάσας κίην Σωζοπόλειως. Εἶλε δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ Δέρκῃ τῇ λίανη κίην· καὶ φρουρίον τι ἕτερον εὐ μακρὰν Βυζαντίου, Ἐμπυρίτην προσαγορευόμενον· εἶτα ἀνέστρεφεν εἰς τὴν εἰκαίαν. Ἰπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ χρόνου, καὶ Μανουὴλ ὁ νεώτερος τῶν βασιλείως υἱῶν Βερρόϊα ἐνδιατρίβων, ἦναρ ἔγραψεν ἰδεῖν τοιοῦτον. Ἐδόκει ἐπὶ κλίνης αὐτὸς ἑστάναι· βασιλέα δὲ τὸν πατέρα τῆθενον ἔχοντα καὶ χιτῶνα περιπόρφυρα, καὶ ἱερτικὸν ἐπιτραχήλιον χρυσοῦν, πρὸς αὐτὸν εἰσεῖν, δὴ δὲ ἐτέρους ἐκατέρωθεν αὐτῷ παρέπεσθαι, ὧν ἕτερος μὲν οὐ γινώσκων ἦν, εἶχε δὲ τὸ προφῆτου Ἰσαίου βιβλίον ἀνευγμένον· Λαντζαρέτος δὲ ὁ ἐπιτέρας τὸ βασιλείως ξίφος εἶχεν ἐν χειρὶ. Βασιλέα δὲ κηρὸν αὐτῷ παρεσχημένον, καὶ σφραγίδα, ἀμφὶ ἐρυθρὰ, Σφραγίσσον, πρὸς τὸν υἱὸν εἰπεῖν. Τοῦ δὲ σφραγίσσαντος, ζῶντα λέοντα ἐντυπωθῆναι τῷ κηρῷ, ἄστρον λαμπρότατον τῷ δεξιῷ κατέχοντα ποδί, καὶ πρὸς τῷ ὄμῳ ἕτερον μικρὸν ἔχοντα ἐγκακολαμμένον ἄστρον. Βασιλέα δὲ εἰπεῖν, Ἀνάστησον αὐτόν· ἀναστήσαντος δὲ τοῦ υἱοῦ, τὸν τὸ βιβλίον Ἰσαίου κατέχοντα εἰπεῖν, « Ὁ θεὸς ὠδήγησεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὡς οὐκ ἐν μακαρέωτος αὐτοῦ, ἔδασθαι ἔθνη ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ταῖς βολίαις αὐτῶν κατατοξεύσει, καὶ τὰ πάγη αὐτῶν ἐκμυεῖλαι. Ἀνακλιθεὶς ἀναπαύσα· ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος· τίς ἐγερεῖ αὐτόν; Ὁ εὐλογούντες σε εὐλογημένοι, καὶ οἱ καταρώμενοι σε κεκατήρανται. Ταῦτα δὲ ἔδοκει τῷ βιβλίῳ ὄντα ἐγγεγραμμένα ἀναγινώσκων. Βασιλεὺς δὲ αὐθις τῷ υἱῷ προσέειπε σφραγίσσαι. Σφραγίσσαντος δὲ πάραλις ἐξῆλθε ζῶσα, καὶ χάρτιν εἶχε θασίαν τῶν ποδῶν, ᾧ ἐνεγράφατο, Ἰσοὶ θηρίον ἕτερον ὡσαύτῃ πάραλις· καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῷ. » Κελεύσαντος δὲ βασιλέως

A Imperator ut rescivit imperatricem missa legatione Orchanis societatem expetere, missis et ipse oratoribus id egit, ut ad se, non ad Byzantios auxilia mitteret. Qui legato Chatze eunucho foedus cum Cantacuzeno iniit. Cumque non longe distaret, sed a Paphlagonia maritima usque in Phrygiam imperitaret, facile Cantacuzenus quoties indigebat Persarum manum accersebat, qui Romanas regiones infestabant plurimum; nam æmptas, imperatore etiam non rogante, trajicientes, quæ nondum se dediderant urbes, ut hostiles direptionibus alligebant. Tunc vero ab Orchanis exercitu habens subsidium, contra oppida ad oram Ponti sita profectus, omnia præter Sozopolim subegit. Cepit item oppidum in Derce palude, et castellum quoddam non procul Byzantio, Emphyriten vocabulo: deinde in provinciam rediit. Sub idem tempus Manuel junior filius ejus Berroæ manens, tale visum per somnum sibi oblatum scripsit. Videbatur sibi sedere super lectulo (47), patrem autem togam et tunicam purpura prætextas indutum, gestantemque a collo pendens mouile sacerdotale aureum accedere, dextra lævaque stipatum duobus, quorum alter ignotus prophetae Isaie volumen apertum tenebat; alter Lantzaretus gladium imperatoris manu portabat; et ipsum imperatorem ceram et sigillum, ambo rubra, porrigentem dicentemque: Signa. Cum signasset, vivum leonem in cera impressum apparere, dextro pede stellam tenentem lucidissimam, et juxta armam aliam stellam modicam, velut insculptam habentem. Tum imperatorem dicere, Excita ipsum. Quod cum faceret, qui librum Isaie tenebat, hæc inde videbatur recitare, « Dominus dux ejus fuit ex Ægypto, ut gloriam unicornis ejus, ut comedat gentes inimicorum ejus, et jaculis eorum jaculabitur, et crassitiam eorum emedullabit. Recubuit et quiescit ut leo, et ut catulus leonis, quis excitabit illum? Qui benedicunt tibi, sunt benedicti, et qui maledicunt, maledicti. » 632 Hæc ille libro inscripta recitare videbatur. Imperator rursus filium signare jussit. Cum signasset, expressa est viva pardalis, altero pede chartam sustinens cum hac inscriptione: « Ecce fera altera ut pardus, et potestas ei data est. » Cumque imperator ei qui librum tenebat præcepisset, ut feræ prophetiam legeret, eadem legebat. Tertium signare jussit. Cumque signasset, felis etiam viva exivit, quæ

¹ Num. xxiv, 8, 9. ² Dan vii, 6.

Jacobi Pontani notæ.

(47) De hoc somnio viderit lector quid sentiat, et quomodo verum sit, quod ait postea sic evenisse. Commista sunt autem verba Scripture san-

cæ, et consarcinata aliquoties, ut nescias quid ex quo loco adducatur.

lingua extra dentes ejecta, terram lambere videbatur. Quam cum filius in sublime extulisset, lingua felis extendi, et terram similiter circumlingere visa est. Tum qui librum ferebat, jussu imperatoris prophetiam legit: « Ecce fera altera, et dixerunt ei: Ascende, comede carnes multas^a. » Post hæc imperator sigillum aliud viride filio dans, in ceram imprimere jussit, euaque impressisset, exivit viva eiconia, scyphum vitreum pede sustentans, in quo acetum inesse apparebat. Tenens autem librum legebat: « Dederunt in escam meam fel, et in siti mea potaverunt me aceto^b. Videbant in quem transfixerunt. » Adhuc jussus signavit, et hippocentaurus exivit, dextra manu hastam gestans. Qui autem vaticinia legebat: « Ecce, inquit, aliud animal præcellens, et validum vehementer^c. » Ad extremum imperator: Benedictus Deus noster, ait, omni tempore, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Gloria tibi Domine, quia vivi adhuc vidimus vaticinia hæc evenisse (48). Videbatur porro mandare filio, ut occultaret animalia, quæ mox in cerea sigilla convertebantur; quæ manibus ut poterat occultans, cum patre, deposito monili sacro, exivit, et in eo articulo somno solutus est. Talis species filio imperatoris dormienti obtigit. Ad quem autem pertinuerit, usque hodie latet. Et hæc is secundum quietem se vidisse (j), ad patrem scripsit. Imperator paulam Didymotichi hærens, collectis omnibus quas habebat copiis Romanis, paucisque Persarum adjunctis, rursus in Byzantii fines irrupit, et ad portam Gyrolymnes bonam diei partem constitit. Ex urbe egressus est nemo; verumtamen in mœnibus instructi visabantur, qui hostem accedentem repellerent. Magnus dux solus cum paucis exiens, pro portis stetit. Imperator, ut ipsum esse cognovit, caducentes misit. Ille se cognitum intelligens, in urbem retro cessit, et qui missi fuerant, inanes reverterunt.

633 Imperator, quoniam advesperascebat, ad portam Cameli castra fecit; postridieque exiguo numero secum in castris manente, major pars Romani Persæque prædatum discurrerunt. Et Romani quidem pecora et alia agebant ferebantque; Persæ etiam homines captivos ducebant. Nec

A τῷ κατέχοντι τὸ βιβλίον τοῦ θηρίου τὴν προφητείαν λέγειν, τὰ ἴσα εἶπει. Βασιλεὺς δὲ καὶ τρίτον ἐκέλευε σφραγίσαι τῷ υἱῷ. Καὶ σφραγίσαντος, ἐξῆλθε γαλῆ ζῶσα καὶ αὐτὴ. Τὴν γλώτταν δὲ τῶν ὀδόντων περιέβαλε κλημένη, ἐδόκει λαίχειν τὴν γῆν· τοῦ βασιλέως δὲ υἱοῦ εἰς ὕψος αἵροντος, ἡ γλῶσσα τῆς γαλῆς μηκίνασθαι ἐδόκει, καὶ τὴν γῆν ὠπαιύτως περιλαίχειν. Ὁ τὸ βιβλίον δὲ κατέχων, βασιλικῶς κελεύοντες, τὴν προφητείαν λέγειν· « Ἴδοὺ θηρίου, εἰπεῖν, ἕτερον, καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀνάσθη, φάγε σὰ, καὶ πολλὰς. » Μετὰ τοῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς, σφραγίσαι πρῶτον ἑτέραν παρέλαβε τῷ υἱῷ, καὶ ἐκέλευε ταύτη σφραγίσαι τὴν κηρὸν, καὶ σφραγίσαντος, ἐξῆλθε πελαργὸς ζῶν, σκύρον ἔχων ὑάλινον τῷ ποδί. Ἐδόκει δὲ ὁ σκύρος ὄξος ἔχειν· ὁ τὸ βιβλίον δὲ κατέχων, εἶπεν· « Ἐδῶκαν εἰς τὸ βρῶμα μου χολήν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότησάν με ὄξος· ἔφονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. » Αὐθις δὲ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς ἐσφράγισε κελευσθεῖς· καὶ ἵπποκένταυρος ἐξῆλθε, τῇ δεξιᾷ χειρὶ ὄξου κατέχων. Ὁ δὲ τὰς προφητείας λέγων, « Ἴδοὺ καὶ ἕτερον θηρίου, εἶπεν, ἑκβαμβῶν καὶ περισσῶς ἰσχυρόν. » Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ βασιλεὺς, εὐλογητὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, εἶπε, πάντοτε, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν. Δόξα σοι ὁ θεὸς, ὅτι ζῶντος εἶδομεν τὰς προφητείας ἀποθέσας. Ἐδόκει δὲ κελεύειν τῷ υἱῷ συγκρύπτειν τὰ ζῶα. Τὰ δὲ εὐθὺς ἐδόκουν σφραγίδες γεγενῆσθαι ἐκ κηροῦ, ἃς ὡς ἐνήν συγκρύπτων ταῖς χερσὶ, μετὰ βασιλέως ἐξῆει τοῦ πατρὸς, τὸ ἱερατικὸν ἐπιτραχήλιον ἀποθεμένον· ἐν τοῦτοις δὲ τοῦ ὕπνου ἀποστήναι. Τοιαῦτα μὲν ἡ εὐφία τῷ βασιλέως υἱῷ ἐδόξλου. Περὶ οὗ δὲ ἦν, οὐδέπω μέχρι νῦν ἐγένετο φανερόν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα ἔγραψεν ἑωρακέναι κατὰ τοὺς ὕπνους. Βασιλεὺς δὲ ὀλίγον Δ. θυμοτείχην ἐνδοατρίφας, σύμπασαν Ῥωμαίων ὄσοι ὑπὲρ αὐτῷ ἦσαν στρατιάν συναγαγὼν καὶ ἱερσικὴν ὀλίγην ἐπαγόμενος, ἐπεστράτευσεν αὐθις Βυζαντίον, καὶ πρὸς τὴν Γυρολίμνης λεγομένην πόλιν ἐλθὼν, οὐκ ὀλίγον μέρος τῆς ἡμέρας διετέλεσεν· ἐκ Βυζαντίου δὲ οὐδεὶς ἐξῆλθε πῶν πολλῶν· ἀλλὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν ἦσαν παρατεταγμένοι, ὡς ἀμυνόμενοι· ἂν ἐπίωσι. Δουξ δὲ ὁ μέγας μόνος ἄρα ὀλίγοις πρὸ τῶν πολλῶν ἔστη ἐξεληθὼν. Γνωρίσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐκεῖνος εἶη, ἔπεμπε τοὺς διαλεξομένους. Ὁ δὲ εἰσῆει πρὸς τὴν πόλιν αἰσθόμενος, ὡς ἐγνωρίσθη, καὶ αἱ πρὸς αὐτὸν ἐρχόμεν

^a Dan. vii, 7. ^b Psal. lxxviii, 22. ^c Isa. xxviii, 2.

Jacobi Pontani notæ.

(48) Infra mox dicit, ad quem autem pertinuerit hoc somnium usque hodie latet. Hæc pugnantia sunt.

Jacobi Gretseri notæ.

(j) Somniorum observationibus dediti fuerunt recentiores Græci, non modo iura, sed et ferme supra modum, oblitii illius Ecclesiast. v: *Ubi multa sunt somnia, plurimæ sunt vanitates*; et illius Ecclesiastici, cap. xxxiv: *Somniæ extollunt imprudentes; quasi qui apprehendit umbram, et persequitur ventum, sic et qui attendit ad insomnia. Multos errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes*

in illis. Et totam somnium, quod hoc loco narrat Cantacuzenus, quid nisi somnium fuit? Sed an somniis habenda sit fides, deque causis verorum somniorum, et quibus signis dignoscantur somnia divina a non divinis, copiose docuit Benedictus Pererius noster libro secundo adversus fallaces et superstitiones artes, quo lectorem remitto, ut de hoc Manuensis somnio iudicium faciat.

νοι ἀνέστρεφον. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ περὶ δαλίην ἡ ἡμέρα ἦδη ἦν, παρὰ τὴν τῆς Καμήλου καλουμένην γέφυραν ἐστρατοπεδεύσασα ἐλθόν, καὶ εἰς τὴν ὑπεραίαν ὄλιγοι μὲν εἰς τὸ στρατόπεδον μετὰ βασιλείως ὑπελείποντο· τὸ πολὺ δὲ τῆς στρατιᾶς καὶ Ῥωμαίων, καὶ Περσῶν ἐτρέποντο ἐπὶ λεπλάσιαις. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν βασκίματα καὶ ἄλλην λείαν φλαυον· τὸ Περτικὸν δὲ πύργουσι μόνον τὸ κακὸν ἀπαραμύθητον· ἄλλὰ καὶ βασιλεῖ, καὶ τοῖς συνοῦσιν ἅπασιν Ῥωμαίοις ἔειπε δεινὸς εἰσῆσι, τοιαῦτα τῶν ὁμοφύλων δυστυχούντων. Ἀναγκάσι δὲ τοῦ πολέμου εἶχοντο. Πράττειν γὰρ ἑτέρως οὐκ ἔνῃν, τῶν ἐν Βυζαντίῳ τὴν εἰρήσιν οὐ παραδεχομένων.

CAPUT LXXXII.

Galatae cupientes de victore belli et causis cognoscere, legatos ad Cantacuzenum sciscitantium mittunt. Ii sunt duo monachi, quorum alter Annae imperatricis cognatus. Respondens imperator rem a capite accessit, et quam indigna perpessus sit docet. De Persis etiam advocatis se defendit, et adversarios eorum opem frustra implorasse docet. Quantum temporis in hoc colloquio consumptum fuerit.

Οἱ ἐν Γαλατῇ δὲ τῷ φρουρίῳ ὄντες Λατῖνοι, ἐρῶντες μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ ἑμφυλίου πολέμου τοῖς Ῥωμαίοις ἐγγυομένην ἀμύθητον φθορὰν, ἀγνοοῦντες δὲ εἰ μᾶλλον εἰ ἐν Βυζαντίῳ, ἢ Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς παρίσταται τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου, καὶ τοῖς μὲν ἐν Βυζαντίῳ συνόντες ὁσημέραι, καὶ πολλὰ Καντακουζηνῷ τοῦ βασιλέως ἀκούοντες κατηγοροῦντων, ὅτι βασιλεύειν ἐπιθυμῆσας τοῖς βασιλείῳ ἐπιβουλεύσας πατρί, πατριάρχῃς δὲ μετὰ τῶν ἐπιλοπίων ἀντισταίῃ καὶ κωλύσας μὴ τὸν παῖδα διαφθεῖρῃν πολέμησαι, ἢ οὐδὲν ἂν ἐκεῖνον ἐκόλυε πάλαι διεφθάρθαι, Καντακουζηνῷ δὲ τοῦ βασιλέως οὐ μόνον τὴν πρὸς βασιλεῖα τὸν Ἀνδρόνικον ἐννοοῦντες σόμπνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὴν προσοῦσαν ἐπιείκειαν καὶ ἡμερότητα, καὶ τὸ πᾶσιν ἑαυτὸν παρέχεσθαι ἡδὺν τε ἐν ἐπιλείαις καὶ φιλότιμον πρὸς τὰς εὐεργεσίας, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν εὐνοίας τῶν φίλων μνημονευτικὴν, καὶ νομίζοντες, οὐκ ἂν οὕτω ῥαδίως περὶ βασιλεῖα τῆν φίλον ἠγνωμονηκέναι, πιστεύειν μὲν οὐκ εἶχον τοῖς αὐτοῦ κατηγοροῦσι τὰ τοιαῦτα, οὐτε μὴν παντάπασιν ἀπιστεῖν τοῖς θρουλλουμένοις οὕτως ὑπὸ πολλῶν. Διὰ δὲ ταῦτα περὶ πλείστου τιθέμενοι σαφῆς τε περὶ τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις κεινημένου πολέμου γινῶσαι, δεῖν ἔγνωσαν, ἐπεὶ ἐγγὺς ἦν ἐστρατοπεδευμένος, πέμπειν πρὸς αὐτὸν τινὰς, οἱ διαλεξιμένοι τὰς αἰτίας εἴσονται σαφῶς, ἐξ ὧν ὁ πόλεμος κεινήσεται. Καὶ πέμπουσι δύο τινὰς τῆς τῶν μενουριῶν τάξις μοναχοῦς, συνοῦς μὲν καὶ ἄλλοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σοφίας τῆς παρὰ Ῥωμαίοις εἰς ἄκρον ἐπιλακότηας, καὶ τὰ Ἀριστοτέλους κάλλιστα ἐξηρακμένους. Ἦν δὲ ὁ μὲν ἕτερος αὐτῶν ἐκ Σαβωῖας τῆς πατρῴας οἰκίας Ἄνη τῆ βασιλίδι, τῶν μενουριῶν ἠγούμενος. Διὸ καὶ τότε πρὸς βασιλεῖα παρὰ τῶν ὁμοφύλων ἐπέμφθη, ἵν' ὡς μάλιστα τὰς αἰτίας ἐξιτάσῃ τοῦ πολέμου, τῇ πρὸς βασιλίδε τὴν ἄνδαν οἰκειότητι οὐ μόνον βασιλεῖ μὴ χαριζόμενος, ἀλλὰ καὶ ἀντιλέγον καὶ ἀπελέγχων, ὅσα δυνατὰ. Ὁ δὲ λοιπὸς τῶν ἐξεταζομένων ἀκροατῆς ἐσόμενος μόνον ἦκει· ἵνα μὴ ἐκεῖνος αὐτῆς χριζόμενος ἑαυτῷ, ἀπογρύπτειν ἐθαλήσῃ τάληθῆ. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ βασιλεῖα προσαγορευόμενος, ἦκειν μὲν ἔρχεσθαι καὶ ὁμιλίας ἕνεκα καὶ συντυχίας τῆς πρὸς αὐτὸν, οὕτως ἐγγὺς ἐστρατοπεδευόμενος. Τὸ μάλιστα

etiam offerrebat, sed imperatori quoque, et Romanis universis magnae miserationi erat, suae gentis mortales his casibus oppressos aspicere. Sed cum Byzantini pacem aspernarentur, licentiam militarem in hostibus necessitas extorquebat, non voluntas.

δὲ ἠνδραπόδιζον καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ἦν οὐ τοῖς βασιλεῖ, καὶ τοῖς συνοῦσιν ἅπασιν Ῥωμαίοις ἔειπε δεινὸς εἰσῆσι, τοιαῦτα τῶν ὁμοφύλων δυστυχούντων. Ἀναγκάσι δὲ τοῦ πολέμου εἶχοντο. Πράττειν γὰρ ἑτέρως οὐκ ἔνῃν, τῶν ἐν Βυζαντίῳ τὴν εἰρήσιν οὐ παραδεχομένων.

Verum enim vero in oppido Galata Latini, cum hoc civili bello Romanos incredibiles calamitates pertulisse cernerent, et ignorarent, magisue a Byzantinis, an a Cantacuzeno datum esset initium : et quotidiana cum illis commercia habentes, eos Cantacuzenum multis accusantes audirent (quod nimium reguandi cupiditate liberis imperatoris insidiaretur : perisarcham cum ceteris obsistere, ne puerum bello victor occideret, alioqui pridem occisum fuisse), praeterea cum Cantacuzeni non solum cum defuncto imperatore Andronico voluntatum studiorumque consensum, sed et mores placidissimos reputarent, et quomodo se omnibus in congressu suavem, ac benefaciendi cupidum, benevolentisque amicorum erga se memorem praerberet ; arbitrarentur etiam non tam facile in imperatorem ingratum atque improbum reperiri potuisse : cum haec, inquam, cogitarent, nec fidem accusatoribus adjungere, nec prorsus detrudere peterant, quod adeo a multis praedicarentur. Quocirca certum aliquid de belli causa et initiis cognoscere nunquam cupientes, quandoquidem is prope castra haberet, quosdam eum percunctatum mittendos statuerunt, ut quod volebant, explorete discerent. Mittunt igitur duos Minorum instituti monachos, caeteroqui prudentes, et Latinis litteris exercitatissimos. 634 et in Aristoteleia philosophia exercitatissimos. Horum unus erat Sabaudus, paternae cognatione Annae imperatricis junctus, monachorum minorum antistes. Quapropter et tum ab homophylis ad imperatorem missus est, ut originem belli accurate indagaret, et ratione propinquitatis cum imperatrice, non modo imperatori nihil concederet, sed etiam contradiceret, quantumque posset, eum refelleret. Alter tantum ut hujus indagacionis auscultator ac testis venirebat, ne postea socius imperatori gratificatus, veritatem eclaret. Ingressi igitur castra, se ejus conveniendi et alloquendi causa, quando tam prope tenderet, advenisse dixerunt. Polissimum autem ideo venisse, quod diu jam bello hoc inter Romanos durante, et vastatis quotidie urbibus inter se dissidentibus, reliquaque regione a Romanis et barba-

ris prædatoribus, qui pluribus et irreparabilibus eam detrimentis affecissent, multisque assidue captis et interemptis nullus adhuc malorum finis appareat: neque hoc saltem vere cognoscere liceat, unde bellum primū cœperit, et quas ob causas usque hodie sedari nequiverit, sed non secus quam furens flamma omnia pervadat et absumat. Et quanquam ex aliis nullis aliter audierint, ut quisque aut bene aut male in imperatorem animatus est, tamen iis erodendum non censuisse: qui, quomodo ipsi sensus et cogitationes suas mutant, sic etiam res mutari debere opinantur. Quare se rogare magnopere ut ipse memoret quo pacto singula se habuerint, qui ea præ omnibus certissimo norit, et veritatem occultare nolet, utpote ejusdem inde a puero, sicut acceperint, tenacissimus: idque eo minus, quod exstant plurimi qui vera subicentem possint redarguere. Imperator non de adventu tantummodo, sed etiam de petitione eos laudat, gratiasque magnas agit, affirmans pridem optasse tales sibi contingere, qui ad veritatem, non ad litem et altercationem audire vellent. Præter alia quippe mala quæ sibi bellum hoc inflixerit, et hoc molestum accidisse, quod nondum viros aliquos prudentes invenerit, qui justam de armis istis sententiam pronuntiarent. Nunc ipsis improvise adventibus et rem exponi rogantibus, quos ipse nancisci volis summis optaverit, et qui insuper apud se non solum ob eruditionem atque prudentiam iudicium manus fungi possint, sed ob id ipsam venerint, ut ex ejus ore veritatem de **635** hoc bello perciperent, libentissime omnia explicaturum, et petitionem hanc in memoria habiturum. Orabat simul, ne se reprehendere vererentur, si se aut pejerasse, aut injuriam fuisse, aut imperatoris amici filii insidias composuisse, aut bello commoto calamitates inexplicabiles invexisse deprehenderent. Exorsus igitur a principio, ordine singula recensuit, quam perfecte ipse et Andronicus inter se dilexissent: et quomodo eo mortuo non liberi solum, et conjux, et respublica tanta sibi curæ fuerint, ut eorum causa non modo pecuniam, sed, si opus foret, vitam quoque impendere paratus esset: quomodo item præfecti cubiculi insidias immerito perpressus sit, qui ex invidia necem sibi parare quæsierit, ut ipse rerum principatum obtineret; quo etiam pacto commentis ac sycophantiis suis, imponendo sibi, quod nunquam cogitavit, patriarcham aliosque deceperit: qua ratione illi, quamvis se mentiri et calumniari scirent manifestissime, verbo pro imperatrice et filiis ejus, reipsa pro commodis suis (ut putabant) multa cum fallacia bellum concitavit: quamque improbi et inhumani cum in se, tum in matrem suam et propinquos exstiterint, injuriis eos insolenter, illiberaliter et nefarie exagitantes, et divitias suas per ultimas mundi gentes auditas, ad nullum operæ pretium temereque consumpserint: sed et ami-

A δὲ πείσαν εἶναι ἀφικέσθαι, ὅτι χρόνον ἤδη συχνόν τοῦ πρὸς ἀλλήλους Ῥωμαίους πολέμου τούτου κινημένου, καὶ διαφθειρομένων ἡμετέροι τῶν πόλεων ὑπὸ ἀλλήλων στασιαζόντων, καὶ τῆς ἄλλης χώρας ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων τῶν κατατροχόντων, καὶ πλείστων καὶ ἀνηκέστων τελευμένων, καὶ πολλῶν καθ' ἡμέραν κτεινομένων καὶ ἐξανδραποδιζομένων, οὔτε λύσις τῶν κακῶν οὐδεμία ἐξευρίσκειται, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐξεστὶ τάληθές μαθεῖν, ὅθεν τε ἤρξατο ὁ πόλεμος, τὸ πρῶτον, καὶ τίνων τῶν αἰτίων οὐκ ἔτι νῦν καταλυθῆναι ἔδυνήθη, ἀλλ' οὕτως ἐπείσει πάντα, ὥσπερ φλόξ καταναλίσκων. Καίτοι γε ἀκηκοῖνοι ἐκ πολλῶν, ἄλλων ἄλλως ὡς ἕκαστος ἀπεχθείας ἢ εὐνοίας πρὸς ὑμᾶς τοὺς βασιλέας ἔχουσι διηγουμένων: οἷς οὐ δίκαιον πιστεύειν κεκριμέναι τοῖς σφετέραις αὐτῶν πάθεσι συμμεταβάλλεσθαι ἀξιοῦσι καὶ τὰ πράγματα. Διὸ καὶ δεῖσθαι μάλιστα αὐτοῦ αὐτὸν ἐξηγήσασθαι, ὡς ἔσεν ἕκαστα σαφέστατά τε εἰδότες τῶν ἄλλων μάλλον, καὶ τάληθές οὐ βουλησόμενον ἀποκρύπτειν, εἴα δὴ ἀληθείας τε ἔχόμενον, ὥσπερ ἀκούομεν ἐξ αρχῆς, ἄλλως τε καὶ πολλῶν ὄντων τῶν δυνασόμενων ἀπελέγχειν, ἂν φαίνεται μὴ λέγειν ἡρημένος τάληθῆ. Βασιλεὺς δὲ, οὐ τοῦ παρ' αὐτὸν ἀφίχθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰτήσεως ἐπήκει, καὶ χάριτας οὐ τὰς τυχούσας ὡμολόγει. Πάλαι γὰρ ἔφασκεν ἐπιθυμεῖν τῶν πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ πρὸς ἔριν καὶ φιλονεικίαν ἀκούειν βουλησόμενον. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις οἷς ἐπήνεγκεν ὁ πόλεμος αὐτῷ κακοῖς, καὶ τοῦτο τῶν ἐπαχθῶν ἡγεῖσθαι, τὸ μηδέποτε συνατῶν τινῶν ἀκροατῶν τυχεῖν οἱ δικάσουσιν αὐτῷ περὶ τοῦδε τοῦ πολέμου. Νυνὶ δὲ αὐτοῖς κατὰ τύχην ἀφικμένοις, παρέχεσθαι τε δεομένοις, ὧν αὐτὸς τυχεῖν ἐν μεγίστης εὐχῆς ἦγε μέρει, ἄλλως τε καὶ δυναμένοις τόπον δικαστῶν κατέχειν παρ' αὐτῷ, οὐ μόνον διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν σύνεσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἠκούειν, ἐν' ἐκ τῶν λεγομένων τάληθῆ περὶ τοῦ πολέμου γνοῖεν, ἤκιστα τε ἄπαντα αὐτὸν ἐκθήσασθαι, καὶ χάριν εἰδήσειν τῆς αἰτήσεως. Ἐδεῖτό τε αὐτῶν μηδὲν ὑποστείλαμένου: ἐξιλέγχειν ἂν φαίνεται ἐπιταρχῶν καὶ ἀδικῶν, καὶ ἢ τοῖς βασιλέως παισὶ τοῦ φίλου ἐπιβουλεύων, ἢ τοῦ πολέμου αἴτιος, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀμυθῆτου φθορᾶς γεγενημένους. Ἀρξάμενός τε ἀπ' ἀρχῆς εὐθύς διηγεῖτο ἕκαστα, τὴν τε αὐτοῦ καὶ βασιλέως Ἀνδρονίκου εὐνοίαν καὶ φιλίαν πρὸς ἀλλήλους κεκριθῆ, καὶ ὡς μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν, πολλὴν πρόνοιαν αὐτὸς ποιῆσαιτο, οὐ τῶν βασιλέως μόνον παίδων καὶ γυναικῶν τῆς βασιλείας, ἀλλὰ καὶ τῆς Ῥωμαίων ὠφελείας: οὐ χρήματα μόνον ἔπειρος ὑπὲρ ἐκείνων ἀναλίσκεν ὦν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν τὴν φίλην, εἰ καιρὸς καλοῖη ἴστα προηρόμενος, ὅπως τε ὑπὸ παρακοιμημένου ἐπιβουλεύσειη οὐδομαῖα: αἰτίας ἕνεκα, ἢ φθορῆσαντος αὐτῷ καὶ φθείρειν διανοηθέντος, ἐν' αὐτῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων: καὶ ὡς πατρίαρχην καὶ τοὺς ἄλλου: ἐξαπτήσειε, ψεύδη πλασαμένους, καὶ συκοφαντίας, ἃ οὐδὲ ἐνεθυμήθη, καὶ ὡς ἐκεῖνοι τῶν ἰδίων ἕνεκα, ὡς ὦντο διαφορῶν σαφέστατα εἰδότες, ὅτι ψεύδονται καὶ συκοφαντοῦσιν, ὑπὲρ βασιλείας δὴθεν καὶ τῶν παίδων τὸν πόλεμον κινοῖεν πολλὰ ἐξα-

πατήσαντες, καὶ οἶαν ἀγνωμοσύνην καὶ ἀπάνθρω-
πίαν, οὐ περὶ αὐτὸν μόνον καὶ μητέρα καὶ τοὺς
οἰκείους ἐπιδείξαντο, ὕβρεσιν ἀτόποις, καὶ φαύλοις
προτήκουσι καὶ ἀνελευθέροις χρησάμενοι ἀνθρώποις,
καὶ τὸν οὐδ' ἐν ἐσχατιαῖς γῆς ἀγνωσόμενον αὐτοῦ
πιστότον, εἰς ἀξιοχρεῶν οὐδέν, ἀλλ' εἰς τὴν καὶ μάτην
διαφθείραντες, ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς φίλους, καὶ τοὺς
ἐπισπόμενους ἐπιτηδείους, καὶ ἄλλους αὐτῶν ἀπέκτει-
ναν, τοὺς δὲ ἐν δεσμοτηρίοις ἔχουσιν ἄχρι νῦν,
μεγάλῃ δυσπραγίᾳ καὶ δεσμοῖς ἀφύκτοις προτα-
λαιπωροῦντας· καὶ ὡς κοινοὶ πολέμοι φανεῖεν αὐ-
τοῦ τε καὶ τῶν παρὰ Ῥωμαίοις ἐρίστων πάντων,
οὐ μόνον ἄλλο ἐν εὐγενέσιον ἦν, ἀλλὰ καὶ μονάζουσι,
καὶ ἐπισκόποις, ἔτι δὲ καὶ στρατιώταις, καὶ τοῖς τῶν
πολιτειῶν ἐκάστης πόλεως προέχουσιν. Ὡς δὲ τῶν
πάντων ἔφασκεν αὐτοῦ διὰ τὴν περιτταύσαν τοῦ Ῥω-
μαίου συμφορὰν ἀμνημονοῦντος, καὶ τιθεμένου παρ'
οὐδέν, καὶ οὐχ ἅπασι οὐδὲ δις καὶ τρις, ἀλλὰ καὶ
πολλάκις τοσαυτάκις, ἐξ αρχῆς τε εὐθὺς καὶ μέχρι
νῦν πρεσβείας ποιούμενου, καὶ δεσμένου περὶ εἰρή-
νης, οὐ μόνον ἐπεικέως οὐδὲν ἀποκρίνασθαι ἐκείνους,
ἀλλὰ τοὺς τε πρέσβεις αἰκίζεσθαι καὶ ἀτιμῶν, καὶ
δεσμοῖς κατέχειν, καὶ αὐτοῦ πολλάς καταχέειν
ὕβρεις, καὶ διὰ τοιούτων τὰς ἀπολογίας ποιῆσθαι
πρὸς τοὺς πρέσβεις, πάντα μᾶλλον ὄνειακτὰ ἡγου-
μένους, ἢ περὶ εἰρήνης διαλέγεσθαι, ἢ ἀκούειν.
Τῆς τε βαρβαρικῆς πρὸς τοὺς ὀμοφύλους ἔφασκεν
ἐπιτολήν οὐκ ἐκείνους ἔρχεσθαι, ἀλλ' αὐτοῖς, πρῶ-
τους ἐπ' αὐτὸν ἐπενεγκόντας· καὶ οὐ μόνον τοῦτου
ἕνεκα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἕνεκα χρῆσθαι τοῖς βαρ-
βάροις καταναγκάζοντας. Χρήματα γὰρ ἐκείνοι
παρεχόμενοι, καὶ πόλεις προέμενοι, καὶ τὴν Ῥω-
μαίων ἡγεμονίαν μεγάλην καὶ θαυμασίαν τινῶν
ἀκροτεροῦντες, οὐ Κράλην μόνον ἔπεισαν τὸν Τρι-
βαλῶν θυνάστην, ἀλλὰ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα
Μυσῶν αὐτῶν πολέμιους εἶναι, ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν
ἀξιοχρεῶν πρὸς μάχην ὄντα σύμπασιν ὄμοι Ῥω-
μαίοις, ὑφ' ὧν πρὸς ἀνάγκην καὶ αὐτὸν συναλωθ-
μένον, τῇ συμμαχίᾳ χρῆσθαι τῇ βαρβαρικῇ· ἄλλως
τε σαφῶς εἰδόντα, ὡς εἰ ἀπόστοιτο αὐτῶς, ἐκείνους
χρησόμενους ἐπ' αὐτόν. Οὐ γὰρ διὰ τὸ μὴ βούλε-
σθαι ἐκείνους μὴ χρῆσθαι τοῖς βαρβάροις, ἀλλὰ διὰ
τὸ μὴ πείθειν δύνασθαι μᾶλλον ἐκείνους αἰρουμένους
συμμαχεῖν. Οὐπω γὰρ χθὲς καὶ πρῶτην πρὸς Ὀρ-
χάντην τὸν Πέρσην πρεσβείαν παπονημένοι, ἰδόντες
σφίσι συμμαχεῖν, πολλὰ ἐπαγγελλόμενοι παρέξαι
χρήματα. Τὸν δὲ μᾶλλον ἐλέουσαι τὸ ἐκείνους προῖκα
συμμαχεῖν, ἢ πολλὰ παρ' ἐκείνων χρήματα λαμβά-
νειν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρότερον ὀλίγοι τὸν Ἀσάτην
Ἰσαάκιον τὸν πανυπερσέβαστον πρὸς Σουλιμᾶν τὸν
Καρατῆ Φρυγίας σατράπην ἀφικέσθαι καὶ δεῖσθαι
αὐτοῦ χρήματα πολλὰ λαβόντα συμμαχεῖν ἐπ' ἐκείνους· τὸν δὲ μηδὲ αὐτὸν πεισθαι. Καὶ αὐθις τὸν
παρακοιμώμενον τῆς αὐτῆς ἕνεκα αἰτίας ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἔλθειν· τὸν δὲ τοσοῦτον δεῖσαι πείθεσθαι
αὐτῶ, ὡστ' οὐδὲ θέας γοῦν φιλήσας ἔξωκέναι. Ἐκείνη μὲν οὖν ἡ ἡμέρα καὶ οὐκ ὀλίγον τῆς νυκτός, καὶ ἡ
ἐπιούσα ἡμέρα καὶ νύξ ὁμοίως ἀνάλωτα ἐν τοῖς τοιούτοις, βασιλέως μὲν τὰ κατ' αὐτὸν διηγούμενου,
καὶ ἀποδεικνύοντος ἑαυτὸν, ἀνάγκη πρὸς τὸν πόλεμον φερόμενον, τῶν Λατίνων δὲ ἀντιλεγάντων ὑπ'
ἐνίοις, καὶ ἅ οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἐγκαλοῦσιν ἐπαρόντων, καὶ γυμναζόντων, ὡς μάλιστα τὸν λόγον, ἵνα τὰ-
ληθῆς μὴ διαδρᾶναι δυνηθεῖη.

A
corum, et quoquo modo sibi deditorum quot occi-
derint, et quot usque nunc dirissime et vinculis
insolubilibus maceratos in custodia detineant : et
quomodo communes inimici fuerint, tum sui, tum
optimatis cujusque Romani : nec solum nobilitum,
sed et monachorum, et episcoporum, et militum,
et in quaque republica excellentium. Quae omnia
propter praesentes Romanorum miseras oblitus
sit, ac pro nihilo putarit, pacemque non semel, aut
iterum, ac tertio, sed saepissime, mox a principio
usque nunc per legatos petiverit. Illos non modo
nihil aequitati consentaneum respondisse, verum
legatos insuper verberibus pulsasse et ignominiose
tractasse : in se autem plaustriis conviciorum in-
vectos, isto potius modo ad legationem respondisse,
nihil non patiendum prius, quam de pace loquen-
dum audiendumve arbitantes. Quod autem barba-
ros adversus nationem suam induxisset, ita se
tuebatur, non se coepisse, illos adversum se prius
induxisse, nec isto tantum, **636** sed et aliis mo-
dis barbarorum ope uti coegisse. Nam illos data
pecunia, et urbibus propinatis, et Romano imperio
ingentibus et admirandis quibusdam bonis spo-
liato, non Cracem duntaxat Triballorum principem,
sed et Alexandrum Moesorum regem, utrumvis per
se universis Romanis simul pacem permovisset, ut
sibi hostes fierent. Hinc se quoque coactum bar-
baricum invocare auxilium, cum praesertim sciret,
illos adversum se eo usuros, si ipse uti veluisset.
Non enim nunc ideo barbarorum opera eis non
uti quia nolunt, sed quod iis Cantacuzeno militare
valentibus, societatem persuadere nequeant. Re-
centissima enim ad Orchanem Persam legationem
misisset, oravisque supplicas, pecuniam pragran-
dem pollicentes. Verum ipsum sibi gratis, quam
illis Iammani mercede socium esse praefligere.
Neque istuc solum, quin et paulo ante Isaacium
Asanem panhypersebastam ad Sulimanum Cerasae
Phrygiae satrapam rogatum abuisse, ut accepto in-
genti pretio sibi contra Cantacuzenum ferret sub-
sidium. Nec hunc flexum esse. Ad quem praefectus
cubiculi eadem de causa praefectus sit, tantumque
abfuisse, ut se exorari pateretur, ut ne in conspe-
ctum quidem illum admiserit. His sermonibus dies
D
illa, et plerumque noctis, cum luce ac nocte
sequentibus consumpta sunt, imperatore quidem
narcante probanteque se ad arma necessitate ada-
ctum : Latinis ad quaedam occurrentibus, et quae
Byzantii in crimen vocarent, producentibus, dedi-
taque opera facundioribus, ut liquidius veritas
competiretur.

CAPUT LXXXIII.

A loco communi exordium Aregi monachi, non esse ferendam sententiam altera parte inaudita. Se imperatorem odisse prius ex auditis, postea factum amicissimum, ejusque laudes etiam in Italia predicaturum. Querit quid de pace cogitet. Imperator se ipsius amantem demonstrat. De adversariorum scelere conqueritur. Si imperatorem esse sinant et collegam imperatoris, quid facturus sit. Ejus amor erga commune mirificus. Qua conditione imperio cedere velit.

Hoc colloquio finito, minorum rector Aregus nomine, Equum est, inquit, eum qui sibi vitam eum virtute conjunctam proposuit, cuique veritatis et justitiæ vel modica cura est, nunquam prius ullum condemnare, quam ejus ad objecta responsionem audierit. Et quidam de vetustis regibus aiebat, alteram aurem **637** reo integram servare oportere. Quod ego mortalibus in commune præceptum, et vitæ humanæ in primis conducibile opinor. Nam cum multa et pessimi exempli tibi obiciantur: quod nimirum admirabilis illius amicitia, quæ tibi cum imperatore fuit, oblitus, filius ejus, a quibus nunquam violatus es, insidias feceris, et cum Romano imperium privati habitu administrares, id tibi ad gloriam sufficere non putaris, nisi illis interceptis, totum ad te attraheres: quodque patriarcha, et aliis conatui tuo adversantibus, propter repulsam insanus et bellum hoc texeris, et barbaros in fines Romanos induxeris, et de pace ne audire quidem verbum sustinueris: sed quia non statim ab initio cedentes se tibi subjecerint, omnia evertere ac disperdere constitueris, et exidos servitutesque nihili pendas: his omnibus cognitis, tam hostili odio tui incensus sum, ut multorum servatorem, ac de republica bene meritum existimaretur, eidemque manum osculaturus fuero, qui te jugulare potuisset: non solum propter cladem ac pestem tanto belli tempore Romanis importatam, cujus te primigeniam causam credidant, sed quod et ipse, cum Sabaudus sum, e paterno scilicet principatu imperatricis, ob communionem generis, ipsam et ejus liberos amo, eorumque infortunis similiter doleo. Tametsi non ab amicis tantum, sed et infestissimis hostibus multas eximiasque laudes tuas audivi, cum et naturæ præstantiam, et honestarum rerum exercitationem, quibus Romanis universis longo intervallo antiores, in te existerent. Quibus nihilominus idcirco non sum assensus, quod atrosque, et illos ex amore, et istos ex odio mentiri existimarem. Est enim quando et hostes hostibus illustre præconium impertiant, ut aut victi a magnis, aut victores magnorum hosti ac felices habeantur (49). Nunc tibi prorsus contra contingit: nam et illis laudantibus non medicenter succenseo, tam multa quæ in te sunt bonæ tacentibus, et tibi imperitam temeritatemque ju-

Μετὰ δὲ παύσασθαι τῶν περὶ τούτων λόγων, ὁ τῶν μνησθέντων ἡγούμενος Ἀρήγος ὠνομασμένος, δίκαιον εἶπε τὸν ὀρθῶς βιοῦν προφητημένον, καὶ ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης καὶ εὐλογίᾳ γούν πεποιτημένον λόγον, μηδέποτε καταψηφίζεσθαι μηδένος, πρὶν ἂν αὐτοῦ περὶ τῶν κατηγορουμένων τὴν ἀπολογίαν ἐγγένηται ἀκούειν ποιουμένου. Καὶ δὲ τῶν παλαιῶν τῶν βασιλέων ἐφασκε, τὸ δεῖν τὴν ἑτέραν τῶν ἀκοῶν ἀκεραίαν μάλιστα τῷ κατηγορουμένῳ διασώζειν, τοῦθ' ἡγεῖσθαι εἶναι κοινὸν παράγγελμα ἀνθρώποις τὰ μέγιστα λυσιτελοῦν κατὰ τὸν βίον. Ἐγὼ γάρ σου πολλὰ καὶ δευνὰ κατηγορουμένων τινῶν ἀκηκοῶς, δεῖτε τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης βασιλείας πρὸς σὲ φίλας ἀμνημονήσας, ἐπεθύλευσας μηδὲν ἀδικούσι τοῖς παισὶ, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἄγων αὐτῷ ἡγεμονίαν ἐν ἰδιούτῳ σχήματι, οὐκ ἐνόμισας τὴν δόξαν ἐξαρχεῖν, εἰ μὴ ἐκείνους ἀποκτείνας τὸ κράτος ἅπαν περιστήσεις εἰς σεαυτὸν, καὶ ὡς πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ἐναντίων γενομένων, ἐκμανεῖς πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, τὸν τε πόλεμον κεκίνηκας τουτουὶ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπηγάγας Ῥωμαίους, καὶ τὴν εἰρήνην οὐδ' ἄκρις καταδέχη τοῖς ὡσὶν, ἀλλ' ὅτι μὴ εὐθύς ἐξαρχῆς ὑπεῖξον δουλωθέντες, πάντα ἀνατρέπειν καὶ διαφθεῖραιν ἔγνωσ, καὶ τῶν φόβων καὶ τῶν ἀνδραποδισμῶν οὐδένα ποιῆ λόγον, οὕτως ἐκπεπολέμωμαι καὶ αὐτῷ, καὶ πρὸς τοσοῦτον ἔχθρος ἐξηγέμεν, ὡσθ' ἡδέως ἂν εἴ τις ἀποσφαττεῖν ἰδυνήθη, τὴν χεῖρα καταφίλου, καὶ πολλῶν σωτήρα καὶ εὐεργέτην ἂν ἐνόμιζον, οὐ μόνον διὰ τὴν γεγενημένην ὑπὸ τοῦ πολέμου φθορὰν ἐν τοσοῦτῳ χρόνῳ, καὶ τὴν μεγάλην κακοπραγίαν τῶν Ῥωμαίων ἧς αἰτιώτατον εἶναι ὑπελάμβανον, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτῷ ἐκ Σαβῶδας ὢν τῆς πατρῴας ἀρχῆς τῆ βασιλίδι, φίλτρον τι τρέφω πρὸς τοὺς ἐκείνης παιδας διὰ τὴν ἐκ τοῦ γένους κοινωνίαν, καὶ πρὸς τὴν κακοπραγίαν καὶ αὐτῷ συνάχθομαι. Καίτοι γε οὐ παρὰ τῶν φίλων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν μάλιστα σοι πολεμούντων, πολλοὺς καὶ θαυμαστοὺς ἐπαίνους ἤκουον διεξιόντων, καὶ τὴν τε φύσιν ἡς θαυμασίαν, καὶ τὴν ἀσκησιν ἐξαιρέτων τὴν πρὸς τὰ καλὰ, ὡς πολλῶ τῷ μέσῳ τοὺς ἄλλους ὑπερδέδληκε Ῥωμαίους, οἷς οὐκ ἐνόμιζον προσέχειν δεῖν, τοῖς μὲν διὰ φίλιαν, τοῖς δὲ δι' ἐχθρὰν ἀμφοτέρως ψευδομένους. Ἔσται γὰρ ὅτε καὶ αὐτοὶ οἱ πολεμούντες αὐξήσουσι τοῖς ἐγκωμίοις τοὺς ἐχθροὺς, ἐν' ἧ ἡττηθέντες ὑπὸ μεγάλων, ἢ νικήσαντες, μέγιστα ἐξέως κατορθοικένας,

Jacobi Pontani notæ.

(49) Vicisse magnos cur audent pariat, manifestum estendit, sed victum esse a magnis cur honoris est? Quia videntur ipsi non qualescumque fuisse, qui non a quacumque aut potuerunt, aut debuerunt victi atque occidi. Itaque putat Laus gloriæ apud posteros fore Aeneas lib. x. *Æneid.*

quod ab Aenea interemptus sit:

Hos tamen infelix miseram solabere mortem:

Æneæ magni dextra cadis.

In quædam versum lege quæ multa in symbolis nostris adduximus.

Νοῦ δέ μοι τούναντιόν ἅπαν περίεστη. Τοῖς τε γάρ Ἀ ἐγκωμιάζουσιν ἐκείνοις οὐκ ὀλίγα μέμφομαι, ὡς τὸ πολὺ συγχρόπτουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἑμαυτῷ τῆς ἀκρισίας. Καὶ δὴ μεταβαλὼν ἀντὶ ἐχθροῦ καὶ κατηγόρου, τῶν τε μάλιστα γεγένημαι φιλοῦντων, καὶ πολλῶν καὶ θαυμασιῶν τῶν ἐπαινῶν κρῖνων ἄξιον, οὐ παρὰ Ῥωμαίοις διατρίδων, ἀλλὰ καὶ γενόμενος εἰς Ἰταλίαν, ὡς περ μετ' ὀλίγον οἶομαι, τὴν προτοῦσαν μεγαλοφυῖαν, καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ τὴν ἐπιτηδείτητα πρὸς τὰ καλὰ κηρύξω πᾶσι φανερῶς. Περὶ μὲν οὖν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀπάντων ὧς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἄχρι νῦν οὐδεμίαν πρόφασιν αὐτὸς παρέσχες, ἀλλ' ἄκων ἐπὶ ταῦτα πρὸς τῶν πολεμούντων συνωθῆ, πέπειμαξί τε ἀκριθῶς, καὶ πρὸς ἄλλους ὑπὲρ σοῦ διαλεχθεῖν ἂν αὐτός. Ἐπεὶ δ' αὐτὸς ἐκέλευσας περὶ πάντων, ὧν ἂν θέλοιμεν πυνθάνεσθαι σου ἀδεῶς, τί περὶ τῆς εἰρήνης νῦν διανοῆς; ἄρ' ἐτοιμίως ἔχεις πρὸς αὐτήν, εἴ τις ἐπιεικὺς ἀπολογίας τύχαις, ἢ πρὸς τὴν ἐκείνων ἀγνωμοσύνην παντάπασιν ἀπέγνω; πρὸς τὰς διαλύσεις καὶ αὐτός; Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν τῆς τε παρῶν ἐπαινήσας, καὶ τῆς περὶ τα πρᾶγματα ἀδόλου διαίτης καὶ δικαίας, καὶ ἀντιφιλεῖν αὐτὸν καὶ αὐτὸς εἰπὼν διὰ τὴν προσουαυ, σύνεσιν καὶ τὴν εὐφυῖαν τὴν πρὸς τὰ καλὰ, εἶτα ἀπεκρίνατο καὶ περὶ τῆς εἰρήνης, ὡς ἐπ' ἐκείνοις εἶη τοῖς πολεμοῦσι καὶ ἡ τοῦ πολέμου καὶ τῆς εἰρήνης αἴρεσις. Αὐτὸν τε γάρ συνθήσεσθαι ῥῆστα πρὸς τὰς διαλύσεις ἂν ἐθέλωσιν ἐκεῖνοι, καὶ πολεμήσειν κατὰ δύναμιν, ἂν ἐκεῖνοι τὰ δίκαια μὴ θέλωσι ποιεῖν. Ἐκεῖνοι γάρ πρότεροι πολέμου ἤρξαν διαβαλόντες καὶ συκοφαντήσαντες, καὶ τὴν τε μητέρα ὀλίγου δεῖν ἀπέκτειναν αὐτοχειρίᾳ, ἐν θεσμοτηρίῳ νοσοῦσαν προνοίας ἀξιόσχωτες μηδεμιᾶς, καὶ τὸν υἱὸν οὐπω δώδεκα εἴη γεγονότα, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἡδουκῆκατα, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀπέχθειαν, ὑπὸ θεσμοῖς κατέστησαν τοσοῦτον χρόνον, καὶ τοὺς φίλους ἅπαντας διέφθειραν καὶ τοὺς οἰκέλους; καὶ οὐδὲν ἀπέλειπον παροιτίας οὐδὲ ὕβριως. Ἐγὼ γάρ λέγειν τὴν τοσοῦτου πλοῦτου διαρπαγὴν ἐμοῦ τε καὶ τῶν συγγενῶν, οὗς ἔδει τοσαύτην κακίαν συνειδῶτας ἑαυτοῖς, καὶ ὡς τῆς ἀμυθῆτον φθορᾶς Ῥωμαίων αἰτιώτατοι γεγένυγται, ἔλεον τῶν ἡσημέραι; διὰ τὴν αὐτῶν κακίαν καὶ μοχθηρίαν λαβόντας κτεινομένων, πρώτους τῆ εἰρήνην προσόραμειν, καὶ τὸν πόλεμον σπουδάζειν καταλύειν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοις οὐδενὸς ἑτέρου μέλει, ἢ τοῦ τῶν πραγμάτων μόνων ἀρχὴν ἂν τινα περιλειφθῶσι, τῶν δ' ἀρχομένων οὐδεμίαν πρόνοιαν ποιοῦνται, ὡς περ ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας πάντα ἐπρηγματευόμεν, οὕτω καὶ νῦν ἂ πᾶσι μέλλαι κοινῇ συνείσειν πάντα ἐρῶ. Ἐξίσταται δὲ αὐτοῖς, ἢ αἰρεῖσθαι τὰ βελτίω ἂν πρόνοιάν τινα ποιοῦνται τοῦ κοινοῦ, ἢ τὸν πόλεμον ἀσπάζεσθαι ἂν τῶν ἄλλων πάντων ἂ νομιζέουσιν αὐτοῖς ἰδίᾳ διαφέρειν προσερίως. Φημί τοίνυν, ὧς; ἔάν μὲν ἐθαλήσῃ βασιλεὺς δέχεσθαι, καὶ τοῖς πρῶτοι συνάρχοντα βασιλέως, οὐδ' αὐτὸν πολυπραγμονήσειν μηδὲν περὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον γεγεννημένων; ἀλλ' ἀμνηστίαν τε αὐτοῖς παρέξειν τῶν κακῶν, καὶ τῶν ἠρπαζόμενων μηδενὸς ἀποστέρησαι, ἂν τε τῶν οἰκείων ὧσιν ἢ τῶν φίλων,

A dici exprobro. Et jam inamutatus, ex inimico et accusatore evasi amicissimus, teque præclaris dignum laudibus judico: nec solum quædam apud Romanos sum, sed in Italia quoque, quo brevi me profecturum opinor, altitudinem et æquitatem animi tui, et ad res egregias naturam idoneam apud omnes potam deprædicabo. Quod igitur ad bellum atinet, a principio lucensque nullam penitus causam ipse præbuiti, 638 sed invitus ab hostibus ad arma compulsus es; quod mihi piaue persuadeo, et id apud alios pro te confiteri non dubitabo. Quia vero de omnibus quæ vellemus libere interrogari te jussisti, quis est, quæso, tuus nunc de pace sensus? an si illi æquum respondeant, prompte eam coles? an eorum improbitas facit, ut pacificationis spem omnem repudies? Imperator libertatem viri, integrumque ac verum de rebus judicium laudans, et se propter prudentiam et ingenium ad virtutem natum redamare illum testificans, respondet, belli et pacis electionem in arbitrio bellantium consistere. Nam se quidem facillime ad compositionem consensurum, si ipsis libeat, et pugnaturum pro viribus, si eadem jus fasque contempserint. Ipsos quippe, calumniis et mendaciis indulgentes, bellum orsos, matremque suam in carcere ægrotantem nulla cura dignatos, tantam non suamque manu occidisse: et filium duodennem, qui nihil in eos peccaverat, odio patris tandem in vinculis retinuisse: et amicos ac propinquos omnes sustulisse, quamque potuerint, permississime et contumeliosissime se gessisse. Taceo enim, inquit, tantarum opum, et meorum, et cognatorum dirptionem. Quos oportebat tantorum scelerum conscientia stimulatos, et Romanos ubi calamitates incredibiles, eorum opera illatas (propter quorum nequitiam et improbitatem quot die trucidantur), miseratos, primos pacem amplecti, et studere bellum dispicere. Quoniam autem aliud non cogitant, quam ut soli remota dominantur (si modo aliquid verum relicta est), subditosque nullo loco ducunt, ego quemadmodum inde a primordio ad communem salutem omne meum studium laboreque contulisse et nunc quæ omnibus profutura sint, omnia edicam. E quibus licet illis aut meliora eligere, si universitati consilium velint, aut bellum accipere, si se privatis utilitatibus suis omnibus anteponendam sentiant. Atque itaque, si voluerint me imperatorem et filiorum defuncti collegam pati, non sollicite inquisitionum in ea, quæ bello præterito commissæ sunt, et in injurias oblivione sempiterna delatam, et spolia suis ac præda nullum privatum, sive ea familiarium, sive amicorum, sive cognatorum fuerit, neque ablatum, quæ ipsis bello ardente Augusta donaverit, vel honores, si præter dignitatem ac meritum collati videantur, vel possessiones, 639 sive illæ publicæ erant, sive ad nos privatim pertinebant: verum æqui bonique facturum omnia, neque unquam cum occisi damno bellicæ offensionis vindictam. Quodsi hoc nec iustum nec fecer-

dum censuerint, totum negotium iudicio permissurum. Iudicibus autem aliis non utar, nisi ipsa imperatrice, patriarcha, monachis et delectis episcopis, et Romanis, si qui supersunt, optimalibus: imo vero etiam ejuscunque reipublice viris prudentioribus. Etsi quidem iniquus, perjurus et insidiator comperiar, quod isti dictitant, sceleribus meis non aliud supplicium, quam mortem ingloriam et infamem irrogari volo. Si hanc damnationem avergantur, crudele ducentes, in hominem sententiam capitalem ferre: at ego ipse ante iudicium atrum adversus me calculum dabo, ut ipsi, postquam convictus fuero, supplicii hujus reprehensione vacent. Sin autem potius alia omnia consulerint, non me simpliciter ac temere affirmante, sed dicta mea evidentibus testimoniis confirmante, non quidem petitis a meorum partium studiosis (ne mihi gratificari existimantur), verum ab illis, quos ipsi toto bello adjuutores habuerunt, imo vero ab ipsa imperatrice et patriarcha, qui cum pluribus mihi testes erunt (non enim negare poterunt, quae mihi perspicue commandaverint), justitiae consentaneum erit, ut qui criminationibus et insidiis nefarie me appetiverunt, easdem poenas suscipiant. Veruntamen ego quemadmodum in aliis, sic in his desiderio quodam gloriae me quidem causa cadentem morte multandum pronuntio: sin ipsi litem perdididerint, nihil eos molestum pati postulo, nisi hoc unum, ut sycophantae et criminatores cognoscantur, et me absolutum, imperatorem, filiorumque defuncti collegam a Romanis palam proclamari. Sin autem vel cum veste imperatoria ad iudicium occurrurum metuant, vel cum exercitu Byzantium ingressurum suspicantur, ego illos hoc angore liberabo. Nam positis insignibus imperatoris, ornata privati, denis duntaxat comitibus intrabo. Communis enim boni causa, et ut Romanos, qui mihi sunt charissimi, a belli detrimentis vindicem (quamquam sycophantae isti et hic obtrecent, dicantque me ipsorum hostem et perditorem esse), non talia modo, sed longe etiam odiosiora laacriter decrevi sustinere: praesertim cum id celebritati meae nec tantillum nociturum sit. **640** Si enim iudicio victus occidar, nulla ad me ex imperatorio schemate redibit utilitas. Sin accusatores pessum dederō, nihil triste erit, eum ad breve tempus deposuisse, quem mox majore cum honore, et applausu, omniumque suffragiis recepturus sim. Neque enim noctibus singulis, quando cubitum concedo, ex ejus depositione aut tristitiam aut dedecus aliquod sentio. Idcirco nec modo super amictu plura loquar, paratus laacere quod illis placebit. Quod si semel invisia et odio mei praepediti, horum nihil putant sufficere, neque ulla sponsione conditione me imperatorem esse sinunt, sed semel statuerunt me rejicere, perdereque omnia, quam mihi habesse valent: etsi ita insanientes contemnere oportebat, tamen ne communem salutem studio vitae meae servandae neglexisse videar,

A ἢ τῶν συγγενῶν. Ἐτι τε οὐδ' ὧν αὐτοῖς ἡ βασιλῆς πρέσχετο κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον, οὔτε τῶν τιμῶν ἀν' ἑαυτῶν παρ' ἀξίαν, οὔτε τῶν κτήσεων, εἴτε ἐκ τῶν δημοσίων ἦσαν, ἢ τῶν ἐμοὶ προσηκουσῶν· ἀλλὰ πάντα στέργειν, καὶ μηδεμίαν αὐτοῖς μηδέποτε βλάβην ἐπάγειν, ἀμυνόμενον τῶν κατὰ τὸν πόλεμον κακῶν. Εἰ δὲ τοῦτ' αὐτοῖς μήτε δίκαιον εἶναι φαίνεται, μήτε ἀνεκτὸν, πάντα ἐπιτρέφομεν τῇ δίκῃ. Χρησῶμαι δὲ οὐχ ἑτέροις δικασταῖς τισιν, ἀλλ' αὐτῇ βασιλίδι καὶ πατριάρχῃ, καὶ τῶν τε μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων τοῖς λογάσι, καὶ τῶν Ῥωμαίων, εἰ τινες εἴτι κατελείφθησαν, τοῖς ἀρίστοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκασταχῶ πολιτειῶν τοῖς συνετωτέροις. Ἐὰν μὲν οὕτως ἀδικῶν καὶ ἐπιτοκῶν, καὶ βασιλῆος τοῖς παισὶ φαίνομαι ἐπιβουλεύων, ὡσπερ οὗτοι κατηγορήσαν, μηδεμίαν ἄλλην εἶναι τῆς ἀδικίας τιμωρίαν, ἢ θάνατον ἀτιμον καὶ ἀκλεῖαν. Εἰ δ' αὐτοὶ τὴν τοιαύτην καταδίκην παραιτοῦνται, ἀπηνὲς εἶναι νομίζοντες ἀνθρώπου θάνατον καταψηφίζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς κατ' ἑμαυτοῦ καὶ πρὶν γενέσθαι τὴν δίκην, κυρώσω τὴν ψήφον, ἵν' αὐτοὶ μετὰ τὸ τοῖς ἀδικήμασιν ἀλῶναι, μηδεμίαν περὶ τῆς τιμωρίας μέμψιν ἔχωσιν. Ἄν δ' αὐτοὶ τὰναντία πάντα φαίνωνται, οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ εἰκῆ, ἀλλὰ τῶν λεγομένων μαρτυρίας ἐναργεῖς ἐμοῦ παράγοντος, οὐ παρὰ τῶν ἡρημένων τὰ ἡμέτερα, ἵνα μὴ χαρίζεσθαι ἐμοὶ δοκῶσιν, ἀλλ' οἷς αὐτοὶ συνεργοὶ παρὰ πάντα τὸν πόλεμον ἐχρῶντο, μᾶλλον δὲ αὐτῆς βασιλίδος καὶ πατριάρχου τοῖς πλείοσιν ἐμοὶ συμμαρτυροῦντων. Οὐ γὰρ ἂν δύναιντο ἔξαρνοι γίνεσθαι πρὸς ἃ ἐμοὶ συνέστασι σαφῶς, δίκαιον μὲν τοὺς σεσηκοφαντηκότας καὶ ἐπιβουλεύσαντας ἀδικῶς, καὶ τοιοῦτων κακῶν αἰτίους Ῥωμαίους γενομένους, τὰ ἴσα πάσχον ἂν ἠττώνται. Ἐγὼ δὲ ὡσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τούτοις φιλοτιμίαν τινὰ ἐπιδοσκύμενος, ἐμὲ μὲν ἠττώμενον τιμῶμαι ἀποθνήσκειν· ἂν δ' αὐτοὶ ἀδικῶνται, μηδὲν ὑπομένειν ἀγῆρας· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον συκοφάνταις ἀποδείκνυσθαι, ἐμὲ δὲ μετὰ τὴν νίκην, βασιλέα κοινῇ ἀνακηρύττεσθαι ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ συνάρχοντα βασιλέως τοῖς παισίν. Εἰ δὲ τὸ βασιλικὴν ἐσθῆτα ἔχοντα δευδίκασι πρὸς τὴν δίκην ἀπαντήσῃ, ἢ τὸ στρατιάν ἔχοντα ὑποπειθούσιν εἰς Βυζάντιον ἐλθῶν, ἐγὼ καὶ ταύτας ἰάσομαι τὰς ἀπορίας. Οὐ πλείους γὰρ ἔχων εἰσελεύσομαι τῶν δέκα, τὰ τε βασιλικὰ ἐπίσημα ἀποθέμενος, ἰδιωτικὴν μεταμφιάσομαι σκευήν. Τοῦ κοινῇ γὰρ ἐνεκα λυσισταλοῦντος, καὶ τοῦ Ῥωμαίου τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δεινῶν ἀπαλλαγῆναι, οὗς ἐγὼ μάλιστα φιλοῦ, καὶ οἱ συκοφάνταις οὗτοι καὶ πρὸς τοῦτο διαβάλλουσι, μισεῖν φάσκοντες καὶ πολεμεῖν αὐτοῖς καὶ διαφθεῖρειν, οὐ μόνον τοιαῦτα καὶ ἐπαχθέστερα δὲ πολλῶ προθύμως ὑπομένειν ἔγνωκα· ἄλλως θ' ὅτι οὐδὲ πρὸς τὴν εὐδοξίαν ἐμοὶ τοῦτο οὐδ' ὀλίγα λύμανεῖται. Ἄν μὲν γὰρ ἠττώμενος ἀποθνήσκω, οὐδεμίαν ὄνησιν ἐκ τοῦ βασιλικῆν ἐσθῆτα ἔχειν περιέσται· ἂν δὲ τῶν κατηγορουμένων κρείττων φαίνομαι, οὐδὲν λυπήσει τὸ ἀποθέσθαι πρὸς βραχὺ, μίλλοντα ὀλίγον ὕστερον αὐθις ἀναλαμπάνειν μετὰ πλείονος τῆς δόξης, καὶ τῆς εὐφροσύνης, καὶ τῆς ψήφου τῆς κοινῆς. Οὐδὲ γὰρ οὐδέ

νοκτὸς ἐκάστης ἀποτιθέμενος ἐπὶ τῷ κατακλίνεσθαι, οὐτ' ἀνίας οὐτε ἀδοξίας αἰσθάνομαι τινας. Διόπερ οὐδὲ νῦν περὶ τῆς σκευῆς μακρὸν ποιήσομαι τὸν λόγον· ἀλλ' ὡς ἂν αὐτοῖς ἀρέσκη πράττειν ἔτοιμος ἔγωγ. Εἰ δὲ καθάπαξ ἀλόντας τῷ φθόνῳ καὶ τῷ ἔχθει τῷ πρὸς ἐμὲ, τούτων μὲν οὐδὲν ἠγοῦνται ἐξαρκεῖν, οὐδὲ ἐπ' οὐδεμιᾷ προκλήσει βασιλέα δέχονται, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπειγνώκασιν πρὸς τοῦτο, καὶ πλῆτων μάλ- λον ἀπώλειαν καταψηφίζεσθαι αἰροῦνται, ἢ ἐμοὶ δου- λεύειν ὑπομένειν, ἐκείνων μὲν οὐδένα λόγον ἔχρῃν ποιῆσθαι οὕτω μαινομένων. Τῆς δὲ κοινῆς τῶν ἄλ- λων σωτηρίας ἕνεκα, ἵνα μὴ δικαίω καταπραΰεσθαι φιλαψυχῶν αὐτῶς, ἔκοντι αἰροῦμαι ἀποθνήσκειν. Οὐδὲ γὰρ ἀποδέει τούτου τὸ τὴν ἀρχὴν ἀποθέμενον ἔσῃν ἔγωγ, καὶ τὰς πόλεις παραδόντα καὶ τὴν στρα- τειάν, αὐτὸν ἐν ἰδιώτου σχήματι ἀφανεία πολλῇ συ- ζῆν ἐν γωνίᾳ παραδύσαντά τινα. Πλὴν οὐχ ἀπλῶς καὶ τοῦτο, οὐδὲ λόγου τοῦ προσήκοντος ἕκτος, ὡς δοκεῖν τοῖς τε Ῥωμαίοις, καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσι καὶ βαρβάροις, ὅτι ἀδικῶν καὶ ἐπιτορκῶν, καὶ μὴ δυνάμενος ἀντέχειν πρὸς τὸν πόλεμον, δείσας παρε- χώρησα τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς, τὸ ζῆν ἀκλεῖα τῆς μετ' εὐκλείας προτιμήσας τελευτῆς· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ψήφισμα βούλομαι γενέσθαι καὶ πρόγραμμα κοινὸν τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ συγκλήτου, καὶ συμπάντων κοινῇ Ῥωμαίων, ὡς οὐχ ἀδικῶν οὐδὲ ἐπιτορκῶν, οὐδὲ κακῶς περὶ τοῦ βασιλέως τοῦ φίλου παίδας ἐλεγ- χθεῖς, ἀλλὰ τοῦ κοινῇ τῆς σωτηρίας ἕνεκα ἀπέστην τῆς ἀρχῆς, καὶ τοῦ λελυῆσθαι τοῦς ἐμφυλίους ὡφ' ὧν διαφθείρονται πολέμουσ. Ἐπειτα τοῦς ἐν δεσμο- τηρίῳ πάντας διὰ τὴν εἰς ἐμὲ κατεχομένους εὐνοίαν ἀφεῖναι τῶν δεσμῶν, καὶ τὴν οὐσίαν ἀποδοῦναι ἕσῃς ἀποστέρησαν, καὶ πρὸς τοῦς παῖδας τῶν ἀποθανόν- των ποιῆν ὁμοίως. Ἀποπον γὰρ τῶν μὲν συμφροῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων αἴτιον αὐτοῖς ὀφθῆναι, πρὸς δὲ τὸ πρὸς τὴν ἀρχίαν μηδὲν φροντίσαι τύχην ἐπ- ανελθεῖν. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τοῖς συνοῦσι, καὶ συγ- κλητικοῖς καὶ στρατιώταις, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς προσήκουσιν ἐμοὶ καθ' αἷμα, πρῶτον μὲν πίστεις δι' ὄρκων δοῦναι, ὡς οὐδὲν κακώσουσιν, ἀμυνόμενοι τῆς εἰς ἐμὲ εὐνοίας. Ἐπειτα δὲ καὶ τοῦτοις ἀπο- δοῦναι ἃ ἀφῆρηνται καὶ χρήματα καὶ κτήσεις· πρὸς ταῦτοις δὲ καὶ προναίας ἕκαστον ἀξιώσασιν πρὸς ἀξίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἐμελλον εἶναι βασιλεὺς αὐτῶς, ἀξίως ἂν τῶν πόνων ἡμειψάμην, καὶ οὐχ ἂν ἐκείνων ἐδεύθην προνοσίαν αὐτῶν· ἐπεὶ δ' ἐκῶν εἶναι παραιτοῦμαι, δίκαιον αὐτοῖς ἐν ἀσφαλείᾳ τε ὁμοῦ καὶ εὐπορίᾳ τῶν πρὸς τὸν βίον ἀπολιπεῖν· κἂν ταῦτα γένηται ὡσπερ ἀξιώ, τὴν βασιλείαν ἀποθέμενος αὐτῶς, καὶ τὴν ἀρ- χὴν, καὶ τὰς πόλεις παραδοῦς, ἢ πρὸς Ἀθῆν τῷ ἱερῷ, ἢ πρὸς ἑτέρῳ μέρει τῆς Ῥωμαίων γῆς· οὐ γὰρ αἰροῦμαι ὑπερόριος εἶναι ἐφ' ἑτέρας· ἀφανεία συζήσω τὸν πάντα βίον κατ' ἐμαυτὸν διάγων, ὅπως ἂν οἶός τε ᾦ.

CAPUT LXXXIV.

Orationem imperatoris laudat Aregus, responsumque accipit, Byzantium dicta renuntianda. Ejus precibus imperator cum exercitu recedit. Aregus Byzantii litteras reddit, pace principes appellat, Apocauchus arma Byzantiis et preces indicit, se cum Cantacuzeno congressurum simulat, re infecta in urbem redit. Oppida quaedam capit imperator. Praesidiariorum excursiones. Epistola Apocauchi et patriarchae ad Cantacuzenum, de abdicatione et servando promisso. Aregus monachus Graeci sermonis ignarus deluditur. Imperator epistolam quam serebat ei interpretatur: ille stomachatur. Imperator quoque in illos ut mendaces et sycophantas invenitur, caelestemque illis vindictam minatur.

Τοιαῦτα μὲν βασιλεὺς πρὸς τὸν Ἀρήγον διειλέχθη D περὶ τῆς εἰρήνης. Ἐκείνος δὲ μέχρι πολλοῦ κάτω νεύων, ἐθαύμαζε σιγῇ τὴν καλοκαγαθίαν βασιλέως, καὶ ὡσπερ ἐξεπέπληκτο πρὸς τὸ μέγεθος τῶν εἰρη- μένων. Ἐπειτα ἀγνοεχῶν, ὡς μὲν οὐδὲν ἐνέλιπες,

A mortem ultro elige; nihil enim maius est quam mori, deposito imperio quantum ego habeo, et ur- libus exercituque traditis, privato habitu obscu- rum plane et in angulum quempiam se compingentem vivere. Caterum non istuc absolute, ac prater ratione, ut scilicet a Romanis, et Graecis, ac barbaris tanquam injurius, ac perjurus, belloque impotens, imperium reliquisse, et vitam in hono- ram gloriosae morti antetulisse existimer: sed pri- mum quidem decretum fieri postulo, tabulasque proponi publicas, Ecclesiar, senatus, Romanorum- que omnium nomine, non me ut improbum, neque perjurum, neque insidiatorem imperatoris, amici mei, liberorum, sed ut bellum civile communi sa- luti tam perniciosum tolleretur, abdicasse. Deinde omnes, qui quod mihi favent, carcere detinentur, dimitti, et ablatae facultates ipsis eorumque li- beris restitui. Absurdum enim, cum te illis miseria- rum et incommodorum causam infliciri nequeas, quo pristinum statum reciperent, nihil laborare. Praeterea iis qui mecum sunt et illustribus, et mi- litibus, et aliis consanguineis meis juramento fidem dari, propter studium in me nihil adversum per- pessuros: atque etiam his et pecunias et posses- siones ereptas reddi. Ad haec quemque pro digni- tate curari. Si enim imperator fierem, ipse eos pro eo ac mererentur munerarem, nec eorum curam haberi peterem. 641 Quia vero de jure meo sponte decedo, eos securos, cum abundantiam rerum ad vitam legendam necessariam subsidio, relin- quere justum est. Haec si fiant (et ea fieri aequum judico), imperio et administratione depositis, et ci- vitatibus restitutis, aut ad sanctum montem Atho, aut ad aliam partem Romani soli (nolo enim in peregrina terra exulare), quod reliquum est anno- rum meorum, obscurus et ignotus, mihi soli, quan- tum potero, vivens traducam.

Haec imperator Arego de pace sciscitanti. Ille diu terram intuens, tacitusque integritatem ejus admi- rans, tam singulari oratione velut attonitus, sic deinde ora resolvit: Quam nulla pars neque huma- nitatis, neque justitiae sermoni huic tuo defuit,

adeo, ut nec impudentissimus quidquam possit A
 capere! Qui autem de pace disseruisti, scire
 aveau, nobisne tantum ut amicis dixeris, an etiam
 ad aures Byzantium perferri velis, si forte et
 illos utile consilium suscipere, et tantis populi Ro-
 mani calamitatibus finem imponere contingat. Im-
 perator dicta ab se Constantinopolim renuntiari
 in rem fore censet; quæ ut ad fidem plus ponderis
 habeant, litteris quoque comprehendendi mandat, qui-
 bus rubrica subscribit, et sigillum aureum, pro ar-
 gumento, se ibi scripta constanter sineque ulla
 dubitatione servaturum, appendi jubet. Arcus
 instrumentum manu tenens, et amplas imperatori,
 et maximo beneficio ornatus, gratias agens, jamquo
 abituriens, ut abducat exercitum rogat: pacem
 enim ad deliberationem non paucos dies requirere,
 et militem non posse quiescere, sed omnia interva-
 lacursionibus vastaturum. Quod si ipse responsio-
 nem opperens illic sedeat, periculum fore, ne pace
 confecta, nihil eorum restet, quantum gratia pacem
 fieri concupiverit. Imperator et hoc et si quid **642**
 etiam majus peteret, prompte facturum recepit, et
 tertio post die collecto in unam milite (erat enim
 ad prædas agendas dispersus), castra molurum. Sic
 Arcus et validicens, cum litteris discessit, quæ in
 palatio patriarchæ magnæque duci reddidit: ac de
 pace eos allocutus, monuit, imperatori et Romanis
 iniquissimos fore, nisi una aliqua conditione ad
 compositionem moverentur. Verum illi hominem
 dextre submovent, paulo post ad legationem ejus
 responsuros autumantes. Magnus dux intelligens ex
 Arcus, imperatorem luce tertia abducatum copias,
 Byzantinis promiscue bellum in Cantacuzenum de-
 nuntiat, ipseque se comparat, et exercitum con-
 scribit. Omnibus autem sacris domibus et mona-
 steriis, omnique generi et gradu sacerdotum pre-
 ces ad divinum Nomen cum perfido desertore
 conficturis placandum indicit. Et ille quidem diem
 illum et insequentem totum se comparando con-
 sumpsit. Tertio die, hora prandii, ut a speculato-
 ribus imperatorem desperandum discedere audi-
 vit (stabat enim promissis), portis reclusis, cum
 effrenato ac temerario impetu se effundens, equi-
 tatum ac peditatum ante muros disponit. Ubi spe-
 culatores quos ad speculandum miserat reversi,
 dilaculo illos ultra abisse retulerunt, se frustratum
 doluit, valdeque ob tarditatem et moram se incu-
 sans, et incredibiliter indignans, patriarchæ signi-
 ficat, Cantacuzenum, præcipientem adventum suum,
 et illi se imparem scientem, multo mane antifugisse,
 quærisque quid fieri placeat, quandoquidem hostes
 fugam arripissent. Respondit patriarcha: Fugit
 impius, nequie persequente; vince, et amplius
 vince; jubetque, ut hostibus longe superiores re-
 verti: et ille incensus, quia conflictu excederat,
 revertitur. Imperator, quia quod gerebatur latere
 eum non peterat, multis Byzantiis in dies nuntian-
 tibus, Rhodium et Athenam, et Democritiam, et

είπεν, οὔτε ἀγνωμοσύνης, οὔτε δικαιοσύνης ἐν τοῖς
 εἰρημένοις, οὐδὲ τὸν σφόδρα ἀναίσχυντοῦντα αἰεθεῖ
 δυνήσεσθαι ἀντειπεῖν. Ἄ δὲ αὐτῷ περὶ τῆς εἰρήνης
 εἰρηται εἰδέναι βούλεσθαι, εἰ πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπι-
 τηδεῖους μόνον διειλέχθη, ἢ εἰ βούλειτο μηγύεσθαι
 καὶ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ, εἰ πως γένοιτο κάκεινους τῶν
 δεόντων σκεφαμένους τι, τῶν μεγάλων συμφορῶν
 Ῥωμαίους ἀππλάττειν. Βασιλεὺς δὲ ἀπαγγέλλειν
 τα ἐκέλευε καὶ προῦργου παντός· ἵνα δὲ μᾶλλον
 βέβαια δοκῆ τὰ εἰρημένα καὶ πιστὰ, ἐκέλευε καὶ
 γράψιν· καὶ ἐπὶ γεγραμμένα ἦτιν πάντα ἕνα
 διειλέχθη, ἐρυθραῖς ὑπεσημαίνετο ὑπογραφαῖς, καὶ
 σφραγιῶν χρυσῆν ἐκέλευεν αἰωρεῖν, θεῖγμα τοῦ φυ-
 λίξιν καὶ γεγραμμένα βεβαίως καὶ ἀναμφιδόλως.
 Ἀρχηγὸς δὲ ἐπὶ τὰ γράμματα εἶχεν ἐν χερσὶ, πολ-
 λὰ βασιλεὶ χάριτας ὁμολογῶν, ὡς τὰ μέγιστα εὐερ-
 γητημένος, καὶ μέλλων ἤδη ἀπιέναι, εἶδεν βασιλέως
 ἀπαγαγεῖν τὴν στρατιάν· τὴν μὲν γὰρ εἰρήνην οὐκ
 ὀλίγων ἡμῶν δεῖσσεσθαι πρὸς διάσκεψιν· τὴν στρα-
 τίαν δὲ ἡραρεῖν μὴ δύνασθαι, ἀλλὰ πάντα ἐπιέναι καὶ
 διαφθεῖραι. Εἰ δὲ αὐτὸς τὴν ἀπολογίαν περιμένων
 ἐνταῦθα καθεδεῖται, κινδυνεύσει μετὰ τὴν εἰρήνην
 ὑπολείπεσθαι οὐδὲν περὶ οὗ ἂν δόξαια γενέσθαι ἢ
 εἰρήνην. Βασιλεὺς δὲ τοῦτό τε καὶ εἰ τι μείζον ἕτερον
 αὐτοῦ αἰτοῦντος πρόθυμος εἶναι ἐφατκε ποιεῖν, καὶ
 ἐπηγγέλλετο ὡς ἐς τρίτην ἔξ ἐκείνης πάσης γένο-
 μένης ἐν ταυτῇ τῆς στρατιᾶς (δυσκείθετο γὰρ ἐπὶ
 τὴν λείαν), ἀναττήσων τὸ στρατόπεδον. Οὕτω μὲν οὖν
 Ἀρχηγὸς βασιλεὶ συνταξάμενος, ἔχων καὶ τὰ γράμ-
 ματα, ἀπεχώρει. Καὶ γενόμενος ἐν βασιλείῳ, τὰ τε
 γράμματα παρέλκετο πατριάρχῃ καὶ μεγάλῳ δουκί,
 καὶ περὶ εἰρήνης διειλέχθη πρὸς αὐτοὺς, πολλὰ ἀδι-
 κήσειν φάσκων καὶ βασιλέα καὶ Ῥωμαίους, εἰ μὴ
 ἐπὶ μίᾳ τινι προκλήσει πεισθεῖεν διαλύεσθαι. Ἐκεί-
 νον μὲν οὖν εὐφυῶς ἀπεσκευάσαντο, φάμενοι ὀλίγω
 ὑστερον ἀποκρινεῖσθαι περὶ ὧν ἐπρόσθευε. Αὐτὸς δὲ
 ὁ μέγας, ἐπὶ κόθοιτο βασιλέα παρὰ Ἀρχηγῶν εἰς
 τρίτην ἡμέραν ἀπάγοντα τὴν στρατιάν, πᾶσι Βυζαν-
 τίοις πόλεμον κατήγγελλε πρὸς Καντακουζηνόν.
 Καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο δῆθεν, καὶ κατέλεγε τοὺς
 στρατιώτας, πᾶσι δὲ θελοῖς οἴκοις, καὶ φροντιστη-
 ρίοις ἱεροῖς, καὶ παντὶ γένει καὶ ἀξιώματι ἱερῶν,
 κατήγγελλε λιτάς ὡς τὸ θεῖον θεωπομένους τῷ ἀπο-
 στάτῃ συμβαλοῦσιν. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν,
 καὶ τὴν ἐπιούσαν πᾶσαν, παρασκευαζόμενος διήγα-
 γεν. Ἐς τὴν τρίτην δὲ ἐν ἀρίστου τῇ ὥρᾳ, ἐπὶ πύ-
 θητο παρὰ τῶν σκοπῶν βασιλέα ἀπηρότα· ἐπλήρου
 γὰρ ἐκεῖνος τὰ ὑπεσχημένα· τὰς πύλας ἀνοίξας, ἐξ-
 χεῖτο μεθ' ὄρμης τινος ἰσχύτου καὶ παραθύλου, καὶ
 συνέταυε τὴν τε ἱππικὴν καὶ τὴν πεζὴν δύνα-
 μιν πρὸ τῶν τειχῶν. Ἦς δὲ ἐπληθύνον οἱ σκοποὶ
 οὗς αὐτὸς προέπεμπε τοῖς πολεμίοις δῆθεν κατα-
 σκεφομένους, καὶ σπήγγελον ἕνα πρῶτ' ἐκείνους εἰχο-
 μένους, ἤρῳτο μὲν πρὸς τὴν ἀποτυχίαν, καὶ πολλὰ
 ἑαυτὸν τῆς βραδυτήτος κατεμέμετο καὶ τῆς τρι-
 βῆς, καὶ ἐδυσχεραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς. Πέμψας δὲ καὶ
 πρὸς πατριάρχην, ἐμήνυεν ὡς Καντακουζηνὸς αἰ-
 σθηόμενος τὴν ἔφοδον, καὶ συνιδὼν ὡς οὐκ ἂν ὑπο-
 στησόμενος τὴν δύναμιν, ἔλατο ἀπὸ τῆς ἕρας πρῶτ',

τί οὖν προσήκει πράττειν φυγῇ τῶν πολεμίων χρη-
 σαμένων. Πατριάρχης δὲ ἐμήνυε, Φεύγει ὁ ἀσεβὴς
 μηδενὸς διώκοντος· νικᾷ καὶ μὴ ὑπερνικᾷς, καὶ
 ἐκέλευεν ἀναστρέφειν πολλῶ τῶν πολεμίων κρείττους
 γυνομένους. Καὶ ἀνέστρεψε λυπούμενος, ὅτι μὴ
 συμβαλεῖν ἐξεγένετο τοῖς πολεμίοις. Βασιλεὺς δὲ
 ἐπεὶ μὴ ἀγνοεῖν τὰ πραττόμενα ἐνῆν, πολλῶν ἐκ
 Βυζαντίου ὁπημέραι μηνυόντων, τότε Ῥήμιον εἶλεν
 ἐξ ἐφόδου ἐπιβῶν καὶ Ἀθύραν, καὶ Δαμοκράνειαν,
 καὶ Σηλυμβρίαν. Κελεύσας δὲ Ἀπάμειαν φρούριόν
 τι κατεσκευασμένον τειχισθῆναι, καὶ στρατικὴν κατα-
 λιπὼν ἐν Ῥηγίῳ καὶ Ἀπαμείᾳ καὶ Ἐμπυρίτῃ, καὶ
 τῇ πρὸς τῇ Δέρκῃ λίμνῃ πόλει, ὡς ἂν ταῦτά τε φρου-
 ροῖεν ἐγγυτέρῳ Βυζαντίου τῶν ἄλλων ὄντα, καὶ
 ἐπεκδρομὰς ποιεῖντο συνεχεῖς κατὰ τοῦ Βυζαντίου
 καὶ ληστείας, τὴν ἄλλην ἔχων στρατικὴν αὐτὸς ἀνε-
 χώρησεν εἰς Διδυμότειχον. Ἡ δὲ ἐν τοῖς φρουρίοις
 τούτοις στρατικὰ τὰ μέγιστα ἐκάκεισε Βυζαντίους,
 καὶ ὀλίγη οὖσα. Σχεδὸν γὰρ νύκτωρ τε καὶ μεθ'
 ἡμέραν πάντα διέφθειρον καὶ ἐλητίζοντο, ἔχοντες καὶ
 Περσικὴν ὀλίγην δύναμιν ἀναμεμιγμένην μετ' αὐ-
 τῶν, οἳ πολλοὺς ἀπέκτεινον καὶ ἐξηνδραποδίζοντο,
 καὶ πρὸς ἑὸν ἀπέδιδοντα ἐπὶ δουλείᾳ, καὶ σχεδὸν ἐν
 ὀλίγῳ χρόνῳ πάντα τὰ περὶ Βυζάντιον ἀοίκητα ὑπ'
 ἐκείνων ἀπεδείχθη. Πατριάρχης δὲ καὶ ὁ μέγας δούξ,
 εἰδότες ὡς Ἀρῆγο, ἀπαιτήσῃ λόγον περὶ τῆς προ-
 σθείας, καὶ τὴν μὲν εἰρήνην ἀναφανδὸν αἰδούμενοι
 ἀπαγορεύειν, τρόπῳ δὲ τινὶ σκεψάμενοι τὴν Λατίνον
 ἀπατῆν. ἵνα μὴ δοκοῖεν ἐκοντὶ τοῖς Ῥωμαίοις αἴτιοι
 αὐτοῖς καθίστασθαι τοσαύτης συμφορᾶς, πρὸς βασι-
 λέα τὸν Καντακουζηνὸν ἐγραψαν τοιάδε· Ὡς ἡμεῖς
 πολλὴν τινα λόγον περὶ τοῦ μὴ Ῥωμαίους ὑπὸ τοῦ
 πολέμου διαφθεῖρασθαι ποιούμενοι, ὀλίγῳ πρότερον
 ἐπέμψαμεν πρὸς σὲ πρεσβίαν, ἀπερ' αὐτὸς πρὸς
 τὴν περιπόθητον καὶ γεννησιώτατον τῷ βασιλεῖ τὸν
 μέγαν δοῦκα ἤτησας ἐπαγγελλλόμενοι ποιήσεις. Ταῦτά
 δε ἦν, ἀποθέμενον τὴν βασιλείαν, ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι,
 καὶ μηδὲν προσδοκῆν πείσεσθαι δεινὸν διὰ τὴν ἀγνω-
 μοσύνην τὴν πρὸς βασιλίδεα, καὶ τὰς συμφορὰς αἱ
 ἐπήγαγες Ῥωμαίοις πολεμῶν. Σὺ δὲ, ὡς ἔοικεν, ἐτι-
 φόνων καὶ αἱμάτων ὀρεγόμενος πλειόνων, καὶ τὰς
 συμφορὰς τοῖς ταλαιπώροις Ῥωμαίοις αἰδεῖν, ἐν'
 αἱ προσέλιου ἐξαρχῆς ἠτήθηες ὑπ' οὐδενός, εἰς τέλος
 ἐδόξης ἀγαγεῖν, μεταβαλὼν, ἀπράκτου· ἀπέπεμψας
 τοὺς πρεσβείας, ἠρνημένος αἱ ἐφθέγγω· τότε μὲν οὖν
 ἀνεξέλεγκτα ἐψεύσω φάσκων τὸν μέγαν δοῦκα εἰρη-
 κέναι περὶ σοῦ μὴ ἀληθῆ. Νυνὶ δὲ οὐδεμίαν σοι τοιαύ-
 την ἔξαστι καταφυγὴν εἶρεῖν, καὶ πρὸς ἀναβολὰς
 χωρεῖν τῶν εἰρημένων. Τὰ τε γὰρ γράμματα ἐλέγ-
 χουσι τὰ σὰ ὄντα παρ' ἡμῖν, καὶ ὁ πρεσβευτὴς Λα-
 τίνος, ἀξιόχρεως ὄν πρὸς πίστιν· αἱ τοίνυν ἐγγραφᾶς
 αὐτὸς ὡς ἀποθήσῃ τε τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἀρχὴν,
 καὶ τὰς ἀδίκως κατεχομένους καὶ τυραννουμένους πό-
 λεις παραδώσει, αὐτὸς δὲ μονάζοντος βίου ζήσεις
 ἐν Ἄθῳ τῷ ἱερῷ, ἢ ἄλλοθί που ὅπη ἂν δοκῆ καθ-

Selybriam primo impetu cepit (50). Cumque Apa-
 meam castellum eversum reparari jussisset, et
 praesidiariam manum Rhegio, Apameæ, Empyritæ,
 et urbi apud Berceen lacum, his, inquam, locis
 Byzantio vicinioribus custodiendis, et excursioni-
 bus in agrum Byzantinum frequenter faciendis reli-
 quisset, cum cætero agmine Didymotichum profe-
 ctus est. Horum oppidorum praesidarii, **643** etsi
 numero paucissimi, Byzantios tamen vexabant im-
 portunissime, omnia fere noctu et interdum depe-
 pulantes ac devastantes: habebantque sibi admi-
 stos Persarum aliquot manipulos, qui multos occi-
 debant, multos capiebant, et in Orientem pro-
 servis vendebant, brevi-que tota pene Byzantium
 circumjacens regio in solitudinem ab illis redacta
 est. Porro patriarcha et magnus dux, non igno-
 rantes Aregum responsum requisiturum, cum pa-
 cem aperte detrectare vererentur, via quadam per
 consultationem inventa, qua Latinum fallerent, ne
 Romanis scientes ac volentes arumpas tam multas
 creare viderentur, Cantacuzeno in hæc verba scri-
 pserunt: Quandoquidem nobis vehementer cura
 ac sollicitudini est, ne Romanis bello plurimum
 detrimentorum imponatur, pronuper ad te legatos
 misimus, pollicentes facturos, quæ tu a magno duce,
 imperatori dilectissimo fidelissimoque petivisti.
 Erant autem hæc, ut abdicato imperio tutus esses,
 et nihil pænarum formidares, quod erga impera-
 tricem tam insidus exstitisses, et bello Romanos
 tantopere afflixisses. Tu vero adhuc suadendi san-
 guinis, et calamitatum miseris Romanis augenda-
 rum cupidus, ut apparet, quo, quæ a principio
 tuopte impulsu constituisti, ad finem perduxisse
 videaris, legatos mutata mente, et inficiatus quæ
 dixeras, infecta re dimisisti. Tum igitur improba-
 bili mendacio magnum ducem non vera de te lo-
 cutum affirmasti. Nunc autem tale effugium repe-
 rire, et dicta longius differre tibi non conceditur.
 Tuæ enim ad nos litteræ et legatus Latinus fide
 dignus te redarguent. Quæ ergo scripsisti, te im-
 perio et administratione abiturum, oppidaque
 contra fas ac tyrannice occupata redditurum, et
 quietam monachi vitam in sacro monte Atho, aut
 ubi placuerit exacturum, ea et nos probamus;
 nihilque restat, nisi diem præstinare tibi, quo urbes
 restituas. De republica autem, et de judicio consti-
 tuendo, et de cura tuorum, tu sine cura esto; nos
 quippe ad hæc et perspicienda, et facienda quate-
 nus commoda et justa sint, satis valeamus. Scripta
 hæc epistola, et subscriptionibus adjectis, Latino
 accersito, omnia quæque ipsi voluisset, quæque
 Cantacuzenus orasset, se præstitisse memorant,
 easque litteras, quibus tota pacis tractatio contine-
 retur, exhibitas ei tradunt. **644** Ille litterarum
 Græcarum se sermone omnino expertus, verbis eo-

Jacobi Pontani notæ.

(50) Post hæc verba in Græco codice parva lacuna est; fortasse plura oppida, aut unum saltem alterumve nominabantur.

tum ac subscriptionibus contentus, de aequitate Romanorum et sollicitudine multis verbis gratias agit, et cum epistola Didymotichum festinat. Convento salutatoque imperatore: En, inquit, advenio, de pace ferens tibi evangelia. Omnia enim quae tute petebas, patriarcha, et magnus dux, cum caeteris optimatibus libenter annuerunt, et litteris ipsi quoque pacem firmam ratamque fecerunt. Quibus diebus epistolam porrexit. Qua lecta, imperator revidens: Legistine, inquit litteras, cum quibus tantum iter confecisti, an ita candide et incuriose amica tibi et a natura ingenta simplicitate usus, nesciens quid complecterentur, ad me illas attulisti? Illo respondente, non se rem alius discussisse, nec sibi suspectas fuisse, sed citra curiositatem, simpliciter verbis patriarchae, ejusque et magni ducis et aliorum procerum subscriptionibus credidisse (quomodo etiam papae merito faceret), cupidissime ac letissime ad eum venisse, ut omnibus jam, quae ille ardentissime optasset, consummatis atque perfectis, imperator cuncta sigillatim recenseret, et scriptorum sententiam interpretaretur. Monacho ad fellaciam stomachante, et illerum impudentiam malignitatemque obstupesciente, non oportere admirari, ait imperator, neque dolere, se delusum, si ipse quidem veritatem in vita colere statuerit, illi vero mentiri, sycophantari, et fraudes componere tota vita studeant, sed ex his paucis maxime, etiam alia, quae belli tempore contigissent, qualia sint, cognoscere; neque enim ab obitu imperatoris lucusque ab ulla, quantumvis enormi impostura mendacioque illos abstinnisse. Unde, inquit, imperatricem ab initio ad arma impulerunt, et usque hodie os ei subninentes, pacem necum facere non patientur. Illis itaque sic affectis, et bellum accendentibus, Deus tali proposito digna feret praemia, et Romani omnes non a me, sed ab illis bellum, interitum, servitutem manasse comperient. Gratiam autem veteratoribus illis habeo, cum te ad nos miserunt. Haec ad Aregum super litteris imperator. Deinde his quae sunt amicorum inter se, vacatum est.

των αναισχυντιαν και το καχόηδες των τρόπων εκπληττομένου, Ου χρή θαυμάζειν, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, οὐδ' ἀνιδῆσαι ἀπατώμενον, εἰ αὐτὸς μὲν πρὸς ἀλήθειαν εἴλετο ζῆν, ἐκείνοις δὲ ψεύδους και συκοφαντίας και ἀπάτης ἐμέλησε πρὸς τὸν βίον· ἀλλ' ἐκ τούτων μάλιστα των ὀλίγων και περι των ἄλλων των κατά τὸν τοῦ πολέμου χρόνον εἰργασμένων τινῶν ὅποια ἦν. Οὐδὲ γὰρ οὐδεμίᾳ ἐφείταντο ὑπερβιλήης ἀπάτης και ψεύδους εἰς θεῶρο ἐκ τῆς βασιλείης τελευτηῆς, ἐξ ἧν βασιλεία τε ἐπεισαν τὴν πόλεμον ἐλάσθαι, τὴν ἀρχήν, και μέχρι νῦν ἐξαπατιῶντες οὐκ ἔωσι διαλύσθαι ἐμοί. Ἐκείνοις μὲν οὖν τοιαῦτα ἠρημένους, και τὸν πόλεμον ἀνάπτουσι. Θεὸς τε τὰς ἀμοιβὰς ἀντιματρήσειε τῆς προαιρέσεως ἀξίας, και Ῥωμαῖοι πάντες εἰσονται, ὡς οὐ εἰς αὐτὸν ὁ πόλεμος, και ἡ φθορά, και οἱ ἀνδραποδισμοί, ἀλλὰ εἰς ἐκείνους γίνεται· αὐτὸν δὲ και χάριν αὐτοῖς ἐξαπατήσασιν εἰδέναι, ὅτι πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι παρεσκευάσαν. Τοιαῦτα πρὸς Ἀρηγον περι των γραμμάτων ὁ βασιλεὺς διαλεχθεὶς, ἐτρέπετο ἐφ' ἑαυτῶν, ἀ προσήκει φίλοις πρὸς ἀλλήλους.

645 CAPUT LXXXV.

Apocauchus frustra Empyritem oppugnat, portoria exigit; sed res non procedit, quia potentia deest. Quomodo dissimulante irritus fuerit a proceribus. Exprobratur Apocauchus per Aregum fraudulentia, ignavia et timiditas. Vocatus Aregus venire contemnit, et Apocauchum cum sociis palam de impietate et impudentia accusat. Byzantium infestus venit imperator et recedit. Adrianopolis et oppidula circum circa se dedunt. Cum tribus deditionibus quid egerit imperator, et quomodo ad eas partes accesserint, intellecta

ἡμενος, στεργόμεν και αἰτοί, και οὐδὲν ἄλλο λείπεται, ἢ διδόναι προθεσίαν καθ' ἣν ἡμῖν τὰς πόλεις παραδώσεις. Περὶ δὲ προγραμμάτων και δικαιωμάτων, και των ἐν δεσμοτηρίοις καταχομένων εἰ ἀπολυθήσονται, ἢ εἰ ἀποδώσομεν αὐτοῖς τὰ δικαίως ἀφηρημένα, και περι προνοίας των σοι συνόντων μηδὲνα λόγον οὐ ποιοῦ. Ἡμεῖς γὰρ ἱκανοί περι των τοιούτων σκέπτεσθαι, και ποιεῖν ἅττα ἀν δοκῆ λύσιτελῆ και δίκαια. Τοιαῦτα γράψαντες, και οἰκείαις και αὐτοῖς ὑποσημηγόμενοι ὑπογραφαῖς, τὸν Λαλῶν μεταπεμφόμενοι, πάντα ἔφασαν, ἃ τε αὐτὸς ἠξίου, και Καντακουζηνὸς ἰκέτους, πεποιημένοι, και ἐδείκνυσαν τὰ γράμματα ὑπογεγραμμένα, ὡς αὐτοῖς των περι τῆς εἰρήτης λόγων πάντων περιεἰληγμένων· ἅμα δὲ και παρεῖχοντο αὐτῶ. Ὁ δὲ διαλέκτου τε τῆς Ἑλληνικῆς και γραμμάτων ὧν ἀπειρος παντάπασι, τοῖς λόγοις ἀρκεσθεὶς και ταῖς ὑπογραφαῖς, πολλὰς αὐτοῖς ἐμολογήσας χάριτας τῆς εὐγνωμοσύνης, και των Ῥωμαίων τῆς κηδεμονίας, ἀπεχώρει, και σπουδῆ πολλῇ πρὸς Διδυμότειχον ἦκεν, ἔχων και τὰ γράμματα. Συντυχὼν δὲ βασιλεὶ και προσφθεγξόμενος, Ἰδοῦ σοι, εἶπεν, εἰσαγγέλια κομιζὼν ἦκω περι τῆς εἰρήτης. Πάντα γὰρ ὅσα περ αὐτὸς ἦτου, πατριάρχης τε και ὁ μέγας δοῦξ μετὰ των ἄλλων τῆς συγκλήτου κατέπράξαντο προθύμως, και γράμματα και αὐτοῖς τὴν διάλυσιν βεβαίαν τοῦ πολέμου μάλιστα πεποιήνται. Παρεῖχετό τε και τὰ γράμματα αὐτίκα. Βασιλεὺς δὲ ἐπαὶ ἀνέγνω, μικρὸν ὑπομεδιάσας, Ἀνέγνως, εἶπε, τὰ γράμματα, ἃ τοσαύτην ἔχων ἦνυσας ἰδὼν, ἢ ἀπλῶς οὕτω και ἀπερέργως τῆ φιλῆ και συντρέφω χρώμενος ἀπλότητι, μηδὲν εἰδὼς των ἐγγεγραμμένων ἦκας ἔχων; Τοῦ δὲ, μηδὲν περινενοημένον μηδὲ φαῦλον περι αὐτων εἰπόντος οἰηθῆναι· ἀλλ' ἀπεριέργως και ἀπλῶς τοῖς τε λόγοις, και ταῖς ὑπογραφαῖς πεισθῆναι πατριάρχου, ὅσπερ ἀν δικαίως ἐποίησεν και πρὸς πάνταν, και ταῖς μεγάλου δουκὸς και των ἄλλων των ἐν τέλει, και πάση σπουδῆ και προθυμίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν ὡς πάντων ἦδη ἠνυσμένων, ἃ αὐτὸς ἠξείτε περι πλείστου, πάντα ὁ βασιλεὺς καθ' ἕκαστον ἐξηγεῖται, και τὴν εὐνοiam ἠρημένους των γεγραμμένων. Τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἀπάτην ἀγανακτοῦντος, και τὴν ἐκεί-

ejusdem proposito in imperio retinendo. Juramento fidem obligant. Præfecti tres quamvis discedendi potestate liberaliter facta, fidem ei jurant, præfecturasque recipiunt.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, καὶ ὁ μέγας δοῦξ ἐστρά- A
τευσε κατὰ Ἐμπυρίτου τοῦ φρουρίου, καὶ πολιορ-
κήσας ἐν τρισὶν ἡμέραις, καὶ ἀποπειρήσας τῶν
τειχῶν, ἐπεὶ μηδὲν ἦνυε, τῶν ἐναντὶ εὐρώστως ἀμι-
νομένων, αὐτὸς εἰς Βυζάντιον ἀπῆρε. Καὶ πρὸς τῷ
Ἱερῷ γενόμενος κατὰ τὸ στόμα τοῦ πόντου καιμένη
πόλει, ἐπεχείρει, ὡς περ ἔφασκε, τοὺς κατ' ἐμπορίαν
πλείοντας ἐπὶ τὸν πόντον πάντας φόρους ἀπαιτεῖν.
Τοῦτο δὲ ἦν ἀδύνατον μὴ θαλασσοκροῦντα. Ἐκεῖνος
δὲ ἤδη συνορῶν, ὡς τὰς μὲν κατὰ τὴν ἡπειρὸν πάσας
πόλεις ὑπεποιήσαστο πλὴν ὀλίγων ὁ βασιλεὺς, ἔμελλε
δὲ μετὰ μικρὴν κάκεινας, καὶ Βυζάντιον πολιορκοῖη
ταῖς συχναῖς ἐφόδοις, καὶ δεδουκῶς μὴ βασιλεὺς τε
καὶ οἱ ἄλλοι τὴν ἀνάγκην συνιδόντες, ὡς οὔτε στρα-
τιᾶς δύναντ' ἂν εἶτι εὐπορεῖν, οὔτε χρηράτιον οἷς
χρόμιοι πολέμοισιν βασιλεῖ, τρέφονται πρὸς τὴν B
εἰρήνην, ἐσκέφατο ἐξαπατᾶν καὶ φανακίζειν. Καὶ
ἀναφανδὸν ἐδημηγόρει, ὡς πόνον χρημάτων μέγι-
στον ἐξεύροι ἐξ ὧν οὐ Καντακουζηνῷ μόνον, ἀλλὰ
καὶ πᾶσι πολέμοις ἀντιτάξαιτο. Πᾶσι γὰρ ταῖς
ὀφειδῆσιν ἐμπορίαις φόρους ἐπιθήσειν πρὸς ἀνάγκην,
ἐξ ὧν ἔσονται Ῥωμαίοις πρόσοδοι κολλαπλα-
σίους τῶν πρόποτε οὐσῶν. Καὶ ἀφικόμενος πρὸς
Ἱερὸν, ἵνα διαπλέειν μηδενὶ ἐξῆ, ἂν μὴ παρέχη
χρήματα, ὀλκάδα μυρ.σφόρον ἐπ' ἀγκυρῶν ὀρμίσσας,
κατὰ μέσον τὸ ρεῦμα ὀπλίτας ἐγκαθίδρυσσε πολλοὺς,
καὶ ἐκέλευε χρήματα λαμβάνειν παρὰ τῶν ἐμπόρων.
Οἱ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἢ πρότερον ἐλάμβανον. Ἀναλω-
μάτων γὰρ πρότερον πολλῶν καὶ τριήρων ἢ ἐπι-
χείρησις ἔδειτο, οἷσα ἄρχειν τῆς θαλάσσης μέγα C
δυνηθέντας, καὶ κρείττους γενομένους τῶν πλεόντων·
μὴ βλάβης δὲ οὐσης πρὸς ταῦτα τῆς παρασκευῆς,
καὶ οἱ θαυμαστοὶ ἐκαῖνοι πόροι, καὶ αἱ πρόσοδοι ἀπ-
ώλλυντο. Τῶν συγκλητικῶν δὲ οἱ πολλοὶ ὄσοι μὴ
διὰ τὸ πρὸς βασιλέα ἔχθος ὡς περ ἐν ὀνειροῖς ἐπιεί-
θοντο πλουτεῖν, εἰδότες ὡς ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖ, τὴν
μεγαλοφυῖαν ἐθαύμαζον πρὸς εἰρωνείαν· καὶ τῶν
πάλαι βασιλέων καταγίνωσκον πολλὴν κρυφότητα,
ὅτι τισούτων ἐν χερσὶ πλουτοῦν ἔχοντας ἠγνόουν. Βα-
σιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνὸς οὐκ ὀλίγας διατρέψαντα
ἡμέρας παρ' αὐτῷ, Ἀρῆγον αὐτὸς οἴκαδε ἀπέπεμπε,
κελεύσας ἀποκρίνεσθαι μηδὲν τοῖς πέμψασιν μόνον δὲ
τῷ μεγάλῳ δοικτὶ εἰπεῖν, ὡς οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν
ἐπιλάθοιτο τῆς φίλης ἀπάτης, καὶ πανουργίας, καὶ
στρεβλότητος· ἀλλὰ τῷ περιόντι τῆς περὶ ταῦτα σχέ-
σεως, καὶ θεὸν νομίζου δύνασθαι ἐξαπατᾶν. Καὶ γὰρ
πάντα μᾶλλον διανοούμενος, ἢ ἐκ παρατάξεως μάχε-
σθαι πρὸς αὐτὸν, ἰκεσίτας καὶ ἰλασμοὺς παραγγέλλειν
πρὸς θεὸν τοῖς Ἱεραῦσιν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς μέλλοντος μα-
χεῖσθαι. Ἄλλ' εἰδέναι σαφῶς ὡς οὔτε θεός, ἢ πράτ-
τει καὶ διανοεῖται ἀγνοεῖ, καὶ οἱ ἄνθρωποι οὐδ', εἰ
μὴ πρότερον, ἀλλ' ὕστατόν γε τὰς ἀπάτας αὐτοῦ
καὶ τὰς πανουργίας πάσας συνορῶσι. Τί γὰρ μὴ τῇ
πρότερα τὴν στρατιάν ἐξῆγε πρὸς τὴν μάχην,
ἀλλὰ μετὰ τὸ πυθέσθαι αὐτὸν ἀπάγοντα τὴν στρα-
τιάν; Τότε μὲν οὖν λελυπηκέναι εἶπεν αὐτὸν φουρο-
μαχίτας οὐκ ὀλίγας· ἵνα εἰ μὴ ἐπιπλέον διὰ τὴν

Interca magnus dux castellum Empyriten inva-
sit, quod ubi triduo obsedit, murorumque facto
periculo nihil profecit, fortiter qui intus erant pro-
pugnabantibus, Byzantium rediit, et Hiero, urbe ad
ostium ponti sita, aggressus est, ut aiebat, ab om-
nibus mercatoribus pontum sulcantibus portoria
exigere: id quod, nisi mare teneret, fieri non po-
terat. Videns enim imperatorem continentis urbes,
præter paucas, omnes subegisse, et illas quoque
paulo post subacturum esse, et Byzantium ab eo-
dem crebris irruptionibus quodammodo obsideri:
timensque, ne imperatrix et consilium necessitate
perspecta, quod neque copias habere possent, ne-
que pecunias, quibus adversus eum uterentur, ad
pacem inclinarent, modum commentus est, quo
eos circumduceret ac ludificaret. Nam palam con-
cionabatur, rationem pecuniæ conficiendæ com-
modissimam se invenisse, qua non Cantacuzeno
solum, sed universis hostibus resisterent. Omnibus
enim undecunque mercatoribus tributa necessaria
impositurum. Ex quo Romanos vectigalia majora,
quam unquam antehac percipientes: profectusque
Hierum, ut nemini nisi portorium solventi liceret
traficere, onerariam grandem et in anchoris
stantem, multis ei gravis armaturæ militibus im-
positis, in medios fluctus provexit, jussitque a ne-
gotiatoribus pecuniam accipere. Verum nihilo
magis quam ante accipiebant. Sumptu magno et
triduum multis opus erat, ut domini maris et
potentiores iis essent qui navigarent. Ob ejus
apparatus difficultatem admirabiles illi reditus et
vectigalia evanescebant. Complures porro proceres,
qui non credebant, propter odium in imperatorem
velut in somnis ei divitias affluxuras, cum scir-
rent conatus fore irritos, per simulationem ejus
animi magnitudinem admirabantur: **646** vete-
resque imperatores levitatis et incogitantiae non
parvæ coarguebant, qui se tantos thesauros in ma-
nibus habere nescivissent. Cantacuzenus Aregum
non paucis diebus apud se diversatum dimisit,
cum mandato, ut iis, a quibus venisset, nihil re-
sponderet: solum magno dueli diceret, illum nec
antea, nec modo familiaris sibi imposturæ, callidi-
tatis ac pravitatis oblivisci posse, putareque
propter suam in his excellentiam etiam ipsi Deo se-
se fucum facturum. Nam cum quidvis in animo
haberet potius, quam acie opposita secum congredi,
tamen supplicationes et placamina sacerdotibus
pro se, ut pugnatum, indixisse. Interim se certo
scire, neque Deum latere, quid ipse agat et cogi-
tet, et homines si non ante, at certe post, fraudes
ejus versutiasque omnes cognituros. Cur enim non
pridie, sed postquam discessisse adversarium exer-
citus audierit, copias suas ad prælium eduxerit?
Tum se ista fuga contristatum dixisse, cum ipse-
met pugnam vehementer fugeret. Ne porro diutius
ejus fuga doleat, primo quoque tempore rursus

auturum : et ob id præmonere, ut nec mareat amplius, et se ad certamen expediat. Aregus Galatiam venit, nec eos a quibus missus fuerat, verbo dignatus est. Magnus dux ut Aregum reversum accepit, Hiero renavigans, eum de legatione obita pereunctaturus accersit : qui nullus venit, et ipsum ac satellites ejus palam reprehendit, quod omni timore Dei hominumque reverentia soluti, ea designarent, quæ quisquis sciret, detestaretur ; aiebatque ad defensiones tales, quales ipsi pro se perfricta fronte afferrent, imperatorem solum pro eo se deceret respondere idoneum, et propediem adfuturum, operequo ipso responsurum. Quare se instruerent ; ante ipsa enim mœnia configendum. Illi, quia quod solerent fecerant, nihil se novi fecisse opinabantur. Imperator denique toto cum exercitu Byzantium venit, et ad portam Charsiam non parum diu præstolatus, cum nemo pugnaturus exiret, retrocedens, ad Petrogephyram (loci nomen est) castrametatus est, ubi præterlabente Ruvio, irrigua prata abundantem pabuli copiam equis sufficiunt. Ac milites quidem quantum valebant, Byzantio incommodabant. Aregus vero ad imperatorem rediens, Augustam purgabat, nequaquam ab illa, sed a patriarcha, et aliis bellum profluxisse : qui ipsam volentem amplecti pacem, non sinerent, eique persuadere nitereant, si que modo Cantacuzenus prævaluerit, statim ipsam cum liberis necaturum. **647** Quæ cum audiat (quanquam nec alioqui ita sui ipsius sit, ut quæ probat, efficere possit), omnia in illorum arbitratu necessario ponat. Imperator cum amicis quos Byzantii habebat occulte agens, quoniam illis ejus adjuvandi deerat opportunitas, et quod extra mœnia occuparetur nihil erat, inde iterum discessit. Adrianopolim venientem etiam illa urbs, Paraspondylo præfecto interprete, se dedit : aliaque item castella circum ipsam veluti circa matrem sita. Præterea Tzernomiatus, quæ se defendere non poterat : ejus præfecturam obtinebat Hierax imperatoris Andronici domesticus, qui quoque bello adversus Cantacuzenum qua dictis, qua factis non parum monumenti attulerat. Adrianopoli alius erat ex ejusdem Andronici domesticis, Mancaphas nomine. Hos igitur tres, Mancapham, Hieracem et Paraspondylum advocans imperator, non se clam esse ait, eos quandiu bellum fuerit, summa cupiditate, flagrantique studio pro juvene imperatore contra se decertasse, nec tamen idcirco succensere : laudare etiam, quod se pro officio famulorum strenuos in eo præbuisent. Neque enim vel præfecto cubiculi, atque cæteris quod belligerassent iratam esse, sed quod a principio usque nunc sycophantias fabricantes, mendacium mendacio assuerent, pacique obtinerentur. Verumtamen si illi, qui tam improbi in se fuissent, a delis et calumniis temperantes, inire secum concordiam voluissent, nec in commune, nec in ipsos quidquam acerbitalis ostensuram, neque tot miseriarum bello ab his invecrarum recordatarum, sed

φυγήν λυπή, ἕπον οὐπω πάλιν ἐπελεύσεσθαι, καὶ μηνύειν διὰ τοῦτο, ἵνα μήτε λυπητοῖ ἐπιπλέον, καὶ παρασκευάζοιτο πρὸς μάχην. Ἀρήγος μὲν οὖν ἦλθεν εἰς Γαλατίαν, καὶ εὐδὲ λόγου τινὸς ἤξιωσε τοὺς πέμψαντας. Δούξ δὲ ὁ μέγας ἐπεὶ πύθοιτο ἐπανήκοντα, κατέπλειεν εἰς Ἱεροῦ, καὶ μετακαλεῖτο τὸν Ἀρήγον, ὡς περὶ τῆς πρεσβείας ἐρωτήσων. Ὁ δ' οὐτε παρεγένετο, καὶ κατηγορεῖ φανερώς, ὅτι καὶ φόβον πάντα Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀποθέμενοι αἰδῶ, τοιαῦτα πράττουσιν, ὅσα πᾶς τις ἂν μισοῖη συνιδῶν, ἔφασκέ τε, ὡς πρὸς τὰς τοιαύτας ἀπολογίας οἷα αὐτοὶ ποιῶνται ἀνευρυθριάστως, βασιλέα μόνον ἐξαρκεῖν δεόντως ἀποκρίνεσθαι, διὰ καὶ μετ' ἄλλιον ἤξει ἔργῳ τὰς ἀποκρίσεις δώσων. Παρήγγελλέ τε αὐτοῖς παρασκευάζεσθαι, ὡς μαχουμένους πρὸς τοῖς τείχεσιν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τὰ εἰωθότα πράξιντες, οὐδὲν καινὸν ἐνόμιζον ποιεῖν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς ἤκεν εἰς Βυζάντιον πανστρατιά, καὶ πρὸ τῆς Χαρσίας πύλης οὐκ ὀλίγον εἰσετέλεσεν ἑστῶς. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντεπεξῆει, ἀναστρέψας, ἐστρατοπέδευσεν ἐν τῇ Πετρογεφύρῃ καλουμένῃ τόπῳ, ποταμοῦ τε παραβρέδοντος, καὶ ἄρθρον τροφῆν τοῖς ἵπποις παρήχοντος τοῦ τόπου. Καὶ ἡ στρατιά ἐκάκου τὸ Βυζάντιον ὅτι μάλιστα ἐνήν. Ἀρήγος δὲ αὐτοῖς ἐλθὼν πρὸς βασιλέα ὑπὲρ βασιλείας λόγους ἐποιεῖτο, ὡς οὐδαμῶς αἰτία τοῦ πολέμου εἴη, ἀλλὰ πατριάρχης καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ ταύτην βουλομένην οὐκ ἔωσι χωρεῖν πρὸς τὴν εἰρήνην, πείθοντες ὡς ἂν ἐνὶ γὰ τῷ τρόπῳ περιέστη, ἐκείνων τε ἀποκτενεῖς αὐτίκα καὶ τὰ τέκνα ὧν ἀκούουσαν, καίτοι καὶ ἄλλως οὐκ ἑαυτῆς κυρίαν οὔσαν, ὥστε πράττειν ἅττα ἂν δοκῆ συμφέρειν, πάντα ἐκείνοις ἐπιτρέπειν πρὸς ἀνάγκην. Βασιλεὺς δὲ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις κρύφα διαλεχθεῖς, ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς εὐκαιρὸν πράττειν τι ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτοῖς ἀνεχώρει. Οὐδὲν γὰρ ἦν ὃ λήφεται ἐκτὸς τειχῶν. Καὶ πρὸς τὴν Ἀδριανοῦ ἐλθόντι, ἐκέννη τε ἡ πόλις προσεχώρει, τοῦ ταύτης ἄρχοντος Παρασπονδύλου πράττοντος, καὶ τὰ ἄλλα φρούρια, ἃ περὶ αὐτὴν ὡς περὶ μητέρα ἔχουν. Καὶ ἡ Τζερνομιάνου δὲ καὶ αὐτὴ προσεχώρησεν, ἀντέχειν πρὸς τὸν πόλεμον μὴ δυναμένη, ἧς ἤρχεν ὁ Ἱεραξ, τῶν οἰκετῶν ὧν βασιλέως Ἀνδρονίκου, καὶ πολλὰ πρὸς τὸν πόλεμον κατὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως πράξας καὶ εἰπῶν. Ἐν τῇ Ἀδριανοῦ δὲ καὶ ἕτερός τις ἦν τῶν βασιλέως Ἀνδρονίκου οἰκετῶν Μαγκκαφᾶς ὠνομασμένος. Τοῦτους δὲ οὖν τοὺς τρεῖς, Μαγκκαφᾶν τε καὶ Ἱερακα καὶ Παρασπόνδουλον ὁ βασιλεὺς μεταπεμφάμενος, οὐκ ἄγνωσιν μὲν ἔφασκεν ὡς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πάντα πάση προθυμίᾳ καὶ σπουδῇ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ βασιλείας ἐπολέμησαν. Οὐ μόντοι διὰ τοῦτο πρὸς αὐτοὺς ὀργίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπαινεῖν, τὴν προσήκουσαν αἰκέταις ἐπιδοδειγμένους προθυμίαν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ παρανομιωμένῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔτι ἐπολέμησαν ὀργίζεσθαι, ἀλλ' ὅτι σετυχοφαντήκασί τε ἐξαρχῆς καὶ ἄχρι νῦν τυχοφαντοῦσι, ψεύδει ψεύδος συβράπτοντες, καὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἔωντες καταλύεσθαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ κάκεινοις τοσαύτην πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνην ἐπιδοδειγμένοις, εἰ τῶν δόλων καὶ τῶν τυχοφαντιῶν ἠθέλησαν ἀποστάντες διαλύε-

σθαι πρὸς αὐτὸν περὶ τῶν κοινῶν καὶ τῶν καθ' ἑαυτοῦς, οὐδεμίαν ἂν ἐνεδείξατο πικρίαν· οὐδὲ ἐπιμνήσθη τῶν κατὰ τὸν πόλεμον γεγεννημένων παρ' αὐτῶν τοσοῦτων ἀλγεινῶν· ἀλλ' ἠδέως ἔν εἶδε καὶ εὐμενῶς, καὶ τῆς ἀρχαίας ἡξίωσε φιλίας καὶ συνηθείας πρὸς αὐτόν. Πρὸς δὲ αὐτοῦς οὐδὲ ἔχνοσ' μήτις φέρειν ἢ ἄργῆς, οὐδὲ προσκεκρουκέναι αὐτῷ νομίζειν, ὅτι ὑπὲρ βασιλείας αὐτῷ τοσαῦτα ἐπολέμησαν. Ἐὰ γὰρ δίκαια καὶ τὰ προσήκοντα δούλοισι εὐγνώμοσι πεποιημένοι. Ἄλλως θ' ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἐστὶ πολέμιος τῶν βασιλέως παίδων, καὶ διαφθαίρειν ἐκείνους ἐκ παντὸς τρόπου ἡρημένος· ἀλλὰ πρότερόν τε τὰ μάλιστα ἐκείνοις καὶ Ῥωμαίοις συνοίσοντα σπουδάζειν, καὶ νῦν οὐδὲν ἦντο μετὰ τὸν τοσοῦτον πόλεμον καὶ τὴν ἄφατον ἀγνωμοσύνην καὶ μανίαν, ἣν οἱ ὅτι ἐκείνων βίβην, τῆ δ' ἀληθείᾳ κατ' ἐκείνων τὴν πόλεμον κεκινήκοτες ἐνεδείξαντο. Ἐκκαλύφειν γὰρ ἤδη τὸ ἀπόρρητον αὐτοῖς, ὡς εἴη βεβουλευμένος, εἴ γε καὶ κατὰ γνώμην εἴη Θεῷ, εἰ περιγένοιστο τῶν πολεμούντων, καὶ κύριος τῶν βασιλέως παίδων κατασταίη, πᾶσαν τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων ὑφ' ἑαυτὸν πεποιημένος, μὴ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀποστερεῖν· ἀλλὰ διοικήσαντα τὰ πράγματα ἄχρις ἂν βασιλεὺς ὁ νέος Ἰωάννης πρὸς ἡλικίαν εὐπρόσβα ἀφίκηται, καὶ δυναμένην ἄγειν τὴν ἀρχὴν· ἔπειτα εὐσεῖ παραδιδόναι τὴν ἡγεμονίαν. Τοῦτου γοῦν ἀληθῶς οὕτω κεκρυμένον παρ' αὐτῷ, οὐτε τοῖς πρότερον ἐργίζεσθαι ὑπὲρ ἐκείνου πεπολεμηκόσιν, οὐτε τοῖς συνόντας καὶ συγκατακτιωμένους, τῆς ἀρχῆς πρὸς βασιλέα τὸν νέον αἰεσθαι ἔξαμαρτάνειν, εἰ μέλλουσιν ἐκείνῳ μᾶλλον τὴν ἀρχὴν συνδιασώζειν. Ἄν ἔνεκα καὶ πρὸς αὐτοῦς οὐτε περὶ τῶν πρὶν γεγεννημένων ἀπεχθάνεσθαι, οὐτε τὴν ἔπειτα χρόνον, ἂν αὐτῷ βούλωνται συνεῖναι βασιλεῖ τῷ νέῳ, αἰεσθαι πολέμιους γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς, τὴν αἰρεσιν εἶναι ἐκαστέρου. Ἄν τῆ γὰρ βούλωνται συνεῖναι, ἠδέως ἔχειν· ἂν τε πρὸς Βυζάντιον ἀναχωρεῖν, οὐδὲν κωλύσειν, ἀλλὰ καὶ δῶρα παρασχόμενον, μετ' εὐμενείας ἀποπέμψαι. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς πρὸς ἐκείνους διεiléθη, καὶ τριῶν ἡμερῶν παρείχετο προθεσμίαν, ὡς ἐν ταύταις διασκευάζοντο τὰ δοκοῦντα ἔλοιτο λυσιτελεῖν. Οἱ δὲ πολλὰ ὁμολογούντες χάριτας τῆς εὐμενείας βασιλεῖ, καὶ τῆς περὶ αὐτοῦς προνοίας, ἐπισκεψάμενοι ἐδέδοκτο μᾶλλον συνεῖναι βασιλεῖ, μετὰ τὴν τρίτην προσελθόντες, ἀπήγγελλον τὴν γνώμην, ὡς μᾶλλον αἰραῦνται τὸ αὐτῷ συνδιατρίβειν, καὶ πρόθυμοι εἶναι πάντα κίνδυνον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πόνον ὑπομένειν, ὡς τὰ βελτίονα καὶ λυσιτελοῦντα, καὶ Ῥωμαίοις κοινῶς, καὶ τῆς βασιλείας πασι, καὶ πράττοντι καὶ βουλομένοι. Τοῦς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ τῶν πραγμάτων ἀρχοντας εἰδέναι καὶ αὐτοῖς, οὐδὲν ὕγιες διανενοημένους, ἀλλ' ἐπὶ κοινῇ κακοπραγίᾳ πάντα πράττοντας καὶ φθορᾷ. Τοῦ δὲ μηδὲν δετηθῆναι περὶ αὐτῶν ὑπονοεῖν, ἐδέοντο βασιλέως καὶ πίστεως δι' ὀρκίων παρασχεσθαι, ὡς οὐτε ἀποστήσονται, οὐτε ἐπιβουλεύσουσιν αὐτῷ συνόντες· ἀλλὰ πᾶσαν ἐπιδείξονται εὐνοίαν καὶ υποουδίην περὶ αὐτόν. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τὴν αἴρεσιν αὐθις προετίθει, ὡς οὐ κωλύσιον ἂν πρὸς Βυζάντιον μὴλόνται ἀποχωρεῖν ἄρα γυναιξὶ καὶ τέχνῳς. Συν-

A amicis et iuvande eos visurum, veterique necessitudine ac familiaritate dignaturum fuisse. Contra ipsos autem nullum esse in se odii aut iræ vestigium; neque putare se offensum, cum pro imperatore suo ita depugnarent: fecisse enim quæ probas ac fideles servos facere justum ac decorum sit; præsertim cum nec ipse liberos imperatoris persequatur, eosque quo jure, qua injuria perditos velit, sed et antea quæ eorum ac Romanorum rationibus considerent, diligenter curarit, et modo nihilo minus curet, post tam atrox bellum, et infandum scelus ac furorcm: quem, qui verbo pro illis, re autem vera contra illos bellum moverent, declararint. Beteturum enim ipsis mysterium. Voluisse se, si Deo approbante, hostibus debellatis, totoque imperio Romano sibi subjuncto imperatoris filiorum dominus efficeretur, non eos paterno principatu depellere, 648 sed administratione retenta, usque dum adolescentulus Joannes ævi florera contingeret, possetque suo Marte populos regere, tum denique ei rerum habenas contrahere. Hoc igitur cum ex animo vereque statuerit, neque irasci illis qui prius pro illo armaverint, neque arbitrari, eos qui secum sint, et in imperio acquirendo simul navent operam, peccare in imperatorem juvenem, si illi potius hæc ratione servent, quam adimant imperium. Quare nec illis infensum esse propter præterita: nec, si in posterum sibi militare volunt, imperatori adolescenti existimare hostes esse factos, sed penes ipsos optionem esse. Sive enim suam militiam elegerint, libenter suis annumeraturum; sive Byzantium redire maluerint, nihil impeditorum, quin et cum muneribus dimissurum. Hæc ad illos imperator, triduum præstituens, quo excussis omnibus, id quod e re sua judicassent, sequerentur. Illi imperatori, ut sui amanti ac sollicito gratias agunt verbis amplissimis, reque deliberata, potius ab Cantacuzeno standum decernunt, et die tertio accedunt, sententiam suam renuntiant, nulla animatum pro ipso stare, et ejus causa periculum quodvis et laborem quemvis subire: quippe qui et Romanorum communiter, et filiorum imperatoris dignitatem utilitatemque et consiliis, et actione semper querat. Nam nec se nescire, qui Byzantii gubernacula summa teneant, eos nihil cogitare laudabile, sed quæ agant, omnia ad publicam cladem perniciemque dirigere. Ne quando autem in suspicionem apud eum venirent, rogabant, ut liceret ipsis cum sacramento fidem obligare, nunquam ob eo defecturos, neque insidias molituros, sed omni eam benevolentia studiisque omnibus prosecuturos. Imperator de integro eis potestatem facit, Byzantium cum uxoribus et liberis, quos secum haberent in urbibus quibus præfuerant, se conferre, si velint. Sin et hoc relinquere, solique Byzantium abire optarent, nihil rei familiaris, nihil possessionum ablatum, sed uxoribus omnia permissurum. Illis idem quod ante

asseverantibus, jurare jussit : scirent tamen, si A pejerassent, non impune laturos : quando non cujusquam coactu, sed sponte sua se illi subjecissent. Juratum. Imperator ut accepto fidei pignore suspicionem deposuit, Hieraci Tzernominiani praefecturam reddidit, cum collocato ibidem praesidio, viro bellicoso, **649** et usu atque strenuitate nennii secundo. Paraspondylo Adrianopolis praefecturam confirmavit. Haec fere hunc in modum gesta sunt, et Thracias urbes pene omnes imperator in ditionem suam adduxit.

ἡγεμονίαν, καὶ τῆς ἐγκαθιδρυμένης στρατιᾶς, μάχιμω τε ὄντι καὶ αὐτῷ, καὶ πρὸς ἐμπειρίαν καὶ τόλμαν λειπομένῳ οὐδενός. Παρασπίνδουλον δὲ, τῆς Ἀδριανουῦ καὶ αὐτὸν αὐθις ἄρχοντα καθίστη. Ταῦτα μὲν οὖν ἴδὲ πη εἶχε, καὶ τὰς κατὰ Θράκην πάσας πόλεις σχεδὸν ὑπήγαγεν ἑαυτῷ ὁ βασιλεὺς.

CAPUT LXXXVI.

Cur Amurius ad imperatorem redire non potuerit. Legatio ad Sarchanem de transitu per Lydiam. Persae in Mæsiam irruunt; cum Romanis Momitzilum petunt, qui bellum frustra deprecatur. A Peritheoriensibus cum quinquaginta intromittitur; in pugna occumit. Ejus exercitus fortissime dimicans partim caditur, partim capitur. Huic fortunæ illacrymat imperator. Locus communis de mutabilitate fortunæ. Xanthienses suos interfectos lugent, urbem dedunt. Mira imperatoris in conjugem Momitzili humanitas.

Amurius porro Ioniae satrapa rursum se impe- B ratori adungere cupiens, uti promiserat, ideo nequibat, quod navale ejus una cum navibus Smyrnae Latini cremaverant, castelloque ad lacum occupato, triremes habebant, quæ illic discurrerent, classem ædificari et instrui, exercitumque in Thraciam transportari impediebant. Per continentem vero transitus ad Hellespontum non datur Sarchane Lydiæ satrapæ de finibus quibusdam bellum ei meditati, et prohibitu si per suam provinciam eo viam capesseret. Propter profectionem igitur ad imperatorem, quam sibi omnino suscipiendam sentiebat, per legatos Sarchanem appellandum, cedendumque loco, de quo controversabantur, existimabat, si modo usque ad Hellespontum transire se pateretur. Sarchanes legatos C comiter excipit, accessioneque illa soli Amurio reconciliatus, transitum impune concedit: simul ei filium una imperatori militaturum commendat. Sic per Hellespontum cum vicenis equitum millibus in Thraciam impulsus, Didymotichum ad imperatorem adeptus, ei dona offerunt: quem Amurius rogat, uti Momitzilum extra procrastinationem invadat; oderat enim illum acerbè barbarus, ob ea quæ in imperatorem audacissime commiserat. Quia vero Romanus exercitus nondum paratus erat, Persæ in Mæsiam irruunt, promittentes excessuros, quam primum se copiæ imperatoris instruxissent: quem conantem prohibere, fœdusque et societatem cum Alexandro opponentem, audire noluerunt, cum dicerent, se Mæsorum esse hostes; et agros D percursantes, cum optima hominum pecorumque præda reverterunt. Post Romanis jam instructis Momitzilum petunt. **650** Qui copias non spernendas habens, et principatum sibi constituens, Xanthiam adortus ceperat, et oppidula Meropes tenebat omnia, atque ad Mœriæ fines usque pervaserat. Audiens autem imperatorem Persis adjuvantibus expeditioni contra se accingi, legatione

Ἀμοῦρ δὲ ὁ σατράπης Ἰωνίας αὐθις μὲν ἐβούλετο πρὸς βασιλέα κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἐλθεῖν, εἶχε δὲ ἀδύνατως: τό τε γὰρ αὐτοῦ κατὰ τὴν Σμύρνην νεώριον ἐνέπρησαν οἱ Λατῖνοι καὶ τὰς ναῦς, καὶ τὸ πρὸς τῷ λιμένι φρούριον κατασχόντες, τριήρεις τε ἔχοντες ἐκεῖ παραπλευσάσας, ἐκώλυσον στόλον ἐξαρτύειν, καὶ ταῖς ναυσὶ πρὸς Θράκην περαιοῦν τὴν στρατιάν. Ἐκ τε τῆς ἠπειρῶς διόδου αὐτῷ οὐκ ἦν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον Σαρχάνη τοῦ Λυδίας σατράπου περί τινων ὄρων γῆς ἐκπεπολεμημένου πρὸς αὐτὸν, καὶ μέλλοντος κωλύειν, εἰ διὰ τῆς αὐτοῦ πρὸς Ἑλλήσποντον ἔρχεσθαι ἐπιχειροίη. Ὅθεν διὰ τὴν πρὸς βασιλέα ἀφιξίν ἀναγκαίαν αὐτῷ νομιζομένην, ἔγνω δεῖν πρεσβείαν ποιῆσθαι πρὸς Σαρχάνην, καὶ παραχωρεῖν αὐτῷ τῆς χώρας ὑπὲρ ἧς ἦν αὐτοῖς ἡ διαφορὰ, εἰ μόνον πρὸς Ἑλλήσποντον διόδον παρέχοιτο. Σαρχάνης δὲ ἀσπενός τε ἐδέχετο τὴν πρεσβείαν, καὶ τὴν χώραν ἔχων, φίλος τε ἦν Ἀμοῦρ, καὶ τὴν διόδον ἀδεῶς παρείχετο, ἅμα δὲ καὶ τὸν υἱὸν συστρατεύσασθαι αὐτῷ πρὸς βασιλέα μετὰ στρατιᾶς. Καὶ πρὸς Ἑλλήσποντον ἐλθόντες, ἐπαιροῦντο πρὸς Θράκην, ἰππέας δισμυρίους ἔχοντες: αὐτίκα τε εἰς Διδυμότειχον ἀφίκοντο πρὸς βασιλέα φέροντες καὶ δῶρα. Ἀμοῦρ δὲ ἐδείτο βασιλέω; μὴ μέλλειν, ἀλλὰ χωρεῖν κατὰ τοῦ Μομιτζίλου. Ἐμήνιε γὰρ ὁ βάρβαρος ἐς τὰ μάλιστα ἐκείνῳ τῶν κατὰ βασιλέως ἕνεκα τετολημημένων. Ἐπεὶ δὲ ἀπαρασκευος ἦν ἡ Ῥωμαίων στρατιὰ, κατὰ Μυσίας τὸ βαρβαρικὸν ἐχώρει, ἐπανήξειν τάχιστα εἰπόντες ἄχρις οὗ παρασκευάσοιτο ἡ στρατιὰ. Βασιλέως δὲ κωλύειν περὶ τοῦ Μομιτζίλου καὶ φάσκοντος σπονδᾶς καὶ συμπαχίαν ἔχειν πρὸς Ἀλέξανδρον, οὐκ ἐπειθόντο, πολέμιοι αὐτοῖς Μυσιῶς εἰπόντες εἶναι. Καὶ καταδραμόντες, ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων ἐπανήκον λείαν ἔχοντες πολλήν. Μετὰ δὲ τοῦτο, καὶ τῆς Ῥωμαίων παρεσκευασμένης στρατιᾶς, ἐχώρουν κατὰ Μομιτζίλου. Ἐκείνος δὲ ἤδη δύναμιν μεγάλην ἔχων, καὶ ἰδίαν ἡγεμονίαν ἑαυτῷ περιποιούμενος, Σάνθειάν τε εἶλεν ἐπιθέμενος, καὶ τῶν κατὰ Μαρφ-

πην φρουρίων ἦρχε πάντων, καὶ μέχρι Μόρδας A
 προεχώρησέ. Πυθόμενος δὲ ὡς παρασκευάζοιτο ἐπ'
 αὐτὸν ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς Περσικῆς ἦκειν στρατιᾶς,
 πρεσβείας πέμπων, παράγειν ἐπειρᾶτο, & καὶ πρό-
 τερον ἑξαπατῶν, ὡς αὐτῷ πολλὰ μεταμέλοι τῆς
 πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνης, ὅτι τοσαῦτα εὖ παθῶν,
 κακῶς ὀφθεῖη καὶ ἀμνήμων τῶν καλῶν, καὶ ὡς εἰ
 συγγνώμην αὐτῷ παράσχοιτο, μηδέποτε ὕστερον
 ἀγνωμονήσων, ἀλλὰ δουλεύσειον ἀκριβῶς. Ἐπεὶ δὲ ἐκ
 τούτων αὐτῷ ἠνύετο οὐδὲν, ἀλλ' ἐπυθάνετο σαφῶς
 ἐπιούσαν τὴν στρατιάν, πᾶσαν ὅση δύναμις ἦν περὶ
 αὐτὸν ἀθροίσας, καὶ αὐτῆς ἐχώρει ὡς μαχόμενος
 πᾶσιν ὁμοῦ καὶ Ῥωμαίοις καὶ βαρβάροις· εἰς
 τοσαύτην γὰρ αὐτὴν παραπληξίαν ἡ ἀνοία ἐξήγαγε
 καὶ ἡ θρασύτης. Γενομένου δὲ ἐν Περιθεωρίῳ, καὶ ἡ
 Περσικὴ στρατιὰ ἐφαίνετο ἐπιούσα. Ἐπεὶ δὲ πρότερόν B
 τε ἐπέκειτο τοῖς ἐν Περιθεωρίῳ, καὶ τότε ἠνάγκαζεν
 εἰσδέχασθαι, ἐκείνον μὲν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἀπέ-
 κλεισαν αὐτῷ τὰς πύλας, τοὺς βαρβάρους ἐπιδεικνύ-
 ντες, καὶ κελεύοντες εἰς χεῖρας αὐτοῖς ἵναί, ὡς τοῖς
 νικῶσιν ἄθλον τὴν πόλιν ἐσομένην τῆς ἀνδραγαθίας.
 Ἴνα δὲ μὴ δοκοῖεν παντάπασιν αὐτοῦ ἀπίσταθαι,
 ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ τὸν κίνδυνον διαδιδράσκων,
 πικρῶς κολάζῃ τῆς προδοσίας· ἦν γὰρ ἀποραϊτῆτος
 πρὸς ὀργάς, καὶ ὡμῶς καὶ ἀπανθρώπως ἀποκτείνων
 τοὺς προσκρούοντας, καὶ ἐπὶ μικροῖς καὶ μείζουσιν
 ἐγκλήμασι θάνατον τὴν ζημίαν καταψηφιζόμενος·
 τὸν ἀδελφιδεῦν Ῥάϊκον ὄνομα εἰσεδέξαντο, πινυτή-
 κοντα μόνον στρατιώτας ἔχοντα, ἐν' εἰ μὲν νικῶν,
 παραιτήσις πρὸς ὀργὴν εἴη ὁ ἀδελφιδεῦς εἰσοδεγαμέ-
 νος, εἰ δὲ ἠττώμενος διαφθείροιτο, μηδὲν εἶεν C
 κώλυμα ἐκείνοι ὀλίγοι ὄντες πρὸς τὸ πρότερον ἄλλα
 ἂν δοκῆ συμφέρειν. Μομιτζίλος δὲ πρὸς τὸ τεῖχος
 τὸ πρὸ τῆς πόλεως παρέτατε τὴν στρατιάν, οἰόμενος
 ἀντιστῆσαι καὶ τὸ τεῖχος ἔχων οὐκ ὀλίγα συνει-
 ρόμενον. Πέρσαι μὲν οὖν ἐπεὶ προσέβαλον οἱ πρῶ-
 τως φθάσαντες, ὕσαντες τὸ Μομιτζίλου στρατεύμα
 περὶ πεντακασίους χιλίους ὄντας, τὸ τε τεῖχος
 καθήρσαν, καὶ διεσκαδάνυστο ἐπὶ λιηλασίαν τῆς
 στρατιᾶς τὸ πλεῖον, καὶ πάντα κατέδηρον αὐθη-
 μερῶν, καὶ ἐκτίσαντο ἄχρι Μυγδονίας. Βασιλεὺς
 δὲ, κατόικεν μετὰ Ἀμοῦρ καὶ τῆς ἄλλης στρατιᾶς
 ἐρχόμενος, συνείρα τὸ μετὰ Μομιτζίλου στρατεύ-
 μα οὐχ ἠττημένον, ἀλλὰ μόνως ἰδοῦ παραχωρήσαν
 τοῖς βαρβάροις· ἑώρα γὰρ εὐτάκτως, καὶ μετὰ κέ- D
 ομου τεταγμένον. Διόπερ καὶ ἰδοὺς ὁ ἀγὼν ἐπι-
 ὑπολείπεσθαι. Καὶ συνέτατε τὴν στρατιάν καὶ
 τὴν Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων ἐπὶ τάγμασι τρισί·
 καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Ἀμοῦρ εἶχε μετὰ τῶν
 Περσῶν, ἵνα βάλλοιεν τοὺς πολεμίους τοξίταις ὄν-
 τας, καὶ προσπίπτοντες ἐπὶ τὰ γυμνά. Τὸ δὲ ἀρι-
 στερόν Ἀσάνης εἶχεν Ἰωάννης, ὁ τῆς βασιλίδος
 Εἰρήνης ἀδελφός, μετὰ Ῥωμαίων καταφράκτων,
 κοντοῖς εἰσθότων μάχεσθαι· τὸ μέσον δὲ αὐτῶς
 ἐπέειχεν ὁ βασιλεὺς, τῶν τε Ῥωμαίων τοὺς λογά-
 δας ἔχων καὶ Περσῶν. Μομιτζίλος δὲ καὶ αὐτῶς
 ὁμοίως ἀντιτεταγμένος ἦν πρὸς τὴν μάχην. Ἐπεὶ
 δὲ ἦσαν ἐς τὰς χεῖρας, μάχη μὲν ἀνήπτετο σφό-
 δρα, καὶ ἀντίστοιχον τὰ στρατόπεδα ἐπιπολὺ ἐλλήλοισ.

A missa, tentat eum, ut alias, ductare dolis ei a
 proposito avertere. Cruciarī se vehementer de
 malevolo in ipsum animo, eum, tot affectus ab eo
 beneficiis, inimicum se immemoremque praeberit.
 Si veniam sibi det, nunquam de cetero aliquid
 sceleris in eum attentaturum, sed admissim ei
 paritorem. Postquam irritis precibus certo intel-
 lexit, exercitum adventare, contractis et ipse
 quantis quantis valebat copiis, ad pugnam cum
 Romanis atque barbaris simul pugnaudam pro-
 cessit: eo namque vecordiae stulta illum confi-
 dentia deduxerat. Ubi ad Peritheorium fuit, et
 Persicum agmen apparuit, cum et prius ad eam
 urbem capiendam inculuisset, et tum vi civibus
 instaret, ut intro reciperetur, illi portis oclusis
 se recepturos negarunt, barbaros ei ostentantes,
 et ad praelium cum iis consereandum invitantes:
 utpote civitatem virtutis praemium habituris, qui
 vicissent. Tamen, ne prorsus ipsum viderentur
 deserere (metuebant quippe, ne si salvus evasisset,
 crudeles proditorum praedas sumeret, quod erat
 iracundia implacibili, seseque ledentes cum se-
 vitia et immunitate interfecit, et in minora
 perinde ut in majora delicta capitale supplicium
 statuebat), ex fratre nepotem, Raicum vocabulo,
 quinquagenis duntaxat militibus stipatum intro-
 mittunt, ut si vinceret, nepolis susceptio foret
 veniae ab invito impetratio: sin victus caderet,
 pauci illi nulla sibi essent obstaculo, quominus
 utilitati suae servirent. Itaque Momitzilus ad pro-
 pugnaculum ante urbem expugnandum aciem
 dirigit, sperans, si illud occupasset, quia non
 parum adjuvaret, se posse resistere. Persae, cum
 primi impressionem fecissent, repulso Momitzili
 circiter quatuor millium exercitu, propugnaculum
 diruerunt, et plures ad praedandum dispersi, ipso
 die omnia usque Mygdoniam incursarunt. Impe-
 rator, cum Amario et reliquo agmine sequens,
 non esse victus, sed via solum barbaris cessisse
 Momitzili copias, beneque ordinatas et dispositas
 animadvertibat. Quocirca adhuc conflictus restare
 videbatur. Hinc Romanos et barbaros tripartito
 dividit. **651** Dextrum cornu Amario cum Persis
 committit; qui quod sagittarii essent, in hostes
 levis armatura irruentes, telis eos conficerent;
 sinistrum Joanni Asani, uxoris fratri, cum Romanis
 gravis armaturae, qui contis pugnare consueve-
 rant; in medio ipse selectos Romanos atque Per-
 sas ducens curabat. Momitzilus similiter contra
 directa acie progrediebatur. Ubi inter se propin-
 quarunt, utrinque concensus est iolestissime. Ad
 extremum Momitzilus superatus, complures amisit.
 Cumque ad muros urbis reliqui pellerentur, quia
 ob exiguitatem spatii inter hostes et moenia inter-
 jecti, equitatum convertere non poterant, et Pe-
 ritheorienses illos accepturi non exspectabantur,
 primus Momitzilus, deinde reliqui omnes ab equis
 descendunt, hostibus se objectant, dimicantque
 akriter, et resistunt validissime: partim ex vit-

tute, partim quod urbis vicinitas eos circumdari, et in mediam cogendi non sinebat, caduntque multi admodum. Quandiu igitur dux supererat, ipsi neque de ardore pugnandi remittebant, neque arma tradebant. Simul autem is concidit, reliqui continuo deditis armis, Romanorum Persarumque captivi sunt, cum effugere nullus potuisset; quodque in magna infortunio proverbio jactatur (51), neque ignifer exaserit, hoc ipsum et Momitzili exercitui contigit. Alii enim in acie oppellerunt, ubi in hostium potestatem venerunt. Qui vero Peritheorii erant in moribus, neque Momitzilum timebantur, neque certamini desuper se immiscebant, sed tantummodo spectatores illic sedebant. Huic calamitati hostium illacrymavit imperator (52), non solum propter commutatam rerum sortem, quod qui paulo ante magnifice de se sentiebat, ei eximius atque invictus dux apparebat, uno temporis momento despicabilis jacebat, et hostium pedibus concubabatur, sed etiam quod qui ceciderant tam multi cum tanta fortitudine, Romani erant: quos bellum istae civile, plurimum laeternarum patens velut aucterium quoddam ad summam calamitatem adjecisset. Momitzilus ad breve tempus sic floruit, et visus est fortunam amplissimam consecutus, eifusque defloruit ac deflavit. Imperator secundum praedium Xanthiam, sedem Momitzili contendit, ubi uxor, et Xanthienses, quod nihil super Momitzilo comperissent, primum querere, ubinam esset. **652** Quem ut cum exercitu toto fuscum acceperunt, propinquorum ac necessariorum suorum interitum laudentes, urbem imperatori dederunt: qui in Momitzili conjugem misericordia usus clementia, jussit ei relinquere omnia, et aut in solo Romano in posterum quoque degere, si velit, aut in patriam (quam e Maesia erat oriunda) reverti: id quod etiam fecit, sublatisque secum rebus suis, discessit.

περὶ ἐκείνου ὄπη εἶη. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν μάχην δού, τῶν μὲν οἰκείων ἀπωδύροντο τὴν τελευταίαν, πολλὴν περὶ τὴν Μομιτζίλου γυναῖκα ἐπέδεικνυτο τὴν ἐπιεικειαν· ἐκέλευε γὰρ μηδὲν τῶν ὄντων ἀφαιρεῖν αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα ἔχουσαν, ἢ μένειν ἐπὶ τῆς ἔρχεσθαι, ἐκ Μοσιᾶς γὰρ ἦν. Ἡ δὲ μᾶλλον εἶλετο τὴν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀναχώρησιν, καὶ πάντα ἔχουσα ἀπῆρεν εἰς Μοσοῦς.

Jacobi Pontani notae.

(51) Etiam qui in acie ignem praeferebant, proferre dicebantur. Nam in more fuit praeseis, ut vates exercitui praeret, lauro coronatus, ac faciem gestans: in quem ferum stringere, ut hominem sacrum, nefas habebatur. Unde proemia, ὄδὸς προφῆρος; εὐλαϊσθη, quo significatur, omnes in praedio trucidatos fuisse ad animum, adeo, ut ne ei quidem pepercerint, qui ignem praeferebat. Plura *Thesaurus* Stephani in voce προφῆρος. Ad alias porro insignes calamitates, quibus aliquis in eo genere funditus periret translatum fuisse adagium, historicus indicat, dum ait, ὁ φασιν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀτυχημάτων.

(52) Mitis animi argumentum, etiam hostium

A Ὅπως ἤττειτο τὸ Μομιτζίλου, κατ' ἐπιπτον πολλοὶ αὐτῶν. Ὀθουμένων δὲ πρὸς τὰ τεῖχη, τῆς πόλεως, ἐπεὶ διέξοδος καὶ ἀντεπεξαργωγή οὐκ ἦν ταῖς ἵπποις, δάγρου τοῦ χωρίου ὑπολειμμένου μεταξὺ τῶν πολεμίων καὶ τῶν τειχῶν, οἳ τε ἐν Περιθεορίῃ ἦσαν οὐ προσδόκιμοι εἰσδέξασθαι, πρώτος αὐτοῖς ἀπέδρανε τοῦ ἵππου, εἶτα καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες, καὶ προεῖντο τοῖς πολεμίοις. Οἱ δ' ἐμάχοντο πεζοί, ἀγωνιζόμενοι ἐκθύμοις, καὶ ἀντεῖχον ἐπιπλείστον, τοῦτο μὲν διὰ τὴν εὐφυλίαν, τοῦτο δ' ὅτι καὶ ἡ πάλαι αὐτοῖς ἐκώλυε μὴ κυκλωθῆναι, καὶ ἐπιπτον πολλοὶ μαχόμενοι. Μέχρι μὲν οὖν ἐκεῖνος περιῆν, αὐτὰ αὐτοῖς ὑφίσταν τῆς πόλεως, οὐδὲ ὅπλα παρεδίδου· ἐπεὶ δὲ ἐπιπτε καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν μάχην, οἱ περιλειπόμενοι εὐθὺς παρέδουσαν τὰ ὅπλα, καὶ ἠνδραποδίσθησαν ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν, διαδρᾶναι δυνηθέντος μηδενός. Κατ' ὄψιν ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀτυχημάτων, ὡς οὐδὲ πυρφόρος ὑπολείπειτο, τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ τῷ Μομιτζίλου στρατοπέδῳ. Οἱ μὲν γὰρ ἔπεσον κατὰ τὴν μάχην, οἱ δ' ἐάλωσαν· οἱ δὲ ἐν Περιθεορίῃ ἐστῶτες, ἐπὶ τῶν τειχῶν, οὗτ' ἠμόνοντο ὑπὲρ τοῦ Μομιτζίλου, οὗτ' ἐπέκειντο καὶ αὐτοῖ· ἀλλὰ μόνον θεαταὶ τῶν ἀγώνων ἐπὶ τῶν τειχῶν ἐκάθητο. Βασιλεὺς δὲ ἐδάκρυσεν ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, οὐ μόνον διὰ τῶν πραγμάτων τὴν μεταβολὴν, ὅτι ὁ πρότερον ὀλίγον μόνον περὶ ἐκυτοῦ οἰόμενος, καὶ ἀήτητός τις εἶναι δοκῶν, καὶ βεῖνός περὶ στρατηγίας, ἐν μῆ καίρου βροπή, αὐτοῦ ἔκειτο συμπατούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ παρόντες ὄντες τοσοῦτοι, καὶ τοιαύτην ἐπιδειγμένοι ἀρετὴν καὶ ἀνδραγαθίαν, Ῥωμαῖοι ἦσαν, οὓς ὁ πολλῶν δακρύων αἴτιος ἐμφύλιος πόλεμος παρανάλαισεν. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Μομιτζίλος ἠνθησέ τε ἐν ὀλίγῳ, καὶ ἐπὶ μέγα ἐδοξε τύχης προελθεῖν, καὶ τάχιον ἀπῆνυθη καὶ κατερρύθη. Βασιλεὺς δὲ μετὰ τὴν μάχην εἰς Ἐάνθειαν ἀφίκετο, ἐνθα ἡ οἰκία Μομιτζίλου ἦν καὶ ἡ γυνή. Ἐάνθειος δὲ πρώτος μὲν οὐδὲν εἰδότες περὶ Μομιτζίλου, ἐπυνθάνοντο ἐπύθοντο παρόντα αὐτὸν καὶ οὐραν τὸ στρατόπεδον, βασιλεὶ δὲ τὴν πόλιν παρεδίδου. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκέλευε γὰρ μηδὲν τῶν ὄντων ἀφαιρεῖν αὐτῆς, ἀλλὰ πάντα ἔχουσαν, ἢ μένειν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἂν ἐθέλη γῆς, ἢ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανέρχεσθαι, ἐκ Μοσιᾶς γὰρ ἦν. Ἡ δὲ μᾶλλον εἶλετο τὴν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀναχώρησιν, καὶ πάντα ἔχουσα ἀπῆρεν εἰς Μοσοῦς.

D calamitate aut morte dolere, ita ut lacrymis super ea non posse abstinere. Fecit hoc Alexander Magnus in morte uxoris Darii hostis: Curtius lib. iv. Fecit Marcellus captis Syraculis. Hannibal super neco Marcelli. Zonaras de Constante imperatore III *Annal.* Cum tumulo quodam conscenso subjectam planitiem, et praeterfluentem amnem cadaveribus plena vidisset, in manifestas erupit lacrymas, non tam victoria (contra Magnentium tyrannum) laetatus, quam ob cesorum interitum maeilus. Nam cum ad octoginta millia haberet, ad triginta millia cecidisset: de Magnentii triginta sex milibus viginque quatuor milia perisse.

CAPUT LXXXVII.

De Crate ut fœdifrago ulciscendo. Pheræi ad defectionem a Romanis sollicitantur. Factio imperatoris auxilium petit. Minatur Crati, ni discedat, et fœdus frangere desinat. Repetuntur impostura Apocauchi. Ejus consilium de reliquenda continenti, et mari habitando. Tyrannis ejusdem in Byzantiis carcere et pecunia multandis ac spoliandis. De carcere quem ædificare cogitabat. Quomodo cum imperatrice affinitatem per filie matrimonium quæsierit, et litteris supposititiis ei periculum creavit. Responsum Clementis papæ; et quid facturus Apocauchus, si dolus non procederet.

Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἀπεσκευάσθη Μομιτζιλον, ἐδόκει A
εἶν καὶ Κράτην μετιέναι ἀδικούντα καὶ παρασπον-
δούντα. Ἐκεῖνος γὰρ τὸν παρὰ Ῥωμαίους πόλεμον
ἔρων πάντα τὰ αὐτῶν διαφθεροῦντα ἄρδην, ὀλίγα
τῶν πρὸς βασιλέα συνθηκῶν φροντίζων, ἄλλα τε
πόλεις τῶν Ῥωμαίων ὑπηκόων εἶλε, καὶ Φερὰς ἐπὶ
χρόνον συχρὸν πολιορκῶν, ἐν μεγάλῃ κατέστησεν
ἐνδείᾳ. Καὶ ἤδη ἐν ἐλπίσει ἦν μετὰ μικρὸν εἶλιν·
ἅμα δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐγδὸν ἐπραττόν τινες, ὡς Φεραῖοι
τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀποστάντες, προσχωρή-
σουσιν ἐκόντες Τριβαλοῖς, τοῦ Κράτη αὐτοῖς ὑπο-
σχόμενον τῆς πόλεως ἀποδείξειν ἄρχοντας, ἂν τοιαῦτα
τοῖς πολίταις πείθωσιν, ὧν ἦν κεφάλαιον Ἀσάνης ὁ
Μανουήλ, θεῖος πρὸς πατρός Εἰρήνην τῆ βασιλίδι.
Παλαιολόγος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρο-
νίκου θεῖος, καὶ Τζαμπλάκων Δημήτριος μέγας B
στρατοπεδάρχης, ὁ τούτου γαμβρός, τὰ Ῥωμαίων
φρονούντες, ἀντέπραττόν τε τοῖς πρῶτους τὰ
Τριβαλῶν, καὶ πᾶσαν σπουδὴν εἰσήγον, ὥστε μὴ
τοιαύτην πόλιν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀπολέσθαι,
καὶ πρὸς βασιλέα ἐπιμκον δεόμενοι βοηθεῖν. Ἄ
εἰδὼς ὁ βασιλεὺς ἔκρινε δεῖν πρεσβεῖαν ποιεῖσθαι
πρὸς Κράτην, καὶ μὲν ἀπόσχηται Φερῶν, τηρεῖν
καὶ αὐτὸν τοὺς ὅρκους καὶ τὰς σπονδὰς ἂν ἦ
ἐκεῖνος διαλύτῃ πρότερος, χωρεῖν ἐπ' αὐτὸν ἅμα
στρατὶ τῆ Περσικῆ. Καὶ ἐπεὶ ἐδέδοκτο, πέμφας
Ἰωάννην τὸν Βρυέννιον, ἐκέλευεν ἀναχωρεῖν Φερῶν,
ὡς αὐτῷ τῆς πόλεως διαφερούσης, καὶ τοῦ λοιποῦ
μηδὲν παρενοχλεῖν, μήτ' ὀσπὴν, μήτ' ἄλλην τῶν
Ῥωμαίους ὑπηκόων πόλεων. Αὐτὸν μὲν γὰρ αἰ- C
μενῆσθαι τῆς εὐνοίας καὶ τιμῆς ἧς ἀπέλαυσε δια-
τρέψων παρ' αὐτῷ, καὶ δίκαιον εἶναι οἰεσθαι τῆς
εὐπειθίας ἀπομνημονεύειν. Διὸ περ αὐτοῦ καὶ πρὸς
Βερόσιον τὰς σπονδὰς ἀπειπαμένον, καὶ ὕστερον
πεπολεμηκότος φανερώς, καὶ τοὺς ὅρκους καταλε-
λυκότος προφανῶς καὶ τὰς σπονδὰς, αὐτὸν μὴ
κακινήσθαι πρὸς ὀργὴν, μηδὲ ἀμύνεσθαι ἐθέλειν·
ἀλλὰ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους ἀναγεῖν, καὶ
χάριον ἀποδιδόναι τῆς φιλίας ὅτι δυνατῆ. Ἄν δὲ μὴ
πείθεται αὐτός, μηδὲ ἀφίστασθαι ἐθέλη τὸ παρα-
σπονδεῖν καὶ ἀδικεῖν, ὁλλὰ πολιορκῆ τὰς πόλεις, μὴ
αὐτῷ ἐπιγείναι αἰτίαν ἂν ἀμύνεται, ὡς παραθεσθῆκε
τὰς σπονδὰς, καὶ ἀγνωμονοῦντι πρὸς τὸν εὖ παποιη-
κότα ἡμίκα μάλιστα ἐδεῖτο. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς
ἐπρεσβεύετο πρὸς Κράτην. Ἄμα δὲ ἔχων τὴν στρα-
τιάν, πρὸς Χριστοῦ πόλιν ἐχώρει, καὶ στρατοπεδεύετο
ἐν κώμῃ τοῦ Γαβριήλ προσαγορευομένη, ὡς ἀφίξά-
μενος εἰς Φερὰς, καὶ τῶν ἄλλων πόλεων πρόνοιαν
ποιησόμενος ὅσαι ὑπὸ τοῦ Τριβαλικοῦ πολέμου
ἐπραττόν κακῶς. Τούτων δὲ πραττομένων, Ἀπό-
καυχος, ὁ μέγας δούξ, ἔρων ἤδη ὡς μὲν ἠπειρώτιδης
πόλεις πᾶσας Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ὑπ' αὐτὸν

Momitzilio e medio jam sublato, Cratem quoque,
ut juris violatorem et fœdifragum, sibi ulciscendam
decrevit. Qui dum cerneret bello Romanorum
mutuo vastari funditus omnia, securus percussus
cum eo fœderis, et alias urbes Romanæ ditionis
occuparat, et Pheras diutina obsidione premens,
ad miserabilem victus inopiam redegerat, ut
post illa se potiturum consideret. Simul porro ex
incolis quidam laborabant, ut cives desertis Ro-
manis, ad Triballos uliro deficerent: quibus Crates,
si populo id persuasissent, magistratus urbis de-
sponderat, quorum antesignanus erat Manuel
Asanes, Irenes imperatricis patruus. Constantinus
autem Palæologus, Andronici imperatoris patruus,
et Demetrius Zamplaco magnus stratopedarcha
ejus gener, factioni Triballicæ adversantes, Ro-
manis favebant: nihilque non experiebantur, ne
talis civitas a Romano imperio avelleretur, et ab
imperatore auxilium flagitabant. Horum conscius
imperator, Cratem per legatos conveniendum
existimavit, et si quidem Pheris absisteret, sibi
quoque fœdera et juramenta servanda: si ille
prior ea profanaret, Persis quoque adjutoribus
invadendum. Quando igitur visum est maturum,
misso Janne Bryennio, ut Pheras relinquere
hortatus est, urbem sua interesse, ac de cætero
nec illi, nec cuiquam Romanæ urbi negotium
exhiberet. 653 Apud se quidem illius benevolentie
honorumque quibus præsentem domi suæ cohære-
tasset, nunquam intermorituram esse memoriam,
et æquum arbitrari, beneficentiæ meminisse.
Quare cum ille apud Berrhœam fœdus retractasset,
ac postea manifeste arma movisset, sanctaque
fœdera aperte violasset, non se ira exarsisse, ne-
que ad vindictam incumbere, sed ea renovare
voluisse, et amicitie quantam potuerit gratiam
retulisse. Quod si obsequi recuset, contraque fœdus
agere, et injuriam inferre non desinat, sed urbes
obsidere pergat, ne se in culpa ponat, tanquam
fœdifragum et ingratum in bene merentem suum,
quo tempore potissimum re aliena egebat, si armis
pœnas reponerec. Hæc per oratores ad Cratem
imperator, simulque cum exercitu Christopolim
iter intendit, et ad vicum Gabrielis castra locat,
ut Pheras venturus, et aliis civitatibus bello Tri-
ballico vexatis provisorus. Dum hæc geruntur,
magnus dux Apocauchus videns jam urbes conti-
nentis omnes Cantacuzenum ad imperium suum
traduxisse, Romanumque exercitum propemodum
universum, et nihilominus non modica a barbaris
auxilia habere, eique in continente haudquaquam
resisti posse, primum quidem per diligentem juris

ac justitiæ custodiam Byzantios ad sibi obtemperandum allicere deliberavit: deinde spe vana eos delusit, velut per somnium ex pauperibus ditissimos effecturum pollicens, ubi onerariam a mercatoribus pensiones exacturam firmasset. Ast ubi omnia fraudes et ludibria reperta sunt, et vulgi jam fabula fuit, formidans ne quid adversum se rerum novarum oriretur, potentiam suam omnem in mare transferre, et politiam in tyrannidem mutare constituit. Ac primum (quidem classem et cataphractos comparare, eorumque operam et in triremibus, et ad corpus sumo contra insidiatores tutandum adhibere: continentem penitus penitusque negligere, seseque in mari et insulis tenere, et ad Byzantios per mare alendos, nauticas negotiationes inducere. Adhæc et qui numquam essent Byzantii, et quotquot restarent proceres, in carcerem contrudere, ut et timore vacaret (metuebat namque, ne cum Cantacuzeno pacem inirent), et ipsis spoliatis, pecunia ad stipendia in cataphractos et triremes suppeteret. **654** Quin etiam aliorum omnium, quotquot alias mentione pacis facta aut in domibus propriis ab ipso inclusi essent, aut monasteriorum septis, interdicto ad eos aditu, coercerentur, iis prius in carcerem datis facultates auferre; nam ante auxilio eos privaverat. Insuper cæteris omnibus annuas pensiones præscribere, e quibus questum colligens, classem sustentaret. Carcerem autem in palatio Constantini magni communem ædificare cogitabat. Nam cum esset ibi domus, magnum Justinianum appellata, tecto vetustate consumpto, destructis conclavibus ipse domunculas plurimas sub terra ab utraque parte inædificare volebat, et in his reos funibus demissos condere, ut noctibus quidem in domunculis manerent, diebus ad mediocrem remissionem area in medio relicta uterentur, illosque supra muros vigilibus constitutis, totum diem se noctem custodiri. Quod si qua re indigerent vigiles illi, ut inferioribus custodibus clare et aperte dicerent, omnibus audientibus, quo insidiarum vitaretur suspicio, si clam cum quibusdam illorum fabularentur. Posthæc, ut referebant qui norant, et imperatricem aggredi cogitavit, et tentare, an vellet ipsius filiam respondere filio suo imperatori, si paratus sit ipse, velut pro filiis decertans, omnes opes suas in bellum contra Cantacuzenum impendere. Nam et antehac nunquam non alacrem fuisse, et omne studium suum ad eum evertendum contulisse: et cum publicam pecuniam omnem, unquam Cantacuzeni amicis abstulerit, in eo collocasse. Nunc cum res omnino secus, quam sperabatur, acciderint, et ille totam continentem occuparet, se mari dominaturum, sumptum de suo facturum, et Byzantii insularumque imperium secure retenturum. Et si quidem illa connubio annuat, se patrem imperatorum esse velle, habereque totum imperium in manu sua, et facere quæ libuerit. Sin propter ignobilitatem suam conditio-

A πεποιημένον, καὶ τὴν τε Ῥωμαίων στρατιὴν ὀλίγου δεῖν ἅπασαν ἔχοντα αὐτὸν, καὶ τοσαύτην ὑπὸ τῶν βυρβάρων συμμαχίαν, καὶ ὡς ἀδύνατον αὐτῷ ἀντι-καθίστασθαι ἐκ τῆς ἠπείρου, πρῶτα μὲν ἐσκέφατο διὰ τῆς πρὸς τὰς δίκας ἀκριθείας καὶ δικαιοσύνης, παῖθαιν Βυζαντίους αὐτῷ προσέχειν· ἔπειτα κεναῖς ἐλπίσιν ἐξηπάτα, ὡσπερ ἐν ὄνειροις πλουσιωτάτους ἐξ ἀπόρων ἐπαγγελλλόμενος ποιήσειν, ἂν τὴν δικάδω στήσῃ τὴν ἐργυρολόγησασαν τοὺς ἐμπόρους. Ὡς δὲ πάντα ἐξηλέγχοντα ἀπάτη καὶ φανακισμοί, καὶ πάντες ἤδη πρὸς αὐτὸν ἀπέσκωπον ἀδεῖος, δεῖσας μὴ τι νεωτεριαθῆ περὶ αὐτὸν, ἐσκέφατο πᾶσαν τὴν δυνάμιν εἰς τὴν θάλασσαν μεταφέρειν, καὶ πρὸς τυραννίδα τὴν πολιτείαν μεθιστᾶν· καὶ πρῶτα μὲν ναυτικὴν συστήσασθαι καὶ ἐπλίτας, καὶ τοῦτοις πρὸς τε τὰς τριήρεις χρῆσθαι, καὶ πρὸς φρουρὰν οἰκείαν, ἵνα μὴ ἐπιβουλεύηται· καὶ ἀμελεῖν μὲν παντάπασι τῆς ἠπείρου, κήσων δὲ ἔχεισθαι καὶ θαλάσσης, καὶ Βυζαντίους ἐκ θαλάσσης τρέφεσθαι καθ' ἑαυτὴν ἐμπορευομένους ταῖς ναυσί. Πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τοὺς χρήματα ἔχοντας ἐν Βυζαντίῳ καὶ τῶν συγκλητικῶν ὄσοι ἔτι ἀπελείποντο, ἐν δεσμοτηρίοις κατακλείειν· ἴν' ὁμοῦ τε ἀπαλλάττοιο τοῦ δέους (ἐβεδεῖσι γὰρ μὴ ἐθελήσωσιν εἰρήνην τίθεσθαι πρὸς Κωντακουζηνὸν τὸν βασιλέα) καὶ χρημάτων εὐπρόσῃ πρὸς τε τὸ ἐπλιτικὴν καὶ τὰς τριήρεις, τὰ ἐκείνων ἀφελλόμενος. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὄσοι μνησθέντες πρότερον εἰρήνης ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπ' ἐκείνου κατακλείσθησαν, ἢ ἐν φροντιστηρίοις ἀπρόβητοι καθ-
C εῖροντο, πάντων τὰς οὐσίας ἀφελῆσθαι μετὰ τ' εἰς δεσμοτήριον ἀγαγεῖν· πρότερον γὰρ ἐκείνους ὀλίγων τούτων ἀπεστέρησεν ἐκ τῆς οὐσίας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἄπεισι φόρους τάξαι ἐτησίους· ἐξ ὧν χρηματιζόμενος διαθρέψει τὸ ναυτικόν. Δεσμοτήριον δὲ ἐν τῇ βασιλείῳ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κοινὸν ποιεῖν διανοεῖτο. Οἴκου γὰρ ὄντος ἐκεῖ μεγάλου Ἰουστινιανείου προταγορευομένου, τὴν στέγην ὑπὸ τοῦ χρόνου διεφθαρμένου, πᾶσαν εἰσοδὸν ἀναφράξας, οἰκίσκους ἔνδον ἐκείνου πλείστους διαλεῖν ἑφ' ἑκατέρῳ μέρει, καὶ τοῦτοις κατακλείσαι τοὺς δεσμοτάτας ἔκωθεν κλειδίῳ καθείας, ὥστε νυκτὸς μὲν τῆς οἰκίσκουα χρῆσθαι, ἡμέρας δὲ πρὸς μετρίαν ἀνεῖν τῷ ὑπολειμμένῳ μεταξὺ χωρίῳ. Τὴν δὲ φρουρὰν ἔκωθεν ἐγκαλιδρυμένην ἐπὶ τῶν τειχῶν διὰ πάσης νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας τὴν φυλακὴν τῶν δεσμοτῶν ποιεῖσθαι, κἂν τις δέοιτο, κάτωθεν πρὸς τοὺς φρουροὺς ποιεῖσθαι τοὺς λόγους φανερώς, ὥστε ἅπαντας εἰδέναι, ἵνα μὴ λάθαιεν ἐπιβουήν τινα συσκευασάμενοι, κρύφα τῶν φυλίκων τισὶ διαλεχθέντες. Μετὰ τούτο δὲ ἐφασάν οἱ συνειδότες, καὶ ἐπὶ βασιλίῳ χωρεῖν θ' ἀνοεῖσθαι, καὶ ἀποπειρᾶν, εἰ βούλοιο τὴν ἐκείνου θυγατέρα βασιλεῖ τῷ υἱῷ πρὸς γάμον συνάπτειν, εἴ γε βούλοιο αὐτὸν ὡς ὑπὲρ τέκνων ἀγωνιζόμενον, πάντα πλοῦτον τὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐπὶ Κωντακουζηνὸν ἀναλίσκειν πόλεμον. Καὶ πρότερον μὲν γὰρ οὐδὲν ἐλλειοπένας προθυμίαι, καὶ πᾶσαν σπουδὴν πρὸς τὴν ἐκείνου κατάλυσιν ἐπιδεδειχθαι, καὶ πάντα ἀναλωθέναι τὰ κοινὰ, καὶ ἂ ἀφεῖλετο ἐκ τῶν ἐκείνῳ προσεχόντων. Νυνὶ δὲ εἰς τὸναντίον ὅππῃ τῶν πραγμάτων περιελθόν-

των, καὶ πᾶσαν ἐκείνου τὴν ἡπειρον ἀφελόμενον, αὐτὸν κρατήσῃ τῆς θαλάσσης ἀναλλίσκοντα ἐκ τῶν ἰσθίων. Καὶ Βυζαντίου, καὶ τῶν νήσων ἀσφαλῶς καθέξειν τὴν ἄρχην, κἂν μὲν ἐκείνη πείθοιτο τὴν θυγατέρα προσαμύζειν βασιλεῖ τῷ υἱῷ, καὶ αὐτὴν εἶναι πατέρα βασιλέων, καὶ πᾶσαν ἔχειν ἄρχην, καὶ πράττειν ἅττα ἂν δοκῇ· ἂν δ' ἀπαναίνηται τὴν δυναστείαν, ἐπ' αὐτὴν χωρεῖν. Δήλην γὰρ ἤδη εἶναι κακὰ βουλευομένην περὶ αὐτοῦ. Συνεσκεύακε δὲ καὶ κατ' αὐτῆς ἐπιβουλήν τοιαύτην. Γράμματα πρὸς πᾶσαν ἔγραψεν ὡς ἐξ αὐτῆς. Ἐδήλου δὲ τὰ γράμματα, ὡς αὐτὴ μὲν ἐντραφεῖα ἔθει καὶ νόμοις τοῖς Ῥωμαίων, καὶ δόγματα πρεσβεύει, ἃ καὶ ἡ Ῥωμαίων ἐκκλησία. Βασιλεῖ δὲ ὑπὸ τῶν εὐκαίων ἐκδοθεῖσα ἀνάγκη τὰ ἐκείνου ὑποκρίνεσθαι· τὴν μὲν τοι πρώτην εὐλάβειαν καὶ πίστιν καὶ ὁμόνοιαν τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ περισώζειν. Καὶ αὐτὸν ἔγχεσθαι πατέρα καὶ διδάσκαλον, καὶ πρὸς τὴν πίστιν ὁδηγόν· καὶ βούλεσθαι μὲν καὶ μετὰ τὴν ἀνδρὸς αὐτίκα τελευτὴν δῆλα πάντα καθιστᾶν αὐτῷ, καὶ πειρᾶσθαι, καὶ πᾶσαν τὴν ἄρχην, τὰ ἴσα ἢ πείθειν, ἢ καταναγκάζειν περὶ τῶν τῆς πίστεως δογμάτων αὐτῇ φρονεῖν. Κωλυθῆναι δὲ ὑπὸ τῶν περισχόντων πολέμων τῶν μάλιστα παρὰ Ῥωμαίοις δυνατωτάτων πρὸς αὐτὴν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς πολεμῶντων, καὶ ἔτι μέχρι νῦν ἐπιχειρῶντων. Ὅθεν αὐτοῦ δεῖσθαι πρώτα μὲν αὐτῇ τὸ θεῖον ἰλεοῦσθαι διὰ τὴν δοκῶσαν τῶν διεστραμμένων δογμάτων αἴρεσιν. Ἐπειτα δὲ καὶ βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμοῦντας, ὅπως ἂν δύναίτο, ὡς εἰ ἐκεῖνοι καταστραφεῖεν, αὐτῆς αὐτίκα τὰ τῆς Ῥωμαίων ἀποστολικῆς ἐκκλησίας πρεσβευσούσης φανερώς, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑφηγησομένης. Τοιαῦτα μὲν τὰ πρὸς πάναν τῆς βασιλίδος δῆθεν γράμματα ἐδήλου. Ἦν δὲ Κλήμης τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας τότε πρεσβύτης. Καὶ ζωγράφῳ τινὶ Πραιποσίτῳ καλούμενῳ ἐγχειρίσας, ἐξέπεμπε πρὸς πάναν μηδὲν ἐξείπειν κελεύσας τὸ ἀπόρρητον βασιλίδος. Οὐδὲν δὲ ἐκεῖνος ἤδει πλέον, εἰ μὴ ὅτι πέμποιτο πρὸς πάναν. Κλήμης δὲ ὁ πάπας, ἐπεὶ δέξαιτο τὰ βασιλίδος γράμματα, ὑπερησθεῖς ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς αἰροῖτο τὰ ἐκείνων, καὶ ὡς εἰ τῶν πολέμων ἀπαλλαγείη, φανερώς αὐτοῖς προσθήσεται, ἀντέγραψε καὶ αὐτὸς, πρῶτα μὲν ἐπαινῶν τῆς προαιρέσεως, ἢ τι καίτοι τυραννομένη τῶν ὀρθῶν διγμάτων οὐκ ὀπίστη, ἀλλὰ τῇ Ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ συμφρονεῖ. Ἐπειτα καὶ ἐδίδασκεν ὡς χρὴ τῶν ἰσθίων ἔχεσθαι αἰεὶ, καὶ τοὺς ἄλλους ἐνάγειν ἡπατημένους, καὶ τῆς ἀληθείας ἐκπεσόντας. Τελευταῖον δὲ ἐπύχεται, καὶ χρηστά, ὑπαίθει τὰς ἐλπίδας ὡς βοηθήσων ὅτι ἂν δύναίτο. Ταῦτα τὰ γράμματα ἐνεγκόντος Πραιποσίτου, ἐφύλαττεν αὐτὸς ἐν ἀπορρήτῳ. Δειναιότερον τε ὡς εἰ μὲν πείθοιτο ἡ βασιλὶς αὐτῷ ἐφ' οἷς ἂν ἐξοίη μηδὲν κινεῖν. Εἰ δὲ μὴ, ταῦτα ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγνόντα, Βυζαντίους ἐπ' αὐτὴν παρορμαῖν, καὶ διαφθείρειν αὐτὴν καὶ παῖδας· ἦδει γὰρ πρὸς τοῦτο πάνου δυσανασχετοῦντας, καὶ ῥᾶστα κατὰ πάντας εὐτινασοῦν χωρήσοντες, ἂν πύθωνται τὰ Λατίνων ἡρημένην· καὶ οὕτω πᾶσαν αὐτὸν Βυζαντίου, καὶ τῶν νήσων ἔχειν τὴν ἄρχην. Εἰ δὲ μὴ προχωροῖη, μηδὲ πείθωντο οἱ Βυζάντιοι βασιλίδι, καὶ τὰ

nem hanc recuset, eam oppugnaturum; indicium quippe laud dubium fore, eam sibi malum machinari. Excogitavit etiam nequiter ac subdole huiusmodi contra eam insidias. Litteras in ejus persona ad papam scripsit hoc exemplo: Se moribus, ac legibus Romanorum educatam, eadem cum Romana Ecclesia dogmata colere ac venerari. A suis autem consanguineis imperatori locatam, velit nolit, ejus religionem simulare. **655** Verumtamen quam ab infantia iuhiberit religionem, fidem, concordiam, Romanae Ecclesiae integram inviolatamque custodire, et ipsum parentem, magistrum ac ducem fidei agnoscere: voluisseque mox post mariti obitum statum ei suum exponere, et conari, ut totum quoque imperium, seu voluntarium, seu coactum eandem secum religionem profiteretur, sed bellis urgentibus, et usque hodie durantibus, quibus apud Romanos potentissimi super imperio secum dimicent, impeditam fuisse. Unde se precari illum, primum quidem uti Numen sibi propitium, quod perversitatem istam dogmatum sectata videatur; deinde contra hostes eam pro viribus adjuvet: quibus subversis, statim Romanae apostolicae Ecclesiae doctrinam, et ritus publice celebraturam, et aliis exemplo praetituram. Imperatricis litterae ad papam, qui ea tempestate Clemens erat, hujus nominis sextus, huiusmodi fuerunt. Has pictori cuidam, cui nomen Praepositus, cum tradidisset Apocauclus, ad papam misit, mandans, ne cui arcanum Augustae patefaceret. Qui, nisi quod ad papam mitteretur, praeterea nihil sciebat. Clemens litteris acceptis, omnibus iucessit letitiis, imperatricem secum communicare, et, si bello defungeretur, palam id facturam, rescribit. Ac principio eam de constanti voluntate laudat, quod quamvis sub iniquo domino, a legitimis dogmatibus non discesserit, sed cum Romana Ecclesia consentiat. Deinde quomodo iisdem perpetuo adherere, et alios in fraudem inductos, atque a veritate devios eodem reducere debeat, edocet. Tandem bene precatus, et bene sperare iubens, quantum in se esset, opem futurum pollicetur. Has litteras cum Praepositus attulisset, ipse Apocauclus arcano servabat, ut si quidem petita sibi concedere et, nihil moveret; si minus, per eas in conventu lectas, plebem ad ipsam una eum liberis interimendam concitaret. Sciebat enim id regerrime futuram, facillimeque cuivis se opposituram, si eam Latinarum decreta complexam intelligeret: sic totum se Byzantii, insularumque imperium adepturum. Quod si id socus eveniret, neque Byzantii ad imperatricem cum liberis teucidandam adducerentur, tum rebus desperatis, aut in arce Magnacensi munitissima, et quae toti Constantino-poli posset resistere, se includeret: **656** aut triremi ad Epibatas secederet, illique liber ac suus, reliquum sevi perageret.

τέκνα διαφθείρειν, πάντων ἤδη ἀπογόντα, ἢ τῶ ἐν Μυγκάνοις πύργῳ κατακλείειν ἑαυτὸν, ὄχυρωτατῆρ
δυντι, καὶ δυναμένῳ πρὸς πάντας Βυζαντίους ἀντέχειν πολιορκουμέντα, ἢ τριήρει πρὸς Ἐπιβάται, ἀνα-
χωρεῖν, κάκει τὸν ἐπίλοιπον βίον διανύειν, ἀρχόμενον ὑπ' οὐδενός.

CAPUT LXXXVIII.

*Custodia se muniti Apocauchus; triremem ad fugam paratam habet. Laborat eum pira invitata. Urget adhi-
citionem carceris. De compacto a vinculis occiditur. Ejus cadaver, et caput re ectum de mure ostentantur.
Interfectores a populo paucis effugientibus obtruncantur. Amicorum ei uxoris litterae ad Cantacuzenum
super morte Apocauchi, et invitatio Byzantium, ejusque occiprandi commoditas.*

Talia volvebat animo, et jam ordiebatur. Ac A
primo quidem se armatis custodibus circumsepie-
bat, sine quibus nunquam foras egrederetur, ne-
moque invocatus propius propter eos auderet ac-
cedere. Praeterea ad eundem suam triremem quoque
paratam habebat, semper stantem ad portam Li-
gneam, ut appellatur, ubi et domicilium ei de in-
dustria aedificatum. Semper enim studebat, ut
prope muros esset, ad mare potissimum, ut si quid
novi capiti suo immineret, expedite elapsus se
conservaret. At tunc quidem et de custodia corporis,
et de facili effugio, si quid sentiret impendere
mali, mire erat sollicitus; videbat enim omnes
jam, non alienos modo, verum etiam propinquitate
conjunctissimos propter scelera sua, et tantas Ro-
manorum clades sibi infensissimos. Duo quippe B
ejus filii, stoliditatem patris, moresque improbis-
simos detestantes, ad imperatorem transierant: ut
et quibusdam, quibus arcana sua credere solitus
erat, non semel et iterum, sed crebrius diceret,
Quam nunc potentem cernimus Cantacuzenum? ti-
mendum, ne et Byzantio possit. At enim si id con-
tingerit, sola terra, et caelo potiturum: caetera se bel-
lando cum ipso, quantum possit, perdituram, etiamsi
cum illis ipse perendus sit. De stipulatoribus igitur
sedulo sibi providebat, et in palatio Constantiniano
carcerem, ut statuerat, opere ac illeibus locato ad-
hibebat, saepiusque accedens, labores per se inspicie-
bat, ac saebros perurgebat. At vinciti iam, carcerem
adeo tetrum parumque a sepulchris differentem con-
strui cernentes, et scopum minime ignorantes, re-
dentem inactare cogitant, utrovis modo eadem ip-
sius sibi profuturam rati. Sive eam quod destina-
bant animis, assequerentur, a tanto malo immunes
fore, sive exciderent, morte laeturos, 657 et ita
rursum magno malo, ne scilicet vivi sepelirentur,
carituros. Hoc illi consilium capiebant, et tempus
captabant, quo eum adortum perlicerent. Magnus
autem dux cum alias magni Constantini palatium in-
gressurus, sodicite sibi caveat (semper namque ar-
reatorum satellitum caterva eum sequebatur, et vincit-
tos, prius in ergastulis claudi jubebat, quoad abiret)
tunc quo facto maxime usus erat, praetermisit, a
Deo, ut conjicimus, mente privatus, et ad eadem
desertus (55). Caeterum captivi atrium palatii spar-

Τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνος διανοεῖτο, καὶ ἤδη ἤρχετο
αὐτῶν, καὶ πρῶτα μὲν περιέστρεψεν ἑαυτῷ φρουρὰν
ὀπλιτικὴν, ἢ προϊόντι τῆς οἰκίας συνείπετο αἰεὶ, καὶ
οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν ἄλλων ἐγγύς εἶλθειν, εἰ μὴ ὑπ'
ἐκείνου προσκληθεῖη. Ἐπειτα καὶ τριήρη παρε-
σκευασμένην εἶχε πρὸς τοῦτο τὸν πάντα χρόνον ἐπὶ
τῆς Ἐυλίνης λαγομένης πύλης ἐφορμούσαν, ἐνθα ἦν
αὐτῷ καὶ ἡ οἰκία ἐξεπίτηδες ἐκεῖ κατασκευασμένη.
Ἄει γὰρ ἐποιοεῖτο πρόνοιαν ἐγγύς εἶναι τῶν τειχῶν
μάλιστα τῶν πρὸς θάλασσαν· ἴν' εἴποι περὶ σῴτων
νεωτερίζοιτο, ῥαδίως διεκπίπτη, καὶ διασώξῃ ἑαυ-
τόν. Τότε δὲ μάλιστα σπουδῆν ἐποιοεῖτο πλείστην εἰς
τὴν περὶ αὐτὸν φρουρὰν, καὶ πρὸς τὸ ἐξοῦν
αὐτῷ ῥαδίαν εἶναι εἰ τις αἰσθοῖτο κακοῦ. Ἐώρα
γὰρ ἤδη πάντας πρὸς αὐτὸν κακῶς διακειμένους,
καὶ μισοῦντας τῆς πονηρίας, καὶ τῆς τ' αὐτῆς τῶν
Ῥωμαίων φθορᾶς, οὐ τοῦς ἔξωθεν μόνοι, ἀλλὰ καὶ
τοῦς οἰκιστοτάτους αὐτούς. Οἱ δὲ οὐ τῶν υἱῶν
πολλὴν αὐτοῦ καταγόντες σκαιότητα, καὶ μοχθη-
ρίαν τρόπων, ἀπέστησαν πρὸς βασιλέα. Ὄσα καὶ
πρὸς τινὰς αὐτῷ τῶν ἀποβρήτων κοινωνοῦντας λέ-
γειν, οὐ δις καὶ τρις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις, ὡς Ἄρῳ
μὲν ἤδη Καντακουζηνὸν λοχουμέντα μεγάλα· καὶ δε-
δοικα μὴ καὶ Βυζαντίου περιγένηται· ἀλλ' εἰ γε καὶ
τοιοῦτο συμβαίη, γῆς μόνῃς κρατήσῃ καὶ οὐρανοῦ.
Τάλλα δὲ αὐτὸς διαφθερεῖ πολέμων αὐτῷ μέχρι,
καὶ τοῦ δυνατοῦ, εἰ μέλλει καὶ αὐτὸς συνδιαφθερε-
σθαι αὐτοῖς. Τῆς τε οὖν φρουρᾶς τῆς περὶ ἑαυτὸν
πολλὴν ἐποιοεῖτο πρόνοιαν, καὶ τὸ ἐν βασιλείᾳ τῆς
Κωνσταντίνου δεσμοτήριον κατασκευάζεν ἢ διανοεῖ-
το, ὁημιουργοῖς τισὶ τὸ ἔργον ἐπιτρέψας. Συχνῶς
δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιφοιτῶν, ἐπεσκέπτετο τὸ ἔργον, καὶ
προσηνάγκαζε τάχιον κατασκευάζειν. Οἱ δεσμῶται
δὲ τὸ τε δεσμοτήριον ὄρωντες κατασκευαζόμενον,
οὕτω δεινὸν, καὶ ὀλίγα τάφων ἀποδοῖον, καὶ τὴν διά-
νοιαν οὐκ ἀγνοοῦντες, ἔσκεψαντο αὐτὸν ἀποκτείνειν
ὅταν γένηται ἐκεῖ, ἀμφοτέρωθεν αὐτοῖς οἰόμενοι τὸν
ἐκείνου λυσιστήριον φόνον· ἂν τε γὰρ ἐπιτυχάνω-
σιν, ἀπαλλάξεσθαι δεινοῦ ταραχῆτος, καὶ ζῆσαι ἐλευ-
θέρως· ἂν τε ἡττώνται, ἀποθνήσκαι, καὶ αὐτοῖς
ἀπαλλάττεσθαι τοῦ ζῶντος καταρωρῶσθαι. Τοιαῦτα
μὲν οἱ δεσμῶται ἐβουλεύσαντο, καὶ παρετήρουν και-
ρὸν ἐν ᾧ ἀποκτενοῦσιν ἐπιθέμενοι. Δούξ δὲ ὁ μέγας
τὸν ἄλλον χρόνον ἤνικα ἔδει πρὸς τὰ Κωνσταντίνου
D τοῦ μεγάλου βασιλέα εισέρχεται, πολλὴν πρόνοιαν

Jacobi Pontani nota.

(55) Apud veteres ut quisque deus cuique no-
mini bene, aut male consultum cuperet, ita ei bo-
num, aut malum consilium dare putabatur, profu-
turusque, aut nociturus cupiditates in ejus animum

immittere. Ex qua opinione est illud Aeneae apud
Maronem 2. Aeneid.

Hic mihi nascio quod trepido male numen amicum
Confusam eripuit mentem.

αὐτοῦ ποιούμενος, ἐπομένους τε γὰρ εἶχεν ἀεὶ τῶν Ἀ
 δορυφόρων ἀπλιτῶν πολλοὺς, καὶ τοὺς δεσμώτας
 πέμπων κατέκλειεν ἐν ταῖς εἰρκταῖς, ἄχρις ἂν ἐκεί-
 θεν ἀπαλλάττοιο, τό τε τῶν δεδόντων οὐδὲν ἐποίησεν,
 τὸ φρονεῖν ὑπὲρ Θεοῦ, ὡς ἔοικε παρηρημένος, καὶ
 ἐγκαταλείφθεις πρὸς τὸ ἀποθανεῖν· ἀλλὰ οἱ τε δεσ-
 μῶται διεσκαδασμένοι, περιήρισαν τῶν βασιλείων τὴν
 αὐλήν, καὶ αὐτὸς τὴν περὶ αὐτὸν δορυφορίαν ἔξω
 καταλιπὼν, εἰσήει ἐνὸς παρεπομένου μόνου. Οἱ δεσ-
 μῶται δὲ ὡς εἶδον οὕτως ἀφύλακτον εἰσιόντα, και-
 ρὸν ἐπιθέσεως νομίσαντες, ὤρμησαν ἐπ' αὐτὸν, ὁλί-
 γοι τινὲς πρῶτον, οἳ ἔτυχον ὄντες ἐν ταυτῷ. Ἐν οἷς
 καὶ ὁ ἀνεψιὸς ἦν αὐτῷ Ἀλέξιος ὁ δευτέρος ὑπὲρ Καντα-
 κουζηνῶ τοῦ βασιλέως τὸ δεσμωτήριον κατακεκρι-
 μένος καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Πρῶτα μὲν οὖν
 ἐχρῶντο λίθοις ἐπ' αὐτῷ· οὐ γὰρ εὐτόρουσιν τινὲς Β
 σιδήρου. Ἐπειτὰ τις αὐτῶν βροτάλῳ κατὰ τύχην εὐ-
 ρημένῳ ἐπληξεν κατὰ τῆς κεφαλῆς πολλάκις καὶ
 κατήνεγκε. Μετὰ τοῦτο δὲ χρησάμενοι σκαπάρῳ
 τῶν τὸ δεσμωτήριον οἰκοδομούντων τεκτόνων, ἀπέ-
 τεμον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν. Ἡ δὲ περὶ μέγαν δοῦκα
 φρουρὰ, καὶ οἱ ἄλλοι ὕσαι εἶποντο, ὡς ἠσθάνοντο
 ἐκείνον τεθνεῶτα, οὐ πρὸς ἀμυναν ἐτρέποντο ὑπὲρ
 ἐκείνου, ἀλλὰ κατὰπλάγυντες πρὸς τὴν τὸλμαν, ἄλ-
 λοι ἄλλοις διεσκαδασθησαν. Οἱ δεσμῶται δὲ, πρῶτα
 μὲν πρὸς τὴν ταραχὴν συνέδραμον πάντες. Ἦγνόουν
 γὰρ αὐτῶν οἱ πλείστοι, ὅ τι εἶη. Ὡς δὲ ἔγνωσαν τὸν
 μέγαν δοῦκα τεθνηκότα, τὸ σῶμα μὲν ἀνήρτησαν
 ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν θρασυτέρων τινῶν· τὴν κεφαλὴν
 δὲ περιπέσαντες ἀκοντίῳ, καὶ αὐτὴν ὁμοίως ἐπέ-
 στησαν τοῖς τεύχεσιν, ἵν' εἴη πᾶσι καταφρονής. Ὄνον-
 το γὰρ μᾶλλον χαχαρισμένα τῷ δήμῳ ὄραν, πολέ-
 μιον κοινὸν τὸν μέγαν δοῦκα ἠγούμενῳ ὡς ἂν τοῦ
 ἐμφυλίου πολέμου ὄντα αἰτιώτατον. Πάντες γὰρ ἤδη
 τὰ γεγενημένα οὐκ ἠγνόουν. Αὐτοὶ δὲ παρεσκευά-
 ζοντο ἐκ τῶν ἐνόοντων, ὡς ἀμυνόμενοι ἂν ἐπίμωσι
 τινες, τοῖς τεύχεσιν τῶν βασιλείων μάλιστα θαρρόυν-
 τες οὖσιν ὑψηλοῖς· ἅμα δὲ καὶ ὑπέσαινέ τις αὐτοὺς
 ἐλπίς, ὡς οὐδεὶς ὑπὲρ ἐκείνου ἀμυνεῖν πάντων
 ἐχθραινόντων· καὶ ἡ βασιλὶς δὲ δεῖσασα μὴ τι νεω-
 τερίωσι πλέον περὶ αὐτῶν, οὐ μόνον ἀμνηστίας
 ὄρκους παρέξεται καὶ ἀπαθείας, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑτε-
 ρὰ τινα αἰτήματα ὑπείξει. Ἡ μὲν οὖν βασιλὶς αὐ-
 τήκα ὡς ἐπύθετο, πανυπερσέβαστον Ἰσαάκιον ἐκέ-
 λαινε τὸν Ἀσάνην (οὗτος γὰρ αὐτίκα διεδέχετο τῶν D
 πραγμάτων τὴν ἀρχὴν) πᾶσαν πρόνοιαν ποιήσασθαι,
 καὶ ὄρκους παρέχειν τοῖς δεσμώταις, ὥστε τῶν βα-
 σιλείων ἐξελεῖν. Ἐδείσε γὰρ περὶ αὐτῶν ἄπερ κἀ-
 κείνοι ὑπέδουν. Ἐκείνος δὲ ὄχλου πολλοῦ προχρῆμα-

sim obambulabant, et ipse satellitio suo foris re-
 licto, uno tantum comite ingrediebatur. Tum illi,
 ut ita incustodium aspexerunt, tempus adesse rati,
 insiliunt, pauci, quidam primum, qui forte simul
 erant, in quibus et Alexius dux, Cantacuzeni causa
 et ipse damnatus carcere, sororis filius ab avun-
 culo suo. Ergo lapidibus eum initio insectantur,
 quod ferrum in promptu non erat. Post quidam
 fustem fortuito repertum, saepius in caput impin-
 git. Ad extremum arrepta bipenni a fabris mate-
 riaris, qui carcerem extruebant, caput illi ampu-
 tant. Tum custodia, et quidquid satellitum seque-
 batur, ut eum interfectum audierunt, ultione
 praetermissa, tanta audacia attoniti, alius alio dif-
 fugerunt. Captivi ad tumultum omnes concurrentes
 (major enim pars eorum quid esset nesciebat) ut
 magnum ducem occisum cognoverunt, quidam au-
 daciores, cadaver de muro suspendunt, caputque
 telo praefixum similiter in muro pro spectaculo sta-
 tuunt. Gratium enim populo facere se arbitrabantur,
 qui illum pro communi hoste haberet, tanquam
 huius belli civilis fontem scilicet, primamque origi-
 nem; nemo enim iam quae contigerant non scie-
 bat. Ipsi vero pro copia praesenti, si qui eos aggre-
 derentur, defensionem parabant: sublimibus pa-
 latii muris potissimum fidentes. Simul etiam spes
 quaedam illis sublaudiebatur, neminem ejus auro-
 rem proditurum, in quem omnium oedia conspira-
 vissent: et Augustam metuentem ne quid amplius
 noverent, non solum oblivionem facti, et impuni-
 tatem illis juratam, verum etiam aliis quibusdam
 petitionibus satisfacturam. Imperatrix accepto ca-
 dis nuntio, statim Isaacium Asanem paulhyperse-
 basium (hic enim mox summus rerum praepositus
 est) 658 videre jubet, ne quid respublica detri-
 menti capiat (54): et fidem dare publicam captivis
 illis, ut palatio exirent; ea enim illis timebat, quae
 et ipsi suspicionis praecipiebant. Verum Asanes
 sexcentis simul negotiis obrutus, captivos postha-
 buit; qui diem illum et noctem consequentem ne-
 mine invadente illi si transegerunt; quo tempore,
 si voluissent, vel in eadem Sophiae, vel alio quopiam
 dissipati confugientes, cum non custodirentur,
 servati fuissent. Sed quia magna praemia insipienter
 sperabant, etiam charas sibi animas suas perdid-
 erunt. Postridie siquidem Zephratis e famulis magni
 ducis, homo sanguinarius, saevusque, et inhumanis
 (carnificinam enim domino superstite, faciebat) ad
 vindicandam interfecti caedem populum concitat;

Jacobi Pontani notae.

Et Ciceronis pro Milone: *Hic dii immortales, ut supra dixi, mentem dederunt illi perditio ac fur-oso ut huic faceret insidias: aliter pestis illa perire non poterat.* Nos Christiani homines sceleratos aliquanto excedari a Deo, et bona mente consilioque spoliari credimus, ut ad poenas, quas meruerunt deveniant, et eas praecavere non possint. In quo se divina tandem justitia exerit.

(54) Sic reddo quod ait Graecus, jussisse imperatricem Isaacium Asanem p̄σαν πρόνοιαν ποιήσθαι.

Quid autem sit, et quando jaberetur, bene indicat Sallustius in bello Catilinario, his verbis: *Itaque quod plerumque in atroci negotio solet, senatus decrevit, darent operam consules ne quid respublica detrimenti caperet. Ea potestas per senatum more Romano magistratui maxime permittitur exercitum parare, bellum gerere, coercere omnibus modis socios, atque cives, domi militiaeque imperium, atque judicium summum habere. Aliter, sine populi jussu, nulli curam rerum consui jus est.*

ἀδείας. Βασιλεὶ μὲν οὖν εἶδομαι ἀμφοτέρους δεῖν **A**
 σπουδῆς πολλῆς, καὶ τῶν ἀναγκασιωτάτων ἀμφο
 εἶναι, καὶ ἐμερίζετο τοῖς λογισμοῖς. Ἐκκλησίαν δὲ
 ἐκ τῶν ἐν τέλει ποιησάμενος, καὶ Ἀμοῦρ παρὸντος
 τοῦ σατράπου καὶ Σουλιμάν τοῦ Σαρχάνη παιδῶς,
 εἰς κοινὸν προσιθίει τὴν βουλήν. Καὶ ἐκέλευσε
 γνώμην ἕκαστον εἰσάγειν, ἥ ἂν ἐν τοῖς προῦσι
 δοκοῖη λυσιτελεστέρα εἶναι, εἶδομαι μὲν οὖν πᾶσι
 κοινῇ πρὸς Βυζάντιον ἰτέον εἶναι καὶ μὴ μέλλειν·
 εὐ γὰρ τὰ πράγματα αὐτοῦς ἀναμενεῦσιν ἂν τρί-
 βωσι τὴν καιρὸν καὶ διατρέλλωσι. Βασιλεὺς δὲ οὐκ
 ὀρθῶν ἔχεσθαι λογισμῶν τὰ εἰρημμένα ἀπεδείκνυ.
 Τοὺς μὲν γὰρ φίλους γεγραφέναι, ὡς παρακλιμώ-
 μενον ἀπεκτονότι; αἱ δεσμῶται, τὰ Κωνσταντίνου
 βασιλεία αὐταὶ κατέσχον· ἀδύλον δὲ εἶναι εἰ κτε-
 ρέουσι καὶ μέχρι νῦν. Εἰ μὲν γὰρ ἅπασα ἡ πόλις **B**
 προσεχώρησεν ἡμῖν, καὶ οὐδὲν ἐκείνοις ἐνοχλοῦσι
 διὰ τὴν εὐνοίαν τὴν πρὸς ἡμᾶς, τί δεῖ ταχυτήτος
 πρὸς ἐκείνους, μήτ' αὐτῶν οὐδένα κίνδυνον ὑπο-
 πτευόντων, καὶ ἡρώων ζημιουμένων διὰ τὴν μέλλη-
 σιν μιθῆν; εἰ δ' ὡσπερ πρότερον αὐθις πολεμοῦσι,
 καὶ τειχομαχίας πρὸς αὐτοὺς ὁ δῆμος πειροῦνται
 ἐπιόντες, οὐχ ὀρθῶς τὴν δύναμιν, ὑφ' ἧς αὐτοὶ περι-
 ποιήσονται τὸ φρούριον· οὐτε γὰρ ὄπλων εὐκοροῦ-
 σιν ἀσπίλοι καὶ δεσμῶται ἔντες, οὐτε τῶν ἐπιτη-
 δεῖων πρὸς τροφήν· τὰ γὰρ ἀναγκαῖα μόλις ἐχορη-
 γοῦντο παρὰ τῶν φυλάκων γλίσχωρος. Ἐπὶ τούτοις
 εἰ, οὐ πρὸς τὸ τοῦ φρουρίου μέγεθος ἐπαρκέσουσιν
 ὀλίγοι ἄνθρωποι, αὐτὸ τὸ τοῦ φρουρίου ἡμῶν ἐκ
 πολλῶν ἑτών, ὅσατα προδώσει τοὺς ἐνότας· ὥστε **C**
 ἐμοίγε ἐκ πάντων ἄπορα εἶναι δοκεῖ, δουήσασθαι
 αὐτοῦς πρὸς τοσοῦτον πόλεμον ἀντιστήσασιν. Εἰ δ'
 ὀθωνόηποθεν ἐπικουρία; ἀπίλευτάν τινος, καὶ εὐ-
 κωρήσαντες νῦν πρὸς τὴν χρείαν ἀπτόχον ἄχοι
 νῦν, καὶ μέχρι πολλοῦ δουήσονται ἀντικαθίστασθαι,
 οὐ δὴ δι' ἐλπίδα εὐθελον τῶν ἐν χερσὶν ἀγαθῶν
 ἀποσχέσθαι ὄσον. Φεραὶ γὰρ οὐ φαύλη πόλις καὶ
 οἷα καταφρονηθῆναι, ἀλλὰ μεγάλη τε καὶ θαυμα-
 οῖα, καὶ ἀναγκαῖα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ παρεῖναι.
 Δι' ἃ δεῖν οἴομαι τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν στρατιὰν
 ἐπὶ Βυζάντιον χωρεῖν ἀντίκα, ἔμπρὸς δὲ τρισχιλίους
 παραλαβόντα στρατιώτας, ἀφικέσθαι εἰς Φεράς·
 καὶ μίαν ἡμέραν ἐκείνοις συγγενόμενον, καὶ προ-
 νοῖα; ἀξιόσωσάντά τινος, ἔπειτα καὶ τοὺς τὰ Κράλη
 ἡρημένους ἐκεῖθεν ἐξολάσαντα, αὐθις ἀναστρέφειν. **D**
 Τῆς ἄλλης δὲ στρατιᾶς διὰ βαρῦτητα, καὶ πλῆθος
 πυκνοτέρας τὰς στρατοπεδείας ποιουμένης, ὑστα-
 ρήσομεν οὐδὲ αὐτοὶ εἰσταλείς τε ἄντες καὶ ὀλίγοι,
 καὶ ῥῆον τὴν οὐδοπορίαν διανύοντες· καὶ τὴν τε
 πρόνοιαν ποιησόμεθα Φερῶν τηλικαύτης πόλεως,
 καὶ πρὸς τὴν εἰς Βυζάντιον οὐδοπορίαν ζημιωσόμε-
 θα οὐδέν. Εἰ δὲ τινος ἀπολειπόμενοι καὶ τῶν δού-
 των, οὐ περιγενόμεθα τοῦ Βυζαντίου νῦν, ἀλλ'
 εἰσαῦθις ἔξεστιν οὐκ ἀγενεῖς περὶ αὐτοῦ ἐλπίδας
 ἔχειν. Φεραὶ δὲ εἰ ἀμεληθῆσαι ὑπὸ Κράλην γένοι-
 το, αὐτάς τε ἀναπώζεσθαι εὐκίς οὐκέτι οὐδεμίαν,
 καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις, ὡσπερ με-
 θόριον κειμένης τῆς ἄλλης ἀρχῆς Ῥωμαίων δια-
 τέρκει. Ἄ χρη συνορῶν, καὶ μὴ ἀδύλων ἔνεκα, τὰ

studio, et ambas esse summe necessarias iudicauis,
 huc illuc cogitationes dividebam. Convocatis igitur
 primoribus, presentibus item Amurio satrapa, et
 Sulimano Sarchanis filio, rem in disceptationem
 adducit, et quod cuique pro tempore utilius vide-
 retur, proferre in medium jubet. Placuit ad unum
 omnibus, citra contentationem petendam Byzantium;
 non enim res ipsas expectaturos, si ipsi cessando
 diem exemerint. At imperator dicta cum recta ra-
 tione haud consentire ostendit. Amicos scripsisse
 quidem, prefecto cubiculi occiso, vinctos Constan-
 tiani palatium tenere: esse tamen in ambiguo,
 utrum adhuc teneant. Si enim, inquit, universa ci-
 vitas nostra, neque illis propter studium nostri
 quidquam molestum est, cur ad illos festinemus,
 quando nec ipsi periculum ullum metuent, et nos
 ex dilatione detrimentum nullum capimus? Sin, ut
 ante hac, rursus in armis sunt, et populus pala-
 tium oppugnat, non video, qua vi id servaturi sint;
 nec enim armorum facultas est, cum sint inermes
 et cum catenis; neque victus, quem custodes vix
 ad necessitatem tenuiter suppeditabant. **660** Adde
 quod ad amplitudinem palatii tutandam ipsi pauci
 non sufficient, quæ jam pridem neglectum, et de-
 sertum, facillime qui intus sunt prodent: ut nihil
 quidem quacumque intuenti, difficile videatur, posse
 illos contra tantam vim resistere. Si vero unde modo
 auxilium consecuti, et rebus necessariis abundan-
 tes, usque nunc se defenderunt, et diutius se de-
 fendere poterunt, non sane propter incertam spem
 bona, quæ in manibus sunt, obijcere oportet. Non
 enim exigua, et contempta urbs Pheræ, sed ampla
 et illustris, et a qua Romanum imperium valde
 pendeat. Quare reliquo exercitui nulla interposita
 mora Byzantium contentendum, nihil vero cura
 tribus millibus Pheras proficiscendum: ibi unum
 diem cum civibus ponendum, rebusque utcumque
 inspectis, et compositis, et Crallianis expulsis, re-
 vertendum opinor. Alias autem copias, propter
 multitudinem, armorumque pondus crebrius castra-
 metantes, nos pauci, et leviter armati, atque id-
 circo expedito ambulantes, facile assequemur: et
 ita Pheræ tantæ urbi consulamus, et protectionem
 Byzantinam nihil morabimur. Quod si re quæpiam
 necessaria defecti, Byzantium nunc non obtinueri-
 mus, tamen ingenuam spem ejus adhuc obtinendi
 habere liceat. Sin Pheræ negligentia nostra sub
 Crallis potestatem venerint, ipsas recuperandi nulla
 spes supererit; nec alias urbes Macedoniae, inter
 quas velut confinium sitæ, a cætero imperio Ro-
 mano eas dividit. Quæ iestimanda sunt, nec pro
 incertis certia dimittenda. Talia imperator in con-
 silio procerum suadebat, et persuadebat plurimis.
 Amurius vero, et Sulimabus, alique Persæ palam
 responsantes, parum utiliter consuluisse adirma-
 bant: cum de Byzantio agatur, et tanta spes af-
 fulgeat, illo neglecto ad aliud, quamvis optimum
 converti. Non enim illi cum cæteris Romanis, de
 una aut duabus urbibus, sed de toto simul impe-

rio litam esse, cujus velut caput, et summa Byzantium: quam nisi subjecerit, nunquam stabilem principatum habituram. Pheras, si nunc ad Triballos defecerint, non multo post, ubi illuc moverit, et se pro sociis ac servis secum duxerit, recuperari posse. Sic Persarum ductores adversantes imperatorem rogabant ut sibi obsecundaret, simulque exercitus eo redire gesticbat. **661** Imperator ut vidit aliter fieri nequire, manus dedit. Eo ut venerunt, captivos illos occisos, et quietum civitatis statum invenerunt. Nam cum post mortem magni ducis ad biduum triumphum tumulatum fuisset, Isario panhypersebaste, collega Cincamo mystico summam capessente rempublicam tranquillitas consecuta est. Atque hi, patriarcha, ut prius socio, administrabant omnia. Post obitum mariti, magni ducis uxor cum pecuniarum vi inmodica, conscia etiam imperatrice, nec eam quidquam earum gratia obturbante, Epibatas secessit. Dicebatur autem Apocauclus paulo ante necem, quidquid ubicunque haberet pecuniarum, Byzantium contulisse: eo fine, ut cum ostendisset imperatrici quantas opes pro ipsa, et filiis eius impensurus esset, ad filium eum filia sua matrimonii vinculo copulandum eam pelliceret. Imperator Cantacuzenus, postquam Byzantii nihil quale sperabat, evenit, non mediocriter moestus, culpam in duces Persarum conjiciebat: ob quorum imprudentiam, languoremque Pheras cum Macedonicis urbibus amisisset. Suspensione enim movebatur, post eorum discessum levi eas negotio, imperatoris auxilia desperantes, Cralem subegisse: hortabaturque, uti secum in Macedoniam redirent. Qui quod et ipsi videbant, nullum se Byzantii operæ pretium facturos (omnia quippe jam ordinata, et pacata intus erant) et expedire in Macedoniam rursus cum imperatore proficisci quanquam tristiores, attamen in ejus sententiam ierunt. Ut convenit occidentem dequo petere, Asiam veniunt, ubi castris positis Sulimanum Sarchanis illum repente rapidissima febris arripit. Quem ejus comites diu frigidissima curantes, contrarium ei morbum creaverunt, febrisque desinente extreme refrigeratus, syncope occisurus erat (55), cum sanguis circa cor ad mortem arcendam imbecillus esset. Amarius causa conjecta, malo depellendo quantum poterat faciebat. Nam et theriacam, et vinum meracum vetus dabat bibere (56). Febribus

A πρόδηλα προῖσθαι καλά. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς ἐπ' ἐκκλησίας συνεβούλευε, καὶ ἐπειθόντο οἱ πλείστοι Ῥωμαίων τῶν ἐν τέλει. Ἀποὺρ δὲ μετὰ Σουλιμὴν καὶ τῶν ἄλλων Περσῶν, ἀντεῖπον φανερώς, οὐ λυσιτελοῦντα εἰπόντες βασιλέα βεβουλεύσθαι λόγων ἠκόντων περὶ Βυζαντίου, καὶ τοσαύτης ἐλπίδος ὑποφαινεμένης, ἐκείνων μὲν ἀμελεῖν, πρὸς ἕτερον δὲ τι τρέπεσθαι, κἂν πάνυ τῶν βέλτιστων ᾗ. Οὐ γὰρ περὶ μιᾶς καὶ δύο πόλεων τὴν διαφορὰν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἄλλους Ῥωμαίους εἶναι, ἀλλὰ κοινῇ περὶ συμπάσης τῆς ἀρχῆς, ἧς ὡσπερὶ κεφάλαιόν ἐστι Βυζάντιον· κἂν μὴ ἐκείνου περιγένηται, οὐδέποτε βεβαίως τὴν ἡγεμονίαν ἔξειν. Φεραὶ δὲ εἰ νῦν προσχωρήσουσι Τριβαλίς, οὐ μακρῷ ὕστερον ἀνασωθήσονται αὐτοῖς ἐπιστρατεύσαντος, καὶ αὐτοῦς ἐπαγομένου καὶ δούλους καὶ συμμάχους. Οἱ μὲν οὖν Περσῶν ἄρχοντες, τοιαῦτα ἀντεῖπον, καὶ ἰδόντο βασιλέως σφίσι πείθεσθαι· ἅμα δὲ καὶ ὤρμητο ἡ στρατιὰ ἀναξενγυνοῖν. Βασιλεὺς δὲ ἐπαὶ ἑώρα πράττειν ἐτέρως ἀδυνάτως ἔχων, ἐπέτρεπε τὴν ἐς Βυζάντιον ἐπάνοδον. Ἐπεὶ δὲ ᾗκον, τοὺς τε δεσμώτας εὖρον ἀποτεθνηκότας, καὶ τὰ ἄλλα πράγματα ἐν ἡτυχίᾳ. Μετὰ γὰρ τὴν μεγάλου δουκὸς τελευτήν, ἐπὶ δύο καὶ τρισὶν ἡμέραις ταραχῆς, καὶ συγχύσεως γεγεννημένης, ἔπειτα ἡρέμει, Ἰσακίου τοῦ πανυπερσεβάστου τὴν ἀρχὴν τῶν ὄλιων διαδεξαμένου, συνάρχοντος αὐτῷ καὶ Κινάρου τοῦ μυστικοῦ, καὶ πάντα ἐπραττον αὐτοί, καὶ πατριάρχου, ὡσπερ πρότερον συμμετέχοντος τῆς διοικήσεως. Μετὰ δὲ τὴν μεγάλου τελευτήν, ἡ γυνὴ τὸν πλοῦτον πάντα ἔχουσα ὄντα οὐκ ὀλίγον, συνειδύια, καὶ τῆς βασιλίδος, καὶ μηδὲ περὶ τῶν χρημάτων ἐνοχλοῦσας, ἀνεχώρησεν εἰς Ἐπιθάτας. Ἐλέγετο δὲ πρὸ τῆς τελευτῆς μικρὸν, πάντα ὅσα εἶχεν ὅπουδῆποτε, εἰς Βυζάντιον ἀγαγεῖν· σκοπὸς δὲ ἦν αὐτῷ ὡς βασιλίδι τὸν πλεῖτον ποιήσας ἐῆλον, ἐν ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τέκνων ἀναλώσει, οὕτω πείθειν αὐτὴν θυγατέρα τὴν ἐκείνου βασιλεῖ προσαρμόζει τῷ υἱῷ. Βασιλεὺς δὲ ὁ Καντακουζηνός, ἐπεὶ ἐκ Βυζαντίου αὐδὴν ἀπήντα κατ' ἐλπίδα, οὐ μετρίως ἠνίατο, καὶ τοὺς ἄρχοντας Περσῶν, καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐν αἰτίας εἶχεν, ὅτι διὰ τὴν αὐτῶν ἀβουλίαν, καὶ μικροψυχίαν, Φερῶν τε καὶ τῶν κατὰ Μακεδονίαν πόλεων ἀποστρέφοντο. Ἰνώπτευσεν γὰρ μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναχώρησιν φρόνως παραστήσεσθαι τὸν Κράλην ἀπειρηκυίας ἤδη πρὸς τὴν ἐκ βασιλέως ἐπικουρίαν, καὶ παρήγει τοῖς ἄρχουσι Περσῶν, αὐτοῖς εἶναι ἕξον εἰς Μακεδονίαν ἀναστρέφειν. Συν-

Jacobi Pontani notæ.

(55) Ex Correo illustri medico hæc refert Stephanus in Thesuro. Syncope est præceps omnium virium lapsus, ut Galeus ante se a veteribus medicis definitum esse prodidit. Ergo cum essentia virtutum, quibus regitur corpus, cum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistat, palam est, nihil horum per syncopen manere integrum, sed cuncta collabi ac dissipari: cum spiritu quidem calorem nativum, ita cum eo mixtum atque confusum, ut nunquam ab invicem separari possint: tum solidorum autem corporum temperamento,

tum cum ipsum calorem singulis a natura partibus insitum, tum humidum illud primitivum, et radicale, quo uno velut glutino quodam robur eorum continetur.

(56) Vinum vetus esse melius ac salubrius novo, idque multis de causis, docent medici, et jadicat sensus communis, judicantque omnes populi semper. Ex quo sensu dictum est a Salvatore Lucæ v: *Novo bibens vinum vetus, statim cult novum: vici enim: Vetus melius est.* Hinc et Plautus *Casina*: *Qui utuntur vino vetere, sapientes puto.*

ορωντες δὲ τὴν καὶ αὐτοί, ὡς ἐκ Βυζαντίου μὲν αὐδὲν ἔσται πλέον. Ἄπαντα γὰρ ἤδη ἐν τάξει ἦσαν, καὶ αὐδὲν ἔνδον ἐταράττετο, λυσιταλοῖη δὲ αὐθις πρὸς Μακεδονίαν συνεκστρατεύειν βασιλεῖ, ἐπειθοντο ἀνικημένοι δ.λ. τὴν ἐπάνοδον. Καὶ ἐπεὶ ἐδέδοκτο πρὸς τὴν ἐσπέραν αὐθις ἐκστρατεύειν, εἰς Ἄπαιμιαν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐλθόντες· ἐστρατοπεδευμένοις δὲ ἐκεῖ, ὁ τοῦ Σαρχάνη υἱὸς Σουλιμάν, ἀθρόον ὑπὸ λαυροτάτων κατεσχέθη πυρετῶν, οἱ περὶ αὐτὸν δὲ ἀκροτάτως χρητάμενοι ψυχρᾷ θιαίτη, εἰς τὸνναντίον περιέστησαν τὸ νόσημα, καὶ τῶν πυρετῶν ἐπιλειπόντων, ἀκροῖς καταψυχθεὶς, ἐκείθεν ἐκλείπειν ὑπὸ συγκοπῆς, τοῦ περικαρδίου αἵματος οὐκ ἐξαρκοῦντος ἀντέχειν πρὸς τὴν νέκρωσιν. Ἀμούρ δὲ τῆς αἰτίας στοχαζόμενος τοῦ κινδύνου, ἀντίπραττεν ὅσα ἐξῆν πρὸς τὸ κακόν. Θηριακὴν τε γὰρ παρείχετο πίνειν, καὶ ἀκρατον οἶνον παλαιόν. Τῶν πυρετῶν δὲ αὐθις ἰσχυρὸν λαθόντων, οἱ περὶ Σουλιμάν ἐχρῶντο ταῖς προτέροις αὐθις, ἀπειρίαν πολλὴν Ἀμούρ κατεγνώκατες. Νεκρωθείσης δὲ αὐθις τῆς καρδίας, ἀπέθανε παραχρῆμα· οἱ δὲ περὶ ἐκείνον, οὐκ αὐτοῦ τοῦ θανάτου ᾤοντο αἰτίους εἶναι, ἀλλὰ Ἀμούρ κατηγόρουσαν φανερώς, ὡς ἀπεκτονότος δηλητηρίῳ ἤνικα παρείχετο τὸν οἶνον. Ἄπυθόμενος δὲ Ἀμούρ, ἔδεισε περὶ τῆς ἀρχῆς, μὴ Σαρχάνη ὁ πατήρ περὶ τῆς τελευταίας πυθόμενος τοῦ υἱοῦ, καὶ πιστεύσας τῇ διαβολῇ ὡς παρ' αὐτοῦ ἀναίρεθείη, ἐπίθηται, αὐτοῦ ἀπόντος μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ ὑπαγάγεται τὰς πόλεις ἀμυνόμενος, δι' ἃ ἐδόκει δεῖν τὴν ταχίστην οἰκαδὲ ἀναχωρεῖν πρὶν ἐκπυστα γενέσθαι τὰ κατὰ τὸν Σουλιμάν· Ἀμούρ μὲν οὖν ἐκ τοιαύτης αἰτίας αὐθις εἰς Ἰωνίαν ἀπεχώρει, καὶ τοι γνώμην ἔχων ἄχρις ἂν ὁ πόλεμος καταλυθῆ συνεσεσθαι τῷ βασιλεῖ. Καὶ μόλις ἐπειθε Σαρχάνην, πιστεῖς μεγάλας παρεχόμενος, ὡς οὐδὲν αὐτὸς περὶ τὸν υἱὸν ἐκείνου κακοεργήσοιεν, ἀλλὰ συκοφαντοῖτο ὑπὸ τῶν εἰπόντων. Βασιλεὺς δὲ εἰς Διδυμότειχον ἦκεν, θνικόμενος πολλὰ περὶ Φερῶν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ Μακεδονίαν πόλεων. Ἐδεῖε γὰρ μὴ ἀλώσι Τριβαλοῖς, ὅπερ ὀν ἀγένετο ὀλίγῳ ὕστερον. Ἐπεὶ γὰρ ἐπέθετο ὁ Κράλης εἰς τὴν ἑωδιαδὴν τὸ Περσικόν, αὐθις ἐπιθέμενος Φεραῖς, εἴλε, τῶν τὰ ἐκείνου ἤρημένων ἔνδον πραξάντων, ὡς ἐλάθοντο καιροῦ. Καὶ μετὰ τοῦτο ἐκείνος ἤδη μέγα φρονῶν, καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπειλημένος, βασιλέα ἑαυτὸν ἀνηγόρευε Ῥωμαίων καὶ Τριβαλιῶν, τῷ δὲ υἱῷ, τὴν τοῦ Κράλη παρεῖχετο προσηγορίαν.

CAPUT XC.

Batatzes ab imperatore relictus, agrum Byzantinum vastat. Ad imperatricem ex ambitione deficit. Quare imperatrix a pace tantopere abhorruerit. Imperator Batatzen ad fidem servandam hortatur. Ejus simulatio. Imperatricem ad arma contra se cogit. Somnium imperatoris. A Persis propter Cantacuzenum Batatzes occiditur. Empyrite oppidulum imperatrici deditur. Imperator Byzantium cogitat, quem Hierax, et Paraspondylus cum cohortibus sequuntur. Phrangopolus aegrotus, contraque voluntatem imperatoris in castra adductus, proditiis insidiis eum servat.

ὁ Βατάτζης δὲ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης, ὑπὸ βασιλέως καταλειμμένος μετὰ στρατιᾶς, ὥστε κατατρέχειν Βυζαντίον καὶ κακοῦν, πρῶτα μὲν ἐποίησε κακῶς τὴν χώραν, καὶ ἐληίζετο συχναῖς ἐφόδοις. Ἐπιστρατεύσαντων δὲ αὐτῷ τῶν Βυζαντιῶν, ὧν ἐστρατήγοι Ἀπλησφάρης, ἐνίκησε συμβαλῶν, καὶ ζώντας τε ἐκράτησε πολλοὺς καὶ ἀπέκτεινε κατὰ τὴν μάχην, ἕλλω δὲ καὶ ὁ στρατηγός. Μετὰ δὲ τὴν Βυζαντιῶν ἦσαν, ὁ Βατάτζης οἰθθείς εἰ προσγω-

denuo hinc ingravescentibus, Sulimani comites priorem medicinam, Amurio eorum insectiam dam-nante, repetunt. Ita enecto rursus corde, statim obit. Socii non se, sed Amurium, ut causam mortis ejus, manifeste accusant, qui vinum, id est, in hoc morbi genere venenum ei dedisset. Quo audito Amurios satrapie suae timuit, ne scilicet pater Sarchanes de filii obitu re intellecta, calum-niae (ab ipso nimirum occisum esse) credens per ejus absentiam ad ulciscendum se e adductis copiis urbes subigeret. Quare celerrime, priusquam casus Sulimani fama nuntia eo pervaderet, domum sibi redeundum est opinatus. Hoc fuit, cur in Ioniam reverteretur: tametsi quandiu bellum duce-retur, ab imperatore non discedere, fixum habebat. Ac vix tandem, solidis licet argumentis, Sarchani fidem fecit, nihil se in filium maleficii admisisse, sed ab obtreclatoribus falso se deferri. Imperator Didymoteichum venit, moerens graviter propter Pheras, aliasque urbes Macedonicas, quas a Triballis captum iri formidabat, quod quidem haud longo intervallo factum est. Nam ut ad Cralem al-latum est, Persas in orientem rediisse, illico Phe-ras aggressus, cepit, data opportunitate adjuvantibus, quos intus sui cupidus habebat. Actum jam se magnifice majoreque imperii parte occupata circumspiciens, palam semet Romanorum, Triballo-rumque imperatorem pronuntiat, filiumque Cralem appellat.

Batatzes autem magnus stratopedarcha ab imperatore ad Byzantium agrum incursandum, populandumque cum aliquot manipulis relictus, primum quidem id crebro faciebat. Byzantinis Aplesphare duce contra egredientibus, conflictu superior, multos occidebat, multos capiebat, atque inter captos etiam dux ipse fuit. Victis Byzantiis, arbitratus, si se imperatrici adjungeret, primas adepturum, firmumque in omnes, et omnia imperiam consecaturum: quan-

Jacobi Pontani notæ.

Veruntamen insipientes isti medici, dum calorem frigore volum pellere, et frigus calore (calefacit autem vinum, et quo meracius, eo magis) miserum

patientem suum (ut ἰατρῶν παῖδες male habentes vocant) perdidit.

doquidem alii bello, et pugna nihil valerent, et praesertim, quod ei patriarcha quoque propter conjunctionem affinitatis (ejus enim filiam ipsius filius duxerat) ad fastigium hoc summo adjumento futurus esset, **663** ad imperatricem mittens, de conditionibus cum ea egit, promittens Cantacuzenum domitutum, cum et ipse posset Persas in illum ducere; intercedebat siquidem illi cum quibusdam satrapis amicitia, tum quod Persice loqueretur, tum vero magis, quod et imperator per belli tempus, hanc ob causam cum Persis eam versari semper voluisset; unde nata deinde familiaritas. Imperatrix laeta audivit, et quae peteret, omnia se perlibenter praestitutam spondit. Gauderat enim etiam atque etiam, inventos esse, qui Cantacuzeno auderent possentque obsistere. Patriarcha enim, alique archontes multa in illum mentientes, vehementissime eum terrebant, et persuadebant, si quo modo Byzantium ille subjugaret, et utrisque contumelias, atque injurias in se agnatosque collatas, continuo ipsam cum liberis perempturum. Idcirco quamvis pacem semper peteret, et ob id ad patriarcham scriberet, ipsa tamen jam praeter timore ab ea paciscenda abhorrebat. Eas litteras qui ferebant, principio juxta patriarchae thronum, aut alibi, ubi minime latere poterant, clam projiciebant. Quod enim praemia parum mitia expectabant, palam eas reddere non audebant. Semper, inquam, ille ad patriarcham scribens pacem petebat: etsi ille contra perpetuo faceret, bellumque quam maxime poterat, accenderet. Batatzes igitur cum ad spes ita ingentes exarsisset, iterum cum imperatore armis contendere instituens, a satrapa Lydiae auxilium petebat. Imperator quoniam quid eunderet Batatzes, multis nuntiantibus, non ignorabat, per Calothetum protosebastum ingrati animi, et defectionem ei exprobrat, et a scelere deterrere nititur, hortans ut quae sibi jurasset, ea servaret, et ad se veniret, facturum, quae rogaret omnia. Batatzes se excusare, quod inconsiderate, et sine cautione juramenti illius venire metueret; nam cum imperatrice de sua ad illum transitione egisse hand negabat: pauloque post ad imperatorem missurum, et sacramentum super oblivione discessionis suae petiturum promittebat. Verum hic tantum locus erat; etenim e Lydia copias praestolans, verba ei dare conabatur, donec certo confiato exercitu, bello cum eo aperto decerneret, imperator nihil tam cupiens, quam Batatzen secum habere (erat siquidem vir ille non prudentia modo, sed experientia, item et bellica fortitudine memorabilis, **664** et omni diligentia curandum censens, ne cum hostibus sese conjungeret (qui enim erant Byzantii administratores imperii, eos tuendos, et rei militaris rudes esse cognoverat) Nicephorum Metochiten, qui magni logothetae postea dignitatem obtinuit, rursum misit, juramentum amnitionis, et alia promittentem, quae ille petiturum se confirmarat. At Metochites, quod perspicue sciebat,

ῥῆσαι βασιλίδι, πρῶτος ἕσσεσθαι αὐτῆς, καὶ πρῶτος βεβαίως ἄρξειν, τῶν ἄλλων περὶ μάχης καὶ πολέμου οὐδεὶς ἀξίων ἔντων, ἄλλως θ' ὅτι καὶ πατριάρχης κατὰ γένος αὐτῷ προσηκῶν, τὴν γὰρ ἐκείνου θυγατέρα ὁ Βατάτζης ἔγημεν οὐδ', πρὸς τὴν ἀρχὴν αὐτῷ μάλιστα συμπράξει, πέμψας πρὸς βασιλίδι, διελέγετο περὶ συμβάσεων, καὶ ἐπηγγέλλετο Καντακουζηνῷ τῷ βασιλεῖ ἀντιτάξασθαι, αὐτὸς θανάμενος ἐκ Περσῶν στρατιάν ἐπ' ἐκεῖνον ἀγαγεῖν· ἦν γὰρ πρὸς τινος τῶν σατραπῶν φιλίαν ἔχων, τῷ τε τὴν φωνὴν αὐτῶν εἰδέναι καὶ διαλέγεσθαι Περσιστί· ἄλλως θ' ὅτι καὶ βασιλεὺς παρὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον διὰ ταύτην τὴν εἰσίαν τοῖς Πέρσαις ἐκέλευεν ἀεὶ συνείναι· ἐξ ὧν ἐγένετο ἐν συνηθείᾳ πρὸς αὐτοῦ. Ἡ βασιλὶς δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο τὸν λόγον, καὶ πάντα προθύμως ἐπηγγέλλετο ποιῆσειν, ὅσα ὁ Βατάτζης ἦται· περὶ πλείστου γὰρ ἐποιεῖτο τὸ τοῦ ἀπιστομένου εἶναι βασιλεῖ. Ἐξεφθῆσεν γὰρ κατάκρας, πατριάρχης τε καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πραγμάτων ἀρχόντες, κολλᾶ καταψευδόμενοι βασιλεῶς, καὶ ἔπειθεν ἐκείνην, ὡς εἰ τρόπον δὴ τιμὴ Βυζαντίου ἐκείνος ὑποποιήσαστο, αὐτὴν αὐτίκα καὶ παῖδας ἀποκτανεῖ, τῶν ὕβρειων ἕνεκα καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν εἰς ἐκεῖνον καὶ τοῦ συγγενεῖς γεγεννημένων ἀμείνομενος. Διὸ πρὸς τὴν εἰρήνην ἦδη, καὶ αὐτὴ ὑπὸ δευλίας ἀσυμβάτως εἶχε, καὶ τοὶ βασιλεῶς ἀεὶ θεομένου, καὶ γράμματα πατριάρχῃ περὶ τῆς εἰρήνης πέμποντος· ἔοι ἄγοντες, παρὰ τὸν τοῦ πατριάρχου θρόνον, ἢ ἄλλοθι τοῦ ἐνθα μάλιστα οὐκ ἐνθὴν λαθεῖν, λάθρα ἐρύπτον ἐρχόμενοι. Ἐδεδίσαν γὰρ φανερώς παρέχεσθαι, οὐχ ἡμέρους ἀμειβᾶν δεχόμενοι τῶν πρεσβυῶν, καὶ ἐκείνος τάνοντία ἐπραττεν ἀεὶ, τὸν πόλεμον ὡς μάλιστα ἐνθὴν ἀνάπτων. Βατάτζης μὲν οὐδ' ἐλπίδων οὕτω μεγάλων ἕνεκα, πολεμεῖν αὐτῷ ἤρεϊτο βασιλεῖ, καὶ πρὸς τὸν Λυδίας σατράπην πέμψας, ἦται κατὰ συμμαχίαν στρατιάν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τὰ κατὰ Βατάτζην οὐκ ἔγνωε, πολλῶν ἀπαγγελλόντων, Καλόθετον τὸν πρωτοσεβαστὸν πέμψας, κατηγόρει τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ τὴν ἀποστασίαν, ἐπεχείρει τε παῖθειν, μὴ τοιαῦτα κακοῦργεῖν, ἀλλὰ τηρεῖν τοὺς ὄρκους τοὺς πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς συνθήκας, ἦκειν τε πρὸς αὐτὸν ἐκέλευεν, ὡς πάντα πράξων ὧν αὐν θέοιτο. Βατάτζης δὲ ἐπηγόρευε τὸ νῦν ἔχον ἦκειν πρὸς αὐτὸν· ἕδοικένοι γὰρ ἀπεριοκέπτως οὕτω καὶ χωρὶς ὄρκων πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐξήρανετο τὸ τῇ βασιλίδι περὶ τοῦ προσχωρεῖν αὐτῇ διαλεχθῆναι, μετὰ μικρῶν δὲ ἐπηγγέλλετο πρὸς βασιλῆα πέμψειν, ὄρκους αἰτήσεων ἀμνηστίας, περὶ τῆς ἀποστασίας. Ταῦτα δὲ στήφεις καὶ προφάσεις ἦσαν· ἀλλὰ τὴν ἐκ Λυδίας περιμένων στρατιάν, φανακίζων ἐπεχείρει, ἄχρις οὗ δυνάμιν κτησάμενος βεβαίαν, πολεμήσει πρὸς ἐκεῖνον φανερώς. Βασιλεὺς δὲ ποιούμενος περὶ πλείστου Βατάτζην ἔχων, ἦν γὰρ λόγου ἀξίος ὁ ἄνθρωπος, οὐ συνέσει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμπειρίᾳ καὶ τόλμῃ τῇ κατὰ τὰς μάχας, καὶ πᾶσαν σκουδὴν ἐπιδείκνυσθαι δεῖν οἰόμενος τοῦ μὴ Βατάτζην πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποστῆναι. Τοῖς γὰρ ἐν Βυζαντίῳ οὖσιν ἔρχουσι πολλὴν συνηθεῖ ἀειμλίαν,

καὶ ἀπερίβαν κατὰ τὰς μάχας, Νικηφόρον ἐπεμπεν ἄ
 εὐθὺς τὸν Μετοχίτην, ὃς τὴν μεγάλου λογοθέτου
 ὕστερον τετάρτην ἀξίαν, ὄρκους κομιζόμενα ὀμνη-
 στία, καὶ ἕτερα ἀπὸ ἐπαγγελλόμενον, ἃ ἐκαίνας
 ἐφασκε βαύλευσθαι πέμψας αἰτεῖν πρὸς βασιλέα. Με-
 τοχίτης δὲ ἐπεὶ σαφῶς ἔγνω Βατάτζην ἑπυστάντα
 βασιλέως, ἤδη γὰρ καὶ ἡ Περσικὴ στρατιὰ κατὰ τὴν
 Τηρίστασιν διέβαινον ἐκ τῆς Ἀσίας, τὴν Βατάτζης
 ἐπὶ συμμαχίᾳ μετεπέμπετο, τάχιστα ἀνατρέψας,
 ἀπήγγελλε τὴν ἀποστασίαν βασιλεῖ· καὶ ὡς ἤδη
 καὶ συμμαχίαν ἔχων Περσικὴν, τοῦ πολέμου ἀφίκετο.
 Βασιλεῖ δὲ ἐδόκει μὲν αὐθὺς ἀναφείνεσθαι δεινὰ·
 κυναπέστησαν γὰρ αὐτίκα Βατάτζη καὶ πόλεις οὐκ
 ὀλίγαι Θρακικαί, ὧν οἱ ἐκαίνου ἤρχον συγγενεῖς βα-
 σιλέως ἐγκλισησόμενοι τὰς ἀρχάς. Ὅμως ἀναγκαίως
 καὶ αὐτὸς παρεσκευάζετο πρὸς μάχην, καὶ πέμψας
 μετεκαλεῖτο τοὺς στρατιώτας ἐκ τῶν πόλεων, αἷς
 ἦσαν ἐγκαθιδρυμένοι· αὐτὸς δὲ ἐσκέπτετο, ἢ χρὴ
 διαθέσθαι τὰ κατὰ τὸν πρὸς Βατάτζην πόλεμον, καὶ
 τῷ πεπρωμένῳ πρὸς ἐκαίνον διαλέγετο Νικη-
 φόρῳ τῷ Μετοχίτῃ ἐπὶ κλίνης ἀνακείμενος, νυστά-
 ξας δὲ ἐπὶ μικρὸν, ὕπνῳ κατελήθη μεταξύ δια-
 λεγόμενος περὶ Βατάτζης· ἐδόκει δὲ ὄραν κατὰ τοὺς
 ὕπνους, νεανίσκους δύο τινὲς καλλίστους κάλλει,
 πέπλον φοινικῶν ἔχον, ᾧ χρυσοῦς ἐντετύπωτο
 σταυρὸς ἐπὶ τὰ τέσσαρα διήκων ἄκρα. Ἐγγύρηντο
 δὲ καὶ περὶ τὸν σταυρὸν γράμματα καὶ αὐτοῖς χρυ-
 σοῖς, Ἰησοῦς Χριστὸς νικᾷ. Ὡς φέροντες οἱ νεανί-
 σκαι, περιεκάλυπτον τὸν βασιλέα. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ
 βασιλεὺς ὥρα κατὰ τοὺς ὕπνους· καὶ ἐξυπνὸς γε-
 νόμενος, διηγείτο τοῖς παροῦσιν· ἐδόκει δὲ αὐτοῖς
 τε καὶ βασιλεῖ, ἀγαθοῦ τινος τὸν δειρὸν εἶναι μη-
 νυτὴν· ἐλέγετο δὲ ὡς τῆς αὐτῆς ὥρας Βατάτζης
 ἀνήρητο ὑπὸ Περσῶν· οὕτω γὰρ ἐξετάζοντι ἐμη-
 νύετο ὕστερον τῷ βασιλεῖ. Ὁ γὰρ Βατάτζης ἐπεὶ οἱ
 Πέρσαι παρήσαν, ὅτι μὲν πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν
 βασιλέα πόλεμον ἀνήρητο, οὐκ ἐδήλου· τοῦτο δὲ
 μόνον ἐφασκεν, ὡς ἠγγύρηντο ἐπὶ λεγλασίᾳ· οἰόμε-
 νος εἰ ἐπαγάγοι ταῖς ὑπὸ βασιλέα πόλεις καὶ ἐπι-
 δεῖξοι διεσκαδασμένους ἀνθρώπους, καὶ βασιλῆματα
 πολλὰ, ἐπιθυμῶν κέρδους ἀλφειεῖσθαι καὶ τοὺς βερ-
 θάρους τὸν πρὸς βασιλέα πόλεμον. Τοῦτο δ' ἐναν-
 τίως ἀπέβαινον ἢ ἐκαίνας ὤρετο. Ὡς γὰρ ἐγένετο
 ἐπὶ Γαρέλλαν, καὶ ἐπέτρεπε τὴν λείαν πολλὴν ὄρω-
 μένην ἀνθρώπων ὄμοῦ καὶ βοσκημάτων, οἱ Πέρσαι
 μὲν ἡρώτων, εἰ μὴ ὑπὸ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα
 ἡ χώρα εἴη. Τοῦ δὲ ἐξελθόντος τὸ ἀπόρητον καὶ
 παρρησιόεντος πολυπραγματεῖν μηδὲν· ἀλλ' ἐμπέπλα-
 σθαι τῶν ἄνθρωπιδων, οἱ βάρβαροι ἀγανακτήσαντες
 πρὸς τὴν ἀπάτην, ὅτι μηδὲν εἰδότες ἐπὶ βασιλεῖ
 ἦγαγε, καὶ δυσχερῆναντες ὑπὲρ ἐκαίνου, Βατάτζην
 μὲν ἀποκτείνουσαν αὐτίκα· τοὺς ἄλλους δὲ Ῥωμαίους
 ὅσοι συνῆσαν ἐξυθροαπιδίσαντες, καὶ τὸν υἱὸν, ἀνε-
 χύρησαν ἐπ' οἴκου μηδὲν τοῖς ὑπὸ βασιλέα πόλεις
 τελοῦσαις λυπηθέντες. Βατάτζης μὲν οὖν τριαυτὴν
 ἔδωκε δίκην τῆς ἀγνωμοσύνης. Αἱ δὲ συναποστῆσαι
 πρότερον ἐκαίνο πόλεις, καὶ μετὰ τὴν ἐκαίνου
 τελευτήν οὐ προσηχώρησαν τῷ βασιλεῖ, ἀλλὰ μέχρι
 πολλοῦ ἐπολέμησαν ἀντέχουσαι. Ἐξ ἐκαίνων τε τῶν

Batatzem ab imperatore descivisse (jam enim tra-
 nus Persica pro subsidio ab illo evocata, Teristasin
 ex Asia transierat) citissime reversus ei defectio-
 nem narrat, et jam Persico fidentem auxilio, ad
 bellum aggredi. Imperatori calamitas recentrari
 videbatur; una enim cum Batatze non paucae ur-
 bes Thraciae (quas imperatoris auctoritate ejus
 cognati regabant) desciverant. Nihilominus se
 quoque bello necessario instruebat, militesque e
 praesidiis advocabat, et qua ratione id bellum ad-
 ministraret, tacitus secum volutabat; cumque
 Nicephoro Metochite, qui legationem obierat, in-
 grabatulo requiescens diserebat. Aliquandiu au-
 tem inter colloquendum dormitans, somno conso-
 pitus est; quo visus est videre duos adolescentes
 pulcherrimos, tenentes vestem stragulam, colore
 Phoeniceam, super qua expressa crux aurea, ad
 quatuor ejus angulos pertingens. Circum crucem
 scriptum erat litteris aureis, Jesus Christus vincit.
 Eam vestem afferentes illi adolescentes, imperato-
 rem dormientem cooperiebant. Hoc visum experre-
 ctus astantibus refert, qui (ut etiam ipse) boni
 quippiam portendere hoc somnium conjectarunt.
 Ferebatur porro, Batatzem ea ipsa hora a Persis
 interfectum, ut indaganti postea imperatori signifi-
 catum est. Etenim ille Persis jam praesentibus, se
 bello Cantacuzenum persequi non indicarat; hoc
 solum dixerat, eos ad populandum velle ducere;
 putans, si ad urbes imperatoris illos admovisset,
 hominesque, et pecora sparsa ostentasset, cupidi-
 tate praedarum etiam Barbaros in imperatorem
 pugnaturos. Qua in re cum sefellet opinio. Ut enim
 apud Carelliam optimam hominum pecorumque
 praedam eis concessit, Persae quassierunt, cequid
 sub Cantacuzeno esset illa regio. Batatze quod ce-
 larat aperiente hortante que ne essent curiosi, sed
 quantum liberet mancipiorum rapere, Barbari ob-
 fraudem stomachis exardescentes, quod inscios
 contra imperatorem duxisset, et propter eum in-
 dignati, homini mox ferro vitam eripiant 665
 et Romanos ejus milites ad unum, simulque filium
 captivos abducentes, subjectisque imperatori oppi-
 dis nihil damnorum dantes, domum recesserunt. Ba-
 tatzes igitur tali poena scelus suum expiavit. Civi-
 tates apostatrices post ejus quoque mortem diu
 restiterunt. In his qui Empyriten tenebant presi-
 diarum, praefectum suum Archontitazen nomine
 comprehendunt, et cum ipso castello imperatrici
 dedunt, adeptique impunitatem, domos abeunt.
 At Joannes Apocauclus magis duois sceler, nocte
 praeter opulientem adveniens, Rhegium prodicione
 capit, et imperatoris praesidium ejicit. Idem congre-
 gato jam qui adversus Batatzem colligebatur exer-
 cito, Byzantios adoriundos decrevit. Sequobantur
 illum Hierax, cohortem praesidiariam Tzeromiano
 adducens, et Paraspondylus: cui mandavit impe-
 rator, ut quantum esset militum Adrianopoli, du-
 ceret, praeter Braum, Mugdophum, et Phrangopu-
 lum, prius ibidem seditionis auctores, multorum-

que imperatoris studiosorum interemptores. Consilium fuit, ne timore tantum, frustra que ac temere non tam duci, quam trahi viderentur: nam ad militiam omnino inexercitati erant: nec multum eorum dissimiles, qui nec sciunt quidem aliquando acma existisse. Hac itaque mente imperator tres illos relinquere Paraspondylo præcepit. Is ignorans ut aiebat unde instinctus, Phrangopulum tametsi gravi morbo, nempe sacro igni tortum, sequi coegit. Quem in castris intuitus imperator, Paraspondylum non de inobedientia solum, sed insuper de crudelitate objurgavit, qui hominem tam vehementer ægrotum, et quidem jussus nihil eī molestiarum exhibere, in castra deduxisset. Paraspondylus et inobedientiam confiteri, et veniam precari; neque enim scire, quomodo hæc sibi mens injecta fuerit, sed quamvis expeditionem multis deprecantem, sequi compulsisse. Imperator Phrangopulum morbi causa miseratus, medicis presentibus curandum commisit: ipse ad pontem Cameli procedens, rursum ibi castra fecit, et cum amicis qui erant Byzantii, de urbe sibi tradenda, si fieri posset, occulte egit. Illi portam Xylocerci dictam (57), multis abhinc annis obstructam perfossuros, eumque introducturos receperunt. Post intervallum temporis quemdam familiarem suum Byzantinum in castris conspicatus Phrangopulus, quid **666** eo venisset, et quardiu esset, ex quo Byzantio discessisset, sciscitatur. Ille et pristinum Phrangopuli odium in imperatorem, et egregiam erga se fidem haud nesciens, existimansque manibus et pedibus conatus suos adjuturum, statim arcanum eum eo communicat. Ab archontibus qui essent Byzantii promissis uberissimis illectum, huc se contulisse, habereque beneficium, quod si posset imperatori admovere, eum enecaret. Sextum jam mensem in hoc misere laborare, nec unquam perficiendi occasionem invenire. Nunc solum perseverantiam ac tolerantiam suam, quæ in coquos imperatoris eum allegarit, ad rem tanto studio quasitam semel transigendam occasionem otterre. Ideo sibi gratulari vehementer cum ita occiderit, ut ipse sibi subservire queat, et paria apud Archontas promoveri beneficia, ac paratum esse, vel illa ipsa vespera pharmacum imperatori in cœna miscere. Velle deinde Byzantium fugam capessere, et admonebat, uti secum aufugeret. Sic ille secreta sua enuntiabat, quod Phrangopulum odio imperatoris affectum crederet. Phrangopulus simulare rogareque, ut ei sibi venenum ostenderet: qui confestim nihil infidum suspicans ostendit. Phrangopulus ubi pharmacum in manibus habuit, reposcenti non reddidit. Beneficus ratus id quod erat, se deceptum, et timens ne caperetur, exemplo fuga se subduxit. Phrangopulus venenum in-

Jacobi Pontani notæ.

(57) Ex viginti tribus portis Constantinopolis, ut refert Leunclavius, undecima nominatur Xylocercos, sic dicta, quod artifices eam struentes, magna in fundamento aquæ reperta copia, lignis plurimis, et

πόλεων καὶ ἡ τὸν Ἐμπορίτην ὄντες κτείνουσα φρουρά, τὸν ἄρχοντα συλλαβόντες, ἐρωῶν Ἀρχοντίτζην προσαγορευόμενον, αὐτὸν τε παρέδωσαν βασιλεῖ καὶ τὸ φρούριον. Καὶ τυχόντες ἀδείας, εἰς τὰς οἰκίας ἐπανήλθον. Ἰωάννης τε Ἀπόκαυχος, ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς ἀδελφός, νυκτὸς ἐπελθὼν, τὸ Ῥήγιον εἶλε προδοσίᾳ, καὶ τὴν βασιλέως ἐξήλασε φρουράν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ ἡ στρατιὰ διὰ τὸν πρὸς Βατάτζην πλεμον ἦδη ἠύροισμένη ἦν, ἐδόκει δεῖν Βυζαντίσις ἐπελθεῖν· συνέποντο δὲ αὐτῷ Ἰεράξ τε τὸν Ἰκτιζερνομίανου λόχον ἄγων, καὶ Παρασπόνδουλος· ᾧ προσέταττον ὁ βασιλεὺς, τοὺς στρατευομένους κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ πάντα ἀγεῖν πλὴν Βράνου, καὶ Μουγδουφῆ, καὶ Φραγγοπούλου, αἱ τῆς ἐν αὐτῇ στάσεως ἤρξαν πρώτως, καὶ πολλοὺς διέφθειραν τῶν προσεχόντων βασιλεῖ· σκοπὸς δὲ ἦν αὐτῷ, ἵνα μὴ δοκοῖη διὰ φόβον ἐφέλκεσθαι εἰκῆ καὶ μάτην· πρὸς γὰρ στρατείας παντάπασιν ἀνάσχητοι ἐκαίνοι ἦσαν· καὶ οὐδενὸς ἀμεινον διακείμενοι τῶν οὐδὲ ὅ τι ποτὲ εἰσιν εἰδῶτων ὄπλα. Βασιλεὺς μὲν οὖν τειχίτην γνώμην ἔχων, ἐκέλευε Παρασπονδύλῳ μηδὲνα τῶν τριῶν ἐκείνων ἀγεῖν· ἐκεῖνος δὲ ὡς ἔλεγον ἐγνοῶν ὅθεν εἰς τοῦτο ἀναχθεῖη, τὸν Φραγγοπούλου καὶ τοι νοσοῦντα νόσον δεινὴν· ἐρυσίπελας γὰρ ἦν, ἠνάγκαζε συνέπεσθαι. Ὄν ἰδὼν ὁ βασιλεὺς ἐνδιατρίβοντα τῷ στρατοπέδῳ Παρασπονδύλου κτηγῶρει πρὸς ὀργήν, οὐκ ἀπειθείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠκότητα, ὅτι νοσοῦντα ἄνθρωπον αὐτῷ δεινῶς ἄγει πρὸς τὸ στρατόπεδον, καὶ τοι κελευσθεὶς μηδὲν παρενοχλεῖν· ἃ δὲ, τὴν τε ἀπειθείαν ὠμολόγει, καὶ συγγνώμης τυχεῖν ἐδείκτο· μηδὲ γὰρ εἰδέναι ὅθεν κινηθεῖη πρὸς τὸ τοιοῦτον· καὶ τοι τῆς στρατείας ἀφεθῆναι πολλὰ δεόμενον ἐπιθεῖαι καταναγκάζειν. Βασιλεὺς δὲ τῆς νόσου τὸν Φραγγοπούλου οἰκτείρας, ἐκέλευε τοῖς συνοῦσιν ἰατροῖς πρόνοιαν αὐτοῦ ποιῆσθαι, αὐτὸς δὲ παρὰ τὴν τοῦ Καμήλου γέφυραν ἐλθὼν, αὐθις ἐστρατοπεδεύετο, καὶ διελέγετο κρούφα τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις, εἰ δύναιτο τὴν πόλιν αὐτῷ παραδίδόναι, ἐπηγγέλλοντό τε καὶ αὐτοὶ τὴν τῆς Εὐλοκέρκου λεγομένην πύλιν ἐκ πολλῶν ἐτῶν ἀπικκοδομημένην διορύξαντες εἰσάγειν. Οὕτω καὶ τοῦ χρόνου τριθυρομένου τινὰ τῶν ἐκ Βυζαντίου γνωρίμων ὁ Φραγγοπούλος ἰδὼν ἐν στρατοπέδῳ διατρίβοντα, ἠρώτα τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν ἀφίκοιτο, καὶ εἰ πολὺς εἶη χρόνος ὅσος ἀποσταίη Βυζαντίου. Ὁ δὲ, τὸ τε πρὸς βασιλέα ἔχθος Φραγγοπούλου πρότερον εἰδὼς, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν, καὶ νομίμας προθυμότητας συναγωνεῖσθαι πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῷ, ἀπεκάλυπτεν αὐτίκα τὸ ἀπόρητον· καὶ παρὰ μὲν τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἔλεγον ἀρχόντων πεπεισθαι ἐνθάδε ἔχειν μεγάλα εὐποιήσεων ἐπαγγελιαμένων· δηλητήριον δὲ ἔχειν, ἵν' εἰ δύναιτο ἀνέλοι βασιλέα προσεχγαλῶν· ἔκτον δὲ ἦδη μῆνα ἐπὶ τούτῳ προσεταλαιπωροῦντα, μηδέποτε καιροῦ ἐπιτυχεῖν. Νυνὲ

palis in aqua defixis, lapides injecerint, atque in detumum ædificii fundamentum urimum effecerunt, ut est in libro *De ædificiis urbis*.

δε αὐτὸν ἢ προσεδρία καὶ ἡ καρτερία, τοῖς μαγεί-
ροις ἐντάξεισα τοῦ βασιλέως καιρὸν παρέχειν τὸ
σπουδαζόμενον ἀνύειν. Διὸ καὶ μάλιστα συνήδασθαι
αὐτῷ, ὅτι οὕτω συντυχόν, συγκατεργάζεται αὐτῷ
ἓνα καὶ τῶν ἴσων εὐεργετημάτων τύχη παρὰ τῶν
ἀρχόντων· ἐλεγέ τε παρεσκευασμένος εἶναι ὡς τῆς
ἐσπέρας ἤδη ταύτης τῷ βασιλεῶς θείνῳ τὰ φάρ-
μακα κεράτων. Ἄμα δὲ βούλεσθαι, καὶ πρὸς
Βυζάντιον ἀποδιδράσκειν, παρῆναι τε συνέπεσθαι
καὶ αὐτόν. Οὕτω μὲν οὖν ἐκεῖνος ἐξείπε τὸ ἀπόρ-
ρητον, ἐχθραίνειν οἴθητι Φραγγόπουλον τῷ βασιλεῖ· ὁ δὲ, ἔδοκει πρὸς τὴν πρᾶξιν ἤλυσθαι, καὶ βούλε-
σθαι καὶ συνεργεῖν· ἐδείτό τε καὶ αὐτῷ τὰ φάρμακα ἐπιδεικνύναι, ἡ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτίκα, οὐδὲν
περὶ ἐκείνου φαῦλον ὑποπτεικώς. Ἐπεὶ δὲ εἶχεν ἐν χερσὶν ὁ Φραγγόπουλος τὰ φάρμακα, οὐκ
ἀπεδίδου ἀπειτούντι· νομίσας, δὲ ὅπερ ἦν, ἐξηπατησθαι, καὶ δείσας μὴ ἄλλῳ, ἀπεδίδρασκεν αὐτίκα.
Φραγγόπουλος δὲ τὰ φάρμακα ἔχων, ἦκε πρὸς βασιλέα, καὶ ἐπεδείκνυέ τε καὶ διηγεῖτο οἷα περὶ τοῦ
πράγματος συμβαίη, ἰσχυρίζετό τε, ὡς ἀσχοληθεὶς περὶ τὰ φάρμακα, τὸν ἐπιβουλεύοντα ἐφῆ διαδρά-
ναι. Βασιλεὺς δὲ τὴν περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν τοῦ Θεοῦ θαυμάσας, ὅτι καὶ ἡ ἔδοκει Παρσπονδύλος
θεορακέναι ἀπειθῶν, ταῦθ' ὑπὸ Θεοῦ τῆς εἰς αὐτὸν ἕνεκα προνοίας ὠκονόμητο, καὶ πολλὰς τῆς σωτηρίας
χάριτας ὁμολογήσας τὰ φάρμακα μὲν ἐκέλευε κατορύττειν, ἵνα μὴ τις ἀνθρώποις, ἢ κτήνεσιν ὑπ' αὐτοῦ
βλάβη προτιριθεῖη. Φραγγόπουλος δὲ ἡμείδιαι εὐεργετήσας ἄξιως τῆς εὐνοίας.

667 CAPUT XCI.

*Hierax necem imperatoris promittit. Ejus rei paucis non credit imperator. Postea credens, Hieracem
officii admonet. Negat ille factum. Creditur. Denovo cum Byzantiis agit perfidus, et idem facit quidam
Paraspondylus, qui Hieracem prodit duabus de causis. Hierax in pugna vulneratur, ab imperatore
visitur; molliter reprehensus iterum se innocentem esse mentitur. Byzantium fugit. Quomodo se Byzantiis
de caede non obita excusavit. Paraspondylus ad imperatorem transfugit. Amici imperatoris proditi, ad
eum se recipiunt. Imperator Selgriam rediit. Hierum pene occupatum, ac mox per negligentiam amissum.*

Ἱέραξ δὲ, ἦν μὲν ἀπὸ δούρου βασιλεῖ. Τότε δὲ τὴν
στρατοπέδου ἐπιτετραμμένος φυλακὴν, ἐπαὶ μετὰ τοῦ
ὑπ' αὐτὸν λόχου ἐγγύς διενυκτέρευε Βυζαντίου, τοῖς
μὲν ἄλλοις ἀφῆκε στρατιώτας φυλάττειν ἀγρυπνοῦν-
τας· αὐτῷ δὲ ἓνα τῶν οἰκετῶν ἔχων ὅστις τὰ ἀπόρ-
ρητα αὐτῷ συνῆδει, Βυζαντίου τε ἐγένετο ἐντός, καὶ
διαλαχθεὶς τοῖς ἀρχουσι, καὶ ἐπαγγελλόμενος ἀπο-
κτείνειν βασιλέα, αὐθις ἐβλήθη, μετὰ τῶν ἄλλων
ἦκε στρατιωτῶν εἰς τὸ στρατόπεδον. Βασιλεῖ δὲ οἱ
φίλοι, τὰ περὶ Ἱέρακος αὐτίκα ἐπέφουον δῆλα· ὡς
ταύτης τῆς νυκτὸς ἐντός γένοιτο Βυζαντίου καὶ τοῖς
ἀρχουσι διαλαχθεῖη, παρῆναι τε φυλάττεσθαι τὸν
ἀνδρα. Βασιλεὺς δὲ ὤρατο αὐτοῦς ἐξηπατηθῆναι· ἐφα-
σκε τε πρὸς τοὺς ἐθελῆρει τὰ τοιαῦτα, ὡς τοῖς ἀρχουσι
πρὸς ἀπατηνὸν περὶ Ἱέρακος, διαδοθεῖη λόγος, ἕτερον
ἓνα εἰσαγοῦσιν, ἵν' ἡ αὐτὸν ἐγὼ διαθώμαι κακῶς
πυθόμενος, ἢ ἐκεῖνος δείσας περὶ ἐλευθῆ, ἀποσταίη
πρὸς ἐκείνους. Ἔς δὲ οἱ φίλοι ἰσχυρίζοντο εἶναι
ἐληθῆ τὰ εἰρημένα, τῶν προτέρων λόγων ἀνεμίμνη-
σκεν ὁ βασιλεὺς μεταπεμφόμενος Ἱέρακα, καὶ τῶν
συνθηκῶν, καὶ τῶν ὀρκῶν, οὓς παρείχετο μηδέποτε
ἀγνωμονῆσειν· αὐθις τε τὴν ἴσην αἴρεσιν προὔθηται,
καὶ παρῆναι εἴγε βούλοιντο βασιλεῖ· προσχωρεῖν μὴ
λάβρα, ἀλλὰ φανερώς συνασάμενον ἀναχωρεῖν· οὐ
γὰρ αὐτὸν κολύσειν πρὸς οὐδέν. Αὐτίκα δὲ ἐκεῖνος
ἄρμους φρικώδεις ὄρεκε, μηδὲν αὐτῷ τῶν κατηγορου-
μένων συνεθέσθαι, ἀλλὰ τοῖς τε προτέροις ὄρκοις ἐα-
μένειν ἀκριδῶς καὶ γαῖς συνθήκας, καὶ τὸ αὐτῷ
συνεῖναι τοῦ παντός τιμᾶσθαι· πλείονος δὲ ἀσφαλείας

At vero Hierax perpetua quadam in imperato-
rem malevolentia suffusus, tum mandatis sibi
castrorum excubiis, quoniam cum agmine suo
prope Byzantium pernoctabat, excubitibus reli-
ctis, ipse uno famulo secretorum conscio prose-
quente, urbem subit, et collocutus cum archonti-
bus, pollicitusque imperatorem necaturum regres-
sus inde, cum aliis militibus suis in castra venit.
Imperatori quid Hierax fecerit, amici ex urbe pro-
tinus significant: quemadmodum scilicet nocte
præcedente intus cum archontibus sermonem con-
tulcrit, monentes, ut caveret sibi ab homine. Im-
perator illos falli ratus, ait iis, quorum in talibus
fidem exploraverat, ab archontibus versute rimo-
rem sparsum esse, ut eo audito, ipse in illum
exempla ederet, aut ut ille sibi timens, ad eorum
partes transiret. Sed postquam amici eadem con-
firmarunt, imperator Hierace accito, dictorum
pactique, ac juramenti quod dedisset, nihil se sce-
leris de cætero facturum admonuit, eandemque
quam prius optionem proposuit, hortatus, si velle
imperatrici militare, ne furtim a se, sed palam
valedicens recederet; nullo enim modo impeditu-
rum. Statim ille tremendum sacramentum dicit,
nihil ejus sibi esse conscium, quod obicereur,
pactumque ac juramentum prius servare sedulo, et
ut imperatori adhaereat, in eo sibi esse omnia.
Illico imaginem præclari martyris Christi Georgii
(58) fidei suæ, sinceræque erga imperatorem volun-

Jacobi Pontani notæ.

(58) Nota ritum, et simul venerationem sancti Georgii, qui et apud nos Germanos magno in ho-
nore est.

tatis quoddam pignus dedit. Iline imperator mox A suspicionem deposuit. Hierax non diu post iterum captata occasione Byzantium cum archontibus de- nuo colloquendi causa intravit. Eadem nocte Paraspondylus alius a praefecto Adrianopolis, ob simi- lem causam verba cum iisdem habiturus, in urbem venit; nam et antea clandestine **668** de nece impe- ratori inferenda cum illis egerat. Ubi autem tor- tuo et Hierax affuit, portis adhaere clausis, inter alios multos Paraspondylum non agnovit. Is vero Hieraci simile facinus molienti invidens, illumque prodere statuens, clam accedit; pilos de cauda ejus equi praescindit, ut sic hominem apud imperatorem signum facinoris conspicuum pilos illos proferendo, manifeste coargueret, ejus proditionem sibi hi- fariam commodaturam credebat, nempe ut Hiera- cem in re tanti momenti, tamque ardua amplius antagonistam non haberet, ab imperatore vita mul- tatum scilicet; et ob tam insignis benevolentiae suae documentum liberius securum adire, atque ita facilius eum jugulare posset; cogitabat enim, ut perhibebant, in dormientem stricto ense irruere. Prima luce amici iterum imperatorem faciunt cer- tiorem, Hieracem noctu ingressum denuo Byzan- tium, cum Archontibus sermonem misculisse. Paraspondylus ipse quoque defectionem Hieracis, et insidias nuntiat, et p. hos caudae equinae osten- tans affirmat, se etiam prius suspectum habuisse: sed ne forte ex falsa suspitione mentiretur, im- misse, ideoque ad portam Byzantii abiisse, et C inter alios ignotum latuisse. Eodem Hieracem ve- nisse seque pilos caudae jumenti ejus pro evidenti iudicio, ita ut non animadvertetur, abstulisse, i. sum portis reclusis, cum iutus fuisset, rursum exivisse. His auditis, quid Hieraci faceret apud amicum disquirebat imperator. Disquirenti nun- tiatur, globum Byzantio eripisse, qui cum aliquo- ce ejus exercitu confingat. Latini siquidem ex Ger- manis quidam pauci, Byzantii manentes, in ques- dam imperatorios egressi inciderrant, in quibus et Hierax: consertisque manibus, nec de Romanis, nec de Latinis quisquam, aut occidit, aut vulnera- tus est, solus Hierax duobus acceptis vulneribus equum amisit, et quin caperetur, parum absuit, quem postea supervenientes imperatorii servarunt, D sauciumque in castra perduxerunt. Ad ejus ta- bernaculum accedens imperator, videret, movebat, ne forte Georgius Christi martyr ejus in se insolentem temeritatem castigans (quod eum sponso- rem dedisset, rursum se vitiose, et improbe factis astringeret) vulnerari permisisset. Ille idem quod ante affirmare, injuria in se suspicionem commo- veri. Nocte sequenti, quoniam se proditionis ma- nifestum videbat, Byzantium aufugit; ubi interro- gatus, cur promissa non perfecisset, respondit, **669** conatum quidem nunquam, opportunitatem tempor sibi defuisse, imperatore non secus sibi cavente, quam si cogitata ejus perspiceret: et ve- nisse, ne deprehensus, sanguine ocnas daret.

ἔντεκα ἐν τῷ παρόντι, καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ Χριστοῦ μάρτυρος εἰκόνα παρέλατο Γεωργίου πίστεως ἐνέ- χυρον καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἀδόλου γνώμης. Βασιλεὺς μὲν οὖν ἐπαύσατο αὐτίκα ὑποπτύων. Ἰέραξ δὲ μετὰ μικρὸν αὐθις καιρὸν ἐπιτηρήσας, ἦλθε πρὸς Βυζάν- τιον, ὡς αὐθις τοῖς ἀρχουσι διαλεξόμενος. Τῆς αὐτῆς δὲ νυκτὸς, καὶ Παρρασπόνδουλος τις ἕτερος παρὰ τὸν ἀρχόντα τῆς Ἀδριανού, τῆς ὁμοίας ἕνεκα αἰτίας πρὸς Βυζάντιον ἀφίκετο τοῖς ἀρχουσι διαλεξόμενος· ἦν γὰρ καὶ πρότερον διειλεγμένος κρύφα περὶ τοῦ βασιλέα ἀποκτείνειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰέραξ ἀφίκετο κατὰ τύχην, καὶ ἐπὶ αἱ πόλαι ἦσαν κεκλεισμέναι, Ἰέραξ μὲν καὶ ἄλλων πολλῶν παρόντων οὐ διεύνω Παρρα- σπόνδουλον. Ἐκεῖνος δὲ φθονήσας Ἰέρακι τοῦ τοῖς ὁμοίοις ἐγχειρεῖν, καὶ προδιδόναι διανοηθεὶς, λάθρα προσελθὼν τῆς οὐρᾶς ἀπίτεμε τοῦ ἵππου τρίχας, ἐν εἴῃ σαφῶς ἐλέγχεεν ἐπὶ τοῦ βασιλέως δείγμα φανε- ρὸν τῆς κακουργίας τὰς τρίχας παρεχόμενος· ὥστε γὰρ πρὸς ἀμφοτέρω αὐτῷ λυσιστήσασιν τὴν ἐκείνου προδοσίαν· Ἰερακά τε γὰρ οὐκέτι ἔξειν ἀνταγωνι- στήν περὶ πράγματος οὕτω μεγάλου, διεφθαρμένον ὑπὸ βασιλέως· καὶ αὐτὸς ἀφυλακτοτέρῳ μᾶλλον ἐν- τυχεῖν τῷ βασιλεῖ διὰ τὴν δοκοῦσαν εὐνοίαν, καὶ ῥᾶον κατεργάσεσθαι τὸν φόβον· διανοοῖτο γὰρ, ὡς ἐλέγετο, ὑπνοῦντι ἐπιτίθεσθαι βασιλεῖ καὶ ἀποκτείνειν· ἅμα δὲ ἡμέρα, οἱ τε φίλοι βασιλεῖ ἐμήνουν, ὡς αὐθις Ἰε- ραξ εἰσελθεῖ Βυζάντιον τῆς νυκτὸς, καὶ τοῖς ἀρχουσι διαλεχθεῖν. Καὶ Παρρασπόνδουλος ὁμοίως τὴν τε ἀπο- στασίαν ἐμήνυεν Ἰερακος, καὶ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὰς τρίχας ἐπιδείκνυε τοῦ ἵππου, ἔρασκε δὲ ὡς ὑπο- πτεύσει μὲν καὶ πρότερον αὐτὸν, δείσας βέ μὴ κατα- φεύδοιτο αὐτοῦ μὴ ὑποπτύων ἀληθῆ παρὰ τὴν Βυ- ζαντίου πόλιν ἀφικέσθαι, καὶ τοῖς ἄλλοις συναῖναι ἀγροούμενον· ἀφικομένου δὲ Ἰερακος, αὐτὸν μὲν ἀναπαιθήτως τοῦ ἵππου τὰς τρίχας ἀφιλέσθαι, ἐν εἴῃ τεκμήριον ἐναργές. Ἐκεῖνον δὲ τῶν πυλῶν ἀνοι- χθεισῶν, ἐντὸς γενόμενον, αὐθις ἐξελθεῖν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ τοιαῦτα ἤκουσεν, ἐσκέπτετο περὶ Ἰερακος ὅ- τι γρήσαιοτο. Σχεπτομένῳ δὲ αὐτῷ, ἠγγέλλετο, ὡς Βυζαντίου ἐξελθούσα στρατιὰ, συμπλακείη τιτὶ τῶν βασιλέως. Λατῖνοι γὰρ ὀλίγοι τινὲς ἐκ Γερμανῶν ἐν Βυζαντίῳ διατρίβοντες, ἐξελθόντες τρεῖς τῶν βασιλέως περιέτυχον, ἐν οἷς καὶ Ἰέραξ ἦν· καὶ μάχης συνα- φθείσης, οὕτε τῶν Ῥωμαίων, οὕτε τῶν Λατίνων πί- πτωκεν οὐδεὶς, οὕτε μὴν ἐτραυματίσθη· Ἰέραξ δὲ μόνον δις τραυματισθεὶς, ἀπέδαλέ τε τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἐγγύς ἀλῶναι· αὐθις δὲ ἐπελθόντες οἱ βασιλικοὶ, ἀνεσώσαντό τε, καὶ πρὸς τὸ στρατόπεδον ἦγον τραυματίαν. Βασιλεὺς δὲ πρὸς τὴν σκηνὴν ἐλ- θὼν ἐν ἧ διήγῃ, σκοπεῖν ἐκέλευε μὴ Γεώργιος ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς τῆς εἰς αὐτὸν παροινίας σωφρονί- ζων, ὅτι περ ἐγγυητὴν παρεσχημένος, αὐθις τοῖς φαύλοις καὶ πονηροῖς ἔργοις ἐκδοδοῖτῃ ἑαυτὸν, εἴσα τραυματισθῆναι· ὁ δ' αὐθις τὰ ἴσα τοῖς προτέροις ἰσχυρίζετο, ὡς ἀδίκως ὑποπτύετο. Νυκτὸς δὲ ἐπελ- θούσης, ἐπεὶ ἠσθάνετο οὐκ ἀγνοούμενος, ἤρχετο εἰς Βυζάντιον ἀποδράς· ἐρωτώμενος δὲ τὴν αἰτίαν, εἶ- ἦν οὐ τελείσει τὰ ὑπεσχημένα, ἀεὶ μὲν ἔρασκεν ἐπι- νεοεῖν, καιροῦ δὲ οὐδέποτε τετυχημέναι, φυλακτι-

μάνου βασιλέως, ὡσπερ ἂν εἰ συνήδει αὐτῷ τοὺς λο-
γισμοὺς, καὶ δεδικέναι μὴ κατάρωρος γενόμενος
ἀπόληται· ἐδέχθη μὲν τοὶ παρὰ βασιλίδος μάλιστα
ἡδέως, καὶ τῶν κατὰ Θράκην πόλεων αἱ ὑπὸ τῆ
συνεπέστησαν, ἄρχων ἀπεδείχθη. Μετὰ μικρὸν δὲ
φωραθεὶς καὶ Παρασπόνδουλος ἐπιβουλεύων βασιλεῖ,
ἀπεδίδρασκε πρὸς βασιλίδα, καὶ οἱ τὰ βασιλέως ἔν-
δον πράσσοντες, μηνυθείσης τῆς ἐπιβουλῆς, δεήσαν-
τες καὶ αὐτοὶ ἀπεδίδρασκον πρὸς βασιλίδα. Βασιλεὺς
δὲ ἐπεὶ ἦ τε ἔνδον πεφώρατο ἐργασία, καὶ ἐκτὸς οὐ-
δὲν ἦν, ὃ εἰ λυπήσει Βυζαντίους, ἀναξεύγνυεν εἰς
Τηλυθρίαν. Ἐκείσε δὲ παρασκευασάμενος, καὶ στρα-
τιώτας τριακοσίους ἔχων ἐπιλέκτους, νυκτὸς ἀφίκετο
πρὸς Ἱερὸν, τὴν κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου καιμέ-
νην πόλιν ἐπαγόμενος, καὶ κλίμακας, τῶν ἔνδον μὲν
τοὶ οὐδεὶς συνέπραττεν αὐτοῖς· ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦς
ἐπιχειροῦν τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Λαθόντες δὲ τοὺς
ἔνδον, τὰς τε κλίμακας προθήρουθον τοῖς τεύχεσι,
καὶ αὐτῶν ἀνάβαινον οὐκ ὀλίγοι. Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν,
τὴν νίκην διεφθείραν ὑπ' ἀβουλίας. Οὕτω γὰρ ἐφί-
σταντο τῶν τεύχεσιν ἄδειαν παρεχόμενοι καὶ τοῖς
ἄλλοις ἀναβαίνειν, οὗτ' ἐπεὶ κατέβαινον ἔνδον ἀπὸ
τῶν τειχῶν, διανοιγόμενοι τὰς πόλεις καὶ τοῖς ἄλλοις
στρατιώταις ἔθεντο διὰ σπουδῆς· ἀλλὰ πάντων τῶν
δεόντων ἀμελήσαντες ἐτρέποντο ἐφ' ἀρπαγῆς, οἴμε-
νοι βεβαίως ἤδη τὴν πόλιν ἔχειν· οἱ ἔνδον δὲ ἐπεὶ
ἠσθίνοντο τοὺς πορθοῦντας, ἠμύοντο ἀναθαρσήσαν-
τες, καὶ ἀναθάντες ἐπὶ τῶν τειχῶν, τὰς τε κλίμακας
ἀπεσκευάζοντο συνθλώντες, πλείους τε ὀλίγοις ἐπιόν-
τες, καὶ ἐγγύροι πρὸς ξένους κατέστησαν ἐν χροῦ
κινδύνου, ὅμοιοι οἱ βασιλέως εὐρώστως ἀμυνόμενοι,
ἐδιέσσαντό τε τοὺς Ἱερεῖους πρὸς τὴν ἀνάδον, καὶ
διεξέπιπτον ἀπὸ τῶν τειχῶν, ἧ ἕκαστος συντύχη
διεσώθη. Τῶν βασιλικῶν δὲ, εἰς μὲν ἔνδον ἔπετε
σκέλος ἐτελεύτησε συνθλάσας· οἱ δ' ἄλλοι πάντες
οὕτω ἐγγύς ἄλῶναι γενομένη, ἐκεῖθεν ἀναστρέψας, ἐπανῆκεν εἰς Ἀδριανούπολιν.

670 CAPUT XCII.

Imperator Cantacuzenus coronatur ab Hierosolymitano patriarcha, uxorem coronat. Constantinopolitanus patriarcha ab episcopis excommunicatur. Imperator filium designare imperatorem recusat. Quo animo ad imperium accesserit; in qua oratione suam causam de non affectata tyrannide præclarè agit, ut ante huc sæpius, et integritatem suam declarat.

Ἐδόκει δὲ ἤδη καὶ τὴν τῶν βασιλέων τρόπον στέ-
φασθαι, ἐπεὶ καὶ πατριάρχης ὁ τῶν Ἱεροσολύμων
παρῆν αὐτῷ, καὶ τῶν ἀρχιερέων ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι,
καὶ χρυσόχοις ἐπιτρέψας στέμματα κατασκευάζειν,
καὶ τ' ἄλλα ὅσα ἐπιτήδεια πρὸς τὴν τελετὴν, ἐπεὶ
πάντα ἦσαν ἤδη παρεσκευασμένα, ἐπέφετο ὑπὸ Λα-
ζάρου τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχου κατὰ μῆνα
Μαΐου, ἡνίκα καὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου καὶ

Augusta illam cupidissime suscepit, urbemque
Thraciæ, que cum Batiæ ab imperatore descive-
rant, prefectum declaravit. Non multum interces-
sit spatium, cum et Paraspondylus insidiorum in
imperatorem compectus, ad imperatricem transfugit.
Qui vero intra mœnia erant, ab imperatore stan-
tes, detectis vicissim eorum machinis, percussis ad
eum confugerant: quid quod intus parabatur miel-
lectio, quia foris, unde Byzantiis aggressus fieri
nihil poterat, Selybriam est reversus. Illic instruc-
tus cum trecentis electis, et scalis, noctu ille um ad
Ponti fauces situm pervenit: oppidanorumque adju-
vante nemine, per se urbem capere aggrediuntur:
ac latenter scalis ad muros applicitis, non pauci
ascendunt. Intus jam cum essent, victoriam stulte
perdiderunt. Neque enim in mœnibus tantisper
consistebant, dum et alii tuto ascendissent: neque
cum in oppidum descendissent, portas sociis reze-
rare laborabant: sed partibus suis neglectis, pu-
tantes se urbem pro certo jam obtinere ad præ-
dam discurrebant. Indigenæ animadversa præda-
torum paucitate, ad defensionem recipiunt animos:
conscensisque muris, scalas contractas dejiciunt,
ac plures in paucos, incole quo in advenas irruen-
tes, ad præsentissimum eos discrimen redigunt.
Nihilominus imperatoris resistentes fortiter, ad
muros repellendis Hierensibus pervenerunt: inde
se qua cuique sors obtigit, non sine periculo defe-
cerunt. Urbs hoc modo servata est. Ex imperato-
ris unus pugando intus occubuit; alter cum aliis
desiliens, diffracto crure perit: reliqui omnes in-
columes evaserunt. Imperator ut vidit urbem pene
captam non potuisse capi, Adrianopolim se re-
cepit.

Ἄλλοι δὲ τοῖς ἄλλοις συνεκπεσῶν, τὴ
διεσώθησαν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ διεφυγεν ἡ πόλις,
οὕτω ἐγγύς ἄλῶναι γενομένη, ἐκεῖθεν ἀναστρέψας, ἐπανῆκεν εἰς Ἀδριανούπολιν.

Jacobi Pontani notæ.

(59) Nomen illud 21 die Maii, cum in Menologio seu
menologio hæc verba præscribuntur: Τῶν ἁγίων μεγάλων
βασιλέων, καὶ ἱσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ
Ἑλένης. Nunc sum infra, libro IV, cap. 4, memini,
ei diem ipsam exprimit, nempe xii kalend. Junias,
qui est dies Maii primus et vicessimus omnino. Duo
cantica in eisdem ex eodem Menologio facere non
possum quin adscribam. Prius hoc est, in Constan-

tinum sonum: Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ
θεωσάμενος, καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλήσιν οὐκ ἐξ
ἀνθρώπων δεξιόμενος, ὁ ἐν βασιλεύσειν ἀπὸστολῆς
σου, Κύριε, βασιλεύουσαν πόλιν τῆ χειρὸς σου παρέ-
θετο. Ἦν περίσοφος διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ, πρεσ-
βυταὶς τῆς Θεοτόκου, μόνη φιλόφρονε· Qui in celo
crucis tue formam aspexit, et ut Paulus, non ab ho-
minibus vocatus est, ille inter imperatores apostolus

parandorum memoria colitur, corona induitur. Coronat autem et ipse, ut mos tenebat, Irenen conjugem suam, omniaque solitis ritibus quam maxime fieri potuit, peracta sunt. Nam et argentea atque aurea numismata spargebantur; et convivia, poculorumque invitationes ad dies plurimos frequentabantur. Congregatis illic propter diem festum hunc episcopis, de Joanne patriarcha quesitum est, ecquid ejus sacerdotium revereri, et cum illo communicare oporteret: quando tam scelerate egisset, et ab episcopis etiam, qui Byzantii in aedibus interdicto accessu coercerentur, ab ejus communione abstinendi potestas jam ante concessa esset. Postquam visam universis, ab ejus societate penitus recedendum, eamque sententiam suffragio suo imperator comprobavit, e sacris omnibus ejus nomen expunctum est, et decretum factum, ut ne quis de caetero illum pro patriarcha agnosceret. E palatio similiter ejus profligata memoria. His actis proceres, et duces omnes, atque adeo totus exercitus imperatorem orare uti Mattheum filium imperatorem designaret, ut si quid ipsi humanitus accideret, ab eo regerentur: non enim fidendum hostibus, qui ab initio non vulgare illius odium praese tolissent, et nunc eodem essent animo. Imperator de amica in se voluntate gratias agit, petendoque filium imperatorem declarari, eos haud justa, nec convenientia petere ait, et istae a cogitationibus suis esse remotissimum. Neque enim ab initio, quod filii imperatoris insidiaretur, anima sumpsisse; neque usque ad illum **671** diem, quamvis adeo dira ab inimicis perpressum, benignum erga eos animum exuisse. Sed tum quidem illis multa mendacia, calumniasque comminisceribus, et imperatricem ad bellum exstimulantibus, ac se insentem perimere querentibus, nec desiderio augustae majestatis (qua adhuc vivo imperatore frui potuisset, si voluisset) nec inexplebili opum cupiditate ad imperandum accessisse: verum ipsis impense rogantibus, ne periculosus temporibus procuratore abiret: nec ut infidus gubernator, in fluctibus et saepe clavum dimitteret, non magis suae, quam ipsorum salutis causa ad hoc munus aggressum, cum intelligeret, aliter eos salvari non posse. Jam, quoniam divino concessu hostes debellavit, antiquam erga liberos imperatoris conservandam esse pietatem: ne fraude usus videatur, cum tunc professus sit, non se bellum adversus imperatoris filios gerere, sed ob eorundem, Romanorumque communem utilitatem potius imperare velle, quando adhuc in incerto erat spes victoriae, nunc vero cum facultas sit, re ipsa hujus propositi palam

A Ἐλένης τῆς μητρὸς τῶν ἰσαποστόλων βασιλέων ἡ μνήμη γίνεται. Ἐστρεψε δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ ἔθος Εἰρήνην βασίλειδα τὴν γαμετὴν, καὶ πάντα ὅσα εἰωθεν ἐτελεῖτο ὅσον μάλιστα ἐξῆν. Ἀπόδρασμοὶ τε γὰρ ἐβρίσκοντο ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, καὶ πότοι καὶ φιλοτησίαι ἐπὶ πλείστας ἡμέρας ἐτελοῦντο. Ὅντων δ' ἐκεί δὲ τὴν ἑορτὴν συνειλεγμένων τῶν ἀρχιερέων, καὶ λόγου περὶ πατριάρχου τοῦ Ἰωάννου γεγεννημένου, εἰ χρὴ αὐτῷ κατὰ τὰ τὴν ἱερωσύνην εἶναι κοινωνοῦς τοιαῦτα τολμῶντι, ἐπεὶ καὶ παρὰ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἀρχιερέων οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις ἀπρόβητοι διήγον, ἐπιτρέποντο πρότερον ἀποσχίσθαι τῆς ἐκείνου κοινωνίας· ἐπεὶ ἐδόκει πᾶσι καλῶς ἔχειν ἀφίστασθαι ἐκείνου, καὶ ἐπεψήφίζετο καὶ ὁ βασιλεὺς, τῶν ἱερῶν ἀπάντων ἐξῆγον τὴν ἐκείνου μνήμην, καὶ πᾶσιν ἀπείρητο ἐκείνον ἡγεῖσθαι πατριάρχην, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων ὁμοίως ἢ ἐκείνου μνήμη ἐξεβάλλετο. Μετὰ τοῦτο δὲ οἱ ἐν τέλει πάντες, καὶ τῆς στρατιᾶς οἱ ἡγεμόνες, ἅμα δὲ καὶ ἡ στρατιὰ, προσελθόντες βασιλεῖ, ἐδέοντο καὶ Ματθίον τὸν υἱὸν ἀποδεικνύναι βασιλέα, ἢ εἴ τι περὶ αὐτὸν συμβαίη, καὶ τρόπον δὴ τινὶ ἐξ ἀνθρώπων γένοιτο, βασιλεύοιεν ὑπ' αὐτοῦ· τοῖς γὰρ πολέμοις οὐ θάρρειν, ἐξαρχῆς τε πρὸς αὐτοῦ, δυσμείνειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπιδεδειγμένοις, καὶ μέχρι νῦν τῆς ἱστῆς γνώμην διατηροῦσι. Βασιλεὺς δὲ αὐτοῖς τῆς μὲν εὐνοίας ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν χάριν ὡμολόγησε, δίκαιά τε ἔρασκε καὶ προσήκοντα αἰτεῖν· δεομένους τὴν υἱὸν ἀποδεικνύναι βασιλέα, πόρρω δὲ παντάπασιν εἶναι τῆς ἐκείνου διανοίας. Οὐτε γὰρ ἐξαρχῆς τοῖς βασιλέωσι πασι ἐπιβουλεύων εἴλετο τὸν πόλεμον οὐτε μέχρι νῦν. Καὶ τοι τοσαῦτα παρὰ τῶν πεπολεμηκότων ὑπομείνας τὰ δεινὰ, τὴν πρὸς τοὺς παῖδας βασιλέως εὐνοίαν ἀπέλαθεν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐκείνων πολλὰς συκοφαντίας πλασαμένων καὶ διασουλῶν, καὶ βασιλίδος πρὸς τὸν πόλεμον κεινηκότων, καὶ ζητούντων ἀναρρεῖν ἐξ οὐδεμιᾶς αἰτίας, οὐτ' ἐπιθυμίᾳ δόξης βασιλικῆς, καὶ βασιλέως γὰρ ἔτι περιόντος, ἔχειν, εἰ ἐβούλετο ἐξῆν, οὐτ' ἀπληστίᾳ καὶ πλεονεξίᾳ γνώμης ἐπὶ τὸ βασιλεύειν ἦκεν· ἀλλ' αὐτίκων πολλὰ θεηθέντων μὴ καταλιπεῖν ἐν καιρῶσι κινδύνων τὴν προστασίαν· μῆδ' ὡσπερ κυβερνήτην ἐν κλύδωνι καὶ σάλῳ τῶν οὐρανῶν ἀποστῆναι, οὐ μᾶλλον τῆς αὐτοῦ σωτηρίας ἕνεκα, ἢ ἐκείνων πρὸς ταύτην τὴν ἐλθεῖν τὴν ἐπιχείρησιν συνορῶντα, ὡς ἑτέρως οὐκ ἔστι διασώζεσθαι. Νυνὶ δ' ἐπεὶ θεὸς παρέσχeto τῶν πεπολεμηκότων ὀφθῆναι κρείττους, θεῶν τὴν ἀρχαίαν γνώμην, περὶ τοὺς βασιλέως παῖδας διασώζειν· ἵνα μὴ δοκῶμεν τότε μὲν ἐξαπατῆν μὴ πολεμεῖν τοῖς βασιλέωσι λέγοντες πασι, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων μᾶλλον καὶ κοινῇ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων ὠφελείας ἕνεκα ἐλέσθαι τὸ βασιλεύειν· ἦνίκα ἔτι τὴν τοῦ ποριέσεσθαι ὄψιν εὐπίδα εἶχομεν. Νυνὶ δὲ ὅθ' ἡμῖν

Jacobi Pontani notae

tans, Domine, imperatricem urbem in manus tuas tradidit. Quam tu, qui solus beatus es, precibus deiparae semper conserva. Posterius est in filium et matrem communiter: Κωνσταντῖνος σημερον συν τῇ μητρὶ τῇ Ἐλένῃ τὸν σταυρὸν ἐμφανίσαι, τὸ πανσεβάσμιον ξύλον, ἅπαντας τοὺς Ἰουδαίους συναγαγόντας. Τοῦτους οὖν ἀνευφημήσωμεν ἐπιξίως. Δ:

αὐτῶν γὰρ ἀνεδείχθη σημεῖον μέγα τὸ πρὸ αἰώνων φρικτὸν. Hodie Constantinus ejusque mater Helena Judaeis omnibus congregatis crucem, lignum omnimodis venerandum profertunt. Nos igitur pro eo ac merentur collaudemus. Per illos enim ostensum est signum magnum, ante saecula tremendum.

περὲς τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλεγχὸν διδόναι τῆς A
 γνώμης ἐναργῆ, τάναντία τῆς πρότερον ἐλέσθαι.
 Τοιγαροῦν οὔτε πρότερον τῆς ἀρχῆς ἀποστερεῖν τὸν
 βασιλέως εὐλόγητον παῖδα, οὔτε νῦν αἰρήσομαι, ἀλλὰ
 πάντα τρόπον ἐπιχειρήσω συνδιατώζειν ἐκείνῳ τὴν
 ἀρχήν. Εἴ τε γὰρ πολέμῳ Βυζαντίου τε κρατήσω,
 καὶ αὐτοῦ βασιλέως, εἴτε πρὸς εἰρήνην χωρήσωσιν
 ἐμοὶ συμβάσεις θέμενοι ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αἰτέρῳ,
 εἴθ' ἑτέρῳ τρόπῳ δὲ τινὶ περιγένομαι, τῆς πατρίδος
 ἀρχῆς οὐκ ἀποστερήσω· ἀλλ' αὐθις μετ' ἐμὲ Ῥω-
 μαίων εἶναι βασιλέα καταστήσω, θυγατέρα τὴν
 ἐμὴν ἐκδοῦς πρὸς γάμον· οὐ μὲν, ἀλλ' εἰ καὶ πρό-
 τερον συμβαίη, ἢ ἑτέραν ἐκείνον ἀγαγέσθαι τοῦ
 πολέμου παρατεινομένου, ἢ παῖδα τὴν ἐμὴν πρὸ
 τοῦ γάμου τελευτᾶν, οὐδ' οὕτω πράττειν ἑτέρως B
 ἔγνωκα· οὐδὲ διὰ τὴν ἑτέρως ἀγνωμοσύνην, κακῶς
 αὐτῆς καὶ ἀχάριστος περὶ τὸν ἐμὸν φίλτατον ἐκείνον
 βασιλέα, καὶ τοὺς παῖδας ἀποδεικνύσθαι. Οὕτω δὲ
 τούτων κακωμένων παρ' ἐμοὶ, ὡς ἀδύνατα αἰτεῖτε
 συνορᾶν ἤδη καὶ ἡμῖν ἐξέσται. Οὐ γὰρ θῆ λήθον,
 ὡσπερ βασιλέων ἀποδείξομεν· ἀλλ' ἢ μηδεὶνα ἑτερον
 εἶναι βασιλέα θέω, ἢ καὶ τὸν ὄντα ἀποκτινύουσι.
 Τοῦτο δὲ ὡς ἀδύνατον ἐμὲ ποιεῖν, οὐδ' ἀποδείξτεως
 οἶομαι δεήσεισθαι· ἴστε γὰρ σαφῶς ὡς εἰ πάντες,
 ὅσοι καὶ Ἑλλήνων, καὶ βαρβάρων ἀρχοῦσι κατὰ τὴν
 οἰκουμένην καὶ ἢ ψήφῳ δουλεύουσιν ἐπιγγέλλοντο
 εὐλόγητον, καὶ κοινὴν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀποδείξουσιν
 βασιλέα, ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὴν νέον Ἰωάννην ἀπο-
 κτείνουσιν, μᾶλλον ἢ εὐλόγητον ἐσχάτην συζῆν πενίαν καὶ
 ἀφανεῖαν πολλήν, ἢ οὕτω φαῦλα, καὶ παράνομα προ- C
 λόμενος συμπάντων ἀνθρώπων ἀρχεῖν· οὐ μόνον διὰ
 βασιλέα τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸν, οὐδεμίαν
 αἰτίαν πρὸς τὸν πρὸς ἐμὲ κεννημένον πόλεμον
 παρεσχημένον. Διὰ γὰρ τὴν ἡλικίαν, οὐδεμίαν οὐ-
 θέτω διοικήσεως πραγμάτων ἦπται, ὥστε καὶ αἰ-
 τίαν παρασχεῖν. Ὡς οὖν οὕτω γνώμης ἔχοντα,
 μήθ' αὐτοὶ πειράσθε τιὸν δεδογμένων ἀφιστᾶν, εἰ
 δ' ἄμα ἄλλως ἐγνώκατε ὑμεῖς, καὶ μηκέτι δουλεύουσιν
 ἐκεῖνον βούλεσθε, ἀλλ' ἑτερόν τινα τὸν ἀρξέοντα ὑμῶν
 ἐπιζητεῖτε, παρ' ἐμοὶ μὲν οὐ ῥάδιον εἶραῖν, μᾶλ-
 λον δὲ ἀδύνατον. Ἀποστᾶσι δὲ ἐμοῦ, τὰ κατὰ γῆ-
 μνην ἐξέσται πράττειν· αὐτῆς γὰρ οὐ μόνον οὐ
 συνήσομαι πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν ὑμῖν, ἀλλὰ κω-
 λύσω καὶ τὰ δυνατά. Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς, πρὸς
 τοὺς ἐν τέλει διεκλήθη καὶ τὴν στρατιάν, ἀξιούντας D
 τὸν υἱὸν ἀποδεικνύουσι βασιλέα. Ἐκεῖνοι δὲ ἐπεὶ μὴ
 πείθεσθαι εἶχον, ἠσύχαταν, θαυμάσοντας τὴν βασιλέως
 ἐπεικασίαν, καὶ μεγαλοψυχίαν, ὅτι μετὰ τοὺς τοσοῦ-
 τούς πόνους καὶ κινδύνους, οὐ τοῖς οἰκείοις μᾶλλον,
 ἀλλὰ τοῖς βασιλέως βούλοιστο παῖσιν τὴν Ῥωμαίων ἀρ-
 χήν παραδιδόναι.

testificandi, contra quem pollicitus sit, faciat.
 Proinde neque antea filium imperatoris imperio
 spoliare cogitasse, neque nunc spoliaturum: sed id
 omnimodis ei conservaturum. Sive enim armis By-
 zantium cum ipso imperatore capiat, sive pacem
 illi accipiant, seque certis conditionibus imperato-
 ris collegam patiantur: sive alio quodam modo
 vincat, paterno eum principatu non depulsurum,
 sed rursus imperatorem Romanum, filia sua in
 matrimonium ei data secum esse permissurum.
 Nec istuc solum, sed etsi contigerit illum aliam du-
 cere (bello longius extenso scilicet), aut filiam suam
 ante nuptias in fata abire, non aliter lacere, nec
 propter aliorum improbitatem nequam se, et in-
 gratum erga imperatorem demortuum, sibi charis-
 simum, ejusque filios ostendere decrevisse. His
 apud se fixis, illos posse cognoscere, quomodo
 petant, quæ ipse præstare nequeat. Non enim pro-
 fecto instar segetum creandos imperatores, sed
 aut nullum alium esse imperatorem: aut qui est,
 eum occidi oportere. Hoc autem se facere nunti-
 quam posse, demonstratione non egere. Certo
 enim sibi persuadeant, si omnes, quotquot Græcis
 et Barbaris per orbem terrarum imperitant, veni-
 rent, unanimesque promitterent, se ipsi subjectos
 fore, **672** et communem omnium mortalium re-
 gem salutaturos, sub ea conditione, ut Joannem
 imperatorem adolescentem interficeret, electurum
 potius vitam perpetuo pauperrimam obscurissi-
 manique degere, quam adeo improba, et scelerata
 in animum inducentem, omnibus hominibus jura
 dare; idque non solum propter patrem ejus impe-
 ratorem, sed etiam propter ipsum, qui in causa
 belli adversum se suscepti nullo modo fuerit. Ob
 ætatem enim infirmioreni nihil adhuc publici impo-
 neris administrasse, ut id facere potuerit. Quia
 igitur ita ipse statuerit, ne se a sententia detor-
 quere conentur, si forte aliter ipsi sentiant, nec
 heredi legitimo subesse in futurum velint, alium
 autem quærant qui ipsis imperet, apud se quidem,
 illum haud facile, aut omnino nunquam inventum
 iri. Si a se desciscant, potestatem habituros faciendi
 quæ libuerit: se tamen molitionem illorum non
 modo non secuturum, sed quantum in se sit, etiam
 prohibiturum. Hæc ad proceres, et exercitum im-
 perator, cum filium ejus imperatorem designari
 peterent. Quem ut permovere nequiverunt, peti-
 tione destiterunt, ejus modestiam, animique præ-
 stantiam suspicientes, quod post tot casus, et
 discrimina rerum non magis consanguineis, quam
 imperatoris defuncti liberis imperium tradere
 cuperet.

CAPUT XCIII.

Cædis Thessalonicensium causa exponitur, quam Palæologus Joannis Apocauchi in præfectura collega præbuit, dum potestate abutitur; quem Apocauchus occidit. Zelotarum scelus et impietas. A populo quidam trucidantur. Unus per forum trahitur, lapidibusque et lignis impetitus occiditur. Apocauchus se pro Cantacuzenico gerit. Zelotas punit, defectionem ad imperatricem simulat, patre occiso Cantacuzenismum aperte profitetur, et Thessalonicam ei tradit, concilio approbante. Georgius Ceculus, et Andreas Palæologus laudantur.

Sub idem tempus populus Thessalonicensis multos cives occidit, ex tali quadam causa. Magni ducis filius Joannes Apocauchus, dignitate magnus primicerius, et præfectus Thessalonicae, neque sic erat comparatus, ut contra eos, qui Cantacuzeni partium videbantur fureret: neque tamen aperte eorum studia adjuvabat. Cernens porro, non modicam Zelotarum potentiam, et eos urbem totam per se gubernantes, sibi que inane **673** præfecti nomen relictum, inique ferebat, nec leviter indignabatur. Michael enim Palæologus, zelotarum caput, ejusque in præfectura collega, æqualitate magistratus minime contentus, sed plus sibi arrogans, vehementer eum cruciabat: cui vi et armis resistendum non putabat, cum zelotas tam multos et plebem quæ ab illis regebatur, pertimesceret. Accedebat, quod pater adhuc vivebat. Alium itaque modum circumspiciebat, quo illo disperdito, præfecturam solus obtineret. Ob id optimates potissimum, et qui Cantacuzeno studere videbantur, ad auctoritatem suam alliciebat, sibi que socios adjungebat, jucunde cum illis confabulans, seque eandem esse partium subsinuans. Ubi illi nullo negotio in ejus fidem concesserunt, et honorato eum comitatu eluxerunt, statim collegæ per insidias eadem moliri instituit. Quo eum simul amici, Palæologum capitali odio prosequentes maximopere incitabant, quod per tempus belli omne in eos acerbitatis ac petulantia suæ virus effuderat, facultates eorum publicando, ipsos in carcerem compingendo, multos in exilium eiciendo, et omnem denique sceleris modum exsuperando. Erat enim ad male faciendum natus, et levi de causa, atque ob suspicionem duntaxat atroces pœnas exigebat. Postquam de eo interimendo convenit, et quidam de iis, quos mire vexaverat, hoc sibi muneris depoposcit, Apocauchus cum stipatoribus suis, omnibus intrinsecus armis connectis, ne quasi res novas molirentur, deprehendi possent, ad regionem civitatis in primis solitariam secedit, populi motum ac tumultum ex eadem orituram veritus: simulataque deliberatione de republica collegam, ut cum eo sententiam collaturus accersit. Qui meditare sibi necis ignarus, paucis comitantibus accedit. Cum ambiguus sermo texeretur, Palæologus antea

A Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καὶ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ δῆμος ἀνέβη πολλοὺς τῶν πολιτῶν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ὁ τοῦ μεγάλου δουκὸς υἱὸς Ἀπόκαυχος ὁ Ἰωάννης, μέγας ὢν πρωτοκλήριος τὴν ἀξίαν, τὴν ἀρχὴν Θεσσαλονίκης ἐπιτετραμμένος, οὕθ' οὕτως εἶχεν, ὥστε μαινέσθαι κατὰ τῶν ἡρησθαι δοκούντων τὰ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλέως, οὕτε φανερῶς συνέπραττεν αὐτοῖς. Ὅρων δὲ τοὺς Ζηλωτὰς ἐπιπολῦ, καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν ἀγόντας δι' ἑαυτῶν, ἐκείνῳ δὲ κενὸν ἔνομα τῆς ἀρχῆς περιλειπούμενον, θεινὰ ἐποιεῖτο καὶ ἡγανάκτει οὐ μετρίως. Παλαιολόγος γὰρ Μιχαήλ, κεφάλαιον ὢν τῶν Ζηλωτῶν, καὶ συναρχεῖν ἐκείνῳ τεταγμένος, λυπηρὸς ἦν μάλιστα τῇ ἐξουσίᾳ χρώμενος οὐκ ἴσως. Τὸ μὲν οὖν φανερῶς ἀντικαθίστασθαι πρὸς πόλεμον, οὐκ ἐδοκίμαζεν. **B** Ἐδοδίσαι γὰρ πολλοὺς ὄντας τοὺς Ζηλωτὰς καὶ τὸν δῆμον ἀγόμενον ὑπ' ἐκείνων· ἄλλως θ' ὅτι καὶ ὁ πατὴρ ἐκείνῳ ἔτι ἔζη. Ἐσκέψατο δὲ τρόπον ὃν τι εἰτέρῳ διαφθεῖρειν, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπᾶσαν ἐφ' ἑαυτὸν μετάγειν τῶν πραγμάτων, καὶ τοὺς μάλιστα ἀριστοὺς, καὶ τὰ Καντακουζηνῶ δικούτους ἡρησθεῖ τοῦ βασιλέως ὑπεποιεῖτο, καὶ προσηταρίζετο συνόμιλῶν ἡδέως καὶ παραφαίνων ἀμυδρῶς, ὡς τὰ ἴσα καὶ αὐτὸς αὐτοῖς αἰροῖτο. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι βῆστα προσεχώρουν, καὶ σύστημα ἦν περὶ αὐτὸν οὐκ ἀγεννὲς, ἐπιβούλευεν εὐθέως ἀποκτείνειν τὸν συνάρχοντα. Συνεξώρμων δὲ μάλιστα καὶ οἱ φίλοι, ἀπεχθῶς περὶ ἐκείνον μετὰ πάσης ἔχοντες ὑπερβολῆς. Οὐδὲν γὰρ παροινίας καὶ πικρίας ἐκείνος πρὸς αὐτοὺς ἐνέλιπε **C** κατὰ τὸν πολέμου χρόνον, τὰς τε οὐσίας δημοῦν, καὶ δεσμοτηρίους κατακλείων, καὶ ὑπερορίους ποιῶν τοὺς πλείους, καὶ πᾶσαν κακίας ἐνδεικνύμενος ὑπερβολὴν· ἦν γὰρ μάλιστα ἔχων εὐφυῶς περὶ τὸ κακουργεῖν, καὶ μικρῶς ἕνεκα αἰτίας καὶ ὑποψίας μόνης μεγάλας δίκης ἀπαιτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐδίδουτο ἀποκτείνειν, καὶ ὑφίστατο τὸ ἔργον τῆς τῶν πρότερον ὑπ' ἐκείνου πολλὰ κεκακωμένων, Ἀπόκαυχος τοὺς περὶ αὐτὸν ἔχων πάντας ἔνδον ὠπλισμένους, ἵνα μὴ ὡσεὶ κατάφωροι νεωτερίζοντες, πρὸς τὰ τῆς πόλεως μάλιστα ἀσίκητα μέρη ὑπεχώρει, τοῦ δήμου τὴν κίνησιν ὑποπτέων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ταραχὴν, σκηψάμενος δὲ τι βουλευέσθαι τῶν κοινῶν, μετακαλεῖτο καὶ τὸν συνάρχοντα, ὡς κοινωνήσαι τῆς βουλῆς· ὁ δὲ, μηδὲν εἰδῶς τῶν ἐσκαλωρημένων **D** ὀλίγους ἔχων περὶ αὐτὸν, ἦκε πρὸς ἐκείνον. Λόγων δὲ ἀμφιβάτων κεκινήμενων, ὁ Παλαιολόγος οἷα δὴ πρότερον ἐκ τοῦ ὑπερέχοντος τοῖς ἄλλοις εἰθιαμένος ὁμιλεῖν· καὶ τότε τραχυτέρας τὰς ἀποκρίσεις ἐποιεῖτο· οἱ δὲ, μᾶλλον ἐξεπίτηδες ἡρέθιζον τρεπόμενοι πρὸς ὕβρεις. Ὁ δὲ, ὑποπτέουσα, ὑπερ ἦν, νεωτερίζειν βούλεσθαι ἐκείνους, ὥρμητο μὲν πρὸς φυγὴν, τὰ ἔσχατα διαθήσειν ἀπειλῶν. Φθάσας δὲ ἐκείνος ὁ

τὸ ἔργον ὑποστάει, ὡθησθε τὸ ξίφος κατὰ τῶν σπλάγγνων, καὶ ἀπέκτειναν. Εὐθὺς μὲν οὖν οἱ Ζηλωταὶ ὑπεχώρουν, καὶ κατεδύοντο εἰς χηραμούς· ὃ τε δῆμος οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ παρόντος ἠγανάκτησεν. Ἦν γὰρ οὐδὲ πρότερον καλῶς διακείμενος περὶ τοὺς Ζηλωτάς· ἦσαν γὰρ ὁμοίως καὶ περὶ τὰ θεῖα, ὡσπερ καὶ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ὑβρίζοντες, καὶ πολλὴν ἐπιδεικνύμενοι τὴν μοχθηρίαν. Οὐ μόνον γὰρ ἠδικοῦν ἄδικως, καὶ διεπόρθουν τὴν χώραν ἐπιόντες, καὶ τὰς κοινὰς συμφορὰς ἀφορμὰς πεισούμενοι ἰδίας εὐπραγίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀγυῖας δεξαμενάς τινας ὑδάτος πληροῦντες, εἴτα καὶ ὑφάπτοντες κηρούς, τινὰς τῶν τὰ Καντακουζηνῶ ἠρῆσθαι δεχομένων βασιλείας, συλλαμβάνοντες ὄντας ἐκ τοῦ δήμου, ἀνεθέτιζον ὡς ἀπομασαμένους τὸ βάπτισμα διὰ τὴν ἐκείνου κοινωσίαν· τοὺς τε παριόντας ἐκέλευον ἀργύριον ῥητὸν κατατίθεσθαι εἰς τὴν ἑορτήν· καὶ ἦν ἀνάγκη πράττειν κατὰ τὸ ἐκείνων κέλευσμα, ἢ ὑποπτεῦσθαι αὐτίκα ἦν, ὡς τὰ Καντακουζηνῶ τοῦ βασιλείας ἠρημένον, καὶ ἀχθόμενον πρὸς τὴν ἐρεσχείαν. Μετὰ τοῦτο δὲ μεθύοντες ἐν καπηλείοις καὶ τὰ ἄλλα ἐξωρχοῦντο τῶν Χριστιανῶν μυστήρια, τῆς οἰκῆς ἀνεχομένης, καὶ ἀμελούντων τῶν κερτυνῶν. Ἦν τὴν ἀσπίαν μισήσας καὶ ὁ δῆμος, πρότερον τε ἐκ τινῶν αἰτιῶν κεινημένος, τῶν Ζηλωτῶν τινὰς ἐν τῷ τῆς Θεοτόκου τῆς ἀχειροποιήτου τεμένει τοὺς μὲν ἀπέσφαξαν ἀνηλεῶς, ἓνα δὲ καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς κατέσυραν, λίθοις βᾶλλοντες καὶ ξύλοις τοῖς προστυχοῦσιν, ἕως ἀπέπνευσε σπυρόμενος, καὶ τότε οὐδὲ ἠγανάκτησε διὰ τὸν Παλαιολόγου φόνον· ἀλλὰ δῆλος ἦν ἠδόμενος ἐπὶ τῷ ἀποσκευάζεσθαι τοὺς Ζηλωτάς. Ἀπόκαυχος δὲ ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, παρόρησις τε μετέβηκεν οὐ τῆς τυχοῦσης τοῖς τὰ βασιλείας πράττουσι, καὶ αὐτὸς ἦν φανερός τῷ ἐκείνου ἠρημένος, καὶ τῶν Ζηλωτῶν, ὅσοι μὲν ἐν λόγῳ ἦσαν, κατέκλεισεν ἐν δεσμωτηρίῳ πρὸς Πλαταμῶνα πέμψας, καὶ τὰς ἄλλας πολέχνας ὅσαι ὑπ' αὐτῷ ἐτέλουν. Τὸν δὲ ἄλλων συρφετὸν ἐξήλασε τῆς πόλεως· ἐκεῖνος εἴτε τὸν πατέρα δεδοικῶς, εἴτε τοῖς συνοῦσιν ἀπιστῶν, πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἐλθὼν διῆγε· καὶ Θεσσαλονικέων ἔσοι τὰ βασιλείας ἐξερχῆς ἠρεῦντο, οὐκέτι ὑπεστέλλοντο, ἀλλὰ μετὰ παρόρησις προσέειπεν ἐκείνῳ, καὶ αὐτοῦ ὑποποιουμένου μάλιστα καὶ παρασκευάζοντος, ἦν ἔχει περὶ βασιλεῖα γνώμην ἕκαστος ἐκφράσειν. Ἐπεὶ δὲ πάντας ἦδει ἀκριβῶς, μεταβαλὼν ἄθρόον, ἠγγυρολόγει τοὺς πλουσίους, Καντακουζηνισμὸν ἐπικαλῶν. Οἱ δὲ, ἐπεὶ ἀδύνατοι ἦσαν ἐξαρνεῖσθαι, αὐτοὶ γὰρ ἐξηλέγχθησαν ὑφ' ἑαυτῶν, ῥητὸν ἀργύριον καταβαλὼν ἐπὶ τῷ

A medio recedentes, latibulis se condant. Ejus morte populus nihil doluit, alioqui etiam a zelotis alienus, **674** siquidem divina et humana jura contumeliose ac scelestè violabant. Non enim duntaxat absque ullo metu irrogabant injurias, regionemque devastabant, et ex communibus miseriis suas sibi felicitates comparabant: sed et per vicos urbis, solis aqua repletis et cereis accensis, quosdam de plebe, qui Cantacuzeno favere videbantur, comprehensos, velut qui per ejus communionem baptismum ejurassent, de novo lustrabant, ac puertercentes constitutum pretium ad ferias agitandas jubebant persolvere. Qui si abnuerent, statim in suspicionem Cantacuzenismi incidebant, et ludibriis illis offendi putabantur. Præterea in cauponis usque ad ebrietatem perpotantes, Christianis mysteriis illudebant, patiente et fulmina continente divina justitia. Quorum nefanda scelera populus exusus, et antebac quasdam ob causas exacerbatus, zelotas nonnullos in Deiparæ non manufacto templo (60) absque misericordia occidit: unum per forum traxit, lapidibusque et lignis obviis tandem impelivit ac contudit, donec animam exspiraret. Tunc itaque ob occisum Patæologum haud irascebatur, sed libere et palam propter submotos Zelotas lætitiis incedebat. Apocauclus solus jam præfectus, amicis imperatoris non parvam libertatem impertiebat, ipseque earumdem se partium esse non dissimulabat, et Zelotas insigniores ad Platamonem atque ad alia oppidula juris sui mittens, in carcerem tradebat, reliquam colluviem ex urbe exterminabat. Deinde vero sive patrem timens, sive diffidens suis, arcem se credit: et Thessalonicensis, quotquot ab initio ab imperatore faciebant nihil jam reformidantes, secure se illi jungebant: cujus auctoritate et opera, quid quisque de imperatore sentiret, publico ostendebat. Cum jam omnes explorete nosset, repente mutatus, divites objecto Cantacuzenismo pecuniam poscit. Qui cum negare non possent, quod semetipsi prodiderant, quo a culpa absolverentur, multam definitam pendebant: tenuioribus molestus non erat. Et cum tantummodo priorem de imperatore sententiam mutasse videretur, id secus erat. Etenim patrem metuens, ne illo sibi propter Zelotas occisos, et quam sequeretur imperatoris factionem irato, urbe per aliquem submissum pelleretur, aut dirum aliquid pateretur, **675** rursum se imperatrici addictum agebat, ut eodem negotio et pecuniam tum acqui-

Jacobi Pontani notæ.

(60) Forsitan tale istuc templum: fuit Thessalonicensis, quale sancti Michaelis in monte Gargano, quod et ipsum ἀχειροποιήτων dici poterat, et quod locum illum non hominum ars et inducia, sed ipsa natura ad templi speciem commodumque usum aptasset. Quæ notio nympharum domus, vivoque sedilia saxo i *Aeneid.* dicuntur. Et recte quidem ἀχειροποιήτων, quia non ars, sed ipsa natura efformarat. Simile quid persuadéo mihi de illo templo, ex ipso epitaphio. Non enim arbitror

vocabulum ἀχειροποιήτων hoc velle, quod non precibus episcoporum, sed angelorum consecratum et dedicatum esset, quod fama fert de sacello Deiparæ Eussidensi: nam hæc notio nimis violenta, et a communi ratione abhorrens esset, nisi quis philosophari vellet, de formali esse et constitutione templi. Hæc conjectura est Jacobi Gretseri, quæ mihi lector proponendam duxi. Mihi quidem probabilis videtur.

τυχεῖν, παρέχειν μὲν ἐκείνῳ ὅσα νομίζοι προσήκοντα
 καὶ δυνατά· στέργειν δὲ αὐτὸν, καὶ κατὰ μηδένα
 τρόπον πειρᾶσθαι καταλύειν. Ἄ καὶ Θεσσαλονικεῖς
 εἰδότες, ἐπεμψόν τοὺς πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον, καὶ
 ἤταῦντο οὐ μόνον ἀτέλειαν κινῆσθαι τῇ πόλει, ἀλλὰ
 καὶ πριμικηρίῳ τε τῇ μεγάλῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις
 τῶν δυνατωτέρων ἰδίῳ τιμᾷ καὶ προσόδου τὰς
 προσήκουσας, καὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ τοῖς ἄλλοις μετ'
 ἐκείνου ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἀναλογίαν. Ὁ τοῦ βασι-
 λέως δὲ υἱὸς δίκαιον νομίσας μηδὲν μικρολογεῖν
 τηλικαύτην γε πόλιν μέλλων προάγειν πατρὶ τῷ βα-
 σιλεῖ, πάντα ὅσα ἤταῦντο παρεῖχτο εἰ πρέσβεις,
 καὶ πολλὴν τὴν φιλοτιμίαν περὶ τὰς εὐεργεσίας
 ἐπεδείκνυτο. Ἐπεὶ δὲ εἰς Θεσσαλονικὴν οἱ πρέσβεις
 ἐπανῆκον, φέροντες καὶ τὰς βασιλέως εὐεργεσίας,
 ἡ πόλις μὲν ἤδη πᾶσα φανερώς εὐφῆμαι βασιλεία,
 καὶ διὰ πάσης γλώσσης ἤθετο, καὶ ἡ στρατιὰ, καὶ
 οἱ ἄλλοι πάντες ἄτις δεδομέναι, τιμαῖς ἤρχοντο.
 Ἀνδρέας δὲ ὁ Παλαιολόγος εἰδυσχέραινεν ἄλλων προ-
 τιμιωμένων, ὧν ᾔθετο αὐτὸς δίκαιος εἶναι ὑπερέχειν,
 καὶ ἀντείπε φανερώς πάντων ἠθροισμένων ἐν τῇ
 Ἀποκαύχῳ οἰκίᾳ καὶ διχοστασίας γενομένης, ἀσυν-
 τάκτως ἀνεχώρει. Ἐκεῖνοι δὲ ὑπολειφθέντες, ἐθε-
 ρύθουν μόνον καὶ τῶν δεόντων οὐδὲν ἐποίησαν· δείσας
 δὲ ὁ Παλαιολόγος μὴ ὑπ' ἐκείνων διαφερομένων
 παραπολεῖται, αὐτίκα τὴν πρὸς θάλασσαν πύλιν
 ὡσπερ τινὰ καταλάβαντα φυλῆν· περὶ ἣν αἰκοῦσαι
 πᾶν τὸ ναυτικόν, οὐ πλεῖστοί τε ὄντες καὶ πρὸς φό-
 νους εὐχερεῖς· ἄλλως τε καὶ ὀπλισμένοι πάντες
 ὡσπερ τὸ κράτιστόν εἰσι τοῦ δήμου· καὶ σχεδὸν ἐν
 ταῖς στάσεσι πάσαις αὐτοὶ τοῦ παντός πλήθους
 ἐξηγουῦντες προθύμως ἐπορεύοντο, ἢ ὅν ἄγνωστοί.
 Ἐχουσαι δὲ καὶ ἰδιόζουσαν ἀρχὴν αὐτοὶ παρὰ τὴν
 τῆς ἄλλης πόλεως, ὧν ἐκείνος τότε ἤρχε. Διὰ τοῦτον
 τὸ ἀρχειν, καὶ τὴν ἄλλην εὐνοίαν, ἣν εἶχον πρὸς
 αὐτὸν, προθύμως ὑπὲρ ἐκείνου ἀνελάμβανον τὰ
 ὄπλα, καὶ ἀνύεσθαι ἤσαν ἔτοιμοι παντὶ τῷ ἐπιόν-
 τι. Κωκυλάς δὲ οὐδ' αὐτὸς μὲν ἠσυχάζειν ἐγένω-
 σκεν ἐν τοῖς περᾶσιν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεβού-
 ληεν Ἀποκαύχῳ· μάλλον γὰρ ἑαυτῷ ἢ ἐκείνῳ ᾔθετο
 προσήκειν. Ἐλέγχετο δὲ καὶ ὑπωπτευόμενος ἠδὲ κη-
 ρθῆναι παρ' ἐκείνου πρὸς τὸν γάμον, οὗ ἂ ἐβούλετο
 εἰ εὐκαιρὸς διαφθεῖραι. Φανερώς μὲν οὖν ἐκεῖνος
 οὐκ ἀντίστασθαι ἐδόκει, ἀλλὰ πρεσβεύων παρ' ἐκατέ-
 ροις ἐπὶ τῇ διαλύσει, μάλλον συνέκρουε καὶ παρᾶ-
 ξυνε τὸν πόλεμον. Παλαιολόγος δὲ τοῖς Ζηλωτῆς,
 ὅσοι περὶ Θεσσαλονικὴν ἦσαν μετεκαλεῖται· ἔνιοι δὲ
 καὶ κατακρηστώμενοι ἐν ἀθύτοις, ἐξαίφνης ἀνεγεί-
 νοντο, καὶ ὁ δῆμος αἰκᾶς ἐξεκυμαίνετο ὑπὸ αὐτῶν,
 καὶ ὄχλοι ἦσαν κύθις χωρησόντες ἐπὶ τοῖς ἀρίστοις.
 Ὁ μέγας δὲ πριμικηρίος μετὰ τῶν ἄλλων πολί-
 τῶν καὶ τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ ἑκτακροῦς ὄντες ἕως
 ἐλέγχετο, δεῖνα ἐποιούοντο, εἰ Παλαιολόγου μόνου
 μετὰ τῶν παραθαλασσίων (ὅ γὰρ ἄλλος δῆμος οὐδέ-
 πω οὐδαμῶς καθαρῶς προσέκειτο), τοσούτοι ὄντες
 ἤταῦν· ὅπως Ἀποκαύχῳ οὐκ ἠμέλει τοῦ μὴ χω-
 ρεῖν πρὸς τὰς συμπάσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸν Παλαιολό-
 γον ἐπερκε τὸν Κοσταντινῆζην πρεσβευτὴν τῆς
 στρατιᾶς ὄντα ἡγεμόνα, διαλεζόμενον περὶ εἰρήνης.

A starei quæ decere et fieri posse existimaret; se,
 quæ egisset, firma et rata in perpetuum habitu-
 rum. Quod cum Thessalonicenses minime fugerent,
 per oratores non solum vectigaliam immunitatem
 urbi in commune, verum et magno primicerio et
 aliis potentioribus separatim honores redditusque
 honestos, similiterque præsidio et aliis, unicuique
 pro portione, commodæ petunt. Imperatoris filius
 non sibi scrupulosius causandum putans, ut sup-
 plissimam civitatem patri liceret acquirere, concessit
 omnia, seque illis gratificandi cupidissimam
 ostendit. Legatis Thessalonicam reversis cum be-
 neficiis impetratis, tota urbs imperatori omnia
 fausta ac felicia comprecari, eumque omnium
 linguis in cælum ferre, militesque et alii omnes
 concessis honoribus contenti esse. Solus Andreas
 Palæologus alios sibi prælatos, quibus jure præfe-
 rendus fuisset, moleste patiebatur, totique con-
 ventui in ædibus Apocauchi se opponebat, natisque
 discordiis, indicta salute abscedebat. Tum cæteri
 fremere tantum, et nihil quod solioium poscebat,
 facere. Timens autem Palæologus, ne illorum a se
 discrepantia malam sibi mortem offerret, statim
 portam versus mare, ut aliquam custodiam occupa-
 pavit: circum quam habitant omnes classarii,
 quorum magna est et ad trucidationes obsequas
 haud impigra multitudo. Adhæc gravis armaturæ
 omnes, tanquam robur populi: **677** cui ferme
 in cunctis seditionibus præeunt, alacriter sequenti,
 quo ipsi duxerint. Habent vero suum proprium
 magistratum, cui tunc Palæologus præerat. Quam
 ob causam, et quia cæteroque illum diligebant,
 prompti pro eo arma capessabant, et cuilibet con-
 tra se ferenti resistere parati erant. Coccalas in
 præsentem nec sibi otium agendum, sed de præfe-
 ctura Apocaucho, quam sibi, non illi convenire
 opinabatur, insidiandum duxit. Dicebatur etiam
 suspicatum esse, sibi ab eo factam injuriam pro-
 pter nuptias. Quamobrem occidere hominem cu-
 pibat, si posset. Apocauchas igitur aperto Marte
 resistendum non existimans, ad utrumque de
 compositione mittendo, bellum magis irritavit et
 incendit. Palæologus Zelotas, quotquot Thessalo-
 nicæ erant, coegit: nonnulli etiam in adytis abs-
 conditi, repente prodierunt, a quibus populus
 omnis instar fluctuum est concitatus; et appare-
 bat eos rorsum in optimates ituros. Magnus porro
 primicerius et alii cives, et præsidium (quorum
 civitas in numerum ad octingentesimum putabatur
 ascendere) pro indigno habebant, si a Palæologo
 solo cum militibus seu classariis (populus enim
 nondum alterutri parti liquido adhaerebat) ipsi tam
 mali viderentur. Tamen Apocauchas factorum
 haud negligens, Theanitzen præsidii ducem pacis
 conficiendæ mittebat. Quem priusquam orationem
 inciperet, Zelotæ, quibus pax parum videbatur
 conducere, irruentes, gladiis et hastis appete-
 runt: multosque ictus incasserunt: prosternere
 tamen, intus thorace ferreo munitum, cum potes-

runt, sed in vola tantum vulneratus effugit. Apocau-
cauchum, audita eorum insolentia, maritimos et
Zelotas, qui a Palaeologo serviebant, invadendi
impetus cepit; et facile adhuc imparatos, populo-
que nondum illis succenturiato oppressisset, nisi
Cocalas specie consilii eum deludens cohibuisset.
Promittebat enim, citra sanguinem se a Palaeologo
concordiam societatemque persuasurum. Noctu
Apocauachus, et praesidium, aliique cives ante ar-
cem in armis manent. Palaeologus iterum ad por-
tam versus mare cum maritimis et Zelotis per-
noctat; confusio ac tumultus ingens civitatem
occupat; imperatoris Cantacuzeni appellatio rur-
sum evanescit, et amicos ejus undique metus et
horror circumstat. Et juxta mare quidem faces
crebrae sustollebantur, strepitus terribilis, **678** et
obscurum murmur, et buccina per totam noctem
isonans; plebemque contra optimates convocans
exaudiebatur. At illi alii ante arcem quieti et
dispositi sedebant, ad pugnam cum plebe commit-
tendam alacres; sperabant enim etiam illius par-
tem aliquam sibi auxilio fore. Praeterea cum et
arcem tenerent, quamvis adversariis succubuis-
sent, nihil singulare passuros, sed in eam confu-
gituros vehementer confidebant. Berrhoea insuper
subsidium exspectabant. Simul enim Palaeologus
bellum orsus erat, ad filium imperatoris miserant,
rogantes, ut vel ipse cum militari manu adveniret,
vel copias auxiliatum mitteret. Sic ambobus sibi
castris oppositis, et utrisque ad praellandum para-
tis, noctis tempus exactum est. Claro jam die
Apocauachus cum suis pugnaturus descendit: et
Cocalas denuo utrosque separatim adiens, specie
quidem de pace disserebat, re autem ipsa ad dimi-
cationem eos inflammabat. Duces item allocutus,
clam eos corrumpebat, et a conflictu debortaba-
tur, suadebatque, ut eo coepto, primi terga darent.
His ita compositis, populum in eos ducit. Ac tum
primum hostem esse patuit. Cum propiores jam
jaenla torquerent, milites dicere, contra populares
non pugnandum, neque domesticos occidendos,
sed in arcem, ut in tutum perflugium recedendum,
ne simul recedere, quos alii, vellent nolent, seque-
bantur. Ad eam ut venerunt, Apocauachus citare,
uti ante muros obversi, hostem pugnando sustine-
rent; erat namque locus equestri praelio idoneus.
Milites detrectare, affirmareque ingrediendum, et
muris conscensis inde hostem propellendum; ubi
intus fuerunt, rogati ut muros ascenderent, im-
petumque hostilem inde arcerent, noluerunt, di-
centes nescire se de muro pugnare, neque cives
sacos sine ulla causa velle occidere, aut ab illis oc-
cidi. Apocauachus et caeteri, cum proditorem
perspicerent, periculumque praesens animadvertent,
fugam extra arcem arripere cogitabant. Forte
fortuna claves arcis penes Zelotam erat, qui ut
dissidium et ad fugam inclinatos vidit, futuri
providus eas abscondit. Unatius autem portis arcis
longius inter se distantibus, Apocauachus cum aliis

A Πρὶν δὲ τι πρὸς ἐκεῖνον εἰπεῖν, οἱ Ζηλωταὶ προσπα-
σόντες, οὐ γὰρ ἐδόκει τῇ εἰρήνῃ αὐτοῖς λυσιτελεῖν, πολ-
λὰς μὲν προσήνεγκαν πληγὰς, καὶ ξίφεσι καὶ δορα-
ταῖς, καταβαλεῖν δὲ οὐκ ἴδυνήθησαν τεθωρακισμένον
ἔνδον ὄντα· ἀλλ' ἐξέφυγε, τὴν χεῖρα μόνην ἐπὶ τῷ
καρπῷ τραυματισθεὶς. Ἀπόκαυχος δὲ ἐπεὶ τὴν αὐ-
θάδειαν ἐπέθετο, ὄρμησεν μὲν ἐπιλαθεῖν τοῖς παρα-
θαλασσίους καὶ τοῖς Ζηλωταῖς ὑπὸ Παλαιολόγον τε-
ταγμένοις, καὶ ῥαδίως ἂν ἐκρότησεν ἐτι ἀπαρα-
σκεύοις ἐπιθῶν, τοῦ τε δήμου μήπω παντὸς αὐτοῖς
συντεταγμένου, ἐπέτυχεν δὲ ὁ Κωκαλᾶς, ἀπατήσας ἐν
προσχήματι βουλῆς. Ἐπιγγέλλετο γὰρ αὐτὸς χωρὶς
αἰμάτων Παλαιολόγον κείσιν πρὸς αὐτοὺς ἐλθεῖν καὶ
συμφρονῆσαι. Ἄμα δὲ ἐπεὶ ἤδη ἐπεγένετο καὶ ἡ νύξ,
Ἀπόκαυχος μετὰ τῆς στρατιᾶς καὶ τῶν ἄλλων πολι-
τῶν πρὸ τῆς ἀκροπόλεως ἠύλισαντο τὴν νύκτι ὀ-
πλισμένοι. Παλαιολόγος δὲ αὐθις ἐπὶ τῆς πρὸς θάλασ-
σαν πύλης μετὰ τῶν παραθαλασσίων καὶ τῶν Ζη-
λωτῶν διενυκτέρευεν, καὶ σύγχυσις δεινὴ καὶ ἀταξία
τὴν πόλιν εἶχε, καὶ ἡ μετὰ βασιλέως τοῦ Καντακου
ζηνοῦ προσηγορία αὐθις ἀπεσθέννυτο· φόβος δὲ πε-
ρὶεστῆκει πανταχόθεν τοὺς τάξιον ἡρημένους.
Καὶ ἦν ὄραν πρὸς μὲν θάλασσαν, φρυκτούς τε συχ-
νοὺς ἀνισχόμενους, καὶ πάταγον δεινὸν, καὶ θροῦν
ἄσημον ἐξακουόμενον, καὶ τὴν σάλπιγγα διὰ πάσης
τῆς νυκτὸς βοῶσαν καὶ συγκαλουμένην τὸν δῆμον
ἐπὶ τοὺς δυνατοὺς ἐκεῖνους δὲ πρὸ τῆς ἀκροπό-
λεως ἐστρατοπεδαυμένους ἀθορύβως μὲν καὶ τεταγ-
μένως, προθύμους δὲ ὅμως συμπλέκεσθαι τῷ δήμῳ
ὄντας· ἠλπίζον γὰρ τι καὶ μέρος αὐτοῖς συνείσεσθαι
τοῦ δήμου. Ἄλλως δ' ὅτι καὶ τῆς ἀκρᾶς ὑπ' αὐτῶν
κατεχομένης, ἐλπίδας εἶχον οὐκ ἀγενεῖς, εἰ καὶ
ἥττους φαίνοντο τῶν ἀντιτεταγμένων, οὐδὲν κείσε-
σθαι δεινόν, ἀλλ' ἀναχωρήσειν πρὸς τὴν ἀκρᾶν.
Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ Βερόσιας ἤξειν ἠλπισαν
συμμάχουσαν στρατιάν. Ἄμα γὰρ τῷ Παλαιολό-
γον ἤρχθαι τοῦ πολέμου, πρὸς τὸν βασιλέως οὗτοι
πέμψαντες υἱόν, ἢ αὐτὸν ἦκειν ἐδέοντο μετὰ τῆς
στρατιᾶς, ἢ πέμπειν συμμαχίαν. Οὕτω μὲν οὖν
διήλθεν ἡ νύξ, ἀμφοτέρων ἀλλήλοισ ἀντιστρατευομέ-
νων, καὶ παρασκευαζομένων πρὸς τὸν πόλεμον.
Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἤδη ἦν, Ἀπόκαυχος μὲν μετὰ τῆς
στρατιᾶς κατέβαινε διαγωνισόμενος· Κωκαλᾶς δὲ
αὐθις πρὸς ἐκατέρους ἐπιφοιτῶν, τὸ δοκεῖν μὲν
περὶ εἰρήνης διελέγετο, τῇ δ' ἀληθείᾳ παρῶντα
πρὸς μάχην, διαλεχθεὶς δὲ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῶν
λόγων κρύφα διεφθεῖρε, καὶ κατέπειθε μὴ μάχεσθαι,
ἀλλὰ γενομένης συμβολῆς, πρώτους καθ' αὐτοὺς
θέσθαι τὴν τροπὴν. Ἐπεὶ δὲ τοιαῦτα ὄκονόμητα,
τὸν δῆμον αὐτοῖς ἐπήγεον, ἄχρι τότε μήπω φανερῶς
γεγενημένοι ὅτι πολεμεῖ. Ἐπεὶ δὲ ἐγγύς ἦσαν καὶ
ἰχραβολίζοντο, οἱ στρατιῶται οὐκ ἔφρασαν δεῖν πρὸς
ὀμοφύλους μάχεσθαι, οὐδὲ τοὺς αἰκίους ἀποκτεῖ-
νειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀκρᾶν ἀναχωρεῖν, ἐνδὸν ἀκινδύ-
νως σώζεσθαι, καὶ ἅμα ἀνεχώρου, συνείποντο δὲ
ἀνάγκη καὶ οἱ ἄλλοι. Ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο πρὸς τῇ
ἀκρᾷ, Ἀπόκαυχος μὲν ἐδείκτο πρὸς τῶν τειχῶν ἀμύ-
νεσθαι καρτεροῦντας· ἦν γὰρ καὶ τὸ χωρίον ἐπι-
τηρώως ἔχον πρὸς ἰσπηλασίην. Ἡ στρατιὰ δὲ οὐκ

ἔρασαν δεῖν, ἀλλ' ἔνδον εἰσιέναι, καὶ ἀμύνεσθαι ἀναδάντας ἀπὸ τῶν τειχῶν. Ἐπεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, παρακαλούμενοι αὐθις ἐπὶ τὰ τεῖχη ἀναβαίνειν καὶ ἀμύνεσθαι, οὐκ ἠθέλησαν, μὴ εἰδέναι φάσκοντες τειχομαχεῖν, μηδὲ κτείνειν τοὺς οἰκίους, ἢ κτείνεσθαι, ἀνάγκης μηδεμιᾶς ὑπόσεως. Ἀποκαυχὸς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπεὶ τὴν προδοσίαν κατενόουν, καὶ τὸν κίνδυνον περιεσθηκῶτα συνεώρων, ὤρμητο φεύγειν ἐξω τειχῶν· συνέθη δὲ τὸν τὰ κλειθρα τῆς ἄκρας κατέχοντα, τῶν Ζηλωτῶν ἕνα εἶναι· ὃς ἐπεὶ διχραστατοῦντας εἶδε καὶ ὤρμητους φεύγειν, συνελθὼν τὸ μέλλον, ἀπεκρύπτετο τὰ κλειθρα ἔχων. Πολὺ δὲ τῶν πολῶν ἑκατέρωθεν τῆς ἄκρας ἀλλήλων διεχουστῶν, Ἀποκαυχὸς μὲν μετὰ τῶν ἄλλων ἐχώρου ἐπὶ τὴν ἐξάγουσαν τῶν τειχῶν. Ἐπεὶ δὲ ἦν κεκλεισμένη, ἐπεχείρουν διακόπτειν ὁ δῆμος δὲ ὁ τῆς ἄκρας (πόλει γάρ τινι ἔοικε μικρῇ, καὶ οἰκίτορας ἰδίους ἔχει) οὐκ εἶων διαδιδράσκεν ἐπαγαγόντας αὐτοῖς τὸν δῆμον, ἀλλ' ἔνδον μένοντες, ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας μετ' αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, ὁ δῆμος πῦρ ἐνίστανται πύλαις τῆς ἄκρας ταῖς πρὸς τὴν πόλιν, ἐπεὶ μηδεὶς ἠμόνετο. Στρατήγηος δὲ ὁ τὰ κλειθρα ἔχων· οὕτω γὰρ ὠνόμαστο· ἦνοιγν ἐλθῶν, καὶ ὁ δῆμος εἰσερχεῖτο· καὶ αὐτίκα μὲν πρὸς ταῖς πύλαις δύο τῶν πολιτῶν ἀπέσφαξαν· ἔπειτα πρὸς ἀρπαγὴν ἐτρέποντο ὄπλων τε καὶ ἵππων. Ἀποκαυχὸς γάρ καὶ οἱ ἄλλοι, ὅτι ἐάλωσαν ἰδόντες, ἐπεὶ μὴ φεύγειν ἦν, τῶν ἵππων ἀποβαίνοντες καὶ ἀποδύμενοι τὰ ὄπλα κατακρύπτοντο, ἐλάσθησαν δὲ ὄλιγοι, τοὺς πλείους δὲ ἀποδύοντες κατέλειπον γυμνοὺς. Κωκαλᾶς δὲ καὶ Παλαιολόγος περιεποιούντο τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐκέλευον μὴ ἀποδύειν· ἄρα δὲ καὶ τοὺς ἵππους εὐρίσκοντας, παρείχοντο ἑκάστῳ, ἀμειψόμενοι τῆς προδοσίας, ἅμα δ' οἱ καὶ ὄρκους αὐτοῖς πρότερον παρείχοντο, ὡς οὐδὲν πείσανται δεῖν ἂν τοὺς ἄλλους προδιδῶσιν. Οὕτω μὲν οὖν τὸ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως μέρος προδοθὲν ἐπὶ τῆς στρατιᾶς, ἠτετέτο κατὰ κράτος. Κωκαλᾶς δὲ καὶ Παλαιολόγος τὸν μὲν δῆμον ἐξήλανον τῆς ἄκρας· ἤδη γὰρ διήρπαζον καὶ τὰ τῶν ἐγχωρίων· αὐτοὶ δὲ περιμείναντες ἄχρι νυκτὸς, τοὺς μὲν στρατιώτας πάντας οἰκαδὰ ἀπέπεμπον, καὶ τινες τῶν φίλων αὐτοῖς διέσωζον, Ἀποκαυχὸν δὲ καὶ τῶν πολιτῶν ὀλίγῳ ἐλάσσους ἑκατὸν κατέκλεισαν ἐν δεσμωτηρίῳ πρὸς τὴν ἀκροπόλιν, καὶ φρουρὰν ἐπέστησαν αὐτοῖς. Ἄμα δὲ ἕω εἰς τὴν ἐπιούσαν καὶ ἡ ἑκ Βερόλιας στρατιὰ παρῆν. Ἐπεὶ δὲ ἐπόθεντο ὡς ἀλοῖεν οἷς ἦκον συμμαχεῖν, καταδραμόντες ἐληίσαντό τινα ὀλίγα, καὶ ἀνέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν. Περὶ μέσην δὲ ἡμέραν φήμη τις προσέπιπτεν ἀθροῦν πρὸς τὴν πόλιν ὡς οἱ δεσμῶται πάλιν τὴν ἄκραν κατασχόντες, τὴν ἐκ Βερόλιας στρατιάν εἰσδέχονται. Ἐλέγετο δὲ ὡς τῶν Ζηλωτῶν τινες τὰ τοιαῦτα καταφεύσαιτο ἐπὶ τῷ ἀποκτείνειν τοὺς δεσμῶτας. Καὶ ὁ δῆμος αὐθις τὰ ὄπλα ἀναλαβόντες, ἐχώρου πρὸς τὴν ἄκραν ὑπὸ τοῦ θυμοῦ καὶ οἴνου στρατηγούμενοι· οἱ πρὸς τὴν ἄκρα δὲ δείσαντες τὴν ἐφοδὸν τοῦ δήμου, μὴ τὰ ὄντα ἔνδον διαρπάσωσι γενόμενοι, ἀπέκλεισαν τὰς πόλιν· ἀναδάντες δὲ ἐπὶ τῶν τειχῶν εἶδοντο μὴ διαφθεῖραι

sociis ad eam, qua e mœnibus egressus est accessit : quam cum oclausam invenireat, distindere tentaverunt. At populus arcis (erat siquidem instar parvæ urbis, propriosque **679** habebat incolas) fugam eos capessere, et se populo urbano quem superduxissent, prodi non sinebat, sed oppugnantisibus intus eos secum resistere volebat. Hæc dum fiunt, populus urbanus foris ignem portæ arcis, versus urbem, quandoquidem nemo propugnabat, implicat. Claviger Strategius (hoc enim illi nomen) accurrens aperit, populus se infundit, subitoque in ipso aditu cives duos trucidat, deinde ad arma equosque diripiendos convertitur. Apocauchus et socii captos se aspicientes, quoniam fuga excludebantur, de equis descendunt, armis depositis se occulant ; pauci tamen latuerunt, plures ab hostibus despoliati armis, nudi relicti sunt. Coccalas et Palæologus milites tuebantur, et eos vetabant spoliari, quosque inveniebant equos, singulis donabant, tum ut prelium proditiōnis, tum quod jurassent ipsis nihil mali illaturos, si ceteros prodidissent. Sic itaque Cantacozeni pars a militibus prodita, vi devicta est. Coccalas et Palæologus populum jam etiam incolas arcis diripientem expulerunt ; ipsi usque ad noctem expectantes, dimissis domum militibus, amicos quosdam servarunt : Apocauchum et cives paulo infra centum in arcis carcere, apposita custodia, clauserunt. Sequenti diluculo auxiliarii Berrhœa adfuere, qui, ut acceperunt captos esse quorum gratia veniebant, cum mediocri popolatione domum redierunt. Circa meridiem rumor quidam urbem afflavit, vinetos rursus arce occupata, Berrhœense subsidium intronittere : quem Zelote ad necem illis curandam eminenti ferebantur. Populus de integro ad arma ire, atque ad arcem vino ac furore dacibus procedere. Arcis indigenæ impetum ac direptionem rebus suis metuentes, portas occludunt, in muros ascendunt, misericordiam rogant, facturi quidquid tandem juberentur. Jussi vinetos adducere, et ad ipsos præcípites dare. Protinus nudi adluentur. Ac primus quidem Apocauchus præcípitur, qui forte quadam erectus stetit, ac nemine audente illum contingere, diu sic mansit. Postea unus de Zelotis, molitiam aliis exprobrans accedit, caput ei a cervicibus gladio abscindit. Deinde cæteri quoque circumfusi, totum corpus vulneribus consauciant. Post hæc non uno, sed pluribus locis reliqui, **680** Zelotis nominatim petentibus, de muro præcípites aguntur : quo circumsisiens populus, ferina quadam immanitate sagittis configit, quorundam etiam capita præcídit. Ita omnes crudellem in modum, præter paucos, quos incole arcis absconderant, interierunt : quorum neci Coccalas et Palæologus præsentibus, se rem ægrius ferre, latorem tamen populi cohibere ac reprimere haud posse simulabant, qui deinde in ades involans, alios insuper cives contrucidavit. Cum ad domum Coccalæ Zelotis præventibus ve-

nissent, Pharmagen (quicum nupta erat soror uxoris ejus, quemque ipse occultaverat, et qui apud Apocanchum præfectum auctoritate multam valuerat, et Zelotas mire afflixerat) sibi dedi postulant. Cocelas vitæ suæ timens, affinem tradit, quem continuo interficiunt. Aiebant tum piebeios quosdam humanum adipem gustavisse. Nam cum dissectis occisorum corporibus viscera effunderentur, quidam summo stupore et indolentia, collectum adipem domum portavit. Uxor ignorans unde, et alterius animantis esse opinata, ad cibum suaviter condiendum in ollam injicit, ac post epulas demum viro narrante, humanum adipem se comedisce discit. Sic Thessalonica se imperatori volens adjunxit, iterumque Palæologo et Cocela vectoribus ad arma rediit, et hæc ibidem omni crudelitate crudeliora designata sunt, navisque Cantacuzeni cum ipsis vectoribus submersa perit: qui post coronationis suæ apud Adrianopolim diem festum, Matthæum filium in Thracia cum copiis, urbes, quæ cum Batatzæ defecerant obsessurum, et Hieraci Byzantio cum parva manu ad illos venienti se oppositurum reliquit. Eum Matthæus congressus devicit, militibus ejus universis partim concisis, partim captis; nec multum absuit, quin ipse quoque dux caperetur. Insuper oppida armorum terrore ad deditionem coegit, ac patri sub-

δῆμου. Ἐλέγτο δὲ καὶ στέρας ἀνθρωπίνου ἀφαρθῆαι τινὰς τῶν τοῦ δήμου τῆς. Ἀνατεταγμένων γὰρ τῶν ἀποκτεινομένων, τὰ ἔγκαιρα ἐξεχάετο· ἦν τις δὲ ἄκρα ἀναστροφῆς καὶ ἀναληθῆς στέρας συναγωγῶν, οἰκίαν ἀπήγαγε. Τὴν γυναῖκα δὲ μὴ εἰδὸν ἔθευ εἶη, νομίσασάν τινος ἐτέρου εἶναι ζώου, ἤθυσμα τῆ χύτρα προσεμβάλειν, μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν αἰσθῆσθαι, τοῦ ἀνθρώπου εἰπόντος. Οὕτω μὲν ἡ Θεσσαλονίκη προσεχώρησε βασιλεῖ ἐκούσῃ, καὶ πάλιν εἰς τὸν πόλεμον ἐξεστράτη ὑπὸ Παλαιολόγου καὶ Κοκαλιᾶ, καὶ τοιαῦτα ἐτολμήθη πᾶσαν ὑπερβάνοντα ὄμβροτα, καὶ τὸ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ βασιλέως σκάφος αὐτανῶρου κατέβη· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς ἰδίας στατηφορίας ἐορτήν, Ματθαῖον μὲν τὸν υἱὸν κατέλιπεν ἐπὶ τῆς ἐφῆκης ἔχοντα στρατὸν, τῶς τε πόλεις πολιορκήσοντας τὰς Βατάτζη συναποστάσας, καὶ Ἱέραιε ἀντιστησόμενον. Ἦκε γὰρ ἐκ Βουλγαρίας ἀλλήλους ἔχων ἐπὶ ἐκαίνας τὰς πόλεις στρατηγός· ἢ καὶ συμβῆκεν ὅ τῷ βασιλεῖ ἐνίκησεν υἱὸς μόλις διαδράσαντα τὸ ἀλώνας· οἱ γὰρ συνόντες πάντες, οἱ μὲν ἔπειον, οἱ δὲ ἀέλωσαν πρὸς τὴν μάχην. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰς πόλεις παρεστήσατο, καὶ ὀπήγαγε τῶ πατρὶ βιασάμενος τοῖς ὅπλοις.

681 CAPUT XCV.

Imperator frustra cum amicis Byzantii clam agit. Patriarcha Constantinopolitanus, a papa electus, Smyrnæ in templo a Persis occiditur cum aliquot nobilibus, Chii Constantinibus coacti se deditum. Phacerasius cum suis trirēibus capta Chio Byzantium rediit; onerariam Genuensem capit et spoliat; vinctores interficit; a Galatais sacer fit. Imperatrix Anacletis Cartham principis operi invocat. Ejus fratrem exercitus ducem facit. Phacerasis victoriam de Tomprositza, Orchanes filiam imperatoris uxorem petit, responsum differtur. Præceres et Amurios dandam suadent. Apud Selybriam sponsa romana cum singulari cærenonia ostentatur. Eximiu laus ejusdem.

Imperator Selybriam cum venisset, cum amicis qui erant Byzantii arcane suum negotium agebat, sed nihil efficiens, Adrianopolim rediit. Sub idem tempus Martinus cum patriarcha Constantinopolitano (quem papa eligere consuevit, post divisam Ecclesiam (61), velut urbe ad Latinos adhuc per-

σφῆς, ὡς πᾶν ποιήσαντας τὸ κελευόμενον· οἱ δὲ ἐκέλευον τοὺς δεσμιώτας ἄγειν καὶ κατακρημνίζεσθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτίκα οἱ δεσμιῶται ἔγοντο γυμνοί. Καὶ πρῶτον μὲν Ἀπόκαυγος κατακρημνίσθη· αὐτὸς δὲ συμβῆν ὀρθῶς ἔστη, καὶ ἔμεινεν ἐπιπαλῶ, μηδένος προσάπτεσθαι τολμῶντος. Ἐπειτὰ τῆς προσελθόντων Ζηλωτιῶν, καὶ μαλακίαν τῶν ἄλλων καταγορησας, ἀπέταμον αὐτὸς τὴν κεφαλὴν μαχαίρῃ. Ἔπειτα καὶ οἱ ἄλλοι περιστάντες, κατέτρωσαν τὸ σῶμα ἔλον. Ἐπειτα καὶ τοὺς ἄλλους ἐβρόντεον ἀπὸ τῶν τοιχῶν, ἀπαιτούντων ὀνομασί τῶν Ζηλωτῶν, οὐκ ἐφ' ἓνα τόπον, ἀλλ' ἐπὶ πλείους· καὶ ὁ δῆμος θρηνηδῶς καὶ ἀπανθρώπως κατακρημνίζον περιεστῆμενοι. Ἐνίων δὲ ἀπέταμον, καὶ κεφαλὰς, καὶ πάντας οὕτως ὁμοῦ ἀπέκτειναν, πλὴν ἀλίγων λίαν, οἱ ὑπὸ τῶν τὴν ἔκρην οἰκούντων κατακρύβαντο· παρήσαν δὲ καὶ Κοκαλιᾶς καὶ Παλαιολόγος ἀποσφαττομένων, καὶ ἐδόκουν μὲν πρὸς τὰ πραττόμενα βουχαρῆσαι, ἀνακόπειν μάλιστα τὴν ἑρμῆν τοῦ δήμου ὑπερβάνοντο μὴ δυνάσθαι. Ἐπειτα ἐκαίθη ὁ δῆμος ἐτρέπατο πρὸς τὰς οἰκίας, καὶ ἀπέκτειναν καὶ ἄλλους τινὰς τῶν πολιτῶν. Ἐλθόντες δὲ καὶ πρὸς τὴν οἰκίαν Κοκαλιᾶ, τῶν Ζηλωτῶν ἐναγόντων, τὴν Φαρμάκην ἦσαν ἐκεῖ κατακρημνόμενον ὑπὸ ἐκείνου· δὲ Κοκαλιᾶ τῆς γυναικὸς ἀδελφῆ συνῆκε, μέγα δὲ ἐδυνήθη παρὰ Ἀποκαύχῃ ἄρχοντι, καὶ κλείετα ἐκεῖ κωσε τοὺς Ζηλωτῆς. Δείσας δὲ ἐκεῖνος μὴ ὑπὸ τοῦ δήμου διαφθαρή, κρημνίσθη τὴν συγγενῆ, καὶ ἀνηρέθη εὐθὺς ὑπὸ τοῦ

δῆμου. Ἐλέγτο δὲ καὶ στέρας ἀνθρωπίνου ἀφαρθῆαι τινὰς τῶν τοῦ δήμου τῆς. Ἀνατεταγμένων γὰρ τῶν ἀποκτεινομένων, τὰ ἔγκαιρα ἐξεχάετο· ἦν τις δὲ ἄκρα ἀναστροφῆς καὶ ἀναληθῆς στέρας συναγωγῶν, οἰκίαν ἀπήγαγε. Τὴν γυναῖκα δὲ μὴ εἰδὸν ἔθευ εἶη, νομίσασάν τινος ἐτέρου εἶναι ζώου, ἤθυσμα τῆ χύτρα προσεμβάλειν, μετὰ δὲ τὸ φαγεῖν αἰσθῆσθαι, τοῦ ἀνθρώπου εἰπόντος. Οὕτω μὲν ἡ Θεσσαλονίκη προσεχώρησε βασιλεῖ ἐκούσῃ, καὶ πάλιν εἰς τὸν πόλεμον ἐξεστράτη ὑπὸ Παλαιολόγου καὶ Κοκαλιᾶ, καὶ τοιαῦτα ἐτολμήθη πᾶσαν ὑπερβάνοντα ὄμβροτα, καὶ τὸ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ βασιλέως σκάφος αὐτανῶρου κατέβη· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς ἰδίας στατηφορίας ἐορτήν, Ματθαῖον μὲν τὸν υἱὸν κατέλιπεν ἐπὶ τῆς ἐφῆκης ἔχοντα στρατὸν, τῶς τε πόλεις πολιορκήσοντας τὰς Βατάτζη συναποστάσας, καὶ Ἱέραιε ἀντιστησόμενον. Ἦκε γὰρ ἐκ Βουλγαρίας ἀλλήλους ἔχων ἐπὶ ἐκαίνας τὰς πόλεις στρατηγός· ἢ καὶ συμβῆκεν ὅ τῷ βασιλεῖ ἐνίκησεν υἱὸς μόλις διαδράσαντα τὸ ἀλώνας· οἱ γὰρ συνόντες πάντες, οἱ μὲν ἔπειον, οἱ δὲ ἀέλωσαν πρὸς τὴν μάχην. Ἐπειτα δὲ καὶ τὰς πόλεις παρεστήσατο, καὶ ὀπήγαγε τῶ πατρὶ βιασάμενος τοῖς ὅπλοις.

Βασιλεὺς δὲ εἰς Σηλυβρίαν ἐλθὼν, τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ φίλους πρόφα ἐπαλέγετο· ἐπαὶ δὲ αὐτὸν ἦμεν ὧν ἐδοῦλκτο, αὐτίκα ἀνίστασθαι εἰς τὴν Ἀδριανουπόλιν. Ἐπὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, καὶ Μαρτίνος μετὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, ἃν ὁ πάππας εἰσῆθε χειροτονεῖν μετὰ τῆς διαίρασης τῆς Ἐκκλησίας, εἶς

Jacobi Pontani notæ.

(61) Nota, etiam schismate divulsa Orientali Ecclesia a Romanis, pontificem Romanum nihilo minus solitum eligere patriarcham, quia videlicet ju-

risdictionem potestatemque sibi a Christo traditam non amiserat.

δη τῆς πόλεως Λατίνοις προσηκούσης, ὅτι ὑπ' αὐτοῖς ἄ
 ἐγένετό ποτε, ἅμα δυοκαίδεκα τριήρεσιν, ἦλθον εἰς
 Σμύρνην, καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν Λατίνων κατεχο-
 μένην. Πατριάρχῃ δὲ ἐδόκει δεῖν εἰς τὸν κατὰ Σμύρ-
 ναν ἐξελλόμενον ναὸν ἐν ᾧ πάλαι ἡ μητρόπολις ἦν,
 τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐκτελέσαι, καὶ ἐκέλευε τὴν
 στρατιὰν ὀπλιταμένην ἐπεσθαι. Μαρτίνος δὲ ἐκώλυε,
 καὶ οἱ ἄλλοι τῶν ναυάρχων, διακτεκινδυνευμένα τολ-
 μῶν ἰσχυριζόμενοι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπειθέτο, εἶποντο
 ἀνάγκη. Καὶ γενομένῳ πρὸς τὸν ναὸν καὶ τὴν μυσ-
 σταγωγίαν τὴν θείαν ἐκτελοῦντι, ἐπῆλθεν Ἀμούρ
 μετὰ τῆς στρατιᾶς. Καὶ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα τῶν
 Λατίνων διεσώθη ἀναχωρήσαν πρὸς τὸ φρούριον, ὃ
 κατείχον, ἐπεὶ τοὺς Πέρσας εἶδον ἐπιόντας· πα-
 τριάρχης δὲ τὴν ἱερὰν στολήν ἐνδοξομένην, ἀπεσφά-
 γη ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ Μαρτίνος, καὶ ἄλλοι τῶν
 ἐπιφανῶν ὀλίγοι. Ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τούτοις, καὶ
 τῶν ἐν Γεννούσῃ εὐγενῶν τινες δύο καὶ τριάκοντα
 πληρώσαντες αἰκαλοῖς ἀναλώμασι τριήρεις, ἐπέ-
 πλευσαν τῇ Χίῳ, καὶ ἐπολιόρχησαν χρόνον οὐκ
 ὀλίγον, καὶ τειχομαχίας τε πολλὰς ἐποίησαντο καὶ
 καρτερὰς, καὶ μηχανήματα προσήγον. Ἦνουν δὲ
 ἀπὸ τῶν τοιούτων ὀλίγα ἢ οὐδέν. Οἱ γὰρ Χῖοι ἠμύ-
 νοντο τοῖς Λατίνοις καρτερῶς, ἐνδεία δὲ πεισθέντες
 καὶ λιμώξαντες, ἐπεὶ ἐπικουρίας οὐδεμιᾶς ἐτύχχανον
 παρὰ Ῥωμαίων, προσεχώρουν τοῖς Λατίνοις, καὶ
 παρέδωκαν τὴν πόλιν ὑπ' ἀνάγκης. Ἡ βασιλεὺς δὲ
 ἠνιάτο μὲν θειῶς τῆς Χίου πολιορχουμένης, βοη-
 θεῖν δὲ οὐκ εἶχε· χρημάτων τε γὰρ οὐκ εὐπύροι
 πρὸς τσαύτην δύναμιν, ὥστε στόλον ἀντίρροπον
 τῷ Λατίνων ἐξαρτέειν· καὶ τὸν διοικησόντα κλιῶς
 καὶ ὡς προσῆκε τὰ πράγματα οὐκ εἶχε· πάντες γὰρ
 ὄσοι ἦσαν ἀξιόλογοι Ῥωμαίων, ἐν δεσμωτηρίοις κατ-
 εκλείοντο. Ὅμως τινὰς ὀλίγους ἐφοπλίσαντες οἱ
 ἄρχοντες τριήρεις, Φακωλάτον ἐπεμφαν συνέρ-
 χοντα τότε τοῖς ἄλλοις. (ἦν γὰρ Κιννάμου τοῦ μυ-
 στικῆς συνοικῶν ἀδελφῆ τῆς γυναικὸς) οὐχ ὥστε
 ἀντετάττεσθαι Λατίνοις· οὐκ ὀλίγον γὰρ ἀπήλει πρὸς
 τὴν ἐκείνων δύναμιν· ἀλλ' εἰ δύναιτο πρότερον δὴ τινε-
 σίτον εἰσάγειν εἰς τὴν Χίον. Φακωλάτος δὲ ἐπεὶ
 καταπλέων ἐπέθετο τὴν Χίον ἐλωκυῖαν, ἀνέστρε-
 φεν εὐθύς· καὶ ὀκνάδῃ ἐκ Γεννούσας περιτυχὸν μα-
 γάλη, ἐκράτησε μάχῃ, καὶ ἀπέκτειναν οὐκ ὀλίγους
 τῶν Λατίνων μαχομένους, καὶ διήρκασε τὰ χρήματα.
 Πυθόμενοι δὲ οἱ ἐν Ἰαλατῇ ὀμόφυλοι, ψήφισμα ἐγρά-
 φαν ἀποκτινύναι Φακωλάτον ἢ ἂν τις συντόχοι,
 καὶ μηδένα κρίνειν φόνου, καὶ διέμεινεν αὐτοῖς ἡ
 πρὸς ἐκείνον εὐθρα ἄχρι τελευταῆς. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ
 ἑώρα μόνην τὴν Κωνσταντίνου πόλιν αὐτῇ περιλει-
 πομένην· αἱ γὰρ ἄλλαι σχεδὸν πᾶσαι προσεχώρησαν
 βασιλεῖ τῷ Καντακουζηνῷ· πρὸς Ἐπαλιέαν τινὰ
 τοῦ Καρθωνῆ ἀρχοντα πέμψασα πρεσβεῖαν ἐδαίτο
 βοηθεῖν. Ὁ δὲ ἀσμένως τε ἐδέξατο τὴν πρεσβεῖαν,
 καὶ Θεόδωρον καὶ Τομπροτίτζαν τοὺς ἀδελφοὺς, χι-
 λίους στρατιώταις ἄγοντας ἐπιπέκτους, κατὰ συμμα-
 χίαν ἐπέμπε τῇ βασιλεῖ· οἱ καὶ τὰς κατὰ τὸν πόν-

tinente, quia sub ipsis aliquando fuit [92]) duode-
 cim triremibus Smyrnam appulsus est, quam et
 prius Latini possederant. Patriarchæ placuit in
 Smyrnoense templum (olim metropolitanum) in-
 gredi, et illic sacris operari, jussitque milites
 armatos sequi. Martinus et alii navarchi factum
 hoc, ut pericula non carens dissuadebant. Dum
 necessitati parere non vult, et in adeo sacrificium
 facti, Amurinus cum armatis supercevit. Et milites
 quidem Latini, cernentes Persas invadere, ad ca-
 stellum suum confugientes, mortera evaserunt,
 patriarcha vero sacris indutus vestibus una cum
 Martino paucisque nobilibus a Persis obruncatus
 est. Per idem tempus Genueses novantia nobili
 loco nati, duabus et triginta triremibus sua im-
 pensa instructis, Chium navigarunt, eamque non
 parum diu obsederunt, et muros sepe, adhibitis
 etiam machinis, valide oppugnarunt. Verumtamen
 Chii fortiter se tentibus, nihil aut parum profe-
 cerunt. Cum autem victas inopia premerentur,
 nulliusque a Romanis auxilium adventuræ, Latini-
 norum se potestati permittentes, urbem consti-
 tradiderunt. Imperatrix quoniam Chio obsessa
 mirifice angeretur, ferre tamen usum nequibat;
 nam nec pecunia contra tantas vires iam prompte
 erat, ut classem Latinores obassi æqualem compa-
 raret, et honore ac peritum ejus ductorem non
 habebat; omnes siquidem qui inter Romanos emi-
 nebant, carceribus astringebantur. 682 Nilominus
 archontes aliquot triremes armenios Phaeociatum
 collegam (qui Cinnami mystici uxoris sororem ha-
 bebant in matrimonio) eis profecerunt: non quidem
 ut se Latinis, quibus longe esset inferior, objice-
 ret, sed ut commocentem in insulam, si quo modo
 posset, importaret. Phaeociatus ut Chium captam
 audivit, illico iter relegens, et operaria Genuesi
 occurrens, acriter pugna eam vicit, et compures
 Latinos occidit, pecuniamque diripuit. Fama Chio-
 latam ad barbaros perlatam, publico decreto
 impunitatem proposuerunt, si quis eum ubique
 jugularet, et usque ad mortem ejus tanquam ho-
 stem oderunt. Augusta ut solam Constantinopolim
 sibi relictam vidit (alio usaque urbes ferre ad
 unam in Cantacuzeni auctoritate erant), a quodam
 Mpalice Carbonæ principe per legatos auxilium
 petit. Is legatione benigne admissa, Theodorum et
 Tomprolitam fratres eam mille selectis militibus
 suppetias mittit; qui et maritimas ad pentum
 urbes transeuntes, eas ab imperatore ad Augustam
 monitis et consiliis suis revocabant; sperabant
 enim illos nescire quid magnum felici successu
 præstituros. Imperatrix eos admodum benevole et
 honorifice excepit, et Apocanchi magni ducis filia
 Tomprolitæ in conjugium sociata, ducem cum
 Romani exercitus creavit, qui suas copias cum
 Romanis conjunctas, imperatore Delymofili de-

Jacobi Pontani nota.

(68) Sub quibus Latinis, et quandiu fuerit Constantinopolis, docuerunt Nolis in lib. ii, cap. 36.

gente, in Selybrianos duxit. Phacrasas autem pro-
 tostrator ab imperatore Selybriae cum praesidio
 relictus, Selybrianis adjunctis, egressus oppido,
 Tomprolitzam eximia virtute devicit. Imperitus
 enim ille locorum, equitatum per fossas, et angu-
 stias, et vineta ducebat: unde superati, in con-
 flictu pauci cadebant, multi capiebantur, et vix
 aliqui effugiebant. Captorum illustriores vineti
 custodiis mandabantur, alii spoliati dimitteban-
 tur, propemodumque et Tomprolitzas ipse captus
 est. Sed fugae commoditatem nactus, cum igno-
 minia rediit. Post eam cladem ipse Byzantii, jam
 uxore Romana politus subsedit, ac pro dignitate
 ab imperatrice tractatus est: Theodorus frater
 cum reliquis militum domum remigravit. Se-
 cundum haec Orchanes ad imperatorem missis
 oratoribus, ejus filiam uxorem poscit: quam si
 libenter dederit, **683** contra quemvis Romano-
 rum hostem auxilia promittit: nec tam de caetero
 fore socium et amicum, quam filium, impigreque
 illi cum omnibus copiis suis ubi voluerit, inservi-
 turum. Imperator neque legationem sprexit, neque
 extemplo affinitatem amplexus est, sed leniter ac
 placide legatos allocutus, ac donis etiam prosecu-
 tus, paulo post missa legatione Orchanum se respon-
 surum promisit. Sic legati abierunt. Imperatore
 familiares et proceres super connubio filiae
 consulente, omnes quasi ex composito Orchanem
 socium et amicum fidelem habere, permagni
 interesse dixerunt. Id ipsum dein per legatos ex
 Amario quaesivit, qui matrimonium istuc, ut
 optatum, approbavit, affinitatemque minime repu-
 diaudam censuit. Amicitiam enim et propinquitatem
 istam Barbari, qui adversas hostes Romanorum
 multum posset, maximopere ipsi profuturam. Etsi
 enim in presentia ad bellum contra homophylos
 jam depressos, et ad resistendum imbecilles,
 Barbarorum ope non egeret: at certe si totius
 imperii Romani potens fuerit, contra vicinos
 dynastas, qui tanta ulro detrimenta dederint,
 multasque urbes ac regiones a principatu Romano
 avulserint, Persico robore opus habiturum. Affirma-
 bat igitur, scire se, Orchanem nemquam omnino
 tam effasam in imperatorem benevolentiam navatu-
 rum, quam ipse navasset: caeteroqui illum non
 difficulter posse succurrere, cum sibi per alienam
 provinciam multa cum difficultate ad eum venien-
 dum sit: et qui sibi continentem, e regione
 Thraciam respicientem subdidisset, nullo labore,
 quando vellet, opem affaturum. Has ob causas,
 quatenus alioqui non ita liberet, affinitatem, ut
 Romanis utilissimam, cum eo jungendam suadebat,
 addens, in nullum crimen ideo incursum,
 siquidem non pauci superiorum temporum impera-
 tores, quo subditorum rationibus providerent,
 Scythias et alias quibusdam Barbaris illas sua-
 despondissent. Hoc fuit Amarii consilium. Cujus
 quidem modestiam admiratus est imperator, quod
 confiteretur, Orchanem se ipso amplius profutu-

Α τον παρθαλασσίου πόλεις δύνοντας, έπεισαν απο-
 στήναι βασιλέως, και τη βασιλίδι προσχωρείν·
 ήλπισαν γάρ αυτούς τι μέγα κατωρθώσειν. Καί η
 βασιλίσ έδέξατο τούς άνδρας, μετά πολλής της εύμε-
 νείας και τιμής. και την τε Αποκαύγου του μεγάλου
 δουκός θυγατέρα συνήκισε τή Tomprolitzas, και
 στρατηγόν απέδειξε της Ρωμαίων στρατιάς. Ο
 δέ, την τε οικείαν έχων και την Ρωμαίων, έπιστρά-
 τευσε Σηλυμβριανούς, βασιλέως Διδουμοτείχου ένδια-
 τρήθοντες. Φακρατής δέ ο πρωτοστράτωρ υπό βασι-
 λέως έν Σηλυμβρία καταλειμμένος μετά στρατιάς,
 έχων και τούς Σηλυμβριανούς, συνεπλέκετο τοίς
 περί Tomprolitzas εξέλιθών, και ένικά κατά κράτος.
 Απειρος γάρ ών ο Tomprolitzas τών χωρίων,
 έστρατήγησε κακήως, εις τάφρους και στενοχωρίας
 και άμπέλους τούς Ιππέας έμβάλών· όθεν ήττηθέν-
 τες, όλίγοι μόν απέθανον κατά την μάχην, έάλωσαν
 δέ πολλοί, όλίγων διαδράναι δυνηθέντων· ών τούς
 επιφανεστέρους όησαντες είχαν έν φρουραίς, τούς
 δ' άλλους αποθύσαντες, απέλυον. Ηλθε δέ και ο Tom-
 prolitzas έγγύς άλλώγει, όμως διαδράναι δυνηθείς
 άνέστρεφε καιτησχυμμένος· μετά την ήτταν δέ
 εκείνην, Tomprolitzas μόν υπελείπετο έν Βυζαντία,
 ήδη γυναίκα έχων εκ Ρωμαίων, και τιμής απέλαυε
 παρά βασιλίδος της αξίας· Θεόδωρος δέ ο αδελφός
 άνέστρεφεν εις την οικίαν, την υπολειμμένην έχων
 στρατιάν. Μετά τούτο Ορχάνης, προς Καντακουζην-
 νόν την βασιλέα πρεσβείαν πέμφας, ήξιου εκδοῦναι
 οι προς γάμον την θυγατέρα· επηγγέλλετό τε, ει
 παράσχοιτο, προθύμως συμμαχήσειν κατά παντός
 πολέμου τοίς Ρωμαίσις· ούκέτι γάρ εσεσθαι σύμ-
 μαχον και φίλον, αλλά υίόν, και προθύμως δουλεύ-
 σειν αυτόν τε και την σύμπασαν στρατιάν οι άν
 κελούσι. Βασιλεύς δέ ούτο απέπειπε την πρεσβείαν,
 ούτ' εύθως συνέθετο προς την επιγαμίαν· άλλό
 προστηώς τε και ήμέρως τοίς πρέσβεισι χρηματίσας,
 και δώρα παρασχύμενος, νύν μόν έλεγε μηδέν απο-
 κρινείσθαι, υστερον δέ όλίγω πέμφας πρεσβείαν, την
 απόκρισιν ποιήσεσθαι. Οι μόν ούν Ορχάνη πρέσβεις
 άνέστρεφον εις την οικίαν. Βασιλεύς δέ μετά τών
 οικείων και τών έν τέλει έβουλεύετο περί του γάμου,
 ει χρη την θυγατέρα τή Ορχάνη εκδοῦναι, και
 πάντες ώσπερ εκ συνθήματος, κράτιστον είναι έλε-
 γον Ορχάνην έχειν σύμμαχον και φίλον βέβαιον.
 Βασιλεύς δέ και προς Αμύρ πρεσβείαν πέμφας ει
 δοκούη βέλτιον είναι και αυτόν την θυγατέρα συνοικί-
 ζειν έπυθάνετο Ορχάνη. Ο δέ άριστον ήγειτο, και
 συνεβούλευε δεχέσθαι τή κήδος. Μάλιστα γάρ αυτόν
 λυσιτελείν την φίλιαν και την οικειότητα του βαρ-
 θάρου μεγάλη δυναμένου ώφελειν κατά τώ Ρω-
 μαίσις πολέμων. Ει γάρ και μη δέοιτο νυνί βαρθάρων
 προς τον τών έμοφύλων πόλεμον, τεταπεινωμένων
 ήδη και μη δυναμένων αντικαθίστασθαι αυτόν, άλλ'
 ούν ει πάσα η Ρωμαίων υπό αυτόν γένοιτο ήγεμον-
 νία, προς τούς έμόρους δυνάστας δεήσεσθαι της Περ-
 σικής δυνάμεως, πολλά ήδικηκότας και χώρως της
 Ρωμαίων παρασπασμένων. Ειδέναι μόν ούν έφα-
 σκεν, ως ούδ' άν ει τι γένοιτο τσαούτην Ορχάνης
 εύνοιαν επείδειξεσθαι δύναιτο, όσην αυτός προς βασι-

λέα. Ἄλλ' οὖν εὐχερῶς ἐκείνων ἔχειν βοηθεῖν· αὐτὸν δὲ πολλῆς δεῖσθαι πραγματείας, διὰ ἀλλοτριᾶς πρὸς αὐτὸν ἔντα γῆς· Ὀρχάνη δὲ τὴν ἀντιπέραν Θράκης ἤπειρον ὑφ' ἑαυτὸν πεποιτημένη, ῥάδιον εἶναι ἕτε βούλοιο ῥαδίαν ποιεῖσθαι τὴν ἐπικουρίαν· δι' αὐτοῦ συνεβούλευε τὸ κῆδος ἐκτελεῖν, ὡς τὰ κράτιστα λυσιστελήσον τοῖς Ῥωμαίοις, κἂν μὴ καὶ πάντα κατὰ γνώμην ἦ, οὐδὲν δὲ ποιήσιν ἄξιον αἰτίας, εἰ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βεβασίλευκῶτων οὐκ ὀλίγοι Σκύθαις καὶ ἄλλοις τισὶ βαρβάροις τῆς θυγατέρας ἐξέδωκαν τὰς ἑαυτῶν πρὸς τὸ λυσιστελοῦν τοῖς ὑπηκόοις. Τοιαῦτα μὲν ὁ Ἀμοῦρ παρήνει. Βασιλεὺς δὲ τὸ τε μέτριον τοῦ φρονήματος ἐθαύμαζεν Ἀμοῦρ ὅτι Ὀρχάνην αὐτοῦ μᾶλλον ὁμολόγει λυσιστελεῖν, καὶ τὸ ἄδολον καὶ καθαρὸν τῆς γνώμης, ὅτι ἂ ἐδόκει λυσιστελεῖν, οὐκ ἀπεκρύπτετο, καὶ ἐπέθετο πρὸς τὴν παραίνεσιν. Πέμψας δὲ πρεσβείαν πρὸς Ὀρχάνην, τὴν τε θυγατέρα κατηγγυᾶτο, καὶ στρατιὰν ἐκέλευε πέμπειν, ἣτις ἄξει τὴν γυναῖκα πρὸς αὐτόν. Ὁ δ' ἐπεμπεν αὐτίκα ναῦς τε τριάκοντα, καὶ ἵππεας οὐκ ὀλίγους, καὶ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ὑπ' αὐτόν. Βασιλεὺς τε μετὰ τῆς στρατιᾶς Ῥωμαίων ὄση ἦν, ἦκεν εἰς Σηλυμβρίαν μετὰ γυναῖκός τῆς βασιλίδος καὶ τῶν θυγατέρων, καὶ ἐκέλευε πρὸ τῆς πόλεως ἐν τῷ πεδίῳ πρόκυψιν ποιεῖν ἐκ ξύλων, ἵν' ἐπ' αὐτὴν ἡ βασιλέως νυμφευομένη θυγάτηρ σταῖσα, πᾶσι γένοιτο καταφανῆς. Οὕτω γὰρ ἔθος εἶναι τοῖς βασιλεῦσι ποιεῖν ἐπὶ ταῖς θυγατράσι πρὸς γάμον ἀγομέναις. Ἐπειτα ἐκέλευε καὶ τὴν βασιλικὴν σκηνὴν ἐγγὺς ἰσθμῶν. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν παρεσκευασμένα, ἡ βασιλὶς μὲν μετὰ τῶν θυγατέρων ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἠύλατο τὴν νύκτα, καὶ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς στρατιᾶς. Εἰς τὴν ὀστεραίαν δὲ βασιλὶς μὲν ἐμείνεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς μετὰ τῶν ἐπιλοίπων δύο θυγατέρων, Θεοδώρα δὲ ἡ νυμφευομένη, ἐπὶ τὴν πρόκυψιν ἀνῆλθε. Βασιλεὺς δὲ εἰστήκει ἑφιππος μόνος· οἱ δὲ ἄλλοι ἅπαντες πεζοί. Οὕτω δὲ τῶν παραπετασμάτων περιαιρεθέντων (περικεκάλυπτο γὰρ ἡ πρόκυψις πανταχόθεν ὑφ' ἄσματος σηρικῶς καὶ διαχρύσεις), ἀνεφαίνετο ἡ νύμφη, καὶ λαμπάδες ἦσαν περὶ αὐτὴν ἡμμέναι ἐκἀτέρωθεν· ἃς εὐνοῦχοι κατέχοντες ἐπὶ γόνυ κεκλιμένοι, οὐκ ἐφαίνοντο. Σάλπιγγες δὲ ἤχησαν ἐπιπλεῖστον, καὶ αὐλαὶ καὶ σύριγγες, καὶ ὅσα πρὸς τέρψιν ἐξεύρηται ἀνθρώποις. Πausάμενων δὲ ἐκείνων, ἐγκώμια ἤδον οἱ μαθητοὶ ὑπὸ τινῶν λογίων πρὸς τὴν νύμφην πεποιημένα. Ἐπεὶ δὲ πάντα ἐτελείτο τὰ βασιλέως προσήκοντα θυγατράσιν νυμφευομέναις, τὴν τε στρατιάν, καὶ τοὺς ἐν τέλει πάντας καὶ Ῥωμαίων καὶ βαρβάρων ὁ βασιλεὺς εἰστία ἐφ' ἡμέρας οὐκ ὀλίγας. Ἐπειτα ἐξέπεμπε τὴν θυγατέρα πρὸς τὸν ἄνδρα μετὰ πολλῆς ὑποδεξόμενον τῆς ἡδονῆς, ἡ καὶ τῷ βαρβάρῳ συνοικοῦσα, τῆς εὐκλείας τῶν πατέρων ἄξιαν ἑαυτὴν ἐν τῷ πολιτεύεσθαι παρείχετο. Οὐ μόνον γὰρ ἐκ τῆς συνδιατριβῆς ἐκείνων παρεθλάθη κατὰ τὴν πίστιν οὐδὲν, καίτοι γε πολλάκις ἐπιχειροῦντων μεταπειθεῖν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πρὸς τὴν ἀσέβειαν ὑπαχθέντων ἀνεκλήσκει.

A rum, et sincerum candidumque pectus, quod quæ conducere putabat, non tacuisset. Itaque completens ejus sententiam, per legatos Orchani filiam despondet, hortaturque uti numerum militarem mitteret, quæ sponsam adduceret. Qui naves triginta, et equitum magnam vim, atque e provincia sua viros nobilissimos illico misit. **684** Imperator cum toto exercitu Romano, eumque uxore et filibus Selybriam profectus, in planitie ante urbem tabulatum ligneum excitari jussit, super quo nuptura filia consistens, conspiceretur ab omnibus. Hunc enim morem imperatores servabant in filiabus, cum ad nuptias abducendæ essent (65). Deinde et imperatorium tabernaculum prope statui mandavit. Quibus paratis, imperatrix et filie ibidem, imperator in castris noctem egit. Postridie imperatrice cum binis filiabus in tentorio manente, sponsa Theodora tabulatum conscendit, solo imperatore equo insidente, cæteris ad unum astantibus. Tum peripetasmatis in circuitu ablatis (erat enim tabulatum appensis ex omni parte aulæis serieis, et auro intertextis ornatum), sponsa conspecta est, dextra lavaque accensis lampadibus, quas eunuchi in genua subsidentes tenebant. Resonabant tubæ et tibiæ ac fistulæ plurimum, et quæcumque ad aures oblectandas ab hominibus instrumenta musica excogitata sunt. His tacentibus, cantores a poetis laudes in sponsam compositas modulabantur. Finitis solemnibus universis, quæ imperatorum filiabus, cum nuptam darentur, fiebant, imperator militibus et proceribus Romanis ac Barbaris omnibus ad dies complures epulam dedit, atque ita demum filiam ad sponsum multo gaudio eam suscepturum misit. Quæ quanquam Barbaro nupta, sic vitam suam instituit, ut a majorum sæcæ gloria non degeneraret. Nec enim solum ex illorum hominum convictu consuetudineque nullam in religione dampnum fecit, licet multum ac sæpe aliud ei persuadere conarentur, sed et multos ad impietatis diverticula impulsos, ad veritatis semitam argumentorum vi revocavit. Cum autem quod ad fidei mysteria attinet, tam constanter se gereret, ac pro sua parte frequenter cum periculo pro ea propugnaret, alia interim virtutis decora non negligebat, sed omnes delicias ac magnificentiam valere jubens, facultates egenibus distribuebat: multosque Barbaris in servitatem venditos, lytro persoluto ipsa redimebat; et Romanis omnibus incommoda fortuna utentibus, atque in servitatem a Barbaris Deo permittente redactis, portus salutis erat. Sic igitur illa quandiu inter Barbaros vixit, vitam suam ad omne genus virtutis composuit.

Jacobi Pontani notæ.

(65) Exempla moris hujus ego nulla hactenus legi: nec tamen historicum istuc temerè affirmasse puto.

το, λόγοις κείθενται πρὸς τὴν αἵρεσιν τῆς ἀληθείας. Οὕτω δὲ περὶ πίστιν ἀσφαλῶς πολιτευσαμένη, καὶ τό γε εἰς αὐτὴν ἦσαν, ὑπὲρ αὐτῆς προκινδυνεύουσα οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἠμέλει, ἀλλὰ πάτη· τρυφή καὶ κολυτελεῖα χαίρειν εἰποῦσα, τὰ ὄντα τοῖς πάνησι διεδίδου· καὶ πολλοὺς τῶν ἐπὶ δουλείᾳ παρὰ τῶν βαρβάρων ἀπεδιδωμένων ἐρρόετο, χρυσίον αὐτῇ παρέχουσα, καὶ πᾶσι σωτηρίας ἦν λιμὴν τοῖς δυστυχῶσι Ῥωμαίων, καὶ διδουλομένους ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατὰ συγχώρησιν Θεοῦ. Ἐκείνη μὲν οὖν οὕτω πρὸς ἵκαναν ἰδέαν ἀγαπῆτου βίου πρὸς ἄσπον συνδιήγε τοῖς βαρβάρους χρόνον ἐρρόθησεν ἑαυτήν.

685 CAPUT XCVI.

Ex urbibus duabus ad Pontum missi speculatores, quorum indicio vicariusprehenditur, quib se a facino imperatoris voce deterritum narrat. Imperatrix cum optimatibus suis Sarchanis satrapæ Lydiæ operatur. Amurii techna ad Cantacuzenum adjuvandum. Sarchanis copie ad imperatorem deficiunt, potestatem orant eundi Byzantium, pro donis et pecunia accipiendis. Cum iis præsidēs preciscuntur. Deterrantur per Cantacuzenum Persæ a perfidioso facto. Obvios capiunt et spoliant. Convivio ab imperatore duces accipiuntur: qui Byzantiam præternavigantes sagittis petunt. Donatis ducibus, domum remittuntur Persæ. Mæssiam depræantur. Imperator excusatur. Hujus querela de Romanis hostibus, ut auctoribus malorum omnium

Paulo post ex urbibus Romanorum ad Pontum, A Heraclea et Amastride sacerdos quidam cum monacho ad exercitum imperatoris speculandum, quantes tandem esset, qui Byzantium sic arctissime obsidere posset, emissi sunt. Hi ut Selybriam venerunt, a Contophre cui cum protosebaste amicitia intercedebat, hospitio sunt accepti, isque ad imperatorem eos adduxit, et quamobrem a civibus missi essent indicavit. Cum imperator benigne ipsis respondisset et benefecisset, jam palatio egredientes, ut domum redirent, quemdam illic conspiciunt, quicum aliquando Byzantii Cinnamum mysticum ex archontibus unum secreto loqui viderunt, moxque ad Contophren de homine reulerunt, hortantes uti causam adventus ejus exquireret. Quem Contophras perterrere volens, statim B et audacius pallio apprehensum huc illuc rapit. Et ecce sub ejus veste sica, ipsa acie et cuspidē longe omnium acutissima, in lateribus quasdam cavitates et ansas habens, quibus venenum erat ablitum, quo qui eas contigisset, celerrime interiret. Examinatus autem, quid sibi cum sica vellet, respondit, se a quodam archonte Byzantii inductum, ad imperatorem ea vulnerandum adventasse. Et jam quintum decimum ire diem, ex quo venisset: quo tempore semel nactum occasionem perpetrandi facinoris, metu tamen minarum imperatoris abstinuisse. Media enim nocte dicebat, cum imperator in palatio presens adesset, et lumina per tempestatem ventus exstinxisset, alios quidem iis reacendendis studiosius et tumultuosius occupatos C fuisse. Tunc se ratum venisse tempus propter tenebras accessisse; imperatorem contra exclamasse, ne quis sibi appropinquaret, se quoque sicam habere. Quam vocem ubi audierit, et estimaverit, insidias omisisse. 686 Interrogatus porro imperator, equid tua de insidiis quidquam suspicatus esset, Nihil, inquit; sed aliis turbantibus, et quasi ejus causa metuentibus, jocabundum dixisse, considerent, sibi quoque sicam esse. Insidiæ hoc modo in apertum prolatae sunt, et imperator cum comitatu suo magnas Deo gratias egit, qui e tam gravi periculo se liberavisset. Cæterum Anna imperatrix, qui que apud ipsam erant administratores ejus, postquam Mæso-

ὑπὸ δὲ τῶν αὐτῶν χρόνον καὶ ἐκ τῶν κατὰ Πόντον πόλεων Ῥωμαίοις ὑπηκόων Ἡρακλείας καὶ Ἀμαστρίδος κατέσχεποι ἐπέμφθησαν, ἱερεὺς τις καὶ μοναχὸς, τὴν βασιλείᾳς δύναμιν κατασχεψόμενοι, ὁπέστη τις οὕτω οὕτως ἀκριθέστατα Βυζάντιον δύναται πολιορκεῖν. Οἱ δὲ, ἐπιεὶ εἰς Σηλυμβρίαν ἦσαν, Κοντοφραὶ ἐξενίζοντο τῷ πρώτοσεβαστῷ ὅτι ἐπιτηδεῖα. Ὁ δὲ αὐτοὺς προσῆγε βασιλεῖ, καὶ τὴν αἰτίαν ἀπήγγελλον δι' ἣν τοῖς σφετέροις ἐπέμφθησαν πολίταις. Βασιλεὺς δὲ ἡμέρως χρηματίσαντος αὐτοῖς καὶ εὐηργετηκότος, ἐπει' ἀναχωρεῖν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐμελλον τῶν βασιλείων ἐξιώντες, ὁρῶσι τινα ἐν βασιλείᾳ διατρέχοντα, ὃ ἐν Βυζαντίῳ μυστικὸν ἔωρον τὸν Κίνυχιον ἄρχοντα τότε τῶν πραγμάτων, ὃ ἀλεγόμενον ἐν ἀπορήτῳ. Καὶ αὐτίκα Κοντοφραὶ ἐδήλουν περὶ τοῦ ἀνθρώπου, παρήνουν τε ἀνακρίνειν τὴν αἰτίαν τῆς ἀφιξέως αὐτοῦ. Κοντοφραὶ δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐκπλήττειν βουλομένου εὐθὺς, καὶ θραυτότερον τῶν ἱματίων ἀπτομένου καὶ περιέλκοντος, μάχαιρα εὐρητο ὑπὸ θειμάτιον κρυπτομένη, ὁμοῦτος μὲν καὶ ἀκμῆς οὐδεμίαν ἀπολείπουσα ὑπερβολὴν, κοιλότητος δὲ τινας καὶ ἀντιλαθῆς ἔχουσα κατὰ τὰ πλάγια, αἷς φάρμακα ἐνέκειτο τάχιστα διαφθεῖρειν τὸν προσομιλήσαντα δυνάμενα. Ἀνακρινόμενος δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὃ τι βούλοιστο αὐτῷ ἢ μάχαιρα, ἐκ τῶν ἐν Βυζαντίῳ ἔφασκεν ἀρχόντων ἐπὶ τῷ βασιλεῖ ταύτη τιτρώσκειν τῇ μάχαιρᾳ πεπεισμένον ἦκειν. Πέντε δὲ ἡμέρας ἐπὶ δέκα ἔχειν ἀφειγμένον, ἐν αἷς ἀπὸς εὐπορήσαντα ἐπιτηδεῖα πρὸς τὸ ἔργον χρόνου, αὐθις ἀποσχέσθαι δείσαντα τὴν βασιλείας ἀπειλήν. Μέσης γὰρ ἔφασκε νυκτός, βασιλεὺς ἐπιδέδημηκότος βασιλείᾳς, καὶ τῶν φῶτων ὑπ' ἀνέμων ἐν χειμῶνας ὥρα ἐσθεσμένων, τοὺς ἄλλους μὲν περὶ φῶτων ἡσυχολῆσαι κομιδὴν, καὶ θερυβεῖν, αὐτὸν δὲ καιρὸν νομίζαντα διὰ τὸ σκότος καὶ προσιόντα, βασιλεῖα μηδένα προσεγγίζειν προσειπεῖν, ὡς καὶ αὐτὸν τὴν μάχαιραν κατέχοντα· ὃ πυθόμενον αὐτὸν, καὶ δείσαντα ἀποσχέσθαι τῆς ἐπιβουλῆς. Ἐρωτιομένου δὲ βασιλεὺς, εἰ τι τότε περὶ τῆς ἐπιβουλῆς ὑπόπτεισκον, οὐδὲν εἶπεν· ἀλλὰ τῶν ἄλλων θερυβαίντων, καὶ ὡσπερ δεδοικότων περὶ αὐτοῦ, ἐν εὐτραπέλεις εἶδει θαφθεῖν πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν, καὶ μὴ διδοικέναι μάχαιραν γὰρ κατέχειν καὶ αὐτὸν. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλή οὕτως ἐμνηύθη. Ὁ βασιλεὺς τε αὐτὸς καὶ

οὐ περι αὐτὸν πολλὰς ὁμοίους χάριτας θείῃ, οὐ-
 τως ἐκ χαλεπῶν κινδύνων βουμένῃ βασιλέα. Βασιλῆς
 δὲ ἡ Ἄννα καὶ οἱ περι αὐτῆς τῶν πρακτικῶν ἄρ-
 χοντες, ἐπέειπεν τῆς Μυσῶν συμμαχίας καὶ
 τῶν ἄλλων ἰσχυρῶν οὐδὲν, Ὀρχάνην τε ἀδύατον
 ἐώρων μεταπεῖθειν πρὸς Καντάκουζηνὸν τὸν βασι-
 λέα πολεμεῖν διὰ τὸ κῆδος, ἐστράτευτο ἐπὶ τὸ πείθειν
 ἑτερόν τινα τῶν βαρβάρων συμμαχεῖν αὐτοῖς. Καὶ
 πέμφαντας Τάγαρον Γεώργιον τὸν μέγαν στρατοπι-
 δάρχην πρὸς Ἐαρχάνην τὸν Λυδίας σατράπην· ἦν
 γὰρ αὐτῷ καὶ συνήθης πρότερον ἐπὶ Φιλαδέλφειαν
 πάλιν χρόνον τῷ πατρὶ συνδιατρέψαντι· ἔδιδοντο σφίσι
 βοηθεῖν καὶ πέμπειν κατὰ βασιλέως στρατιάν. Ὁ
 δὲ αὐτίκα τε ἐπέπειθε, καὶ συνεξέπεμπε τῷ Τάγαρι
 τὴν δύναμιν. Ἄμοῦρ δὲ ὡς ἐπέπειθε τὴν Ἐαρχάνην
 στρατιάν χωροῦσαν κατὰ βασιλέως, εὖναι ἐποιεῖτο,
 καὶ ἐπίνοιάν τινα ἐσκέπτετο δι' ἧς ἐξέλθαι τῷ φίλῳ
 βοηθεῖν. Καὶ ἀπολεξάμενος δύο τῶν παρ' αὐτῷ ἐπι-
 φανῶν, οἳ ἦδει μάλιστα τὰ κατὰ γνώμην πράξον-
 τας, ἐξέπεμπε καὶ δισχιλίους στρατιώτας παρασχό-
 μενος, ὡς ἔμα τῇ Ἐαρχάνῃ στρατιᾷ περαιωθησομέ-
 νους πρὸς τὴν Θράκην. Ἔθος γὰρ τούτοις τοῖς
 βαρβάροις, ὅταν ἐπὶ ληλασίαν ἴωσιν, ἂν τινες ἐξ
 ἑτέρας σατραπείας ἐθέλωσι συνέπεσθαι, μὴ κωλύειν,
 ἀλλὰ καὶ εὐλόγαι χάριν ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις.
 Ἐκέλευε δὲ Ἄμοῦρ τοῖς παρ' αὐτοῦ παρῆναι
 ἄρχουσιν, ὡς ἂν μὲν διαλλάττοιτο πρὸς βασιλέα ἡ
 Ἐαρχάνην στρατιὰ· εἰσβαῖν γὰρ αὐτοῖς βασιλέα
 πείθειν καταπίθεσθαι τὸν πρὸς ἐπιβίον πόλεμον καὶ
 συμμαχεῖν· μὴ δ' αὐτοῖς ἀποκαλύπτειν τὸ ἀπόρρη-
 τόν, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς τὸν βασιλέα ἦκειν.
 Ἄν δ' ἐθέλωσι ἐκεῖνοι πολεμεῖν ὡς ἀληθῶς, κρύφα
 πέμφαντας πρὸς βασιλέα, παρῆναι αὐτῷ ἀντικα-
 θίστασθαι πρὸς μάχην τοῖς βαρβάροις. Ἐπειδὴν δὲ
 ὦπτι προαπεταγμένοι, καὶ ἦδη μέλλουσι συμπλέεσθαι,
 μεδίεσθαι πρὸς βασιλέα, καὶ χωρεῖν κατὰ τῶν
 βαρβάρων μετὰ τῆς ἐκείνου στρατιᾶς. Τοῖς μὲν οὖν
 ἄρχουσι τῆς στρατιᾶς οὕτω προσέτασσαν Ἄμοῦρ,
 μηδεὶς αὐτοῖς ἑτέρου συνειδότος τὴ ἀπόρρητον. Τοῖς
 στρατιώταις δὲ ἐκέλευε πάντα πείθεσθαι τοῖς ἄρχου-
 σιν, καὶ μηδένα πολυτραχημονεῖν, ὡς εἴ τις μὴ πείθει-
 το, αὐτοῦ καὶ γένους διαφθαρτομένου. Τοιαῦτα μὲν
 ὁ Ἄμοῦρ συσχεύσας, μετὰ τῶν ἄλλων συνεξέπεμπε
 τῆς στρατιᾶς. Τάγαρος δὲ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης
 πάντα ἔχων ὄρω, ἐπεραιούτο τὸν Ἑλλάσποντον.
 Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέειπεν τὴν στρατιάν ἐπέπειθε περαιω-
 θεῖσαν, ἄμα δὲ ὡς οἱ ταύτην ἄγοντες στρατηγῶν,
 τῶν φίλων εἰσὶ καὶ τῶν συνήθων, τὸν Λαιδορίτην
 καὶ Ἀθιανὸν πέμψας πρὸς αὐτοῖς, παρήγει κατα-
 τίθεσθαι τὸν πόλεμον τὸν πρὸς αὐτὸν· καὶ πάντα
 τόπον ἐπιχειρεῖ πείθειν ἀφίστασθαι τοῦ κατ' αὐτοῦ
 χωρεῖν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῶν ἡγεμόνων οὐκ ἀφί-
 σταντο τοῦ πράττειν τὰ κατὰ γνώμην τῷ σφῶν σα-
 τράπῃ· ἀληθῶς γὰρ ἐπέμφοθησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅμως
 δὲ τινες καὶ χρηστοτέρας παρεῖχοντο ἐλπίδας. Οἱ
 τῆς Ἄμοῦρ δὲ στρατιᾶς ἡγούμενοι ἐμήνουν τὸ
 ἀπόρρητον τῷ βασιλεῖ, καὶ παρήγουν τε θαρραλεῖν,
 καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς μάχην ἂν ἐπίωσιν. Οἱ
 μὲν οὖν πρέσβεις τάχιστα ἀπανελθόντες, ἀπήγγελλον

rum et aliorum auxilio nihil profuerunt, vide-
 rentque nunquam fore, ut Orchani aliud persua-
 derent, eumque ad Cantacuzenum socerum oppu-
 gnandum inducerent, ad alias Barbari societatem
 et auxilium implerandum sese converterunt. Ita-
 que Georgium Tagarum, magnum stratopedarcham,
 ad Sarchanem Lydiæ satrapam ei familiarem (quippe
 qui cum patre ipsius Sarchanis Philadelphicæ diu
 versatus fuerat) mittunt, et opem adversus impe-
 ratorem flagitant. Is confestim flexus, Tagari copias
 tradit. Amurium ut ad ejus vires venit, Sarchanem
 contra imperatorem mittere militem, iniqua mente
 tulit, et quiddam commentus est, quo amico opitu-
 laretur. Delectis enim de suis duobus illustribus,
 quos sibi in primis obsecuturos norat, iisque attri-
 butis duobus milibus, simul cum Sarchanis cohortibus
 in Thraciam trajecturos misit. Erat enim apud Bar-
 baros istos solentia, cum populatum irent, si ex
 alia satrapia essent qui sequi cuperent, ne prohibe-
 rentur, quin et gratiæ ut amicis et sociis habe-
 rentur. Imperavit autem ducibus suis, ut si Sar-
 chanis copiæ imperatori reconciliarentur (arbitrari
 enim se, eum ex hostibus sibi amicos et auxiliares
 redditurum), nec ipsi arcanum eountarent, sed
 cum aliis ad imperatorem transirent. Sin illum
 serio oppugnare velent, clam mitterent, et ad Bar-
 baris resistendam hortarentur. Disperditis porro
 ordinibus, ingruente jam conflictu, ad imperatorem
 transfugerent, et cum illius agmine in Barbaros
 impressionem facerent. Talia ducibus præcepit
 Amurium, quæ reliquos fallabant omnes. Milites
 vero ommissa curiositate ducibus per omnia obtem-
 perare jussit. Qui secus fecisset, cum genere suo
 periturum. Hujuscemodi dolum machinatus Amu-
 rius, cum aliis suos emisit. Tagaris cum omnibus
 Persis Hellespontum trajeit. **687** Imperator ubi
 exercitum transvectum, et simul doctores amicos ac
 familiares esse accepit, per Lædoritem et Athianum
 monuit, uti bello contra se supersederent; quod
 ut ab illis obtineret, tentabat omnia. Alii igitur
 duces, quæ cupere satrapam suam noscent, non
 præternitebant, vere siquidem contra Cantacuze-
 num viasi erant. Veruntamen spem bonam da-
 bant. At duces copiarum Amurii et secretum im-
 peratori reserabant, et si peteretur, ad pugnam
 vicissim accingi hortabantur. Legati neccissime re-
 versi, statim rerum apud Persas exponunt. Tum
 ipse quoque dimicationi, si opus sit, se instruit,
 alios floccipendit, Amuriani ex ipsa acie ad se
 transituris. Paulo post et Sarchaniani conspirantes,
 communem legationem ad imperatorem mittunt,
 bono animo esse jubent: se deinceps socios illius
 et amicos fore. Rogabant tamen, ne in præsens ad
 se venire cogeret, sed Byzantium abire sineret,
 illic acceptis donis et promissis satrapæ suo pec-
 unis reverentis, et quæ imperaret, effecturos
 omnia. Tali sermo Barbari Byzantium venerunt,
 ingressisque ad imperatricem duces, eam adorarunt,
 honorificaque dona acceperunt. Convenit porro

inter archontes et Persas, ut ipsi quidem missis A
 triremibus e mari Orchanem imperatori succursu-
 rum impedirent: hi a continenti Selybriam tandiu
 obsiderent, quoad ipsam cum adventitiis expugnas-
 sent. Sperabant enim et Selybrianos, si magnas
 terra marique copias vidissent, dissidio ab impera-
 tore, urbem ipsis tradituros. Triremes sine mora
 instruebantur: Persæ, si ipsos Romani equites se-
 querentur, omnes facere servos cogitabant. Qua
 de re Cantacuzenoni certiore facientes quaerebant
 equid probaret istud consilium; qui quasi injuriam
 suam id fieri vetuit, illos siquidem Romanos non
 multo post suos fore milites. Eo igitur facinore
 temperarunt, nec, quamvis paratos, secum profici-
 scisci sustinuerunt: redeuntesque Byzantio Sely-
 briam, obvios omnes ceperunt, nec parum multa-
 runt, quod tanquam sociis et amicis steterunt his
 qui prope Byzantium incolabant. Selybriam ut ve-
 nerunt, exercitu foris relicto, centuriones, tribuni
 et duces non pauci imperatorem conveniunt, a quo
 splendido apparatu epulari accipiuntur. Domus in
 qua diversabatur imperator sic constructa erat,
 688 ut sedentes possent mare conspiceret, et
 conspici a præternavigantibus. Persæ igitur con-
 vivantur: et ecce Byzantio adsunt triremes non
 paucæ, cum quinquaginta remorum prædatoriis,
 prætereuntesque (sciebant enim illic imperatorem
 habitare) verborum contumelias cum minis affatim
 jactant. Persæ statim consurgentes, ex ædibus sagi-
 tæ in vectores ingeminant, et aliquot vulne-
 rant. Navarchi cernentes Persas arma capere, pri-
 mum quidem admirari, et dubitare quid hoc esset.
 Ut autem intellexerunt, Persicum agmen se cum
 imperatore conjunxisse, omni spe perditæ, statim
 reverterunt. Imperator donatis ducibus, Persas,
 quod tunc eorum opera non egeret, domum re-
 misit. Qui non mediocriter damnum interpretantes,
 vacuos discedere, in Mæsos irruptione facta, mul-
 tos occidunt, multos captivos cum pecudum gre-
 gibus abducunt, et Mæsiarum, si unquam alias, de-
 formant. Rumor spargebatur, imperatorem ad
 gratiam pro societate rependendam hanc illis im-
 pressionem permisisse: sed illi fabularum archi-
 tecti merissimum mendacium garriebant. Impera-
 tor enim non modo tunc, sed nec unquam ante
 id tempus sciens et volens Barbaros Mæsis induxit,
 sed cum essent plures, quam Romani opus habe-
 rent, per se evolutum sui causa irruperunt. A
 Romanis quippe auferre nihil licebat: quorum alii
 jam ad incitas erant redacti, alii parebant impe-
 ratori, cujus Persæ socios se et amicos profite-
 bantur. Imo vero de Barbarorum incursionibus
 eos præmoneri semper diligentissime curabat: et
 sæpe hac ratione in oppida ex agris commigrantes,
 aut in silvis opacis latitantes conservati sunt. Nec
 hoc tantum, sed etiam inter amicos frequentissime
 multa de Romanis captivis verba faciebat, indigne
 ferens, quod quæ minime vellet, et super quibus
 doleat votius non mediocriter, ea facere ab ho-

βασιλεὶ τὰ παρά τῶν Περσῶν. Καὶ παρεσκευάζετο
 καὶ αὐτὸς ὡς μαχοῦμενος, ἦν δέη. Οὐδένα γὰρ ἤδη
 τῶν ἄλλων ἐποιεῖτο λόγον, μελλόντων ἐκείνων πρὸς
 αὐτὸν μεθίστασθαι ἐπὶ τῆς παρατάξεως. Μετὰ μι-
 κρὸν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι συμφωνήσαντες, κοινὴν ἐποιή-
 σαντο πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα, φάσκοντες θαρ-
 βεῖν ὡς ἔσονται σύμμαχοι καὶ φίλοι. Ἐδέοντο δὲ
 αὐτοῦ μὴ τὸ νῦν ἔχον ἀναγκάζειν ἤκειν πρὸς αὐτὴν,
 ἀλλ' ἀπειθόντας εἰς Βυζάντιον πρὸς βασιλῆα καὶ
 δῶρα δεξαμένους, καὶ τὰ ἐπηγγελμένα χρήματα
 τῷ σφῶν σατράπῃ ἐπανήκειν πρὸς αὐτὸν, καὶ πάντα
 τὰ κελευόμενα ποιεῖν. Οἱ μὲν οὖν βάρβαροι γνώμην
 ἔχοντες τοιαύτην ἤκουσαν εἰς Βυζάντιον. Καὶ οἱ στρα-
 τηγοὶ πρὸς βασιλῆα εἰσελθόντες, προσκύνουσαν τε
 καὶ ἐδέχοντο δῶρα παρ' ἐκείνης φιλοτίμως, συνέθι-
 γόν τε οἱ τῶν Βυζαντίων ἄρχοντες τοῖς Πέρσαις, ἵν'
 αὐτοὶ μὲν ἐκ θαλάσσης τριήρεις πέμφαντες κωλύ-
 σωσιν Ὀρχάνην βασιλεὶ μὴ βοηθεῖν, αὐτοὶ δὲ ἐκ
 τῆς ἡπείρου περιστρατοπεδευσάμενοι Σηλυμβρίαν
 πολεμῶσιν ἄχρις ἂν ἐκπολιορκήσωσιν αὐτὴν καὶ
 τοὺς συνόχτας. Ἠλπίζον γὰρ καὶ Σηλυμβριανούς,
 ἂν μεγάλην δύναμιν ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἴδωσιν
 διασπασιάσειν πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν πόλιν ἐκείνοις
 κεραιώσειν. Καὶ ὠπλιζόντο αὐτίκα αἱ τριήρεις. Τὸ
 Περσικὸν δὲ διενουῶντο εἰ καὶ Ῥωμαίων ἱππικὴ
 στρατιὰ συνέποιετο αὐτοῖς πάντα ἐξανδραποδίξειν.
 Ἐμήνυόν τε βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ, εἰ καὶ
 ἤδον ἦν τὸ τοιοῦτον εἶη πράττειν. Ὁ δ' ἐκώλυεν,
 αὐτὸς ἰσχυριζόμενος ἀδικεῖσθαι, ἂν τοιαῦτα πολ-
 μῶσιν ὀλίγω γὰρ ὕστερον, αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας
 εἶσεσθαι ἐκείνους. Ἐκείνου μὲν οὖν ἀπέσχεοντο, καὶ
 οὐδὲ ἐνέμειναν παρασκευασμένους σὺν αὐτοῖς ἐλ-
 θεῖν. Ἀναστρέφοντες δὲ ἐκ Βυζαντίου πρὸς Σηλυμ-
 βρίαν, πάντα ἠνδραποδίξον τοὺς προσταχόντας,
 καὶ ἐζημίωσαν οὐκ ὀλίγα διὰ τὸ θαρβεῖν αὐτοῖς
 τοὺς περὶ τὸ Βυζάντιον, ὡς φίλοις καὶ συμμάχοις.
 Ἐπεὶ δὲ εἰς Σηλυμβρίαν ἦσαν, ἡ στρατιὰ μὲν ἐξω
 κατελείπετο. Λοχαγοὶ δὲ καὶ ἡγεμόνες καὶ στρατη-
 γοὶ, οὐκ ὀλίγοι ὄντες, πρὸς βασιλέα ἦλθον. Καὶ ὁ
 βασιλεὺς εἰστίξαι φιλοτίμως ἐπ' αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἦν
 ἡ οὐκία κατασκευασμένη ἐν ἣ τῷ ὀλιζέτο ὁ βασιλεὺς,
 ὥστε καθημένους ὄρεσιν τε τὴν θάλασσαν, καὶ ὄρεσθαι
 ὁμοίως ὑπὸ τῶν παριόντων. Εἰσεπιῶντο μὲν οὖν οἱ
 Πέρσαι, καὶ αἱ ἐκ Βυζαντίου παρήσαν αὐτίκα τριή-
 ρεις οὐκ ὀλίγαι, καὶ πεντηκόντοροι ληστικάι, καὶ
 παραπλέοντες, ἤδεσαν γὰρ ἐκεῖ βασιλέα διατρίβοντα,
 τῶν ὕβρεων ἠφείδουσαν καὶ τῶν ἀπειλῶν. Οἱ Πέρσαι
 δὲ αὐτίκα ἀναστάντες, ἐβαλλόν τοὺς τριηρίτας ἀπὸ
 τῆς οὐκίας συχοῖς τοῖς βέλεσι, καὶ ἐτραυματίσαν
 τινάς. Οἱ ναύαρχοι δὲ τοὺς Πέρσας ὄροντες μαχομέ-
 νους, πρῶτα μὲν ἐθαύμαζον, καὶ διηπόρουν, ὃ τι
 εἶη. Ἐπεὶ δὲ ἐπόθεν τὸ Περσικὸν προσκεχωρηκό-
 τας βασιλεὶ, ἀνέστρεφον αὐτίκα, πάσης αὐταῖς ἐλπί-
 δος περιαιρεθείσης, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἄρχουσι
 τῆς στρατιᾶς δῶρα παρασχόμενος, ἀπέπεμπε πρὸς
 τὴν οὐκίαν: οὐ γὰρ αὐτῶν ἐδεῖτο τότε. Ἐκείνοι δὲ
 ζημίαν οὐ μικρὰν ἠγούμενοι τὸ κεναῖς ἀναχωρεῖν
 χερσίν, ἐπεστράτευσαν Μυσοῖς, καὶ ἀπέκτειναν πολ-
 λούς κατὰ τὴν Ἰφροδὸν ἐκείνην, καὶ ἠνδραποδίξαντες,

καὶ βοσκημάτων ἐκρίτησαν πεμπόλλων, καὶ εἴπερ A ποτὲ ἐκάκωσαν Μυσίαν. Ἐλέγετο δὲ ὡς βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπιτρέψει τὴν ἐφοδὸν, ἀμειβόμενος τῆς συμμαχίας· ἰψεύδοντα δὲ ἀκράτως οἱ λογοποιοῦντες. Οὐχ ὅτι τότε γὰρ ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλοτε παρὲς ἐκὼν εἶναι πρὸς βαρβάρους ἐπήγαγε Μυσοῖς· ἀλλὰ πλείους ὄντες, ἢ ὥστε ἀγεσθαι ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀρ' ἐαυτῶν αὐτοὶ ἐπήσαν κέρδους ἕνεκα. Λαμβάνειν γὰρ παρὰ Ῥωμαίων οὐδὲν ἐξῆν, τῶν μὲν ἤδη ἐπιφθαρμένων, τῶν ὑπολοίπων δὲ τελούντων ὑπὸ βασιλέα ᾧ σύμμαχοι καὶ φίλοι εἶναι ἔλεγον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρόνοιαν ἐποιεῖτο πλείστην τοῖς Μυσοῖς τὴν τῶν βαρβάρων ἐφοδὸν ἀεὶ μηνύειν· καὶ πολλὰκις ἀπὸ τούτου τοῦ τρόπου διεσώθησαν, ἐπὶ τὰς πόλεις καὶ τὰς λόχμας καταδύντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ B καὶ πρὸς τοὺς φίλους ἀεὶ πολὺν τινα λόγον ἐποιεῖτο, περὶ Ῥωμαίων τῶν ἐξανδραποδιζομένων ἀγανακτῶν, ὅτι ἢ μὴ βούλοιο, ἀλλὰ καὶ ἀχθαιτο γινομένων οὐ μετρίως, ταῦτα ὑπὸ τῶν πολεμούντων πράττειν ἀναγκάζοιτο· καὶ πρὸς μὲν ἐκείνους ἔφρασκεν ἀμόνεσθαι δίκαιον ἡγεῖσθαι, οὐ μόνον διὰ τὸ μὴ καταδέχεσθαι τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὅτι εἰ καὶ τρόπῳ δὴ τινι περιγένοιτο αὐτῶν, πάντας ὁμοῦς ἀποκτενοῦσιν, ὡς ἐκ τῶν γεγενημένων εἰκάσειν ἔξεσσι τὰ μέλλοντα. Δι' ἃ καὶ τὴν τῶν βαρβάρων αἰρεῖσθαι συμμαχίαν, ἵνα μὴ αὐτοὶ χρησάμενοι, ὥσπερ πολλὰκις ἐπεχείρησαν, διαφθείρωσιν αὐτὸν καὶ τοὺς συνόντας. Πρὸς δὲ τοὺς κτεινομένους, ἐξανδραποδιζομένους, καὶ τὰ ἔσχατα ὑπομένοντας, οὐδεμίαν εὐπρόσωπον ἀπολογίαν ἔχειν· τί γὰρ ἠδικήκασιν ἀνθρώποι γεωργοὶ καὶ γυναῖκες, καὶ βρέφη νήπια, ἃ καθημέραν κατασφάττεται, καὶ πρὸς δουλείαν ἀποδίδονται, καὶ ἡθεοὶ καὶ νόμοις ἐντρέφεται βαρβαρικοῖς, καὶ πρὸς τὸ ἀφίστασθαι ἐνάγεται Θεοῦ τοῦ πλάσαντος; ἢ γυναῖκες αἰσχυρόμεναι παρθένοι, καὶ ναοὶ καταστραφόμενοι, καὶ τὰ ἅγια συμπατούμενα, καὶ περιυβριζόμενα, καὶ ἀθῶων χερσὶ παραδιδόμενα παρὰ πάντα τοῦ δικαίου καὶ εὐλόγου λόγον; ἐφ' οἷς καὶ ἐπεδάκρυε τὰς παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ περὶ τούτων ἐννοῶν εὐθύνας, καὶ τὸ ἀπαραλόγιστον ἐκαίνο δικαστήριον καὶ φοβερόν. Ὅμως τῶν αὐτῶν πάλιν ἀναγκάτως εἶχετο, τῶν γινομένων τὴν αἰτίαν εἰς τοὺς μὴ καταλύειν τὸν πόλεμον ἐθέλοντας ἀνατιθεῖς, ἀλλ' ἐπιβουλεύοντας ἀεὶ καὶ μηδένα τῶν κτεινομένων ἔλεον λαμβάνοντας, καὶ ταῦτα ὑπ' αὐτοῖς τελούντων. Οἱ μὲν οὖν βάρβαροι, πολλὴν αἰχμαλωσίαν ἀγοντες ἀπὸ Μυσῶν, ἐπεραιώθησαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

CAPUT XCVII.

Monomachus quidam ad occidendum imperatorem submittitur. Dolus ejus et insidia. Veneni presentia notabilis. Imperator ab amicis pramonetur; insidiator impune dimittitur. Zyraces domesticus imperatricis Constantinopolis sub imperatorem redigendae consilia agit. Odium Galatarum in Phaeolatum, et illius occidendi studium. Imperatricis pro se sollicitudo. Ejus satellitium, et cogitatio de via imperatori in urbem puranda, ac super ea re cum Zyrace pactum. Microcephalus ad imperatorem legatus deligitur. Eundem adversarii deligunt, ut quosdam interimant de imperatoris. Imperator ad suspicionem vitandam Adrianopolim abit.

Οἱ ἐν Βυζαντίῳ δὲ ἐπεὶ φανερώς ἀπέγνωσαν πο- C λεμεῖν πρὸς βασιλέα, ἐπεβούλευσάν αὐθις ἀφανῶς, καὶ Μονομάχον τινά, ἀδελφιδοῦν ὄντα Τάγαρι τῷ μεγάλῳ στρατοπεδάρχῃ, δηλητήριον ἔχοντα αὐτομελεῖν ἐκέλευσάν πρὸς βασιλέα, εἶτα μηνύειν δῆθεν τὴν ἐπιβουλήν, καὶ τὰ φάρμακα φανεροῦν. Ἐπειδὴν δὲ ἀθείας λάθεται, καὶ παρρησίας διὰ τὴν δοκῶσαν εὐνοίαν, τότε ἤδη τῇ ἐπιβουλῇ χρῆσθαι ἀδεῶς, καὶ φάρμακα ἔχοντα προσάγειν βασιλεῖ. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλή τοιαύτη ἦν. Καὶ ὁ Μονομάχος ἐπολεῖ κατὰ τὰ κεκελευσμένα, καὶ τὴν τε ἐπιβουλήν ἐμήνυε, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ μοχθηρίαν τῶν πεμφάντων φάρμακων βδελύσσεται οὐκ ἀνεκτῶς, καὶ μᾶλλον βούλεσθαι συνεῖναι βασιλεῖ διὰ τὴν ἡμερότητα, καὶ

A stibus compelleretur. Et quidem in illos pugnare justum se arbitrari autumabat, non solum quod pacem repudiarent, sed etiam, quod si qua via victores evaderent, omnes (ut ex praeteritis futura liceret colligere) crudeliter interfectori essent. Quapropter et Barbarorum arma socia expetere, ne illi ipsis usi, se cum suis, quod saepius conati sint, perimant. Quod vero tam multos occiderint, ceperint, dirissime cruciarint, id eos nullo honesto nomine posse defendere. 689 Quid enim eos laeserunt homines agricolae, et mulieres, et infantes, qui quotidie jugulantur, et in servitutem pretio divenduntur, legibusque et institutis barbaricis viventes, ad Deum procreatorem suum deserendam impelluntur? Aut virgines, quibus erepta est pudicitia, aut templa eversa, et sancta indignissime conculcata, manibusque impiorum iniquissime tradita? Haec inter verba fluebant ei lacrymae, cum Justo Judiciis super his examen ac tribunal illud formidabile, quod decipi non potest, reputaret. Veruntamen ad eadem rursus necessario aggrediebatur, causam iis ascribens, qui bellum finire nolissent, sed insidiarentur sibi perpetuo, nihil eos qui trucidarentur, quanquam suae ditionis, miserantes. Barbari igitur onusti praeda Maesiaca in Asiam renavigarunt.

Byzantii, victoria contra imperatorem prorsus desperata, rursus occulte struxerunt insidias, et Monomachum quemdam ex sorore Tagaris strategarchae natum, cum veneno transfugere ad illum jusserunt; deinde de insidiis et veneno illi confiteri. Ubi pro benevolo habitus, securitatem libertatemque agendi adeptus fuerit, tum citra metum maturare insidias, et quod haberet, aliud imperatori venenum admovere. Insidiae tales fuerunt. Et Monomachus jussa peragens, insidias detegebat, inhumanitatem et scelus eorum, a quibus esset missus, mirabiliter se execrari, ac malle cum imperatore propter suavitatem bonitatemque morum versari testificans; simulque venenum in vasculo

vitros exhibebat. Quem ob aequitatem et indicium insidiarum laudavit et muneratus est imperator, majora adhuc in eum collaturus. Veneni porro sub terram defodiendi negotium Potamiatæ dedit, qui id extra urbem defodit. **690** Reversus, non autem lotis manibus cibum cepit (64) : neque enim tam presentem illi inesse vim suspicabatur, ut vitrum inclusum, ac multis insuper involueris circumdatum, solo contactu etiam sic nocere posset. Aliqui adeo magnam vim et efficacitatem habebat, ut Potamiatæ tantum non interitum attulerit : quem diarrhæa frequens, et dolor stomachi vehemens arripuit, et toto ore pustulæ erumpbant, ac dentes gingivis emarecentibus, propemodum excidebant. Theriacæ autem, aliorumque antidotorum usu vitam servavit ille quidem, quamquam vix, sed in morbo longinquo fuit. Sic autem palatum et lingua obstupuerant, ut ille nullum cibi potioneve saporum perciperent. Venenam itaque istanc efficacitatem habuit. Verum amici ex Byzantio imperatorem monabant, Monomacho ne fideret, sed hominem decitaret : sic enim ab illis qui miserent, per nequitiam et dolum instructum, ut principio quidem aliter venenum offerret, quo bene velle putaretur, post, aliud illo exitiusius adinoveret. Imperator subito accersitum percunctatur, verane sint, que de illo ab amicis scribantur. Negat, et frivolis quibusdam suspectisque rationibus se loquitur. Imperator nulla pena imposita, eum apud se pati voluit, atque ut se amoliretur jussit, quod continuo fecit. Imperator itaque ut cum amicis Byzantiæ litteris et interuentis commodius ageret, diutius Selybricæ se continuit. Porro Zyraces e famulatio imperatricis, cui dolori erant quæ agebantur, quique Romanos de tanta æruana miserans, et intelligens archontas nec resistere imperatori posse, nec pacem illi facere : sed unum hoc tantum statuit, in imperio dominari, cætera in postremis ponere : et opinatus, si quo modo Cantacuzenus principatum adipisceretur, Romanos præteritarum calamitatum immemores fore, et imperium continentibus bellis tantopere attritum direxatumque aliquando recreatum iri : hæc, inquam, intelligens, aliosque non paucos eadem sententia secum deviniciens, id agebat, ut Byzantium sub potestatem imperatoris veniret, et Selybriam eidem suam mentem significabat. Qui quod agerent, probabat, quæque peterent, omnia se præstiturum promittebat. Latini apud Galatiam in Phæcolatum, ut diximus, odia capitali ardebant, quod homophylos occidisset, ipsorumque spiritu privata cupientes, **691** crebro ab imperatrice deposcebant, hostes futuri, ni impetrassent. Augusta Phæcolatum abijcere nolens

χρησιότητα τῶν τρέπων, καὶ τὸ φάρμακον παρείχεν ἐν ἀγγεῖῳ βελίνῳ. Τὸν μὲν οὖν Μονομάχον ὁ βασιλεὺς ἐπήκει τῆς ἐπισκευῆς, καὶ αὐτίκα ἐμείβετο θεωρεῖς ἐπὶ τὴν μένυσιν τῆς ἐπιβουλῆς : καὶ ἐπιβλέλλε μᾶλλον εὖ ποιῆσαι. Τὸ δὲ φάρμακον τὸν Ποταμιάτην ἐκέλευε λυθῶσα καταρῦσαι, καὶ καταρῦσαι τῆς πόλεως ἐξελθόν. Ανατρέψας δὲ ἤπειτο προφῆς, μὴ νυφόμενος τὰς χεῖρας : οὐ γὰρ ὑπόπτεισε τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε ἐν βελίνῳ κατακλεισμένον, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐτέρων περιεχόμενον ἐπιβληράτων, ἀπὸ μόνῃ βλάπτειν δύνασθαι ἀφῆς. Τὸ δὲ οὕτως ἀρα ἐνεργὸν καὶ δραστήριον ἦν, ὡς μόλις δυνατὸν ἦν Ποταμιάτην τὸν παρ' ἐκείνου κίνδυνον διαφυγεῖν. Διὰ δὲ τὰς γὰρ κιλίας κατέσχον συνεχεῖς, καὶ περιωδυνῆσαι τοῦ στομάχου, καὶ ἅπαν τὸ στόμα φλυκκίδας ἦν ἐξηρηκῆς. Καὶ οἱ ὀδόντες ἐδόκουν καταπίπτειν, τῶν περιεχόντων ὑμένων νεκροθέντων. Θηριακάς δὲ χρῆσάμενος καὶ ἐτέροις ἀντιδότοις, μόλις τὸ ὀποθανεῖν διέφυγεν : ἐνόσησε δὲ οὐκ ὀλίγον χρόνον οὕτω δὲ νεκρῶν τὰ περὶ τὸ στόμα πάντα, ὡς ἐπιπολὺ μηδαμιάς αἰσθάνεσθαι ποιότητος. Τὸ μὲν οὖν δηλητήριον τοιαύτην εἶχε τὴν δύναμιν. Οἱ φίλοι δὲ ἐκ Βυζαντίου βασιλεῖ μὴ θαρβεῖν παρήκουν Μονομάχῳ, ἀλλὰ φυλάττεσθαι τὸν ἄνδρα : οὕτω γὰρ εἶναι συνεσκευασμένον παρὰ τῶν περιψάντων, ὥστ' αὐτὸν μὲν πρότερον ἐκόντα παρασχεῖν τὸ φάρμακον, ὡς ἂν νομίζοιτο εὐνοῦς εἶναι, ὑστερον μὲντοι προσάγειν ἕτερον ἐκείνου χαλεπώτερον. *Ὁν αὐτίκα μεταπεμφάμενος ὁ βασιλεὺς, εἰ ἀληθῆ τὰ περὶ ἐκείνου γεγραμμένα ἔπυνθάνετο παρὰ τῶν φίλων εἶη. *Ὁ δ' ἤρνεῖτο μὲν, σαθρὰς δὲ παρείχετο ἀπολογίας καὶ οἷας ὑποπτέυσθαι. Βασιλεὺς δὲ κακῶς μὲν οὐδὲν ἐποίησε, ἀναχωρεῖν δὲ μόνον ἐκέλευε καὶ μὴ αὐτῷ συνεῖναι, καὶ αὐτίκα ἀνεχώρησε. Βασιλεὺς μὲν οὖν τὸν πλείων χρόνον διέτριβεν ἐν Σηλυμβρία. Ἐν' ἐξῆ τοῖς ἐν Βυζαντίῳ φίλοις διαλέγεσθαι. Τζυράκης δὲ τις τῶν βασιλίδος οἰκετιῶν, δυσανασχεσῶν πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ τὴν τοσαύτην Ῥωμαίων οἰκτείρων κακοπραγίαν, σενονῶν τε ὡς οἱ μὲν ἐν Βυζαντίῳ ἄρχοντες, οὐτ' ἀντέχειν πρὸς βασιλέα οἷοί τε εἶσιν, οὕτω περὶ εἰρήνης οὐδένα ποιῶνται λόγον, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον ἐγνώκασιν τὸ τῶν πραγμάτων αὐτοὶ ἄρχειν, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς πρόνοιαν ποιῶνται, καὶ νομίμας εἰ Καντακουζηνὸς ὁ βασιλεὺς τρέπων δὴ τιμὴ τῶν πραγμάτων συμπάντων ἄρξεις, λυθῆσθεαι Ῥωμαίους τὰς συμφοράς, καὶ ἐπὶ τι βέλτερον χωρήσειν τὴν ἡγεμονίαν, ὑπὸ τῶν συνεχῶν παλέμων τοσαύτω μεγέθει χρῆσάμενην συμφορῶν, καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους προσετακτισάμενος, ἔπραττεν ὅπως ὑπὸ βασιλέα γένοιντο Βυζαντίον, καὶ πέμψας εὐθὺς βασιλεῖ κατὰ Σηλυμβρίαν ἐπιστρίθειν. Ὁ δὲ ἐδέχετό τε τὴν πρᾶξιν, καὶ πάντα ὅσα προῦναι ἐπηγγέλλετο

Jacobi Pontani notæ.

(64) Nota veneni genus presentissimum ex sequentibus. De veneno per filios ab Antipatro, regi Alexandro dato in peculo, Justinus lib. xii, tantam ejus fuisse vim, ut non ære, non ferre, non testa contineretur : nec aliter ferri, nisi in ungula equi

potuerit. Et sane Alexander accepto poculo, media portione repente veluti telo confixus iugemuit : elatusque e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret, tactumque hominum veluti vulnera indolesceret.

ποιήσιν, Οἱ ἐν Γαλατῶ δὲ, ὡς περ ἔφημεν, Λατῖνοι ἀπιχθῶς ἄγαν πρὸς Φακεωλάτον διακείμενοι διὰ τὸ τοῦ ὁμοφύλου ἀνηρῆσθαι, αὐτοὶ τε ἐσπούδαζον ἀποκτείνειν, καὶ πρὸς βασιλῆα συχνὰς ποιοῦμενοι πρεσβείας ἐκδοθῆναι σφίσι τὸν Φακεωλάτον ἦτον, εἰ μὴ βούλοιο πολέμιους ἔχειν. Βασιλεὺς δὲ Φακεωλάτον τε προΐσθαι μὴ βουλομένη, ἦν γὰρ τότε καὶ αὐτὸς τῶν ἡρημένων ἄρχειν, καὶ μυστικῶς τῷ Κιννάμω, καὶ Ἀσάνῃ τῷ πανυπερσεβάστῳ συμπράτων πρὸς τὴν κατὰ βασιλέως πόλεμον, τὸ τε Λατῖνοις πολεμεῖν οὐ λυσιτελεῖν αὐτῇ νομίζουσα πρὸς τὴν ἀρχὴν, οὗτ' ἀπέπαμπα φανερώς, ὡς ἄδικα πρεσβεύοντας, οὗτ' ἐνεδίδου τι κατὰ Φακεωλάτου πράττειν, ἀλλ' ἡπίως πῶς καὶ προσηνῶς ἠδούλετο διαλύειν τὴν διαφοράν· καὶ Λατῖνοις μὲν ἔφασκεν ἀποκρινέσθαι πρότερον καλῶς περὶ ὧν ἀξιούσι διασκαφάμενην, Φακεωλάτῳ δὲ ἐκέλευε πρόνοιαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι, μὴ ὑπὸ τῶν Λατῖνων ἐπιβουλεύῃ ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἐπιθεμένων. Ὁ μὲν οὖν αὐτίκα περιέστησεν ἑαυτῷ φρουράν, καὶ ὑπωπτεύετο παρ' οὐδενός, ὁμοίως ἐν βασιλείῃσι καὶ κατὰ τὴν ἄλλην πόλιν περὶ τὸν, ὀπλίτας ἔχων περὶ ἑαυτόν. Ὁ δὲ, ἀγθόμενος καὶ πρότερον ἐπὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ πολέμου συμβαίνουσι κακοῖς, καὶ μεγάλῳ μὲν δουκὶ καὶ πατριάρχῃ πολλὴν συνειδῶς ἀγνωμοσύνην περὶ Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα καὶ συκοφαντίαν, ἐκείνῳ δὲ τὰ ἔσχατα ἠδίκημένον, καὶ δικαιοτέρον ὄντα τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς πράγμασιν ἐφρονηθέναι, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν περισχόντων φόβῳ, τὸ τε κοινῇ λυσιτελεῖν καὶ αὐτῷ ἰδίᾳ συνιδῶν, ἐσκέπτετο καὶ αὐτὸς τὴν εἰς Βυζάντιον εἰσοδὸν συμπράττειν βασιλεῖ, ὡς μόνην ταύτην πολλῶν ἀπαλλαγῆς κακῶν αἰτίαν ἐσομένην. Πυθόμενος δὲ καὶ περὶ Τζυράκη, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ βούλοιο, συνήλυθ' ἐν εἰς λόγους, καὶ συνέθεντο κοινῇ τὴν πόλιν βασιλεῖ παραδιδόναι. Καὶ πέμφαντες αἰθίς, ἐδήλουν βασιλεῖ ὡς καὶ Φακεωλάτος πρόσθιοις τοῖς πράττουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ εἶδε καὶ ἀξιόλογόν τινα εἶθεῖν πρὸς βασιλέα, ὥστε συνθέσθαι τὸν χρόνον, ἐν ᾧ δεήσει αὐτὸν τε παρῆναι, καὶ τὴν ἄλλωσιν ἐκείνουσιν πράττειν, εἶδοσε σκαφάμενος τὸν Μικροκέφαλόν τινα πέμπειν. Καὶ μεταπέμφόμενοι τῶν τε ἀπορρήτων ἐποιοῦντο κοινωνόν, καὶ παρήνουν αὐτομολεῖν πρὸς βασιλέα δῆθεν, καὶ πάντα δῆλα κεισθῆναι, καὶ χρόνον συντιθέναι καθ' ὃν ἐκείνον παρῆναι δεήσει. Ἐπειδὴ δὲ ἐκαίθετο πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, Ἡετρογουρούριον τινὶ παρὰ ναυτικὰ ἡσυχασμένῳ, ἐπιτηδείοφ μάλιστ' αὐτῷ Φακεωλάτῳ ὄντι, τὴν Μικροκέφαλου πρὸς Σηλυμβρίαν ἀπαγωγὴν ἐπέστρεπον ἐκ θαλάσσης· ἐκχειρῆς γὰρ τις ἦν Σηλυμβριαναῖς πρὸς Βυζαντίου, καὶ ἄδειως ἐφοίτων πρὸς ἀλλήλους ἐμπροσθίας ἕνεκα, ἐγκλίως τε παρόντος καὶ ἀπόντος βασιλέως. Μικροκέφαλος δὲ ἡρώδης τε ἦσαν συνηλθὲς καὶ βαρβάρων ἐφοδοῖ, καὶ ἐπὶ τὸν εἶναι ἦν ἢ μὴ παρῆναι, ἢ ποῖαι ἀκροῶν παντάπασιν τὴν εἰσοδόν. Εκείνοισ μὲν οὖν οὕτω Μικροκέφαλος παρεσκύεσσε πρὸς βασιλέα ἦξον. Οὐ μὲν οὐδὲ οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἄρχοντες ἡμέλουν· ἀλλ' ἐδόκει δεῖν κακείνοισ πέμψασιν διαφθεῖραιν τινὰς τῶν βασιλεῖ συνόντων, πολλὰ ἐκ βασιλείας

A (erat enim tum ipse quoque de collegio archontum, et cum Cinnamo mystico atque Assane panhypersebaste ad Cantacuzenum bello persequendum incumbibat), et cum Latinis belligerare sibi ad imperii incolumitatem hand quidquam commodatorem providens, nec manifeste legatos dimittebat, quasi iniuria peterent, nec mollescebat, ut Phaceolatam laderet, sed clementer ac benigne volebat controversiam decidere, et Latinis se responsuram aiebat, si prius eorum postulata apud animum bene perpenderit. Phaceolatam interea monebat, videret etiam atque etiam, quomodo Latinorum insidias, quas ei diu noctuque pararent, effugeret. Ille statim custodes corporis sibi adhibuit. Et cum per palatium perque urbem, armatos circum se habens ambularet, nulli tamen suspectus erat. Verum cum jam ante malis e bello existentibus ingemisceret, neque nescius esset quanta improbitate, quibus calumniis magnus dux et patriarcha Cantacuzenum ad extremas miseras devolvissent, quem jure oporteret præ aliis summum tenere imperium, illo autem tempore ob timorem quo obsidebatur, clarius quid communi ac sibi privatim posset conducere animadverteret, ipse similiter, quando hæc una et sola via e multis malis emergeñdi relinquereetur, de imperatore in urbem recipiendo cogitavit. Ut porro accepit Zyracem eadem moliri, cum eo collocutus, et de civitate concorditer imperatori dedenda pactus est; cui denuo significarunt, etiam Phaceolatam ad ipsius partium studiosos accessisse. Ut autem e primariis queopiam ad eum mitti necesse fuit, cum quo de tempore decerneretur, quo veniret, ipsique urbem transderent, placitum est. re considerata, mittere quemdam nomine Microcephalum, quem accitum, secretorum facium consilium, suadentique ad imperatorem ulro confugiat, eique aperiens omnia, de tempore adventus Byzantium cum eo conveniat. Microcephalus negotio suscepto, Petrogurguro cuidam naviculariam facienti, et Phaceolato amicissimo, Selybriam deducendus committitur: erant siquidem induciæ Selybrianiis cum Byzantiis, ac mercimoniorum gratia æque presente ut absente imperatore inter se commeabant. Nam continentem **692** Barbari incursabant ac depredabantur assidue, nec ulla aberat malorum facies. Unde via omnimodis invia reddebatur. Sic illi Microcephalum ad imperatorem profecturum adornabant. Neque tamen archontes Byzantii dormiebant, quibus visum est propositis imperatriciis nomine precibus non vulgaribus audire, ac nonnullis de imperatoris familiaribus morti offerre, cui operi, re circumspecta, Microcephalum accommodatissimum judicabant. Quam advocantes, cogitata illi sua exponant, et exquisita beneficia spondent. Is primum hoc accitu timere, ac de urbe tradenda laborantes deprehensos existimare. Verum ut negotii ignaros sensit, quod jubebatur, promptissimo curatorum recepit. Tum illi litteras conscribant ad quos volunt, cumque illis

Petrogurguro Microcephalum (cui et Phaceolatus eundem tradiderat) lembo Selybriam perducendam committunt. Quod Phaceolatus divinæ providentiæ artificium interpretatus, velut ipso adiutante Numine ad opus conficiendum siebat alacrior. Sic Microcephalus ad imperatorem jucunde profectus, Phaceolati mandata omnia peregit. Imperator condita die, qua ad Auream portam noctu adesset (inde enim facilis ingressus videbatur) Adrianopolim, ne quam suspicionem archontibus moveret, concessit,

μᾶλλον ἔδοξε τοῖς περὶ Φακεωλάτων ὑπὸ τῆς Προνοίας πράττειν, ἅτε δὴ συναϊρομένου καὶ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω μὲν οὖν Μικροκέφαλος παρεγένετό τε πρὸς βασιλέα σὺν βαστώνῃ, καὶ πάντα ἔπραξε τὰ παρὰ Φακεωλάτου. Βασιλεὺς δὲ συνθέμενος ἡμέραν ἐν ἧ ἔδει πρὸς τὴν Χρυσὴν καλουμένην πόλιν εἶναι νοκτὸς, ἐκεῖθεν γὰρ ἔδοκει ῥάδιον εἰσάγειν εἶναι, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἀδριανουῦ, ἵνα μηδεμίαν ὑπόψιν παρέχοιτο τοῖς Ἀρχουσιν ἐν Βυζαντίῳ.

CAPUT XCVIII.

Causa, cur imperatrix a patriarcha alienata sit. Res a capite accessitur. Furor et insania patriarchæ in damnandis et puniendis recte de religione sentientibus. Apud imperatricem ab episcopis de moribus et religione accusatur. Eiusdem imperatricis diligentia in Ecclesia tuenda, et indicta synodus.

Interea etiam imperatrix sua sponte de patriarcha male sentire coepit, etsi belli tempore singulari cum studio et inclinatione animi fecerat, ut archontum princeps esset. Causa hæc erat, quod simul bellum esset natum, Palamam sibi ob cathedram patriarchalem insidiari suspicatus, ei ex invidia nocere contendisset. Nam primum quidem ut Cantacuzenum una persequeretur, et ad illius excommunicationem assentiretur postulabat. Eo tam necessariam assensionem communionemque repudiante, perspicuus ille virum virtute et sapientia conspicuum nihil læsura crimina publica, mutata ratione, impietatis ei dicam scripsit. Acindyno enim cuidam monacho, postquam Barlaamus omnibus calculis, sanctorum scitis de recta et sana fide pugnancia docere et sapere convictus est, rursus illius causam in iudicium adducenti, affirmantique injuria damnatum esse, cum recte ac vere sentiret; Palamam autem et socios de prava religione accusanti, assentiens patriarcha (neque enim vel Deo parebat, propter odium quo in Cantacuzenum ardebat: tametsi ipse, Palamas, inquam, Barlaamum velut pestem ac perniciem gregis repulerat, illique actionem intenderat, adhuc vivo beatæ memoriæ Andronico imperatore, nec solum condemnarat, sed et probationibus e sacra Scriptura, et ratione conclusis, ac necessariis demonstrationibus perversi erroris redarguerat) eum, et quicumque eandem de fide tuebantur sententiam, in carcere detinebat, quantumque poterat affligebat: ac bellum imperatorio simile contra Ecclesiam commovebat. Nec enim iudicium ullum, nec argumentorum firmitermenta requirens, multos episcopos et præcipuos de monachis indicta causa damnabat, ac per omne belli tempus spirabat contra pietatem ferociter, archontibus ejus amentiam non parum adjuvantibus, quod et istuc bello adversus Cantacuzenum momento haud mediocri futuram cernerent.

Τούτων δὲ πραττομένων, αὐτομάτως καὶ ἡ βασιλεὺς διετίθετο κακῶς πρὸς πατριάρχην, καίτοι παρὰ πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον πολλὴν τὴν εὐμένειαν παρεχομένη καὶ τὴν βοήθην, ὡς ἄρχοντα Ἄρχόντων εἶναι. Αἰτία δὲ ἦν, ὅτι μετὰ τὸ κεννηθῆναι τὸν πόλεμον εὐθύς φθονερῶς ὁ πατριάρχης ἔχων πρὸς Παλαμᾶν, οἷα δὴ ὑπωπτευσκῶς ἐφεδρεύειν αὐτῷ πρὸς τὴν καθέδραν τὴν ἀρχικὴν, ἐπεχείρει κακουργεῖν. Καὶ πρῶτα μὲν ἐκέλευε βασιλεὶ τῷ Καντακουζηνῷ συμπολεμεῖν, καὶ πρὸς τὰς ἐπιτιμήσεις καὶ τοὺς ἀφορισμοὺς συγκοινωνεῖν. Ὡς δ' ἀπέλιπατο ἐκεῖνος φανερώς πρὸς τὴν τῶν ἀτόπων κοινωνίαν, συνιδὼν ὡς οὐδὲν ἂν ἐκεῖνον βλάπτειν δύναίτο δημόσια ἔγκλήματα, ἐπίσημον ὄντα δι' ἀρετὴν καὶ φιλοσοφίαν, δυσσεβείας ἔδωκε μεταβαλῶν. Ἀκινδύνῳ γάρ τινι μοναχῷ μετὰ τὸ Βαρλαάμ ἀπάσαις ἀλώμασι ψήφοις, ἐναντία τοῖς ἀγίοις καὶ λέγοντα, καὶ φρονούντα περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ ὑγιοῦς, αὐθις τὰ ἐκεῖνου ἐκδικαῶντι, καὶ ἰδικῆσθαι φάσκοντι περὶ τὴν δίκην ἐρῶ καὶ ὀρθῆ φρονούντα, Παλαμᾶ δὲ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν κακοδοξίαν ἐγκαλοῦντι, προσθέμενος καὶ ὁ πατριάρχης (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Θεοῦ ἀπέσχετο διὰ τὸ πρὸς Καντακουζηνὸν τὸν βασιλέα ἔχθος, καίτοι γε αὐτὸς ὢν ὁ Βαρλαάμ τῆς ποιμνῆς οἷα λύμην ἀπελάσας καὶ φθορὰν, καὶ δίκην κατ' ἐκεῖνου πεποιημένος, ἔτι καὶ βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ μακαρίου περιόντος, καὶ Βαρλαάμ οὐ μόνον καταψηφισαμένου, ἀλλὰ καὶ Γραφικαῖς ἀποδείξεσι, καὶ ἀνάγκαις λογικαῖς ἀπελέγξαντος κακοδοξεῖν), Παλαμᾶν τε ὁμοίως καὶ ὅσοι τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ περὶ τῆς πίστεως ἐφρόνουν, ἐν δεσποτηρίῳ εἶχε, καὶ ἐκάκου ὅσα δυνατὰ· καὶ πόλεμον ἐκίνει κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῷ βασιλικῷ παρόμοιον. Δίκης γὰρ οὐδεμιᾶς οὐδ' ἐλέγχων, οὐδ' ἀποδείξεως δεόμενος, τῶν τε ἐπισκόπων οὐκ ὀλίγων, καὶ τῶν λογάδων τῶν μοναχῶν καταψηφίζετο ἐρήμην, καὶ πολὺς ἔπνευε παρὰ πάντα τὸν τοῦ πολέμου χρόνον κατὰ τῆς εὐσεβείας, καὶ τῶν ἀρχόντων ἐν τοῖς πράγμασιν οὐκ

λίγα συναϊρόμενων. Ἐώρων γὰρ οὐδὲ τούτο τὸ μέ-
 ρος ὀλίγα συναϊρόμενον πρὸς τὸν πρὸς βασιλέα πά-
 λεμον. Πᾶσι γὰρ ομοίως ἀδικεῖσθαι Καντακουζηνὸς
 ὁ βασιλεὺς ἐδόκει, καὶ διὰ σπουδῆς ἦγον τὸ κατα-
 λυεσθαι τὸν ἀναφρίπισθέντα πόλεμον συγγενικόν, ὡς
 αἰτιον ἐσόμενον πολλῶν κακῶν· ἃ τοῖς ἀρχουσιν οὐ
 λυσιτελεῖν οὔτε πρὸς βασιλῆα, οὔτε πρὸς ἄλλους
 Ῥωμαίους ἀκούεσθαι ἐδόκει. Πολλὴν μὲν οὖν κατὰ
 τὸν τοῦ πολέμου χρόνον κατὰ τῶν μὴ τὰ Ἀκινδύνου
 ἠρημένων τὴν μανίαν ἐπεδείκνυτο ὁ πατριάρχης ὁ-
 μοίως κατὰ τε μοναχῶν καὶ ἐπισκόπων. Ἡ βασιλεὺς
 δὲ ἀνήκουστος μὲν οὐ παντάπασιν τῶν τολμομένων ἦν·
 ὅστις δὲ τοὺς μοναχοὺς διὰ τὸ τὰ Καντακουζηνοῦ ἠ-
 ρῆσθαι, τοιαῦτα ὑπομένειν. Ἐπεὶ δὲ ηὔξητο ἐπι-
 μέγα τὸ κακόν, ὅσοι τῶν ἐπισκόπων μὴ καὶ αὐτοὶ
 διαφθερόμενοι ἦσαν ἐν τοῖς δόγμασι, τὰ κατὰ τὸν
 πατριάρχην γράμμασιν ἐποίουν βασιλίδι δῆλα, καὶ
 πολλὴν τὴν κενήθειαν καὶ τὴν διαστροφὴν τῶν
 ὁρθῶν δογμάτων ἐνεκάλουν. Ἡ δὲ ὡς ἐπέθετο μό-
 νον, οὐ πρὸς ἀναβολὰς ἐχώρησεν, οὐδὲ ὀλίγη ἀξία
 φροντίδος ἠγῆσατο εἶναι τὰ περὶ Θεοῦ· ἀλλὰ πᾶσαν
 ἄλλην σπουδὴν ἐν δευτέρῳ τιθεμένη, ἐν τούτῳ προ-
 εἶχε μόνον, τῇ Ἐκκλησίᾳ κακῶς πασχούσῃ καὶ πο-
 λεμουμένη στήσαι τὸ κακόν. Καὶ τοὺς ἐπιφέροντας
 τὴν γραφὴν μεταπεμφαμένη ἐπισκόπους, ἐπεὶ δεινὰ
 ἤκουε κατηγορούντων, ἐδόκει δεῖν σύνοδον ἐκ τῶν
 ἐνόμων συναθροῖσαι, καὶ τὸν πατριάρχην καλεῖν
 πρὸς τὴν ἀπολογίαν. Ἐγένοντο μὲν οὖν ἐν βασιλείῳ
 οἱ ἐπίσκοποι κληυούσης βασιλίδος, πλὴν τῶν ὅσοι
 ἦσαν φανερῶς τὰ Καντακουζηνοῦ τοῦ βασιλέως ἠρημένοι·
 ἐκεῖνοι γὰρ ἀπρόσβητοι ἐν οἰκίᾳσι κατακλείοντο·
 πλὴν καὶ ἀπόντες, τὴν γνώμην ἣν ἔχουσι περὶ τοῦ πράγματος ἐδήλουν. Ἡ σύνοδος δὲ, προκαθημένης
 βασιλίδος, καὶ τοῦ υἱοῦ βασιλέως, τὴν ἐξέτασιν τῶν δογμάτων ἐποιεῖτο.

CAPUT XCIX.

*Nuntiatur adventus Cantacuzeni Byzantium. Cur non crediderit statim imperatrix. Cur imperator non plus
 militum adduxerit. Ejus sollicitudo et dolor. Amici cum timore portum Auream perfodiunt. Patriarcha
 exauctoratur. Imperator cum plausu populi urbem ingrediens, direptiones interdicit. Imperatrix valatium
 communit; ei Gulatai invitati succurrunt, sed a populo repelluntur. Imperator apud episcopos et cleri
 principes pro se causam dicit. Imperatrici minatur, nisi ad pacta veniat. Ad eam legatos mittit; quanto
 in periculo sit, ostendit.*

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, ἐκ Σηλυμβρίας τις ἐλθὼν
 ἐμήνυσεν, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἐγγύς εἶναι Βυζαντίου

Interim Selybria quidam nuntius adest, ea nocte
 Cantacuzenum ante mœnia Byzantii adfuturum, cui

Jacobi Gretseri notæ.

(k) Scilicet hoc supererat ad perituræ Græciæ
 fœditatem, ut femina cum filio quindecim anno-
 rum præsideret synodo, et episcopis jura daret.
 Quis vel fando talia audivit? Neque enim tantum
 præsedit, hoc est, primo loco, ante episcopos sedit,
 ut Martianus olim in concilio Chalcedonensi, et
 Constantinus in concilio sexto; nec præsedit tan-
 tum, ut Patres synodi ab omni violentia tutos
 præstaret, curaretque ut omnia legitime, sine vi,
 fraude et tumultibus peragerentur, sed præsedit ut
 controversiarum et quæstionum judex; hanc enim
 potestatem recentior et imperitor Græcia suis impe-
 ratoribus detulerat inaudito a Christiane fidei incu-
 tabulis exemplo, ut docet cardinalis Bellarminus lib. 1
De conciliis et Ecclesia, cap. 19 et 20. Quocirca primi
 etiam subscribebant æque inasitato exemplo. Cum
 octo fuerint olim generales atque œcumenicæ sy-
 nois in Græcia celebratæ, duabus tantum imperato-
 res subscripserunt, inquit Villalpandæus disput. 2,
 pro concil. Trident., nimirum sextæ et octavæ. Sed
 in sexta imperator Constantinus ultimus omnium

subscripsit, non desinens, sed consentiens. Et
 Basilus imperator in octava synodo subscripsit
 post omnes patriarchas, similiter non desinens,
 sed suscipiens et consentiens, prius etiam præ-
 tus, se debuisse subscribere post omnes episco-
 pos, ut olim fecerant Constantinus, Theodosius et
 Martianus, tamen se subscripsisse immediate post
 patriarchas, quia tali cum honore episcopi afficere
 voluerint. Quare falsum videtur, quod Villalpan-
 dæus dicit, duos dumtaxat imperatores subscripsisse,
 cum testetur imperator Basilus, subscripsisse etiam
 Constantinum Magnum, Theodosium et Martia-
 num, licet postremo loco. Non exstant tamen hæc
 hujusmodi subscriptiones. In concilio Florentino
 subscripsit ante omnes Græcos et Latinos præsules
 (excepto summo pontifice) Joannes Palæologus
 imperator Constantinopolitanus; sed tolerantiam et
 dissimulandum fuit, tam ob Græcorum morem et
 genium, tum ne concordia inter orientalem et oc-
 cidentalem Ecclesiam tantoperè desiderata impe-
 diretur.

malo Augustam occurrere oporteat; affirmabatque id se exploratissime nosse, utpote missum ab his, quibuscum ipse arcana sua communicaret. Imperatrix rata fraudem ab amicis patriarchæ fabricatam, ut ipsa ad nuntium consternata, ille supplicium admissæ in Deum impietatis evaderet, non se loco discessuram asseverabat, quamvis plane sciret, ea ipsa nocte Cantacuzenum intra mœnia fore. Hæc illa, cum falsum apportari nuntium arbitraretur, qui erat utique verissimus. Ut enim cum illis, a quibus ad urbem capiendam adjuvabatur, diem constituit, quo die et ipse adesset, et illi Auream portam obstructam perforarent, Selybria Adrianopolim discessit, cum amplius mille e toto exercitu selectis militibus (ne proderetur videlicet, si magnam multitudinem duceret), perque deserta et avia iter faciens, necessitate quadam præpeditus, die uno tardius venit, quam præfinitum erat; cum interea cogitationibus distraheretur, metuens, ne pars ejus ipso adhuc absente, ex conventu portam perfosso muro aperiens, flagrantem delictio a populo necaretur: dolebatque incredibiliter, **695** non solum quod Byzantio frustraretur, sed etiam quod bonum numerum amicorum amissurus esset. Attamen non funditus abjecta spe eodem gradiebatur. Amici et ipsi necessitate quadam illo die reardati, die altero, quo in palatio contra patriarcham conventus agebatur, convenientes, portam Auream cum trepidatione et anxia cura aperiunt. Timebant siquidem, ne præcedente nocte veniens imperator, et ex pactis nihil dum factum inveniens, recessisset, ipsique proditi, ejus causa, neci dederentur. Tamen nec ipsi salutem in desperatis dicentes, portam percurrunt; erat enim peditum equitumque haud contempnendum agmen, et si qua vis ingrueret, se defendere illam posse confidebant. Si perfossa porta imperatorem non invenirent, ad eum abire statuebant. Hac mente opus inceperant. Synodus autem in palatio, postquam copiose deiecit, patriarcham ipsum in germanis Ecclesiæ dignitatis deipere, et alios ad sibi assentiendum cogere, concordibus cum sententiis exauctoravit. Quam ob causam maxime, imperatorem et qui urbi ab eo capiendæ studebant, die præstituta convenire fuisse prohibitos, postea judicatum est: ne sciret imperator injuriarum memor, de throno illum deturbasse videretur, sed et cum propter adulteratam de truce veritate has poenas pendere vix perspicue intelligerent. Episcopi cum suffraganis aliorum episcoporum, qui et suspecti in consilium adhibiti non fuerant, his ita peractis, multa jam nocte in sua quisque loca recesserunt. Imperator ubi edfuit, et opus factum vix aditum per portam Auream patefecit, consistente tempore, cum totius populi supplicibus et gratulatio urbem ingressus est, militibusque intercessit, ne ad vias diripiendas assensuerent; et quantulum patenti, idem plebi vetavit. Ita in pace hærunt, qui ab Augusta stabant, nisi si forte quidam a vicinis partibus veni-

Α τειχῶν ὁ Καντακουζηνός, ὃ φυλάξασθαι δεῖον βασι-
 λίδα· ἰσχυρίζετό τε σαφέστατα εἰδέναι παρὰ τῶν
 τὰ ἀπόρρητα κοινωνούντων αὐτῷ πεμφθεῖς. Βασι-
 λὶς δὲ ἐπεὶ ἐπυθίτο, ἀπάτην εἶναι οἰηθεῖσα ὑπὸ τῶν
 πατριάρχου φίλων συνεσκευασμένην, ἐν αὐτῆς πρὸς
 τὴν ἀγγελίαν θεωρηθείσης, τὸ δοῦναι δίκην ἐκεῖνος
 διαδρόμῃ ἐφ' οἷς ἐτόλμησε κατὰ Θεοῦ, οὐκ ἔφη ἀνα-
 στῆσαι, εἰ καὶ σαφῶς εἰδείη ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ
 Καντακουζηνὸν ἐσόμενον ἐντὸς τειχῶν. Ἡ μὲν οὖν
 τοιαῦτα ἀπεφθέγγετο μὴ εἶναι ἀληθῆ τὴν ἀγγελίαν
 οἰηθεῖσα. Τὸ δὲ ἦν ἕρα ἀληθές· ὡς γὰρ ἐκ Σηλυμ-
 θρίας μετὰ τὸ προθεσμίαν συνθέσθαι πρὸς τοὺς
 πράττοντας τὴν ἀλωσιν, ἐν ἧ αὐτὸν τε παρεῖναι
 εἶδει, ἀκακίους τὴν Χρυσὴν πύλην διορύττειν ἀπω-
 κοδομημένην, εἰς Ἀδριανούπολιν ἀπήρε, τὸ κάλλι-
 στον ἀπολεξάμενος τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ χιλίους ὄντας,
 ἵνα μὴ κατὰφωρος εἴη ἐπαγόμενος πολλοῦς· καὶ διὰ
 τῶν ἀοικήτων καὶ ἀπειθῶν ἰδεύσας, ὑστέρησε μὲν
 τῆς προθεσμίας ὑπὸ τινος ἀνάγκης κωλυθεῖς ἡμέρα
 μιᾶ· καὶ πολλοὺς ἐπάλασε λογισμοῖς, δεδοκῶν μὴ
 διορύξαντες οἱ τὰ ἐκεῖνου πράττοντες κατὰ τὸ σὺν-
 ἦμα τὴν πύλην, αὐτὸς μὲν ἀπῆ, ἐκεῖνοι δὲ ὑπὸ τοῦ
 δήμου διαφθαρώσιν ἀλόντες ἐπ' αὐτοφώρῳ. Καὶ
 ἐδυσχέραιεν οὐκ ἀνεκτῶς, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀποτυ-
 χίαν Βυζαντίου, ἀλλ' ὅτι καὶ τῶν φίλων ἔμελλον οὐκ
 ὀλίγους ἀπολεῖν. Ὅμως δὲ οὐ παντάπασιν τῶν ἐλπί-
 δων ἀπόγνους, ἐχώρει ἐπὶ τὸ Βυζαντινὸν νυκτός. Οἱ
 προβιδόντες δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τινος ἀνάγκης κωλυ-
 θέντες τοῖς τειχεσιν ἐπιχειρεῖν κατὰ τὴν προθεσ-
 μίαν, εἰς τὴν ὑστεραίαν καθ' ἣν ἐν βασιλείῳς ἡ
 κατὰ πατριάρχου σύνοδος συνεκροῦντο, διώρυκτον
 τὴν Χρυσὴν πύλην συνελθόντες, ἐν πολλῇ ταραχῇ
 καὶ σάλῳ ὄντες καὶ αὐτοὶ. Ἐβεδίασαν γάρ πορῃ τῇ
 προγενόμενῃ νυκτὶ ἐλθῶν ὁ βασιλεὺς, καὶ τῶν συν-
 τεθεσμένων ἠγνοσμένων εὐρηκῶς μετ' αὐτῶν, αὐτὸς μὲν
 αἰθῆς ἀνεχωρησεν, αὐτοὶ δὲ ὑφ' ἐκαστῶν καταπροδο-
 θήντες διαφθαρώσιν. Ὅμως αὐδ' αὐτοὶ τῆς τοῦ σώζου-
 σθαι ἐλπίδας ἀπογνόντες, διώρυκτον τὴν πύλην, ἤ-
 σαν γὰρ σύστημα οὐκ ἀγγεῖν ἐκ πεζῶν τε καὶ ἰπ-
 πέων, καὶ ἐθ' ἔβρουν σφίσι ταυτοῖς ὡς ἀμυνουμένοις,
 ἂν τις ἐπιή· κἄν διορύξαντες μὴ εἴρωσι παρόντα
 τὴν βασιλέα, πρὸς αὐτὸν ἀποχωρεῖν. Ἐκεῖνοι μὲν
 οὖν τοιαύτη γνώμη διώρυκτον. Ἡ δὲ ἐν βασιλείῳς
 σύνοδος, ἐπεὶ ἐκ πολλῶν ἀπεδείκνυ πατριάρχην αὐ-
 τὸν τε περὶ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας δόγματα ἔχοντα
 οὐχ ὕγιως, καὶ τοὺς ἄλλους ἀναγκάζοντα ἐκείνῳ
 συμφρονεῖν, γνώμη κοινῇ καθάρισεν αὐτῷ κατα-
 ψηφίζονσαι. Αἱ δ' ἔσῃ καὶ μάλιστα ἐδοξεν ὑστερον.
 Βασιλεὺς τε καὶ οἱ πράττοντες τὴν ἀλωσιν συνελθεῖν
 κατὰ τὴν προθεσμίαν κωλυθῆναι, ἵνα μὴ μησικα-
 κῶν αὐτὸς ἐδοκίμη τῶν ἄρτων καθαρῶν· ἀλλ' ἀκρι-
 βῶς εἴη τῶν ἁρτῶν διαγνώσκων, δευσερωφῆς εὐθύνῃ.
 Οἱ μὲν οὖν ἄρχιερεῖς ἐπεὶ ταῦτα ἐπραξάν, καὶ τῶν
 ἀπόντων ἐκ τῶν ἀποπεσόντων ἄρχιερέων συνεπιψη-
 φισαμένων, ἐν χειρῶν ἀκίστους πρὸς τὰς οἰκίσεις, ἤδη
 σόφρων νυκτῶν. Βασιλεὺς δὲ ἐπεὶ παρῆν, τῶν ἐνδον
 καὶ ἐκτῶν προστάσεων τὴν Χρυσὴν διορύξαντων
 πύλιν εἰσέλκωνον· ὁ δὲ ἀποσταλέντος, ἀλλὰ δι-

τε στρατιώταις ἀπέειπε μὴ χωρεῖν πρὸς ἄρπαγὰς· καὶ τὸν δῆμον ἐκέλευεν ὅσα δυνατὰ. Ὅθεν οὐδὲ ἐγένετό τις κίνησις ἐπὶ τοὺς δοκοῦντας ἤσπασθαι τὰ βασιλείας, πλὴν εἴ ποῦ τινες αὐτῶν ἐζημίωσαν οἱ γείτονες. Καὶ τῶν στρατιωτῶν δὲ ὀλίγοι ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν πολεμίων, βασιλέως μὴ εἰδότες ἐπελθόντες, ἐποιήσαντο τινα μετρίαν ἄρπαγὴν. Βασιλεὺς δὲ ἀκριτῆς Πορφυρογεννήτου καλουμένης οἰκίας προσελθὼν, πρῶτα μὲν ἐκέλευε μηδένα χωρεῖν κατὰ τῶν βασιλείων, ἀλλὰ ἀτρεμεῖν, ὡς αὐτὸς διαθησόμενος τὰ κατὰ βασιλείαν ἢ δοκεῖ ἔχειν ἄριστα. Ἐπεὶ δὲ διαφαιναν ἤδη ἡμέρα, διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς ἐβάδιζεν ἐπὶ θεωρήτορας πρὸ τῆς Ὀδηγητρίας τέμνων, τὴν ἐφαλομένην προσκύνουσαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῆς νίκης ἀποδώσων τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ. Αὐθις δὲ διὰ τῆς αὐτῆς ἐπανήκειον ἐπὶ τὴν τοῦ Πορφυρογεννήτου κατέλυσιν οἰκίαν. Βασιλεὺς δὲ ὡς εἶχε τὰ τε βασιλεία ἠεπαλίξεται, τοὺς οἰκείους καὶ μάλιστα δοκοῦσιν ἕβνοις ἐπιτρέπουσα τὴν φυλακὴν, καὶ ἐκ τῶν ἐν Γαλατικῇ βοήθειαν μετακαλεῖτο. Οἱ δὲ αὐτίκα ἦσαν ἐν τοῖς ὀπίσταις, καὶ ὠρμητοὶ προθύμως βοηθεῖν· τριήρεις τε πληρώσαντες ὅσαι ἦσαν αὐθόρου, καὶ λέμβους ἐφορτίσαντες, πρὸς τὰ βασιλεία ἐπεραιώοντο. Ἀνεκταξάμενοι δὲ αὐτοῖς ἐκ τῶν μετὰ βασιλέως στρατιωτῶν τινες, ἄνακ καὶ τοῦ δήμου προσετίθειθούνητος, οὐκ εἶπον τῇ γῆ προσχεῖν, ἀλλ' ἀπεπέμψοντο βάλλονται· συγγίς τοῖς βέλτεσι. Ὀρῶντες δὲ καὶ ἐκείνοι, ὡς οὐκ ἀντιστήσουσι πρὸς τοσαύτους, πρότερον γὰρ ἔβοντο ὑπὲρ βασιλείας αὐτοῖς, καὶ τὸν ὄντον συμπροσλήθησαν, ἀναχώρου τε καὶ οὐκέτι ὕστερον ἐπεδούλου. Βασιλεὺς δὲ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν μηδὲν πείσοι μήτε πρῆξαι, μήτε εἰκῶν εἰς τὴν ὕστατην τοῦς τε ἐπιτοκίου, ὅσαι ἦσαν μεταπεμφθέντες ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τῶν τῷ κλήρῳ καταλελειμένων τῆς Ἐκκλησίας τοὺς μάλιστα ἐν λόγῳ, πρῶτον μὲν περὶ τῶν κατὰ τὸν πόλεμον συμβεβηκότων διατήρηθη, ὡς οὔτε ἐξαρχῆς ἔλοιτο αὐτοῖς, οὔτε τοῖς βασιλέως ἐπιβουλεύσεισι παισὶν, ὥσπερ ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν κατηγορεῖτο· ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων διὰ φθόνου κακηνημένου ἐπιβουλεύουτων, ἀνγκαίως τῆς αὐτοῦ καὶ τῶν συνότων σωτηρίας ἕνεκα ἠρόντο. Εἰς ἀνάγκην τε ἐλθόν, καὶ βαρβάρους γρήτατο συμμάχοις, Μισοῖς καὶ Τριβαλλοῖς, καὶ αὐτοῖς τοῖς βαρβάρους ἐκείνων ἐπαγούτων. Καὶ τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ ἀγροικίας τῶν Ρωμαίων ἐλατῶνους ἀποδείκνυσεν αἰτίους. Ἐπειτα καὶ τῶν γενομένων ἐποιεῖτο μάρτυρας, ὡς αὐτοῖς μὲν οὔτε πρότερον, οὔτε νῦν δυσχερὲς τι περὶ βασιλείας διανοοῖτο καὶ τῶν καλῶν, ἀλλ' ὅσα μάλιστα ἔστι πρὸς σωτηρίαν καὶ λυσitteλειαν τῆς ἀρχῆς. Ἄν δ' ἐκείνη εἰς τὴν προτέραν δυσμένειαν ἀκόσμημένη, ἀντίστασθαι ἐπιχειροῖη, καὶ σφάζει ἑαυτὴν καὶ εἰκόνα δὲ τοῦ πολέμου, μὴ αὐτῷ προσελπίσασθαι πῆν αἰτίαν, εἴ τι περὶ αὐτῆς καὶ εἰκόνα συμβαίη δυσχερῆς. Οὐ γὰρ αὐτῷ λυσitteλεῖν δοκεῖν, οὔδ' ἄλλως σῶφρον, εἰ αὐτὴν ἐν βασιλείῳς κατέμειπεν, τὸν πόλεμον αὐθις τὸν συγγενικὸν ὑνακνοῦσαν, καὶ περιφορῆ τῆς ὑποδείκτουμένου· Ρωμαίου, ἢ ἀλλήλων διαφθειρομένους· ἀλλ' εἰ μὴ ταῖσιν χωρεῖν πρὸς τὰς

A et milites aliquot in domus hostium, imperatore ignorante, penetrantes, praedas mediocres fecerunt. Imperator usque ad aedem Porphyrogeniti appellatas cum processisset, edixit, ne quis contra palatium tenderet, sed quieti manerent: se quod optimum censuisset, de imperatrice constituturum. Die jam terris reddita, per medium forum ad Veiparæ Hodegetræ templum, debita ejusdem adoratione, ac de præstita victoria gratiarum actione functurus petiit: eademque via rediens, in Porphyrogeniti domum divertit. Augusta ut potest, palatium communit; domesticis, et quorum benevolentie plurimum fidebat, custodiam committit; a Galatæ itam auxilium accorsit; qui repente ad arma convolantes, subsidio ferendo utacriter se comparant, eademque hora impletis quoique in promptu erant circumstantibus, et lembis armatis, ad palatium trahunt. Sed eos nonnulli de militibus imperatoris, populo adjuvante, crebris jaculis ad terram appellare prohibebant. Videntes Galatæ se contra tantam multitudinem invalidos (speraverant enim propulum pro imperatrice tuenda ad ipsos accessurum), retro abeunt, nec deinde subsidio venire audent. Imperator die illo nihil præterea nec fecit, nec locutus est. Sequenti episcopos, quicumque Constantinopoli reperiebantur, et cleri principes cogit, ac primum quidem de his quæ bello accidissent disserit, quod neque a principio ipse suscitaret, neque liberis imperatoris (quemadmodum ejus tractatores garrunt) insidias molitus sit. Sed cum illi capiti suo insidiantes, ex invidia illud excogitasset, facere non potuisse, quum pro sua suorumque salute recognosceret, et Barbarorum quoque auxilia, quendam necessitas ita flagitaret, sibi adiuturos: quando et ipsi Massos ac Triballios similes barbaros induxerint. Quod autem tanta lahe factis, tot Romanorum capti sint, eos in causa esse ducit. Tum ex ipsis actis testimonium affert, se nec illas, nec in præsens adversas Augustam quicquam liberos quicquam hostile meditatum esse, aut meditari, sed quæcumque imperio salutaria in primis largiri, etque vitia. Sibi illa imbecum retinent animam, et resistere, sequi cum illis armorum vi defendere nitatur, ne sibi ascribat, si quid ipsi et illis ejus odiosius contigerit. Non enim conducibile, neque cum prudentia conjunctum videri, illam in palatio sedentem, et totos cives cognatosque bellum redintegrandum resimere. Romanorum vero reliquias, tantum se devorantes negligere. Sed si a conditiones descendere vobis, se quidem in eam duris nihil decreturum: moluere autem, ne sicut unquam suis in ipsam, et ipsi cum ipsa sentissent. Ipse curam imperium compesere sequat, et aliquid patiatur ejusmodi, quod medicina facienda locum nullum relinquat. **697** His diebus dilecto metropolitanæ Philippopolis, et sacelli curatore Gabesila (qui et prius Bulynoticam legati venerat), ad eam de pace illos mittit. Ac priusquam quidem immensus Dux præfatus egit, quod dicitur præ-

set, qui sole clarior et calumniatorum suorum scelus atque odium honestatis, et imperatoris liberis ab initio hucusque a se praestitam equitatem ac moderationem, et nihil illiberale aut indignum imperatoris Andronici amicitia post illius obitum a se designatum possit ostendere. Deinde suadet ut pacis conditionibus se submittat, nec vana spe suspensa, aut etiam ab optimatibus suis decepta, adhuc armis contra eundem puet; neque enim aliunde externum ipsi expectandum auxilium: non enim esse profecto, qui venturus sit auxilio: et ex re praesenti nullam spem salutis affulgere, cum munitiones et propugnacula ut instaurentur et tempore aliquo, et sumptu, et materia indigeant, quae nunc comparari non possint. Quos autem nunc secum habeat, nec pares esse ejus copiis, nec abundare comessu, ut obsessionem facile ferant. Ob haec omnia, ut securum paciscatur monet, ne sibi ac liberis per dementiam inmane malum consulet, et illi pulcherrimam gloriae occasionem praecidat. Hoc enim bello et voluisse semper, et a Deo optimo maximo precatum esse, uti aliquam sibi auam daret, unde hostilitatem et clementiam in viros, et timorem in defunctum demonstrare posset, quae usque nunc integrum sinceramque conservet; nec se minus modo quam antea de procuratione liberorum ejus cogitare, nihil pendente, quae per bellum adversus se improbe pertrata sint.

τὴν πόλεμον εὐμαρῶς. Δι' ἃ πάντα πρὸς συμβάσεις αὐτῆ συνουσία χωρεῖν, καὶ μὴ αὐτῆ μὲν καὶ πάλαι τὰ ἀντικείμενα προξενεῖν ἐξ ἀβουλίας, αὐτοῦ δὲ μεγίστην πρόφασιν εὐδοξίας ἀφαιρεῖν. Τοῦτο γὰρ κατὰ τὸν τοῦ πολέμου χρόνον καὶ βούλεσθαι ἀεὶ, καὶ εὐχεσθαι πρόφασιν τινα τὸ θεῖον παρυσχεῖν, ἐξ ἧς αὐτὸς τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύεται, καὶ τὸ πρὸς βασιλέα φίλτρον, ὡς ἀπείκασιν ὡς ἄλλοι διακούσει, καὶ οὐδὲν ἥττον ἢ πρότερον κήδεσθαι τῶν παιδίων διανοεῖται, λόγον ποιούμενος οὐδένα τῶν ὄντων πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸν πόλεμον ἔγνωκεν ἔχθη.

CAPUT C.

Laudatur virtus imperatoris. Imperatrix legationem contemnit. Imperator summopere contristatur. Causae cur vehementer imperatrici timeat. Castellum in Blachernis expugnatur. Propugnatores palatii defectio-nem meditantur. Joannes imperator adolescens matri auctor sui compositionis. Legatio ad imperatorem, qua se imperatrix submittit. Asanes socer legatus ut ingratus reprehenditur. Palamas alter legatus ut constantia commendatur. Conditiones pacis aliquot, et utriusque juramenta. Imperator in palatium ingreditur.

Legati ceterique praesentes verba imperatoris ei postulationem audientes, propter admirabilitatem vix fidem commodabant. Nam adeo multo antehac ab hostibus perpassum esse, et plus milites inter sacrum saxumque stetisse, postea armis adepta victoria non ad caedes inaequalesque procedere, pariaque paribus remitti iis qui priores laessiverant, sed victoreis victos ad pacta conventa invitare, tametsi eos brevi spatio delecte tardius liceret, excellentius quiddam, quam pro humana natura videbatur. Gaudebant igitur tanta levitate, et suspiciebant tam praestantis animi magnitudinem. Imperatrix suorum consiliatorum impulsu legationem proscus aspernata, oratores re infecta dimittit, ex quo imperatorum tristitia molestaque intolerabilis occupavit, severentisque cogitationibus in diversa rapuit. Augurabatur enim, pertinaciam istam non bene eventuram, sed

συμβάσεις αὐτῆ μὲν πρὸς αὐτῆς οὐδὲν βουλεύσεσθαι δεινόν. Διδοικέναι δὲ μὴ συμπάντων ὀρημένων ἐπ' αὐτοῦ, μὴ δύνηται αὐτὸς ἀνέχειν τὴν ὄρημν, ἀλλὰ τι τολμηθῆ πρὸς αὐτοῦ τῶν ἀντικείμενων. Ἐπειτα τὸν τῆς Φιλίππου μητροπολίτην ἀπολεξάμενος, καὶ Καθίσταν τὸν πακελλίου, εἰ καὶ πρότερον εἰς Διδουμίτειον ἔκοι πρὸς ἐκεῖνον πρεσβεύει, ἐπεμπε πρὸς βασιλέα. Ἡ πρεσβεία δὲ ἦν περὶ εἰρήνης. Καὶ πρῶτα μὲν πολλὰ ὁμολογεῖ χάριτας Θεῷ, ὅτι πρὸς ταύτην ἤγγα τὴν ἡμέραν, ἢ λαμπρότερον ἡλλίου πᾶσι θύναται καταφανῆ ποιεῖν, καὶ τὴν μοχθηρίαν τῶν σετακοφανηκότων, καὶ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὰ καλὰ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τε τοὺς βασιλέως παῖδας ἐξαρχῆς ἄχρι νῦν ἐπιείκειαν διαπετωσμένην, καὶ τὸ μηδὲν ἀγεννὲς μηδὲ ἀνάξιον τῆς βασιλείας πρὸς αὐτὸν φιλίας μετὰ τὴν ἐκεῖνου τελευτὴν φανῆναι διαπεπραγμένον. Ἐπειτα συνουσία χωρεῖν πρὸς τῆς συμβάσεις, καὶ μὴ κενὰς ἐλπίσιν αἰωρουμένην, ἢ καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων ἐξαπατωμένην, οἴεσθαι ἀντισχεῖσιν εἰτι πρὸς τὸν πόλεμον· οὕτε γὰρ ἐξωθέν ποθεν ἤξειν χρῆσιν συμμαχίαν προσδοκᾷ. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν οὐδεὶς, ὃς ἀφίξεται ἐπικουρήσων, ἐκ τε τῶν παρόντων ἐλπίς οὐδεμία σώζεσθαι, τοῦ φρουρίου μὲν καὶ χρόνου τῆς καὶ ἀναλωράτων δακτύλου, καὶ ὕλων πρὸς ἐπισκευήν, ἃ οὐκ ἔξεστι πορίζεσθαι· τῶν συνόντων δὲ οὕτε ἀξιωμαχῶν ὄντων πρὸς τοσαύτην δύναμιν, οὕτε τῶν ἐπιτηδείων εὐποροῦντων, ὥστε διαφέρεν

τῆς βασιλείας λόγους καὶ τὴν ἀξίωσιν ἀκούοντες, ὀλίγου δεῖν καὶ ἠκίστου διὰ τὴν ὑπερβολήν. Τὸ γὰρ τοσαῦτα πρότερον ὑπὸ τῶν πολεμούντων ὑπομείναντα, καὶ μυριάκις ἐν ἀκμῇ κινδύνου καταστάνατα, ἔπειτα κρατήσαντα τοῖς ὅπλοις, καὶ περιγενόμενον τῶν πολεμίων, μὴ πρὸς φόρους καὶ σφαγὰς χωρεῖν, καὶ ἴσ' ἀντ' ἴσων ἀποδιδόναι τοῖς πρώτοις ἀρξασιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν νίκην ἐπὶ συμβάσεις προκαλεῖσθαι, καὶ τοῖς δυνάμενον ὀλίγῳ χρόνῳ διαφθεῖρειν, κρείττον εἶναι καὶ ἀθηροπλῆς φύσει εὐδοκᾷ. Ἦδοντό τε ὡν ὄμοι διὰ τὴν βασιλείας ἐπιείκειαν, καὶ ἐθάρμαζον τὴν μεγαλοφυγίαν. Βασιλεὺς δὲ παντάπασι οὐ προσδέχετο τὴν πρεσβείαν, ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμπε τοῖς πρεσβείας ὑπὸ τῶν συνόντων πειθαμένῃ. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγάπητο καὶ ἐδυσχεραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς μισοῖς προσπαλαίων λογισμαῖς. Συνεώρα γὰρ τὴν ἐπιείκειαν οὐ τελευτήσουσαν ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἀκείνοισ;

οἱ μὲν ὡν πρεσβείας καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες, τοῖς βασιλέως λόγους καὶ τὴν ἀξίωσιν ἀκούοντες, ὀλίγου δεῖν καὶ ἠκίστου διὰ τὴν ὑπερβολήν. Τὸ γὰρ τοσαῦτα πρότερον ὑπὸ τῶν πολεμούντων ὑπομείναντα, καὶ μυριάκις ἐν ἀκμῇ κινδύνου καταστάνατα, ἔπειτα κρατήσαντα τοῖς ὅπλοις, καὶ περιγενόμενον τῶν πολεμίων, μὴ πρὸς φόρους καὶ σφαγὰς χωρεῖν, καὶ ἴσ' ἀντ' ἴσων ἀποδιδόναι τοῖς πρώτοις ἀρξασιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν νίκην ἐπὶ συμβάσεις προκαλεῖσθαι, καὶ τοῖς δυνάμενον ὀλίγῳ χρόνῳ διαφθεῖρειν, κρείττον εἶναι καὶ ἀθηροπλῆς φύσει εὐδοκᾷ. Ἦδοντό τε ὡν ὄμοι διὰ τὴν βασιλείας ἐπιείκειαν, καὶ ἐθάρμαζον τὴν μεγαλοφυγίαν. Βασιλεὺς δὲ παντάπασι οὐ προσδέχετο τὴν πρεσβείαν, ἀλλ' ἀπράκτους ἀπέπεμπε τοῖς πρεσβείας ὑπὸ τῶν συνόντων πειθαμένῃ. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠγάπητο καὶ ἐδυσχεραίνεν οὐκ ἀνεκτῶς μισοῖς προσπαλαίων λογισμαῖς. Συνεώρα γὰρ τὴν ἐπιείκειαν οὐ τελευτήσουσαν ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλ' ἀκείνοισ;

τε ἀνηκέστων κακῶν, καὶ τοῦτω μείζονος, ἢ καὶ ὅσον χρόνον ἦν πόλεμος λύπης αἰτίαν ἐσομένην. (63) Ὅτε γὰρ συνόντες ἅπαντες εἰς πολλῶν πείραν ἀλγεῖνῶν ἐλθόντες, καὶ οἱ ἔνδον ὁμοίως Βυζαντίου τῶν δεσποτηρίων ἐξεληθόντες, καὶ μνησικαχοῦντες ἐσχάτως τοῖς συνοῦσι βασιλίδι, αὐτοὶ τε διαπρίοντο ὑπ' ὀργῆς, καὶ τὸν δῆμον ἐξηρέθιζον, καὶ ἔνδοιλοι ἦσαν, ὡς καὶ βασιλέως ἀκόντος ἐπιθησόμενοι τοῖς ἐν βασιλείῳ. Καὶ ἐδεδίει μὴ περὶ τὴν βασιλίδα καὶ τοὺς παῖδας ἀνήκεστόν τι τολμηθῆ, καὶ οἱ συνόντες πάντες ὑπὸ τῶν ἐχθραίνοντων διαφθορῶσεν· ὃ ἀλίγῳ ὕστερον μικροῦ ἐδέησε γενέσθαι. Ὡς γὰρ ἐπύθοντο, ὅτι μὴ τὴν πρεσβείαν δέχοιτο ἡ βασιλὶς μηδὲ χωροῖη πρὸς συμβάσεις, τὸ ἐν Βλαχέρναις φρούριον, μέρος καὶ αὐτὸ τοῦ περὶ τὰ βασιλεια φρουρίου ὄν, καστέλιον προσαγορευόμενον, ἐξεπόρθησάν τε καὶ διεφθασαν βασιλέως ἀγνοοῦντος, καὶ τοὶ γε τῶν ἔνδον ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνομένων κραταιῶς. Καὶ οἱ δοκοῦντες δὲ περὶ βασιλίδα εὖνοι εἶναι πρότερον, καὶ τὴν φυλακὴν τῶν βασιλείων ἐπιτετραμμένοι, ἐπεὶ τὸν κίνδυνον ἅπανταχόθεν περιεστάμενον ἑώραν, βασιλίδα δὲ μὴ χωροῦσαν πρὸς συμβάσεις, ἀλλὰ μᾶλλον αἴρουμένην αὐτὴν τε ἀποθνήσκειν κακείνους συναπόλλυθαι, ἐσκέψαντο κοινῆ τῆς σφετέρας σωτηρίας ἕνεκα καταπροῖεσθαι ἐκείνους, καὶ παραδιδόναι βασιλεῖ τὸ φρούριον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν λόγῳ μάλιστα τινες πρὸς βασιλέα πέμψαντες, περὶ προδοσίας διελέγοντο, καὶ δωρεὰς ἤτουν καὶ τιμὰς, εἰ παραδοίεν τὰ βασιλεια αὐτῇ βασιλίδι καὶ τοῖς τέκνοις. Βασιλεὺς δ' οὐδ' ἀκροῖς ἠνέσχετο ὡστίν, ἀλλ' ἀπέπεμπε σώζεσθαι μᾶλλον βασιλίδα καὶ τοὺς παῖδας εἰπὼν ποιέσθαι περὶ πλείστου. Βασιλεὺς δὲ ὁ νέος Ἰωάννης ἕτας πεντεκαίδεκατον τότε ὄν, μείζον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐφάνετο φρονῶν, καὶ τῷ καιρῷ προσήκοντα βουλευόμενος. Ὡς γὰρ ἤσθάνετο θορυβουμένους τοὺς ἐν βασιλείῳ, στασιάζειν τε ἤδη ἀρχομένους, καὶ περὶ αὐτῶν ἐπεικὲς οὐδὲν βουλευομένους, δραμῶν πρὸς τὴν μητέρα, τὸν τε θόρυβον ἀπήγγελλε καὶ τὴν ἐπιβουλήν. Καὶ ἐδεῖτο πρὸς βασιλέα τάχιστα πρεσβείαν πέμπειν, καὶ τίθεσθαι συμβάσεις περὶ τῆς εἰρήνης· μάλιστα μὲν γὰρ ἐφασκεν ἐκείνον οὐδὲν περὶ αὐτῶν βουλευέσθαι δεινόν. Εἰ δ' ἄρα καὶ τὰ δεύτερα νικήσῃ, βέλτιον ὑπ' ἐκείνου κακῶς παθεῖν, ἢ ἀλογία δήμου καὶ στρατιωτῶν ὀργῇ περιπεσεῖν. Αὐτίκα τε ἐπέιθετο ἡ μήτηρ, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον Ἀσάνην τὸν βασιλέως πενθερὸν, καὶ τὸν Παλαμᾶν Γρηγόριον ἀλοῦ ποῦ κατακεκλεισμένους ἐν δεσποτηρίῳ ἔνδον βασιλείων ἀγεσθαι ἐκέλευε πρὸς αὐτὴν· καὶ περὶ τῆς πρὸς βασιλέα διαλεχθεῖσα πρὸς αὐτοὺς εἰρήνης, ἐπαρμπε πρὸς ἐκείνον πρεσβευτάς. Οἱ δὲ νομίσαντες βασιλέα οἰδαίνειν τε τῷ θυμῷ, καὶ πρὸς ἀμυναν τῶν κατὰ τὸν πόλεμον γεγεννημένων παρεσκευασμένον εἶναι, πρῶτα μὲν ἐπὶ δεήσεις ἐτρέποντο, καὶ ἰκεσίας ἀφείναι τὴν ὀργὴν τοῖς ἀμαρτήσασιν, καὶ μηδὲν πλέον ἐπιζητεῖν

A ipsis mala deterrima, majoremque luctum, quam toto belli tempore experti essent, parituro. Nam et illi omnes, qui cum imperatore erant, cum multa adversa pertulissent, et similiter qui Byzantii in carceribus fuerant, extreme se a proceribus Augustae vexatos meminissent, ira aestuabant, populumque irritabant: et apparebat, vel invito imperatore, in eos qui essent in palatio impetum facturus. Verebatur insuper, ne imperatrici ac liberis aliquid atrocius fieret, quique cum ea versarentur, omnes hostium gladiis conficerentur: id quod paulo post propemodum accidisset. Ut enim intellexerunt eam legatos rejecisse ac pacem nolle, castellum in Blachernis appellatum, partem munitionis et propugnaculorum quibus palatium circumdatur, imperatore nesciente expugnarunt ac diripuerunt, cum qui intus erant e muris fortiter se defenderent. Qui (porro antehac Augustae bene cupere putabantur, quibusque custodia palatii commissa erat, postquam undique periculum, et eam a pacificatione refugientem, mori ipsosque secum perdere malle viderunt, unanimi consensu ipsi et liberorum defensionem propriae salutis jam postponentes, imperatori palatium tradere constituerunt. Quin etiam honoratissimos quosdam ad eum mittendo, dona et honoresque dabant, si regiam cum imperatrice et liberis dedidissent. Quos imperator auribus ista respiciens dimisit, testatos, eam cum liberis servatam potius velle maximopere. Ecce autem imperator Joannes tum quindecim natus annos, supra aetatem sapere, et tempori opportuna consideratus est. Ut enim tumultuantes sensit, qui in palatio erant, et jam dissidere incipientes, deque matre cum filiis nihil aequum animis agitantos, ad parentem accurrens, 699 tumultum et insidias nuntiat; orans celerrime ad imperatorem mitti, et cum eo decidi, affirmansque, nihil ab eo grave timendum. Sin secus res eat, praestare illum inclementem experiri, quam in populi dementiam ac militum furorem incidere. Illico persuasa mater, Andronicum Asancum imperatoris socerum, et Gregorium Palamam illic carcere detentos (6) ad se adduci iussit: quibuscum de pace locuta, eos ad imperatorem legat. Qui illum timere iracundia, et ad persequendas bello acceptas injurias paratum esse opinantes, prius precibus et supplicationibus adhibuit, ut reus placaretur, et hostes domuisse, penitusque subiecisse contentus esset; et quemadmodum eos armis vicisset, sic et injurias contempserat, et altitudine animi se ipsum vinceret: quae nimirum maxima illique convenientissima victoria esset. Unde legationem exponentes petunt, ut pietatem erga defuncti imperatoris liberos, clementiae, excelsae mentis ac prudentiae suae aeternum monumentum relinqueret. At enim ne-

Jacobi Pontani nota.

(63) Quare in carcer in traditus Andronicus Asanes, qui tamen genero adversatus legitur, perinde

ut ceteri? Sed hoc Apocauclus fecit; causa indicata est supra.

scilicet se novaculam seuerē, et equam cursorem
 in campum provocare. Cum primum campum eo
 varia audiret, omnia se illorum causa velle ostendit.
 Perinde se ipse non daret, sed acciperet be-
 neficium. Legatum vero socerum de ingrata vo-
 luntate blanda oratione increpuit, quod nulla in re
 offensus, sed, si verum fatendum, mille beneficiis
 emulatus, tam male gratiam retulisset, et bellum
 contra se concitasset. Palamam contra laudavit,
 et gratias egit, quod pro iustitia veritateque gra-
 vissime afflictus, usque ad extremum vixit abje-
 ctum aut fecerit aut dixerit. Tum praecepit jura-
 menta ad Augustam et imperatorem filium con-
 scribi; et conscripta sunt cum his conditionibus:
 ut neque ipse vindicaret in eos qui se laessissent,
 et tum in palatio cum imperatrice degerent; neque
 militaret ullo modo, sed cuncta praeterita oblivione
 sepeliret; neque imperatrix, aut filius imperator in
 eos, a quibus ipse Cantacuzenus bello adjutus es-
 set, iniuriam retineret animam; nec illis vel
 arte, vel ulla machina nocere conarentur, sed
 utrinque adversum socios utrorumque odia depo-
 nerentur, cunctaeque quas ab initio habuissent, for-
 tunas suas retinerent; imperarent autem ambo,
 Cantacuzenus et Joannes adolescens Palaeologus;
 neque ea invicem **700** benevolentia complecte-
 rentur, qua patres et illi solent; juniorque seniori
 potiores deferrat in omnibus, ac propter aetatem
 nondum firmatam, decem annos administratione
 cederet: quibus exactis, aequali auctoritate cum
 eo imperaret. In has conditiones et ipse imperator,
 et Anna Augusta cum filio imperatore, et in per-
 petuum servandas juraverunt. Secundum jura-
 menta, qui in palatio erant, portis reclusis, Can-
 tacuzenum imperatorem acceperunt, sexto Idus
 Februarias, anno orbis conditi sexies millesimo
 octingentesimo quinquagesimo quinto, indictione
 quinta decima.

αὐτῆ παραχωρεῖν ἐπὶ δέκα ἔτεσι διὰ τὴν ἑλληνικὴν· μετὰ τοῦτο δὲ τῆς ἐκείνης συμμετέχειν. Τοιαῦτοι γὰρ
 οἱ ὅρκοι ἐγγένηνται, καὶ αὐτὸς τε ὡρνεύει ὁ βασιλεὺς, καὶ ἡ βασίλισσα· Ἄννα μετὰ βασιλέως τοῦ υἱοῦ,
 ὥστε παραθήσασθαι μηδὲ ποτε. Τετελεσμένων δὲ τῶν ὄρκων, τὰς πόλεις αἱ ἐν βασιλείῃσι ὑπανοίξαντες,
 εἰσελάχοντα τὸν βασιλέα, ὀγδόη Φεβρουαρίου ἰσχυαίνου, ἐπὶ τοῖς πενήντα καὶ πενητήκοντα ἔτεσιν πρὸς
 ἑξακισχιλίαις καὶ ὀκτακισίαις, ἐν ἰνδίκῳ πεντακαίδεκάτῳ.

A τοῦ τῶν πολέμων κρείττω εἶναι, καὶ πάντας ὑποχει-
 ρίους ὄρω λαθεῖν· ἀλλ' ὥσπερ τοῖς ἔπλοις, οὕτω δὲ
 καὶ τῇ μεγαλοφυλίᾳ φαίνεσθαι νικῶντα, ἦπερ δὴ
 μεγίστη νίκη, καὶ μάλιστα προσήκουσα αὐτῷ.
 Ἐπειτα ἀπήγγελλον καὶ τὴν προσθεῖσαν βασιλίδος,
 καὶ ἐθέοντο μνημεῖον τῆς αὐτοῦ ἐπιεικείας, καὶ
 μεγαλοφυλίας, καὶ συνέσεως, τὴν περὶ τοῦ βασιλέως
 εὐγνωμοσύνην παῖδας ἀνεξάλειπτον τοῖς εἰς ὑστερον
 καταλιπεῖν. Ἐλάνθανον δὲ ξυρὸν ἀκονῶντες, καὶ
 ἵππον θέειν ἀγαθὸν ἐπὶ πιδίον προκαλούμενοι. Ὡς
 γὰρ μόνον ἤκουσε τοῦς λόγους βασιλεὺς, πάντα τὴν
 ἔτοιμος ὑπὲρ τῶν βασιλέως παίδων πράττειν, ὥσπερ
 αὐτὸς εὐεργετούμενος, ἀλλ' οὐ παρέχων τὰς εὐεργα-
 σίας. Τῶν μὲν εὖν πρόσθετων, τῶν πεντηκῶν μὲν
 ὠνειδίξεν ἡπίως τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγνωμοσύνην ὁ
 B βασιλεὺς, ὅτι πρότερον ὑπ' ἐκείνου μηδὲν ἀδικηθεῖς,
 ἀλλ' εἰ δεῖ τι τέλγηθες εἰπεῖν, καὶ μυρία εὖ παθῶν, ὅ
 δ' ἠμεψέμετο τοῖς ἐναντίαις, καὶ τὸν πόλεμον κακίοντα
 κατ' αὐτοῦ. Παλαμίδι δὲ ἐπὶ τῆς, καὶ πολλὰς ὡμολόγη
 χάριτας, ὅτι πολλὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίον καὶ τῆς
 ἀληθείας κάκωσιν ὑπενεγκῶν, αἰδῶν ἀγενεῖς οὕτω
 ἐπραξεν, οὐτ' ἐφθέγγαστο ἄχρη τίλου. Ἐπειτα ἐπέ-
 λευσε τοῦς πρὸς βασιλίδος καὶ βασίλειά τὸν υἱὸν γράφειν
 ὅρκους. Καὶ ἐγράφοντο ἐπὶ τούτοις, ὥστε μήτ' αὐτὸν
 ἀμύνεσθαι τοῦς λελυπηκότας, καὶ συνάντας ἐν βασι-
 λείῃσι βασιλίδι τότε, μήτε ζημιουῖν μηδὲν· ἀλλὰ
 πᾶσαν ἀμνηστίαν παρέχεσθαι τῶν πεπραγμένων·
 μήτε βασιλίδος καὶ βασίλειά τὸν υἱὸν τοῖς ἐκείνης
 συμπράξασιν κατὰ τὸν πόλεμον μνησικακεῖν, μηδ'
 C ἐπιχειρεῖν βλάπτειν, μήτε τέχνη, μήτε μηχανῆ
 μηδεμιᾶ· ἀλλ' ἀμφοτέραις διαλελυῖσθαι τὸ πρὸς τοῖς
 ἑκατέρωις προσκειμένους ἔχθος· κτήσεις δὲ ἔχου
 πάντας τὰς ἐκάστην προσήκουσας ἀπ' ἀρχῆς. Συμ-
 βασιλεύειν δὲ ἀμφοτέρωις βασιλείᾳ τε τῶν Καντακου-
 ζηνῶν, καὶ τῶν Παλαιολόγων Ἰωάννην τὸν νέον βασι-
 λέα· καὶ ἀλλήλους εὐνοεῖν τὴν προσήκουσαν εὐνοίαν,
 πατράσι καὶ παῖσι πρὸς ἑκατέρωις. Ὑπείκειν δὲ τὸν
 νέον τῷ πρεσβυτέρωι κατὰ πάντα· καὶ τοῦ πράττειν